No. 29 Uttarādhyana Vritti

(484 leaves)

LIBRARY OF THE BOMBAY BRANCH OF THE ASIATIC SOCIETY

LIBRARY OF THE BOMBAY BRANCH OF THE ASIATIC SOCIETY

॥६०॥ अर्हं नमः ॐ नमः सिद्धिसाम्राज्य सौख्यसंतानदायिने त्रैलोक्यरक्षि-तायश्री पार्श्वनाथाय ता-
यिने ॥२ श्रीवर्द्धमानजिनराजमनंतकीर्त्तिं वाग्वादिनीं च सुधियां जननीं प्रणम्य श्रीउत्तराध्ययनसंज्ञकशास्त्र-
स्य व्याख्यां लिखामि सुगमां सकलावबोधकां चित् ॥२ निर्युक्त्यर्थपाठांतराणि बहुतराणि च यत्र श्रीशांतिसूरि
विरचित वृत्तिर्ज्ञेया नितरां ज्ञैः ॥३ इति विदितं यद्यपि बह्व्यः संत्यस्य व्याख्या रुचिराः पद्यनिबद्धकथार्थं तदपि
क्रियते प्रयासोऽयं ॥४ इहोत्तराध्ययनानीति कोऽर्थः शब्दार्थश्चायं उत्तराणि श्रीदशवैकालिकनिर्युक्तेः प्रा-
गुक्तश्री आचारांगपठनोत्तरकाले पठ्यमानत्वेन दश वै कालिकनिर्युक्तेरुत्तरकाले एवाईमधीयमानत्वेन प्र-
धानान्यध्ययनानि उत्तराध्ययनानि तानि चैष ट् त्रिं शत् तत्र श्रीजिनेंद्रप्रणीतधर्मकल्पद्रुमस्य
विनय एव मूलमित्यादौ शासनाधिकारी श्रीसुध र्मा स्वामी विनयाध्ययनमाह तस्य चेदमादिसूत्रं संज-
जोगाविप्पमुक्कस्स अणगारस्स भिक्खुणो विणयं पाउ करिस्सामि आणुपुव्विं सुणेह मे संयोगाद्द्रव्यतो मा-
तापित्रादिसंबंधात् भावतश्च कषायविषयादिक्लिष्टत्वात् एवं बंधनाद्विप्पमुक्कस्सत्ति विविधं ज्ञानिना ... उ-
कारैः प्रकर्षेण परीषहसहनादिरूपेण मुक्तो विप्रमुक्तस्तस्य अयं तावदन्योन्यत्ववाक्यं यतः सर्वेऽप्यनंतशो
जीवाः मात्रादिबंधुतां प्राप्ता उदासीनभावत् ॥१ ततः कोऽपि निजः परो वा न्याः को वात्रममाणम्रअप्रणिगाद्यत्र
ममायं लोके अप्रवर्द्धमाना चक्रवर्त्तिकसिणकम्मया मिंचति मूलाइ उण प्रवस्स ॥ तातानंदयः कापादि

विप्रकर्षेण एकाकी इत्यादिना वनाति स्वजनादिगोचरासि(क्ति)संगरहितस्य तथा अणगारस्सत्ति न विद्यते अ-
गारं द्रव्यतो गृहं भावात् विचित्रं शरीरं तावत् अत्र नेतावत् बंधादिकृतं कषायमोहनीयं यस्यासौ अनगारस्तस्येति
इह साधोः विनयं साधुजनासेवितं समाचारं अस्तु ज्ञानादिकमुपचारं वा प्रादुष्करिष्यामि प्रकटं करिष्यामि कथयि-
ष्यामीत्यर्थः ॥ आणुपुविंति आनुपूर्व्या परिपाट्या प्राकृतत्वात् तृतीयार्थे द्वितीया सुणेह मेत्ति तं विनयं प्रादुष्क-
रिष्यतः सकाशात् शृणुत श्रवणाभिमुखो भवत अन्यथा अश्रवणेन वाक्यं न धर्ममिति भणितमित्यनेन बोध
नेनं सर्वेषामात्मनि मुख्यः कर्त्तव्य इति सूचितं अन्य था वक्तृवाक्यस्य विफलत्वप्रसंगात् उक्तं हि अप्रतिबद्धे
श्रोतरि वक्तृत्वं च प्रथमानि विफलं नयनविहीने भ र्तरि लावण्यगुणस्पृहा स्त्रीणां ॥२ किंविधः श्रोता र-
मत्तिस्वीकृत्य तन्मयिधर्मं वदतां वक्तॄणां तत्वं यत्र ... न भवति धर्मः श्रोतुः सर्वस्यैकांततो हितश्रवणात्
ब्रुवतोऽनुग्रहबुद्ध्या वक्तुस्त्वेकांततो भवति ॥ अथ विनीतगुणाः स च जीवादेः तन्न इति विनीत
गुणोऽसौ विनयस्वरूपमाह आणाणिद्देसयरे गुरूणमुववायकारए इंगियागारसंपन्ने से विणीएत्ति वुच्चइ
आज्ञां सौम्यं इदं कुरु इदं च मा काषीरिति गुरुवचनं तस्याः निर्देशः इदमित्थमेव करोमीति निश्चयवचनं तस्माज्जाति
र्देशं करोतीत्याज्ञानिर्देशकरः तथा गुरूणामाचार्यादीनां उपपातः समीपप्रदेशावस्थानं तत्कारकः सन्निधायी गु-
रूपाद्वीवस्थायी न च गुर्वादेशादिभीत्या दूरदेशस्थायीति भावः इंगितं निपुणमतिज्ञेयं प्रवृत्तिनिवृत्तिसूच

उत्रा०ह कंडूयनं शिरःकंपादि आकारस्तु स्थूलधीसंवेद्यः प्रस्थानादिभावसूचको दिशावलोकनादिः आहच
२ अवलोअणं दिसाणं वियंभणं साडयस्स संवरणं आसणसिढिलीकरणं पट्ठिअलिंगाइं एआइं १ अनयो
र्द्वंद्वे इंगिताकारौ ताभ्यां गुरुगताभ्यां संपन्नो युक्तस्तद्वेदितया इंगिताकारसंपन्नः स इति शिष्यः विनि
यणज्ञाको विता यो विनीतो विनयान्वित इत्युच्यते तीर्थंकराद्यैरिति सूत्रार्थः २ अविनीतस्य त्यागं न दवि
नीतामवतीति अविनीतस्वरूपमाह आणाणिद्देसऽ यरे गुरूणमणुववायकारए पडिणीए असंबुद्धे
अविणीए त्ति वुच्चइ आज्ञानिर्देशं न करोतीत्याज्ञा ति र्देशाकरः तथा गुरूणामनुपपातकारकः प्रत्यनी
कः प्रतिकूलवर्ती असंबुद्धस्तत्त्वाज्ञ एवंविध इत्याद य ता अ संबुद्धो ज्ञाततत्त्वः सोऽविनीत इत्युच्यते स
बाळ्ज लकथामणावत तथा हि स्वरोत्कस्य शिष्यान् द ʼ विनीताऽतिरायणः सुखकाया कापमदने शिक्ष्य
माणाः सपूरिणा १ दहयाशिक्षयास्तस्थापितमसि त्वयत् सत्ततामपि मातेऽत विपाकविशिखोपमां २
हितशिक्षादिकष्टानां नानाप्रकाराय जायते पयःपानमिवाहीनां किंतु स्यादिपदवाय ३ न स्वान्यदा सिद्धशाल
डिनातु स्वरातगुरून् एकदुष्टः सदुष्टस्थांडशैलमालाढयत् ४ शाश्वायमानमायांतं तं वीक्ष्यागुरु ऊंतं पादोत्र
मारयंश्चात्र स्वतःसोंगात्रं दंतर ५ अक्षतांगस्ततः सूरिः क्रुद्धोथवनैःकर्मणा नावीपातोऽजनायास्ते एपापतिता २
शापितं ६ गतः शिरीषासकर्णे तु लाकुमतिः सतु गत्वानिर्मातुपारणे वास्तोगिरिणदीतटे ७ सतत्रातापः

नासेवी तपस्तापस्तु तत्सत्पं पारणं चाध्वगादिल्या मासपक्षादिनाव्यधात् ८ अथायाता तत्र वर्षास्तत्कणे जलदस्का
सुकेः अशूर्यतार्पयानीति नदीव रपाःपयाधतिः ९ एनं कूलकवाकूलं निकषासंस्थितमुनि मानिषीद्देवुशतोऽ
पि उद्योवीर्यस्वाटवी १० इति ध्यात्वानदीदव्या सान्यता वादिवादिनी कूलवालकइत्यत्र स्तत संजनः
११ अथास्य इत्यश्श्रेणिकोराजा अवरराजगृहेऽभवत् नंदाच चिल्लणा वास्य महिष्यौ तस्य मंजुले १२ तत्राद्यायाः
सुतो जातः ऽन्यायाः त्वस्या सुनंदनाः कूणिक हल्ल विहल्ला स्त्योऽन्व नमानाः दराः १३ कायोलोक्तातरास्तेषां द
ध शासन्नंतिमाः कोः मात्रासत्राऽलयस्तूत्रा दाददीक्षां डि नांतिक १४ प्रव्रजंती तदा नंदा ददौ हल्लविह
ल्लायाः कुंडलद्वितयं दिव्य दत्तं क्षौमयुगं तया १५ रा ज्यं ज्येष्ठस्यतावीति ध्यात्वा राजाप्यदात्तयोः गंधह
स्तिनं सेचनकं हारं च विदशार्पितं १६ कूणिकस्तं चका ल यो उष्ठावद्वाऽन्यदाप्युक्लिष्टाद्दित राज्यं राज
वृऽजनि कूणिकः १७ राज्याधिकं ददौ हारादिकं तातो ऽन्यायान्स्वयं इति राज्यविलागात् नासुदेल्लविहल्ल
याः १८ कारास्थ एव पितरि विषं तु क्त्वाऽन्यदा मृते सपुत्रानां रतिश्राप भारत त्वं नकूणिकः १९ वासयित्वा ततोऽन्य
त्र नव्यां चंपातिधां पुरी अवसवासवस्व मदर्षिः कूणिकोनृपः २० हारकुंडलवासांसि दिव्यैर्भूषितदेहतो गंध
हस्तिनमारूढो सांतःपुरपरिच्छदो २१ क्रीडार्थं प्रत्यहं हल्लविहल्लौ जगमतुर्नदीं तादतिक्रीडयामास तद्धूर्गंध
सिंधुरः २२ अथ स्कंधऽध्यारोप्य काश्चित् बुडयंदाय सुंदरी काश्चिन्नाव वायन्मोलि काश्चिद्दंतांतर ग्रस्यात २३ अ

उत्रा।श।
२

सीत्कृत्य करे कांश्चिच्छालिकावद्दिवत्युत्क्षिपत् कांश्चिद्दोलयद्दोलामिव शुंडां विलोलयन् २४ किंबहुना यथाश्र
यो विरेता स्त्रासां मेशस्त्राय दर्शित इति विलं गजज्ञानवान् सोपि प्रावर्त्तत तथा तथा २५ तद्वीक्ष्याद्भुतं सर्वा पद्मावत्यपि राजना
ङ्गणा राज्यश्रीफलाकारा विभावयन् कूणिकः २६ तत्र पद्मावती राज्ञी श्रुत्वा कूणिकं प्रभुजः ज्ञातामर्षप्रकोपी
त चिंतयामास चेतसि २७ दिव्यहारादिना गंधहस्तिना चामुना विना राज्यं न राजते प्राज्यं मध्यनाग्यमिवाशनं २
८ तदपत्यात्सर्वमाच्छेत्स्यामि द्रुतदयिष्यबलादपि ध्यात्वेति सा स्वमाकूतं रहो राज्ञे न्यवेदयत् २९ नृपोवादीदाद
दाना त्वत्तोऽपि मामहं कांकादपि तिरस्कृतः स्यां तद लं वार्त्तयानया ३० निषिद्धापि प्रणोदं नाग्रहं तत्रे
मोचप्ता बालानामिव बालाना माग्रहादि तद्विद्व ली ३१ प्रपेदे तद्विशामीश स्त्रात्मसविवशाघसा अक
र्यमपि किं प्राया न कर्वति वशावशाः ३२ यदुक्तं सुतं शं ज्ञाप्य ऽकृत्यानि कृतातापरितः स्त्रिया समहलं दधि
मथ्नाति पद्मपत्रं घानाकांतकि ३३ हारादिकं रणाऽन्यघ्न स्त्रीतरोता ह्याचत विद्याय हल्लंतः नेह सुनम्रत्वं इव चीव
रं ३४ तावूच्चतु स्तातदत्तं तद्दातुं नार्हमावयोः तथापि दाहादेराजन् राज्यांशं तत दास्या वत्रं ३५ इत्युक्तः पार्थिवस्ता
सं कषायकलुषाऽवदत् वात्सल्यादविष्टात्यैव तातेना दायि किं ततः ३६ किं चार्द्धमिमामे स्वं सारं रत्नचतुष्टयं
रत्नानि राजगामीनी त्वाच्यते हि जडैरपि ३७ ततस्तद्वापयंतात्माचे ग्रहीष्यामि बलादपि उमिल्वक्तौतातोहल्लविहल्लौ २
जगाउर्द्वैदं ब्रद्वैष्यऽउछ्वति राजास्य त्रातानातं यमात्रयः वासायसमर्पक्षमीव नेहश्रेयास्तदावयोः ३९ ध्याव

त्वा हस्त्यं हारादि सर्वं तामपरिच्छदौ चंपाया निशि निर्गत्य विशालीजग्मतुः पुरीं ४० मातामहाय तौ तत्र चेटका
य महीभुजे सर्वं स्वादंतमावेद्य अस्थातां तत्कृतगौरवौ ४१ कूणिकस्तत्र यं बुद्धतया चिंताचितस्ततः विशाल्यां तौ ग तौ×
ज्ञात्वा क्षिप्रीहृतं स्वस्वेनं ४२ गत्वा दूतोऽपि विशाल्यां नत्वा चेटकमित्यवक् राजन् कूणिकराजस्त्वा मत्याविज्ञपय
त्यदः ४३ गजादिरत्नान्यादाय गतौ विहल्लकुमारकौ प्रेषणीयौ द्रुतं राज्ये स्वाल्पी मैयि तयोर्यथा ४४ तौ चेन्ना
गच्छतस्तर्हि प्रेष्यं सद्योऽपि पादिकं नाचेद्दास्तविता त्वया नायासाऽऽयुगायाबहा ४५ श्रुत्वेति चेटकोवाच दूत
वं ब्रूहि कूणिकं तातदत्तावार्यलक्ष्मी यदीतं त्वज्ञात न त ४६ स्वयंत शरणायातौ किं वान्योपि मनस्विलि
तद्दौहित्रौ कथंकारं प्रेषणीयाविमौ मया ४७ दौ हि त्वत्तोऽमातामहत्वात्सदृशा पितृयः त्वयि चाद
श्रित वाक्य विशिष्यातत एवाप्यहं ४८ सत्यपि वंदापया मि हि एण दत्तवृतदर्शाय ददासि यदि राज्यांशं त्वमप्यर्पितं
त्वामतयोः ४९ तच्चेटकवाचा गत्वा दूतः स्वस्वामिनेऽ वदत् क्रोधाध्मातस्ततः सोपि यात्रातूर्यमवीवदत् ५
० कालादिदशनिजभ्रातृभिः स्वाटलिनिजमत्रिभिः त्रयस्त्रिंशत्सहस्राश्च रथसिंधुरसंयुतः ५१ त्रयस्त्रिंशत्कोटिपत्तिक
लितश्चलितस्ततः कूणिकोऽभ्यादयत्सैन्यं द्विविधांच रजोन्तरे ५२ श्रुत्वा तत् तातोऽप्याशु दशाति च पित्सुकटमारिति
:सप्तपंचाशत्सहस्र रथहस्तिहयान्वितः ५३ चेटकोऽप्यनेकस्यापन्न पंचाशत्कोटिपत्तियुक् स्वदेशसीम्नि सैन्यं च
वाद्रिसहमचीकरत् ५४ श्रुत्वा कूणिकोप्यागतस्तत्र तार्क्ष्यव्यूहं व्यधाद्बले न्यधाच्च नृपतिवत्र कालं कालमि

उ०रा०टी०
४

वोऽकार्षीं ५५ चक्रवीरगणान्भंक्त्वा एकैकाह्नादितो बाणैः आरात्मातरणं लीम मतेऽर्पिताताबले ५६ निषादिना
चक्रभृत्कृतं निषादी रथिना रथी सादिना च समं सादी पदातिस्तु पदातिना ५७ कालादयस्तथैव त्रालः समं चेटकोऽमन
या युध्यमानस्तदा राज्ञ चेटकस्य प्रतिक्रियया ५८ दिने प्रत्येकविशिखं मुक्तिसंधास्यतः चेटकोऽदिव्यबाणेन तेऽ
न्तातानि थिंचतान् ५९ चेपाताद्बलं शोकात् कूलं वृक्षमिवाम्भसा तदा तान्दुर्जगाम मास्त्वे विशाभामलतोरणः ६० द्विती
यथा ऽक्षिप्तेम्ब्यामाराद्ध संगारभृतः महाकालं कूणिक स्य समताच्चेटकोऽवधीत् ६१ अन्येष्वपि दिनेष्वेवं तेना
हत्वा ऽष्टलिदिनैः खाका कान्ता शाकवंह इति चेतस्य चि न्तयत् ६२ राजास्य जानन्ता दिव्याः शक्तिमेतान्हत्वामा
या मुधिवश्रापिता काले कालाद्यावातारादशा ६३ न दद्यापि मुरंकंचि दाराधात्तुं जयाम्यर्थि तावेन्नवि
ध्याम्य ऽत्रागस्य पसदम पिंडं तं ६४ ध्यावेति दिवताधा ने स्थितं तं विहिताऽष्टमं प्राग्जन्मसंगतौ शक्रचमरेन्द्रौ
कुणिकस्य तौ ६५ किमिच्छसीति तं प्रोचतुस्ताविन्द्रौ चेटकं हन्तु कूणिकः यदिनाथिमवि सदाऽस्य टाकामाय तौ तदा ६६ कवे
शक्रः सधर्मीणो चेटकं न हि हन्म्यहं करिष्यामि गरक्षा तु तदन्तकिञ्चशाखदः ६७ महाशिलाकंटकाख्यं रथादि शुशालेरणे
चमरश्च बुःस्त्रत्रासे विरचिनि द्विरथकारणे ६८ तत्राद्यविरिष्टक्रिमा वपिककर्करकंटको महाशिलामहाशस्त्रं इव।
स्पाताम्प्रतिभटो ६९ द्वितीये तु रथः सत्त्वा लेखमकंविना साम्पतः प्रतितो विरिपकरूपेण तत्पर ७० ततस्तुष्टोऽयया ४
तुष्टः कूणिकः समराजिरं समंथवार्धि मृद्वन्मेघवलश्चबाद्धि ७१ तमापततं संदृष्टुं सामर्षश्चेटकोऽचेप आमोचाकर्णमारे

---

६० सायोदिदिव्यं शिलीमुखं ७२ कूणिकस्य तु तावन्नु बाणं च वज्रस्तद्धिमिष्टेऽलिखंसल्लातं तदातस्मात्सुरस्वरः
७३ तस्मिन्दिव्यशरे वज्रप्राणास्फलितेऽन्तरा नष्टाश्चेटकराजस्य प्रतिरक्षकृतस्त्वयं ७४ सत्यसंधो द्वितीयं तु
चेटको नामुचच्छरं द्वितीयपर्वस्तित्राणं तथैवासन्निष्फलं ७५ आयरणे स्फारिते लेखानृणां मयुः स्वयं लक्ष
रथमुशालितिश्च द्वितीये तु महाहवे ७६ तिष्ठा कोऽवरुणाः मानो नागनप्ताऽयायोदिवं तस्तद्भ्रशका चचे तिर्यक्तु
नरकं परे ७७ इत्यप्रवर्तमाने समरे सत्यासत्ययोः यामुस्वप्रवरं नेत्रा द्वादश्यास्य विराजस्तु ७८ भग्नश्चे
टकोऽगीता विशालीम विशासरी धाराधम वर्तस्मा च कूणिकः प्रबलैर्बलैः ७९ तुभं अश्चासवनकारु
द्धो कूणिकस्याखिलं बलं उपद्रवतुर्हत्ति वि ह स्त्रौ प्रतिरूपं ८० अवस्कंदप्रदानाया गतं तं गंध *तौ ×
हस्तिनं नद्ब्रमम तुमत्तं वा नासेनो कोष्यगत्तत्पस्तु ८०-२ तन्मार्यमंत्रिणं बुध्या कूणिकाची करचतः खा
तिकांचलदंगार पूर्णांपर्णाच्छचल्भूतां ८२ रात्रिवात्रागत ाऽसाधयोजा त्राविसंगतः चलदंगारगर्तेतात् अन्तःऽपि
न पुताऽचलत ८३ वरष्यापोषितः रात्रत् स्वामिनं योऽनुवत्तीत कृताघ्रः ऽहिरिवस्वामि कृत्य नाशीलवान्
तु ८४ इत्युक्त्वा सिंधुरस्तात्या स्वामितत्का धुरंधरः गृहीत्वा शुण्ड्या स्कंधे न्निबालतो दतारयत् ८५ स्वयं तत।
स्पागर्तायां दत्ताऽकंपां विपद्यच आयपानराकधैर्यैः मृत्वात्स्पपरायारपि ८७ तदीक्ष्य सातुतापोऽति कुमा
रावितिदध्यौ क्रोधाधमस्तां धिगावास्या किमकार्यमिदं कृतं ८८ इतोय स्पहातादेश स्यागास्त्राताऽरिशक्त
× तावृच ऽतन्तः खिन्नो कुमाराविति तंदिप्यं परेश्यः किं वितिषिवैयत्पुरोऽनचलस्परे ८४ ×

ः अस्मिंश्च प्रस्तावे नीलांधैर्दिशामातामहस्यापादा ८० निहत्य तं गजं भुंक्ते निवजीवितमावायाः जीवावच्छेदीरदे
उमा॰टी॰ व शिष्टीन्द्र यचिनानाघा ८० अमुं तदाज्ञामनादृत्य तौ नीतौ वीरजिनांतिक प्रव्रज्य कादशांगानि स्वधि
५ योपिवतः क्रमात् ८१ गुणरत्नं तपस्तप्त्वा संलिखय समाधिना इत्वा सुरालयं तत् विद्मा त्पज्ञित ८२ ए ३४
दीत विवात ना लयं पुरीमादातमहमः व्यधात्तं प्रतिमित्यभ्यान्नवप्राति स्त्वं विक्रम ८३ खरदंकेरिलिरनान
गरीनरव नामिचेत् तदात्यजामास्मत्म लखपातादि नाक्षव ८४ तथापितां पुरींलंतु मुनी व्याश्रणि कात्मजे
क्रमास्वदेवतेदेवी कापी त्वचेतनास्थिता ८५ समणे ज दिक्कूलवालए मागधिआगणि अगमिस्सए रायया
असमायदा चेसालिं नगलिं गहिस्सए ८६ तन्नि श म्य त्वय स्तुष्ट स्तावदगणमेवमादिशत् इत्यानयपतीक
त्य सद्देहं कूलवालकं ८७ तत्प्रपद्यतिवनायाश्च वि कासागणगतना मुनेः कृतोपितस्त्व मासी त्वंचसंघ्य
तं ८८ तत्रावरेण ततो गत्वा तं वनं च यथाविधि इतिश्च दलितशोवेव चनित्स्वातापमिः ८९ नं तंतीर्थीतिच
पारः प्रतीपस्थितयामया सर्वतीविधिकाः कृत्पणदादिष्याऽत्रवंदिताः ९० मत्यावेयात्र दादाय तिष्ठाम अथ
वाणांसार त्वस्यासी दति ध्वस्तदः १ ततः सात वताइच्या इत्यादतेनतस्तुपी सुकामत्तोनिकापासर्प सर्पविक्रुटि
जाशाया ३ तदन्नं नादिनास्वागमस्पर्शाचाऽचीकरन्नुभुक्तः तेषजातरदानाच तमुल्लाघं व्यधाच्चतिः ४ तकटार ५
सरागाक्षिः शरीरस्पर्शविभ्रमिः भ्रांतमनोचलतस्य स्वीसंगकृतशिर ५ त्वक्व्रतस्तत स्तस्या मासकाः स
मानयेति मादरं प्रोक्तं स्तस्यार्थे साधुरर्पणात ९२ तर्पादामिविनिदमान मामो दामो विमाद कान तदृग्न्कृणा दनि १ ३ जीउ

तवनाया यथातस्याविनास्त्वात नास्तु क्षणमपि प्रभुः ६ तथराः कूणिकोणांत ताताऽगात् कूलवालकः सङ्कत्य कूणि
कोप्यिव मध्ये वीरस्तुतिन्द्र्ष्टं ७ मदात्मनष्ट स्थितेनेय सुपायैर्व कुलिंगी तरी ततस्त कृष्णोपाय विधेदिधिषणा
निधे ८ ततादेव ज्ञावेषेण विशालीं प्रविवेशसः श्रीसुव्रतादेवनः स्तूपं त्वमैस्त दढ्वीच ९ दाक्षाच नम
स्यास्ति प्रतिष्ठालय भुत्तम भुतंगात स्मादिमा सा नगरीं नवनीत २० कथंमयापातनीय स्तदसावितिचितयत्
अथव्यतस्थुरीराधमा कालनेतिजनेनसः २१ वदंदिव ज्ञविशाल्या राधेयास्यत्वसोकदा रिपुः सस्माय इ
यंकारा वासवैवाप्रवात्वंवा २२ अदितिसंवातावा दी व पापपंके कस्सूकरः यणोसोयाव दत्तस्या त्वावद
हेष्टने धत्वः २३ तालाकाप्रप्यऽयेस्तूपे अपा ति ःपा त्यतेकृते तदाऽप्याति नियतं पुरीराधा क्षुति
वदि २४ शोकाधार्ती नातेवेति वालवकूलिगा ज नः तस्यं स्तत्क्षमा रेते क्षतिंस्कान दिवं च्यते २५ स्तू
पेचतं कुमारश्चि मगधामागधिकाधिपः सायासारः यचं पा धीशंक्रोशशचयंततः २६ ततः सप्रत्यायिलोकि
ः स्तूपे स्वलात्वपा तिति व्याप्तुधकूणिकोऽविद्वत पुरीसबलवाहनः २७ तदावा नशानरुचा स्थत्रापं च नमस्क्रिया
ः चेटकोन्पपतत्कूपे बद्धायः पुत्तिकांगले ८ तदातत्रासमनोस्त्वे श्री शागत्य धरणाधिपः साधर्मिकं तमादाय नि
नायसवनेतिजी २७ विधस्यारोधनामयक्ष प्रपाल्पान त्रातं वततं तरस्वः प्राणपंच वचेटकस्त्रिदिवं ययौ ३०
इतश्च सुत्येष्टा यत्र दादीक्षा श्रेष्टकप्रताः विशाल्यामायया दिवानंदा सत्यकोस्ववरः ३१ मातामहव्रजं सर्व

उत्रा॰टी॰ ६

लुंछमानां संरक्षितुं नितायनीलवत्यादि चरतिकुत्साद्यविद्यया २२ कोपाविष्टः ऋषिः क्रोध तां पुरीं कृत्वा समलितः ख
रथिवाहलिसीसी प्रतिज्ञः स्वपुरीं ययौ २३ कूलवालकनामा तु चैत्याऽग्नतरकं ऊधीः उत्तरत्र मृततो नंत संसारपर्य
टिष्यति २४ कूलवालकस्तु नरिकेतुः खा वालित्वमविनीतस्तु नः स्यात् दृष्टांतोतद्यपदायस्तु शिष्यैः सङ्गुरा विनय
एवविधेयः २५ इति कूलवालककथेति सूत्रार्थः ३ अथ दृष्टांतद्वयेकमविनीतस्य दोषमाह जहा सुणी पूइक
ण्णी निक्कसिज्जइ सव्वसो एवं दुस्सीलपडिणीए मुहरी निक्कसिज्जइ यथा शुनी पूतीपरिपाकाकुथितगंधा उ
पलक्षणत्वात् कृमिकुलाकुलि चकर्णी यस्याः सा पूति क र्णी निष्काश्यते बहिः क्रियते सर्वतः सर्वेभ्यः
स्थानादिभ्योऽहतदातत्वादित्वात् क्लिष्टादिति सु अ एवं मुनीति सीलादीनाऽतीव अशास्त्रवकः शी
लकर्णीतिविशेषणं उसर्वागं अशास्त्रवकं उपनयमा ह एवमनेन प्रकारेण दुःशीलो दुष्टाचारः प्रत्यनीकः प्र
इत सुखारा बहुविधं संबद्धलापी निष्काश्यते सर्वतः कुलगणसंघादेर्बहिः क्रियत इति सूत्रार्थः ४ न उक्तौ
संज्ञावाप्यन्नर्थीदितिदिः शील्यं रमते च्युति पापापहतमतित्वात् वैवास्य रति स्यादत एव दृष्टांतेन दर्शयति ।
कणकुंडगं चइत्ताणं विट्ठं भुंजइ सूयरे एवं सीलं चइत्ताणं दुस्सीले रमई मिए कणा स्तंडुलास्तेषां तन्मिश्रा वा
कुंडकः उक्कसः कणकुंडकं त्यक्त्वा विष्टां पुरीषं भुंक्ते शूकरो ग्रामशूकरो यथेति गम्यते एवमविनीतः शी ६
लं प्रस्तावाद्वा सनमाचारं त्यक्त्वा दुःशीले दुराचारमनाचाररूपे तत्र रमते

तिमा धात्रे स्वर्गादिबन्धगाऽपायान् निजत्वात् यथा हि मृगो गीताक्षिप्तो मरणापायमपश्यन् व्याधमनुसरति ।
तथायमपि चेतो दुर्गतिपातमपश्यन् निर्विवेकत्वात् दुःशीले रमत इति सूत्रार्थः ५ उक्तमुपसंहृत्य तत्त्वमुपदिशति
सुणियाभावं साणस्स सूयरस्स नरस्स य विणए ठविज्ज अप्पाणं इच्छंतो हियमप्पणो श्रुत्वा आकर्ण्य अभावं
सर्वतो निष्काशनरूपं साणस्सेति प्राकृतत्वात् शुन्याः शूकरस्य चोपमानस्य नरस्य चोपमेयस्य विनये स्थापयेदा
त्मानमात्मनिर्वृतिशेषः इच्छन् हितमैहिकं पारत्रिकं च आत्मनः विनयादेव हितावाप्तेर्यदुक्तं विणया नाणं ।
नाणाउ दंसणं दंसणाउ चरणं च चरणाहिंतो मो क्खो । मोक्खे सुक्खं निराबाहमिति सूत्रार्थः ६ यतश्चै
वं ततः किमित्याह तम्हा विणयमेसिज्जा सीलं प डि लभेज्जउ बुद्धपुत्त नियागट्ठी न निक्कसिज्जइ ।
कण्हुइ तस्माद्विनयमेषयेत् आसेवनात्मान कार्थं वा न कुर्यात् किं पुनर्विनयस्य फलं यदेवमुपदिश्य ।
तइत्याह शीलं प्रतिलभेत प्राप्नुयात् यतो विनयात् अनेन विनयस्य शीलावाप्तिः फलमुक्तं अथ तस्य किं ।
फलमित्याह बुद्धेत्यादि बुद्धानां आचार्यादीनां पुत्र इव पुत्रो बुद्धपुत्रः साधुः निश्चितं यजनं निया
गः सर्वसिद्धनिष्ठावपतेकथमिति उतश्चिजष्ठादः किं तु विनीतश्चैनं सर्वत्र मुख्य एव क्रियत इति सूत्रा
र्थः ७ कथं पुनर्विनयो विधेयइत्याह निसंते सिआऽमुहरी बुद्धाणं अंतिए सया अट्ठजुत्ताणि सिक्खिज्जा निर
ट्ठाणि उ वज्जए निशांतो नितरामुपशांतः अंतः क्रोधत्यागाद् बहिश्च शांताकारत्वात् स्यात् तावत् अमुखरः ना:

× संवर्लेनावसनस्वरूपः सर्वसंवरस्तत्फलं ततो मोक्षः स कारणेकार्योपचारः × ३

।ध्यावृद्धानामाचार्यादीनां अंतिके समीपे सदा सर्वकाले अर्थयुक्तानि हेयोपादेयार्थवाचकान्यागमवाक्यानि शि-
न शिक्षेत अभ्यसेत निरर्थकानि तद्विपरीतानि तु युवतीक्षणाय नादीनि वर्जयेत् परिहरेदिति सूत्रार्थः ८ कथं
पुनरर्थयुक्तानि शिक्षेतेत्याह अणुसासिओ न कुप्पेज्जा खंतिं सेविज्ज पंडिए खुड्डेहिं सह संसग्गिं हासं कीडं
च वज्जए अनुशिष्टः कदाचित् परुषाक्षरैः शिक्षितो न कुप्येत् न कोपं कुर्यात् तर्हि किं कुर्यादित्याह क्षांतिं क्षमां
परुषभाषणादिसहनात्मिकामासेवेत पंडितो बुद्धिमान् न थारवुड्डेहिं ति क्षुद्रैर्बालैः शीलहीनैः पार्श्वस्थादिभिर्वा
सह संसग्गिं संसर्गं संबंधं परिचयं हास्यं कंदर्पं क्रीडां च अन्त्याक्षरिका प्रहेलिकादानादिकां वर्जयेत्
लोकागमविरुद्धत्वात् तुच्छकर्मबंधहेतुत्वाच्चेति सूत्रार्थः ९ पुनरन्यथा विनयमेवाह मा य चं-
डालियं कासी बहुयं मा य आलवे कालेण य अहिज्जित्ता तओ झाएज्ज एगगो मा निषेधे चः समुच्चये
चंडः क्रोधः तद्वशाच्चंडालीकमनृतभाषणं मा कार्षीर्मा विधाः लोकालीकानृतलक्षणं चैतत् तथा बहुयं बहु-
कं अपरिमितं आलजालरूपं स्त्रीकथादिकं मा च आलपेः भाषेत बहुभाषणात् ध्यानादिकार्यहानिः वातादि-
कोपसंभवात् किं तर्हि कुर्यादित्याह काले प्रथमपौरुष्यादिलक्षणे च पुनरर्थे अधीत्य पठित्वा इत्थं कालल-
क्षणे चैतत् ततोऽध्ययनानंतरं ध्यायेत् चिंतयेत् एककोऽसहायः रागादिरहितो द्रव्यतो विविक्तवसत्यादिस्थित
इति सूत्रार्थः १० इत्थमकार्यनिषेधः कार्यविधिश्चोक्तः अथ कदाचिदसौ तत्र किं कार्यमित्याह आहच्च चंडालि- ७

अं कट्टु न निण्हविज्ज कयाइ वि कडं कडे त्ति भासेज्जा अकडं णो कडे त्ति अ आहच्च कदाचित् चंडालीकं कृ-
त्वा न निह्नुवीत नापलपेत् कदाचिदपि यदा परैर्न ज्ञातस्तदापीत्यर्थः किं तर्हि कुर्यादित्याह कृतं वि-
हितं चंडालीकादि कृतमेव भाषेत न तु न कृतमिति तथा अकृतं चंडालीकादिना कृतमिति अकृतमेव
भाषेत न तु मा भूदपराधादिना अकृतमपि कृतमिति वदेत् मृषावादादिदोषसंभवात् अयं भावः कथंचि-
दतिचारसेवने लज्जां त्यक्त्वा गुरुपार्श्वमागत्य जह बालो जंपंतो कज्जमकज्जं च उज्जुयं भणइ तं तह आलोए-
ज्जा मायामयविप्पमुक्को उ इत्याद्यागमोक्तस्वरूप यथावत् शल्यमालोचयेदिति सूत्रार्थः ११ अथ यदि गुरु-
र्वक्ति तदेव प्रवृत्तिनिवृत्ती कर्तव्ये इत्याशंक्याह मा गलिअस्सुव्व कसं वयणमिच्छे पुणो पुणो
कसं व दट्ठुमाइण्णे पावगं परिवज्जए मा निषेधे गल्योऽश्व इव अविनीतवाजीव कशा कशाप्रहा-
रं प्रवर्तननिवृत्तिविषयं वचनं गुरूणामिच्छेदभिलाषेत् पुनः पुनर्वारंवारं अयं भावः यथा गलिरश्वः क-
शाप्रहारं विना न प्रवर्तते निवर्तते वा तथा सुशिष्येणापि प्रवृत्तिनिवृत्त्योः पुनः पुनर्गुरुवचनमपेक्ष्यं किंतु कसं व इत्या-
दि कशामिव दृष्ट्वा आकीर्णो विनीतोऽश्व इव प्रक्रमात् शिक्षणे गुरोराकारादिकं दृष्ट्वा पापकं अशुभानुष्ठानं प-
रिवर्जयेत् सर्वप्रकारैस्त्यजेत् उपलक्षणत्वात् शुभानुष्ठानं च कुर्यात् अयमाशयः यथा आकीर्णोऽश्वः कशायष्ट्यादि-
ना आरोहकाभिप्रायं ज्ञात्वा कशायाः स्पर्शात् पूर्वमेव तदाशयानुरूपं चेष्टते तथा सुशिष्योऽप्याकारादिभिराचार्याशयं ज्ञात्वा वा-

×अत्र उपश्रपद्धत इति मू छत्रय स्थापने छषो दरादित्वा दर्य त्रा छ स्याऽकारलोपे च उपपेतइ ति सिद्धं ×३०५

चनेनाप्रेरितएवसर्वकृत्येषुप्रवर्त्तीत मास्म्कुरावचनायामइतिसूत्रार्थः २२ गल्याकीर्णकल्पशिष्ययोर्दृष्टांतावाह

उत्ता०१ आणासवाहलवयाकुमाला मि उंपिचंडंपकरिंतिसीसा चित्ताणुआलहुदक्खोववेआ पसायएतेहुदुरास ×२८

८ यंपि ज्ञानाश्रवाः गुरुवचस्यऽस्थिताः स्थूलवचसा अविचारितवादिनः अवालाः कुशीलाचाराः मृदुमपि अकोपन

मपि गुरुंचंडं प्रकुर्वंति प्रकर्षेण विदधति शिष्याः ये तु चित्तानुगा गुरुमनोनुवर्त्तिनः लघुदाक्ष्योपेता अवि ×पे×

लंबितकारित्वदक्षत्वयुक्ताश्च भवंति ते शिष्याः प्रसादयंति। हुः प्रसादयंत्येव प्रसन्नं कुर्वंति अतएव दुराश्रयम

पि अतिकोपनमपि प्रस्तावादुक्तं किंतु न रत्नाकर क पार्यमिति अत्रोदाहरणं चंडरुद्राचार्यशिष्ययोः कथ

।संप्रदायश्चायं तथाहि उज्जयिन्यां पुरि॥ धा न नंदनसन्निभे चंडरुद्राभिधः सूरिः समगच्छः समवा

सरत् १ ऊनाधिकक्रियादोषान् स्वगच्छीयतपस्वि नां दर्शं दर्शं स चाभ्यंत प्रकृत्याप्यतिरोषणः २ स्वय

सां वारणीयेषां मयि आकुलतातिदुःकरं परं रोषातिरेक तः मे स्वहितं न जायते ३ ध्यात्वेति स्वशिरकीत त

स्तोमध्यानदेशत नगि विहाय शिष्याणां स्वाध्यायध्यानतत्परः ४ सुगमं इतश्चोज्जयनीवासी व्यवहारिसुतो

भवत् आगात् कुंकुमलिप्तांगो नवोद्वाहस्तनरमित्रयुक् ५ साधून् दृष्ट्वा परीहास इवकं तान् प्रणम्य च। सोपहासमेवा

पत ७ दीक्षीता भार्ययात्यक्तो विरक्तोहं गृहाश्रमात् तत्समयत्रवालाधि नास्कदल्लाममेवत ८ प्रश्वः प्रतारयत्य

स्मान् नर्मवाक्यैर्मुनि जर्जैः तद्रूपतामसौ सम्यक् चिंतयित्वेति विनितज्ञः ए सूरिरस्मान् नवयं स्वयं दीक्षादि

×सोया दीहगरंतोमे धर्मवृत्तसुखाकरं द वैरायसिको यमिति नेज्ञाज्ञानोकिंचिद्रुचिरे तनोनृपम निगदान् × ३०७॥

दस्वदि तदाश्रयद्भूतायत्र नस्मान्जुग्रमितःस्थितं १० श्रुत्वेति सवयस्योपि सोब्रवजस्तरिं सुतिधे अब्रवीत्तं च वंदि

त्वा सोपहासं कृतां जलिः ११ गृहव्यापारतोतातलायाम्यितं पदोजायाः तत्प्रव्राजयमांस्वामिन्स्तिष्ठामि संस्तु

रूंयथा १२ सहास्यामिति तद्वचं श्रुत्वा कोपातिरेकतः सूरिर्जगौ भवतः भस्त्र नदातस्मान् यत्नतः १३ ततस्त्वत्सुह

द्वितिकृता नीतस्मल्लिमाधुराय तेरहीरवाखुवोडात्या लोचं कृतवादिदोषत १४ तद्विलोक्य विषण्णास्ते वयस्यास्त

मयात्वधुः मित्रमवपलायस्व धामयामावयं यथा १५ आमंत्रितेति कश्चसोपि लघुकामोत्पचिंतयत् कथंगत्वा

माहंगेहं स्ववाचा स्वीकृतव्रतः १६ अमादसंयाततता प वावक्वाकामतस्त्विनु साकम्बंदपष्टकीषीहरा॥

१ बर्लर्वक्रु लीवान्यथा स्यवेत् १७ नर्मणापि मयालब्धं रत्न णी यं तातवृतं वहातिदुर्गमणिकादि विनायासमुप

स्थितं १८ ध्यात्वेति तावसाधुर्वं स गुरुः प्रत्यपद्यत य था स्थानं तातो जम्बु स्वदयस्याविषादिनः १९ चितंस्यो

हावदन्सूरिं न गवत्रंबधावामम आमेषणोमाचयिष्यंति त हामान्यत्रकुत्रचित् २० गच्छामहानसोगच्छन् यत्व

मपियज्ञातिः ज्ञायाततङ्घायासवा वायोगमनमर्हति २१ सूरिः शावा चयाद्येवं तदोध्वानं विलोक्य यथा रजन्यां

गच्छामः सोपणालोक्यतमायायी २२ पतत्स्वयं तिरोधि दीर्घदृः सूरिःस्तेन शिष्यस्तुक्त उपायादीतियत्वणा चोक्तः

शिष्योऽवलत्पुरः २३ अथ रयमेरिनिशांन्धत्वात् स्थाणुमस्खलितो गुरुः वदनाविकलोजन्ति नलोझंघलराऽकुलः

२४ हा दुष्टशिष्य समागी नयालोकीति निशिकत् दंडेन शिष्यं शिरसि कृतलोचं जघानसः २५ तत्प्रहारस्फुटान्मि

उत्ता०॥
पृ०गुरोः

लि निर्यद्रुधिरापि सा नचाब्रवीत्ताप्यकुप्यत् अत्यंतिकमचिंतयत् २६ स्वगृहमध्ये समुत्थं तिष्ठतामीमहात्मा।
या अधन्येन मया दुःखलाभनं विहितां हहा २७ आजन्म संस्मरद्यदाः शिष्या गुरोः सुखं क पिधीधनाः आद्यपर्वदि
नं हंत जाताऽसातकरः २८ स्वायुषादिनायुस्सपीडा मातृज्ञाया पित्तयसी ध्यायन्निति शयनेन सचवालशांति
१ २ २९ तस्यैवं वर्ततः शुद्ध ध्यानसमताविधे महात्मनः समुत्पेदे निशायामेव केवलं ३० अथ प्रभाते संजाते
ऽभ्युदिते च दिवाकरे सूरिणा ददृशे शिष्यो रुधिरालिप्त मस्तकः ३१ ततः स्नात्वा समाचात स्वांतः सूरिरचिंतयत्
अहो नवीनशिष्यस्य पश्यद्धो क्षांति सत्तमा ३२ क्रो ध्माते न मयका दंडेनेव हतापि यत् नासनो ह्यसम।
नोदितं विशुद्धं किंचिदप्यसौ ३३ चिरप्रव्रजि त स्या पि रोषदोषा अजानतः धर्माचार्यपदस्यापि
धिग्मे प्रव्रज्याकापर्ता ३४ इत्यादि विरं शुद्धः पालं पालि तं मयक्काव्रतं परं तन्निष्फलं जज्ञे कोपात्तन्मेऽस्तु मादृ
तं ३५ भावनाभिरितिभावितचित्ता स्माप्य केवलमवा प तुंगीडः एव शुक्रदगृहोऽपि गुरुर्युष्मी सदा सविन
याः सुविनयाः ३६ इति श्रीचंडरुद्राचार्यशिष्यकथेति सूत्रार्थः ३७ अथ गुरु विनाऽनुवृत्तेरुपायमाह नावद्दोवाचा
रं किंचि वदेदोवा नालिक्षेवा कोहं असच्चं अविज्जा धम्मिज्जापि अमपिज्जं नाष्टष्टं कथमिदमित्यादि युक्तत्याऽऽलपित
ःप्राष्टणीयापदन्नान् कारणं विना किंचित्स्तोकमपि दृष्टो वा नालीकं अनृतं वदेत् कारणात्तस्यत्तचक्रलिनि तीक्षीता
पि। नतावक्रुपित् कथंचिदुत्पन्नं तं क्रोधं असत्यं तन्न विफलीकरणेन कुर्वीत विदध्यात् क्रोधः सत्यव

करोत्याचार्यदृष्टांतः तथाहि क्वचिद्ग्रामे कुलपुत्रस्य कस्यचित् सोदरः प्रत्यनीकेन निहतो यमतिथिकृततं १ ततस्त
ज्जननी प्रोचे तमितिपुत्र त्वं दुर्मुखं घातकं भ्रातृघातकं मितोऽकृतः २ बलिनोद्भ्रंलसमायते वैरिस्तु
छिन्नकिंचित् न विपक्षे कृते पन्नगा अपि मानिनः ३ तदाकर्ण्य संरंभेण तेन सोपि रुषशालिना जीवग्राहं गृहीत्वा
त्वारि राज्ञि त्वं मातरेतिकं ४ प्रोक्ता आरव्याहु घातितु कथं वा मारयाम्यहं ततः सप्रांजलिः प्रोचे कृपणं वीक्ष्यक
पिवः ५ वन्यातशरणायाता यथाहं मां तथा लक्षि सर्वे न्यमितिति तस्मात्क समाउत्सुखमिहक्ष ६ सापि तं दीम।
नतांप्राप्तं वीक्ष्यात्यंत कृपाऽलपत् आर्यपुत्र नमा यं त्वं हि दापि शरणागताः ७ यतः शरणागत्तविश्व
स्त प्रणतव्यसनादितान् रोगिणः पंगुवधस्य ते व घ्नंति महाशयाः ८ उवाचोवाच मातर्मे साधः
स्यास्फलः कथं सर्वत्र सफलः कोपो न कार्य इति सा प्यवक्र ९ इति मा अथ गिराजाता पश्चात्तिं तद्बुभाव
सः तोनवा द्रुमयि घाव। स्वांगामासापि पृष्ठं यायो १० मातृवाक्यमधिगम्य यथासि
त्माघामविदधे किल कोपं तद्वदेवतन्वता जितवाणी साधुनापि विफलः स विधेयः ११ इति क्रोधस्य सफलीकरणे
कुलपुत्रकथा तथा धर्मरिन्न निधारायममतयाऽवधारयेत् प्रियं प्रीसुत्यादकं सुत्यादि अप्रियं वदति परीतंनि
दादि ततायो रागाद्यप्रवा कुर्यादित्यर्थः उदाहरणं चात्र तृतीयवृत्तस्य मथाहि उरकस्मिं छिदशाव सम्यत्वं त्रेभ
तिदामणि अमंदमायपीडालि विद्युतवाखिलजने २ तदा तथ्य चरूपेन डिंडिमवादितसतितिस्तु उत्पन्नस्यर्मम।

पृ

उत्ता०टी० स्मृत्य नागश्रीप्रमुखिकाः स्नुषाः २ ऊचुस्ते नामयामो वयं स्वामिन् नाशीर्वचनवदाज्ञया। इत्येताश्चाल्पकृपात्मन् । कीर्तितिद्भुतमे
१७ रविज्ञाः ३ तद्धीकाधाववीक्ष्य एवीनाधावधार्यतां मंत्रसिद्धेर्ममास्त्यकं ततः सद्यः शिवंकरं ४ तदानीं रुचिरं रूपं
विकृत्य परिपर्यस्य नवीकृणीयं दृष्ट्वा द्रष्टारं देवीतिकाः पतः ५ तात्वस्यास्था धेनुरिवतिष्ठे ह्यामीरामि विघ्नुच्यते तदाक
र्ण्य ऊर्णीराजा चंडनाम्नेनतः कृतं ६ अथान्यवादी स्तुतवादी द्वितीयोव निवृत्त्यते मंत्रसिद्धर्ममाप्यस्ति वृत्तं वृत्तनशक्ति
युक्तः ७ तदातिलेखविस्तीर्णं ऊर्ध्वकंपंचमस्तकं एककं मंशिरवादीन् वीतसंख्यामलंमुद्रन् ८ गायत्रीरतन्नुंव
दद्दृष्ट्वा मातृपादपदे रूपं विक्षयमकले भारत्नमतिस वं तः ९ ऊचुस्ते तदीक्षणायदृसेतस्समयक्षु प्रविलोकतव
नयः हषायदृष्टतन्मौलि द्रुतं तिष्ठतमवद्य १० य स्त्र ऽर्चयति पुष्पादिः महाक्रोधाघातचलत् मदास्र
स्वविनीयंत वातोद्धतास्वत्तुदाः ११ तद्विज्ञाय प्राग्स्य धम स्नुमा तस्माकमद्गुताप्यलं तृतीयायाचदत्नाज ना
स्त्वत्तमस्मादिहि १२ ज्ञानमपि ज्ञानाति प्रियाप्रियजात दंति हृष्टमेवामयाहस्थाः १३ तातोराजानुदत्ताज्ञः समस्त
शिकशिसामणिः अशिवावापन्नमंवके तव्योडाखिलेकार १४ तातसावशिवध्वंस मोदिलामेद्निवृता अहज्जिवस्त्व
षादेलोकेपिसकलैरपि १५ एवं विकुर्वितिरसंमल दिग्धदहं हितोहितादेतिकु निर्गुजनस्त्रुनीति ससाधुतामहंशा
तिमस्त्तवस्तः स्नातव्यामर्वसके लेप्रियमप्रियव १६ इति प्रियाप्रियसमभेदवृत्तीयस्त्तसकथेति सूत्रार्थः १७ नत्तकारणा । १७
द्यसत्यकरणादिनाकिमात्मनः वदमनसुपदिशपति तपरमित्याशयावाह आयावेदकृत्तमस्त्रावा अपाऊरस्तुद्धदमा अ

× नत्रैयक दाचिदपि ५

प्पादिताडुधीला २ ऋसिंताप्पं रथस्य अप्पा चेव दमेयव्वो आत्मैव दमितव्यो मनोज्ञामनोज्ञविषयेषु रागद्वेषत्यागेन उपशा
मं नेतव्यः अत एवाह अप्पा हु खलु दुद्दमो आत्मैव खलु यस्मात् दुर्दमो दुर्जयः अतएवात्मदमनमेवोपदिश्य
वेइति भावः किं पुनरात्मदमने फलमित्याह अप्पा दंतो सुही होइ आत्मा दांतः सुखी भवति अस्मिन्लोके इहलोके परत्र च परलोके आत्मा दांत
त्मा विरमद्दर्पयंश्च देवे वेदेविरागपिच्छात परत्रमोक्षं प्रसाधयति अशांतात्मानस्तु चौरपारदारिकादय इह विनश्यंति प
रत्र दुर्गतिपातादिप्राप्नुवंति तत्र चायमुदाहरणम् पक्षयः तथाहि सत्रिदेशिकाष्यवृत्तौ स्वकीयसंमताः दशम
रवते आनसुरुर्नियंत्रणा नद्रामाघेतसंवृता १ धम रामारे सुखसारे तुल्लु ग्रामयतुल्लद्वा तदेवविस्व जीव
दः प्राउरासीदृत्तामः २ युक्तवर्षास्वतास्माकं वि हृ तुंमिरिति साधवः वसतियाचितेतनैर पाताप्रांशु तेर
स्यार्यपुः ३ ततस्तदर्शनासूतं यमोदोतिप्रणम्यता व तावोग्रसत्तुः स्वन्याः कं दिनं तु ययमागताः ४ अत्यधुः
साधवो ऽस्माकं विहारा जलदागमे नकल्पतेतातोदत्त व सीप्यागमपुपाश्रयं ५ दत्त्वा प्रवसतिं तेषां तौ आजिज्ञापतामि
ति याघनसमहदेवाय सुभातिरयातादिकं ६ तेत्यधर्माम्यिनिकस्मिन् तिरभामादपदेवयं कथं साधुकरीरति कर्मः
सर्वेपविरमन्तु ७ उवाच्यस्यां श्रमवाताप्गौ वसातेरेवदानतः उपार्जितं महत्पुण्यं सक" लंकिंशालनाशाकं ८ यतः उपाश्र
याप्रदानेन दत्ता मुनीनां गुणशालिनां तेन ज्ञानायपदंतदायिता प्रदानत किं ९ सुरर्द्धिः सुकूल्लोत्पत्तिं रोगलब्धिश्च जा
यत साधूनां स्थानदानेन क्रमान्मोक्षसुखंलभेत् १० इत्याकर्ण्य विशांपतेस्तौ संतुष्टोतेऽत्र वर्षावितन्तस्तुः सवत्रहसमीसीन्त

उ.सू.वृ.
२२

नाप्यपि यथा सुखं २१ चतुर्भी संभाच शर्मीयो नित्यं घाविजिदीर्घवः इत्यनायं ततावन्य इतमादावमस्मासि २२ संतीत्ववं
तो कुर्वतो रात्रौ तां भोजनवर्जनं अत्रास्त्वयादोषा स्त्वयामस्तु निशाशनात् २३ यदाजः मधा पिपीलिकादेति बुद्धा
कर्याजालोदरं कुरुते मक्षिकावांति कुष्ठरोगं च कालिकः २४ कंटकोदारुखंडं च वितनोति गलव्यथां व्यंजनांत
र्निपतितस्तालु विध्यति वृश्चिकः २५ विलग्नश्च गलेवालः स्वरभंगाय जायते इत्यादयो दृष्टदोषाः सर्वेषां निशिभोज
ने २६ उलूककाकमार्जार गृध्रशंबरशूकराः अहि वृश्चिकगोधाश्च जायंते रात्रिभोजनात् २७ वासरस्य
मस्वंताविल्याकर्णीवितनवं निशादारपरीहारं व उक्तः साधवोऽथ २८ ततस्तेन वृतं सम्यक् पालयाम
सचर्मदा जन्मभ्यान्यदा वोर्य हरतवोरस्वाजिरहे तो २९ । बद्धागामादिपंलाबा वलितास्तेथदस्यवः अथ
न्यवाचामयोतो मदिपंजधुरकक ३० तन्मामाम क संस्कर्तुं मारस्तेतायरेवनः ग्राममेकं समीपस्थं मध्या
पंजस्थमन्मदाः ३१ अथते पल्लीपकारा लोलोनेतितं चिंतयन् हालाहितागतीतान्ह्वं तु पुपायं कर्मीदवयं अ
दिवान्नियिवमचिंतो ग्राममध्यगता अपि किनाहालाहलं हाला दलितत्या बीमायमुः ३२ तदावरतुपसोपि ग्राम
सर्वोऽस्याप्यपि हि वारुणी सेवयामासा यथावस्तु गलस्तिमान् ३३ ततान्यैः साथर्हप्राक्तावपि तोमादटोतदा वृत
संगमयाजोवा स्तुनातासमन्नागालिनो ३४ अन्येद्युः न्यायान्पदत्नेन मद्येनपिजितनच विषयुक्तनमुकेन हत्वाऽगति २२
मियस्ता ३५ ततस्तानिधनंप्रामान्निरीक्ष्य तिखिलानपि इत्यचिंतयतंवितत्तावुतोस्वीकृतव्रतो ३६ नूनंहलाह
४ नागोऽस्मांकं यथा याति पञ्चनं धेनुमादिषं तेचिमनुपतिनडोऽपिमित्रितोचिक्ष्णुपुविषं २३४ नं ७५॥

हलाहलीढ मद्यमांसं बलत्वकुः एतेषामन्यथा कस्मादकस्मान्मरणं भवेत् ३७ आवयोर्नीतविष्यो हि निशायांभुक्ति
ब्रतं हितं आवामप्येतदाहारान्नत्वावस्यावदशामिमां ३८ महोपकारिणो नूनं ज्ञानिनस्ते महर्षयः प्रत्याख्यानमिदं दत्त
मावयोर्ये स्तनावने ३९ ध्यायंतो विविधं वादि तावादायश्चहंगातो अक्षतासुखिनो धर्मं कर्मणोऽपरस्य च ४० इत्थं र २३
सज्ञादमनादपीमां विविदेतां दस्युपती सुखानि सर्वात्मना स्वदमयं स्फोभितसौख्यं यदकरोति किंकिल तत्रवाच्यं ४१ इ
त्यात्मदमनत्यागे हयकथा मादवमात्मादंतः स्फ्वीतव तीतिस्त्रायी ४२ किंतु नविचित्यात्मानं दमायदित्याह
वरिमअप्पादंतो संजमेण तवेणय माहं परेहिं दम्म तो बंधणेहिं वहेहिय वरं प्रधानं मे मया आत्मा जीवः सदा
धारनूतः कायायां दांतादमं ग्राहितो अस्संयम चे ष्टा तोव्यावर्तितः केनेत्याह संयमेन पंचाश्रवविर
मणादिना तपसाचाऽनशनादिना माऽहं परैरन्यैर्दम्म तोति आर्षत्वात् दमितः खदितः केरित्याह बंधनैर्व्वधा
दिरचितैर्मयूरबंधादिभिः वधैश्चलकुटादिताडनैः अत्राह रणे चात्र सेचनककरी तथाऽपि दृष्टांतमेकस्या हस्तिस्त्र
थमत्स्यमरत नस्त्रामी च बंत्ववितकः सिंधुराणां यथा पमः १ प्रग्दहः कलभः कोपि मादनमीमिति चिंतयन् बालप्रियान्
जातमात्रान्नवधीत्सदुष्टधीः २ ततस्ता स्त्रीकरिणी तस्य कांचिद्दवितयत् चलितां कलभश्रेणं तदनिष्पत्तिर
थयः ३ तस्मात् तद्रक्षणोपायं करोमीति विमृश्यसा खंजायमाना देहेन शनैर्यूथात्परापरत् ४ प्रतीक्षमाणं स्वं
यं घटीप्रहरवासरैः द्वित्रैर्मिलंती मातस्य विश्वासं चोदपादयत् ५ प्रसूतिकाले चाऽसन्नेऽन्यदा केचिदाश्रमं सुभ्वा

× श्रा ×

त्वं च तमाश्रित्य विश्रब्धा कलत्रं सुखं ६ इत्थं गत्वा च पृथ्वीं वंचयित्वा च सा ऽऽगता तमाश्रमं समागत्य स्वनंदनमदी
उत्रा॰ टी॰ धपत् ७ मुग्धत्वमधुराकारं कलत्रं स्तनपायिनं सलीलं लालयामासुः स्वपुत्रमिव वत्सलाः ८ शुंडामापूर्य सलिलैः
२२ सकलैः कलत्रोपि सः सदर्शितरक्तिः समं चकाराश्रमसद्रुमान् ९ तं सेचनकनामानं तापसाः प्रोचिरे १० ततः क्रमाद्वयो र
वनं प्राप्तः स्वांत्स्वात्म्यपराक्रमः ११ अटन्नटव्यां तद्यूथं दृष्ट्वा स्माग्प्राग्वदन्यदा शरीरसत्त्वं संजातात्तु शरारास्तकारणु
काः १२ तद्युद्धा समरेणा यूथनाथं संप्रत्यधावत हत्वा निर् त्यं तं यूथ स्वामी सेचनकोऽभवत् १३ अन्यदापि क्वचि
त्करिणी कलत्रं रक्षितं निजं अन्यं मम मातेव मा कार्षी दिति चिंतयन् १४ कृतघ्नः स गजोऽन्यदा स्वं तत्रस्थं तं ता
पसाश्रमं भंजति स्वाश्रयं दंताबलाः प्रायः खलाः १५ भ व १६ भूमन् अस्मात्पालितपोषितेनापि द्विपेनानेन ना
शयं अपकृतास्सकिमपि दर्शयामोऽस्य तत्फलं १७ ध्या त्वे तितापसाः क्वापि जग्मुस्ते श्रेणिकस्य ते तथा दिश
स्तत्स्वाता विज्ञाप्य ज्ञापयन्निदं १८ भूमन् सेचनको नाम काननं सर्वलक्षणलक्षितः तद्गजालिविनस्माकं विद्य
ते गंधसिंधुरः १९ इभिन्योऽस्मिन्नस्ति तेयं तव योग्यं इति श्रुत्वेति सैन्ययुग्राजा तं ग्रहीतुमगाद्वने २० अपायेत्त्वरि
निर्दृष्य स तरस्वी वा यंदंतिनं आनीय स्वपुरे बध्वा दालानि स्तंभे स्वलागणैः २१ ततस्त्वीयवत्साश्रमं विप्रयोगाद्वरचे
दसं अकंपदेवद्यावितिस्थ दृढितं इति तापसाः २२ रे कृतघ्न कृतद्वीर्यं त्वं डीर्यंचा शुनातव फलमस्य दयताया २ २२
दयाजन्मत्वजातं २२ निरामेति ह्रदद्वार हेयकल्पासनजिरं ता घातालानमुन्मूल्य रक्षावरुति ताषयान २२ हस्त

अविक्तानुकंपं स्तंभो भंगतो गजः तान् बलेनाश्रमान्वतः प्रतंजन इव क्रमात् २३ अतस्तत्कृतघ्नतया या गा
नवर्त्र श्रेणिकादयः तादृत्यवधितांऽज्ञासी जज्ञाधिष्ठायिकाऽपुरी २४ सिंधुरोसावरुपवत्रेणे व्रजंतो महीपते ज्ञा ×टी×
त्वेति सा ब्रवीद्बालं वाक्यःपीह्रप्ये शालिः २५ त्वयासाना विनावत्से स्वयं दांत स्पतेऽगणाः कृतबंधवधैरत्वे रनाथ
रहंदमिषसे २६ तद्भुवा स स्वयं गत्वा रा आचालानमाश्रयत् तद्दत्ता राह्मपतिस्तुष्टस्स स्वाद्वी बज्जुषं च बधमन् २७ स्व
यं दांत इति ऐम् तत्रा ध्यस्त प्रवीरत्रे तां बंधबंधैर्हस्तिवेः व्यक्षव तिर्यक्त्वयमी २८ दांतस्त्वं प्राप्य यारमामस्त
र त्वा यात्रिशा वाचीमवज्ञान्यप्रात्युयात् स्वयं दमी मत्तु म कामनिर्जरां परत्वमानाता मिति दम्यतां स्वयं २९ इति
सेचनककरिकथा तादव स्वयामवस्वात्मादम नीय इति सूत्रार्थः १६ अथ विनयांतरमाह पडिणीअं
च बुद्धाणं वाया अदुव कम्मुणा आवी वा जइ वा रहस्से नेव कुज्जा कयाइवि १७ प्रत्यनीकं प्रतिकूलं वेष्टितमिति
शेषः चः पूरणे बुद्धानामाचार्यादीनां वाचा किंत्वमपि किं वेत्थ जानीषे इत्यादिरूपया अदुवत्ति अथवा कर्मणा संस्ता
रकातिक्रमणपाणिपादस्पर्शनादिना आविर्जनसमक्षं यदिवा रहस्येकांते णेवत्ति नैव अत्र एवकारः शय्या
पि अर्थे स्वयमाह नैव कुर्यात् नैव विदध्यात् कदाचिदपि इह च नञ् जेकरणाकरं मयणो एणा पडिरूसो नय ह्रातादृक्
णादिपाश्चात्यापरिताप विशेषदिति सर्वत्र गम्यं तथा प्रवेशने ऽस्ति तत्संक्लिष्टवेशादात्मनोपि तन्नाम्य दर्शनरूपो अविनयः
स्यात् पात्रनादिसमयेत्व युतारपितन्मुरवप्रेक्षणे वक्रावलोकनेन स्कंधकंधरादिवाक्षतवेद्भिति तथा नवराता यन
४ गाहा होवचा व्या गुरेमयी निकमताप्रेरार्थः कर्यातविरधान कदाचिदपि पुरुषसाधणादि समये पीतिमूत्रार्थः अप्पसुअसुवणा ४ ३ ॥ ३॥

उत्रा०१। २२

तदहि वंदमालोकस्य गुरूणां सुखासीनानां दिना अप्रीतिः स्यादिति तथा सिव कृत्वा नां अतिकर्महीनां गुरूणामित्यर्थः ब
हुतः पृष्ठदेशमाश्रित्य तत्र हि दायादरपि मुखावेक्षणेन ततातिहर्षः स्यादिति तथा न युञ्ज्यात् संघट्टयेत् अतिसंनिधानादे
हात्मदेशानादिना ऊरुणा आत्मीयेन ऊरुं गुरुसंबंधिनं तथाकरणेऽत्यंताविनयप्रसंगात् उपलक्षणं चैतत् शेषांगा
स्पर्शात्पापस्य तथा शयने शय्यायां शायितः अथवा विष्टवानप्रति शृणुयात् न स्वीकुर्यात् ऊरुताक्षमिति शेषः अयं भावः श
य्यास्थितः शिष्यो गुरुणाहूतः प्रतिशृणुयात् तत्रस्थित एव मस्तकेन वंदे इत्यादि वदेत् किंतु गुरुवचः श्रवणानंतरमेव त
त्कालमेव कृतांजलिर्गुरुपार्श्वमागत्य पादपतनपूर्वकं अतः ... हीतार्हमितिमन्यमानो भगवन् इच्छामोऽनुशिष्टिमिति
वादेदिति सूत्रार्थः १८ तथा णेव पल्हत्थियं कुज्जा। प क्ख पिंडं च संजए पाए पसारए वावि न चिट्ठे गुरुणंतिए
नैव पर्यस्तिकां जानुजंघोपरिवस्त्रवेष्टनरूपां कुर्यात् प क्ख पिंडं वा बाहुद्वयेन कायपिंडनात्मकं संयतः साधुः त
था पादादि प्रसारयेद्वापि निवर्तितौ पियोजयं अथवा ... अत्रत्रये अपि दुष्टतमतादिपि विनिक्षिपेदिति दर्शनार्थः।
अन्नत्र तिष्ठेत् आसीत गुरूणामंतिके अत्यंतसंनिकर्षे किं तर्हि उचितप्रदेश एव अन्यथा अविनयादोषसंभवात् अनेन चाऽव
ग्रहंनादिकमपि तद्विवर्जयेदिति सूचितमिति सूत्रार्थः १९ श्रवणविधिमाह आयरिएहिं वाहित्तो तुसिणीओ
न कयाइ वि पसायपेही नियागट्ठी उवचिट्ठे गुरुं सया आचार्यैः गुरुभिर्व्याहृतः शब्दितः तूष्णीकः तूष्णीशीलो न
कदाचिदपि स्वाध्यायमपि त्यजन् किंतु प्रसादप्रेक्षी ... नियागार्थी मोक्षाभिलाषी ... २३

विवारयितुं शीलमस्येति प्रसादप्रेक्षी नियागार्थी मोक्षार्थी उपतिष्ठेत् मस्तकेन वंदे इत्यादि वदन् सविनयमुपस
र्पेत् गुरुं धर्माचार्यादिकं सदेति सूत्रार्थः २० तथा आलवंते लवंते वा न निसीएज्ज कयाइ वि चइऊण आसणं धीरो
जओ जत्तं पडिस्सुणे आलपति सकृद्वदति लपति वा वारंवारं ब्रवीति ... न निषीदेत् नैव निषण्णो भवेत् कदाचित्
पि व्याख्यानादिकार्येणाव्याकुलतायामपि किंतु त्यक्त्वा अपहाय आसनं पादपुंछनादि धीरो बुद्धिमान् यतो यत्नवान्।
जत्तेति प्राकृतत्वात् जकारस्य द्वित्वं एतत्कारस्य च ... यत्कुरुत आदिशंति तत्प्रतिशृणुयात् अभ्युपगच्छेत् तथाऽ
स्तु वाढमिति सूत्रार्थः २१ अथ प्रष्टव्यविनयमाह आसण ग ओ न पुच्छिज्जा नेव सिज्जागओ कया आगम्मुक्कुडुओ सं
तो पुच्छिज्जा पंजलीउडो आसनगतः आसनासीनो न पृ च्छेत् सूत्रादिकमिति शेषः नैव शय्यागतः संस्तारक
स्थितः यथा विक्षिप्तः ... कदाचिद्गुरुतत्त्वे पि अयं भावः ... सति च पृष्टव्यं उचिता
चारत्वज्ञानकार्यो सदापि सविनयस्यानतिक्रमणीयत्वादिति किं तर्हि कुर्यादित्याह आगम्येत्यादि आगम्य गुरु
पार्श्वमेत्य उक्कुडुओ उत्कुटुकः आसनं कारणे पादपुंछनादिगतो वा सन् पृच्छेत् सूत्रादिकमिति शेषः प्रांजलिपुटः कृतांजलि
रिति सूत्रार्थः २२ ईदृशस्य शिष्यस्य गुरुणा यत्कार्यं तदाह एवं विणयजुत्तस्स सुत्तं अत्थं च तदुभयं पुच्छमाणस्स सीसस्स वा
गरेज्ज जहासुयं एवं उक्तनीत्या विनययुक्तस्य सूत्रं कालिकोत्कालिकादि अर्थं च तस्यैवाभिधेयं तदुभयं सूत्रार्थोभ
यं पृच्छतो ज्ञातुमिच्छतः शिष्यस्य स्वयं दीक्षितस्यापि संपन्नस्य व्याकुर्वीत कथयेत् यथाश्रुतेन प्रकारेण श्रुतमाक

उ.मा.टी.
२४

सिविंगुरुत्वमितिभावः न तु स्वबुद्धिकल्पितमिति सूत्रार्थः २३ अत्र विनयस्य वाग्विनयमाह तुसंपरिहरे स्तिरक्त नय
उदारिरिगिंवए सासादेसंपरिहरे मायंवज्जएमया मृषा असत्यंप्रत्तनिज्ञत्वादिकंपरिहरस्तु धर्मदानिरविश्वासो द
त्वार्थव्यसनेतथा असत्यलाषिणोनिंदा ङ्गातिश्चापजायते २ इतिविश्रुतःसर्वप्रकारमपित्यजेत्सिहतुमुनिः नचनिवाव
धारिणीभूतावाणीगमिष्यामःवक्ष्यत्यादिनिश्चयात्मिकांवदेततावेत किंबहुनातावापादोषंसावद्यानुमोदनाद्यं जका
रमकारादिकंचपरिहरेत् मायांवन्नाकृत्तकोधर्मदीक्षुका सत्यदेश्तुवर्ज्जनीयमसदासर्वकालमितिसूत्रार्थः २४ ।
कवं नलविज्जतुठोमावर्ज्जा ननिरंजनममयं अप ण सायरहोवा अलयस्मतारणवा नलपेज्जवादत्वप्र
: कनापिसावद्यमपापंवचनमितिसर्वत्रज्ञेयं न नि र वेविनःप्रयोजनेअलिधेयस्तत्यंवा यथा एषवे
धासुतोयाति खवुम्यक्लत्रेःखरःश्मारक्षात सिप्रा तः वाशःश्रृंगधनुर्द्धरः तथानित्कर्ममर्मवाचकंच का
णइत्यादिकं असत्यतिसंक्षोवात्वादकत्वादिति आत्मार्थे स्वार्थेपरार्थेवाअन्यार्थं उलयस्यात्मनः परस्यचप्रयोज
नादितिशेषः तथाअंतरेणवाविनावाप्रयोजनमिति सूत्रार्थः २५ इदंस्वगतदोषपरिहाराय यदाह उपाश्रयकतादोषप्राप्तागमा
ह समरसुअगारेसु संधीसुअमहापहे एगाएगित्थिए सद्धिं नेवचिट्ठे नसंलवे समरेषुलोहकारशालासूपलक्षण
चैवदेशोपनीचास्पदानां अगारेषुगृहेषु संधिषुगृहदेयांतरालेषु महापथेराजपथादौ एकाकीसहायरहितःस्त्रियासार्द्धं २४
सह नैवतिष्ठेन्नैवाहस्थानस्थानं कुर्वीत नसंलपेन्नतयैवसहसंलापंकुर्यात् अवंतऽपदस्ता ख्यापकं वा विकथहरणं अन्यथा

लोकेविश्वस्यदेशसंसर्गायस्यापि स्त्रियस्सहावस्थानं संलापं चादोषायेव प्रवचनमालिन्यादिदोषसंभवात् उक्तं हि माया
अमाउदुहियाया नविविक्तासनोलवेत बलवानिंद्रिययामः पंडितोप्यत्रमुह्यतीति सूत्रार्थः २६ कदाचित्स्खलिते गुरु
णाशिक्षितायञ्च यदाह जं मे बुद्धाणुसासंति सीएणफरुसेणवा ममलाभोत्तिपेहाए पयओ तं पडिस्सुणे यन्मेमां बु
द्धागुरवः अनुशासति शिक्षयंति शीतेनउपचारात् शीतलेन आह्लादकेन तथा परुषेण वा कर्कशेन वचमेतिभावः मम
लाभोअज्ञातार्थप्राप्तिरूपोयं यं मामनाचारकारिणं मे। मीमन्मार्गे स्थापयंति इतिप्रेक्षया एवंविधबुद्ध्या प्रयतः प्र
यत्नवान् तदनुशासनं प्रतिशृणुयात् विधेयत्वयांगी कु र्यादितिसूत्रार्थः २७ नत्वनु परत्रचपरमोपकारिगु
रुवचनमपिकिंकस्यापिगतिष्टंस्यात् येनिवसु च्य त इत्याह अणुसासणमोवायं दुक्कडस्सयचोअणं
हियंतंमन्नएपन्नो वेसंहोइअसाहुणो अनुशासनं शिक्षणं प्रेरयंति उपायेशुद्धमृदुपरुषलाषणादिलक्ष
णोपाय तथा दुष्कृतस्यचकुत्सिताचरितस्यचोदनं प्रेरणं दुश्चारितमिदमाचरितमित्यादि रूपं गुरुस्कृतमितिहितं पथ्यं इति
मिहपरलोकोपरिवृद्ध्यासनादिमन्यते प्राज्ञः द्वेष्यं द्वेषोत्पादकं तत्पुनस्तदेव तस्य साधोः रसाद्धुतोवस्य नादव्यमसाधोर्गुरुव
चनमपुनःविष्टंस्यादित्युक्तमितिसूत्रार्थः २८ अमुमेवार्थंप्रकटयन्नाह हियंविगयभया बुद्धा फरुसंपि अणुसासणं
वेसंतंहोइमूढाणं खंतिसोहिकरंपयं हितंपथ्यं विगतलया इहलोकपरलोकादीनां कस्माच्चापि विकामरेणाक्षोकत
यां रहिताबुद्धाअवगततत्त्वा मन्यंते इतिशेषः परुषमपनुशासनं गुरुस्कृतमिति शिष्यं वेमति द्वेष्यं तद्नुशासनं लवति मू

दानां दिव्यादिविविधविकल्पानां क्षांतिः क्षमा तु शिरोशयत्तु ह्नतां करं उपलक्षणत्वान्मार्दवार्जवादिकमपि क्षां त्य
उत्त्रा॰ टी॰ दिहेतु त्वात्कुर्वत्तु गासनस्य परंज्ञानादिगुणानां स्थानमिति सूत्रार्थः ३०. पुनर्विनयमेवाह आसणगए न पुच्छिज्जा अ
२५ गुरुं अकुणथिर अप्पुगमई निदणई ति सो इज्जाप्पकुक्कुए आसने पीठादाविव सो तु ऋतुबद्धे तु पादपुंछने वपति
• ष्टेत् उपविशेत् अनुबद्ध्यातातीचेमावतनु अल्पमूल्याः दिपुढवीसनादितिगम्यते अज्ञाते असंदमाने उतिनि
श्चफलकवक्तिं चिचलति तस्य हंगारागवा न स्थिरसमपा   दक्षितनतया निद्धलो अन्यथा सत्वविराधनासंभवात् ई
हशोपासने अप्पुगई अल्पो आगी नतु नः पुनरुद्वः   न   शीलः निरदनायी तिभिनं विनानिद्वान् शीलः निषीदत
आसीत अप्पकुक्कुए ति अल्पस्पंदनः करादिति र   प   ल्प   मेवचलन् यद्वा अल्पकौकुच्य कस्वरणस्व
णा द्वस स्वेष्टा स्वपंयस्यासौ ऽल्पकौकुच्या इति सूत्रार्थ   ३०   संप्रत्येषणासमितिविषयं विनयमाह कालेण निक्ख
मे भिक्खू कालेणय पडिक्कमे अकालं च विवज्जित्ता का   ले कालं समायरे कालेप्रस्तावे प्रस्तावमर्थे इतीयानि
क्रामेत् गच्छेदा दारार्थं भिक्षुः अकाले निर्गमे आत्मक्लामना दिदोषसंभवात् तथा काले च प्रतिक्रामेत् प्रतिनिवर्ते
• त भिक्षाटना दितिशेषः अर्थनावः अलाभे ऽल्पलाभे वा अतिलाभार्थी न पर्यटन्नेव तिष्ठेत् किं तर्हि उपयोगादि आह अका
लं चत्तु क्रिया या अप्रसमये विवर्ज्य विहाय कालप्रस्तावकाले तत्र कालोचितं प्रत्युपेक्षणाद्यनुष्ठानं समाचरेत् कुर्या २५
त् यदुक्तं कालमिक्कीरमाणे किसिकम्मं व बहुफलं होइ इह सव्वच्चिय किरिया निअनिअकालम्मि विन्नेआ १

इति सूत्रार्थः ३१ भिक्षार्थं निर्गतस्य यत्कुर्यात्तदाह परिवाडीए न चिट्ठेज्जा भिक्खू दत्तेसणं चरे पडिरूवेण ए
सित्ता मियं कालेण भक्खए परिपाट्यां पंक्त्यां भुंजानानामित्यर्थसंबंधिन्यां न तिष्ठेत् भिक्षार्थं अप्रीत्यादिरेकस्थानता दिदो
षसंभवात् यद्वा परिपाट्यां दायकसंबंधिन्यां यत्किमपि गृहे भिक्षाग्रहणाय न तिष्ठेत् तत्र दायकादोषापरिज्ञान
प्रसंगात् तथा भिक्षुर्दत्ते दाने तस्मिन्नपि हि दीयमाने एषणा ग्रहणदोषा एषणा भिक्षादोषणातां चरेदासेवेत अ
नेनैषणत्रयं उक्तं किं सर्वादनेषणां चरेदित्याह प   डिरूवेणेत्यादि प्रतिरूपेण चिरंतनमुनीनां प्रतिबिंबन
पतद्ग्रहादिधरणात्मा एन सकलान्यदर्शनीविल   क्ष   णेन नतु लिंगापितांडंबरंविनाप्राप्यत इति अथवा रूपता
डंबरेणापि एषयित्वा गवेषयित्वा अन्नं च गवेष   णे   क्ता   ग्रासैषणामाह मितं परिमितं अमितं तो जने हि स्व
ध्यायविघातादिक दोषसंभवात् कालेन नमो क्ता   र   णपरित्ता इत्यागमोक्त प्रस्तावेन भक्षयेत् भुंजीत बिल
पेण वा न स्वादयन् भुंजीत इति सूत्रार्थः ३२ भिक्षाचर्यां च कुर्व   न्नास्थितांगतान्य भिक्षुकसंभावयन्यत्कार्यं तदाह नाइदूरम
णासन्ने नन्नेसिं चक्खुफासओ एगो चिट्ठिज्ज भत्तट्ठा लंघिया तं नइक्कमे नातिदूरे तिविधक्रियात्यया न्नातिदूर स्थित्वा कार्य
वतिदर्शनत भिक्षुनिर्गमाज्ञानात् एषणाशुद्ध संभवाच्च नवा नासन्ने प्रत्यासन्ने निकटे तत्र हि दायकान्यभिक्षूणामप्री
तिसंभवात् नान्येषां भिक्षुकापेक्षया अपरेषां गृहस्थानां च चक्षुःस्पर्शे ततश्चक्षुःस्पर्शी दृष्टिगोचरे ति
ष्ठेदिति सर्वत्राप्यांते किंतु असौ भिक्षुर्भिक्षुनिष्क्रमणं प्रतीक्षत इति यथा गृहस्थान विदेति तथा विविक्तप्रदेशस्थितिष्ठेदिति

उत्रा॥
२६

सावः एकः सर्वप्रविष्टभिक्षुकापरिवेषरहितः तस्मात् भोजननिमित्तं उपेक्षेति उत्क्षिप्तमिति भिक्षुकं ज्ञात्वा तिष्ठेत् न यत्र
मध्ये गच्छेत् तद्दृष्टिपथवादादिदोषसंभववात् इत्थमितं कालेन तत्कार्यादिति भोजनविधिमतिक्रमयेत् ज्ञातिविशेषनक
र्षनं तद्दानादिनिमित्तं स्वयं वा तुधर्मसमहिला: भुञ्जीमणाम पिनदोषाच्छेति ज्ञापनार्थमिति सूत्रार्थः ॥ उत्तसज
तमेवविधिमाह नाइउच्चे वनीएवा नासन्ने नाइदूरओ फासुअं परकडं पिंडं पडिगाहिज्ज संजए नाइउच्चे इत्यपरि ॥×हं×
देतो नीचेवा नभिनयद्वादौस्थितइतिशेषः तत्राद्युपनिक्षेपः निरीक्षणासंभवात् दायकापायसंभवाच्च यदा नातिउच्चे
इत्यतउच्चैः कृतकंधरात्नावत्रुप्राह लक्ष्मीमनोतिमदा ... नीचे इत्यातः त्याताव नत्रीवः तावत्सुनमया द्य
किमपिलक्ष्यमितिदिनावान्वात्रासङ्ख्यायत्रापिस ... ये तथा नासन्ने नातिदूरे प्रदेशे स्थित इति शेषः आ
सन्नातिदूरस्थात्यादि यथायोगं तुगुप्सा शंकानेषणादि ... दोषाः स्फुटः तत्रस्थितः प्रासुकं सचित्तं संसक्तिजंतुर
हितं परेण गृहिणा स्वार्थे कृतं परकृतं पिंडमाहारं प्रतिगृह्णीयात् स्वीकुर्यात् संयतो यतिरिति सूत्रार्थः ॥ उत
ञ्चीमिषणाविधिमाह अप्पपाणेप्पबीअम्मि पडिच्छन्नम्मि संवुडे समयं संजए भुंजे जयं अपरिसाडियं अल्पप्राणोऽल्पाव ×त्रा×
वाची ततश्च अल्पप्राणे अवस्थितागंतुकत्रसप्राणिरहिते तथाऽल्पबीजे अल्पादिबीजवर्जिते उपलक्षणत्वात्सक
लस्थावरजंतुविकलेच प्रतिच्छन्ने उपरि आच्छादिते अन्यथा संपातिमप्राणिसंपातसंभवात् संवृते पार्श्वतः कटकुड्यादिना २६
संकटद्वारे अटव्यां कुडंगादौ वा अन्यथादीनादिना याचने दानादानयोः पुण्यबंधप्रद्वेषादिदोषदर्शनात् समकमन्य

×स्थाने इतिशेषः×२

×ब×
भिक्षुभिः सह न तु रसलंपटतया एकाकी एकाकी वा गच्छस्थितसामाचारीवेयं संयतः साधुर्भुञ्जीत अश्नी
यात् जयं ति यतमानः सुरसुरचवचवचक्कसकसकादिशब्दानकुर्वन् अपरिसाडियंति परिशाटीरहितं यथास्यात्तथे
ति सूत्रार्थः ॥ यदुक्तं यतमान इति तद्व्याख्यायन्नाह सुकडित्ति सुपक्कित्ति सुछिन्नेसुहडेमडे सुनिट्ठिए सुलट्ठित्ति
सावज्जं वज्जए मुणी सुकृतं सुष्ठु निर्वर्तितं अन्नादि सुपक्वं घृतपूरादि इति कृतयत्प्रदर्शने सुछिन्नं शाकपत्रादि सुहृ
तं शाकपत्रादिभिन्नकादि यद्वा सुहृतं सूपपचनाद्यादिनापि ... रकादप्रहृतादि सुमृतं घृतादिभक्ततुसूपादौ सुनिष्ठितं
सुष्ठु निष्ठारसप्रकर्षाद्गमितं सुलष्टं अतिशोभनं ... मो दनादि अखंडादिकालस्याहतिसिक्थादिना इत्या
देवं प्रकारमन्यदपि सावद्यं वर्जयेन्मुनिर्यदा ... सु ... कृतं यदनेन वैरिणः प्रतिकृतं सुपक्वं मांसादि सु
छिन्नायं न्यग्रोधादिः सुहतः कदर्यः स्वधनं चौराद्यैः ... सु मृतो यं प्रत्यनीकविप्रादिः सुनिष्ठितायं प्रासादकू
पादिः सुलष्टोयं करिकरगादिरिति सामान्येनैव सावद्यं च वर्जयेन्मुनिरिति अनवद्यं तु सुकृतमनेन धर्मध्यानादि
सुपक्वमस्य वचनविज्ञानादि सुछिन्नं स्नेहनिगडादि सुहृतोयं शिष्यः स्वजनत्यक्ततया प्राजयित्वेति कामलस्थाः सुमृतमस्य पं
डितमरणमई सुनिष्ठितः ... तायं साध्वाचारे सुलष्टोयं दारकोव्रतग्रहणस्येत्यादि रूपं वाक्यं वदेदपीति सूत्रार्थः ॥ उक्त
संप्रतिविनीततरयास्यदेवाद्धर्मेपूतायर्तस्यात्मदृद्धीयनाह रमए पंडिए सासं हयं भद्दं व वाहए बालं सम्मइ सासंतो
गलिअस्सं व वाहए रमते अभिरतिमान् भवति पंडितान् विनीतशिष्यान् शासदाज्ञापयन् प्रमादस्खलितशिक्षयन् वा

गुरुरितिशेषः कमिव कइत्याह हयमिवाश्वमिव भद्रं कल्याणावहं वाहकोऽश्ववाहकः बालमज्ञं श्राम्यतिखिद्यते शा
सत् मदिसकलकृत्यं न जुसते ततश्च तत्नमाज्ञापयनु गुरुः श्राम्यत्येवेतिभावः अत्रापिदृष्टांतमाह गल्य
श्वमिव वाहक इति सूत्रार्थः ३७ गुरुशिक्षणेबालस्य श्रान्तमाह खड्डुआमे चवेडामे अक्कोसाय वहायमे कल्लाणमणु
सासंता पावदिट्ठित्तिमन्नइ खड्डुकाः टक्करा मम चपेटाः करतलाघातामे आक्रोशाश्चनिष्ठुरसंभाषणानि मे वधश्च दं
डादिघातामे अयंभावः खड्डुकादय एवमे गुरुणा दीयंते न त्वन्यत्किमपि समीहितम् ईत्येवं श्राम्यमानो बालं शिक्षितयति
अन्यच्च कल्याणमिह परलोकहितं अनुशासतां शिक्षयंतं गुरुं पापदृष्टिः पापबु
द्धिरयमाचार्य इतिमन्यते यथापाप्मायं गुरुरिति पाल इ व निर्घृणो मां हंतीति अथवानास्ति खकल्याणमणु
सासंतात्ति गुरुणा अनुशास्यमानः शिक्ष्यमाणः पापदृष्टि :ऊ शिष्यः खड्डुकादिरूपा गुरुवाचा मन्यते इतिसूत्रार्थः
३८ विनीताध्यवसायमाह पुत्तोमेभायणायत्ति साहुकल्लाणमन्नइ पावदिट्ठीउअप्पाणं सासंदासित्तिमन्नइ
अत्रइत्यार्थमागममानवाक्षिलक्रियायोत्पेष्ठ उत्तमिव भ्रातरमिव ज्ञातिं स्वजनमिव मे इतिमां अयमाचार्यः उत्तरास्तीय
ध्यसाकरः इत्येवं साधुः सुशिष्यः कल्याणं कल्याणकारि अनुशासनं मन्यते यतः सशिष्य एवं विचारयति योऽस्माहादीदृषा
मामनुशास्ति दुर्विनीतं वेदि मम किमस्य पर रीयातकिं तु मामेवा[illegible]स्ति इति बालः उत किमन्यत इत्याह पापदृष्टिस्तु कुशि
ष्यः उतः आत्मानं सासंति शास्यमानं दासमिव मन्यते यथैदासमिवमामाज्ञापयतीति सूत्रार्थः ३९ विनयसर्वस्वमाह ण

 २७

कोवए आयरियं अप्पाणंपि न कोवए बुद्धोवघाई न सिआ न सिआ तोत्तगवेसए नाकोपयेत्‌नकोपवशंनयेदाचार्यादि
शब्दनादिनिराचार्यं उपलक्षण त्वादन्यमपि विनयाईं आत्मानमपि गुरुभिः परुषभाषणादिनानुशिष्यमाणं न कोपयेत्
४५ कथं चित्कोप्तायामपि बुद्धोपघाती आचार्योपघातकारी न स्यान्न भवेत्‌ उदाहरणं चात्र तथाहि गच्छकोपि उदार
स्त् गुणि संपत्समन्विताः उपशमनात्सक्षीण पाप्मानः सूरि गवाः १ चिकीर्षवोपि तस्मयर विहारं विनायकाः श्री
एजघावलानित्य भुरेकाप्यवश्ञित २ साक्षते शुत्रुनो डेश्य जिन ग्रामनत्तरुक्ष नीर्थस्तनाथमस्ती तिविंनश्यालम
हाधिय ३ तत्रत्याः श्रावकाधन्यं मन्याः समस्युपाचर न् तत्पायाणेः क्षिप्रमथुरिं राद्धारिरोषधैरतान्‌ ४ अम
गुरुकर्मतराक्रांता निःश्लेदाः स्वउरावपि अन्यदा त अ मीयस्वाः कशिष्याव्यमहाव्रितिति ५ अस्मालिःपाल
नीयायं कियञ्चिरमजाम म्यिं यं चात्र किय कालं कारा यामिवर्बंदिनि ६ ततः कमाण्युणायन कार्यीनन
ज्ञानं गुरा श्रतस्मिन्‌ बंधनोन्मुक्ता विहरामो यथावयं ७ विचिंत्य पति गुरुः स्वैरं रतप्रांतोशमादिकं उपनीय सूर
त्यवदा इवं तेजलाजनः पर्यहशामपिदुष्प्राकं त्यागपमत्नौषधदिकं संपादयंतिन श्राद्धा धनिनोप्यहो विवेकिनः
९ निर्विमास्दमीतिं श्रावकानित्य दानतः तावद्भुनीरमात्परिपीडनात्दत्तावपिकिं १० छकिंचनार्थंतत्किं ऊमोदि
ता पजीविनः ऊत्कं पादयामस्य उपसाधूनां प्रज्ञानादिकं ११ गुरुः उत्तानिगद्येति तत्तिहायेगतान्तुन सूरियोगंतज
ह ऊ र्दोदिहत्राहा नादिकं १२ तन्नाहृणार्थं वातर्वृमायदेश्रावकैः ज्ञात तत्प्रोवुईस्वोनेदं श्रुणीतं तुज तेऽधुना १३ किं

उसंलेखनादिना स्त्वाल्यस्मवर्जितं शुक्लेभिस्वरायानकं स्वदेहेपिगतस्पृहाः २४ ततआचार्याश्चकालेद लस्त
गुरुमानसाः ऊरुपार्श्वमुपेत्यैवं जगदुर्गजदांशरे २५ जितेन्द्रियस्वर्यैव चिरातीतह्यपिप्रभो क्षमामि भामसंज्ञे
नंतानिवेस्मेवदीपकैः २६ अकालेपिनदारैस्ते प्राह्ये संलेखनाकृताः अप्यस्मावेद्दिनाकार्यं मारत्नानलदाहयाः २७ नि
र्वेदादथवा शिष्यमहं सावीव्यपि स्वयं नचिंतनीयं सर्वेपि लगवत्तिर्घ्योराणभिः २८ शिरः स्थाप्रियं दूपय जगत्तत्पद
कुजाः नास्माकंनवितयानां धामीपालरकारिणः २९ इदा नीलत्कर्तव्यः इत्यस्य संलेखनायुक्त स्तुवेत्यगित विस्त
रि रितिचेतस्पचितयन् ३० चूनमस्माधितयानां सर्वेम त दिनैलितेनस्मीनिःकृतेप्राणे तेषांनिर्वदंहेतुभिः ३१
धर्मार्थिनोदिनान्येषां पीडात्याज्याकदाचन प्रापादति स्व र यः प्रावृषः समतान्भृतवार्षयः ३२ विचार्यत्वंकारय
द्भिः सदास्मान्निरजंगमैः यूयंमतविनेयाश्च खेदनीय रः किं यत्विरं ३३ तदुत्तमार्थमिवाथ प्रतिपद्यामदेवयं
इतिसंबाध्यतान्सर्वं प्रत्याख्यांतिस्मसूरयः ३४ गुरुःअ पाल्यानशनंजगाम त्रिविष्टपं क्लिष्टितपापकर्मा शिष्या
स्तुतेप्रापुरिहापवादं परत्रदुःखंचगुरूपघातात् ३५ इति अत्तपघातिकशिष्यकथा तादेवंगुरुपघातीनस्यात् तथा
नसिञ्चातालगवेसएत्ति उच्यतेव्यय्यतेलानेनेतानि व्यपतापनजनाकोनावनस्खादापोज्झवक्तवनमेवतत्प्रलपयति ।
कमहमेषंजानादि दूषणंवच्यीति अवषयती तिताभ्यविषाकाजस्यादितिसूत्रार्थः ४० तादेवमाचार्यनलापयेदित्युक्तं
कदाचित्कुपितस्ततः किंकार्यमित्याह आयरिअंकुविअंनच्चा पत्तिएणपसायए विज्जविज्जति विज्झापयेत् कथंचित्कुदी

×शिष्यकरणेनदीज्ञानोपदेशकृतं नयुक्तमित्र आचार्यमुपलक्षण चाउपाध्यायादिकं वा कोपितंप्रत्तिएण प्रीतिकरणेना विनापाड क्षमयेत् व्याज्ञाङ्गापत्तिएण
×निपतीतिदृतनकेनप्रणयादीनां यत्प्रीत्यासानैवपित्रयवोनापणादि केनप्रसादयेत पसादर्या तकयमित्याह ×मेनर॥ ३॥ ॥श्री

१९

रिताकापानलमपिशांतंकार्यीत प्रांजलिपुटः कृतांजलिः इत्थंकायिकमानसंचविध्यापनाप्रयुक्ताचायिकंतदर्शय
तिवइज्जत्ति अयेतनवकारस्पति नकमस्पेदायागात् वाइत्रवइया किमित्याह नपुनरिति अयंभावः स्वामिन्प्रमादाच
रितमिदं क्षम्यतां नपुनरित्थमाचरिष्यामीतिगुरुंप्रसादयन् शिष्योवदेदेवेति सूत्रार्थः ४१ अथ यथाचार्याः कोपंनानात्प
द्यते तथाह धम्मज्जिअंचववहारं बुद्धेहायरिअंसया तमायरंतोववहारं गरहंनाभिगच्छइ धर्मेणक्षान्त्यादिनाअ
र्जितउपार्जितः चः पूर्त्तौ याव्यवहारः प्रत्युपेक्षणादिसूत्रेषु सुक्रियारूपः बुद्धे र्ज्ञाततत्त्वैराचरितः सेवितः
सर्वकालं तमाचरन्नासेवमानः व्यवहारमितिविशेषण। अ व्यवहरतिपापकर्मेति व्यवहारस्तंपापकर्मापहारिण
मित्यर्थः गर्हां अविनीतोयमितिनिंदांनाभिगच्छ ति न प्राप्नोतियतिरितिशेषः तदाचनस्यादेवगुरोः (
कोपोत्पत्तिरितिसूत्रार्थः ४२ किंबहुना मणोगयं व क्कगयं जाणित्तायरिअस्सउ तंपरिगिज्झवायाए
कम्मुणाउववायए मनोगतंमनसिस्थितं तथावाक्यगतंक त्वमितिशेषः ज्ञात्वाआचार्यस्यगुरोः उ ग्राह्यः कायगतकार्य
परिगृह्यार्थः ततमनोगतादिगुरुकृत्यं परिगृह्याङ्गीकृत्य वाचाइदमित्थंकरिष्यामीत्यादि रूपया कर्मणाक्रियया वचिप्रा
दत्तपिकया उपपादयेद्विदधीतेतिसूत्रार्थः ४३ सचैवंविनीततयाव्याहकस्मात्तदाह वित्तेअचोइए निच्चं खिप्पंहवइ
सुचोइए जहोवइट्ठंसुकयं किच्चाइंकुव्वइसया वित्तोविनीततयाप्रसिद्धःशिष्यः अचोइएत्ति अनोदिताऽप्रेरितए
वप्रनिप्रस्तावंगुरुकृत्येषुप्रवर्त्ततइत्यध्याहारः नित्यंसदानतुकदाचिदादेवतिभावः नवायंस्वयप्रवर्त्तमानोगुरुकृ

उत्ता० वृ० प्रेरितोऽविनयवानपि स्यात् किंतु क्षिप्रं शीघ्रं भवति यथोचितकृत्यकारीति गम्यते इति चोदकस्याशयः स प्रेरयितरि गु
२७ रोः स्नेहीति भावः ततश्च यथोपदिष्टं प्रदिष्टानतिक्रमेण सुष्ठु कृतं सुकृतं यथा स्यादेवं कृत्यानि कारयिता सदा भवतीति
सूत्रार्थः ४४ अथोपसंहर्तुमाह णच्चा नमइ मेहावी लोए कित्ती से जायइ हवइ किच्चाण सरणं भूयाणं जगई जहा
ज्ञात्वा ज्ञात्वाऽनंतरोक्तं सर्वमध्ययनार्थमवगम्य नमति तत्तत्कृत्यकरणं प्रति प्रह्वी भवति मेधावी मर्यादावर्ती लोके की
र्तिः शुभलक्षणस्य जन्म विस्तीर्णा उत्पलवासितमिव शीतलत्वादिकामे तस्य जायते प्रादुर्भवति तथा स सर्वेषां भवति कृत्यानामुचितानां
पुण्यानां शरणमाश्रयः भूतानां प्राणिनां जगतीव पृथ्वी यथा भवतीति सूत्रार्थः ४५ न तु विनयः गुरुप्रसादफलः गुरु
प्रसादनाच्च किं लभ्यते इत्याह पुज्जा जस्स पसीयंति संबुद्धा पुव्वसंथुया पसन्ना लाभइस्संति विउलं अट्ठि
यं सुयं पूज्या आचार्यादयो यस्य शिष्यस्य प्रसीदंति तुष्यंति संबुद्धाः सम्यग्ज्ञाततत्त्वाः पूर्वं वाचनादिकालात्
× प्रा० संस्तुता वितथविषयतया परिचिताः सम्यक्स्तुता वा सद्भूतगुणोत्कीर्तनादिना पूर्वसंस्तुताः प्रसन्नाः सप्रसादा लंभयिष्यंति
प्रापयिष्यंति विपुलं विस्तीर्णमर्थिकं मोक्षप्रयोजनं अर्थप्रयोजनत्वादार्थिकं श्रुतमंगोपांगादि भेदं अनेन गुरुप्रसादस्यानं
तरं फलं श्रुतलाभः परंपरं तु मोक्ष इति सूचितमिति सूत्रार्थः ४६ अथ श्रुतावाप्तेः ऐहिकमामुष्मिकं च फलं व्याख्या का० ८
माह स पुज्जसत्थे सुविणीयसंसए मणोरुई चिट्ठइ कम्मसंपया तवोसमायारिसमाहिसंवुडे महज्जुई पंचवयाइं पा २८
लिया स इति प्रसादितगुरुः पूज्यश्रुतः शिष्यः पूज्यं विनीततया श्लाघ्यं शास्त्रं यस्यासौ पूज्यशास्त्रः सुष्ठु विनीतापनीतः प्रा

सादितगुरुणो शास्त्रस्य दानेन संशयो यस्य सः स्मार्थविषयः संदेहो यस्य स सुविनीतसंशयः मनसः रुचिर्वा स्त्रा(?)वाकुरुते ब
हिश्चित्तरुचि तिष्ठत्यस्मिन् सम्यगेव रुचिस्तिष्ठति नाऽवन्नीतवे च्चारी तिष्ठति कम्मसंपयत्ति कर्मक्रियाद
शविधचक्रवालसामाचारी तस्याः संपत् संपत्तिः कर्मसंपत्तया उपलक्षितस्तिष्ठति आसेवनया तपसोऽनशनादेः समाचा
री समाचरणं समाधिश्चित्तस्वास्थ्यं ता संवृता निरुद्धाश्रवः तपःसमाचारीसमाधिसंवृतः महती द्युतिस्तपस्तेजोम
यी यस्य स महाद्युतिर्भवतीति भावः किं कृत्वेत्याह पंच महाव्रतानि प्राणातिपातविरमणादीनि पालयित्वा संस्पृश्येति
सूत्रार्थः ४७ तथा स देवगंधव्वमणुस्सपूइए चइत्तु देहं मलपंकपुव्वयं सिद्धे वा हवइ सासए देवे वा अप्परए
महिड्ढिए त्तिबेमि स विनीतविनयो वैमानिकाज्योतिष्काः गंधर्वाः व्यंतरनिकायोपलक्षि
ताः भवनपतिनिर्ग्रंथिश्च पूजितो देवगंधर्वमनुष्यपूजितः त्यक्त्वाऽपहाय देहं शरीरं म
लपंकपूर्वकमिति मलपंकोऽसृग्वीर्यादि तत्पूर्वकं तत्प्रथमकारणं सिद्धो वा भवति शाश्वतः सर्वकालावस्थायी न तु
बुद्धादिवत्तीर्थनिकारेऽपुनरागता सावशेषकर्मा वा देवो वा भवति अल्परजाः प्रतनुबध्यमानकर्मा महती विकुर्व
णादिरूपा ऋद्धिर्यस्य स महर्द्धिकः अविरादौ अनुत्तरविमानवासिषु सर्वार्थसिद्धादिषु इति परिसमाप्तौ ब्रवीमि
तीर्थकरगणधरोपदेशेन न तु स्वबुद्ध्येति सूत्रार्थः ४८ इति श्रीतपागच्छीयमहोपाध्यायश्रीविमलहर्षगणि
महोपाध्यायश्रीमुनिविमलगणिशिष्योपाध्यायश्रीभावविजयगणिसमर्थितायां श्रीउत्तराध्ययनसूत्रवृत्तौ

×पूर्वेति जिज्ञासायां तत्स्वरूपावेदकमिदमुच्यते×२

विनयश्रुताख्यं प्रथमाध्ययनं संपूर्णम् १ ॥ पदे॥ अर्हं ॥ व्याख्यातं प्रथमाध्ययनम् अथ द्वितीयमारभ्यते अ-
स्य चायमभिसंबंधः इहानन्तराध्ययने विनय उक्तः स च स्वस्थावस्थैः परीषहार्दितैश्च विधेय एव अथाऽनेनाभिहितेन प-
रीषहाः इत्यनेन संबंधेनायातस्यास्य परीषहाध्ययनस्येदमादिसूत्रं सुयं मे आउसंतेणं भगवया एवमक्खायं
इह खलु बावीसं परीसहा समणेणं भगवया महावीरेणं कासवेणं पवेइया जे भिक्खू सोच्चा नच्चा जिच्चा अभिभूय भि-
क्खायरियाए परिव्वयंतो पुट्ठो नो विहन्निज्जा श्रुत॰ ॥ माकर्णितं मया आयुष्मन्निति शिष्यामंत्रणं इदं च सु-
धर्मस्वामी जंबूस्वामिनं प्रत्याह तेन जगत्प्रसिद्धेन भगवताऽष्टमहाप्रातिहार्यादिसमग्रैश्वर्ययुक्तेन एवा-
मुनावक्ष्यमाणप्रकारेण आख्यातं कथितं किं मा ख्या तमित्याह इह खलु त्ति अत्र खलुशब्दस्यैवका-
रार्थत्वात् इहैव जिनप्रवचन एव न तु शाक्यादिमतेषु ते द्वाविंशतिः परीषहाः संतीति गम्यते यद्वाऽऽउसं-
तेणं ति मयाऽऽयुष्मता विशेषणं कार्यं ततश्च आवसता आ गमात् क्रमर्यादया वसता गुरुकुलवासे इति शेषः अनेन
यावज्जीवं गुरुकुलवास एवमवश्यावस्थानमित्याह उक्तं च णाणस्स होइ भागी थिरयरओ दंसणे चरित्ते य धन्ना आ-
वकहाए गुरुकुलवासं न मुंचंति १ अथ यद्भगवता द्वाविंशतिः परीषहाः संतीत्याख्यातं तत्किमन्येनावगम्य स्व-
तो वेति शिष्यसंशयं निराकर्तुमाह श्रमणेन तपस्विना भगवता महावीरेण श्रीवर्धमानस्वामिना काश्यपेन काश्यपगो-
त्रेण पवेइय त्ति स्वयं वा ते वेदिताः प्रकर्षेणात्यन्तिककेवलज्ञानतया स्वयं साक्षात्कारविषयीकृता विदिता ज्ञाताः न त्वन्यो- २०

पदेशेनेति तानेव कीर्तयन्नाह जे भिक्खू इत्यादि यान् परीषहान् भिक्षुः साधुः श्रुत्वा गुरुपार्श्वे समाकर्ण्य ज्ञात्वा यथा-
वदवबुध्य जित्वा पुनः पुनरभ्यासेन परिचितान् विधाय अभिभूय सर्वथा तत्सामर्थ्यमुपहत्य भिक्षाचर्यायां भिक्षाटने प-
रिव्रजन् समन्ततो गच्छन् स्पृष्ट आश्लिष्टः प्रक्रमात्परीषहैरेव नो नैव विहन्येत संयमशरीरोपघातेन नाश्यते उदीर्यन्ते हि
भिक्षाटने प्रायः परीषहा इति तद्ग्रहणं उक्तं च भिक्खायरियाए बावीसं परीसहा उइरिज्जंति त्ति इत्थं सूत्रोद्देशे द्वाविंशतिमा-
ह कयरे खलु ते बावीसं परीसहा समणेणं भगवया महावीरेणं कासवेणं पवेइया जे भिक्खू सोच्चा नच्चा जिच्चा अभिभूय भि-
क्खायरियाए परिव्वयंतो पुट्ठो नो विहन्निज्जा कतरे के ते नामतस्ते अनन्तरसूत्रोद्दिष्टाः खलु वाक्यालंकारे शि-
ष्याश्च निर्देशमाह इमे खलु ते बावीसं परीसहा समणेणं भगवया महावीरेणं कासवेणं पवेइया जे
भिक्खू सोच्चा नच्चा जिच्चा अभिभूय भिक्खायरियाए परिव्वयंतो पुट्ठो नो विहन्निज्जा इमे इति वर्तमानतया प्रत्यक्षा-
स्ते इति शिष्यपृष्टा द्वाविंशतिः तं जहा दिगिंछापरीसहे १ पिवासापरीसहे २ सीअपरीसहे ३ उसिणपरीसहे ४
दंसमसयपरीसहे ५ अचेलपरीसहे ६ अरइपरीसहे ७ इत्थीपरीसहे ८ चरियापरीसहे ९ निसीहियापरीसहे १०
सिज्जापरीसहे ११ अक्कोसपरीसहे १२ वहपरीसहे १३ जायणापरी १४ अलाभपरीसहे १५ रोगपरीसहे १६ तण-
फासपरीसहे १७ जल्लपरीसहे १८ सक्कारपुरक्कारपरीसहे १९ पन्नापरीसहे २० अन्नाणपरीसहे २१ दंसणपरीस-
हे २२ तत्र घाऽस्वेप भाषायां दिगिंछा देशीपरिभाषया बुभुक्षा सैव सहमाना कुलतादिहेतुरपि असंयमभीरुत्वेन आ-

उत्ता० वृ० हारप्रकारप्रासुकानेषणीयभोजनादिकं वा विनिवर्त्तनपरस्य समंतात् सह्यते इति परीषहाः दिगिंछापरीषहः १ पिपासा
तृषा सैव परीषहः पिपासापरीषहः २ एवं सर्वत्रापि नवरं शीतं हिमसमयादिजातः शीतस्पर्शः ३ उष्णं निदाघादिता
२१ पात्मकं ४ दंशमशकाः प्रतीता यूकाद्युपलक्षणं चैतत् ५ अचेलं चेलाभावो जिनकल्पिकविशेषाणां अन्येषां तु जी
र्णमल्पं च चेलं सदप्यचेलमेव ६ रतिः संयमविषया धृतिस्तद्विपरीता त्वरतिः ७ स्त्री रामा सैव तद्गतरागहेतुगतिवि
लासहासचेष्टाचक्षुर्विकारकुचनाराद्यवलोकनेऽपि तदभि लाषविनिवर्त्तनतः परिषह्यमाणत्वात् परीषहः ८ चर्या
विहारात्मिका ९ नैषेधिकी स्वाध्यायस्थानं १० शय्या उ पा श्रयः ११ आक्रोशोऽसत्यभाषणरूपः १२ वधो लकु
टादिभिस्ताडनं १३ याचना प्रार्थना १४ अलाभो वां छि त वस्तुनोऽप्राप्तिः १५ रोगः कुष्ठादिः १६ तृणस्पर्शादि
तृणस्पर्शः १७ जल्लो मलः १८ सत्कारो वस्त्रादिभिः पूजनं। पु रस्कारोऽभ्युत्थानादिसंपादनं तावेव परीषहः १९ प्र
ज्ञा स्वयं विमर्शपूर्वको वस्तुपरिच्छेदः २० ज्ञानं मत्यादि तद भावस्त्वज्ञानं २१ दर्शनं सम्यग्दर्शनं तदेव क्रियाविचित्रमत
श्रवणेऽपि सम्यक् परिषह्यमाणं निश्चलतया धार्यमाणं परीषहो दर्शनपरीषहः २२ इत्थं नामतः परीषहानुक्त्वा स्व
रूपतो विवक्षुस्तानाह परीसहाणं पविभत्ती कासवेणं पवेइआ तं भे उदाहरिस्सामि आणुपुव्विं सुणेह मे परीषहा
णां प्रविभक्तिः पृथक्स्वरूपतः रूपः प्रविभागः काश्यपेन श्रीमहावीरेण प्रवेदिता प्ररूपिता तां परीषहप्र २१
विभक्तिं ते भवतां उदाहरिष्यामि प्रतिपादयिष्यामि आनुपूर्व्या क्रमेण शृणुतावहिता यूयमिति शेषः मे मम उदाह

रतः सकाशादिति सूत्रार्थः १ इत्थं चमुदाहरणाभिधानप्रतिज्ञानिर्वहनात् परीषहाणां मध्ये क्षुत्परीषह एव दुःसह इ
त्यादितस्तमाह दिगिंछापरिगए देहे तवस्सी भिक्खु थामवं न छिंदे न छिंदावए न पए न पयावए दिगिंछापरिगते बुभु
क्षाव्याप्ते देहे शरीरे सति तपस्वी षष्ठाष्टमादिविकृष्टतपोऽनुष्ठायी भिक्षुर्मुनिः स्थामवान् संयमबलवान् न छिंद्यात् स्वयं
न छेदयेदन्यैः फलादिकमिति शेषः तथा न पचेत् स्वयं न चान्यैः पाचयेत् उपलक्षणत्वाच्च नान्यं छिंदंतं पचंतं वा
नुमन्येत एवं न स्वयं क्रीणीयान्नापि क्रापयेदन्यैर्न चान्यं क्रीणंतमनुमन्येत तदेवं क्षामकुक्षिरपि नवकोटिशु
द्धमेवाहारं स्वीकुर्यादिति सूत्रार्थः २ किंच कालीपव्वंगसंकासे किसे धमणिसंतए मायण्णे असणपाणस्स
अदीणमणसो चरे कालीकाकजंघा तस्याः प र्वाणि काल पर्वाणि तत्संकाशानि तत्सदृशानि तपःशोषि
तमांसशोणिततयांगानि बाहुजंघादीनि यस्य स काल पर्वसंकाशांगः स्त्रेतुप्रत्ययः प्राकृतत्वात् अत एव
कृशः कृशशरीरः धमनीभिः शिराभिः संततो व्याप्तः धमनि संततः मात्रज्ञः परिमाणवेदी नातिलौल्यादति
मात्रोपयोगी कस्येत्याह अशनमोदनादि पानं सौवीरादि तयोः समाहारोऽशनपानं तस्य तथाऽदीनमना अना
कुलचित्तश्चरेत् संयममार्गे यायात् अयं भावः अत्यंतं क्षुत्पीडितोऽपि साधुर्नवकोटीशुद्धमप्याहारं प्राप्य न लौ
ल्यादतिमात्रं भुंजीत न दैन्यमालंबेत इत्येवं क्षुत्परीषहः सोढो भवतीति सूत्रार्थः ३ उदाहरणं चात्र त
थाहि अस्त्यत्र भरते स्वर्गजयिनी उज्जयिनी पुरी हस्तिमित्राभिधः श्रेष्ठी तत्राभूद्भूरिभूतिमान् १ [illegible] वधि

उत्ता॰ स्वंचवल्लभा अकांडएवाम्रियत स्वप्राणेभ्योपिवल्लभा १ संसारासारतांध्यायं स्तास्य विराग्यवानसौ आत्राजीत्ह
स्तित्यान्न तुवक्षुत्रमाधुसन्निधौ ३ अन्यदातातुत्रयन्याः प्रस्थितोसहसाधुभिः प्रतिलोकटंद्याता वश्रणमानीस
२२ वापतः ४ हस्तिमित्रस्तुतस्तत्र मर्मविकंटकोमहान् लग्नःपादतलेतेन तुत्रागंतुमशक्नोभाकत् ५ ततःसतह्यथा हृतेः प्रा
पितःप्राणसंशयं स्वसविधिस्थिता वसाह नत्यधृदिति धानिधिः ६ सूर्ययंत्रजनकांतारणारंचप्राप्तुतक्षते अद्वंविति
वानज्ञानं कशिष्यगंतुमक्षमः ७ तस्तुचासुतनयःप्रोत्ततहस्ति मित्रविषादमा वामहोत्याद्यनेष्यामो मास्थामानउनर्व
ने ८ धर्मकृत्येषुसारंहि वियाहंत्यजगुजिनाः तत्तत स्त्रौ नसंबंधि विनापुण्यंनलभ्यते ९ वियाहंत्यतादवते
कशिष्यामोवयंयदा तदाकर्मजागोहस्ति मित्र षिः स वमेवधिः १० सत्यमेतत्परमहं प्राप्तकालो
१० स्मिसांत तन्मास्तत्याद्यमाप्तुयं सुधाबाधमवाप्स्यथ ११ किंचावश्वापदाकीर्ण अतुत्राणपडविवान सावधानत्य
क्तसार्थीना नस्थातुमुचितंविरं १२ इत्यकुक्तोऽनशनंकृत्वा १ कमयित्वाक्षमयतान् स्ममद्यःप्रेषयामास सहसार्थेन स १
ग्रहं १३ स्वतुकाममपिस्नेहा सदादायाघतस्तुतं प्रस्थितासुतनायादहस्ति मित्रस्तुऽस्माकुतोत्तर १४ इंगनापितत्व
ज्ञो वंवयित्वासुनीतगात् पितुःसमीपंभेदहि निर्मेधाकर्षणामृतं १५ ततस्तातः वदस्तत्र नाशात्तनमहंकृतं सुनीशवि
सुखमत्याश्च मदित्मुत्थययाममा १६ घात्कालादकादाने दातानास्तीहकोपियत् इत्युक्तोविवशास्तस्मा इममध्यचविप
त्यपि १७ तत्सुत्रोवदन्तात यज्ञयंतइवचिंह परमस्यामवस्थाया सुज्ञावानवजामाहं १८ हस्तिमित्रोथततविवदिवसे २२

वेदनाकुलः स्वतपंचनमस्कारो विपद्यानतिनिर्जरः १९ क्षिप्तमपिजीवंतं स्रातमिहादिवेदतं अव्युक्तावधितज्ञा
सीउत्रापिप्राग्तवंतिजं २० अजज्ञीवत्रुतास्त्रीयं तत्स्थंतनयंवतं ततस्तत्रूपयास्तात प्रविश्यतिसुरोब्रवीत् २१
तिलकाप्यिवत्समगच्छत्रं स्मावादीतक्वतुभ्रात्मिदं उवाचनिर्जरोतायादि त्वत्तुदेहंपुरस्ताद्धि २२ तस्मासितोजनात्तु स्य
प्रदास्यत्यहनादिकं तत्त्वप्रद्ययथिोसोपि मुक्षत्मात्कृतामथः २३ धूर्मलास्तदतिप्रोक्तेः प्रोच्यतत्रापततत्रुषे तस्मैतिद्व १
मदाहहा निर्गत्यालंकृताकारा २४ इत्युक्तिदांददोतस्मै द स्तिमित्रामरोध्यहं कृतार्थचतांम्रदा चार्ययामाससर्वदा २
५ स्वशालाजनकस्याथ जाजडतिस्त्वतस्वेव ततस्य त्रा नवजिस्रा तिस्रुणामतिडर्लस्ता २६ अतिनस्यताता
वर्षहितीयप्रतिमालवं वलिताःस्वंहेषेन चे स्तु स्वे तिवक्तमेना २७ अटव्यांचायपुत्रस्यां कुत्व्कंद
इस्त्रस्वतं कतिष्टसिकथंत्तंदे पपुक्षुरितितंचते २८ त्र्या रोस्तापतिष्टामि सर्वदापितरंतिक हकनिर्यत्वमाव
लम्बेमज्ञानादिकं २९ अव्ययावजिताहारं हक्किंजीवती तितत्वंदिक्ंगताःअक्ष मजाहस्तकलेवरं ३० ततसे
व्यञ्जरास्तुतं हस्तिमित्रोऽस्तवस्तुरः कृपयात्मादिदानेन ततिवायमरस्यत ३१ अत्राक्षाकेपिबालेन नासाढःक्षुत्परीष
हः हवेनसउजमाढा धैर्याधरितसहता ३२ अन्येराजागृतेनापि मोढव्यपरीषहः यन्नासोप्रासुकालाते पिवज्ञा
तृफलादिकं ३३ हस्तित्रातिरपिज्ञात्रा हारलातसुधातरात् आलोचितप्रतिक्रांता विजहस्महर्षिलिः ३४ परीषहोड
विषहोयथात्ता सेहेतुस्तस्राविषयो उनित्या ऐदंयुगीनैरपि उणपीतिः मत्यस्वधामामनमाप्यदीतिः ३५ इतिक्षुधा

उत्ता।२।
२३

परीषहे दृष्टांतमित्रर्षिकथा। १ उक्तः क्षुत्परीषहः क्षुधार्त्तस्य च बहुवाहारार्थं पर्यटतःश्रमात् पिपासोत्पद्यते सापि सम्यक् सो
ढव्येति तत्परीषहमाह तउ पुट्ठो पिवासाए दोगुंछी लज्जसंजए सीओदगं न सेविज्जा वियडस्सेसणं चरे ततःक्षुत्परीषहा
दनंतरं स्पृष्टो व्याप्तः पिपासया दोगुंछीति जुगुप्साकोऽनाचारस्येति शेषः ल: ज्जसंजए त्ति लज्जायां संयमे सम्यग्यतते इ
ति लज्जासंयतः शीतोदकं सचित्तं जलमेवेति तत्पानादिनाऽसेवेत किंतु वियडस्सत्ति विकृतस्य वह्न्यादिना विकारं प्रापितस्य ए
षणाय एषणासमितिं चरेत् अतः। २ सेवेत नत्वेकवारं एषणा … यात्रास्थ भावपिपासातिरेकात्त्वदनेषणीयं गृह्णीयादि
ति सूत्रार्थः। ३ तथा छिन्नावाएसु पंथेसु आउरे सुपि … वासिए परिसुक्कमुहद्दीणे तं तितिक्खे परीसहं छिन्ना
ऽपगतआपाताजनसंचारो येषु ते छिन्नापातावि … ज … ना … इत्यर्थः तेषु पथिषु मार्गेषु गच्छन्निति शेष
: आतुरोऽत्यंतं जलकायः अत एव मित्याह यतःसु … पिपासिए सुष्ठु अतिशयेन पिपासितस्तृषितः परिशुष्कमु
षमानिष्ठीवनतयाऽनार्द्रस्तं च यस्य स परिशुष्कमुखः सन् … ऽसावदीनत्वपरिशुष्कमुखादीनः तं तृषापरीषहं तितिक्षे
देतसहेत अयं भावः एकांतस्थानस्थोऽपि विजने … कलोऽपि च नोक्रमर्यादामुल्लंघयेन्नत्यक्तृट्परीषहः सोढा स्यादिति
सूत्रार्थः। ४ कथासंप्रदायश्चात्र तथाहि अस्त्युज्जयनीपुर्यां धनमित्राभिधो वणिक् धनशर्माख्यस्तस्य धनशर्मा
सुतोऽभवत् २ सुतवाणीं समाकर्ण्य गुरुविरागवान् धनः … तेन सुतेन समं तदाऽदादव्रतं २ स्वस्मिन्नपरेद्यस
हितो सहितो … साधुभिः प्रस्थितावेलकपुरं प्रतिमध्यंदिने … २ तदावन्तीश्चापीष्मार्ककरसंपाततापितःपि २२

पासापीडितो बालःमंदचालमनाः। ५ ६ सुतोऽयान्पृष्ठतोऽमुष्य धनमित्रमुनिःश्रनः पश्चाच्चालन् सुतेस्नेहेन प्रेमपाशनि
यंत्रितः। ७ मार्गे तत्रायायोरग्रे तरंगायतरंगिणी ततःपिताऽल्पदुःखं तां निरीक्ष्य प्रमोदताक् … जातामिवेष्टयावञ्चनापि
पापराजिते मदत्यर्षविवास्त्यत्तः प्रासुकं तत्करोमि किं ९ तदिदानीं नदीनीरं पीत्वा दन्यानिदन्यतां निषिद्धमपि कार्यं हि।
कार्यमापदि धीधनैः १० यदुक्तं निषिद्धमप्याचरणीयमापदि क्रियासती नावति यत्र सर्वथा घनाम्बुना राजपथेऽतिपिच्छिले।
कचित्कुधैरप्यपथेन गम्यते ११ त्वमुदामापदमिमां तत्सम्य … कथंचन पश्चादालोचयेः पा … पं … समीपे सद्गुरोरिदं १२
इत्युदीर्य समुत्तीर्य सनदीमित्यचिंतयत् नूनं मद्वीक्षि … तु … तो क्रियाप्रासुतितोदकं २१ श्रीमान् उर्वन्न कार्यं हि
स्वस्वाप्यातापिंत्रा कते तद्दृश्यपथाद्दृशा पसरामिश्रा … नि … :२ २२ ध्यात्वेति स तु राऽचालीत् क्षुल्लाय प्राप नि स्नंगा
तृषात्तीपिनतत्तोय मपिबच्चदृष्टवत्। २३ अन्येत्वाज्जरूद … न्या … मिबाधितस्सशिशुर्त्वंं अमात्त्वानुसरवारक्त ह्यतसी
तिविचिंतयत् २४ पिबाम्यनादयमपि नादेयं वारिसांप्रतं … प्रायश्चित्तंग्रहीष्यामि पश्चात्कतमत्नियो २५ विमृश्येति।
स तु त्वाद्य पाणिंजलिनाजलं निन्ये यावन्मुखस्याये सोऽध्यासीदितितावता २६ पिबामीमानकथंजीवा नहं विज्ञाता।
जिनगीः अदर्बिंदोयदेकत्रा संख्यजंतवः भुविनाजगुः २७ त्रमाः स्तरमस्याद्याः स्थावराः पनकादयः नीरस्थ इतितद्यातो सर्वे
षां हिंसाकारी भवेत् २८ तत्कियजिर्दिनैर्याति रक्षिता अपिप्यक्रुवं तांश्च प्राणान्रक्षितुंदक्षःपरप्राणान्हिंदतिकः २९ सर्जी
वेजीवनमिदं तत्रपास्यामिसर्वथा निमीयतियानिर्नद्यां सतुमे वंशालेजलं ३० बालोऽप्यशः बालधैर्यस्त्वा मुत्तीर्यतटिं।

उत्रा॰ वृ॰ २४

नीततः तत्रीरएवसोऽग्यम्र ञ्चलयागंउमहत्तमः २१ धर्मास्तु ऐहि धर्त्रिते पिपासाविवशोऽपिसः स्मृतपंचनमस्कारो विप
द्य त्रिदिवंययौ २२ सक्षुल्लकश्चावधिज्ञानं ज्ञात्वा पूर्वभवं निजं स्वरीगत्वास्थितस्तातं प्रेक्ष्य स्वाङ्गप्रविश्य च २३ अथ वगा
न मित्रर्षिं ततश्चलयितुं स्तुरः समायांते स्तुतेंह्रष्टाः ह्रष्टः सोऽपि चलस्तुरः २४ भुमं श्चयोदनाप्यथात्रीनां क्षुन्नीनामसुकंप
या धनशर्ममारान्दूरि गोकुलान्यथनिघ्यमात् २५ तेत्योधिगात्पत्क्रादि साधवः स्वास्थमासदन् क्षुधश्चर्तुंडेत्यश्च
साद्य पीयूषमिव निर्जराः २६ विहरंतः स्तुखेनैव तक्कात व्रजिकाव्रजे गद्धं घारणमाङ्गल्ये कृपां देति मगोकुल
२७ ताताऽग्रेशःक्षुतातेषां मध्याकस्यापि विंतिका खजि ज्ञा पयित्तु सा च तत्र व्यस्मारयत् स्तुरः २८ इस व्याविटि
कां च स्मृत्वास्वलितो व्रती उपधिं विटिकां तत्रा प्राप स्वां न व्रजाकुलं २९ तामादाय प्रचलितो मिलितोन्यतपो
धनैः अवदत्विटिकालातं गोकुलादेशांते चसः ३० ज्ञात सूत्र यीसदाकर्म्य मुनयोऽचक्त्राभिनिनूनं दिव्यानुभावेन ।
गोकुलाान्युलब्रजवने ३१ अत्रांतरश्चाकुरासीत् स स्तुरः कौ तिलास्तुरः विदायपितरंसवी स्तुनीनबान्वनामच ३२ एते।
कुतोन्नमसी स्तुकाः स्तुतितिस्ततः स्वीयं व्यतिकरं सर्वं निवेद्येत्यवदत्स्तुरः ३३ सजीवांस्तोऽपिणंतुंय त्वयासो मेमविदादो।
नसुर्दलव्वशणि साध्यरेषतंवंध्यते ३४ स्वेदादपि रिपोत्व कार्यविदितवानसो यद्गुतिनि मिक्तमे तदा तडपदिष्टवान्।
३५ अपास्यचेक्षविज्ञातु वदितवचनाददं व्रतं गत्वात्यापा द्धमिथ्यांत राल्वे ३६ सएव दिबुधेऽस्ये गुरुस्त्वजनकोऽ २४
पिच शिष्यं मुतं चयः क्वापि निवोन्मार्गे प्रवर्तीयत् ३७ धनशर्मसुपर्वेव मुदीर्यागाद्भिविष्टपं साधवोऽपिततः स्थाना द्विहृत्ये

यथाक्रमं ३८ क्षुल्लोयथायं धनशर्मनामा सोढपिपासो उहदडतिज्ञः एवं समग्रैरपिसंयतैसा सत्यामह्ातदप
दातुरत्किः ३९ इतिहृदपरीषहे धनशर्ममुनिकथा २ उक्तस्तृषापरीषहः क्षुत्पिपासासहनकृशात् नूनं शीत
मपि बाधते इतिशीतपरीषहमाह चरंतं विरयं लूहं सीअं फुसइएगया नाइवेलंमुणीगच्छे सोच्चाणं जिणसा
सणं चरंतं ग्रामानुग्राममप्रतिबद्धविहारेण व्रजंतं विरतं सावद्ययोगान्निवृत्तं लूहं तिंतिलास्नानस्निग्धभोजनादिप
रिहारेण रूक्षं मुनिमिति शेषः शीतं हिमस्पर्शं स्पृशति अ लिंपति बाधते इत्यर्थः एकदा शीतकाले ततः किं
योद्धियाह नातिवेलं अतिवेलं वेलास्वाध्यायादिस म यात्मिकामतिक्रम्य शीतलयात्नुविः साधुर्गच्छेत्।
स्थानांतरमनुसर्पेत् श्रुत्वाणमितिवाक्यालंकारे जि नशासनं जिनागमं अन्योजीवोऽन्यश्चदेहः नी
व्रतराश्च नरकादौ शीतवेदना अनुभूततानी विरि त्या दिकमिति सूत्रार्थः ३ किंच नमे निवारणं अत्थि छ
वित्ताणं न विज्जइ अहं तु अग्गिं सेवामि इइ भिक्खू नचिंतए नमे मम निवारणं शीतवातादिनिवारकं सौ
धाद्यस्ति विद्यते तथा छविश्राणं चर्मत्राणं कंबलवस्त्रादि न विद्यते तातोऽहं शीतमपाकर्तुं अनुरग्निं सेवे इति
भिक्षुर्न चिंतयेन्न ध्यायेत् चिंतानिषेधे सेवनं तु दूरापास्तमिति सूत्रार्थः ७ दृष्टांतश्चात्र तथाहि उत्तरराजगृहे न्य
व श्रावस्थभद्रास्तमाः सरवाया भ्यन्त्रमुक्त्वा प्रेमताऽशे वणिग्वराः १ तद्वाकस्वामिपार्श्वे श्रुत्वा धर्मं जिनो
दितं तेचत्वारोऽपि संजात संवेगाः प्राव्रजन् मुदा २ श्रुतस्य भूषणात्पार दृश्वानस्ते क्रमातदधैः एकाकित्वविहारा।

ष्वा प्रतिमां प्रतिपेदिरे ३ कल्पश्चायमत्र तेषां यद्दिवा आतापनादिकं तृतीयप्रहरे कार्यं कार्यं समाहितैः ४
तुर्ययामप्रवेशेऽत्र तावद्यावत्र संस्थिताः तेन तत्र प्रतिमया स्थेयं प्रहरसप्तकं ५ कल्पमेनं श्रयन्तस्ते विहरंतो
धरातले परेद्युर्विपुरं राजगृहं पुनरुपाययुः ६ तदा च तुहिनस्पृग्भिः पीडयन् जगतीजनं पत्रपुष्पफलोपेता
न् स्थाणूकुर्वन्महीरुहान् ७ तदा कान्त्यपि सर्वाणि स्थानयन्नाज्यवन्निशि तिरस्यदानपक्षिप्तं आपदाब्दा
स्तानयन् ८ शीतकंपदरिद्राणां दंतवाद्यं प्रवादयन् कृशानुसेविनं कुर्वन् सर्वांश्चापि यवज्ञानं ९ रुष्टान
पि मिथो लग्नदंपतीन् परिरिंलयन् हेमंतर्तुः प्रववृते वि श्वे हिममयं सृजन् १० चत्वारिंस्कना एकं हिमगिरि
रवैतारगिरिस्ते मुनयस्तत्र आहारार्थं समाज ग्मुः प्र हरेऽस्तृतीयके ११ कृताहारास्तते सर्वे गंतुं वै
भारपर्वतं पृथक् पृथगुपावर्तंत ज्वरमध्यान्मर्द्धं य १२ विहाराद्रिगुहाद्वारे प्राप्तस्यैकस्यातवत्र द्वितीय
स्य पुरोद्याने तृतीयस्य तदंतिके १३ तुर्यस्य तु पुरोपांते चतुर्थः प्रहराऽस्तवत् कायोत्सर्गेण तत्र तेन ताव
दात्स्थिरः १४ सुयमे तेषु द्विकंदराद्वार संस्थितस्य तपस्विनः उच्चैः स्थितस्वादलगाढीतमः तेन तदारुणं १५ बत तुहिनस्प
र्शं शीतलैः शैलमारुतैः कायश्चकांप तस्याद्रि नैकिंचिदपि मानसं १६ स शीतवेदनां सम्यक् सहमानो महामु
निः यामिन्याः प्रथमे यामे परलोकमसाधयत् १७ उद्यानस्थस्य नीवेश्या शीतमल्पं किमप्यभूत् ताता रजन्याः प्र
हरे द्वितीये सव्यपद्यत १८ उद्यानपार्श्ववर्तेस्तु द्वाभ्यां शय्यातालगत शीतमल्पं तातायामे सविसतृतीयक १९ २५

आसीदल्पतरं शीतं तुर्यस्य नगरान्तिके ततः स प्रहरे तुर्ये परासुरभवन्मुनिः २० चत्वारोऽपि प्राप्तवैर्यास्तु
नीशः स्वर्गं प्राप्तास्तविषह्य तीव्रशीतं इत्थं साधुभिर्मधुलिह्यक्ककामि स्वर्गसौख्य भुक्तिसंभुक्तिकामैः २१ इतिशी
तपरीषहे साधुचतुष्ककथा ७ इदानीं शीतविपरीतमुष्णमिति यथा शीतकाले शीतं तद्वदुष्णकालमिति तत्परी
षहमाह उसिणपरियावेणं परिदाहेण तज्जिए घिंसु वा परियावेणं सायं नो परिदेवए ८ उष्णं उष्णस्पर्शभूमिकाद्दिरेणुशि
लादि तेन परितापस्तस्मात् परितापस्तेन तथा परिदाहेन बहिः स्वेदमलात् अंतश्च तृष्णया दाहरूपेणत
र्जितो अत्यंतपीडितः तथा घिंसु वा त्ति ग्रीष्मे वा शब्दात् शरदि वा परितापेन रविकिरणकृतेन तर्जित इत्यत्रापि
प्राप्यते सातं सुखं प्रतीति शेषः नो परिदेवेत हा कदा चंद्रचंदनकर्पूरानिलादयः सुखदेतारो मम भवि
ष्यंते इति न प्रलपेदिति सूत्रार्थः ८ उष्णाभितप्तो मेहावी सिणाणं नो वि पत्थए गायं नो परिसिंचेज्जा न वी
एज्जा य अप्पयं उष्णाभितप्तो मेधावी मर्यादावर्ती साधुः उष्णाभितप्तः स्नानं नो वि पत्थए त्ति अपेर्भिन्नक्रमत्वात् नैव
प्रार्थयेदपि अपि शब्दात् किं पुनः कुर्यादिति भावः तथा गात्रं देहं नो परिषिंचेत् न सत्कारं बिंदुभिरार्द्री कुर्या
त् न वीजयेत् तालवृंतादिभिः अल्पकमपि सात्मकमपि किं पुनर्बहु इति सूत्रार्थः ९ उदाहरणं चात्र तथाहि अस्त्यत्र
लक्ष्मीकुलागारं नगरी तगराभिधा दत्तप्रमोदस्तत्रासीत् दत्तनामा वणिग्वरः १ भद्रा नाम्नी प्रिया तस्य भुंजानः सुखसं
तानं अरहन्नक नामानं पुत्रमजीजनत् २ धर्ममार्हतमाकर्ण्य दीक्षितो चार्यसन्निधौ विरक्तो दत्तनामा दत्तप

उ॰आ॰
२६

नीस्तताश्रितः ३ दासारहन्नकं सेवा दिष्टैर्लोकैरपोषयत् कदाचिदपि भिक्षार्थं प्रेषयामास तं न तु ४ उत्तमः सौभाग्याने
न किमयं पोष्यते न्वदं समर्थोपि वर्किंतिक्षां चर्यामयं न कार्यते ५ धन्यं तातापीति निर्बंधा वक्तुं किमपि ना शक्नुत् उ
त्तं वा पालयन् वस्या निषेद्धुं केन शक्यते ६ तत्र निदाघसमये नैवेक्ष देवसाधुं व्यपद्यत तद्वियोगान्महद्दुःखं मा स्म
दारकः ७ तातान्ते मं यतस्तात विरहादुःस्थचेतसं तस्मै पित्राददिनान्याव दानीयाद्वारमार्पयन् ८ अद्य तं यत
यावावत् भिक्षार्थं पर्यटस्वयं नेदानीं पितृवत्कोपि दास्यः त्वानीय भोजनं ९ इत्येवं परिशिक्षितपिटकापण्यो वाचंनिशा
म्यतां चचाल विमनाः सोथ भिक्षार्थं दारकान्वितः समं १० अ तीव सुकुमारांगः स्वल्पमध्यं ज्ञातश्रमः तदा निदाघता
पेन पर्यटन्नत्यासोऽधिकं ११ ग्रीष्मार्ककिरणोत्तम र णु कान्तिकारणमः अदह्यत पादाब्जं म्लोलितवतप
नाश्रुतिः १२ पश्चात्स्थितात्यसाधुत्य स्वषासुखमुखं श्रु त्वा मदेत्यस्य सदनच्छायां विश्रामायमशिश्रियत् १३ सोत
ग्यसन्मुखं तंच तत्र स्थितस्वहेश्वरी धनाढ्यवणिजा नार्यौ प रुपत्नोषितनर्तका १४ अचिंतयच्च सा स्य माहात्म्य यमने
हरं यद्दृश्यमात्रमपि मे समाकृष्यति मानसं १५ तदमुं रमयित्वास्य करोमि सफलं वयः ध्यात्वेति प्राहिणोद्दासीं सा तदा
नेहे तावत् १६ दास्याहूतः स्नापितस्या मनसीवन्मद्गेहे विज्ञात सापि दर्पितरादं च कृत्वतं तां तमत्यशन् १७ अथ तच्चस्मि
तास्मिश्च देवं प्राह्यातिना धरा समयस्तु ताभां गौस किंचिवादी तिल वस्नितिः १८ अथारहन्नकः स्माह भिक्षा भत्याशोय स्तुतेन
तं साव्यस्य राक्षोर स्मरापस्मारविह्वला १९ वशीकारायमपुत्रिणी मधुरारदानता स्वाङ्गोपांगं हि सर्वेषां वशीकरणसु २६

न्नं २० धन्येति सार्पयत्तस्मै मोदकान् सुंदरान् बहून् सापि पर्यटनश्रान्तः प्राप्य तान् बुभुजे दृश्यं २१ पर्यंकस्थि
म्यया दृष्ट्या सा पप्रच्छेति तं ततः सुवत्सोऽपि वयातीव किमर्थं वृतमादाद २२ मुनिस्त्वेमयादीक्षा जगत्सेमास्यदेत
वे सुधामधुरया वाचा ततः सा पुनरब्रवीत् २३ यद्येवं तन्मया सार्धं भुंक्ष्व विषयिकं सुखं पालितायाश्च कालं
दीक्षायाः फलमाप्नुहि २४ अरूपः कुः स्वस्थविरः कर्कशांगजनोचितां स्पाकष्टक्रियां मुंच सुक्ष्मस्त्वं वय स्वमा २५
इदं गृहमियं लक्ष्मी रयं परिजनोऽखिलः सर्वामतत्तवा यत्नं यदिदं स्वीकुरुषिमां २६ लावण्यभूमिदं रूपं वा
रीरं चेदमावयोः आत्यात्यसंगमादद्य सफलं त्वं प्रप द्य ता २७ त्वेवं यदिचदीक्षायां तवाशोऽत्यंतमाग्रहः सु
कृतोऽभ्यस्तदात्वयो वार्धकतां समाचरेः २८ स्फवे ति त ध्वस्तस्या विभ्रमाश्च विलोकमः तयचित्तालव
क्कावा कामिनीति नीत्यते २९ यदुक्तं हस्यात्विन्ने पि चेतांसि हरंति हारिणी हृदयाः किं पुनस्ताः स्मितस्मेरवि
त्तमत्वलितकणाः ३० ततः स्वीकृत्यते वाचमवतस्थेऽसत् ग्रहे तया सा कं यथाकामं रेमे चात्यंतरक्तया ३१ अथ
गोचरचर्यायां वसंतो चारहन्नकं अप्रेक्ष्यमाणा तनयो विपद्यन्तिरिक्तिदरे ३२ ततस्तद्धृत्तिमपि क्वापि नाललत
तत्रापि तद्दृत्तस्या मा भूरायीया स्वतद्दत्तांत प्रवित ३३ चार्वीति ग्रामतोऽद्व शोकेनातिगरीयसा प्रत्नष्टचित्ता सात
ता विश्वाम्यतामगात् ३४ तातोऽरहन्नकस्तु सौवलिप्तिभ्रमगर्जदं सा व्वरसमकलेत्ताम्र द्दताश्चेटकपेटकैः ३५ पंच
नमति पिंतेला नयनश्र वद श्रुतिः तस्मिन्नुणिदमोद्देन प्रस्खलंती पदे पदे ३६ हाहारहन्नकः क्वापि भूत्यास्मप्राणवल्लत

उत्रा॰वृ॰
२७

यंपव्रज्यतितेनच इह्वेतीतिगुरुः स्वनः ३७ कृतांजलिपुटउवाच दंपमानाचउत्तीनिः इष्टाऽस्वदेहकाकोविगविताल्म
सान्यदा ३७ विलिविनिवेषकं जल्पतिज्ञायतेऽवृवा तदवस्वाचतादृशी समस्तुव्यन्तनिर्वेदः स्वहृदीत्यचिंतयत् ३७
उदोमेनिर्विवेकत्व मात्रोडुकर्मकारिता यदस्याववनिस्यैकं मयासुक्तिप्रदंव्रतं ४० तुस्सहेव्यसनेमातापाति
तयमपीदृशा स्वात्माचव्रतंचापन त्वाघोपातितादृहा ४१ इदानीमपितन्मातः शोकशंकुलयाम्पहं धमेति
स्पष्टान्तस्मा विजगामसमंस्वमः ४२ कलंगाराप्रमोस रत्न रासिवाम रत्नवकः नमतीतिक्रवन्बाष्पस्नुताक्षस्ता
तेनामच ४३ तेवीदपस्वस्वचित्तासा सप्रमोदिवमत्र वी व एतावंतिदिनान्यस्मात् कथवत्सत्वानिति ४४ ततः
प्रोवाचसप्राच्य सर्वव्यतिकरंनिजं तेश्रुत्वासावद व म त्वयःस्वीकृतसंयमं ४५ उत्तानीम त्रीसोरव्याना
मेतेषांत्यक्तावक्रत्तिनः अनेनदुःखदामास्म स्वीकार्षी न रककव्यघाः ४६ सोऽशासन्निवशाकाम्भि पाणोहव्रत
पालने तातावदमिचेन्माता कारामनवानतदा ४७ उ भालवास्यभस्तत्व तावितदपिमाव्रतं नबानेननलयत्सा
ति निमित्तंव्रतंस्तेन ४८ यदाह्या वरमग्गिमिपावासा वरंविस्तुद्वेणकसुणामरणं मागहिअव्वयतंगा माजीवंत्वा
लिदुसीलस्स ४९ ततःसप्रागसाबव्यं सत्पाख्यायमहाशयः क्षमयित्वाखिलावजेन्न निदिवाडुरितंनिज ५० श्रि
आश्रिशरखा स्यादाध्यामनानतथा गत्वाबहिर्दिनेशस्थु तापितामश्रयछिलां ५१ स्वामं धर्मध्यानीपादपोपगमनंप्रति
पालयव् नाउत्प्रवेदना समप्रज्ञा सत्मानोऽविदारुणा ५२ समाधुःसुकुमारांगः स्मरन्पंचनमस्क्रियाः व्यलीयत् २७

पि
त्कार्येन तत्रहक्तर्णोऽवत् ५३ भुगंम इतुस्तमनधिसत्यमयज्ञा दत्तेनंदनमुप्रेनिदाशाऽन्त्यत् एवमेतदपरेऽपिसम्य
ग् मर्षणीयमूर्पिति निरमषेः ५४ इत्युसपरीषावत्वरस्वनकसुनिकथा ध अथग्रीष्मेतलंतदस्तुववर्षीसुदंशमशा
काःस्युरितितत्परीषहमाह पुठोअदंसमसएहिं समरेवमहामुणी नागोसंगामसीसेवासूरोअभिहणेपरं स्पष्टोऽपिजि
त्यः शक्तो दंशमशकिरूपलक्षणत्वाद्यूकामत्कुणादितिश्च सममरवतिमम एवशत्रुमित्रेषुतुल्यचित्तएव शत्रुतवादिमन्त्री
नीयस्परफाः महामुनिः नागोसंगामसीसेवत्ति नागइवक रीवशाशष्ठस्यवार्थस्यान्वसंबंधत् संग्रामशिरसिरणम
स्तक शूरः पराक्रमी अभिहन्यात्जायतपरंशत्रुं अयं ना वःयथाशूरः करीशरैर्विध्यमानोपितानगणयत्र रण
शिरसिशत्रुंजयति एवंमुनिरपिदंशादिभिःपीड्यमाने पि ना दविपरं क्रोधादिकंजयदितिसूत्रार्थः १० कथं
चनत्रविरितुंजायदित्याह नसंतसेनवारिज्जा मणंपि न पदसए उवेहनहणेपाणे भुजंतेमंससोणिअं ना
संत्रसेन्नाद्विजेद् दंशादिभ्यइतिशेषः नवारयेन्ननिषेधयेदं। शादीनेवउद्वेगोपिमाभत् दंतरायइति तथामनश्चित्तं
पिअस्तावचनादिनप्रदूषयेत्न च उक्तं कुर्यात् किंतर्हिवदति उपेक्षेत उदासीनत्वेनपरयत् अतएवनहन्यात् प्राणिनाजी
वान् भुंजानान्भक्षयतोमांसशोणितं किंवाद्वाशरीरगिनामीतोऽयंवेषामस्मदंगर्वज्ञसाक्षिकंचयदिललयंतितद्दिकिम
त्रकेषेणेतिचिंतयदितिसूत्रार्थः ११ उदाहरणंचात्र तथाहि अस्त्यत्र चंपापुरीचंपा नितान्तविलक्षणा तस्यांसा
न्वर्थनामासीजितशत्रुर्महीपतिः १ तस्यश्रमणभद्राख्यः सुतःस्माविकउतवः उदारोजनितेजाः अनाकारदंशमाः १०

२ धर्मघोषगुरोः पार्श्वे धर्मं श्रुत्वा जिनोदितं विरक्तः कामभोगेभ्यो महात्मा सोऽग्रहीद्व्रतं ३ श्रुतांभोनिधिपारीणः स प्रमादा
द्गुरोरनुज्ञात एकाकिविहाराख्यां प्रतिमां च प्रपन्नवान् ४ निम्नस्थमिव दोषाढ्यं विहरन् सोऽन्यदा मुनिः शरत्कालम
रत्स्यां तस्थौ प्रतिमया निशि ५ सूचीसमानवदना स्तत्र दंशाः सहस्रशः विलग्याङ्गमलेनास्य शरीरशोणितं पपु
६ निरंतरं विलग्नैस्तैर्दंशैर्दंशनतत्परैः मुनिः स्वर्णवर्णोपि रक्तवर्ण इवाबभौ ७ दंशाक्रांते वतस्याभूत् वेदना
तीव्रयापि सः तितिक्षामास तां दंशान् न तु मामार्जतान् ८ अचिंतयच्च दंशोत्था व्यथा सा कियती मम शताऽनंत
गुणिता नरकेषु हि सा मया सहिता ९ यतः परमाधार्मिका त्य न्नाभियोजाः सेवजास्तथा नारकाणां व्यथा वक्तुं पार्य
ते नानिवापित १० किंच अतः पुरा दिदं जीवा श्री व श्या न्यशरीरतः जानन्नपीति कादंशः करोति मम ताता
तो ११ किंचानेन शरीरेण स्वल्पकालविनाशिना य द्धे धं जायते श्मिः किं न शर्मं तदा मया १२ तावयन्निति
सम्राजः क्षममाणः स तां व्यथां शर्वरीमवदत्तोऽप्राणान् दंशा :शोषितशोणितः १३ इति विषह्य स दंशपरीषहं श्रमण
तइसुनिखिदाशोऽभवत् तदपरेरपि साधुवरैरयं जिनवचो निपुणैः परिषह्यतां १४ इति दंशमशकपरीषहे श्रमण
तद्रश्रमणकथा ५ अथ दंशाद्यैः पीड्यमानोपि वस्त्राद्येषणपरो न स्यादित्यऽचेलपरीषहमाह परिजुण्णेहिं वत्थेहिं
होक्खामित्ति अचेलए अदुवा सचेलए होक्खं इइ भिक्खू न चिंतए परिसमंतात् जीर्णैर्वस्त्रैः कल्पादिभिः होक्खामि भविष्यामि
अचेलकः अचेलः अल्पदिनता विनाशात् प्राचस्य प्रतिशक्तस्य भिक्षुरहं दे सवं भवेत् इत्येव भिक्षुर्न चिंतयेदिति २९

× अदुवा सचेलए ×

न्यामः अदुवत्ति अथवा सचेलकस्तर्हि स्यामिति रिडीमिव स्तुद्धिमां दृष्ट्वा कश्चिदुपासकः सुंदराणि वस्त्राणि दास्यतीति
तन्तुर्न चिंतयेत् अयं भावः नष्टीर्णवलेन अचेलानां लाभसंभावनया दैन्यं लाभसंभावनया वा भवेदंगद्वेदितिसूत्रार्थः
१२ यतः एगयाऽचेलए होइ सचेले आवि एगया एवं धम्महियं नच्चा नाणी नो परिदेवए एकदा जिनकल्पाद्यवस्था
यां सर्वथा चेलाभावे नष्टीर्णादिवस्त्रतया वाऽचेलको भवति सचेलकश्चापि एकदा स्थविरकल्पिकाद्यवस्थायां ततः कि
मित्याह एतदित्यवस्थौचित्येन सचेलत्वमचेलत्वं च धर्महि तं सा धर्मोपकारकं ज्ञात्वाऽवबुध्य तत्राचेलत्वस्य धर्महि
तत्वमल्पप्रत्युपेक्षणादिना सचेलकत्वस्य तथात्वम स्या पि एकदा स्थविरकल्पिकाद्यवस्थायां ततः किमित्याह ए
तदित्यवस्थौचित्येन अचेलत्वमचेलत्वं च धर्महि ते सा धर्मोपकारकं ज्ञात्वाऽवबुध्य तत्राचेलत्वस्य धर्महि
तत्वमल्पप्रत्युपेक्षणादिना सचेलकत्वस्य तथात्वम स्या धारंतनिवारकत्वेनेतिध्येयं ज्ञानी नो परिदेवयेत्।
अचेलस्य मम शीतसंपातसंतापितस्य किमिदानीं शरणमिति तिन दिन्यमालंबेत तिसूत्रार्थः २३ उदाहरणसंप्रदायश्चा
यमत्र तथाहि अस्त्यत्र दशपुरे सोमदेवाभिजायणीः तस्य भार्यात्वदुद्र सोमाख्या परमार्हती १ तयोरभूतां पुत्रौ
द्वौ गुणरत्नमहोदधी तत्रार्यरक्षिता ज्येष्ठो द्वितीयः फल्गुरक्षितः २ तत्राधीत्य पितुः पार्श्वे तद्विद्याभार्यरक्षितः जगाम
सिक्किविद्यार्थी पाटलीपुत्रपत्तनं ३ सांगवेदपुराणाद्या विद्यास्तत्र चतुर्दश अधीत्यागाद्दशपुरं पुरं सर्वजनोत्सु
कः ४ तमधीतचतुर्वेदं ज्ञात्वायातं नरेश्वरः आलिगमगजस्कंधे धारोप्यावीविशत्पुरे ५ आबालं नितां कौतुकं नगर।

उत्तरा॰ २९

नागमत्र्यपि अत्याग्रहतुस्तेमातापि ब्रौढभ्रात्रुत्सवादयः ६ संपूज्यमानः सर्वेण श्रजीतनरूपेणच जगामस्वगृहं बाह्य
शालामध्यवस्थसः ७ पुरलोकेनराज्ञाचार्च्यमानेतेधनादिना दृष्टातेद्यधावास्य मानमाबहुमानयन् ८ आवा
तारणमध्यः पितरेस्वंमंदिरं तदा रूप्यस्वर्णमणीधेनुप्रभृतिप्राभृतैर्वृतं ९ अथार्यरक्षितादध्यौ प्रमादाज्जननी
निजा यदद्यापि नमदृष्ट्वेतच्चिततस्यनोचितं १० मद्वियोगाद्दृशामाता काम्यन्याप्तवियति तदद्यापितिजाल
क्ष्मीं दर्शयन्प्रमोदयामितां ११ ध्यात्वेतिमध्यंतदिव्यं वस्त्र लक्षणलक्षितः औमीदम्भाख्वीयां सवित्रीप्रणनामच १
२ स्वागतंतववत्सेत्युदित्वा मौनमाश्रिता उदासीने वसावृङ्स्थान ये मातर्वज्ञविद्भुती १३ प्राहोदेकं त
दामात्र रूपत्रयत्रिस्तुवाचसः विशादतंतत्किमंते मा त मेलापमेनकिं १४ चतुर्दशानांविद्यानां पारह
श्यानमात्मनतेनांरज्ञाधि दीक्ष्यमांमोदमेनकिं १५ अथे वं रूढमामाख्य किमेतिःस्वान्यनाशाकिः हिंसोपदेश
कैःशास्त्रैरधीतैर्नरकप्रदैः १६ एतैर्भवप्रभावेण बांधे गार दुःखसागरे पतिष्यंतश्चपश्यंत्याःस्यादानंदःकथंमम १७
मद्वावित्रत्ययत्नेते तत्किंश्रमपिविद्यते स्वर्गापवर्गदंवत्स दृष्टिवादंतदापठ १८ अथार्यरक्षितादध्यौ वपिलोकप्रमो
दिना तेनाधीतेनकिंयेन जननीमेनतुष्यति १९ ध्यात्वेत्यंवासपप्रच्छ दृष्टिवादःक्वपठ्यते मातृवादीदृष्टिवादो २
धीयतेसाधुसन्निधौ २० दर्शनानांविचारोयो दृष्टिवादःसउच्यते तन्नामापिस्पृशामस्य दृश्यतेसुंदरत्वयं २१ श्र
त्यार्यरक्षिताध्यायन् जगादजननीमिति अध्येष्येहंदृष्टिवादं २२ इमं कउत्तमं ... दृष्टिवादस्यपावकाः । २९

× वदादेश्रावयंवदत् ... संगसंमते ×१

× पूज्यमानं

स्त्वेतिनिःसोमातं स्यादुद्वर्षोल्लसत्तनुः २३ वयादिनीतउत्रेण सुतत्वजननीयहं नीतारथमतामेतं मदादशांचि
कीर्षता २४ तज्ञद्भवस्तव्रंतित मिक्षुवाटमितोमम प्रतीस्तसलितुत्राख्यान् स्थितांस्तत्रसमाश्रय २५ पावयिष्यति
तेतस्य दृष्टिवादंमहामते स्माद्भवेमातरध्येष्य पाठमोत्रादतिकं २६ तावयत्रदृष्टिवादार्थं स्मात्यनिरपिनाऽस्वपीत्
आरश्याबांतिरात्रेषे तमध्येतुंचचालच २७ इतश्चतत्पितुर्मित्रं ग्रामेश्रप्यत्नवद्विजः सचार्यरक्षितंश्रुत्वा यातंध
रमीत्यचिंतयत् २८ प्रमादनत्सुतस्तत्र नागतस्तव तवासरे पश्यामितंतदद्यापि सम्मतो लोजलास्फुरं २९
ध्यात्वेतिसद्विजःप्रर्याश्रुयष्टीनीवातमाः तस्वंडा चे कमादायाभ्रत्कस्तस्सदनंययौ ३० निर्यांतं तद्वा
दार्यरक्षितसन्निरेक्षत किंरूपालक्षयत्तस्येष्ट व का ज्ञासावतोनतं ३१ कोऽसित्वमितितद्देवः सोप्राह
दार्यरक्षितं आर्यरक्षितनामाहमस्मीतिसप्रोदामौ पं तं ३२ अथावद्विजोमित्रपुत्रतत्रवासस्तेनेदिने नाशश्री
मतितज्ञातं दिष्टमेवश्चाराधमं ३३ इत्युक्त्वामोमजंघे माग समालिंगयद्विजोजगौ व्यत्रिमित्रमथ्यानीता इक्षुगण्डु
लताइमाः ३४ सोवादीदिक्षुसंघदो मन्मातुर्दीयतामयं अहंतुदेहचिंतायै बहिर्गच्छामिसांप्रतं ३५ मत्मातुश्च
तकथयस्वं पश्चान्नार्यरक्षितः मामेवहर्वमजाज्ञी कलितंललितद्युतिः ३६ तेनेस्तुक्तस्तदंबायै तत्सर्वसद्विजोवदत् ।
ततःश्रुत्वाफश्रासामापिनिश्चिणोतिव्यचिंतयत् ३७ यत्सुनोःप्रस्थितस्याद्य निमित्तमिदमुत्तमं तदासोनवपूर्वाणि साधि
कानिपठिष्यति ३८ दध्यौविशुद्धधीरार्यरक्षितोपिपथित्रजन् लप्स्येहंदृष्टिवादस्य विलागाउवमाधिकान् ३९ श्र

येच्छुसत्कं धाम्नः सास्मरत् चिंतयत् अज्ञातवंदनविधिर्मीयिगच्छाम्यहं कथं ४० तदिहाद्य श्रावक्यामि श्रमणो
उत्ता।१। पासकैः समं साधूनां वंदनाचारं यथातेभ्योवक्ष्यये ४१ विमृश्येति क्षणं याव द्धार्यस्थादार्यरक्षितः तत्रागाड्ढरस्याग
३० स्ताढंदनहेदावे ४२ सोविशद्वसतिं बाढ स्वरेण नैषेधिकीं वदन् गर्जन्निवैर्यापथिकीं प्रतिक्रामन् चक्रमात् ४३ अलिवं
घतलः सूरीन् मुनींश्च विधिपूर्वकं ढड्ढरवेरारुपाविशत् क्षितिं च पश्चात्तोद्यमाः ४४ अथार्यरक्षितस्तस्मा दवक्षयो
रिवलविधिं प्रविशाणा अथे सूरीन् मुनींश्च विधिनानम त ४५ किं वा सोढढरस्याद मनावाथा विशाद्यतः नव्यश्राद्ध
रयमिति तं गुरवो विविडस्ततः ४६ पप्रच्छुश्चतमाचा यी धर्मः शिक्षितः कातात वत्स मोप्यत्यधन्म याधर्मः श्राद्धाद
स्मादुपाददे ४७ तं वीक्ष्य तनयाप्युच्चे गुरून् वा ज्ञ प यन्निति आर्यरक्षित तदीयं रुद्रसोमात्मजः पत्तो
४८ चतुर्दशानां सहविद्या स्थानानामेषपारगः प्रावि श पत्तने राज्ञा गजारूढागतेति ४९ अत्रागमनमप्यस्य
दृष्टिवादस्येदितः तदस्मिन् श्रावकाचारं चेक्ष्यविदीय तेमतः ५० अथार्यरक्षितः सर्वं स्ववृत्तान्तमुदीर्य तं इति
वाजिज्ञप सूरीन् पद्मकोशीकृतांजलिः ५१ अध्येतुं दृष्टिवादं हि द्रव्यानदमशिश्रियं तत्तदध्यापनेनाशु प्रसादः
क्रियतां मयि ५२ तच्छ्रुत्वा सूरयो प्यूचु यद्येवं त्वरितं व्रज क्रमेण दृष्टिवादं त पाठयामो यथाव्यं ५३ सोमजन्माप्युवा
चैवं प्रव्राजयत मां कृतं किंतु स्थानादतो न्यत्र गंतव्यं सूरिपुंगवैः ५४ इहस्थितं हि मां राजा स्वजनाः श्रजनास्तथा । ३०
दीक्षांततः पातयिष्यंति प्रसह्य प्रणयरागतः ५५ तच्छ्रुत्वा गच्छयुक्तास्ते तस्माद्यानन्यतो व्रजन् अलक्ष्य इमिदं शिष्य चौर्य

श्रीवीरशासने ५६ ततः प्राव्राजयन्नार्य रक्षितं मुनिपुंगवाः क्रमादेकादशांगानि गुरुपार्श्वे पपाठ सः ५७ यावान्तासीं
ल्लुत्राणां दृष्टिवादः स्फुटोत्तवत् तावंतं तच्च सोध्यैष्ट बुद्धिमानार्यरक्षितः ५८ श्रीवज्रस्वामिनोत्त्याव दृष्टिवादोऽस्ति संप्र
ति स्फुटेति सोचलद्वज्रा श्रितां प्रति पुरीं पुरीं ५९ मार्गायातामथावंतीं मासदत्सोमदेवसूः तत्रश्रीतदगुप्ताख्य सूरिश्रा
क्रान्तनामच ६० तेस्मरयोपितं सर्वं गुणाढ्यस्तुतदूर्दिणः उपलक्ष्यालिलिंगुर्द्राक् प्रमोदाद्वेवमूचिरे ६१ धन्योस्मि कृता
कृत्योस्मि लब्धजन्मफलोस्मि च यत्त्वज्ञाशासनं निवे जिन मंगीकृतं त्वया ६२ किं वाद्याऽनशनं कर्तुं मिच्छामि स्वल्पजीवि
तः ततस्त्वं प्राप्तीय्यक्ष तवनिर्यामकोमम ६३ ताता गी रु त्वत्तदार्वं तत्र्यैतत्रार्यरक्षितः तेऽनशनेन विपन्ने
यतितसूरिरे ६४ एकत्रेणाश्रयवज्र स्वामिनाम द मा वसः किंतु स्थिवापरत्र्व प्येत्स्वस्यातिक्रमते ६५
वसेद्यज्ञेणसार्द्धं हि यः सोपक्रमजीवितः एकामपिनिशां च नं तेन साकं म्रियेत सः ६६ तद्वचः प्रतिपद्याथ तान्निर्याम
यस्सामतः पुरीमगाद्वज्रगुप्तो दिवं सौवतां निशां ६७ । तस्याः कृपायाः प्रांतेवं वज्रो गुरुं स्वप्नमेक्षत मत्याद्र्यस्वं समावशे
षं पयः कोप्यतिथिः पपौ ६८ प्रातस्वप्नमाचख्यौ साधूनां साधुसिंधुरः तेषामजानतां सम्यक् तदर्थमिवमब्रवीत्
६९ आगतागंतुकः कोपि मच्च पूर्वगतं श्रुतं अस्मत्तःशेषं सुधीः सर्वं किंचिन्नत्यदीष्यति ७० अथार्यरक्षितः प्रात र्वी
द्याचार्यमवंदत कृतश्रागाश्चमितितं वज्रस्वाम्यपि दृष्टवान् ७१ तस्मावकृत्तोसलिपुत्राख्य सूरिपार्श्वादिहागमं किमा
र्यरक्षितोसि त्वं मितिवज्रोपितंजगौ ७२ एवमार्वतितेनोक्ते वज्रसूरिरदोवदत् स्वागतं तव किंतु त्वं स्थितोसि प्रथा

तिष्ठेति ६३ सोऽवग् बहिःस्थितोऽस्मीति तातावज्रस्तमस्यधात् बहिःस्थितः कथंकारं उपतिष्ठसि मन्मते ६४ सोऽवादी
उत्तरा॰ द्भद्रगुप्ताख्य सूरीन्द्रस्यानुशासनात् स्वामिन्नदमितो तिन्न उपाश्रयमुपाश्रयं ६५ दत्तोपयोगं वज्रोऽपि तन्निर्विचिन्त्य
३१ न् ज्ञातवानमिदं प्राज्ञं तिः शुद्धियो ज्ञानसागरः ६६ अथान्यवसतिस्थस्य आर्यरक्षितसन्मुनेः श्रीमान्वज्रगुरुः पूर्वाण्यध्यापन
प्रचक्रमे ६७ नातिकालेनापि कालेन नवपूर्वाण्यधीत्य तं दशमं पूर्वमध्येतुं प्रवृत्तं गुरुरित्यवक् ६८ पूर्वस्य दशमस्याद्य
यकानि पठ यतः ततः प्रविश्य सोऽसि विषमाण्यपि तानि सः ६९ ७० इतश्च पितरावार्यरक्षितस्य समुत्सुको इति प्राहिणुतं
स्तूयः सोऽदशान्वज्रलिर्जतिः ७१ ... व ... विधेहिनः ... दस्माकं दर्शनादीयात
ज्ञातः ७२ इति संदेशवचने यावद्यागान्तसोऽमतः ता व नात्यागमाकाङ्क्षे प्रेषितः फल्गुरक्षितः ७३ सोऽप्यागत्य
प्रणम्यार्यरक्षितर्षिमादावदत् किमेवं स्वजनेष्वपि । न मोहं त्वयाहतं ७४ विरागाधानतेरागा यद्यपि स्युस्
विद्यते तथापि तावाकमयां स्यात् कारणेन समुद्धर ७५ किं तादातुं परिखिद्यसि मुमुक्षवः संति बिबुधवः तत्रागत्य तत्तारयेषां
प्रदर्शितं भवत्वं ततस्तस्मै दीक्षां भगवानार्यरक्षितः ७६ x उक्तिप्रदं वृतं ७७ अथेति व्याजहारार्यरक्षितः फल्गुरक्षितं
यदि सूक्तमेतस्या तदादेवस्वीकुरु व्रतं ७८ इत्येवं नोदितः प्राज्ञः सोऽवदादेहि गंतुं स्मादश्चनः फल्गुरक्षितोऽथार्यरक्षितग
मनायास्तुकः पापि श्रीवज्रपादौ वास्तः ७९ वज्रस्वामी तत्त्ववादी दशमं पूर्वमाज्ञ निर्विशमानोऽप्ययमकोरित्यपृच्छत् तं ३१
न् गुरुः ८० कियन्मात्रमयाधीतं कियच्छेषं च वर्तते स्वामिन्नु दशमपूर्वस्य व्याख्याहि समसाप्रतं ८१ ततः स्मित्वाव
x दशमपूर्वमध्येतुं येऽरधीतेः पयुर्त्तवेन यमकानीतिनाभाकः सूत्राणिपरिकर्मणः ७७ x ३१॥

दक्सूरिः पूर्वस्य दशमस्य हि बिन्दुमात्रं त्वयाऽधीयि स्पर्षे जलधेः समं ८२ अथार्यरक्षितः स्माह श्रान्तोऽस्मि पठनादहं
पारं प्राप्तुं तादतस्य नशाक्ष्याम्यं बुधेरिव ८३ गुरुर्जगाद वत्स त्वं मोद्यमो निरुधीरसि तदस्य पारं त्वरित प्रप्स्यसे किं विषी
दसि ८४ इत्थं मुत्साहितोऽध्येतुं प्रवृत्तोऽपि पुनः पुनः गंतुं प्रागम्युरुं तेन दक्षनिषिद्धवान् ८५ अन्यदा समहादाया
तुं गुरवे तिकं गतः इत्युवाच सोऽमत्वा ताता मामाकाऊमिहायातो ८६ तदादिशत मां यन्यः अवेलि व्यकूत्राङ्कुरः रक्ष्यमाणो
प्रस्तोकस्य ... ८७ विचिंतयन्निति श्रीमा न् वज्रस्वामी गुणोदधिः श्रुतोपयोगं कृतवान् निनिदज्ञात
वान्मतः ८८ नागतासोऽमतः मद्यः स्वल्पमायुर्ममापि च । त दतद्दशमं पूर्वं मयिस्थास्यतिनिस्थितं ८९ ज्ञात्वेत्यनुमत्
तामं तु श्रीवज्रेणार्यरक्षितः ... फल्गुरक्षि त न सं यायो ९० अन्वातमागतं ... दशपुरे मं॰८
च नागरास्य ... ९१ तेषां ... विदधे धर्मदेशनां तां वाकर्ण्य महानंद।
... ९२ ताता त्वाच्चवादो ... :संमं ... दीक्षां सम्यक्कपाधिवः स्वजनः २ कथंश
... तिष्ठामीति ... ३ किं ... नियं वितः श
... ४ तं वार्यरक्षिताचार्याः ... फलं गृह्णीत जन्मन
५ यज्ञ ... कुंडिकावान् ... प्रव्रजामीति ... ६ यथा कथंचि ... तार्यऐवं
नचिंतयन् ... सामे देवमदीक्षयत् ७ करणं चरणं चानुष्ठ ...

उत्रा॰ ३२

त्विस्माहतेयुसः ८ सार्वभौमतनयश्चोल पट्टं परिदधत्यसौ स्थविरस्तु तृष्णाकं शाटकोप्यनुमन्यते ९ अत्रादि
कंतु नतेतैः दात्मनां बहुकालतः विश्राम्येतिवचः सूरेः सोमदेवमुनिर्जगौ १० गंतुं शक्नोम्यहं नैव उत्तरं
विनातेपि विमूत्रोत्सर्गान्शौचं कथं स्यात्करकं विना ११ तज्जामि यज्ञसूत्रेव विप्रत्वावेदकं कथं पीडावस्माकं
उपानहोर्विनोपानदमधृति १२ सूरिःस्माहाथयद्येव तिष्ठत्वेतत्तदाखिलं लवत्रिस्तज्यतां किंतु सार्द्धन्यःप
रिग्रहः १३ ततःपरिग्रहंसात्म मत्वाशीदपत्त्वस्यः बा लान्किंचिच्छिक्षयित्वा ऽन्यदानंतं जिनान्ययुः १४
ततस्ते शिक्षिता बालाः सोमदेवतपस्विनं दिष्टानु। स्म कपर्यंतान् सर्वसाधून्ववंदिरे १५ दर्शं दर्शं सो
मदेव तत्रैवं प्रोचिरे मिथः नास्मातिर्वंदनीयो यं छ त्रवानस्थविरो यतः १६ तत्कृत्वा सोमदेवर्षी रु
षेत्तापि दृष्टतानिति अरे मत्सुत्रपौत्रादीन् वंदध्वे बाल का नपि १७ मातृहृद्गुरो बालमपिनो नमबालकाः
तत्किमयापरिच्छत्रा नोपानान्यापि विद्यते १८ बालाःप्रा हुर्दीक्षितस्य सावद्यत्वादिकं कथं त्यक्तातपत्राः सर्वे
पि हृष्टपात साधवः खलु १९ सोमोप्यत्रहृद्धावा भ्राम्यवं शिक्षयंतिमां साध्वाचारविरुद्धं तच्छत्रमेतन्नहाम्यहं २
० विचिंत्येति जिनान्नत्वा गतान्सूरीनुवाच सः उद्वेगकृतसर्वेषां वत्रेणानेनमेकृतं २१ गुरुर्जगादयद्येवं तदाश्च
त्रं विमुच्यतां श्वलेत्वातपश्चर्यः कल्पाकामस्तकोपरि २२ गुरिणातन्यदाकापि बालास्तच्छिक्षिताः पुनः तंदिह्या ३२
हायकात्रेस्त स्तकष्टाश्चवंदिरे २३ कमंडलुधरत्वादि नवांदामहेवयं यत्कदापि यते पार्श्वे नापश्यामकमंडलु

४

२४ तच्छ्रुत्वा सूरिमाहस्म सपात्युक्तंडिकं जाहे पात्राकणोवाप्यशौचं दार्ययुक्तस्मीत्यवक् २५ पुनस्तथैवतं बाला नान
मन्नसूरिशिक्षिताः अवंदननिदानंच पृष्टास्तेनेतितंजगुः २६ यज्ञोपवीतवंतो नो मुनिमन्यावदेवयं ततःसोमः सूत्रं पृष्टो
पवीतमपि मुक्तवान् २७ तान्माकणकृणास्त्वं प्रोचुः श्रीआर्यरक्षिताः एतन्मुच्यतां काउस्मात् विप्रान्तोवह्यदाविना २
८ हष्टं बदास्कोतन तस्के बालास्तु नर्जगुः नशाटकोपनं यानं मेतं वंदामहे मुनिं २९ सोमदेवस्तदाकर्ण्य जजल्पात
ल्पकोपत्ताकुरेमात्मतमाहयं समं पितृपितामहैः ३० येत्येनमंतितिरव संतुष्टिर्मेतविष्यति कटीपट्टकमेनेन
त्यक्ष्यामि तवगिरा ३१ तदाकर्ण्य यतुर्बाला शत्यदा च महामुनिः विदितानशानःकापि तत्रागच्छेव्यपद्यत ३
२ तदापितुः कटीपट्ट त्याजनाय जगौ गुरुः अस्यदे हं व हतिय सासूलासोत्तवेन्म दान् ३३ ततस्ते शिक्षिता
ःपूर्वं दीक्षितास्तिकवःपरे उदतिष्ठस्तमुद्वोढुं तदा वे त्य ब्रवीद्गुरुः ३४ यूयं यतुच्छिताः सर्वे प्यमुला सं जिघृक्षवः
ः तदस्मद्बंधुवर्गीय निर्जरालप्यते कथं ३५ तदाकर्ण्य सकलोपि सोमदेवमुनिर्जगौ किमत्र प्राप्यते पुत्र निर्ज
राद्व्यसीतरा ३६ उवाच सूरिःकार्येस्मिन् विर्जराजायते त्वरं सोत्ताश्चदहमणेन तद्विग्य दह्यितिः ३७ गुरुर्ज
गोबालकृत उपसर्गोयजायते तं च सहिष्णुस्थाश्च वल्नीयस्तदाहयं ३८ तं च चैत्र महिष्णुस्थे तदास्याद्धुदंतकः इ
ति स्थिरीकृतः सोमो ऽतदंत सहसाधुतिः ३९ तदा वतस्प्रत्वरतो गच्छमुच्चसाकृत्तु तदुसर्गोर्थमताश्च स्थिताया
यो मुपृष्टः ४० पूर्वसंकेतिता बालाः सोमदेवमुनेः स्फीतं कटीपट्टकमाकृष्य दायवच्चरितं यतुः ४१ नग्नं स्थितीवल

क्षितस्तोऽथ परिक्लेशबन्त्यजन् उपसर्गमेनं स्वांतं गाढं च प्रतकं करात् ४२ तमस्त्रस्थान्यमुनिना मातापितानयच्छी
उत्ता० २ वरं वदंश्चरके शाखि विक्षयकटिपट्टवत् ४३ पञ्चपंति मां स्नुषाः पश्या दिति क्षीणापितं शावं सत्रवाद्वोपसाध्योसो
३३ जातस्त्ववक्षरयन् ४४ परिष्टाप्यशावं पश्चा दागतं वीक्ष्य तं गुरुः प्रोचे तात किमद्योदं वासः परिदधेल्लघु ४५ स्ताम्सः श्र
मास तत्राद्यो पत्तयोत्तथ उपस्थिता गते च वाटाकेतन पर्यधत्तं लघु चीवरं ४६ समंत्वमाश्वाचार्यो स्त्रिमान्त्रिव सूचि
र ताताथ्यमानयतालां क्षिनेयाह प्रसाटकं ४७ ततः सोमो ऽब्रवीत्तत्र लज्जनीयं वस्त्रवर्यन् तमेद्य मकाले दृष्ट्वा
मा कुष्टे कटिपट्टके ४८ तद्योलपट्टएवास्तु शाटकेन कृतं मम इत्युक्त्वानमत्त्वाता स्वतथैवात्तमेनिरः ४९ श्र
स्तुपा विद्यालपट्टं याचितः सूरिमुत्थितः सोमस्ततः प [illegible] र सम्यक्कसेहे ऽचेलपरीषहं ५० पश्चादवीर्यपरीष
हा सेहे च श्रीसोमदेवमुनिरित्यसहिष्ट सम्यक् । स [illegible] द्धःपरेरपि तथा श्रमणो ऽस्त्यविनैव श्रीमज्जिनेन्द्रवचनांत्र २५
वर्तमानैः ५१ इत्यचेलपरीषहे सोमदेवर्षिकथा ६ । अचेलस्याप्रतिबद्धविहारिणः शीतादिभिः पीड्यमानस्य
रतिरपि स्यादिति तत्परीषहमाह गामाणुगामं रीअंतं अणगारं अकिंचणं अरई अणुप्पविसे तं तितिक्खे परीसहं
ग्रामस्तूजिगमिषितो व्यग्रामश्च तस्मात्तुच्छो लोग्रामात्तु ग्रामस्वं उपलक्षणं वितन्नगरादेः रीअंतति रीयमाणं विहरं
तं अणगारं अकिंचनं निष्परिग्रहं अरतिः संयमविषया अधृतिः अनुप्रविशेत् मनसि लब्धास्पदा तवेत् तं अरति ३३
रूपं तितिक्षेत सहेत परीषहमिति सूत्रार्थः १४ तमसहनोपायमाह अरई पिट्टओ किच्चा विरए आयरक्खिए धम्मारामे।

निरारंभे उवसंते मुणी चरे अरतिं पृष्ठतः कृत्वा धर्मविघ्नहेतुरियमिति तिरस्कृत्य विरतो निवृत्तो हिंसादेः आत्म
रक्षितो दुर्गतिहेतोः अपध्यानादि रनेनेत्यात्मरक्षितः धर्मे श्रुतधर्मादावारमते रतिमाप्नुयादिति धर्मारामः निरारंभो
सत्क्रियात्यागी उपशान्तः क्रोधाद्युपशमवान् मुनिश्चरेत् संयमं परिपालयेत् स तत्त्वलारतिरपि भवत्यकारा
मः स्यादिति सूत्रार्थः १५ कथानकं चात्र तथाहि जितशत्रुस्त्रुपः पुरे ऽचलपुरे ऽभवत् तत्सुतो युवराट् दीक्षां राधाचा
र्यांति कृतोऽत्रु १ विहरंतानन्यदा तेन युवराजर्षिणा समं तत्र पुण्यप्रधारयाचार्यो तगरानगरीयुतः २ तेषां स्वाध्याय
यशिष्यास्तु विश्वविख्यातकीर्तयः आर्यराधमलिधाचार्या उज्जयिन्यां तदाभवन् ३ तच्छिष्याः केऽप्येतीत स्तगरा
नगरीगताः राधाचार्यान् वंदंते तत्रैते विनयं हृष्टा ४ आर्य राधन निराबाधाः संति कच्चिन्नस्विनः कच्चिन्निरुपा
सर्गे वा वर्त्यां ति इति तैः पृष्टा वा ५ ते प्रोचिरे सर्वमस्ति । न [illegible] ज्ज्ञ्य प्रसादतः राजपुत्राः पुरोहितः किंतु तत्रोद्धतौ।
यातायतीन् ६ तच्छ्रुत्वा युवराजर्षिः सोढ्यामीति गुरुमौ धी। अवंतीं प्रयत्नीप्रायः सच्चार्त्तवोतवेन्नम ७ अलो
साधुनवज्ञाय संसारे मा भ्रमीदिति आश्रुत्यगुरुः स्वाशिष्ट उज्जयिन्यां जगामसः ८ आर्यराधन प्रणम्याय तैर्निपि
क्षापि समर्थं यातो तिथ्यार्थमादाय क्षुल्लकं गृहदर्शकं ९ गतस्य युवराजर्षिः क्षुल्लकं तमदा वदत् वेश्मदर्शय मे।
तावन्नृपस्ततोऽहं निविष्टः १० सूपराजगृहं तस्या दीर्घ ज्ञात क्षुल्लकापि सं प्राविशद् युवराजर्षि रपि तत्र तयोज्झितः ११ दृष्ट्वा
रतं चागतं राज परिवारो ऽब्रवीदिति वजान्तर मुनेनोच्चैः शुक्लमारोहनिष्पन्नः १२ तदाकर्ण्यापि मंत्री त्ता यायी धैर्यति

× तदा च तत्क्षणीमन्तो सुतो राजपुरोधसो : [illegible] क्रीडां संगता वेक राज्ञो पाप्यद्वा निव ११ × ३०२

उत्त्रा० ३४ ष्विडेनिः धर्मलाभ इति प्रोच्चैर्बीठस्वरमुवाच च २३ अयं क्रीडनकप्रायो यदिहागान्मुनिः स्वयं तदस्मद्भाग्ययोगेन
ज्ञातमद्यातिशासनं २४ जल्पंताविति तौ राज द्वारादितमुतौ शठौ तौ श्रुतेर्गिरमाकर्ण्य तत्क्षणमुपेयतुः २५ मु
ने अस्मत्पुत्रौ वसाभ्यां नर्तितं तु क्षमेनवा सोवादी हे महेनाथ वाद्यं वादयतं युवां २६ प्रारेभेतेन तन्नृत्यं ताड
नेतौ यथातथा वाद्यं वादयितुं किंतु नाज्ञासिष्टां तयोश्चितं २७ ततो वाचंयमः प्रोचे सम्यग्वादित्रवादने रेकोलि
कौ न जानीथो युवां जडशिरोमणी २८ तदाकर्ण्येति कुपितौ मुनिं हंतुमभ्यधावतां नियुद्धवेदी साक्षात्तावार्य्या
लो गृहीतवान् २९ ऊचे यिवातदंगानि संधिच्युतान्या तारयत् मुनिनाहन्यमानौ तौ चक्रंदतुरुच्चकैः ३
० श्रुत्वाक्रंदं स्वदारकयोः बहिःस्थमनुपरिच्छदः न मा नाकुमाराभ्यां रुदनमाक्रंदति वती ३१ कुपितं
पा सदयोरेवं शिक्षां दत्तागते मुनौ साशंकस्तत्परिकर स्य पाः पार्श्वमगान्नृपः ३२ निश्चेष्टौ काष्ठवद्दृष्ट्वा मध्यस्थ
लोचनौ तौ त्वं हृष्टाति दीनया पृष्टः प्राणीमर्वपरिच्छदः ३३ तौ समीक्ष्य तथावस्थौ संजातमत्परिच्छदः तावेदयद्दृ
तांते क्रुद्धं स्वपुरोधसः ३४ श्रुत्वमं तदाकर्णीति संज्ञातो महाराजपुरोहितो द्वावप्याकुलस्वांतौ तत्राजातावपश्यत्
तं ३५ परिवारेण राजा चानुतिमुत्तरं दृष्टा च तां जगत्त्रयीतिपाश्चीतौ क्षिप्रं स्यात्पुरोधसो ३६ इत्युवाच प्रणवा
श्री आर्य राध प्रसदजान् बल्यापलदतितांनीपुत्रौ जीवयतां चायोः ३७ आर्यराधा जगत्त्रीप वेसंतानाक्किंचन पा ३४
पकमैतुं किंतु प्रमादमयाः प्रवनिं ३८ तद्रूपेषु ब्रायततत्स्ये अश्रावाचनमुनिं उपाविशत्स्वरमनयं यत्याभिरता

वंशते ३९ एवंवोवाचवेलमाः स्वलारव्येएकूजद तातामुनिर्जगादेवं तस्यकल्याणकाम्यया ३० यद्येतौ प्रव्रजतस्तद
मा मपिसाधुविडंबिनां शिक्षां दातुं न शक्तोपि तस्मात्स्कंधिगस्कात् ३१ राजान्यायवतालोके सामान्यमपिपीडयन्
प्रियालः खलु दृप्तोपि किं तु नः साधुबाधकः ३२ अथास्यक्षमापितावानमंत्रिभिः क्षमस्वमे अनुकंपस्वचेदामी तौ बालौ
लोपदंशागतौ ३३ मुनिः प्रावाचयाद्य तौ वाददाते व्रतं दितं तदातौ सहजयामि कुमारौ नान्यथा पुनः ३४
पुरोहितेन राज्ञा प्रतिपन्ने नतद्वचः पृष्ट्वाकुमारौ तौ दीक्षा दानं स्वीचक्रतुस्तदा ३५ ततः सद्भवराजर्षिः प्राक्
वालुवततयोः पश्चात्लोसजाया मामदीक्षयामासचक्र तं ३६ तत्र हस्तिनापतेः पुत्रो निःशंकपालयन्त्सुसंज्ञ
तिमदं चक्रे पुरोहितसुतः पुनः ३७ अहेमादिति दध्यौ च स दीक्षां पालयन्नपि अहोज्ञानेन मुनिना दीक्षितोस्मि
बलाद्दद ३८ तावाकुलतिबोधिं पुरोधः सुतराज्य त कस्माद्वापिति कालं कृत्वा देवो बभूवतुः ३९ इत
श्च कौशांब्या श्रेष्ठी तापसाभिधः सम्पुत्रास्वगृहेज ज्ञे लालारवेन सूकरः ४० सवामो क्षदिकं दृष्ट्वा ना
नजातिस्मृतिः किरिः निजपुत्रस्तुते एवतस्याप्यवदित्ततदा ४१ तातास्माकं यावणी कल्पः स्वगृहएवसः तु जगा
जानि जातिं च मम्मार स्वायुरात्मनः ४२ स्वमन्मयस्य दृष्टांतनी भावधीदिदिविंविति लिः खलितवदतः सोहि स्वमूनोमन
योनवत् ४३ आयजातिस्मृतिप्राप्तो सूकवंस्वीचकारसः गुप्तमेवां सुतताने कथं वच्मीति चिंतयन् ४४ उपाये
:प्रकृतेर्मौनः पितृत्वाविदितैरपि मायाभूकस्पतस्याग सूकवं कस्यचन ४५ अहोकदन्नवज्यामी नस्याहानातनि

उ॰श॰
३५

मिता त्लोकाल्कतमजलंधेन मनल्पमूकनामकं ४८ ज्ञात्वाज्ञानेन मूकस्य प्रतिबोधमथान्यदा चतुर्ज्ञानधरास्तत्र
स्थविराः समवासरन् ४७ तेषु मूकस्य पृष्टे श्रेष्ठी श्रमणोपहितात्तु तौ तद्विज्ञितामिमां गाथां गुरोर्मूकस्य पितृतुः ४
७ तावसक्किमिणामूसभघएण पडिवज्जजाणिउधम्मं मरिऊण मूऊरोरग जाउ तुज्झ सुत्तोत्ति ५० श्रुत्वेति विस्मितो मू
कस्तो उणश्चेति पृष्टवान् एतच्छंदाकथं विद्म स्वतस्मात्वित्यवोचत ५५ इहोद्यानिस्थिताश्चास्य गुरवोहि विदंत्यद
ताल्पांसस्ततो मूको गत्वोद्यानेनमस्कृत्य ५२ श्रुत्वा नादः ज्ञानोपायं पंकजावनवाहिनी सतापमश्रेष्ठिजीवः आदध
मेऽत्रपादाद ५३ इतश्चजातिमद्भक्त्या गुरोर्हितसुताम रः महाविदोहसर्वज्ञ मित्यपृच्छत्कृतांजलिः ५४ अ
हंकिमस्मिसुप्राप बोधिस्त्वदिताराघवा जिनोजगा द दे वत्व मस्मिदुर्लभबोधिकः ५४ गुरोःपृष्टवत्सु
वःसार्वं कायस्पेदमितश्चतः जिनाजगोर्ध्वकोशा वं मूकत्रातालविघ्नसि ५५ धर्मीवाप्निश्चतेमूका ग
विनीतिनिजामयः जिनआगास्यकोशांवा मूकोपांतमगा स्वरः ५६ दत्त्वातस्मैबध्नाद्दयं नमिस्त्वेवसोमरः स्त्रं
वेमाउदत्याक्स्य गार्भस्वगीत्परिव्यक्ताः ५७ अकालेपितदातस्या नावीमाकंदादोहदः स्यादफलाम्रस्वाहृतो रे
पितोस्मिमयागिरौ ५८ आम्राणियावतेसाच यदातान्हृदा तुला अदराणिउरसम्यात्त्वामतानिलिखस्तत्र
५९ गर्भस्थमंगजमिमं मातर्मयंददामिचेत् ददेतत्कृत्वा जैनंधर्मविबोधयेः नउनत्वसुपेक्षेथा देवत्वंगतो
पिमां ६० किंचविनाद्यवित्याऽर्दे ह्वित्यउक्तस्मिज्जले न्यस्तमस्मिखनामांकं कुंडलद्वितयंमया ६१ बृहत्पा
× दानीमानीयमहत्कारफलानित्ते ६ इदंतेर्पयिष्याम्यायां मयानीयतत्तोपिरेफलानितत्प्रभुतस्य नमोदयामिकामने ६२ माचदाने स्वमा × उपः

३५

पिरस्तुतान्त प्रतिबोधस्यमेवतः तद्दर्शनीयंस्वर्गा स्वर्गीलाकसुपेयुषा ६४ इतितद्वचनेतेन मूकेनां
गास्तेमति पुरोहितसुतस्वर्गा स्वस्थ स्वस्थानमागमत् ६५ सवागदादिवस्थितां मूकाबाउद्धिमाययौ तस्या
श्चान्दकालेपि वदामफलदोहदः ६६ तेनात्वित्यलिखन्मूक स्तदये स्मृतदेवगीः चेमंगर्भमसुंदसे तदाम्राणिसम
मानये ६७ तद्वचःप्रतिपन्नाया तस्यादेवोन्नपर्वतात् आनीयाम्राणिमूकोपि तंदोहदमपूरयत् ६८ संपूर्णेदास
दासाश्च समयेसुसुवेसुतं तस्यार्हद्दत्तइत्याख्यां पितरौ चक्रतुर्मुदा ६९ ततः सम्मूकस्संबाल मोदरंलालयन्
स्वयं धर्मीत्यामजातचित्तो पाश्चयेऽनयत्सदा ७० स्तु तीनवंदयितुंमूको नीचैस्खिवतेबलात् मत्तवा
स्यसु नीतोस्त्वे रेशदीनरवंदत ७१ नीतापुपाश्र ये ते न मोदकाद्यैः प्रलोभितः यतिदर्शनतोनश्यत्
कस्तादिवमसिरितः ७२ मूकेनोक्तोपिबहुधर्म साधूनां गं धर्मप्रासो नमेदेकञ्चस्य स्वर्गमंत्रिततउत्सुको
७३ परिश्रांतस्ततोमूकः प्राव्राजीत्साधुसन्निधौ प्रपाः ल्यसंयमंस्वर्गं गतःप्रायुज्यचावधि ७४ स्वांतुजंतमा
प्रवस्य परिणीतवतुष्प्रियं तत्पूर्वभववाक्यंच स्मापोस्वीकृतमात्मना ७५ दुर्बोधस्यततस्तस्य प्रतिबोधायसो
रमरःपापःदर्शितिप्रायं प्राविशकेजलोदरं ७६ अवाउमपितन्नारा दर्हद्दत्तःशाशाकत अजोदेवाधमवेपि तंवि
किस्तिउमक्षमाः ७७ सद्यःसमगदांगात करोमीस्तुवाकेदेव ततोप्रमत्तरेतत्र सरेवोविद्यरूपद्दत् ७८
शूर्द्दतोपतंवीक्ष्य सद्यःस्माहकृतांजलिः नीरुजंकुरुमांवैद्य व्यपनीयजलोदरं ७९ निजगादागदंकारो

उत्ता॰॥ ३६

गतेऽस्माधोयमस्तीति तथापि ज्ञामयामेन सुपात्रे दीविद्वैरदं ८१ किं तु ते पजशास्त्रादे स्तुं कोऽत्र दक्षं मम यावज्जी॥
वं समुत्पाद्य वयासेव्योऽहमन्वहं ८२ ततो रोगीजनो रोग मेनं हन्तवनस्तव मेवको स्मिविना स्वल्प कालः किं तु रिलाषि॥
तिः ८३ तीति तीरागतो माया लिषजालेषजैस्ततः तदा सब्रसुरीकृत्य तेऽन्नमाकं च चाल सः ८४ उत्पादितार्थे तस्या
य ज्ञास्वकोऽबलकं तिनः देवो देशो महालारं निर्ममतच मायया ८५ अर्हद्दत्तोपि तं लूरि लारमत्र दस्तुम इत्व इति
दध्यौ कमयमयं मयाऽज्ञास्यदहिष्यते ८६ वागुबद्धकथंक रं लारमेनं जहाम्यहं चिंतयन्निति सोबाली शीवक्षानतः
केश्वरः ८७ ददर्श चान्यदा कापि साधून्स्वाध्याय तत्य रा व तदा तं वीक्ष्य मेदिग्न मेवं मायालिषगुजोत्तमो ८८ प्र
बज्यायदि गृह्णामि तदा वेशुच्यसेमया स्वनिज्ञस्य वि त हाणी मित्यलाणीज्वरादितः ८९ वादेवादसत्तु
लारं वज्रसारमहर्निशं ऊज्ञीकृतो स्माइत्तमे सांप्रतं मा वतं वृतं ९० ततो मायाग्रहंकार संनिधेऽसु निमंत्र्य
धे तस्मै प्रदाय दीक्षां च स्वयं स्वर्लोकमीयिवान् ९१ गते दे वे तं दिक्षा दर्हद्दत्तो गनिजं रहं स्वेराण्यऽवधिनाज्ञासी दं
पवत्या परिच्युतं ९२ ततो जलोदरव्याधि बाधितं तं व्यधत्त तः तविवपरिपाघाव दीक्षयामासनिर्जरः ९३ मूकदेवे
गते त्यादी दर्हद्दत्तः पुनर्वृतं तृतीयवारमप्येवं व्रतमादाय मोऽमुचत् ९४ अथो चतुर्थ वेलायां पुनः प्रव्राज्य
तं सुरः तस्थिरीकरणायाख्यान्वितं तत्याख्येएवमः ९५ सुरस्तत्पतितो भ्रय उणतारधरोन्मदा प्रवेष्टुं ज्वलं ग्राम ३६
समं तेन पवकर्मे ९६ दृष्टमन्यस्माता देव मर्हद्दत्ता ब्रवीदिदं मयो प्रदीप्तं यासि उणतारं दधत्कथं ९७ देवो वगृव

ज्ञियायत ऋद्धिकापादिपादकैः आहन्यमाने विध्वाति यद्दवासं कृते भवान् ९८ तन्निशम्याप्यहुर्वंतं महादायपुरार्व
जत्र पुत्रा मार्यपुरा चाली कृत्यप्येनारंटवीवति ९९ ततो दर्हद्दत्त बोधित्व मिति शोवाच सादरं दिव्याधानस्य रूपाणी प्रवि
शास्तुत्यप्येन किं ९९ स्वर्गीऽस्मादयद्देन ज्ञानासिद्धं तदाकृतः विद्दायपुक्तिपथानं विविच्छमिलवाटवीं १०० तदाकः
स्पीयमुदेन तेन सार्द्धं पुरत्ततः अनिर्वेदः श्रियांमूलमिति ध्यायन् पुरारायाये १ व्यंतरं पूजितं सतं निपतंतमधः पुर
रं अर्हद्दत्तः कविचित्य शाखीं दिव्या पुनाव २ ततः सविस्मयामर्ष पकर्षावशात्मकोलः अमुना वाक्यबाणे
नेपुरवचापमा योजयत् ३ यथायथाऽधोलोके वर्ये तरासि तथा तथा पतत्यधस्तुरेवानीद्धे शाखः संस्थापि नैपि
यन् ४ तस्मादस्मादधन्योऽन्यो न दृष्टः कापि भूतले इ दूर्बा चानंदतं साधु मेवादेवोऽवदत्पुनः ५ त्वमेव यद्वैः
संयमस्थाने स्थापिता पितनः पुनः हृष्यमानोपि लोके स्म ततोऽधःपतमिञ्जुतं ६ तस्मात्वमप्यधान्यासि रेडवैधः
शिरोमणे तदाकस्पीतिसंवातो ऽर्हद्दत्तः दृष्टवानिति ७ स यो यो वदन्नेवं क्वासित्वमितिमेवद ततः सुरः स्वकरु
पं दर्शयित्वेत्युवाचतं ८ अणुत्रातः सुरः श्रीमा नासीस्त्वं पूर्वजन्मनि स्वदाचलवतामह मित्यहंस्वतिपादितं ९ ततस्त
देवदेवेनो त्वं स्तुत्वानिविष्टपात बोधयेर्जिनधर्मेमा वपामेपि सुरालयं १० इति वक्तं वमया तदासीस्त्वाकृतंप
तः वांविबाधयितुं देवी कृतोऽप्ययामंततः ११ स्वीकृत्यापि ततो धर्मं मा विमुंच पुनरूर्जुः निशम्येति मनसा क्वमा
दर्हद्दत्तोऽब्रवीदिदं १२ देवाद्याम वेत्त्वं यन्न प्रत्यायाधुना ततो दवस्तमादाय उद्योविताद्रि पर्वतं १३ कुंडल

हितं येन श्लोकपूर्वं मनिर्झरिः तत्रामंकमनाकर्ण्य उच्चैरिमाः अदर्शयत् २४ तदीयस्वालिखितां कं जातिस्मर
उत्ता॰टी॰ णमापन्नः लब्धबोधिस्ततो भाव संयमं प्रत्यपद्यत २५ स्थापयित्वेति तं धर्मे स्वस्थानं त्रिदशोऽगमत् अर्हद्दत्तोपि दत्ते सेहे
३७ रतिपरीषहं २६ प्राप्तबोधिर्मम्मरादितियद्ध्यनयतो रतिपरीषहो मेयः सोढवानुत्तमधनैरणरेर एवमेवसुसदा सह
त× नीयः २७ इत्यरतिपरीषहे अर्हद्दत्तकथा ७ उत्पन्नसंयमारतेश्च स्त्रीतिः प्रार्थ्यमानस्यात दलिलाषः स्यादिति स्त्रीप
रीषहमाह संगोएसमणुस्साणं जाओ लोगंमि इत्थीओ जस्स ए आपरिन्नाया सुकडं तस्स सामण्णं सगालेप एण्घवइयमा
णो मनुष्याणं मक्षिकाणामिव श्लेष्मा तमेवाह याकाश्च न मानुष्याद्यालोके जगति स्त्रियो युवतयः एताश्चिदाव
तावादिभिरत्यंतासक्तिहेतवो मनुष्याणामित्येवं स्तु कं च न्यगामी ताद्यपि संगहेतुरेव मनुष्यग्रहणं चतेषा
मेवमेषुतसंज्ञातिरेकात् ततः किमित्याह यस्यैतेरे ता स्त्रियः परिज्ञाता ज्ञपरिज्ञया अत्र च महानर्थाद्
उत्तया विदिताः प्रत्याख्यानपरिज्ञया च प्रत्याख्याताः सुक डं तिसुष्ठुकृतं तस्य निविलक्तिव्यत्ययात्तेन श्रामण्यं चारित्रं
अयं भावः अवद्यहेतुत्यागो हि व्रतं रागद्वेषावेव चावद्यहेतू न च स्त्रीत्यः परं रागद्वेषमूलमस्तीति स्त्रीप्रत्याख्यान एव श्रा
मण्यं सुकृतं भवतीति सूत्रार्थः २६ अतः किं विधेयमित्याह एअमादाय मेहावी पंकभूआउ इत्थीउ नो ताहिं विहिण्हेसे ज्ञा
चरेज्जत्तगवेसए एतमनंतरमुक्तं वक्ष्यमाणं चार्थमादाय बुध्याऽऽदीत्वा मेधावी तमेवाह पंकाः कर्दमस्तद्भूता वस्तुक्लिष्ट ३७
यत्यात्मानं विघ्नकरत्वेन मालिन्यहेतुत्वेन च तदुपमा स्वयं त्वचधारणात् स्त्रियो त्वं तीत्यवश्यं पतोवितानिः स्त्रीतिः विहि

हन्निज्जा विहिन्याव संयमजीवितोपघातेन अतिपातयेदात्मानमिति शेषः किं त्वसाह चरेद्धर्मानुष्ठानं सेवेत अ
त्मगवेषकः कथं मयात्मा संसारान्निस्तारणीय इत्यभिप्रायवानिति सूत्रार्थः २७ उदाहरणं चात्र तथाहि उदायिनृपोप
क्षेत्रे पाटलीपुत्रपत्तने नंदवंशोक्तानोदा नवमो नंददत्तपतिः १ कल्पकान्वयजो तस्य बुद्धितल्पी विकल्पवित् तस्यासी
च्छकटालाख्यो मंत्री जितगिरो गिरा २ तस्याल लाच्छवती पत्नी विमोलश्री रिवालवत् स्थूलभद्रश्रीयकाख्यौ द्वावभूतां
तयाः सुतौ ३ यक्षा यक्षदत्ता भूता भूतदत्ता च सेणिका वे णा रेणेति संज्ञाश्च सुतास्सप्तालवंस्तयोः ४ दक्षायक्षाद्य
दीत्यस्तु श्रुतं सकृदपि श्रुतं एकैकवारवृद्ध्या तां श्चा पय वंजगृहुः क्रमात् ५ यावद्वेणा सप्तकृत्वः कान्या कृष्णस्म
वरं तिमीसेकं चप्रीवस्तु स्वातिशमिवाद्युकिः ६ रू पे णाप्रतिरूपेण दर्पनारतेरपि लावण्यपुण्यश्रीत ×००००×
त्राकोशा निशाऽलवत् ७ स्थूलभद्रः कलावाची दधीत्य स कलाः कलाः कोशां वीक्ष्यानुरक्तस्तां तस्थौ तस्या निके
तने ८ द्वित्रिखरियप्रदानित्त्वा सखीचक्रे कलानिधिः तस्यामा तमसा गामा यत्नवकेपुणे निजे ९ कटो श्रीस्थूलभद्र
स्य सौभाग्यं जगदुत्तमं तन्मयी वा तत्वाच्चन कोशा वारवधूस्वपि १० तयाससमं विज्ञाता त्ववात्रु परिवर्तिनः विलासैर्वि म
विधैस्तत्र नाशारमेयुणां बुधिः ११ यद्दत्तंविविडंद्यैस तयोरन्योन्यरक्तयोः अपि वाचस्पतेर्वाचां तदृवेविवगोचरः १२
दृढानुरागेतितिष्ठ देहाविधकमानसौ अन्योन्यविरहं नाधि सेहातेतरवमांसवत् १३ कोशासक्तेति स्थूल भद्रे
नाम्निजं श्रीयकस्तु बभूवांग रक्षकानंदभूभुजः १४ इतश्चतंदवणतिं नाम्नावररुचिः कविः कावैः वंदैः रेष्टानरा

उत्तरा॥
३९

वात काव्यैरं वृत्रमस्तवीत् १५ तानि श्रुत्वा नृपस्तुष्टो मंत्रिवक्त्रं व्यलोकत सतु मिथ्यामतिस्तस्य प्रशंसां नाकरोत्कवेः १६ त
तःप्रद्दीप निस्तस्मै नृपायाचात्र किंचन सदोपि धीसखाधी ते विवेद नृपतिस्तदा १७ लोकोत्तराममचिवंतंच विज्ञायप्रत्यि
दशं तेनेलक्ष्मीवनीत्वार्थं सिद्धिवररुचिर्द्विजः १८ तां तु ष्टां स्त्वतिलिखैवं यथाविसमहाकविः मत्काव्यं तु जिरा राज्ञः सु
रो मंत्री प्रशंसतु १९ दाक्षिण्येनिवदन्नापि न चाचेतां च पद्यमाः उवाच मंत्रिणे सोपि तदाकर्ण्याब्रवीदिति २० सम्पग्दृष्टो
न चुक्कं मे तत्काव्यानां प्रशंसनं किंतु वदाग्रहाधीनः करि ष्यतदपि प्रिये २१ इति पद्येतागात्रृप मंत्रं सविद्धरा च
तत्रायात स्तदापि शुभं तु ष्टाव स्वैर्वत् २२ श्रुतिप्रांते च नृपेना मात्य वक्त्रे विलोकिते अहो सूक्तानि काव्यानि
प्राशंसीदिति धीसखः २३ नृपोष्टत स्मै दीनारा न ष्टो त्तरशतं ददौ श्वं तावद्दिने तस्मै नृपो दातव्रतिव
सरं २४ शकटालस्ततादध्यौ दत्वास्मि धनमहर्हे कोशो ति साप्यति नृपेति कारणं किंतु २५ ध्यात्वेतिनंदल
पाल मवादीदिति धीसखः स्वामिन् किमस्मै महाय सत्पदं द दयते धनं २६ राजाजगाद काव्यानि वर्णितानि त्वयास्य
यत् तत्तास्मै दीयते नाचे त्वर्चनात्राम हंकथं २७ अमात्यः स्मादहत्तानि लौकिकानि पवत्ययं तानि प्राग्मिपमहे त
तोत्तूपरि त्वं वक्त २८ किं पुराणानिकाव्यानि पवत्यपूर्वे राममं उवाच सचिवः संति जीर्णान्येतानि निश्चितं २९ यक्ष
इत्ययोमदस्या वदासमापिमश्रुतः तत्काव्यं वक्काव्यानि पविष्यति भालान्तरः ३० तन्निरामर्थसास्था यी नृपोजवनि
का दरे समापिनंसिद्धीस्ताः सणश्रुत्य न्यपीविशत् ३१ अथागता वररुचिः काव्यैस्ताव तितत्पमे उच्चचरणपतिप्रियं ३९

तानि पद्मावधारयत् ३२ राजादेशात्सनाभित्य तथैवाकण्ठयत्त्वसा एकवारद्वयं श्रुत्वा यक्षदत्तापिता न्यवक् ३३ सर्वा
अप्येव श्रुत्वा सा स्मानि राज्ञो ग्रतः क्रमात् ततो वररुचे राजा रुष्टो दानमवारयत् ३४ गंगाश्रोतो जलेयंत्र चक्रे वररुचिस्ततः अ
ष्टोत्तर शतदीनार ग्रंथिकां तत्र चन्यधात् ३५ प्रातस्तु जाह्नवीं स्तुत्वा त्रिणायंत्रमचालयत दीनार ग्रंथिमस्तुत्य पत्तत्र क
रेतदा ३६ लोकस्तं तत्वहंप्रेक्ष्य विस्मितः प्रोचिवानिति अहो गंगापि दीनारा नस्मैदत्ते स्तुता मती ३७ जनोक्त्या तन्नि
शम्याथ मंत्रिणस्माह तत्पवः प्रोचेऽमात्यं प्रत्नोप्रातर्द्रष्ट्या मोदः स्वयं वयं ३८ इत्युक्त्वा स्वगृहं गत्वा मंत्री प्रेषीच्चरं वरे
एवाभंगासोपि साय ग्रा रत्नवेति रोदधे ३९ तदाचाष्टोत्तर शतदीनार ग्रंथिकां स्वयं तत्रगंगाप्रवाये यंत्रे छन्नं वररुचि
न्यधात् ४० चलित श्चराततः साद्या ग्रंमनिज धाममः ञ्ञा दा ग्रंथिकां तांच चरोदात्मंत्रिणे रहः ४१ नन्तरश्चिदल्दी
नार ग्रंथिना मंत्रिणासम प्रातः पौरपरीताम ग्रा न्नृ ज्जा न ग्रा त्यजाह्नवी ४२ तत्रायातो वररुचि दिष्ट स्तुवीर्थवस्तु
पति प्रोज्ञ पिदपं प्रारेसे गंगां स्तोतुं विशेषतः ४३ स्तुतिप्रं ते न्यपादान्या विप्रो यंत्रमचीचलत् दीनार ग्रंथिकास्ताव
नोत्पत्यागात्करादरे ४४ यदामग्रंथिकानाप पाणिनापिततोन्वयन् स्मिचाः मात्यस्तदेत्युच्चे गंगा दात्नाक्यकिं तते ४५ स्वद्र
व्यं तु पलस्यापथ ग्रहाणेति निगद्य सः तां ग्रंथिकां ददौ तस्मि तां च प्रेक्ष्य सखिन्नवान् ४६ स्तोप्रवर्द्धि ग्रंथि तंरत्याति जनं वेचा
प्रितंघ्नं सायमवधं तं श्रिया पात्र्यास्तस्मो प्रत्नो ४७ इत्थं वररुचेर्दत्त मंत्रिणो क्रीनृपादयः अग्ने मत्वा धर्तं इति तं
निंदंतोगृह्दं ययुः ४८ अयं ते नामात्यस्यायोग्या यातनिंदस्यवाद्य इतिव्याचिंतयन्नरो शाडवामिरिवहालन् ४९

उत्रा।
३७

दीलितोस्मिग्रथ लोके पापेनानेन मंत्रिणा तद्यथाशक्त्यहमपि प्रतिकर्त्तुमस्य किंचन ५० ध्यायन्निति तस्यामात्यस्य छि
द्राण्यज्ञातमत्यद्वं वस्त्रादिदानैस्तद्दासीर्वशीचक्रे स कोविदः ५१ मंत्रिगेहस्वरूपं तं दर्बते स्मान्यदन्यदा अस्ति श्री
यकस्य वीवाहः प्रारब्धोऽमात्यसद्मनि ५२ तत्रत्समीउजेतोर्द्धं सतंत्रस्यागमिष्यतः निष्पाद्यते प्रदानाय विविधं सद्यधा
धारणी ५३ बलाद्वेषी तदासाद्य छलं वररुचिर्द्विजः अपाठयच्छिशूनेवं मोदकादिवशीकृतान् ५४ यत्कर्त्ता शाकटा
लोयं तन्न जानाति पार्थिवः व्यापाद्य नंदं तद्राज्ये श्रीयकं   स्थापयिष्यति ५५ प्रतिस्थानं पठ्यमानं बालकैस्तन्नि
शम्य च तत्स्वरूपं ज्ञातुं प्रैषीन्मंत्रिगृहे चरं ५६ सो   प्या   गत्वयथादृष्टं शस्त्रनिष्पादनादिकं राज्ञे व्यज्ञपयच्च
ज्ञा पञ्चाग्न्मंत्रिणा ततः ५७ अथ सेवार्थमायातो   न   म   मंत्रीयतोयतः कोपात्पराङ्मुखस्तस्मा तत्स्थप
स्ततस्ततः ५८ ततोऽतिकुपितं पृथ्वीपतिं विज्ञाय धीस   खः   व्यावृत्य गेहमागत्य श्रीयकं प्रोचिवानिति ५९ इए
वेमयि तावकापि यन्निष्पतिपराङ्मुखः तन्मन्ये स्म द्विषाके   ना प्याप्तामोद्वेषितो नृपः ६० छिद्रेऽस्मत्कृष्णवान् वि विद्य
एवं नः करिष्यति कुपितत्वेनसर्पिणा मात्मीयो दिनकथन ६१ तद्यावदयमस्माकं न करोति कुलक्षयं तज्ज्ञापयेतावा
देतं यथादेशं करिष्याम ६२ खड्गेनामोलिं विधायत्वं नृपतिं नमतो मम ब्रूयाश्चेति पितृद्वेषी पिताप्रिमन्तोमम ६३ आम
न्यचत्योहदवा त्वयि चैवं मृते सति सद्भावस्तव लक्ष्यं भविता सिचिरं ततः ६४ ततः ऊचे श्रीयकः स्माह रुदन्निति मम ३७
ऽदं तातेद्यादिति कर्म श्वपचोपि किमाचरेत् ६५ चांतिक्रत्वं विष्यामि निवारं कुलपांसनः तन्मामेवकुलंज्ञातुं मार

ययाद्यैवालः पुत्र ६६ ततो मंत्रीजगौ वत्स स्वतोऽपि विषपायिवः कालप्रदेतामयिमति कृपयत्येवनः कुलं ६७ तदिमन्नीव
घुष्टज्ञा वत्स स्वीक्रियमवचः तच्छेदेकं कुलस्यार्थे स्तुतिमेनां विचारय ६८ चपप्रणामावसरे विषं तालपुटं मुखे क्षि
प्सास्यामि विपन्नस्य मे तातहत्या ततो नवते ६९ ततो द्वितीयमिप्राह मलिनीकृत विक्रियः सुतः तद्भेऽस्मत्कुलं चास्मा उद्धरव्यसनोद्दे
६ ७० तदा श्रीयकोऽदधौ किं करोमि करवाम्यहं वचि चेदं गुरुः कस्य विप्रणापाय तितं मम ७१ इतस्तातवधो तत्र इत
स्त्वाज्ञातितिक्रमः आपन्नसदयं त्यायच्छतावामध्तरत्त   री ७२ ध्यायन्नेवं कष्टमपि पितृवाणी प्रपद्यतो सुतोऽस्य
पार्श्वं उगामस्त्रीयकोऽज्ञातं ७३ दृष्टतः शाकटालोगा   चू.   पश्चात्तु पराङ्मुखः उपविश्य ततो मंत्री किंचिद्विचेयथे।
चिते ७४ तथाप्यसल्यतिस्मापि विश्वामात्योमुखे   वि   पं   नृपं नत्वा मतन्मौलिं श्रीयकोपस्तिनाच्छिनत् ७५ त
तो हाहारवो लोके अकृत्यपि पिमंत्वमात् तमित्व   चे   वयावत्स कुकार्यं किमिदं कृतं ७६ उवाच श्रीयकः स्वामि
मन् यदस्मिन्नुप्राणेऽपि चः नासीस्तमत्नित्स ज्ञाता मया   टं द्रोहकत्वभालो ७७ स्वामिद्रोही च नियास्त इत्ययं निद
त् पिता येन प्रतोरत्तुष्ट्रिस्या ज्ञातेनापि स्थितं न किं ७८ तज्जुहावयस्य शाकृपो यदी हक्तमेवकानपि जनेनान्यथाख्यसा
जनं मायावररुचेः कवेः ७९ यन्नामनीमेव दोषाय यन्नष्टन्नव्यवारयं अविमृश्यकरायस्ता दृक्षापि विरिशादते ८० ।
ध्यात्वेत्यास्थाय नृपः श्रीयकं त्रियसं भाषितैः प्रेम्णाद्यं वितेनिव शकटालोर्ध्वदेहिकं ८१ ऊचेव श्रीयकं मंत्रि मुद्रेयं
गृह्यतामिति प्रणम्य श्रीयकोऽप्यवमघ व्यज्ञपयन्नृपं ८२ अस्ति श्री स्थूलभद्राख्यः कोशागेहे समायजः तिष्ठन्

उत्ता॰ ४७

स्तत्र तस्याश्च जज्ञे यादस्त्वावक्सरी ८३ तस्मा सोदीयतां मुद्रा इत्युक्तो नृपतेंपः नृपादमंत्रिमुद्रेय मस्माकं गृह्यतामि २
ति ८४ विचार्य दंक्षरिष्यामी त्युक्ते तेन नृपोवदत् यद्विचार्यं तदद्यैव विचारयम नाशय ८५ अशोकवनिकां ग
त्वा सोप्येवं व्यमृशत्ततः नियोगिनां राजकार्य व्यग्राणां क्व सुखं भवेत् ८६ नियोगीभिः स्वकाले ऽप्यस्नातेन हि
नीतं न अथ मर्मोस्य वक्षापि तेष्टेनिद्रात मप्यसौ ८७ राज्यचिंताकुलः स्त्रीश्च समस्तुमपि न प्रभुः कामोपभोगान विंद
गीतनाट्यादिकं पुनः ८८ सत्यप्येवं स्वामिना किं स्वामिकृ त्यं विधीयते नोपद्रवेयुः पिशुना छिद्रिज्ञारणाविरिणः ८
९ पिशुनोपद्रवोपुष्टि तेडःस्वाकृतंतदा यदिराजां मनोतस्मात् पताकांचलचंचलं ९० इत्यशुचलचित्त
त्व संदत्स्व प्रभुनिवर्हि राज्ञा णास्त्रातुराक्र पिम त्वा त द्वेषमीषुषा ९१ तदेवमेद्दिकं मोरव्य तस्यन
स्यात्यस्तत्र दुष्कर्मवविणाकीर्णा ढौकते नरकव्य था ९२ तदिदृक्कामुष्मिकार्थः बाधके स्वामिकर्मणि
यत्यते चेन्नदा किंतं यत्यते स्वद्धितेव्रते ९३ ध्यात्वेति स्थिरवैराग्यः स्थूलभद्रो विशुद्धधीः वेणीमुदरवनत्तिल
कस्तूरीपंकपंकिलां ९४ कृत्वा धर्मध्वजं रत्न कंबलस्य दशांशकैः सतांगवात्पधन्वय मालोचितमिदं मया ९५ इ
त्युक्त्वा धर्मलाभं च दत्त्वा सम प्रस्थितान्मुनिः निर्मीयमानिरगाद्राज गेहादर्क इवांबुदात् ९६ मार्त्या विप्रयगंतार्यं प
श्यावरमनिकिंप्पुनः इति ध्यात्यनृपावाक्षेण स्थापसंयाताभिस्तत ९७ कुणपस्येव दुर्गंधि पश्यामि दमुत्र गत्वा ४७
बाद्ययत्नघ्राणं नापि वक्रममोटयत् ९८ तथावलंतं तं दृष्ट्वा दध्यावेवं महत्तमः वीतमोहो महात्मायं सुधन्यो

तमयान्यथा ९९ स्थूलभद्रोपि संभूत विजयस्वामिसंनिधौ गत्वात्वाचतानदीक्षा मादाद्विधिपूर्वकं १०० श्री
यकाय ददौ मंत्रि मुद्रां नंदनृपस्ततः सोपि चक्रे राज्यचिंतां धातिधिर्विनयीतयी १ राहावरुचिस्सोपि सिप्रेकेलयम वह
कोशास्वमारंसेत्तेचो एकांशांतद्वयावदः २ स्थूलभद्रे हृढप्रीतिः कोशाव्रता पियथन स्थूलभद्रगुणानुक्तिं सास
स्मारदिवानिशं ३ स्याउःशियतितद्गेहे प्रत्यहं श्रीयकोपयौ तं चवीक्ष्योपवन्द्वरिं डःखप्रस्तोदसाः ४ श्रीयक
स्नातदत्याख्य द्भुक्तितद्वेकरोमिकिं ध्यासौ पापीवरुचि व संमतात मघातयत् ५ श्रीस्थूलभद्रविरहं वायुमेवात
नोत्तव्य श्रीमंत्रद विषादिव्य शल्यशल्यमहोदरं ६ त वस्यसारतयाव तुपाकोशांत्तजत्यं विरस्तियांतनो
पायं तावत् किंचिच्चिंतयस्य ७ यद्विचार्यं पिबन्म द्यं वि रस्तुद्विस्वदाभवेत् तदाद्विवयापकोशावं कारय
मुम्मुरापिबे ८ एवं देवरवाक्यं सा द्यीविकार पणांगना ऊ पेवलगिनीसद्य रुचिंवरस्य चिक्रम्य ९ ततस्तं मद्यंपय
के सोपयुपायेन केनचित् नस्यसि किंचनाऽकार्यं सुचिव्रा रतां विद्यामपि १० सोरवररुचिर्नहा मद्यमद्यासिपायि
तः उपकोशातिकाशायि यत्नातेज्ञापयत्ततः ११ कोशापितन्नवृत्तांतं श्रीयकाय न्यवेदयत् तच्छ्रुत्वा श्रीयकोप्युपा
च्छि स्मृष्टिगाकूपपर्षदि १२ शकटालगुणान् स्मारं स्मारं नंदनृपोऽन्यदा इत्थं वेश्रीयकामात्य मास्थानस्थमभाजनं १३
शकटालो महामंत्री ममासत् बुद्धिनिधिः इदं तेन विनास्थानं शून्यवत् तिस्तातिमे १४ उवाच श्रीयकः स्वामि न्निद
किं कर्मीदृवयं सुरापायी दुरस्तधिः पापं सर्वमिदं व्यधात् १५ किमेष मद्यपि पिबती त्यप्टच्छन्नं ततो नृपः इदायादृश्रीयि

ष्यामि त्वद्वाचश्चैवकोपि हि २६ द्वितीयश्चाक्षिसत्यानांतज्जस्तृतीयकः सुधीः एकैकमार्पयत्तस्मै शिक्षितेनाथ तुष्ट
जीविनो २७ उपप्रदत्यमदत्त फलानि स्पंदनावितपापस्यादपयत्वाथो मदं वररुचेस्ततः २८ हयाद्यास्तानि पद्मानि
घ्रायं घ्रायमदर्शयत् ततो वररुचिस्त्वीयमपि जिघ्रन्पयोमदं २९ सुरासंबद्धसास्वां निशापीतां ततोवमत् त
दीक्ष्य तर्जितः सर्वैः सभायानिर्जगाम च २० सत्वनिंदापनोदाय प्रायश्चित्तचिकीस्ततः द्रव्यं पृष्ठवान् द्विजान्किंहि म
द्यपानाघघातकं २१ तापितत्रपुणः पानं मदिरापानपाप हतेति ते किंके सोपि मद्य स्तन्निपीयव्यपद्यत २२ इतश्च
स्थूलभद्रोपि संभूतविजयप्रभोः सेवमानः श्रुतांभो धे ःपारं प्रापक्रमात्सुधीः २३ संभूतविजयाचार्यान् प्र
णमस्तुनयस्त्रयः वर्षाकालेऽन्यदायाते चक्रुर व म लियद्वं २४ सिंहगुहाद्वारे चतुर्मासीमुपो
षितः कायोत्सर्गं करिष्यामी त्याद्यस्त्वैकप्रतिश्रवं २५ ह दृष्टिविषबिल द्वारेस्थास्याम्युपोषितः चतुर्मा
सीकृतोत्सर्गो द्वितीयोप्यप्ददीदिति २६ स्वामिन्नहं पफलके कूपेस्थास्युपोषितः चतुर्मासीमहमिति
प्रतिपेदे तृतीयकः २७ ज्ञात्वा तान्संयतान्योग्यान् मत्वमेते सुमर्यदा स्थूलभद्रस्तदोवाच गुरून्नेवं व्यजिज्ञपत् २८
उर्वन्षड्रसमाहारमकुर्वन्नुज्ज्वलं तपः स्वामिन्यास्याम्यहं चतुर्मासीं कोशागृहे निकेतने २९ सूरिस्तमुपाध्याया
न योग्यज्ञानाद्वमन्यत सर्वेप्यंगीकृतस्थाना व्यगमन्मुनयस्ततः ३० शांतान्जितेंद्रियान्वीक्ष्य घोरतपोनिष्ठान्निरीक्ष्यता
न् शांतिं प्राप्नुवन्प्रापात सिंहसर्पादयो हिंस्राः ३१ अथ श्रीस्थूलभद्रोपि कोशासदनमासदत् कोशापि प्रमदाद्राप

रामद्दष्टीतमभ्यागात् ३२ अयं परीषहोद्विग्नो नयः संयमसीवक्ष्यन् आगान्नूनं तदद्यापि दिवं भोगान्निमासकं।
३३ चिंतयंतीतिसावोच दासापीष्यकल्पया स्वागतं स्वतः स्वामिन् कामधिक्वारिरूपेह ३४ अद्यचिंतामणिल
ब्धः फलितो यस्सुरद्रुमः अद्य कामगवी प्राप्ता नाथ त्वयि समागते ३५ अद्यांतरायमगमात् भुण्पा उरन्नृम
हिष्यापीह्यषयास यत्प्राईनवदर्शनं ३६ अथ प्रसह्य मद्योम्भा समादिशा करोमि किं सर्वमप्यविवासे वित्तं वि
भवश्चेदं ३७ ततः श्रीस्थूलभद्रर्षिर्भगवानेवमब्रवी त्र चित्रशालामिमां देहि वासं मासचतुष्टयं ३८ स्थाम
कामिति साप्युक्ता सन्नायिका च तान्दिवा स्वागतानस्तु ल मुत्ते स्थूलभद्रोपि तस्थौ तत्र समाहितः अथ कोशाद्दत्तेषड्रसा
स्वाद माहारस्तुपत्नुत्र्यच प्रणिक्षतं दर्शमासुः सा धु धर्माज्ञषट्पदः ४० रूपलावण्यकोशाथ कोशा
कौशलसेवधिः शृंगारागारश्रृंगार धृतांगानुनिसद्धि धै ४१ कटाक्षैर्लक्षयंतीतं मुनिस्मरशरार्पणैः हावै
र्भावैर्गत्तैश्च सुहस्तै सस्तो हरेः ४२ उच्चरीयच्छास्तान स्थापनव्याजा तत्पुत्रः कंपयंतीस्तनौ दृष्टौ स्वसौंदर्य
मदा दिवेदर सल्लावण्यपुण्यपानि त्रिवलीवल्लिमंजुलं दर्शयंती मध्यदेशं मन्मोदनपाटवात् ४४ रोमराजीं वलयितां
गंभीरां नाभिरूपिकां प्रकाशयंती सन्नीवीं बंधश्लथनकैतवात् ४५ स्पष्टं स्वमहद्रागानाज्जीवयंतीमनोभवं पंचमध्व
निगीतेन पीयूषद्रववंधुना ४६ एतासव्यागणैर्वेणुवीणाद्यातोद्यवादकैः सामार्णा भुरतश्चैके नाट्यविस्मिकमोहनं ४
७ षड्रिः जलकर्कं तनीस्याप्ति स्थूलभद्रो धर्मध्यानेत्तमोचन ततः कोशातुरस्वास्या प्रविश्यैतिगिरं जगौ ४८ स्वामिन्स्त

त्वद्वियोगेन तीव्रदुःखौघदायिना अतस्मै दिवसानेकं दिव्यसंवञ्चनापरं ५८ सा दरं खण्डवावाक्ष मौत्य च धि
उत्ताह्या ४२ रं विलोक्य दध्याति च तीव्रं पायं पायमवर्द्धत ५९ तन्मा निर्वापयस्वांग परिष्वंगसुधारसैः वह्निरिव ज्वालज्वाल
रं निज्वालाकरालितो ६० संलापकलहोऽत्र मयि मदिरं इव वा नास दृष्टश्चराणि स्वतश्चमच्छागतं च ६१ विदि ×स्वा×
ताशेषदयितः कामक्रिया कामकेलयः अनुभूतामया सा कं ताः किं ते विस्मृताः प्रवत ६२ विरो विविधदिक्करणा
निजेषु दिनेषु हिमा पिधिकिंचारववदने दिदृशतिवा । चामम ६३ इतिश्रुत्वापि समुनि नेत्रदोलमनागपि बा
कीलिरिवात्यासि स्थमेरुः किंतुकंपते ६४ इन्द्रियार्थे तेनोपाया त्वया नित्यं कृता अपि अभवन् विफला स्त्र
जकलिरोपरवास्थवत् ६५ एवं मस्योक्तिश्चय छ क सर्वाद्युविस्मिता लक्ष्मं संलापकामा सा तत्क्षणमेव
सऽब्रवीत् ६६ यद्मा तो च यामाक प्रायश्चमना च हं अकार्षको तेनोपायान् तदागच्छु सह स्वमे ६७ स्व
कल्पस्वतस्मै आद्यधर्ममलालपितं प्रबुद्धामापितं धर्मं स्वीकृत्यात्ययदीदिति ६८ विश्राणयति मायस्मै उद्दीन
दमसाप विः ते विश्रायापरे महाः सार्वी पि ममबाधवा ६९ अथ प्रातच उमीय्या स्तीर्ण स्वस्वप्रतिश्रवाः तेचयोमुन
यो जग्मुः क्रमाद्गुरुसन्निधौ ७० तवायां ते सिंहगुहा मदर्षि किं चिदुच्छितः गुरुर्नोस्वागतं ते वसदुष्करकारक
७१ अव्यावण्णव मेवाहो चार्ये सूरि समागतौ स्थूलभद्रोऽप्युपायासी नंतोत्सीलितविद्यार्थ ७२ तवायां ते पश्चद्यायुः स्म ४२
रसूरिः ससंत्वम दुष्करदुष्करकारिन् स्वागतं तेऽत्यातिथे ७३ सामर्ष्यविज्ञानिति दध्यस्त्रयस्त्रयः गुरवो मति

गुरवा दद्वमानमंत्रयं त्यपि ७५ नित्यमहमनाया वारं दुष्कात्तत्रस्थितोप्यसौ गुरुभिः कथ्यते साधुः अत दुष्करदुष्करः
वयमप्येष्यदद्येत लास्यामो मस्तमतियहं ध्यायतश्चितिमासा ञ्चकत्व दत्त्वात्ववादयन् ७७ वर्षा काले पुनः प्राप्ते मानी सिं
हगुहासुतिः मल्तज्जिज्यावार्यान् आलम्ये तिवाजिज्ञप्तन् ७८ सर्वदोषरुहसाहार लोलाकोशाभिकेतने च
रिष्यामहं चतुर्मासी स्थूलभद्र इवश्वलो ७९ अयं हि स्थूलभद्रस्य स्पर्ध्यायोगी करोत्यदः विमृश्येत्युपयोगाच्च दवौ
वमूरिरब्रवीत ८० वत्सातिदुष्करनमा कार्षीदुष्करदुष्कर क्रमो हि स्थूलभद्रेण निर्वोढुं नापरः प्रभुः ८१ अ
म× पि स्वयं त्वरोरा स्वरी शक्यते सुखं अयं च तिर दाश्रते दु क्करेत्यपि दुष्करं ८२ दुष्करेणास्तिनायं मे क्रत्तु दुष्कर
दुष्करं करिष्याम्येव तवप्ति सप्तवेमतु तर्पहन् । ८३ अथो चे सूरिरितस्मा दलित इत्युदाग्रहात् वसतेन
रवि नीलाल मिन्नतो स्थूलविक्कतिः ८४ चनामपि तु रोपिचे दु मुकुरवमत्यसः वीरं मन्यापयो कोशा सदनं मदना
श्रयं ८५ साद्वयास्थूलभद्रस्य दक्षमागादयं मुनिः कोशापि तं विलोक्येति दध्यो दशानमवदते ८६ ।स्थित्यर्थ
प्रार्थ्यमान समाधुस्थितशालिको कोशा वितादादोमोपि सामर्चकुहश्च विद्वचाव ८७ दुनुडे व तत्यादन मा हा
रेत्र रसाचितं अद्यकोशापि तचागा नवधान्तेनं परीक्षितं ८८ शृंगारीतावसर्वेरस्य क्षणक्षोलनमुपागतः मदनविह्व
विक्तः सनिश्रतमयाचत ८९ ततः कोशाततमिस्तुद्वे स्वामिन् पणांगना वयं सीजमर्थः शाक्यमपि नो धन दानविन्
ताक्रत ९० स्तुति सादयचं मां निर्वापयस संगमात् वञ्चकोतिलशिवास्मामु द्रविणं दुष्प्रलभं ९१ हदाज्ञावि

उत्ता॰
४२

श्रुत्वा तं धनमप्यानयेज्जंतं निवेदयन्निवेत्मयं तत्रासिस्थानमुत्तमं ५४ ततो वेश्यायितुं मातं प्रेषिते नेपालभूपतिं तस्यास
धो लक्षमूल्यं प्रदद्रेरत्नकंबलं ५३ ततस्तत्र गवास्तु तेस्समानयमक्षते अवेतिमोप्यकालेपि नेपालभूपतिवेलि
वान् ५४ तत्रागाधराधीशा इत्नकंबलमाप्यच ववलेसमुनिःसद्यो वेश्यागेहायनमनेतरे ५५ तत्रमार्गेस्थितानांच
दस्युनांशकुनस्तदा आयातिलक्षमित्युवे तदज्ञासीचदस्युराट् ५६ किमायातीत्यपरः क्व इत्याहेचरतता सोप्य
स्वयिभिक्षुरेविकं वीक्ष्यकिमपिनापरं ५७ अथतत्रागत साधु धृत्वा चोरा व्यलोकयन् अपश्यतस्मकिमपि ज
व्यतेमुमुचुर्मुनिं ५८ शकुनः स्मरितारव्य घातिल रू मिदंतुरः ततो विधृत्यतं साधु मत्यध्यदितिचोरराट् ५
५ वयंतवालयंदव्यं स्वप्यं वदकिमस्तिते ततोयति उं गी सूयं सत्यं श्रुणुतदस्यवः ६० अस्तिकिंतोवेश्या
मध्ये स्वयमांदेरत्नकंबलः ममा श्वेतितेनोक्त ऽमु च त्वंचौरराट् मुनिं ६१ अथागत्यसाकोशायेरत्नकं
बलमार्पयत् गृहतिस्म तेनेसापि तेनिचिक्षेपपंकिले। ६२ विषण्णो वीक्ष्य तत्साधु विष्व वेसुदरि त्वया महामू
ल्यापिसोपाक किंविसि रत्नकंबलः ६३ कोशाशसयाहत ज्ञानामिव तदाकथ आत्मानं गुणरत्नाब्धि क्षिप
सि श्वभ्रकर्दमे ६४ किंचरत्नत्रयमिदं भुवनत्रयदुर्लभं मंदागरवालजंबाल कल्पे क्षिपसि किं सुधा ६५ तच्छ्रुत्वे
त्यत्त्रं विरागः कोशामितिन्त्रणोयतिः संसारान्मोपलत्साधु रक्षितोहं त्वयानघे ६६ अनीचारो कुकर्म मल ४३
क्षालयितं निजं अयन्नातं गुरोरग्रे अपितिश्चिंतमुग्रकं ६७ कोशाबुद्वी ज्ञाललवर्य स्थितयापिमयात्मने यादतं म

स्थिदितो सिंहं तन्निघ्यातु क्रुतं मम ६८ आशा तनामयानुप्य त्वति वीक्ष्यया कृता सामा दक्षायुरोराज्ञा वोढव्यायं
क्षमालिमा ६९ इत्यामोतदितिप्राच्य सोप्यगात् गुरुसन्निधौ नानुपणमधक्रवीणः क्षमितामिति चाब्रवीत् २०० अह
हि निर्ग्रन्थापिश्री स्थूलभद्रस्याचरन् प्राप विडंबनां काकरवस्त्रेगावस्तरन् १ काद्दतमानिर्जितः कश्री स्थूल
भद्रश्चधीरधीः क्ष्मसर्षपः क्वमेसमज्ञिश्चरवद्योतः क्ववाश्रुभावः २ इत्युदीर्या लोचनां च गृहीत्वा सविशुद्धधीः सुश्रुत्वेप
तपास्वेप कर्मेधनज्वालासत ३ यथावरथिकं गुणं को शाःकोशाव्यबोधयत् तथा कथानकोल्लेख श्रीश्राद्धः
व्यवस्थितः ४ स्त्री परीषदइतिश्रमणोत्रिःस्थूलभद्रः सु निवस्सहनीय। मात्तसंवरियुत्वानुनिवन्नं त्वात्मनःश्र
शिक्षुरवीयुतिधेयं ५ इतिस्त्री परीषदे स्थूलभद्रर्षि क्र या ॥ ९ स्त्रीपरीषदश्चिक्रचवसतस्यात्तावश्यान्नसं
स्थैवश्रात्मद सवस्यस्यादितितिकरस्यानोस्थायं किंतु या मात्तग्रामविहारस्यचर्याकार्येति तत्परीषहमाह
एगएवचरेलाढे अभिभूयपरीसहे गामेनगरेवावि निगमे वारायहाणिए एकापवरणादिरहित एवचरेत् अप्रति
वा
बद्धविहारेण विहरेत लाढयति प्रासुकेषणीयाहारेण यापयति आत्मानमिति लाढः अभिभूय निर्जित्य परीषहा
न् क्षुधादीन् कर्वचरेदित्याह ग्रामे वा नगरे वा अपि शब्दात् निगमे वा वणिग्निवासे राजधान्यां वा राजोति क्षमवुर्यां म
डंवाद्युपलक्षणं चैतदितिसूत्रार्थः २७ पुनः प्रस्तुतमेवाह असमाणो वरेतिरक्ख मेज्जउकुज्जापरिग्गहं असंसत्तो गि
हत्येहिं अणिकेउ परिव्वए असमानो असदृशो गृहस्थैः सदाप्ययमत्स्वीरहितत्वेन अन्यतीर्थिकैश्च सदा नियतविहारादि

उत्ता०टी० ४४

चरैर्विस्वरैर्विद्युर्भुनिः कथमेतस्यादित्याह तिवञ्चयीतपरिग्रहं मा मादिशममवक्तुं ममवालावञ्चकथं स्यादि
ह छलं सत्त्वो ऽसंसक्तोऽसंवाहा गृहस्थैर्वृद्धिलिः श्रुनिकतोगृहरहितः परिव्रजे सर्वदा ताविहरेत् गृहस्थसंसर्गोव
दयामादोममवं स्यादिति लावश्यतिस्तत्रार्थाः १७ आख्यानं वात्र तथाहि अलवन्नुनुवनालोग नामनालोजपाणयः
लघुसंगमाख्यानाजिनाज्ञापालनोद्यताः २ तत्रार्यचापचादंच विदंतस्तोयपाश्चितं क्षीणजंघाबलास्तखु: दुरोका
किरासिद्धे ३ एकदावत्रडुलोदासंजातेगाच्छसंस्तुतं (सदाचार्यस्वशिष्यंते इत्यदेशोव्यहारयत् ३ स्वयंतत
वत्सरे नवभागान्नुपकल्प्यते विजकुर्मी मकल्पादि वि धिना विधिविदिनः ४ क्षीणजंघाबलत्वात्ते तत्र स्था
पितव्यधुः प्रतिबंधपुरस्थाद्द कलशय्यासना द त्र ५ इतस्तांसतुणानुवीक्ष्य पुराश्रिष्टायिकाश्च
तेप्रसन्निंदाक्षेपाज्ञा नेजेनांश्रदिवानिशं ६ वर्षा त हेवतत्रागात् प्रतिलःसिंहस्तरिणा संगमाचार्यस्य
र्थं तस्मिपाद तसंज्ञकः ७ यत्रस्थितिस्थिराचार्यं गेह्राः प्रस्थापिता नवत् तेतत्रैवालयस्तवं स्तदायाताः तन्
कमात ७ तोऽप्रतत्रस्थितान्दृष्ट्वा कुविदिराधशिरामणिः तत्र्यर्थेकरुषिदंत साधुरिवंच्याचिंतयत्तः ९ निष्टातानिव
नपात एदमी सत्यस्तताः मन्येनलावतोप्यात मासकल्पादिकं दीति १० तदमीसिन्मदेकत्र ममैत्यक्रविहारिणः स्था
नेषु क्रमितारस्त्वान्याश्रीत्तमकटीरके ११ पश्चाज्ज्ञात्वास्तरिपार्श्वे सोनमन्नात्रिरादरः साधुसो स्थविहारादि वालीति ४४
पर्यञ्चात १२ दवोपिसर्कलसूरि प्रदेशोध्येयपातथं निकाकालेवलिकार्थे उगामसहस्तविधिः १३ ततःसाधुंसहार्द्द

यत्संगतस्तविराग्रपि विसंस्मापन्दर्थे तिसम्यो वनीवकलेशुतत्१४ कालदोस्याद्दटातापि मायुक्तेशेसुखत्वमं लेत्ति
सत्तातलिश्यंच स्वल्पस्वल्पकवितक्रवित १५ तातादत्तसुनिर्लेच्य तथाविधमनापुवच् (काया विशेषालत्वात डंभस्थि
त चिंतयत १६ लमयत्येषड्दक्षेमा प्रतिावशमनिरर्थिकं सत्वक्रश्राहरोत्वाति नदशीयतिमेश्रतः १७ स्तरयोपिता
दत्तं ज्ञात्वाकोपेगितादिलिः तत्तुष्टिकारिलिङ्गार्थ मित्यश्रेष्टिगृहेययुः १८ कुषरेवतिकासंज्ञः वंतरीलिकपकृत:
तत्र श्रेष्ठिनः पुत्रो संतामीदकर्निशं १९ आगात्कुदत्त स्तस्य षण्मासीनवाकवत उपायाः प्रादेवेस्तत्र मांनापि
दिकारिताः २० गत्वातस्य शिशोः पार्श्वे कृत्वा चप्पुटि का ध्वनिं वत्समा रुदिहीत्युत्त स्तदासंगमसूरयः २१ ते
तराक्रमाकर्ण्य रेवत्यो लयविह्नलाः आश्रमे श्र ग्नि श्रपि नकुराश्वततःपरं २२ तहीत्युदितःश्रे
ष्ठि मोदकैस्त्वाच्चमंत्रयत् कृत्वाहि प्राप्यतत्तिका गु रौ :परिचयिनवा २३ तन्नायादापयंश्रिष्ट मोदकांस्तस्य
मोद० श्रुत्कान् सूरिमुख्याः शुभलिंक मपितंजगृहः स्वयं २४ । त्वमनन्यासमंपक्षी ह्वारामाखिंद्यतामसो ध्यवेतिव
सतेतांव व्यत्तुज्ञचगुरवोथतं २५ विशिष्टगृहमेकमे गुरवोदर्शीयंस्थिरात मांविसृज्याध्यास्यंति सोध्यनुश्रेष्टतरा
त्तयं २६ चिंतयत्रितिदत्तर्षि जेगामापाध्ययंप्रितं स्वयंत्रगोगृहिसरल मप्यन्यंमन्यतत्रावं २७ आचार्यास्तुचिरंस्थित्वा
गृहीत्वा पातलाजन आयत्तुःस्वाश्रयं घाव पाहारंचवितनत्तः २८ अथावश्यककालेतं प्रोचुःसंगमसूरयः आलोच
यविरूपया दोषानद्यतनात् नवान् २९ तुष्यालि:सममन्वाद्य लिक्षायेहिंडिताऽस्मद्दं तत्किमालोचयामीति द

त्तिनीः स्फुरद्दर्शिरो ३० धात्री दिक्किंक्षापिंडाद्य तक्तितो स्विद्यवेद्यवः तमालोक्य तत्कृत्वा साकोपं इति सोऽब्रवीत् ३१
अपि रोपयमा वाणि परच्छिद्राणि पश्यसि आत्मानो बिल्वमात्राणि पश्यन्नपि न पश्यसि ३२ यद्दृष्ट्वा दोषाः शलोकानां नि
कामच्छ शिलाचक्रे सति लोचनलक्षाणि परदोषविलोकने ३३ विक्रव त्रितिदन्तोगा न्नेनो निजकुटीरकं स्वात्मा
पि दूषणानां दोषात् बव्य चिंतयत् ३४ तस्मै निर्दको ऽपि नाज्ञाऽप्न संप्रयस्तुते कोपकिंचित क्षमा द्याधिष
यिकासुरी ३५ तत् मस्य कशिष्यस्य शिक्षायै विचकार सा   मध्यरात्रे नीरन्ध्रं सूचीभेद्य तदुर्दिनं ३६ सकंकोराक
रेणु तीक्ष्णं खरवायुना उत्क्षिप्तो क्षिप्य विक्षेप तमथो   प   रिसासुरी ३७ दुःस्वातोत्यस्वात स्वातोध्वान्तोत्पत
त्कृत्यः अथ भंशु क्षिप्रवत्परय त्यपि तिद्दिष्ट किंचन ३८   व   प   मानवश्रासाय तय्याकुलयागिरा क्षमतिह
ज्याशु ते चैः स्त्रिसिद्दान शाक्षपत् ३९ राशेनना दृशा   री   ते तेजा वतियुक्तजोगा वक्षात्राग च सा शरव्य त्वः
प्रश्नमिता मसैः ४० तत्स्तस्यांगुलीमेका मात्रपादी द्दशा   कुरुः साव दीप शिखावाहिर्दिदीपेतत्त्वावतः ४१ त
द्दृष्ट्वा त्यष्टशाद्दृत्तो दोषदर्शी गुणेऽपि तिशिवदीपमद्भ्य कुरवाऽरक्ष्यत्वमी ४२ तत्र तं चिंतितं ज्ञात्वाऽवधिज्ञानेनाद
वता गुरो तत्त्वोऽत्र माचष्टे स्पष्टनिष्ठुरया गिरा ४३ यजोक्तालचरित्रेभ्य यत्कुरुषीदृशोऽपि दोषानुपश्यमितमास्ति ख्या
तेन्योऽनु विद्युर्जनः ४४ त्वमेवं सत्कुरून्निंद निंदानीतस्य सेव्यं ज्वालाजिह्वस्य हस्य मात्वाम सुखा लोयथा ४५ समय
न्तःसमयीपूय कंडं यद्यपि सहस्यः शक्तिमन्तापमेनिंदा फलात्मदर्थी यंति ते ४६ तथापि उक्तपादाज्ञ सक्तार्द्व द्रुमीत्र अ

धुनावदवज्ञायाद्वर्षा या मिक्षतंफलं ४७ तत्क्षुत्वाजात नीदीनो निपत्य गुरुपादयोः क्षमं तं क्षमयामास शरणीकृत वांश्च
तात् ४८ गुरवोऽपि ज्ञ उर्वश्च मा शैक्षीनोस्थितेत यं उपशान्तातातो देवी तात्रा गानिजास्पदं ४९ न वत्सागुविहारा द्या सा
रणोऽमंनिज क्रियां कृत्वा वत्नोऽपि निस्संका यक्तत्क्षांतव्यं कृतं ५० यथा जरित्वणमसहिष्ट चर्या परीषहं संगमसूरिरेव
तथा उत्तीडिः सकले समस्तान्नीहत्तुं त्वरा दिप्रतिबंधस्ता क्षो ५१ इति चर्यापरीषहे संगमाचार्यकथा ॥ ७ ॥ यथा च ग्रामा
दिष्वऽप्रतिबद्धेन चर्यापरीषहः सह्यते तथा नैषेधिकीपरी   षहोऽपि देहादिष्वप्रतिबद्धेन सह्य इति तमाह सुसाणे सुन्न
गारे वा रुक्खमूले व एगगो अकुक्कुओ निसीएज्जा न य   वि   तासए परं श्मशाने प्रतीते शून्यागारे वा शून्यगृहे वृक्षमू
ले वा वृक्षाधस्ताद् एककोऽकुक्कुचः अकुत्कुचोऽ   ह   वे   ष्टारहितो निषीदेत् उपविशेत् न च नैव वित्रासये
त् परं अन्यं मुष्कादिकं अयं भावः श्मशानादौ एकाकी   पि   ति स्तैरवा उपसर्गोद्भुपलांलयिनस्वयं बिभीयात् न च
विकृत स्वर शरीर विकारादिभिरन्येषां भयमुत्पादयेदिति सूत्रार्थः २० तत्र तिष्ठतः कदाचिदुपसर्गा स्युस्तो किं कृत्यमित्य
ह उपसर्गि उमाणस्स भवसमाति धारए संकाभीओ न गच्छिज्जा उहित्ता अन्नमासणं तत्र श्मशानादौ मे तस्य तिष्ठतउपसर्गो
देवाद्याः संतवेद्दुरितिशेषः तानुपसर्गान्त्यतिधारयेत् किं नामैते द्दमतः सोमेऽकरिष्यंतीति विचिंतय ससहेत वा का
मी तस्य कृतोपकार शंका भयाथा तरच्छेत्तयायात् उत्थाय तस्मात् न मम पदाय अन्य दपर मासनं स्थानमिति सूत्रार्थः २१ द
ष्टांतस्यात्र. तथाहि अस्त्यत्रैव रजपुरे कुरुदत्तसुतानिधः महेभ्यस्त्रोमशक्तो गुणानामेकमास्पदं १ समं वियोगरूसं

उत्ता॰ २
४६

त्र प्रव्रज्याधीत्य चक्रुतं प्रतिपादयन्नदेकाकि विहारवर्तितमं सुधीः २ विहरन्नन्यदा सोथ साकेतपुरगोचरे तत्रोपति
मत्तः उर्व्यां पिण्डप्रधैर्यमंदरः ३ तदावमाधनेहत्वा योरायामात्तकलत्रुन कुरुदत्तसुतस्यार्थः पार्श्वात्त्वना धनाय
पुः ४ साधुपार्श्वमपाल्येसु गोधनाद्वषकाअपि होमागोतत्रदत्तात पद्रबुद्धितिसुतिं ५ बुद्धिमाधेपथा केन
जगुत्रिरा समाधनाः तत्रुवापिसुनिस्तपो नदादोकिंचिदुत्तरं ६ ततस्तेकुपितावारि किंचामादाय शृतिकां
मोलीतस्यसुतान्याली ववंधुदुष्टचेतसः ७ तरसिद्धा चितांगारान् यद्वास्तेकोधविकलाः सुनिस्तुतिर्नलन्ते ।
लि रप्येवं हृदयचिंतयत् ८ सत्कलेवरात्वदमचि न यन् स्ववरातादिसुनस्य वडलेना वजतरं च महि
घ्रासिद्धीवदि परवशोनवतत्रयुणास्तिते १० धम य त्रि तियतिर्मोलि मतआकंपयन्नदि सदिवाचोपम
र्येनं परलोकम साधयत् ११ निषेधिक्याः परीषहः श्री कुनिरानेनयथास्तुनाध्यमेदि सकालिरपिसाधुः
सहस्तयासा सहनीयामहनीयपादपत्तेः १२ इतिनिषे धिकीपरीषहेकुरुदत्तसुतकथा ११ ॥ निषेधिकीव
स्वाध्यायादिस्वाशय्यामागद्वेदितिशय्यापरीषहमादउञ्चावयादिंसिजाशींस्मीतिरुत्रघामवनाइवेलविहार
क्का ।। पाव दिहिविदस्स २ उच्चाः शीतातपनिवारकत्वादिगुणोत्कृष्टाः तद्विपरीतावचा अवाआवचाञ्च उच्चावचाश्च ।
ताः शय्यादिवेसतीतिस्तपस्वीतपःकर्ताशिवुखेनिः स्थामवान्शीतातपादिसहनंप्रतिसामर्थ्यवान् नतिवर्तिवेलं
स्वाध्यायादिवेलातिक्रमेणविहन्यात् ठोनर्मावपिअहनेरत्रादंशीतादिभिरभिभूतः इविस्वादानरंगावेत् यत्कश्चेति

×अथवा पापकमशोतनं किंकिंचिन्नुखंड खंचेतिगम्यते एकरात्रएकरात्रिंकरिष्यतिविभाव्यनिकल्याण पापकोवा उपाश्रय इतिपद्माः ॥ २४ ॥
देलां अन्यसमस्या तिशायिनीमर्यादां समतारूपां उच्चशय्यावाती अहो मत्ता पिरस्य पुण्यदशा सर्वर्तुसुखदा शय्येति
हर्षेण अथवा हतोदञ्यहोमंदत्ता पिदशय्यामपिसुदंशानलप्यइतिविषादेन नविहन्यान्मर्यादांल्लंघयेत् कृतरुपुप्पि
डपतस्यात्पापदृष्टिः पापबुद्धिर्विहन्या इति श्लाकृतवाहिद्वेतिउल्लंघतेमर्यादामितितापइतिसूत्रार्थः २२ किंचनाः
कर्याविस्थाद्य परिक्कं उवस्मयं लद्धुं कलाणं अदुवपावगं किमेगराईकरिस्सइ एवंतत्थहियासए प्रतिरिक्तंस्य्यादि
विरहित उपाश्रयं वसतिं लब्धाप्राप्य कल्याणं शोभनं अ डवति अयंतावः कविकृतितौमणिसुवर्णमयेषु
विविधचित्रशालेषु सौंदार्यादिराधरीकृतमंदरेषु मम मौ माद्दिशंहिरेसुयावज्जीवंवसंति तदन्येतु जीर्णपर्ण
तृणादिविलिखितत्रुत्तलेषुकुटीरकेषु ममकः हो वे यमेवंविधावसतिः कल्येवं न्यात् विषादेन
किमत्रहर्षेण विषादेन वा मयाहिसमतावाध्यैवव्रत मा एतं एवमनेनप्रकारेण तत्रकल्याणेपापकेवापाश्र
यः प्रथमसीतस्सुखंदुःखंवा जिनकल्पिकापेक्षंचैकरात्र मति इतरापेक्षया उकतिपयरात्रीरितिसूत्रार्थः २३ उदा
दरणं चात्र तथाहि वत्सदेशोर्याकौशांब्यां यज्ञदत्ताभिधो द्विजः तस्यात्रतांसोमदत्तसोमदेवाभिधौसुतौ २ सोम
दत्तिसुनेः पार्श्वे तौशवणिमहाशयौ शब्दाजिवृत्त्वा विद्यावत्तांचवदुश्रुतौ ३ अन्यदास्वजनानन्दंतौ त्वौ
उज्जयिनीमुपेयतुः स्वजनास्तुतदावंत्यां गत्वात्वत्र स्थितास्तयोः ४ ततस्तावप्यचलतां मातिमान्नवकेसुना प्रविति
नज्ञात्वशेव मद्यंकचिदिजमस्यपि ५ तत्र ब्राह्मणगेहेषु भिक्षार्थंगतयोस्तयोः द्रव्येणान्येन संयोज्य मद्यं वैश्य।

४६

स्त्रियोऽद्रुः ४ अन्येद्युः कदाचिदत्तानि मयूरस्य अथास्थितं नवितोषम जानंता नपाताततरतायपि ६ वपुर्वमादिना
सीतु पीतजाताऽयातिकुली जातःतत्तापोनिष्पापो मिथ्याकृतशतानिति ७ अनुक्रमेतदावाला मजातश्चामहर्षता
सुरामप्रगदिवावाला प्रमादादसमीक्ष्यत् ८ सावकाशकल्पमध्येव मादारार्थीकदाचन तदादारपरीहार मेव
चांकुर्वीतश्रुता ९ इत्यालोच्यापगातीरं गतकाष्ठोपरिस्थितो तावत्काष्ठीपादपोप गमनंस्रुतिसन्मो १० अका
लपितदामेघ वृष्टितीव्रतितन्यसी प्रस्यंतीपयःपूरे र्न दीलावितसिकाति ११ आस्फुटश्रमणोदाद ततारोनुपद्रव
ततः गह्वरउस्थातोनिव तदापिवतितोउतो १२ सो थ सिंधुरयःकाल तद्धूलततत्वरः काष्ठात्सूद्वो्यती
यद्य क्षोभिनायप्याम्बिधौ १२ उच्चलाल्लालक ला ल नादालतव्यथा अल्लालोक्य्यकाष्ठोघो तिघा
तंचातिदारुणं १३ जलजंतुकृतांयाम विवाधंयाति उ स्तदा तत्रधीरमनस्कोतावत्समेतांक्षमानिधी १४
समं यावजीदंविषाह्यति तीव्रंशय्यापरीषहं दवत्नंयं सोमदत्त सोमदेवावऽविंदतां १५ तौसाधुसिंदौसद्
तस्मशय्यापरीषहंयषदहायीधियो तथाविषह्याभुनिभिःसमधिः आमामृतक्षीरपयोधिकालेः १६ इतिशय्या
परीषहेसोमदत्तसोमदेवर्षिकथा १५ शय्यास्थितस्यचकदाचित्तथाविधःशय्यातरान्यावाकश्चिदाक्रोशेदपि
त आक्रोशपरीषहमाह आक्रोसिज्जपरोतिक्खुं नतेसिंपडिसंजले सरिसोहोइवालाणं तम्हाभिक्खूनसंजले अ
क्रोशेतिरस्कुर्यात्परोऽन्योभिक्षुं धिग्मुंडकिमिहत्वमागतोसीत्यादिवाक्यैः नतेभ्यःप्रतिकुपोत्ववनस्वयल्पययाव्रास्मे

प्रतिसंज्वलेत प्रत्याक्रोशदानादिनावह्निवद्दीप्येत चिंतयेच्चैवं अज्ञत्वेनमतिःकार्या यदिसत्यंकःकोपःस्याददृतंकिं
उकोपेत १ किमेवस्तुपदिश्यतइत्यादि प्रतिसंज्वलन्नपिसाधुःमहात्मानवतिबालानामज्ञानामंतो तथाविक्षप्रकवत् त
थापि कापवत्काश्चिद्नगरेगुणान्वितः तपःतिउसपंमास क्षपणादिकमावरन् १ क्षमागावर्जिताकोपि तंननामा तिज्ञ
क्षपी कार्यमनुचितेऽत्यंत्यं समायमितिचाब्रवीत् २ अत्वाविप्रस्यकस्यापि उर्वीकास्यान्यदामुनिः जातकोपःसमंते
न स्थाकृत्यवदत्तेतरां ३ मुक्ताभारदकःक्षपकस्ततस्तेन द्विजन्मना दत्तामुष्ट्यादिभिःपृष्ठा मपागततरास्थिता ४ मुः
त्कर्तुजस्याडयित्वा द्विजेनमुष्टवेषसः ततःस्वस्थान म गम क्षपकोपिकथंचन ५ तत्याशीर्थविसावर्या विला
तिलोक्वराकरी समाजगामतत्पादो शाणीमवर्त्त वं व त ६ तांदवीजल्पयामास नकिंचित्क्षपकाःउनः अ
जल्पंतेचतंसाधु मेवंप्रपच्छदेवता ७ वंनजल्पयसि स्वा म न्कपराधस्कुतोद्यमां तातावांचयामासुखैः प्रत्त्ववा
चेतितिनिर्जरी ८ द्विजेनदत्यमानोपि यन्नाहंरक्षितस्त्वया समापकारिणस्तस्य किंचिन्नापकृतंचयत् ९ ततस्त्वावादा
यनाहं वासाचपीतिकारिणी तद्भावेत्यत्यधादेवी स्मितविहुरिताधरी १० स्तुमं अद्ययोरत्नद्युर्वं यदात्मोन्यविलम
त्यः तदास्मापितवैवा त्वंकोपकदर्थिती ११ किंउतल्पोऽभवांहृष्टो कोपाविष्टोभयातदाकःसाधुःकोद्विजश्चेति न
ज्ञाभिषमहंतदा १२ श्रुत्वाज्ञांविशुद्धिकास्मा मतएवनव्यधं श्रुवेतिक्षपकःजातकोपोपाभवादिति १३ सूरताये
रसाद्वि बयासोविहितामम तवप्रत्यातिचारस्य मिथ्याउष्कृतमस्तुमे १४ नत्वायतितंशणिपत्यसस्य क्षांतिप्रधान

उ॰मा॰टी॰
४९

अथ मरुदेवी कथमस्मिन्स्यादितिबालतपस्वी नाक्रोशकारिष्टशोपितनक्कमित १८ इति इरवनकथा। उक्ताभिवार्थं
निगमयितुमाह तम्हत्ति यस्माद्बालानामस्योत्सवति तस्माद्विहितुमं समिदिति सूत्रार्थः १४ ज्ञात्वापदेशमाह
सा ज्ञाण कम्मालासा दारुणमामकंटया अभिमणीतवादेज्ञा नताअमणसीकरे अवाणामितिवाक्यालका
रे प्रदसा कर्कशालापावाचा दारयंतिसंयमविषयांधृतिमिति दारुणाः तथा ग्राम इंद्रियग्राम तस्य कंटकाश
बाणविद्धः स्वानाह कवेनग्रामकंटकाः अमिणीअत्ति इस्मीत्रीलोनकोपात्मसपुताणी उतोक्तेनावधीरयेत्प्र
कम्रान्यदूपेलापाथव कथमित्याह नतामनसि। अ यीनजानिणाक्षाकरणेनेतिभाव इति सूत्रार्थः २
५ दृष्टांतमाव तथाहि अस्त्यत्रराजगृहे पु हे मि प्रतापसंपदो मालाकारोऽर्जुनाकानः स्कंदश्री
स्त्वस्य चप्रिया १ व्याक्षाजरपाणणाकः सुराया ज रक्षाहृद्धिः अर्जुनस्यारामसमाप्ति लवनाजावादवता
२ अस्तामिर्मृ उसमोद शमादितनजाजाति। तंयक्ष मर्ह नानूरि लक्ष्याऽकजयदघदं ३ कंदश्रीस्यदानस्तु न
ित्वद्वारष्टप्रति पुष्पाण्यादायवलिता यक्षचैत्यातिकंचयो ४ तदावताडुललिन गोष्ठीसज्ञामादाकदाः पदचे
नमस्थिताः षिदा माधूषट्कामितानरा ५ आसीसोदर्यवमति वेतिताजुनमालिन त्पत्सनामितिजल्पंतोजनंतेज
टकदम्रा द यदत्यसजमध्येच तास्मानीयकामिनी यदत्याषेर्जुजिल नेसावियिजनाजना ७ नदावय्यदूजार्थं
दर्शनापिहि नेचाय्यांतविलोकदं कंदश्रीस्तान लापते ८ त्रागच्छतोजीनाः सात किंमार्य्यं विमोह्यम ननमेणचि ४९
तत्रागा॥

ष॰
वाक्षुतमेतस्याः प्रियमस्याद्य ९ वराकान्मालिकादस्मा नाम्नाकंलीफलीचिति कथंमस्तेबकंखुडा स्त्रम।
र्जुनमालिन १० तंयक्षस्यप्पुरोन्यस्य तस्याप्रणतस्यहि मिषविरतेन कांता मदर्थंविक्रियातुजः ११ स्वनार्थी
सुप्रमानाति वीक्ष्याचितयदर्जुनः एतयक्षोपयाउजि प्रजयामादमत्पुरे १२ अथवः सोयतुरतः पाशीमि।
नोविडंबनां तन्निश्चितमिदंनैव यक्षाकाप्यत्रविद्यते १३ यदिचात्रलवेद्यक्ष स्तदासिमांस्वसेवकं नोवद।
नीमुपेक्षेत पीड्यमानमनाथवत् १४ ध्यायंतमितितं ज्ञात्वा यक्षस्तदनुकंपया प्रविवेशाशुतस्यांगे छिदन्
बंधनानिच १५ सहस्रपलनिष्पन्न मुद्गीवालोद मु जरं तान्नारीसमंमारयणाषी पुरुषान्षड्जघानच
१६ इत्थंप्रतिदिनंनारी सप्तमानुमानवान्सष टू ज घातमततान्यामा ज्ञामंग्रामंपुराद्बहिः १७ न
ज्ञात्वाजुनिः सर्वस्वावन्नतिरगाद्बहिः यावन्नेन द तावन्नस्युः षड्नारीसप्तमानराः १८ अन्यदातत्पु
रापांते श्रीवीरःसमवासरत् तद्भयात्तत्रत्योकापि जि नंनंतुययोजनः १९ तदानत्पुरवास्तव्यः श्रावकोभिग
जिनागमे पवंसुदर्शनःश्रेष्ठी दध्योहर्षोल्लसत्तनुः २० अहोजगज्जनांनोज प्रबोधननभोमणिं श्रीवीरमपितं
जैनो यात्यर्जुनतयाजनः २१ जिनस्यविश्वत्रितय त्राणेणाध्यमयिनंजनं दंतुमीष्टेनकोपि तजनोयंबि
भेतिकिं २२ यद्वाश्रुतज्जवत्तुवा स्वामिनंकिंतुवंदितुं यास्याम्येवेतिसध्यात्वा निरगात्पुराद्बहिः २३ अर्जुनात्
पितदध्यवज्ञाय वीक्ष्यायांतंसुदर्शनं २४ अयं मुद्गरपाणिर्मां हंतुमायातिमालिक तदात्मकृतां ज्ञवेदमेवंध्यमवे
क्षणालयनमुद्गरं तं पुष्पस्तुकरवालया २५ तं चापतंतंवेगेन धनुर्युक्तपराक्रमवतं वीक्ष्योतिव्यम रुद्धर्यस्याः पैर्यसुदर्शनः २६

उत्तरा
४९

तिमाब्रवीत् १८ अर्हन्निह समवसृतो जिनं धर्मं च नगतुं त्वमं वारयसि तात मास्मि श्रीवीरं वंदितुमस्तु मे १९ किंचा
न्यात् उपसर्गश्चेद्दृश्यमो क्षालवेन्मम तदा चतुर्विधाहारः कल्पनेनान्यथा तु न २० इत्यभिग्रहमाकाराना
शनं प्रतिपद्य च स्मरन् पंचनमस्कारान् कायोत्सर्गं चकार सः २१ सद्यः सुदर्शनात्याक्षी मायासीद्यत्तिनाय
ध नाशकर्तत्वे पदोत्ते किं तु धर्मप्रभावतः २२ तत्तत्स्वपरिताऽचाम्य इत्वीत्वानस्तीनाधिकं शशाक शशाका
ऽपि सिद्ध मिव नाक्रमितुं तु नः २३ त्रामस्त्राममविशा मं यक्षः आतातनवत्तता नतुंतदिहमिशिष्ट दृष्टया
ऽक्षितुरुवेत्कवत् २४ आदाय मुद्गरं सर्का ऽर्जुनस्य ह्ला गमत् ततः अपि दववलाद्धर्मं वलामवदिशाष्यते
२५ मुक्तस्त्वनार्जुनः दृष्ट्या पपात क्षितिमण्डले व न उ तु स्तोच मुगादेग सोऽत्पन्नगत निद्रवत् २६
किम कार्यं क्षितोऽसि कोऽद्यागमम विद्यते इति म ज्ञा नवानेव निद्राचक्षान्नुत्तत्तवत् २७ सोधाप्राज्ञी
द्वस्वरूपं ज्ञाताज्ञयं सुदर्शने उपसर्गः शशामेति । मा प्रत्यर्थम पारयत् २८ सर्वतत्त्व विहनांते तास्मिस
मग्रजगादच नज्ञात्वा जातनिर्वेदो जनस्थितितवानिति २९ आकाशजातिना घोरं कर्मेदं नरकप्रदं मयाकृत
मितिध्यायन् सोऽब्रवीदिति तं तु नाः ३० किमर्थं प्रस्थितोऽसि त्वं वृत्तिस्वानत्सुदर्शनि सोऽत्यधात् श्रीमहावीर वंदना
र्थं व्रजाम्यहं ३१ सद्भावत्यर्जुनो वादी त्वदीत्तं परमेश्वरं अहमप्यागमिष्यामि व्रजामस्सम चामते ३२ ततस्तेन ४९
समं सृष्टः श्रीमहावीरसन्निधौ ज्याःसुदर्शनः स्वामि वंदित्वा दर्शनः ३३ श्रावकानांतसोधे शपादपान्नो ध्या

याति समवसृतौ अवत धर्मं दिवानौक्ति शतानाविनी ३४ दर्शनां तेजसर्वज्ञं प्रणम्या पृष्टदर्जुनः स्वामिन्क
थं विशुद्धिर्मे ताव द्रज्जनापात्मनः ३५ प्रयोचे भगवान्यवे दाम्मप्रशिद्धिं चिकीर्षसि तदिसंयममादाय तपस्तप्य
स्व दुस्तपं ३६ मलं वस्त्रगतं वह्नि क्षीरगतं जलं यथा पश्यपाक्षर्तास्तेथैव जाताः कर्ममलं तपः ३७ यथांबुदा
विलीयंते प्रचंडपवनाहताः तथातीव्रतापासापात्ताः पाप्मानः प्रबला अपि ३८ तन्निशम्यार्जुनः स्वामि समी
पे व्रतमाददे निर्जरार्थं व्यधात्सौव दुरेराजगृहे सदा ३९ । नरंतरं षष्ठतपः ऊर्ध्वग्राम ध्वं भुधिः साधुचारं ज्ञम
कले निधाले कम पालयत् ४० अस्मत्स्वजनहंता सो डाशोडुष्कर्म द्रूपितः धात्रीधतेक्षनासाधु वेषवेष
घिंडवकः ४१ इत्याद्यैर्व्यजलोकाक्ति रा का रो स्ताडने स्तथा सम्यक्त्वात् नवसेन प्रत्याते च
अर्वितयन् ४२ इमं मन्दिदया यदिस्तनः परिता ष मेति नवऽवयामजनितायमतुशादामे श्रयायार्थि
नोऽस्मि तु ताः प्रत्येभि द्वितो क्षीरवाजिनान्यपिधना । न परित्यजति ४३ किं च आक्रोशहननामारणा धर्म
भ्रंशानां बालसुलभानां लाभमन्यते धीरा जं जं वराणां श्रलाभंमि ४४ इति ध्यायन्समषष्मासी सोढाक्रोशाप
रीषहः हतकर्मक्षयाद्याप केवलज्ञानमुद्वाले ४५ ततश्चिरं सप्रतिबोध्य लव्यान्सुक्तिं ययावर्जुनमालि
साधुरेत्य दाक्रोशपरीषहोत्रात्र रपिसमाधिः श्रमणैर्विषह्यः ४६ इति श्री आक्रोशपरीषहे अर्जुनमालिक
कथा ॥ २ ॥ अथ कश्चिन्नेतो नामा दाननाप वधपरीषहस्य माहुः कथनसंज्ञते

भिक्खु मएणं पिडिमपडिसए त्ति निरंकुशं मत्वा निरस्तधर्मं विविदितं एहाताय घादिनिस्ताडितानसंज्ञलेन काय
नः कुंपनप्रत्यादनमादिना स्वचनतश्च प्रत्याकाशदानादिनाफलं तमिवात्मानं तापदर्शीय भिक्खु मनं पि न तं
५० दपिज्ञप्रदूषयेत् नाकोपादिकृतं कुर्वीत किंतु तितिक्षां क्षमां परमां धर्मसाधनं प्रति प्रकर्षवर्तीं ज्ञात्वा श्रमणमत्य
भिक्खुर्धर्मं चरेति धर्मश्रांत्यादिरूपं वस्तुस्वरूपं वा विचिंतयेत् तावयेत् क्षमा मूलएव तु निधर्मो यन्नमन्निमितिन्नमत्ये
कर्मीएविनो तितिक्षापि ममैवादोष इति मितिनं तइतिकोपतंवि तइति सूत्रार्थः २६ अमुमेवार्थं प्रकारांतरेणाह सम
णं संजयं दंतं हणेज्जा कोवि कत्थइ नत्थि जीवस्स नासो त्ति एवं पेहिज्ज संजए श्रमणं तपस्विनं संयतं षट्जीवका
यादिहिंसातिरतं इंदचलानाइधर्षणाय पि सं नवदितं आह दांतं इंद्रियनोइंद्रियदमेन हन्यात्
ताडयेत्कोपितापिताव्याडत्था कुत्रचित् ग्रामादौ तत्र किंका र्य मित्याह नास्ति जीवस्यात्मनउपयोगलक्षणस्य नाशो
ध्वंसः शरीरस्यैव नाशात इति प्रेक्षेत एवं ख्यातार्थं चिंतयेत् तदा वाय संयतः साधुरिति सूत्रार्थः २७ निदर्शनं चात्र
तथाहि श्रावस्त्यां नगर्यां श्रावस्त्यां जितशत्रुर्महीपतिः सधर्मचारिणी तस्य धारिणीसंज्ञिकाभवत् १ गौरीशय्यान्स्कंदस्त्व
स्कंदाकाख्यस्तु तनयस्तयोः पुरंदरयशानाम्नी पुरंदरयशाः सुता २ तदा दंडकिनृपोत् कुंभकारकृते पुरे उत्साहितस्य
तयोसौ रवत्रा पालकाभिधः ३ तेन दंडकिसं नेम न्वनतात्परिणीता पुरंदरयशाः कन्या पित्राद्याः पर्यणायिसा ५०
४ अन्यदा मुनिसुव्रतस्वामी नगरीं तोज्जनबोधयः श्रावस्त्यां समवासार्षीत् सुरासुरनमस्कृतः ५ धर्मं त्वा स्कंदको गाढं नं

परमेश्वरं श्रुत्वा तस्य ज्ञानोत्पादे धर्मे वचनप्रपचनं च पौरुषं धर्मः पालकस्तोथ कुंभकारकृतात्पुरात् दूतविशज्जकार्यं
स श्रावस्त्यामन्यदायपि ६ सचन्पसमतामध्ये जैनं निर्ग्रंथगर्हणां कृतं निरुत्तरीचक्रे स्कंदकेन महाधिया ७ पा
पः आप्तवोद्वेष पालकः स्कंदकोपरि अपकर्तुं मनः किंचि नस्यनपालवनदा ८ कृतप्रकृतकृत्योथ पालकः स्वास्प
दंययो अगामतत्ततश्चितः कोप स्कंदकोचरः ९ अथ श्रीसुव्रतस्वामिपादांतदांतमानसः पंचशती सु स्कंद
कः साकं मत्यानां पंचशतिः श्रावितः ११ क्रमाच्छ्रुतज्ञाने स्कंदकः सुव्रतप्रभोः तस्मै शिष्यतया तानि पंचशता ×माध्न×
न्यदात् १२ अन्येद्युः सुव्रतार्हतं स्कंदकः पृष्टवा न ति भ्रजाम्यहं स्वसुर्देशं मादेशः स्याद्यदि प्रभोः १३
जगतोजगत्पतु सम्राट् व्यसनमारणांतिकः स र्व पा उपसर्गोस्तव पक्षच्छानस्कंदकोप्पदत् १४ आरा
धकाः साधकोहि नोपसर्गस्तपस्विनं ऽस्वायतेम हा नंदाभिलाषिणां १५ नाताद्वहि प्रतोतस्मि उपसर्ग
उपस्थित आराधकानविष्यामो वयं यद्वा विराधका १६ स्वामीत्याह त्वां विनान्ये सर्वेप्याराधका इति स्कं
दकस्तच्छ्रुत्वा मेनीति व्यसृजनाद्गणतुरूपकः १७ आराधकाश्चैते स्फ विहारयत्र साधवः कुंभकारपुरं वति विवि
त्स स्कंदकोऽचलत् १८ क्रमाज्ज्ञात्वा कुंभकारकृते ससपरिच्छदः उद्याने समवासार्षीत् तन्मश्रौषीच्च पालकः १९ ततः
सायुधिरसुधन उद्याने तत्र पालकः प्रच्छन्ना गोपयामास विविधायुधश्रेणी २० इति दंडकिराजस्य षडा
दीनाक्षुव्यावसः जितः परीषहैरत्र स्कंदकोऽभिसमागतः २१ अयं स्वयं महावीर्यं चंडदोर्दंडविक्रमैः सा

उत्ता० ५२

धुरिषधरिशीलाः सुदृढा जं पंचनिःज्ञातिः २१ तदा तेषामिषि शाब्तकारितिदासैः चांबकिंचित्तानदत्वा राज्ञसेत
त्त्रीघाति २३ श्रुत्वा प्रत्ययाज्ञत्रतेस्वामि न्नस्मिन्मध्ये नैनावेत् तदास जोपितास्त्राणि गत्वा ध्यानंदिलोक्य
२४ यतं श्रुत्वादित्तस्तेन तद्ध्यानं गतान्नृपः स्थानेतुपालकस्यैव नाक्षिप्तमर्पयन्नृपः यत्तुतस्य स्वतेन हु मे
यं कुर्यो इति कथयत २७ प्रतानास्त्राणि निरीक्ष्य २५ दृष्ट्वा तानि नृपः क्रुद्धः सर्वानदंध्यत् अकार्यविद्य
नेकिंचि न्नाविनुश्यविश्वयिनां २६ पापस्य पालकस्यैव तत्त्रय कानिवमार्जार स्वात्सकस्य प्रयत्नदितो यसः मे
यतात्संयतान्म त्वं पीडायेत्तीतिकृतनयत् २८। इ तिविनेत्रयमिष्टंस्मरतदिवंत इदानीं पीडयिष्या
मि यंत्रणानिनाबाऽखिलान् २७ ततस्तेमा ध वा धीरा ज्ञातापस्थितकृत्यवः जीविताशाविरुत्त
जीति विष्यक्तांस्मरस्वितः ३१ गृहीतालोचना स मम मैत्रीभावमुपागताः पर्यंताराधनां सार्वं विदधु
र्विधिपूर्वकं ३२ श्रुत्वा मर्मव्यधकातरेणापि धीरेणापि चत्तस्पृशा विधापिनियत्तेश्चात्या धीरैर्जीवक्षमतदिति
३२ इत्यादिवदतोऽनाद्य मातास्कंदकसूरिणा अनलवंस्तेविशेषेण स्वदेहेपिगतस्पृहाः ३३ श्रुत्वा क्रूराशयः
क्रूरकर्मी क्रूरगीःपालकस्ततः एकैकं श्रमणं यंत्रे क्षेपंक्षेपमपीडयत् ३४ पीड्यमानाश्च विशेषेण स्वदेहेपिगत
स्पृहाः ३३ श्रुत्वा क्रूराशयः क्रूरकर्मी क्रूरगीःपालकस्ततः एकैकं श्रमणं यंत्रे क्षेपंक्षेपमपीडयत् ३४ पीड्या ५२
मानाव विनेयान् स्वान् वीक्ष्य तद्दुःखतामय इति मस्कंदकं ३५ पार्श्वेऽस्य मस्रयत् ३७ पीड्यमानानतारांमे क्ष

त्वा शांततिविंदुभिः समंताच्छियमाणोपि नाक्षुभ्यत्स्कंदको मुनिः ३६ किंतु साम्यसुधासार घाविते समयोचिता
ते: वाक्यैर्निर्यामयामास तानेवं समहाशयः ३७ भिन्नः शरीरतो जीवो जीवाद्भिन्नश्च विग्रहः विदन्निति वइत्नी
या: खेदं मा स्मकृत ३८ किं चास्मिन् विपाकोऽयमस्ति स्वकृतकर्मणः दुःखायानोपसर्गस्तस्मात्कामे
जघातता ३९ अवश्यं नाशिनो वाप्य स्यास्या कृते ततः कोपः कार्यो नातरंगः क्षत्रधर्मधनापहः ४० स्कंदके
नेतिनिर्यामयमाना निर्मलमानसाः महात्मानो विपद्दे च मित्रे च समदृष्टयः ४१ यंत्रपीडनपीडांतां हृत्वा
क्षमाधनाः केवलज्ञानकैवल्य सुखांतलेलिर क मात ४० श्रुत्वा कृते देशे तेनैवं चूर्णपंचशत
षु एकं क्षुल्लकशिष्यं पालकं स्कंदकोऽव द त ४२ अनुकंप्यमिमं बालं पीड्यमानं निरीक्षितु
नाहं शक्ष्यामि नियतं पूर्वं पीडय मां ततः ४४ तद्वा वा पालकस्तस्य खेदकृद्विधित्सया गुरोः पश्यत
एव शाक्क आकृतेबालमपीडयत् ४५ शुक्लध्यानस्थ धीसारशांतकर्मजलाशनः बालःसोपि महात्मा
महानंदमविंदत ४६ तपो स्कंदकाचार्यः क्रोधांधीभृता निति अनेन सपरीवारः पापेनास्मि विनाशितः ४
७ क्षुल्लकोपि हि मद्वाचा क्षणमेकं न रक्षितः निश्च एव पापोसौ नमस्यागवेषवेतः ४८ अयं तस्यापि निःयाह्या
ऽस्मद्विनाशनिबंधनं उपेक्षाकारिणोऽस्माकं बन्धना जानपदा अपि ४९ तदुष्कस्य पदस्य तावत्तपसः फलं तत
वदाहं कामी त्वयांसत्वाविजन्मनि ५० इत्वकृत निदानः स पीडितो यंत्रे नडुद्धिया मृत्वा वह्निकुमारेषु सुरोत्

उत्रा॰टी॰ ५२

त्यरमद्विकं ५१ पुरंदरयशास्तत्र दिने चैवमचिंतयत् कुतोऽहतोऽपुरीमध्ये नद्यं पातयामास धक्क ५२ इतश्च स्कंद
कस्तान् रजोहरणमुत्तमं रत्नकांबलकृतमिति ज्ञात्वेहेटधुल्लिपेणा ५३ तद्रजोहरणं स्वपाणौ नवितव्यमित्यागतः ।
पुरंदरयशाः दिव्याशक्त्या पातयत् ५४ तद्दादायादृष्टयंती सा स्वयं परिकर्मितं कांबलखंडमपाहरी द्वा
तपत्रजतोऽपि तैः ५५ चिक्षेप तेन तज्जाता स्तादृगादीन् मुनीन् हतान् महतीमृद्धिं प्राप्ता सावादीदिति हृपतिं प
द्दर्श साक्षात् दृष्टपापिष्ट विनिर्दयत्वधुनालवान् महर्षीन् । एतांस्तु गणां च नश्यवत्तार्जुनावदा ५७ इत्युदीर्यैव नि
र्घोषा धुनाहं व्रतमादद अलं संसारवासेन ज्ञुनाड र खोघदायिना ५८ चिंतयंतीति सा देवैः सुव्रतस्य
मिसन्निधौ नीतादायपरिव्रज्यां परलोकमसाध य त् ५९ ज्ञात्वा थावधिना प्राच्यं स्वहतं स्कंदकामर
कोऽस्थमतो देवशुक्लमथ मात्री नंद्रतत्तुरं ६० ततोर ण मन्त्वाहिचा स्तमौ दंडकित्यपतेः अद्यापि दंडकार
ण्यमितिताख्या नेत्रुधेः ६१ एकोनपंचशतसाधुवरैः वार्यं वीर्येऽधावधपरीषहमेषरोढः सद्भिरन्यथा य
मा तैरपि साधुमुख्यैः श्रीस्कंदकश्रमणवन्नचनविधेयं ६२ इतिवधपरीषहेऽस्मिन्स्कंदकार्यकथा ॥२२॥ एतेष
विद्वनस्य कथ्यते तथापि क्षेपधक्कादियाचितमेवस्यादिति तत्परीषहमाह दुःकरं खलु सो निच्चं अणगारस्स भिक्खुणो स
व्वं से जाइयं होइ नत्थि किंचि अजाइयं ॥ दुःकरं दुरनुष्ठेयं खलु विशेषणे नित्यं कारिणाऽऽतिविशेषयाचनयति लोऽन ५२
गारस्य नित्यं सर्वकालं यावज्जीवमित्यर्थः अनगारस्य भिक्षोः किं तदुःकरमित्याह यस्य सर्वमाहारोपकरणादि से तस्य या

चितं लब्धं नास्ति किंचिद्दंतशोधनादिकमप्ययाचितमिति सूत्रार्थः २७ ते तस्येयोऽयं गोअरग्गपविट्ठस्स पाणी
५३ नो सुप्पसारए सेओ अगारवासो त्ति इति भिक्खू न चिंतए ॥ गोचराग्रे भिक्षाचर्यायां गोचरस्य प्रधानांशस्तस्या हि
तया उद्धतनगोचरइत्यर्थः तत्र प्रविष्टस्य प्रविष्टस्येति गम्यं पाणिर्हस्तो नो नैव सुप्रसारकः सुखेन प्रसार्यते श्राक्षः
: कथं हि निरुपकारिणा परः प्रतिदिनं प्रार्थयितुं शक्यते उत्तरस्य इति श्रेष्ठः अतस्तस्माद्याचनादित्यतो हेतोः श्रेयान्
प्रशस्योऽगारवासोऽगारी गृहस्थः तत्र हि न कोऽपि प्रार्थ्यते स्वभुजार्जितं च दीनादिभ्यः संविभज्य भुज्यते इत्येवं भिक्षु
न चिंतयेत् बहुसावद्यो हि गृहवासः कथमसौ श्रेयान् त सूत्रार्थः २८ उदाहरणमत्र संप्रदायश्चात्र तथा हि ।
अस्त्यत्र नगरी तस्यां मर्त्या विदशाति मिता इति वि ब मिवस्वयं लोकस्य यास्का दुरी बलाई चक्रिणो
रराम कृष्णो विश्वविश्रुतो तत्रान्यतो वसुदेवः रो हिणीदेवकी सुतौ २ तो च प्रक्षमशाबाद्यैः सा
र्द्धकोटित्रयोन्मितैः कुमारैरन्यैश्च कोटिशो यदुवंशोद्भवैः ३ सुरराजादिराजादिभिः सह
स्तदा लोभालोभात्मजाता हर्षा स्थिता मनोरथौ ४ अन्यदा द्वारकापुर्यां केवलज्ञानभास्करः भव्यान्
प्रतिबोधार्थं श्रीनेमिः समवासरत् ५ तदा च श्रीनेमिनाथं वंदित्वा रामकेशवौ समाकर्ण्य तां धर्मदेशनां सप
रिच्छदौ ६ देशनांते च सर्वज्ञं प्रणम्येत्यवदन्मुदा अमुष्यां द्वारकापुर्यां स्वर्गधिक्कारिसंपदः ७ यदुनाम
स्यं ततः किं द्वादीस्वतत्रतान्यतः ततो जगाद भगवान् ज्ञानराशिरिवांगवान् ८ सुभगे बहिः द्वैपायनतपस्वी स

उत्ता॰ ५३

राजस्तापसेनालवत् दीप्यनीचकुलोकोऽपि कन्यंसोत्स्मराउरः १९ तयासमंवयस्युजा द्वीपेगवाररामसः तत
स्तापसस्तस्त्व द्वीतीद्वैपायनाकयः २० सुपरिज्ञातताकाब्रह्म चारीशानताजितेंद्रियः इत्यस्तेयद्वुरस्तेहात्
अर्दत्पृष्टतमःसदा २१ शाबादितिसमग्राधीः ऊद्दितछंडतागतः यडातिःसकलैःसाकं द्वारकांज्वालयिष्यति
२२ वक्तुद्दस्य जराद्वी नंदनाद्विजासादरात् तावीजराकुमाराद् नवसुत्तउजनार्दन २३ अवेतियदवःसार्वेपु
नुकापितहृष्टयः व्यलोकयनुजराउत्रं सोपिचेवम[ ] चेनयत् २४ कनीयांसंकुलाधारं भ्रातरंस्वांरवसल
कथंकारंहनिष्यामि वसुदेवसुतात्प्रहं २५ तदे[ ]त[ ] दन्यथाकार्व ध्यायन्निति जरासुतः जिनेनवाययायो
न्यः कान्तारंचापदस्ताल्लत् २६ जिनवाचंजन[ ]श्रु[ ]त्या[ ]श्रुत्वाद्वैपायनोपितां यद्नांद्वारकायाश्च रक्षं २
कं तु माहते २७ तद्वहितंहरिरपि प्राविशाद्वारका[ ]श्रु[ ]री तं चातर्थमिमद्यमूलं ध्यायन्निस्तुगद्योषयत् २८
मद्यान्मत्तकुमारेघ हृताद्वैपायनाद्यतः उपद्रवोद्य[ ]रकायाः श्रीनेमिस्वामिनोदितः २९ तस्माद्वत्साच
लासन्नकदंबवनमध्यतः कादंबरीदरीवर्ति शिलाकुंडेष्वतरिसु ३० सकलंप्राकृतंमद्यं हेयंपेयं न कश्चनः
लोकाःसर्वेपितच्छुत्वा जजस्तुयाखिलंसुरां ३१ विदितिविशेषकं ज्ञात्वाथबलदेवस्य सेवनास्येवसार[ ] ५
:सिद्धार्थीस्तुतसर्वज्ञे वागिरीत्यवदस्थलं ३२ नोस्तहेउर्वशोप्रासे इदुसीयपुरीकुले तदहस्वामिपादांते ॥ ५३
प्रव्रज्यामिचयाज्ञया ३३ ततोब्रवीद्वलोज्ञस्मदस्मकन्जलाविलः भ्रातर्मायदेवदस्य प्राणीनामप्यउत्तरस्ते २४

स्विंतुव्रतंपालयित्वा चंदेववधुपागतः भ्रातर्मयिमनःप्राप्त मागत्यप्रतिबोधयेः ३४ तस्यप्रत्यपद्यसिद्धार्थी प
रिष्कज्य जिनांतिकं अहंग्रेव तपस्तद्वा षङ्गुलिमीमेः सुरोलवत् ३६ इतश्चाग्निकदंबाख्य पतनातसंगमात् प्र
एतमासद्रमासुराकुंड स्थिताप्रकृत्सालव द् ३७ तदाचाकापिशांवस्य दुरकःपर्यटन्वने तत्रायातस्तृषाक्रांतः प
पौतांमदिरांमुदा ३८ उदितास्वमाधन त्ववादृशीस्थितं इति दोरेशांबाय तत्वीत्वा तृषःशांबोपितंजगौ ३९ प्र
रंतस्यमिदंमद्य मद्यजन्नव्यामास्व कादंबरीकंदरा[ ]या मदावमिति सांप्रवक्र ४० कुमारैःसहतुईते
सतःशांबोपरेहनि गुहांकादंबरींगत्वा पुरितस्ता[ ]सु[ ]रांपपे ४१ बहोःकालाद्धिगःता यावत्तैर्मितिनिय
यंतोऽन्यस्तागिरिमारोहत् क्रीडंतस्तेकुमार[ ]काः ४२ तत्रद्वैपायनंध्यान स्थितमातापनापरं वीक्ष्य
तीतिमिथःप्रोक्तु मीद्यान्मादवशंवदाः ४३ अयंहि[ ]ने[ ]मिनाप्रोक्तास्मत्पुरीकुलनाशकः तद्धन्यतामिह
मोहाय कथ्यहतापुरीकुले ४४ वदंतइतितमार्वेच[ ]पत्राय हिस्तुक्षितिः लिजप्रःपादघातेश्च द्वैपायना
उ निकुंजः ४५ इत्यहत्वा मृतप्रायं विधायधरणीतले पातयित्वाच तेजग्मुः कुमाराद्वारकापुरी ४६ तच्छित्वायच
विष्णु र्विधिसाधयतवानिति अहोएषांकुमाराणां दुर्दांतत्वमनर्थकृत् ४७ अयेपापाशान्तताना किंकरोमी
ति चिंतयन् द्वैपायनमनुनेतुं सरामोगात्सवालोहरिः ४८ तंचापश्यत्परिवाजं स्तापासणविलोचनं ततस्ताकोप
प्रत्यर्थमस्य स्वदितिमाधवः ४९ सोमस्तापसक्रोधाः परत्रापवदःस्वदः निवातकापिकम्पंति महास्त्वादमे

रता॥ ४७ महोन्मादा त्रिविदादो मेदज्ञानैश्च मस्तुति: एतिर्यस्य परा हंत नारसैस्वस्थतां ययौ ४८ स्तुत्वा ज्ञापितसद्
उत्त।२। श्रेना यंगात क्रोधोन्मया दिदं लवत: सामदचांति रणसीति कृत हरे ४९ श्रुत्वं सुकालो लघुक्तो निर्देषं शिकाम २।
५४ ना सके तिदानं वस्तुवि हंतमानेन तिष्ठुरं ५० नालीकं नेमिवाक्यात त्यतिज्ञाप्यन्यथा तमे तद्धुतायात मन्यो दि
दीपे धुरवननेन किं ५१ रामोप्युवाच हेतुत: प्रयत्नेनाप्यनाकृतं किं चाद्य निविधीयते सुधासुपादिद्विना ५२
अवचंपला व्यपाकर्तुं मत्त क्रोपिवल्पयते नचसदीति दावाकल मन्यघास्यां कथंचन ५३ ततस्ताकाकुलम
ना निर्जगम यायादरि: प्रसिद्धमासी द्वारकेव हि पा यन निदानकं ५४ अथास्तुतो द्वितीय क्रि स्व
की मित्यघोषयत् लवतात: पर लोका धर्मीस का वि शेषत: ५५ तदाकर्ण्य जना: सार्वे नाटधर्मरतो
ता तदा रैवतका द्रिश्री नेमिश्च समवासरत ५ ६ तत्र वा रगन्वाच जिनं दृष्ट्वा च माधव: आशोपी देशना
विद्य जनमोदन मोदरा ५७ श्रुत्वा तां देशनां तत्र प्रद्युम्नाद्या: कुमारका: बहव आवजन्म क्रमिणा द्या
श्चादवो षित: ५८ द्विपायन: कदा कर्ता द्वारकायात प्रद्वंद्व तादति विष्णुनाष्ट्रष्टो नेमिनाथो ब्रवीदिति ५९ इ
२४ तो द्वादशे वर्षे त द्वारकां धक्ष्यति हस्तु कावदरतस्वामी कृष्णोपि द्वारकायाया ६० द्वितीयवासनस्तेन तव
विष्णुरघोषयत् उपस्थिते नेमिं तत्रो का द्विपायन लमंस्यत ६१ तत्रपाश्चनतासस्य ब्रह्मचर्य परिग्रहात् राम
सविष प्रथम मासाचारितपस्ततदा ६२ जरुरुं देवहं च प्रयत्नेन परी यता इत्या कर्त्ताविलोलाकं सावहा। ५४

घ त्वा प्यहत ६३ सत्वाकदितमो हत्यत्यो हयत्यताय्यघा द्वारकामायचियोस्त्र चा क्षयेरं परदुर्गोचरं ६४ दे
कृष्णातयेतिष्ठ पोरानं पोतुरितकस: परं धर्मे त्रलावता नापकर्तुमनल सज्जत: ६५ ततः सोऽन्हर्षचे श्लिखा एण सा
×३१× रोखात आत: तरे चैकं द्वादशे वर्षे पाते लोको व्यचिनयत ६६ अलमनप: फलावादि नाशाहि पाय नाम
र: तद्गुत्सपेत प्रत्यका धुना स्वेरं रमा मत्त ६७। इतीति क्रीडितुलयो मद्यमांसादि सेविन
द्विपायनो पितविद् मासाद्य मुमुद धिकं ६८। द्वारकायां तदा चासनुत्पाता: क्षयसूचका: हलचक्रादि
रत्नानि प्रणेशु: सीरिशार्ङ्गिणो: ६९ तातादि रु त्यसंवर्त्त वातं द्विपायनासुर: काष्ठपत्रतृणाक्षुरत
नाहत्याक्षरयत्पुरी ७० दिशुत्यो ॥ पि ते र नैव वातेन निखिला जनान् पलायतो
माना नानीय निचिक्षेप पश्चरीतार ७१ हारसर्व तं पुराम ७२ गता षष्टिं बहिः स्थिता: कुलकोटी:
पिंडयित्वा सदेवो ऽग्निमदीपयत् ७३ द्वारकायां ततो ज्वाला जिह्वाजह्वालसर्वत: उत्क्षिप्त ह्दवल्य
दीन्मुकजस्वत्राखुरोक्षिपत् ७४ व ज्ञातातेन: नीरंध्र धूमेन व्याकुलीकृता: संशानिता
श्यानीता गंतुमेकमपिक्रमं ७५ बालवृद्धवधूयुक्ता: कंदत: करुणं स्वरं सर्वेप्यऽन्योन्यमलग्ना: पौरास्तत्राव
तस्थिरे ७६ स्तुरगम रत्नामणिस्वर्णाभया बलीयंते क्रशान्तदा पुरस्तुरङ्गमो धपीतानि: उत्तुड्ग: उदितपात्यपि ७७
हाहा पुरीदत्यमाना पक्षाज्ञाकुलमानसौ वसुदेवरवरदेराम कृष्णोवरितमीयतु: ७८ वसुदेवादेवकीच रोहिणी

उत्तर०२। चरणेद्यते तावदेशएयतांतस्मा दारूढं वह्निसंकायत ७१ रूपा हयाश्मनो चेत्तुः संलितात्त्विनमाकिना नदां महत्वं
५५ दोतरघमाकम्पतांद्वयं ७२ स्वामामिरामदाराम दामस्तारोजकेशवपादिपावकपातोद्या दृस्मादस्माउपरुरा
त ७३ इतिपरिक्रन्ताकंदारं कृत्वादित्यगतोबलात गोत्रारनिम्यतनीकि नयाह्समपितोरघं ७४ त्रुगमं ननस्तं २
उरंदन कपाटं दिदधेम्सुरा तोवारीपार्श्विधाते रामकृत्याबलंजतः ७५ तथापि नरघःपंक मयदमिरगात्मुरः
हिपायतासुरोप्येवं तदावादीद्दलात्मुतो ७६ सुवांवि दायतेनात्यं मोक्ष्यामीतिमयातुरा श्रोक्तंतत्किंविस्म
त्वंवायदाघेवंविधलक्ष ७७ तत्कृत्वातिव्याकालो तो पितराण्यवहूविर वाशायातंवुवांस्तु श्रेयांमि
तुरयोत्तनः ७८ सुवयोजीवितोलीवीतनर्यंतु ऊ लो दयः वयंवघप्रपन्नाःस्म शरणंतनजितीर्थयं ७९
श्रुत्वाख्यातस्तथास्मामि रादातोपिंवतविधेःइत्युक्त ति नमस्कारानगणयंतोवनस्थिरे ८० दिपायतामरस्मे
पु वदंषीघनताशनं ततोष्टवालवनंदेवा वत्सादवादय स्वयं ८१ अथोरुदंतोकरुणं वदिरिषाबलाम्बुतो जो
सेंद्यात स्थितौद्दय मातादत्वाउन्तरी ८२ ललतस्तजनाकंद कोलाहलस्समाकुलापरितःश्रुत्वतबालाजि हृदा
लाकरलितो ८३ आदाविमातियस्य वह्निकंडवमाश्रितां तोवीक्ष्यवारकोवापा कृतान्ताविततिष्ठतः ८४ तु
मः पुरंदरस्ततः कल्पमनित्यवमदोत्रियां जलवुद्बुददेशाच जीवितव्यमहो दिशा ८५ स्वनसंमाम कल्पाश्च बंधुसंग
त्रदोऽसो ऊदोयवतिकार्यवं नवितव्यास्पवस्कनः ८६ त्वजने परिक्राइंतोजलनि हीपि कन्नोलतिनाजल ५५

स्य लो रक्तग्रस्तमतिमिश्रु सुहासुदोदिव्यपरिणामो ८७ अथोवाचहरिःसर्वं संपत्स्वजनवर्जितो आदांत्वानक्र
यास्याद्येलीनोऽयवचुतिणावत ८८ वलोवादीत्यांडउनाः संतितःश्रितबाधवाः तत्पुरीपाण्डुसडुरा यास्यादेश्पा
कुर्वाहिंगा ८९ शोचकशोमयाकष्टां वत्यादायसमेसुधां गंगोत्तरणावेलायां वेडांतहीनरोपत ९० पांवराज्यमा
श्रिय दत्नानिविषयाकृताः दुर्दशायांगमिष्याव स्त्वत्पश्चैमाधतकथं ९१ सुगमं रामोऽदनस्मरत्यायी दुःखस
मिवविपियंडःशापमंत्रवविवो पक्षारंदिसमरंतिच ९२ २ तन्मेदंविष्टशात्रातकनीरोलक्षिमेवते कृत्वेतिमवा
लाहवी प्रययावलीत्रारायणः ९३ स्तत्रद्वारकांतर्य १ त्व लंत्याकुसवारकः रामसत्तुःस्वगोहायमारुत्याघ्र
रंदेहवदत ९४ अहवरमदेहश्री नेमिनाकपि नः उ रा इदानीतप्रतोस्त्वस्य शिष्योस्मिस्वीकृतवन
९५ साचेमत्याविनोवीणी तक्षिमघ्यवलामदं २ त्व चानंतलजेदाजंतलकास्तमुदविपरं ९६ निन्द्र
निन्नुःपद्मवदेशास्त स्वामिपार्श्वेवितंसुराःततःश्रीनमि पादांते शावाजीकुमवारकाः ९७ रामकृत्स्यहनाया
स्त्रियोत्स्वनंगृहिस्थिताः ताःकृतानशनाःसर्वाः धरीदादेविवंपयुः ९८ पूर्वोक्ताःकुलकोद्यश्च श्रम्यदग्मास्तनमा
किना धरीउदध्याघणमासा तदनुज्ञाविताःश्रिता ९९ इतश्चपादचारेण व्रजंतौरामकेशवौ मार्गीयातेहस्तिकल्प न
गरंवनमात्रकमात्र १०० तत्रवास्तरंदंतो नृपतिर्धृतराष्ट्रस्तः श्रवीकशवसाक्षाया त्यांडवदितिबांधवः १ तदेन्द्रवेत्र
तोरामंकुमम्मारक्तवाधात कमंत्रेकमप्यायं गंतश्राक्कामिसापनं २ बलोब्रवीन्नवक्रेत्ते नक्कांतरागीमिमां त्वान

अनाथ
५६

गेहाग्रमहं तं त्रिष्टेरत्नाग्र पदरः १ यदि वा पत्तरे कश्चि दपायात्परमविशति तदा ते डोकरिष्टे ह मामह्ने सं निशा
पतो ५ इत्युक्त्वा तद्धरिं ध्यायन् शाविशत्तत्र उरबलः दिव्यरूपः शुमावक्षोय सितिलोकि विलोकितः ७ इदोव
माणे पैतत्र मारहारूपमदः इति दघुर्वलीभद्र्य पौरास्त्रद्वार खिलाः ८ तदुक्त्वा तद्द्वारं काटदाः इति चक्रस्य त्रिनि
घः बलस्तत्रयीति यौ ता नत्वा यया तस्मा सो हली ७ रात्मापि शुद्धिकां दत्वा लोज्यं कादविकाद्भुतं आदादक
कदत्वा त्रोडिका हारमणीमपि १० तदादाय बविगति घ स्तं तंप्रद्य मानवं सविस्मयाः भरारद्दा गवाराज्ञद
स्वदः ११ रूपेणासीरिणस्काल्पा नरसकाप्यहदस्तु व दद्भुत डिका वलयस्तरि सल्य दवालवतुर थ
शहीवानतान्यमदिर अस्तीदानी बहिर्व्रजन् ततो य त स्यादि धियंत हराधीशा विधीयतां १२ ततश्च
चासद्वाषात्रैत्त बलं बलद्भुतो यायो गाउरं बद्धश्चद त्र कपाटं समर्जितार्यलं १३ ततु रुयात माग्यातं वी
क्षा दूद्धिं तोऽप्यक्षहलः सुक्ताः न पानेपार्श्वे मारा स्वमहा गजं १३ तन्मुल्यालान रहिताद् हं ३ स्व हते हली स
कुंडा मुक्तं दोपि अश्वा गाडो भरेक्षतं १४ संज्ञा कपाटो डयीच प्रविश्य दायघार्यदि रत्वामित्यान वदंतं पशी
सत्ताच्छुता ब्रवीत् १५ आलविस्मित्वाबमूढ किमिदंतव ताकृतं किमस्माकं वउवीर्यं मप्यन्नासीदतेलबात् १६ अ
प्रभुक्तोमिराद्यंस्व उंदेहि श्यक्त्वा बला च्छुतो गवोद्यातमन्तुजाता किंचित्सद्धोजनादिकं १७ ततो विध्याचमनं ५६
चितत्र प्रतिदत्त्वा श्रवाप त्वस्यकोशं च चमे तु शालि केशवो १८ शुरापानात् सलवणा चामादम्मात्रपात

श्रमात् नो कान्तुएप दत्वार्द्रस्य त्रहरिश्च रघाउरः १९ सापावादी हले त्वातं स्वधात्तुच्छतामसुखं गोंत्वरी त
तस्तद्माय पत्रवाक्ता मिनोवने २० रामो पूर्वे स्थियत्वात जैलार्थ्या मद्य दंडन्ते अराइमत्ता विश्रामं स्थितेत्वृत्त
रास्तले २१ हीमणावस्थात्राघ नयस्त्राज्ञाहेपरिकृर्म सुत्राप्रद्भुतले विश्व सतोत्त्वोल्पक्षद्भलः २२ यावदा
यामद्वारि सम्मादाय त्तदंतिकं तावत्निष्टेर प्रमत्तः शाणवद्भत हेदरा २३ उदिश्य पवनदवीष सारहरामो ममात्त ३४
ः वत्सेवि श्रीलोका नाजी वाउमर्मिद्धः स्थितः २४ ज्र स्तिवः शरणत मा तु प्राति वन देवताः चात व्याय मिति
विधेः प्रेत्यागादेतासं बलः २५ दितवत्तु गयांदीर्घं रू चैहत्त णध उहरिः व्यापत्वर्मा ह्रतो घाता तरव्याक्षेज
रागजः २६ तथास्त्वसोच्चतं वीक्ष्य शागाय मिति चिं त य न् तिवस्थान शरं ती क्षं तं द्धिततमर्मिणि २७
उत्तायायप्रज्ञते विद्युः स्मान्निर्मेत्तरयदं अनालाप्य व कोन्ये शरेणाद्धितलेहलः २८ नाजानगोत्रनाम
यः कोपि सर्वहितो मयातजोत्रचालि धानं च प्रमपाख्या हिमितिजं २९ निकुंजन्योघ साथा त्वं हरिं शारेव
द सुतोस्मि वसुदेवस्य जरादेवी समुद्भवः ३० जराकुमार नामाय जन्माराम एकुंदयो श्रीनेमि वाक्यमाकर्ण्य
तस्मैत्रात्तमि सागम ३१ द्वादशाब्दी स्तस्राय वसतो वनेमम नापरं प्रमात्तुं प्रत्य क्व दिकस्त्वमि हागतः ३२ त
कृत्वा विष्णुरित्याख्यदागच्छात्र बांधव तव भ्राता स्य हं कृष्णो यत्राउरं वनं श्रितः ३३ त्वातदीदशावधीरिणि व न
वासादि कस्तव उप्यायासोत्तव निष्कामते रिवत पस्य तः ३४ तदा कृष्णीकृज्ञः स्वातः सर्वतोत्तराश्चतमनाः केशवो

उत्रा॰टी
५७
व्रिक्तिमय मितिदाश्चौजरांगजः ३८ आयायोच कृतंतत्र प्रेक्षांचक्रे चक्रेशावे प्रजल्पन्नहोहंतोस्मीति सुस्थ
ज्जीर्णपिपानत ३९ कथंचित्तच्छमंस्कजरात्तर्दिलपनत्तत्र अथाशीर्तुडरीकादं वमागात्वालरत् किं ने
द्विपायानन किं देष्ट द्वारकायडतिःसमं किं नेमिस्वामिनोवाणी सामर्थ्यास्फुरता त्वत ४१ कृष्णोपसर्वहितं
तं यथाजातमत्तापत तत्वोक्तामिसंतत्र घोषाचेवं जराखुतः ४२ आतिथ्यंत्वाउरतिथेः पर्येजाद कृतमय
स्वकरादामपहंस्वास्य मृगास्यामि कृत्वागतः ४३ ड दर्शनोधिमम्मय त्वात्वंलोहितस्पने घातको कृन
न दस्मात प्रास्यामिरकेषपि ४४ अहंतवेकरका ये वनवासमशिश्रियं वमध्यतिवडादीव नालीतवृ
करोमिकिं ४५ त्वाशीवसुदेवस्य सुतस्तव . व सा दरः किमकार्षमिदं कर्म अपापेरपिगर्हित
४६ विधिविधिहि किरणा कृतंमामपिमारय नास्यप प स्यपरेपत्मे त्वाहहंतुर्यधाजनः ४४ श्वसह्यस्ये
स्यातमे ददिमार्गवस्तुधत पश्चादपिहिगंतव्ये श्वलेया मधुतिवयत ४५ यद्वालमिवचःश्रुत्वा समरिशांघ
दिवहि त्वाहहत्याम हापाप मलमिष्यन्नदानस ४६ मुकुंदाघ्रतमित्थात त्वातत्वेदमशुतपः नवितव्यं नवते
व क्लिंस्त्वपरिदवातेः ४७ तत्कांस्तुतमतिज्ञातं लाङ्गभ्यारिपांडवान् वात्तीममारिवलाक्ष्या स्तेषास्तेह त्वे
तमां ४८ डापत्यानयानडालमपराधंचमडिश चेतेषांहमायसंतु तेतमारायमरायिन ४९ यत्नुषे कन्त्वम
या नोसि नोदस्तहवसद्रं अवत्सामहवधकोधा डाम स्वांमारत्यिघाति ५० त्वयोत्स्यस्यरतिप्रोक्तः केशावनजा ५७
श्रा

योगक्ष. अस्याकोस्तुतमादाया न्यघ्यलल्लमाछरं ५१ गंतव तस्मिन्नुकृत्स्नोपि शारघात्मघाउरः उत्तरालिस्तु
सोधीरः शोवाचतिकृताजलिः ५२ अर्हन्नमिवसदाचार्यो पाध्यायस्तुनिर्डगवान् दमानिनमिनामानं नीर्थनः
धंदसावतः ५३ इत्युदीर्यहृषीकेशः स्विग्धाचरणसंस्तरे आहृत्यवामसास्वाय वतश्चेतिव्यचिंतयत् ५४
पुत्राः प्रद्युम्नशांबाद्याः रुक्मिण्याद्याःस्त्रियश्च मे धन्यायेप्राडजन्सर्वेधियमांतुप्रान्तुर्दशा ५५ इतिध्यायन्हरी
रघातिजातपीडातिरेकतः नदिवनष्टसजाव स्त्वतमी तिव्यचिंतयन् ५६ अपराद्धनष्ट देवस्य मल्लीर्वेत
स्य जन्मतः हिणायनेनपापेनदहेयंड्दशामम ५ ३ ऊर्जंचमेहयंनीतं तेनेवाद्गतुविद्विषा तद्वैरा
दयामितंडहंतदाहत्य स्युनाग्यदे ५८ कृष्ण ध्या व मितिप्राप्य रोद्रविस्तुधेघाजलः संवत्सरांश्च
सहस्राड स्तृतीयामवनीमगात् ५९ रामोघप ति नीपत्र डुटेनादायजीवनं आगाडुर्वित्सोजीता
शोकः कृष्णीतिकेकृतं ६० गणविड्गतोस्तीति ध्या यत्तस्वाङ्गांबलः कृष्णोपरित्वमंती त्र स्वर्गीरयामम
छिका ६१ नीतस्ततोहलीत्वाद स्त्वस्याहव वपानयत् विपचंवीस्यतंमूर्छा जलःश्चाघापपातव ६२ कृष्ण
मपग्रासंतरुकृ सिंहनादंव्यधाहलः विडास्तेन्श्चापदैःसाकं चक्रंपतेनतहंनं ६३ स्वंततो इदीघायं त्वातामेश
ावलसः विवेकवीरःसुप्तेऽत्र हतोस्यमडरालना ६४ साववसत्येतत्कालमे एत्यक्षीतवतुङ्कृतं नहिस्मीषत्रबाल
र्धिअमहानुहतिसत्समान् ६५ इत्युचिरुद्धरत्डःस्व स्वरतंतुरमानसः तत्रारण्येत्वमन्वात्तितोद्याः रुदहम

श्रा॰ ५९

९६ हा भ्रातर्वत्कुलोत्तंस हा समग्रगुणांबुधे का सिद्धं पुंडरीकाक्ष मल्लनो लोजनास्कर ९७ इत्थं दिविनास्थाते
नात्तः क्षणमपि त्वमः नमेधुनातववदन मपिदृश्यते ज्ञातादरः ९८ मन्ये मेऽद्य हतो नास्मि कुपितो नत्वामुक्ता
लक्ष्मोपादायं यद्या तव कोपस्य कारणं ९९ कृतकालाक्षमपि मां त्वमाद्य यन्न जीविते सत्ताध्यपदेश्लस्क
न्धाद्वत्साकिम्किरस्कुष्ठ १०० कदाप्यकुपितं मह्यं मत्तमे प्रिय सोदर वनादाप्याः क्षुनयत इत्यमयि राजालतः
१०१ च यिव्रसन्नेसतिमं निषादस्थापितुः खदा दृष्टे वयियत्रणाति सर्वं शून्यमिदं जगत् १०२ तत्वसद्भस
त्राय सलिलं पिब बांधव अकोस्ति यावितत्रा यं निद्राकालो नवादःसौ १०३ रामाविलापेत्याद्वि
स्त्वातिशामत्यवादयत् ज जल्पप्रातराप्येव स्तु ति ष्टोत्तिष्ठ बांधव १०४ तथाप्यनुत्तिष्ठतोऽस्य
ज्ञावमोहविमोहितः आरोप्य सोरस्तनुं स्कंधे ब भ्रा मादिवनादिष्ठ १०५ एवं तस्मिन्नमत्येव प्रावृट्
कालः समाययौ अथ ज्ञपद्मवधिज्ञाना तं सिद्धार्थस्त रोषतः १०६ राघवो चिंतस्तदगांगा तिरिकाकुणंद
१० दृमतिसूयक्तत्याग्च्यातमिः सुर्देशांगतः १०७ तदर्द्धोधयामीति ध्यायन्नागत्य सोमरः स्कंदवामत्वरू
के मडाइकूटतोऽस्यत् १०८ विषमं शिलखं लंघ्य समेऽतं पंचशतरथं संघ्टत्य दृष्ट्वां तं दृवं तं दृढोऽस्तिवलोऽब्रवीत् १०
९ मे घ्पर्स्वबुटं शीलं यो लज्जितसमेधलि रथं तम्रतं कर्तु कथं मिच्छसि ट्रदरे ११० तत्तास्सुरोऽव्रदत्यदृष्टः ५९
सिशुद्वैनयः सतेस्त्वाविद्याजीवे द्वितोजनयक्तौ घुनः १११ रथो पि मामकीतोयं नूनं संज्ञातवत्तदा इत्यु

क्तासत्तात्रावक्तु मारात्तमतिपष्टिनीं ११२ तद्दुःख्यौ तचेव तोरोदत्यष्टिनीं किंइक्षापि सोजलात्तस्तुजोविदे घृ
दासोद्धदियं तदा ११३ सुरोत्यथवाराद्यदस्यदत्सापिषचमः बलोऽङ्चुतां तो केकि स्त्रुष्टः स्यपापत्रवा
ज्ञादेवः क्षणपं तव स्कंधे स्थितं यदा जीविष्यतितदा शारवी लघितामो सपल्लवः ११५ उजाकिंचित्सुरो गवां
रितानिरणानिसः देवोधनुत्रा बारयत्र बलाकृतुत्रवकर्म ११६ बलस्ततेऽत्राणोव मेताममेवा स्थितागतः
मीन्नर्दरिति त्वयः किं जीविष्यतिरेजत्र ११७ सुराप्या त्वाइवद्याता जीविष्यतिययदारुय एतामावस्त्री
हरति जीविष्यति तन स्तदा ११८ अथ सोऽभ्यासीदिति ब लः किं ममारममानुजः एकाविव गिरा प्राज्ञः साद
प्यातज्जनायतः ११९ ततस्तुपरी सिद्धार्थे रूपं रु द्वा बलं जगौ सिद्धार्थः सारथिस्तात इंत्रभ्राता दुःखो
त्व १२० आपन्नंतंबोधयेमी मितिप्रव्रजतोगम च यो त्कमासीत्तदत्वं बोधयिस्त्वमागमः १२१ किस्त्वं
स्त्वत्कर्णरात्रात् योन्मःश्रोतमिनालवत् सवक्तत एवालः कृतेवयिमाल्सकृति १२२ हरिणाप्रहितोदश्चा
तिज्ञा तेकिस्तुललिजं अगाज्जराजमारस्कावरितं पांडवांतिकं १२३ बलस्तोपसिद्धार्थे मालिंग्य वस्त्सास्तं च
प्याहं बोधितः साधु भ्रातः कार्यकृताकिंतु १२४ सिद्धार्थं प्राह स्थाप ... विदानीं तं किंतं
किंवा सर्वसंगपरित्यक्ता परिव्राज्यमिवग्रहात् १२५ रामस्त्व त्रतिपद्याशु नाकिनानतसंस्तुतः जटिनासंगामः
स्पर्श संस्कारं दापदेवः १२६ रामस्य दीक्षाकाले च ज्ञात्वा भ्रांतरितान्विक्त वारणश्रमणावेशी तत्रागतस्तु

उवा०
५९

दत्त॥ ८८ ॥ ऊर्मिकाश्चोलश्रृंगाय गच्छन्तंस्तत्र सौनतोत् तस्मै सिद्धार्थदाशपि तद्ददाय्ये वदंति वः ॥ ८९ ॥ इत्यश्रु
सज्जनास्सूत्र: प्राप्त: पांडवस्य निर्ग्रंथ्यहारकाः कृष्णनाशाद्य भवदद्द्व कोष्कस्त: ९० ततो कोपेनोधिगमया
४ पांडवा:श्रावधिकं दत्त: कृतघ्नेन लक्ष्मीणि विदधुर्दीक्षा: ॥ ९१ ॥ श्रुतार्थिनाथनाशज्ञाता वर्षयंत्रशतमिति
लि: प्रभुश्रीनेमधर्मघोष मुनि प्रेषीशिवागज ॥ १ ॥ ततो दत्त्राऽजराप्तनो राज्यनस्याति केशरी: प्रभुरस्य पांडवाश्च
ग्र घोरसात्तियतनय ॥ २ ॥ श्रीनेमितल्पदानंत ऋषि   ता: पतिरेवत प्रभुस्वामिनिर्वाणं दसिकल्पुत्तरं
गत: ॥ ३ ॥ ततस्तेऽत्र इवद्र:खा आगदच्छविमलाचं:   लं   विध्यायानज्ञानं प्राप्य केवलं शिवमासदन् ॥ ४ ॥ इतश्च
देगिकाचोल श्टंगाश्चोलमवाप्तवलः अनिती   वं   मा   सपक्ष त्तपणादितपोनतेनोत् ॥ ५ ॥ सोन्यदा प्रदि
राद्द्वापि पुरमासस्य पारणे स्त्रियाकयापंस्तु   कं   व स्थयादर्शि सबालया ॥ ६ ॥ सा तद्वयमनावीक्ष्य
रात्नरूपं मनोरमं ऊंलद्वं वत्समार्ड्रित कंवेपाशंसबंध   च प तंमदंते क्षिप्यमाणं ज्ञात्वेत्त्यार्द्दकं मुनि: दध्यौ
स्वस्य निंदंधिरम महानर्थककारणं ॥ ७ ॥ अद्यप्रभृत्यैवाद्य दत्त्तकाष्ठादिहारके: आहारादियदीक्षामि नयामि
स्यामिपुरादिषु ॥ ८ ॥ अभिग्रहेतिरामर्षि स्नानवशाप्रतिबोध्यच ततएवनिवत्यागा तुंगिकागिरिरोवनं ॥ ९ ॥
मासिकादितप: कृत्वा मुनि: पारणकेच्छया वाणकाष्टादिहारिभि: प्राप्तुकाहारमस्य ॥ १० ॥ काष्टादिहारकाव ५९
सामस्मत्य स्वकंबुरादिपठनाधोपि निवेदाध्ये ऋलमदा ॥ ११ ॥ याचमानो करुणावाल … निवेदमस्तु

ते राम पिमुनिनिर्वेदं लेलेतव प्रार्थनादपि ॥ १२ ॥ लीतिहग्यपि रामर्षि स्वंदयाजगपदीयलं प्रभुतपतस्तेपे मासि
कामिस्नहाराय: ॥ १३ ॥ काष्टादिहारकास्तत्र स्वस्वगताम दोवदन् तप: करोतितिवपिने वर: को पि मुनिसपमा ॥ १४ ॥ न
…तानास्नानूने मस्मद्भ्यपिइन्छया तप: करोतिमत्वा साधवस्तत्य पुत्रनम ॥ १५ ॥ सद्योवापादस्यामस्त नवग
वाप्यनंतरं सदं तेनदिराजनि ऽमरराज्याधिनंतर्नं ॥ १६ ॥ ध्यात्वेतितेवलो पातेनासिंच्याभुगयप्रभु: वद्धप्रसिद्धाय
दस्युके सिद्धंयेतनलीपणा ॥ १७ ॥ वीरूतनानुविकृता   नलीता नवारामं प्रभुरूपा: नरसिंह इति ख्यातिं लोके
…लततोबल: ॥ १८ ॥ सचरामंतनिस्तुरवतेति   छ   वन्पादधि: सिंहादीनाम्प्राप्तो भुवाराधर्मदा
सि० …स्मत ॥ १९ ॥ तयादेशान्यावच्चाव …   ग: …   पदाऽपि … केचित्तु श्राद्धते
…दधु: ॥ २१ ॥ केचित्तानशनं चक्रुः केपिलंभकताय   तु   :न्य कर्मांसारतना: केपि रामसाधुसिंहोदरे ॥ २२ ॥ एवं
…का: बलभुति … जातनाति …   ति: शांत सांवास्त सदा तजत ॥ २३ ॥ सचतन्नागतान्सा
…न्यानन्काष्टादिहारकान् साधर्ममुपधियं महान्प्रवद्धस्तमत ॥ २४ ॥ तास्वदीक्ष्यागतोलिंक्षा रायकान्:
साधुसंनिधौ … ॥ २५ ॥ … राजाषी
… तप: पारणाकक्षगात् ॥ २६ ॥ … वनेनत्रसमाजग्मुः …
… ॥ २७ ॥ समारंगोत्वमवीक्ष्य … बलमाधवे: ॥ २८ ॥ ध्या

उत्तरा।च।
६१

संप्रकृयेरामर्षि रविमासस्पणशरण दृशितात्तसमंतान तत्रतिका हृदयेयो २० रवक्कारपौरामोथ रामंवरो सो
वचिंतयत दिव्याहृष्टावत्मयत्र सुविःकल्पद्रुदन्मारो २१ आदाञ्चस्वपुते।कोति रहोस्वपमहामहः नरा
दंस्कृतकृतोस्मि यस्यामावति विद्गति; २२ उपासमेनोज नेदृश्या लातंविमलयाम्यहं विचिंत्यतिसप्तंशा १ स्वथ
स्तुतिमानमत २३ आनीयाऽज्ञानपानादि प्रदाउवोपचकालं तन्निदोषमितिज्ञात्वा जयायादनमवान पि २३
द्रष्टोपिसततदावाप्य जताहस्मिविलोचनः निधायय साधुरहिक्का वध्याय दितिशुद्धधीः २४ अहोद्रतत्वनप
सा निवाम्माऽसोमस्ववतिः अउप्रदरववृत्त ध क्रेन्तागपितिर्ममः २५ अहोक्तलक्ष्मन्नाह रखका
रोमहामताः खाद्दि;पानारातिः साधुं पतितं ल य तित्मया २६ निरोप्याहंउसंप्राप्त विपर्क्रीक
भीदोषतः तपस्कुंसुतदीत्वं चासमर्थःकारामि किं २७ तदाचरामरथ्यक्त न्मगाणाइपरिक्षणात् मद्दा
या युविद्वृतोऽर्ह छिन्नोऽपन्नमदाक्रमः २८ पतता तकणात्तन्तुध्याना सेहत्ताहृयः ञसलोकेसवहूदे
वाःपुञ्जोत्तरविमानगाः २९ बतंवर्षशतंयाव स्थपात्यविह्विंगतः रामोघावधिनाज्ञासीद्दुतीयनरकेऽनुजं
३० ततःसत्त्वा तरंइस्तु सुरउकास्नेहमत्समात् ञलाल्यसीमपाहत्वा वउतस्तरादेक्रियं ३१ मणिककृतितिसंउो
दं ऋवाहृशोधमोदरं द्र्ववस्व ह्सोरामः परिरात्येवमब्रवीत ३२ त्वात्तेरामनामाहं पंचमादहेवलोकतः ३
हागतोस्मितवूहि किमनीदंकरोमिते ३३ कलोकउवचस्वेत कर्मदोषाद्द्ववामिमां पीडांलंजेमकाप्यत्र ३४

ऊ

तिकर्तुरदिरुच्यु: ४४ ततोरामस्तमाकृष्टुं नरकात्स्नेहमोहितः करतउत्पाटयामास पाणिभ्यांमेनवालवः
त ४५ उत्पादितास्त्ररामेण वह्निस्थ नवनीतवत् विलीयमानइत्स्थे विप्रस्तगृहदाहरं ४६ मांसुचसुचात्प्राते
क्ष्यामिनासुन्नोइति वयाप्युत्याद्यमानस्य पीडाम्मेजायतेस्तरां ४७ नरकर्मपरीणामा देविरयन्मया लंवे
न ततउपमन्नमसुंत्यक्त्वा मदलीहृमदःकृतः ४८ चारुचक्रगमरावच्छ धारिणांमुकुडध्वजं पीतांबरंविमानस्थं कृ
ष्णामंक्रनकृतिं ४९ आत्मनस्तलमुशल धारिणांनी लवाससं तालकेतुंविमानस्थं विकृत्यंद्धादित्रा
विं ५० गत्वावलरतादित्रे दर्शयद्वेपदेश्वियोषतो रि ५१ उपुरथसन्नाज्ञाप्रमोदित ५२ त्रितिविशाष
कं तयाउदीयमानात स्त्रिस्कारोपघात्योः उ प शा मतिलोकस्थ वत्र्मविगविनश्यरा ५३ इंदस्र
दवचोरामः स्वीकृत्यवरतेगतः सदर्शादवीयहृत ३ यं कुञ्जातक्षिवतत ५४ तस्थीत्यविस्मिताश्लोका
निष्ठदेवसतिर्जरः आवयोः प्रतिमाःकृत्वा प्रपूजयततो जनाः ५५ उत्पत्तिस्थितिविध्वंस कारकावयमेवा
दे प्रागहाम इत्यथी हिस्वर्गंयामश्रुलीलया ५५
स्मातिर्हरिकाका रक्षिशासंकृत्याचादक्षे वयामवलोकानाश्च
र्योहिसुरवदायकाः ५६ तदाकर्णी जनाः सर्वे सर्वत्रवलकृष्णयोः अर्चाःकृत्वार्चयंस्तेषां सुदयंस्वरसिमुरः ५७
लोकेस्मिन्नाविचार्षा मत कृतासलोतवत्तत इतिदा उर्वद्याकृत्वा रामःस्वस्थानमासदत् ५७ अस्यरामामरस्य

उत्रा०टी०
६१

प्राः द्वादशाष्टशतायुषः स्वर्लोके जीवितं जहे सागरोपम लोवदि ८८ ततस्तुत आत्मपीणां दावितं गाढ ह्या
देवः कृष्णजीवस्यामम स्य तीर्थे सो मिहिमप्राप्ति द्वौ काष्ठादिहारकजनादि यानादिष्टं हन्तु याच्ञापरीषहमसोबल
देवसाधु सोढवानावि कुलमव निधिरहवायं सर्वे पिडतिगाणा निर्यतं विषहस्व ९६ इति याच्ञापरीषहे बललद
र्शिकथा १५ याच्ञा परीषहे क कदाचिल्लाभान्तराय दोषान्न लभेत इत्यलाभपरीषहमाह परेषु ग्राममिक्षा तो
ग्रासोपरि निक्षिपन् हवे पिंडे अलद्धे वा नानुतपेत्संजय परेषु गृहस्थेषु ग्रासं कवलं एषयन् गवेषयन् आतनम
धुकरवृत्त्या लाजातत्संदानादिपरिनिष्ठितनिष्पान स ति इवंगमनेहिंसाधुर्धर्मपाकादिषु हीनः ततश्च लब्धि
रानस्वल्पेऽप्यलब्धे वा इत्यथ आहारः पिंडआहारे। अ ल द्धेनालभ्यमाने संयतो मुनिः यथाहामसाध
ना यदहं न किंचिल्लभेत इति पश्चात्तापं न कुर्यादिति स्व च किं विषदवनालभ्यते तदाह अज्जेवाहं
न लब्भामि अविलाभो सुए सिआ जो एवं पडिसंचिक्खे अ लाभो तं न तज्जए अद्यैवाहं भिक्षां न लभे किंतु
श्वो मिश्रापि संजावने कदाचिल्लाभ इति एवं तत्र लाभः प्राप्तः आगामि दिने स्यात् इदं दु फलं प्रत्युत्तारात्प्रत्यन्तरे यदि यत्र
ग्रामनीत्या पडिसंचिक्खेत् इति समीक्षते अदीनमनाः सन् लाभमाश्रित्य आलोचयति अलाभोऽलाभपरीषहस्तं
न तर्जयेन्नाभिभवेत्त यथा हृत्तं वलित तावद्भिर्नाव अत्रैतिकथोदाहरणं तथाहि बलदेवो वासुदेवो दारुकः सत्य
केऽपि च त्रयः सहितः प्रापुरेकां महाटवीं ४ अपिया मंवार्किकउदाहरणं तथाहि बलदेवो वासुदेवो दा

ला०
६१

रुकः सत्यकोऽपि च त्रयः सहितः प्रापुरेकां महाटवीं २ बलियामं वार्यकेण जाग्रद्भिः स्वयमालोचि इति नि
श्चित्य ततस्ते वटस्याधो वसन्निशि ३ सुप्तेषु त्रिषु यामिकीं तत्र सदोकं पिशाचः क्रुद्धः समागत्य
च मस्तवीत्व यमि सोर्थिताने ता नदेत्तु त्वामक्षिका वेदका सत्यकोऽसिदो षेषां तन्निबद्धं पर्वदित्य ४ ल मित्वा
दारुकोऽपि तत्र साकमयुध्यत अराज्जवनू पिशाचं तं जनसं विद्युत्कोपव ५ चुकोपदारुको त्वर्धं पिशाचा च य
यथा यथा कोपाकः पिशाचोऽपि स्मा वर्द्धततथा तथा ६ वर्द्धमानेन तेनालि स्वयमानो युद्धदुर्द्धरः दारुकः प्र
थमे यामे कष्टेन महताऽत्यगात् ७ द्वितीयस्याम च प्राप्य सत्यकदारुकोऽस्वपीत् तमपि व्याकुलीच
क्रे स पिशाचस्तथैव हि ८ बलभद्रोऽप्यबुध्यत स्वा त्र यामे तृतीयाकं पिशाचोऽपि तथैवाह बलमप्य
बलत्वधात् ९ अथोत्तुर्ये प्रहरे हरिस्तु प्राप्य त तः पिशाचस्तमप्याद मल्योत्यां वाच गर्वितः १० तुष्टा
कृतानहं प्राप्तः नागतोऽस्मि तत्त्विति विष्णुप्रोचमामत्रि वा सहायाद्युद्ध शिमिकंस ११ ततः पिशाच गोपीतो नियु
द्धं चक्रे उत्तरेण स्फोटयन्नादिविष्णुना स्फोटितो निःसृतं १२ यथा यथा ह्रद्धयुद्धे स पिशाच स्तथा तथा अल्पीभूतस्व १
न्नोऽपि यथा हरिः १३ हलो यथा यथा तद्य स्मोऽर्हीयत तथा तथा हरिणेति क्षयं नीतो लघुर्बीटवन्नरः
१४ ततः शक्तिर्यतं नालोऽरसमधुसूदनः तांस्त्रीन् भ्रातरपर्यर्चे कृष्णस्तोपेरञानुकान् १५ स्वयमेवाकृत कृष्णा इत्य
श्वकस्तान्हतान्हसितोऽपि चित्रवयं दृष्टा पिशाचेतबलीयसा १६ ततो दिष्टः सारसं तेभ्य दर्शयन्माह योऽन्यमिव कारः पि

उ०मा०
६१

वाऽदृष्टः कोपि यः मार्गणोयाऽस्त्र दत्तिशि १७ आतत्त्वधर्मानेर्यं युष्मानिहुआपत्त्वं तदसौ वराध यस्मा कोपः
क्षामष्टव्यवर्धति १८ हृदिगतस्त्वनुभाकं परालवमगसो वध्यंत हृद्धिगानाद्विदोषायद्धिदृक्कोपाग्निर्विषद्रुमः १
१९ मयाऽऊर्धं नातद्भुह नातद्वानाक्तेदाप्य प्रापितस्तन्नतायस्मा क्रोपाल्लातिवजीयात २० तद्भूहातपिता
चैव तथाप्तस्तं समीक्ष्यात त्रयोपि विस्मितावद्धी अर्यासांचक्रिरद्वारः २१ कोपाय या क्रमणिशावसूत्रितैर्वरारि एा
ज्ञातत्वयाविजितमय जयत्पऽत्तलास्त्वा।मत्पापिनहत् ३ वेनिक्षद्ग्राधैर्विर्चितानन २२ इतिकोपपिशावज्रस्र
स्ताषितिस्त्वराधैः २१ निदर्शनंचात्र तथाहि मग धे उ राज्याम स्वरवारकसाज्ञके विप्रोऽस्त्वपतिउक्तोन्त्र।
त्वपिणारा स्वरा तिथः २ यामीणेःमान्यदाला के ला जाह्नेवाणिवापयन निर्द्दयंवाह्यामास त्वष्ठा
सीरवालानिग्रह ३ क्षुधितास्तृषितान् श्रान्तान् तान् ह षा नृमार्त्तुपांशुसः लोजनावसरलके समाप्यानपिलाक्ष
नव ३ किंत्वितिवाडलिरीति: कर्षकेक्ष्वष्टपक्क २ ए किंकवास्त्वाहाव स्वाद्यतल्लष्टइशती ४ ततोऽ
नायक्ष्रणा हृदकर्मातरायिकं उपार्ज्यद्विवात्वाचाव नावकिमपिश्रागता ५ द्वारकायांपुरित्त. एं वसुदेवः ×यं×
सातकृत: सोलवहृदयणादेवी क्रारिणजा ढंढणाभिधः ६ भ्रूमंक्रमाश्रयोववंशाशे वयसीत्तपस्विका:पर्यणोष्य
कन्यासीदृश्यो धरिलामरसुंदरी: ७ श्रीनेमिस्वामिनःपार्श्वे धर्ममाकर्ण्यसोन्यदा विरक्तःप्राव्रजन्मुदा क्रतदीक्षामहो
त्सवः ८ स्थवीयानःस्वसाद्धं स्वामिनाविजहार सःकस्मिंत्संत्यिकंकर्म ताद्वोदयमवाप्तवत् ९ ततःसविहार उ ६२

वोपि भिक्षापि हिंडमाकुरैः द्वारकायां पुरिस्वर्यं लक्ष्मीजितपुर संपदि १० माद्दृशानां महर्ध्दानां सदनेष्वपिपर्य
टन् न लिप्स्यं किमपि न प्राप प्रापा च लोचितं तदा ११ भुक्तं समं येन सा साधवोन्यापि मुनिः किंचन लभन्ते ताताद् उमलं
भूच्छ्री नेमिप्रभुंढंढणः १२ ततः पूर्वं सर्व हृत्तांत ततस्तं प्रभुरस्यधात तं श्रुत्वा प्रागढ संवेगा ढंढणोसावदीदिति १३
ज्ञातं सत्तीनामस्य यो नलोद्यमः तःपरं अतिष्यात्यतिमग्राह्यो निश्चायेयत्तैव दयाया १४ निश्चयाल्लाभमान्न
सममाधिवज्जनवाजनं निर्विदंकिंतुस्वकर्म दोषाम वच्चिंतयत १५ अदीनमानसोनित्य मित्यऽलाभप
रीषदं सहमानोत्यगात्काले कियंतमपि ढंढणः २ क्ष्म पान्यदानेमिनाथं पप्रच्छ तिनरायणः एतु स्वामि विने
येषु को उद्दुष्करकारकः १७ बताचल भगवान् स वे पमी दुष्करकारकाः सर्वेषु ढंढणयति स्त्वति
दुष्करकारकः १८ हरिणाक्षमित्युक्ते तस्य वा त करंदुः परीषदस्याव्यवसाय सहनादिकमस्यध्म
८ १९ तातास्त्वक्लिस वादंच प्रणामंचाकरोत्यवदत् म तात्माद ढंढणमुनिः क्वाधुनाविद्यतविता २० जिना
जगौसमतिकार्थं गतास्ति द्वारकापुरी नगर्यांप्रविशंस्तस्यां पश्यसित्वं मुदं ददतं २१ स्तावत्वंदेतमानस्य दाशार्ह
द्वारकांययो तदीयश्चीलोक्त्वल सिंधुरस्तमनुत्तत् २२ कुर्यांसपविशाद्दाम वियदंतातचत्तम ऊढाल्लीवं
उलितैर्वै मंतध्ममितिवाच्यवा २३ ततातिउदितो विशु लीलालावामसत्मनाः वत्ततारकरिस्कंधा दाक्षष्टस्वत्तकुलो
त० २४ इस्तालमिस्किलकोलि: प्रणनामचतंहरिः निराबाधविहारश्च पप्रच्छ रचितांजलि: २५ विष्णुनावंद्यमानं च वृक्ष्य

उत्तरा॰ दी॰

ढिंरोतिरी रूपं दाधीमदात्मात्माव्यय गा विदेहं किंदते २३ दिव्यानस्थितं व्यंधजिनः सदात ढंढणोपमात २
ल्पाधि मोदकांस्तास्ते अशुद्ध जाराधीददा २७ ढंढणोघजिनान्यर्ष गवाश्वर्जितामोदकः इत्यग्राही किं तु १
ज्ञाणं तन्मकर्मोतराधिकं २८ जिनावादीवत कर्म क्षीणंलाभस्त्वयं हाः विशुद्धभावेदितो य तत्तद्दान्मोद
कान्धन्नी २९ तचूर्णारगारोपादि विद्वीनो ढंढणोक्तु निः पुरलात्मसंनिवो पजीवामीति चिंतयन् ३०
गवस्थड्डस्थंडिले चैमोदकान्तान् मूर्छितापरिष्ठा पयित्वधीरः ध्यारतेचोदयन्त्वशं ३१ अथ्मं दाधोचिम
क्षमःहादार्धं कर्मणांवज्रलेपवत् अशेतेषां वाक य वं चक्रवर्तिनिधानवत् ३२ दिवेशदानावंद्वाश्च त
दंडाश्चमवाउला निवकर्मपरीणाममन्यघाक र्च मी श्वराः ३३ ध्यायन्नित्यादिसद्ध्यान क्षीणडुकर्मसं
हतिः सढंढिंढणः प्राप केवलज्ञानमुत्तमं ३४ वि हत्य सुचिरं ह्यां लक्ष्म सनुविबोध्य सर्वकर्म
क्षयंकृत्वा क्रमान्मुक्तिमवापसः ३५ इत्यलाभविष यं परीषहं ढंढणर्षिरधिसा च्वान्यथा सहस्रात्तमुनि
भिस्तथापरैः रुष्यासोपि वस्तुस्वान्तितत्परैः ३६ इत्यलाभपरीषहे ढंढणर्षिकथा ३७ अलाभाञ्च तथालाभि
नं च दाचिद्रोगाः समुत्पद्यन्ते तिरोगपरीषहमाह णावार्तव्यं दुक्खं वेणाएदुहट्टिए अदीणोठावए पन्नं ॥
छोतछ्रिया संपिट्ठाधिगम्य उत्पतितं उद्भूतंदुःखयतीति दुःखंज्वरादिरोगस्तं वेदनया स्फोटकशूलादि
रूपया तथा तो निःक्रियमाणमङुःखाचिंताःदुःखार्तपीडितस्त्यर्वंस्थितो दीनो दैन्यहीनस्थापयेत्तड स्थानितां च नन्वनंती

क्षिरी शर्मी वपुक्तां स्वकर्मफलमेवेदमितित इय्यं तुडोनि अध्येषुं वा सस्थ्यामिका पि राजसंदादितिः त
स्य सा स्थापते मतिम्रिधासी तस्याधिसहेत तु क्रमाद्रोगजं दुःखमिति सूत्रार्थः ३२ नन्वत्र चिकित्स्याकिंन रोगापा
नोदः क्रियते स्याह तेगिर्हं नाभिनंदिज्ञा संचिरक्तवगाव सए एअं खुतस्स सामसं जन कुजान कारवि विकिंशागे
गच्छाकारस्तपाणानितंदेन्नाकुमन्येत अव्वमतिर्निषिध्यस्व दशापामेत करणकारणे संचिरक्तिंयाकृत्वा देकास्स
भवस्य दर्शनात संविस्केसमाधिनातिष्ठेत् नतुरुजितं कर्करायिता दिकुर्यीत् श्रामानं चारिचात्मानं गादवग
नितदपाय रक्षणेनमार्ययति यो मित्रा श्रामणि वश्यकाः का मिन्येवमत्राह एअंति एतदनंतरमभिधीयमानं ।
सुनियम्ना हस्य श्रमणस्य श्रामण्यं श्रमणलावा य न्न कर्यान्न कारयेत् उपलक्षणत्वान्नानुमन्येत अ
माधिकिंकाजिनकल्पिकापेक्षांवितत् स्थविरकल्पि का स्वपवादरवश्वालंबमायतनयाविकिं सां कारयं ।
त्यपि यदुक्तं कारं अधिनिर्यडुवा अहीडं तवो वहाणे सुअउज्जामिस्सं गणंवती इइ असार विसं सालंबमेवी
समुविध सुरक्क २ इति सूत्रार्थः ३२ दृष्टांतश्चात्र तथाहि अस्त्यत्र त्वरित्ततीतंनगरीमथुरा लिधा तत्रासीज्जत्रुवित्रा
४१ मी जितशत्रुर्धवः १ कालाच्या सान्यरांव वंग्या दृष्ट्वा हृयतराकृति चिरूपां ततः स्मरस्मिर स्मरापस्मार विह्वलः २ तं
जानन्यत्या तांगा स्त्रस्य राज्ञोत्तवस्तुतः कालावेश्याभुत इति कालवेशिकसंज्ञकः ३ क्रमात्प्राप्तयोवनं प्रात्ता ५
रूवनः सामायातिसि इक्ष्वाकाश्चगालानां एएक्षेति स्वसेयकान् ४ चाक्षाति मायते केषां फेरूणामिति ते वदन् उ।

उत्ता॰ ६४

मारेरिषा ब्रुवीदेतान् बद्धानयत कानलात् ५ ततस्ते कंडं शुकं बद्धा नीयतस्मिन् दर्शिते तान् स्त्रीडोति: कुमारोपि वा
रयाः कुंजयानतं ६ सखि रखीति ब्रुवितिचाक्र दनामानायघत्समात्कर्णौ कुमारोत जीवयोवित्तघातघा ७ मा
र्यमाणश्चातिवंसरागमा शुर्व्यपद्यत छकाम निर्जरायोगा व्यंतरत्वमवाप च ८ इतश्च सञ्चापसुतः सा
धुनामतिकत्यदा श्रुत्वा धर्मं विरक्तात्मा परिव्रज्यामुपाददे ९ प्रतिपन्नो न्यादेकाकि विहारप्रतिमां वस
न्विरहस्तु कुशलाकः भारगाङ्गणसेवधि: १० तदा चतस्या ज्ञोरागः प्राडुरासमदाश्रुतिः स्तुस्मद
व्यथामिथु प्रवर्त्तनघनाघनः ११ स्तात्यर्थं व्याधिना तत पीड्यमानोपि धीरधीः नजातु मनसाप्येषी
त्रिषज्जलषज्जं तथा १२ कदाचास्यत्यसोव्याधि रित्यपिध्यातवान्न सः किंतु स्वकर्मदोषोय मि
ति ध्यायन्सदिष्टते १३ तत्र वास्तव्य स्तुरे श्रीमान् ह तरात्तु मर्दीपतिः कालवैशिकसाधुश्च स्वसा
तस्य सदिप्पत्तत १४ ज्ञात्वा वैरागमुत्पन्नं सा सोदरस्यनत्कृता चिकित्सा विरचयतस्या लिषदे दौत
भुधरत १५ श्रीणोपिमोषधसार्द्धं लिकयास्तिस्तामाहिता लिक्षार्थमागतायारा त्रास्मासोदरसाधवे १६ स्रुण
साधुस्तु तदोदार स्वदतगंतमौषधं ज्ञात्वा ज्ञातात्तपोत क्षितयामास सन्मुनि: १७ अहोदुरुपयोगरि
पुण्यमतनयाङ्गतं आददे लपथ्यमिदं यदज्ञात्वा नीतवान् १८ अलिग्रहस्य मे गाङ्गध्यिं करणाय हगतथा स्मात् ६४
तारात्मिनामिवे तदाहारं जहाम्यहं १९ इति ध्यात्वा समनिर्यत्य पुराद्दात्मस्थ लधः मद्रास्तु पादपोपगमनं

विदधे मुनि: २० तं राज्ञा त्रवानेत्ता नारस्मृयत्क्वनरिर्युः अत्योपसर्गमाकर्षी क्वचिदिति वधसूयत २१ तत्स्थ
स्याङ्कनार्त्तनशिवेत्युत्तरतस्तदा सोऽप्युवर्णतत्रमतज्जात कोपः प्रार्कुत्वाचावधिं २२ ज्ञात्वा पागदवानीतां वे
रजिर्याताङ्गस्थतः तं मुनीन्द्रमुपाद्रवे सवज्ञाव्यकाराशिवा २३ दृष्ट्वा तु क्लानरायाव तस्तु तेस्साधुसन्निधिताव
स्थान्यतत्कृता श्रृगाली जघासतं २४ यदरे भातत राजमु: साधुपार्श्वं ददात्त सा शिवा शिखीति जवीणा तं च स्व
स्यस्मुक्तमुनिं २५ तां शिवोत्पादितां पीडा मपर्णाविकामिव चकुस्सदा समरतात्मा स्वदिष्टोविद्धर्य धिरितत्वध
र: २६ दुःखरोगोवितिसत्य ग्प्याज्ञ्यानविषयके गा माद्युत्यादितेवाय रौद्रध्यानानुबंधके २७ सम
तारसपाघोधि र्मुनी इ: कालवैशिकः नान्वितो डे वा धाक्किंतु धर्मध्यानेरस्थिरं २८ श्रुगोल एवं
वदत्यास्त्रि तांश्रृगाली कृतव्यथां सहमानो महासत्त्व: प्रपाल्यानशनं पुरं २९ केवलज्ञानमासाद्य।
तत्त्वा कर्मस्थयं च सः महात्मुनिर्महानंद पदं प्रापमहाशयः ३० श्रुतम् इति रोगपरीषहं यथा पर्शिष्यस्तु नि।
कालवैशिकः स कालेरपि साधुतिस्तथा सहतीयोयमुदारमाहासे: ३१ इति रोगपरीषहे कालवैशिकसाधुक
था १६ रोगिणश्चशयनादिषु दुःसहतृणस्पर्शइतितत्परीषहमाह अचेलगस्स लूहस्स संजयस्स तवस्सिणो
तणेसु सयमाणस्स होज्जा गायविराहणा अचेलकस्य रूक्षस्य संयतस्य तपस्विनः तृणेषु दर्भादिषु शयानस्य
एकस्मिन् वा स्वपतः भवेज्जाते विराधना शरीरविदारणा अचेलस्य चेलस्यतपस्विनः तृणास्यशीतं च दुस्तस्मात्

उत्तरा । ६५

लकस्येति अचेलकस्यापि स्त्रिया धृतपुष्पैर्नापि दुःखाकस्तृणस्पर्श इत्याचेलकस्येति सरूपस्यापि दरिसणाया
हि गाहमापसादि विहस्मयतस्य तृणस्पर्शेन न्याघात्येसादितिनियतस्येत्युक्तमिति सूत्रार्थः ३४ ततः किमित्याह आ
यवस्स तेवा एणं अउलाद्दव शवङ्गाणं एवं नचावस्सवेति तेउजतणाति आअतपस्य धर्मस्य निपातनसंपाते
न अचलाम दलीलवति विदता ततः किंकार्यमित्याह एतदनंतरा क्षात्रानासवंति तेउजेव स्वे कंबलवारेणो
दलीहिलि सजिताः पीडितास्तृणतर्जिताः अयंभावः य द्यपि दलीदि तृणविलिखितवउ आतपोत्यन्तस्वे
दाल्लादवशात् रूतरकारनितिरूपस्तुपिवपीडास्या त घा पिकर्मक्षयार्थिनिर्वस्त्रादिकमनादरणीयं न धा
नमक्षीणिः सामप्रकास्ता इत्या जिनकल्पि का ए दलितन् स्थविरकल्पिकास्तु साधुरूसंयम
बाह्यस्वादिसेवंतपीति सूत्रार्थः ३५ उदाहरणं चात्र तथा हि आवन्तीनगरीजन्तु जितशत्रुमहीपतेः नद्रा
क्षेमत्वस्तत्तु साविकेषु शिरोमणिः १ सतीनामंतिकाके तं धर्मस्तुत्वा विरक्तधीः सप्रव्रज्या उपादत्त कामाब्रह्
भुस्रुता २ प्रतिपद्यान्यदैकाकि विहारप्रतिमां व्रती विजहार धरापीठं प्रतिबंधसमीरवत् ३ अन्येद्युः विदरन्नुस
घ कापि राज्यां ताम्रगतः ट्टरिकायमितिज्ञात्राजरुदेराजस्तुषिः ४ कम्बाकंतवरवाय प्रदितासमीति जल्पात ए
×श्री× प्रभुरितितत्या अकृष्याः प्र स षार ५ अर्तीतपतिमास्त्वं त्र किमणुत्तरं ददौ ततस्ते कपिताः क्षारदानमतमव ६५
स्थं ६ निशातखड्गवनीक्षा धारिदीलितं कृतिं गाढमा विप्रक्षाचात्रातवषाः ७ ...

... मतादपि तित्थकरो विदग्धास्यचविदग्धं दुर्विदग्धैरन्तरत ६ तथापि कतुषंध्यानः मत्कर्पाणः हृपानि
ः सस्म्यग धिस्सहते तृणस्पर्शपरीषहं ७ लेभा सकमिरवाणां गोमिताद्दोलायज्जायते समुदशोमनुद्दोन्त।
नासमपि अवतारेरपि ८ एवं तृणस्पर्शपरीषहं यथाधिसाढवान् तदनुनिर्मिदाशयः तथायमन्योऽपि साधुत्र
रवि स्त्रितिकृणीयः स्थितमोह विरिति ९ इति तृणस्पर्शपरीषहस्तत्र महर्षिकथा ३४ तृणानि च मलिनान्यपि का
नविद्भवंति न संगमाद्यपरिस्वादनजल्लासं नवतीति तत्परीषहमाह किलिन्नगाए मेहावी पंकेण व रएण वा
घिंसु वा परितावेणं सायं नाम परिदेवए किन्नगा चेो व्याख्या मेधावी स्नानाकरणरूपमर्यादावर्ती पंक
नवा स्वेदार्द्रमलरूपेण रजसा वा पांशुना घिंसु व त्ति ग्रीष्मे वा शब्दाद्दिवा परितापेन ह्वत्तेन अ
यं भावः परितापाद्धि स्वेदः स्वेदाच्च पंकरजसी ततः क्लिन्नगात्रता भवतीति ततो ग्रीष्मादौ परितापादि
ना क्लिन्नगात्रोऽपि किं न कुर्यादित्याह सातं सुखं मा (अस्येति शेषः परिदेवयेत् कथं कदा वा मे मलापगमेन सा
तं भावीति न प्रलपेदिति सूत्रार्थः ३६ किं तर्हि कुर्यादित्याह वेएज्ज निज्जरापेही आरिअं धम्मणुत्तरं जाव सरी
रभेउत्ति जल्लं काएण धारए वेदयेत् सहेत प्रक्रमात् जल्लजनितं दुःखं निर्जरापेक्षी आत्यंतिककर्मक्षयाभिकां
क्षी आर्यं सर्वहेयधर्मदूरवर्तित्वाच्चारित्ररूपं श्रुतं अनुत्तरं सर्वोत्तमं प्रपन्न इति शेषः अथ सामर्थ्याक्रमणधर्मं
यावत् शरीरभेदो जावेत्यादि यावदिति मर्यादायां शरीरस्य भेदो देहनाशस्तं मर्यादीकृत्य जल्लं मलं कायेन

उत्त्रा॰ वृ॰
६६

ऽपनधारयत् १२ एवं तद्विकपि दवदग्धस्थाणुवद्दिग्धयष्टलकायाः शीतवातादिभिः पद्यमानास्तेऽजाव
गुंठितामलाविलकालेवरमनराः श्रकामनिर्जरातश्चनकष्टित्रयंसूणो मम तु समग्रकर्मदमानस्य महान् गुणाः ३
तमस्नातामलापतारा धंसाना दिक्रियाति यतः नन्नाकंम निर्मलीकर्तुं गात्रं स्नानमातिरपि श्रश्रोतामधश्रोतो
ति तेनैव निर्मलमुजिरत् २ इतिसूत्रार्थः ३७ कथानकं चात्र तथाहि श्वलवनगुरिचंपायां सुनंदोनामवाणिजः
स्तवश्राद्धः सर्वपण्येषु व्यवहारं विनिर्ममे २ ग्रीष्मोदोषध दिकं तस्य पार्श्वयामार्थयन्मुनिः सततं स्मेददातदपि वि
ष्टलिंदिदक्षया २ तस्यद्दस्तात्तदाजगृ ग्रीष्मका ले महर्षयः लिप्तपार्श्वपरिस्वेद मलक्लिन्नकलेवराः ३
तेषां च मलगंधेन तत्रकाटनरूपता लेपजा ना म गणामपि गंधस्तत्रस्यत ४ मलगंधं तमा
घ्राय सुरभिद्रव्यलावितः सुनंदोऽचिंतयत् सर्वे ष्पा चारेवतिनांगुलः ५ किंच वक्षमतिदुर्गंधमप्रासुजन
गर्हितं यदि तत्त्विषग्रतिमलं सर्वथात्मसुंदरं ६ इतिध्या यन् सदुष्कर्म पार्जयन्मुनिनिंदया एतत्तस्मिन्ना लोच्य
श्राक्क्रवास्वारात्तवत् ७ ततश्च मृतश्च कौशांबी इभ्यमात्मनेऽस्थात्तः तस्याजाखेगुरोः पार्श्वे क्रमाधर्मविक्रमी
८ तस्मान्न्यात्रत्तियेष मलगर्हासमर्जितं कर्माद्यदयात्तेनात्र आतिदुर्गंधविग्रहः ९ शरण्यपि दिक्रियाप गंधस्त
स्थितं तदा तदीयादेहदुर्गंधं नासादुःकाप्यल्वर्ल्लुः १० तदेवहस्तमवादेण वाभ्यनापिजनैः खितः अन्यदैव्या
लक्षायसौ सयोराणव यमर्पिता ११ तदा वयत्रयत्रासौ लिकाद्यर्घयायोयातिः तत्रतत्रजनः सर्व स्तद्गंधेनाकुलय
६६

न ११ तदीयदेहदौर्गंध्यात् त्रासाजद्वेजनेमहान् ततस्तमन्येऽतनयः श्रोतुरेवं महाधियः १३ स्नानवद्गंधादि
गंधिका दुष्टाहानाय नेच्छनं तद्वयावसतात्विस्वद्वियगमं वदितीदि १४ इत्वाक्लामुनिलिः साद्य दौर्गंध्यापनिनी
षया अद्दिश्यशासनसुरी कायासर्गेव्यधाल्लिख्ति १५ ततस्तुष्टावदद्देवी किमतीषं करोमिति ऊचेवार्थयामा
दवि यास्तांधविधद्दिमां १६ ततःसुरीसुगंधेनं तथावक्रीयधाजनः सर्वस्त्वदंगमाघ्राय नित्रीकसूरिकामपि १७
अदोद्धसुरूपेष सुगंधिद्रव्यलावितः सर्वदातिष्ठती त्वाच्चि रुहाद्दःसूनरय्यत्तत् १८ ततस्तेनविषसेन त्व
योष्णाराधितासती गंधस्त्वालाविकं तस्य शारीरवि ह धसुरी १९ इतिजल्लपरीषहं यथा नसुनंदः श्रयुम
विसोढवान् अपरेरनगारकुंजरैर्नेविधयं वि धि व दितिस्तथा २० इतिमलपरीषहस्तुनंदश्रावक
कथा २० ८ अलोपलेनसुचान्परान्सत्क्रियमा णा न्तदुरक्रियमाणाश्चदृष्ट्वा सत्कारखरस्कारीस्पृह
स्यादितितत्परीषहमाह अभिवायणमब्भुट्ठाणं सामी कुज्जा निमंतणं जेताइं पडिसेवंति नतेसिं पीहए मु
णी ३८ अभिवादनं शिरसानमनादिपूर्वप्रणामामीत्यादि व च नं अभ्युत्थानं ससंभ्रममासनमोचनं स्वामी राजादि कु
र्यादिह च ध्यातनिमंत्रणं अद्य भिक्षा मित्यादि द्रव्यत्ति दायदीत त्वत्पादिरूपं पद्य इतिसूत्राशः परतीर्थिका वा नात्वभिवा
दनादीनि प्रतिसेवंते आगमनिषिद्धान्यपि लज्जंते नात्तेत्य स्पृहयत् यथा लाभयं तामीदृश यस्मत्रभिवादनादिभिः
सत्क्रियंत इतिप्रतिमेषि तायदितिसूत्रार्थः ३९ किंच अणुक्कसाई अप्पिच्छे अन्नाएसी अलोलुए रसेसु नाणु

जीत्वा कदाचिदन्यथा स्यादतादारसेषु मधुरादिषु नानुगृद्धेन नाभिकांक्षां कुर्यान्न तथा नानुतप्येत नीरोगतरीयान्नपानाद्ये सक्रियं
गोविज्ञा गाणुतायेकृपस्य एवं अणुकषायी अल्पकषायी ताडितो हि नमस्कारादिकम कुर्वीत न कुप्यति तं सं प
उत्रा०१ तिरावनाहंकारवान् भवति न वा तद्धर्मातापनादिमसङ्क्रमात न च तत्र रहिंविधानं अत एवाल्पेच्छा धर्मोपकर
ह्रि णमात्रमिमात्राभिलाषी नमस्कारयशः कांक्षी अत एवाज्ञातोऽज्ञातिकुलादिनिरपेक्षयतिगवेषयति पिंडादीनि त्यक्त
तिपी ज्ञातः कुतेऽवंयतोऽलोलुपः न मरसादनादिलापवान् एवंविधोऽपि सरमाहारलो जितेन्द्रियान् हेपाद्यैः सन्नि
हंसमाणमनुपश्यत्किमहमेषां मध्ये न प्रव्रजितः किं मया र स्नाकलोकस्यावकृतपरिस्रवणीयाः इस्थानिश्र
व: कृत्वा कृताश्लिनातं तांप्रकुर्यात् एवं तिप्रज्ञा वा न्यायप्रेपादयविवेचनतिवृत्ता भूमिमान् आतत
सत्कारकारिणि ताप्रत्याकारकारिणि राषंवाक व ता सोपरीषाहोऽध्यासितव्य इत्युक्तं भवतीति सू
त्रार्थः अथ उदाहरणं चात्र तथाहि वृत्तवमथुरा उ यी मिन्द्रदत्तःपुरोहितः गवाक्षस्थोऽन्यदाऽन्यदा
साधुं तत्र माधामुनि १ साधोरस्य शिरस्यंघ्रि संच्चरस्म रतिचिंतयत् यातस्तस्यापरिदोषा सस्थपादमलं वा
यत्न २ पुरोहितेनाततेवं त्वकाद विहिताऽपि समंमनसापि भुनिर्नैवा कुप्यत्तातरसाद धिः ३ तद्धर्वोस्य पुत्रश्रे
ष्ठी आवकोऽध्यातवानितिज्ञा विवासोद्धरात्मास्य वधमन्तं हिवानः कर्म ४ तदस्य साधुहिष्टस्य पापिष्टस्य पुरो
हितः आचर्यं विदधाम्यहं मयोपायेन केनचित् ५ ध्यायतितस्य छिद्राणि मार्गयत्र परान्तःकृत् सोपवासश्रेष्ठी ह्रि
पुरस्कारः स्वगृहे विज्ञापरलापत ६ प्रकजात्प्रसवकार त्वकालोऽहिम दर्शितिः स्वीय दावाकुर्वद्भि साखेवरुहामा

खिउ पतिज्ञातदियं श्रेष्ठिन् किमर्थं निर्मिताच्चया तदाकर्ण्य वणिग् श्रेष्ठी तद्यामतत्त्वनिवेदनो ७ किं तेनतदावज्ञा
यज्ञकृताच्छ्यसीभ्रातः उत्पन्नत्वरितः स्वन तत्संधासोमया कृता ८ किं च वेत्सीधवज्ञायाः फलमस्य तदर्शयति तद
कर्ण्य पिपीाश्रेष्ठी तद्यामतत्त्वनिवेदनो ९ किं तेन तदावज्ञा यत्कृताच्छ्यसी भ्रातः उत्पन्नत्वरितः स्वन तत्संधासोम
या कृता १० किं च वेत्साधवज्ञायाः फलमस्य तदर्शयति तत्रा सर्वेऽपि भीलोकाः निश्शुकास्संचिततते ११ संधमाचन्मेन
श्रयति तदाजीवा मम्येदं कथं तस्यै स्त्वंयुपायं न कं चिद्धं तमुनीश्वरा: २१ सूरिसान्नमत्वर्थं ब्रह्मिमाला बद्धीरि
ति पुरोधसस्तस्य साधवदत्किं विज्ञतिधुना २२ श्रे ष्ठी स्मादयहं नत्वं कृतमस्ति पुरोधसा सत्त्वं तत्सवे
शावेत्तमतं त्वलाजयिष्यति २३ तदर्थं वा कृता तो जं विविधं तत्र ज्ञायात तदाकर्ण्य वदत्सूरि सुहादि
ण्योपरोधतः २४ पुरोधसानव्यसाध वक्ष्यर्थं सप रि ब्रुदं प्रविशंतं विशामीद्यो काराद्धवाव्यपाणिना २५
पुस्तादय पतती त्वरिद्वाचापसारायः तदाचादं तदाग रं पातयिष्यामि विद्यया २६ भुजं तन्निराम्य तथाकार्षी
द्विज्ञो ज्यपु वतह्रदं तत्र श्रेष्ठी च पाश्रेष्ठ मिस्तचेत्प्रमानसः २७ भुषापानुहं त्रुपायोय मानं निविहितान भवत् नो
चिह्नितोभवत् नावरन्नव्याप्यमोकस्मादकस्मान्निलयं पातत् २८ ततः क्रुद्धो द्विजो बद्धा पर्यत्रस्मिन्दुरात्मितं यच्च
स्पारासेनैश्रेष्ठि सुविदध्यादितिकृवत् २९ तं साधवज्ञातं ज्ञातं स्मारयित्वा पुरोधसः श्रेष्ठीडकीलेतत्पादे त्रुक्रमा
न्यश्रयत् ३० पुरोधा कोदिवीकाया ब्रवीत्स समगर्जत् तं साधवज्ञामंवाम समस्वं च मन्दामते ३१ निवं प्रतिजन्म

वज्ञो करिष्येहमतःपरं तज्ञपामयत्रालवं जणं।जन्नाविहुंयमं २२ तेनतम्हदीरितः अष्टी जपनिष्टोमुमाचर्त
ज्ञेनादिजतामवस्तुः जुहाअप्यादेमानमाः २३ अथपिहमयीनच्चा वर्तितस्यजाराधमः अष्टीहिद्वाचततया
दं स्वाद्यतिज्ञामहस्यत २४ यथेतिमज्ञारपरीषहंस अष्टीजामादन्नतथाविधेय किंवयमदिवैतिलिः दुग
ष्टे वज्ञातवीर्यसथविहद्व २५ इतिमज्ञारद्वयस्कारपरीषहेमाधुआहकथा २२५ इदाचइवंचआवकस्यव
तपरीषहालिधनंतदादिमनेयचउष्कमातानतिलाव नावंतक्षंच तिएपिनेगमनजं परीसहोजावउक्तुत्तना
उत्ति अवतिइतिवयाणामवविरतदेशाविरताति र तानामिति ७ सांप्रतंद्वावेंक्ताशेषपरीषहानुज
दतोपिकस्यचिज्ञानावरणीयास्यादयात तद्र ज्ञा या अपकार्षितदप्यामाइवानाकार्यविकाव्यास
क्तोस्यानामितिप्रज्ञापरीषहमाह सेरणंमएउवं क म्मनाणाफलाकडा जेणाहंनाभिजाणामि पुट्ठोके
णाविकम्हुई सेनाएो अथशहार्थउपन्यासेत्र्ननिश्चि नंमया द्वर्वप्राक् कर्माणिअज्ञानफलानिज्ञानावरणा
णिइति ज्ञाननिंदादितिरुपाजितानि यदुक्तं ज्ञानस्यज्ञानिनांचैव निंदाप्रद्वेषमत्सरैः उपघातैश्चविघ्नैश्च
ज्ञानघ्नंकर्मबध्यते १ मायत्तुनिधनंचवयमकृतस्यापिलोगामंतवांदुक्तादि श्रुतान्नुतानिकर्माणि स्वयकृतं
तिदशिनःस्वयमेवोपभुज्यांते दुःखानिचसुखानिच २ कृतएतदित्याह येनाहंनाभिजानामिना
पृष्टःकेनचिस्वयमज्ञानतांकस्मिंश्चिज्जीवादिवस्तुनिसुगमेपीतिसूत्रार्थः ४५ आदयदिदंवंकृतानिक

मणि तहिकिंतन्नानितदेवावदितानि उच्यते अहमवाउदंजंति कम्मानाणफलाकडा एवमासासिअप्पाणं
नच्चाकम्मविवागयं अथेतिवाक्योपन्यासे पश्चाद्वाधेत्तरकालेउदीर्यंतेविपच्यंतेकर्माण्यज्ञानफलानि
कृतानिद्रव्यादिसामग्रीवादेवातथाविपाकदानाभिमुख्यानायैवयतोविधेयोनतुविषादः एवममुनाप्रकार
णआश्वासयस्वीकुरुआत्मानं मावैक्लव्यंकृथाइत्यर्थः तकमेवाहत्तुं निगमयति ज्ञात्वाकर्मविपाककर्मणांउ
ञ्जितविपाकमितिसूत्रार्थः ४१ इदंचसूत्रद्वयमप्रज्ञा पकर्षमाश्रित्योक्तं उपलक्षणंचैतत्ज्ञानावरणस्यो
पशमात्प्रज्ञोत्कर्षेपिनोत्सेकोविधेयइत्यपिद्रष्टव्य य दुक्तं पूर्वपुरुषसिंहानां विज्ञानातिशयसागराना
नं श्रुत्वासांप्रतपुरुषाः कथंस्वबुद्ध्यामदंयांतीति ब नि दर्शनंचात्रतथाहि उज्जयिन्यांपुरिस्वर्गजयिन्या
निजसंपदा अभवन्कालकाचार्याः सदोद्यतविहा र णः १ बहुश्रुतानांनिर्ग्रंथधर्मोलाजविश्रुतांतेषां
शिष्याश्चापार्श्वस्थाः सादपाद्यविताद्धधुः २ साधुक्रियाव्यु त्सुद्योगाःसूत्रार्थेयदणालसाः शिक्षिताः सूरिणापीति
पिदःस्तद्धुरूधं ३ तथापिशिक्षयामासुस्तानाचार्याःसुशिक्षया अथोलसत्सवत्सेतु तत्पक्षुर्वक्लान्नदि ४ तत
स्तेषुस्वयंखिन्ना इतिस्थवमचिंतयन् स्मारणादिशिरतेषां स्वाध्यायोमक्वसीदति ५ अथास्यकश्चिदप्यपि महाप्र
त्येनिवजायते कर्मबंधस्तुमेनित्यंलवात्यनिरतानाश्रवे ६ विहायतदहंतान्कापिगच्छामीतिविचिंत्यतेशय्यातरश्रा
वकाय परमार्थंन्यवेदयन् ७ अतएवेदंमयिमात प्रदेयंतःसांनुव्याप्नमी तदामदाश्रितामोशी चत्रासंतज्ज्यदेश

रूराशिष्यस्य उत्तराह। हर्षि

१७॥ ८ एवमुक्त्वा च शय्यातरं सुप्तांस्तानखिलानपि निशावसाने स्वरीडा नगर्या निर्ययुस्ततः ९ स्वकीयशिष्य
शिष्यस्य धीमतः पार्श्वे सागरस्य रेमे स्वर्णभूमौ स्वयं ययौ १० अदृष्ट्वा सूरीं तान्प्राण लक्ष्य क्वागुरुस्ततः नाप
न्नास्तीत्यस्थानेसौ दृज्ञानं दिशि श्ययात ११ नाज्ञायन्त स्वरयाज्ञाना ज्ञातनासक्ता अपि तस्तु:कितंदल्पेषु ना ३×
नः स्वश्चसागरः १२ ऊचिवे वृद्धस्तेनेकस्मात् स्थानादत्र समागमः अवंत्या इति गीतार्थो लाधयःस्वरयोस्पधाः १३ वि
नयानुपाश्रयन्नाम स्वरीडानिति दृष्टवान् ज्ञाताधीयं श्रुतस्कंधं व्याख्यतेवियतेनवा १४ ज्ञाताथेइति तेनोक्ते व
ज्ञाद्दर्पी तु वाचमः मया व्याख्यायमानेतं श्रुतस्कंधम गुं शृणु १५ इत्युक्त्वा सविशेषार्थं व्याख्यातु उपचक्राम
सज्ञाविनमसौ दृष्ट्वा मां जानाति विचिंतयन् १६ इ त अकालकार्येण शिष्यास्तत्रातरुच्छिताः निजं
गुरुं समपश्यंतो जज्ञिरत्रमाकुला १७ पप्रच्छुरिति सं स्थानांशय्यातरंचात अस्मानुत्सृज्य गुरवः क्वागत १×स्थाता×
इति तं समनः १८ सात्कापस्वासाप्यवं स्माहतेषां हिते च्चया अदोषमादिनायूयं विनयादिगुणोज्झिताः
१९ दीक्षिताःशिक्षिता नाना हारादिःपोषिता अपिः गुरूं स्तानपि नोयूयं कृतघ्नावरिवस्यथ २० स्ववर्तं स्वसदाचा
रःउत्रादापिनसूरिभिः तत्त्वा उपायाश्रयोःशिष्य रवेसिद्धिनीवक्तुरोः २१ किंच श्रुयं विनेयाश्च प्यालीयं गुरुमप्य
हो गतेक्वापिनचे वृद्धि जाना मितदहं कृतः २२ उक्ताःशय्यातरेणेति लज्जितास्ते उत्तरज्ज्विः अस्थाधिय हर्षि
हर्षांचक्रे फलमासादिताहरां २३ गुरोविशुक्ताहिषयं तिराधरागतज्ञियःशालातिनश्रमहिमोल

व्येष्ठा इव शिशारूहा २४ नवउत्यमतुक्ता ते आस्तु क्वापि सूरयः उविनीताविनेयायुस
शिष्यामःउनर्वयं २५ नत्वमद्यममस्माकं इचितिःपापितादिशं नानासायययथास्मानं सनाथं कुरु ह चय २६ इ
तिनिर्बंधतः सर्वैति २७ शय्यातरोपितां जगोगुरुविहारांगा सर्वेतेप्यचलंस्ततः २८ सुवर्णभूमिप्रतितान् प्र
स्थितानाचतस्य संयतानुइत्यऽश्वनवीभामार्गे क्वाप्यसावुजति सूरिराइ २९ तेषाम्वुक्ताचार्या यांस्येते गच्छकालक
संयुताः तन्नोकाक्तासागरोपि श्रुत्वाप्रश्नं कालकाद् ३० आयात्यर्यस्थ्याः किमिव वृद्धार्षमस्तितामहः तत्वद
नुवत्य ऽदोनाह वनोक्यात उश्रुतंमया ३१ इत श्रका ल कालार्य शिष्यास्ते निखिला अपि गवेषयंतःस्वगुरु
नाजग्मुःसागरांतिकं ३२ तान्वीक्ष्यासुश्रितंसंति क्व इ ज्या इति वादिनं उनयःसागराचार्य मपृच्छ ॥
निर्जितनिखिलाः ३३ आगताः संतिकिमिह किल्याचार्यः बु रेधराः दृष्टास्तेरिति सागराकः सागरोप्यऽब्रवीदिति
३४ आचार्यवर्यो नायाता नत्रानावमिका स्तव एकोह द्द्यतिःकिंन् ज्ञायन्याअस्युपागत ३५ तेवृद्धसाधुम साका×
सिरानीक्ष्योदितातः उदितःसागराचार्य स्तान्मुनीडान ऽदीदृशत् ३६ तिघतानुपत्वलिज्जाय संभ्रान्ताःपरमांगुरुं
×मुसा गरामतेहि स्वरीडाःकालेनिक्षः ३७ शिष्यैरस्माद्दृशोडिष्टे रविनीतैःप्रमादिभिः स्वित्राश्रमीविशुच्याऽस्मा नकोवि
१०० किल आवयुः ३८ प्रमादनयथाम्मातिरश्रावन्नतथावया अवज्ञाताःस्वरयस्तत् ऽश्वऽदाऽनागरः ३९ इत्य ×म्योवयं
श्रीतस्वापराधं क्षमयांचक्रिरेउराः सागरार्योपिसंत्रातः सूरिमवेवमत्यधात ४० अपश्याकं विश्वरुत्यानो। समाः×

उत्ता॰
३०

यदस्या ॥ अज्ञा मया आज्ञातं नाज्ञातं तस्या मिथ्यादुःकृतमस्तु मे ४० वारंवारमुदीर्येव मित्यं सा शालीव सागरः कृतवं
स्वामिवर्णीदक् मदक्षूतप्रिणमहाः ४१ स्वरेऽस्ति घेविरवस्य तवं व्याख्यामियद्यपि तथापि गर्वंसाकार्षीः सर्वज्ञाहा
स्तकोधुना ४२ इत्यद्ध्याकालकाचार्यैः प्रलकं वालुका स्वते नत्वाऽज्ञानाद्ययं तस्य प्रतिबोधायधीधनाः ४३
स्थानेष्वापुंखिलाक्षिप्ता रणुमृत्यु तास्ततः द्वितीयस्थानकेन्यास्ते स्थातापिचरतीयके ४४ स्थानेष्वेवस्तुष्वादि
पमेवं समनुष्णा वालुकाजज्ञिरे स्तोक तरात्मयादिसं गतः ४५ प्रदर्श्य रेणुदृष्टांत मिवांत सागरं नजगुः श्वज्ञ
नयायथास्ति न्यस्पावालुकाः स्वतः ४६ विज्ञा न मेवंमहर्षी मतंतमविनश्वरं अर्हस्वानोजिनाप
शु लाकालोकप्रकाशकं ४७ प्रज्ञाकेतय घो पा न्नाः सरितःस्तोकवालुकाः तथा गणधरैः स्तो
कं जिनेंद्रादादुदेश्वर्त ४८ स्थाने स्थाने च निक्षिप्ता क्षि प्ता क्षित्यादिसंगतेः क्षीयमाणा यथास्ते वत् स्तोकाःप्र
स्तकवालुका ४९ तथा श्रुतं गणत्वतामप्यागतमनुक्र मात् कालादिदोषतः शिष्य वृत्वाल्पतरबुद्धिषु प
प विस्मृत्यादिःक्षीयमाण मल्पमेवावतिष्ठते विविक्तिनाविशेषद्विपति नकार्यो धीमदः क्वचित् ५१ शुभं पवाम
घोईवृत्तिं च दृष्टांतमपि दर्शयतः उज्जगार स्वस्य रूपं प्रत्ता मदं माकृत सागर ५२ यतः मावदेतोकोविदःवं इन्द्रजालं
डिंबपदे पुव आसन्नमस्ते नरतमन्तोगणामसविस्त्वा ५३ प्रतिबुद्धस्तदाकर्ण्य सागराधिपराममदं जातोप्र
ह्लधीस्व दोषं चालोचयन्गुरुः ५४ सागरदृष्टांत्मनुनीश्वरे नो विधेयइतिधीमदः क्वचित् किंतु कालकः

३०

सुनींद्रवच्छदा सद्य एव धिषणा परीषहः ५५ इति प्रज्ञापरीषहे सागराचार्यकथा ॥ २० ॥ छ ॥ इदं च प्रज्ञाप्रकर्षमाश्रि
त्योदाहरणमुक्तं तदभावे तु स्वयंज्ञेय मिति ॥ ७ ॥ इदानीं प्रज्ञाया ज्ञानवि शेषरूपत्वात्तद्विपक्षत्वाच्चाज्ञानस्याज्ञान
परीषहमाह सोपि च ज्ञानलाभालाभाभ्यां द्विधैव स्यादत्र तत्र ज्ञानपक्षमधिकृत्येदं सूत्रद्वयमुच्यते णिरट्ठगंमि विर
ओ मेहुणाउ सुसंवुडो जो सक्खं नाभिजाणामि धम्मं कल्लाणपावगं निरर्थकमिति अर्थः प्रयोजनं तदभावान्नि
रर्थकं तस्मिन् प्रयोजनं विनेत्यर्थः विरतो निवृत्तो मैथुना दुपलक्षणः सत्वामपि हिंसाद्याश्रवविरतो यदाप्यपा
दानं तदस्यैव नितिष्ठादिप्रवृत्त तया तु स्याज्जवात् सुसंवृ त इंद्रियनोइंद्रियसं वृ णोर यो हं साक्षात्
परिस्फुटं नाभिजानामि धर्मं वस्तुस्वभावं कल्या ण त्रि शुभस्य विदोदर्शनो कल्याणं शुभं पापकं च
इणरीतचकारस्यागम्य अयं भावः यदि विरतेः क श्चिदर्थः स्यात् ततो ममेदृशमज्ञानं न स्यादिति ४२
न च सामान्यचर्यैव ज्ञाता विशिष्टफलावाप्तिः स्यादिति वाच्यं यतः तवोवहाणमादाय पडिमं पडिवज्ज उ एवं
पि विहरओ मे छउमं न णिअट्टइ तपो ब्रह्मचर्य भद्रादि उपधानमागमोपचारस्तपमाचाम्लादि आदाय आसेव्य प्रतिमा
मासिक्यादिरूपां प्रतिपद्यमानस्यांगीकुर्वतः एवमपि विशिष्टचर्ययापि विहरतो निःप्रतिबंधं तया नियतं विचरत अ
दज्ञानावरणादिकर्म न निवर्त्तते नापैति नहि कि मनेन कष्टानुष्ठानेनेति न चिंतयेदित्युत्तरसूत्रेण सह संबंध यनि
नीयमिति सूत्रद्वयार्थः ४३ एवं ज्ञानाभावाप्राकुलत्वं न कार्यं अधुना चाज्ञानस्य भावे नाप्यौत्सुक्यं विधेयं इत्यज्ञ

प्रवासयं यतः ज्ञातं मदन्दृदिदं माद्यतिय येन तस्य कोविदः अमृतं यस्य विषायति तस्य चिकित्सा कथं क्रियतां
१ इति उदाहरणं चात्र तथाहि गंगाकूलस्थिते क्वापि नगरे स्वातरा चुलौ अभूतां धर्मघोषः पार्श्वे संविग्नौ नि अवर्तत
२ वज्रस्तु तत्तयोरेको ऽन्यस्त्वदः वज्रस्तुतः वज्रस्ताताय सघापा चार्यकं पदवी क्रमात् ३ स्तुत्वार्थं पदणा
द्यर्थं स्तुपर्युपासितः खद्वं वितोयेः क्षणमप्येकं मालतेनाक्षि विश्रमं ३ रात्रावपि वा तेरेव प्रति प्रच्छादिकारि
त्तः निवतिद्वास्तुखं किंचि दपि सूरिर्विलात्समः ४ अल्प कृतोयस्तु ज्ञाता स उक्तु क्षाराना दिकं वासरे वरञ्ज सं
च तिष्ठति स्म यथा सुखं ५ ततः सूरिः सततो ज्ञा ग रेणाति खेदितः अचिंतय च्चिन्नोनितरां मितः ऽन्त्यधरवि
तयत् ६ अहो सगुणो प्रमज्ञाता सुखं स्वपितिय। सु रव अदं त्वध नो निद्रां तु नवाक्वा मिति राज्ञः ऽपि
७ अत्युक्तं हिमयाज्ञानं सिरवाया ल्तसुडःखदं त न्मृ खेदं वरं चूनं निद्रा पत्तु ति मिसाख्यदं ८ यडुक्ता कन वि
नु इदं वचंदि सखेममापि सचितं तस्मिन् पदाप्रोयुणा नि स्थितो बद्धं लोअनोः त्रपमतानकं दिवा शायक: कार्याक
र्यविचारणा धवधिरे मानाप मानेसमः शयेणामयवर्जिताहृद वल्सूर्खः सुखंजीवति १० इत्थं तेनासुना ज्ञाता व
रणीयसुपार्जसः विपन्नस्त दनालोच्य सुतरांऽल्पसुत पालनतात् ११ ततस्तुतस्थलरत हृदे चेत्रिवस निर्जरिः ज्ञाती
नपल्हाभातीरे स्वामिन ह्ववनयोरत्वत् १२ स क्रमाद्यौवनं प्राप्तो रूपलावण्यशालिनी आतीरतनयामेको पिंरल्या
सुदवाच्च्व १२ तस्य सा हंतयासोखं तुंजानस्य सुता जनि तद्वातिधप्यवीयरूप द्रणीकृत सुरांगना १३ सा कन्यका

×उ त्य घे खि रयनू हिंड मनं मिचमनं मिच १९ सेरतं इदनं जोड त्वमरी हतद्दध्य: ×५

क्रमात् लव्यतारुण्येन विद्धपिता उज्ज्वलममयन्तरुणा चेतोहारिणावायुरा १४ नं विषयानामुपस्कार स्वाद्वेशात् नमापि
रा: स्वस्वापणेवसार्वधा माचकर्ष हृदेशाविंशा १५ तस्याःपि सा न्यदा सपि विक्रेतुं तम्यायाचिता घृतस्य शाकटं त्वचा
चवालनगरं प्रति १६ अनंतमि मर्पिसं इती त्यादायान्येपित्वरयः गोकुलस्थ रूपाणाल्वन समत्वतुमदोत्कटा: १७
वसागीरस्य शाकटं तद्वाक्षुपमालक्ष्यत शाकटानारवटने साद्य ऽलीवतिपणात्वत् १८ ततोऽन्योऽन्या डुदत्स्यकृ मा
गीस्तस्यादिक्षया आखटयनुखशाकटं खदीयशा कटांतिके १९ विस्मृककार्मणं तस्याः पश्यतो रूपमद्भु
तं प्राकुवंतःवारवाद्य सारस्या कृष्णधृतः २० यथा व धारवटयंतः शाकटानऽखिलानपि सद्यस्तस्य गो
पास्ते तंजयामास्तुरमदं २१ अमं ततः खिन्ना व्य धु तस्याः संज्ञामशाकटेति ते असावरशाकटा तात श
तितद्धात्कस्यच २२ तद्वी क्ष्य ज्ञातविराग स स्यासाता वि वासत नालेदत्वाच मदेष्वं प्राव्राजी साधुसंनिधे २
३ स मुनिः स्वगुराः पार्श्वे विधिवत्कर्म मादितं पठतिस्म। श्रुतं यावदुत्तराध्ययनत्रयं २४ चतुर्थाध्ययने तस्या हिंसे
ऽसंज्ञके कर्मोदियायतदज्ञानावरणं प्रागर्जितं २५ आचाम्लद्वगलेबाढो स्विसोऽगमत्तःपरं एकोप्याला पकः
तस्य सोद्यमस्यापिनागमत् २६ ततो वादीद्गुरुस्तं चेत स्वयंकं जवतापि ते इदमध्ययनं ताया त्पन्ना त्क्रियते तदा २७
मेशाव ऽध्ययनस्यास्य स्वामिन्योप्य स्विकीदृशः गुरुर्जगाद वाचानिकार्याणि पठनावधि २८ ततः शिष्यास्य धरस्या
उज्झ्यान कृतान्कः आवाम्लानि करिष्यदं यावत्पठामस्त्वदं २९ इत्युक्त्वा मवतिदिनं कुर्वन्नाचाम्लतपः अन्यस्य

तिसाध्ययनं तद्गनिर्विसमानसः ३० जाडाद्विशाखिङ्गतायाति तद्विदानस्यारोनन्देत् सभस्वकोयंकर्मेव निनिंदञ्
गतवाधकं ३१ एवंद्वादशनिर्वर्षे स्तनाचारस्तविधायिना तत्पेऽध्ययनंतस्य तत्कर्मापिक्षयंययौ ३१ ततोसौ
ज्ञातसमतान्य दपिश्रुतमधीतवान् क्रमाच्चकेवलज्ञानं प्राप्यनिर्वृतिमासदत् ३२ इतिसाधवरोविमोढवा नय
मऽज्ञानपरीषहंयथा अनगारवरंदारे रपिसद्मःसतथाक्षमापरैः ३३ इत्यज्ञानपरीषहसहनेऽशकटापि चउनि
कथा ज्ञानमज्ञावेडथीस्थूलभद्रोदाहरणं तथाहि च उदंशानोशवीणापारदश्रामहामुनिः कदाचित्स्थूल
भद्रर्षिः श्रावस्त्यामवासरत् १ तत्रचान्तत्रालास्त स्य प्राग्वयस्योतिवत्सलः धनदेवाभिधस्तस्य प्रिया
चासीद्धतश्रुरा २ तस्मिंस्तत्रमतायातेस्थूल न ३ ग्रुतःस्वयं डागामस्तद्धदाधम तंचापश्यद्धनेश्व
री ३ ततःसाकृतसत्काय तेभ्यस्त्वमासदरं ददा वा सतमस्फुरं तत्रवोपाविशत्प्रभुः ४ धनदेवःक्रसया
त इत्यपृच्छदीच्चतस्त्रियं सुदीर्घोपि तमापितिश्वासा स्वंचं तीत्यवदत्तदा ५ स्वामिंस्तममप्रियःस्वर्वं व्यपातस्मवदि
धिवं धनहीनश्चलेतसौ सर्वत्राप्यतिलाघवं ६ ततःसाव्ययथामास निधीनपित्रादिसंचितान् विपर्ययाद्दुर्दबा॥
त्या नद्दिशतस्यविंदत ७ ममकांताममवाणिज्य द्दिग्रोदेशांतरेय्यपो लक्ष्मीर्वसतिवाणिज्ये लोकोक्तिमिति॥
वाययच ८ तत्कुत्वातस्यगेहस्थ वीक्ष्यावस्त्रोतरंगतश्रुतोपयोगमकरोत् स्थूलभद्रमुनीश्वरो ९ स्तंभस्याधःस्थितं
दृष्ट्वा महांतमवर्धितःस्यप्रियवयस्यास्या पक्कारकर्तुमुद्यतः १० मित्रप्रियोपवेतदंते दर्शयिदर्शसंज्ञया धर्मो

×य×

×दर्शजातं तदेतदस्यमंडलं श्रावका×३

पदेशव्याजात सुवाचमुनिपुंगवः ११ ह्युमं इदमीदृक्कदचमीदृक्क प्रश्यजातंदिकीदृशं इदंवस्तस्तस्या लि
प्यापियमत्कुरोः १२ इवमीदृक्कदृव्यजानं स्ववेगमत्येवविद्यते तथाप्यज्ञानतास्त्वर इमणेतस्यतादृशं १३ श्रेस्त
कौस्तुमहायाता सदाकण्णोमचिंतयत् १४ वेदमदंपारुवीक्ष्यप्राक् जीर्णप्रायंवसोधतेऽप्रनित्यता दर्शनार्थं
सर्गोवदंत्यदः १५ ×दर्शजातं तदेतदस्यमंडलं श्रावका× ततोऽउनःउनस्ताच्य स्थूलचाप्पतिततथा पादानेश्याद्य
सुवीविदस्वनप्तेतायया १६ आमात्रिदर्शनएवाय धन देवोनिजंगृहं स्थूलभद्रागमंतस्मि स्मादृष्टधानश्वरी
१७ सोऽप्यतस्थूलभद्राणाकिमुक्तमितिमिवदसा स्य धनस्थूलभद्रोन किंचिद्दवेविशेषतः १८ किंच
नेस्तंभमसक्तद्दर्शयत्रित्यलाषत् इदमीदृक् प तप जातंदिकीदृशं १९ धनदेवस्तदाकस्पीधा
सीदवंजगाग्रधीः निवनिर्दिष्टकावेष्टा तादृशाः का पिकुर्वीत २० तन्नूनमस्यस्तंभस्या धस्याज्ञावीनिधि
रूचितत् ध्यात्वंवसुदस्वनतस्तंभं निधिश्राविरस्त्रमहा न् २१ धनदेवोनिधेस्तस्मा न्नानाविधमणीवर्जं प्राप्ता
प्यापितदारिद्र्या बल्लवधनदोपमः २२ लगवान्नुशाकटालनंदनर्षे नयथाज्ञानपरीषहंविपाहऽ अपरेर्विनिर्लिस्ता
वानकार्यं लवितव्यंहिपाप्याधिकवल्लीरेः २३ इतिज्ञानपरीषहस्थूलभद्राचार्यकथा २१ सांप्रतमज्ञानादृढ्यी
ग्निपिकस्यापिचांकस्यादितिदर्शनपरीषहमाह णहिवूणं परलोए इट्ठीवाविलवस्सिणो अदुवावंचितेमित्ति इ
इलिरकुमचितए नास्ति ननंनिश्चितंपरलोकोजन्मांतरं स्तत्चउषप्राभकवादउपः नस्यवाविपातादात्मनञ्च

उत्ता४ ११ अत्यक्तत्यानुपलभ्यमानत्वात् कश्चिद्वीतपोमाह्वात्म्यस्तु एञ्जामोसौषधादिः सापिनेवविद्यते आपलिंत्रिकम
घातप्रहितोपिसतोमसितिगम्यात तस्या अथ्यत्तुलभ्यमानत्वादवतिलाव अडवत्रिअघवावंधितामिलागान
मितिगाथः इतिअनेन शिरस्तुण्डमुंडनापवासदिनायात्मनात्मकेन धर्मोत्तुष्ठा नेन इति तत्रिष्टुनेहितायव् यत
आत्मीय आत्मास्वघतक्रूपवचितनादितक्रुणानांमानसप्रत्यक्षेणस्वयमनुभवात् केवलितांतमार्वेण्यात्मानःप्र
त्यक्षाएव तत्र अत्तत्व ऋष्टयात्मकर्मणास्या विवनाशा ऽप्यात्मनोनवांतरगामित्वादस्त्येवपरलोकइति कहेय
ण्यऽन्यकालानुलावितनमतिपरंमात्ववाविदहेतुमर्व दा संत्येवआत्मनोवंक्काकल्पमप्यऽस्युक्तंमोगानांउ
रवात्मकत्वात् उक्तंच आपातमात्रमधुरा विषा क क टवोविषोपमाविषयाः अविवेकिजनाचरिता
विवेकिजनवर्जिताःपापाः२ तपोपिनयात्वनाऽङः रव निबंधनंकर्मक्षयहेतुत्वात् यथाशक्तिविधनात्र
१८ नडक्कंसोजुवोकायवो जणमणोमणुलंनचिंतेइ जे एनइंदियदाणो जाणयजोगाखायंतीतिम्स्त्रार्थः धध
समुजिणाअक्षिजिणा अडवाविलविस्सइ अमंतेएक्षमाहंसु इइलिस्कुनचिंतए अत्तवत्रोमन्नजिनाःकेवलिन
ःअक्षितिनिपातः तंतत्रअस्तिविद्यंतेजिनामहाविदाहेतु अथवातविष्यंतिजिनाइत्यपि स्वपाक्षलीकांतजिना
मिथ्यावादिनःपवमनंतलाक्कप्रकारेणआज्ञाःकथयंति इतिलिस्कुनचिंतयेत् अनुमानप्रमाणादिसिद्धत्वात्सर्वज्ञस्य ११
दित्यर्थः ४५ निदर्शनंत्वात्र तथाहि तत्रास्तमोद्वरिविधि परिवारावजश्रुता छ्वर्ष्यहालिसवायी बलवुवि

अवक्षलाः१ स्थायस्तेघांगएसक्कं घत्यारवायव्यपचतां तंतंनियोमसिर्यंघ मित्रांतसूरयावदनु २ रववतावंगातना
ञ्च रत्यामदर्शनेत्या इत्फकेपिबहूनांति मीमात्काप्पिदिवंगतः३ अघान्यदाघ्रशिष्यात नियोम्यातीवववृत्ते एव
समुत्सन्निर्बंध शुश्वोगङ्गदाहरे ४ स्वर्गंगातस्तवती वसवत्सलावतमा अवश्यदर्शनंदयं त्वामितिघावीसह
तं ५ मयाविवङसाधुना स्वदस्तुकमत्तत्पर नागा क्वापिवंडवक्षा गतेस्मिसमनुस्मरन् ६ तत्पपश्चविपदाञ्जु दे
वीस्त्वतोपिसकृत नायस्योपघमोत्यन्न स्वरकार्यैर्विलं बितः ७ तस्मिन्नागतेस्मद्यो विपर्यस्तमनानुरुः एवं
वर्चितयन्नूनं परलोकोनविद्यति ८ ज्ञानदर्शनयो रि या राधकाशांतवेतसः विदितान्तरानःसम्य मया
निर्यामिताःस्वयं ९ मदायंप्रतिपन्नाश्च विनेयाम म ये स्तताः स्वर्हलेषपितांघाकाण्यागात्तोकथमन्यथा
१० अगमं तदध्यावत्क्वोसो क्रियाकष्टप्रदाउधा ला गा त्रिदिवामनोज्ञाश्च मयात्मावंचितावधा ११ अक्कालाः
गाश्च दयापिकरिष्यमफलंस्तुनः परलोकेस्यऽसतिकःकि रपतेकुनालोमुधा १२ विमृश्यैतिस्वलिंगस्य एवमिथ्या
त्वमाश्रितः तत्रैवजिनकामोसौशुक्कागच्छविनिर्यीयौ १३ अथांतरऽवधिज्ञानाज्ञात्वासपत्रगुरोरिदं ज्ञावादिवगतःशि
ष्य विपत्ताधयातवानिति १४ अहोमहत्रवोजिनागमतत्वावितात्रपि वितुत्रिमार्गंमनुचेति मोहस्याधतमसाकुलाः१
५ इत्थोसाहमस्मद्विना अगलोनाविहनतेनातांम्रऽन्वचेष्टंते पस्यंतोपि [illegible] जनाः १६ अलवान पिधीरापि ×यतः×
सुधीरपि मालजन्तुसिमर्वाचां कल्पानादिवनाविधिः १७ तन्मोरुपेरितायावन्नामीडकमेऊर्दात नावादनाचिरा

ध्याके ज्ञार्विसन्नर्थमाख्यिताः २० ध्यात्वेत्यागत्यसप्तूरः स्तुत्वेरोगमिनाध्वनि श्रासामकं विवाक्तनवः पार्श्वदिव्यंच
उ.का.प्र. देवाक्तं २१ ततःसप्तस्विवाङ्व्रदर्शनमाणोमानाहरं अर्हएवदिपाणमासी मासीतप्राज्यप्रमादतानु २७ ॥
७४ सातानपसुधाचक्षा पेरम्मासातिक्रमश्चमात् दिव्यानुसावात्राज्ञासिविलोक्यतः २१ तस्मिन्नत्येवासेवनसा। तन्नात्रप
ज्ञातासावलस्तुरः ज्ञाणोमकंभस्तनाद्य ह८ दिष्टिनिलावयत् २२ सादवाघतदाक्रंते परीक्षितमलक्तान् प
ह्जीवकायसंज्ञानुपह विदाघबालकानूवाते २३ ह्ष्टाघमूरिक्तेवाद्य न्दरित्नूषण लूषितं इतिदाम्पे।
शिशोरस्य लकारावाविनच्यहे श्च एषाङ्गिम्। ए त्वागात्वा चिरंमसरयिष्यते मूगहलांखुणानिष्ठ
ह्नयाद्व्यविनाक्षिमा २५ विष्ठावपतिसते स्त्री रं कंवंसोकवमब्रवीत् रत्नवस्तुवालकारान् बा
लकः सञ्जनामुचव २६ ततोमष्टःसतंत्रावं अयो ह गलकंदले मालिकापितयाद्भूत त्वमित्ववेस
गङ्गदं २७ अस्याममर्ष्यात्तीमाया विलयेवाराघपङ्वा त ष्टव्वीकायिकसंज्ञोह ममिञ्चाशारणा श्रितः २८ अ
शाश्वसात्स्यमीप्राणा विषेकोतिश्रयाश्रुता यत्रोघीप्राणतानापि तद्वेष्टरणागते २९ बालेमांदीनताशासं।
पाश्चियादिप्रत्ताततः तेरवदूष्टितावृत्यें रक्षस्तुःशरणागते ३० ततः विहलेवोऽवलेवइ श्रावरपदिश्रपूजोम
ण्डकरइलसणागच्यवरस्कइ तिस्वतस्तुश्रलंकिशावदवी ३१ इत्याह्मत्कापिस्तुशास्मा सद्वरित्तस्यकंधरा या ७४
वमोटयितुंलग्न त्वावसावःस्तुनतोगो ३२ नगवन्नेकमारख्यातं श्रुत्वाजयीयधोवितं सुरिज्ञोगवतक्रूदि त्साप्या

ख्यातस्तुयातामिति ३३ यामकापिञकालोर ञवात्येघंसृदेरवनः श्राक्रोतःपततारवामि नाटनेतिववोवदरू
३४ यतद्वमादाह्व लिलिस्रा ददेजातीश्रापापायं साप्याक्रामतिस्तमिसी तज्ञातेशारणाव्यं ३५ यथा स्वाजीवे
कासुरव सोरव्यायैष्टपिवीश्रितः वराकणपाञंतकारायं तुपिवोपञ्जतोञ्चनं ३६ नगवन्नहमप्येवं नीतस्तुशारणंश्रि
तः वेवसुलासिमातश्रीमेमापिशारणाद्वत् ३७ तदाकस्पीतिदक्षोमि एवालेतिवदनूरुकः तद्दूषणान्निजयाद
निजयाद्वतंशिस्तुं ३८ तानत्रापानलंकारानक्षिपत स्वप्रतियद्दे श्रुताद्भुतोहिदारोपि निःसूकोजायतत्हशो
३९ ततस्तुरिव्रजन्कांचि दतिक्रांतोवनींतरः बा ल कंप्रायदर्शी दक्कायास्म्निलीयकं ४० तस्मिंस्तः ७५
स्याप्यलंकारा स्वविकादाडडघते सोप्याख्याय नि जा मारव्या मारव्यानंख्यातवानिति ४१ एकमाला।
वरस्याद कथाकथनकोविदः पाटलाक्लोलवसूरि स्तु साषितरसङ्कदः ४२ सोऽन्यदाप्रोत्तरंगंगा नीरस्ना
रेःपवाहितः तीरस्थितेरलोकै रिस्त्वाचसविस्मयेः ४३ बहुश्रुतंचित्रकथ गंगावहतिपाटलं वाह्यमानाऽस्तु
नइंत त्रुकिकिंचिस्तुलाषितं ४४ समाकर्ण्यात्याकर्णि सकस्मात्ज्ञानादितं स्रोकामकमनस्मीलं पाटलोप्यव
मब्रवीत् ४५ येनरोहंतिबीजानि येनजीवंतिकर्षकाः तस्यमध्येविपद्येत जातंमेशरणाद्भयं ४६ कथंश्रोच्ये
तितव्रावेवाविकृत्यस्थितेरिोवा कृपांहिवादादसूरि सस्याप्यानरणाववं ४७ तातापप्यवजंमित्र स्काविकारवण
वीयकंदीस्यालकमन्नस्करि मद्दूषाथदणोद्यतः ४८ ततःसोपिशिस्तुःप्राय स्नातुकृत्यविजातिधं इत्थंकथाकव

उ०रा०॥ ३५

थितं सुकाकिः प्रचक्रमे ४९ कापाश्रमे तापसोत्र सर्वदा वह्निहुत्कः तस्याटजेऽनलो नेवान्यदा दग्ध सद्
त्वचकः ५० यमदं मधुमपिंत्वा तपस्यामि दिवानिशं दग्धमेतेनैवोटजोम ज्ञातं तच्चरणाद्वयं ५१ यद्धारण्य गत
ः कश्चि द्वनिर्व्याघ्रलिप्यानिशि अज्वालयत्त्वमनष्ठ दग्धमेतेनाब्रवीदिति ५२ मयापि व्याघ्रलीनेन पावकः शर
णीकृता दग्धं तेनव गात्रं मे जातं शरणतो भयं ५३ इत्थं कथानकं तस्मै प्रत्यर्थं प्रकाश्य सः तस्थौ शिशुस्तत
स्तस्य लक्षणान्यादशुकः ५४ ताताप्यास्तर्कं वाक्ये। कापाख्यावीदृश्यपूर्ववत् लात्वं तस्याप्यलंकारान् स्वस्थि
धमवान ततः ५५ सोपि ग्रामाविजैनाम प्राघूर्ण स्मे प्रकाशयत् आख्यानं वक्ष्यमाणमाल वासिष्ठ नाल्पयी
नजं ५६ एकः कोपि स्थुवान्तरि वलोपतीवन्तृघ त स्वा ततागण्हीतं ते प्रिय्यापीति पृष्टवान ५७ लं
घनज्ञवनोद्योगी ध्यास्मृत्वाप्यधुना स्वान ख्यातिय क्षि मत्पृष्टस्य कस्यव्याधेरुपद्रवात् ५८ तावादीद्योम
रुक्षेषशाखाद्वयोः मोरव्यालतावत्त सपवबाधातगमत तेद्दिशरणाद्वयं ५९ आख्यानमित्युदित्वा ज्ञापयित्वा
चपूर्ववत् शिशोः स्थितस्य तस्यापि लक्षणान्यग्रहीत् रुक्ष ६० तृतीयोपि स्तुरतो बालं शाठ्यनालग्रणीं तं सचनस्पति
कायास्यं पंचमं स्थिरेरिक्रत ६१ तस्यापि लक्षणापणं ग्रवीत्तं सोद्यामयुतो त्यापीत्याख्यानमाचख्यौ स्वालि स्वाख्या
नपूर्वकं ६२ ह्यामग्राफलाकीर्णे क्वाप्यकपृक्षसत्खगाः हंसोद्भयं ना शरणमिति शिक्षावतसः ६३ तपा
चवस तानत्र निरावाधमयान्यदा अपत्यानि वल्लन्थ्येत नीडाक्रीडतिजज्ञिर ६४ इतश्चतस्य हंसस्य पार्श्वी ३५

पार्श्वीतरुं परिक्षिप्योच्चै राहरोह क्रमोपरि ६५ तयावल्लतया त्येक्ष विलग्नस्तु जगाम दाव आदत्वं ता
न्तानि खगापत्यान्यसत्ययत् ६६ ततस्ते विहगाः स्वीया पत्यविध्वंसदुःखिताः ऊर्ध्वं तस्मात्तुल्लं पौषि रिष्ठमोक्ष
र्जुमिषः ६७ अद्ययावस्तुरवद्के स्थितमत्राक्षुपद्रव अस्मादेव लताभक्ता दथात्क्ष रणाद्वयं ६८ इत्यदी
र्यकथां तस्मा लावं शायलप्रकाशयत् तस्य प्रश्नसमाशावस्या प्यादद्भूषणानि सः ६९ ततोग्रे प्रस्थितः षष्ठं वसक
याख्यमर्तकं वीक्ष्यतस्याप्यलंकारान् सोत्तदाद्वेक्षुभः स्तुकः ७० निजामाख्यांसमाख्याय सोप्याख्यातव
३२४ श्रवादी द्वीडियादीनां वत्तलीतत्र संलवात् ७१ तथाहि नगरे क्वापि परीते परितास्थितिः लीतावहि
ः ग्रामान्तगाः हृतेः प्राविशन्नृतं ७२ जान्ह म ध्य स्थितिर्लोकेरल्लादिक्रयसीरुतिः निष्कारयमा
नान्नगराहिद्विषोऽपीडयन्त्रथेश ७३ उस्त्नः शर णं तावी त्वाशयाविशतोपिताम् निरीक्ष्य दुर्दशां प्रा
नो स्पतकोपीत्यतापत ७४ तीमाः पौराः कथंयंति भ्रांतिरूतिवषिषः तदापि यातमासंगा जातं शरणा
तोभयं ७५ यास्सोपनयेतेन यो केप्येवंकथानके श्रुत्वं चतिस्रः बालो द्वितीयामब्रवीत्कथां ७६ नगरे क्वा
प्यभूत्नृपः सचदुष्टो निजैर्निरैः स्वीयपवरे वीर्यं सर्वदाचीकरद्भृशं ७७ राजवस्य प्रतापस्य सर्वे जनमंडळ
यतः खिन्नास्ततो खिलालोकाः परस्परमदोवदत् ७८ यत्र राजा स्वयं चौरो दंडाकस्वपरोहितः वातपौराः कुत्र
गम्या जातं हि शरणाद्वयं ७९ कथां सोपत्यं प्रोच्य दिमा स्वाभनमप्यसौ नास्वानोसद्वक्रमं जनं द्रुत्वयदः ८०

उत्त।ख। ९६

ततस्तृतीयमाख्यानं वक्तुं प्रारब्धमात्मनेकः तथाहि काश्यां स्वग्रामे द्विजन्मा कोपि कामुकः ६१ तस्य चासीत् सुताम
ख्यानं वक्तुं प्रारब्धास्मात्मकः तथाहि काश्यां स्वग्रामे द्विजन्मा कोपि कामुकः ६१ तस्य चासीत् सुतामध्य वयात्रुपित
स्वघना उदयस्वपालावण्या जगावत्रणधर्मजरे ६२ अन्यदा तां सुतां वीक्ष्य चिरं सुसहितो नवत्व नदियबललतो
गेहः स्थानास्थानविचारयेत् ६३ तां च कामयमानोपि न सिषाव मलज्जया तत्कामस्यानिदुद्यातस्य उज्जेहीण
तत्तदेशं ६४ तं चाति दुर्बलं प्रेक्ष्य सनिर्बंधं तदाना श्र   ह्मीक्षामतारहुतं सोप्पा चाख्यायघातघं ६५ ततःस
यत्र्ग्राहद्दा यद्येनानाकुयाद्वयं तदाविप्रविप्र   ६६   त ज्ञात्वा ग्रामीगतः ६६ विप्रया कार्यमाप्यत
तदेतं जीवयाम्यहं निज्ञोमत्रीदियत्रीति ज   रव्   नी   योयथातथा ६७ सा विचिन्त्यतिं ते शोचे माका
र्योरभूति प्रियं अस्वकेताणुपायेन करिष्यामि तवे   दि   तं ६८ तमित्याश्वास्य मातृत्री मिति शोवाचदंतिनी
वेदिनः सुतां यदा सुलपश्चाद्दिवां स्ते ६९ कुलत्   तद्दनिशायां तद्गृहं शालयं ब्राजः शीलाङ्कुशयंत
त्रा गतंप्रकं च मानयेः ७० दृष्ट्वितिनावाह्यातं च माकार्षीर्यत्समीहितं अथातद्विक्षुल्यकः सातापत्रुपयास्य
ति ७१ तत्र च माहविद्धंला स्त्री चक्रे सापितहृचः विक्षुद्धो द्विजनोकार्यमपि सद्यः प्रपतेद्य ७२ रात्रौ च मा रत्वो
काया सायद्देहणा कौतुकात् दारावद्गुणितं दीपं लाव्राय स्वालयं ययौ ७३ तन्मात्राप्रदितातांहां प्यागात्व
द्यसमंदिरं तांचोपनुस्थानिः शंकं रतश्रांतोस्वपीत्सुखं ७४ दारावसंपुटाद्दीप माविष्कृत्याथ कौतुकात् प
९६

रूपं तीलक्षुतांतत्र तातं दृष्ट्वा त्यचिंतयत् ७५ अहो मया समं माया मात्रापि सुतीकृता कन्तीत स्यामिदानुं मम
किंलज्जयाधुना ७६ किंच स्वतातमाप्यत्र मप्रर्णकंलज्जाम्यत्र नत्वीना मृतकल्पनंक्या वदनाच्चरोनकि ७७ सावि
श्वयपतिपित्रापि समं रसमयथाम्भवि रतश्रांतिचात्तो सुप्तौ शावुद्धतां सूर्यामित्र ७८ मातातस्यास्तुतः कांत विद्याश
दयत्तुः स्वतः अलखुनिज्ञायामिन्या ज्ञातस्ताविद्यत्ताप्रत ७९ उज्जातप्रैरावो विधि विश्रस्त्ज्ञातिवातापि षत्तुदेया
स्विलिलोकेस्लेजागर्तिनातुखी ८० तत्र विश्रीवचःप्र   वे प्रबुध्यातदंगजा श्रुत्वातदीयलावंचा वगाम्यसुतरां
दादो १ मातस्त्वं विप्रो क्राम यद्यक्तं वक्तुमानयेः य   त्ते   नवाहतस्तात स्तदन्यंतातमेषय २ इमामाकर्ण्यता
थावं ब्राह्मणीत्यब्रवीत्तुनः नवमासानृध्नीयत्तात्तो   क   ष्ट   नाक्षरियामया ३ विप्रुत्रैव चिरं यस्या मर्हिते सापितं
दना मक्तांतमन्ददत्तन्ते ज्ञातं वारणतोलयं ४ दुर्वस्त्रा   व   नाश्वं मित्तुक्के पिकघातके तनात्तुकाःशिष्टस्कार्यमा
ख्यानमिदत्तुक्त्वाम् ५ तथाहि काश्यां स्वग्रामे विप्रः कोपि   महाधनः सवधर्मधियामूढः सतावरमचीरवनत ६ तस्
स्यपाल्यारव कुल मारामं च विधत्त्यसः प्रवर्त्यं भागयज्ञं च शुजस्वकारसः ७ अयं हि धर्मद्वाणाम परलोकेस्ता
त्रिष्यति ध्यायत्रिति सयज्ञेषु छागलानवधीद्रहून् ८ स देवसोत्यदाप्रेत्य भागधेयादपद्यत सोपि छागःकश्चा
द्दिहि ज्ञानोस्तत्पीतत्वघता ९ यज्ञेदत्तुतीयमानः स्व वृद्धिरवमोदात्स्वोपज्ञं व द्धटाकादि दृष्टा स्वां जातिमस्मरत् १० ५५×
मयेयकारितमिदं ममिवात्वहिप नाय मिंदलं वंस्व सत्यंस तुष्टुस्त्वयत्रुतः ११ तथात्वंतं च तं वीक्ष्य ज्ञानी कोपि

उत्त०टी०
७१

महातमनिः तत्सर्वं तत्र वृत्तांतं विज्ञायैवमबोधयत् २२ स्वामिनं किं त्यजसि वैदं संसारे वनश्चरो पिता धर्ववर्जितामरवाश्च
य किंबहुभक्षणेषणा २३ इतिमाधुवचःश्रुत्वा सद्योगमोनमाश्रयत् स्वकर्मण्युदितकिं हि इत्थं निरीक्षितं चित
यत् २४ हलीकःसाधुवाचाय मनोऽवदितत्वविस्तरे अधाद्वयद्विजासांस्तु मित्याश्च र्यसराकुलाः २५ किमप्राम
पोलगव न्ताकर्ण्य सवतांवचः हलीकवेदाक्षेनागा इवमंत्रवशीकृतः २६ मुनिर्जीगमलक्षनीतो श्रुत्वा सोऽभगा
लोलवत् दृष्ट्वाचितवचकादि जातिस्मरणमासदत् २७। ततोऽङ्कः स्वाङ्कुभक्षन सुधि ऊर्ध्वमयोदितं स्वकर्मणा
स्यापमस्तु ज्ञात्वामोनं दाक्षेजातं २८ ततस्तं संजातश्रो श्रुः कः प्रत्ययस्फुरेनो विनोपत्ययस्तुक्तं हि परारद्धं
श्रद्धीतकः २९ साधुरूपसमहंतः पाशाव नि हि तद्वयं निधिं चेद्दर्शयत्येष तदा स्यात्प्रत्ययस्तवं
३० तदा कार्ष्णि निधिस्थानं दर्शयस्वेदितःस्वातिः भार गा गत्वा निधिस्थाने पादाग्रेणाऽखनत्तुवं ३१ ततस्तं नर
येऽजीन प्रत्ययैर्यसं निक्षि सद्यागणस्तुवाच जिन धर्मस्य प्रत्ययप्रथम ३२ धर्मं स्तुवाणास्तं नत्वाना नोगापि प्रतिप
घसः विदिता नृशबः सद्यो देवत्वयमविंदत् ३३ स्वत्यामवारणंतावी त्याशायामद्विजोयथा नदाकाविक्षत्तवत
स्मावारणतामगात् ३४ एवंमयापिनीतिन नवंत शारणीकृता चेन्मुमंतितदामेऽपि त्राणमत्राणतामगात् ३५ इत्थं च तु
निशम्यानि प्रोक्ताहिनोदितिरपि नवुत्तीवांत्यवनिष्ठा ऽसाध्वीत्यागंशवाप धिः ३६ ततस्तस्याप्यलंकारान् स्वरिज्यो
हवदेवन तुष्टोऽजनो दिनादृब्धे स्वप्यत्यऽस्थिरिवांभुविः ३७ एवं पद्माकुमाराणा मात्रिरात्तरणवृजिः अतिय हेतुर्विक
न०
७१
ल्ये शत्मानंच बलारसः ३८ ततोऽहतं हतेस्तरिः भवरोगांतप्रवक्रमे सेवाध्यायो शिखनांमा मा इष्टीदितिचिंतयन् ३
९ देवोऽप्येवं परीक्षातिमिप्रानष्टवृत्तावाप्य ज्ञाविष्का व्यकरोसाध्वी तत्सम्यक्परीक्षितुं ४० तां वयुवीमलंकार
निकरैःपरिमंडितां वीक्ष्य सूरिः समंरं सारलमेव स्ववाचसः ४१ अंजिताक्षीहरितलणा व्यषिता तिलकांकिता वा
सनो डाहद्दहुष्ट साध्वि किं कृतआगता ४२ सूरस्मास्य तिवचव श्रुत्वा रोषत्तराकुला सावतिम्यपितिः शोकं प्र
स्तुवायेतितं जतं ४३ सर्षपसर्षपमात्राणि परच्छिद्राणि पश्यसि आत्मनो बिल्वमात्राणि पश्यन्नपि न पश्यसि ४४
किंचिव शिक्षयप्रान्यं निर्दोषः खलु यो नरते स्वयं स दोषस्यापरं नशिक्षयितुमर्हति ४५ यदि चैवं मन्य
सेत्वं श्रमणं ब्रह्मचारिणं सर्वलिङ्गस्ववर्णेस कृ य मुग्धविहारिणं ४६ तदात्यदिममात्यर्षेः स्तुक्त
र्णः किंप्रणस्पसि विलोकयाभिज्ञ एष यथाहंते प्र तिशहं ४७ तयेत्युक्तवादितःसाध्वा हलीकः सवजन
पुर। ददर्शीसिनंमागत्व कृतं तनिषनांकिता ४८ तयो द्वौ तं कृत स्वरिः सिन्याक्षमंविहायसः नत्वाग्रमिच्छ
स्पैव स्वरेसाहिवयोगतः ४९ अपीपितृस्यतं तत्तिस्कंधप्रहत्तार्यचानमत आहरसचादोनांपम सूपंयदिहवीक्ष्यि
ताः ५० तन्मयावग्रहं प्राप्य मया दमोदकादिकं एषणीयं प्रासुकंच गृह्यतां गृह्यतां कृतं ५१ नाद्यतोद्येऽहमित्यु
क्वे वदवुः सूरिस्तुनादरे पारस्त्रीलक्षणो घोषो हृष्यतामितिचिंतयत् ५२ तंमुंचप्रावस्त्रश्चात्तं सेयात्स्पस्कतास्तु वत
ज्ञियानतेति जल्पंती नाकेऽरमणीयथा ५३ सल्लजाभक्षराकुट मपिस्वरिः पतद्गृहं नस्तुमोघनवोनाम्नी सत्री
पित०

दृष्टमिवांबुकं ४४ ततः उत्सहत्प्राणेष्वमाविष्यप्रजल्पं तत्र याक्ष्यपः कैतुमारे ते मोदकादिकं ४५ तावत्तत्रानले
कारा निरीक्ष्य कुपितो लक्ष्मां तमाचार्यमुवाचैवं चकुटीविकटाननः ४६ अरे पापत्वया हंत मुत्राव्यापादिता मम
देवि कथममी तेषामलंकारास्तवांतिके ४७ रे दुष्ट शिक्षयापि त्वं साधुवेषविडंबक यास्यसि त्वं कथं जीवन् व्यापा
द्य मत्तंदनान् ४८ श्रुत्वेति तद्वचो तेषां साधुः साकुलमानसः अधोमुखः स्मारवातो दृष्वा ताध्यासतवानिति ४९
अहो विमूढचित्तेन कार्यमेतत्कृतं मया यदेतदीयपुत्री एणा मा ददे त्वपुण्यतुजः ५० मत्वा तं चसकलं ज्ञात्वं त्व
मिनात्मना तदसौ मां कुमारेण मारयिष्यति केन वि न ५१ पाप्मनो निखिलस्यापि फलमेतदुपस्थितं इद
नीमवतः कोऽत्र शरणं मे भविष्यति ५२ अथवा ह वे सौवद मविमृश्य व्यधामहं तत्संयमसुखस्यके
भृत्वमयालोगकाम्यया ५३ तदेवं चिंतयत्येव मायासं ह त्यंतासुरः श्री विर्वत्वस्वतनु ऋतितिदिशुखः ५४
भिन्नाविव भगवन् मारे मिष्यामि वःविया: स्वयंवियी मयः प्राज्ये राज्ये प्रार्थितास्तवत् ५५ अहं द्विजतमाद
त्या स्वैरं त्वमहर्दिकः स्मृत्वावाक्यवशात् त्वदागवहरागमं ५६ मदागमानकस्मिकाल सापावरत्वय
सत्कृतेपानो वात्यमदेवकार्यकुलवतः ५७ संयमत्वत्वा विनंस्य उपान्दिबोधयितुं मया तत्राद्भविरच्यहत्पेय
दृष्टमधुनाधुनि ५८ मायेवत्तुभ्यदाक्षत परीक्षार्थपरिस्फुता प्रकटकाया कृतादारका अहं समाधी का विकुर्विताः ५९
तातावत्तु द्वावःप्राज्ये मोऽस्मात्वदिवरं मयोदयादिमित्यादि नयेतद्वैसविषधं ६० शोकालंकमसंतस्मा त्पक्तामा

दसमवितं उन्मार्गगमनोऽवाह सन्मार्गंकृततात्मनः ६१ किंच संकेत दिव्यापमा विस्मयप्रस्तासमन्तकृतघ्ना आणद्दी
णमणुरु अत्यक्कजा नरतवमसुदंनइतिवुरा ६२ चत्तारि पंचमोऽरु णमयाइ गव्भेउ मणुआलोममत्स उद्दंवदराजणं म
कादेवातणआवति ६३ इत्याद्यागमवाक्यानि जानन्नपि सूरिरीतिः मद्वागमनेष्येन कर्मीरस्वं किमीदृशं ६४ अ
न्यच्च दिव्यताश्रादि विलोकन कुतूहलात् कालं यातं बहुमपि नैव जानन्ति निर्द्दिलालासं पार्विवानि वज्जुक्काः
जराः ६५ शुभ्मा निरूपित दिव्य नाटकाक्षिप्तमानसिः जइ स्वैरत्वषण्मासी नित्यश्रातिसुहन्तैव ६६ तदृत्त्तावि
मोहाय कर्त्तीवानिवत्तुज्यात कल्याणेपि किंमु का रा ताधिकत्वघातवधिं ६७ तथाह्याश्रापियदा कुर्वीत
वमनीदृशं ६८ धर्मे जगति कस्ता दार्घ्योल विष्य ति ६९ तद्गुरावरितं सर्वमालोच्येदं सदाधियः समाचरत
चारित्रं कर्मकक्षकृताशनं ७० गीर्वाणवाणी श्रुत्वेति व तितुद्देमस्वाध्यायः स सूरिः स्वं दुराचारं स्वयोत्थयानि
निंदत ७१ वारंवारं वत्तात्स्व मायांपाददावादीति साधुः साधुसत्याव सर्वादिष्यो हंम दोमात ७२ अहं हि नरकाध
४कर नं उपन्तोपि स्वैमृतिः मोक्षमार्गं त्वयैवाथ प्रापितोऽस्म्यधुना ७३ धर्मादृष्ट स्यामहान्यो धर्मोदानविधायिनः तवादृणा
दं निवस्या कुर्वामि किमतःपरं ७४ नारदमतिनिंदेति स्वस्थानमगमत्सुरः आलोचितप्रतिक्रांत स्वपोत्थयं वकारचा
७५ सुरोऽपि सूरिरिति वाते प्रमादतः मद्दुरः स्मयित्वा स्वापराधं सुरलोकमगात्ततः ७६ नायादृस्वरिरितिः सदा मन्मावरणाक
सोऽहमपराधहसुमंनतथाविधेयं सूरिःसएवमहवेस्मयथाचएषा साविस्वयावतिवरिः सततंममहयः ७७ इति सम्यक्त्वपरथ

उत्तरा॰
७९

त्स्त्रीआषाढाचार्यकथा २२ ॥ इत्युक्ता द्वाविंशतिपरीषहाः नन्वेते कस्मिन् कर्मण्यवतरंतीत्युच्यते दंस
णमोहे दंसण परीसहो पन्नस्नाणा य पढमंमि चरिमेऽलाभपरीसह सत्तेव चरित्तमोहंमि १ अक्कोस अरइ इत्थी
नावरणे चरिमे त्ति अंतराये अ यथाक्रमं सप्त चारित्रमोहे इति ताबाह अक्कोस अरइ इत्थी निसीहिआ अचे
ल सक्कारपुरक्कारे एक्कारसावेअणिज्जंमि २ पंचेव आणुपुव्वी चरिआ सेज्जा यतवो अ जल्ले अ वह रोग
श्च तणफासा एकादश स्युर्नवेदनीये ३ तथा उत्कर्षतः समकं द्वाविंशतिरपि परीषहास्तदयेऽपि मिथो विरुद्धयो
शीतोष्णयोश्चर्यानैषेधिक्योश्चैकतरस्याभावात् तथा निवृत्तिबादराख्यनवमगुणस्थानकं यावत् द्वाविं
शतिपरीषहाः संभवंति तदयं सूक्ष्मसंपरायाद्विवेहचतुर्दश समानां चा
रित्रमोहप्रतिबद्धानां दर्शनपरीषहस्य चतत्राभावात् तदयं सयोगिकेवलिनि एका
दशानां घातिबद्धानामभावात् तदयं षड्विंशतिनवानामिति ॥ साम्प्रतमध्ययनोपसंहारार्थमाह ए
ए परीसहा सव्वे कासवेण पवेइआ जे भिक्खू न विहन्निज्जा पुट्ठो केणइ कण्हुइ त्तिबेमि एते अनंतरोक्ताः प
रीषहाः सर्वे काश्यपेन श्रीमहावीरस्वामिना प्रवेदिताः प्ररूपिताः यान् ज्ञात्वा इति शेषः भिक्षुर्न विहन्येत न प
राजीयेत स्पृष्टोबाधितः केनापि द्वाविंशतेरेकतरेणापि कस्मिन् कस्मिन्नपि देशे काले वा इति सूत्रार्थः इ
ति समाप्तौ ब्रवीमीति प्राग्वत् ४६ इति श्रीतपागच्छीयोपाध्यायश्रीविमलहर्षगणिमहोपाध्यायश्रीमुनिविम

७९

लगणिशिष्योपाध्यायश्रीभावविजयगणिसमर्थितायां श्रीउत्तराध्ययनसूत्रवृत्तौ द्वितीयाध्ययनं सं
पूर्णं ॥२॥ अर्हं उक्तं परीषहाध्ययनमथ चतुरंगीयमारभ्यते अस्य चायमभिसंबंधः इहानंतराध्ययने परी
षहसहनमुक्तं तत्र किमालंबनमंगीकृत्य कर्तव्यमिति प्रश्ने सत्याह मानुषत्वादिचतुरंगदुर्लभत्वमालंबनम
द्भिधेयमनंतरं तदालंबनमनेनोच्यते इत्यनेन संबंधेनायातस्यास्येदमादिसूत्रं चत्तारि परमंगाणि दुल्लहाणी
ह जंतुणो माणुसत्तं सुई सद्धा संजमंमि अ वीरिअं १ चत्वारि चतुःसंख्यानि परमांगानि प्रधानकारणानि ध
र्मस्येति शेषः दुर्लभानि दुःप्रापाणि इह संसारे जंतोर्देहिनस्तान्याह मानुषत्वं नरजन्म यतः एगिंदिअ
इच्चाइसु परिब्भममाणाणं कम्मवसगाणं जीवाणं संसारे सुदुल्लहं माणुसं जम्म १ श्रुतिः श्रव
णं धर्मस्येति गम्यते यतः आलस्समोहऽवन्ना थंभा कोहा पमाय किविणत्ता भयसोगा अन्नाणा वक्खे
वकुऊहलारमणा १ एएहिं कारणेहिं लद्धूण सुदुल्लहंपि माणुस्सं न लहइ सुइं हिअकरिं संसारुत्तारि
णिं जीवो २ त्ति तथा श्रद्धा श्रद्धानं धर्मस्येव सापि दुर्लभैव यतः कुवाहमिच्छत्तनिविसजो गउ कुसमयपासंडा
विमोहिआ जगा न सद्दहंते जिणनाहदेसिअं चयंति बोहिं उ णके इ पाविअ १ ति संयमे विरतौ च शक्तयेवी
र्यं सामर्थ्यं तदपि दुर्लभं यतः सद्दहमाणो विजउ सम्मं जिणनाहदेसिअं धम्मं न तरइ समायरिउं विसयाइपमा
यविमूढो १ रनिष्ठीक्षिकारः स्वाजगरपासगरधन्नेय जूए धरयणे पूअ सुमिण इचाक अ चम्म जुगा य परमाणू
॥ यदि वसमये उमिश्रमाथं मनुष्यत्वादीनां च दुर्लभत्वे कृपयता अन्यानि कांदयोर
मह घाता सुचिता तोऽश्रेवमा ×

× दुर्लभं ×
× आलिङ्गर वाणा ×

उत्तरा०
७१

१७ इत्यविहंतामगुअलंल १ तत्राचालाणगालानंतेतडपल्लक्षितमुदाहरणं बालकस्तचिरं तथाहि अत्रैव भ
रतक्षेत्रे पुरे कांपिल्यनामके ब्रह्मा लिखाल वहूप ब्रुलन्यात्कावत्तस्त्रिया १ तयोः पुत्रो ब्रह्मदत्तो ब्रह्मल्लप
स्त्रातसति चुलनी रतदीर्घीरव्य त्वपतीतः पलायितः २ ब्रह्मदत्तो वरधनुना समं पृथ्वीं परिभ्रमन् सुंदराकृतिरि
त्यन्य ग्रामनाम विक्रनवित् ३ ग्रामे तत्र देवं ल्यसीत सहायं इदर्शनास्त्वपि दिवानिशं सवमानं ब्रह्मदत्तोऽज्ञा
वीदिति ४ ब्रह्मदत्तो लिखलश्च राज्यमाकल्प्य मामरव मङ्गमीप्यव्यागम्य मङ्गणः स्यामदेय घा ५ उमित्वेच
क्राहिडः सोयः स्वस्थान मगमत्मुदा क्रामेणा ब्रह्म द त्तोपि चक्रावर्त्तिचमासदत् ६ तद्विज्ञायस विप्रापि
कांपिल्यपुरमागमत् अलिपक सदाचात्त्व कि णा सादद्याधिकः ७ नातारविमि वोत्स्त्को द्रष्टु
पिन्टपेनसः नापपापइवस्वर्गे पावत्रामपिनहर ह ८ विनाहि पुण्यविधुणे इष्टार्थोपत्वपसंगमः सोथ धा
वेतिजाल्प्रमिं चक्रैधुडम्पानदां ए अथ सादशालिवं पैः कीडायितिग्रीतवस्प छिजस्वं धुजपुवात्रा वृजद्दूडा
धारः समं १० स्वपोषतेनधजंवीक्ष्य सर्वधजविलक्षणं इदृशोयंधजः कस्य त्वष्टत्पारि पार्श्विकान् ११ नविमइति
तिरुक्ते पार्थिवस्यमञ्जस्वतत् अल्पर्समागतं तत्र वेत्स्यापालस्यस्वयं १२ उदशात्तुसहायोसौ मम्नासीदिति चिंत
यन् गजाद्वायितं चक्री सस्नेहं परिषस्वजे १३ तस्मै कौशलिकीं वार्त्तां मा प्रच्छीति स्पावदत् याचस्व सन्मतेम यो
यत्नसंग्रोवतेधुना १४ विप्रोजल्पत्प्रियां पृष्ठा याचिष्ये यामहं विनो विप्रस्याथ जपः पाश्वे नाटष्ठाइतमापतेः १५ ७१

द्विजस्ततो निजग्रामं गत्वा प्राह्नी दितिप्रियां चक्रीतुष्टोददातीष्टं तत्किमत्यर्थयामि प्रिये १६ तद्विज्ञाव्यतिमादध्यौ द
द्धिः प्राप्ता दृश्य विद्विनःमान यिष्यति मां तेन संपदुन्मत्तगर्वितः १७ यडक्तं प्रवर्द्धमानः पुरुषः त्रयाणामुपघातकः पू
र्वार्जितानां मित्राणां दाराणां वेश्मनां तथा १८ तदस्मै ताहशाकिंचित्प्रार्थनीयं वदाम्यहं जीवामः सुसुखं येन नचो
त्कर्षः प्रजायते १९ ध्यात्वेति सात्मध्याहद्दिज स्वामिन् याचस्व भोजनं दीनारदक्षिणां चैकं भरते सर्ववेश्मसु २०
नगरग्रामदेशाद्यै वेंद्रुत्तिः किंपरियहैः कष्टाद्गलो तावन्निष्ठ तिषामत्पाल्पनादिना २१ तत्प्रपद्य ततः सद्यः सो
पिप्रो ग्रपतिके अयाचत स्वजायोक्त मित्रं विचव मो दत्ताक्र २२ अहं हि प्राग्त्वधन्यद्भ पलोलो स्यततः प
रं वदतः पुरस्त्यमी श्रा मात्यलोक श्राद्दषपि २३ प व म त्रिमुपुरेत्तुक्ता परेणापिउपरादिश्च लोक्ष्येहं सरत
क्षेत्रे सकलेष्वयघाक्रमं २४ इत्थं सर्वत्र तद्रुक्ता च लो क्य ब्रह्मदत्तेपुनः इत्स्वार्तं च तं विप्र मित्यवेमेदिनीप
तिः २५ अत्यान्मतः किमेताव घाचसे त्वं महामते प्रत्युः शाकल्पवृक्षात्किं करीरं कोपियाचते २६ त्वमेतद्यावता
मा नोहि याश्वात्यासाम्नल हामे विडंबनाप्रायेणिदं तव्यदंहं दाउमुक्तसाव २७ तद्विष्टतपुष्पदेशाद्यं प्रविणंवाय पे
प्सितं संप्रिय स्वमदत्यस्मैं तुष्टू विषयिंकपुरवं २८ विप्रः प्रोवेनदेशाद्यैः कार्यमममहीपते किंतु ष्ठवीत्वामवदं दे
ह्लिवेहाउमीहास २९ तदाकर्ष्य हपोध्यासी द्रोस्तत्यपि दातरि नादाउ मीष्टेति तीप स्तंद्दाम्येत देवहि ३० धा
वेति चक्री तं ग्रावं प्रतिपद्य स्वसद्यनि तस्मै ताजनदीनारो दत्तो दिव्येवचीवर ३१ ततः प्रतिगृहं विप्रो भुजानोपित्वपा

ज्या पारंगुरस्यतस्यापि नभापापारमन्वतः ३२ तदिकिंलरतदेव क्षेमनोधांतमाप्यमः चक्रवर्तिशरलाख्यं लयं
वास्कमाप्नुयात् ३३ दिव्यातुला वाग्र्दिवामस्येो पृथ्वीपतेर्लोजनमंस्तुवीत स्वच्छानरवान्कउधर्मदीव। धुर्नवरि
चलनतेप्रमादी ३४ इतिचोल्लकदृष्टांतःप्रथमः १ अथपाशकदृष्टांतः तथाहिगोल्लविषये ग्रामेचणकनामनिचणे
श्वरीविप्रोजैन विप्रास्तच्चणकाह्वयः १ अन्यदातद्गृहेतस्थुर्ज्ञानिनःकेपिसाधवः तदाचतस्यपुत्रोभूज्जातदं
तैःसमं २ जातमात्रंचतंबालं मुनिभ्योनमयद्द्विजः दंतैःसदंतोसौ जातोस्तीतिनिवेदयत् ३ ततास्ते
मुनयःप्रोचुर्बालोयंभवितानृपः तक्ष्मवाचणको ... रि विषसाध्यसतकानिदं ४ मरक्षतोप्युपमायासीद्गु
ज्जारेनिरयगतिं ध्यायतिदृष्ट्वातद्दंतान् समा धु लय स्वदर्पावकूं ५ मुनयोप्यवदान्नेवमयंहिरदध
र्षणात् भविताह्वयतिर्विंबा तरितालरिताग्रुणेः ६ न नस्तस्यातिष्ठच्चाक्य चाणक्य इतितत्पिता साधश्र
क्षद्धितीयश्रु रिवहृचिदिक्रमात् ७ कलिदिकाःकं वपोठेसचकारस्वनामवत् जन्मांतराद्युगामीव श्राद्धत्व
चादितोश्रयत् ८ योवानपर्यायेणोपीत्र कुलीनांविप्रकन्यकां निर्धनापिहिमातापा इवाधीनाद्यमंवधात् ९ अन्य दा।
तत्पियास्त्राउ विवाहेगाद्ब्रातृपितुः निर्धनत्वेनसामान्यत्वपात्तरणवर्जिता १० मातृस्याभ्रातृणोहूढा स्वइमिन्यो
पराअपि तत्राययुर्महामूल्यवस्त्राभूषणभूषिताः ११ तामेतापरिजनःसर्वं आकृतयासमाददे वाक्येःपंकभूषपीय
पिंस्त्र्यःमंत्रालापादिकं १२ चाणक्यस्यागानंनेतु नकिंचिक्काप्यजल्पयत् आदराद्वितावन्सर्वैः स्पीणांनउवउ

८२

श्वतां १३ तांवत्तृणानोवस्त्र गंधमाल्यादिवर्जितां श्रेष्ठरायीलगिन्यादि रपिवादमदीलयत् १४ चाहनायारस्यो
प्यस्याःप्रतिपतिनैवकिार पंक्तिलेदंचविग्यते नोजनादाविपिवधुः १५ ततोतिलज्जितोद्विग्ना दिःस्थ्यात्स्यान्पि
रालये कथंचिदपिवीवादमतिवाहयतिस्मसा १६ विवाहांस्वगृहेतीउ साष्टी यरवीवरिः श्रामात्यतुर्यदिशाक
श्रुवदस्मुजलाविला १७ चाणाक्यनापतद्दुःखदुःखिताउःखकारणं दृष्टापितात्कुस्मान वणवन्नक्षियावदत् १८
तातावश्रीसनिर्बंध मुक्तामुक्तागणोपमं मुखंतरयस्रवज्जं स्माद्भकथंचित्परालव १९ तच्चित्रागमावाणक्ष्या
स्थतसीविद्याचितयत् इतंजराविदारिष्यं सोझाम्नं म रणेड्दणो २० परंपरालवस्थानं विद्याद्यारियामव
हि येनमातर्गिरोप्येवं प्रापद्यपरालवं २१। ... का श्रायंतिधनिनां मसत्यामपि वंधुतां लज्जांतउय
तिलीका स्वाविकस्वजनैरपि २२ कलावानुत्र ल वावदाता।यशस्वीरूपवानपि विनाश्रियं लवेत्न्स
स्त्रीनिःस्वजनःक्षीणकंठवत् २३ दिस्थानाशायतकिं वि द्यातारंप्राप्तीयस्वयं हिजन्मनां द्रियाभिव निष्कांनप
रमंमतं २४ ममदिस्थापतोदस्तु लावीराज्ञिवाकेनवित् नापापशांतिःशिलस्य नहिस्यात्मघनंतरा २५ ददाति
नंदस्त्वयश्च विप्राणां बहुलंधनं गैविरयतिजगामद्राक् चाणाक्यःपाटलीपुरं २६ सोधकार्तिकराकायां हवैन्य
स्यासनद्वउजा गत्वास्मानसत्तानंद स्यासनमशिश्रियत् २७ अथराजसत्तानंद महीपतिसपागमत् पाकनमिह
द्धावणा निमिवत्तनसंदुत्तः २८ तत्रस्थवीक्ष्यचाणक्यं मित्रुउवेबवीदिति विप्रासोनंदवेरास्य छायामाक्रम्या

... BOMBAY BRANCH OF THE ASIATIC

उत्रा॥ ८२

तिष्ठति॥ २९ ततश्चाणक्यबुद्धीनां दास्युवाचेति मादृशे तथ्यं विदेशमध्यास्व द्वितीयं सिंहविष्टरं॥ ३० स्वामस्त्यग्रिमा
सनेमं ह्यमंडलुरितिब्रुवन् सतत्र कुंडिकांन्यास्थाच्चात्याक्षीदाद्यमासनं॥ ३१ तृतीयामवदंडेनचतुर्थंचाक्षमालया।
पंचमं तु स्वसूत्रेण सोऽरूधन्नमेताटयन्॥ ३२ ततो दासीजगौ धार्ष्ट्यं महो ब्रह्मन्विजन्मनः यद्येवमुच्यमानोऽपि न त्य
त्याद्यमासनं॥ ३३ तदिहेत्राप्यधिष्ठेन किमालानतिवादिनी सानिहंत्या द्विजाविगा चाणक्यस्तुदतिक्षिपत्॥ ३४ त
याद्यास्यैतिचाणक्यो धिक्षिप्तः प्रज्वलन्क्रुधा समरुंस वीलाकांतां मंत्रवंके प्रतिश्रवं॥ ३५ कोशभृत्यैश्च नि
बद्धमूलं तरुं सुविन्ध्यमिवद्विपः उत्पाटयनंदं रि वर्तयामि महाक्रमं वातरिवोग्रवेगः॥ ३६ प्रतिश्रुत्ये
तिचाणाक्यो निरगान्नगराद्रुतं श्रेतनस्तु के स्पा दितिराज्ञापपद्धतिः॥ ३७ पित्राप्रोक्तं स्मरन्बिंबा
न्तरितं राज्यमात्मनः बिंबन्तरंतरं सात्र प्राप्नुकामो म्भुवि॥ ३८ मयूरपोषकग्रामं सोऽगान्नंदस्य पतेः
परिव्राजकवेषेण तिक्षार्थं तत्र चाविशत्॥ ३९ तत्रासी ग्रामणीपुत्र्याः शशांकपानदोहदः तं च पूरयितुं कोऽपि
नाशकन्मतिमंतरा॥ ४० तस्याः पूर्णोऽचिंत्यमाला लालयत्तं तादृक्षिस्त्रीणांहि दौहृदापूर्तिर्व्याधिमरणं स्मृते॥ ४१
तदाचख्यौ स चाणाक्यं तस्याः पित्रादिभिः सह शशांकपानदोहदः पूर्यते कथं॥ ४२ चाणक्योऽप्यभ्यधादेवं तत्सु
तं दिये ददत्ताविमम ददादा दस्तस्या स्फुरितं सर्वथाऽमुं॥ ४३ अथ मेदाहदाग्र्यो वितापि स्रियतामियं
तेविमृश्यप्रतिचाणाक्य वचनं प्रतिपेदिरे॥ ४४ सच्छिद्रमथ चाणक्यश्चीकरत्पटमंडपं तस्योर्ध्वं चास्तुच पुनः नरं छिद्रपि ८२

पावकं॥ ४५ छिद्रस्थतस्य चाधस्तात्न्यधाद्वस्थालं पयाभृतं निशीथे कारिताकीर्णं च स्त्रच्छन्निमित्तंदधौ॥ ४६ प्रति
बिंबं तत्रेन्दोर्मंत्रवन्नाः प्रदर्शयन् पिबत्स्वेततत्स्वेष्ठा तत्पाशुत्साप्रचक्रमे॥ ४७ चन्द्रपानधियास्थाल पयस्तापपाम्
छ्छादयच्चापिदधे मंडपच्छिद्रमुपरिस्थः पुमांस्तथा॥ ४८ एवं दोहदमापूर्य तस्याः पूर्णोपरित्वमनु चाणक्योऽप्यन्नदुतवा
दाद्यैः धातुवादे इविणार्जनं॥ ४९ संपूर्णदोहदासापि समये सुषुवे सुतं तं च पितामह्येच्छ्रंद्रगुप्तनामानमुच्चिरा ५
० वर्द्धयांचंद्रगुप्तोऽपि स्वजन्मान्मोदयन्क्रमात् अदा यथोचित्र्यमालीये सोदर्यो द्विषणेः समं॥ ५१ सबालकैः
सहक्रीडं ऊर्वचिष्ठ वीशाब्रवत्सदा रस्टेयामादिकं ते घां हयीकृत्याऽरोहतान्॥ ५२ तं देशकामश्चाणाक्या
त्समंस्तत्रान्यदायायो श्रपश्यचंद्रगुप्तं च क्रीडं तं न्त्र पलीलया॥ ५३ महाराजे ममापिदं किंचिद्देहीति
चाब्रवीत ततश्चंद्रोवदद्द्विप गृहाण एतद्गवीरिमाः॥ ५४ चाणाक्योऽप्यब्रवीदेता गावोऽस्मत्तु बिभेम्यहं बल्ला
णवं शोमालिषी वीरभोग्या हि वसुधेयं॥ ५५ ततः पप्रच्छ चाणक्यः कस्यायमिति बालकान् शिशोरस्य विज्ञान
प्रकृष्टमिति चिंतयन्॥ ५६ ऊचुर्बालाः परिव्राजः पुत्रोऽसौ विद्यते गर्भस्थोऽप्यर्पणीयं चास्मै दत्तो दोहदपूरणात्॥ ५
७ चाणाक्योऽप्यवदत्क्रीयंत बालं ज्ञात्वैव त्यक्तापयत एहि वस्सदे देराज्यं यस्मिन् दत्तोऽसि सोऽस्म्यहं॥ ५८ तन्नृपाद्वृतमायाम
हन्यावं राज्यकांक्षिणं चाणक्योऽप्यनुलायिष्ठ स लोकः स्वतस्करः॥ ५९ धातुवादार्जितद्रव्यैः मेनां तत्राथ कांचन स
रोधयत् पटलीबद्धे इति स्वाधरणाय्यसः॥ ६० ततो नंदमतक्रिन्य स्वल्पत्वाद्विद्धितेन्द्रुतं चाणक्यश्चंद्रगुप्तेन समं सह्या: प

॥ उत्रा॥थ ८२
लायत ६१ ततो नंदश्चंद्रगुप्तं ग्रहीतुं सादिनो बहून् आदिक्षत् प्राविशंस्ते पौरैः ज्ञाता स्वेत्तरं ६२ तेषां नंद
स्यवाराणां मध्यादेकमुपायतो चंद्रगुप्तसमं क्षिप्रं वीक्ष्याब्जवनवासिना ६३ इत्याह स्यतमायांतं चाणक्यस्य
धीनिधिः प्राविविशच्चंद्रगुप्तं सत्वरमस्मिन् सरोवरे ६४ स्वयं तु निर्जकवत् आसीनस्तस्य धावतं तत्रायातो धनंदाश्व वा
रस्त्वमिति पृष्टवान् ६५ चंद्रगुप्तोऽत्र जन्नत्र दृष्टो रेस्ता कवया स्माप्तुः वै तः सरोतं स्नाप्रविषः सदिवियते ६६ ततः सादीत
मार्कं दृष्टवि विद्युः सरो तरे तत्रीय उरगा बद्धः सन्नादादि विहायच ६७ कापीनमात्रेण वा जलापांतम उपाया
यो नावन्नस्येव खङ्गं नचाणक्यस्य छिरो विनत् ६८ उ में चंद्रगुप्तमथाहूय तस्मिन्नारोप्य वाजिनि चाणक्यः
प्रतोच्चाली त्वतिनाविलंबो जितिः ६९ कुमारं चो त प वत्स वामहं यदा सादिनवादिष्टस्तदा त्वं किम
चिंतिवयातदा ७० चंद्रग्रोवाच देव ज्ञा ध्यातामत म यातदा एतदेव विदंत्यार्याः संदंतस्तु न्नवदे ७१ त
दाकर्ण्यातिसंतुष्ट चाणक्यो ध्यातवानिति वर्शावदः सद रपौष सदाममस दक्षवत् ७२ ध्यायंतमितिचाणक्यं ॥
व्रजंतं प्रतो ऽतं चंद्रगुप्तोऽब्रवीदार्य क्षुधा मां बाधते धिकं ७३ ततश्चंद्रगुप्तं मुक्त्वा सकार्यं चाणक्यात्मजः प्रतिय २
म्बसावेकं सद्दहाव्दतिपृष्टवान् ७४ ग्रामे तलस्यतेतिष्ठो ग्सोऽत्यधस्त्वयतेवं मयाप्यत्राधुनालोत दधिक्रक
बकः ७५ चाणक्योऽपि चिंतयत् अत्र कृते ग्रामं व्रजाम्यहं एकाकी चंद्रगुप्तस्तु बहिस्तिष्ठति सांप्रतं ७६ तदयं मयि हरा ८३
स्य निर्दयैर्नंदसादिभिः हनिष्यते वनं नावि राज्यमस्य वृणे वदि ७७ तस्मादस्यैव तद्वास्या दत्वाक्क साकंरबकं

॥
दस्तात्से तु दर्शादि नरणीया यथातथा ७८ ध्यात्वेति जठरं तस्य चाणक्योऽदारयत्स्वयं स्वाधीसिद्धि परं दोद क
राद्धिगुविगत राधमात् ७९ ततोद्वासैत्याः ज्ञाय्य चंद्रगुप्तमतोजयत् सो प्यति क्षुधितो जामी न तद्रस विपर्ययं ८०
मौर्यस्तु क्षुधवाणक्यो यामेमेकं दिनात्यये अगाच्चलति द्वाये स्वामेनुरोरगृहं दयालो ८१ तदा च तस्या गेहस्य स्व २
मिन्याः दशपिकया वालानां त्वयमात्रं रक्षात्स्तरि वेषिता ८२ तस्यामेकः शिशुर्दीठं क्षुधितः प्रक्षिपन्करं दग्ध
अंगुलीकाराद्वाच स्वचरद्वत्पलायत ८३ ततःस्त्रीचाणक्य वन्नैव किंचिज्ञमपि मूढ्वोरे तत्रिराम्याथ चाणक्य स्वाप
क्षिप्रतिसाकृरं ८४ एह्यद्य यां जत्रके चाणक्योऽवनि द दोनं व ह ह्येहित्सतोद्वा चाणक्यमिदमस्यधाव ॥
८५ यथाद्विर्नवाणक्यो बाल्यादामसाधयत् सं ध नःपाल्लीस्तन्त्रं सूढ प्राप्य विषमायनो ८६ बालः
कोपितापिवाय मलिदव पृश्तःश्रतिः मध्यएवक्षिप न पाणिं दाहमस्तुमासरत् ८७ चाणक्यस्तवएवा
सम्भलामारोपितो मया महानपिदितिर्हृदि वीलादपि वंशिष्पति ८८ तज्ञुत्वाण्यापितामस्याः ज्ञात्वाधीरिति
ति चिंतयत् चाणक्यो हिमवत्कूट सन्निवेशांतनोयधौ ८९ तत्रराजा पर्वतका लिधेनसमस्तु नमो चाणक्योविदधे मैत्री
कार्यसाहाय्यकं ततः ९० आत्यकरितिचाणक्य स्तेपोवाचक्रमीह्रास नंदमुन्मूल्य तद्राज्यं विलज्यादहस्तदा ९१
ममवृद्धिबलं सैन्य बलं च लवन्तो ऽतुलं कोऽयं निर्मित विधा श्वाधता लततोऽसवे ९२ तदंगीकृत्य चाणक्य वाक्यं प
र्वतकोऽपः सर्वंत स्वप्रः प्रारेते नं दंदेशास्य साधतं ९३ पुरमेकं तातनेव ग्रहीतुमशक बलात् विवशात्र चाणक्यो ॥

उत्ना०प॰
८४

सिद्धायेतिसुवेषत्कृत् ९४ तत्रवास्तूतिसंप्रेक्ष माण:साधविदंडिक:सकलाण:स न्नादव्यो ऽपश्यदिंद्रकुमा
रिका: ९५ अलंगतत्वरंतासा श्लावाद्वद्भ्यस: मत्येता: कष्टस्थाप्या विममशोतियावता ९६ तावन्नेदर
रोध्मन्नी। पप्रच्छुरितिनागरा: स्मरवनृपराराध्यं कदारवल्पपयास्यति ९७ तत:प्रोवाचचाणक्यो यावदत्रत
वेतस्मः देवीमातृतिमास्ताव त्वररोधक्किति:कृत: ९८ पौरास्तवतत्स्नानात्त्विद्भुदपारयत्र शोतै:प्रतारिता
नांदि ताकार्यं किंचिदंगिनां ९९ तदाचाणक्यसंकेता चंद्रपर्वतकावपि पलायेतांड्नतघ्ना कर्णोद्धिडितुदि
डान: ३०० स्त्येयोव्यापृत्तातोक्षिप्र मयहीगोचत त्सु रं नंददेशंचचाणक्य धियासाधयतांरयात् १ इव
ईमानसेन्यादि संवृतास्त्वेयोप्यथ अविष्टपत्नंद उ रं निक्षनमिवलोगिन: २ तदावहीणपुण्यत्वा क्षी
णाबुद्धिपराक्रम: चाणक्यास्यातिकिंनंदो धर्मद्वारम या चत ३ तत:प्रोवाचचाणक्य स्वामाकनरथिनयत्
नेत्रमीत्रास्तदाराय पुरान्नियोदितिर्त्तय: ४ वेदोपिहि(स्त्रयोकन्या मेकासारधनानिच राष्ट्राधिराण्नगरा:
न्नियोधोदीनतांगता। ५ चाणक्यचंद्रगुप्तोच सचपर्वतकोस्तप: पुरेप्रवेष्टुमाजग्मु स्वादेवांनंदमदुरा: ६ तदाच
मानंदसुता चंद्रगुप्तंनिरिक्षत सद्योजातानुरागाच जाज्ञतसंगमोत्सुका ७ चंद्रगुप्तास्यचंद्रैक चाकोराशिवताल
चनं वीक्ष्यस्वनंदनानंदा निरानंदोब्रवीदिदं ८ ह्रवृत्रियद्द्रसोमासोमयो रोचातेत्तुवातदा अथ्यायांतुङ्क्तंराजपु ८४
त्रो हि सुःस्वयंवरा: ९ चाहियादिवडद्वादि चिंतयामदसवरं तानत्तुङ्क्ताशृंगाशोसा रथाद्दुत्तरन्नत: १० चंद्रस्य

चरवेत्याव आरादुत्तुपचक्राम दिव्यानावदत्तजंम ह्रतेतस्यास्त्कानव ११ अमंगलकरीवैव ज्ञात्वाचंद्रोन्यवारस्य
त् चाणक्यस्ततोवादी हसेमांमानिषधय १२ यदनेननिमित्तेन सुंदरोदर्कवादिना पुष्पत्वव्यावृत्ते वंशो
लोवीमद्द्विकं: १३ सतीमिवश्रियंचंद्र स्तामथारोप्यइवे नंदसंपदमादात्तं तत्रेहेतेत्रयोप्यथ: १४ तत्रचिकाल
वकन्या गरलीत्ततत्वघता आजन्मालोडयन्नाहि नंदराड्विषमंविषं १५ तोचपर्वतक:प्रेक्ष्य जाज्ञगाढानुराग
लाकू चाणक्यापिततस्तस्मे तारदोधिषणानिधि: १६ न दिवतस्यावीवाह प्रारेलसमहीपति: संक्रांतगरलश्चा
स्र सघस्तत्वाणिस्कागमात् १७ विषव्याप्तवपुःसाध। चं द्रगुप्तमिदंजागो देमित्रयाम्यहंसखी स्वरागयस्त
वद्वर १८ तत्तहिपाद्मिमावस्स ऊरुकांचितव ति क्षि यां अन्यथाहंमरिष्यामि नियतव्याधयानया
१९ ततीजांगुलिकामंत्र विज्ञाघ्वकेविवादिने चाण क्या ऽवशिष्टचंद्रगुप्तमेवंतदाज्ञाति: २० पश्चात्मार्यो।
ममार्मीयं म्रियतेस्वयमेवचेत् तदापेक्षस्वदक्षोहि र केकोयंतत्मामर्य २१ अन्यथ तुल्यार्थतुल्यसामर्थ्यं म
संवेत्यवसायिनं अर्धराज्यहरंमित्रं यानहन्यासहत्यत २२ तस्मांतंसांप्रतंतेप्सोनाभावतितेनस: अनुशिष्टोत्वज
प्राव निषिद्दोमौनमाश्रयत् २३ तत:पर्वतकोवीज्ञ: प्रोदनामपाषतो अथमोदिविनालाग्यं प्रस्तुतानथीदलवेत् ।
२४ तस्यराज्यमउत्रस्य राज्यंनंदस्यचाखिलं बलवचंद्रगुप्तस्या धीनंतापिकसेवधे: २५ तदाचकेपितड्गव्यो हार्यं
नंदनराव्यधु: अन्यमारस्ककंकंचि चाणक्याऽमार्ययन्नत: २६ अगाह्वनलदामाक्ष कविंदस्यगृहंत्वमत्र मक्कोटक

बिलश्वमिं क्षिपंतं तं ददर्शच २७ किं करोमीति चाणक्यं स्तमप्राक्षी ससादरं उन्मुखीभूय सा कार्यं कुर्विंदोप्यव
उत्ता॰टी॰ मब्रवीत् २८ दृष्टा मार्कोटकानेतान् मत्कुलादंशदायिनः साक्षयामूदं त्वमनलं बिलभृशक्षिपामि रे २९ इति त
५५ स्य गिरा ज्ञात्वा कर्मठं सोद्यमं वतं गत्वा चंद्रगुप्ताति चाणक्योन्नरूवन्मुदा ३० तस्मिंश्चाराध्यस्नतांच चंद्रगुप्ता
ददापयत् लाज्याधिकारास्या प्रिविश्वास्या खिलांश्चोरान् जघानतान् ३१ एवं मौर्यस्य साम्राज्यं जातं निष्कंटकं न्य
दा कोशार्जनाय चाणक्यः पौराना ह्वानयद्रुद्रवत् ३२ । भोजयित्वा च तान् सद्यो मद्यं हृद्यमपाययत् दोला
हालादलेनास्य विवेकास्ते तदा भवन् ३३ ते उन्म त्ते भृत्वगत्यत स्वपवस्तच चाणक्योपि द्वीव
श्रेष्टा मत्त इति भ्रान्तदोवदत् ३४ त्रिदंडं धातुरक्ते दे चा वरिस्वर्ण कुंडिका वशावदामस्मनमौस्य तन्मे
वादयाहोलकं ३५ तं निशम्यापरः सौधु पानोत्क्षेमद स्तु हरुर कम्याश्च कांस्योलसी चाद्गुर्द्धवृद्धिदंज
गो ३६ योजनानां सहस्राणी व्रजतो मत्तदंतिनः पदे पदे देलक्षं तन्मे वादयहोलकं ३७ नानाहम् विकासर्व
मन्याप्यवमवोचत आप्रतिलाढकं बाढ सुजाते फलिते प्रिये ३८ निष्पद्यं तेत्रया वंत तिलास्ता वंतिमज्जाः संति
दीनारलक्षाणि तन्मे वादयहोलकं ३९ सुम्म आनाष्टाक्तनवर्षा प्रसीतौ लोपगारये एकवासरसंजातं नव
नीतेनस्मयसा ४० कोलीमहं निबध्नामि तन्मे वादयहोलकं तेनेतम कोपरोवादी जादीवाश्चैय पद्दवकं ४१ सुम प ५५
कावहजातहातारिंस्रु किसारस्कंधकसरिः स्वपटेन्ददाम्वरं विभ्रक तन्मे वादयहोलकं ४२ तदपरोवदत्बाली विध

वेश्वममोनमे वसतिकागर्ह केलि भिन्नभिन्नवरोहकैः ४३ यतह्न हयपात स्तन्मे वादयहोलकं श्रुत्वान्य एवं
जानीइच सहस्रममविज्ञात ४४ नदाचंदनलिप्तांग मप्रवासी करणाज्जितः अस्मिश्चवकालोयस्य तन्मे वादय
होलकं ४५ इत्थं तमदिरापान विवशाः संपदो खिलाः प्राउग्लुरुतमर्घ्याः प्रादि सज्जार्षद्राक्षकाशयेत् ४६ त
तः उचितश्रमाश्रागमस्य वमणपनवप्रमरागरंगस्य मत्तस्ममरं तस्य सद्भावाणयमाहोति ४७ ततश्चात
चाणक्यः श्रियं विज्ञाय धीनिधिः तेभ्यः स्वास्थप्रप न्नेभ्यो यथार्हधनमग्रहीत् ४८ तथाहि सामान्यान्
२४ श्वगात एकयोजनयायिनः पदासमयानिदीनार ल क्षाणं प्राउपाददात ४९ प्रस्थितं तिलोत्पन्न तिल
मेयानि चापरान् एकाह्नश्च वज्रणांतं च प्रतिमा सं तीयतः ५० तुर्यायिकदिनोत्पन्नान् प्रतिमास
कि चोरकाव शालाश्च पंचमांक्षोष्ठा गारभरण सं मितान् ५१ इत्यादायश्रियं तानप्ररोदिपिजन
व्रजान् इक्षमादात्उमकरो शाणाक्याय्यं नृपाश्चकाः नु ५२ कण्णाज्ञादेवतादत्ता देवनास्थपातल्यवर ततोम
स्वालमाध्यर्यं दीनारैश्चत्रस्यपो ५३ इत्थं चेव जनानुद्योहि द्यूतजयति मांजनः तास्मिन्दत्ताभिन्नियंत दीनाराग
खिलानमून् ५४ जेष्यामियद्युतर्हि यदिच्छति क्षामकं तं क्षुव्यारत्नाररंतुं लुब्धास्तेन समंजनाः ५५ द्यूत
×प्रि× क्रीडासुदक्षोपि विजितंतन कोहि अलंलक्षुरस्पृष्टोपाशकानोप्यनाचतः ५६ पाशकैः संपदां पात्रे स्व
निर्जकामवर्द्धितः विजित्यालो काश्चाणक्यः स्वकोशमभरयत् ५७ तेतुनिर्जितमपरा स्तुरादेशगतानंत्र

पि स्वर्णमयदंडस्तस्मिन्नेकोपि नोद्गायते १० दिव्यांशुकानां वादि बलेन यद्वा जीयंत केनापि सधीरवोपि
राधीत्वेषिपि प्रमादतोहारितमर्त्यजन्मा जन्मोत्तमं तल्लभते नरत्वं ११ इति पाशकदृष्टांतो द्वितीय: २ अथ
धान्यदृष्टांत: तथाहि भरतक्षेत्रे विशाले शालिनलिक्षिति: द्वात्रिंशता सहस्रै: स विषयै: शालितानितः १ अनेक
नगरग्रामपत्तनादिविराजिते प्रशस्तायां समयवृष्ट्या संपन्नायां घनागमे २ सर्वधान्यप्रभावात्तेषु कृषिदक्षैः क
षीबलै: तत्र विधानोपकृष्टायां जातायां निरुपद्रवं ३ बहुजातदानि धान्यानि प्रधानानि तावंति हि सीमपर्यंत
जीवातु कल्पानि सरसानि च ४ तथाहि शालि गो धूम चनक मुद्ग माष तिल अणुका: राजमाष यव व्रीहि
कलाय कंगु कोद्रवा: ५ मकुष्ट काङ्की वल्ल। कु ल त्थ शाण चीनका: आंधरी मसूरा चा तसी कलमष
ष्टिका: ६ इत्यादीन् सस्यराशीन् स्तान् भरतक्षेत्रमध्य गा न् संमील्यैकत्र चायकोपि हुंजमस्तिलिं देवर: ७ सर्षप
प्रस्थमेकं च तत्र क्षिप्त्वा करंबयेत् तान् सर्षपान् पृथ क्कर्तुं मंक्षु हृष्टं समादिशत् ८ जरतीसा जराक्रांत क
ायसंकंपकारिणी विगललोचना स्थविरा विलोचतिवल्लरी ९ विविच्य धान्यराशीस्तान् पिंडितानखिलानपि ति
रवसर्षपै: प्रस्थं किं तयापि प्रपूरयेत् १० अमं दिव्यशक्त्यादि वा कदाचिद्विविचयेत्तानपि सर्षपान् सा सु
तान् रत्नान् उपापकर्मी जनस्तु नो विंदति मर्त्यजन्म ११ इति धान्यदृष्टांतस्तृतीय: ३ अथ द्यूतदृष्टांत: तथाहि आ
भूत्पुरे रत्नपुरे शतानीको नाम राजा शुद्धधी: तस्य विकावताऽजनि यौवराज्यसुतो नव १ स चेत्यालोचयामास न्य

x ५ x

पमित्रादिभि: समं अद्यतातेति हत्वाहं स्वयं राज्यमुपाददे २ आलोचं तं च तित्पूणो ज्ञात्वामात्य: कथं च न राज्ञे
व्यज्ञपयत्सोपि तन्निशम्येत्यचिंतयत् ३ असंभाव्यमिदं तात मपि यन्मारयेत्सुत: शशांक: शोषयेदह्निमिति द्वि
प्यदधीतक: ४ लीलावेशाकुलो यद्वा कामदयस्तवज्ञान: नैव कार्यमकार्यं वा निव्रीडो वेत्ति किंचन ५ यदुक्तं
नोवैरकस्तकुलजाई एममंगुकयवगणाऽनयस्य अयसं लुद्धो कुणइ अकज्जं मारइ पिउबंधुमित्ते वि ६ तदेष पुत्रोय
वन्मां लोलतयैव न मारयेत् तावच्चरक्षणोपायं सद्य:कं चिक्करोम्यहं ७ विमृश्येति महाबुद्धि: प्रणामायाग
तं सुतं इतिप्रोवाच तद्भाव मविदन्निव भूधव: ८ राज्य स्तार परिश्रांतो राज्यं ते दिस्वरुप्यहं स्वकीयकुलमर्यादां
नोल्लंघयितुमुत्सहे ९ अतिक्रामन्नद्रिमर्यादा मा घी संद्विवहरूपि: शालसायिमिवोल्लंघ मानो विप
दमश्नुते १० कल्पत्कुलाधिदेवीव मर्यादोल्लंघका यं तव स्माकं समेयता राज्य सुरवदूरुद्रसारणी ११ व
लंघ्यातुक्रमं राज्यमतिक्रांतनियम: सुत: जनकोवास्वयं वास्मै राज्यं दातुं समीहते १२ मद्वंशोजायतान्नातं द्यू
तराज्यं मदाप्नुते तत्र द्यूतेय पारीत्या जयं तत्सूयतां त्वया १३ अस्मासमस्तयांस्तंबानां वर्ततेऽष्टोत्तरं शतं अश्रया
पि प्रतिस्तंभं वर्ततेऽष्टोत्तरं शतं १४ तत्रैकेन वदायेन दीव्यतयदि निरंतरं अष्टोत्तरशतं वारान् द्यूते जयति मां त
वात् १५ अश्रिरका तदास्तंभ स्यैकस्य विजिता भवेत् एवं साष्टशताश्रीणां जायस्तेतावज्जित: १६ इत्थं मप्येवर
शत स्तंभानां विजाय स्ते राज्यं तवार्पयिष्यामि सत्वरं नात्रसंशय: १७ किंचिकवारमप्यत्र हारितं सकलं जितं यात्प

वसमृद्धपञ्चाशत् स्त्रीसंगाद्भुक्तवर्यवत् १७ इत्याकर्ण्यापि ब्रवीत्यं नृपत्वं स्यात् चिंतयत् द्यूताद्यतत्पातराज्यं काह
न्याज्ञातकं तदा १८ ध्यावर्तिसमराज्ञा द्यूतक्रीडाप्रचक्रमे विजित्य निखिलान् सर्वान् तंत्रराज्यमविंदत २० सुराज्
ज्ञावादप्रवासमवीत् स्वंतान् विजित्यापि लालितराज्यं प्रमादतो नष्टमनुष्यजन्मा प्राप्नोति नं तर्नष्टं पुनर्नरत्वं २१ इति प्र
तदृष्टांतश्चतुर्थः ४ अथ रत्नदृष्टांतः तथाहि पुरिधनसमृद्धे त्र इद्रदाख्यो वणिग्जरी अल्पतरत्नकोटीनां प्रतुःप्रत्यु
श्रियांतसौ १ उदारं व्यवहारं च कारंकारं सदापि सः २ जितिरपि धनि यत्राप्न्याणुपादत् २ धनदस्वधन
स्य तेवकस्याप्यावाचत आस्तु वित्तं गृहा वितं नाव स्य मितिचिंतयन् ३ विश्रामं स्वीयपुत्राणां मध्येऽक्त
वेद्रचिवानिशं निध्यानमिव्रलोभाद् स्वरत्नौघं रर क्ष सः ४ अन्यदापि पुरे तत्र स्वयां साध धितानातवर्
अन्तकधनकोटीनां स्वामिनोधनदोपमाः ५ त च स्वीयपुण्यसौधिष्व पताकाः कोटिसंमिताः स्वैस्वैते
न्यामासुर्नानावर्णविराजिताः ६ विलक्षितस्थितिश्रीनां सुधीसुधावलप्रदाः हिमाद्रिशिखराणीव संध्याभ्रो
पवेशिताः ७ धनदस्तु ध्वजं विधिनेतव्यामास कर्हिचित् नश्रीणामनुसारेण वेषादिकमपिव्यधात् ८ ततो मदन
मिल्वितः सुतास्तस्य त्वचिंतयन् रोरवच्चेष्टते रत्नव्रजे सत्यपि नः पिता ९ रत्नविक्रयणेनात्र धनकोटिमितानमो ध्वजा
नपि श्रिमाद्दतिधानं जयति क्वचित् १० तदयं जातयामध्ये द्यूतिक्षापितदाव्यं रत्नानि ताविविक्रीय ध्वजाउत्तमदक्ष
महे ११ व्यापारार्थं मधान्यद्य इहद्वीपांतरेऽगात् पारेलिरते रत्नानि विक्रयंश्रीतावतः मः १२ तेल्पामूल्यानि तानि स्व

निदेशांतरमागता रत्नानि तानिक्रयन् मूल्यदान् वणिग्जनाः १३ तेनरत्नौघलाभेन हृष्टास्ते वणिजां व्रजाः जग्मु
पारसकुलादी निजदेशान् इतस्ततः १४ रत्नविक्रयसंजात वित्तकोटिमितान् ध्वजान् सोऽग्रहं तं सुताः स्वीयः सौधि
ष्वारोपयस्ततः १५ इहो ह्यथो गेहमायातः श्रुत्वा रत्नौघविक्रयं पताकावृद्धिरुद्धडंबरमानसे सानमामारा १६ इ
त्व्येवसुतान् कोपकंप्रकायारुणेक्षणः रे लक्ष्मीकंदकुद्दाला यूयं निर्मीतमशुभं हा १७ तानि विक्रीतरत्नानि
समानीयाखिलान्यपि मामीकस्ति प्र वेश्यं शुभ्राति नीत्यथा शुभः १८ इति तेनोदितास्तस्य तनया विनयान्वि
ताः प्रत्यागमन् महत्र प्रातिप्रत्याशयाकुलाः १९ न्यान्यदेशवास्तव्य वणिजां सन्निवेशनं पर्यटंतः पर्यटंतो
पि तान्यवाप्यन्ते ते निर २० महन्नमहिमायदिवा वी स्वरत्नराशिं धनदस्य पुत्राः सुतो नरत्वात् ऊर्मप
पक्षमी नरोधिगच्छन्ननुमानुषत्वं २१ इति रत्नदृष्टांतः पंचमः ५ अथ स्वप्नदृष्टांतः तथाहि अत्र जंबूमिति
ताले क्षेत्रे भरतनामनि गौडदेशोऽजनिष्टस्य तिलकं श्रियमाश्रयत् १ तत्रासीत् पाटलीपुत्र पुरं सुरपुरोपमं
चन्द्रदिवाराजपुत्र स्तत्रासीद् नृपममधः २ उदारचित्तः सकल कलाशाली प्रियंवदः कृतज्ञाधिक विज्ञान विज्ञानवि
मलधीनिधिः ३ परांप्रतिज्ञानिर्वाही धर्मविवेकसमवधिः सोन्यदुचितविहीना नाहवं धूर्त्यगुणाश्रियः ४ अन्यं तस्कर
हातकारादिः साधुप्राज्ञाधिकोऽभवत् यायामि मल्लताझंपं सतेजः स्फटिकाश्मवत् ५ अन्यदालेनरुद्व नदिमीत
वानविस्मयं तन्यया चतो मितिरोषितत्वा चरन् रेवैस्वखसा ६ तासांशेषगुणालिचित्रितव्यसनस्थ कर्तृ अस्त स्वर्ण

उत्तरा०वृ०
८८

लापूर्णः शशांकइवलोचने ७ पित्रादिभिर्निषिद्धोपि द्यूतासक्तिं सनामुचत् व्यसनं हि विशांप्रायो दुस्त्यजं
स्यात्स्वभाववत् ८ ततोसौ व्यसनासक्त इति पित्रा तिरस्कृतः मानी निजपुराद्दिव्यां उज्जयिनीं ययौ ९ गुलि
कायाः प्रयोगाच्च तत्र वामनरूपभृत् कलाभिर्बहुभिर्लोकान् रंजयन्विश्रुतोभवत् १० रूपलावण्यविज्ञान
कलाकौशलशालिनी तत्रासीद्देवदत्ताख्या वेश्यापण्यांगनाग्रणी ११ तां सर्वोत्कृष्टसकल कलाकौशलगर्वितां
कलाभिर्विस्मयं नेतुं तदाक्षापि क्रमोत्सवत् १२ लोक   त्यस्वरूपं तं मूलदेवो निशम्य तां दिदृक्षामास दा
क्षोदि दृक्षमतां दिदृक्षते १३ ततो निशांते गवाक्ष।   त   द्विशाले तस्याः सन्निधौ वामनः स्वमनोहरं गीतं गातुं प्र
चक्राम १४ तद्गीतं स्फीतमाकर्ण्य देवदत्ता मोच   कं   चु   का देवदत्ताथ वत्सूरि प्रभाते रिवार्दिता १
५ गीतेन तेन दत्तोत्ता कर्णपीयूषकांतबंधुना अरंगी   वा   चिंता सानसंगीत्यचिंतयत् १६ अहो अत्र
स्वर्वासी गीतिरस्यातिमधुरा तज्ज्ञातासीत मामान्या   नरः किं तु नरोत्तमः १७ धावति चेटिकामेकां सा प्रे
षीत्तस्मै ...ते सापि तं वामनं वीक्ष्य गतागता मित्यलापतः १८ गंधर्वो वामनाकारः कोपि स्वामिनि गायति अरं
गम्य देवरूपस्तेन तरापि मनोहरः १९ तदा कर्ण्यातमाह्वातुं पिपीलिकामाधविकालिधं कुब्जां प्रासीदेवदत्ता सापि गत्वे
तितंजगौ २० अस्माकं स्वामिनी देवदत्ता विज्ञपयत्यदः कलानिधे प्रसीदत्व मागत्वास्मन्निकेतने २१ मूलदेवो
वदत्कुब्जे नाहं मिष्यामि तद्गृहं गणिकाजनसंगो हि निषिद्धो बुद्धिशालिनां २२ यदुक्तं याविचित्रविटकोटिनि

घ्रा मद्यमांसनिरतातिनिकृष्टा कोमलावचसि चेतसि दुष्टा तां भजंति गणिकां न विशिष्टाः २३ तेनेत्युक्तापि सा वाक्
शक्तिरावर्ज्य तं दृशा सनिर्बंधं करे धृत्वा चीचलन्निलयं प्रति २४ सोपि गच्छन्नंतरायां तां कुब्जामास्फाल्य तां रयात् क
लायाः कौशलाद्विद्या प्रयोगाच्च व्यधादृजुं २५ ततस्सविस्मयानंदा सा तं प्रावीविशद्गृहे देवदत्तापि तं प्रेक्ष्य ब
भूवामोदमेदुरा २६ वामनस्यापि सा तस्य वीक्ष्यलावण्यमद्भुतं विस्मिता विष्टरं ढौकं गौरवान्न्यवीविशत् २७ त
तस्तस्याः कुब्जिकया दर्शयंत्या निजं वपुः प्रोक्तं तद्वृत्तं   देवदत्ता दवविदे दत्तं २८ विदग्धगर्भैरालापैः कुर्वन्
गोष्ठीं तया समं मूलदेवो मनस्तस्याः स्ववशं विदधे द्रुतं   २९   यतः आपणायक्रम सलं परिहासपेसलं लडहवाणि
एउल्लसिअं आलवणंपि छेआणं कम्मणं किं   व   मू   लीहिं ३० अथैको वैणिकस्तत्र प्रवीणो वीणावि
शारदः आदेशाद्देवदत्तायाः सापि वीणामवीवदत्   ३१   तां माकर्ण्य प्रमुदिता देवदत्तैवमब्रवीत् साधु साधु
त्वया वीणावादितावरवैणिक ३२ स्मित्वाथ वामनः प्रा   व अवंतीलोका खिलाप्याढ्या भृशाभूतविलासाद्भुता ख
त्रिका मंग विचक्षणाः ३३ देवदत्ता तदाकर्ण्य सांगाकृतिसंसं तं महात्मन् किमिदं दूषणं विद्यते यद्वदस्यदः ३४
सावादीत्किमपि न्यूनं वंशीनत्तवाद्य किंतु वंशः सशल्योयं मंत्रितंत्री च गर्भिणी ३५ विदन्नुक्तमिदं त्वय मिद
भोदर्श्या सा प्राणं हद्यामीति वदन् वीणामुपादात ३६ तंत्र्याः करोह्यप्तवंशं केशं वाकृष्य दत्तवान् तां चा
थ प्रगुणीकृत्य स्वयं वीणामवादयत् ३७ भक्तग्रामस्वरग्राममग्रसंगमसंगतं अश्रुतपूर्वं निलोक कर्णपीयूष धारा

उत्तरा०
९९

णी ॥ ४० मंजुघोषवतीं घोषवतीमाकर्ण्य निरंतरं । देवदत्तोऽसौ तंत्रीसी त्वरितं चमत्कृतः ॥ ४१ अन्ये कारणतः क्वापि तत्रैका
र्वीणा स्वतंत्रस्य तंतिका । तद्वीणाक्वणितं श्रुत्वा सापि स्मीकर्तां दक्षे ॥ ४४ देवदत्तस्ततः स्वान्ते चकोर्मामक्रमाक्षदत्
अहो विदग्धविदग्धा मिदं तत्र यशस्विनी ॥ ४२ विपंचीवादने दक्षा वाणीं तु बलनारदाः गीयंते यत्र बुधैर्विश्वे तैरपि स्पर्धि
तिता स्त्रिया ॥ ४३ वीणा कोपितदानत्वा तस्य पादावदोक्षदत् विपंचीवादनेऽसंधः पश्यमग्रिमशिक्षय ॥ ४३ धूर्त्ता
धिपित्यधम्मादं तत्र मज्जानामिदं बदी अस्ति पिंडित्र शिक्षय ॥ ४२ धूर्ताधिपोत्यधमाद सम्यग्ज्ञानामि वल्लके
१ अस्ति किंतु दिशि प्राच्यां पाटलीपुत्रपत्तने ॥ ४४ तत्र वि क्रमासतायां कलाचार्यो विधानिधिः मूलदावाहंच
किंचि द्वीणां विदग्धता श्रयात् ॥ ४५ विपंचीवाद ना न्ना यं संपूर्णां तुत एव हि कलयंति कलां किल नि
ल्प्याः कलोत्तमाः ॥ ४६ नाट्याचार्यो पतन्नागा हित्व त्व तिर्महामतिः वामनाख्यो वदाहदेवदत्तातत गतापम
४७ मूलदावाब्रवीदेत द्विहिताया उरसत्व अस्त्ययं तरतः किंतु विद्यापात्रास्पातधुना ॥ ४८ विचारं तारतत
स्या पार्श्वे हि द्वीधिपस्ततः विश्वस्त शिक्षितं तं दो ग्य मेनवामनत्वतः ॥ ४९ ततस्मतस्यतरत व्याख्यां स्त्विरं वितत्वतः
ह्वीयर विद्याक्षरत्वं दोषं तावाद लावयत् ॥ ५० एवावातु वित किंचि द्विश्वस्त तिस्तातो रूपा स्मापल्लासरशांसे
वे मूलदावापितं तस्या पार्श्वे हि द्वीधिपस्त्रदा ॥ ५१ रंगाचार्यो गतास्त्वत्र वामवेनाटयत्रजंध नवन्यावतितात स्वाकि जी
णामोलं बलारसः ॥ ५२ देवदत्ताय तं स्वयं पश्यंती प्रियधयाहत्रा विश्वस्तात विलक्षणं मपातत्र मदावदत् ॥ ५३

९९

नवं तानाधमास्त्वत्वाः संति कार्या कलवंतः ततो विश्वस्य वक्तव्याः अश्रमार्धः स्त्रीणां तरे ॥ ५४ जायातनाद्वावलात
द्वेवदानित्त्रजामयं एवं वदंस्तातो विश्व त्व तिस्तस्याःस्टाधायो ॥ ५५ देवदत्ताय समभात्य वीणिकं विससर्जतं ता
जतावमारजात विटिकां विक्रमस्पक्षत् ॥ ५६ आह्वयतामग्रमर्हः कापिस्त्रा नार्थमावाया एवाव स्ववर्जा वदि ।
मंत्यगात यदीक्षसि ॥ ५७ देवदत्तावदद्दक्ष वामतदपि विश्लिकिं स्मावादीह्व मिनो किं तत्र पार्श्वे स्त्रितासमु
दं ॥ ५८ दास्यानीतिस्टीवाय पक्वातेलमवामनः पार लिस्त्यंजनातत वशाचक्रवतन्मतः ॥ ५९ अहो सर्व
कलादाक्ष्य पालिस्पर्धिप्याहामूढः तत्सर्वधानमा मा नः किंतु मिह्वमानामा ॥ ६० शकात्य हत्रास्तूपस्य
तस्तुरताहत्राउणाः अछन्नं स्वपामतस्य तस्य ऽङ का रयामद ॥ ६१ दवदातिसंचित्य ततादाजे
यणमथ इत्युवाच गुणोत्तव ज्ञातात रूपमस्तुतं ॥ ६२ २ दोषाक्षिणप्यवानसिद्ध अमानाश्रितवत्सलः मह्वा
लागस्थमेख्यात संक्षुणो देवताहरिः ॥ ६३ तावन्मातावि कंरूपं इहमुत्रकं गतमनः तत्क्षमायामिमा ज्ञत्वा क
पांतान्मयदशीय ॥ ६४ इत्युतया मतिर्वध छविनोऽतु दितोपमः आकण्णुरिकां रूप विपर्ययकरीं तु खवात् ॥ ६५ न
वयोवनलावण्य मंजुलं स्मरजित्वरं आविश्चके निजं रूपं जगज्जनमनोहरं ॥ ६६ अमंतत्त्वहक्चाकारिकं चंद्र
लवणिमादधिं वीक्ष्य हर्षोत्सवसमोम हर्षाश्रिं माविसिष्मिाय ॥ ६७ प्रसादो ममहांश्चके तुष्णातिरिति वादिनी देव
दत्तावितानव नंदनास्यांग मात्मना ॥ ६८ अपवादावपितास्त्राय व्यधत्रा मह्वलोजनं देवदृष्टेततो देवं दत्तेस पर्यधम

×द९×

उत्तरा०
१७७

नन्९५ तातावित्सघाराषीतिरूपेरवमिवकृतः मूलदेवेन तदा देव दत्तैवमवदन्मुदा ५५ पातालस्थानरादस्सा म
हात्मन्नवीक्षितामया नतत्वामंतरान्येन हृतं केनापि मे मनः ५१ यतः नयणेहिं को न दीसइ केण समाणं न हुंति उल्ला
वा हिअयाणंदं जं पुण जणयइ तं माणुसं विरलं ५२ किंच संति सगुणाः केपि केऽरूपाः संगनातिदत्त इंद्रवारुणव
केऽपि रूपवंतोपि निर्गुणाः ५३ ये तु मंदारवद्रूपवंतः सारगुणान्विताः ते चिंतामणिवत् दृष्टा दुर्लभास्फर्लवाह
शाः ५४ नाथामितस्त्वंनाथ नाथकार्याविवारणा य याम्हितो सिमया छित्त तथास्वयं ममालये ५५ सोध्य
वादीदयि द्रव्य दीनत्वादिदशिकेमयि प्रतिबंधोन न ब्राह्मा त्वमर्थीइव किंश्वाक ५६ सार्वभौमपि जं
तंतो येमस्याश्रधते जानश्रधमात्रिधिणावश्य २। ३ नानोतु विज्ञाम्यतः ५७ गुणासुरागाद्गणिक
यदिस्यात्रिदीनरता तदाहरूपाजेनालावा सीदत्न सा कुलंसदा ५८ त्वद्ध्यास्मात्दगुणं ज्ञाता प्रेमाम
नसजनतः धनतिबंधनं नस्या डुणाः किंतु निबंधनं ५९ धनहिवायमिल्यास्त हृरिवस्तांगतिनः चि
नेतु वाहशाणवं प्रविशांतिकलाधनाः ६० यतः सज्जनानां वावाइव्य महस्वाशतिरिच्यते स्निग्धचालोकितल
ज्जा स्माहार्दकोटितस्य घा ६१ स्वदिशः परदेशाश्रा नेषांनतुकलावतां सफलोद्विशागीवस्या स्फुजनीयोजग
त्रये ६२ तदत्वहवयावश्य मांगबव्यमामोकसि रानिर्बंधनायस्त्वका प्रतिपादसत्तदवः ६३ नतामिघात्तुरत्नो १७७
पि तल्पचातुर्वशालिनो विरचिश्रीडशास्त्ररं करेणुकोणाविव ६४ हवदत्ताघरत्याघ माहूतराजवेत्रिणा

मूलदेवस्त्ह्यदाय यथोपाधिविपषीदि ६५ उद्दामकरणेनत्र नाटकं निर्ममिवमा पेटदेवादयंस्तांवा नर्तय
हेत्तिनायकः ६६ वीक्ष्यतन्नाटकं कीर्ति त्वकोतोविस्मितास्तकां याचस्व वरमिस्वय्येनाप्सीचक्रेतयातुसः ६
७ गाढप्रेमातातामूल देवादेवदत्ताप्सरा देवदत्तासमंतन सौख्यमन्वहमन्वहत्नुत ६८ मूलदेवस्तुतत्र
रपि नव्हतव्यसनेज हा ततस्तादेवदत्तैव स्वावमातुनयेरहः ६९ कलंकस्वाहृशाद्यूते विरस्पमिववारिधेः त
दिदं व्यसनेश्रीणां व्यसनेषुंचवल्लभ ७० तयेत्युक्तो पनात्याशी मूलदेवस्तु देवकं दुस्त्यजं व्यसनं प्रायो वि
ज्ञातुणवतामपि ७१ तस्याउ यीमार्थवाहो ऽचला को त्वमलधना मन्तुप्वंमूलदेवा देवदत्तारतानव
त् ७२ यद्यंसौत्सशोणितोपाय एकड्यालि ला पि या ७३ बिजाणि मूलदेवस्या वेषयामास सो
वदं वाज्ञियात्तयोनस्याः सोधध्वजी विनाक्वलं ७ ५ अधोचे देवदत्तात मातादेनदासवधिं कितवं मूल
देवाहं विर्द्ध व्युस्यनंदतन ७६ स्वरिविक्षदेनित्यम चलेनिश्चलालव एकत्रकोशे द्वौ खड्गौ न हि मातः कदा
चन ७७ देवदत्ताब्रवीन्मातः केवलंधनरागिणी तास्म दंकिंतमेत्याव्र प्रतिबंधो गुणेवानूधीरः कलाविदीप्रि
यंवदः दातावितशषविद्याय तत्वि चातुंजहामहं ७७०८परि ७९ कोधध्यानावदन्माता धृतेस्तुसत्वाकयुगाः दे
वदत्तातत्वोवादी नद्गुणाक्षिप्तमानसा ८० दत्तोदाक्षिणा नेतत्त्सा उद्धिनी कोपा विष्टोतु मानिजांगजा प्रतिबो
धयितुंतेकान् दृष्टांतानित्यदीदृशात् २ सायाचकेघातस्योत नीरसंदा स्फुरं चेदने मात्वेनिर्मील्यमिस्कीवनत्वांतनीर
॥यद्यसामार्प्येयन्न सौदा नत्यैधनादिकं प्राणा पिऊनोर भी दत्तेधिनस्यकाकथा ८२ तत्रायातं मूलदेवं ज्ञात्वासौन क्रुधे
दर्शयेषसात

उमा०च
९१

मामेवं ३ किमेतदिति साऽवोचत् इच्छाविक्रमं वोचत इदयादेव प्रियस्तासि तादृक्तं सुचंतदृते ३ देवदत्तास्य
धन्मातः परीक्षस्व विधूयकिं तामतः क्षमस्व खामि मौक्तिमणिमिवोपलं ४ परीक्ष्यता मयैतर्हि जनान्यस्तु दितासु
ता इदानेन पार्थयितुं दासी आहिता देवलोतिक ५ देवदत्ताया चैतेना मिद्धनितितयोदितः इत्युक्ति आकर्ण्य
त्वा ऽचलः शिथिलमोदतः ६ तदुदाऽऽक्षाक्रंदत्यवरा चलस्यो दार्यमज्ञातं शिथिलमानानितिमानिकृत् कल्पवृक्षस्ता
श्रुयः ७ ततः सुतान् गोमात यथेच्छं स्यात्कार पुंकारा दामामापसुत्यं त इदाबामी असंस्कृता ८ अवि वाधि
८४ मूलादेवाप्या देशवेष्टितिष्ठया द्वयोरपि तयोर्मति र्व ष्टोषि जायते यथा ९ इत्यन्धाममूलदेवाते शेषीअ
माध्वलितो माप्यस्तिदेवदत्ताया इत्युक्त्वेति तंज गौ १० ततस्मापंचमानिरु नादायाऽपास्यतत्त्वं सुकाभू
लाग्रपर्वाणि डंगुलागंडिकावश्यात ११ कर्हिस्त्रा स्व नास्ताश्च चाउनीतकसंस्कृताः स्थलाशाताः आर्यवात
कि द्वापि पीतदावता १२ ताः शिक्ष्यसुदिता देवदत्तारव्य ज्ञानतीमिति अनयोरंतरं परस्पर कामविस्यीयारिव
१३ तद्दृतकुणोरव तस्मिन्रक्ता स्मिनान्यथा अक्कादष्ष्याति नमेषा त्यजत्यऽस्यंतमोहिता १४ करोम्युपायं तक
चि द्येतायंका तकुरस्वयं भवती नियीतिजानुल्पा प्रातिमेवदृष्टादऽद्दि १५ ध्यात्वेति ताललीस्माल चलंकित
वाकाविदा यामात्तरं गमिष्यामी त्वलीकं बृहिमस्तुता १६ तमाकास्पति धूर्तं सा ज्ञात्वा चामनयतागते तदाऽतटे इति ९१
सज्जे नेक्षत्तात्रुमापते १७ धूर्तमाम्भोधूर्तं चतंत छिवाप मानयः यथो द्वायायावतागात्र ध्यर्पधर्मीव मूषकः

---

१८ तंस्त्वीकृत्याचालादेव दत्ताय सुवितीर्यैव यामं यामीत्युदिताय निरगान्नितिकेतनात् १९ निशांकादेवद
त्ताय मूलादेवमवीविशत् अक्काचाचाऽचलोप्याग ततसावाह्नटिलेटिः २० तंवायातं वीक्ष्यादेव दत्तातसिन्मवद
पृत ताताली तां मूलादेव मल्यस्याधश्यलीयत २१ आगाध्यंचतं ज्ञात्वा गंललीसंज्ञयाचलः नावाप विश्वप
न्यांक देवदत्तामिदं जगौ २२ स्वास्यामदादेवदत्ते स्नानीयं पश्यणी जस साबादी दासते तर्हि स्नानादी ज्ञापि
अयतो २३ साखाचविश्वपर्यंक त्यक्तः स्नातश्च मावरः स्वार्थयाऽहं सवस्वाशा नाव्यस्यापितभेष्य २४ स्वाम्या
म्यहं स्वदीविर तात स्युक्तं जगादेषा स्वामिन्नवमि दं हदं तलिकादिविनंक्ष्यति २५ अवलोप्य हृवीत
र्हि दास्यमदमितः भूतं अक्काप्युवाचकिं त्वति न तु रिष्टकारोपिन २६ ततः परवशादेव दत्ताऽञ्ज
मनाऽपि अल्पाज्यादृश्यामास पर्यंकस्थितामव तें २७ गाल्लीखलिज्ञलाधिमं स्वपका मासमासात ततः
तल्याधःस्थाम्मूलादेव स्त्रिरव्रियतसर्वतः २८ स्नापदर धोममाप्यद्या पतितंव्यसने महत् प्राणिनां प्राज्ञीगगस्य
किंवा दुःखं न संभवेत् २९ यतः देशत्यागंवकृताप उदतंचतुअ रागातिरेकान्मेजिह्मा पश्यतेकिं तुनः स्वमा
न् ३० तदिदानीमुपायंकं आर्वतिष्ठामि यामिवा दिष्टदेवदितिध्यायं स्त्राब्दाहुंरातदा ३१ ततोचलनटानूह
षि संज्ञया त्वयाकृद्दिनी तयैवापरमादिक्ष्य हान्तो निष्काश्यतामिति ३२ ततस्त्वमचलोधृत्वा केशपाशास्मास्य
त इतिचोवाचतरेबृहि शरणं तव कोऽधुना ३३ मयात्वरितरेवितिः स्त्रीकृता गणिकामिमां रिंसामधुमाह्नदिक्ष

उत्तरा० ८२

रविदँकंचनिग्रहं ३४ मूलदेवोपि परितः श्रियन्नाशाज्ञटान्नटान् इतिदध्यौबलेकार्यं चिन्नदाजीवितंकाम·
३५ निराधुर्यादंकर्तव्यं विरच्यितंनचाम वहलावमारानाय मितिध्यात्वेत्ववावसः ३६ यत्तुसंगोचतेतत्तुं सांप्रतं
ऊमस्तवरं तञ्जत्वावितयञार्थं पतिरिद्वमहामतिः ३७ महापुरुषशल्यपस्तापणेवनिरूप्यते कुललानिचसंसारि
व्यसनानिसतामपि ३८ यदुक्तं कस्यस्यात्मस्खलितं भूमीःसर्वैमनोरथाःकस्य कास्यदक्षुरवंतितो दैवेनननखंडि
तःकोवा ३९ दिवादापदमापन्न स्वत्रायंनिग्राहाचि तःविसृजेपत्यचलःप्राचं मूलदेवमहामनाः ४० श
तापराधमन्तुक्तोसि प्राणोणनंदंगामया तव्रया मु पकर्तव्यमीदृशोसमयेमम ४१ तानत्कुञ्जविशंक
तो सद्योनिर्गत्यतच्छ्हात् उरीबद्धिःस्वेसरसि । स्ना वा वस्त्राणिक्षितवान् ४२ दध्योचित्वेन्मनामायां।
ऊत्वातनास्मिवंचितः नडणायंविरस्थुद्धेः कापिगवा क ठामहं ४३ ध्यायन्नित्यचलन्मूल देवोविल्यातंदेउ
ति तत्रमार्गेटवीविको प्रापहादशयोजनी ४४ विनास दायंडुष्याप पारंतामवधारयन् सहायमार्गयन्मार्गेस्थ
त्वटव्याःसतस्थिवान् ४५ तदाचकुंदराकारः शंबलस्थगिकाधरः विप्रःऊतोपिटक्काक्क जातिस्ततुसमाययौ ४
६ उष्टस्ततोवदन्मूल देवस्तमितिसादरं कियद्दूरंकचग्राम गंतव्यंतद्विजोवदन् ४७ द्विजोलगादयास्यामि कांतारा।
त्परतःस्थितं ग्रामंवीरनिधानाख्यं वृद्धिकंरगमिष्यामि ४८ अत्रेत्यिपंनगरंतव्यं ममापिणाकटञ्चार द्विजोवादीतदागंत्वा
तिगत्वाविद्ययाटवी ४९ नोखंजत्तोवनेमध्यं दिनेपल्वलमानुतौ रूणंविश्रम्यताममत्रे न्यचेतत्रापरं द्विजः ५० ततःश्व ८२

त्वाल्पवदन पाणिपादादिक्षालयतु उद्धरायामास्रद्धतत्स्निग्ध वभ्रवस्त्रेवदारिणी ५१ दिव्यस्थगिकामध्यात्
द्रव्यंनाशवारिणा छादयामासतान्सोक्तं विकपावापचक्काम ५२ इतीदाध्यौतुमुल्ये जोद्यंनादावदानमम ज्ञ॥
क्षात्ततः जनरव समाप्यतत्प्रदास्यति ५३ विप्रस्कमार्गमित्राप्या याप्स्मातांकिंचिदप्यदात् याचाकादिस्वयं द्राया।
स्मिदत्तेनशंकुयात् ५४ विप्रस्थगिकां बद्धा ततःप्रस्थितमस्ति धूर्तविाडवजनदध्या वपरान्हेप्रदास्यति ५५ द्वि
जस्तथैवसायान्हे प्रयुक्ताऽस्मैदानादहो कल्यदास्य त्यसौवन मितिदध्यौचधूर्तपः ५६ भुयायांतौ चत्वारा।
ज्ञातायांचटमत्रिषि मार्गेउकाखअपतः प्रला त चपवेलतः ५७ जातमध्यंदिनेप्राय द्विजस्तुकस्मिन्
वदात् मूलस्वाशातेउबद जीवितं·उरतोचलत् । ए य तृतीयेउदिनमूल देवोदध्योतुधाउरःतीक्षि
र्णप्रायादवीतस्मात्स्वावरणप्रदास्यति ५८ तत्राग्र कि द्विजोनादानीसौशाणजगोत्तवं वयस्यातवमार्गोयं
ममचायंवजामितत ६० मूलदेवोत्यक्षज्ञहं चसादायाा दर्यमया नीसीमदाटवीत्वेव मदिन्ने वमस्तुतदी ६१ का
प्यीत्यत्तोततोमूल देवनाग्राममगोतिक बेलातटंचमागाह नीमाख्याहिनिजंचमम ६२ अदंनिर्दिषणशामीति जविदंत्ता
परानिधः द्विजोस्मिसद्धडोनाम खुदिव्रासागमज्ञतः ६२ प्रतिवमातटंगच्छ न्मूलदेवस्ततोतरा वसंतग्राममेसिष्ट लि
क्षार्थंतत्रचागामव् ६४ ग्रामंग्रामंतत्रलेभे कुल्मापानेवकेवलान् मानादायप्रतस्थेस मूलप्रतिजलाशयं ६५ अत्रांत
रेतपःक्षेत्र सर्वणिज्ञातचेतसं मासोपवासिनंसाधुं मायातंग्राममस्तुखं ६६ सनीक्ष्यमुदितोमूल देवएवमचिंतयत्

उत्रा॰ ४० ९३ धन्योऽहं यन्मया दृष्टः समयेऽस्मिन्महामुनिः ६९ ग्रामे यथोचितं मरुस्थल्यां दुर्लभस्त्रिदशद्रुमः तथा रत्नत्रयाधारः
स्थानेऽत्रासौ महामुनिः ७० ग्रामेऽस्मिन्कृपणे किंचिद्दध्यान्नं न लभ्यते लब्धं दृष्ट्वा तु नालोक्य मत्रावात्मवत्सम
न् ७१ इमान्नु विशुद्धान्कुल्माषान् स्वहस्तास्मि मात्मान विवेकशाखिनं कुर्वे विरागस्फलमात्मनः ७२ ध्यात्वेत्थमु
त्कटरोमांचः प्रमोदाश्रुविमिश्रदृक् तस्मिन्सर्वे मूलदेवो मुनिं विवमब्रवीत् ७२ व्यसनान्तपतितस्य दिशन्त्वा
यांप्तश्चो पतनादस्य कुल्माषा नाचतिस्तारयत्क्वचं ७३ ड व्यादिश्य विविज्ञाय ततस्तान्मादयेयतिः ततश्चेदिता
मूल देवएवमभाषत ७४ धन्यानां हि नराणां स्युः कु ल्मा षाः साधुपारणे तदाच्चवीत्यत इति दृष्टा काचिद्
रीतवक्ष ७५ वत्स त्वया कृतं साधु साधुत्वं किंचित्त व ता ततः ग्रामान्तराद्दिनं यावल्लीदृष्टपुष्पत तत् ७६ ।
मूलदेवोऽपि तां देवीं प्रवादीन्मुदितस्ततः देहि विश्वयां दे वदत्तां राज्यं चत्वसहस्रयुक् ७७ दत्सुवाचाचिरा
देव तस्याससर्वमप्यदः मूलदेवस्ततः साधु वन्दयामेवमः ७७ स्थुनः ७८ निक्रांतत्रापराह्णा ह्यकाचमन्डरोवनं प्रापद्
मातदपाव शालायां तत्र चास्वपीत् ७९ निशायां प्रातिमेव्याम द्रष्टिर्डं निर्लक्ष्यति स्वप्नेऽपश्यन्मूलदेवः प्रविंशन्तं निशा
नात ८० तदा कार्पटिको ह्येको दृष्टः स्वप्नं तमेव हि क्षितिज्ञस्तं व्यपश्यन्स्वप्नफलं ततः ८० स्वप्नोदितस्यतत्विव
मेकः कार्पटिकोऽवदत् मंडकं साज्यमद्येव खंडखण्डकं लप्स्यसे ८१ सत्कार्पटिकः प्राप तावत्तापिक्षु राशुदं सूलादस्तु
गृहात्ता नीतं षास्त्रमभवीत् ८२ सोऽवकार्पटिको लित्ते गेहाच्छादनकर्मणि यथोक्तं मंडकं लब्ध्वा न्यपांसु पांन्यादय ९३

दा॰ त ८३ प्रत्युषे मूलदेवश्च गत्वोद्याने धियांनिधिः मालिके प्रीणयामास कुसुमावचयादिना ८४ तुष्टस्तस्मै मालिकोऽपि व
रपुष्पफलान्यदात् तान्यादायागमत्स्वप्न शास्त्रकोविदसन्निधिः ८५ नत्वा दत्वा च पुष्पादि पावकायन्यवेदयत् मूलदेवो
निजस्वप्नं सोऽपि हृष्टोऽब्रवीदिति ८६ वत्स त्वयाद्य दृष्टस्य फलं तव शुभेक्षणा अद्याप्तविधी तवास्माकं साधितत्वस्य
प्यत ८७ ततः स्वप्नपाठीत्याच तेऽजापिवाचसादरं उपाध्यायाः त्वत्समस्त कन्येयं परिणीयतां ८८ मूलोवादी न्मामज्ञात
कुलस्यापि निजां सुतां तातदत्से कथंकारं ततोऽसावेवमाल पत् पर्यं कुलं गुणाद्यातवस्त्र मूलतो विदितं मया तदि
मां मे सुतां सद्यः पाणौ कुरु कृतार्थय ९० इत्युक्त्वाथ ९१ कन्यास्मै कन्यादात्वेवमब्रवीत् मध्ये सप्तदिनेलावी प्र
ज्ञादस्मान्नृपोत्तवात् ९२ हृष्टस्ततो मूलदेव श्वशुरावासे सु खं वसन् गत्वोद्याने पंचमेऽह्नि चंपकद्रुतले स्वपीत् ९
३ तदा च तत्र राधीशः प्राप पंचत्वमपुत्रकः ततोऽधिवास या मासुः पंच दिव्यानि धीसखाः ९४ हस्त्यश्व छत्र भृंगार
चामराभं च चासिताः श्रीमध्ये भ्रमन्नाज्य योग्यं मर्त्य अनाप्नुवन् ९५ ततो बहिर्विनिर्गतास्ते मूलदेवं विलोकयन् प्र
सुप्तमपरावृत्त छायं चंपकसन्निधौ ९५ ततश्चाकरयाद्धर्षो गाजा गुलगुलायितं अतिषिक्तं च दुत्तमार श्चामरौ वीजनं ×रा॰त्रा॰×
तथा ९६ पुंडरीकं च तस्याद्धे व्यकसत्पुंडरीकवत् सुस्वामिप्राप्तिरिदिति जनैश्चक्रे जयारवः ९७ ततस्तं सिंधुरः सो
च स्कंधेध्यारोपयत्स्वयं धात्री विराजनगरे मागरैर्निर्मिता सा व ९८ राज्याभिषेकं तस्याथ चक्रुः सामंतमंत्रिणः तदा च
देवताव्योम्नि व्यक्तामवमवोचत ९९ देवतानां प्रभावेण वाह्य राज्यः कलानिधिः एष विक्रमराजाह्वो राजा मान्योऽखिलैर्जनैः २००

उत्ता॰ एधि यस्त्वस्य नृपतेराज्ञा मान्यो दृष्टीनमेस्यते तमहं नियच्छामि विक्रितपादं वंदिपं १ तद्विशम्याखिलराज मंडलं नीतिवि
स्मृतं तस्माद्वरप्रदं बृहत्पं सोखंधमविता यथा २ साघन्तपोष्यधमत्वीति धान्तताप्रपण्णाद्दिना विचारधवलाख्ये
नो ज्ञायनीष्ठामिनामम ३ इतश्च देवदत्ताऽपि तां ष्वच्छ मूलदेवविडंबनां इत्थं वाचाचलकोपा विशाकंपितविग्रंद
४ रे मूढ किं त्वया ज्ञाः ज्ञा परिणीतव ध्वरदं यत्ममा प्रियद्धेकार्षी रसमंजसमीदृशं ५ अतः परं समागम्य निवासम
द्वितमनित्वया इत्युक्तोऽतचविष्णावप मदाह्मागाच्चणा तकं ६ इतश्चविवशालादन्ते तवरंमम सोधत नृपः ष्या
त्यपदिष्टंत तदाख्याद्वियघादाद ७ मूलदेवं विनाना न्य : कोपि शाघ्याम दालाय श्रं घलश्चायमागच्छ त्रिवा
यीइतिमावदत् ८ श्चात्त्वंवं किं त्वकोदृत्त रिति ९ १० घत्तत्वता देवदत्ताज्ञयावार्ता तामवाचत्मा
धवी ए० रुष्टोऽघ्रपार्थिवः मार्थ वादमात्त्वयतं जगो १ कि मदाधिपोसिवं यदेवं क्रूरुषे बलं १० देवदत्ताम्
लदेवो रन्नत्तैाडरेमम यत्त्वयाधर्षितो तज्ञा मारयिष्या मिसांप्रतं ११ इडेणानेनतज्जाने किं हतनेतिवादिनी
देवदत्तामोचयत्तं नृपश्चेत्यवदत्तदा १२ अस्यावाक्येन तत्क्रमत्र यद्यप्यचलसंभति तथापि मूलदेवेन नीतेश्च दिनं
विवश १३ अचलो घरं पेतत्वा विषयामास सर्वतः मूलदेवेन तत्राप निर्त्तागपश्चाम्सवधिं १४ तयान्तनतयात्मपा नी
तः सार्थपतिस्ततः अगात्पारसकूलं श्चार सांडान्यादायवाहनैः १५ इतश्च मूलदेवोऽपि तद्राज्यमपि नीरसं मन्यमा एधि
नो विनादेव दत्तां निर्लवणान्नवत १६ दाक्षिणाद्देवदत्ताये लिखं संदूतपाणिना सापितेवाचया मास्म न्दाश्रणी

मनाऽइति १७ अमुं स्वस्तिविमान्दटान्मूलदेवेनाज्ञयनीस्थिता आलिंगपालाप्यतिदेव दत्तावित्ताजदंसिका
१८ अस्तीरकशालोद्ध उत्पादश्च सारतः वयापि स्वांगवार्त्तेचा वार्तातापाडेमम १९ किं चसाक्षमयांदत्ते दानं
दकीस्यमांसुरी ज्ञाववरं हष्टष्टेति ततोऽद्भमितितां जगो २० देवदत्तामदत्तत्त्वं राज्यं घादद्दिम ततोराज्यमयाल
ब्धं तत्त्वं वर्धवयाविना २१ तसवरं त्वयागम्य मितास्तद्धराधरं कालक्षेपश्च नात्रापि कर्तव्य इति मंगलं २२ वाचयित्वे पि
तमोनुष्टा हतमेवमवाषत अदं तदेकचित्तापि त्वद्वीप क्षौवरीपतेः २३ कष्टोडतस्ततोगत्वा नृपंवव्यजिज्ञप मे
तमूलादेवनृपादेव मन्मुखेनेतियाचते २४ स्वामि — नो देवदत्तायां निविडं प्रेमवत्तीत तत्ता विष्णायदातस्य १
त्तुष्माकं चरुविलीवद २५ ततः शिवेरपीराज्यमाणा त त स्यविद्यात तत्किं विक्रमराजेनराज्ञितन्माचमर्षि
तं २६ इत्युदिवदिवदत्ता ममाकार्यशापानपत् नर ड चिरणसंपूर्ण तदा ततः समीदितं २७ देवतावत्तराज २
श्रीः प्रादित्राणान्मूलदेवराट् चामानत्तं निजं मंत्री तत्त्वया तत्रगम्यतां २८ इत्यवंतीश्वरेणोक्ता सागात्मातटेत्कमा
त् तांव प्रावीवित्तान्मूलदेवराड् मोसवर्धत २९ साधविषमिकासोख्य तंजानानादेवदत्तया धर्मक्रियांविधानित्य
मर्दविताईनादिकं ३० इतश्चागणपण्णोधं कृत्वा पारसकूलतः आगाद्बेन्नातटेत्यय्दः सार्थवाहा चलाह्वयः ३१
किं नामात्र चणोम्मीति तत्र लोकानुसश्रवाव राजा विक्रमराजाख्या वर्त्तताविति तज्जगुः ३२ ततः स्वामीमणीमुक्ता
तत्कालोगदादधत् क्ष्मापालं वीक्षितुं सागाद्भूपाप्यामनमार्पयत् ३३ तमुपालक्ष्य मंक्षु नृपोऽल्पं तनाचलः ।

उत्तराध्य
एपि

सेष्ठिन्नुक्तस्त्व मायावी रितिप्राह्नी नृपाग्रतः ३४ प्रस्तुवाचाचलः स्वामिन्नागां पारसकूलतः सतस्तंवार्त्तयामास
वजातोघः समीरवं ३५ लांडंदर्शयितुं पंचकुलेतेनाथ ब्यावितं नृपोन्यधात्समेष्यामः कोत्र केनस्थयंवयं ३६ म
हाप्रमाणस्तस्तुक्ते चलेनाथप्रणीयाप्यो तत्सोर्धस्थानमास्थानमास्थधियापंचकुलावित ३७ मंजिष्ठाकुंकुमादीनि
सोपिलांडान्यदर्शयत् ततोवदन्नृपोलांड मिदमेवास्ति किंनव ३८ लांडमागमदमेवाह्मी त्युक्ते तेन नृपोवदत् सत्यंभू
यानत्वेद्भुत्वा विचार्योदियदनियहः ३९ नान्यस्यापिउग लीकं वचन्केनकिंतुनः प्रभोः तेनेत्युक्ते नृपोवादी दितिपं
चकुलंप्रति ४० अर्द्धदानं श्रेष्ठिनोस्य क्रियतांसत्य वा दितः किंतुलांडानि सर्वाणि तोलनीयानि मत्पुरः ४१ त
थांचतोलनेनासर विषम्यादंडिघाततः वेशावधमच मं जि ष्ठा इंतमीन नृपोपरं ४२ लांडस्थानानि सर्वाणि न
रेंद्रालयमन्नतः तेभ्योउक्तास्वर्णरूप्य विद्रुमादिवि नि र्थायो ४३ ततश्चेत्योत्पन्नकोपेन चलोबध्यतत्कर
ता अरेइन्यदत्वौरायं बध्यतामितिवादिना ४४ मुक्तास्तं १ष्वतत्सार्धस्थानेऽगात्याषि वाटदंआरदकोपितंबदं मं
निषीद्धपसन्निधौ ४५ गाढबद्धंवतद्दृष्ट्वा छोटयित्वाचत्वधवः सार्थवाहकिंतु चैमां संजानासीतिदृष्टवान् ४६ सोवादी
द्भवनेद्योत करंविरितामाहंवाडानंद्यादितंशंच लोकानामातिजाम्यपिकः ४७ वाडवाक्यः कृतंसम्यक् यद्विशेषितदा
वद नृपेणोत्सुदितः सोऽचलस्तदिनात्प्रभृ ४८ ततःस्वीपतिर्देव दत्तामाहूयतंतथा अदर्शयत्ताचवीक्ष्य वला
द्धाकुलान्तरां ४९ ततोविलक्षंसन्मान्यसद्वाणीणामधेनुरवं विसृज्यस्मरनयना द्रव्यदाननिंतंजगौ ५० द्विवादि

एपि

प्रस्मासस्य कार्यीमद्वंवदापिम तादस्तु न्यद्भयोयोत् मूलदेवोयमस्तिसः ५१ तदिदंत्वमतंवित्त दिहसंदेहसाधनं प्रा
णोपिवंविमुक्तोसि राज्ञादीनदयालुना ५२ वीक्ष्यापन्नो प्रेमश्रेष्ठी प्रणिपत्यतयोक्रमान् इत्युवाचाखिलाम्नेहन् सह
ध्वंसितदाकृताउ ५३ आगमाउपितोभन्न विचारधवलोनृपः प्रवेशमप्यदेत्ताम भुक्तहाचिन्नदासपति ५४ नरदेवोव
दद्देव दत्तादेवीयदाश्चयि प्रसादमक्करान्मेउ मयामोदमद्देवते ५५ ततोऽचलःप्रमुदितो नृपयोपिप्राणनमतौ न
पयिश्रातिजयतं देवदत्तापिमादरं ५६ नृपाणापितरिस्त त्यानि दत्तावासोसितस्यतत् अक्तंसुमोचमतोहि द्विषा
मस्पुपकारिणः ५७ इतंदत्वामतीगत्तु मवंत्यात्पपूज च ते अवंतीशोपितवाचाप्रवेशंतस्यदत्तवान् ५८ वि
शतिदीणग्रामीपि प्रापराज्यंनिरावृतो आगाद्व सा त दस्तूल देवदर्पनतामव ५९ प्रत्पत्तिज्ञायत्नृपोपिते
कृतज्ञशिरोमणिः अदत्तस्मवयातस्मै दत्तोयामंतमे व हि ६० सोप्यकार्पटिकोश्रोषी यद्बंधुग्रासलक्षणात् सु
ष्ठादासीन्मूलदेवो नृपःसम्यग्विचारितात् ६१ ततस्मात् चंतयच्छिंसा यस्वप्नप्रसादराज्यदा आवेदानमंदाना नी
तेनिष्फलतामया ६२ तदद्यापि हितेत्वीक्षा गोरसस्सरसंशाए तदाहमीदृशंस्वप्नं स्वयःपश्यामिराज्यदं ६३ इतिध्याय
न्गृहजलक्ष्मी कांक्षनसोनिशामस्वपीत् नउतंस्वप्नमिक्षिष्ट रत्नमर्थमिवाबुधः ६४ कदाप्यसोकार्पटिकोपिप्रदेश
शंतमप्युकदत्ताणयोगात् नउप्रमादाच्युतमर्त्यजन्मा लालतस्त्यापिजनानरंवं २६५ इतिस्वप्नदृष्टांतःषष्ठः ६ अथ
चाक्रिपदस्थितोराक्षवधदृष्टांतस्तथादि छत्रदिंदुकुनाम उद्यंसिंडपुरोपमं नृपस्ताहेवदत्ता द्वा ऋत्ताविंडरवसि

उत्तरा
९६

या १ राज्ञस्तस्याभवन् बह्व्यो वल्लभाः प्राणवल्लभाः सहस्रविंशतिस्तासां मामनृहृग्री पतिप्रियाः २ तां कस्मैचिन्नपि रूपि
महोत्सवपुरस्सरं कलाभ्यासार्थमस्य च कलाचार्यस्य सन्निधौ ३ सत्वरूपोऽन्यदा प्रेक्ष्य मंत्रिपुत्रीं मनोरमां उपयेमे ततो च
मंत्री दीर्घदर्शी त्यनिशं हृद्यत्र ४ यदा गर्भसमुत्पत्तिर्जायते तव वत्सात् तदा दिना दिक्सर्वमपि ज्ञाप्यं त्वया मम ५ इति
पोदपि उर्वीणी तथा मात्यसुतापि तां नोद्वाहमनुरूपस्तु तां एषत्री हृद्दृशीच ६ बहुप्रियो नृपस्त्रियः सा समारोपितक्र
ह्रियित् स्वरिलार्यस्य किं कार्यं तस्य तस्याहितापि तौ ७ । अन्यदाता मृतुस्नातां दृष्ट्वा पृथ्वीपतिः वद्धः कस्येयमि
त्यन्याः पृष्टवच तिजनियाः ८ अतीतविंशपत्नीयमि ति तानि कदीरिते तायैवमद्रत्तां रात्रिं सुवासोवनिवास
वः ९ तत्र विरावि सागर्भं व्रतार्हपसंगमात् । स्वा ति पद्मेसुवसंगा शुक्तिर्मुक्तामणीमिव १० गर्भसत्
वकालेतं सापि विज्ञापयेदयत् अतिज्ञानार्थमुद्य ।। मा [illegible] निवचनानि च ११ साति ज्ञानेधी सर्वोपित
अर्द्धपत्रके लिखत् राजाज्ञयान यन्ताच स्वगेहे प्रसवोत्सु खी १२ गर्भकाले च संपूर्णे सासूत सुतमुत्तमं ततः प्रसु
ह्रितो मात्य स्तस्य जन्मोत्सवं व्यधात् १३ सुरेन्द्रदत्त इत्याख्या तस्य चक्रे च सोऽभव सोऽप्यवर्द्धिष्ट तद्गेहे कल्पद्रुरिव नन्द
ने १४ अग्निकाख्यः पर्वतको बहुलीसागराभिधः दासेराश्चत्वारः ते समास्तस्य नृसहोद्भवाः १५ तैश्चतुर्भिः समं दासा प
त्रैः क्रीडां मनोरमां कुर्वाणः सकलाभ्यास योग्यः समजनि क्रमात् १६ तं च माता महोऽन्येद्युः कलाग्रहणहेतवे कल ९६
चार्यस्यार्पयत्स्वा भ्यासे उच्चत्महामहैः १७ मातामहकलाचार्य शिक्षाभिः सकला अपि क्रीडास्तस्य कलाभ्यास

स्य चिन्ताव्यधत्त सा १८ दासेरास्तु कलाभ्यासा वसरे सर्वसंगमात् अन्तरायान् व्यधुस्तस्य तत्कलाकर्षणादि
ना १९ तिरप्रस्खलितो राज्ञः कुर्वन्नभ्यासमभ्यवहे स्वलाववग्रदत्यस्ता सूत्रको हासभूतिकला २० विशा
ग्रधनुर्वेदाभ्यासं सविदधे तदा अमाध्यवधोर्वेध्यावधमप्युवाग्गरं २१ ते द्वाविंशतिः सम्यक्कलाभ्यासं नव
क्रिया कुर्वते विविधं क्रीडा मत्यान्यबलानदिका २२ पावकेन प्रयुक्तास्ते कलाग्रहणकर्मणि दुःखवाक्यानि
डल्पंतो दवंस्त कुहनोद्यताः २३ ताश्चकं बाहिनाचा र्य स्थाडये द्यादिकहिवितत दरुदंतस्तेगत्वा स्वमातृणा
न्यवेदयन् २४ मातृस्ता स्वकलाचार्य मित्युपालम्भ य नृपा तवंतस्माद्दशाप्राय स्तनयाः खलु दुर्लभाः २
५ तदस्माकं सुता एते पावनीयाय यथा सुखं ताड नी या स्कृत स्मानि निवनितुरमानसैः २६ ततो दध्यौ :मणधाम+
यामीषाम ध्यापनान्मया संप्राप्तो नैव सन्मान तु पा लं तस्नुः लल्पत २७ तत्सीमा स्तु कलाश्च दूरपानादुष्ट
चेतस्या अध्यापनप्रयासेन ममाति बहुनाकृतं २८ तैनैतेऽपेक्षिताः क्वापि पुत्रास्तु सकलाः कलाः नाभैव
डष्टङ्गः सत्यरः न वक्ति तदाचन २९ यतः नानुयोगवतानवप्रवसतानात्मानमुत्कर्षिता नाबलस्योपदते न नान्य
मनसा नाचार्य विशेषिणा नक्तंगाविलासविस्मितमुखीसीमंतिनी ध्यायता लोकेऽख्यातिकरः सतामतिमतो विद्यागु
णः प्राप्यते ३० तादृशा वपिल्पस्तान् विवदविदुषोऽखिलान् अंतरंगं सुतं चैनं परीक्षामंतरा हिका घा समुत्रं
मंत्रितोऽत्र सर्वेवह्यस्मरन् नृपः गतो हन्तु क्रमपल्य स्वकयोहि स्मरंतिन ३१ इतश्च मधुराधुर्यी जितशत्रुर्महीपतिः

त्वर्द्धमानस्व देव जिनः श्रीमान्निर्वृतिरित्यभूत् ३३ तामावाप्य कलावत्यां श्यामा तिनवयोवमां श्रुत्येद्यात्प्रादिणोप्माला
परिस्फुरत्यर्पातिके ३४ सापिगवामतामध्ये पणतामममदीधवे तांनिवेश्यनिजोत्संगे नृपोप्यवमचिंतयत् ३५ पा
णिग्रहणयोग्यासौ सुतान्वत्वाप्तयौवना प्रायोलवंमित्वणानां नेदनाथस्वयंवरः ३६ तदत्नीष्टेनतत्रोसौ विवाह्ये
नविमृत्यस्त सुतेकाम्रवतात्नीष्टः साम्रहमिति प्रष्टवात् ३७ सापाप्यवयं श्रुमात्रराक्ष विधंसाधयतिस्फुटं स्वामिन्नवेत्व
रिष्यामि नंवरंवश्रुक्षवरं ३८ तत्रइश्च राधीश रुप्यद्द वस्यतश्रुजः कलास्पासप्रराजत्वय स्मरानाकर्ण्यनंदनात्
३९ जितद्राग्रुत्य स्तत्र गंतुपातिष्ठिपत्सुतां श्रुक्तां ह हिज्जलामाति श्रुत्रागवरहता ४० श्रुगम क्रमादिव
श्रारमा ग दिंइत्तत्रपेपितां श्वरेप्रावीविशत्तु श च नागुरुतिरुसवि: ४१ दाक्ष्याग्राषत्वपैत्य: कत
श्रुणपास्मिन्नवरे यक्कनीयविद्धायान्या न्मस्तुतप रि ोष्यति ४२ ध्यायन्निति शतिज्ञाच नस्या स्नामवप्पर
यन् श्रुकास्यन्नपोतवे स्वयंवरणमंडपं ४३ कांचन स्तंलसंतलय वंचन्माणिक्यतोरणे मौक्तिकस्वस्ति
काश्रेणी दंतुरीक्रृतलत्तले ४४ सुगंधिपंचवर्णाढ्य श्रुप्प्रक्रकरवन्निते विविधाव्हौवरचना चि
त्रीयितजगत्रये ४५ श्रकांडेक्रृतसंप्रात्र पटलत्वांतिकारितिः श्रवंलिहैः पंचवर्णैः केतुलदोर्विलासित
४६ तस्मिश्रमंडपेरुक्का स्नानमंडपसन्निते कुंडदत्तरुप:स्तेल मकतुांश्रतिष्ठिपत् ४७ चतुर्भिःकलापकं
चत्वारिस्रष्ट्याचत्वारि संकत्याचातिविगतः स्त्रामं तिलोहचक्राणि स्तलोद्देत्यवीविशत् ४८

तेषांचोपरिराधिति श्रसिहांगालतजिकां श्रस्थापयद्धस्ताच तिलसंप्रमीकुंडिकां ४९ कुंडातिलस्वचक्रादि प्रति
बिंबानुसारतः राधयावामनयनंविध्यं तत्रवसाधकैः ५० ततःसत्त्पसानंदं हाविंशत्याश्रुतैःसम श्रराष्ट्रदिःस्वत
नत्राणा स्रडापसपरिच्छदः ५१ सुरेडदत्तसचिव स्तत्रागात्सविदोपिसः पौराश्रकोटिरास्तत्रा ययुःकौतुकमीक्षि
तुं ५२ सर्वालंकारसुतगा लक्ष्मीरिववपुष्मती स्वयंवरस्रजंकाम दोलालंबिस्वत्नीकार ५३ रक्षमाश्रुतवस्त्रा
णा स्तानी विकुंठकांतिलि दंतीस्वववैगर्व नेविरतवसवि त्रामिः ५४ स्त्रीनादपिविस्रुपां विज्ञा निर्वृतिदायिनी त
स्त्रौतिर्नितिकन्यापि तस्यस्वंतस्यमत्रिधौ ५५ त्रिति वं ाशकं श्रेष्ठेवेत्रुपतिर्जायै सुतंश्रीमालिमन्नकं रथ
वेक्षकतीमतं राज्यंचानुक्विश्राद् ५६ सवः न त्या सतस्याणकपरणप्यक्रमोत्तवत् तथापिध्यक्षमा
लेच्य कथंचित्नडुपादंदे ५७ यत्क्वात श्रायाउ त्रुत्त श्री मालिनाश्ररः हस्तुकासोश्रवद्धणं सद्यःपांचालि
कांप्रति ५८ विशिखःसंउचक्राणा स्फल्यतायाप्यतत्त दि श्रात्मकलावातिति सा:ा हासिलोकैस्तेतां पृच्छा ५
९ वीरुप नस्पतोवीक्षां बहवस्तत्वामवमः विविकुरिवपाताल तयातिदाञ्चयाक्षिया ६० ग्राराःकस्याप्यवामक म
तिवक्रामचक्रंकं कस्यापिच्छीणिकस्या प्यात्पयोवत्यतोयाये ६१ नश्रुतःकापिराद्धावेधा राधावेधममाधयत्
मिपान्सुल्पताहानि मीनूदिति धियाकिंतु ६२ नहिलोकस्मंति वें दंदध्या त्वेवंधराधवंश्रमीतिस्वनयोलीकं
हंधपीतास्मिहा ६३ स्ततल व्यापिमकीर्त्ति मूर्त्तिसंहारकारिणः ममविरिणएवामी श्रुत्रस्तेपणजन्नितार ६४ श्रमीतिः

उत्तरा। ९९
ःसकलादौ निर्वृत्या लिरपि किंगुतिः श्रेष्ठः कलावांस्तु कोपि श्रीराष्ट्रेरिवं चंद्रमाः ६५ सुतो हि गुणवान् पित्रो र्मृत्वातेदा
यजायते गुणहीनस्तु दुःखाय वह्नेर्धूमइवांगजः ६६ यदाज्ञः कामं स्यादेवं ममतु स्वधाम लिवत्यत्वा ममैव स्वारिकिं लो
कं राज्ञ्यात नत्वाकिं जन नागाढं भीक्षणेन पियः मर्येयि यज्ञुलिलग्नएव जनकम्ना स्रेति नश्रेयसे हा हा हा प्रियधूम मंग
ज मिमं मूर्खान किंलज्जितः ६७ गतसर्वस्ववत्सूए ध्यायत्येवमधोमुखः तदा वसचिवः स्वामिन् किमेवं दुर्मनायसे
ग्रा ४ ६८ वक्तारपत्तिपतिमंत्रिन् सुविरेति निरैक्षितः धाम्नाममं हमातेन दौर्मनस्यं ध्रुवाम्यहं ६९ मंत्र्यपि दौर्मनस्येन।
ज्ञात्वायत्ने सुतोपरः सुरेंद्रदत्तनामास्ति दिहिवेत्तमकला ति धिः ७० राधावेधं विधायासौ पुत्रस्तु विधिवत्प्रत्ते वदा
कर्ण्यालया धर्मुपोमंत्रिन्नाहिस्मरामितं ७१ राज्ञः सु र स्व तोद्दत्र पंच त्रस्त्रि विवोसुवतं द्वाविंशतिराख्याच
सर्वेत्त्रिंपोण्यमादत ७२ क्वाधुना म सुतास्तीति राज्ञोक्ते धी सखेपितं दर्शयामासत्वरं पौषं तमालिंग्य वोचत
७३ राधावेधं साधयित्वा वत्साकेनाय्यमाधितं राज्यमुक्त्वा कृतमिना स्वीकृत्य वमहामते ७४ ततः प्रमाणमादेशः।
पूज्यानामितिं सुदीर्घमिः स्तंभस्य तस्यपार्श्वेव गत्वा चापमुपाददे ७५ अधिज्यीकृत्य तत्सत्य संधः संधीय चाश्वोर्ध्वदृष्टि
रक्षोदृष्टि स्तत्वताश्वाचचत्पलः ७६ दधौ निर्वृतिकन्यापि दीव्यतस्यमन्मथं अहो सस्यमहो कांति रहो लावण्यमद्भुतं
७७ पश्यविधमिति चेद्राधं तत्कुतो भीमवामदं ध्यायंतीति व हेकाग्रचित्ता सीद्भागिनीवसा ७८ तदा च तत्समीपस्था दास्यः ९९
दास्तच्चहिंसं चक्रुः कोलाहलं दोषि सुलिकास्फालनादिना ७९ नैपुण्यं विज्ञाती राजसुता अज्ञेवलामयीः श्रमो

विध्यत्कुमारा राधा मित्रपापायानवितेतिरे ८० स्खलिते सतितेत्रीर्वे ... पौष्टीयास्सच्छेत्सत्स्य स्व कृत्य
थकारोनरोः ८१ समीपस्थाः कलाचार्यो ध्ववंस्माद्गत्कर्मुखः स्खलिततेवधोलावी तद्धयासुसमाहितः ८२ दासेरा।
स्तान्कुमाराः सा गणयन्तु तट्टीवता कौडिकाति लसंकोस वक्रतत्यमालाचनः ८३ लाह्य विमर्द्यापाक्ष्या ज्ञात्वाच।
काष्ठकातर तदेकाग्रमनाः सधीः कुमारो राधामुखं वरं ८४ सुभगं भवितस्यतिपाव काणा में तरालेवारापिमः क्षणाद्धि
व्याधराधयावामनेत्रकनीनिकां ८५ ततो लोकाः प्रमु दिति सुक्तेजयजयारवं तदेकाग्रकरस्तोयं लक्ष्ण हस्त
वरां सितिः ८६ तदा निर्वृतिकन्यापि मुखवत्तस्य प्र मा दलाकु कण्ठाक्रमाणिकां न्यास कंठ असुमग्रं ८७
तम्मानिति विवलोकस्य सुतोरतिरत्नमम यमालि तं न दापूर्णे विधानेत्र व्ययाहृते ८८ तद्द्वाविंशसुतेना
ह मस्मिपुत्री सुदीरयन् तारंडदत्तराजन्दः प्रमातंप रि पस्वजे ८९ सुभगं ततः कुमारस्तां कन्या मुपायंस्त
महामहैः इन्द्रदत्तततोपि तस्मिराज्यं ददौकमात् ९० ते द्वाविंशतिः सर्वे मत्वात्मानं दासकं राधावेधं साध
यंति अयंतिचहमपक्षियं ९१ दिव्यासुतावादघातयिराध्य वेधं कुमारः किलसाधयेदसुः अमत्र चिन्त्रस्कृजनो।
नरत्वात्यक्तः पुनः स्खलितेतमद्यः ९३ इतिराधावेधदृष्टांतः सप्तमः ७ अथ चर्मदृष्टांतस्तथाहि इह एकोऽनवत्
कापि योजनानि सहस्रशः विस्तीर्णोऽगाधपानीयो दृतिनीरुचारेऽहितः १ तस्योपरि सिवाल जालैरत्यसंगतिः सर्व गो
३० तास्य आदलचर्म स्पानंसमस्तकदा २ तत्रैकोऽवस्त्कमीः छत्रपोत्रादिसंयुतः ग्रीवां प्रसारयामास सचाप्यहं शतेरान्ते ३

उत्ता० टी०
९९

अन्यदा तस्य सांडस्य मध्ये शैवालचर्मणः छिद्रं बभूव प्रबलसमीरणसमीरणात् ४ दैवयोगात्कूर्मोपि ग्रीवां प्रसा
रयत्तदा रंध्रेणानेन ग्रीवापि निरगाच्चर्मणो बहिः ५ ततः स पूर्णिमाचंद्रतारामंडलमंडितं अदृष्टपूर्वमाकाशं वी
क्ष्यात्यंतं विसिस्मिये ६ महाश्चर्यमिदं स्वीय बंधूनां दर्शयाम्यहं ध्यात्वेत्याह्वातुमात्मीयान्मध्ये ह्रदमगाद्रसः ७ ताना
नाय समेतस्तु नलोकत पर्यटन्नपि तच्छिद्रं पवनोद्धूतैः शैवालैः स्थगितं क्षणात् ८ कूर्मः स्वजनसत्त्वतलालतरंध्रं पारयन्नप
संप्राप्तं न कदाचित् परिभ्रांतामर्त्यलिवान्नरत्वं लालतजे   उर्नत्र्यधर्मद्दीनः ९ इति चर्मदृष्टांतोऽष्टमः ८ अथ युगद
ष्टांतकथा हि अस्ति स्वयंभूरमणवारिधिर्वलयाकृतिः   स   रज्जुयोजनो लक्षो ऽसंख्ययोजनविस्तृतः १ क्षिप्ताद्यव
लयं सर्वी कारिर्जलिचरेत्वीत सार्वक्षिमपिवाद्दीना   मं   ति   मितत्रनीराक्षे २ देवः कोपि दिविप्राप्तो लीलया
निक्षिपद्युगं युगस्य तस्य कक्कोलि पश्चिमायां वकीलिकं   १२   युग्मं तस्मिन्नपारऽर्णवे त्याप्त स्वाम्यंती समिलाघसा स्व
यमेव युगछिद्र प्रविशाक्किं कदाचन ४ प्रचंडवातात्रित   वीचित्रा दिवाक्ष्यं सापि युगस्य रंध्रं उच्यात्नु विद्या
न तु प्रवेष्टुंहीनः स्वमानुजन्म विंदितिमर्त्यलोके ५ इति युगदृष्टांतो नवमः ९ अथ परमाणुदृष्टांतकथा हि स्वतमेकं महा
मानं माणिक्यमयमुत्तमं स्वसामर्थ्यपरीक्षार्थं गीर्वाणः कोप्यचूर्णयत् १ नलिहतिमतिसूक्ष्मं निर्मीयपरमाणुवत् नलि
कांतर्विनिक्षिप्य रूपीयान्समुपस्थितः २ आरुह्य मेरुचूलायां स्थायं स्थितमास्थितः कृतस्तु नालयामास तच्चूर्णं परितो
दिवं ३ अल्पजलदावनविक्षिप्ता स्वतास्तु परमाणवः प्रचंडपवनाहता अस्तंतदिशोदिशं ४ अथ विश्वत्रयेकोपि शक्ति
९९

मान्नविद्यते न सा यस्तं स्तंभं तत्तः कृती निरवपरमाणुभिः ५ स्तोकैर्यथा सोपरमाणुभिस्तैः केनापि निष्पादयितुं न शा
क्यः स्तंभादिना शाणनूतनांतर्विवि स्थयोपिलब्धेतनमानवत्वं ६ इति यद्वा कापिसंभूतचूर्णि स्तंभाद्यभद्रयमाणुना ति
रेकस्तु फलिर्न सा न्वथा तु चपिनावनां इति द्याषपरमाणुदृष्टांतो दशमः १० इत्थं जिनैर्दशादितानिमनुष्यजन्म दौर्ल
भ्यसूचनकरणानिनिदर्शनानि आकर्ण्यतोलविज्ञनालगवत्नुणोति धर्मे महोदयकरे कुरुतप्रयत्नं ११ इति दशह
ष्टांताः संपूर्णाः वरयथामानुष्यवं दुर्लभं तथाह दृष्टिवत्रमा   ह समावत्रणेए संसारे नाणागोत्तासु जाइसु कम्मानाणा
विहाकट्टु पुढो विस्संभिया पया समापन्नाः समंतात्स्व   ४   प्रजा इति योगः मानुष्यमिति गम्यते कुत्सादसंसारस्वे
तत्रापि केत्याह नानागोत्रासु अनेकाभिधानासु ज   ९   त   त्रुद्दत्रियादिषु अत्रान्तुभावकर्माणि ज्ञानावर
णीयादीनि नानाविधानि अनेकप्रकाराणि कृत्वा निर्व   र्त्य   तेषामधीनाः संतः पृथग्भूता इति पृथग्भूताः देवएकिकं राशि
त्वर्क विस्संतिअतिशाकृतवादस्वार्स्लोणविश्वग्भूतो ज   गत्स्वकावर्तीत इति भावः क्वचित्कदाचित्तु तस्याम सर्वजग
त्यापमातुऽस्कंध नहिकिरसोपपत्रा लापवालग्रा कोडि मितापि न मरणमरणाद्वा जन्मजिपदिं न संपन्ना १ ततोव्या
प्यापि नरजन्म प्रकृतकर्माणि तावतोऽन्योन्यगनिनाशिन्न एव प्रजाजत सम्यकूपा सर्वेतीतिदुर्लभत्वमिकृत्त नरजन्म
तस्य स्याद्वः २ पतादवस्यपृच्छ्यति एगयादेवालाएसु नरएसु विएगया एगयाआसुरं कायं अहाकम्मेहिं गच्छइ एकदा तु
सकर्माणुलवकाले देवलोकेषु सौधर्मादिषु नरकेषु चरत्नप्रभादिषु अपिशब्दः पृथक्कारार्थ १ कदाचकर्मोदयका

✱ लोतिताचा
लेकारे ✱

✱ मा ✱

लिए कस्या आसुरं असुरसंबंधिनं कायं निकायं अदा कम्मेहिं ति यथाकर्मभिस्तत्तद्गत्यनुरूपैर्वेष्टितैर्यथायोगं सरा
गसंयमैर्बालतपःप्रभृतिभिः गच्छतीति वचनव्यत्ययाद्गच्छंति प्राणिन इत्युत्तरेणायोग इति सूत्रार्थः ३ एगया
खत्तिउ होइ तउ चंडालु बोक्कसो तउ कीडपयंगो य तउ कुंथुपिवीलिआ एकदा क्षत्रियो राजा भवति कंभरि
तिगमं सूत्र विविद्याद्बंडवचनप्रक्रामाण्यकश्चनं ततस्तदनंतरं चंडालो मातंगः यद्वा शूद्रेण ब्राह्मण्यां जातश्चं
डालः बोक्कसो वर्णांतरसंकरजन्मा तथाहि ब्राह्मणेन शूद्र्यां जातो निषादः ब्राह्मणेन वैश्यस्त्रियां जातो अं
बष्ठस्तु उच्यते तत्र निषादेनांबष्ठ्यां जातस्तु बोक्कसो न एपत इति द्विवाद्वा स्व क्षत्रियचंडालबोक्कसग्र
हणात्वयथाक्रमं सर्वा उच्चनीचसंकीर्णजातय उ प ल क्षिताः ततः कीटः कृमिः पतंगः शलभः च समुच्च
ये ततः कुंथुः पिपीलिका च भवतीति योज्यं अत्रैव न यथोदाहरणं वदमिति सूत्रार्थः ४ इत्थं सर्वत्र प
र्यटंतो विगुरुकर्मा विनातन निर्विद्यत इत्याह एवमा व हजोणीसु पाणिणो कम्मकिब्बिसा न निविज्जंति संसा
रे सव्वट्ठेसु व खत्तिआ एवमनेन न्यायेन आवर्त्तः उनः उनः भ्रमणरूपं परिवर्त्तस्तत्प्रधाना योनयस्तासु उत्तरत्रीति
लक्षणा अणि निजीवात्व वि स्थानाति आवर्तयोनयस्तासु प्राणिनो जीवाः कर्मणा क्लिष्टेन किल्बिषा अधमाः कर्म
किल्बिषाः न निर्विद्यंति कदर्थनात्मोद्वेगा वीतितान् छिंतवं संसारतात् केचित्केषुर्विवते अर्थोष्ट्य धन
कन कादयः सर्वोपीत ब्रिव क्षत्रिया राजानः अयं भावः यथाम नोज्ञान् शब्दादीन् भुंजानानां नतं पाट ह्याव हीत एवं ता

सु तासु योनिषु उनः उनरुत्पत्तिमत्ततस्तामपि संसारिणां कथमनथ ते त्यति घातार्थनाद्यमंगं ज्झंति सूत्रार्थः ५ त्त
त्तं कम्मसंगेहिं संमूढा दुक्खिया बहुवेयणा अमाणुसासु जोणीसु विणिहम्मंति पाणिणो कर्मसंगेः ज्ञानावरणी
यादिकर्मसंबंधैः संमूढा अत्यंतं मूढाः दुःखिता असातवंतः कदाचित्तु मानसमविवेकस्यादित्याह बहुवेदना भू
रिशारीरपीडा अमानुषीषु नरकतिर्यग्गतियोन्यादिदत्वहुर्यतिसंबंधिनीषु योनिषु विनिहन्यंते विशेषेण निपा
त्यंते अर्थात्कर्मभिः नरकतात्पातारं सततं प्राणिनो जीवाः स्ततो दुर्लभतममवमानत्वमिति सूत्रार्थः ६ कथं तर्हि तव
वाप्तिरित्याह कम्माणं तु पहाणाए आणुपुव्वी कयाइ उ जीवा सोहिमणुप्पत्ता आययंति मणुस्सयं कर्मणां
तु उत्तरनरगतिप्रतिबंधकानामनंतानुबंध्यादीनां प्रहाणं पति प्रहाणेन अपगमेन कप्रघप्रहाणिरित्याह
आनुपूर्वी क्रमेण न तु झगिति अत एवाह कयाइउ त्ति तु शब्द एवकारार्थः ततः कदाचिदेव न सर्वदा जीवाः प्रा
णिनः शुद्धिं क्लिष्टकर्मापगमात्मिकां अनुप्राप्ताः संप्राप्ताः आददत्युपादानं कुर्वंतीति मनुष्यतां मनुजगतिविशिष्टबंधनि
बंधनिस्तनुकषायत्वादिभिरिव तदायुर्बंधादिति सूत्रार्थः ७ एवं कथंचित्मानुष्ये प्राप्तेपि श्रुति दुर्लभत्वादि माणुसं
विग्गहं लद्धुं सुई धम्मस्स दुल्लहा जं सुच्चा पडिवज्जंति तवं खंतिमहिंसयं माणुसंति सूत्रत्वात्मानुष्यकं मनुष्यत्वसं
बंधिनं विग्रहं देहं लब्ध्वापि श्रुतिः श्रवणं धर्मस्य दुर्लभा इ आप्याइत्वी कालस्यादि देउलिः स च धर्मोऽ
हीनस्याश्रुतस्यायाय्या मध्यतकंपनकंघापरा ... ड्डा स्वंडं शर्करा यदि रात्र मोदकं तत्रास्यमिदेन दृष्टः १ ड।

उत्त०व०
१०१

वादिर्बौद्धादिकल्पितो पि स्यादत स्तदपोहार्थमाह धम्मं सुव्वा प्रतिपद्यते न व्याघतिव्याप्तः तपो ऽनशनादि द्वादशवि
धं क्षांतिं क्रोधजयलक्षणां मानादिजयोपलक्षणं चैषा अहिंसनं प्राणिहिंसनवर्जनं चालव्रतानां च अनेन प्रथमव्रतमुक्तं शेषव्र
तोपलक्षणं चैतत् एत इति तुल्यानि दिशापव्रतानि पर्वततपः क्षांति च उहि यस्य मस्त्राव्रतपंचकस्य चालिकमाह श्रावि
कोपि धर्मो ऽत्र धर्मायीति स्वार्थः ७ श्रुतिप्राप्तावपि श्रद्धा दुर्लभेत्याह आहच्च सवणं लद्धुं सद्धा परमदुल्लहा सोच्चा नेआ
उअं मग्गं बहवे परिभस्सइ आहच्च कदाचित् श्रवणं क्रमाद्धर्मस्याकर्णनं उपलक्षणत्वात् मानुषत्वं च लद्धुं तिअपि
नाट्स्सगामामात्रत्वात लब्धाप्यवाप्यापि श्रद्धा धर्मरुचि व स्या परमदुर्लभातीवदुरापा कुतः यतः परमदुर्ल
भत्वमस्या इत्याह श्रुत्वाकर्ण्य नैयायिकं न्यायोपप न्नं मा र्गं सम्यग्दर्शनादिरूपं मुक्तिपथं बहवो ऽनेके परिभ्र
श्यंति परिभ्रश्यंति च्यवंते प्रक्रमान्नैयायिकमार्गात् व यथा जमालिप्रभृतयः यत्र पाठ मण्णए तिनच्चिंतामणि
वत् परमदुर्लभमेवेति भावः अथ केते जमालिप्रभृतयः यत्र पाठमध्यः इति न हि कथ्यतां लिख्यंते बहुधा बहुरयजमा
लिप्रभवा १ जीवप्रदेशा तीसगुप्ताउ २ अव्वत्तासाढाउ ३ सामुच्छेआसमित्ताउ ४ २ गंगाउ दो किरिया ५ बलुआ तेरासि
आ रोहगुप्ता ६ थेराय गोट्ठमाहिल पुट्ठमबद्धं परुविंति ७ २ अनयोरर्थः बहुरताः समये कस्मिन्नेकसमये ने
तिमन्यमाना बहुरता जमालिप्रभवा जमालिकृताः १ प्रदेशोंत्यप्रदेश एव जीवो येषां ते प्रदेशा जीवाः प्राकृतत्वात् व्या
त्यये जीवप्रदेशा स्तेतिष्यगुप्तादुद्भूता २ अव्यक्ताः संयतादिज्ञाने संदेहवादिन आषाढाचार्याज्जाताः ३ सामुच्छेदात्
१०१

रानंतरमेवनाशः समुच्छेदवादिनो ऽश्वमित्राज्जाताः ४ द्वि क्रियाएकत्र समये क्रियाद्वयानुभववादिनो गंगाचार्याज्जाता
: ५ त्रिराशिका नोजीवाजीवनोजीवरूपराशित्रयवादिनो बलुआ त्रिराशिका लिमतषट्पदार्थनिकल्वा उलूकगोत्र
त्वात्षडुलूको रोहगुप्तस्तस्मादुत्पत्तिः ६ स्थविरागोष्ठमाहिलाः स्पृष्टं कंचुकवत् अबद्धं चाबद्धं न तु क्षीरनीरवत् कर्मो
त्यात्मा तमात्मप्रदेशैः सममेकामीतिशेषः प्ररूपयंति आतेम चगोष्ठमाहिलाद्वा बद्धिकाना उत्पत्तिरिति सूचितमि
ति गाथा द्वयाक्षरार्थः २ भावार्थस्त्वनयोः संप्रदायादवसेयः स चायं श्रीवीरज्ञाननतो वर्षे चतुर्दशे तत्कथितं तथा
हि निक्षवस्यादौ ह्व नांतं व क्षितद्यथा १ उक्तं च विय डारव्य श्रीमहावीरजिनस्य सुता सुदर्शनायाः सुनयो ज
मालिः क्षत्रियो ऽलवत् २ जगत्त्रयमनोहारि दर्शन यदर्शना श्रीवीरस्वामिदुहिता प्रियातस्याऽलवत्स्त्रि
या ३ अन्यदा तत्र भगवान् श्रीवीरः समवासरत् ज मा लिनयिया साकं सार्वं तं नमनाय वदा ४ स्वामिदेशनां
याजात संवेगः संयमेच्छुकः पंचशतक्षत्रियाः पंचशतस्त्रीभिः समं कमंचन ५ महोत्सवेस्वतो दीक्षां ग्राहयित्वा वीरतीर्थकृते ।
जमालिः प्रव्रजितस्तत्र जातः क्षत्रियं सहस्रतः ६ तदा च स्वामिनस्तत्री तत्र प्रिया प्रियदर्शना प्राव्राजीत् स्वामिनो ऽभ्यर्णे स्त्रीसहस्र
परिसंयुता ७ जमालिः श्रमणः साधु विहरन् स्वामिना समं पपाठ एकादशांगानि तपस्तेपे च दुस्तपं ८ ततः साधीसह।
स्रं तु साधुपंचशतीं तां प्रभुः स्वामी ददौ शिष्यत्वाय शुश्रूषितुं विधायतं ९ अन्यदा स्वामिनं नत्वा पप्रच्छेति कृतांजलिः सत
शिष्यैर्विहराम्यहं नवराज्ञया १० लालानावाल्ब्धस्तामे तदैव किंचिदुत्तरं अनिष्टं ... मतमिति मानत

उत्तरा०
२०२

दासत्व ११ निरगाद्य प्रभोः पार्श्वाद् विहरंस्तु सपरिच्छदः क्रमाच्च पुरीं श्रावस्त्यां विहरन्नन्यदागमत् १२ तत्रोद्या
नकोष्टकाख्ये तस्थुषस्तस्य कर्हिचित् अंतप्रांताशनाज्जातो दीर्घज्वरः प्रादुरत्युग्रदाहकृत् १३ उपविष्टस्तदा स्थातुं मक्ष
मः सततोऽपतीव इत्याख्यत्संस्तारको मम क्रियतां क्रियतां द्रुतं १४ ततः संस्तारकं कर्तुं प्रवृत्ता व्रतिनो जातु संस्ता
रकः कृतो नो वा तदाऽपृच्छत्तदा जमालिः १५ संस्तारकः कृतो नास्ति किंतु सांप्रतमपि विधीयते तैरित्युक्तेऽपरिस्पष्टे सूक्तेः स
ञ्चिंतयत् १६ क्रियमाणं कृतमिति जिनोक्तं सूत्रं तत् कथं संस्तारकोऽयं संस्तीर्यमाणोऽप्यसंस्तृतः १७ त
दध्यक्षविरुद्धत्वात् तत्संगतिमंगति विमृशन् स्थविरान् बहूनाह्वायैवमलापत १८ क्रियमाणं कृतमि
ति श्रीमहावीरभाषितं मिथ्याध्यक्षविरुद्धत्वात् स्पष्टं संवीक्ष्यते तदुच्यते यथा १९ नचाध्यक्षविरुद्धत्वं तस्मा सिद्ध
तवेतत्क्वचित् संस्तारकोऽयं संस्तीर्यमाणोऽप्यसंस्तृतः २० निष्पद्यते क्षणाच्चादेर्यत्कार्यमपरापरैः
तत्कथं कृतमित्याद्यसमयेऽपि निगद्यते २१ प्रारंभेऽपि कृतं चेत्स्यात्तदाऽन्यत्र क्षणेष्वपि कृतस्यैव विधानेन न
वसानं भवेत्ततः २२ मत्वाप्येवमनालोच्य क्रियमाणं कृतं तदा घटादेरुपलंभोऽस्तु प्रारंभक्षण एव हि २३ कृताम
वस्तुवत्तस्मात् योक्तिकं क्रियमाणं यः कृतमाख्यत् तत्कथं सत्यं २४ नचवाच्यं स सर्वज्ञः कथं मिथ्यावाद
ति यद्वद्यास्तीतिक्लीवं महांतोऽपि स्खलंतीति हि २५ एवं विप्रवदंतं तं जमालिं मार्गविच्युतं स्थविराः प्रावदन्नार्यवै
विरुद्धं किं वदस्यदः २६ रागद्वेषविनिर्मुक्ता नानृतं प्रायशो जिनाः वचने पिच नो तेषां दोषलेशोऽपि संभवेत् २७

तथाहि आद्यक्षणे स्वकार्यस्यो त्पत्तिर्नस्यात्तदा कथं क्षणांतरे तदुत्पत्तिः स्यात्क्षणस्याविशेषतः २८ उक्तं च आद्यतं
तु प्रावशेष नो तत्किंचिदुपदाप्यते भस्मते उप्रावशेष नो तत्किंचिदुपदाप्यते भस्मते उप्रवेशश्चापि नोनं स्यात्प्रतीक्षः २९ नं
चाध्यक्षविरोधोऽपि संस्तवेऽपि दकर्हिचित् संस्तीर्यमाणमिदं संस्तृतमवदत् ३० यावत्प्राकृपं संस्तृतं तावद्
पुनः संस्तीर्यतेऽनयत् ततः कृतस्याकरणात् तानवस्थापि विद्यते ३१ यस्मादतः क्षणे जातो घटोऽसौ द्वितीयेऽप्यमितं तद
प्यसद्युत्पादश्वा दृष्टेऽन्यद्वा यतां कथं ३२ तदादि शिवकादीना मवांतरकर्मणां वर्तते क्रियमाणत्वे तच
दर्शनमेव हि ३३ अंतरवर्तनारंभस्य तदानीं हस्पष्टे कथं घटं करोतीति स्थूलबुद्धिः ३४
क्रियमाणं कृतमिति सर्वज्ञस्य वचस्ततः प्रमाणमेव तत्सत्यमत्र मानं त्वया ह्यसौ ३५ सर्वज्ञोऽयं ह
तं त्वया द्वितीय वचनं पुनः सतांतश्चोक्तमप्यहं मन्ये नलापवत् ३६ शृतज्ञानं वचस्तस्य माद्दशयम
हामते उत्कर्मणा स्पृतां मास्म त्वामसंसारसागरे ३७। एकस्यापि जिनोक्तस्य पदस्यापि न तत्त्वतः मिथ्यात्वे लभ
तेतस्मात् त्वं दुर्मालोचयेऽन्कृत्वं ३८ तैरित्युक्तोऽपि नात्याक्षीज्जमालिः स्वाग्रहं यदा तदा विहाय तं केचिन्मुनयो जिनमा
श्रयंत् ३९ केचित्तु स्वगुण्नाप्तमतं तत्पक्षसंवदंतिक आश्रायपुरीमध्या तं तत्प्रियदर्शना ४० तदाप्यपि जमालिस्त
त्मतं प्रापयन्न्यरूपयत् सर्वसाध्व्यापि संपृष्टं प्रत्यपद्यत तद्यथा ४१ गवावीपाश्रये ढंक अंतकारस्य वेश्मति प्राकाशयत्तुर
सर्वसाध्वीनां स्वपतेर्मतं ४२ अन्यान्तरस्य ढंकस्य पक्षेसा तदवोचत सत्तुर्याऽदस्तदा कथं दधावेव विशुद्धधीः ४३

स० ५

२०२

उत्त०।१।
१०३

ज्ञापयत्यसौ तेनं वचस्तथ्यं कदाग्रहात् तदिमां बाधयिष्यामि समायुक्तापि युक्तिभिः ४४ ध्यात्वेति सोऽब्रवीदार्ये वि
श्राममस्तु मीदृशं समयज्ञानामिनो किंतु त्वयं जानीवत तद्विदः ४५ ढंककुलालः स्वान्यदापक सांडास्तु दर्वयि शुश्रवयं श्रा०
व्यायकरणीकार्य श्रीवीरक्रदितं पटे ४६ चिक्षिप्य अंगारं धामात्केनाप्य दक्षितं तवःपटं दह्यमाने वीक्ष्यसा ←२०
प्रतिनीत्यगो ४७ युगं संघाटी मम दग्धेयं त्वोढं क च मुमादतः ढंको वादी दह्यमानादग्धेति प्रोच्यते कथं ४८ तवन्मते
दिसंग्रह्य संघाटी दहने खलु दग्धसंघाटीति वक्तुं तु क्वनवत्तरत्यथा ४९ अथवेद्भगवद्वाक्यं स्वीक्रियते न
दाग्रहः वक्तुं तु दह्यमानं दग्धमानं तत्प्रतिपद्यते । ५० तन्निशम्याग्रलप्निष्ठा दर्शनाप्रियदर्शना इत्यवादी
दाह्या आर्य साधु बोधिताहं त्वया ५१ अतं राजन व चः प्रमाणमिज्जगद्धितं यत्तु न दूषितं तस्य मिथ्या दुष्कृत
मस्तु ते ५२ इत्यदक्षा मायायोपार्श्वं जमालेस्सपरिवा रा तस्यार्थे वावदन्तिका बुद्धा जिनमतानुगाः ५३ ता
मावावातिरपिस नामं च नंकदाग्रहं शमातन्दवदुर्गंधं । बुद्धा दुष्व्यवासनिं ५४ तत्रासा सपरीवारा गत्वा वा पार्श्व
साधवः द्विवादुमतमपतं श्रीमहावीरमाश्रयन् ५५ तदा चलनवांशपा नगरीपावयस्नरकत जमालिरपिनीरोग श्र
पायामगमत्ततः ५६ तत्राचित्ये च शुभ्रवडा तिष्ठनेतस्तु पादितः पार्श्वे गत्वा मानिहरे द्विवाचिवमुवाचमः ५७ भगवन्त
वतः शिष्या ब्रह्मस्थानव्यहवो यथा परलोकं गता नाहं विजेयः किंनताहृशः ५८ यतोहमस्मि संप्राप्त केवलज्ञानदर्शी २०३
न जितोऽहं चेति वाचाक्क गौतमस्तमादावदत् ५९ जमालकेवलीजात स्वयेदत्तदावद लोकाजीवश्च किमासौ

शाश्वतोऽशाश्वतोऽथवा ६० मौनतामस्थानं तदा तु मत्वाक्रोमोनमाश्रयत् ततो जगाद भगवान् जमालेशृणु मद्वचः ६
१ अथमस्यास्यास्तरेमदृ बहवः शिष्याः सदृस्वराः वदन्त्वा मंतिम किं तु वर्तन्ते विवदंतिन ६२ अवयस्तु तत्रांच्छे जानी
द्विवद्यथातथं लोकजीवौ हि विद्योत शाश्वताशाश्वतौ सदा ६३ तथा हि द्रव्यरूपेण लोकः शाश्वत उच्यते अशाश्वतस्तु
पर्यायपराहत्वेऽवसर्पिण्यां ६४ द्रव्यरूपेण जीवोऽपि कथ्यते किल शाश्वतः नारकत्वादिपर्याय पराहत्वे तु अशाश्वतः ६५ इ
ति स्वामिवाचांतिव श्रद्दधौ स कदाग्रहात् प्रत्युपायावि नरत्य द्विरपर्याटःत्वताल ६६ दिव्हवन्नासंघेना खिले
नापि बहिष्कृतः सत्कदर्थाद्यल्लोकाव बहूनि उ मतोक्तिभिः ६७ एवं जमालिः श्रामण्यं प्रपाल्य बहु
वत्सरान् प्रांते संलेखनां मासिकीं प्रविश्य य व ६८ तत्पातकमनालोच्य मृतः षष्ठे सुरालये त्रा
योदशसागरायुः सुरः किल्बिषिको भवत् ६९ तु सं विपन्नं तं समाकर्ण्य पप्रच्छ गौतमः जमालिरत्यु
ग्रतपाः कां गतिं गतवानिति ७० जिनोऽवगौ षष्ठकल्पे सोऽभूत् किल्बिषिकः सुरः गणीस्माह कृतो घोर तपसाप्य
स्य सा गतिः ७१ जिनोऽस्य धर्मगुरूपाध्यायादिविरोधतः जमालिस्तां गतिं लात कृतस्वरितपायपि ७२ ततश्च्यु
त्वाक्रमशः स्वामिन् क्वास्पतीति प्रजजितं पप्रच्छ गौतमस्वामी ततो वादीदेवो विभु ७३ तिर्यग्नरनाकिषु भवान् कति विभ्र
मित्वा सिद्धिं गमिष्यति चिरेणानन्तसंसृतो सौ प्रार्णिभिर्बोधिमितां कथनं धारयंति तद्देवरत्नमिव दुर्लभमेव बोधिः ७४
इति प्रथमनिह्नवकथा १ अथ वीरविनोत्पन्नात् षोडशाब्दे विकुर्वतः निह्नवस्य द्वितीयस्य दृष्टांतं कथितं यथा २

उत्रा॰ हा॰ ष्टराष्ट्ररसःजटाहे विंतेगुणशिलाभिधे वसुसंज्ञा महाप्रज्ञाः सूरयः समवासरन् २ तेषामशेषपूर्वाणां पारगाणामन

२०४ न्तिनो शिष्योभूत्तिष्यगुप्ताख्यः पूर्वाण्यध्यैततत्परः ३ पूर्वमात्मप्रवादाख्यं सप्तमं पठतोन्यदा जीवप्रदेशविषया

स्तस्यालापकगणागमत् ४ एकः प्रदेशो जीवस्य न जीव इति कथ्यते एवं द्वित्रिचतुःपंच संख्यातासंख्यका अपि ५ या

वत्प्रदेशेनाप्येको जीवो जीवो न लभ्यते अन्त्येव स्तिमितः सूत्रे व्यपदेशान्न वास्तवः ६ लोकाकाशप्रदेशौघ तुल्या

स्तत्प्रदेशवान् जीवः पूर्णत्वं विशति वक्तव्यो व्यक्तयुक्ति इति: ७ एतमर्थमधीयानो ऽधर्मकर्मोदयान्मतः तदा

विप्रतिपन्नः स्वविशिनिष्ट्याषतः ८ एकेनापि प्रदे शे न विहीनाः सकलाअपि जीवप्रदेशानो जीव व्यपदेश

लभंतिवत् ९ तदासएववक्तव्यः प्रदेशोजीव सं ज्ञ या तत्सावयवत्वे जीवं लभतीतिविनिश्चयात् १० ना

न्त्यप्रदेशगुराचार्यो वसुपूर्वकं ब्रवीपि किं न देकस्य प्र दे शस्य जीवत्वं युज्यते कवित् ११ शेषानिःशोजीवस्य

प्रदेशाः स्फटीरिताः घटास्यावयवाएव तुल्याः सर्वे परा स्परं १२ तच्छिराषाकृतस्तस्ये कमजीवत्वमिष्यते हर

णादितिवन्नयुक्तं युक्ति विराधतः १३ यथायं पूरकस्पृष्ट संतिसर्वेपि पूरकाः तेषामन्यतमेनापि विनास्याज्जीव

तानयत् १४ अंत्यातिमवादिति चेत्तदपि स्यान्नयोक्तिकं अंतिमत्वं यतः स्यापि एकैकं न तत्ताविकं १५ आपेक्षिकं च

निकत्र नियतं तस्य कदाचन आपेक्षावशतस्तस्य सर्वत्रापि प्रवर्तनात् १६ तदेकेन विनात्मन जीवत्वं न यथापार लभंतेन २०४

तथासोपि निर्वक्तातिजीवतां १७ ततश्च प्रणावेकत्वनोक्तं व्यपदेशो लावयवा तद्विकस्मिन् प्रदेशस्य त्रिदेशो

नात्मनापिहि १८ नावस्थादशादकस्मा त्पूर्णस्यार्थ क्रियापि न पटकार्यादिनोपि प्रकृतिः कमणापरैः कदायद्य

रंतंतो एकस्मादुपलभ्यते १९ तत्कस्मात्मप्रदेशाप्तु जीवत्वमितिनिश्चितं अहो हि भगवद्वाक्यं विधेहि सफलं श्रुत

: २० एवं प्रज्ञाप्यमानोपि दीनः सततमुमतमत्यजन् २१ ततः कायोत्सर्ग पूर्वं सूरीभिः स बहिष्कृतः पर्यटद्दष्टांतमते

र्जनात्वाक् ज्ञादयन्पृथनात् २२ ऊर्यामामलकल्पायां सोन्यदापर्यटन्ययौ आम्रसालवनेवाह्ये स्वपरिच्छदसंयुतः २

३ तस्यांतुर्योचमित्रश्री संज्ञोभूत् श्रावकाग्रणीः जिनेंद्रवर। शासन रतज्ञनिकमद्भवतः २४ संतमतं अमायातं स्कृत्वा

न्यश्रावकैः समं वंदनायाविगमत्तं च प्रणनामयथा वि धि २५ तद्देशनां च शुश्राव निह्नवं तं विदन्नपि तदर्थेतिम्प

युक्तोपि निजंशाक्ताशयन्मतं २६ समयेवो धयि ष्या मि इह्योतेनतिचिंतयन् मित्रश्रीने समंतेन विवादं वि

दधे तदा २७ किंतु मद्वत्य देतत्र तं तं माययायायो स मयज्ञादि कुर्वीति श्लोद्र्कीयतामपि २८ अथान्यमन

वारान्न ज्ञरिह्मत क्लेन्यदा तदोद्यानतमाह्वाउ मित्रश्रीश्रा वकोययो २९ अद्य स्वयं स्वपादांसु पवित्रयतमद्गृहं इ

त्यकार्यीरावारं स्वसोधिवनिनायतं ३० सोपद्रव्यैः खंडखाद्य मौदकाद्यैश्च सूरितिः तत्ता निवस्त्रपात्राणि ढौकयामा

स तत्स्वरः ३१ स्वाद्यस्येकस्येक मंश तिलमात्रं वनस्यसः ददावर्वमोदकादेरपिसर्वस्य वस्तुनः ३२ स्वं कारस्य सूपस्य

किंकिंचिंकमार्पयत् ९ तस्य बिंदुशाकस्य पंशतंतुं पटस्य च ३३ स उ शिष्यवृतो दाध्यो नूनं केनापि हेतुना पूर्वेषं वंदका

त्येष पर्युत्सर्वदास्यति ३४ मित्रश्री स्तुतदा पाद बंधृ निर्वस्य यंतमव न्हतं नमत तोहयं निर्येपाचचेविलंसिताम् ३५ ततः

उत्ताध्य

२०५

+४१+

सतिष्ठ सावादी किं वयं धरिति इति पितृश्रीरक्षवीर्यं अपशाधश्रिताः कथं ३६ इत्यादवयनादियं अस्तू नाम पितामया ।
इन्यावयवमात्रस्थमात वोगयवीलावत् ३७ नात्रअत्यं तदाकादि धर्षणादिति नामया पत्तिलवदिहतोमां कार्यलाहि
सत्कमते ३८ अथावदर्हनावाणी स्वहतात्सुपगम्यते तदातेषां मातमाहं सवतः प्रतिलंतवे ३९ तयागिरा तिष्यगुप्तः सं
बुद्धः सपरिच्छदः इत्यस्तथा मदाथ्याद सातयं प्रणात्मना ४० अथवीरविलोवीकं क्षमांसमसर्वदा तडत्वा पत्तसं
ज्ञातं मिथ्यादुष्कृतमस्तुमे ततः प्रस्तुवितन्वाता मित्रश्री   नीक्षिरवर्किं वस्त्राहारादिभिः सम्यक् प्रतिलंतयतिस्म
तं ४२ आलोच्यतत्पापमवाप्तिष्य गुप्तोपिसुधियं री   वा   रत्नकः गतोपि बोधिर्हदनेनलक्ष्म स्वदमलामंदि
पयोनवत्वा ४३ इति द्वितीयनिह्नवकथा २   च   उ   ईशाह्वीर मोक्षाहर्षेरालद्वयि जातस्यावह्र
तीयस्य निह्नवस्योत्पातेकथा १ तथाह्या श्वयोद्भतं   बि   कानाम्या श्वेपोलास संज्ञिके मगत्वा समवासार्थ
र्यआषाढाख्यसूरयः २ आगाढयोगवहतं प्रतिप   न्नाः क्रियारताः बहवश्च रखाः शिष्या स्तेषामागमपाठि
तेः ३ अन्यदा निशिसूरीणां तेषामासी द्विषूचिका नचजागतायर्युलेषि द्विजन्यांतमवाधियः ४ तयास्तेजाहि
यन्नाश्य कल्ये सोधर्मसंज्ञाह्वे विमानेनलिनीगुल्मे उधास्नादेवतोयस्तः ५ सावधयोवधिज्ञाना पाश्यागात्
तनुं वपुः ददर्शगाढायगातः प्राविशंस्त्रा ह्यलयताव् ६ ततव्रक्षप्रयासारा प्रविश्यसभाराभुनीन् जिराचित ॥ २०५
स्य वत्नात्त दिस्सुदिशोद तिष्ठिपत ७ प्रायद्योगक्रियासर्वा कार्यसंक्षपावयन् दिव्यानुभावामकलं द्र

२

तमिवसमापयत् ८ निर्विघ्नयागकार्यास्ता नथैवस्त्रेवमनिर्जरः द्वयक्षूदंगातास्तव अमुकमिव दिवहवं ९ क्षं
णाघ्र श्रविन्नांत्तयायम्बुष्मा यागमसमाश्रया श्रयन्वहंगमिष्यामि ज्ञातकल्पोनिजास्पदं १० तवसंयतत्तावपि श्रुक्ष्म
यिः संयतिर्मया कारितं यद्वंदनादि तत्क्षमध्वं क्षमाधनाः ११ क्षमयित्वाविततान् सवावादर्हस्त्विगमहिवं तदंग
तपितुतस्य परिष्ठाप्य त्वचिंतयन् १२ अज्ञानाद्वंदिता स्मातिरिवकालमसंयतः तदन्योपिसुनिर्दिवः संयतोवे
त्तिवतिकः १३ यथाहंनापरं वद्मि तथासोपिनमामि   ति एवं सुरीवसा थीव त्यायिकामपितितिकः १४ त
तः सकलमव्यक्तं वक्तव्यं तद्भावदिभिः यथानस्यान्मृ   षा   वादो नचासंयतवंदनं १५ ध्यायंतइति तज्ञाता सं
कामिथ्यात्वमाश्रिताः अव्यक्तत्ववशीकारा न्नावं   दं   त   परस्परं १६ अव्यक्तत्वात्ते सर्वे तेषामपिगुरस्त
था ज्ञस्तापयंतावदस्त् समसवयथामद्वि १७ ज्ञा   त्वा   विप्रतिपत्तास्तान् स्थविराः केचिदूचिरे अव्यक्ता
त्वांगीकारे सर्वादिस्तवतामयं १८ निर्ग्रंथ ज्ञानका   कंचिदिदपिज्ञाननिवयत अव्यक्ताः प्रतिपत्तव्या ।
ज्ञावाः सकलाअपि १९ नाव्यक्तं संगतं युष्म न्मतंयुक्ति विरोधतः यद्वस्तुनिर्णयकरं ज्ञानमावापलत्यात २० वस्तु
ज्ञानस्याखिलस्यापिनस्यान्निश्चयकारिता ज्ञानापदर्शितात् हि क्रियस्यं क्रियात कथं २१ किंचास्वसर्वथाज्ञानं ने
वनिश्चयकारकं तत्कथंमत्संहस्तकपानादेरपिनिश्चयः २२ यतः इदंशुद्धमतात्सुद्धं निर्जीवमुतजीवयुग् इत्यादिक
मविज्ञानं विनानिश्चीयतेनहि २३ अथाथवावज्ञाया २४ संवादव्यवहारतः अव्यक्तत्वानानाथ ज्ञानंनिश्चयकारकं ।

उत्तरा०
१०६

२४ व्यवहारादपि तर्हि साध्वादेरपि वस्तुनः ज्ञानं निश्चयतः कस्मादिति कोऽनवतिष्ठते २५ अतस्तज्ज्ञानादि सर्वस्या
दृष्टिर्व्यवहारतः तत्त्वात्सद्वृत्तीर्यस्मा शुद्धो दोषोऽनवस्थिते २६ यदाज्ञाजडमतिर्णामयं पवजद नामव्यवहारनिश्च
यस्तस्य व्यवहारनयेन तिवृद्धेत्तत्तद्वस्तु २७ व्यवहारं प्रपद्यध्वं तद्वायमपि साधवः इत्युक्ता अपि ते नैव त
त्यक्तुं स्वमतमाग्रहं २८ ततः कायोत्सर्गं कृत्वा विविधास्ते बहिष्कृताः पर्यटंतोऽन्यदा जग्मुः पुरं राजगृहाभिधं २९ मौ
र्यवंश्यस्तत्र बलभद्राभिधस्तदा आगतान् श्रुत्वा राज्ञोऽपि द्रक्ष्यस्मा व्यक्तनिह्नवान् ३० स्वश्राद्धाः स
राज्ञा तान् प्रतिबोधयितुं निजैः तदैतानानाय्य कटकमर्द्य त्यक्तुं शिलाद्यात् ३१ कमेटकैर्मर्दयीत यस्य
मर्दयातेति च सेवकान् आदिशन्महान् दर्शयन् क्रुद्धमिव मौरूपं ३२ कटमर्दैर्मर्दयीत कटाधः श्वाज
नादिभिः इति विद्या नृकटाक्षेवा निर्भिरराज रूपा ३३ तान्दीव्यस्तुनयालीनां इति रूपति इत्थिर आ
दौपि वंकथं साधून् स्मान् हंसिमर्दीपति ३४ नस्कारादि रिकावति कोऽवेत्रीति स्वस्तुजा ओक्तातद्वो विरर
न सूनं प्राशूना वदिनः ३५ स्यपीवादीवस्तु सर्वं मण्यव्यक्तं लवल्लते नत्रास्माभिर्न वेदीति श्रुत्वा लिः कथ्यते कथं र
ह स्वस्मन्मते वाहमपि श्राद्धो वाव्यक्तमितरूपं स्वयं मा श्राव कं भूत स्वयमव्यक्तवादिनः ३७ अव्यक्तत्वप्रतिपद्येत व्य
वहारनयस्तदा निर्ग्रंथश्रमणावस्तु श्राद्ध महद्भमपस्तुतमाप् ३८ ततस्ते लज्जिता बाढं संबुद्धास्तुत्तोऽगिरा अ
मस्माकं त्वयमिति निस्तोकं ब्रुवतीपि दिहर ३९ नृद्विघा वंविरस्तोताः साधुरां द्वयावयं सम्मार्गप्रापिता मार्ग दर्शि १०६

स्तत्त्वविदोत्तमाः ४० वतीवादी नृपस्तुतमाह प्रतिबोधयितुं मया अयुक्तं विदधेयस्त्र क्षमणीयं महर्षिभिः ४१ इ
त्युदीर्यवहुमानपूर्वकं तेन क्षत्रियवारणवंदिताः साधवः पुनरवाप्तबोधयः पूर्ववज्जगतितविजह्निरे ४२ इति तृ
तीयनिह्नवकथा ३ स्वामिमोक्षाद्गते विंशत्यधिके द्विशताब्दये उत्पन्नस्याथ चैतस्य निह्नवस्य कथोच्यते १ तथा ७०
हि नगरी मिथिलाख्यायां विपुललक्ष्मीगृहाभिधे समवासार्षुराचार्याः श्रीमहागिरिसंज्ञकाः २ तेषां शिष्यस्य को
डिन्नाख्यस्य शिष्यो भवत्सुधीः अश्वमित्राभिधः पूर्वप वनोद्यतमानसः ३ पूर्वे विद्यानुप्रवादे तिष्ठत दशमे
न्यदा तस्य नैपुणिकं वस्तु पठतो घीयमानमभूत् ४ वर्तमानक्षणगता जीवा नैरयिकादयः वैमानिकांताः स
र्वेपि व्युच्छेत्स्यंति द्वितीयेक्षणांतरे ५ इत्थं विप्रतिपन्नः स पूर्वत्र प्रद्यतसर्वथा जीवादीनां पदार्थानां समुच्छेदं प्रति
क्षणं ६ जपेव सर्वं प्राप्तं वस्तूत्पन्नमनुक्षणं ता ति नाशं यथा शाक्यायदि काद्यनादयः ७ इत्थं वादं
नमाचार्याः स्माजगदर्वमहाधियः सर्वथा वस्तुनो नाशं मास्वीकार्षीः प्रतिक्षणं ८ यतः अपरापरपर्यायैस्त्व
नित्यागाद्यपेक्षया कथंचिदस्वस्तूनो नाशो नुक्षणमिष्यते ९ सर्वथा सर्वथा विघ्नं स्वीकारे तु क्षणांतरे प्रत्य
क्षेण तथा रूपः पदार्थो दृश्यते कथं १० किं च प्रतिक्षणं वस्तुनाशे सर्वथा स्वीकृते कथं पारलौकिकश्च
व्यवहारोपि सिध्यति ११ तथा हि तृप्तिः प्रारंभकोन्यः स्यान्निरद्वस्यजायते अन्यो गच्छति पंथानमन्यस्तत्रैव
तिष्ठति १२ प्रवृत्तस्यान्यो घटाद्यर्थार्जनमन्यः समायाति अन्यः प्रारब्धं तत्कार्यं करोत्यन्यो नवेत्तनः १३ अन्यः क

उत्रा० १७३

त्यतिस्तु छद्मस्थे नरके यातिचापरः चारित्रं पालयत्यन्यो मुक्तिमन्यो धिगच्छति २४ इति सर्वं विपरीतं तवे ज्ञानिकवादद
:नचितदृष्टमिष्टं वा केनापि क्वचिदपदी २५ तत्सर्वथा वस्तुमात्रा तु क्षणिकं निवर्त्यो क्षणिकः ज्ञायासो किं प्रत्ययीद पर
वृत्त्यादिवर्धनेः २६ स्वावपिनारकादीनां तु न्मन्दायाधकीर्तिः पर्यायान्तरसंप्राप्तिरूपः सोऽप्यवस्तु धातोः २७ इति
नानाविधखिलं वस्तु इदमतः शाश्वतं मतं अपरापरपर्याय परावर्तनस्तु शाश्वतं २८ इति सूरिणि सक्तोऽपि नेमानस्तुति
र्यदा बहिस्तु क्ते तदोऽसर्व स्वं नित्यवक्तव्यं २९ ततोः कृतज्ञादितिःमाहं साधुनिर्वर्तिलेखमत् समस्तुबेदवादि
नो लोकानस्तुश्रद्दयन्नस्ति ३० सोऽन्यदापर्यटन् रा ज गृहेऽगात्समपरिच्छदः अव्याधि सास्तत्रराज्ञो बहुतु
:श्रावकोत्तमाः ३१ ते वतागतान् ज्ञात्वा साधु वि कृतिं कृतवान् दध्युरेतान् बोधयामः कर्कशानापि
१८ कर्मणा ३२ यतः यः कर्कशेऽणुपायः प्राग्विपाके तु दोरलवेत सोऽपि गिनां दिलस्तीव्र प्रतीकारस्त्वापदेः
२३ ध्यावत्पारलिरातयो ताडनेन कर्मातिः न्तरस्तु नयः प्रोक्तु संयवेप्तित घनाः ३४ श्रमणाः श्रावका
इदं जगज्जुत्वास्तु नास्तु ता तकिं विधिनविध्वंस मस्माकं व्रतिनामपि ३५ श्राद्धाः प्रोचुरस्त्वत्तां श्रुतोये स्त्रवमते क्षणि
केनाःसर्वथा सर्वं याताःकेवनापर ३६ किं च प्रतिक्षणं युष्मान् स्वयमेव विनश्वरान् विनाशयन्तः इति प्रतिप्राप्य
तत्रा सुधीः ३७ सम्मानितच वयम स्थपास्त्राक्कानत अवात्स्वामिसिद्धान्तं प्रमाणीकृततोऽत्र ३८ तदा तु स्तु प्राप्ता
न्तव छद्मस्थ अमणान्नमात नचस्तुमान्नाशयाम स्तावश्रावकावयं ३९ यतः तादवबस्तुकालादिसा। १७३

न्ना त्सम्यक्त्वातिनोमान प्रक्रमसामायिकावल तुष्टिनं निकृणातार ३० हिंसा मयिकना वनो त्यहतेचारस्भनः
हिंसामयिकवां यज्ञा तद्धिसामयिकनावव ३१ पदवुत नजनवीर्यं वक्रादि हरणाप्रपि नारकाद्या अप्पानना यथेन
क्षणिकामताः ३२ स्त्रावति प्रतिस्तु हास्त क्षणक्षयकदायरु दिव्यावीरुविलावीणी नाघातिप्रतिपदिर ३३ अ
घाते सुदिति सपासकैः क्षमयित्वा परिवंदिताउदा अद्दस्न्तु वितमहेर्षिः पुनरागादि तस्तुहावाधमा ३४ इति
चतुर्थनिह्नवकथा ४ प्रतेमेहाज्ञानस्थाना महावि रीयातदृये जातस्पतिह्नवस्याथ पंचमस्योच्यते कथा १
तद्यथा नदिन्याउल्लुकाह्वायाः पूर्वस्मिन् कुलिनउ रं आसीदुल्लुकतीराख्यं परमह्निमनोरमं २ तस्याप
श्चिमस्तवत्या द्वितीयकूलिनेपुन तन्नवस्तूरिल स्री कं खटस्थामालिधंपुरं ३ महागिरिगुरोः शिष्यः
खटस्थामपुरे न्यद्रा धनगुप्ताभिधःसूरि श्चतुर्मासीम वा स्थित ४ तस्य शिष्यो गंगादेवा चार्यस्तु सपरिच्छद
तस्थावुल्लुकतीराख्यं पुरप्राच्यतटस्थित ५ सचान्येद्युः शरत्काले गुरुवंदनहेतवे खेटस्थामपुरं गच्छन् प्रवि
विशोल्लुकानदी ६ खल्वाटस्य तदा तस्य शीर्षे सूर्यांशु संगमात् बभूव तापः पानीय संगाच्छैत्यं च पादयोः ७ गंग
देव स्ततोऽध्यावेकत्र समये क्रिया एकैवावद्यत इति सूत्रोक्तिर्घटते कथं ८ यतोऽस्तुलं व मगापधद हंवेदयेऽधुना
क्रियाद्वयोपयोगस्या ग्रादेकसमयेऽपि हि ९ ध्यात्वेति स्वगुरुस्तेन वा सोवादीत्तत्र निजं मतं ततस्ते प्रोचिरे माध्यस्थ्य
दीर्घदायोऽस्ति इदं १० उपयोगस्तु गंवत्स सुपचोपपद्यते घायातप्वदन्योन्यं विरुद्धत्त्ववेद्यतः ११ यदास्याशा

णिनंगीतो पयोगव्यां प्रक्रमनः तदानीं लोपयोगेन व्याप्रियेत विरोधतः २२ दोषपद्यातिमानस्य पांचालगस्ययालस्य
उनाए। ःसउमानमसंचार क्रमस्याउपलक्षणात् २३ मनोहिमिलिपादादा उपउक्तीनक्तहि ज्ञायते स्वस्मतात्यता लिखर
२०८ ताशीघ्रतादिति २४ ततश्च यथापश्चिमकल्पदल उातसप्यातिलदति प्रतीयमानमप्यसि योगपद्येन व्यक्तं २५ न
×म× घापायामस्तुगस्य योगपद्येनवाहड़ा प्रतीयमानमपि ना वाक्येकिंबहूक्तिभिः २६ इतिस्तु रिलिमन्को सोतदात्र
लीकतां दधे। नवः हासी हासनांता अउञमिवव कतो २७ अमम्मातन्नातनान्यात सम्युदयास्ययखुनी न आ
उद्दीहित्यवक्त्रं तु मिश्चत्वल्पमलवकवित् २८ तंचश्रु त्वा जनश्रुत्या जनवक्त्राद्रणोद्यतं स्वरायावारयन्नेष मं
सारमात्रमीदिति २९ तथापितं तथावस्थ मद्य उं तं तमायदंउनर्यपूर्वमार्चायीः ज्ञासनान्निरकाश
यन् ३० ततो वक्त्राद्यनुलोका नमज्ञावनयानया उ सराजद्वारोत्यद्य यशोक्षेरं परिवमम् ३१ कुर्वत
श्चावतस्थेव मणिनागाख्यमेगिनः चैत्ये महातपस्वीर च लादक्षदपाश्रीग ३२ तत्रयोपादिशादिदं ओच्यमादा
हसंसदि विद्यातश्चापज्ञीविः क्रियाद्भालमप्यहो ३३ इतिप्ररूपयंतंतं पर्षन्मध्यस्थमेवम उद्यम्यउञ्जरनिति ।
प्रोवादित्याधिपः फणी ३४ श्रीवीराणां समवसरणे नतिप्ररूपितं एकिर वेद्यते जीवि एकस्मिन्समयाक्रिया २
वसमयेक्रिया ३५ तन्निंबमधिकृज्ञानो ज्ञानोवीरस्थलो रपि यदन्यथावचस्तस्य जन्मोदृष्टिवृषाते ३६ तंचतुर्वं २०८
रत्नाभगा संमीजन्मविलानवियः नाचेज्ञ्रासिकृयिष्यामि तुजरणामुनामुना ३७ प्रत्यक्षीत्त्वयातनेव शिक्षितो

नागना फिना ततो भीमश्च वाजसिद्धा उज्झतं मस्वविज्ञवत् ३८ गंगदेव इर्तिनत्नोमिता बोधितजनैरवान्वाधि ते
रः गांगदारिविमलेदधकृतं स्वबले विहरति स्मसर्ववत् ३९ इतिपंचमनिह्नवकथा चतुःश्चत्वारिंशदाद्य वर्षाणांपं
चभिः शतैः श्रीवीरस्तु सेत्स्यतस्य षष्ठस्याभिधीयते कथा १ तद्यथा श्रीअंतरंजिकापुर्यां बलश्रीः नवनृपः तिरस्कारीरि
+ब+ पुंल श्रियास्वीयबलश्रिया २ तस्यानमयाममलेच्छ श्चैत्येभूतगुहानिधि सगच्छाः समवासार्षुः श्रीगुप्ताह्वयसूरयः
३ इतश्चैको नुवितिद्या बलादोमदर्पितः परिव्राड् यथितस्यां पुर्यामखिलशास्त्रवित् ४ लोहपट्टावधन्ने
दोउं नरसार्वादस्थकार उतन नाम मश्रुलोके ६१ वसुधावमसः ५ इदं उद्रमदाविद्या स्फारणातिल्पया
सा स्फुटतीतिमयालोह पट्टकेन निबध्यते ६ जं घू दीपिचाम कोपि प्रतिवादीन विद्यते इतिसूचयि
तुं जंघू शाखामिधियते मया ७ ततोलोकापोहसा ल इतिनामातश्चक्रे सोपिराजसतंभावा बलश्री नृपमि
त्यवक्र ८ तवपुर्यांलिवेकोपि यदिवादी तदा मया वादं कारपनीचैमे जयढक्कामम र्पय ९ ताहृदशोवादिना
त्यस्मा तावाइमिविजुमतः विमतःकोप्यदाल्लमे पट्टेञयमसूचकं १० परपवादा मार्वि श्रुत्वा इत किसोच्यव उ
द्घोषयिजमाकालडिंडिमाघातपूर्वकं ११ इतश्चातपां श्रीगुप्तसूरीणांसूनीजुतः शिष्यश्चरोहगुप्ताख्यस्वग्रामाडुरु
रांतरात् १२ परिव्राट्कारिताद्युघोषणां तावदावदत् करिष्ये वादमञुना तस्माद्वादमयतान्तके १३ उद्घोषणांनि
षिध्येति गत्वाचगुरुसन्निधि परिव्राट्कारितां घुषो घोषणांता मकोद्यदत् करिष्ये वादम्मुना तस्माद्वाद्य

उत्ताध्य
२०९

पट्टशालोद वाग्मीति श्रीगुप्तमगाद सः १७ ततस्तं प्रोचुराचार्या वत्स युक्तं कृतं त्वया सहि विद्दंडिकोत्तदि विद्याभ्यो सिद्धांतय
तः १८ सच वादे पराभूतो विद्याभिः प्रतिवादिनः करोत्युपद्रवं नाना विश्चलिदीतिकारणी १९ वृश्चिकाः पन्नगा
नाखु मृगाश्च सूकरवायसाव् शकुंतिकाश्च जन्यात सहि विद्याभिरुज्जटान् २० ततो वादी रोहगुप्तः कृतं चिंतनयात्र
या वहिवादं प्रतिज्ञाय तद्वीतं शक्यतेधुना २१ मयाहि शासनं तेन मणिमाधर्षयत्वयं इति वादेंगीकृतस्य श्रु
ग्तत्त्वविद २१ ततस्तं वादकरणे कार्यं विमीयस रयः परिव्राडुजिवरीणाव सिद्धा विद्या इस्मादतः २३ से
किन्तो नकुला उव्याघ्र सिंहाश्च कौशिकाः श्येना स्व यास्त्रिजीवंति तद्विद्याबाधकाः क्रमात् २२ अथाव
रपरं किंचि दुपद्रवकरं तावत् रजोहरणमेतद्धि च म भेपरितस्तदा २२ अनेनैव निहन्याश्च तदुपद्र
वकारकं आस्याउत्तवाचक्रस्या प्यजय्यस्त्वल वि प्यसि २३ इत्यस्त्वामंत्रयित्वाच तद्रजोहरणं वरं द
उस्तास्मै तदादाय सोप्यगाद्रूपपर्षदि २४ किंवदितु विदंभोसो परिव्राजकदर्दुरः सर्वपक्षस्तदास्येव वेदी
तिजगादच २५ पतेद्विजितादस्मात् स्वीदादो दाक्षिण्याद्वाव तदेषामेव सिद्धांतं गृह्णामीति विचिंतयन् २६ तत
स्त्रिदंडिको वादी द्वौ राशी मममन्मातौ जीवराशिरजीवानां राशिश्चेति क्रमेणतौ २७ श्रुत्वा तदाकर्ण्य तदा रोहगु
प्तः पक्षं विचिंतयत् अयं हि मम सिद्धान्तेष्वविष्ठाभ्युर्पेदः २८ अस्मात्पक्षमेवाध स्थिदस्येत दयजनः शास्त्रकालो
र्वरोजी मेतस्वी कृतवानिति २९ तहच सत्वमप्यस्याद्यापनीयाम यथाधुना वाद्दिस्य समण्यन्यत्वाचारन्यत्वक्तं

कि: ३० प्राक्तिर्मोवदक्षादि ज्ञानावाची रीढ़ेशंदस: यतो जीवाजीवनोजीव रूपं राशित्रयं स्तवेत् ३१ तत्र जीवास्तवस्था
हा अजीवाघटादय: नोजीवास्तु छिन्नपुच्छ गोधापुच्छादयोमता: ३२ वाच्यं नवेरं विविधा मयुक्तं युक्तिवादिति । दं
डादेर्नादिप्रधानरूपविविध्यदर्शनात् ३३ तावदेवं जगत्काले सुरेभ्योसकलेष्वपि त्रिविधं दृश्यतेतन्न द्विविध्यं
स्यादिहोचितं ३४ तेनेति राशि त्रितयं व्यवस्थाप्यपराजितः परिव्राट् तज्जयायाथ वृश्चिकान्विदधेबहून् ३५ अहीं
स्तोरूढुञ्जान्ता नायानन्वीक्षुदुहरान् रोहगुप्तो व्यधात् शि खीहिंस्त्रविवर्दणान् ३६ वृश्चिकेषु मयूरैस्तै स्त्रिद
ते भुज्जिदंडिकः सोयात्रोयत्रकौनाश दंडालास्तेगिरि मा ज्जानात् ३७ हाहाकारस्फटाटोप विकटांश्चानयोस्सु
ज: वकाःस्वज्रक्त्तो स्विश्व तेव्यालाजघ्निरेनव ३८ त न :परिव्राड्विदधे मूषकान् देशदेश्यतान् रोहगु
त्रविडालेस्सु पोत्तति द्वाग्निरपाक्षिर ३९ तोऽक्तिर्ष्टं गा स्ततो धेंद्र स परिव्राजकोऽसृगारू लिपिद्याप्तिस्माधुरु
क्ति निहतान्विलयंयु: ४० वकारश्करान् सोध विदंडी चंडंडंङ्काकान् रोहगुप्तोपिताग्रकाङ्क: पारीडकेग्रन्यव
रयत् ४१ शुभोचाचवृद्धिकृत्कान् वज्रतुंडांस्त्रिदंडिकः तांश्चनाशपयद्विद्या विहितः कौशिकीभंती ४२ अतिश्च
ः शकुनिकाः स्ततः सान्याशिकोमुचत श्येनैर्निष्करित्वचक्रे तांश्च साधुर्महावली ४३ विद्याभिरासिंसंवेत्तु परिव्रा
इन्नाशकयदा तदाससुञ्चे विद्या त्रिर्मितांरासंतीरुषा ४४ तां वायांतीं रोहगुप्तो निरीक्ष्य परितस्ततः रजोहरणं त्वा
मेवेनजघानतां ४५ तन्महिम्ना निष्फलात्वा जिष्णुनासापिरासभी तस्योपरि परिव्राजः सृष्ट्वा विधाय तिरादभे ४६ लीणवि

२०९

उत्ता॰टी॰ ११७ घाबलः सोऽथ त्रिदंडी तेन निर्जितः अहीलयता खिले लोके निर्दिष्ट इव पक्तगः ४७ ततः सर्वजितोऽमर्षं निरगाद्रा
जसंसदः रोहगुप्तस्तु गुर्वालोकैः स्तूयमानोऽन्तिके गुरोः ४८ यथाजातमवादीच्च वादव्यतिकरं गुरोः तदाकर्ण्यावद
त्सूरिः ईदृशी कृतकदाग्रहः ४९ विजितो वादिनं राशि त्रितयं स्थापितं मया राशिद्वितयमेवास्ति वास्तवं तु जगत्त्रये ५०
एवमुत्तिष्ठता वत्स नोजीवत्पर्षदि त्वया इदानीमपि तत्र गत्वा ख्यापनीयं यथातथं ५१ युग्मं श्रीगुप्तसूरिरिति प्रोक्तो
पि सद्गुरुः पुनः ममापभ्राजना मा भूदिति निषेधे गुरोर्गिरं ५२ एवमुक्तेऽपि चत्वरे दोषः कोनाम विद्यते अस्त्येव राशित्रित
यं वास्तवं युक्त्यावये ५३ गुरुर्जगाद भद्राव सत्नं मा   ख्या   हि सन्मत आशातना जिनानांस्या दमाताद्विप्ररूप
णे ५४ एवं निवार्यमाणोपि सूरिभिः सततमाग्रहे   ना   त्या   ह्रीकिंतु तिः साकमारात वादकुन्मदः ५५ ततस्ते
न सहाचार्यो गत्वा पार्थिवपर्षदि स्वचतुर्मम शिष्येण उ   ना   उक्तं तदोदितं ५६ द्वावेव राशी विद्यते मातनःकरि
धितो जितैः अमी तु वादिने जेतु जागो राशित्रयं तदा ५७ अथवायमदोधातः सत्यं न प्रतिपद्यते मया सज्ञाप्यम
रतस्तु विवादायोपतिष्ठात ५८ आकर्ण्येति तयाकर्णि राजं स्वद्वादमावयोः सत्यासत्यविवेकोऽस्ति नस्पाक्ष्याद्विवा
ग्निा ५९ ततो राज्ञा समनुज्ञाता स्तत्रश्रीगुप्तसूरयः उपविश्याप्रद्युत्साह यत्रबुद्धिर्निर्ज्जमतं ६० साहस्तु नोजागोजीवा
र्जीवो विद्यते यथा विलक्षणत्वाज्जीवो एवं तस्मादिति विद्यात ६१ स ज्ञीवाजीवनोजीव रूपं राशित्रयं स्फुटं मतं ममेति ११७
तेनोक्ते जगन्मुरिति सूरयः ६२ जीवादि लक्षणं त्वय नाजीवास्यादितत्त्वया ततसंगतवसेजीव धर्माणां तत्र दर्शनात् ६३

नोजीवो हि छिन्नपुच्छी छन्नादिस्तवसंमतः तत्र उक्ता नेऽजीव लक्षणं स्फुरणादिकं ६४ अथवेऽजीवदेशाद्वा।
नोजीवः सत्रयोच्यते तत्किं सदेशाः स्मीज्ञीवा छिन्नप्रदिते राघवा ६५ भित्रश्चेन्नजीवेन धनस्तसंगमः कथं तिन्नाहि
दर्जात्य आपि संमिलत्परमाणुवत ६६ तस्मादशास्पचाप्यन जीवितसदस्याम खुरखड्गरवादिसाकर्य संकर्य स्पात्रयो
कर्म॰ ऽपि मंकरात ६७ अथ जीवस्य कर्मेव दरोसंक्रामती तिचेत तदा उदोषोऽजायेता अक्ततागमो ६८ कृत
नाशादि जायेत नाशाद्दशाद्वकर्मणा जीवस्य कर्मणोऽर   शि संचारस्थाकृतागमः ६९ किंचाभूत्तस्य जीवस्य गगन
स्पकस्थित तिवक्षणात्वच्छिन्नः स्वातोपिपरात   ७पि   च ७० अतिन्नाछिन्नदा तस्मा ज्जीवांतर्गतिपक्षः न
दोषराशिद्वितय मेवासीन्न तु तत्त्रयं ७१ अथातिं   न्ना   ७०   यदंशाः स्वानोल्लदविक्षया नोजीवः कथ्यते॰
नुयद्वाघ्याकाशवद्यदि ७२ नहि राशीनोअजीव नामा   पि   प्रतिपद्यते व्योमादीनामजीवाना माण्वंदेशासंभवा
न् ७३ तथाच वलादशावि चतुर्थकल्पनो मते तद्राशित्रय मेवाच उक्तसंप्रतिपद्यस ७४ अथाजीवान्नाअजीवा
लक्षणैक्यान्न विद्यात नोजीवापितदाजीवा लक्षणैक्यान्न विद्यात ७५ तद्राशिद्वयमेवास्ति वास्तवं मे तु चद्ये एवं तयो उत्त॰
रत्नूहारः षण्मासीयाक्स्तबवे ७६ अथस्वत्पोगुरुर्प्रोव स्वामिन् वादः समाप्यतां नितिसीदति मेराज कार्यमप्यत्यनया
७७ आचस्वरिरियकालं ध्रुतो यं लीलयामन्याद्धासंनिग्रहेष्यातः कशिष्यनात्र संशयः ७८ ततः प्रातेगुरवः सत्ताग त्वा।
तितराउ॰ परिसत्प्रपरीक्षार्थं गच्छामः कुत्रिकापणं ७९ दृश्योहि देवसंबंधी कुत्रिकापण उच्यते सज्ञादानखिलास्तत्र ८२

त्रैराशिक: ७२ [illegible] क्षत्रादृतिस्मरादा [illegible] वेष्टयाचिता [illegible] यामास [illegible] ८२ तत्र
उत्तरा० जीवा न जीवश्च नोजीवाश्च प्रदेशिन: निरिक्षक: [illegible] जीवा अजीवाश्च दश्यते ८२ नोजीवा [illegible] नोजी
१११ तिनाम: स्व नोजीवेया चिते [illegible] दादाखरा ८३ शदगुप्त ततः सूरि [illegible] कराग्रद [illegible]
त्वविष्ट तदिनादाक [illegible] ८४ अथेरिस्यादि सूरि [illegible] मादिक निजया [illegible] तातो [illegible]
२० [illegible] तथापि [illegible] कदाग्रहं खेलमल्लकलस्य . [illegible] ८६ ततः [illegible] सूरि
[illegible] विस्त्य [illegible] ना [illegible] ८७ जयति श्रीम [illegible] जिन [illegible]
[illegible] नाम [illegible] रु द [illegible] वदत्तिंतत: परे [illegible]
[illegible] ८८ सविशेषिक [illegible] ति [illegible] मासत्र [illegible]
[illegible] ८९ [illegible] दिता: [illegible] [illegible] त्रिविलीकानन [illegible] मादिलोव्य [illegible]
× २५ [illegible] ९० इति षष्ठनिह्नव कथा ६ अथाचतरवीनाम्ने [illegible] वीर [illegible]
समयो स [illegible] कथा २ तथाहि [illegible] श्री आर्यरक्षिता [illegible] दशपुरे [illegible]
[illegible] दिमासत ३ द्वितीयीक [illegible] १११
[illegible] ५ तदा [illegible]

[illegible] लोक [illegible] साधु [illegible] नियाय
[illegible] इतिवादि [illegible] श्रमणाम [illegible] श्रीम [illegible] रक्षित [illegible]
[illegible] श्री आर्यरक्षिताख्य लोका [illegible] दयख्य मथुरापुरि नास्तिक: [illegible] स्वयं [illegible]
न [illegible] तत्रे [illegible] वादलब्धि [illegible] गोष्ठा माहि
[illegible] ११ [illegible] मथुरा [illegible] मागतः साधु [illegible] वादने [illegible] वादी [illegible] १२ जितं [illegible]
[illegible] उमीमीमवाह्वित १२ इतश्च विद्धवधा: श्री आर्यरक्षि
[illegible] विज्ञाय [illegible] न २३ [illegible] श्च [illegible]
[illegible] २४ यदा [illegible] ग [illegible] गोष्ठमाहिल [illegible]
[illegible] २५ तदाचार्यपदं देयं [illegible] विवकिना [illegible] २६
[illegible] गुण [illegible] दुर्बलिका पुष्य मित्र नामा [illegible] २७ सर्वेषामात्मदीक्षाणां [illegible]
सर्वेषां श्री फल्गुरक्षिता [illegible] माहिला [illegible] २८ [illegible] स्वजन [illegible] × २५
[illegible] २९ ततः [illegible] सर्वेषां [illegible] निजे पदे शिष्यं दुर्बलिका पुष्य मित्रा [illegible] ३० [illegible]
[illegible] सम [illegible] तेलाज्य [illegible] हष्टांतान [illegible] ३१ [illegible]

उत्तरा० वृ०
११२

ति मुंस्वीकृमात् विष्यावा गिरिवलामध्य मानविज्ञो तिसदरं ४१ एवं दुर्बलिकापुष्य मित्र नामा श्रामह्रामतः [illegible]
कृतस्त्वार्थं दानवस्त्व घटोपमः ४३ अथैष मुखीकृमानेन घयावलेय वा दुतं निर्याति स्त्वल्पि किंचित निघस्य पिच
च छिमे ४४ फल्गुरक्षितसंज्ञस्य श्रुतात्मायार्पणीवश जातोस्य दुर्बलिकोन सत्रितेनोमर्षयः ४५ अथास्तु स्वीकृ
त्यसद्युक्तं तस्तु स्तोकामवदिष्यतं निर्यातित्स्यक्त तिघालयेव घटांतरं ४६ एवं जातोस्य हंगोष्ठा माहिलाभिध मन्नुतः श्री
मन्त्रिदानस्त्वार्थं दानघृतघटोपमः ४७ तदयं श्रुतपाथो धि पारदृश्वा गुणाम्बुधिः अस्तु दुर्बलिकापुष्य मित्रर्षिर्वो ग
णाधिपः ४८ इयकालमदादेवं तु श्वा विमोचितो यथा अ तत्प्रंतु प्रामाणं वावापुष्यगणाधिपः ४९ अकालप्रि
सदेषा आकोप्यमामसवेत अथ तस्तोकमण्या गो न कस्यापि सदिष्यात ५० इत्याकर्ण्य विलिःसार्द्ध वत्
पर्यंतनवघा तमो दुर्बलिकापुष्य मित्र मित्रं जगणेयुसः। ५१ गुणितवाहस्मगछोप्यं वदं कल्पायते मत्या तदाभिलव
नामह त्वालनीयाम हामात ५२ श्रीफल्गुरक्षितयोषामा हिलेचयघामयापसूलं नवतास्यव वर्णितंवाविश्यायतः
५३ इत्कथा स्थापयित्वाव तेऽर्तहें निजपाद विहितानवानतः स्वयं जग्मुः श्रीआर्यरक्षिता ५४ श्रीआर्यरक्षिताचार्यान्
समाकर्ण्य दिवंगतान् गोष्ठामाहिलनामापि त्यागोदशापुरइतं ५५ न्यधीयत निजेणहं गिपकः कोनामसूरिभिः इतिवाम
समाद्यपि मेमावादीद्वि किलास्वलीम ५६ ततोत्सवाचतेर्वते दृष्टें तु सातुदीर्घव श्रीमद्दुर्बलिकापुष्य मित्रारव्यान्
स्थिरस्थिर ५७ तत्रिगतोऽव्यसमयो सद्विवः सर्वमायाम्निः इतिवितिष्याहुक्ताले प्यतिष्ठद्वा यायोहिः ५८ दुर्बलिपाक्य

यपार्थ्ये सिद्धासोपाश्रेष्ठ

रूपी ७२

[illegible] जायविष्टाम्भोनेऽजातेर सुत्रा स्वसिद्धशिष्यविः ५९ पठुणाद सिद्धो मे शिष्य मप्रतत्त्वंचनापिसः तनःपाठ
के पयमाल स्त्ररोणोविष्य घूरे ६० इतश्चाप्यमित्राख्यो स्वरस्याण्यर्धयो सर्वर्षीणाम्बुर अनुकूः श्रुतार्थकपतेनामि
वेः ६१ सूरीनाम निघानेऽर्थं श्रणुते तिमह विति: नदागोष्ठामाहिलपि दीर्घविशेषावदीति ६२ निघाव ऊलकला
६३ वसामेव मिमिहाधिप्य सयाम वक्ष्यतामायाम् इहलीन निरिवला तपि ६४ पूर्वकर्मप्रवादारख्य सम्धमस्यप्र
ते अध्यापयंतो वंधादि मा ... ६५ तामसवे स्तदा ६६। तत्रावेक्ष्यमतिवैधा तादास्थ्यानुयितयत्र विविध
कर्मविधस्य व्याचख्या वितितघोया ६७ जीविद्वि ६८ तेकर्म बद्धं स्पृष्टं निकाचितं नचबद्धम्या स्पृष्टी कः
व्यापस्त उदेष्टितः ६९ स्पृष्टय घायस्पृ तिकास्मा किं हि ते कर्म आश्रिताः निकाचितंयथापऊ५ तिरकर्त
यस्य ६० वध्यात्मवेद्र्वमात्मा रागादि परिणामतः व दोषोसकलिः कर्मविनाशावरणादिकं ६१ तादव
कपपस्यष्टं तत्परीणाम हदितः संक्लिष्टाद्गुपरीणामा म कर्मातिनिकाचितं ६२ तत्रबद्धयातिनाश अपायेविं
वरिः घायश्चित्ताद्युपायेस्तु स्पृष्टं कर्मनिवर्त्तते ६३ निकाचितंउयकार्यं जीवे: सुदृढबंधनात् उदयेनेव नतस्य विय ×यो×
स्यास्त्या आकर्म बद्धं स्पृष्टं निकाचितं तदासव्य स्वामा आदृत्य कथं तवेत ६४ वंधालयात्कार्यतद्वि संबंधे
औरंत्यमीणाः तमइतजडीडा त्विर्यक समाध ६५ यथाकंचुकिनोदेहं ह स्पृष्टमात्रिकंचुकवत्समास

तत्त्वाय

क्षपंचको नक्षमोक्षाउजानो ५५ एवं कर्मापि जीवस्य स्पृष्टं बद्धं तु न तत तस्य क्षणमात्रेण बद्धं न स्पृष्टं न स्याद् इव सद्यः ५६
पताअदेव रुतिः घोक्तं न पाठ न स्पृष्टो क्षपकं रिवुम् संग्रं निव नामाति किंचन ५७ जाता शंकस्तनो गवा विध्यः सूरी
श्रमाचि घे शिव मसादि लवच किं तद्यमिति इष्टवान् ५८ सूरयः श्रावुस क्रोदि आम्नाताद्य फलवाल माहिल स्वत्
गीतेष सूक्तायुक्ति विराधता ५९ जीवो हि भावगाहलि व्याप्य वा बालस्थितं इस्तानि कर्म दर्शिके जाउतत्क्रया
स्वजातं ६० तथा व्यक्षाय पिंडत दिकं जीवकर्मणोः स ानुस्पृष्टमात्रं देहकं चुकवत्तयाः ६१ अथात्मान्य
प्रदेशास्त्र कर्मादायाउविशायत यद्यात्मानं तदा तस्य घ स्तोकं तु प्रदेशा स्म्यान उस्तमात्रं देहकं चुकवत
सः ६२ तत्स्थान प्रदेशास्तु कर्मादायाउवेशाय न य यानानां तदा तस्य ६३ नैवं शाकोपमा ६४ किं
तु स्यादपसिद्धांत सदा सूत्रविराधतः स्यावद्यात्मप्रदे शा स्तु कर्मादानं निषिध्यति ६५ किंचकं चुकवत् कर्मणि
बहिः स्थितमात्मनि वेदनापि न दा कर्मनिमित्तातः कथं ना ६६ ६७ अथ मंदादिताधावास्या क्षमिमध्ये पि संस्थिते
शूलं संवेदनापि स्यादिति चेत् न मत्यात ६८ न हि कंचुक कल्पत्वे कर्मणो व्याहतस्फुटं कं चुकोदिव हिस्फुट एव
स्याम मूल्याः ६९ तदावत्रा पत्रस्या दहिमीर्घ्यवा वेदना कर्मणो बहिरंतर्वा संबंधा वेदनाभवः ७० संचरिता
[illegible] शरीरस्थानरे जीवस्य मरुदादेहस्थ विसस्यामादिममीस्व स्त्र ७१ सा देहजीवप्रदेशाम् निव हकं कर्मस्मृत

गादितधार्द्धउत्तमान सत्यासक ललामि ७२ स [illegible] स्यार्थ कंडजीवकर्मणोः निबधावीति विज्ञेयं न हा

कल्प कर्म आख्यास्त्य तदो विकल्प संध्यो पा स्मृदेमाता ७३ ष्ठ मया वो सायमान ऋत्याकर्णनि र्गच्छतः ७२
स्यादिति स्वरिवाक्य वोध्या निःशंकत्वा मनः माहिलाय यावद्वानि ऋतगवा तदंतिकः ७२ तथापि संशयच्छिदा स्वा
यःशं कदायदं दोत तं पुन स्तव करिष्यामीति चिंतयन् ७३ अन्यदा नवमं पूर्वं प्रत्याख्यानाभिधं परन् विंध्यसाधु
र्मुनिः प्रत्या ख्यानमेवमवर्णयत् ७४ यावज्जीवं सर्वमेव प्राणिप्राणातिपाततः त्रिविधं त्रिविधं नाम प्रत्याख्याति
व्रतीन्द्रवत् ७५ इत्याद्याकर्ण्य तं गोष्ठा माहिलः प्रावि वा निति परिमाणयुतं प्रत्याख्यानं साधीनं युज्यते ७६ य
स्ज्जीवमिति प्रोक्तं कालमानं पुरोकृतं तथा चायं निषि रमी स्यात् आसाह्यपणाद्यावत् ७७ तस्मादपरिमाणेन प्रत्या
ख्यानमखिलं वधं त्रिविधं त्रिविधेनेति वाच्यं स्वीकृ र्वं ता व्रतं ७८ एवं वदंतं तं विंध्याख्यः प्राहेति मदामति
: ७९ कालमाना ज्जायते वांछया यवा ७९ श्रा ध पारलौकिकहा प्रत्याख्यानं वितथतः ८० स्याद्युपदे
शात्प्याशंसास्या वना हता ८१ यो हि प्याद्विपादनाद्या प्रत्या ख्याने पि निश्चितं यामादिकं कालमानं कृतवान् साडुदी
र्यतः ८२ अथ तत्रापि पदं तः प्रियाः स्य इति विवरदा नावदनज्ञ नापतिः प्रव्रज्यादिन एव हि ८३ तत्र माधात्तत्र यावता
प्रत्याख्यानमिति विवक्ष्या बद्धव्यम् अपसिद्धांत दोषापत्ति र्यतो न वेव ८४ सिद्धांते हि जिनैः रक्षा प्रत्याख्यानं तत्परिकी
र्तितम् कन्येव कविते इत्यक्षरा या ताहिके ८५ यांगाश्चिदिहितीया यापि पदोनो युज्यते कविते स्वैरं स्यान्न वेव यत् सर्वा
रयनवि द्याते ८६ अत्या याप निमास्कां प्रत्याख्यानमस्य स्वयुस्य इयाखां कृतः पितो भुक्तं मुक्तिविराधतः ८७ क्रियमा

उत्ता०टी० २२४ परिमाणं कृत्वा रक्षणेनेहि ज्ञायते अतागतात्त्वामेवीपि प्रत्याख्यानस्यागावरः ८७ तदाचार्य उच्यते एव सर्वगतप्रवेतोप
तःसावद्य सर्वं बंधस्य व्रततेः प्रसज्यात ८८ अनवद्यादेव ज्ञियस्मा त्प्रत्याख्यानं विधीयत तस्मात्परिमाणव मिति
दविधीयते ८९ तथा हि नाकि मितं प्रत्याख्यानभंगो कृतेस्य तथा वापरिमाणव्यहीकारस्तस्यानेवितः ९० किंचाशंसादोषा
दित् यावज्जीवतिपद्यते व्रततरलयाकिंत यावज्जीवतिपद्यात ९१ आशंसारहितत्वेन नशावधिकमप्यदो प्रत्या
ख्यानमदोषाय क्वायाकर्य निदर्शनात् ९२ इत्यादिवैध्य वचनं नयदास्वीचकारसः तदा सर्वेपि मुनयः स्वसेवे
स्थविरे सुदुः ९३ महात्मविवामयेदं वंध्यवाक्यं गुरीकुरु ९ वामवितउक्तश्री आर्यरक्षितसूरिभिः ९४ आत्मपि
स्थविरः क्य मध्याध्यायबहुश्रुताः तपिष्टप्राजगुः ३ त्वा रव्यानमावधिकंध्रुवं ९५ तथापिमाहिलानैव तं
कदाग्रहमत्यजत् आर्यरोहगिनंत्राप्यो साध्वः स्वाकृय ११ गवत ९६ तानिक्ष्ववेचनो स्य तदज्ञानीव किंचर ।
तीर्थंकरैर्हिताशोयं कथितो स्तिमंडकावत् ९७ ततःसाधुः ८ दकः सर्व संघः प्रदेव जिनेश्वरं उद्दिश्य चाममतमुंश्चीकायो
त्सर्गेवि निर्ममे ९८ स्तरीसाध्वीय यो भूत किंकरोमीतिवादिनी संघः स्माहेति प्रवद्वं गत्वा सीमंधरान्तिके ९९ किंगोष्ठा
माहिलमुनिरन्नीरयति सत्तं संघो दुर्बलिकापुष्यमित्रादिः सकलेपवा १०० ततोरव्यवददेत्त कायोत्सर्ग बलमम या
ननिकमु राकृतिं मार्गेस्यां रंडमीस्युरी २ संघेवाप्रहतेकायो कार्यशासनदेवता गत्वा विदेहेषु घोक्तं सूक्ष्मापाद्वी जा २२४
प्रमु २ न्रशमशाम्लुकायोम संघोरो, पत्तिसत्ते मादिलस्थ भूत इतेप्त मिज्ञ्वात्वस्य समाहूसः २ दर्शकत्वमीमताकेदि संघ

स्य स्वोचन कायोत्सर्गे पारयित्वा मावितं प्रणतांदिनी ४ संघासतो माहिलस्य विज्ञप्तो चमत्कायदः तत्रेपुत्रके बदसे
रुष्टो माहिलोति कदाग्रही ५ अनेदमृकीस्वल्पर्द्धि स्त्रत्वांउंक्रमांकुयान् तकल्पितमिथ्योक्ति नतुतर्जिनत्वाषितं ६ सत
स्तुंउम्प्रति स्तस्थ स्वरव्याणव्य प्रवृत्तिरि सम्यक् कथ्याहतिनोच वं संघवादरः करिष्यसे ७ तथापि ते तन्मतमत्यजंत चका
रसंध्या सिलमपवारहं पुष्पादयस्तेपि जनानदेकान् बद्धामहारोगताबाधिरस्त्रः १०७ इति सप्तम निह्नवकथा ७ इ
तिष्ठल्य जिनप्रोक्त वचनेत्रापकाकामी सवीतनिह्नवान् देखोक्तागाथाद्यपनाय २ अवतूरि विसंवादी नमोमात्
केष्वतेषु सः श्रीवीरमुक्तेजीताः ४ यानिः पद्धतितीवात्र रेः २ तथाहि रथवीरपुरी तिरव्यातरन्तू दीपका लिपं वर्णे
तनार्षकृतम्य स्यात् स्वयं समवासरत् ३ इतश्च शिव रत्न त्या स्वःक्षत्रियः माविकायणी सहस्रयोधितत्व २
परापि उमाञ्चयव ४ चपोश्यैषरीहद मस्याधेर्योदि को भूपणात्रू निर्ग्रणोहयउजीवस्या स्वामिनोनासुराक
स ४ करीसाश्वीमव्यासिं प्रदास्यहनि मप्यहं नियोगादिज तदने स्याद्रस्मनिज्ञातापमं ६ भ्यावति त्वपतिःपणमत्व
दर्शयां विसापरवे यदुभेकं वारुणीच तस्यदवितमबवीव् ७ अन्यान्तस्थेमात्देवी द्वाहगवावमेकलापद्यमयवलिप्तस्येदि ।
क्षत्यामतहिविषदिनः ८ शिवर्त्नतिस्यरादाय धीरःप्रेतवनेयत्ये निरत्याथमलंमाहरद वनंवर्तिनिदारो ९ क्षुधितोसीति
तदेवारपलितः ... प्रसिद्धा नाम ... स्य उत्तम माहदेवी स्ये विलयामासनदीस्यो १० तदाद तड्पनाय सूपनवदिताननः तत्राप्यत्रि
वोशाश्वत्य तिरवान् परितोज्यधुः ११ छन्ताजनितरपिद्योतं तन्मनोतमनासपि नंगोपायस्वबन्धस्य रोमोद्देशित यज्ञवः १२ तस्य

स्यंतातारजे प्रोत्तुस्तरराजहंसकः । सोपि स्वस्य तत्याप्तुक्ताः अगामभंत्रापमन्निधौ २३ ततो वत्तुधातल्पसु वहीं वल्लिं ददौ रूपः
उत्रा। २२५ शिवत्वस्तिम्ललेखपं सिषेवेतमहर्दिशं २४ अन्यदा मत्स्यपःसिना एत्यादीन् रिवलानुतदाज्ञ इत्यादिदेश मधुरा स्मारीह
वर्तोक्तं २५ ततः सर्वी लिमारण विलुप्तसमधुरां इति पुरा दहिस्थमगच्छति परस्परमचिंतयन् २६ वयंहि मधुरांत
त्तु प्रस्थिताः पार्थिवाज्ञया पिचांत्रमधुराउर्वी विद्यते दक्षिणात्तरे २७ तज्ञोवातविशेषश्च लोकः कोपि महीस्थलं चंड
स्नावोत्तपश्च न शक्तुं शक्नते पुनः २८ तदस्माति हस्तं तव्यं ध्यायंत इतीतः खिलाः स्वातंत्रोत्तं दाममर्षी यावन्म २
र्येवतस्थिरे २९ शिवत्वतिस्त्वावदागा नत्रतोप्येवमभवी तत्किंस्थितार्थवमश्रुत लिमितस्खलिताश्च ३० यथ २
स्थितवंतिरक्ते सोवादी छिंतयाक्तं समामवय दी प्या मो वर्यत नगरी हव्य ३१ तालाञ्चरस्या लिनाय्या
विलागधुगलकृते नाथाउंचाच्यातस्मातिरक्तापि न ग रीसएव ३२ लावील्लयस्वरकाल एकस्याप्यपि
जंलि एकोजिज्ञातदत्यस्या निर्जयोप्यति दुष्कृत ३३ शिव त्वतिस्ततोवादी वद्वेवतहिला लस्याः तयोर्मध्ये उर्जया
या सत्यद्योसमदीयं वा ३४ द्वयामीध्यदविद्याया तांवजे मदिलघतिः सापच्च मधुरां दत्वं यायो तु हित्वलोजि
त ३५ तस्पादशस्य चंद्रांतान् ग्रामादीनु साधयनुस्वयं दुर्गान् जयाव तिविलान् क्रमाद्धनगरी ऋपि ३६ स्वीकृ
त्यास्त्वतडाज्ञं पिदत्तंतिर्नाम्नामति । एवा स्वत्स्तुजोत्यागी सर्वव्यतिकारं जगौ ३७ ततः प्रीतो वदद्भूपः कामितं वेदद्वा २२५
सिविंकिंविदिस्मृत्यामापृच्छ पत्युत्तंयेदिहि मपतो ३८ यथा दिमांम्नेतीप्य क्रीडां कर्त्तुमत्राब्धेः यत्तदावदसुदं दनो

नकोपिप्रतिषेधायतन् ३९ एवमस्थितिलिखितोपि सत्य तसेव्यमानतः सोपि मान्नविधा क्रीडाः कर्वेष्वा अमघुरं उम्पुर
कारिसमंतराम सकदाचिद्दिवानिवा कदाचित्तुत्तरापीवाप्तीवःश्रीविःसदारमत ४१ कदाचिनुसिपेवसो संदरेमसि
क्रागणं कदाचित्तु जलक्रीडां चकारजलहस्तिवत् ४२ विजहारकदाचित्तु कानानेनंदनोपमे उर्वत्तु वाप्याश्रयक्रीडां
छालाविटजनिर्यतिः ४३ एवमानंदमस्तमोक्ष निशीथप्यायरोनवा उल्लंघते हिमर्यादां व्याख्यावीतलायान्नतः ४४
प्या पद्मसष्ठेनागा तावन्मस्य वग्रास्वयं नाश्चातिस्मनवा द्रात पालयंती मतीव्रतं ४५ नित्यस्तुप्रजागराल्पो सा
प्रखित्वामनस्विनी अन्यदा तस्य जननी मितिस्मादस ग दर्द ४६ त्त्रेवोत्तुप्राक्रूयाति विशीथप्रत्यहं श्रवेष्या
पदागमनं वादं मत्तुं जनतरायवंहं ४७ नित्यंस्तुज्ज २ग रः त्यमत लीडाम जायतस्वयं तकिंकरामपंमात स्तु
शात्रयावशेवदा ४८ श्वश्रश्चरागसमत्ततया स्वपिहिंदेय घा तरंदं अद्याहामवज्ञामर्मि नायत्तुकाव्यपीहष्ठा ४९
हहृष्टं पिछंयारक्षा नस्यमाता उज्ञायती सोघागतोवस्सा यो द्वारमुद्धायतामिति ५० मातापोवधुनायत्र द्वारस्तु
शान्तिंतसावन् तत्रवयाहि तस्पात् द्वारमुद्घायतेधुना ५१ तदाकर्ण्योरववीर्वः शिवत्वतिरचिंतयत् मात्रापमानिते ।
ह्या केतद्यामध्यत्रत्ववित् ५२ यतः स्वानस्यादपमानेपि ददिनस्तदरेरजः पादाहतंयदुत्थाय मूर्ध्नीनमधिरोहं
त ५३ विदत्वपौ सिनानदा व्याघुस्य नगरत्रमं देवाउद्घाटितद्वारं साधूपाश्रयमैक्षत ५४ ततस्तत्रप्रविश्या
न्वं तासामार्यामपस्यतात् सां वृजाजयमत्र्यच्छे तेउम्ग ब्राजयन्ता ५५ स्वपेयेतत्त्मादन तेचिपधीयु प्रसाद

गुरवो ददिरे तस्मै लिंगं धर्मध्वजादिकं ४६ स्कंधपाशं कृतां ज्ञात्वा ध्यानस्थानायितोल्पः मासैकं चक्रे किमिदं वयसोन्न
उत्ता०१। मिति कथयन् ४७ मथुरोपि वसतिसौ विना शतानि मध्ये ततो यद्य संज्ञात तस्या दिनकारंदियागतः ४८ कश्चिदि
२२६ लव्यताजाग्रुः सुराध्ययनं दानवः तदाशिवं भूमस्ति दायकस्य सम्यन्देन यत् ४९ अतिज्ञाता पितृस्थ्यरा स्पृधिवारत्न।
कंबलं समागत्यागतं सूरि विशालहृतितां दत्त्ववक्त ५० किमयं सवतावत्स जयदेहरक्तकंबलः तद्दिनो बहुमूल्यमव
स्थादि वैदितामते ५१ स्वकको पिमस्य रीति स्वनतत्याजन छेदया किंदुपयोगा पथिवा रक्षस्वतमवद ५२ अस्य
मूर्खनिद्राने किमनेनेतिसूरयः तस्मिन्नक्वापि गते रत्नकंबलं तमकर्षयत् ५३ विधायत स्फटाकंला
निषद्यापितपस्विनो आर्यं स्वप्नविज्ञाय शिव भूति रहयत ५४ कृतावहिन्नस्वस्मिंच जराश्लिष्टाप्रि
मार्ययन् अन्यदा वली यस्त्रिविंद्र सूरयो जिनकल्पिका न। ५५ सर्वेति दिविधस्ताव जिनकल्पाधवः त्रिकेश। ड्विद×
स्थानपाणा वाल्पवज्रांतिपारशक ५६ तेपिप्रत्येकमद्विता दिविधाजिन्नसंगविः तत्रवस्त्रभरणके त्यजीवस्वनि
ता ५७ आवता दिविधा वाच जिनकल्पाधुनाकृता विधीयते न नियंथे निष्परिग्रहाषि ति ५८ स्वरिर्जगादस्यु
छिन्नो जिनकल्पो हि नारसे श्रीवीरस्वामिपोत्रेण श्रीजंबूस्वामिना समं ५९ सावादादल्पसत्वानां कु निनोसो नयाहृ।
सं साहसाहिमहासत्वः कर्तुमीष्टेधुनाय्यमुं ६० मोक्षार्थिना हि सकल स्याज्यः परिग्रहः वस्त्रपात्रादिकमपि तु ता २२६
ताप्त्या शिपरिग्रहः ६१ सूरय प्रोचिरे वत्स वस्त्रपात्रादिकं न हि धर्मोपकरणान्ते नापि तद्द्रव्यान्त ६२ तदुक्तेषु

सनेकाह्वि सत्याशास्त्रार्थिनां नाथत लोलादयावि मोहस्य विघ्नः स्यात्वजीवरात् ६३ यतो आश्रवत्यादि तदेव
पात्र ताविना धर्मोपष्टंलदायिना सत्वाहारादिवस्तूना ६४ न वदेत्तः मिद्धाय मितिवाचं नयायतः धर्मोपष्टल
दायित्वं तस्याध्यक्षेणवश्यते ६५ तथाहि स्वानोपदेशान स्वाप निक्षेपणदाणादिषु अंतप्रमार्जितादि र्जोक्षा
णार्थिने ६६ सपातिमादिसत्वानां स्काप्रिषु रक्षद्धिका स्कंधपात संजल्पना परीक्षा चिपात्रके ६७ सम्यक्ज्ञान
मथापि तप साधन हेतावचीवराणि च कल्यादी नग गर्जदितिमाधवः ६८ सुगमं वस्त्र विना श्री तात्र्यं
दिर्शिकृत तः अपध्यानात्तु निर्णीत सम्यक्त्वादेस्तवं न दपि ६९ धर्मोपकरणस्यैवं धर्मोपष्टंलदायिनः
स्तु निश्चितति श्रवितां तदादाने न दूषणं ७० वि नो प करणायस्तु जीवादीस्तुतं भीश्वर निर्जितद्वयमुं
रथः स्यात् तदग्रहणापि न ७१ सचाप्यसंदर्भतया नेव स्या म्याधरस्तुतः तथ संदर्भनं कस्मादधुनानास्तितारत
७२ स्वकंत्वादिकयो कापि शिवीन् कदाग्रहः शिवा वर्धवस्त्रादिकं तत्रो निःसार्यनगराद्वहिः ७३ तं तदोद्यान स्थितं
नौ० तं तद्भगिन्या नराविधां यत्योत गर्जदिगंदा सापि नगान्तव दृत ७४ भिक्षार्थं नगरी मध्ये प्रविष्टां तां तमिकां दृष्ट्वा
गणिका कापि हृदयो विवेश्यावतसि ७५ अंगनायाश्वादिता त्यत्वा स्माकं गोरवमिष्यति सकाजानितैतानिस्तु ईदृशम
तुनित्वलावतः ७६ तादेनं निःशिकां वीक्ष्य स्माद्वेला का विरज्यते ध्यावति व सर्वविघ्नाणि सादलात्तद्धापयत् ७७ ना
धापितानिनिच्छंती शिवकृतिरादायकर्ता साधीनां च समादाय नूनं दाम्यं नदिष्यति ७८ ज्ञात्वा स्ववरिवीयं प्रदान्ती वरा

शीतं तं च्छ्रुत्वा स्खलिधार्यां पी स्वकृतमातन्ततामपात ७७ शिवहीत स्त्रशिष्यो ह्यावल्ह तांस्तु द्विपालिमी ज्ञाडित्वाका
द्वीरास्वो नास्यामा सीमरंपरा ७७ इत्यष्टमादिवृत्तसूत्रनिकृत्वा उक्का शिलाहारित सूद्ध बोधिकः लब्धापि बोधिर्दुर्ज
नीतिकस्यचित् तद्वर्णितज्ञ रुत पयस्यन्ता: ९१ इत्यष्टमनिक्तदकथा ८ इतिसमासा निक्तवक्तव्यतितिसूत्रार्थः ९१
अथमानुष्यत्वादि दुर्लभत्वा भावपि संयमवीर्ये दुर्लभमित्याह सुइंच लद्धुं सद्धं च वीरिअं पुण दुल्लहं बहवे रोअमाणा
वि नो एणं पडिवज्जए श्रुतिं च शास्त्राकर्णनात्मकं लब्ध्वा प्राप्य श्रद्धां च वीर्यं च क्रमात् संयमविषयं उत्तरत्र धर्मरुचि वाक्ये
ना श्रद्धानां दुर्लभं यतः बहवो रोचमाना अपि श्रद्दधा ना अपि नो एनं इति एवं प्रवाणं संयमं प्रति पद्यं
ते चारित्रमोहनीयकर्मोदयतः सत्यकिप्रभृति का दि वत् सुतीर्थंकृत्नागी जवं ताति सूत्रार्थः १० अथाध्ययनं ३।४
स्यफलमाह माणुसत्तंमि आयाउ जो धम्मं सुच्च सद्दहे त वस्सी वीरिअं लद्धुं संवुडे निद्धुणे रयं माणुषत्वे आया
तो यो धर्मं श्रुत्वा सद्दहेत्ति श्रद्धत्ते स तपस्वी निदानादिरहित तपसा युक्तो वा तपोन्वितः वीर्यं संयमोद्योगं लब्ध्वा संवृतः
स्थगिताश्रवो निर्धुनाति निर्धुनति अपनयति रजो बध्यमानकर्म रूपं तदपनयनाच्च मुक्तिमवाप्नोतीति भावः इति सूत्रार्थः
११ इत्थं तावत् मुक्तिफलमुक्त्वा इदानीमिहैव किं फलमाह सोही उज्जुअभूयस्स धम्मो सुद्धस्स चिट्ठइ निव्वाणं परमं जा
इ घयसित्तिव्व पावए शुद्धिः कषायकालुष्यापगमः स्यादिति गम्यते ऋजुभूतस्य तत्र संयमं प्रति प्रयुक्तस्य प्रतिपन्न २२४
स्य तथा च धर्मः क्षान्त्यादिः शुद्धस्य निष्कषायतया विचलतया आर्जवभूतस्य [illegible] कदाचित्कषायोदयाद्दोस निवर्त्तयति धर्म

अस्खलितो यस्तु निर्वाणं जीवन्मुक्तिरूपं परमं प्रकृष्टं याति गच्छति उक्तं हि निर्जितमदमदनानां वाक्कायमनोविकाररहितानां विनि
वृत्तपराशानामिहैव मोक्षः सुविहितानां १ इति कथंभूतः सन् घृतसिक्तः पावक इव ज्वलन इव तपस्तेजोज्वलित
इव नहुतं तर्पितानलसमानः सन्निति सूत्रार्थः १२ इहैव फलमुपदर्श्य शिष्योपदेशमाह विगिंच कम्मुणो हेउं जसं संचि
णु खंतिए पाढवं सरीरं हिच्चा उड्ढं पक्कमई दिसिं विगिंच विविच्य पृथक्कुरु कर्मणः प्रस्तावान्मानुषत्वादि प्रतिबंधक
स्य हेतुमुपादानकारणं मिथ्यात्वाविरत्यादिकं तथा यशो हेतुत्वाद्यशः संयमो विनयो वा तं संचिनु पुष्टं कुरु क
या क्षान्त्या उपलक्षणत्वान्मार्दवादिभिश्च एवं च कृते किं स्या दित्याह पाढवं तिपार्थिवं पृथिवीविकारं शा
रीरं विहाय त्यक्त्वा ऊर्ध्वां दिशमिति संबंधः प्रक्रा म ति प्रकर्षेण पुनरवाप्तिलक्षणेन गच्छतीति सूत्रार्थः १३ अ
थ एवं तत्त्व एव तु क्रियावतां फलमुक्तं संप्रति तदित र पांतदाह विसालिसेहिं सीलेहिं जक्खा उत्तर उत्तरा म
हासुक्का व दिप्पंता मन्नंता अपुणच्चवं १४ अप्पिआ देवा कामाणं कामरूवविउव्विणो उड्ढं कप्पेसु चिट्ठंति पुव्वा वा
ससया बहू विसालिसेहिंति मागधदेशीयभाषया विसदृशैः स्वस्वचारित्रमोहनीयकर्मक्षयोपशमापेक्षया विचित्रैः शी
लैर्व्रतपालनात्मकैर्व्रतपालनात्मकैः अर्हं कल्पे तिष्ठतीत्युत्तरेण संबंधः कीदृशा यक्षा इत्याह यक्षा देवा उत्तरोत्तरा
यथोत्तरं प्रधानाः महाशुक्ला अतिशयोज्ज्वलतया चंद्रादित्याद्यः ते इव दीप्यमानाः अनेन शारीरसंपदुक्ता सुखसंप
दमाह मन्यमाना मन्यमानाः अच्यवं च्यवनाभावं दिव्यकामादिप्राप्तेः सप्रचुर रति सागरोपमायुष्कतया दीर्घस्थितिं मन्यमानाश्च अ

उत्तरा० २८ नम्पंजत्तनुष्मण्वं तेसिर्य माहि इत्ये रत्नं ४४ तथाअपिणुंति अर्पिता इत्यर्पिताः किंताः उक्तमात्र प्राक्
तत्तुक्तेन किमित्याह देवकामान् दिव्यान् गतास्वरादीन् दिव्यान् गतास्ववादीन् कामेन इत्यत्र आत्मपत्रिकरणं
रत्र छेप्रादिकरणाः किंतु काम इत्यर्थः कहं उपरिकल्प सौधर्मादिषु उपलक्षणत्वात् ग्रैवेयकानुत्तरेषु च अति
इति आउं स्थितिम् उत्तमां वर्णितां पूर्वाणि मन्ति कोटिलक्षणं वा अशीतिसहस्रवर्षपरिमितानि वर्षशतानि चस्मादि
बहूनि असंख्येयानि जघन्यतोपि च पल्योपमस्थितिं च त्ति पल्योपममेव तेषाम् असंख्येयानामेव तावत् इत्यर्थः
आत्मस्थितिं देवलोकगतः तेषामेव वरणियामगत या विशाषोहिजानात्येग इत्यमिति सूत्रत्वात् धर्मविशेषेहस्या
वे २५ ओचिते सामतावदेव फलम् तानदपीत्या इ व उहिवाउ लागाणी उरका आगतकप्पउआ विशे
तिष्यपुष्ये जाणीं समदसंगतिजायए तत्र ते उत्तरवर ला केषु सौधर्मादिषु स्थितिर् आयुषा अस्थानं यथास्व आउः
शमा तत्रुपरिस्थायादिपदं तस्मिन् यहाआउःअयधारद जीवितावस्थान क्षतात् उपायांति गच्छंति मानुषीं योनिं
तेषु समुहितभाव छायस्वत कर्मीजंतुः दशांगति तेनोपलक्षणानि यस्मात्सो दशांगानि जायते एकवचननिर्देश
स्तु इह विस्तहशा शीलतयाविर्जिह्वायाग किंचिन्तावा गादिरपि जायत इति विचित्रस्वचनार्थ इति सूत्रार्थः १६ अथवाद्या
यान्यपत्रं हिर्लदशहिं रसंचपसावोपसापोत्स्मं वनानि कामसंख्याणि तत्र सेत्तवत्तजः इहरेग्सा मरणा सहीम आ २२८
अन्तःस्तानं काया वासुत्तकोत्तिगोत्रस्यनकं हिरण्यवर्णो आलक्षणवान् रूपादिव पराक्रमामहिमायस्य कम्मा

स्वस्य रूपायोक संनिवृत्तत्वात्पिन्हंदेयं वदातिमहोरल सौनाम्यं इति वक्षा स्वउः संख्याउत्र हित्कुंतुस
स्थलेको हिरण्यमिति द्वितीया प्रशवहति तृतीयः दासयोस्समयमिति च उर्द्धः एतेकासामनोदानाश्च आह यः तहेतरं
स्वमूत्रं तच्च जतस्स दाः कामस्कंधयत्र तवंतानि गम्यात प्राकृतत्वाद्वचनउमकविद्धिशा लभते तत्कुले उत्पद्यते स्त
इच्छनचिकंयस्तु कम्मपदानाणि नवागान्याह मित्तवंनाइवंहोइ उच्चागोएअवण्णवं अप्पायंकमहापन्ने अभिजा
एजसोबले मित्तवान् ज्ञानवान् च यस्यवान् भवतीति योगः २ ज्ञा तमात्स्वजनवान् भवति २ उच्चैर्गोत्रउत्तमकुलः ३ च मध्
हायवर्णेवान् प्रशस्तशरीरच्छविः ४ अल्पातंकश्च रोगः कथिरहितो नीरोग इत्यर्थः ५ महाप्राज्ञः पंडितो बुद्धा
भिजातो विनीतः स हि सर्वजनाभिगम्यो भवति ५ वि नीत स्वाराध्य उत्ताकोपिन तवेतिय अतएव वद
सो त्रिदशश्लीश स्वर्गतिमान् ५ बलेनिबलीकार्य क रणं इतिमध्ये वा तुल्य उत्तय तत्सूत्रत्वात् मत्वर्थीयले
प्रहिमसूत्रवत्यार्थः २८ न उपायपोक्त गुणस्त्रकर्मादुपशमेव तत्फलं ततमान्यदपीत्याह लोकामा गुस्फोतोप आभडि
रूवेसहउत्तं उदं विसुद्धमहम्म केवलं बोहिबुज्झिआ भुत्तामानुष्यकानूभोगानसंध धिना लोका अमनोज्ञशब्द
दीन् अप्रतिरूपान् अनन्यत्वाद् यथायुरायुषांत तिकामणा पूर्वं पूर्वं जन्मनि विशुद्धो निदानादिरहितः सद्धर्मः सा
स्वधर्मस्य तिविशुद्धसद्धर्मः केवलमकलंकं बोधिं जिनोक्तधर्मावाप्तिलक्षणं बुद्धा अनुभूयप्राप्येतियावत् २४ नतः
स्विमित्याह चउरंगं दुल्लहं नच्चा संजमं पडिवज्जिआ तवसाधुअकम्मंसे सिद्धे हवइ सासए तिबेमि इह स तुम्हसं

रूपं दुर्लभं च प्राप्य सम्यग् ज्ञात्वा संयमं सर्वसावद्यविरतिरूपं प्रतिपद्य सेव्य तपसा बाह्याभ्यंतरलक्षणेन धुतकर्मा शाश्वतसिद्धः स्या
त्साधकर्मांशः सिद्धो भवति सर्वान्यतीर्थिककल्पितसिद्धवत्पुनरिहायातीत्याह शाश्वतः शाश्वतभवनात् शाश्वतभवनं वपुन
र्भवनिबंधनकर्मबीजस्याभावात् उक्तं च दग्धे बीजे यथात्यंतं प्रादुर्भवति नांकुरः कर्मबीजे तथा दग्धे न रोहति
भवांकुरः १ इति सूत्रद्वयार्थः इति ब्रवीमीति प्राग्वत् ॥ इति श्रीतपागच्छीयमहोपाध्यायश्रीविमलहर्षगणिमहोपाध्या
यश्रीमुनिविमलगणिशिष्योपाध्यायश्रीभावविजयगणि समर्थितायां श्रीउत्तराध्ययनसूत्रवृत्तौ तृतीयाध्ययनं संपूर्णं
॥ ३ ॥ उक्तं तृतीयमध्ययनमथ चतुर्थमारभ्यते अस्य चायमभिसंबंधः इहानंतराध्ययने चतुरंगीदुर्लभ
त्वमभिहितं तत्प्राप्यापि महते दोषाय प्रमादस्तु हेयोऽप्रमादस्तूपादेय इति प्रमादाप्रमादौ हेयोपादेयत
या वक्तव्यौ प्रमादाप्रमादाभिधं चतुर्थाध्ययनमाह तस्य चादिसूत्रं असंखयं जीविअ मा पमायए जरोवणीअ
स्स हु नत्थि ताणं एवं विआणाहि जणे पमत्ते कं नु विहिंसा अजया गहिंति असंस्कृतं असंस्करणीयं जीवितं प्राणधार
णं यस्माद्गृहीतरपि मतोर्वृद्धिर्वा तुच्छित्तस्य वा तस्य कर्तुं न पार्यते अतस्तस्मात् उक्तं च वासाइं दोसिंतिसि व वाहिज्जाइ अ
प्पवं विसीअइ साकाविन छिंजाई सोहिज्जइ जीविअं जाए १ तथा मंगलैः कौतुकैर्योगैः विद्यामंत्रैस्तथौषधैः न शक्ता म
रणात्त्रातुं सेंद्रा देवगणा अपि १ ततः किमित्याह मा प्रमादीः असंस्कार्यं यदायुः कथं चित्संस्कर्तुं शक्यं स्यात्तदा चतु
रंगीप्राप्तावपि सप्रमादो वा स्यात् यदा तु विपर्ययस्तदा चतुरंगी प्रमादिना हेयोपादेयतिमादरणीयाः नत्थवाईं इक्ष्वा

मेकरिणामीतिकोपि वक्तीत्याशंक्याह जरया उपनीतः प्रापितो जरसा मानस्य हकर्मीतिजीर्णपरीतस्य हु इति नि श्चय
नास्ति त्राणं शरणं येन जरापनीपात ऊर्ध्वमायोवनमानीयतां नत शरणमस्ति यः उक्तं रसायणनिसेवंति मंसंमंसं
तहा सुज्जेति सरसाहारे जरा तह वि न नस्सए १ जरा जर्जरस्य च पुनरेवताह शीधर्मकरणशक्तिः स्यात्ततो युक्तवदसि
तथा प्रतीतावज्ञाम मा प्रमादीः उक्तं च नयावदिंदियवलं जरया रोगैर्न बाध्यते प्रसरं तावच्छरीरमूर्च्छां त्यक्त्वा धर्मे
कुरुध्वमति १ जरापनीतस्य च त्राणं नास्तीत्यत्राह नमाल्लाह अटनमल्लवार्यं संप्रदायः तथाहि उज्जयिन्यां नगर्यां श्री
जितशत्रुर्भूपोऽभवत् तत्र चाटनमल्लोऽभून्मल्लराजोऽद्भुतो निधिः २ सच्चारणान्यराज्यस्थै रपि मल्लैरमुष्यत न तस्य
दोर्दंडकंडूमुज्ज्वयनिन्यथाकन वित् २ तदा चाल्लाधिपतीरास्य सोपारक्कनिवेशिमत्स्यहस्त्रियः सिंहा
गिरिसंज्ञोऽभवन्नृपः ३ न्यायमल्लप्रजयतस्मि नृपस्सोदा हम्मेशं इति तत्राहतो गत्वा घनाहमजयवराग ४ नत
नृसिंहगिरिदीक्षो यदागत्यान्यराज्यतः अयं जयति मन्मल्ला न्ममापचाज्जनादिसां ५ ततो हमयरंकं चित् शादिम
रवं वलोक्यर्तुं धावतिमाभ्यसमल्लं वाहिति एयाल्लोटपः ६ वर्मां पिवंतमीनावा तत्राद्राक्षी च धीवरं तत संबलितं ज्ञा
त्वा पापयस्यासमपार्थिवः ७ अदित्यं यत्नित्यु हंव त्वपत्तस्यतरविना ततः सोत्यूरन्यहमस्तो उज्जयिन्यां हसिमल्लवक्त प
स्य घाटनो निवृत्त्यानिक्त समासपत्तिजातवरात् कालेनवलीवर्दं न्ववास्ते पारकं ययौ ८ सचमास्थि ज्यकमल्लेन निव
घनिर्जितोऽभूत् विषादमाससोदाकि नगरान्मीवहस्तिनः १० स्वीयाक्सेत्तनेपरा रहनपूर्ववाभित्रयतत् कृतापराजि

उत्त० च०
१२०

यदेवेदं मल्लेनानेन निर्जितः ११ नानृणोपचयाचार्यं वीर्यमानबलः कथं उजीवामया स्त्रीणां ... सोऽवनेस्ता
निनः १२ कर्तव्या विशुद्धिश्च मयापापायनकेन चित् बाल्यवत्स्वाङ्कमारोप्य मातर्ग्रीणिदिमानिमां १३ ध्यायेति
तेऽोदबलेनान्यमल्लं गावषयव सोऽरङ्गे बहवो मल्लाः श्रुत्वेति तमतिभजन् १४ स्वयं कन्दमसीपस्थ हरणीग्राम
सीमनि पकं कर्षकमद्राक्षी कार्पासवपनोद्यतं १५ अग्रमं हलामाकर्षन्हस्तेन वाहयं तेजस्तदस्त द्वितीयेनोत्पाट
यंत फलहीं मृणालीलया १६ तं च पश्यमानेषु बा लष्टइति चिंतयन् तदीयाद्वार बीजाधि तत्रास्थाद्याव
दहतः १७ अग्रमं धातरागाहृतेताव लावाकूरन्ततेप ट तत्रागात्तस्त्रियाः सापि सीरमद्राक्षय वतः १८ कर्त
वसदाकृत तं सद्वा ग्रामग्राम लीलया गत्वाकापि ज री घस्मा कार्यं चाकचकर्षका १९ अहनोपितनोगवा
तत्पुरीपं व्यलोकत तत्राडाडी दिति खल्य श्रुष्क वाग ज रथवद् २० ज्ञात्वा एतिन तस्य सज्ञावा प्रबलमहतः
विश्रुद्धिममदीयं नावीत्यंतरलावयत् २१ तस्यैव सोऽधि संध्यार्ध्ये यथा विवसतिवसः सोऽपि तामार्पयन्नत्र मल्ला
यथाय घास्तवं २२ कान्नुपाकं जीविकेति तेनपृष्ठवान् यत् डोजक्रषीबलो प्यव मम्यहंनतु निर्दनः २३ ततउ
रत्नपथ्येन कृषि कुर्वे तथापिहि अन्नमणुदराद्गति कार्यं संपद्यते नाम २४ मल्लोवादीदसुसु क्रोधमामहिममर्मया
अति स्तोकेन कालेन कर्षयामी श्वरं यथा २५ सोऽप्यूचे हं तदागत्वा म्याहिरायादिमांवशी दृष्टमाल्लन तत्रार्थं तत स्मा १२०
स्यं पाम अब्रवीत् २६ अध्रोस्य नेनकार्पीसा धान्यामव चिन्ताश्च न. चिन्तय तितरावस्या कथमाजी विकामम २७ मल्लो ब्रवी

स्त्यायान् कार्पास स्निग्धतोनावत् रब्धाण तावतो सत्य मधुलेवार्पयामित २८ इत्युदीर्यतयाक्रोक्रमानं मल्ला
दृढोधर्म्म ततो तमन्न साक्षात किंचिविनावजायत २९ अहतो घतमादाय यथा खन्यन्तीजवात् पापाय पापतश्चो
भि तत्पादिक्पर स्त्रातिः ३० अग्निहृयघ्नत स्थायं मल्लवुर्हमम्लोऽजसः फलदीमल्लस्त्यक्त्वा निष्क्रम्य वितिमीमि
३१ द्वितीयाश्वसंप्राप्ते मल्लयुद्धमहोत्सवे अहनोगाममन्तेन पुनः सोऽपार केतुरे ३२ अथ सिंहगिरो राज्ञि मल्लयु
द्धदिदृक्षया समपरैः परिवार स्तोरंगमंडपमाश्रिते ३३ योधमनेकेषु मल्लेषु परते तु च निभृतान्मदोत्कटः
फलहीमाल्लियाकोमिषः ३४ श्रामं क्षोलयांतो भुजा स्फो ट रविदीरमनास्यपि कंपयंतो धरापीठं कुर्द्दरैः पाद
दर्दुरैः ३५ अग्नी विप्रकर्वतो देतादंती वर्द्ध ज रैः प्रबलिः पादविन्यासैः नमयंतो विक्रमो ३६ स्व
तले निपततोच छिन्नस्थलमदाज्ञवत् स्मातलाद्याव ध यांग श्रुतिषोता विनिद्दवत ३७ विलगंतो मिथोबा
हु विरा मिलितवं धुवत् कृतप्रहारश्रावुव द्विभुजा निच सत्वरं ३८ उत्पततो पतंगवत् लवमानोऽलवंगवत्
ते विवक्रचर्मन्त्र युद्धमापृशिरोमणी ३९ पंचलिः कलके कितउत्यबलोवीरस्य तोजयश्रीः स्वयंवरा ध्यायंती
कंठेणोमीति निकमप्यहणान्तदा ४० हर्षता विहितीयेकि नियुद्धमनयोनृ इत्युत्तस्थौ इय मावनावपियाश्च
यंगतो ४१ ततो हनेनफलदी पोचिपुअनचण्डेता तेनमाल्लनयघ्नोऽब्धं बंरंगबाधितनैक्षत ४२ अवनापततः सर्वं फल
दीमल्लमब्रवीत् प्रायश्चित्तयहीदेव अरवे अडमानस ४३ ततोहनः प्रकतिल मर्द्दनिर्वर्जितापनिः तदर्दिर्लं...

उत्ता॰ वृ॰
२२२
सेतां

श्रद्धाप्रविदस्य तं तु नरेंद्रं ४७ मास्तिकस्यापि पाणिर्मर्दकात्त्वाहितो नृपः स तु श्रमार्दितांगापि गर्वान्नामर्दयद्गुरुः ४
५ शोचंश्च कष्टं रंकोयं स्नात्वा उत्थास्यतीति मे तु रः अट्टनस्तु प्रजानक मच्छिजिपंडराजवात् ४६ सम्राड्ढावज्जायते स्म हि
तीयदिवसे पितौ पार्थिवावाग्नितेथाव नमस्सज्जयदट्टनः ४७ मास्तिकस्तु मदाविष्टो वीक्षस्त्वांगमर्दने निःशुद्दमा
रे ... ति तृतीयेथ इह्नि सर्वव ४८ तदा च मास्तिकं वीक्ष्य निःशुद्दस्थानविग्रहं तिरोजस्कप्रहारं च विशारदस्थानसं
स्थितं ४९ फलहीविदस्तस्य स्वसंज्ञामट्टनोव्यधात् उग्राद्फलही गाढं पाणिनास्तोपि मास्तिकं ५० युगम्
तं कमंडलुवन्मौलि परितो त्वमयत्र सातत्त्वक्षेपावद्ध इ व्य मट्टनायार्पयन्नृपः ५१ नवरंगशालिकाया हते
पि विसर्जितं स्वयं वंरतीमगम ज्ञाताथीविरश्च हि नः ५२ विस्तु कर्तुद्व्यापारो गृहे तिष्ठतु सुतादिभिः च
हित्वमममाधीय मितिस्मोदीरयता वृद्दं ५३ ततो मानाद् मा इच्छ तानुकोशाडी जगामसः आवस्रेरमिष्वेव
स्थिवाक्कापिरसायत ५४ बलिष्ठतां ततः प्राप्य प्रावृद्धो आवहतः ऊर्ध्वं निःशुद्दमवधीज्ञासोमल्लं निरगात ५५ च
गड्डकम्लोमे व्यापादित इति कथम् प्रशशंस न तन्नृप स्वजनलोकोपि नाब्रवीत् ५६ ततो मात्स्यमोव्यधो ममे
त्यस्तिति चिंतयन् इत्येकामब्रवीदार्यो संज्ञापयितुमट्टनः ५७ साचेयं कथयत्वनगाङ्गनानां कथयत ह्याक
तकाः शाकुनकाली यदि वाट्टनेन निहतो निरंगणः चाकुरहितेन ५८ श्रुत्वेति श्रुत प्रहीत महामल्लं महीपतिः त्या २२१
दजीविकां विकाई ... ५९ तोकाम्रिद्रविणं तस्मै यथाशक्तिस्तदा तत्स्वथा नवि ...

ईर्धदोप्पितं ६१ ततस्तेत्यत्य प्राप्ति पादपतनादिभिः विशुद्धोपयोको ... ६२ अथ प्रसी
दट्टनो विमलुशास्यात अयं तिर्मा निर्हतस्य तामट्टय करिष्यंतिपरान्तवं ६३ विश्रमापि शरीरमस्वीकरोतिशालि
तस्याप्नस्कान्विवाद नविष्यात्मोपधिर्जीवा ६४ अधीनमानवानात इष्टं नहि विद्यात तन्नर्वेत्तरोधन जराजर्ज
रांगकं ६५ रचवाईकदिव्यांगु पत्तुकं काल विहिषा पतकायस्तलयितुं शाकं स्वजनकंकटैः ६६ तन्नुरायान
दिवाणं तेपञ्जंवधवोपि च त्राणं धर्मएवस्या सर्वावस्था ... तवतः ६७ तसामर्थ्यं किंचित्स्वीकरेहि यावन्नावद्व
र्ममाराधयामिध्याविन्यंनः सकुहणागुपात श्रुजात्व ... इन्नास्तोस्यपात्रं ६९ इत्यट्टनमल्लकथा ... एवं जरा
ति हृतस्याट्टनस्येवालपजैः स्वजनैर्वा त्राणं नतव ... ति ... त ... देव एतमित्यादि एवमनंतरोक्तमर्थं विजानीहि
शेषेणावबुध्यस्व तथा एतद्बवक्य मार्गं जानीहि जनालो ... का ... प्रमत्ताः प्रमादपरा अत्यय बहुवचनादेकवचनं कंगु
वें किंतुमा त्राणं उरविवितार्क विहिंसा विविधं हिंसनशीला ... तथा अयताः पापस्थानेभ्यो अपरताः गहिंतिक्रियाही
षानि स्वीकरिष्यंति अयं भावः पतेप्रमत्तादिविशेषणविशिष्टाः स्वकृतकर्मतिरस्कारादि कर्म व्यात्मना स्थानं यास्यंति
परं त्राणशरणमिति सूत्रार्थः २ इत्यसंस्कृतं जीवितं जरोपनीतस्य च त्राणमतोमाप्रमादीरित्युक्ते अर्थस्यापि उरूपपाङ्गति
यस्मकाले हि कार्मिककफलनिबंधनतया वचडपार्जनं प्रति प्रमादोन कार्य इति केषांचित्कुराशयो तद्वतीति तन्मत
तमपाकर्तुमाह जे पावकम्मेहिं धणं मणूसा समाययंती अमइंगहाय पहाय ते पासपयट्टिए नरे वेराणुबद्धा नरयं उ

उ०मा०वृ०
१२२

विलि ९ एकेवन्नपापकर्मभिः कृषिवाणिज्यादिभिस्तथानिर्दयं तं दृष्ट्वा मनुष्यमात्रवास्तव्यामवधायाडल्पाः प्राजीना
पापप्रवृत्तेरित्थमुक्तं समाददते स्त्रीकुर्वीत अमतिं कुमतिं धनिलिंडुकुलीना कुलीनाल्सर्वेति धनिरदपापात्मनतिस्ति
रंल धनात्मा विशिष्टो मनोलोकस्मिन्कश्चि दुर्लभ्यं दयिधं धनाम्यजीपधं १ इत्यादिकां गृहीत्वामंथर्यं व्रहायवकर्म
णा द्वियाधनमेव ते धनिकस्सिकाः पामपपदिकृति पाशा इव पाशा बंधननिबंधनत्वात् स्त्रियः उक्तं च वारांगनायाणां
जाले तिमीनां हरिणीनां वागुरेव पाशा यम उपायाणां न रागाबंधनमिवोत्ते २ ति तत्रप्र. हिअति आर्षत्वात् प्रह प०
ताः पाशप्रहता नराः पुरुषाः कुतनीनां पादानमादरवा प नार्थं विरागवैरादत्त नापापकर्मणात्त बद्धाः सन्तः
स्वैरानुबद्धाः मनुजातां नरकं रत्नप्रभादिकं उपयांति प्रयांति तदा हि ड यमुपाल्पसागमास्रुलिरम्भत तदतिरत्या च नरक
गतिस्ताज यवस्फरिति भावः तस्मादिह्विवद्धवंधादि द उतयापरत्रवनरकादिदुर्गतिदायिवनतद्वतः
पुरुषाधर्मपवनलवत्यर्थं इति तत्यागतो धर्मं घटतिमा प्रमाद १रित्युक्तं भवति इयत्तुधानांचाबिचाणायदृष्टीकाय
उदाहरणासंप्रदायः तथाहि नगरिकापि बन्दुविको मलिम्लुचः स चिकमखनरूपं महात्तं स्वयं गृहीतर २ दत्वाले
वंतमस्विर्त्या सलक्ष्मीक गृहेष्वसः बहुलद्रव्यमादाय क्वापि तत्राक्षिप सदा २ धनं दृष्ट्वा च कस्यापि परिणान्य
राकन्यकां तिगुणापि जनो जाया मवाप्तो तिधनेन हि ३ एकाताया उजाया या मितिदधौ सतस्करः इहिंगता ब्यप १२२
त्यादि वहत्यत्यमपत्यमरसां च आपत्यमपि हंतव्यं महत्स्त्रीदाय कन्यया बहुलनयोउजीर्त्या तवि हंतुं नरा स्यते ५

सा पत्यापि यहवीथाः सत्यमेतिविस्तरणमः तान्निवस्रूपेयविक्षेप निहत्यमसूक्तांत्विये ६ इत्येवं तत्पाउवत्र पापाणे कृत्य
प्राघ्रुत्यानमः एवं खनखनतालीस्त्रय रूयात्वावितिर्मिम ७ अन्यदासकन्नीमिका रूणण्यमेमनोरमां जातापत्यामपि
नुता मवधीद् पमोदिता ८ ज्ञात्मीवर्षसंजाते तज्जाति वत्यविंतयत् मया तु यस्त्वंकालं सिद्धमोदनरक्षिता ९ ए
तामिहत्य तत्याश्वा न्मारयिष्यामिहारकं ध्यात्वेति मारयित्वा तां कूपितत्राक्षिपद्ध्रुवं १० मार्यमाणां तां वीक्ष्य तयत्रं
वप्रदंमजः गृहान्निर्यस्पिष्ठवाणं निर्बलानो यदोबलं ११ ततः किंपुक्तारोषीति लोकैः पृष्टो जगाद सः निहत्य
जनयिचीम क्वापद्भिताधुना पुनाः १२ तत्कावात स्य सोधत्ता प्रविश्याधीरा सरूपाः तं चिरं जनुक्तजीव
ग्रावद्या दाहवहिं १३ कूपं वदत्ख्युदेव्या स्वर्णं म स्थि तिराकुलं ततोवह्युध्यतेदस्फ वधातिस्तुतेर्यां
तिके १४ स्थाणस्थपायित्र्दयोत्ति स्वप्रपीड्याखिलंध नं लोककल्याणाप्रपवंच विडंब्यामारयद्भुतं १५ इत्यर्थं
लोलितककर्मेउर्व स्त्रिहापि पीडामधियातिजंडः अमु त्रचात्मागतिमतिपतत् लक्ष्मीलालंकरुधर्मयत्नं १६
इति इयलोलावीरकथा तदेवं धनमत्र परत्र चानर्थकारीति स्थिताषे २ अथ कर्मणां वंध्यतां कथयन्नुपसूत्रसेवा
इ रहितयिहमाह तणाजहासंधिमुहेगहीए सकम्मुणा किच्चइ पावकारी एवं पया पेच्च इहंच लोए कडाण कम्माण
ण मुक्खुअत्थि स्तेन श्चौरो यथा संधिमुखे च रात्र गृहीत आत्मः स्वकर्मणा स्वीयात्त भावनजात तल्लिख्यते पापक
रीपापकारणशीलः कथंभूतः स्यं कृत्यते इत्य चमं अवायम्नबाहि नगरे कश्चन कोपि चिरस्थायी विशारदः सचानेक

उत्ता॰ १२३ एकान्तस्तु ज्ञातेरुभिगुणितस्तथा १ संध्याकर्णघटोतोधि कपिशीर्षदिसंस्थिते ज्ञातेदत्तावदंवके ताम्हर्यमहिता
स्कार २ सर्वतादत्तफलाका त्वदापवराकक्रचित् मंत्रात्रमखनात्वात् कपिशीर्षकसंस्थितं २ नवसात्रं खनं तं
तं ज्ञात्वाजाग्रदृत्ताधिप। उत्ताय्यतंपदे रोद्धारं बलाजनिर्स्ततक्रम। ४ ग्रहेवविष्ठः शास्त्रेण प्रहरिष्यति मामसो
इतिमार्गे प्रविष्टं कृतं जयाहयाम्यो। ५ तातारूढो तोदमिति सप्रोवविवाद्यदस्यवे सोपितंदस्त्रयो धृत्वा बहि
रुद्रंसमाक्षपत् ६ सोंतःस्वेनदृदेशान बहिःस्वेनचर स्फता आकृष्यमाणोनिवार्त्त स्वांगसंगोपतेक्रमः ७ अ
तावसंकाटरुते तदातत्रस्वनिर्मित सोऽकृत्यतत्स्वरं ता क्लिः कपिचीर्षकदंतकैः ८ ततः सचौरःस्वपराक्रमा
त्ता तात्यात्तताल्यामपिकृष्यमाणः ज्ञातेणते न स्व कृतेनकृतः पीडांप्रपेदे करणात्मनां ९ इतिसु
कृतकर्मतोमावोरकथा एवमतानोदाहरणदर्शितं न्या स्यनप्रजाप्राणिमत्रहतपापेभ्यपरलोक इहंचलो
एति इहलोकेवस्वकृतकर्मनिर्मितविविधबाधबलिः कृत्य तिकृतस्त्रिवस्तुच्यतइत्याह यतःकृतानांकर्मणांनमोक्षः
स्ति यदुक्तं यदिहक्रियतेकर्म नवपरत्रोपभुज्यते मूलसिक्तेषुवृक्षेषु फलंशाखासुजायते १ ततःपापकर्मनिबि
धयं आसोवापापकर्म ततच्चेरःसाधितकार्यीतस्याश्रयनर्मदेतुना नवावहृद्याः दस्फारकाःउरकापि दुरारोदं
सिंदिर आरुतस्यशावमस्तक हतंचादायनिर्ययौ १ ततःप्रातर्बहुलं विनातात्यनडुरवतःप्रबुद्धिनंदेशान उप ८ १२३
लेखाडं ज्ञात २ लोकेचमिलितेनरि वारंतरमत कारः काकिंवज्ञीनिनिर्गर्तिं मामां उलवेश्वरतं उत्तुम

लोकः स्त्रीवेदवाक्यस्तु उद्दीरालिङ्गाद्रमतिआमस्तदस्तुमालन ज्ञात्रमतस्तानाशं उत्तं ५ ज्ञावमानत लघुना पराधं
दीक्षणं चमः प्रविष्टोपि तनादाय निर्मोतावानविष्यति ५ स्वदस्पदरस्वरास्यव पाटवरक्षितामणः बावामगावरंत्रान्तिं
इहावितीयतेमनः ६ इतिलोकाकिंमाकण्य उपरिष्टात्तपवितयव सत्यामनक्रमरं प्रविष्टेनिर्गीतामुता ७ इति
स्त्रीयंत्रीदमाणो वदःकक्षिकटीतट स्फुर्तेर्ज्ञ शात्रमुखं प्रेक्षांचके सडाशयः ८ तत्रागताराजनरास्तत्सं तिष्ठित्य
त्वोरंजटगंज्ञःसुदस्त्राः निस्वुश्वमाद्याद्यपातनपातं श्रणा प्रतिशीकृत्यविस्मितमना ९ इतिपापश्रंगमालिलाषचो
रकथा एवंपापकर्मश्रंगमालिलाषोपिसादापइति न कार्यइतिसूत्रार्थः ३ इहचकर्मणामवंध्यत्वमुक्तं तत्र
चकदाचि दंधुत्वएवतन्तुक्रितौविनी अनुगमो वा धं नादिवनहितज्ञविवासीनोक्ष्यंतइत्यपिकश्चिन्मन्या
तातआह संसारमावस्मापरस्मत्रहो साहारणंजंचकरए ६ कम्मं कम्मस्सतेतस्सउवेत्र काले नबंधवाबंधवयंउ
विति संसारंगतश्च परंमाचवचकलेष्वपर्यटनंसंसारस्त्वमा पन्नःप्राप्तः परस्मात्मव्यतिरिक्तास्यउत्कलत्रादेः अर्थमित्र
दीतपरेयोऽतमाश्रित्यसाधारणंजंचनिवस्यवाशार्थवानिक्रममयाचमाधारणंवा यदात्मनोन्येषांचितहविष्यतीति
बुद्धिपूर्वकंकरोतिकर्मकृष्याद्यनुष्ठानंतवानितिगम्यकर्मणस्तस्यैवकृष्यादेःतेतवकमकर्तुः तस्मउतिउदाहृ
स्यापिशाधार्णत्वात् तस्यापिपरार्थस्यसाधारणस्यवाअस्मामात्मनिमित्तास्यतिनावःएवकालविपाककालंनलेव
दंधवाः स्वजनायदर्थकर्म कृतवान्तेबांधवतांतहितजनास्फटनादिनाउर्विंतिति उपयांतिनेनस्वजनोपरिमारंदि

चधर्मिणः प्रायश्चित्तमलातं उक्तं च येषां छत्रो दुःखादिति स्वयं स्वजनपरिवृतो जीवः क्षणादिकस्मान्मरणाय स्मृतं निदं।
उ.मा.वृ. १२५ डत्तरा कस्मो १ माता स्वाता तत्ससितौ सामी उक्तं स्वजनाश्च मित्राणि न यतीति ते यदि कृतं स्वजनबलं किं कुप्यावहसि २ राणदः
रणेऽप्याकृताः अत एव धर्मस्थिते तु विघ्नकराः मरणाच्च न रक्षंति स्वजनपरास्त्वां किमस्य धिकं ३ तस्मात्स्वजनस्यार्थे यदिह १
कार्यं कारापि निर्लज्जा त्वा कर्त्तव्यं तस्य फलं परलोकगतेन तेन सहते ४ तस्मात्स्वजनस्योपरि विहाय रागं च निर्वीता त्वत्वा ४
मेऽक्रूरस्वयं ना द्विहपरलोकस्य पथ्यदं ५ अत्रोदाहरणं णमालीरी बंधकवणिजस्तत्र चायं संप्रदायः तथा हि नगरे
कापि वणिग्मालव तत्पुरा सवद्धस्थितस्थाल्क वा पा १ प्रतिवासरं २ अन्यदा सरलात्मा मालीयैकात् तदा पणो
रूपकद्वयमादाय कर्पासार्थमुपागमत् २ कर्पा सं स्पृसम यीत्त् तदा तस्मात्सा निगमः एकरूपकक्कर्पासं तोलये
त्तस्मदोहिनः ३ द्वयोरूपकयोर्द्विः कर्पासा मामेहिरपीति सा उज्ज्ञावेति ताव तं तमायादाय च योज्जते ४ वणिक्समत्तत
द्वादध्यो रूपको यं मया तुष्ये लोललाग्यात्तदाधिन तुपद्धते त्या नना ५ इति ध्यात्वा रूपकस्य तस्याऽसमितायडारेत्
देहिपी ज्ञार्य याव द्यतनरा नवीकरत् ६ तया घृतपूरस्य कृतेऽथागात्त्वरांतरात् तज्जामाता तत्र मित्र युक्तः कार्ये
णद्धेन चित् ७ ततस्ता घृतपूरेस्तिस्तमतत्र मतोजयत् जामाता हि नवेत्याय श्वश्रूणामतिवल्लभः ८ तस्मिन्नुग
तेवस्वरूणाग्भोजनाय गृहं गतः वीक्ष्य शालाविकं तत्र मेवं पृष्ठकामिनी ९ मनश्चिंतितोमाद्य घृतपूराः कृता सूयाऽ १२५
यादरमणीस्याचि सिर्मितास्ते न तत्र मया १० किंतु देवोंऽक्रतेऽनयाऽत्राप्यातोऽस्मद्गृहे इः पतिर्ममित्रो घृतपूरैरिमैः तेद्गुलोमाममेव तु क. ११।

२१ न किं सामस मस्ततत्र विषाद्यत्ससच्चिंता याद्युत्सख्यागरार्वमालीरी चरा क्लींवं चिंतामहथा २२ तद्दिवतःऽरणात्वंमे य
रणस्तव ममस्थितं घृतपूरानतोऽज्ञा या दारेतेना कृत अत्र २३ पापं क्रियते मूढैः स्त्रीपुत्रादिकृते त्वरा विपाकस्य
तुकालेत स्वयमेवाप तुष्यते २४ इति ध्यायन्नहिर्गत्वा दह चिंतां विधायसः श्रीमसमधाज्ज्ञाल्लीनेशा विज्ञाय
मतरोमले २५ साधु समकांच तिष्ठायि यांतवीक्ष्य वमवदीत् तया वत्ते विविश्राम्य वार्त्तयन्मामिहरूणं २६ श्रुतिज्ञो
नीजगोगमं स्वकार्येण मया ज्ञातं विश्राम्य ताताना हं स्वाम्यामीत्यमवोमत २७ वणिक्ताप्राय चन्द्रकार्येण
प्यार्यकिं कोपि गच्छति यत्तवशिः स्वकार्येण मया म मः मितीरितं २८ ऊवाच गुनिरन्यायं किंवपांत बद्धवो
जनाः तायीदर्थं क्लिश्यमानः स्वमेवात्र तिरस्कृतं २९ इत्योक्तेन वाक्येन प्रतिबोधमवाप्तसः समयाऽर्द्दत्वच
स्वल्प मपि हिंसाल्पमहाफलं ३० ततः प्रव्रज्यां कृतिष्ठं तौ त्यक्त्वा तं मुनिं वणिक् जगाद्यतिरुद्यानं तिष्ठामप्ह
मितः स्थिते ३१ निर्ग्रंथोपयुरगत्वा घातप्रात्तकलोजनः उद्याने गाकृताहारःस्वाध्यायं च व्यधत्सुधीः ३२ वेलानु
सारतो ज्ञात्वा कृताहारं तपाधनं गत्वा तदंतिकं सोपि जिनधर्ममिमं निगमः ३३ वंधुनापुत्रदाराद्यि स्वार्थदाया
स्याहं विस्तो तावत्स् ज्ञरिहास्तुय मिस्सेदेव विरक्तधीः ३४ गृहे स्यागमस्तु जनात्र जायाचेतिजनादराः हट्टव्यापार
तोलात्तः स्वल्पमेव प्रजायते ३५ कश्चिदेवावाणिज्यं मायालालस्ततोत्ततः स्यात्सार्थवाहेन विद्यते हि चतात्विह न ३
३६ तदिक्षं स्वधनं दत्त्वा नयते स्वामी हितेन तत्र बोपार्जितवित्त लाभं यत्रात्मातिनम्स्वयं ३७ द्वितीय स्वजनं वितं प्र

उ॰ता॰प्र॰
१२५

दात्तिचकिंचन स्त्रीजितंचमकलं सेवितःसर्वविनुपति २१ तत्रागतसार्थमाघव कितमाकंबजामस्हं स्वजामाः
दोषिरयात्त ज्ञधमतसमंतवान् २१ ततःसर्वेधुलिसत्रा नचोद्यानेऽत्तेयायो कसार्थवाहइतितिः २३ छिव
सवोचत २७ स्त्रितःकिंकलिदिकाधः साधुरेपगुणोदधिः सिद्धिवर्यःसार्थवाहो दत्त्वाधर्मधनंनिजं २१ व्यापारं
कारयत्यंगा नचहल्लात्वपाजीत नदतेनसमंत्वक्ति धुरीयाससामिकामिता २२ त्तुमं सार्थेशोल्पस्कविज्ञेयो ज्ञा
यादिस्ववननात्मकाः सदिदंमेघनप्राप्य दतिदत्तेनवष्ठ नः २३ किंवत्तुष्माकिरेवोक्तं यदाघनसमवृत्त ना
न्मुक्तावंधुसंबंधं साधुमतंत्र्ययामस्हं २४ इत्थ दी यमवणिग्मुनिपार्श्वे बंधुमाश्मपदाय्यमहात्मा।
स्वीचकारपुनिधर्मखिदारं सौख्यमत्रचपरत्रच ल त २५ इतिबंधुमाहात्मापाहवणिक्कथा यथाचा
र्थवणिक्कृत्वजनस्वस्मृपेनावपयधर्मसंघतिपन्नस्तथा न्ये रपिदाहे यतितव्यमिति सूत्रार्थः ४ इत्थं तावस्वक
कर्मणांबंधुत्वात्मनुक्तिरित्यतः अधुनाउदयामवत न्तुक्तायलावातिकस्याप्याचार्यःस्यादत्तआह वितस्मा।
तांरपलेवमात्र इमंमिलाए अट्टवापरत्था वीवणएाठवजणंतामाद तत्थाउअदठुमदठुमव वित्तेनशाव्यण
ङ्गांस्तकृतकमीत्यापरत्यंनलतातनप्रामातिश्रमात्वामध्यादिषमाद्वत्रागतःकित्याद इममिति अस्मिन्नत्त
यमानेलाकिजन्मनि अद्दवतिअवपरस्यतिपरत्ताव यथोक्तमिदलोकेऽत इत्यनुरोदित उवोदाहरणं तत्रवा १२५
र्थसप्रदाय्यः तथाहिनगरक्कापि स्यरज्जयवितुरसदे वहितिर्यीतिप्रद्दत सोविरित्सुदघोषयत २ सार्देशपितोः

सद्यो निर्वितव्यांबहिःस्वपात् ननियीस्यतियस्ततः अियहीप्यातित्त्यपति २ नदाकश्चितराःसर्वे तिर्यद्धस्वरितंउरात
राज्ञामज्ञामनुल्लंघ्यं अधीरुद्वेघातहिकाः ३ नदादोक्कारात्रमितं उरोदितमुतोउवा ननियीयोऽउराह्रार वध्यक्षम या
निसंघितः ४ कथंचित्तचविज्ञाय जयत्कजरेपस्तथाः तत्पःकिंचिदितीयीत्मा वउतेनवामाच्यत ५ किंउराज्ञोवय
स्याह मितिदर्पीअतिःसमं चात्कविवादंदर्पोद्दि स्यादंधककरणोरणं ६ ततस्तंपार्थिवापात निनिरस्य स्वरूपाः
प्या॰ह्व॰४ राज्ञीतगकारी त्वादिष्टावध्यएवसः ७ उातास्तिस्तदा कश्चिन् पितोवीरामदेवदत् स्वामिन्ददामिसर्वस्वं।
वहिर्ष्ववताम सुतं ८ आरादितातेतिधानतस्पा। न मंज्यमाणापितंतसुमोच ततस्तस्ष्ठलामधिरापितो
ंत ज्ञगामदीनःशरणेनदीवः ९ इतिधंतन आ ए येत्पवेंसुरादितसुकथा व एवमन्येपिविज्ञेन
प्राणमविवत्तावत्नलतंतेहत्स्तामत्पत्नत्मनि तन्मूर्खो व तःउनरधिकंदोषमाह दीवेत्यादितत्रदीवयणो
पःकृतत्वात्सजष्ठवीपइवविगतत्रकाशादीपइव अनंतम इवएवप्रायस्तस्याउपरमात्मोहामिथ्याज्ञानमाहत्त्
पोहव्यादिमाहात्मकोवाःस्यत्वंतमाहः तत्थाउअतिनिश्चितआयालालांउक्तिरित्यर्थः सत्त्पयोजनमस्यतिनि × न्यायो ×
यायिकन्तंसम्यग्दर्शनादिरूपंसुक्तिमार्गदंकुतिअपिगमिपावाहुद्यापिअपलत्यापि अदहुमेवविप्राकृतत्वादइष्टि
ववति इत्त्वायंसंप्रदायाः तथाहिमस्तिक्वापि त्वथेत्वरिकंदरे तिमाउकिरणात्तद्यनरिखुवनगाद्दार १ वह्नि
मेधंसिवादयं इहीतगुरुदीपकाः छिलेनदिवितु क्कपि धन्नदाद्वानसः २ सुगं तत्रानपाश्रमादत्त विध्यातिव

द्वितीयश्लोको सर्वथा मयि जंतुर्मा प्रमादीद्विरिरूपयात ३ सत्तोयुक्ता नमोजात मोहास्तेषरितेतत्वमनु दृष्टश्वैविलाध
उत्त॰टी॰ नं तत्तनलीलिरेतदा ४ नत्रत्वमंतश्रमहाविपिने दृष्टाजुंजोनेश्चिषश्चित्तांगाः कुत्रापिगात्वपि तिताश्चनित्ते अगु
१२६ कृतांनाति चिंतावराकाः ५ इतिक्षुत्तवादिकथा यथा चैतत्प्रदीपदृष्टविलाध्मानापिप्रमादप्रनष्टप्रदीपास्तस्मो विमू
ढाः सर्पदष्टागर्तपतिताश्च तं मार्गं दृष्ट्वाप्यदृष्टा एवजाताः एवमत्रापि प्राणी कथंचिक्रमंदीयापशमादेः प्राप्तात्
श्रुतज्ञानदीपान्मुक्तिमार्गं दृष्ट्वापि विनाद्याममक्तिप्रमादत इष्ट श्रुतज्ञानदीपो मिथ्याज्ञानतमो विमूढो लालाद्विदृष्ट
कुमार्गं पलितश्च तस्मादृष्टैव नभवति तथा चेतालं वं लंस्वनस्त्राणाय वित्तं न भवति किं तु कथंचित्तं श्वत्राण
हेतुं सम्यग्दर्शनादिकमप्युपहंतीति सूत्रार्थः ५। एं वं वित्तादिनत्राणायेत्युपदर्श्यतत्कर्तव्यं तदाह सु
प्तेषुचापि पडिबुद्धजीवी नवीससे पंडिए आसुपन्ने घोरा मुहुत्ता अबलं शरीरं भारंडपक्खीवचरप्पमत्तो।
सुप्तेषु द्रव्यतः शय्यानिद्रालावतस्तु धर्मं प्रत्यज्ञानवत्सु चकारा। यादृग्रूपो अपि संभावने ततो यमर्थः सुप्तेषु ष्याप्सा।
जागरस्तु प्रतिबुद्धो द्रव्यतो निद्रारहितो भावतस्तु यथावस्थितवस्तुज्ञानवान् जीवतीत्येवं शीलः प्रतिबुद्धजीवी आ
यं भावः द्विधास्तु सेष्वपि निर्विवेकजनेषु विवेकी न गतानुगतिकतया स्वपिति किंतु द्विधापि प्रतिबुद्ध एव याज्जीव
मास्ते अत्र च द्विधाप्यप्रमत्तत्वे तायामगडदत्तोदाहरणं तच्चैवं संप्रदायः तथाहि अत्रैव भरते उत्पप्पीडूषकमला
न्तरपद्माश्रितं पद्ममिवाभवद्वर वत्तरं पुरं १ न्यायान्यायद्वारेनारविदेवनविच्छपाः राजहंसोऽत्र वत्तत्र गुणेतीम्ना १२६

वसुंधरः २ शक्रस्यैवशचीतस्य सुलसाख्यामहिष्यभूत् सर्वांगसुंदरा लोकलोचनानंदनत्वं धा ३ यथा मनोरथं
लागाइपत्तुजाननायात्मापाः बत्तवामडदत्ताख्यो नंदनोमुद्राकृतिः ४ पित्रामृतेनोरथसाहं वर्द्धमानः क्रमेणस
अपरानतम्यसस्कलिरत्नंसर्वांगस्तूपेण ५ लोकंदृष्टत्वमतामयायी दयितम्यसुतापिमः जनाग्ररकराज्ञलानो
प्ततन्स्वांतकः ६ महिहिंसाप्रियो लीकवादी धर्मार्थवर्जितः रममाणोऽन्यरामाभि निःशंकं सर्वपर्वतः ७ सादी
मद्यपी चूतरतिक्रूरतीव्रतो विटैः विनयार्हेदिरतो गतो। वृंहंतत्राथमन्त्रुतरः सहसा ततोविद्युत्क्रममर्याद महो।
मादमुदीक्ष्यतं व्याकुलाः सकलाः पौराः नृपायेतिव्य जि ज्ञपन् एवं स्वामिंस्त्वदीयपुत्रेण शंठवक्रियवारि
णा उद्वेजिता वयं सूरि भुजगेनवसूषकाः १० न च शाक्यमस्त्युतोनःकथमुद्वेजयेदिति वीरोत्साह
पि संस्तुत्यतालकृतोऽहंतिकिं ११ अन्याचारामत्येषु ममत्वदुनवतावरे तेमवेपिततदाचार्य णावानतश्च
क्षिताः १२ नविवेचयमानस्य तस्यापिश्वावरीयसी दाहे प्रासायते वह्नि रिवास्यासाद्युपेक्षितः १३ इत्यादि निर्ले १
कवाक्यं राजकर्णसुत चेष्टितं मर्यादाजलधिस्त्वैषः कोपाटोपादुदाववत् १४ अरेकुमारं वदत यत्नोद्द्राघ्ननृत
द्वरतस्तं तवान्यस्य सहिष्णुनहिसर्वथा १५ पुत्रापयन्यायकृच्चायं तत्यरेःपरिहीयते नहिकश्चिपेदंस्वर्णं किना
१ शिपरिशीयत्नु १६ इदं वचनं राज्ञो जनश्रुत्या निरामयः स्वकृपर्णमरहं कारा कुमारानिर्गाद्बहि १७ अलंध्या
द्विसरिग्राम कुत्रपिण्यानि स्वविश्रमः प्राप्तावलाकुना सोर्मा पुरीवाराणसीत्यथा १८ सचापरिश्रितश्चैन कोनापि विहि

तादरः वस्त्रादिभिर्भावतः सुचलश्चैवदिवाणकः २० स मंत्रीश्वेवमुद्दामलांतं ज्ञात्वा कृपाद्वयं कृपावतं प्राप्य वीरु मंत्री
रसुपकालिनं २१ स्वाश्रयगत्विद्राश्च शिक्षयंतस्य पांगजान् कश्चित्पवनचःडाखं कलाचार्यमहिष्टवान् २१ सुमं तं
वक्षेरेव क्रमारेत रविदतपरांगदं निवीपयतिसंतोहि दर्शनेनापिचंद्रवत् २२ अंत्रकलाचार्यरविं प्रतिलालोचरं स्व
येतमोपनोदार्थ मितिवांतरवितयम् २३ तत्वादिकमालनवो पाविशाघ्रतदंतिक उक्तस्त्वमागाइतितं कलाचार्योपि
पृष्टवान् २४ एकांतेघतमानत्य कुमारस्थमितिजि जगाद सकलंसत्य मित्युदेवकृतांजलिः २५ स्वामिन्स्तुमति
नाक्रीडा रतिनामयकाउरा कलात्यामः कवेनाभि ना स्त्रीकुनदामायघा २६ चिकीर्षामि कलात्यासं स्र
स्मानामंतिकेरतः निष्कलो हिकुमारविहे पुत्रा र घ तिरिघ्यते २७ ततोलपत्कलाचार्यः परोपकृति
कर्मठः वस्मसरदानस्त्रिवा कलात्यामं उक्तवहे २८ किं उत्तयास्ववंशादि प्रकाश्यानेवकस्यचित् इत्युक्त्
पत्रलिखितो नीत्रिउद्दिमिघायतः २९ कुमारापिवचस्तस्य तत्रघायत्यपद्यत ततस्तसाहमादाय निजंसनजगाम
सा ३० चाहव्यायंममायाति इतिपालोजगदवजननामिवतातस्त्या कुमारोप्यनमत्ततः ३१ ततस्तामपयिवात्तं स्ता
अयमसमसादरं कलाचार्यीप्यदात्तस्मै वस्त्राण्याभरणानिच ३२ इदंमदीयंउराग मदनस्यदनादिकं स्वकीयं तवताज्ञ
यं स्वयंचात्रतक्वावव ३३ ततःकुमारोमेउष्ठवेनास्मदृदेवसद्म् ज्ञात्वाविरुचप्रभ्रेष्ठाः कलात्यासपरोभवत् ३४
विनयाद्वलवाद्वलोक किरवाणिप्रमोदयन् सोमदीदल्पक्कालेन चंद्रवत्सकलाःकलाः ३५ माविस्मरंविमा तरि ता

उत्ता० १२७

मोर्तिश्चामामतिमः कालापरिस्रमंचचो रदोघ्यानमातोद्वहे ३६ तस्याघाम्नस्यपार्श्वेव चामवातायनांचिते अल्पद्विपल
मुदयं ष्ठस्पृष्टक्षितिगृहं ३७ तस्वासीक्ष्तातस्य नाम्नामदनमंजरी स्वर्वधूगर्वसर्वस्व सर्वकषवउलिना ३८ सावमित्यं
गवाक्षस्थ तंदर्शीयांगजं प्राक्षिपत्तेघतिप्रेमा पत्रपुष्पफलादिच ३९ राजांगजस्तोसम्यक् तांस्वगाक्षोपुरिस्त दि
क्षायदृशालोलन यसाराशकयातया ४० अन्यदामदनोन्माद विवशासावशाद्दतं जघानाशोकपुष्पेन तं कलात्या
सतत्परं ४१ तदाक्वाउदवश्वा सविद्याविरिदव नित्यंनि तंविनीसणा कस्यदास्याननोहृदं ४२ संभ्रमं वद्ववदनां
विलिंद्यांसो जलोदनां स्वर्णउंतालवसोंग पल्लवाता स्र पाणिका ४३ धाउत्वीतेबहिर्स्मीर्वे रचुरमलविस्वि
किंकलिप्ववित्रवां मूर्तामिवचनश्रियं ४४ लि स्ञ स्व सडिवणाव पीयूषणेव निर्मितां तांवीक्ष्य विस्मि
तश्चित्त कुमारोध्यातवानिति ४५ शितिविशषकं किं मि यंकमलानाग कान्तीदवांगनाथवा विद्याधरीवाम
स्तुणेपः श्रत्यक्षावासरस्वती ४६ ध्यावेस्वेवंतानुका मिवंकस्यवाउता मांकलात्यासरक्तंच परिमादयसेकृत
: ४७ सानंदामाततःप्राव नाम्नामदनमंजरी वंधुदत्तातिधश्रेष्ठि सुत्पस्यतनयास्म्यहं ४८ इदिवपुरिश्रुता किंना
प्यस्मिविवाहिता इदंउमंदिरंविद्धि मत्पितुर्गुणमंदिरं ४९ त्वांवदृष्टाजगज्जैत्र रूपंविनाशतास्त्रं नामास्यपामहा
नाम ढ्रेकुमायनजीविता ५० मारधिक्कारिरूपस्त्वं यतःस्वस्तिवीक्षितः ततःस्वस्तिमावहिवीधातघस्मरःस्मरः ५१
× ४८ | कामस्तदस्तेपिविनिंशे नित्यंस्वहृदीनाः पृष्टं पिवामिसउवेनापिहदिमवदयानयेत ५२ अमृतस्राविनदून मसाध्यो

उत्ता०वृ मघाहारः न्नावनेजनादिवा: संताप्यंतेभुताकथं ५३ व संगमिकगोशीर्षसाध्योयमः प्रवाहारः परःशातिरपिप
१२९ रे सीयतलेपजि:कथं ५४ तद्देपजोपचारस्मःनकरिष्यतिचेद्भवान् तदावश्यमयंजंतुः परलोकंगमिष्यति ५५
यथानिर्वापितानते स्वीतनकृतागिरा यथानिर्वापयस्याय संगमेनागमष्यदः ५६ इतितद्वाक्यमाकर्ण्य कुमारांतरा
चिंतयत् नूनंकामानलप्लुष्टा प्राक्रयात्प्रांतमप्यसौ ५७ प्राणिनांहिमकामानां ज्ञातस्थाप्राकादशादशा तत्राद्यायं
लावघिंता ऽपरस्यासंगमस्पृहा ५८ तृतीयायांतुनिःश्वास चतुर्थ्यांतुमरहारः दृढदाहस्तुपंचम्यां षष्ठ्यांस्यादन्नजना
रुचिः ५९ सप्तम्यांतुलवेन्मूर्छा उन्मादस्त्वष्टम्यां [illegible] न वम्यांप्राणसंदेहो दशम्यांप्राणविच्युतिः ६० तदसौ
सुंदरीमास्म म्रियतामहियोगतः ध्यात्वेत्यूचेकुमा र स्तां गिरापीयूषकल्पया ६१ मुग्धे [illegible] क्लिद्वंदरास्या
स्फराज्ञःशंखपुरेशितुः प्रथमंनंदननाम्ना अगडदत्तमवे हि मां ६२ कलाचार्यमितिकेकद्गं कलास्याससिदागमं
चसेवनेतनायाति कलासृष्टाङ्दाभ्रमता ६३ तदुस्वकोपि मेदानीं त्वयासंगंतुमुत्सहे इतोवजंस्कवा [illegible] गमि
ष्यामितवांज्ञया ६४ इत्याकर्ण्याकर्णविश्रां स्वस्त्रीकृतव्रपांगजः अगमगेहमुद्याना तत्र्पादितमानसः ६५ अन्यदा
नृपत्वस्था स्फिटिराजपथेव्रजन् उत्तुलरोदसीकुक्षिं तरिस्थवेत्यचिंतयत् ६६ किंकल्लोलपयोराशि र्जहालहलनो
यवा विरिलिनाम्रुतायाते तडिहापतिताकचित् ६७ ध्यायत्नेवंददर्शेवं कुमारोमत्तदंतिनं मूलादुन्मूलितालानं पा १२९
र्श्वंतमितस्ततः ६८ निषादिनापरित्यक्तः कुशिष्यस्वसूरिणा महामूलिमारूपातैः र्न्यंचयन्निवमेदिनीं ६९ मारयन्न

नश्चह्वरादीन् गृहश्रृंगादि पातयन् गादिव्यालःस्फुराक्काल इवास्याप्रनृपांगणे ७० स्तुर्गः तदावलोकाःशक्खुरा
गारादेस्परिस्थिताः ऊंचतुर्थव्यालमार्ग मितिराजांगतेजसः ७१ कुमारस्तत्कदर्थ्यंहित्वा हर्म्यमाकाम्दृदंतिनं तत्स्वच
तिमकोत्तादक्षवकोधविक्कला ७२ उत्तरीयंतुरस्तस्य कुमारस्याक्षिपत्ततः दंतप्रहारांस्तत्रादात् क्रोधांधसिंधुरस्तुस
७३ दृष्टेगत्वा कुमारोथागाढमुष्ट्याजघानतं अवलिष्टततस्तूर्णं कुमारमतिकुंजरः ७४ तत्स्पष्टस्थःस्वयंत्वाम्यन् अ
धरेस्तंवचपिलिः चक्रक्रमेणाभ्रमयत् कुमारस्तुद्विपंवि रं ७५ तामंश्ववनिर्विलं तमर्जस्थलसांगजः आरोहत्स
हासच पारीडस्वपर्वतं ७६ वशीकृतद्विपंतंचवीक्ष्य सो ध्यपरिस्थितः नृपोत्थवनपालाख्याः प्राज्ञ्यंविस्मयम्
नशे ७७ सर्वांवंड्मसीतजःसोमयत्नास्याजयन्नि व उ मारःकायमित्त्वधी माघाटस्त्वचविशिणं ७८ वि
शीलांवंशलापुष्य विज्ञिनाद्वंकुलादिकं पठ्रकिंक्क ला चार्यपार्श्वेहाशास्यंमया ७९ ततःस्पष्टःकलाचा
का०१ र्यःसमार्थंमदीन्नता समाकार्यमहीक्ष्ता समस्तथ्यीतयेत सं वृत्तांतमर्थमब्रवीत् ८० ततस्तुष्टस्समाकार्य त्वविश
प्राहिणोनृपःरिपोरपिगुणाःहृद्या गुणरागीहिमाद्दते ८१ तेनाहूतःकुमारोपि बद्धालानेमतंगजे साशंकःस्मापतेः
पार्श्वे गत्योलालकेःकृतस्फूर्तिः ८२ यावन्नामपंचांग प्रणामेनसपार्थिवं तावदालिंग्यत्पस्त सुप्रादेशायदासने ८३
तंचपश्यन्नृपोदाध्यौ उक्पोस्यपउत्तमः एताहशोत्तवेदस्मि विनयःकथमन्यथा ८४ यथानमंति धीपोतिःपाथोदाःफल
जपापालिःनमंति विनयालैव तद्दकुत्तमप्रभयाः ८५ ध्यावत्यादिचपःप्रेष्या तांहल्लादिसमर्प्यच तमिःपाट्ठहत्व

उत्तमा॰ १२९ मस्तिकाखुकलाखात ७७ तातादीडाक्वाक्विंचि दज्ञल्पतिरपांमहज उरुः प्रोवसिरहोमासो कलाखसकला।
स्वपि ७७ किंतु संतोनलापंते मतोपि त्वयुणानुक्रिया इत्यसोमोनमाधात्र कुमाराउणामवधिः ७७ इतिश्रुत्वाउ
णंस्तस्य राज्ञिरिमाच मंवति उपदापाणयःपोराः स्त्वत्राजमुत्सहमुत्राः ७७ तेरुक्वापाल्तनंतत्रा चपंचापाविश
नुउरः प्राप्तंततनुत्त्वजातिः कुमारायदरोउद ७० अथातनामराज्ञं नरनाथंव्याजिज्ञपत् स्वामिन्निय्यंउरी
मिश्रियंमुरीहर्व मासीक्वयधुरीसमा ७१ मातस्करे णकेनापि मुष्यमाणाप्रतिक्रपं जातासिरारमदना।
पायातदक्करक्रतां ७२ ततोब्रवीत्तुरारक्त मियंक्त हो नराधिपःपरसत्यपिव्यथिकथं मुष्यतेदस्फना।
उरी ७३ उरारक्तोवदहदव त्वयांसादिवसा ग ताः ममाद्वेप्ययतस्मिारं नउपापंकारामिकिं ७४ अ
त्रांतररथंतत्रा मडदत्रोव्यजिज्ञपत् ममाविशातमो स्वा मिन् यथाहत्लामितल्करं ७५ ... सप्तनिवी ॰स्तते॰
स्वोरालाल्वेव यॊविश्रामपहं ततोतिविस्मितःस्मापः स्मा हसाध्ययकामितं ७६ ततोत्तिनमध्यत्वजाति मत्तुद्दि।
यमनाःस्वयं बत्वामत्वपत्त्स्मिार वीक्षायिपरितःउरी ७७ मठप्रपादवकुलग्वप्रपाशोंडिकवेरमसु मालि
कद्यूतकारादि स्थानेषु विपिनेषु च ७८ इत्यहंकुर्वतस्तस्य परिंमाषिगवेषणं षड्दिनावियत्तुःकिंतु ना।
समादसतंक्वचित् ७९ भुमं सत्रामक्षिकुमाराय चिंताचांताव्यचितयत् मुधासंधेव्यधमेना महंजीवित १२९
नाश्निनी १०० तत्तामांयवामारी कविदन्यत्रयाम्यहं यद्वास्वयंप्रतिश्रुत्य करोमिकममन्यथा १ प्रतिज्ञ १
×दा×

पालनंवीर नराणोंदिमदावतंशिरास्त्वदेपितंवीरः स्वांप्रतिज्ञांनलंघति २ ततःप्रतिज्ञानिर्वाहः कार्य्य एवमं
याधुना ध्यावेत्यादिकुमारोगा दपराह्णेउराहहिः ३ अथेरसालसालस्प कस्पचित्कांस्थितोघमः विद्याप्र
भृहरखेचरेंद्र इवापऋंपहिरोनाखिला ४ अथांतरेचततत्रैकः परिव्राजकश्रायायो विदंडकुंडिकामाली मुं
डमोलिर्महावलः ५ रक्ताद्यंदस्तिदस्मात् दस्तककर्श्राकुंतलं शिह्राकारंदीर्घजंघ मजिनोद्दद्दपिडिकं द
तंवीद्यस्मापत्त्वंतुन मर्मीलिर्दिवलक्ष्णाः तस्करोय मितिध्यायन् परिव्राजेत्यलाप्यत ७ भुमं कोसि
ट्वउनाकेन विंताचांतश्चहवपात ततःकुमाराधि प णा धिषणस्तमदोवदत् ८ दारिद्र्यविहृतस्यान्य
स्वांतःस्वामिन्स्तमाम्यहं परंपरात्तवस्थानं क्विा दा रि द्यमेवहि ९ अथघक्षिनसितेदोःस्था मित्ववेष
विदंडिकःसोप्रवेसर्वमिष्टम साविउप्रत्यमादतः १० त दावोहत्तलामाद्यो क्षयघनोघश्रमादिव पश्चिमांतो
निधेह्रंसिं मज्जातिस्मनस्तोमणिः ११ ततोर्ककांतविश्लेष । तत्रशोकतरेरिव दिगंगनामुमालिन्य मापताखत
मान्तरेः १२ कोशाकृपाणमाकृष्य बद्धापरिकरंवसः प्रावेकुमारमाश्लिष्य यथाकुर्ततविहितं १३ भुमं इत्सु
दीर्घममातन गवाउर्यासतष्करः कविदिव्यचादकार्षी कत्रश्रीवत्समंस्थितं १४ ततत्राववणणदांतःप्रविश्य
निश्चतक्रम पेटाःपाटवरोवक्त्री विज्ञाहर्म्याःसमाकृषत् १५ तडक्तावैकुमारंच तत्रसंस्थाप्यतस्करःप्रलोत्य
स्थानानिन्ये सुमाणादवकुलादिषु १६ पेटास्थोत्थापितःशेषं कुमारणांत्सनातघा नगर्यानिर्ययोकेना प्यह

उ॰वा॰व॰
२३०

शःसपिशाचवत् २७ तदा चलत्पलदीप्त्यो दन्योन्यमलिनध्वना यशामम कालीनस्य छलं कर्त्तुं न शक्यते २८ किंच
नित्यं जातकस्य प्रमाति नगरीमयं गाहतास्य किंयहित्र मितिवाज्जयमस्तिम २९ तत्रायमधुनाप्पार्य इतिध्या
यन्नृपाग्रजः तमवृयासीद्दक्षोदि तिाखक्यं ऊरुते कचित् ३० मार्दवं वशादाधान मामते छमलिङ्गवः आप
कुमारमप्यादि बज्जकाविद्यते निशा ३१ क्षणमात्रमिदं ध्याने वज्रविषमतो ततः विनीयते यथासर्वे वीवधे
हृदनश्रमः ३२ आमतक्ष्मातनीराजः श्रेष्ठेहकसक स्यचित् मूलादक्षिणात स्ताम्बो परिमोषी भवामतः ३
३ आत्यानंदं भवेद्धानो विजितवाक्तिनाविव शूली क निद्रया भूत्वं प्रवेशंतु पतशाती ३४ तारवादा
स्तुतेश्रात सुप्राविश्य प्रचेतसा तीव्रांतं झामविंदं तं . ता द्दशांस्तु लता हिंसा ३५ उत्थाय संखुराहद्दा
कुमारस्तु शनैः शनैः कृपाणपाणिरन्यस्य ताराङ्गं ल मशिष्ठियत ३६ अथ मात्रश्रमणवत् कुमारेत त्रसमाञ्छितं×
निस्त्रिंशपाणि निस्त्रिंशः मन्मुत्वाश्रीमत्स्करः ३७ निद्र त्यत्वारिकोपां कुमारं यावदिक्षत आक्रम्यासिः भ
रोत्थाय तावत्सो प्येवमब्रवीत् ३८ अरलुंटाकरे पाप विश्वस्त जनघातक विरं कृतस्य पापस्य फलमाप्नुहि सांप्रतं ३
९ इत्यक्त्वा गत्वा तस्य पादौ खड्गेन सोच्छिनत् छिन्नमूल इवरिवा पतद्वीरस्त तोस्तु वि ४० शोचविवर्णरित्यक्त
जीविता शोकपीगजं प्रहंतु वेगमा कान श्रीराम्बक्लमहाबलः ४१ इदञ्चमशानिलसमं ततः सदनं मम विद्यते तत्रास्ति मे २३०
स्वसा वीर मतीसं ज्ञा कुमारिका ४२ अलिज्ञानायत दसि ममादायमहामात गत्वा भवत्स्याधः शक्ये संज्ञां सुलोचना

४३ मत्स्वमि वेश्मानीहाल तयावो द्यारटितेमति नाप्तुकस्याखिलं द्रव्यमाददीथा मदर्जितं ४४ पश्चात्तु सप्तुरंत तत्र तिष्ठे
रन्यत्र वा द्विजः तेनेत्युक्तः कुमारस्तं दाक्षिरा श्रासयत्तुनिः ४५ तस्मिन् मृते तु तत्स्कंधे लात्वागत्वा वदोतिक भाषितं ते
न सैवा तस्या द्वारमुद्घाटयत ४६ तौ च दृष्ट्वा जगाव त्र किरवाकर कोश्चंदी इयं दिव्य सर्वस्व मितिद श्योस्तृपात्मज ४
७ सोम्यकस्तु किमर्थं वा यामीरिति तयाचसः दस्युवादीद्यथावृत्तं ततः सातरस्यत ४८ हतावद्विष्टाप्राप्तेव स्वामि
न्नेहियाहांतरे वीरः सोप्यविशा तत्र तास्मै मायामनंदादो ४९ अथताच सुमेवास्य त्वं तस्य धनस्य च दस्युदी
र्घाव धूर्त्तांसा शासवेश्मोद्घाटयत् ५० तत्पव प्रपु णी कृत्य स्मा सवि शम्पतामिद प्रहृत वक्रकृते कांत गो
शीर्षद्रवमानये ५१ तयेत्युक्तः कुमारोपि लेजे त त्य मतल्पधीः तस्याब हिर्गतायां च स्वचेतसीति व्यचि
न्तयत् ५२ न्यायशास्त्रे हि विश्वासः सर्वस्यापि निषि ध्य ते विशेषतः स्त्रीनारीणां मर्षाणां च विचक्षणे ५३
स्त्रीणां क्रिया वा विश्वासो विश्वासजनये ज्ञाते इयं तु स्त्री रवर्षीति विश्वासार्हा न सर्वथा ५४ ध्यात्वेति तल्पे वि
न्यस्य वसनत्र कलत्राकं ततो दूरेति राश्रय तस्थो सुदर्शनं दन्नः ५५ बहिर्हितुमशकाय यः सो त्रस तु मोह तिष्टते इत्य त्र॰
र्दितस्यतलस्य न्यस्तायत्र शिलात्वत् ५६ तदा च सा शिलादस्फ स्वप्राय प्रयोगतः पातिता तृप्यत्रि चूर्णे तां शायां
स्वार कांडवत् ५७ ततो मत्वा हतः सुष्टु चाप्यघातीति वादिनी ध्वाक्षा कुर्वताम वा मत्वादीत्वाविवागजः ५८
रूप देरपिमांदंतु मा: पापकः प्रसुलीवत शाम्प किंवडवावज्ञि घीतैरपि घनाघनैः ५९ इंकातं संसदादाय स्वरो त्र॰×

उत्त॰वृ॰ दानिर्जगाम सः स्वरूपनिरूपणेकोपि विरक्तस्तेन कर्मणा ५० अथ ग्रहेयनिधिस्तस्य मुखाब्जमिव वीक्षितुं रवी वलि
२३१ रोदिशा मारुराद्दनलोमणि। ५१ तृणस्पर्शं ततो गत्वा निशाग्रहं निवेदयन् देतोदस्युः स्वमातस्या नीतेयमिति सोऽब्रवीत्।
५२ मेदिनीमंदिरं तत्रा दीदृशन्मेदिनीपतेः चापापि वित्ततत्रस्थं सर्वं तत्स्वामिनामदात् ५३ निजांगजांबुजकमल सनारंभ २
कमलेक्षणां ददौ तत्पुत्रवेद्रयः स्त्रचरित्रिस्थमक्तृतः ५४ जातंगजेंद्रान् यामांश्च महत्त्वमद्भुतं दध्याद् लक्षपदातीनिक्षि २
श्च तास्मे प्रद्भुतमार्पयत् ५५ पौराश्चपि भूरीदस्यु हता रेतमहर्जयन् गुणवान् राजमान्यश्च यद्वा केन न मन्य
ते ५६ ततो लक्ष्मीपुजादानधामादसमन्नमाक ताष्ठे स्ट पालनशीत्र विलक्षमद[illegible]नमंजरी ५७ प्राज्ञे
पित्तपते पुत्री लक्ष्मीकीर्त्तिचलयसी तानादता र य शिता ददौ मौक्तिततुल्यजः ५८ अथान्यदा कु
मारस्य स्वसौधे तस्तु पोंतिके आगात्काचिद्दासस्त्रा। स नावोपविरात्तरः ५९ किमर्थमागतासीति तेन पृष्ठा
चसाब्रवीत् अहं मदनमंजर्या प्रेषिताम्मि ववाति कहृ ६० तयेत्कतकं चाल्कात मां वियोगा गमिता पिता निजसंगमगो
शीर्ष भावेर्निर्वापय कृतं ६१ अन्यच्च मत्तमातंग बंधं तस्करमारणं अष्टस्त्रीं दत्तावदिच्च रूपनिर्मितरू
जनं ६२ लोके च विस्फुरतां कीर्त्तिं तथा कर्माति विस्मिता वसंगमात्तकाधारणा न पिरुलाहयानिसा ६
३ श्रुमिस्त्रा वितिदत्तातां बले तस्येत्तणात्मनो वदन् न येताबूढियनिवविधेयोऽस्तु कनाय्या ६४ यथाम २३१
त्संगमोऽस्तु वक्ष्ये बाधते वास्तुलोक्ने तथा चसंगमोऽस्तु क्वचि रात्मामपि नाधात ६५ अस्तावंतरा किंतु

नद्धिं विक्रियते बुधैः ततः समयमासाद्य करिष्यामि समीहितं ६६ इत्युक्त्वा कुलमाभूत्तु दीतिकां विससर्ज तां मा
पिप्रामत्तुदत्तस्य वाक्येर्मदनमंजरी ६७ अन्येद्युः कारतातत्पूढौ तत्पितुः सेवकावुभौ आयातौ तत्र दृष्टौ च द्रष्टा
मोदतत्परः ६८ तौ च लिप्य हृदं बाष्प जलाप्लावितलोचनः सोऽप्राक्षीत्कुशलं पित्रा न्वतस्तावित्थमाचतां ६९
पिता त्रयोऽसि किं तत्र हिरदाकुलयोस्तयो नवेप्रद्रक्षीनं तावितदा रसेमरिष्यतः ७० सोऽप्यगत्वा रूपोऽप्राच्छे मत्पि
तुः सेवकावुभौ मामाकातमिहायातो तत्र तत्त्वं तु आह ७१ स्माता वीराः पुनर्दय मस्मा कं दर्शनं त्वया
वह्दर्शनस्पृहश्चासः पीयूपास्पवनावर्यं ७२ इत्यु वि वाच्पस्रामि दत्त्वाचात्तरणादिकं समं जननिजांऽ
त्री घाहिणो ऽस्य शिलंदां ७३ ततः प्रयीवहिः स नां नि स्वरूपस कलानि जाप्य कृतस्य दत्तनाम्ना स्व
संधिप्रत्युपन्नः स्वयं ७४ यामिन्याः प्रथमे याम रह स्तां इति कांप्रति प्राहिणोऽस्मिन् कंचित्कं सापि गात्वा
तत्र जागो ७५ स्नानप्रस्थाप्य रूपत्व रयेनैकेन तिष्ठति इति मदनमंजर्या स्वनाममान्यसत्वरं ७६ ततो गत्वा
तया क्षिप्रं प्रोक्ता मदनमंजरी पार्श्वे त्वपत्त्वेोऽत्र्यो त्कुच्चो गगाक्षाखी भुता ७७ सापि रागास्तयक्षीणदास्यमंदा
कुलो वनाः संदने ध्यातापयत्ता महोमर्दकषाः प्रियः ७८ सोऽपराय मृध्यानुपुत्री निर्यातानीकमागतः प्रयाणं
कारयामास ढक्कावादनपूर्वकं ७९ गच्छन्प्रयाणे रद्धिन्ने देशामुल्लंघ्य तत्ततः कुमारः पादपाकीर्णां प्रापद
रत्न॰ कामदाटवी ८० प्रमदरावेगजा रविर्नौगरय निव परामार्द्दिवे सिंव स्तदाणगायनागमः ८१ कृतांतत्रापिरा

रुदः पित्रोः संतुष्टयतः ततस्तेऽकापि ह्रकांग रूवमानमर्मरा ८२ तत्रारण्ये भुजगस्य सिंहस्येव बहुतिस्त्वरान्
उत्ता० रुषोऽधकोऽपि तिलेशःख्यातावेगमिवाचलः ८३ तद्विलिःप्रबलीलितिं कुमारस्याबलं बले दिशादि शनतावहः।
१३२ र मिघ्नद्वंदमिवानिलैः ८४ सोऽन्यतरोऽपि बलसा सुतःप्राज्यपराक्रमः शुक्तो मदनमंजर्या रक्षितिकनतस्ति
वान् ८५ युध्यमानस्ततस्तिह्न बलं स्वबलमप्यले सशरिदपद्दुपाशव घातमंसु रिवांजलिः ८६ ततोनष्टंति जा०
लोकं हृष्टातिलप्रस्तुः स्वयं युद्धाययादिकतक्रोध द्दष्टे स्योनिष्टुरं कृत्वन् ८७ घोरैश्च घातानि घोषेपि स्वाम
न्तोवानरराज् ष्टपाल्कोःमतकोऽस्तुल्केः कुर्वाणोऽ व्या स्त्रिमंडप ८८ अन्योन्यं नुकूनाराव घर्षणोत्पन्नव
ह्निना स्वनतंविद्युद्द्योतं दर्शयंतोऽभुजंगकः ८९ सा दर्यवनदेवीति दीक्षितावीरकुंजरोऽबले।
ततस्तो वक्रउर्वीणा बसितुर्ल्पेबलोचिरं ९० वि स विशेषकं नवेकोपि उयंलोल ततोदाध्योदयात्मा
जः जयेगासौ निजमातस्मात् लेनापिजयाम्यंसु ९१ विह नेपतिधराधीश स्तुर्मदनमंजरी कारितो दारसंगारा
उरःस्वसन्यवीविग्रात् ९२ तां चवेश्य सुरीकल्प रूपंमोहितमानसः कुमारस्तीक्ष्णबाणेन हृन्मर्मणि जघान तं ९३
ततःसतिलत्समीशः पतितःपृथिवीतले घातव्यथाकुलात्यय कुमारं वत्सतापत ९४ अहंदिस्मरवशिण दवसर्वसु
स्वादतः तन्मया बंदतइति स्वयमास्म रुचाव्यथा ९५ इत्यदीर्यस्तितेतस्मिन् नृपलः सुपरिच्छदं प्ररुमाणोपि निःशेष १३२
नष्टकापिततदा ९६ पाकेनिवसंपदनेन रतोगच्छन्नृपायजः उलंघ्यतामरण्योनी सकंगोऽकुमारसदत ९७ निरी

लोगोऽकुलाश्रयि उरसो नमत्टत्ततो कृपासप्रसीतिसस्माक यामित्रांस्वसुरद्यूह ९९ आवानपि व्यासादं मामाह्वा
वोयदीक्षसि इति तत्क्याश्रुतःशृष्टो वादी दोमिति त्वपत्स्य १०० स्वच्छास्योयोऽजयत तामवंतावचोवतो अस्य श्रमोऽस्ति
प्रतारं कुरश्चारंपदस्मकुल २०० चोरा डयोऽधनाकानं स्त्रत्रतिषतिडजयः मातादसीदगविषद्दृष्ट्यालोव्याघ्रस्य
दारुणः १ तदध्ननेम सुरुज्ञा सोमपाद्धाधनानुना सापदवविंघान सुजमध्याश्रयितकः २ स्वोवकुमारा
स्मात्रव मार्गमिच्छतनिर्दयाः ममतु खशापयिष्यामि रुष्मा वंशारवडुरेक्षत ३ तक्कत्वा तोतरावत्यो चाधनीनाध
नाविताः चेलुस्तेनसममीना स्वाश्रिशोतमाह ४ त दा विकोऽजटाजूट मुकुरांकितमस्तकाः विस्फुलकु
डिकाधारी तास्मा द्विलिवत्सूयतः ५ मद्वाखतीस स त्वि व सुवावश्यनंदन उवरा स्वसुरदेवा नेत
स्मिमिवयासम् हृच्छ्वमं किंउमस्ननिश्चिमुषि वीनाराः सं तिकेचन दिशांनां बलिहृजार्थं दत्वाधार्मिकस्य
षेः ७ तानादस्त्वयघामार्ये वजामोनिर्भयंवयं धनंदि नकरस्थिन। साराकस्यान्मतोनरा ८ इत्यदित्वाकु
मारायसधनंयोपिकांददौ आशिषश्च ददत्तस्मै चचाल सहसाविकिः ९ सचगालिनरद्दत्यनवेष्टा सिंगितिलिंगस्व
रैः कुवालि विविधालिस्थारंजयत्यधिकाग्रुपमि १० नतस्यव्यापसीजित्तु वेषस्यापि दयात्मजः अविश्वासः श्रियं
मूल मितितःपरिचिंतयन् ११ वाद्दाध्ववादयं सूर्ले कावारातर्डीगामम तदाचराजउत्रादीन् जटिलःसोऽवदीदिंद १
२ एकंगोकुलमस्त्यत्र कलगोकुलसंकुलं वधीरा ः गंतवोऽसदेह मतवर्षस्थितोलवं १३ नतत्यानीवक्तनाना।

मत्पुंश्चदिहनोस्मपहं सर्वेषामात्मनोतमम्मा त्वंयदास्पंतितेजनं १४ गत्वागत्वा मित्रद्याव त्वावदत्रवतीस्थितां करो
मिसफलं जन्म यथाति घ्नविध्मयव: १५ इत्युक्त्वा सत्वतीगत्वा नीयरध्याऽपायमे कुमारमवदत्तत्र कृतार्थ
यमममं १६ प्रस्तुत त्वन्मतिः सोथ प्रोचेमोलोव्याघ्नितिमकृषितेतं प्रचानाकल्प्य तन्नदंतोइयतेमया १७ ।
इत्यक्त्वाचारयन्नेत्र संज्ञयामार्षिकोश्रुसः ऊशिष्याऽइचयुद्वीक्ता तेतंतानिवामनिर १८ विषमिश्रंवतंडोऽज्यां तु१
क्त्वाड़ाश्नत्कमान्तुवद् ततोधक्वबरानुवत्र कुमारेश्र तमवृती १९ कुमारोप्यहं चोड़्णद्वामर्माणि ममवि
त्पातयामासतेष्ठ्या ततःसोप्येवमब्रवीत् २० । ञ दृढयोधनाह्वान स्थिरः केनाप्यनिर्जितः ञयाक
त्तेवबाणेन प्रापितःप्राणसंशयं २१ वहीर्यंची श्र त्र हेतंतवंचितेस्तटैतवक: वाम्तोस्मोऽजिरेमंधो।
नद्योरस्तितुरालय: २२ तस्यपश्चिमलाणचस जिता वि घतेशिला तपेर्यश्वविशार्वीम लागम्बि त्वमिध्मम
हि २३ तत्रास्ति रूपलावण्य गुण्यगीनवयोवना नाम्रा जयश्रीपत्नीमव विणचानि तुष्कले २४ तत्सर्वमात्म
साकुर्यी रद्यामयाग्निरतस्याम वद त्वत्वंकृणाहस्तु दीर्घनिद्रामवापसः २५ ततोदाहृणिसंमील्य तेधवाल्यम।
दीशास्त्र: रघमास्त्यतत्वोक्ते यथेदेवकुलेऽगते २६ शिलांचात्याऽतनाब्विः शिक्षितावस्फटुंदरी मध्येसोधंस
लेहीति ममेत्यतमलाषत २७ तइत्यंवजगाजित्र कुमारोप्यावदिहततंजघानाणदस्तेन तावन्मदनमंजरी २८ इति १३३
वात्वन्ममयासरव्या पितरोस्वजनास्तथा त्यक्तास्त्वत्कृते वेचा त्वपःकामयासपरा २९ ततोऽसौमात्तवस्या वि

पाद इतिचिंतयन्न चिह्नाय विन्तद्वक्रांतो रथास्तत्र भैरोच्चलत् ३० लंघमानस्थागदने गदनंस्त्रीवरिव वत् शुलिंदरद
ग्रुत्रस्त्र मपनरुनश्चणडुहाके। ३१ किमस्मिन्नवस्तीति धायंस्त्रायंव्यलोकयत् यावत्सर्वा दिशास्ताव हृदरैकिंमतंमजं।
३२ उदस्तेनस्त्रहस्तेन पातयंतेपतत्रिणः मूलादपुन्मूलयंतं पादपानसिंधुवेगवत् ३३ मदाम्बुनिर्ज्झरीक्लिन्ने सितासित
मरीचिवत् उग्रदंतमदापादं किलासमिवजंगमं ३४ तमत्रानेकपंवेक्ष्य त्रस्तामदनमंजरी आश्वास्योदतरत्तूर्णं स्यं
दनान्नृपनंदन: ३५ चिलिविरोषकं यथाचसंभुस्वंतस्य १ धेर्योधरितत्नधरः तेचवंचयि वंत्यास्व कुन्तरीयतद
ग्रतः ३६ प्रवर्तु तत्रदंताभ्यां नीविर्जातिं चतंगजं उत्क्र त्या रोष्दत्पर्वं एवदपिवास्तुमोचव ३७ रथमारुह्य ग
च्छंश्च भैरोव्याघ्नं विलोकयः हिवारथममात्तस्य संमुखं वि क सम्मुखः ३८ तमायांतं प्रतिव्याघ्रः क्रोधेन्ठपि
तकेसरः भुजमाबादयन्व्यात्तवक्त्रोयावदधावत ३ ९ तावद्वामकरंवस्त्रा वेष्टितंन्यस्यतन्मुखे जघानाप
रपाणिस्थ कृपाणेणतिक्रुपस्मतं ४० ततःवातंगमास्तत्र तरागच्छन्नतबधी: हृदादभ्रनिनिःश्वकं दंदभ्रुकंदद
शसि: ४१ उत्कटस्फटाटोपं ताम्ररमणिकांतितिः धमनी स्फार फूत्कारं प्रचंडंयमदंडवत ४२ लोहिताक्षंका
लकांति मायांतंवीक्ष्य तत्त्यात् कंठेऽगी व्यलगात्यस्तु: कंठेमदनमंजरी ४३ भुजंग भुजंगाड्डीकमालिषी शितकृत्तान्त
यत्ततःतंत्रेऽगतिवक्राणिसंतयामास विद्यया ४४ आहितुंडिकवन्न्सारि क्रीडयित्वा प्रमावतं नष्टकर्धविड लंघया।
रण्यं शरवत्तस्यायो ४५ प्रवृत्तस्यबलेलिह्न बलात्ऋषमस्त्रुतस्तोरा तदप्यात्यनमापीणा यथोन्त्वपवतेतिके ४६ तंवा

उत्ता० ।

२३४

वार्तं समाकर्ण्य सुंदरोत्तुंदरः अस्या जगामसानंदं नंदनं इहसुसंयुतः ४७ अत्यायांतं कुमारापि ज्ञात्वा तं ससंभ्रमा ।
गत्वाननामस्तूपीठ न्यस्तगात्रस्वमस्तकः ४८ ततः प्रासादास्तु जलं क्षिन्नानत्वाधराधवः तमालिंग्य निवेश्याके मूर्द्धिन्ज
ग्मोस्तु कुर्तुकः ४९ उच्छलितध्वजेब्रह तारणास्वस्तुरचितं प्रियाहृया वृतं हस्त्या स्फूटप्रावी विशन्नृपः ५० ततो
प्तोरुहेनं सीऽसमविश्रीव ध्वस्तु तः सुखवसकृयोत्तया इति साप्याशिषं दादो ५१ तोजनानंतरं पित्रा दृष्टः स्वत्रोथ्य ।
घातधं सर्वस्वहत्रमाचारव्यो सर्वेषां विस्मयावहं ५२ न नोराज्ञायोवरा ज्येष्ठा पिता मोदयन् जनान् अवं
रणा विविधाः क्रीडाः स्वकालं कंचिदत्यगात् ५३ अन्य दा नंगत्नूर्पजा वर्तिनं उपरजतं द्रुमान् विस्मयन्
सर्वो न्मातवानिवयोवनं ५४ मानिनी मानकुद्दा । क क लको किलकू जितः मत्तद्विरेफ कंकार स्वर
रीस्तदिग्मुखः ५५ विश्वसुन्नवधूधैर्यं लुंटाकमला । या मिलः मदमुत्पादयन् तूनं प्रावमधूस्तवः ५६
श्चिति विंशायकं तदावरंस्तु स्वयानं पार्थिवः पौरद्रोसि स्वत : ययोज्जर्वाज्ञानमिव वातोहतकुपल्लवैः ५७ सम
मदनमंजयो तत्राग्रात्यस्तेपि सविस्मयंस्तकामं च पौरदारैर्निरीक्षितः ५८ दोलांदोनैलपानीयक्रीडाउद्योध ।
यादिलिः सतत्रकांतयामाकं स्मेहरिरिवधिका ५९ रामरामं यथाकामं विनोदैर्विविधैरथ अपराह्ने उराधी
शः समं पोरैः पुरयायो ६० रतिप्रियः कुमारस्तु विस्पृष्टान्यपरिच्छदः प्रियाद्वितीयस्तु चिरं रत्वायावस्तुरं स्वजेत् २३४
६१ तावत्स्त्राणप्रिया तस्य दष्टा दुष्टेन लोभिना उञ्च रात्यपतत्तूपस्तु दष्टाहमिति वादिनी ६२ ततो मंत्रादि निर्योव त्रा

निकिस्तति स्म पतत्तावत्सा गरलव्यापा नु वितिस्म दवेतना ६३ ततो विपन्नां तां ज्ञात्वा कुमारो मोहमोहितः स्वेरोद
रोदसीकुक्षिं त्वरिति परितिदेवनैः ६४ राघ्येः विविविना सुख्याः कथं जीविष्यते मया वल्लभानां वियोगाद्धि वक्तोरण्य
तिरिच्यते ६५ तदवश्यं प्रवेक्ष्यामि मयावक्रोसहानया स्वल्पाहिमस्यते पीडा त्वरिपीडा पदा स्तुवा ६६ इति ध्यात्वा चितिं
संक्षिप्ता तत्रकांता दिधक्षया प्रविविक्षुः स्वयं ज्वाल ज्वालयामास सोनलं ६७ तावन्नत्राजगम उच्चैर्दिवाहि द्याधरोत्त
मो इत्यचतुरश्वतं मय स्तहुःखवीक्ष्य दुःखितो ६८ । कृताशेषोस्तु मातात्मानं कुतो हेतोस्त्रूमी हम नदीष्टविद्या
तकिंचित् प्राणिनां प्राणितादिति ६९ कुमारः स्माह कां नाम विपन्नाप्यन्नगादियं दिनाचैनां नशक्नोमि जीवि
तं तत्त्युयेन लं ७० जीवयावोजीविते शा तवत न्मा श्च धाइधा इत्युक्त्वामं त्रितैनीरोत्रवचरोतामसिवता
७१ ततः सावीतनिद्रेव विकसल्लोचनास्वयं स्फटतस्थ ग सतास्थौ कुमारस्य मुदा समं ७२ अथवा स्वस्रु कुमारे
स्व चरयोर्गतयोस्तयोः घोरांधकारनिकारे जाते वरुण दारुणे ७३ सुरमध्ये क्नतागेत्त न्वस्कामिति चिंतयन् स
प्रियो त्त्वरवृत्वा मत्रादवकुलेययो ७४ सुमं उद्योतायानयास्वपि मित्त्रद्विरागतश्चसः आनायि पुनरायाति या
वद्वायक्षिनां प्रियां ७५ तावदालोकमुड्डाद्वी मध्ये देवकुलस्फुटं ततस्त्रायत्य साशंकं स्वकांतामिति दृष्टवान् ७६ आ
दाय वह्निमन्नाय निष्टे नमयाप्रिये दृष्टो मत्रानिहालोक्य सोधुना किंनहरयते ७७ साप्रोचे स्वकरस्तस्य वह्नेदीक्षम
नसुगमा आल्लेकरस्वसं कांतो दृष्टोन्नावी प्रियवया ७८ ततः प्रियायेदत्तासिं निधाय स्तुविज्ञातुनी धमत्यक्षेमुखेवाह

उत्ताध्य
२३५

म ध्वंतंय्यव्यरूपंगजः अथ तावत्तस्याःकराक्रोश विहीनोसिस्तदयतः यपातत्फनिघीता विद्धदंडस्वांबुदात् ८०
रूपाणः क्रोशादीतोय मपतच्चूतलोऽकृतःसंत्रातेनाघ तेनिवःमष्टश्रुतमितंविनी ८१ संमोदव्याकुलेचेतःसाश्रुतमलव
सूझं ततोयंन्यपतत्पाणैः रूपीणाइतिमाब्रवीत् ८२ ततोकलनसुक्काल्प रात्रित्रातिवात्यव शातजीयापती स्वीय सो
धेतोप्युदितोगतौ ८३ हनोंततेत्वबंधना सूचउःखेदहर्षदं सुसंचात्तजनानित्य पंचगोचरगोचरं ८४ अन्यदात्वपत्
वीह वाहनार्थंबहिर्गतः विन्यरणेपाहत्याशु वक्रशिक्षि त्वाजिता ८५ तत्रवायंभ्रमान्वक महाटवीचित्यतत्म कि
मिहाक्रमवीक्षार्थं सिद्धसत्वागतेदिवः ८६ चित्यस्य त स्यतस्यपार्श्वे कल्पद्रुरिवजंगमः चतुर्ज्ञानधरस्सा
मयुतुधरसमहोदधिः ८७ ब्रतिब्रातिःपरिवृतःउ रं द रड्वामतेः आश्रयःश्रेयसाश्रेष्ठ स्त्रानामिवरोद्द
णः ८८ लामसमातायुरुगुणौ मीढ्वातिरिवसास्करःजि तं दियद्व्रूपात्याकलाकेलिकलादरन् ८९ चारणाश्च
मणस्तत्र नयतानेदंत्वदमः अदर्शिमाहसगाति तंत्राधा मारविंजयतु ९० चतुर्वैःकलापकं ततःश्रणामतलक्या
श्रसाशीरूपविरश्च श्रुश्रावसूपत्तधर्मं देशनांक्लिशनाशिनीं ९१ तत्रचप्रेक्ष्यभुरुपाद पंचवारिज्ञकांक्षिणः कुमारा
वसरंप्राप्य पप्रच्छेतिकृतांजलिः ९२ स्वपलावण्यतारूण्य गुणाःपवनरात्रसी स्वामिन्दीशांति हदंति कुतोहतोऽ
दंतिकः ९३ सुरुजंगाढ़त्वमरी संज्ञापल्लीहविद्यात धरणीधरनामासी ज्ञिलेशस्तचउद्वैरः ९४ अन्यदारुयस्त्वाकश्चि
द्रूणाचच्चुवेमिन्यसुक्ष्म मितामनाशायतस्य तिलेवाग्रतिलहंस्ककुक्षः ९५ नागितेतिलचकेचकुमारणतरस्विनास्तं

२३५

×अन्यानिवार्यचतुरश्चतुरश्चमकर्मसु। तद्धियातिकंनिष्ठोऽस्मात् कनिष्ठोवारमन्निधेः ५ ×३०१

पेशलेनप्रबुद्धे नावाकोप्यजयत्परं ९६ ततःकुमारःस्वानारी प्रस्थाक्रमतोरमां तांचाप्रदस्य्य यचित्तं सोवधीत्ति
त्रत्सूपतिं ९७ कुमारेचगतेपंच सोदराःश्वावरश्चलोः तदाप्यप्रविपन्नंवा पवनरत्नोद्भस्होदरं ९८ ततस्तेवेरस्थद्य
र्थं रघाध्वनमप्रश्रिताः श्रापात्रःश्चरस्वारःड्राक्तु स्तेकुमारंनलेहृतं ९९ कुमारमारणाच्चिद् वीक्ष्यमणास्थतेन्यदा उद्य
नेदृष्ट्वासायं तेश्रीमात्रपरिच्छदं १०० तदातन्मारणोपायं तेप्रध्यायपुलोगिना दृष्टात्स्यागनातांच कुमाराज्ञात्वा
सुतां २ ततस्तयाममामात्रा कुमारमप्तुद्यते आयातांरव चरयुगं कृपयातमजीवयत् २ विलापोद्यानमासन्ने
गत्वासत्वकुलेततः विमुच्यकामिनीतत्र कुमारावज्ञा य यो ३ चिराल्लब्धबलासत्व ब्रूवंदवकुलेस्थिताःश्र
त्वागतमवंत्यन्त इतिपंचाप्यचिंतयन् ४ विस्मेरे को ऽक सोष तज्जायास्वपमीक्षितं विरसंगापितंदीपमा
विश्वकेमप्तुजकात् ५ ततोनिरीक्ष्यतंजाता उवाणामेव म ब्रवीत् [illegible] सोम्या
त्वंतवलतीमे मरिष्यामिनत्वदहं ६ अप्यध्येवाकामयेकामं विलेमित्रत्यतेःपरं तेनेत्युक्तावसात्वरा शायाउनरदोव २×
न् ७ अधुनाहंदतिष्यामि स्वपतिंतवपउपतः तन्मातेशीस्वायत्युक्ता सदीपंनिरवापयत् ८ अचिंतयच्चयोमत्तु उद्य
तोत्सूसदानया कांतंसमपिउष्टेयं मयिरक्ताजिघांसति ९ दरिद्रारागयातन्मे कृतमंमतयानया विपव्दह्नीमिवद्रू
रोदकांनारीस्त्रिकाःश्रयेत् १० अस्याउष्टस्त्रियायोगा द्धियतेपतएवयः विपदस्यापितस्याघःमारणान्नोनमुज्यत ११ ता
स्त्वंघावराकंतं जीवयिष्यामिसाघतं ततिवेचिंतयत्येव रमात्न्यादोगोत्तपावकः १२ आगतामयेत्याता दृष्टः कृतहरा

धुना स्वकांतामित्यश्रुत्वा ततः सा कुटिलाब्रवीत् २३ स्वपाणिस्थं ज्वलदंगार प्रकारादहसंक्रमात् दृष्ठोत्तावीतितन्ने
ने सरलः सोपि स्वत्कृतं २४ अथपत्न्याः प्रदास्यामि तस्मिन्धमतिपावकं कोशाकृपाणमाकृष्य घातयावन्नमोचस
र २५ तावत्कृपारसोत्ताधि रसोलित्वाधिपात्रजः अपहस्तेन द्वामिं पातयामासभूतले २६ तत्रस्त्रीचरितं प्रोचे सो
दराणांसुदारुणं ताताविरक्तासर्वेमी व्रतंलातुमिहायत्तुः २७ कुमारं दत्तवप्रोक्त मिष्टं विराम्यकारणंतदाकर्ण्येति
संजातः कुमारो ध्यातवानिति २८ अहोचरित्रंनारीणां। दारुणंत्योपिदारुणं अहोतन्ममसोक्रूर तावाव्याघ्रादि
जित्वरः २९ ध्यात्वैवकुंचयन्नेव वाक्यंधीधनवानिति :ना यौरक्ताविरक्ताश्च विवेष्टाततदप्याह ३० यः स्वस्मा
मन्यतेवामाः स्वप्राणेभ्योपिवल्लभाः अध्यवस्य ति त मपि हंतुंहन्त्वविनापिता ३१ अपिवारांनिधेरा
पो गंगायाः सिकताकणाः मीयंतेधीधनैः केश्चि न्नेव स्त्री चरितंपुनः ३२ ध्यायत्यन्यद्वदंत्यन्य न्नार्यः कुर्वंति
चित्तरत् यामायाशाकिनी यस्ता स्तासुराज्यतकः सुधीः ३३ तन्मांधिग्भवतिर्लज्जं यन्नतस्याः कृतेमया अकारितद्य
णोपिहि कुलंवमलिनीकृतं ३४ यहाविवेकोवैराग्यं पांडित्यंसंयमोदमः तावद्यावत्प्राणिनांयावत्त्रस्तेरमणीव
चाः ३५ संसारेवस्तुरंस्त्रीत्य स्तोष्टिवंविधावष्टिताः तत्प्रेसंसारवासेन कृतंदुःखौघदायिना ३६ ध्यात्वेत्यादिश्यस्व
न्त्रा कुमाद्विंशपागजः स्वामिन्निंदंचरित्रंदद यस्ति क्यः प्रतिपादितं ३७ अहं त्येषां प्राव्रजमाती नत्पादुष्टस्त्रियाः पतिः निर्वि
णास्मिसदादस्मा निजस्यचरितंनिजं ३८ सर्वाप्यसंयमत्मस्य दीक्षांदत्तमुनीश्वराः पेदिकाश्रुभिकानंत सुखांकुरा

सुधापगां ३९ तत्प्रभृतिदीक्षितोदीक्षा मत्तुश्रयंपरिपाल्यसः भुक्तस्वर्पंतपस्तप्त्वाक्रमान्निर्वाणमागमत् ३० यथावायंस्तु
धीईव्य निर्वाणरितस्त्रत्तरा दस्फनातप्रगिन्याव नावच्यतकथंचन ३१ आतव्रतावाताजाय लत्राणस्तवस्तु स्त्री आत्मा
पिवर्धिधस्वाय उलयद्रसुरवीताव न ३२ इति सुंदरनृपतेदमार्यं अरितंचित्रकरंतिशम्यसम्यक् नविकिशिवका
क्तिलिर्हिषापि श्रयणीयः प्रतिबुद्धजीवितावः ३३३ इतिद्वयपतावन्निद्रात्यागेऽगडदत्तसाधुकथा ३ प्रतिबुद्धजीव
चसत्त्वकिंकुर्यादित्याह नवीससेइत्यादि नविश्वस्यात्य मादंधितिगम्यते अयंतावः बहुजनाहतत्वात्प्रमादानां
नर्थकारिणश्चिविश्वंतवान्नत्वत्पंडिताविद्वान्त्र स्त ग्लीघ्रमुचितकृत्येषुप्रवर्तितव्यमितिप्रज्ञायस्यसआशु
प्रज्ञः कुतस्त्रायमाशुप्रज्ञो यतोघोरारौद्राःसत त स पिप्राणापहारिणो मुहूर्ताकालविशेषादिवसाच
पलक्षणंचैते कदाचिच्छारीरबलाः धोराअपमीत च नविष्यंतीत्यतआह अवलंबलरहितंहत्यदायिनो
मुहूर्तान्विराकर्तुंप्रिसेद्धुयाअसमर्थंशारीरंवपुः उक्तं च सह्वगीजलसावय विसह्रआवादिअहिविमाईहिं।
उज्जरमिणंसरीरं अपकामदिवजाविहदि १ जंजमासायन्न देहंजीवस्सकयलिवंतसमं जस्साइणेआवास का
कीरउतन्नदीदासा २ तर्हिकिंकार्यमित्याह तारांडपक्षीवचरअप्रमत्तः यथाहिभारुंडपक्षीअप्रमत्तश्चरति तथात्वमपिप्र
मादरहितश्चरविहितानुष्ठानमासेवस्व अन्यथाउयथाहिभारुंडपक्षिणः पदंपतारणसदसाक्ष्मरणस्यमध्यवर्तिप्रण
प्रसंलनाख्यमपिप्रमाद्यतोवश्यंविनाशमृत्यः उक्तंच एकोदराःपृथग्ग्रीवा अन्यान्यफलकांक्षिणः प्रमत्ताहिविनश्यंति

उत्रा।३।
१२७

त्ताभारंडइवपडिए: ६ तथा तत्त्वापि अप्रमाद्यतः संयमजीवितानुरक्षणं एवेति सूत्रार्थः ६ आसु मेवार्थं स्पष्टयन्नाह चरे पयाइं प
रिसंकमाणो जंकिंचि पासं इह मन्नमाणो लाभंतरे जीविअ वूहइत्ता पच्छा परिन्नाय मलावधंसी ७ चरेदप्रमत्तो मुनिरितिशे
षः पदानि पादनिक्षेपरूपाणि परिशंकमानः मा मे संयमविराधना स्यादिति परिभावयन् तथा जंकिंचि त्ति यत्किंचि
दुश्चिंतितादि अपि च प्रमादपदं पाशमिव पाशं बंधहेतुतया मन्यमानो जानानः अयं भावः यथा भारंडपक्षी पदानि परिशं
कमानश्चरति यत्किंचिद्दवरकादि पाशं मन्यमानस्त   था साधुरप्यप्रमत्तश्चरेत् तथा यदि परिशंकमानश्चरे
त् सर्वोऽपि दोषपरिहाराय प्रमादितया वा नश्वरमेतज्जीवित   मि   त्याशंकानिरासार्थमाह लाभांतरे अपूर्वापूर्वज्ञाना
दिरूपे सति अयं भावः यावद्विशिष्टविशिष्टतरस   म्य   ग्   दर्शनज्ञानाद्यवाप्तिरितः संभवति तावदिदं जी
वितं प्राणधारणात्मकं बृंहयित्वा अकालोपक्रमरक्ष   णे   न अन्नपानोपयोगादिभिश्च बृंहितं वा पश्चात्तत्काल वि
शेषप्राप्तेस्तत्काले परिज्ञाय सर्वथा कारिरविवबुध्य य   द्वेदं नेदानीं प्राग्गुणविशेषार्जनक्षमं न चानेनास्मदर्शनि
र्जरा नवजरया व्याधिनाचालितं ततस्तथाविधधर्मध्यानं प्रति असमर्थमिति ज्ञपरिज्ञया ज्ञात्वा ततः प्रत्याख्यानपरिज्ञया
तत्प्रत्याख्याय सर्वथा नीवितविरपेक्षो भवेदिति भावः मलापध्वंसी कर्ममलविनाशी स्यादिति शेषः यद्वा मलाश्रयत्वा
न्मलं औदारिकशरीरं तदपध्वंसी स्यात् निरपेक्षो भवेदिति भावः तत्तीय यथा संप्रवर्त्तमानस्याविनाशे दक्षरणमपि यु १२७
ज्यत इति सूचितं इह च यावदनावदक्षरणे मंडिकदस्युरुदाहरणं तत्रायं वृद्धवादः तथाहि बेणातटपुरे अभूत्कारो

मंडिकसंज्ञकः परस्वहरणासक्तो ज्ञवन्मायानिकेतनं १ सवणमेवणमस्तीति जानुबद्धपट्टचरः राजमार्गस्थितस्त्र्यत्रे वास
रे तुन्नकारतां २ रात्रौ तु धनिधिमात्या धनं लब्धा तु राद्धहिः उद्यानस्थितभूमिगेहे निविद्धणा तु धामरं ३ तत्र चासीत्स्वसा
तस्य कन्यकाप्राप्तयौवना कूपश्चैकोऽभवत्तत्र पकं वनमत्र विष्टरः ४ यं च प्रलोभ्य आनयति स चौरोलाखाहकं तत्सुप
४.प स्वसा विश्रांतं पादशौचमिषात् तदा ५ पादशौचमिषात्तादि ६ वात्क्षेप्य क्षिपचैतं एवं तस्यासत्यगाकालो भूपतः सुमहा कालं
पुरं ६ पिशाचमिव तं धर्तुं पुरारक्षोऽपिनाशकत् पूर्वोक्तो   मूलदेवाख्य स्तत्र चाल्यनृपस्तदा ७ तत्र चेद्दिजितास्तेन रा
ज्ञस्तेनेव दस्युना पौरा सर्वे मूलदेव स्तपमवं व्याजि   ज्ञ   पन् ८ स्वामिन्नकेनापिवारेण अयमद्भुतस्कारो उरं बु
तं विनापि निर्गंधा निर्माननिखिलो जनः ९ स्व   य   हो   आकतापि शक्यात्तम अचापात पाक्षिपाहिवज्ञः॥
सर्वी स्तस्मादस्मात्तुपरद्रवात् १० सद्य स्तनियरव्हाघा   मी   त्युक्त्वापौरान्विसृज्याच हृपश्चाकृत्यमारक्षं तं धर्तुं मो
पिनाशकत् ११ ततो निशि स्वयं रूपामी भूकं प्रावृत्य पर   पतिः शंकास्थानेषु बभ्रामन तु तस्करमिक्षत १२ यातो
नृपस्ततो याव स्तलायाम स्वपीत्कावित् को त्रास्तीति वदंस्तावन्नत्रेपिवायमंडिकः १३ अहं कार्पटिकोऽस्मीति समव्यर
जावनृपः परिश्रामीश्वरं अवे मंडिकोप्येवमब्रवीत् १४ खजिष्यस्वतु जानि स्ततोमंडिकमन्वगात् स्वकार्यसिद्धेस्त
स्सोहि तीवमप्यनुवर्त्तीत १५ तातोधनिष्टदेकापि कृत्वा खात्रं मलिम्लुचः आकृष्यसारवस्तूनि लातुस्तं तु रस्तनिव १६
तयसर्वं परास्कंदी शिरस्यारोप्य नृपातः अरत्क्षतयचंतं तत्र तमथ कृपाणोत्कूर्दयायो १७ मध्येतमिष्टहं तत्रत्य मानीयाता

उत्ता॰ वृ॰
१३९

यंतीवधं ह्यालयास्यातिष्ठेः पादा विनिज्ञाभिक्षुवाचमः १९ ततः कूपोपकंठस्थे यंत्रि सा विनिवेश्यतं पाः दक्षोचब्रलाय २
व नृपपादस्थपादद्दे २० तावन्नन्मृदुतामस्र जिवरीमनुत्तयमा मुदिराङ्गीमृदुल्लत विन्नाविन्नव्याविनयन २१ एष
सत्तुष्टोत्तुङ्गपूर्वराज्योक्षितिनिक्षितं जन्मतोलारवाहस्य पादस्य शोचिनेहशः २२ नरोत्तममस्तु तत्र कूपेहेस्थामिसर्व
घा ध्यावेतिमाचानिरेवं तत्तुवाचमनस्विनी २२ कूपेऽत्रबहूवः क्षिप्ताः पादाबोचमिषान्मया बोऽद्दे ह्यामिनिवाच
वम्महिमावशीकृता २३ ततोक्तमिनःस्वामिन् यान्हि वाकूपमपि अनाथावधनालावी मरणंक्रवमावयाः २
४ तन्निशाम्यबलस्यायं समायाबेतिचिंतयन् आनीत वि तविन्यास व्योवेवारननाशमः २५ मतेच राज्ञितष्ठोः
द्य मिन्द्वेमाज्ञमोदरं कंकलोहामिमादायाज्ञ त्व पं सोप्यक्षवत २६ तेसनिकृष्टमाकृष्ट कृपाणांयस्य
पाणिः निलीयास्थावक्रस्त्र पाषाणस्तंत्तमन्निधौ २ ३ कोपाधामंडिकस्तुडाङ्कु सएवायंदुमानिति कंका
पिजारुषत्स्तेत्र छिन्नातस्य ह्यदेययो २९ पारब्राराजपुत्र बद्धा बलेपार्दर्पवंशः प्रातस्थत्त्वकारव गवाराजपाघा
व्याक्षत ३० स्पापिस्वहष्टोत्वा ऽतिवाजरजनीचता तंडष्टुंतिरगाढाज पाटिकाकपटाहदिः ३० तंचपेक्ष्यापण
रे तीक्ष्णो प्रेक्षापणोरूपः राविहष्टाञ्जमानेन सत्यलिज्ञातवान् क्वते ३१ दाध्योचनिश्चिवाजीव योजवेनबुजनस्तुमप
वायंदिनेखंजं स्वव्याजेनचेष्टते ३२ स्रवेश्मनिततोगत्वा लिज्ञानास्थानपूर्वकं तमाकारयितुंस्माप श्चादिशांविजमेव
रुणात् ३३ निराजतःसाचिवोपि मत्रस्पवममत्यत तत्वतःसतरान्नत स्तुवालनमहानिशि ३४ संलाव्यतेधराधीशः २४
१३९

सएवचव्रमाह्सुधीः मांडिकश्चपतिजातीया इह्ज्ञातिः कथमन्यथा ३५ इतिध्यायत्नृपवोराज्ञः समीपसमलिक्षुचः तंवोपा
बीविशत्र्षूषो महाद्विदिर्महासने ३६ आलापयत्सुधाकल्पैः स्वचालापिःसगोरवं इस्त्वचेपाधिवामस्य दीयतांत्तं
गनीनिजा ३७ इक्षामत्तगिनीनान्यो निरगात्कुहाहदिः तत्रएवायमित्यंतनिष्ठिकायसतस्करः ३८ स्वसामस्थतं
स्वामि विहायविचधराधवं रुपोपिवारुतत्पाद्या सुपयेमेतादेवता ३९ मंडिकंचमहामात्यं चाकनीत्ति विदांवरः इव्ये
णाकार्यमस्त्वीति तेवराजान्यदावदत् ४० ततोविप्रस्तार विन्नं चवेतेनमहीपतिः वक्रमानयहूयो पयन्यदामोयः
यहन्ने ४१ एवंतुतःतुतःऊर्वं स्वदिवंसकलेनृपः। स्वा नायययद्विराक्षाप्ति कार्यंज्ञानिवत्रर्दत ४२ क्रियत्न १
रमघद्व्य मस्तिवसोदंतीतिकि इत्यन्यदात स्व सा रमथाद्रीव्रूमापृच्छ ४३ धनमेतावदेवास्त्वद
स्येत्फज्ञेतयावराह् लेख्यकस्यानुसारेण तात्पोराण म दापयत् ४४ मंडिकंवधचंडाज्ञो विडंब्यनिविडंम्पा
पः शूलामारोपयत्पापकारिणं द्विजनःस्वरं ४५ यथा · चार्यम्लदेवे ममलिक्षुवः कार्यकार्याप्पिहव्य लालंयाव २५
दक्षार्यते ४६ एवंतुनीडिरपित्वरिदोष तिदानमय्यंगस्तुदारमत्रैः आनिङ्गलालमपिदृणीय सुपदोष्यसीयंचततो
न्यघाव ४७ इतिप्रावल्लालंदेहधारणोमंडिकदृष्टांत ।इतिसूत्रार्थः ४ संप्रतियदुक्तंजीवितंहंदयिच्चामलापध्वंसी
स्यादितितत्किंप्रांतंप्र्यणाव उत्तानायित्वाह वंदतिरोदेणाउवेइसुरकं आमेजहासिरिकअवमधरी उवाइवामा
इंवरणमत्रो तद्दाङ्गवारिपिष्यवावडसुरकं छंदोनिरोधेनउपितिमोकंसुक्तिं अयंभावः उरुपारतंत्रेणास्वायदवरि दे

१ स्वच्छंदता निरोधेनत्रे

एवं तत्र तत्र प्रवर्त्तमानेपि संक्लेशादिकलुषतया न कर्मबंधस्तात् किंतु विकलत्वपरिणततया निर्जरामेवाप्नोति गुरुपार
तंत्र्येण प्रवर्त्तमानश्चायं स्वयं च तन्तयाश्रुतं तत्संसारित्वादनर्थमार्गावलंबति यदुक्तं बहुकम्मरयमइ‌वालसे हि
मासक्खमाणमरणेहिं अकरितो गुरुवयणं अणंतसंसारितो होइ १ तस्य द्विधा गुरुपरतंत्रेण वसतिना गुरुलाख्यं तस्य
च नाणस्स होइ भागी थिरयरउ दंसणे चरित्ते य धन्ना आवकहाए गुरुकुलवासं न मुंचंति १ अत्र दृष्टान्तमाह आ
से इत्यादि अश्वस्तुरंगमः यथा शिक्षितो वल्गनोत्प्लवन धावनादिशिक्षायाद्धितो वर्म्मधारी संनाहधरः स वेति वि
चारणे कर्म्मधारयः आत्मनः शिक्षकपरतंत्रतया च्छाते न्या एणमाह नतोयमर्थः यथाऽश्वः स्वातंत्र्यविहायप्रवर्त्त
मानो रणांगणे नानाविशेषं संपद्यते इतिलक्ष्म्या उक्तं माप्नोति स्वतंत्रश्चप्रवर्त्तमशिक्षितो रणे मरणमाप
त्तिकमाप्नोति अत्रायं संप्रदायः तथाहि एकेन नृपेण द्वयोः क्षत्रियपुत्रयोः शस्त्रविद्याशिक्षणार्थं द्वौ अश्वौ शिक्षा
पणार्थं च २ तत्रैकः कालयोग्यस्य मात्रावृद्ध्यर्थं पर्युष्यते अशिक्षयद्वाजिकलावल्गनोत्प्लवनादिकाः
२ अन्यस्तु स्मेरमुखोऽयं कोददातीति चिंतयन् उष्णादिकं ददौ तं च गृहे वाहयन्मुदा ३ राजादत्तं वेतनयोग्यं भुक्त्वा
जो स्वयमेवस नव्या शिक्षितान्तस्मै शिक्षयामास कांचन ४ अन्यदोपस्थिते युद्धे राज्ञा क्षा विततेन रोषाग्रं तं युवा
रस मारुह्याश्वं निजं निज ५ ततस्तौ तुरगारूढौ गामोल्लंघयंतिके तदाज्ञयाभाविरातो मध्ये युद्धस्य दाज्ञाप्ये ६
तातरक्षा शिक्षिता त्रुरगा सत्वरं त्रूट्यः सद्योजगाम संग्राम पारं शिक्षागुणादितः ७ अन्यस्तु पुनः शिक्षानात्र उ

सशिक्षार्जितान्हता तत्रापि स्थिरमिमाययौ परं हकनियुक्तावत् ८ एवं च बालेणान्त्राप्यंते स्त्रयाम्यदृष्यइ‌संगमं अशिक्षितोयपि
त्यंतर्विदांचनु परेत्ययः ९ ततस्तु सादिनं द्वौ जयुक्तस्तसमरातयः विज्ञेयान्तावनाधिवे दृष्टावस्यास्यधीधनैः १
० आद्योयथाश्वोनिर्जमादिपार तेत्र्याज्ञमित्यारमवापसद्यः धर्मार्थिनाप्येवमवाप्नुवंति संसारपारं गुरुपारतंत्र्यात् ।
११ इति वाजिद्वयकथा ब अतएव च उवाइ चिरु पूर्वीणि त्वोक्तप्रमाणानि वर्षाणि च परस्सततमागमोक्तक्रियांसेव
स्व अप्रमत्तः अप्रमत्त इत्यरित्वा तन्त्रुनितस्माद्वातत्र्यादितु क्रादप्रमादाचरणादिवस्तुनिः क्षिप्रं तु पितिमाह अत्र
पूर्वाणि वर्षाणि इति च एतावदायुष्मान्स च चारित्रपरि एणा मस्यादिति दर्शनार्थमुक्तमिति सूत्रार्थः ८ न तु यदि
छंदोदिरोधनस्तु क्लिस्तर्हि तत्काल एवायं क्रियतां मि त्याशंकानिरासार्थमाह स पुव्वामेवं न लभेज्ज प
च्छा एसोवमा सासयवाइ आणं विसीअई सिढिले आउअम्मि कालोवणीए सरीरस्स भेए सइति यत्तदो
र्नित्याभिसंबंधस्तत्यः पूर्वमेव प्रमत्तेनस्यात् धर्मोदात्मकं छंदो निरोधं तु वा भवेति एवं वा इ स्वयं उपमार्थत्वात् पूर्व
मिव अंत्यकालात् प्रागिव न लभेत लत न प्राप्नुयात् पश्चादंत्यकालेपि किंच एमोवम त्ति एषोपमा इयं संप्रधारणायां
इयं पश्चा द्धर्मं करिष्यामि इति शाश्वतवादिनां निरुपक्रमायुष्कतया शाश्वतमिवात्मानं मन्यमानानां युज्येतापि न तु ज
लबुद्बुदसमानायुषामन्येषां तथा चायं पुनः स्वकालेपि छंदो निरोधमनाप्नुवन् विषीदति कथमहमकृतधर्मकर्मा परत्र
नरकादिवेदना अनुभविष्यामीति विकल्पव्याकुलवति शिथिले श्लथ आयुषि च तत्पाशुषि काले न मृत्युना उपनी

उत्ता० वृ०
१४७

तेदिक्कितेनारी रस्य तेदेस र्वशाटा तद् अत्र लाविनस्मा यदि तएव प्रमादः परिहर्तव्य इति सूत्रार्थः ॥९॥ कथं पुनः स्व
मिव पश्चादपि छंदो निरोधं न लभते इत्याह ॥ खिप्पं न सक्केइ विवेगमेउं तम्हा समुट्ठाय पहाय कामे समिच्च लोगं
समया महेसी अप्पाणरक्खी चरमप्पमत्तो ॥ क्षिप्रं तत्क्षणं एव न शक्नोति विवेकं द्रव्यतो बहिः संगत्यागरूपं भावतः क
षायापोहात्मकं एतुं गंतुं कर्तुमित्यर्थः कृतपरिकर्मा हि ज्ञानतत्परित्यागं कर्तुमलं न तु ऽन्यः अत्रोदाहरणं ब्राह्मणी
तथा ह्येको द्विजोन्यत्र गत्वा दीर्घामद्रामतिः सांगान्वेदानधीत्यागात् कृतकृत्यो निजं सद्म ॥१॥ तस्मै चैकेन विप्रे
ण सुरूपा स्वसुता ददे लोकाश्च दक्षिणा तस्य ददुः धनिनो बहु ॥२॥ ततः सस्त्रीकां तत्स्त्री नलकारान्का
रन् सापि न्यायपरिकर्मास्मात्सूषितवदि वाति शं ॥३॥ तं चित्तम्बा चतक्कांतः कांते पर्वीस्मवादितु परि
धेयापरि स्माकु नतु प्रतिदिनं त्वया ॥४॥ तस्करोपद्रवः प्रांत ग्रामत्वादत्र वेश्मनि नोत्तारयिष्यति कमा क्व
मेतत्तदा ॥५॥ सा प्रमादयदा स्वामि न्नायास्यतीह दस्यवः एतान्युत्तारयिष्यामि तदा स्मविलंबितं ॥६॥ इत्थ
क्त्वा सा तथैवास्थात्तेनानुत्तारयत् सुशिक्षामपि मन्यते दक्षं मन्यानडुत्तवा ॥७॥ विरगाकविभूता नित्यं मंडिता हृष्ट
धीः तस्याणद्दाद्दन्नोदकः विविधसुषुर्वृत्तौर्ह्रता ॥८॥ नित्यं स्मितमार्गरानात्तीनयणिणपादात दावस्य कटकाद्यपदेशेतेन ग्र ॥
॥॥ सार्थलुप्तस्तु सुत ततस्तस्याः करौ छित्वा लात्वा चकृतस्तथा पतापि क्षिप्रं प्रत्तुं स्यात् परिकर्महीनः ॥११॥ स्वकांकाद्दिक
॥ ॥ तुर्णयाराती क्षिप्तोदयः ॥१२॥ यथा च सा शक्ता परिकर्महीना तदापनेतुं न शरीरात्कलापाः कर्तुं विवेकं ॥१३॥ १४७

दृढि स्वधृतकथा जत्रमान्वन्तुदाहरणमत्र वाच्यमिच्छंपत्रावस्य यत एवं तस्मात्स्त्वोमायुप्स्माद्दर्मं करिष्याम
इत्यालस्यपत्यागं नो ऽप्रमत्तः कृत्वा प्रदायपरित्यक्त्वा कामान् इच्छामदनात्मकान् समेत्य ज्ञात्वा लोकं प्राणिसमूहं समत्या
समतया समशत्रुमित्रतया महर्षिः सन् यथा मदएकोत्तोमनस्तूपोमोक्षस्तमिच्छतीत्येवं शीलो महर्षीः सन् आत्मानं
रक्षी कुगतिगमनादिभ्यो पायेभ्य आत्मनोरक्षकः चरेप्रमत्तः प्रमादरहितः इह च प्रमादपरिहारे परिहारयो तद्धिकं
दाहरणं वणिग्महिला तत्र चायं संप्रदायः तथाहि नि गमः स्वगृहे कोपि नानाशिल्पविभावितः सुबहुका कर्मकरा
तत्राणि ज्यार्थद्गातत्यायो ॥१॥ तास्तु कर्मकरास्त स्म महिलास्वस्वकर्मसु नयाश्च कुशलेवीक्ये स्वाम्य
स्कावतत्परा ॥२॥ न च तेषामदाकाले प्रपन्ने तोज ना दि क सीदन्तो यतुरन्यत्र सर्वे कर्मकरास्ततः ॥३॥ तत
स्तत्कृत्यहाना व्यनेशत्स्वतुरं धनं तद्वस्वस्वरूपमायातो ज्ञात्मीसर्वं गृहप्रभुः ॥४॥ अलक्षीवन्तोगेशा त्वमदा
ताप्रमद्दरानिजत्रस्मान्यानि स्वकृत्यां स्माद्दृणाद्वजति धीनेः ॥५॥ तद्दंधुस्त्विव प्राविवेदात्मानं रक्ष्यत्यसो तदापरि
णयाम्यता मत्प्रधाउनसर्वथा ॥६॥ तदा कार्ल्यकृतीज्ञात परमा धीमहामतिः रक्षिष्याम्यहमात्मानमित्यवेत्स्वजना त्रि
ज्ञान ॥७॥ ततस्तां परिणीत तिः स्ववद् यागात् उनर्दैशांतरे वणिक्नागत्य पादिकं चक्रे प्रमादं तद्दशाऽस्या ॥८॥ आलो
पर्यंतीमदृष्टे रोलापे श्रवणात्मतिः दासकर्मकरादीश्च प्राङ्नक्तस्वस्वकर्मणि ॥९॥ प्रातराशादिकं तेषां भोजनं समयेद
दौ अकालपरिहीणंद्व वेतनं च यथोदितं ॥१०॥ एवमावर्जिताः सर्वे तया कर्मकरादयः सोद्यमं स्वस्वकर्माणि चक्रिरेप्र

उत्तरा॰
२४१

तिवासरं २१ इत्थं प्रमादाद्यात्मानं रक्षंतीःप्रामनस्विनी निदव्यनाज्ञायकिंचि दपिकृतांधनंतथा २२ यदेशोघथाल्पआम॥
स्तावदीस्या ऽप्रमादिनी सर्वस्वस्वामिनीवके मुदितप्रद्गुणोर्वरां २३ इत्यप्रमादोमहतेगुणाय तावदिहि वापगुणाय
चात्यः तस्मात्प्रयत्नापिलवि द्गुणाया प्रमादएवेतिवराप्रमत्तः २४ इतिवणिक्कन्त्रीकथेतिसूत्रार्थः २० प्रमादमूलंचरागद्वे
षाविति तौ पाद्रपन्न्यागमाह मुहुंमुहुंमोहगुणेजयंतं अणेगरूवासमणं चरंतेफासाफुसंतीअसमंजसंच नतेसुभि
रकुमणसापउस्से मुहुर्मुहुर्वारंवारंमोहोपकारिणोगुणा मोहगुणाःशब्दादयस्तान्जयंतमतिलवंतं अनेकानिका
कैश्चनरूपवादीनिरूपाणियेषांतेअनेकरूपाः अम णं मुनिंचरंतंसंयमाधनिगछंतं स्पर्शातिस्पर्शानिस्पर्शानिइं
द्रियाणिगृह्यमाणतयाइतिस्पर्शाःशब्दादयस्ते स्पृ शं तिगृह्यमाणतयैवसंबध्नंति असमंजसंचत्तिअशो
स्यांवक्ष्यमाणांबद्दादसमंजसमेवअनानुकूलमेवयथा स्या तथा नतेषुत्तिर्हमनसापिअसांवाचाकायेनचशब्दि
प्यात् प्रयंतावः अत्र नोअस्मादिषुकदाचिदिंद्रियविषय प्रमादनेपुअद्वेषपायमतिष्ठत्रमितिनचिंतयेव नवाताचय
हिरेदितिसूत्रार्थः २१ तथा मंदायफासाबहुलोहणिज्जा तहप्पगारेसुमणंनकुज्जा रक्खिज्जकोहंविणएज्जमाणं मा
यंनसेवपयहिज्जलोहं मंदयंतिविवेकिनमपिजनमज्ञतांनयंतीतिमंदाः बालसुबुद्धयेस्पर्शाःशब्दादयाः बहुलोलनयं
तिविमोहयंतीतिबहुलोलनीयाः अनेनतेषामेदोषकत्वमुक्तं तहप्पगारेसुत्ति अपिगम्यमानत्वात्तथाप्रकारापुणीदृशा
लोलनीयेष्वपिस्पृश्यस्पर्शमधुररसादिषुमनश्चित्तंनैवदयात्स्थानमहंकारंमायांपरवंचनबुद्धिस्वरूपांनासेवेतलोभकुर्या॥
×कुर्याच्चनिवरायेत।एवंचप्रवृत्तिर्गोषियस्यपरिहारउक्तःअनानचरागस्य सवकथंस्यादित्याह रक्षेविरागयेक्रोधंवित×३१×

त पर्याद्दिजलिप्तजत्याह्नोलमतिसंगरूपं तथा क्रोधमानयोर्द्वेषात्मकत्वान्मायालोभयोश्चरागरूपत्वात्क्रोधादिनिग्रहप
दरागद्वेषपरिहारइतिसूत्रार्थः २२ अथयदुक्तं तम्हासमुट्ठायपहायकामइत्यादितत्कदाचिद्वहिरकोविषपिस्यादितिशंक
णाहावेमाह जेसंखयातुच्छपरप्पवाईतेपिज्जदोसाणुगयापरज्झा एएअहम्मुत्तिदुगुंछमाणो कंखेगुणेजावसरीरभेउत्ति
बेमि येऽल्पनिर्दिष्टस्वरूपाःसंस्कृताःकृत्रिमशुद्धिमंतानतुतत्ववेदिनःअत एवतुच्छांनिःक्षायितयाविःसाराःपरप्रवादि
नः परतीर्थिकास्तेप्रेमद्वेषाभ्यामनुगताःअथ इतिशेषस्तथाहि सर्वथाप्युक्तेजिनवाक्येप्रियाकरणाद्वेषप्रतीतिःस्वानुरं
गद्वेषात्प्रवितिस्तावनीयं अतएवपरज्झत्तिदेशपत्वा त पस्वशारागद्वेषवशगत्वस्तत्वयातत्वज्ञाः यदितैईदृशास्तर्हि
किंकार्यमित्याह एतेअधर्मात्वद्वावधर्माइत्युत्तु नो मे खेनजुगुप्समानअस्मार्थगामिनोमीइतितत्त्वपम
वधारयन्निंदायाःसर्वत्रनिषेधत्वात्एवंविधश्चकिंकुर्या दि त्याह कांक्षेदभिलषेद्गुणान्ज्ञानदर्शनचारित्रादीन्
कियत्कालमित्याह यावच्छरीरभेदादव्यत्ययस्तावोमरण मितियावत् अनेनचजिनेषेवसम्यकामप्रत्याणांच
ताविकमन्यत्रभनतार्हत्रामितिसूचितमितिसूत्रार्थः २३ इतिब्रवीमीतिप्राग्वत् इतिश्रीतपागछीयमहोपाध्यायश्रीविम
लहर्षगणिमहोपाध्यायश्रीमुनिविमलगणिशिष्यमुनिजिद्धोपाध्यायश्रीभावविजयगणिसमर्थितायांश्रीउत्तराध्ययनसूत्र
वृत्तौचतुर्थाध्ययनंसंपूर्णं ४ उक्तंचतुर्थाध्ययनमथाऽकाममरणीयाख्यंपंचममारभ्यते अस्यचायमभिसंबंधः इहानंतरा
ध्ययनेकांक्षेद्गुणान्यावच्छरीरभेदइतिवदतामरणंयावदप्रमादोविधेयइत्युक्तं मरणंचकमिलदीकिंहेयकिंचोपाद

पसितत्वान्न संबाधते यातमिदं ततोस्य शेषमरणानां विशेषो निर्युक्तिकृता उक्तः संक्षेपात् तावदुच्यते तद्यथा आवीचि१
ओहि२ अंतिअ३ वलायमरणं४ वसट्टमरणं च५ अंतोसल्लं६ तब्भव७ बालं८ तह पंडियं९ मीसं१० छउमत्थमरणं११
केवलि१२ वेहायस१३ गिद्धपिट्ठमरणं च१४ मरणं भत्तपरिण्णा१५ इंगिणि१६ पाओवगमणं च१७ इति सप्तदशविधं म
रणं तत्र वीचिर्विच्छेदोऽन्तरमित्यर्थः स तद्वर्जितो ... नारकतिर्यग्नरामराणामुत्पत्तिसमयात् प्रभृति निजनिजायुःकर्म
दलिकानामनुसमयमनुभवनाद्विचटनं तदवस्थं मरणम् आवीचिमरणं १ अवधिर्मर्यादा ततश्च यानि नारकादिभव
निबंधनतया आयुःकर्मदलिकान्यनुभूय म्रियते ... तो यदि पुनस्तान्येवानुभूय मरिष्यति तदा तद्व्यावधि
मरणं संभवति ... नामपि कर्मद ... लि ... का ... नां ... परिणामवैचित्र्यात् एवं क्षेत्रादिष्व
पि भावनीयं २ अंतेभवमांतिकं अयं भावः यानि नार ... का ... युष्कतया कर्मदलिकान्यनुभूय म्रियते मृतो वा
न पुनस्तान्यनुभूय मरिष्यति तद्व्यत्ययात्यांतिकमरणं एवं क्षेत्रा ... दिष्वपि वाच्यं ३ वलायमरणंति वलतां संयमान्निवर्त्तमा
नानां ... चरणकरणं ... मोक्तुं चाशक्नुवतां कथंचित्संयमात् ... मुक्तिरूपविधायतो यन्मरणं तद्वलन्म ... र
णं एतच्च भग्नव्रतपरिणामानां व्रतिनामेव स्यात् ४ वशेन इंद्रियविषयेविषयेण परवशभावेन आर्त्ताः पीडिता वले
कलतापतंगवद् आकुलिता वशार्त्तास्तेषां मरणं वशार्त्तमरणं ५ अंतः शल्यं लज्जादिवशाद् अनालोचितदुश्चारूप
मेषां ते अंतःशल्यास्तेषां मरणमंतःशल्यमरणं इदं दातीव दुष्टं यदाह ... संसार ... मरिऊण ... हासान ... रे

मि सुचिरं भमिति जीवा दीहे संसारकंतारे ६ तब्भव त्ति यस्मिन् भवे सांप्रतं प्राणी वर्त्तते तद्भव एव गामवामुक्खे भावं तस्स
कायेण यदा म्रियते तदा तद्भवमरणं इदं च संख्यातवर्षायुषां तिरश्चामेव नृणां संख्यातवर्षायुषां तिरश्चां देवना
रकाणां च तेषां पुनरनंतरं तद्भवाभावात् ७ बालानां मिथ्यादृष्टीनामविरतसम्यग्दृष्टीनां मरणं बालमरणं ८ पंडि
तानां सर्वविरतिमुपगतानां मरणं पंडितमरणं ९ मिश्राणां बालपंडितानां देशविरतानां मरणं मिश्रमरणं १० छद्मस्था
नां मतिश्रुतावधिमनःपर्यायज्ञानवतां व्रतिनां मरणं छ ... द्मस्थमरणं ११ केवलिनां उत्पन्नकेवलानां मरणं केव
लिमरणं १२ विहायसि आकाशे भवं वैहायसं अयं ... भा ... वः उद्बंधनवृक्षशाखादावुद्बंधनेन तथा भृगुपात झंपापात
... दिभिर्वा मरणं वैहायसमरणं १३ गृध्रैरुप ... ल ... क्ष ... णत्वाच्छकुनिकाशिवादिभिश्च स्पृष्टस्य स्पर्शनं यत्र
तद्गृध्रस्पृष्टं इदं च मृतगजादिकलेवरप्रविश्य ... छे ... दात्मानं तद्भयतः स्यात् १४ भक्तं भोजनं तस्य प
रिज्ञा परिज्ञा इदं मया न ... क्रमेणोत्तरत्र ... परिज्ञया ज्ञात्वा प्रत्याख्यानपरिज्ञया परित्यागो त
त्परिज्ञा तया मरणं भक्तपरिज्ञामरणं १५ इंग्यते प्रतिनियतादेशे एव चेष्टते यत्र तदिंगिनीमरणं इदं च चतुर्विधा
हारस्य प्रत्याख्यानवतो नियमितप्रदेशस्वयमेवोद्वर्तनादि कुर्वतः स्यात् १६ पादपो वृक्षः उपशब्दः सामीप्ये ततः
पादपस्योपगच्छति सादृश्येन प्राप्नोतीति पादपोपगमनं अयं भावः यथा पादपः पतितः समं विषममिति चिंतयत्रि चल
मास्तपरप्रयोगाद्गुकंपात तथायमपि भगवान्यदंगप्रथमतोऽयसमविषमं वा पतितं तत्तत्तिष्ठापयति न उद्वर्त

स्थल्पयतीति ॥ इदं बालमरणत्रयं यद्यपि विमानिकत्वमुक्तिलक्षणममानफलदं यउक्तं एवं पवरकाणं अणुपालिऊण
सुविहियसमणा विमाणेसु वा देवा हविज अहवावि सिज्झिज्जा १ तथापि विशिष्टविशिष्टतरं तेविशिष्टस्ममध्दतिमताम
वोत्तरोत्तरस्संतवातीति विशेषात्तवधर्मं कनीयः द्वितीयमध्यमं तृतीयं च ज्येष्ठमितिध्येयं एतत्र्यसाधीनामाहाम्यमेव यदाहुः
सव्वाविअज्जाउ सव्वेविअपढमसंघयणवज्जा सव्वेवि देसविरया पवरकाणेणउमरं
ति १ अत्रदिवत्याख्यानेशाक्षमलक्षपरिजिवाज्यया शेंगि नीमरणं उविशिष्टतरमितिसंदनन्नवतामवस्यादित्य
यिकां निषेधादवावसीयात पादपोपगमनं उवि शि ष्टतरमुह्यतिमतां वज्रर्षभनाराचसंहननवतामवस्या
उक्तं च पढमम्मि अ संघयणे वट्टंतो सेलकुड्डसामा णो ते सिंपि अ वोच्छेओ चउदसपुव्वीण वोच्छेए १ इत्युक्त
संक्षेपान्मरणविभागाविस्तरतस्तत्त्वहृद्दीकाताज्ञे या एषां च मध्ये धीरेणवि मरिअव्वं काउरिसेणवि अव
स्सम रिअव्वं तह्मा अवस्समरणम्मि वरं खु धीरत्तणे मरणं १ संसाररंगमज्झे धीबलसन्नद्धबद्धकच्छाउ हंतूण मोहमल्लं
हरामि आराहणापडागं २ इत्यादिध्यात्वा धीरः पंडितमरणमुपादेयमन्यच्चाहेयमित्यलंप्रसंगेन सांप्रतं सूत्रमउ
गम्यते अथ व सिम हो इंसि एग तिण्णो दुरुत्तरं तत्थ एगे महापण्णे इमं पण्हमुदाहरे अर्णवं इवार्णवो अतिदुस्तरत्वा
त्तयासववएवत्तस्मिन् महानोघः प्रवाहो लवर्णंपरात्मको यस्मिन् दोघस्तस्मिन् एके रागादिसहलावरहितः ती
र्णइवतीर्णस्तीरप्राप्तइत्यर्थः दुरुत्तरंदुःखेनोत्तरितुंशक्येतत्वार्णवएव तत्र तदेवमेवजातुराया पर्षदि एकस्तीर्थक १४३

करनामकर्मोदयादउक्तरावाप्तविलत्तितया अद्वितीयः यदि एकदा एक एव लवतीत्यवधुक्तं महत्ती निरावरणतया
अपरिमाणाउज्ञाकेवलज्ञानलक्षणायस्यसतथा इमम्मनंतरवक्ष्यमाणं प्रश्नं प्रष्टव्यार्थरूपमुदाहरेदुदाहृतवानितिसू
त्रार्थः २ तथाहि संतिमे अ दुवे ठाणा अक्खाया मारणंतिआ अकाममरणं चेव सकाममरणं तहा संति विद्यन्ते व्य
त्ययात्तस्तौ विद्योतइमे प्रत्यक्षे च द्वे स्थाने छिदि संस्कृतिं यत्नयोर्जंतवइति स्थाने आख्याते प्राक्तनतीर्थकरैरपिक
थिते मरणमेवांतोनिजायुषः पर्यंतो मरणांतस्तस्मिन् भवे मारणांतिके ते तेएवनामतः प्रकारायति अकाममर
णं वक्ष्यमाणलक्षणं च सच्छब्दयेणवेति दृष्टीस काममर णं तथा वक्ष्यमाणमेवेति सूत्रार्थः २ केषां पुनरिमे कि
यद्यारावत्याद बालाणं अकामं तु मरणं असइं भ वे पं डिआणं सकामं तु उक्कोसेणं सइं भवे बाला इव
बालाः सदसद्विवेकविकलास्तेषां अकामं तु दितिउराष्ट स्य एवकारार्थत्वादकाममेव मरणमसकृदनेकवारं लवेत्
द्विविषयाभिष्वंगान्मरणमनिष्ठं तएव क्रियंते ततस्वत्व लवाटवीमटंतोन्तर्योन्यसादवमरणमासादयंति पंडि
तानां चारित्रवतां सह कामेनाभिलाषेणवर्तते इति सकामं सकाममिव सकामं सकाममत्र च मरणागमेपि त्रासालावात्तत
इलावस्थता हरकामरणस्या सवस्तत्वात् यदाहुः संचिततपोधनानां नित्यं व्रतनियमसंयमरतानां उत्सवभूतं मान्य म २ म ४
रणमनपराधवृत्तीनां १ वस्तुपरमार्थतस्तेषां मरणं अतिसाकाममरणाभिलाषस्य निषिद्धत्वाद्उक्तंहि मासाहि विविधितेज्जा
ड़ीवामिचिरंमत्ताभिअलहइति जरइस्लसितरितं जे संसारमहोअहिमपारं १ उत्कर्षात्सर्वोत्कृष्टयाविशेषद्योतकः त

उत्ता॰
२५५

सकाममरणं उक्कोसेण त्ति उत्कर्षेणेति केवलिमरणं बंधोत्पत्तिः अकेवलिनां हि संयमजीवितं दीर्घं स्हस्यापि इच्छं ६

ज्ञामितित्स्यादिति केवलिनस्तु कृतकृत्यतया तदपि नेच्छंतीत्याशंसालवर्जितत्वं मितितन्मरणं स्यैवोत्कर्षेण सकाम

ता स इति म इत्यादिक वारमवक्तव्येन जघन्येन तु शेषचारित्रिणां सप्ताष्टवाराणं स्यादित्याकृतमितिसूत्रार्थः ३ अथा

नयोर्द्वयोः स्थानयोराद्यंस्थानमाह तत्थिमं पढमं ठाणं महावीरेण देसियं कामगिद्धे जहा बाले भिसं कूराइं कुव्वइ तत्र

विति द्वयोरकाममरणसकाममरणाख्ययोः स्थानयोर्मध्ये इदं वक्ष्यमाणं प्रथमं स्थानं महावीरेण चरमतीर्थकृता

देकामहा प्रज्ञ इति सामान्योक्तावपि व्यक्तिनिमित्तमिदं द सितं प्ररूपितं किं तदित्याह कामगृद्ध इच्छामदनात्मके

कामे गृद्धिकांक्षावान् कामगृद्धः यथेत्युपदर्शनार्थे बा ल उक्तरूपोत्यर्थं क्रूराणि रौद्राणि प्राणिव्यप

रोपणादीनि कर्माणीति शेषः कुव्वइत्ति करोतीति शक्तो स न्यो अशक्तौ तु तंदुलमत्स्यवन्मनसापि करोति तानि चा

कुर्वन्नकामादकाम एव म्रियत इति सूत्रार्थः ४ इदमेव स्पष्टयति जे गिद्धे कामभोगेसु एगे कूडाय गच्छइ न मे दिट्ठे परे

लोए चक्खुदिट्ठा इमा रई य इत्यनिर्दिष्टनामा गृद्धो लंपटः कामेषु रूपादिष्वाली भोगास्तु स्पर्शरसगंधाख्याः कामभोग

स्तेषु एकः कश्चिदतिक्रूरकर्मा कूडाय गच्छति तत्र कूटं द्रव्यतो मृगादिबंधनं भावतो मिथ्याभाषणादि तस्मै प्रवर्त्तत इत्य

र्थः स हि मांसादिलुब्धतया मृगादिबंधनान्यारभते मिथ्याभाषणादीनि वा सेवते प्रेरितश्च केनचिद्वक्ति न मे इति न मया दृष्टः प २५५

रो लोको जन्मान्तरलक्षणो येनैतज्जन्मात्मकः कदाचिद्विषयरतिरपि तादृश्येव स्यादित्याह चक्खुदिट्ठा चक्षुदृष्टा इयं रतिः कामजनित

चित्तप्रह्लत्तिः तत्कथं दृष्टत्यागाददृष्टप्रार्थनयात्मानं वंचयामि इति तस्याशय इति सूत्रार्थः ५ पुनस्तदाशयमेव स्पष्टयति हत्था

ले॰ गया इमे कामा कालिया जे अणागया को जाणइ परे लोए अत्थि वा नत्थि वा पुणो हस्तागताः स्वाधीनतया हस्तप्राप्ता इम

इत्यक्षाः कामाः शब्दाद्याः कालिका अनिश्चितकालांतरप्राप्तयो ये अनागता भाविनस्ते कथं तु न रम्याः अनिश्चितलाभ

त्वात् किंच कस्त्वज्ञस्तु नःशास्त्रस्याप्यवदितस्य संबंधात्कः जानाति नैव कश्चिदित्यर्थः यथा परलोकोस्ति नास्ति वा ततः सं

दिग्धे परलोके कः प्रत्यक्षान् कामान् विहाय कालिककामान् प्रार्थयते तस्मान्नैतन्न्याय्य इति सूत्रार्थः ६ कश्चित्तु ज्ञात

परलोकोपि कामांस्त्यक्तुमशक्तः इदमाह जणेण सद्धिं होक्खामि इइ बाले पगब्भइ कामभोगाणुराएण

केसं संपडिवज्जइ जनेन लोकेन सार्द्धं सहत्तविष्या मि अ यं ताव बहुजनो भोगासंगी तत्र तस्मापि तत्र गमि पामि×

ष्यामीति यदि बहुजनो भविष्यति तत्र मम कारणं बालो ऽज्ञः प्र ग ल्भते धाष्टर्यमवलंबते अलीकमाबालतया स्वयं नष्टः

परानपि नाशयति न च किं बहुजनानापि जातानोन्मार्गप्रवृत्ति तेनैतिति चिंतयति एवं कामभोगानुरागेण क्लेशमिहा

परत्र च संप्रतिपद्यते प्राप्नोतीति सूत्रार्थः ७ यथा चायं क्लेशं प्राप्नोति तथाह तओ से दंडं समारभइ तसेसु थावरेसु

य अट्ठाए य अणट्ठाए भूयग्गामं विहिंसइ ततः कामभोगानुरागात् स अधृष्टो दंडं मनोदंडादिकं समारभते प्रवर्त्तयति त्र

सेषु द्वीन्द्रियादिषु स्थावरेषु च पृथिव्यादिषु अर्थाय वित्तप्राप्त्यादिकार्याय अनर्थाय वा यदात्मनो मित्रादेर्वा नोपयुज्यते त

स्मै निरर्थकमित्यर्थः स तु निरर्थकमपि किं कोपि दंडमारभते आरभत एव तादृक् अपशुपालवत् तद्यथा कोप्यजापाल स

निवेशोक्तविदसर अनाख्यापयितुं नित्य मटमिस्मावनांतरे २ अन्यांछुतेदृमध्यात्के न्यग्रोधद्रुममाश्रिते तस्यच्छायासुप
उ०ना० श्रित्य सोपुमान्तायास्वपीत ३ जघुनाधउपासुक्ते वंदरी स्थितिरवंदं चटस्यतस्यछदानि छिद्रयामासवासरं दे
२४५ ३ क्रीडापरेणनेतिवं घायाविद्धाखिलछदः न्यग्रोधेनिमीमिनित्या स्पासाद्धाकिंन साध्यते ४ तत्रविकोन्यदात्ता
म्य न्यागतोगो विविद्धतः त्वपत्वत्संतघात्वतं वंटवी द्दयविस्मितिमिये ५ केतिवमस्यपर्णानिछिद्रितान्यखिलान्यपि
इत्यदृष्ट्व तमंजा पालंत्वपालंवदत दसोवादीक्रीडये तानि छिद्रितानिमयासखे ततस्तस्मैबद्धुद्रुमं दत्वा
जोगजोजनो ७ मद्रुक्रमर्पयतिवंवं यदिस्फोटयि तुं स्फुटं प्रत्ययसेतदाकार्यं ममयमम सिध्यति ८ स्याञ्
त्वाव्रमडकष: पार्श्वदत्तीतावत्मम तदाहंलवत क्का यं कर्तुंराजाभिनान्यथा ९ पशुपालवतीनीज्ञाउ
रमथेष्टपालजः व: न्यप्रस्ताप्यज्ञज मार्यीस्तानि क्के तते १० दायादंवनिजंराज पाटिकायेविनिर्गतं
हस्यादर्शायस्यास्य नेत्रेस्फोट्यइतिब्रुवन ११ सोपि चापविंद्धक्रात्या गोलिकात्यातं दीक्षणापक्कस्फोटक
दक्षयोस्फोटयस्वयमस्फुट: १२ ततासंघात समाज्ञाय स्वमाद्यममत्वपत्: पशुपालस्तुवाचिवं ब्रूहि कितवरे
व्रत १३ सोब्रवीच्चयतिद्यामिदंहियामंतामवमे ततस्तास्मिदंदेराजा तदिहंतुष्टमानस: १४ सोघयोमितरवेद्री
रिदं ग्रामाच्यदृक्त्वनिष्पन्नवतुडंसवि: साकंरवादनिंदजाग १५ अमेहेहपिसिरिकधा सिरिकं नतिरबंय अ
हमहप्यसाएण खजाप्पुडदेवयं १६ इत्वंगायन्नत्तिदिन ममंदामोदमेदुरा पशुपाल: सुरवंकाल मतिवाहय २४५

अवंचनोपायस्थितनंतद्वान पिशुन:परदोषप्रकाशक: कुठे योविषविपर्या मादिनाज्ञात्मानमन्यथान्नेदर्शयति मंडिकचोर:

तिसमत १७ अथापमर्धेनविनावटस्य पत्राणिविव्याधहशेनसार्धं अन्योपिदंडवितनोतिदंडारंतंतथासाघमिन
× तं × घंकंव १८ इतिपशुपालकथा दंडमारत्नंइत्युक्तं नवा मोदंडारं लसात्रेणावतिष्टते किंउत्प्रगामंति स्वता:प्राणि
नस्तेघायाम:मदृहस्तं विविधै:प्रकारैर्हिंसत्ति व्यापादयति अनेनदंडत्रयव्यापार उक्त इतिसूत्रार्थ: ७ किमयाम
तावदेवकारात्तात्पाद हिंसेवालकुसावाइमाइत्तेपिठुणेसाद ज्वंजमाणसुरंमंसं ससअसेअंतिम व्रइहिस्तेरा
हंसतु शीलमंचबालोस्ववेष्ठावादीमिथ्यालाषणशी लो माइल्लनिमायापरैवत अतएवचवंजात:सुराम
घंमांसचाश्चयोतिप्रशस्यामतदितिमन्यते उपल क्ष णात्वात्पातव नमांसलक्षणदोषा नमद्येनच
मिथुनेइत्यादीतिसूत्रार्थ: ९ तथा कायसावय सा म ने वितेगिह्वेअइहिस्स उत्तम लंसविणइ सि
स्वणा उवंसहिस्तं कायमत्तिस्तरवाकायेनवच सा वचनेनउपलक्षणत्वात्मनसाचमत्तोहृष्ट: तवका
अस्तिमिथ्या येनयत्तोमदाधराज्जवतत्यतम्न्त: प्रष्टतिमान् यद्वाञ्च होअहंबलवानहंपवांस्मीति चिंतयन् ववसास्वयुण
नी १२३ नरव्याप्यन् अहोअहंशूरइतिवाध्यायन मनसाचमर्वधारणशक्तिमानितिवामन्यमानो विवेध मेरद्दोरहि
मानचवरान्येलिलङ्क्ता:ततःश्रीस्तुचरहदः तत्रवित्तेगृहइत्यानन अदत्तादानग्रहणं तद्भावतावितानस्य दर्घाश्री
सुरहइत्यत्रनउमिथुनासविवक्तं सहिस्त्रिय:संसारसारत्वतामन्यतेवक्तिच सत्यवकिंहितवकिं सारंवकिं
सुन:सुन: अस्मिन्नसारेसंसारे सारंसारंगलोचना १ तदासक्तश्च मिथुनंसेवतएवेतितत: मकिंकुर्यादित्याह उत

× तं ×

अवाध्यानाव
ना:अहोअहं
म:×३१×

उत्ता० वृ० २४६

उभिहि द्विधा रागद्वेषाभ्यां मलमष्टप्रकारं कर्म संचिनोति बध्नाति कद्व क इत्याह शिशुनाग इवाऽलसकृ इव मृत्तिकां
स हि स्निग्धतनुतया बहीरजोभिरवगुंठ्यते तामेव चाश्नाती तिष्ठहिरंतश्च मलमुपचिनोति ततश्च रवस्तरविनकरक खणिकाहिः वेहमे
रतिकरस्य ईतः सूर्यातिदेवक्लिश्यते तथाऽयमप्युपचितकर्मवशादिहैव जन्मनि क्लिश्यति विनश्यतीचेति सूत्रा
र्थः १० इदमेव स्पष्टयति तओ पुट्ठो आयंकेणं गिलाणो परितप्पइ पभीओ परलोगस्स कम्माणुप्पेहि अप्पणो
ततो विसपवेकः ततो वदंडारंनाक्रया जितमलादङ्भं स्पृष्टोतिरुत: केन आतंकेन आशुघातिना शूलविशूचि
कादिना ग्लानो नोनंदः परितप्यते बहिरंतश्च खिद्यते प्रभीतः प्रकर्षेण त्रस्तः परलोकस्मात्परलो
कात्तु आर्षत्वात् पंचम्यर्थे षष्ठी उक्तः एवं यतः कर्म कि यों अवस्थात दृष्टेवं शील: कर्मानुप्रेक्षी
स्वात्मतः सद्धिंसादिकां सूचेष्टां स्मरन्नयान किं चित्कुलमाचरितं किं उत्तदेवाऽजरामरवदुपेक्षितमि
तिध्याय चमनसि सागरणवत्पियवल्लिह्यात नवतिहि विषयलोलुपमनसोऽभिप्रायः ब्रष्टा ह्यागतामये तु
तापः यदुक्तं नवित्रीनार्थनां परिणतिमिनालोच्य निश्चयं तत्तु यद्यपि किंचिद्विहितमशुभं यौवनमदात् तदनु प
श्चात्तन्मे हृति परलोकेकरामने तादविकंउं संव्यपद्यति जराजीर्णदेहस्य ११ इति सूत्रार्थः ११ एतदेव व्यक्ती
करोति सुआ मे नरए ठाणा असीलाणं च जा गई बालाणं कूरकम्माणं पगाढा जत्थ वेयणा श्रुतानि मेऽस्य स्थान २४६
रकेस्थानानि कुंभीवैतरणीअसिपत्रवनादीनि नर्किषियता पियरितप्य तदृश्यात अशीलानां दुराचाराणां च या गतिः

नेरकादिस्थानानि अपि श्रुतानि मा वी इत्याह बालानामज्ञानां क्रूरकर्मणां हिंसादिरौद्रकर्मकारिणां प्रगाढा प्रकृष्टाय
त्र यस्यां गतौ वेदना शारीरी मानसी च ततश्च ममाप्येवंविधस्थानस्य तादृश्येव गतिरिति ध्यायन् परितप्यत इति सूत्रा
र्थः १२ किंच तत्थोववाइयं ठाणं जहा मे तमणुस्सुयं आहाकम्मेहिं गच्छंतो सो पच्छा परितप्पइ तत्र नरके उप
पतनमुपपातः तत्र भवमौपपातिकं स्थानं स्थितिः यथा येन प्रकारेण स्यादिति गम्यः मया तदित्यनंतरोक्तमनुश्रुतमवधारितं
गुरुभ्य इति गम्यते अयं भावः गर्भजस्य हि गर्भेविस्थानानि कायावच्छेदतो दुःखानंतरमपि स्यात् औपपाति
कस्य तु उत्पत्त्यनंतरमेव महावेदनोदय इति ... तत्र ... यथा आधाकर्मादिरिति यथाकर्मभिर्गि
सिध्यनाणगवं स्वरूपे कर्मभिर्निर्वर्तितैरित्यर्थः ... ता वा ... तितगतिस्तदनुरूपमेव स्थानं स इति बालः प
श्चादित्यायुषि क्षीयमाणे परितप्यते यथा धिग् मां दुष्कर्मकारिणं किमधुना मंदभाग्यः करोमीत्यादि शोचन्नि
ति सूत्रार्थः १३ अथ प्रस्तुतार्थदृष्टांतद्वारा ... जहा सागडिओ जाणं समं हेच्चा महापहं विसमं मग्गमोइण्णो अ
क्खे भग्गंमि सोयइ यथा शाकटिको गंत्रीवाहकः जाणं ति जानन् समं उपलादिरहितं हित्वा त्यक्त्वा महापथं राजम
र्गं विषमं मार्गमवतीर्णो अवतीर्णः ... धुरिलाग्रखंडितेशोचति धिग् मामज्ञातं यदहं जानन् ... इति सूत्रा
र्थः १४ अथोपनयमाह एवं धम्मं विउक्कम्म अहम्मं पडिवज्जिआ बालमच्चुमुहं पत्ते अक्खे भग्गे व सोयइ ए
वमिति यथा शाकटिकस्तथा धर्मं ... अधर्मं हिंसादिकं प्रतिपद्य स्वीकृत्य बालो मृत्युमुखमर

पसो वरं प्राप्त अजन्नाए इव शोचति अयं भावः यथासौ शाकटिकः शोचति तथायमपि मरणावस्थायां माल १
न्नः शोचति हा किमेतन्मया कृतमिति सूत्रार्थः १५ शोचनानंतरं च किमसौ करोतीत्याह तओ से मरणंतंमि बाले संतस्स
ई भया अकाममरणं मरइ धुत्ते वा कलिणा जिए ततः इत्यातंकोत्पत्तेः शोचनानंतरं से त्ति स बालः मरणांतो मरण
रूपस्तस्मिन्नुपस्थिते इति शेषः बालो रागादिव्याकुलचित्तः संत्रस्यति बिभेतीत्यर्थः कुतो नरकगतिगमनसाध्वसा
त् आतंकतस्याकाममनुष्ठितं सर्वतथापि मरणान्नमुच्य तत्स्याद् अकामस्यानिष्टतो मरणं अकाममरणात न म्रि
यते स्वेच्छयार्थत्वात् द्वितीया नरकं चासौ गच्छतीति तत्र चा सो शोचतीति शेषः क इव कीदृशः सन् धूर्त्त इव द्यूतका
र इव वा शाठ्यप्रधानो वा कलिना एकेन कृतो हा य जितः यथासौ एकेन दायेन जितः सन्नात्मा
नं शोचति तथायमप्यतितुच्छैरुच्छसंक्लेशात्परलोकं लो हारितो दुःखी सन् शोचतीति सूत्रा
र्थः १६ उपसंहरमर्थनिगमयितुमाह एयं अकाममरणं बा लाणं तु पवेइयं एत्तो सकाममरणं पंडियाणं सुणेह मे
एतदनंतरमेव उक्तः कृतकर्मणां परलोकादिस्थिता यन्मरणं तदुक्तं तदकाममरणं बालानामेव तु शब्दस्यैवार्थत्वात् ।
इहैवेति शेषः तीर्थकरादिभिरिति शेषः पंडितमरणप्रस्तावनामाह एत्तो त्ति इतो अकाममरणाद् उ सकाममरणं पंडि
तानां संबंधि शृणुत कथयतो मम वदत इति शेषः इति सूत्रार्थः १७ यथाप्रतिज्ञातमेवाह मरणंपि सपुण्णाणं जहा २४७
मेतमणुस्सुअं विप्पसन्नमणाघायं संजयाणं वुसीमओ मरणमपि आस्तां जीवितमित्यपि शब्दार्थः तवतीति यत्न(?)ने

सपुण्यानां उपचितपुण्यानां किं सर्वेषामपि नेत्याह यथा येनप्रकारेण मेममकथयत इति शेषः तदिति पूर्वोक्तोपालंभे अनुश्रुत
म् अवधारितं सद्भिरिति गम्यं कीदृशं मरणमित्याह विप्रसन्नमिति विविधैः प्रकारैः प्रसन्नमरणं प्रत्यक्षा
कलुषतो विप्रसन्नं अथवा सर्वथाऽपि मरणमपि विप्रसन्नं तथान विद्यते आघातः पीडात्मकस्तादृशायतन्यापरप्राणिना
मस्मिन्नथ विधिवत्संलिखितशरीरतया यस्मिंस्तदनाघातं केषां पुनरिदमित्याह संयतानां चारित्रिणां वुसीमओ त्ति आ
र्षत्वाद्वश्यवतां वशमायत्तानि शब्दादीन्द्रियाणि विद्यन्ते येषां ते वश्यवंतस्तेषां एतच्चार्थात् पंडितमरणमेव ।
ततोयमर्थः यथाख्यातं संयतानां वश्यवतां विप्रसन्नमनाघातं च भवति तथानान्यप्राणिनामिति सूत्रार्थः १८ किं
च ण इमं सव्वेसु भिक्खूसु ण इमं सव्वेसु गारिसु नाणासीला अगारत्था विसमसीला य भिक्खुणो नेदं पंडि
तमरणं सर्वेषु भिक्षुषु न इदं सर्वेष्वगारिषु गृहस्थेषु परदारापज्जीविनां व्रतिनामित्यादि किंतु केषांचि
देवापचितपुण्यानां भावलिंगिनां तथा च तत्स्वरूपं न पापमेव अत एवाह नेदं सर्वेषामगारिणां सर्वचारित्रिणा
मेव तत्संभवात् सर्वचारित्रपरिणामे तु सति तेषामपि तन्न्यायतिव्यात् अत एव यतिनां नानाशीला अनेकविधव्रता अ
गारस्थाः गृहस्थाः अनेकविधभंगकोपेतया देशविरतेः विषमशीलाश्च विसदृशशीलाश्च भिक्षवो न हि सर्वे निरमलच
रित्रा विद्यते ऽविकलचारित्रिणो वा स्युरिति तदिह कतीर्थी भवतीति सूत्रार्थः १९ विषमशीलतास्वेत्रिग
मत इति पराह समर्थयितुमाह संति एगेहिं भिक्खूहिं गारत्था संजमुत्तरा गारत्थेहिं य सव्वेहिं साहवो संजमु

उत्ता॰वृ॰ २४८ नराः संतीति विद्यंते एकेभ्यः कथंचन भिक्षुभ्यो गारत्थत्ति अगारस्थाः संयमेनादेशविरत्यात्मकेनोत्तराः प्रधाना
:संयमोत्तराः कुतीर्थिकलिंगवेषिणो नास्तिकादिरहिताः सर्वथाऽचारित्रिणः अतिकष्टेभ्यः सम्यग्दृष्टयो देशचारित्रिणो
गृहिणः संयमोत्तरा न स्युश्च अगारस्थेभ्यः सर्वेभ्य इति अत्र मतिवत्सर्वे न मद्देशविरतिप्राप्तेभ्योऽपि साधवः संयमो
त्तराः संपूर्णसंयमान्वितत्वात् पोत्र वृद्धवादो यथा कोपि श्राद्धः साधुं पप्रच्छ श्राद्धसाध्वोः किमंतरमिति साधुरुवाच मेरु
सर्षपांतरं तदाकर्ण्य व्याकुलीभूतः पप्रच्छ कुलिंगिश्राद्धयोः किमंतरं साधुनिःस्मारतदेव ततःप्रसादमासमादेति उक्तं
च देसिक्कदेसविरया समणाणं सावगा सुविहिआणं न सिं परपासंडा सइमंपि कलं न अग्घंति १ तदेवं लिंगि
नामपि तेषां चारित्राभावात्पंडितमरणाभाव एवेति सूत्रार्थः २० ननु कुतीर्थिकलिंगवेषिणो नानालिंगधा
रा एव तत्कथं तेभ्योऽगारस्थाः संयमोत्तरा इति संदेहापोहायाह चीराजिणं नगिणिणं जडी संघाडि मुंडिणं ए
आइं पि न तायंति दुस्सीलं परिआगयं चीराणि च वल्कलानि अजिनं च मृगादिचर्म चीराजिने नगिणिणं ति आर्षत्वात्
नाग्न्यं जडि त्ति जटावत्त्वं जटित्वं संघाटी वस्त्रसंहतिजनिता कंथेत्यर्थः मुंडिणंति मुंडत्वं एतान्यपि तजन्निजवृ
त्त्या कल्पितानि व्रतिलिंगान्यपि किंपुनर्गार्हस्थ्यमित्यपि शब्दार्थः न नैव त्रायंते न रक्षंति दुर्गतेः कमित्याह दुःशीलं दु
राचारं परिआगयंति पर्यायागतं प्रव्रज्यापर्यायं प्राप्तं आर्षत्वाद्याकारस्य कस्य लोपः न हि कषायकलुषचेतसां ति
रश्चेतेऽपि बहिर्लिंगवृत्तिर्नरकादिकुगतिनिवारणायालं ततो न लिंगधारणं विशिष्टहेतुरिति सूत्रार्थः २१ ननु कथं २४८

दुःशीलतापि तत्प्राप्तिरिति चेदुच्यते पिंडोलए व दुस्सीले नरगाओ न मुच्चई भिक्खाए वा गिहत्थे वा सुव्वए कमई दिवं ।
पिंडोलए व्व त्ति वा शब्दोऽपि शब्दार्थः स तत्र पिंडावलगकोपि स्त्रीद्वारा राजावातां तेस्य मेव कोपि आसांगृहादिमात्र दुःशीलो
नरकात्स्वकर्मोपस्थापितात्सीमंतकादिर्न मुच्यते तत्र चोदाहरणं तथाविधद्रमकः तथाहि द्रमकः कोपि पुरे राजगृहे उत्स
वे सर्वलोकानिते नित्ये वरग्रामसकलेश्वरे २ वैभारगिरिपार्श्वस्थे उद्यानं समागतो नृपदोद्यानिकार्थमायातं जनं द्रुता
नमिस्तत २ तत्रात्तत्र अतिदार्थ पर्यटन्नाप न किंचन व दन्नोद्धिस्वरं दीन वराकमिस्मालितुथः ३ न तु कोपि ददौ
तस्मै लापरीनाय किंचन ततः प्रद्विष्टचित्तः स दु ष्ट धीरित्यचिंतयत् ४ अमी हि ऊर्ध्वशिलया तस्य यं त्वरिव
लं घयंदीनाय न्नमे स्वल्पमपि यच्छंति निर्दयाः ५ प व दस्तु पवेलारं निविष्टान्दुष्टचेतसा कयाचिच्छि
लयाहं सर्वान्चूर्णयामीति चिंतयन् ६ वैभारगिरिमारू ढः सक्रोधाध्मातमानसः सबलेन नाविलग्नैकां शिलांद्र
ढीमचीचलत् ७ ऊर्ध्वं तस्यां विलुठितायां डाकृ ससट्ष कृष्टा भ्रमद्रूमः लुठंत्या समं तस्या एवाधस्तादपाप्ययो
८ ततस्त्याच्छूर्णितत्रः सरोद्र ध्यानानुबंधी द्रमकाविपद्य तमस्तमायां तु विनारकत्वे माप्य प्रतिष्ठानमवापपापात् ९ ।
इति द्रमककथा तातान लिंगंतु व्रमा वैकुगतिनिवारकं ननु तर्हि व्रतं किं सुगतिहेतुरित्याह भिक्खाए वत्ति भिक्षामि
तं त्तीभिक्षाकस्तानि भिक्षादवाविकल्पे अगारिकनत्रनी प्रोक्तः गृहस्थो वा सुष्टु शोभनं निरतिचारतया सम्यग्ज्ञानानुगतया च व्रतं
चोरूपालना सकंयस्येति सुव्रतः क्रामति गच्छति दिवं देवलोकं सुव्रततया व्रतपालनस्यैव ... अपि दिवं क्रा

उत्ता०वृ०
१४९

ग्रहीतिष्ठन्नं जघन्यतोपि देवलोकावासिस्थितःस्यादितिसूत्रार्थः अनेन व्रतपालनमेव तत्त्वतः आगतिहेतुरि
तिशिक्षामितिसूत्रार्थः २२ अथ ये व्रतिशिक्षितोपि दिवं यातीत्याह अगारिसामाइअंगाइं सढ्ढी काएण फासए पोसह
दुहओ पक्खं एगराइं न हावए अगारिणो गृहिणः सामायिकं सम्यक्त्वश्रुतदेशविरतिरूपं तस्यांगानि निःशंकिताकालाध्य
यनादीनि अणुव्रतादिरूपाणि अगारिसामायिकांगानि सढ्ढी श्रद्धावान् कायेनोपलक्षणत्वान्मनसा वाचा च स्पृशति सेव
ते सेवते तथापि पौषधं आहारपौषधादिकं दुहओ पक्खंति प्राकृतत्वात् द्वयोरपि सितेतररूपयोः पक्ष
योः पक्षयोः चतुर्दश्यष्टमीपूर्णिमादितिथिषु एगराइंति अपिशब्दादेकरात्रिमपि केवलरात्रिसंबंधिनमपीत्य
र्थः उपलक्षणत्वादेकदिनमपि न हापयेत् न हानिं प्रापयेत् रात्रिग्रहणं तु दिवा व्याकुल
त्वात् कर्तुमशक्तो रात्रावपि पौषधं कुर्यादिति सूचनार्थं इत्थं च सामायिकांगत्वेन विहितेयदस्य तदानीं पद
र्शनं तदादरख्यापनार्थमिति सूत्रार्थः २३ उक्तमेवार्थमुपसंहरन्नाह एवं सिक्खासमावन्ने गिहवासे वि सुव्वए मु
च्चई छविपव्वाओ गच्छे जक्खसलोगयं एवमुक्तन्यायेन शिक्षया व्रतासेवनात्मिकया समापन्नो युक्तः शिक्षासमापन्नः गृहवा
सेपि आस्तां दीक्षापर्याये इत्यपिशब्दार्थः सुव्रतः शोभनव्रतो मुच्यते मुक्तिमाप्नोति कुत इत्याह छविपव्वाओत्ति छविश्च पर्वाणि
च जानुकूर्परादीनि तद्योगादौदारिकादेहमपि छविपर्व तस्मात् ततश्च गच्छेत् यायात् यक्षा देवा
स्तैः समानो लोको ऽस्येति सलोकः तस्य भावः सलोकता सा इह रूपमित्यर्थः यक्षैः सलोकता यक्षसलोकता तां इयं च देवगता १४९

विदस्यादित्यर्थो देवगतिं आनन्तर्यं पंडितमरणावसरप्रसंगाद्बालपंडितमरणमुक्तमिति सूत्रार्थः २४ अथ प्रस्तुतं पंडित
मरणमेव फलोपदर्शनद्वारेणाह अह जे संवुडे भिक्खू दोण्हमन्नयरे सिया सव्वदुक्खपहीणे वा देवे वावि महिड्ढि
ए अथेत्युपन्यासे यः कश्चित् संवृतः पिहितसमस्ताश्रवद्वारो भिक्षुः जीवः साधुः स द्वयोरन्यतर एकतरः स्यात् तयोर्द्व
योरेकतरः स्यात् तदाह सर्वाणि यानि दुःखानि क्षुत्पिपासा इष्टवियोगानिष्टसंयोगादीनि तैः प्रकर्षेण पुनरुत्पाद
लक्षणेन हीनो रहितः सर्वदुःखप्रहीणो वा स्यादिति संबंधः सर्वसिद्ध एव देवो वा स्यात् अपिः संभावने संभवति हि
संहननादिवैकल्यान्मुक्तेरप्राप्तौ देवोपि स्यादिति । कीदृशो महर्द्धिक इति सूत्रार्थः २५ यत्रासौ देवो भवति त
त्र कीदृशा आवासाः कीदृशाश्च देवा इत्याह । उत्तराइं विमोहाइं जुइमंताणुपुव्वसो समाइण्णाइं
जक्खेहिं आवासाइं जसंसिणो उत्तराः उपरिवर्तिनः उत्तरविमानाख्या विमोहा इव विमोहाः अल्पवेदा
दिमोहनीयत्वात् द्युतिमंतो दीप्तिमंतः अणुपुव्वसोत्ति आनुपूर्व्या क्रमेण विमोहादिविशेषणविशिष्टाः सौधर्मादि
ष्वपि अनुत्तरविमानांतेषु पूर्वपूर्वापेक्षया प्रकर्षवंत एव विमोहत्वादीनि विशेषणानि तथा समाकीर्णा व्याप्ताय
क्षैर्देवैरावासाः प्राकृतत्वान्पुंस्त्वलिंगत्वं सर्वत्र देवाश्च तत्र यशस्विनः श्लाघान्विताः २६ तथा दीहाउआ इड्ढिमंता
समिद्धा कामरूविणो अहुणोववन्नसंकासा भुज्जो अच्चिमालिप्पभा दीर्घायुषः स्थिरजीविनः ऋद्धिमंतो रत्नादिसंपद्युपे
ताः समृद्धा अतिदीप्ताः कामरूपिणः अभिलाषानुरूपरूपविधायिनः अनुत्तरापेक्षया चैतद्युक्तवात् अधुनोपपन्न

उत्ता॰ध्या॰
२५०

संकाशा सञ्ज्ञा लोलचादवकल्पा। अनुत्तरेषु दिवसौख्यत्यादियं वेदा उत्तुल्यमिवस्यात् खाज्ञातित्वयामः श्यत्ता
ताप्यत्र्चिर्चिसालिनः मूर्यौ समहत्वप्रत्नायेषां तत्तथा नत्वकस्याकीस्यमाइत्यीद्यतिरस्तीतिसूत्रार्थः २७ उपसंहर्तुमा
ह ताणि ठाणाणि गच्छंति सिक्खित्ता संजमं तवं भिक्खाए वा गिहत्थे वा जे संति परिनिव्वुडा तानुक्तस्वरूपाणि स्थानानि
आवासानुगच्छंति शिक्षित्वाभ्यस्य संयमं सप्तदशभेदं तपोद्वादशभेदं भिक्षादा वा गृहस्था वा ये तत्रोपहिचलत्वा
त्ययः ये शांत्या उपशमेन परि निर्वृता विध्यातकषायाग्न … ल्लाः परि निर्वृतास्त वंतीति भावः इति सूत्रार्थः २८
एतच्च विज्ञायमरणापि मन्त्रात्मानं यथाशरलक्ष्ये … तचाह तेसिं सुच्चा सपुज्जाणं संजयाणं वुसीमओ न
संतसंति मरणंते सीलवंता बहुस्सुआ तेषां … म … नै तेषां अक्षस्वरूपाणां यतीनां श्रुत्वा आकर्ण्य इवैकि
स्थानानावा हिमि ति भावः कीदृशानामित्याह सत्पूज्यानामि - इ दीनां ङ्ज्याः सत्पूज्यास्तेषां संयतानां संयमवतां वुसी
म ते ति प्राकृत नसंत्रस्यंति नोद्विजंते मरणांतमेवप्राप्ते वा शीलवंतश्चारित्रवंतो बहुश्रुता आगमवचः श्रवणाद्वधि
यः अयं भावः अज्ञातधार्मिकगतयोऽनुपार्जितधर्माणश्च मरणादुद्विजंते यथा कास्मा लिंगंतव्यमिति न तु निश्चि
तसद्गतिगमनाउपार्जितधर्माणः यदाहुः चरितो निस्पल्लेषो धर्मो द्विमियेति निर्वृतः स्वस्थः मरणादपि नो द्विजते स्म
त्कृतोऽस्मीति धर्मात्मा २ इति सूत्रार्थः २९ इत्थं सकाममरणस्वरूपमभिधायशिष्योपदेशमाह तुलिआ विसेसमादाय द २५८
याधम्मस्स खंतिए विप्पसीएज्ज मेहावी तहाभूएण अप्पणा तोलयित्वा परीक्ष्य बालमरण पंडितमरणे विशेष्य

बालमरणात्पंडितमरणस्य विशिष्टत्वं आदाय गृहीत्वा दयाधर्मस्य यतिधर्मस्य च स्यगम्यत्वात् विशेषम प
रूप धर्मतिशा … लक्षणमादाय ज्ञात्वा क्षमया करणत्तया विप्रसीदेत् प्रसन्नतां लभेत न तु कृतद्वादशाव
र्षसंलेखनस्तथा विधतपश्चिरन्निजां अंगुलिं भंगादिना कषायमवलोकयतस्तथा चीमर्यादा अवनीत घातत्तन यथा मर
णकालात्पूर्वं मनाकुलमनात्तत्वं मरणकालेपि तथा स्थितेनात्मनोपलक्षितः इति सूत्रार्थः ३० तिउ मत्तर्श्री
कृतस्य दित्याह तओ काले अभिप्पेए सड्ढी तालिसमं … तिए विण इज्ज लोमहरिसं भेअं देहस्स कंखए ततः
… योपशांतेरनंतरं कालेमरणकालेमरत्नतिप … त अतिक्रांते कदाचमरणमभिप्रेतं पदायोगाना
र्पति सहितिश्रद्धा श्राद्धता दृक्षामरणत्तयोके … अं … ति केसमपिगुरूणामिति भावः विनयेद पनये द
रम हर्ष हा अहं मरिष्यामीत्यति प्रायोदृष्टवान् मांघ … कं … चा तदंविनाशं देहस्य कार्पज्ञ दिव कांदेतल्पकापरि
कर्मतियानउमरणारोमया द्व्ययचानस्याइतिसूत्रार्थः ३१ निगमयितुमाह अह कालम्मि संपत्ते आघायाय स
मुस्सयं सकाममरणं मरइ तिण्हमन्नयरं मुणी त्ति बेमि अथ मरणाभिलाषातंतरं कालेमरणकाले संप्राप्ते निष्क
रस्या आयसीमा मउणीजह इहं इ … त्रैवं बाररसमंवच्छरिअं अहसंलेहलोकारइ इत्यादिना क्रमेण समायाते
आघातायसंलेखनादिक्रमेणविनाशायमसमुच्छ्रयं तिस्यादिव्यतयाअथ … यस्यातः कार्मणमेदेहस्य बहिरौदारिकं
गस्य किंभूतं दित्याह सकाममरणं सकामस्येव सामिलाषास्य वमरणं सकाममरणं तेन म्रियते त्रयाणां भक्तपरिज्ञा इंगिनी पादपो

उत्त॰वृ॰
२५१

णामगामत्स्यन्तरेणाऽऽसूत्रणादिहितक्रियानयः सर्वत्र मुनिः सं भूरिति सूत्रार्थः ३२ इति ब्रवीमीति प्राग्वत् इति श्रीतपा
गच्छीयमहोपाध्यायश्रीविमलहर्षगणिमहोपाध्यायश्रीमुनिविमलगणिशिष्योपाध्यायश्रीभावविजयगणि
समर्थितायां श्रीउत्तराध्ययनसूत्रवृत्तौ पंचमाध्ययनं संपूर्णम् ५ उक्तं पंचमाध्ययनमथ क्षुल्लकनिर्ग्रंथीयाख्यं षष्ठ
मारभ्यते अस्य चायं संबंधोऽनंतराध्ययने मरणविभक्तिरुक्ता तच्चानंतपंडितमरणमुक्तं तच्च विद्याचरणसंपन्न २
नां निर्ग्रंथानामेव स्यादिति तत्स्वरूपमनेनोच्यते इत्यनेन संबंधेनायातस्यास्यादौ निर्युक्तिकारोक्तं पंचनि
र्ग्रंथस्वरूपं वृहट्टीकातो ज्ञेयमत्र तु सूत्रमेवोच्यते य ते नावंत जावंत विज्जापुरिसा सव्वे ते दुक्खसंभवा ।
लुप्पंति बहुसो मूढा संसारंमि अणंतए १ व्या॰ नो य न्तः स्मिन्न विद्यते विद्यातत्त्वज्ञानात्मिका येषां ते अ न५
विद्याः अज्ञानाः पुरुषाः सर्वे ते दुःखस्य संभव उत्पत्तिर्येषु ते दुःखसंभवाः इत्थं भूताः संतो लुप्यंते दारिद्र्यादि
भिः पीड्यंते बहुशो वारंवारं मूढा हिताहितविवेकशून्याः संसारे भवे अनंतके अंतरहिते अत्र निर्ग्रं
थस्वरूपज्ञापनार्थं विपरीतमुक्तं इति भावनीयः अत्र चायं कथानकसंप्रदायस्तथाहि एकः कोपि दुर्मतिर्दरि
द्रः पुत्रो नामवणिक्तिः कृष्यादि कुर्वन्नपि नो तत्फलं किंचिदासदत् २ ततो गृहाद्विनिर्गत्य द्रविणोपार्जनाय
सः उपायान्विविधान् कुर्वन् स्थितो बहून् समस्तभूतले ३ न तु किंचिदपि प्राप धनं पुण्यमवाप्य अपुण्यतः कलिरि २५१
व नष्टो भुवं हि ना भ्रमन्नेवं निष्फलश्रमणोनाथ दिर्विमनाः स्वयं पर्यटित्वा रतिष्टिनालात शुश्रमादिसमाश्रवे ।

नृ ४ सचान्यदा कश्चिज्ञाम निशिवासार्थमागतः तस्मिन्देवकुले स्थाने तापिनः स्वविवताद्रुयां ५ तत्रैव स्थितेऽन्यस्य
एवादेवकुले तत्र विद्यासिद्धः करेत्तपाणिः पुरुषः कोपि निर्ययौ ६ सोपि तत्कुलमस्य वर्णीवादीदति मनोरमं क
त्वा सहर्वस्त्राय्या सन्नतायादिसंयुतं ७ तेनाथ कामकुंभेन तत्र त्वाक्षिनिर्मितरविले मैत्रस्विमाशुकलोगा॰ नमलिः × नं॰को ×
सदानुदान् ८ सेवनाराब्धनातव तत्सर्वमपिसत्वरं तत्स्वरूपं तदखिलं डःस्वमर्थोददर्शसः ९ दध्यौ चिवं निष्फलेन
किमायासेन मेऽन्वना एनामेवाध्याम विषी कामिताथद रङ्गम १० ध्यात्वेतिसेवनं तस्य कुर्वन्विनयसर्वकस्त
तत्मनोवशीचक्रे विनयाधनं किं नाववत् ११ ततः सि द्ध उमाह वत्सवहि किं तमभीप्सितं विनासमिहामेवा।
द नकेनापिविधायात १२ सस्मा वाडुं ऋमनो य वा रिद्वाणाम्नि विजतः न श्रान्नाभिधनं किंचित्स्वा ।
यत्नेर्विविधैरपि १३ दोस्थ्यास्यैवापनोदाय चक्षुर्मी म महीतले भ्रमितमिवोपांतं न तत्कोपिविसुंचति
१४ चवोपकारिणापेस्य इत्यविद्यानुधांस्तुदं द्वारिद्यश्री अमंताप सप्तुन्नमः श्रितोस्म्यहं १५ ततपसन्नमहाभाग
मह्याकरुणधाम्न चहक्तु खोपशोगस्या असेतोत्यगश्रितवत्सला १६ तं कृत्वाध्यातवान्सिद्ध उमानवमहोऽत्रयं इत्व
स्थापरोत्तमो जायते त्वत्रामात्तरः १७ ध्रुतं समनुरुपाणांव दीनादीनास्तुपक्रिया तदस्योपकृतिं कृत्वा करोमि सफ
लं जनुः १८ ध्यात्वेत्स्वेसिद्धविद्यः किंतु विद्यां ददामि ते विद्या तिमंत्रितं कुंभ मथवेतिनिगद्यतां १९ लोगालोगोस्तु
कस्त्वोष विद्यासाधनलोलुकः विद्याधिवासितं कुंभमेवदेहीस्तुदायतं २० विद्यासिद्धस्ततस्तस्मै सद्यस्तं कलशं द

दिः स्वाकृतीकृतेस्वर्द्धे विलंबंतावलंबते २२ उत्स्वमात्रीपितं कृंल मादायामोदमेदुरः यायोरमीकिंजयाम मि
उन्नाह। तिर्ध्योवचेतसि २३ देशांतरशाश्वयाकिं पीनयापितयाश्रिया यांविहिषाणपश्यति यावमित्रिर्नतुष्यते २३ इत्य
१५२ सोपरमादात्मा कृष्णावेश्यमादिकामितं स्व बंदत्तुत्तडेलोगान् बंधुमित्रादितिःसमं २४ स्वतःसिद्धेष्वसोगा
किंमलिरितिहृदयः तदाकृष्णादिकर्मीणि सुसुत्तसूस्यबंधवः २५ धवादीनां पशूनांच रक्षांचक्रुर्नतेजडाः ।
×स्म× ध्यानश्यंतितेतत्सेपि तिष्ठघाकिमरक्षितं २६ सुखीकृतो सुनाबंधु सुक्तोहमितिसंमदाव पीतासवेन्यदास्कंधा
दितकंलोतनत्रसः २७ उन्मत्तस्पकरात्तस्य विद्यु तः कलशास्ततः सद्योत्कंत् भत्ताग्य दीनास्यवमनो
प्र× रथः २८ कलत्रावपत्रं तबतं वित्तवादिः व नो गंधर्वनगर मिव रमंतिरोदधे २९ कालं
त्वयाप्राप्ययाव संपदारहितात्मशांततास्त्वत्सव न् उक्तं सर्वेन्याविष्यतादितिः ३० अवप्रागेवतां वि
द्यामग्रहीष्यसवेश्वयं एकस्यतस्यतेंगीन्य मकरिष्यत दापठं ३१ विद्याविनाउकलत्रा ताहवांकार्तुमिस्सपः
लिस्यंद्वेग्यसांगत्यादत्यंतथ्याकुलोलवत् ३२ यथाश्वमायदउपात्तविद्य स्यामं दधौदुःखनिर्दिवालाल ता
ड्गितोन्येपिलक्षंतितद्दु ज्ञानेविनाडरणमानकतेदं ३३ इतिविद्याहीनवेडारवकाष्ठतिस्त्रार्थः २ यत्स्थवं
तातायकार्यनिदाह समिस्कपंडितस्य पासज्जाइस्ते वक्त्र आपणासवामसिन्ना मिनिंत्यएसुकप्पर समीक्ष्य १५२
लोहापंडितसन्नातत्र विवेकनिष्ठः वहूनि यस्मादवमविद्यावंतोप्युत्पतेतस्मात् किंममाहात्म्यासेत्या

दि पात्राद्रवपात्रात्त्यंतपारवश्याहतवोलायीदिसंबंधस्यएवतीवमोहोदयादिहेतुतयांजातः वामकेंद्रिया
दि जातीयघानस्तल्लापकत्वान्मार्यःपाशाजातिरेषा स्ताश्वकृत्स्नेतावविद्यारहितानांविद्युमिदेवन् किंअपी
दित्याह आत्मनात्वयंन उपरोपरोधादिना सद्योजीवित्यादितःसत्यःसंयमस्तएषायज्ञावघायन् किंचमैत्री
मचसावेक्ष्तेउष्टविद्यादिप्राणिकल्पयेकुर्यादितिस्त्रार्थः २ अपरंच मायापिआप्तमालाद्यालक्षाउ
त्ताय उरसा नांत्येतममतालायं सुख्यंतस्मसकस्तुणा द्वर्वीदस्यष्टं नवदं त्रुसतिस्वषावधः उरसत्ति उरसि
त्ववामरसाःस्वयसुत्पादिताःइत्यर्थः नालनममघीत्र मा चाद्ययोममत्राणायरक्षणाय लुप्यमानस्यस्वकर्म
णाज्ञानावरणीयादिनेति ३ तिनस्थ एत्रमहंसा प हा एणासेममित्रदंसणे विंदागहिमिणं च नकं
रवडवसंघव पनमंततेरोक्कमघेस्त्वेदेदपाहत्तु द्यां प. इयदवधारयत् शमितसुपशामितंदर्शनंप ×पाश्चेत्रि×
त्वात्वान्मिथ्यात्वात्मकंयेनसशमितदर्शनःसम्यग्दृष्टिः। सत् विंदत्तिस्त्रवत्ताविद्यादृष्टिविषयान्निघ्न
स्त्यायाः संदंवस्वजनादिप्रेम नत्विवकांक्षेदत्तिलाप्तं पूर्वसंस्तवं दर्वपरिचयं एकयामोषितोयमित्यादिकं यतो
नकोपिडुःखात्पत्राता अत्राउरवात्राणायधर्मवितनतिस्त्रवद्यार्थः ४ एतामेवार्थविशेषतोनूद्यास्यैवफलमा
ह गवासंमणिकुंडलंपसवोदासपोरुसं सव्वमेअं चइत्ताणं कामरूवीभविस्ससि गावश्च अश्वाश्चगवाश्वं अश्वागा
साश्चेनधेनवोह्यस्ताच्चरह्यंते पशुवाच्यानयोः एषघुपादानमत्पतोपञ्चोगिवेनवाभन्यात् मणयश्चनेन्द्रका

उत्ता० २५३ ताद्याःकुंडलानि च कर्णालंकरणानि मणिकुं डलं उपलक्षणं चैतत्स्वामी दीनां सर्वभूषणानां च एतावो तिडकादयः
रामाख्य इत्याद्याः णकंमेति मत्ववात् पिसाचियं च उत्तरमस्य दीयमाणे तत्पदं सर्वमवितत्त्वं वीक्षत्वञ्ज्ञा
हित्वा संयमं गीकारणेतिलावः कामरूपी तविष्यसि इति वैक्रियकरणाद्युतेकलद्धियोगात् परत्रैवदेवत्वात्
रतिसूत्रार्थः ५ स्तुनर्हिसीयगाथाक्रमत्यक्स्वरूपामवशिष्यरत आह घावरंजंगमंचेव धणंधन्नं उवरकरं पच्चमाण
स्सकामादिं नालं दुक्खाउमोत्तुणे स्थावरं इहारामादिजं गमं पत्न्यादि च वत्निसमुच्चये धनधान्ये प्रतीते उपस्क
रं इहोपकरणं पतनिकर्मतिः पच्चमानस्य जीवस्य ना लं न ष्प्रत्नणि दुःखाद्विमोचनेत्यतिसूत्रार्थः ६ तत
श्च अज्झत्थं सव्वओ सव्वं दिस्स पाणे पियायए नहणे पा णिणो पाणे भयवेराउ उवरए अज्झत्थमिति
चवाद ध्यात्मस्थं तत्राध्यात्मनि तिष्ठतीति अध्या त्म स्थं तत्रादि स्वात्वादि सर्वतः इष्टसंयोगानि
ष्टवियोगादिहेतुत्यो जातमिति शेषः सर्वं सकलं दिस्सेति द्वाविंशत्यादिस्वरूपेण वक्ष्यर्थ आत्मसमानत्वात् प्राणि
स्थजीवान् पियायए पिति प्रियआत्मायेषां ते तथा तान् बहुहिरण्यकोटिस्तत्योपालयकुमारादिवाम्यस्य वमारक
लिप्यहृष्टान्ततः हृष्ट्वा उद्वन्यात प्राणिनः प्राणान् इंद्रियादीन् प्राणिन इत्यत्र जातिवादेकवचनं कीहशः सन् त्याह
भयं चवरिति वैरं अपरेपात्मयदिरं तस्मादुपरतो निवृत्तः इति सूत्रार्थः ७ एवं हिंसाश्रवनिरोधमुक्ता
[illegible] आश्रवनिरोधमाह आदाणं नरयं दिस्स नायइज्ज तणामवि दोगुंछी अप्पणो पाए दिन्नं भुंजिज्ज भोयणं २५३

आदीयते इत्यादानं धनधान्यादि नरकहेतुत्वान्नरकं दृष्ट्वा अवधार्य नाददीत न गृह्णीयात् तृणमपि आस्तां हिरण्य
आदिकं उत्तरार्द्धं जीवनमित्याह दोगुंछी जुगुप्सावानात्मानं आहारं विना धर्मधुराधरणाक्षममित्येवं शीलो जुगु
प्सी न उदरमादिलिप्तः आत्मनः संबंधि ति पात्रे न तु गृहस्थभाजने तत्र तु जाननस्य पश्चात्कर्मादिदोषसंभवात् दत्तं गृह
स्थैरिति शेषः भुंजीत भोजनमाहारं अनेन परिग्रहाश्रवपरिहार उक्तः तदेवं तन्मध्यपतितस्य ग्रहणेन गृह्य
ते इति न्यायान्मृषावादादत्तादानमैथुनलक्षणाश्रवत्रय निरोधमुक्तं भवतीति सूत्रार्थः ८ एवं चाश्रवविरमणा
त्संयमः तत्र केचित्पापानिवृत्तिपद्यन्ततः प्राद्दर्शायि तुमाह इहमेगे उमन्नति अपच्चक्खाय पावगं आ
यरिअं विदित्ताणं सव्वदुक्खा विमुच्चइ इह जगति ए क केचित्परतीर्थिका स्तु मन्यन्ते मन्यन्ते अप्रत्य
ख्याय अप्रत्याख्याय इति वपलक्षणात् प्रत्यत्वे तिचयथा यत्या ९ ख्या य अनिवार्य पापकं प्राणातिपातादि आयरिअं
ति आचारिकं निजनिजाचारस्वरूपानुष्ठानं तदेव विदित्वा यथावदावबुध्य सर्वदुःखात् शारीरमानसाद्वि
मुच्यते यदाक्षाः पंचविंशतितत्त्वज्ञो यत्र तत्राश्रमे रतः जटी मुंडी शिखी वापि मुच्यते नात्र संशयः १ तेषां हि ज्ञान
मेव मुक्तिकारणं न वित्तयाह न हि रोगिणामभ्योषधादिज्ञानादेवारोग्यलाभः किंतु तदासेवनादेव तद्विलावः
एवं ज्ञानावरणादिकर्मत्यापि महाव्रतात्मकपंचमोपलक्षितक्रियां विना कथं मुक्तिरिति तान्विवमन्तालो
यत्पाकुलिता बालाःलन्तः स्वैवात्मानं संस्थापयंतीति ए नवाचावद्वर्णताअकरितायन्धमारक्पर यांतामत्वाः ४ २४

आचारां
१५४ इत्येतेणा वयाद्वीरिद्धमात्ररणं समासमांसंतिश्रुष्यं त्वंगता ग्रकमात्रज्ञानमेवक्षस्यंग मितिकवंतः अकंवतिस्रत
क्रस्तयानुष्ठानं बंधमोक्षयोः प्रतिज्ञास्त्रुयमो बंधमोक्षप्रतिज्ञात हंतो बंधमोक्षप्रतिज्ञिनो विद्येते बंधमोक्षा।
वित्येवमादिन एव नतृतथानुष्ठापिनः वाग्वीर्यं वचनशक्तिर्वाचालतेतियावत् तदेवानुष्ठानशून्यं वाग्वीर्यमा
त्रेतेन समाश्वासयंति ज्ञानादेव वयं मुक्तिया स्याम इतिस्वमयंत्यात्मानमितिसूत्रार्थः २१ न च तद्वाग्वीर्यं त्राणा।
यस्मादित्याह ण चित्ताभासाया तासा कओविज्ञाणुमा सणं विसन्ना पावकम्महिं बाला पंडियमाणिणो न
निवचित्रा प्राकृतसंस्कृतादिकाभाषा त्रायते रक्षति लाघ व चनात्मिका पापादितिसावा स्यादितदर्चितया विम
णिमंत्रौषधीनां प्रस्तावइति मंत्राद्यात्मिकाला पा त्रा णायनाविनीत्यांवा कपोतायाह कुतोविद्याया
वि चित्रमंत्रात्मिकायाअनुशासनं शिक्षणं विद्यानु शा सनं त्रायते पात्र कुतोपि तस्मात्राद्वेवमुक्तोवाषानु
शासनादेयर्थेप्रसंगइतिलाव. यत्र विद्यानुशासनं त्राय णायत्वाजाप्तकौहृशाइत्याह विसन्ना नि विविधं सन्ना
४२४ मग्नाः पापकर्मस्तु हिंसादिषु कृषादिवसततकारितयेतिलो कुतस्त्वेवं यतस्ते बाला हृव्यः पंडितमात्मानमन्यंतइ
ति पंडितमानिनः अयंभावः ये बालाः पंडितमानिनस्तस्ते स्वयं सम्यग्ज्ञानान्नापरोक्षतेषु त्स्त्रपुंदेशाचकुक
र्माणित्यजेयुर्नतत्ततद्विसन्नाएवासीरन् येतु बालाः पंडितमानिनस्तेनुस्वयमसत्तात्र्यप्रज्ञादगर्वादन्यज्ञातिनमना २२८
अयंतीतिसमासार्थःस्त्रुरितिसूत्रार्थः २२ अथ सामान्यतरोपवस्मिकिंपक्षप्रत्यपिनीदोषमाह जेकेइसरीरसत्ता वन्नेरूवे

अ सव्वसो मणसा कायवक्केणं सव्वेते दुरकसंभवा येकेचिच्छरीरसक्ता लालनात्पंजना इहलोकादिति वर्णायवान्तं तथावर्णी
गोरश्वादिके रूपे सौंदर्ये वा आद्यातत्स्पर्शादिषु च सक्ताः आसक्ताः सत्त्वसातिसत्त्वाकर्षेया स्वयं करणकारणादिभिः सर्वे
प्रकारैर्मनसा कायवचसा न देहावर्णादिमतप्रसक्तविषयाः इतिध्यानात् कायेन रसायुपलालनवाक्येनरसायवादि
प्रशस्यपणसादीत ज्ञानादेवमुक्तिरित्यादिवादिताऽदुःखसंभवाः इहामुत्र च दुःखलाजनमितिसूत्रार्थः २२ यथा चे
तदुःखलाजनतत्स्याद्र्शीयन्नुपदर्शसर्व स्वमाह आ व न्नादीदमवाणं संसारम्मिअणंतए तह्मासव्वदिसंपस्स अ
प्पमत्तोपरिव्वए आपत्ताः प्राणादीप्रीमताद्यतंतं अ श्च नमित्राथ्मंतं अन्यान्यत्सवत्कमण रूपमार्ग संसार अनं
तात्तअपर्यवसानदुःखान्यनुभवंतीतिभावः त म्ह त्तियस्मादेवमतमुक्तिमार्गविरोणाऽदुःसंरवेत्त
वास्तस्मात् सव्वदिसंति सर्वदिशः प्रस्तावादावाष ला वदिशोष्टादशालेदाः पुढविजलजलणवाया
४ मूलाय रवंधद्रअग्गपोरबीआय पु बिएतिरिच उ२२ पणिंदितिरिअ ४ राय नारया १६ देवसंघाय १७ १४ समं
छिम १५ कम्मार्ध्दकम्म भूमिगनरा १८ तदंतरद्वीवा १८ त्तावदिसाउदिसमिति संसारीतिअयमअर्थः २ इतिगा
था द्वयोक्ता १८ प्रपत्रुअप्रमत्तः प्रमादरहितः यथातथा पर्यकंडियादीनांविराधनानस्यात्तथा तथा नत्यनिर्लवतित
थापरिव्रजेः संयमाधनियायाः स्तुनिाप्नतिसूत्रार्थः २३ कथंपरिव्रजेदित्याह बहिआवहमादाय नावकंखेकयाइ
विउवकम स्व यरुय ऊर्ध्वदेहं उत्तुद्भर बहिर्ल्लिसंसाचादितिगम्मात ऊर्ध्वस्तेपरिस्थितमधीनमोक्षमाचायतुद्धी।

त्रा मत्वेतद्वयतितव्यमिति निश्चित्य जावकांक्षद्विषयादिकं नाभिलाषेत् कदाचिदपि उपसर्गपरीषहैराकुलितत
स्यापि आस्तामन्यदा एवं च सत्याकांक्षाकारणादेरुत्सारणमप्युक्तमित्याशंक्यापोहार्थमाह सर्वं दुर्वकालला
दियकर्मतिक्रमणार्थं इमं प्रत्यक्षं देहं समुद्धरेत् उचिताहारादिना परिपालयेत् न चारणस्य विशुद्धिहेतुत्वात्
त्यागे हि सर्वात्मत्याविरतिः स्यादुक्तं च सव्वत्थ संजमं संजमाउ अप्पाणमेव रक्खिज्जा मुच्चति अतिवायाउ पुण
विसोही न याविरई १ ततो निरतिचारतया शरीरोद्धर णमपि कर्तव्यमिति सूत्रार्थः ७ इह च निरतिचार
तामेव विधिमाह विविंचकम्मुणो हेउं कालकंखी परि व्वए मायं पिंडस्स पाणस्स कडं लद्धूण भक्खए विविच्य
पृथक्कृत्य कर्मणो ज्ञानावरणादेर्हेतुमुपादानकारणं मिथ्यात्वाविरत्यादिकं कालमनुष्ठानावस
रं कांक्षतीत्येवंशीलः कालकांक्षी परिव्रजेदिति पा ठ न मात्रां यावत्या संयमनिर्वाहस्तावतीं ज्ञात्वेति गम्यः
पिंडस्यौदनादेः पानस्य च सौवीरादेः स्वाद्यस्वाद्यादेः तं उपपत्तेः प्रायस्तत्परिभोगासंभवात् कृतं स्वार्थमेव
हि गृहस्थैरिति गम्यं लब्ध्वा पिंडादिकामवलब्ध्वा प्राप्य भक्षयेदिति सूत्रार्थः ८ कदाचाशनं च न दिनान्तरा
द्युत्तरे स्थापयेत्याह सन्निहिं च न कुव्विज्जा लेवमायाइ संजए पक्खीपत्तं समादाय निरविक्खो परिव्वए सन्निधि
संनिधिः समयप्रसिद्धा दिनान्तरेऽभोजनार्थं संस्थापनं तं न कुर्वीत च । इदानीमपि स्यात् तत्राह लेपमात्रया यावता २५५
पात्रं लिप्यते तावन्मात्रमपि सन्निधिं न कुर्यादास्तां बहु संयत इति किमेवं पात्राद्युपकरणसन्निधिरपि न कार्य इत्याह प

रक्षीत्यादि पक्षीव पक्षी पात्रं पत्रकल्पादि भाजनं उपलक्षणत्वाच्छेषोपकरणं च समादाय गृहीत्वा निरपेक्षो निरभिले
षः परिव्रजेदयं भावः यथा पक्षी पत्रं समवायमादाय याति तथायमपि पात्रादिकमिति तत्रस्थ एव तदसंयम परिम
पंती कुर्यादत्र सन्निधिकरणे न दोषायेति सूत्रार्थः ९ कथं तु निरपेक्षः परिव्रजेदित्याह एसणासमिउ लज्जू गा ५०
मे अणियओ चरे अप्पमत्तो पमत्तेहिं पिंडवायं गवेसए एषणायामुत्पादनग्रहणग्रासविषयायां समितः उपयुक्त
एषणासमितः अनेन निरपेक्षत्वमुक्तं लज्जा विलज्जा संयम स्तद्वान् ग्रामे उपलक्षणत्वान्नगरादौ च अनियतोऽ
नियतवृत्तिश्चरेत् विहरेत् अत एव निरपेक्षश्चासौ विहारका चरंश्च किं कुर्वीतेत्याह अप्रमत्तः मद्यप्रमादात्प्र
ष्टः प्रमत्तेभ्यो गृहस्थेभ्यो विषयादिसेवनासक्तेभ्यः च ते पिंडपातं भिक्षां गवेषयेदिति सूत्रार्थः १० इ
त्थं संयमस्वरूपप्ररूपणद्वारा निर्ग्रन्थस्वरूपमुक्तं भवेत त्ति जमविकल्पितमित्याह एवं से उदाहु अणुत्तरना
णदंसणधरे अरहा नायपुत्ते भयवं वेसालिए वियाहिए त्ति बेमि एवमनन्तरमुक्तमाह सेति स स्वामी उदा
हृतवानुक्तवानित्यर्थः अनुत्तरज्ञानी सर्वोत्कृष्टज्ञानवान् तथा अनुत्तरं सर्वोत्कृष्टं पश्यतीत्यनुत्तरदर्शी सामा
न्यविशेषग्राहितया दर्शनज्ञानयोरितीदं चोदकः क्रमेणैव ग्रहणाद्दंसणाणं अविसेसिअंनाणंति अनुत्तरज्ञा
नदर्शनी युगपदुपयोगाभावेऽपि लब्धिरूपतया अस्त्येवेत्यनुत्तरज्ञानदर्शनधरः सर्वविशेषणस्यापि स्थितान दर्शी
त्योरुपयोगस्य भिन्नकालतोक्ता ततश्चोपयोगपक्षे चैतद्युगपदिति न कालनावीति व्याख्यातः कस्य विन्यास्य तत्र

उत्तरा। १५६

क्षमाउत्तमस्तज्ञात वर्द्धमानधरइति जिनपेन मनः श्रुदेहतो विकरो ज्ञातउदारदर्शितस्यसा घदमिद्धार्धसंवत्तो श्रीवर्द्धमानजि
नः तत्रभवान् समये ऽध्यायी दिसा नविशालाः शिष्या यस्य प्रवृत्तयो वा गुणाविद्यातयस्य सविशालिकः श्चाचादिर्णति य
राख्यातासारूवमउजाश्चराणां पर्षदि धर्मस्यकथयितेति सूत्रार्थः ११ इति ब्रवीमीति प्राग्वत् इति श्रीतपागच्छीयमहो
पाध्यायश्रीविमलहर्षगणिमहोपाध्यायश्रीमुनिविमलगणिशिष्योपाध्यायश्रीभावविजयगणिसमर्थितायां श्री
उत्तराध्ययनसूत्रवृत्तौ पंचममध्ययनं संपूर्णं ५ व्याख्यातं पंचमध्ययनं सांप्रतमीस्त्री यानिर्ग्रंथसं मत्र्यते अ
स्या वाच्य संबंधः इहानंतराध्ययने निर्ग्रंथयोक्तं तवरम श्रु द्वपरिहाराद्वश्यात तद्गृहिद्वारक्कविपश्चेदाप्यु
नीता तत्त्वदृष्टापदर्शनशाराक्कारस्याद्वितिरम श्रु द्वि श्रेषदर्शिकोरघादिदृष्टान्तप्रतिपादकमिदमार
भ्यते इत्यनेन संबंधेनायातेस्मिन्नध्ययने दृष्टांतपंचकं वा वं यदाह निर्युक्तिकृत् उरभ्र१ काकिणि२ अंबए ३
र ववहारथसायरवे ५ पंचेपदिंता उरभ्रो जे अभिसुउक्क याए १ तत्रादावुरभ्रदृष्टांता निरूप्यकादिदृष्टादिनर
उदाएत्तसस्तुद्विस्स केउएमिजएलयं उअरांभवसंदिन्ना पोमजाविमयंगणा यावत्कदाद्वरणोपदर्शनं श्री
दिरएत विविधकार्यउअंज्ञाप्यात परिजनो सिम्लागतः त्यादेशः प्राघुणकस्तस्सतु दिउप उपवासोपयमेध्यति न
मात्या तद्धिजनो स्यद इति विचित्य कश्चित्पर लोकविरपेक्षः पोषयेत् एलकमुरणकं कपतिल्लस्द उदनं कुत्तसोपं
तद्योगपोषयेत्लोपमक्षणचिक्तं एवं संतु तमाधादित्वं स्या नदयतो लोकस्यत्पे प्यप्यपयेनतुम्भवेन समस्यादरव्यापा १५६

स्वी अपि संभावनसंभाषते द्विलोप्यस्वं विधे तुरुक्कार्मति स्वकं गणस्वकीयस्यदर्शणे अयमेवदिति मुक्ताः कदा
चित्क्रीडनादिवदाती विषकं गणइत्यादिमितिसूत्रार्थः २ ततो सौ कीदृशो भवतीत्याह तमेष्ठपरिवृढे जायमएमेद्दो
उदर पीणिए विउलदाद्द आएसपरिकंखए ततइत्यो दमादिनोत्तना सइपुष्टः पुष्टउपचितमांसतयाहृष्टिमान् परिवृ
ढः समर्थःजातमेदा उपचित वउर्धमउः अतएवमहोदरो हृदज्वरः पीणिउ स्निग्धितायथाकालमुपदौकितादा
रादिभिरव विउलो विशालदादःसति आदेसंपरि कांक्षतीवपरिकांक्षति इव वारशाराल्लकस्यपाद्घूर्णकालिर
काशम्भातपिपादवमुक्तं तदादेशायाणा सो जा तइति ज्ञानेमदव्यमानव्यात् ताद्यागपश्चात्मिह्रतीसुपचा
राद्याते यथादिवरावीकनीवरमनिद्धा। व पि तमिह्रतीसुच्यतइति सूत्रार्थः २ ततश्च जावन्नएइ
आएसे तावजीवइ सेडुही अह पत्तमि आएसे सी सं छित्तूण भुज्जइ यावन्नैति न समायाति आदेशः तिषि
स्वावज्जीवति प्राणान्धारयति स उरभ्रो दुःखीव ध्यमं उनमिवासो दनादेरदनस्यदा ने अहत्यादि अथानंतरं
प्राप्त आगतआदेशा शिरास्त स्कंवित्वा हिंसाविषयतुछतेन वा भीतिर्नाप्यपूर्वकं भक्षते लितिशेषः अयमर्थः सं
प्रदायः तथा दिनगर कापि हस्वः कापि निस्क्रपः वरस्य बालकं कंवित तापाषाति विरस्ततव २ श्लाघ्य वर्मज्वल
स्कारं इत्यक्षावहलक स्वपितां गंदरिशदि रागालं कृतं त्यघने २ तदातिपीनवपुषं श्रुवाधिपतिबालकाः की
डाकारैर्विविधैः क्रीडयंत्यव उत्तव्यतरं २ तु मंतं वद्दलालन्यमानं श्रुद्धोपयोपितलकैः विदृकंगेङ्गसमात्रा गोपि

उत्तरा॰ २५१

तंनपाये प्रय॥४॥ भिद्दतीतेनरासेक्ता हेतुःपरुद्धवचनकं क्रतोहेतोरिदंअयंनपिबसाउनंदन॥ द्योवादीत्ति जातिरसै
सर्दैसम्बन्धिनंदनाः उरस्त्रपोषयंत्येन लालयतिनिरदउरदत् ह मंदलागणपमरुत नकालेपायस्येत्यपः नउयर्द्व ५
तिरसीनिश्रुकाएपपिरुणान्त्र हो ७ पंक्तिसेदनतन्मात मनोमिरुघ्यतस्तत्रा अतएवचजक्षीर मधुसर्पःपिबाप॥
१० तत्कुवालिजीगावरुक्तिमत्रार्धविधीदसि उरस्रणाषणत्वतदा वत्यर्घ्यपिणसविलं १४ रोगिणांधीसानंदि २५४
गिग्रितामनन्स्वत्कना यथापथमपथ्यंवा सर्वतस्मिन् दीयात ११ इत्येवंवक्ततभावदमुरत्तृसपायिपोषणं लक्ष्यते।
नियतमृत्यु मागतेत्यागतेव्यसो १२ श्रुक्कसोक व णादापि रयासोवातनावतः उपद्रवति निर्झीक॥
चिरंजीव्यातय्या १२ अजन्त्येत्कदितण्णृता त र्स कास्तत्यमापिबत जाहर्षिकाःसमालम्स्य स्वस्वा।
मिसदानत्यदा १३ तमुरवंततादृशा शाद्रनास न तोद्वदत जिह्वंजिहिपरात स्वल्या यापिस्वाधीयतिदैय
१४ तेचहृशाहृन्यमान ममानंतीतमानसः तापानमा अपयसाउयमायां मतसीकाः १५ कुष्पपानतिदानंच २
दोसोमानाज्ञादीदिति मातरदृक्तितोणपत्रा यज्ञप्राहर्षिकाघना॥१६ ततोव्यात्रानन्न कष्ट जिक्षायेविकालक्षणः द
तोदृसमस्वा मिनादीनः सामषोविधूरस्स्यु १७ तादृशं तस्य दृष्ट्वाह नपयःपातुमुत्सहे लवंतिदृडचित्तान्दि पर
उरवेनउःखिकः १८ रवद्रजेणिस्रतत्तदिवसयातातारात्र मूर्छाभगाणपाणमिहां उरदानदेवंय तत्सामुक्तःरसमपदा २५७
यपतिविधायमांअश्रुतामवुदध्यायहदाणउपंयं १५॥ ततनरउरहद्यात दनिसत्वार्थ २ एवंहृष्टांतमुक्ताद्यामवाउव।

३०४ दार्ष्टान्तिकमेवनामाह जहारलगुसेगरङ्गे आएसायसमीहिए एवंबालअहम्मिडु ईहईनरयाउअं।
यद्यायन एककेणखनि खायसहतिपुर्वोक्त स्वरूपउरभ्र आदेशाय प्राघुणकाय समीहितो अभिसाकांक्षितो आदेशाय
स्वाकल्पिकल्पितःसच आदेशपरिकांक्षीतास्मुत्रुवर्तीत एवमनेनैवन्यायेन बालो मूढः अधर्मःपापमिष्टोयस्या
सौअधर्मेष्टः यद्वाअतिशायनाधर्मी अधर्मिष्ट इच्छतेवांछितितदनुकूलाचरणेन नरकायुषं नरकेस्थितीत्रितमिति
सूत्रार्थः ७ वक्तमेवार्थंप्रपंचयन्सूत्रचतुष्टयमाह हिंसेबा लेमुसावाई अद्धाणंमिविलोवए अन्नदत्तहरेतेणे मा
ईकन्नुहरेसढे हिंसन्स्वभावतएवप्राणिघातकः बा लोअज्ञःमृषावादीअसत्यताएकःअध्वनिमार्गेविल
लोपतानितिशाषःविविधंसर्वस्वहरणादिना लु प तीतिविलोपकः अन्यैरदत्तंहरतीतिअन्याद
हरःस्तेनायामपुरादिअचौर्यराकल्पितवृत्तिः मा यीवंचनेकचित्तःकंनुहरामि कमितिकस्यार्थं
त्रितर्केहरिष्यामीत्यध्यवसायीकन्नुहरःशठोवक्राचा र ५ इत्थीविसयगिद्धे य महारंभपरिग्गहे भुंजमाणे
सुरंमंसं परिवूढेपरंदमे स्त्रीषुविषयेषुचशब्दः चाद्युक्तमहारंभपरिमितआरंभात्मारिजरणमहीकाव्या
पारःपरिग्रहश्चधनधान्यादिसंवरणायस्यसतथातंभुंजानःखादनसुरांमद्यंमांसं परिवूढःउपष्टमांसशोणिततं
याउताक्रियसमर्थः अतएवपरंदमोत्याधारमयिता ६ अयककरभोईअ उंदिलेविउलोदिए आउअंनरए।
कंखे तिलोपहद्रवाःनितत्रोस्त्रिस्तुदनाशितःअयछ्रतकारवज्राहाएमंचएलएकरसमूर्षपसककुहिंयहहल

x विलीपाकरीनेः वृ प्रकारं कर्म c नते कम्मगुरू तेन् पभु पन्नपरामणा अएव आगयाएाम मरणं तमिसमा अई तत कर्मसिं x ७०x

मरणं कंठ स्थान लाघरूप सवादति पकंमो मंतइरुजी अन्नवं ते दिसो वन्नस्त्रावरूवितजो दिमा उपहाशाणित
उत्तरा०
२५५
हा बद्धम रूपचयापलरूणामतव आउजीवितेनरको सीमं नको दो को हतीवको दृतितयोग्य कर्मा रंतितयाक
सिक्कइवित्वाह जहापसं वएलएति आदेशमिक्ष्य घाएडकाओकः रूपः इदव शिमत्यादिनासाई स्मा
कहपेनारंनरमरहो पोक्ते आउअमित्यादिना आकाढनेउउर्यतिपाक्षिपोपायउक्तः इतिसूत्रत्रयार्थः पु
x क्षा x अघमादिदिकाणायं रूववयेसाह आसएणमच्चएणजा ए विनेकामअंतजिआ भुम्मा हंडधणं हिवा बत्ते
संचिणिआरंयं आसन्नेवायनपानेदा हुने विस्क रमा अशाष्ठादीनुजपज्जारवनसंक्षियतेमीत्यते इति
उः मंहतं धनं हिवाचूताघसह्ययेनत्यक्ता व उ प हतंमेंच्याननंतरं कर्मयुक्तः कर्मलारितोजेउ
तु x वेयन्न वर्तमानं तस्मिन् उपरापयायत्यर्थः दहेलन्न प रायणे; एतावानेव लोको यं यावानिंद्रियगोचर
इतिनास्तिकमता उसारितया परलोकनिरापेक्षइत्य र्थः अएवं नि अजपञ्चसावद्यकमा उरत्व सदद
आयारंते नि स्तवात् आदेशो पाघुणके आगतमति अनेनच पवितावादिविनया अपहायोक्तम पुरस्तह
पांतमारयति किमित्याह मरणरूपो अंतोअवसाने मरणावसानमिति शोचति अयं लावः यथादेवासमागते
उ तस्मिन् गोचति नकाय मपि धिमांम विषय व्यामोहितमतिसुपार्जितयुक्तकर्माणं दाक्केदानीमयागतव्यमित्यादि २५५
रत्नायतःखिद्यते नास्तिकस्या पित्रायस्तदा गौ कसंतवादितिसूत्रत्रयार्थः एय ऐहिकमपायमुक्त्वा पारत्र

विकमाह ततः आउपरिक्खीणा चुआ देवा विहिंसगा आसुरी अदिसं बाला गन्धंति अवसा तमं ततः ओवलाने
नरः आउत्ति आः युषित तव संबंधितिजीवितपरिक्षीणा सर्वथाक्षयं गात च्युता देहात् देहादिहेंद्रियको विविधैःप्रक
रैः प्राणिघात कः आसुरी अंति अमुरा रौद्रकर्माणस्तेषामियं आसुरीतां दिशं तावदिशं नरकगति मित्यर्थः वा
लोऽज्ञाः गच्छंति अवशाः परवशाः सर्वत्र बहुवचनं निर्देशस्तु एककर्तृतादृशाः किं उक्तं स्यात् इति सूत्रनार्थ तमं
तितमि तु इत्यागतिदिशां वर्णं वितत यउक्तं निर्दहध्यायार तमसा वक्तायगहवंदस्य नरकं तो निरया अणंतवि
अणा यातजत्तहारविसयाय इति सूत्रार्थः ९० संप्रति क्वा किणाअहष्ठांतद्वयमाह जहा कागिणि एहे उं सह
संसहास्सं नरो अपस्थं अंबगं भुच्चा राया रज्जंतु हार ए य वेतिदृष्टांतोपदर्शनेकाकिणाद्रू पकाशीतित
मस्तागरूपायाः हेउंति हेतोः कारणात् सहस्रंदशशतात्मकं कदीनाराणामिति गम्यते हारयन्नरः उमात्र इत्व
मो संप्रदायः नथा हि कुपित्तत्रुकोपि ग्रामे ग्रामं मदीतले उपायैविविधैर्निष्कं सहस्रमम पार्जयत् २ क्वलेसहस्र
र्थेन लादाय गृहं प्रति जन्म नूमिजीतितातिह नात्याद वापि विस्मरेत् २ विक्षयका किणीक रूपकस्यमवाप्नि एकां
काकिणीं नित्यं व्ययतिस्मासना नादिना ३ अन्यदा काकिणीनिकां विस्मार्य क्वापि सोचलत् हुरंगतश्चतां स्मृत्वा चेतसी
तिव्यचिंतयत् ४ काकिणीकावशिष्टामे विस्मृता तेजनास्पदे इतस्तृतीयदिवस लाभ्य चाह पृथ्वीनिशं ५ तावक्का
किणीहतो रत्नरूपकनेऽकुरं प्रत्तमीवीतितामेव कापुग्रहस्तमाने यो ह ध्यायेनिक्कापि संगोप्य सहस्रमजलिकः

न्यवर्त्तिष्ट किमुतांदिरहस्यमर्थं रविहारिणः ७ गोप्यमानं च तद्द्रव्यं नकुलं कोपि दृष्टवान् तस्मिन्याते उत्तंभ्य तत
स्थानं सितदृष्टवान् ८ सोपि तत्र हि स्थितिस्थानं मत्वा नीडं स्वहस्तः तदागतेन केनापि ज्ञातं तत्रापकाकिणी ९ ततो
पि उत्थाय नकुलं स्थापनस्थानमागतः नापश्यत्तत्तमपि धनं धर्मश्रीवस्तु हृतं १० कुत्रापि तेनैव तस्मिन् धने नष्टे स
निर्दैन्यः आगत्य नष्टतयन स्तोकोद्विग्नः स्वमागमदत ११ ततः सङ्ख्यातिशायाधिकं मत्वा निजं धर्ममूल्यमानितः स्वः आ
त्मा स्थापितो बकुलं वारितं स्व जितिं दद्यापन्नटीनीनिमग्नः १२ २ इति काकिण्या दृष्टांतः तथा आम्रेति आम्रफलमाम्रक
ग्राम फलं तद्वक्ता राजा राज्यं च पर्व तत्र स्वधरणोस्ति त्र क्रमश्च तेता द्वारयोरव संलवत्येव हितस्यापथ्यो
ती नाराज्य दारुणमितस्तराधः नावार्थस्कंस ३ त्र यात्स्वमयः सचायं तथा हि पार्थिवः कापि स
दृष्टः स्वफलप्रियः बहुतिभुक्तजेतानि रसवान् रसलो ६ पः १ तेनामाऽजीर्णमत्तत्रस्य ततोजज्ञे विसूचिका त्र
जीर्णस्वभावतां रोगाणामादिकारणं २ ततस्तं विवि र धापायि रविकित्सौ भिषक्सकाः नीरोगाय चजातेते पे
तुरेवं सदीपिति ३ रोगोयमधुना म्माति: रामितोपि कथं चन त्वतमूतफलास्वाद लोवी त्वस्तवदोङ्तंते ४ तेरित्युक्ते
राजा स्वो मत्सुमाकंदशाखिन नार्दंज्ञार्थ्य मिवातंततं फलानि रसलंपटः ५ अन्ये त्यजे दयस्तवी म्माकंदानुवि
रुनिजे आम्रदेतोविरिडाहि बहूनामुपघातका ६ अन्यदा पान्तताया तो द्वावश्वोक्कराशिक्षितो आरुह्य त
त्र निजेः वत्सदेसोहजमतः ७ चल्लाकर्षणतसूरी चलीतीत्तिवशाविनो अरण्यं विन्यतादेशा बुभुक्षया स्पा

मंत्रिणे तेन ८ शायाश्च आम्रपानत्र स्वयंसंस्थितयोर्द्वयोः ववीर्यधीसत्त्वः स्वस्वः प्राविशाच्चापि कानने ९ वार्यमाणोप्य
मात्येन तच्चूतत्तरोस्तले निषद्य पक्वापतितान्यस्प्रशत्तत्फलानि सः १० तानि वादाय जिघ्रंतं मंत्री स्वचेमदीस्वं
अपथ्या हारतोजंतुर्विनश्यति विषादिव ११ तद्दर्शनैस्पर्शनेशौचा घ्राणंविषानातदंति स्त्रीणामिवि विषस्य शीदि मन
स्त्रियो हीनालावत १२ स्त्रियोलावे तत्तोपि स्यादेषा जीवितापदः तकिंपाकफलानीव त्याज्यान्येतान्यपि प्रभो १३
तेन स्तुक्तोपिको दोषः स्यादेति रितिचिंतयन् भुक्त्वेता नित्यपोहीत्तु स्नडारसमश्नुता १४ स्तुत्वसिंदस्वदंडघटन
उच्छितोलघुततः फलाशनात् आमयास तपतिव्यना ३ ३ त्र सप्रघ्यनिघसः प्युत्तावदः १५ इत्यप थ्याम्रफलाश
नेदृष्टांत इति सूत्रार्थः १६ एवं दृष्टांतद्वयमति धा य दार्ष्टांतिकयोजनामाह एवं माणुस्सगा कामा देव
कामाणअंतिए सहस्सगुणिआ भुजो आउंकामाय दि दिव्विआ एवमिति काकिण्यान्रकंमहत्त्वामनुष्याणामेमे
मानुष्यकाः कामा विषयादेवकामानामंतिकसमीपविचि मत्येवमत्राह सहस्रगुणिताः सहस्रलक्षणे नगुणका
रेणगुणितादिव्यकामा इति संबंधः त्वयो बहुनवारान्मनुष्यायुः कामायस्तयाऽतिशाषः आयुर्जीवितं कामाश्च सवा
श्रयसे दिविलवादिव्या स्तएवदिव्यका आतनक्वोत्तषामगतिस्त्वयस्त्वे स्त्ववयन् कार्षापणंसहस्रं राज्यं त्वल्पतामाह इदं च स
र्वदिव्यकामाणामतिपत्तिकाम्मात्रापादान पिआउं कामायदिवि आस्त्यत्रय दाउपाप्यादानंतत्वत्यारुष्यादीनामपि मनु
ष्याली दिनायुषेरापःनित्वत्यस्तु स्थापनार्थमिति सूत्रार्थः १७ मनुष्यकामानामवक्ताकिण्याम्रफलोपमतांत्वावयितु

उत्ता०वृ०
१६०

माह इहेति गाथासार्द्धं इह जीमाप पणवइति इह जीणि जीअंति दुस्सहा कणो वाससयाउअ आनकातिबहुनितानि
हासेखेयानि पूर्वाणि च स्वराणां न श्रुतानि संख्या विनाषाश्च नेकवर्षेन श्रुतानि प्राकृतत्वास्त्स्कारस्याकारः न श्रुता
नयनेणायश्चयं चतुरशीति वर्षलक्षाः स्वीणं तत्र इर्वांगानगुणितं हर्वं हर्वं च चतुरशीतिलक्षाहतं नयुतांगं नयुता
गमपि चतुरशीतिलक्षाहतं नयुतमिति कानामिवमुच्यते इत्याह जामेविप्रज्ञापकाविपान्नयंह व्यासालवतामस्मा
कंदशती ता पल्लवइति प्रकृष्टज्ञानं प्रज्ञासा विद्यते यस्य सोप्रज्ञावान् न च क्रियाविकलं ज्ञानं प्रकृष्टस्यादिति
इज्ञानादिनक्रियापाक्षिप्यते ततश्च प्रज्ञातज्ञान क्रि यावतः स्थितिर्देवलवाड्डर्लकणा अधिकृतत्वाद्दिव्या
कामाह्यलवंतीतिशेषः यात्यानकवर्षनश्रुता न दि व्याख्यातदिव्यकामानांच विषयत्वमानिजीयते
हारयंतिनइहस्तलातु छानाकरणानतितावाउमे ध मोकमतियोविषयाविवस्याःप्राणिनइतिगम्यते क
श्रुतमत्ता मिहारयंतीत्याह आनवर्षशतानश्रुपिवस्तातद्या श्रुपिप्रमादादकवारंदारितात्यपिशुनरंतीत इत्यमित्र
संनिभाष्ठाष्कदापिद्वारितानि दारितान्यवश्रीवीरस्वामितीर्थेप्रायान्स्ततवर्षवाताश्रुषएव प्राणिनइत्येवम
च्यात अयंतिदसमुदायार्थः गुरुः शिष्यात्रुहिश्यपोपदिशति अमंस्थवर्षनश्रुतानिकोर्थः पल्योपमसागरोपमाणि
बानक्रियावातासु तादेवलोकेषुस्थितिः पदकमाकामाध्यसार्वाक्रपयलवंतीत्यस्माकंजिनवचः श्रद्दधतांघतीतागव
स्ति अमीधसमुइस्वल्पेसत्याश्रुपिदुवकाम चो गे श्रुतोऽलुपाधर्मीकरणेन तांस्थितिं तान् कामांश्च हारयंतीतिहष्टांत

दांष्टांतिकयोरक्ताचेवं मनुष्याणामायुर्विषयाश्चातिस्वल्पतयाकाकिण्याम्रफलोपमाः सुराणामायुः कामाश्चा
तिस्वरतया कार्षापणसहस्रराज्यतुल्याः स्वतोयथाद्रमकोराजा वाकाकिण्याम्रफलकार्षापणसहस्रराज्यं
च हारितवानेवमेतेपि द्विविध्यऽल्पतरमनुष्यायुःकामार्थप्रभूतानप्रख्यायु कामान्हारयंतीतिसूत्रार्थः २३ सं
प्रतिव्यवहारोदाहरणमाह जहायतिम्निवणीआ मूलंघित्तूणनिग्गया एगोछलयलाभं एगोमूलेणआगउ
दर्शितिनिदर्शितायदर्शीन दशाद्दस्वीकृदष्टान्ताय यथा मनुष्यायुः शाशावणिजः मूलंनीवीमृदी वानिर्गता
:स्वस्थानात्स्थानांतरंप्रतिप्रस्थिता इष्टस्थानगता श्च तत्रएकोनामकोवाणिज्यकलाकलितः अतएव श्रु
मध्यलभतेलाभंविशिष्टद्रव्यावाप्तिरूपं। प कस्तदवान्यतरायसतघातातिजिसुणितायस्ताति
श्रुणः सम्यक्लेशाविपुलधनतयाव सहानीततावते वो पलक्षितआगतः स्वस्थानंप्राप्तइतिसूत्रार्थः २४ तथा
यएणाश्रुसंपिहारित्ता आगओत्थवाणिओ ववहारेऽव माएसा एवंधम्मेविआणह एकोनातरः प्रमादपरो हूत
मृद्यादिप्रसक्तत्माऽसक्तःसूलमपि हारयित्वा नाशयित्वा आगतः प्राप्तः स्वस्थानमितिशेषः तत्र तिप्रमाघ्रघणीसाव वा
णिजः अत्रचायंसंप्रदायः तथाहि श्रुयीकाप्येको वस्तुवेत्योमहाधनः संप्राप्तस्योवनास्तस्य जज्ञिरेनंदनास्त्रयः १
तेषांसहस्रं दीनारान् दत्वाप्रत्येकमभ्यधात् नजण्यादिव्यसिस्याद्धिर्मितुवाववसातेगमः २ गत्वाप्रथक्पुरीवीन नयता
न्यत्रनतश्च कालसेनावतागमं श्रुभति: सत्कलिरिह च तास्मित त्र उलाबा गत्वावान्यान्यनीव्रतिष्ठाषद्ःक १ प्रत्रनेश्रु

उत्ता० २६१ तस्तु सुस्थितचेतस्तः ४ पितैकोचिंतयत्पितापीत परीक्षार्थं पिता हि नः तोषणीयः स्खलु हि धनोपार्जनयत्नया एवं
चातुर्लक्षकल्पोहि समर्थीसाधकः श्रमान् श्रमार्थं सुत सार्थेश प्रथमं तस्मै दत्तं धनं ६ सउपार्जनयोग्यं च व्यये
सदक्षीत् श्रुत्वा द्वितीयमेव द्विगुणं द्रविणोपार्जनक्षमे ७ यदुक्तं प्रथमेनार्जितावन्या द्वितीयेनार्जितं धनं तृतीयः
येन तत्पत्रं च सर्वांग किंकरिष्यति ८ विसृष्टवपतिपुत्रमद्य त्वन्यादिव्यसनान्वितः यथोचितं व्ययन् वित्त मदना
द्यादनादिना ९ व्यापारं विविधं कुर्वन् नवीनं सत्ताति जः उपार्जयद् दक्षद्रव्यं व्यापारो हि सुरद्रुमः २० श्रममं
द्वितीयो चिंतयद्धि स्वस्थितव्यस्वर्गं दितः वितार्जं नां तुष्यमाने कितु तत्क्षीयात तत्क्षणात् २१ तस्मयार
क्षताधनं लाभात्वेध जमर्जितं धनादतिनाति त्व यं सर्वाणि ध्यायमव्यथत २२ विशिष्टाहारवस
न गंधमाल्यवित्तपणैः व्ययतिस्माखिलवित्तं स च नित्यमुपार्जितं २३ दाधा तृतीयोऽतुषितः संख्याऽतस
पितृस्थानं पर्यालमस्मितोगात् वित्तवारीत्वारिधि २४ तथापि वार्दकाद्दृष्टो वर्द्धमानस्य कालः स्वहृदये
गोदस्मा नपस्मारेजुणानिव २५ तद्दुर्व्योपार्जनोपायान् द्विवास्ते शाकारकाम् नोद्यत्तो विकावित्त सुव
वक्रितविधनं २६ धावेतितद्धनं द्यूत त्वेस्यमद्यामिषादितिः गंधमाल्यागरादिष्टा विरात्सर्वं व्यनाशयत् २७ अथो
ऽवैतोय थोक्तकं तेनतेन त्रयः स्वरंदयस्तु तेषां चंतत्पिताश्चः सर्वस्वस्वामिनं व्यधात् २८ द्वितीयं तु स्वतंत्रहं व्या २६१
र पा प्रति प्रक्तवान् सचामादिसुरंलेते नतुधीकोविगोरवं २९ कित्रयं लेतं तृतीयं तु स्वसेवाविराकारयत् सच

स्थस्तरंडःखं लेतेनप्रेष्यतादितिः ३० कथाऽद्वर्वणिजो नवं स्वायावणिज्ञातव्याः तेषे कोलाभवान् लब्धलाभ
तोमादतवेधुत्युक्त ३१ लाभव्ययीमूलद्रुतोपरस्तु बत्त्वरत्पोष्यवत्तुंत्युक्तः लाभेविना मूलधनोपभोगी लेनेट इ०
तीयस्तु निष्फलत्वं ३२ इति वणिक्त्रय दृष्टांतः अथ दृष्टांतोपनयः अथवा वकं सूत्रपञ्चार्द्धमतुष्ट्रियतेव्यवहार ·
व्यापारउपमाएषा ऽनतरोक्ता एवं वक्ष्यमाणन्यायेन धर्मेधर्मविषये ऐतामौपम्यं विजानीतेति सूत्रार्थः ३४ कथं भिया
हु माणुसत्तं तवेमूलं लाभोदेवगई लवे मूलच्छेएण जीवाणं नरगतिरिक्खत्तणं धुवं मानुषत्वं मनुजजन्म
तन्मूलमिवमूलं स्वर्गापवर्गोत्तरोत्तरलाभहेतु वा ततपालात्स्व इव लाभोनरजन्मापेक्षया विषयसुखे
रदिभिर्विशिष्टत्वाद्देवगतिर्देवदवावाप्तिरिव तत् मू ल च्छेदननरगति हात्यात्मकेनजीवानांनारकत्वं ति
र्यक्त्वं च ध्रुवं निश्चितं इदमित्पारंपर्यं यथाकेपि य संसारिणोजीवा नरत्वं प्राप्ताः ताथाकामार्दवा
र्जवादिगुणाद्योमध्यमारंभपरिग्रहत्वात् स्वत्वात्स्वलरदु कवणिग्यत्काषीपणस्थस्थानीयं सत्वमेव लोभ द्वि
तीयसम्यक्चारित्रादिगुणावितसरागसंयमात्मश्चलाभवणिग्युल्यात् तुल्या देवगतिप्राप्तः तृतीयस्तादि
सा मृषावादादिसाव द्यायोगकृताक्रष्टिःस्मूलवणिग्वत् मूलच्छेददर्शया नरक तिर्यग्गतिमासमादतिसूत्रार्थः २
६ मूलच्छेदमेवस्पष्टयति दुहउगई बालस्स आवई वहमूलिआ देवत्तं माणुसत्तं च जं जिए लोलयासदे तुद
दुर्गतिकेधागति प्रक्रमान्नरकगति तिर्यग्गति स्त्याबालस्यरागद्वेषाकुलस्यस्यादितिगम्यातनवच गतस्या

उत्रा॰७। वग्निज्ञापत् स्यातसावकोहिनीत्याह दधस्ताउतं मूलमादिर्यस्याःसा तथा मूलच्छेदा सरलानारायणाति
१६८ पतिग्रहः नालतिहिपाणिनोनरकतिर्यक्छुविविधानक्षद्याप्रदः किमित्यवमेतदाह देवत्वंमाणुसत्वंच आत्ति
तोम्हाःलोलयासढहाणिलालतामांसादिलोयउत प्रोगाह्नीकोपिलोलातसुक्का शवोविजासत्तजनवंचका
इदलोलताग्राषेनपंचेंद्रियवधादिकसुउपलक्ष्यतेतनोनेनरकहेतुकृत्का यउक्तं महारंभयाएमहापरिग्गहयाए
रपकुणिमाहारेणं पंचिंदियवहेणं जीवा निरयाउअं निबंधंति शठइत्यनेनउत्तरावयुक्तं तद्धत्तिर्यग्गा
तिहेतुः यदागमः तिरिक्खाउयं दुद्धे माईलयाए को सगजिणइति अयंचावलावार्थः यतोयंबालोन
रकतिर्यग्गतिहेतुत्वांलोलताशाठ्यात्यादेवत्व न र वेहारितस्ततोस्यद्दिविधिवगतिसंभवतीति सूत्रा
र्थः १४ ततर्सिआदसवश्नछवति तत्रजिए स इं होइ दुविहं दोग्गइं गए दुल्लहा तस्स उम्मग्गा अद्धा
एसुचिरादवि ततोदेवत्वनरत्वालाभात् जिएतिसद्देव रक्तंसावधारणमितिनत्रायाज्जितएवहारितएवसदा
निसदाभवति द्विविधांनरकतिर्यग्रूपांदुर्गतिंगतः अतस्तिवंयतोडर्लनातस्यबालस्यउम्मग्गाति स्वत्वाचुत्म
ज्जानरकतिर्यग्गतिनिर्गमरूपाअद्धायामनागतकालस्तुचिरादपिप्रभूतायामपि बाहुल्यापेक्षयाचैवमुक्तं
न्यथाक्षिकेचिदल्पकालावनेवततउद्धृत्यासुक्तिमपिलभंतइतिसूत्रार्थः १८ इत्थंपश्चात्सर्व्वाम्लहारिणि इर्द्वसुपन १६२
य ऊपसर्यमूलप्रवेशानितउपदर्शयन्नाह एवंजिअंसपेहाए तुलियाबालंचपंडियं मूलियंतेपवेसंति

माणुसं जोणिमिंति जे एवं उक्तनीत्याजितंदेवत्वनरत्वेहारितं बालंसंप्रेक्षासमालोच्यतथातोलयि
त्वागुणादोषवत्वयापरिताल्यबालंपंडितंच मौलिकंमूलधनंतेमूलप्रवेशकवणिजःसदृशाःप्रवेशयन्तिये
माणुषीयोनिमायांतिबालवत्वमत्तानउचितपांडित्यासेवतादितिसूत्रार्थः २१ कथंमनुष्ययोनिमायांतीत्याह वे
मायाहिंसिक्खाहिं जेनरागिहिसुव्वया उवेंतिमाणुसंजोणिं कम्मसच्चाहुपाणिणो विमात्राभिर्विविधपरिणाम
तिःशिक्षाभिःप्रकृतिभद्रकत्वादेरभ्यासरूपाभिः उक्तंच चउहिं ठाणेहिं जीवा मणुस्साउअं निबंधंति पगइभद्द
याए पगतिविणीययाए साणुक्कोसयाए अमच्छरियाए जेनराः गृहिणस्तेसुव्रताः धृत
सत्पुरुषव्रताः गृहिसुव्रताः सत्पुरुषव्रतंचलोके क का अप्येवमाहुः विपत्स्वपिस्थैर्यपदमनुविधेयं
चमहतां प्रियान्याय्यावृत्तिर्मलिनमसुभंगेप्यसुकरं । असंतोनाभ्यर्थ्याः सुहृदपिनयाच्यस्तनुधनः सतांके
नोद्दिष्टं विषममसिधाराव्रतमिदं १ आगमोक्तव्रतधार णंवेषांतेसंभवति देवगतिहेतुत्वात्तस्य यत्तदोर्नित्या
भिसंबंधात्ते उपयांतिप्राप्नुवंतिमानुषीयोनिं किमित्येवमतआह कर्मेत्यादि ज्ञयस्मात्सत्यान्यवंध्यफलानिक
र्माणिज्ञानावरणीयादीनियेषांतेसत्यकर्माणः सत्यवाद्यतायेकर्मसत्याःप्राणिनइतिसूत्रार्थः २० अधुनासत्ला
लोपनयमाह जेसिंतुविउलासिक्खा मूलियंतेअइच्छिया सीलवंतासविसेसा अदीणाजंतिदेवयं यासांतुविपु
लानिःशंकितत्वादिरूपदर्शनाद्यदिविषयत्वेनविस्तीर्णाशिक्षाग्रहणासेवनात्मिकाशास्तीतिशेषः मौलिकंमूलध

उत्ता॰ वृ॰ म स्वरूपं सत्त्वपद्यंते नरा: अइच्चिअ अतिक्रम्य उल्लंघ्य शीलवंत: अविरतसम्यग्दृष्ट्यपेक्षया सदाचारवंत: विरताविर
१६८ तापेक्षया अणुव्रतवंतो विरता एतदपेक्षया तु सर्वव्रतादिमंत: सह विशेषेण उत्तरोत्तरगुणप्रतिपत्तिरूपेण वर्त्तंते इ
तिसविशेषा अत एवादीना: कथं वयमनुत्तरविमानाद्विकला: यांतीति दवतादवग्रां दैवी गतिं
नक्षया विच्छत्रकं विशिष्टसंहननादिसामग्रीमन्नावद्रमो हमपियांतीति सूत्रार्थ: २२ उक्तमर्थं निगमयन्नुपदेश
माह एवमदीणवं भिक्खु अगारिं च वियाणिआ कहं णु जिच्चमेलिक्खं जिच्चमाणो न संविदे एवमुक्तन्यायेन
लालावितं अदीनवंतं दीन्यरहितं भिक्षुं मुनिमगारिणं च गृहस्थं विज्ञाय विशेषेण तथाविधशिक्षादक्षा
द्दिव्यगतिप्राप्तिरूपेण ज्ञात्वा कथं केन प्रकारेण नुवितर्के जिच्चं ति प्राकृतत्वात् जीयत इति जय्ये हि वे
दीविषयकषायादिभिरिति गम्यते एलिक्खं ति ईदृशं व्रतादिलक्षणं लाभं कथं च जीयमानो हार्यमाण
मान: संविदेति सूत्रत्वान्न संवित्ते न जानीते अपि तु संविदन्नेव संविदान: अयमानजीयमानेन घायतेति गाइति
सूत्रार्थ: २३ समुद्रदृष्टांतमाह जहा कुसग्गे उदगं समुद्देण समं मिणे एवं माणुस्सगा कामा देवकामाण अंति
ए यथेति दृष्टांतोपन्यासे कुशाग्रे इति कुशाग्रैकदेशस्थितं उदकं जलं तत् समुद्रेण समुद्रजलेन समं मिनुयात् अयं भाव: यथा
कोपि जड: कुशाग्रबिंदुमादाय समुद्रजलमियदेवास्तीति नाधिकमिति मानं कुर्यात् न च कुशाग्रजलं समुद्रजल १६३
[illegible] यातुल्यं च मस्ति एवं मानुष्यका: कामा: देवकामानामंतिके समीपे अयमात्राये

यपि कस्यचित्करवत्कीदिमनुष्यकामा देवकामोपमाननुमन्यंते परं कुशाग्रजलबिंदुसमुद्रवत् मनुष्यदेवकामानां महदे
वांतरमिति सूत्रार्थ: २४ उक्तमेवार्थं निगमयन्नुपदेशमाह कुसग्गमित्ता इमे कामा सन्निरुद्धंमि आउए कस्स हेउं
पुरा काउं जोगक्खेमं न संविदे कुशाग्रमात्रा इत्यस्थितत्वात् अल्पत्वाद् इमे कामा मनुष्यसंबंधिनो भोगा: अपि न
पल्योपमादिवत् दीर्घे आयुषि किंतु संनिरुद्धे संक्षिप्ते आयुषि तत: कस्य हेउं ति प्राकृतत्वात् कं हेतुं किं कारणं पुराकाउं
ति पुरस्कृत्य आश्रित्य अलब्धस्य लाभो योग: लब्धस्य पालनं क्षेम: तयो: समाहार: योगक्षेमं अप्राप्तविशिष्टधर्मप्रा
प्ति प्राप्तस्य च तस्य पालनं तं न संवित्ते न जानाति जन इति शेष: अयं भाव: योगक्षेमाज्ञाने हि लागातिगृद्धिप्र
दादेव मनुष्यलोगा अधर्मं कुर्वंति अवत्वदिव्यतो गा: प्य त्यल्पा त्वतस्त्याग एतेषां गा लिप्सिणापि ध
र्मे एव यत्नीयमिति सूत्रार्थ: २४ इह दृष्टांतपंचकं मुक्तं तत्र चादौ उरभ्रदृष्टांतेन भोगानामापातत एव पाद्य
कुलत्वमुक्तं अपायबहुलत्वमपि यत्र तु उक्तेनैतत्परिहरं इति काकिण्याम्रफलदृष्टांताभ्यां तु तुच्छत्व
दर्शितं उक्तमपि लालात्मक व्यवहारादिगतत्वया आयव्ययतोलना तिगुण एवत्यमुक्त शक्ता इति वणिग
व्यवहारदृष्टांत: आयव्ययतोलना च कथं कार्येति समुद्रदृष्टांतेन च दिव्यकामानामप्रियत्वोपमत्वमुक्तं त
था च तेषु उपार्जनं महता पोऽनुपार्जनं तु महानर्थाय इत्येतदभिनवदर्शितमिति ध्येयं रसत्रयोगदोषासंवेदने का
मानिवृत्तस्य स्यादिति तस्य दोषमाह इह कामा निअट्टस्स अत्तट्ठे अवरज्झइ सोच्चा नेआउअं मग्गं जं भुज्जो

परित्तसंसार इह दिसिमं अप्पा उ निवमातेवा पाडेइ इति पाठः कामेभ्यो निवृत्तो उपरतः कामानिवृत्तस्य आत्मनो र्थः आ
उत्त०२। १६५ त्मार्थः स्वर्गादिः परिणश्यति अनेकशःवा द्वारं नाश्नुते उत एव मित्याह सुवाउवलक्षणवात्वतिपश्चात्तेनेत्या
यकं न्यायोपपन्नं मार्गं सिद्धं न यस्य संयुक्तिमार्गं यद्यस्मात्तन्नयः तु तं नः परित्यजति कामनिवृत्तिं प्रतिपद्यापि गुरु
कर्मत्वात्तः प्रतिपततिः ये अश्रावापि न प्रतिपन्नाः अवर्णाबादा ये षां नास्ति ते पि कामानि वृत्ताय वेतितव्या इति सूत्रा
र्थः २४ यस्तु कामेभ्यो निवृत्तस्तस्य गुणमाह इह काम निअट्टस्स अत्तढे नावरज्झइ पूइदेहनिरोहेणं भवे
कामानिवृत्त० २४ देवित्ति मे सुअं इह कामेभ्यो निवृत्तस्य आत्मार्थः स्व र्गादिर्न परिणश्यति न नश्यति उत पुनरत्र यतः श्रुति
किं पूतो देह औदारिक शरीरं तस्य निरोधः स व :२ तिदह निरोधस्तेन काम निवृत्तो लवदेवः सो
धर्मादि कल्पवासी उपलक्षणत्वात् सिद्धो वा इत्येतम ... यास्तत्परमगुरु कल्पइति पाठ इति सूत्रार्थः २६ त
त्सुख दोल प्राप्नोति तदाह इड्ढी जुई जसो वण्णो आउं सुहमणुत्तरं सुज्जो जत्थ मणुस्सेसु तत्थ से उववज्जइ
ऋद्धिः सुवर्णादिका द्युतिः शरीरकांतिः यशः पराक्रमकृता प्रसिद्धिः वर्णो गांभीर्यादिगुणो वा आयुर्जीवित्वा दिवि
र एव कुत्सितं सुखं च यत्वदृष्टं विषयाद्यासि अनुत्तरं सर्वोत्कृष्टमितिसर्वत्र योज्यते एतानि देवभवे भुक्त्वा पुन
सुलवंति ... मनुष्यस्य ... ... उपपद्यते जायते इति सूत्रार्थः २७ एवं च का १६५
मानिवृत्ता यसात्मार्थो निराकृतो न नश्यति ... बालस्य ... पंडित इत्यर्थः उक्तं संप्रति ... स्वरूपमुप

दर्शयितुमाह बालस्स पस्स बालत्तं अहम्मं पडिवज्जिआ चिच्चा धम्मं अहम्मिट्ठे नरएसु उववज्जइ बाल
८० स्य पश्य पश्य बालत्वं किं तदित्याह अधर्मं विषयासक्तिरूपं प्रतिपद्य अंगीकृत्य त्यक्त्वा धर्मं सत्यागरूपं अहमि
ष्टोऽतिशयेन पापी नरकेषु उपलक्षणत्वात् अन्यत्र वा दुर्गतौ उपपद्यते २८ तथा धीरस्स पस्स धीरत्तं सव्वधम्माणुवत्तिणो
चिच्चा अधम्मं धम्मिट्ठे देवेसु उववज्जइ धियाराजते इति धीरः बुद्धिमान् परीषहाद्यजय्यो वा धीरस्तस्य पश्य धीर
त्वं सर्वधर्मं क्षान्त्यादिरूपमनुवर्तते तत्कृत्य लावरणेन स्वीकरोतीत्येवं शीलाय सर्वधर्मानुवर्तिनस्तस्य सर्वधर्म
नुवर्तिनः धीरत्वमेवाह त्यक्त्वा अधर्मं लोगालिंगा ... धम्मिट्ठे त्ति धर्मीष्ठे देवेषु उपपद्यते २९ ततः कि
कर्तव्यमित्याह तुलिआण बालभावं अबालं चेव पंडिए चइऊण बालभावं अबालं सेवए मुणि
त्तिबेमि तोलयित्वा बालभावं बालत्वं अबालत्वं ... अधुना च निर्दिशस्य अबालत्वं च सम्यग् ...
उत्पादक त्वात् लोपः तत्र दृष्टं समनंतरोक्तन्यायेन ... तस्तत्त्वज्ञः त्यक्त्वा बालभावं अबालमिति अबालं च
सेवते मुनिरिति सूत्रार्थः ३० इति ब्रवीमीति प्राग्वत् इति श्रीतपागच्छीयमहोपाध्याय श्री विमलहर्षगणि महो
पाध्याय श्री ३ विमलमणि शिष्य तु जिष्णोपाध्याय श्री लावविजय गणि समर्थितायां श्री उत्तराध्ययन सूत्र वृत्ता
वेलक नामाध्ययनं संपूर्णं ७ व्याख्यातं सप्तममध्ययनं अथ अष्टमं कापिलं तु निष्पन्नीतत्वेन कापिलीयाख्यमष्टममारभ्य
ते अस्य चायं संबंधोऽनंतराध्ययने रसगृद्धित्यागउक्तः स च निर्लोभस्यैव स्यादित्यत्र निर्लोभत्वमुच्यते इत्यनेन संबं

धैत्राया तस्यास्तद्भर्त्तावनाथैमादौ कपिलमुनिचरित्रमुच्यते तंत्रायं संप्रदायः तथाहि कौशांब्यां जितश
उत्ता॰ वृ॰ १६५ त्रुमहीशितुः पुरोधाः काश्यपाख्योऽभूत् द्विजो नैकविद्यापारगः १ यशस्विनीयशानाम्नीतस्यासीत्प्राणवल्लभा अंग
जस्तु तयोस्तुतः क्रमेण कपिलाभिधः २ कपिलेचशिशावेव विपेदे काश्यपोऽन्यदा कालःकालमकामंवा नहिक्ष
त्यपेक्षते ३ ततेतस्मिन्नृपोऽन्यस्मिन्पुरोहितपदंन्यधात् अस्तंगते रवौ तेजः प्रदीपइवदीपके ४ व्यास्तुं छत्त्र
छत्रं तं न्तूतनपुरोहितं गछंतमन्यदा प्रेक्ष्य घरास्त्रि परिछदं ५ तद्दर्शनानिलोद्भूत स्वरिङःख्वानलार्द्दिता १
स्मारं स्मारं निजं कांतं रुरोद विवशा यशा ६ क प लोपि निजामंबां रुदंतीवीक्ष्य दुःखितारुदन्नित्य
वदन्मातः स्वैरोदिषि कुतोनि ७ सावादीद स्य वि वस्य यासंपत्पुत्रवत्तीत सातवस्त्रपितुःसर्वा
गतावत्ययिनिर्गुणे ८ सत्यपित्वयि पुत्रेय क्षमाया ना प्युगाइमा ततोहं दुःखिताक्राद्यं रोदनं तदनाब्रहं
९ सुतःप्रोचबुद्धिमान् विद्याल्पामायपावकं यथात देतिकेधीत्य लवामि पुणवानहं १० यशाशसत्रको
प्यत्र त्वं तं पाठयिष्यति योद्विजोपाध्यायेत्वस्मि ज्ञाण्यन्त्वपुरोहितः ११ तद्गच्छ श्रावस्ती तत्रास्ति त्वत्पितुः
सुहृत् इंद्रदत्ताद्विजः प्राज्ञःसद्विद्यांपाठयिष्यति १२ ततःसगतःश्रावस्ती मिंद्रदत्तं प्रणम्यच आत्मानं ज्ञापयित्वा
ददौ ध्यापय मामिति १३ उपाध्यायोऽप्यभ्यधात् पुत्र कुतस्ते लोमनोरथः विशेषेण सदकंचित् प्रणामिप्रस्तुतयोः १४ १६५
किंतु तेलोजनं दातुं निःस्वत्वादक्षमोऽस्म्यहं तद्विना चकथं नित्यमखिन्नस्त्वं पठिष्यसि १५ श्चावपुत्रायते विद्या विने

LIBRA... OF THE BOMBAY BRANCH OF THE ...

प्राघुणा कायच लोज्यदाने ष्वत्रोक्तोस्मितनो ह्येमाचयते स्त्वरां १६ ऊलप कपिलस्तात ऊत विंततयानया निक्षाटत्वा
करिष्यहं प्रत्यहं शाणाधारणं १७ उवाचपाठकोनिक्षा इत्याधोतेनशाम्यते तदेहि तवप्रत्यं कं शाधीयकंचिद
श्वरं १८ इत्युक्त्वा तस्समंतेन शालिलद्रेल्यमंदिरं ज्ञतामजजरइव कलतेनसमंसरः १९ उक्तस्तुतिःस्वस्तिर्त्या
दिगायत्रीमंत्रवादिनं दत्ताशिषंतमित्वाधि किंकार्यमितिपृष्टवान् २० ऊचेद्विजोऽमुमस्मिन्न पुत्रमध्येतुमाग
तं लोजयप्रत्यहं ज्ञानो पृष्टेतोहिमहाफलः २१ सहर्षं शालिनद्रेण तद्वाक्येस्वीकृतेत्वहं पपाठ पाठकापार्श्वे
उपाध्यायोत्तमाविधावः २२ लोत्तंगतस्य तद्गेहे क प लस्याउवाचमंर दास्येकातरुणीलोज्यं त्यालन्नपर्यु
विपयत् २३ तस्यविद्यातिरालानं लोजिनं च उ यतः उदल्लद्यौवनेदाक्ष्या स्मरोजीवनजीवने २
४ हास्यशीलोद्विजःसाथ तस्यांदास्यामरज्यत यौ व नंहिविकाराणां सर्वेषामादिकारणं २५ तयाचर
क्षयासाकं कपिलारमतानिशं तदेकचित्तानंचैव स्व चेदास्यन्यदारदः २६ त्वामवामप्रियःकिंतु निःस्वोसी
त्यपरं नरं रंस्येवस्त्रादिहेतोस्त्वं त्राताकोपःप्रजायात २७ अवमन्यत निर्मित्त स्वत्वायैककपिलोऽपितां तस्यापुर्थौचा
न्यदासी दासीनां पुत्रवोभवान् २८ तदावपृस्यतां दासी मुह्रिमांकपिलोद्विजः कुतस्तवारतिरिति पप्रछस्तेहमोहि
तः २९ सावादीदद्यदासीना प्रुत्रवःसमुपस्थितः नचामपत्रपुष्पादे मूल्यंकिंचनविद्यते ३० तद्विनातुसखीमध्ये ल
-स्येहं विगोपितां सखियोहि स्त्रियोनिःस्वा त्यज्यंतिसर्वीमपि ३१ तच्छ्रुत्वाकपिलोप्यंन रचताधृति पुत्रजोयातिमा

×ही×

उत्ता॰
२६६

नांतरंडःरवे श्रीस्याद्वादीवकल्पया २२ ततस्तमवदद्दासी खेदस्त्वं विषीदमा अत्रास्तिश्रेष्टिश्रेष्ठो धनाख्योधनदो
पमः २३ यस्तंप्रबोधयेत्प्रातः सतस्मैस्वर्णमाषकौ ददातीतिनिशाशेषे यातिद्वितस्यमंदिरे २४ कल्यकालेचकल्या
णैन्नू कांतिःकल्याणत्वात्पितिः प्रबोधयेस्तंराजीव मिवार्कःकोमलैःकरैः २५ इत्युक्ताकपिलस्तस्याःश्रावस्तीमायामी
दितिशंकया अन्नंवक्ताज्ञातकालास्मा निशीथेप्रजिघायतं २६ सचराजनरैश्चौर इतिबद्ध्वाप्रसेनजः प्रसेन
जिन्नदीजानेः प्रातरानीयत २७ राज्ञापृष्टश्चवृत्तं तं सर्वसत्यंजगौनिजं तच्छ्रुत्वातस्यतुष्टः सन्नृपःकारुण्यम
होदधिः २८ यन्मार्गयसितत्तुभ्यं ददामिवदकामि तं स्वामिन्विचार्ययाचिष्ये भावाचितिततोद्विजः २९
सोघराज्ञात्यप्रज्ञातो गत्वाऽशोकवनांतरे द ध्यौ व स्वादिकंलाभि नद्विमाषद्वयेनमे ४० तस्तुव
र्णशतंयाचि ष्यद्वातिनापिनोलवेन स्यानादितं ने ष्क सहस्रंप्रार्थयेत्पणात् ४१ यद्वातेनापिनापत्य वि
वाहादिलविष्पति तल्लक्षंप्रार्थयेदाउः सर्वेकिंस्तोकः याञ्चया ४२ उद्धारोबंधुदीनाद लेक्ष्णोणापिनसंलवी
संपदांचफलंबंधु दीनादीनाउपक्रिया ४३ कोटिकाटिंशतंकोटि सहस्रंवातदर्थाय तस्येतिध्यायतःशुण्ण वस्था
रादियमस्त्रमतिः ४४ माषद्वितयमूलस्या पदेलोलस्तमदीदृहः विस्फूर्जितयःकोटीनां लाभेष्वपिःप्रवर्द्धते ४५
लोलःस्वल्पोपिलोलेनां लोजनालम्बिलास्मा वद्धियातीत्यलतेन संतोषस्तुरवदस्तुतां ४६ विदेशमाद्दतिर्दासा
द्विधार्थमहमागतः सापिनापार्जिताकिंतुव्यसनंमहदर्जितं ४७ मातुर्गुरोश्चवाक्यानि कुलाचारंचलुंपता मयावि २६६

घ्ययद्वेन कर्मानर्हमिदं कृतं ४८ विषवद्विषमाः दर्के विषयेभ्यस्तदलंमम ध्यायन्नित्यादिसंवेगा ज्जातिस्मृतिमवापसः
४९ स्वयंबुद्धःस्वयंकृत्वा लोचंसूद्धर्निमुद्धधीः देवतादत्तलिंगोऽगा द्राजोत्यर्णजगामसः ५० किंदृष्टंकिमितिस्पृष्टे ४ दृष्टोवास्मवि
धीः निजांमनोरथश्रेणी निवाद्यत्सवदन्मुनिः ५१ यथालाभस्तथालोभो लाभाल्लोभःप्रवर्द्धते माषद्वयाश्रितंकार्यं र ७सिद्धपि ५
कोट्यापिनदिनिष्ठितं ५२ तन्निशम्यनृपस्तुष्टो वादीत्तुष्ववतं कृतं ददामिकोटीमपिते भुंक्ष्वभोगान्यथासुखं ५३
मुनिःस्माहकृतंद्रव्ये रसाक्षेनिःस्पृहस्यमे जातोनिर्ग्रंथए वाहं धर्मलाभोस्तुतेनृपते ५४ इत्युक्त्वास्तउजोत्यसौ त्रि
र्माण्यंतपश्चरन् विचरन्तविषण्मास्या केवलज्ञा नमापसः ५५ इतश्चयोजनान्यष्टा दशासर्वत्रविस्तृता
अटवीकाल्पवड्डाज गृहान्तिधउराधनि ५६ तत्र चे क्क टदासाख्या श्चौराःपंचशतीमिताः बलभद्रादयो
वसन् पातालेपन्नगाइव ५७ विज्ञायप्रतिबोधार्दी स्तां श्चविज्ञानचक्षुषा तेषामुपकर्त्तिकर्तुं तत्रारण्येययौ
यतिः ५८ तमायांतंक्षमाहर्त्ता पश्यदेकोमलिम्लुचः श्च ग्यातिश्रमणःकोपी त्यत्येषांचत्यवेदयत् ५९ अस्मा
×तिं× न्वगाण्येर् समेत्यपर्श्चिक्रत्म गृहीत्वाते मुनिंनिस्तु रूपसेनापतिढूतं ६० क्ष्वेसेनापतिक्रीडां क्षमीनिनितिचिंतय
च साश्वेवंनृत्यनृत्येति ततोयतिरदोवदत् ६१ वाद्यंरत्पसादमस्त्व हादकस्त्रनविद्यते तन्नृत्यंस्याकथंकार्यं नदि
स्याकारणांविना ६२ वादितंघ्यघतालेश्च चौराणांपंचतिःशतेः ध्रुवकानुच्चाकेगीय न्ननर्त्तकपिलोमुनिः ६३ तथ
था ध्रुवंचेअसासयंमी संसारंमिउक्खर पउराए किंनामहोज्जतंकम्मयं जेणाहंडग्गइंनगच्छेज्जा ६४ इतिध्रुव

सिमं गाथम् अध्रुवे कपिलकेवली ज्ञानोत्पत्तेरनु ध्रुवान्तरं समीपोपसमागतान् ॥ एतदध्ययनं जत्ते तिरिव अध्रुवकि
ध्रुवे शाश्वते प्रतिपद्यते वर्वास्यपि हिता ह्यो ॥ दद नेहुचातुं ध्रुवं अध्रुवा किंच भूयो तदम्य कः कोविदुर्ज्ञो किचिदन्य
तरत्तदपरपरं ॥ ९ ॥ इत्युक्तमुनीन्द्रः प्रतिबोधार्थम् मदीक्ष्यत्वं ज्ञातानि चौराः विहत्यपेक्षांस्तु चिरं क्षमाड बत्त्वति
वीणग राधिवासी ॥ ९ ॥ इत्यत्र कः संप्रदायः सोवतेसूत्रे प्रस्तूयते तावद् अध्रुवे अ- सासयंमी संसारम्मि दुक्ख
पउराए किंनाम होज्ज तं कम्मयं जेणाहं दुग्गइं न गच्छेज्जा ॥ कपिलादि भगवान् स्वयंबुद्धस्तांश्चौरान् प्रति बोधार्थं इ
ममसंपुं ध्रुवं जाणो ध्रुवकलक्षणाद्वदं जं गिज्ञाइ उवं वि अ श्रुणोभूणो सबकर बांधस्तु ध्रुवयन्ति नाम चिद्दति
विदं बण्णायच अप्पयं तु पदं २ त्ति नव अध्रुवा वि ध वएकास्यद प्रतिबद्धः स्थिर इत्यर्थः नतथा अध्र
यस्मिन् संसार इति संबंधः त्वमेतिद्व्वसमवेस्याने तु जं तवा यडक्क रंगत्तुमिने सांकावि कुच्छजा तिवि
द्यते विविधैः कर्मानणाचा यत्वर्ज्जी विनिनादित २ नया अवधातेकालतोयानित्य अशाश्वतं हि सर्वमिदं रा
क॰८ ज्यादि यडक्तं चलेरा ज्यिश्वर्यं धनकनकसारः परिजनाना सपादावास्यं चलममरसो यं च विभूले चलं रूपाला गे
चलमिद चलं जीवितमिदं जनो दृष्टो यो विजनयतिच्छ स्वं सोपिहि चलः १ संसारस्तावत् प्रचुर काणि प्रस्तुता निदुःखा
नि शारीरमानसानि यत्र स तथा प्रचुरं वा बहुत्वात् दुःखप्रचुराणि किमिति प्रश्ने नामेति वा कोमलकारित्वे न त १६७
कार्मिक कर्मकमनुष्ठानं येन कर्मणा हेतुभूतेन अहं दुर्गतिं नरकादिकां न गच्छेयं अत्र च तस्य भगवतः स

कथयाताचेपि उर्यतिगाम्नातावेपिचयदेवमुक्तं तत्र प्रतिबोधनीय इदं संगतिकापेक्ष मितिसूत्रार्थः १ एवं च भगवतो
क्तीतेना लानुकहयन्निष्ठोरे अध्रुवस्थजीके स्मिन्ध्रुवके मुनन्नेगवानाह विजहित्तु पुव्वसंजोगं नसिणेहं कहिंचि कु
ब्बेज्जा असिणेहसिणेहकरेहिं दोसपओसेहि मुच्चए त्ति भिक्खू ॥ विहाय त्यक्त्वा पूर्वसंयोगं पूर्वपरिचितानां मातृपित्रादि
स्वजनानां सुपलक्षणत्वाच्चान्यस्य च संबंधं नस्नेहम् अभिष्वंगं क्वचिद्बाह्येऽभ्यन्तरे वा परिग्रहे कुर्वीत कुर्यात् तथा च कोऽगु
ण इत्याह अस्नेहः प्रतिबंधरहितः प्राकृतत्वाद्विसर्गलो पः स्नेहकारकेष्वपि पुत्रकलत्रादिष्वास्तामन्येषु अपिशब्दा
दन्त्रुष्टव्यः दोषाः इह च मनस्तापादयः प्रदोषाश्च प रत्र नरकप्राप्त्यादयो दोषप्रदोषाः तैर्मुच्यते त्यज्यते
भिक्षुरिति सूत्रार्थः २ अनन्तरं किंचित्तदाह । तो णाणदंसणसमग्गो हिअनिस्सेसाए सव्वजीवाणं ते
सिं विमोक्खणट्ठाए भासई मुणिवरो विगयमोहो ३ ततोऽनन्तरं ताप्यतेषु निवर इति संबंधः स च कीदृश इ
त्याह ज्ञानदर्शनाभ्यां प्रस्तावात्केवलाभ्यां समग्रः समन्वितः किमर्थं भाषत इत्याह हिअनिस्सेसाएत्ति सूत्रत्वात् हि
तोलावारोग्याद्भवात्पथ्यो योनिश्रेयसो मोक्षस्तस्मै तदर्थं किंपां सर्वजीवानां तेसिंति चस्यागमत्वात्तेषां च पंचशता
चौराणां विमोक्षणार्थं सकलकर्मविमोचनार्थं भाषते वक्ति वर्तमाननिर्देशस्तत्कालापेक्षया मुनिवरो विगतमोहः क्षपित
मोहनीयकर्मा इह च हिअनिस्सेसाए सव्वजीवाण मित्यनेनैव चरितार्थत्वात् तेसिं विमोक्खणट्ठाए त्ति यत्पुनरभिधानं
तत्तदा तद्गतस्यानेकहितस्य प्रदर्शनार्थं इति प्राधान्यख्यापनार्थमिति सूत्रार्थः ३ यच्चासौ भाषते तदाह सव्वं गंथं कलहं

उत्तरा०
२६९

च विषय आभूता हि इंति रक्त सव्वेसु कामजाएसु पासमाणो न लिप्पई ताई सर्वमारंभं ग्रंथबाह्यं धनादिकं आंतरं
मिथ्यात्वादिकं परिग्रहं कलहहेतुत्वात् कलहः क्रोधस्तं च त्राता आत्मानादीश्वं आंतरस्य च स्वरूपं पेषां इह परत्र च दारुणं
बहुदोषतां ख्यापनार्थं विप्पजहे त्ति विप्रजह्यात् त्यजेत् तथाविधं कर्मबंधहेतुं धर्मोपकरणमपीत्याह लिप्सायाः ति
सुडीलिः ततश्च किं स्यादित्याह सव्वेसु कामजाएसु शब्दादिविषयसमूहेषु पासमाणो त्ति पश्यन् अलं तकडु
कं तद्दोषमिति शेषः न लिप्यते न संबध्यते तादृशः त्रायते रक्षत्यात्मानं दुर्गतेरिति त्रायी इति सूत्रार्थः । इहैवाप्रत्युपेक्ष्य
ण अन्वयव्यतिरेकाभ्याम् भोगामिसदोसविसन्ने हि अनिस्सेयसबुद्धिवोच्चत्थे बाले य मंदिए मूढे ब
ज्झई मच्छिया व खेलंमि भोगा एव वशादिहेतुत्वात् आमिषं भोगामिषं तदेवात्मदूषणाद्दोषो भोगामिषदोषस्तस्मिन् वि
विधं सन्नो निमग्नो भोगामिषदोषविषण्णः हितं निःश्रेयसे मोक्षे हितनिःश्रेयसयोर्बुद्धिः सा तद्विषया मतिर्विपर्य
स्ता विपर्ययवती यस्य स हितनिःश्रेयसबुद्धिविपर्यस्तः बालश्च अज्ञो मंदिए त्ति मंदश्च धर्मकरणं प्रत्यलसः
मूढो मोहाकुलितचेताः बध्यते श्लिष्यते ऽर्थात् ज्ञानावरणादिकर्मणा मक्षिकेव श्लेष्मणि खेलंमि इति गम्यात् अयं
भावः यथासौ तदंधेनाकृष्यमाणा खेले मज्जति न यत्नादिना बध्यते एवं जीवोऽपि भोगामिषमग्नः कर्मणेति सू
त्रार्थः ॥५॥ नन्वयमेवं कर्मबंधहेतवो भोगास्तत्किं न सर्वेऽपि तांस्त्यजंतीत्याह दुपरिच्चया इमे कामा नो सुजहा अधी
रपुरिसेहिं अह संति सुव्वया साहू जे तरंति अतरं वणिआ वा दुःपरित्यजाः दुःखेन परित्यक्तुं शक्या इमे प्रत्यक्षाः का

२६९

×भोगामिषं×

×र्य×

मा शब्दादयो नो नैव सुजह त्ति आर्षत्वात् सुखेनानायासेन त्यज्याः केः अधीरपुरुषैः असात्त्विकनरैः यद्वा दुःपरित्यजा इ
त्युक्त्वा पुनर्न सुजहा इत्युक्तं तदत्यंतदुस्त्यजत्वख्यापकं अधीरग्रहणात्तु धीरैः सुत्यजा एवेत्युच्यते अत एवाह अ
हेत्यादि अथेति वाक्योपन्यासे संति विद्यंते सुव्रता निष्कलंकव्रताः साधवः ये तरंति अतिक्रामंति अतरं तरीतुम
शक्यं भवमित्यर्थः वणिज इव वाशब्दस्य इवार्थत्वात् यथा हि वणिजो ऽतरं नीरधिं यानपात्रादिना तरंति एवमेतेऽपि व्र
तादिना भवमिति उक्तं च विषयगणः कापुरुषं करोति वशवर्तिनं न सत्पुरुषं बध्नाति मशकमेव हि लूतात
न्तुर्न मातंगं ॥१॥ मिति सूत्रार्थः ॥६॥ किं सर्वेऽपि साधवोऽतरं तरंति उत नेत्याह समणामु एगे वयमाणा पाणवहं
मिया अयाणंता मंदा निरयं गच्छंति बाला पाविआहिं दिट्ठीहिं श्रमणाः स्मो वयमित्येके केचन अन्यतीर्थि
का वदमानाः प्राणिप्रायं दीपयंतः दीनि ज्ञानयन्नवि मं ऽपसंतापोपमंत्रणे वद इत्यात्मनेपदे प्राणवधं प्राण
घातं मृगा इव मृगा मूढत्वात् अजानंतः केः प्राणिनः के वाते पांचाणां कथं वा वध इत्यनवबुध्यमानाः अनेन व्रतमव
ममपि न विदंति आस्तां रक्षणोपायानिति सूचितं अत एव मंदाः इव मंदा मिथ्यात्वमहारोगाकुलिताः निरयं नरकं गच्छंति बा
लाः निर्विवेकाः पापिकाभिः पापहेतुभिर्दृष्टिभिर्दर्शनैः अतिप्रायस्मात् इः ब्राह्मणो ब्राह्मणमालभेत इंद्राय क्षत्रं मरुद्भ्यो
वैश्यं तपसे शूद्रं तथा यस्य बुद्धिर्न लिप्येत हत्वा सर्वमिदं जगत् आकाशमिव पंकेन नासौ पापेन लिप्यते ॥१॥
इत्यादिका निर्दयाः श्रमणाः तेषां च नरकं गच्छतां त्रैधाश्किं न त्राणाय स्यात् दुश्चरं चर्मवल्कलचीराणि क

२६७

उत्तरा०वृ०
२६९

दंडविरमणात् नव्यपोहंति पापानि आधाकोउदयादमा विति सूत्रार्थः ७ अत एवाह न हु पाणवहं अणुजा
णे मुच्चिज्ज कयाइ सव्वदुक्खाणं एवं आरिएहिं अक्खायं जेहिं इमो साहुधम्मो पन्नत्तो न हु नैव प्राणवधं मृषा
वादादेरुपलक्षणमेतत् अणुजा० त्ति अपेर्गम्यमानत्वात् अनुजानन्नपि आस्तां कारयन् कुर्वन्वा मुच्येत त्यज्ये
त कदाचित् कदापि काले सव्वदुक्खाणं ति सुपव्यत्ययात् सर्वदुःखेभ्यः शारीरमानसेभ्यः केषां ततो हिंसादिनिवृत्ता एव
श्रमण्यं तत्त्वतरंतीति तच्च न वितथमपि वाच्यं इत्याह य वमुक्कनीत्या आर्यैस्तीर्थकरादिभिराख्यातं कथितं यै
रयं श्रमणसाधुधर्मो हिंसानिवृत्त्यादिः प्रज्ञप्तः प्ररूपित इति सूत्रार्थः ८ साधुधर्ममेवाह पाणे अ नाइवाए
ज्जा से समिए त्ति वुच्चई ताई तओ से पावयं कम्मं निज्जाइ उदगं व थलाओ प्राणानतिपातयेत् चकारात्
कारणात्तमन्यान् निषेधमाह मृषावादादिपरिहारोपलक्षणमेतत् किमिति प्राणानतिपातयेदित्यादि
सेत्ति यः प्राणान्नातिपातयति स समितः सम्यगितिमान् इत्युच्यते किं ततः समित्याह तायी अवश्यं प्राणिना
तामस्मितत्वेपि कातुपालकत्याह ततः समितात् स इति अथपापकं अशुभं कर्म निर्याति निर्गच्छति उदकमिव स्थलाद
च्युत नत इत्युदेशादिति सूत्रार्थः ९ यदुक्तं प्राणानतिपातयेदिति तदेव स्पष्टयति जगनिस्सिएहिं भूएहिं त
सनामेहिं थावरेहिं च नो तेसिमारभे दंडं मणसा वयसा कायसा चेव जगन्निश्रितेषु लोकाश्रितेषु भूतेषु जंतुषु २६९
त्रसनामसु त्रसनामकर्मोदयवर्तिषु द्वीन्द्रियादिषु स्थावरेषु पृथिव्यादिषु चः समुच्चये नो नैव तेषु आरभेत कु

उ०
र्याद्दंडं वधात्मकं मणसा वयसा कायसा चेव त्ति सूत्रत्वान्मनसा वचसा कायेन चैव त्रि समुच्चये इदमिह तात्पर्यं सव्वे वि
उ एकत्तीस सव्वे वि सुहसाया निलासिणो सत्ता सव्वे वि जीवणपिआ सव्वे मरणाउ बीहंति १ इति मत्वा न कस्यापि हिं
सां कुर्यादिति सूत्रार्थः १० उक्ता मूलगुणाः अथोत्तरगुणा वाच्यास्तेषु चैषणासमितिः प्रधानेति तामाह सुद्धेसणा
उ नच्चाणं तत्थ ठविज्ज भिक्खू अप्पाणं जायाए घासमेसिज्जा रसगिद्धे न सिआ भिक्खाए शुद्धा निर्दोषा एषणा
उद्गमोत्पादनाद्याः शुद्धैषणास्ता ज्ञात्वा तत्र स्थापयेत् निवेशयेद्भिक्षुर्मुक्तुरात्मानं किमुक्तं भवति अने
षणीयत्यागेन शुद्धमेव गृह्णीयात् तदपि किमर्थ म त्याह जायाए त्ति यात्रायै संयमनिर्वाहार्थं ग्रासं
पिण्डमेषयेत् गवेषयेत् एषणा शुद्धमपि दा य कियत्कालमित्याह रसेषु स्नि
ग्धमधुरादिषु गृद्धो रसगृद्धो न स्याद्भवेद् भिक्षादे ने रागत्यागो द्वेषपरित्यागस्योपलक्षणमेतत् ततश्च
रागद्वेषविरहितो भुंजीतेति सूत्रार्थः ११ रसगृद्धोऽय कुर्यादित्याह पंताणि चेव सेविज्जा सीअपिंडं पुरा
णकुम्मासं अदु बुक्कसं पुलागं वा जवणट्ठाए निसेवए मंथुं प्रान्तानि चैव नीरसान्येव सेवेत भुंजीत कानि पुनरन
प्रांतानीत्याह शीतपिंडं शीताहारं शीतोपि शाल्यादिपिंडः अरसएव स्यादत आह पुराणाः बहुतरवर्षधृताः कु
ल्माषा राजमाषास्तान् एते हि पुराणा अत्यंतं नीरसा भवन्तीति तदूहणं उपलक्षणमेतत् पुराणमुद्गा
दीनां अदु इत्यथवा बुक्कसं मुद्गादीनां अथवा बुक्कसं दिनिष्पन्नमन्नं पुलाकं असारं वल्लचणकादि

उ०अ०८
२७७

नक्कादिचासमुच्चये जवणहाएत्ति यापनार्थं देहनिर्वाहार्थं निषेवितं तु जीतं मंथुं वरदरादि हंसंचिस्थामस्यमा।
नुचादे अतिक्रांततयावास्य प्रांतं वा इह च यापनार्थमित्यनेनेतदुक्तं चितं यदि तेन शरीरयापना स्यात्तदा तं
देवमेवेत यदि तु वातोद्रेकादिना तद्यापनैव न स्यात् तदा गाढगतो मुनिः सरसमपि सेवेत जिनकल्पिकादिर्ग
छनिर्गतस्तु वातादीन्येव सेवेत तस्यतादृशानामेवादानानुज्ञानात् उत्तः क्रियालिप्सनं उनस करेवतानिसेवे
त किंतु सर्वदा पीति सूत्रार्थमिति सूत्रार्थः २४ ज्ञाद्दि [gap] यणाविपर्यासदोषमाह जे लक्खणं च सुविणं च अंगवि
ज्जं च जे पउंजति न हु ते समणा वुच्चंति एवं आयरि [gap] ए [gap] हिं अक्खायं ये तु नया लक्षणं शुभाशुभसूचकं उ
रुषादिलक्षणं तत्प्रतिपादकं शास्त्रमपि लक्षणं [gap] अ [gap] स्व [gap] प्नाः शुभं मासे च विसेसगा स्त्रियो हिजब गौतो
यानस्वरेचाज्ञा सर्वस्मिन्प्रतिष्ठितं १ मित्यादिकं स्व [gap] प्नं [gap] वस्त्रप्रस्थूला शुक्लस्त्ववकरास्त्र अलंकृतानाङ्
व्याणं वज्जिवारणयोस्तथा वृषभस्य च शुक्लस्य दर्श [gap] नप्राप्नुयाद्यशः १ तथा मूत्रं वा कुरुते स्वप्ने सुरी
पं चापि लोहितं प्रतिबुद्धेत यां सोऽर्थनाशं प्राप्नोति निश्चितं १ इत्यादिकं अंगविद्यां च शिरः प्रभृत्यंगस्फुरणा
नः शुभाशुभसूचिकां सिरफुरणे किर रज्जं पिअमेलो होइ बाहुफुरणंमि अच्छिफुरणंमि अ पिअं अहरंमि पिअ
संगमो होइ १ इत्यादिकां प्रणवमायाबीजादि वर्णविन्यासात्मिकां चा चकारः सर्वत्र वा शब्दार्थः ये प्रयुंजते व्या
पारयंति तु तयैव नतिग्रहणं लक्षणादिति पूर्वक्रमसंबंधस्मृचनार्थं ततश्च प्रत्येकमपि लक्षणादीनि यः प्रयुंजते न उ २७७

ए सामान्येन न हु नैव ते श्रमणा उच्यन्ते इह च उपालंभनं विना तद्व्यापारेणैव उच्यते अन्यथा करवीरलताला
मकृतपरिश्रेणापि तथाव्यापारात् एवं आचार्यैराख्यातं कथितमिति सूत्रार्थः २३ तेषां फलमाह इह जीवितं अनि अमे
त्ता पब्भट्टा समाहिजोएहिं ते कामभोगरसगिद्धा उववज्जंति आसुरे काए इह जन्मनि जीवितमसंयमजीवितं ॥
अनियम्य द्वादशविधतपो विधानादिना अनियंत्र्य प्रभ्रष्टाः प्रच्युताः समाधिश्चित्तस्वास्थ्यं तत्प्रधाना योगाः शुभा
स्तमनोवाक्कायव्यापाराः समाधियोगास्तेभ्यः ते अनंतरो [gap] क्ताः कामभोगा उक्तरूपास्तेषु रसेषु मधुरादिषु च गृद्धा
लोलुपाः कामभोगरसगृद्धाः भोगांतरायविपरिमाता [gap] ह [gap] यग्रहणं अतिशयदिहेउ उत्सापकं उपपद्यंते जाय
ते आसुरे असुरसंबंधिनि काये निकाये एवं वि [gap] ध [gap] हि [gap] किंचित्कष्टानुष्ठानमनुतिष्ठंतोपि विराधकत्वाद
सुरेष्वेवोत्पद्यंते इति सूत्रार्थः ४४ ततोपि च्युतास्ते [gap] किं [gap] प्राप्नुवंतीत्याह तत्तो वि उव्वट्टित्ता संसारं बहुं अणु
परियडंति बहुकम्मलेवलित्ताणं बोही होइ सुदुल्लहा तेसिं ततोपि असुरनिकायादुद्वृत्य निर्गत्य संसारं वंवा
हु विस्तीर्णं अनुपर्यटंति मार्जारतया तत्र परिभ्रमंति किंच बहुकर्मलेपलिप्तानां बोधिः प्रेत्य जिनधर्मावाप्तिः भवति सुदु
र्लभा अतिशयेन दुष्प्रापा तस्माय लक्षणादि प्रयुंजानस्तदुपतस्थिश्चमतो नानागुणविराधनाकार्येति सूत्रार्थः ४५
केनेकिमेते प्रयुंजतेऽप्येवं लक्षणादि प्रयुंजते उच्यते लोभवशात् स एव तदाकुलस्यात्मनो दुःपूरत्वमाह कसिणं पि
जो इमं लोगं पडिपुण्णं दलिज्ज इक्कस्स तेणावि से न संतुस्से इइ दुप्पूरए इमे आया कृत्स्नमपि सकलमपि यः सुरे

जादिरिमं उत्पद्दं लोकं प्रतिपूर्णं धनधान्यादिभृतं दलेज्ज त्ति दद्यात् इक्कस्स त्ति एकस्मै कस्मैचिदाराधकाय ५
उत्त॰ २७१ तेनापि धनादिपूर्णलोकदायकेनापि स लुब्धो न संतुष्येत् अतिदुरापूरोऽयमात्मा यतो न ममपरिपूर्णताकृतेति तेन संतुष्टिमाप्नुया
दयदुक्तं नवह्निस्तृणकाष्ठाद्यैर्नदीभिर्वा महोदधिः नचैवात्मा धनौघेन शक्यस्तर्पयितुं क्वचित् १ इत्यादुर्पूरमुत्तर
कारेणादुःखेन पूरयितुं शक्यो दुःपूरः स एव दुःपूरकः इमत्ति अयं प्रत्यक्ष आत्मा जीवः तदिच्छायाः पूरयितुमशक्य
त्वादिति सूत्रार्थः १६ अमुमेवार्थं स्वविदितं दृष्टमाह जहा लाहो तहा लोहो लाहा लोहो पवड्ढइ दोमासकयं कज्जं को
डीए वि न निट्ठियं यथा लाभस्तथा लोभः यथा लाभो भवति तथा लोभो भवतीति भावः किमेवमित्याह यतो लाभात् लोभः प्र
वर्धते यथा यथा लाभस्तथा तथा लोभः प्रवर्धते इत्यर्थः कथमिदमित्याह द्वाभ्यां माषाभ्यां कृतं द्विमाषकृ
तं कार्यं प्रयोजनं दास्याः पुष्पताम्बूलमूल्यरूपं कोट्यापि दीनाराणामिति गम्यं न निष्पन्नं न निष्ठितमत्रापि स्वविषयाभि
लाषादिति सूत्रार्थः १७ द्विमाषकृतं च कार्यं स्त्रीमूलमिति तत्परिहारोपदेशमाह णो रक्खसीसु गिज्झिज्जा गंड ३४
वच्छासुणेगचित्तासु जाओ पुरिसं पलोभित्ता खेल्लंति जहा व दासेहिं नो नैव राक्षसीषु इव राक्षसीषु स्त्रियस्तासु यथा
हि राक्षस्यो रक्तमांसमपकर्षंति जीवितं च प्राणिनामपहरंति एवमेता अपि तत्त्वतो हि ज्ञानादीन्येव जीवितं ज्ञानादीनि
च तानि तस्य पिबंति तत एवमुक्तं गिज्झिज्ज त्ति गृध्येत् लिंग व्यत्ययात् गृध्येत् आकांक्षावान् भवेत् कीदृशीषु गंडवच्छासु त्ति पिशितपिंडरूपव २७१
क्षःस्थले उच्छ्रितस्तना इत्यर्थः तास्वनेकचित्तास्तत्तद्विषयाभिलाषादनवस्थितचित्ताः उक्तं च आनकांक्ष्यानेकसंख्यानि चंचलत्वाच्चिता

यास्ता मिथः तासां तत्स्वभावतादुक्तं च हृद्यन्यद्वाच्यन्यत् कार्ये चान्यद्भवति पापिष्ठानाम् अन्यत्पश्यति चान्यत् स्त्रीणां सर्वं कि
मप्यन्यत् या स्त्रियः पुरुषं कुलीनमपि प्रलोभ्य भ्रमवामशरणं चैवमेव च मे प्रिय इत्यादि तिर्वा संविपतार्य क्रीडति ×खेलंति×
यद्वा वनितावाश्चात्यस्य वकारार्थत्वात् यथैव दासैरिव यथा हि मा बाया सीरित्यादि भिः क्रीडंति दासमिव पुरुषं प्रवर्तयं
त्यापि विलम्बतीति सूत्रार्थः १८ पुनस्तासामेवातिहेयतादर्शयन्नाह नारीसु नोपगिज्झिज्जा इत्थी विप्पजहे अणगारे धम्मं च पे
सलं नच्चा तत्थ ठविज्ज भिक्खू अप्पाणं नारीषु नानिवप्रपूर्वे घेत् इत्यादि गृध्रसा पारं लेत तो यदि मारं लेतापि न किं तु न अवी
क्षितिभावः इत्थि त्ति स्त्रियो विप्पजहे त्ति विप्रजह्यात् परि वर्जयेत् नारीषु हि गृध्यमाणो दोषा इह तु देवतिर्यक्संबंधि
न्योऽपि त्यक्तुं उक्ता इति न पौनरुक्त्यं अनगारो भिक्षुः किं तु नात्मार्थीत्याह धर्मं च निवृत्तिः प्रस्ताव क्षारणा
त्वात् धर्मं सर्वत्र सम्यग्दिरूपं पेशलमत्यन्तपरमभिन्नकां ज्ञात्वा तत्र विज्ञानातिमानाज्ञज्ञात्वा वबुध्य तथेति धर्मस्थापये
त्कुर्वन् निरात्मानमिति सूत्रार्थः १९ अध्ययनार्थोपसंहारमाह इति एस धम्मे अक्खाए कविलेणं च विसुद्धपन्नेणं त
रिहिंति जे काहिंति तेहिं आराहिआ दुवे लोग त्ति बेमि इत्यनेन प्रकारेण एष पूर्वोक्तो धर्मो यतिधर्म आख्यातः कथित
ः केनेत्याह कपिलेन तिर्यग्संगति कपूर्वदमीमहत्वं तपृथिवीपर्यंताभिरात्मानं निर्दिश्य तिष्ठति च शुद्धा इह प्रज्ञेन निर्मल
ज्ञानेन अस्यार्थसिद्धिमाह तरिहिंति त्ति तरिष्यंति संसारवार्धिमिति शेषः के इत्याह येन सं करिष्यंति प्रक्रमात् धर्मं अन्या
न्वादि रसाधिता द्वौ लोकौ इहलोकपरलोकरूपौ इह महाजनपूज्यतया परत्र च स्वर्गापवर्गादि प्राप्तेरिति सूत्रार्थः २०

उत्तरा० २१२

इति कपिलीयमिति ब्रवीमि ८ इति श्रीतपागच्छीयमहोपाध्यायश्रीविमलहर्षगणिमहोपाध्यायश्रीमुनिविमलगणिशिष्योपाध्या-
य श्रीभावविजयगणिसमर्थितायां श्रीउत्तराध्ययनसूत्रवृत्तौ अष्टमाध्ययनं संपूर्णं ८ उक्तमष्टमाध्ययनं अथ नव-
मं व्याख्यायते अस्य चायमभिसंबंधोऽनंतराध्ययने निर्लोभत्वमुक्तं निर्लोभश्चेहापि शक्रादिपूज्यः स्यादि-
त्यत्र नमिरुदाहरणं उच्यते इत्यनेन संबंधेनायातस्यास्य प्रस्तावनार्थं नमिचरित्रं तावदिहावश्यं वाच्यं यथा चायं प्रत्येकबुद्ध-
स्तथान्येपि करकंड्वादयस्त्रयः प्रत्येकबुद्धाः समकाल स्वर्गच्यवनदीक्षोपादानकेवलज्ञानमहानंदपदप्राप्तिभा-
क्त्वे यदुक्तमस्ति करकंडू कलिंगेसु पंचालेसु य दु म्मुहो नमीराया विदेहेसु गंधारेसु य नग्गई १ त्रि-
ततः प्रसंगात्तच्चरितान्यपि प्रोच्यंते तत्रादौ प्र तं वी क्ष्य प्रतिबुद्धस्य धीनिधेः करकंडुमहीजाने श्च-
रितं वक्ष्यते यथा २ अस्ति वस्तरत्नेषु चंपा नगरी पुरी व क्रमः तत्पोद्भूतापरत्राता दधिवाहनः ३ पु-
त्री चेटकभूभर्तुः शीलादिगुणसेवधिः राज्ञी तस्याभव त्पद्मा वतीपद्मा हरेरिव ४ भुंजानास्तस्य जातु सोकं लो-
गालोगात्ययथासुखं वत्सवसाक्रमादेतवत्राम्महीपतेः ५ अन्यदा गर्भिणी राज्ञी विहराम्यहमा-
रामे प्राह वल्लभं धमाश्रिता ६ इत्यत्रहो वदत्यस्याः कालगर्भानुभावतः तत्रात्र सेविसा कार्यं कष्टप्रस्ते दुर्वह-
फि ७ अथ ततः पृष्टा तया प्रष्टा महिषी कार्यकारणं जगौ तदाहद्राज्ञः प्रासादमध्यादा हृदं ८ ततोऽनुपमयामा-
क माक्रस्यजयं जरं स्वयं तदुपरि भवं रथक्षत् प्रमोदस्कंदे ९ मानंदिणीरागोरोलिः प्रेक्ष्यमाणो वलावितः प्राटद्- २१२

कालप्रवेशान्नस्यमासाममामदत् १० भूमं तदाचनवृंदाप्रमदप्राघ्रः संगमसंलव गंधः स्वादुरस्तु स्वामः स्वरलिन् १
विकंधयः ११ तद्गंधसमाघ्राय ध्यायन् विंध्याचलाटवीं व्यालः कालइवात्रालः कांतारं प्रत्यधावत १२ व्यावल्गी-
नातातिक्रांते स्वर्थीतिरपि मृपिपः कदाचस्यादिव राजो गम्नात्तन्यवर्तीत १३ उर्वीणि विविधोपायान् रत्नल्पम-
नो पिमानविः नतस्थोसिंधुरः सिंधुः प्रस्थारवणेरिव १४ विद्धोमुततस्तेषु पश्यन्वैव सहस्त्रिराट् पश्यतो हरवद्धू-
प राद्योत्तवावान्ययत १४ तत्र प्रेक्ष्यरूमापालो दूर देकं वटद्रुमं देवीमूचागजोद्यष गंतासुप्रतारारक्षः १
५ तत्रत्वास्मिंगते सद्यः शाखां त्वन्ययोधशाखिनः स्तौ याम्बुवदीप्सित द्यास्त्वामहमपिप्रिये १६ आवां
तागमिष्यावा गजहिस्वाति जंतुरं अन्यथात्राव ये ली वीवानस्मिन्कोप्युपद्रवः १७ प्रतिपन्नाप्यदोवा
क्यं वटस्याधः प्रगते गजे तच्छाखामग्रहणाद्याले नात् ज्ञा ज्ञीविरक्रिया १८ स्थापसुदक्षस्तच्छास्त्वा माले व्यो-
दतरद्वदात् प्राणप्रियामपश्यंश्च व्यलापीदिति दुःखि तः १९ प्रायिकांतक्कदालावा संगमः कुनरावयोः अमु-
नारिपुरूपेण करिणा वंचितोऽस्मि हा २० वह्वियोगोद्भवं दुःखं दावाग्निरपि दुःसहं अमोदप्रर्वं दर्शते सहिष्ये हंक्रिया
चिरं २१ दुःखमेतद्धटितलाधि सेवमाति नामहदि तत्किं करवै क्व गच्छामि कुराः कस्य ब्रवीमि वा २२ इत्यादि विलपन्दुः
ख स्मरंस्तु रमानसः दृतिपादात् सारणाः प्रयोद्धं प्राकुरीश्वः २३ राज्ञः प्रियां तु तां दंती नित्यानिर्भीमशाटवीं पिपासा
विवशः ... मिराज्यं महाला ... वापीस्तारत्नवमत्र क्रीडति हिरदेश्वातः वनतारतनो राज्ञी करेणी वमहागिर २५

उत्ता॰टी॰
१७२

गस्तीर्थं चिह्नं सीव उलिनो हेशामागता पश्यंती परितो पश्य दरणं पामीलयप्रदो २६ सूत्रच्छुतअरंगीव ततः साल्पधीः
माउरा मुक्तकंठं रुरोदाति रोदयंती खगानपि २७ कथंचिद्धैर्यमालंब्य दाक्ष्योचितं नृपांगना उक्मंदोषतो ह्याप
द्विपमापतितामम २८ नचातिविक्रमणः कर्ममलो रोदनसंभवैः विनेत्यवाक्यातनीरैः स्वदलैरोदनेनाम २९ किं
चास्मिन्नगहने व्याघ्र सिंहादिश्वापदाकुले वपुद्रवोपि कोपि स्यात्तत्प्रमादं जहाम्यहं ३० इति ध्यात्वा कृतच
उश्चारणा सा महाशया क्षमयित्वाखिलान्सत्वान् निं दित्वा दुरितं निजं ३१ साकारानशनं कृत्वा रणनिस्तर
णावधि स्मरंती प्रकटं पंच परमेष्ठिनमस्क्रिया ३२ अ क्रांतनिद्रातुर्यास्य दिमूढत्वाद्दुजानती गंडप्रवहते
कोपि द्विशामुद्दिश्य सत्वरं ३३ तिलिर्विशेषकं । दू रं गतावसा प्रेक्ष्य तत्र कंचन तापसं पिपासियेऽंतः
पयाप्राप्य पिपासुरिव मंगले ३४ कृतातिवादनां तां च पप्रच्छेति स तापसः मातः कुतस्त्वमायासी सोद्वेग
वसनोरमा ३५ अवादीत्क राट्पुत्री दधिवाहनराट्व धूः इदानीं ताद्विपो याति स्ववृत्तं साप्यवोचत ३६ अह
लित्कत्वतत्तु बंधवोस्मिन्महाशये तन्मातिपीमां कुपास्य शोकं नीवजनोचितं ३७ इत्यक्त्वा तापसश्रेष्ठ स्तास्मै
वनेफलान्यदात् ज्ञातिधर्मस्मातिथिः श्रीया मश्रूसारेणजायते ३८ पूर्णमिवपानस्वनीवापरिवनेचता दर्शयन्नवमते
ग्रमातिस्तुवाचतपो निधिः ३९ सीरकृष्टान्नवंतेवा क्षमामो वयमित्यदं नायास्यामिनगरस्थं तु निर्यातः परं ब्रजेः १७२
४० देशोयं तच्चुरस्यायं तत्र चक्रोक्तपतिः गत्वाचुरेत्र चपाया गर्भः साधितमस्तता ४१ इत्युदित्वान्यवर्तिष्ट शिष्य

स्तापसाग्रणीः सापि दंतचुरे प्राप्ता साध्वी नां मतिकेययौ ४२ कृतवंदनामां विधिवत्तांच पार्थिवकामिनीं आर्हदेवा
कुतश्चायासीरित्यपृच्छत्प्रवर्त्तिनी ४३ साप्युवाचतिजां वार्त्ता विनागर्भं यथास्थितं स्मृतातुच्छत दुःखाच भृशेस्रु
क्लिन्नलोचना ४४ ततः प्रवर्त्तिनी प्रोचे माखिद्यस्व महाशये कर्मणां हि परीणामो दुःखातिकार्यः सुरैरपि ४५ किंच वा
तोद्धृतध्वजप्रांत चंचले ह्यर्थशर्मणि चलेष्टजनसंयोगेस्मिन् तावसौख्यं नकिंचन ४६ जन्मरोगजराशोकमृत्युदि
ःस्वाक्षपाड्यिः वाकुले त्र भवे दुःखमेवप्रायोतवेहिनां ४७ यच्चिदस्यात्सुखं किंचि द्विषयाद्युपभोगजं दुःख ।
नुषंगात्तदपि दुःखमेवति मन्वाति ४८ यतएवचसंस रो दुःखानामेकमास्पदं श्रयंते मोक्षमार्गं मतएवहि
वेकिनः ४९ इति तद्देशनां श्रुत्वा विरक्ता सा दादव तं ह प्रापावस्थितो गर्भं चारित्राशां नवशोकमा ५० ग
र्भमेवसाध्वीभिः पृष्टा किंचिदमित्यसौ सत्य सूचेत त स्तास्तां साध्वीयुग्ममरक्षयन् ५१ गर्भकाले च संपू
र्णे शय्यातरगृहस्थिता असूत सुतरत्नं सा मणिरोहणभू रिव ५२ तातायुधीयातबाले मणिरत्नवनेसुचन् त
त्तातनामसुद्राकं रत्नकंबलवेष्टितं ५३ दृष्टं तस्मादकं साध तं वशात्त सुपड्वात् प्रच्छन्नसंस्थिताद्राक्षी द्वाराश्रेमाश्र
नाईया ५४ तत्रायातस्तदा प्रेत वानरोपत्यवर्जितः जगृहे तन्निजगृहे नीवापत्यिवदत्तवान् ५५ तस्यावकस्मि
इति सानंदःसोतिधंवध्यत् आर्यापितरदुहदवीक्ष्य जगामसापाश्रयंनिजं ५६ क्वागर्भ इति साध्वीभिः पृष्टावितथ्यस्वा
दन्यथा मृतस्सुतोमयाजातः सचत्यक्तः क्वचिन्नतः ५७ स्लाध्याभिसरलाःसर्वा स्तवथाप्रतिपन्दिरे बालंस्नावहायतस्य

उत्त॰ टी॰
१७४

धिपं दाइवां भुक्तं ॥ ५८ ॥ चक्रे गोशिवलं बालं ध्यायंती सा तु संयती । उगामसमां दंडेन वनपालस्य धमनि ॥ ५९ ॥ ततस्मा
श्मशाने स वालकसंलापणादिति । अलालयवतं बालं महोमोदाति दुर्द्धरः ॥ ६० ॥ अवापयत्सति सा या बो सनंमाद्द
कादिकं तत्बालायार्पयत्सोपि तस्या रागं दधेवतः ॥ ६१ ॥ अन्यत स्वस्पदे दव रूक्षकंडूरक्तद्दशो सवहद्दिंगतो बालि
ः समं क्रीडत्सदा वदत् ॥ ६२ ॥ अहं वोटपतिस्तस्मा द्यूयं दत्त करं मम बालाः प्रोचुः करस्थाने ब्रूहि किं ते प्रदीयते ॥ ६३ ॥
च सप्रोचे वः कंडूको मां कंडूयत बालकाः कारणानेन उष्टास्मि कृतं तद्गोरि क्वाशिः ॥ ६४ ॥ ततस्तस्याभिधं बा
लाः करकंडुरिति व्यधुः गुणक्रियादि तिनीम नवीन म पिजायात ॥ ६५ ॥ किंचित्प्रौढवमापन्नः श्मशानं स्व
क्तमः तादवहि कलितस्मिन् गीयते कार्यमुत्र मे ॥ ६६ ॥ हेतोः अतस्त्रिदायातो श्मशाने तत्र चान्यदा
द्विजौ तीवराजालोत दंडमकमपश्यतां ॥ ६७ ॥ तायार को यतिर्दंड लक्षणज्ञो म दामतिः तं वंशाद्दर्शयन्ने च
ग्रामादीदपरं भुनि ॥ ६८ ॥ यावत्तावद्वीत चवा चतुरंगुलान्यपरा एणये तावत्प्रतीक्ष्यताम् मादात्ममत्त वेन्हपः ॥ ६९ ॥
प्राधुवचो द्दष्ट्वा तिकुंजांतरवर्तिना तेन मातंगपुत्रेण द्विजेनाकर्णचश्रुतं ॥ ७० ॥ ततो चवशस्य तस्याधः खनित्वा चतु
रंगुले बिल्वप्रच्छन्नवत्त्वातं वाडवो दंडमाददे ॥ ७१ ॥ तं च प्रेक्ष्य द्विजेनातं करकंडुः क्रुधा ज्वलन् आविदत्ज रक्तोय
राज्यलक्ष्मीनकांक्षति ॥ ७२ ॥ ततस्तेकरणनीवा दंडे द्वेदीत्यवक्ष द्विजः सप्रोचे सोऽत्र श्मशानाम जातस्तन्न दश्मित १७४
॥ ७३ ॥ विप्रोवोच दंडलतिर अन्यमिवनलितः अस्यत्व नेन्यमादायदंड मेनं प्रदेहिमे ॥ ७४ ॥ तेनस्तु क्रोपितं दंडं

करकंडुरनर्पणं जातोऽहं न ददामीति द्दष्टः कारणिकैस्तदा ॥ ७५ ॥ बालो ब्रवीत्तरस्यैव दंडस्यास्य प्रभावतः भविष्या
मि नृपोऽहं तत् दास्याम्युद्देके कथं ॥ ७६ ॥ ततो विहस्य ते बालमेवं कारणिका जगुः राज्यावाप्तौ द्विजस्यास्य ग्राममेकं
समर्पयेः ॥ ७७ ॥ तत् प्रपद्य निजं धाम करकंडुर्ययौ कृतं द्विजो प्यन्यान् द्विजानेव स्वेगत्वास्वमास्पदे ॥ ७८ ॥ दंडं मम पिजि
घृक्षु बलाच्चांडालबालकः ततः कथं चित्तं हत्वा दंडमादद्मः द्रवयं ॥ ७९ ॥ कृत्वमाप्य तदा कर्ण्य चक्रकित पिता ततः पत्नी
पुत्रान्वितो नश्य स्तरसा शतेशणात् ॥ ८० ॥ गत्वा च कांचन पुरे ते त्रयोपि पुरा द्वहिः अत्रापि सुषुपुः श्रांताः स्वा
पोच्चि श्रम तिष्ठते ॥ ८१ ॥ तदा च नगरे तत्रा पुत्रो राजाभ्यप चतत तो धिवासयामासु स्तुरंगं मे त्रिभंगवा ॥ ८२ ॥ तुर
गोऽपि त्रमं त्रेषां सुप्तानामंतिके ययौ तं च प्रद यणी चक्रे बालेदेवमिवास्तिकः ॥ ८३ ॥ तं च लक्षण वित्प्रे
क्ष्य लक्षणं दीक्ष्य नागराः उष्णजयारवंचक्रु सूर्यनि घो षमिश्रितं ॥ ८४ ॥ ध्वानं तेन विध्वस्त्र निमीलः सोथ बाल
कः चलायमान जृंभित्वा वाजरोह ववं तदयं ॥ ८५ ॥ नगरं प्राविशत् पौरैः परीतः परित
स्तारापतिरिवोडुभिः ॥ ८६ ॥ सुकः प्रविष्टस्तं नगरं मातंग इति मातंगइव त्कारैः ॥ ८७ ॥
दुर्गमं ततो शरीवा तं दंडकरकंडुः तस्य राज्य प्रदानेहि स एव प्रति ॥ ८८ ॥ निर्मितात्वल ते नत्वा
चलनदंड द्विजातीता ॥ ८९ ॥ राज्ये
सोपरा मातंगान् विदधे द्विजान् ॥ ९० ॥ राज्ञा च करकंडुना

उत्रा॰ १। चंडालब्राह्मणीकृता: ५१ तस्माद्वक्षर्षकइति न्यक्षाद्यंनाममंत्रीरसं बालोऽक्रमेवततद्योऽस्तु: करकंडुरिति ख्या
: ५२ ब्राह्मणराज्यं चतेऽस्तु वादंडब्बदीक्षवाडव: आगत्यो वा चराजन्मे देहियामंतदो दितं ५३ कंग्रामंतद्दामि
१७५ ति राजाज्ञा सकृतनीतो यथाग्रामरहंतस्मा नहेत्राग्राममर्पय ५४ ततो लेखं लिलेखिवं करकंडुनरेश्वर: द
धिवाहननृपालं प्रतिनिष्ठतिमोऽरुणो: ५५ तथाहि स्वस्ति श्रीकांचनपुराक्करकंडुमहीपति: संतोषतेऽस्तु पंचप
धिपश्रीदधिवाहन ५६ परमात्मप्रभावेण कल्याणमि हविद्यते श्रीमज्जिरपितद्दत्ताप्य स्वशरीरादिगोचर:
५७ किंचास्मै ब्राह्मणायैको ग्रामो देय: समीहित: दा स्योवास्तु चितंग्रामं नगरंवात दास्यदे ५८ इदंका
र्यं ध्रुवं कार्यं नात्र कार्या विचारणा मूल्यावाप्तो बि म वीहि व्यर्थपावतिमंगलं ५९ लेखमनंसमा
दाय विप्रस्तु पावरंगत: आस्थानस्थस्य भूपस्य पा ए पश्चात्तिविंप्य धत ६० तद्वाचनहविर्हीम दी ह
क्रोधज्वलानान: नमिस्त्वेधराधीशो स्वभ्रुकुटीविकटान न: ६१ रे मातंगस्य किंतस्य स्वजातिरपि विस्मृता अनात्म
ज्ञो लिखत्येवं यो ममोपरि दुष्टधी: ६२ लिखमान्नतंतनीव मस्य सर्पस्य दर्विणा पदंमलिनतां नीतो ज्ञानाद्यकिं
न जायेत ६३ रेविप्र याहि याहि त्वं नोचेन्मातंगलेखक: यास्यसि त्वं पतंगत्वं मत्कोपज्वलने ध्रुवं ६४ ततस्तु कोऽधि
लोगत्वात द्विजेकरकंडवे क्रोधाध्मात स्वत: सोऽपि यथा जातिरीमवीवदत् ६५ चतुरंगचमूयुक्तो युवमाचाद्यप्रिव जन्मा १७५
चंपानगरी सर्वतस्तामरोधव ६६ वीरा यामाउस्तव इवा नंददायीततोव्रहं उरस्थायिबहि:स्थायिबहि: स्थायि से

मयोरभवद्दूत: अहं च पद्मावती साध्वी वाली श्रुत्वे प्रचितमपत्व श्रुज्ञात्वा पितावत्वो अकृत: समरं मिथ: ७ स्वयं सा श्र
मणी तनाशेन दा: व्यक्ता विवाहवे तयोर्नरकदोषा वी नत्व्रा श्रामयामि ते ८ इति ध्यात्वा च सखसाध्वी मातृष्वसमह
मती चरकंडुसमीपगा आपुत्रायनमता ९ सा च तस्मै रहः प्रोच्य यथावृत्तं तमात्मन: इत्याख्यत्तवमाताव
पिता च दधिवाहन: १० तन्नातेन समं युद्धं नयुक्तं तमहामते कुलीना हि न लुपंति गुरूणां विनयं क्वचित् ११ वच
श्रुत्वा तेन घटोता ह्रच्छ:पितराव पि त्रयीन: पालितो मिदं संप्राप: स्थितकानने १२ साध्वीवाक्येततो जात
प्रत्यायोपि सपार्थिव: दर्पेनापास रक्षाल्पा ह्यऽज्ञया नां स्वयंभज: १३ आर्यायायोतताम ध्ये द्वुरं राज्ञो य
देहतो तां चोपालक्ष्य यैस्थे द्वा: इति श्रुत्वा संभ्रमं १४ दि द पद्यमातव्रुमियक्कालं क्वावस्थिता विराक्तिं धा॰
सौनंदने किमिदं प्राकृतं वत १५ इत्याक्ष्याचिवदेत्य स्त्रा रुदन्नसुपुत्रमजं: इष्टानां दर्शने जीर्णमपि दुःखं
नवायते १७ तं च कोलाहलं श्रुत्वा तत्रायातो धराधिप: तां प्रणम्यासने दत्वा का ह्येतिपृष्टवान् १८ राजपुत्रो
: सप्तायं येनेयं वेष्टिता पुरी तयेस्त्र कैव सद्भाया नंदं वाचामगोचरं १९ उक्तं च करकंडुपाती या इर्षमानसमानस:
सुतेनातन संगंतु गंतु प्रवदात नृप: २० समायांत समाकर्ण्य करकंडुर्नृपो पितं अभ्यागात् पादचारेण पादयो श्चापत
त्तविनत: २१ पितापितं नतं दोर्भ्यामादायपरिषस्वजे तदंगसंगपीयूषे निजं निवीय पयन्नुवत: २२ नृपाश्च पत्रपुत्रस्तस्मा
द्धर्षकं द्वितो नृप: ललंघेम सुहृत्काल सुहेला: समदो हृन्दि: २३ संचार प्रियहर्कम्ब ३ प: प्राज्ञसंमदाश्रुनि: राज्ञा तिथि

कनीरिह पश्चाज्जिदासनस्थितं २४ इतिवाचो वदन्नुभन् राज्ञामेतक्रमागतं पालनीयं नथा लोका यथानिवस्म
उत्ता० रतिमां २५ नियोज्येमां राज्यसार धुरं विधिधुरंधर धर्मेधर्मधुर्यवृत्तिं इमि दद्मि समाययिवां २६ इत्युक्त्वा वत
२५६ मादत्त २७ सद्गुरुसन्निधौ करकंडुधराधीश कृतनिष्क्रमणोत्सवः २८ अथ प्रतापदावाग्नि ध्वस्तवैरियशोद्गमः
करकंडुनृपो राज्यं इयं सनयमन्वशात् २९ सर्वावीराः स्वसाविन त्वरां वल्लगोकुलं स्वाच्चकेता निरूप्य यामि
यादंसीवपयोनिधिः ३० सवान्यदागतः कापि गोकुले उलदान्यये सुरली सौरसेयांश्च तर्णकांश्च विलोक
यन् ३१ गौरं गौरी गुरुसिरैः श्यामाङ्गां बलाश्रुता व एकं तर्णकमद्राक्षीन्मुग्धस्निग्धतनुच्छवि ३२ न
तद्भेमात तस्मिन् स्मा गाढस्पृहं नृपः न मा ऽस्यैव देयं दोह्याप्युलिपस्या ३३ किंच
वृद्धिंगतस्यास्य मध्वितां तदायितः अन्यामातृ प धेनूनां पाययतीयं पयोवदं ३४ गोपालोऽपिमत्वा
प्रोक्तवनं यथा तिपद्यतत् तथैव विदधे को वा राज्ञामाज्ञां विलुंपति ३५ सोऽपवक्षो वर्धमानः स्पर्धमानः शशि
विम्बं पलोपचययुर्लक्ष्य कौकसः प्राज्यविक्रमः ३६ शोभमानोऽसकृत्तेन कूटेनेवावनीधरः तीक्ष्णाग्रश्रृंगला
लुग्गा शृंगस्थानमासदत् ३७ भृशं तथा स्थितं तं चापि दृप्ताः परे समं क्रीडयायोधयत्तं न नातिघीके।
विशाकरः ३८ कालीवरेवरूपालोगतो गोकुलमीक्षितं घट्यमानं पङ्काद्ये दृष्टवीकं जरजं ३९ महोद २५६
सम हावीर्यः कृत्यस्त्वद्वगोष्ठं सोऽवादीद्वदन्वल्लपः सएवायं वरो ४० नमिरस्य पोष्यामी तदृश मीन

तंत्रानाये अहो अनित्यतामदं तावास्तावबलातिगा ४१ बलिनोऽपि बलीवर्दा निमृद्य दान्त्रपिञ्छते यस्यदंतास्वे
पाल्याः कारणा वपक्षिणः ४२ चलदोष्ठा गलद्दृष्टि नीष्ठोज्जा विश्रमावशात् सोऽधुना पङ्काकेलिक्रमा सहते परिघट्ट
नां ४३ यद्रूपं रूपवांतेनु दर्शनप्यारोतवत सोऽप्य द्यतनुते दृष्टौ जुगुप्सां हा परीक्षवत् ४४ तद्विक्रमवयोरू
प विनुत्व वित्तवादिकं वीक्ष्यातिथ्य हृमेवित त्यताकाचलं वचले ४५ मत्याप्यवं जतो मोदा ब्रजानाविपया
स्थिते नत्रासवति रक्षामि रक्षामि जलदः फलं ४६ ध्ये वेति कृत्वा स्वयामवलोकं विरक्तमुनेर्विषममर्त्य दृशं
प्रत्येक बुद्धः प्रतिबुद्धजीवी तुविव्यतार्थीकरकंडु रा जा २४६ इति श्रीकरकंडुनृपकथा १ अथ द्वितीये
बुद्धस्य बुद्धस्येदंष्ट्रे जेसणाव राज्ञोहितुस्वसं नस्य क थां वक्ष्यामि तद्यथा १ पंचालदेशतिलके उरे
कांपील्यनामनि यवाति ध्वेतवद्धणा हरिवंशाधिपं व मा २ तस्यासी गुणमालाख्या गुणमालाश्चया प्रिया
तस्यासमं नृपो लोगात् भुंजानः कालमत्यगात् ३ अन्यदा दशुणांस्थान मास्थानस्थसपार्थिवः दूतांतरागतं इ
न मिति पप्रच्छकौतुकात् ४ राज्ञेत्येषां विद्यमानं मद्राज्ये किंन विद्यते दूतो वादी न वविलो नास्ति चित्रसलाष्ठाला।
५ तत्कार्यविदाकार्यं नृपतिः स्थपतीन् जगौ चित्रमत्र सता चित्र सलामेक्रियतामिति ६ प्रमाणमादेशाइति
प्रोच्यते पिस्थलेक्षणे द्वारेतिरेतुवःस्वांतं सत्वान्या स विधिश्रया ७ पंचमे च दिने तस्मा कृतला तेजसा ज्वलत् मौ
लिः प्रस्तरस्तक्रत गयोरविरिवाभवात् ८ ततः स्थपतयस्तुष्टा स्वमावस्त्र हस्मात्रते सोसाद्धः सोऽपितत्राग।
आवंसो।

उत्तरा॰ २१७ त्यतमाददे ॥ १५ ॥ अन्यजयत्नचंडप्रद्योतनृपतिः प्रस्तुतीनवसत्कादिति: तपिचित्रसभां चक्रे कलितेनवचितेतिरे ॥ १७ ॥ तितित्यर
स्तैर्मणिगणैर्नित्यालोको विमानवत् देवीतिरिवमाणिक्य भित्तिकातिरधिष्ठिता ॥ २१ ॥ माणिक्यतोरणोदग्रा ॥ चा
णेरिवविराजिता पंचवर्णमणिच्छन्न रचनांचितकुट्टिमा ॥ २२ ॥ सत्ताभूधर्मामन्नोपि किं रम्येति सभाचित्तं गविः क्षते
मौलिमिव शिखरस्थकलशिस्फुरती ॥ २३ ॥ विचित्रचित्ररचना विराजितजगत्त्रयां आत्मयंतीमिवामर्त्यान् स्वाप्रकाये
चलद्वजाः ॥ २४ ॥ प्रविश्य तां सभां तस्मिन्नवसरे शालतेनेदितं   आरोपयन्निजे मौलौ तदिव्यमौलिसद्भावैः ॥ २५ ॥ पं
चभिः कुलकं तस्य मौलेर्महिम्नात् द्वावास्यानव   द्व   यं रावणस्येव धाहार प्रताप शदशानननी ॥ २६ ॥ तते
दिसुखदक्षोपाचतस्य नामाखिलाजनैः क्रमाच्च   प   ते   स्तस्य तनयाः समजज्ञिरे ॥ २७ ॥ गुणमालातनोदर
ष्ठेसुते तेषाम् तत्र सत्स्वपि एकाकिकां विना पुत्रीमत्य ॥ अ   त्मनिरर्थकं ॥ २८ ॥ लक्ष्मीरिवसुतापि स्या क्वाचित्पि
त्रोः सुतावहा ततस्तस्यायकांचि देवमाराधयाम्यदः ॥ २९ ॥ ध्यात्वेति मदनास्यस्य सायकस्योपयाचितं चक्रे स
नाथस्वल्पैषि सर्वगौरवमश्नुते ॥ ३० ॥ ततस्तस्याः सुताप्यकाजज्ञे सौंदर्यसेवधिः मंदारमंजरीप्राप्तिं स्वप्नदर्शन
सूचिता ॥ ३१ ॥ ततो राज्ञा सुदा चक्रे तस्या जन्ममहोमहान् दत्तं महाविलत्याच यत्कस्यापुण्यपयाचितं ॥ ३२ ॥ दत्ता मदन
यक्षेण मंजरी स्वप्नसूचिता इति नाम ददत्तातो नाम्ना मदनमंजरी ॥ ३३ ॥ क्रमाच्च वर्द्धमानासा कल्पवल्लीवनंदने जगं २१७
त्मनोहरं प्राप स्यौवनं स्वप्नपावनं ॥ ३४ ॥ आदर्शादिषु संक्रांत तदीय प्रतिबिंबतः अन्यत्रनातवत्रस्या स्वरूपसाम्यकृति

:कृचितः ॥ ३५ ॥ इतश्चोज्जयनीशस्तु चंडप्रद्योतनामवाप्तनां हुनाकेनापि कार्येण कांपील्यनगरं ययौ ॥ ३६ ॥ स च प्रत्यागतो
वेनी क्षितिप्रद्योतमब्रवीत् स्वामिन् कांपील्यनाथस्य जातमस्ति सुखवहयं ॥ ३७ ॥ राजा प्रेक्षकमित्युक्ते सोवादीत्तस्य
२० भूपतेः मौलिको स्तितस्मिन्सारोपिते स्यात् सुखदिकं ॥ ३८ ॥ तच्छ्रुत्वा सम्प्रवोजात लोभः कोदीरहेतवे वाग्मिन् प्राहिणोद्दू
तं पार्श्वे द्विसुखभूभुजः ॥ ३९ ॥ ततः सगत्वानवाच पांचालाधीशमब्रवीत् चंडप्रतापः श्रीचंडप्रद्योतस्त्वेवदत्यदः ॥ ४
० ॥ मुखद्वयकरं मौलिं रत्नमाप्रेषयद्भुतं मोच्चडणाय   प्रगुणा नवे किंचित्तिलाषितिः ॥ ४१ ॥ ततो वादीन्नृपोहन्त
दृष्टिद्योतन्नुधवः ददामया वितर्कं किंचित्तदाहमपि   तं   ददे ॥ ४२ ॥ किंचः प्राग्वीमिति प्रोक्त हते नदभाधवोत्य
श्वत् रदांसुतिकरोतिमिधै स्मितविद्रुरिताधरः ॥ ॥ ४३ ॥   गं   धहिपानलगिरि रमितीहृदयोत्तमः राज्ञाशिव
रशिरसाह जंघः संदेशहारकः ॥ ४४ ॥ स्वराज्यसाः   रा   एतानि दीयते तेनात्वन्मम तदामयापि सुकृदो ॥
राज्यसारः प्रदीयात ॥ ४५ ॥ गत्वादूतोपितत्सर्वं प्रद्योताय   न्यवेदयत् ततो दिदीपितस्योचिः कोपावायोरिवाना
लः ॥ ४६ ॥ ततो लरीप्रयाणाशीप्रवाद्योज्ञायनीपतिः चचाल प्रतिपांचालं चलयन्नचलां बलैः ॥ ४७ ॥ प्रसर्यंतो दिश
: सर्वा हेषितैर्गर्जितैरिव धारासारैरिवरसां सिंचंतो मदवारिभिः ॥ ४८ ॥ स्वर्णादिलक्षणोविद्य छद्दैरिव विराजिताः ल
क्षद्विकं द्विपा एकं तत्रासन्प्रवाड्डंबरे ॥ ४९ ॥ भूमे पंचायुतानि तुरगाः स्वराधरिववायवः तासतो लक्षणानीवो ३
नतसौख्यलक्षग्रन् ॥ ५० ॥ आतुक्कवाजितानाना विधैः प्रहरणैर्ष्टताः शतांगा विंशतिशती मितास्तत्रविराजिरे

४२ तद्बलं प्रबलं चक्रे विक्रमक्रमशालितां कृतवैरिविपत्तीनां पत्तीनां सप्तकोटयः ४३ सज्जयामास जयाधि
उत्त० टी० न्या संभृता सेनया तया पांचालसंधिमाक्रान्तः प्रयाणैः स्वल्पैर्ययौ ४४ तं चायांतं चरैर्ज्ञात्वा द्विमुखोपि मदोद्ध
१९८ लः जायस्वराजायगत्र श्रीमन्निदेशस्य सन्मुखः ४५ इतो दंगस्तु स्त्रह चंडप्रद्योतपार्थिवः स्वसैन्यं तदधिवास्य व्यू
हं द्विमुखराट् पुनः ४६ ततश्चादित्ये ठवीलंठु रणातिः स्वामिनिस्वतिः अघवर्त्तत तु इ सैन्ययोस्तत्रायामिषि ४
दा० ७ तत्र रात्र्व सागाढ स्फुलिंगकणवर्षिणः वीराः केपि विवास्घुल्का पातोत्पातमदर्शयन् ४८ लघुहस्ततया
केपि स्वस्वत्र विशिखांस्तदा तदादानधनुर्मौसा क र्ष णादिलक्षिताः ४९ निस्त्रिंशैर्निशितैः केपि कुंति
कुंताः तेदयन् शृंगाणि शिलषृंगाणि तडित्दंडि रि वों मुद्गराः ५० केचिद्दत्तोन्नमालिन्न दवाऽस्यलि
मातिताः घातव्याघातविवशाः संप्ररायपरायणाः ५१ दं डिश्वंडयन्नु केपि विपक्षान् केपि मुद्गरैः सत्रास्य
प्रक्षिराशाल्याः कवि केपि विशाकिताः ५२ एवं रणोजाय। मानं कालरात्रिनिलेविशा मौलिस्वप्रभावेण जयोत्
द्विमुखो नृपः ५३ तज्जैन्यं ततोपास्तं प्रद्योतस्याखिलं बलं विद्रावढ्ढतं तातु ध्वस्तध्वमविध्वंसेस्व ५४ तदाथो
त्थनीनाथं नरपं तं द्विमुखोपुतंजमाह्वयाज्ञाकार्यहं किं चरं धं वर्वषव ५५ तेच्छान्दीत्वा विरान्नू मा तु तत्पताकं निजं तु
रं स्वानंदं बदिलिरिव प्रोरिः कृतजयारवः ५६ न्यक्षपद्मचानि बिडं निगडैर्मत्तु पादा जायाः महानपि जनानां लाला कां १९८
कां जायदमश्रुते ५७ प्रद्योतोपि दुर्दशां देवान्नाप्ताः खिद्यतामये इति तं सुस्थितं चक्रे नृपः स्नानादना दिना ५८ राज्ञो

न्यरोहिला स्य आयातो मत्र वर्त्यस्यायो नवीविरसवित्तास्त्रीयो ऽहीमानतं चगौरवात् ५९ अन्यदा च सुतां राज्ञो हष्टा
मदनमंजरी प्रद्योतो जातप्रागाढातु रागो दृढाढ्या कृतः ६० ध्यायतस्तस्य तैरिष्टैः मास्मारंगलोचनो नागात्रिद्रानिशं
शर्यात्याः कामिनीवायरारतः ६१ स्मरोन्मादसमुद्भूतचिंतादाघज्वरार्दितः उप्यतल्पेपि सुप्तोसौ स्वास्थ्यं नाप मनाग
पि ६२ व्यथायितां वतां रात्रिं कथं चिदतिवाह्य सः प्रातः सलोकनीये तंवा शिरं वीक्ष्या वीक्ष्य नृपः ६३ अपतेविघ्ने राजन् किं
पीडाकापि रभवजा द्विमेते भ्रमि व मान मास्मैतेकथमन्यथा ६४ पृष्टोऽप्येवं यति च्चवः प्रद्योतोन ददौ यदा तदातिव्या
कुलो नृपःमतिर्बंधमदो वदत् ६५ राजन्नु पतिवचे रदे हि निवेदय निजां व्यथां अक्रुवाणेत्वयि कथं तां विनि
नेत् प्रतिक्रिया ६६ ततः स दीर्घनिःश्वस्य ज्ञातो ल ज्जां विहाय च तत्वाधिर्बाधते राजन् बाधते किं तु मां स्म
रः ६७ नाविदितं मेऽस्तीमं तदा मदनमंजरी द्विमुख त्री निजां महं नो च प्रेक्ष्यो वि शाम्यहं ६८ द्विमुखोपि ददौ
तस्मै निजां पुत्रीं महामतिः तां वा चापणि निजं जन्म सोपि नयमन्यत ६९ अष्टते द्विमुखभूपाला न्यदादह्नाहयादिकं
प्रद्योतापितनेयासीत्स्वसत्तु ज्ञायनीपुरा ७० उपस्थिते शक्रमहे न्यदाद्विमुखो नृपः नागरानादिदेशाशु ध्वजः संस्था
प्यतामिति ७१ ततः पटुध्वजपटं किंकिणीमालतारिणं माल्यालिमालितं रत्नमौक्तिकावलिशालितं ७२ वेष्टितं वी
वरवस्त्रैर्नंदीनिर्घोषपूर्वकं उत्तंभयामासुः पौराः पौरंदरं ध्वजं ७३ तमभ्यर्च्य यथाशक्ति तं नवपुष्पफलादि
ति ७४ नरस्त्राव्यच गीतानि जगुः केपि सुस्वराः ७५ केपि नृत्यन् केचि कुद्विवीद्यान्यवादयन् अर्थितान्यर्थिनां केपि दत्तां

उत्ता० २१९

कुमुमा इव ७४ कर्पूरमिश्रघुसृण जलाप्लावन पूर्वकं मिथः केलिं तु रसौ नित्तुरलीलितिविचिक्षितः ७५ एवं मदोत्सवे रसात् भूमिमासन्नमेदिनं तदा चाट्टजयन्नूरे विस्तृत्या त्वधवो पितं ७६ संश्लेषिवाक्ष्वेव सू रूपणादिनिर्जनिर्ज आ दायकाष्ठावाषंतं पौराः ट्ठामपातयन् ७७ परेद्धसंव विस्फूर्ज लिपूं कुस्थानसस्थितं आक्रम्यमानं बालाद्यै र्दीपाप त्रय हि्नतिः ७८ ततः संवेगमापन्नो दध्यावेवं धराधिपः यएवं पूज्यमानोभूत् सोवीलीकेगतेहति ७९ सएवाद्यमहाके तुः पापोत्पन्नो विडावनो दृश्यते कृणिकवंतं क्षणिकाने रमिव श्रियो ८० आयातियातिच क्षिप्रं यासं पत्क्षिधुदूरव त् पांसुलायामिव प्राज्ञ स्तस्याकोनाम रत्यात ८१ त्यक्त्वा वडवनायायो तादृतां राज्यसंपदं अथ्ये निःश्रेयसक रां शामसाम्राज्यसंपदं ८२ ध्यात्वेति विध्यातमम व क्षिः राजा स्वयंलोचमुपात्तदीक्षः प्रत्येकबुद्धो हि सुख सुपर्व विर्ता सीलिंगोवाह रबरूविब्धो ८३ इतिश्रीद्वि मु खरूपकथा २ अथप्रत्येकबुद्धस्य नमिनाम्नो महा त्मनः बलयान्प्रतिबुद्धस्य तृतीयस्य कथां ब्रुवे १ तथा ह्यवित्तरात दाशमालव कालिधे आसीद्दासीसतस्वयं सुदर्शनपुरंपुरं २ तत्रासीन्मणिरथो नाम राजा विराजी मणिरथाभिधः भ्रगंबाजुस्य दत्तजो युवराजोतवमुधीः ३ सोदार्येणा तिवापीणन यंतीजयवाहिनी जिनवाणी सुधापान ध्वस्ताज्ञान हलाहला ४ निस्फलं शीलसरवावइश्वती शीलमुत्तमं सु गबाहोश्चमदन रेखा संज्ञा लवलिया ५ अन्य तस्या गुणामृतापूर्ण खंडो बलयबोद्धतिः सुतश्चंद्रयशाश्चंद्र इवानंदप्रदे २२० नवत् ६ श्राद्धान्यंतांचटष्टा न्यदामणिरथो रपः इत्यं तच्चिंतयामास व्यथितामात्मषिः शोषि ७ यदितोगात्रतुंदेहमम

यांगमयाम मं अवके विद्रुमस्पैव तदाश्रितिष्फलं जडः ८ कथं तर्हि नारागं स्याद् स्याः संगामामम नाद्यकाणक्रयाद्यात्य व्यः कामितां कामितं तावत् ए तदस्यां प्रणयोत्यान रूपायानरवयामहं पश्चाद्विज्ञाय तद्भावं करिष्यामि यथोचितं १० ध्यात्वेति तत्सितांबल उपमद्गंधाकादिकं प्रैषीद्दास्या समं काम विवशानाम दोक्षधीः ११ साउज्येष्ठप्रसादाय मिति ध्यात्वा तदाददं अथान्यदाह्यो वादी द्विजानतामितिस्थ्रियं १२ चहुंपाप्रयालंकांमो भमांसंवीकरोषिवत् सुंदरि स्त्रांतदाऊ र्ये स्वामिनीराज्यसंपदां १३ साप्रोवाचश्रीत्वषंढ्त्व हीनस्य स्वतः स्वतां चंद्रमस्पेवतत्कस्मा न्मयात्प्रतिपद्यते १४ ब भ्रातुर्युविराजस्य पत्न्याम राज्य संपदः साधीनापएवसं ती ति श्रुत्वामतत्प्रलोलनं १५ किंचस्वीकुर्वीतस्त्रस्तु म पिसंतोमहाशयाः लोकद्वयविरुद्धं तु नविकी र्षं ति जातुचित् १६ अन्योच्छिष्टान्नवच्छिष्टाः परामपिपर गतां नेच्छंति किं पुनः सुद्धी उल्या भ्रातुर्लघोः स्त्रियं १७ प रस्त्रीरीरंसापि रावणस्येव दुःखदा महतामपिजायो त तन्महाराज मुंचतां १८ तच्छ्रुत्वाऽस्यश्चीकृपो त्त्वपोऽंत ध्यतवानिति भ्रगवाजुर्जीवत्याचे नावानत्क्षिमामसो १९ तद्धिकृंतेण तंहत्वा ग्रहीष्यदेवलादमूं सत्राताऽपि रिपुर्हंनं योस्याः संगेऽतरायकृत् २० इतिध्यात्वाम पापात्मा प्रातश्छिद्राण्यमार्गयत् कामत्तता वराणां हि सुत्यजं प्रेमचीवरं २१ मदनाउनतां वार्ता जगादञ्जगबाहवे नि हंतोम द्विराज्येष्टो डर्तावादितिजानती २२ साचान्यदा विधंस्वप्ने दृष्टाप्त्येत्सावदय तु सोप्युवेववचच्छिद्या नं दित लक्ष्मसेक्तुं तं २३ ततः प्रमुदितस्यांता सुतार्द्धं बन्ताससा पारिजाततरोबीज मिवमेत्वदासंधरा २४ वजयामि जिनान् साधून् श्रुणो।

मिलितसंकथाः इत्यन्तर्द्दोदद्स्तस्याः कोलेगच्छस्तावत् २५ तस्मिंश्चदीददेशे गच्छन्मवष्टधेस्तरवं अघान्य
उत्ता द्रावसंतर्त्तु रागाङ्गागिजनप्रियः २६ मलयानिलहिोल्लष वयोगारष्टुनर्त्तनाः दधल्लीनरा वेल्लित पल्लवोल्लासिहस्त
२८५ क्ताः २७ माकंदमंजरीपुंजमंजुगुंजद्दलिव्रजे कोकिलध्वनिसंत्रास्त मानिनीमानकायदे २८ पुष्पिताशोकतिल
क लवंगवकुलाकुले विस्मेरकुसुमस्रस्त परागक्लिन्नभूतले २९ क्रीडासक्तप्रियाभुक्त व्यक्तकिन्नरसेविते हर
स्तारगिरापिरस्वी गीतानीतमृगव्रजे ३० वसंतसंगमात् म्य मुद्यानं रुद्युद्यतः प्रमदात् प्रमदावृन्दो भगवाकुर्य
यितदा ३१ पंचतिःकलकं दितवनानालीलया र वि वास्यसन्निरपपि नात्र वास्वादल्प तंचो रंतावेयमनिवा
स्तपोव ३२ तदामणिरथो द्राक्षे स्खलत्तंत्रास मा त्व उः निशाव्याप्ततमोघोरे बाह्योद्याने घ्यतिष्ठति ३
३ ततश्चगत्वातं दृष्टा दूरयिष्यामि कामितं ध्यात्वेति रव ङ्गमादाय ययावुद्यानमुद्यतः ३४ यामिकानिविचा
सी युगबाहुः कश्चिद्यते रंताय दृष्टवसुप्तोशास्ती त्सविरे तेपि संत्नमात् ३५ मालत्याउर्वे न्हस्यो पटं कश्चिदि
त्याह इहागामिति संजल्पन् सोपि रंताय देविशान् ३६ ससंत्रमं समुत्थाय तमंतं स्माद्दचाउतं त्यातनीय निशिस्था
वंस्वक्रमागच्छत नुत्रे ३७ उत्वं घ्यानाय जस्याज्ञा नातस्य स्वनिविंयन् युगबाहुः सत्तो याव त्सरगंउघवक्राम ३६
स्तावत्पापापकीर्त्यादि तयामुक्त्य दुर्मतिः यीवाद्यामसिना स्य स्वविश्वस्तं व धानसा ३९ प्रहारवेदना व्याव त २८४
स्मिंश्च पतिते तु वि ष्रदो ष्टस्वमरुतं दृष्टकौतिनप्रिया ४० ततोदुष्टविरेत्ष्ट मंडलाये जन्दाद्ददाः किमेतत्

दृश्यत्सवानास्त्रिक्षे तां स्नपतिः ४१ मकरान्तयतितःस्वङ्गः प्रमादान्नदलंसिया तोत्तत्राक्तचतिऽज्ञान्तव्य संतस्यअ
चेष्टितं ४२ ततोमणिरथं दूर मपसार्य बलेतते युगबाहोः स्वरूपं तत्तत्तुचायन्यवेदयन् ४३ सोपि शोकाकुलोवि
द्याव समाक्रृयागमद्दने व्रणकर्माणि यत्नेन पितुश्चाकारयत्कृती ४४ क्षणांतरे च निश्चेष्टो नष्टवायमीलितेक्षणः
युगबाहुरल्पक्त निर्यमातो विप्रदः ४५ ततोज्ञात्वात मासन्न मृत्युं धीरा मृदुस्वरं प्रोत्वमदनरेखेति तत्कर्णे त्यसी
माश्रिता ४६ धीरत्वमाहत्य त्वदः स्वास्थ्यमुरीकुरु क स्यापुण्यविरोषं च माकार्षीस्त्वं धियानिधे ४७ सद स्वल्प
सतं वेद मागतं निजकर्मणा अपराध्यति जंतोर्हि न जं कमैविनापरः ४८ उक्तं च जंजेण कयं कम्मं अन्नतवे
इहलोगेविसत्तणं तेते णवेरअत्रं निमित्तमित्तं प रो हो इ ४९ किंचार्दसिद्धनिर्ग्रंथ धर्माणां शरणं कुरु
जीवहिंसादि तिपाप स्थाना न्यष्टादशात्यज ५० र ाम ते इहाणवं परलोकाध्वराबलं ज्ञात्वव दुःखदान्निंद दु
श्चारात्तुष्ट राकृतान् ५१ क्षमयस्वापराधं च सर्वेषां प्राणि नां स्वतो त्वकृतानपराधांश्च क्षमस्व त्वमपि स्वयं ५२ ना
शाये निजमेवार्थ शेषस्तस्माद्धितं वर्त सुहृदो मम सर्वेपि जीवा इति विभावय ५३ देवं सर्वज्ञमर्हंतं गुरूंश्च गुणिनोस्तुतान्
न धर्मं जिनधर्मं तेन च यावज्जीवमुरीकुरु ५४ जीवहिंसात्तस्तेया ब्रह्मचर्यपरिग्रहान् त्रिविधं त्रिविधेनत्वं प्रत्याख्या
हि महामते ५५ धनस्वजनमित्रादावति धंगं व माकृथाः नहि प्राणभृतां यानि नवेतु शरणं तवे ५६ धर्मो धनं सुहृद्
बन्धुर्स्तिच्चात द्विलावय दुःखदस्तु स्वदानाव यस्य पश्यान्नजंमिनां ५७ इदानीं मैक्षमाबद्ध माहारं च चतुर्विधं त्यजा

उत्ता० २७२

सिवरमेद रमपि ग्रुरुजधीश्वरे ५४ सतेनस्यनपापेपि अंतःस्यानिःशूनूपरः परमेष्टिनमस्कार मंत्रंतं स्मरमानसे ५५
इत्यादितइवः सर्वस्वमोलिरचितांजलिः खगबाहुः प्रतिपदे विपदेक्षणांतरे ५६ पंचमसुरलोकेच शाक्रतुल्य
सुरोत्तवत् छदोमदीयानुमहिमा धर्मस्यक्रमणोरपि ५७ ततःप्रववृतोवंद यशाःक्रंदितनुमनाः दाध्येमदनरे
खाउ धारधारितिचेतसि ५८ धिग्धिगूलोत्तमिवानर्घ मूलरूपमिदंमम यद्दीव्य तुष्टचितेन राज्ञाभ्रातापि
मारितः ५९ अमारस्यास्यरूपस्य त्स्तोःक्षणविनाशिन धिक्कृतेतेनमहादेन किमकार्यमिदंकृता ६० अथायं
पापकृल्लीलो घात्यंकर्त्ता बलान्मम तदर्थमेवा मे नेक विहितोस्त्रियत ६१ सिंहस्यकेसरांसत्याः शीलं
फणिपतेर्मणिःप्रणिभुसक्तुनोदर्तुं शाक्यंतेकिंउ क न चित ६२ यतिष्येपरलोकार्थं तज्जानीहदंतर
नोत्रेममेत्तमपेनं हनिष्यतिमदुष्टधीः ६३ ध्यावेति सा मलसवा निशीथेनिरगात्ततः अलक्षितावृद्धय
शोत्तुरखेः चोकांभुकारतेः ६४ द्धर्वीमतिक्रांतीच। त्वरितःखलराचरा घातःप्रापाटवीमेकां नैकश्वाप
दसंकुलां ६५ तत्रयांतीचमध्याह्ने प्रापदेकंमहासरः सुरवादितत्रप्रक्षाल्य प्राणहत्तिंव्यधात्फलैः ६६
सा कारानशानंकृत्वा मार्गमार्गश्रमाकुलातद्भपोहाय तत्रैवारंगाद्देस्वपीत् ६७ क्रमाद्रुपमितीनाथे राग
वत्यपरांगते तद्दुःखदिवसंकोच माश्रितेपद्मिनीकुले ६८ रविकंठीरवालावा निःशंकंतुवनेचने विरुरस्तुत
मस्तूंडकुंडरेणुनिरंतरं ६९ तदुच्छ्रांतमणिस्त्र निशावल्लीसुमेष्विव निर्माविद्धकेवक्रांग चक्रेक्रंदतिवा २७२

अत्र ७० तमोलिव्याघ्निगहनी स्ततेवगहनांतरे रात्रिर्जीतेत्यवहिता नावलत्वमहासती ७१ चतुर्दिक्कलापकं मद
श्याघसिंहाहि गुंजितिर्वृकहूंकृतिः घोणिघोणारविर्व्यालफूत्कृतेः फेत्फेत्कृतेः ७२ बिभ्यतीसानमस्कार मं
त्रंसस्मारमानसे सद्दिसर्वीपद्वस्मासु सदायोदत्तमंतरा ७३ सुमम अर्धरात्रेवत् छद्दा बुतोदलयसीवर्हा म ×२७४×
द्योमे कृत गर्भसंचलनोद्भवा ७४ सुभुचेमाघरूचेण सुतेलक्षणलक्षितं तस्यामीयवहवीपि वालाकंसु
भुवेतदा ७५ तयोरेकादातज्जे बालयोरुपमानिधः स चक्रांनेंद्रितानास्तज खितःकोमलपादयोः ७६ संध
सालंबितसुग बाहुनामांकसुद्रिकं तवालेतनरत्नक ७७ कंबलावष्टितं पर स्वंमबोरहक्कसिव तन्नमी
रविमुच्यसा याये सरसिवासांसि क्षालयामा ा त च ७८ सुगमं मज्जनायप्रविष्टाव तदाक्लोज
लहिपः धावन्करालाजयाव स्फोटाप्रा २ क्षालयामास तांसकंदुकलीलया आयाति
इदर्शायां हि स्वाजन्यादि रक्षुर्दशा ७९ पततीमंबरात्ता च नवाकैरवकोमुदी विद्याधरोयहीतदी श्रुरद्दीप
वजचगुवा ८० वितादितेनरीताबरूदती सातमब्रवीत् गतरावेमहाताभ प्रसूतास्मिकृतंवन ८१ तंचरंत्ता र्स्वे
स्वक्ता प्रातर्धर्मरमीगता जलहिपेनोद्धिताहं पतंतीलवतारदे ८२ आपदेनकेनापि सबालोमारयिष्यतेश्रा
हारविरहाघवा स्वयमेवमरिष्यति ८३ तन्मेवत्स्वदानेन प्रसादंकुरुसुंदर तमिहानयतत्राशु नयमांवाना
प्यासय ८४ उवाचखेवराधमो रमणाप्शतिपद्यसे तदासदादासइवा दशाकारितवास्मिते ८५ क्रिवाचशीलेगाथ

उत्तम
२५२

रेखाज्ञावदेशे श्रेणि द्वयस्य तत्र रत्न मणिचूडाभिधश्च पः ८१ तस्य भार्या स्मितकमला वतीकलिमणुश्च नाम्ना
मणिचूलोत्तरि महाविद्याबलान्वितः ८२ अन्यदा मत्पिता श्रेणी द्वयराज्यं प्रदाय मे चारणश्रमणोपांते दीक्षां
गृहीत मारदे ८३ क्रमाच्च विहरंस्तत्रा गतः स्मात्तु गते हनि त्वित्याभिवंदितुं तेनेदी श्वरे चाद्य गतोधुना ८४ तं वंदितुं
जेऽहव व्रांपतंती विहाय सः कल्पवल्लीमिवानंद दायिनीमहमादरं ८५ ततोयघारक्तितांवे पतनोपद्रवान्मया म
दनोपद्रवाद्रक्षिता चमपिरक्षितो ८६ अन्यद्दत्वस्तु तेचा वा एकतो मिथिलापतिः निरपत्यो यदीत्यस्य रत्नराद्रूप
यदृच्छया न ८७ क्षणान्मिलितस्तत्र सत्पद्यीत मा पंचवमहिषाः तत्ममालाया सापितं पातित्रच्च
तु ८८ वज्रश्री विद्यया व्यतनु मायाकृतवना न्य वा तच्च सादृश्यवत्तु च सफलीकुरु योवनं ८९
मां विद्याधिपं सर्व खेचरीणां नवे श्वरी हत्वा दावा च मां रत्नं संप्राप्य कुलोवान् ९० तदा कर्म्यसती द
धो विपाककर्मणामहो अन्यान्यव्यसनोत्कर इरक्ष त्रीनवामियत् १ विहाय तत्र मां साम्राज्य परिग्रहधन
दिकं यत्रांतु निरगांतं गत्सत्येवास्तुपतिष्ठते २ तत्प्राणिनामतुण्यानां गरीयान् स्तुपक्रमः दुःखायैव नवे किंवा
णोत्कर्षं विस्मरे विश्वे ३ यदुक्तं विद्यापाशमपास्य कूटरचनां तं ज्ञाबलाद्यातुरा पर्यंताग्निशिखाकलाप जटिला
निर्गता इत्थं वनात् व्याधस्तां शरणागवरादपिजवाद्दूत्नुत्पधावत्म्रगः कूपांतः पतितः करोतु विधुरा किंवा विधौ
पौरुषं ४ सत्पथे वा यान्तीलज्जा वस्त्रांकर्षं वत प्रातर्वसनपीकुमी धुर्यां किंविडंवनि ५ त्वयं वमहतोम्या २५२

२०

दे त्मयोवसिन किं पुन तदुपायेन केनाशु स्वाबीधाबाधया मह ६ अस्याव्याकुपात्सोचीकालक्षेपं करोम्यहं सु
स्थिरस्यात जाद्रे रवालसरुपस्थिते ७ ध्यायेति मात्यर्थाहृदा नीवानंदीश्वरेद्यमी देवान्वंदस्य तत्राहं करिष्यामि
त्वत्प्रियं ८ ततः सतांविमानस्था हृष्टानंदीश्वरेनयत् तत्रवार्दृष्टासंति चापंचाशदनसुराः ९ दीर्घेषु योजनश
तं तद्दर्षे पृथुलेपु च विस्तृते पुनरोग्ये योजनानि द्विसप्तति १० चतुर्विंशं शतं संति प्रतिमाः शाश्वता ईता सर्वरत्न
मय्याः पंच धनुःशतमुच्छ्रयाः ११ ताभ्यां ततो विमानाडुत्ती र्य मदनावली रोमुदा भूत्वा सर्वमवंदे तो कृतमन्याना
स्तिनोज्ञमात् १२ चतुर्ज्ञीवनधर्मं तत्र मणिचूडमहामु नं तानुभाववपिवंदित्वा यथोचितमुपाविशतां १३ ता
नोज्ञानेन विज्ञाय मदनावलिरत्रभिः धर्ममणि च ला येति समयाद्गुणादिशत् १४ ब्रह्मचर्यपर
स्त्री निदानं संपदापदः पालाढ्यं यथाशक्तिः सर्वदा रे शतोथवा १५ सर्वस्त्रीणां परित्यागे सर्वाता ब्रह्म
कथ्यते पंनारी निषाध्धु तदुक्तं देशतो जिनैः १६ तातो यः स्वकालानारी विहात्वं न प्रवर्तते त्वेनापि परदा
मातु त्याज्यानरकदायिनी १७ नरः परस्त्रियां रक्तः क्षणिकं तु खमीहते न तु तत्संगमेत्यत्र मनंतदुःखमायाति १८
परस्त्रीसेवना सौख्य मतिकांक्षति यो जडः विषवल्लीफलास्वादात् स्वदिवां गति जीवितं १९ तत्कलंककुलस्थाने
कीर्तिवल्ली कुठारिका दैन्यापरागमा वशंप नरकाध्वप्रदीपिका २० श्रुत्वेति खेचरो बुद्धः कुमरस्यामतीजगौ च्य
यवमसि जामिमें बुद्धीष्टं किं करोमि ते २१ सापि प्राह व्रवीज्जातः सर्वमिष्टं त्वया कृतं इहं दर्शयिता तीर्थं च मित्र

क्किं मतः परं २२ अथ मे लघुत्तरस्य वृत्तांतं कथयतो तयेत्तु क्रोसुनिः प्रोच श्रृणु तडे समाहिता २३ इहैव
उत्तरा५। जंबूद्वीपप्राग् विदेहावतिमंडन विजये पुष्कलावत्यां पुरे श्रीमणितारणे २४ जज्ञे मितयशाः श्रेष्ठी त
२८२ स्य पुष्पवती प्रिया तयोर्जातौ सुतौ पुष्पशिखररत्नशिखाविति धि २५ अन्य राजं चतुरज्ञानिम स्वर्वलद्वा
प्पाल्पतो प्राव्राजिष्टां नवोहिता चारणश्रमणांतिके २६ चारित्रं पालयित्वा च पूर्वलक्षाणि षोडशा अ
नामस्युते कल्पे शक्रसामानिकौ सुरौ २७ द्वाविंशा तिसागराणि तत्र जीवितमुत्तमं दिव्यैः सुखैरनयतां
वि रतिवाच्युतौ च्युतौ २८ धातकीखंडभर ते हरिषेणार्द्धचक्रिणः समुद्रदत्तादेवीजौ वत्त
तौ तनयावुभौ २९ सुतं आद्यः सागरदेवा ख्यो ३० रः सागरदत्तकः दृढसुव्रतसार्वीयतीर्थे दीक्षा
दूतौ चातौ ३१ तृतीयेऽव्हि विद्युत्पाता तडित्प ते ममारितौ जातौ शुक्रे सुरौ सत्त्व दशसागरजी
विनौ ३२ द्वाविंशस्यार्हतो नेमि ज्ञानं ज्ञानिमहोत्सवं वधमंतौ तौ गतौ देवौ विनिश्च्युत्य भूपती ३३ इतोऽत्रैव
भरतेवार्धे क्रतेत्य स्याद्देवतौ स्वाम्भुवेविवलरते मिथिलाख्या स्विमस्तुरी ३३ तस्यां ते भुवर्योरीका जयसेन
स्यनंदनः सावीन्दर्शनस्तुत्र श्रावाहोः पराजितः ३४ तत्र तत्सुतवात्र पिता भ्रात्रोल विषयः कृत्यर्द्धहास
माकर्ण्य तौ देवौ जगमतुर्दिवं ३५ तयोरेकस्सुतः पूर्वं विदेहानिधनीवृति मिथिलायां महापुण्यो जयसेन
स्पत्नपवे चंद्र मल्लिश्यावनमालायाः कुक्षौ समवतीर्णवान् क्रमाज्ज्ञातं च तं प्रोचे नाम्नाप अपराजितः ३६ श्रुतम २८३

यौवनस्थं च तं राजा राज्ये न्यस्याददेवत्ततः पद्मरथो राज्यं शास्ति शास्त्रपराक्रमः ३७ द्वितीयस्तु सुरश्च्युत्वा तदेतदवसुतो
ऽभवत् तं चरं तार्ङदेमुक्ता यावन्नुमरसीगता ३८ तावन्नागतः पत्र रथोऽश्वापहृतोऽन्यदा तं प्रेक्ष्य प्राग्जवोऽश्वसा ३९ २८३
मोलाहितमासदत् ४० तस्मिन्निधिमिवक्केक्षा धावद्राजा न तमादृदे तावन्न सैन्यमप्यागा तत्रवाजिपदानुगा ४१ गज
रक्षकस्तेन राजा सृष्टोऽमवात्मार्पयत् मल्लिकाः पुष्पमालाया श्रकेजनौ ततधा ४२ सुरूपावास्त स्तेनतले सुसुरवतत्र उत्त
दृष्टांत सन्निधिः सन्निधिस्थायी पुण्यदिक्पालिनां नवे ४३ एवं उन्नोवदत्येव मणिसंततविलक्षितं किंकिणीजालसु
स्वरं स्वचित्यचितलास्करं ४४ ख्यातितं तोरणे हीर सु खपरलतोपमिः लंबमानो कुसुमालान मुक्तादामवि
राजितं ४५ उत्तुंगशिखरस्तत्य श्रानाङ्गीवि ग न रं स्यं विमानं नवत्रिक्त मंतरिक्षाद्धवात तत्र ४६
इति विविशाचकं तस्माद्विनिर्गाद्दकः सुशीलासुर च पणाः अमरीनिकरश्रोक्त जयशब्दोमल्लामराः ४
७ सत्रिः प्रदक्षिणीकृत्य मल्लिनामादितो नमत् सुनिं तु पश्चादानम्य यथास्थानमुपाविशत् ४८ निरीक्ष्यानु
चिंतनं च हृतचेतामणिपतः इत्युवाच मरंवाचा न्यायपादपकुल्यया ४९ स्फुरेन्नरवरिश्रात्र नीतयोहि प्रवर्तिता
तएवचेत्तालुपंति तदान्यथाकिंतु च्यात ५० कलितं स कलि। साधुत्रणो दोषिविनाकृतं मुक्तामुनिमंडदेव किंवया
प्रायनतां मना ५१ सुरोब्रवीदिदं सत्य श्रृणु किंचित् कारणं आसीत्पुष्परत्नपुरे राजा मणिरथाभिधः ५२ तेनस्त्वा
वृजायार्थं स्वागवाकुतिजो युजः विरोधवमितानजघ्ने वसंते विपिने स्थितं ५३ सच कंठगतप्राणो नयामरूलेख

याति [illegible]मित ऋषि तस्य जिनधर्मे चिपन्नवान ५७ दशास्यविज्ञदेवोत्र कुललोके दरिद्रत: सवादं गुणनिकुरा
उत्तरा० र मेनोइष्टुमिह्नाम ५८ अब समाप्त सलस्त्री जिनधर्म मियं सुधी: घासवे शापयन्नु मांतद्धी चार्यो त्रस्येमम
१८४ ५९ यउक्तं जो जेण सुद्धधम्ममि वाविउमं जए णगिहिणा वा सो चेवतस्स जायइ धम्मगुरु धम्मदाणाउ ६० अ
तएव मया सर्वं नतो सौ धर्मसिवधिर्मेस त्वयि निश्चामोतिमनसैवं चिंतयामासि मरवेचर ६१ अहो श्रीजिनध
र्मस्य प्रभावो भुवनातिगः सौख्यं ददाति निःसंख्यं । क्षणमात्रश्रितोपियः ६२ सुरो घमदतस्तूचे किंकुर्वेदं
तवेप्सितं सावादीत ववतो लोष्ठं कर्तुं ना शक्तमीश्व रा: ६३ यत्मे जन्मजरा दुस्तु रोगादिरहितं हितं सुखं
७५ सौख्यं शैवं दिशा स्वो द्यामनिवसिध्यति ६४ तथा पि मां सुरपश्य मिथिलायां नयकृतं परलोकहितं का
र्वं यथावीक्ष्य सुतानन्नं ६५ ततो दिवनसानित्य मि थिलानगरीक्षणात् जन्मदीक्षाकेवलानां स्थानं मल्लि
नमीशायाः ६६ तत्र सर्वजिनान्नत्वा जाम स्व मदनासु रो साध्वी नामत्रिधेना सुप्रणम्याथि तत्पदीं दृत्तं ६७ ततः से
ध्योत्याकर्त्य धर्मं यतस्त्वामी तुपसलंवं धर्माधर्मविपाकं च ज्ञात्वाधर्मो विधीयतां ६८ यदिघटंते हि जीवानां धनत्त्वघनं ब
६९ धर्मस्तु नोविघटते कदापि श्री जिनाहितः ७० इत्यादिदेशनांश्रुत्वात मदनामवदत्सुरः एदिया वो राजगेहे ड
कुंडलयुग्मांतुजं ७१ साववीद्यामधेज्ञा कृतद्भुःसौघदार्थिना तावदित्याम्यतां कस्को नात्रदुंकापरो घवा ७२ १८५
लक्ष्मी आसुदर्शनं नेव ज्ञातीष्टमाचरं तयेस्मके सुरानघ्वा साध्वी सौ च वयायोदिवं ७३ साध्वीनामंतिके ता मा त्रा

लक्ष्मी स्मापितु सुधी: सुवातत्यसितिधं प्राप्ता कुसुपं चव्यधनव ७४ इतश्च तस्य बालस्य प्रभावेणाखिलाद्विषः नेमु:
पद्मरथं देव महितेवक्ष्मा जिनं ७५ ततस्तुष्टोन्नृपस्तस्य नमिरित्यभिधां व्यधात् कुवाम दोसवे तुल्य मदद्वासापि
तेष्वियां ७६ साधुधर्म: समिति ति रिवधात्री लिखवं पंचभिः संरक्ष्यमाणः क्रमादृद्धिं बालस: ७७ किंचिद्दृढिं च
संग्राम सुदुर्लिङ्गलनिस्थलं क्वचश्रमन्मनालापे विश्वविश्वमामोदयत ७८ अष्टमे वत्सरे तंच कलाग्रहणहे
तवे निनायोपकलाचार्यं नृपोनृपो तिमहोत्सवै: ७९ सो पपज्ञा सूरा चार्य: कलाचार्यो ति के पठन् एक वा दृ
र्शनाएव जग्राह सकला: कला: ८० क्रमाद्वयो रत्ने प्राप्ता लावण्यजलवारिधि: अकाम्यतसादवीत्
रूपविश्वमनोहर: ८१ यांमा रूपं पश्यमाणा जि त स्वंगाभोगणं मात्मसार्वपि गीर्वाणा निर्निमेष
दृशोभवन् ८२ दृष्ट्वा ववंश जाराजकन्याः सौतुर्य शा लिनीः अष्टोतर सहस्रं ता: भाप स्तेनो द्वाहयत्
८३ अंशं मघवानिवदेवीभिः समं ताभिः स तस्तुख ष्टुजा नो समयामास कालं कं विमिषवत् ८४ अन्यदाथ न
मिं राज्ये नृपस्पद्मरथोधिप: विराग्यहृतमादाय क्रमात्साप परं पदं ८५ ततो नमि रपि राज्यं न्यायेना पालयत्सवा अ
न्यायशोधवर्धीत हासाताव्याघातुवि ८६ इत्तश्चयसंदो दो स्यां न्यस्तमणिरथो नृपो तस्यामेवादिनादेष्यस्त्वा
उर्वीयपि तुवं ८७ राज्येनास्य ततश्चंड यशा संसविवादयः द्वयोः सोदरयोर्देहे समंसंवत्कमस्तयो: ८८ ततश्चंद्रय
शास्तोनी तिवल्लीप योधर: पितेव पालयामास देशं प्राज्यपराक्रम: ८९ अन्यदा च नमेराज्ञो राज्यसाशसितद्विप:

उन्मूल्यालानमुत्कलो चलद्विंध्याचलं यथा १० सुदर्शनपुरोपांते व्रजंतं तं ददर्श नं अपराशं चंद्रयशा मो वात्याली
मपेसेवकाः ११ श्वेतद्विपोयंयातीति तत्पार्श्वमन्वावेदयन् स्वोपि तेष्विरात् स्विन्नं सुरप्रावी विशन्निजे १२ तत्स्व
कं जरंतं च ज्ञात्वावरतोरनेमिः तत्मार्गेणायतावेकं विषीआदेशाद्वारके १३ सापि गत्वा वदच्चंद्र यशा संघ्रलालोष
बंन्वकिंवामन्तुरखनेति राजन्नमिमहीपतिः १४ हस्तीनोस्ति त्वयाश्वेत हस्ती यः सांप्रिमामकः तदेनं प्रेषयास्यो
नान्यदीयं क्विस्थिरं १५ ऊचे चंद्रयशा दूत अमरकिं मदंतमिः मार्गितानि दिरत्नानि दीयंते न हि केन चित् १
६ नवंतिनचकस्यापि नाम्नानात्यकिता नितो ग्रातो त्रां किं तु बलिनि वीरसोम्याद्रित्नरियं १७ तां चंद्रयशा
सोवाच इतो गत्वा च दन्नमेः कोपाटोपान्ततः सोपि त्या त्रा नक्रमवादयत् १८ चलं वंतीन्प्रतस्थेथ कलितः
प्रबलैर्बलैः चतुर्नीकतपानीकमक्लाकारं ततः १९ तं चायांतं चरैर्ज्ञात्वा चंद्रयशापापि त्रनज्विनिस्व
द्वरोजीनि पुरीषे रिववारितः २० तत्रस्तं समविवाप्रोत्तुः रंपिद्वितगोपुरं कृत्वा तिष्ठ प्रतोपष्ठा करिष्यामोऽय योधितं
२१ चंद्रोपि तत्तथा चक्रे नमिस्त्वागत्य तत्पुरं बलेनावेष्टयद्द्विषन् नोगनेव निधिफणी २२ तन्नश्रुत्वा व्रतश्रुत्वा सु
व्रतार्थी व्यचिंतयत् इमौ जनक्षयं कृत्वा मामस्यातामधोगति २३ तदेनौ बोधयामीति ध्यात्वा प्रष्टव्यमहत्तरां साध्वीनि
गतासमगा कृमीपत्नमि प्रचुत्रः २४ तां प्रणम्यासनं दत्वा नमिस्तद्विविविष्टवान् आर्यापि धर्ममाख्याय तमेवमवद
त्पुरी ॥ २ राजन्नसारा राज्यश्री लोगाश्चायतिदारुणाः गतिः पापकृतां चस्या नरके दुःखसंकुले २ तद्विमुंचाहवं कोप्ति

कोपश्चायमत्रहवः नमिः प्रोचे कथमयं श्यानमप्येष सोदरः ३ ततः साध्वी जगौ तस्मै स्ववृत्तांतं यथास्थितं नमिस्त
थाप्यहंकारा न्नास्तु चद्विरहायदं ४ सा वन्नध्येपुरं चंद्रयशा पार्श्वययौ व्रतं सापि ताप्रत्यभिज्ञाय ननामाश्रुजला
विलः ५ दत्वा च विष्टरं तस्यै क्षितिताक्षितिस्थितः तां श्रुद्वांतजनोप्यत्या नमद्वाष्पायितेक्षणः ६ अथ चंद्रयशाः सा
ध्वीमित्प्रेगज्दाक्कार अंगी कृतंत्वया मातः किमिदं दुष्करं व्रतं ७ साध्व्याथ स्वीयवृत्तांते तस्मिंस्तस्मिन्निवेदिते मन्दिरः
समकाली त्यष्टबन्ध्रंसपार्थिवः ८ आर्याजगादयेनत्वं रोधितोसि सतेनुजः तदाकर्ण्य महानंद मविंदतमहीधव
९ ययौ चयामादरं ज्येष्ठ भ्रातुः कसोतिसत्वरं स्त्रदाति रं कपाधोदं ज्ञातदर्पद्वानलः १० तं चायांतं निशम्याग्र
नमिराजोपि संमुखः त्वत्पत्र मगमत्कृपादा वयऽस्य त्वा मच ११ तं चानमंतं चांडाप्रि दोर्ज्यामादाय सादरं
परिरभेदृढं सहा देकीजबृत्विवात्मना १२ महोत्सवे मं दीयोति स्वचप्रावी विशत्स्तुरे मन्यमानो निजं जन्म
ज्ञातार्थं भ्रातृसंगमात् १३ तं च क्रमागते राज्ये स्थापनचंद्रयशा स्तपः परिव्रज्यामुरीकृत्य विजहार वसुंधरां १४ पाकशा
सनवचंड ज्ञासनो घनमिर्नृपः न्यायाध्वजा ऋणोराज्य चयमवशेषविरं १५ अथान्यदा तस्य देह दाहो ज्वरदतिदुःस
हः त्नषोनाप रतिं क्वापि व्याधितातेमवाधितः १६ चिकित्सा विविधास्तस्य व्याधश्चक्रुश्चिकित्सकाः तास्तु तत्रातवा
स्मरहितशिक्षास्त्वाफलाः १७ ताताविधिपरित्यक्तो साध्योयमिति वादितिः स्वत्तोपुरिवत्रा तां श्रुं मरोगोपीडयत्र्प्रपं १८
तदथ चंदनरासे राज्ञः किंचिद्वृत्तं स्नावं इति तं सकलाराज्ञो नित्यं स्वयम घर्षयत् १९ तस्ताजकं कणानां रणत्कारम

[illegible]

उत्ता०टी०
१८६

दास्व: राज्ञो रोगार्त्तस्याभूत् कासी घातकरो भृशं २० बाकात्विस्य स्पष्टं देशादि नादवस्य मरोगिणो। उत्कृष्ट किलाहित।
राष्ट्रीय मितिरानाजगौतत: २१ तदाकर्ण्य क्रमाड्राज्ञो राज्ञ:सौख्य कृतेस्वयं एकैकमेक रोषाणि कंकणानुद्भतात्स्य
न २२ एकैकं तत्र कल्याणं हस्ते वेदधिरकार तदा चनातव कोला हलश्चंदनघर्षणो २३ रूपो वादीत्ततो यस्मा श्रूयते कं
कणध्वनि: तन्मन्त्री चंदनं देव्यो न घर्षति पमदरा: २४ मंत्री प्रोचिव शेषो देव्य: सर्वा घर्षति चंदनं परमेका किलावेन त्या
हाय्यतेन कंकणा: २५ तदाकर्ण्य नृपो दध्यौ ज्ञातमा हामहात्रय: बह्रूनां संगमं दोष: स्यादेकस्य तु न क्वचि
त २६ वलयानामपि मिथो घर्षणात्स्य च्छलामल्लत्त् ए का किनां तत्रैव तेषां संप्रति जायते २७ संगात्स्यस्वरि
लोङ्गर ख कारणं प्राणिनां लाव एकत्वं तमहानं दे दे उस्मात्संगवर्जनात् २८ ताव द्वाम्यद यंदाह
स्तदाह ब्रतमादेदे ध्यायन्निति भक्तप्राज्ञा इति वास्तु ख म वायम: २९ तस्या कार्त्तिकिराकाया रावित्तस्य मद
पते: दाहे याण्मासिक: सद्यो ज्ञाम्यत पुण्यप्रभावत: ३। ए प्रभाति च प्रत्न स्वत तं दृ: स्व प्रेदद्दर्श स: आत्मानं मेरु
मौलिस्थ मितेतस्कंधमाश्रितं ३१ स्वर्यनादि: प्रबुद्धाय रुष्टोन मिरचिंतय तु अहो मया व प्रधानो दृष्टः स्वप्नो मद
फल: ३२ किंचाहमीदृशं शैलं दृष्ट पूर्वी चिन्तयन्नेव जाति स्मरणमासाद्य सोज्ञासीदिति शुद्धधी: ३३ इर्वं नरस्त
छेदीक्षा मादाय त्रिदिवं गत: जितजन्मोत्सवे मेरु महाद्द्रम दृमीदृश: ३४ ततस्स विबुध स्वविमोदम्यालो चेस्वयंसा। १८६
नुवीन: प्रत्येकबुद्धो विबुधप्रदत्त विषेय्य दाधीन्न मिराइ नृपर्षि: स्ताम् ३४ त्रिष्टीन मिराजर्षि कथा ३ त्र कथाः

एवं तु प्रत्येकबुद्धि रिति निरस्त्रमिदि वायास्थापात ताबस्त्रे चइऊणा देवलोगाउ उववन्नो माणुसंमि लोगंमि उवसंत
मो हणिज्जो सरइ पोराणियं जाइं व्याख्या देवलोकात् प्रच्युत्य च्युत्वा उत्पन्नो माणुष्ये के लोके मनुष्य भवे उत्पन्ना तं १८८
अभूदिति मो इती यंदत्रीनामा स्त्रीयां मकंयस्य मतउपशांत मोहनीय: स्मरति पुराणामवयो राणि पोराणिकी
×सूत्र× चिरंतनां जातिं जन्म वर्त्तमाननिर्द्देशो सर्वत्रतत्कालापेक्षयेति सूत्रार्थ: १ तत: किमित्याह जाइं सरित्तु भयवं सहसं
बुद्धो अणुत्तरे धम्मे पुत्तं ठवित्तु रज्जे अभिणिक्खमइ न मीराया जातिं स्मृत्वा भगवान् स्वयं प्राप्तो ऽनुपमा स्वात्म
प्रज्ञा विरागो ऽथर्य स्वयं बुद्धो वा चक्र विवेना निकायोंचा परिलग्ना घोषाश्च ष्टमनिधियो
दावेर्धर्वद्वति चेतोज्जन्यावा व भेयो दिमात्र स द त्रि स्वयमेव संबुद्धो न त्वान्यन प्रति बोधित: क्वोत्पाद
अणुत्तरे सर्वोत्कृष्टे धर्मे चारित्रधर्मे पुत्रं स्थापयित्वा रा ज्ये अभिनिष्क्रामति प्रव्रज्यामादत्ते नमिनामा राजेति
सूत्रार्थ: २ किं कृत्वाभिनिष्क्रामतीत्याह सो देवलोगस्सरिसे अंतेउरवरगओ वरे भोए भुंजितु नमी राया बुद्धो भोगे
परिच्चय स देवलोक सदृशान् इह देवलोकशब्देन देवालोकस्था भोगा वलक्ष्यंते मंदा: का राजान्त्यादिभि
घशब्दे नर्मचपा पुरुषवत् ततो देवालोक भोगास तुल्यान् अन्तःपुरवरगत विवरात: भुक्त्वा वरान् प्रधानान् भोगा
न् मनोज्ञ शब्दादीन् भुक्त्वास्थ स्य नमीराजा बुद्धो विज्ञाततत्त्वो भोगान् परित्यजति भनतिोगाय स्त्यो विस्मरण शालविने
यावितेया स्वयदार्थमिति सूत्रार्थ: ३ किंच मिहिलं सपुरजणवयं बलमोरोहं च परियणं सव्वं चिच्चा अभिनिक्खं

तो एवं तमहिद्धिगं तयं समिथिलां मिथिलाभिधां नगरीं सपुरैस्सनागरैर्जनपदैश्च वर्त्तीतया मातृघातौ बलं हय ।
स्थ रथं स अवरोधं चांतःपुरं परिजनं परिवारं सर्वं निरवशेषं त्यक्त्वा विहाय अभिनिष्क्रांतः प्रव्रजितः एकांतमध्यास्ते
रविजनत्वत्यात् दिशावत्पन्नं एको देवाद्वितीयः कश्चित्कामो नमस्यस्य क्रमाच्चित् ततः एषामेवमप्यादेशो मालोहं इयमेवेति
एवमम १ इति तावत्पएकएवाहमित्यात तिष्ठ यपकं तत्तमधिष्ठितअधितात्तगवानितिसूत्रार्थः ४ तदा च यद
त्तदाह कोलाहलगभूअं आसी मिहिलाइपव्वयंतंमि तइआरायरिसिंमि नमिंमि अभिनि
क्खमंतंमि कोलाहलो विलापादिकलकलः सएव कोलाहलकः समत्तो जातायस्मिं स्तकोलाहलकभूतं
ते आसीदभून्मिथिलायां सर्वत्र गृहारामदेवकुलादौ इति गम्यते प्रव्रजति प्रव्रज्यामाददाने तदात
स्मिन्काले राजा चासौ राज्यावस्थापेक्षयाऋषिश्च तत्कालापेक्षया राजर्षिस्तस्मिन् नमौ अभिनिष्क्राम
ति गृहान्निर्गच्छति सतीति सूत्रार्थः ५ अत्रांतरे च यदभूत्तदाह अब्भुट्ठियं रायरिसिं पव्वज्जाठाणमुत्तमं सक्को
माहणरूवेणं इमं वयणमब्बवी अभ्युत्थितमभ्युद्यतं राजर्षिं प्रव्रज्यास्थानमाश्रयतीज्ञानादिगुणैरिति प्रव्रज्यास्था ।
नं तमिहोत्तममिति सूत्रत्वाद्विभक्तिव्यत्ययः शक्र इंद्रो माहनरूपेण द्विजवेषेणागत्येति शेषः तस्यैव दाढ
र्यं परीक्षितुकामः शक्रः स्वयमागादिति ततः सइदं वक्ष्यमाणं वचनमब्रवीदिति सूत्रार्थः ६ यदसाववीत्तदाह किं
न्नोअज्ज मिहिलाए कोलाहलगसंकुला सुव्वंति दारुणा सद्दा पासाएसु गिहेसु अ किमिति नु अद्य अस्मिन्दिने

त्साहत्या नत्वोअद्य मिथिलायां नगर्यां कोलाहलकेन हलकलकलरूपेण संकुलाव्याप्ताः कोलाहलकलकरू
पेण संकुलाः श्रूयंते दारुणाः दयोपकराः शब्दा विलापाक्रंदादयः प्रासादेषु देवतानरेंद्रभवनेषु गृहेषु ग्न
ब्विन देवकुलादिषु चशब्दाद्भ्रिकचतुष्कचत्वरादिषु चेति सूत्रार्थः ७ एतमट्ठं निसामित्ता हेऊकारणचोइओ तओनमीरा
यरिसी देविंदं इणमब्बवी एतमनंतरोक्तमर्थं निशम्य हेतुः पंचावयववाक्यरूपः कारणं चान्यथानुपपत्तिमा
त्रं ताभ्यां चोदितः प्रेरितो हेतुकारणचोदितः इहवदे हेतुकारणे कोलाहलकसंकुलाः शब्दाः श्रूयंत इत्यनेन
सेवसूचितं तथाहि अयुक्तमिदं तव निष्क्रमणमिति प्रतिज्ञा २ आक्रंदादिदारुणशब्दहेतुत्वादिति हे
तुः २ यद्यदाक्रंदादिदारुणशब्दहेतुस्तत्तदधर्मानुबंधितया न मनुष्युक्तं यथाप्राणातिपातादिरिति दृष्टांतः ३ आ ।
क्रंदादिदारुणशब्दहेतुश्चेदं तव निष्क्रमणमित्युपनय ४ तस्मादयुक्तमेवेदं तव निष्क्रमणमिति निगमनमि
ति ५ पंचावयवमनुमानवाक्यमिदं आक्रंदादिदारुणशब्दहेतुत्वं च निष्क्रमणस्यायुक्तत्वं विनानापपद्यते
इत्येतावन्मात्रं तु शब्दावयवविवक्षारहितं कारणं अनयोः पृथगुपादानं तु साधनवाक्यवैचित्र्यसूचनार्थमिति थे
मत तत्र निततः प्रेरणानंतरं नमी राजर्षिर्देवेंद्रमिदमब्रवीदिति सूत्रार्थः ८ यदसावब्रवीत्तदाह मिहिलाए चेइए व
च्छे सीअच्छाए मणोरमे पत्तपुप्फफलोवेए बहूणं बहुगुणे सया मिथिलायां चैत्ये इति रिद्धप्रस्तावाद्य उद्या
नाद्युपनयस्त्त्ववसर्वचित्तं चित्तमेव चैत्यमुद्यानं तस्मिन् वृक्षे निम्बसूत्रत्वादिहस्तो विद्यात इति शेषः कोष्टक अ।

उत्तरा० १८९ तस्मात् यः शीतलच्छायो मनोरमो मनोरमाभिधः पत्रपुष्पफलोपेतो बहूनां पक्षिणां खगादीनां बहुगुणः फलादिभि-
र्नित्यमुपकारी सदा सर्वकाले एकारश्चात्र सूत्रे सर्वत्र मागधभाषानुसरणात् ज्ञेय इति सूत्रार्थः ९ ततः किमित्याह
वाएण हीरमाणंमि चेइयंमि मणोरमे दुहिया असरणा अत्ता एए कंदंति भो खगा वातेन वायुना ह्रियमाणे इतस्त-
तः क्षिप्यमाणे चेइअंमि चितिरिष्टकादिचयस्तत्र साधुर्योग्यो वा चित्यः स एव चैत्यस्तस्मिन् कोऽर्थः अधो बद्धपीठि-
के उपरि चोच्छ्रितपताके मनोरमे मनोहरे तस्मिन् वृक्षे   दुःखं संजातं येषां ते दुःखिताः अशरणास्त्राणर- रं
हिताः अत एवार्ताः पीडिता एते प्रत्यक्षाः कंदंति आ   कं   दावक्रुर्वंति भो इत्यामंत्रणे खगाः पक्षिणः इत्थं च
क्षमन्धा मिथिलायां दारुणाः शब्दाः श्रूयंत इति यः   ख   न   नाक्रंदनशब्दः तत्र खगाक्रंदनप्रायमात्मानं च ह
स्तकल्पं स्तवंतो दिवस्वल्पकालमिव सत्यावस्थाय   स्वा   नेन तत्र रक्षालेव सुगतिगामितया क्षमाश्रितस्य
गौ एमाएवामी स्वजना दयए उक्तं च वृद्धेर्मदति   खगाणां विचित्राः रुवा अयं दितिं शियां तिष्ठमपना ते
हृद्गाराः स्कन्देव कुटुंबजीवाः सर्वे तमेत्य पतनरेव दिशो लज्जांत १ इति ततश्चाक्रंदादि दारुणाः शब्दा नाम निष्क्र-
मा हेतुकस्य समस्ति खल्वकार्यादेतुकवान्तस्य आह च आत्मार्थमीहमानं स्वजनं परिजनो रोति दारुणं वार्ता
कार्यवानमीय लोगं पृच्छ वित्तवस्तु स्वकार्यस्याकार्ये कंदत्यतोऽन्यमन्यच्छिद्रदिवजनो लोके क्वाचानिमित्तं तया
मान्यत्मा चिंतितमिगयाभिद्युणादि द्वितीयः समासः १ मथार्थमतिनवहेतुकारणं चोदितः इत्येव तिमद्राह इति १८९

एयमट्ठं निसामित्ता हेउकारणचोइओ तओ नमी रायरिसी देविंदं इणमब्बवी एतमर्थं निशम्य हेतुकारणचोदितः
देवेन्द्रेण विवाक्षिते हेतुकारणाभ्यां प्रेरितो हेतुकारणाभ्यां चोदितः ततो नमिराजर्षिर्देवेन्द्र- ८९.
मब्रवीदिति सूत्रार्थः ११ एस अग्गी य वाऊ य एयं डज्झइ मंदिरं भयवं अंतेउरं तेणं कीस णं नावपेक्खह एष
प्रत्यक्षोऽग्निश्च वायुश्च एतत् प्रत्यक्षं दह्यते मंदिरं गृहं तावद् विशेषः अग्निवायुवशतो दाहकत्वात् च यदिति हे भ-
गवन् अंतःपुरं तेणंति अतः पुरात् सुखं कीस   शिकस्मात् अणंवाक्यालंकारे नावप्रेक्षसे नावलोकय-
स्य त्वदीयमंतःपुरं नात्मीयं रक्षितवान्   उ   रादीति सूत्रार्थः १२ एयमट्ठं निसामित्ता हेउकार-
णचोइओ तओ नमी रायरिसी देविंदं इणमब्ब   वी   स्य   ष्ट नवरं हेतुकारणचोदितः इहोत्तरवच्चवदहीक-
तो व्याप्ततीति १३ सुहं वसामो जीवामो जेसिं मो नत्थि   कि   किंचणं मिहिलाए डज्झमाणीए न मे डज्झइ किंचणं
सुखं यथा स्यादेवं वसामस्तिष्ठामः जीवामः प्राणान् धारयामः येषां मो नास्ति अस्माकं नास्ति किंचन वस्तुजातं यत
एकोऽहं नास्ति मे कश्चित् नाहमन्यस्य कस्यचित् यदेको जायते एकस्तु म्रियते विकल्पवद् इति न किंचिदंतःपुरा-
दिकमिदीयमस्ति यन्नातव्यं स्यात् अत एव मिथिलायां दह्यमानायां न मे दह्यते किंचन स्वल्पमपीति सूत्रार्थः १४
इदमेव भावयितुमाह चत्तपुत्तकलत्तस्स निव्वावारस्स भिक्खुणो पियं न विज्जए किंचि अप्पियं पि न विज्जए
त्यक्तपुत्रकलत्रस्य निर्व्यापारस्य कृष्यादिक्रियस्य भिक्षोः प्रियमिष्टं न विद्यते किंचिदल्पमपि अप्रियमपि न

×द्दालका वि वलत्रोगोपुराणि च तोलीद्वाराणि गोपुरग्रहणान्मयंत्रलिकपाटोपलक्षण×उद×
×पुने×३ ×रविकृतरिति वाचः कोदृशास्पमुन विद्याह×३०३

उत्रा।ध्या विद्यात एतन्नयकृत्वा त्रिम्रमकिंवहि तत्समर्थितमिति सूत्रार्थः १५ एवमपि दुःखतवसर्वं जीवनं च कंचं स्यादि
१९॥ त्याह नकुं रक्षतु तिरोणतर्ह अणगारस्मातिरक्षणो मवतं विषयत्रुक्तस्स एगंतमणुपस्सउ बहुसंदे रिखुसि
प्रत्नेदं सुखं अनगारस्य भिक्षोः सर्वतो बाह्याभ्यंतरपरिग्रहाद्विप्रमुक्तस्य एकत्वमेवाहमित्येवंविधात्मप्रत्यायकोर
स्त्र स्वस्त्रपत्रपतः पश्यतो लाच्यत इति सूत्रार्थः १६ एअमठं निसामित्ता हेउकारणचोइओ तओ नमिं रायरिसिं दे
विंदो इणमब्बवी १७ पागारं कारइत्ताणं गोपुरट्टाल गाणि अ उस्सूलगसयग्घीओ तओ गच्छसि खत्तिआ प्रा
कारं वप्रं कारयित्वा गोपुराणि अट्टालकानि च वप्र को ष्ठकोपरिवर्तीनि रणकरणस्थानानि उस्सूलगा
खातिका सयग्घीओ शतघ्न्यो यंत्ररूपाः तत एवं सर्वनिराकुलीकृत्य गच्छसि पश्चात्त्वं हे क्षत्रिय
इति राज्यं विहितरक्षणं कृत्वा योग्यः क्षत्रियः स्यात् सम्यग्रक्षाकारी न यथा पर्याहतादि क्षत्रियत्वं न वा
नीति सूत्रार्थः १८ एअमठं निसामित्ता हेउकारणचोइओ तओ नमी रायरिसी देविंदो इणमब्बवी १९ सद्धं
नगरं किच्चा तवसंवरमग्गलं खंतिं निउणपागारं तिगुत्तं दुप्पधंसयं श्रद्धां तत्त्वरुचिरूपां सर्वगुणाधारतया नगरं कृ
त्वा विधाय अनेन च प्रशमसंवेगादीनि गोपुराणि कवेल्लुपलक्ष्यन्ते तपोनशनादि बाह्यमादरत्वादवरं तदु
प्रधानः संवरश्च संवरस्तदर्गलामिल्लुपदेशएवादर्गलकपाटस्तं कृत्वा क्षांतिं क्षमां निपुणं सूक्ष्मपदार्थनीकस्थानं तां ८
त्वदिकोपस्परोधकत्वेन विरिनिवाराणं प्रति यत्नाले अकारं कृत्वा उपलक्षणं चैषामानादिरोधकानां मार्दवादीनां

त्रिगुप्तं ति त्रिस्त्रेन्द्रद्दालकोस्थलकरा तच्छ्रीस्थानीया त्रिसिर्मनोगुप्त्यादिगुप्तिभिर्गुप्तं दुष्प्रधर्षं परैरिति व
लविद्यामेवयत्नात्तामिति ज्ञानं तन्प्राकारं कारयित्वेत्यादेः प्रतिवचनमुक्तं २० संप्रति शेषस्य प्राकाराट्टालकादेरप
योग्यतां वा ध्योधरविरिश्चवसन्क्षव स्यादत आह धणुपरक्कमं किच्चा जीवं च इरिअं सया धिइं च केयणं किच्चा स
च्चेणं पलिमंथए धनुः कोदंडपराक्रमं जीववीर्योल्लासमस्तेउज्झारं कृत्वा जीवां च प्रत्यंचां च ईर्यां ईर्यासमितिं उपल
क्षणं चाशेषसमितीरूकृत्वा सदा धृतिं धर्मीतिरतिरूपां किं तं ए शृंगमयधनुर्मध्यकाष्ठमध्यात्मकं कृत्वा टंके
नंसत्येन मनःसत्यादिनास्नायुस्थानीयेन पलिमंथए निबध्नीयात् २१ ततः किमित्याह तवनारायजु
त्तेणं भित्तूणं कम्मकंचुअं मुणी विगयसंगामो भ वा उ परिमुच्चइ तपः षड्विधमाभ्यंतरं तदेव नारा
चो लोहमयो बाणस्तद्युक्तेन प्रक्रमादनुपालितत्वाद्वि दा र्य कर्मकंचुकं कर्मरूपं तनुत्राणमिति बोद्धतो विशेषेण
बलीयस्त्वं भवति यत्क्षतिनच अप्पा मित्तममित्तं च दुप्पट्ठिअ सुपट्ठिओ ति मुनिः साधुः क्षमीत्यादि जेयस्य जितत्वा
द्विगतः संग्रामो यस्मात्स विगतसंग्रामः सन् संसारात् परिमुच्यते अनेन स्त्रात्तरेण प्राकारं कारयित्वेत्यादि
१९४। वस्त्रसिद्धसाधनता उक्तेति सूत्रार्थः २२ एअमठं निसामित्ता हेउकारणचोइओ तओ नमिं रायरिसिं देविंदो इण
उत्रा। मब्बवी २३ पासाए कारइत्ताणं वद्धमाणगिहाणि अ बालग्गपोइआओ अ तओ गच्छसि खत्तिआ प्रासादान् कार
यित्वा गृहीत्वा पोतिका यत्र क्रीडन्ति बालगामिनी प्रोतश्च निर्मिता यस्मात् बलाढ्यकारयित्वा

उत्ता° ९ अट्टालकान्तानि गोपुरादीनि प्राकारमथ दुर्गादिकां कारयित्वा इत्यादिकं च कारयित्वा । तेन खेदसंवृणोति ततो गच्छ क्षत्रिय आत्मवैरिमोहनादिकं ॥
१७० प्रव्राजकोवा स्थलवनानीति सूचितमिति सूत्रार्थः २१ एयमट्ठं निसामित्ता हेउकारणचोइओ तओ नमीरायरिसी देविंदं
इणमब्बवी २२ संसयं खलु सो कुणइ जो मग्गे कुणई घरं जत्थेव गंतुमिच्छिज्जा तत्थ कुविज्ज सासयं संशयं संदेहं
खलु निश्चयं सकरोति यथा कदाचिन्मे गमनं न भविष्यतीति यो मार्गे करोति गृहं गमने निश्चये सति करणायो
गान्तन्तु गमनं निश्चये तो मार्गे गृहं न क्रियतहत्याह यत्र एववाञ्छित प्रदेशे गंतुमिच्छेत् तत्रैव सावधारणं स्वाह
न्यास्यत् एव कुर्वीत स्वस्थानम् आश्रयः स्वाश्रय । तत्ताय मयाः इदं तावत् दृष्टावस्थानं मार्गावस्थानं आश्रय
नद्दिष्टस्थानं क्रियातत्र तु जिगमिषितमस्मा ति तु क्रियते तदाश्रयविघ्ने तव प्रवृत्ता एव वयमिति
सूत्राधनाम तथ्यमिति सूत्रार्थः २३ एयमट्ठं निसामित्ता हेउकारणचोइओ तओ नमिं देविंदो इणमब्बवी आमोस
लोमहारे य गंठिभेए य तक्करे नगरस्स खेमं काऊणं तओ गच्छसि खत्तिया २४ आमोसए लोमहारे य तओ गच्छसि खत्तिया यदि विणास कारयित्वा वशाभिप्राय दृष्टान्तोऽतः संहरन्तीति
तथा ग्रंथिभेदयेदचौरैककार्तिकादिना ग्रंथिविदन्तितांश्च तथा तस्करान् सदा चौर्यकारिणो निवार्येति शेषः न
गरस्य क्षेमं कृत्वा ततो गच्छ क्षत्रिय आत्मनश्चयो न्यायीस्थः सर्वचौरादीन्निगृह्णातीत्यन्यायी स्यां स्वमिति सूचितमिति १९५
सूत्रार्थः २५ एयमट्ठं निसामित्ता हेउकारणचोइओ तओ नमीरायरिसी देविंदं इणमब्बवी २६ असइं तु मणु

२

स्सेहिं मिच्छादंडो पउंजए अकारिणोत्थ बज्झंति मुच्चई कारगो जणो असकृदनेकशस्तु शब्दस्यैवकारार्थत्वेनतोऽस्मद
देवमनुष्यैर्मिथ्या अलीकोऽनपराधिष्वपि अज्ञानादिनिवेशादिलिङ्गैर्दण्डो दण्डनं द्रव्यापहारादिः प्रयुज्य
ते व्यापार्यते कथमित्याह अकारिणः आमोषणादेरविधायिनोऽत्रास्मिन् लोके बध्यन्ते निगडादिभिः मुच्य
ते कारकः विधायकः प्रक्रमादामोषणादेरेव जनो लोकः अतोऽनवयवं चामोषकादि निवार्य नगरस्य क्षे
मं कृत्वा गच्छेति न चैषां ज्ञातुमशक्यतया क्षेमकरणम् । यथा सम्यगुक्तमिति सूत्रार्थः २७ एयमट्ठं निसामित्ता हे
उकारणचोइओ तओ नमिं रायरिसिं देविंदो इणमब्बवी जे केइ पत्थिवा तुब्भं नानमंति नराहिवा वसे ते ठावइत्ताणं तओ गच्छसि खत्तिया २८ ये केचन पार्थिवाः प्राग्भिः स्वतन्त्राः तव प्रसादर
पक्षे विषये किमस्य रागोऽस्ति न वेति परीक्षा सं प्र ति द्वेषाल्लाघवपरीक्षार्थे विजिगीषुतामूलत्वात् दुष्ट
स्य तामेव परीक्षितुमनाः शक्र इदमवदत् २२ सब क्व इत्यादिवाक्य नन्नमन्ति न नराधिपास्तान्वशेनावस्थाप्य
ते तओ गच्छसि खत्तिया एक चिय पार्थिवा नृपास्तुभ्यं न नमन्ति हि नराधिपाः राजानः वशे आज्ञायां तानुपान्
स्थापयित्वा वशीकृत्येत्यर्थः ततो गच्छ क्षत्रिय अनेन च यः समर्थो राजा सोऽनमन्नृपान्नमयति समर्थश्च पार्थिव स्वमिति
सूचितमिति सूत्रार्थः २९ एयमट्ठं निसामित्ता हेउकारणचोइओ तओ नमीरायरिसी देविंदं इणमब्बवी ३० जो स
हस्सं सहस्साणं संगामे दुज्जए जिणे एगं जिणेज्ज अप्पाणं एस से परमो जओ यः सहस्रं सहस्राणां दशलक्षात्मक
प्रक्रमात् सुभटसंबन्धिसंग्रामे दुर्जये जयति तावत् सबोद्यदर्कं जयेदात्मानमनाचारप्रवृत्तमिति तिमस्माय एषो

उत्तरा° २५९

नेतरी क्वा। सेइच्चितमयतेउ: संतुतत्टदशालक्षजयात्परमः प्रकृष्टो जयः अनेन चात्मन एवातिदुर्जयत्वमुक्तं
३४ ततश्च अप्पाणमेव जुज्झाहि किं ते जुज्झेण बज्झउ अप्पाणामेव अप्पाणं जइत्ता सुहमेहए ३५ अप्पाणमेवेति
द्वितीयायास्तृतीयार्थत्वादात्मनैव सह युध्यस्व किं न किंचिदित्यर्थः ते तव युद्धेन बाह्यत इति बाह्यपार्थिवा
नाश्रित्य एवं च अप्पाणमेवेति आत्मनैव आत्मानं जयित्वा विजित्य सुखमेकांतिकं मुक्तिसुखरूपमेधते प्राप्नोति
३५ कथमात्मनो विजितः सुखावाप्तिरित्याह पंचिंदियाणि कोहं माणं मायं तहेव लोहं च दुज्जयं चेव
अप्पाणं सव्वमप्पे जिए जियं पंचेंद्रियाणि स्पर्शनादीनि क्रोधो मानो माया तथैव लोभश्च दुर्जयं चैव दु
र्जयमिति विशेषणं सर्वत्र संबध्यते चः समुच्चये एव ... अतिगच्छति आत्मा कान्यध्यवसायांतरा
णीति आत्मानः तेषु सकतिर्हेतुः स्कसर्वत्रस्वत्वे ... सर्वमेतदिंद्रियादि उपलक्षणत्वान्मिथ्यात्वादि च
आत्मनि जीवे जिते ततो बाह्यविजयसुखेप्सुरात्मानमेव जयेदिति भावः इति सूत्रार्थः ३६ एयमट्ठं निसामि
त्ता हेउकारणचोइओ तओ नमिं रायरिसिं देविंदो इणमब्बवी स्पष्टं नवरमेतावता तस्य रागद्वेषाभावं निश्चित्याधुनाऽ
नु धर्मस्थैर्यं परीक्षितुमिदमवादीत् ३७ जइत्ता विउले जन्ने भोइत्ता समणमाहणे दच्चा भोच्चा य जिट्ठा य तओ गच्छ
सि खत्तिया जइत्ता याजयित्वा विपुलान् विस्तीर्णान् यज्ञान् भोजयित्वा श्रमणब्राह्मणान् दत्त्वा द्विजादिभ्यो गा
दिमिति शेषः भुक्त्वा च मनोज्ञान् शब्दादीन् इष्ट्वा च स्वयं यागान् ततो गच्छ क्षत्रिय अनेन च यदुक्तं प्राणिघातिकां तत्व

२५९

धर्मीय विधादिश्रमणिप्रीतिकरं यागादीति सूचितमिति सूत्रार्थः ३८ एयमट्ठं निसामित्ता हेउकारणचोइओ त
ओ नमी रायरिसी देविंदं इणमब्बवी ३९ जो सहस्सं सहस्साणं मासे मासे गवं दए तस्सावि संजमो सेओ अदिंत
स्सावि किंचण यः सहस्रं सहस्राणां दशलक्षाणीत्यर्थः मासे मासे गवां दद्यात् तस्याप्येवंविधदातुरपि संयमो हिंसा
द्याश्रवविरमणात्मकः श्रेयान् अतिप्रशस्यः अददतोपि किंचन स्वल्पमपि वस्तु एवं च संयमस्य प्रशस्यतरत्वं वदताय
ज्ञादीनां सावद्यत्वमर्थात् ज्ञापितं यदुक्तं याज्ञिकैः षट्शतानि नियुज्यंते पशूनां मध्यमेऽहनि अश्वमेधस्य वचनान्यू
नानि पशुभिस्त्रिभिः १ ततः पशुहिंसात्मकत्वात् ... एव यागाः तथा दानान्यपि ... ज्ञानादीनां धर्मोपकरणा
नां धर्मीय भवंति स्वर्णगास्त्पादीनां दाना ... पृथ्व्युपमर्दहेतुत्वात् सावद्यान्येव सावद्यत्वाच्च या
गादीन प्राणिप्रीतिकराणीति भावः इति सूत्रार्थः ४० एयमट्ठं निसामित्ता हेउकारणचोइओ तओ नमिं राय
रिसिं देविंदो इणमब्बवी इदानीं जिनधर्मस्थैर्यमेवं ... परीक्षितुमिदमाह ... ४१ घोरास
मं चइत्ताणं अन्नं पत्थेसि आसमं इहेव पोसहरओ भवाहि मणुयाहिवा घोरोऽत्यंतदुरनुचरः स चासावाश्रमश्च
घोराश्रमो गार्हस्थ्यं तस्य चाल्पसत्त्वैर्दुष्करत्वात् उक्तं च गृहाश्रमपरो धर्मो न भूतो न भविष्यति पालयंति नराः शूराः
क्लीबाः पाखंडमाश्रिताः १ तत्त्यक्त्वा अन्यं प्रार्थयसे आश्रमं दीक्षालक्षणं नेदं ... तदुक्तं तदिकिं
उक्तं तदिकिं उक्तमित्याह इहैवास्मिन्नेव गृहाश्रमे स्थितः इति गम्यते पोषधे ... दिति ... विशेषव्रतः पोष

धरत्तोत्तवदेसउत्ताधिपञ्च गुडुताहूपलक्षणांचितत् अस्येवोपादानं उपोषधदिने पक्खपंतावानपोउष्टानःस्व २
उत्ता॰ ९। एकं स्वचयद्घोरंतन्नद्धर्माधिनाउष्ठेयं घोरस्थायं गृहाश्रम इति घोरपादनस्त्वचितमिति सूत्रार्थः ४२ एअमट्ठं
२५५२ निसामित्ता हेउकारणचोइउ तउनमीरायरिसी देविंदं इणमब्बवी ४३ मासेमासे उ जो बालो कुसग्गेणं तु भुंज
ए नसो सुअक्खायधम्मस्स कलं अग्घइ सोलसिं मासेमासे एव उशब्दस्येवकारार्थत्वात् ऽर्द्धमासादियः कश्चिद्
लोनिर्विवेकः कुशाग्रेणैव दत्तिग्गेणैव वस्तुं किं न तु क रांगुल्यादितिः नतिवसमताहशातपोउषायी स्वअुग्रास्तनं स॰
धर्मावद्यविरतिरूपत्वादाख्यातस्तीर्थकरैः कथि तः स्वाख्यातो धर्मो यस्य सस्वाख्यातधर्मा मुनिः तस्य क
लांस्तागम वीतिअईतिषोडशीं षोडशांशासमो पि न स्यादिति भावः ततो यत्स्वाख्यातं न स्यात् तद्घोरम
पिधर्माधिनानाउष्ठेयं आत्मघातादिवत्स्वाख्या त सुरवख्यतयाउनिधर्मएव न उ गृहाश्रमस्ततो गृहाश्र
मादयामवाश्रयानितिनन्तुसर्वस्ताव इहेव पोमहरउत्त वाहीतिवाक्येन देशविरतः कर्त्तव्यताशंक्येणोक्ता दिश
विरतश्च बालपंडित उच्यते समणोवासया बालपंडिआ इति वचनात् तत्कथमिह बालशब्देन देशविरतोप्यपदिष्टः
इति चेदुच्यते देशविरतस्य बालपंडितत्वेमत्यपि एकादशांऽविरतिमत्तापेक्षया बाल्यांशस्य प्राधान्याविवक्षयैव
सुकारं नत्वात इत्यपते हिसमयप्पसारत्वादनवताज्ञानांशावज्ञापितत्प्राधान्यविवक्षया ज्ञानित्वव्यपदेश इति सूत्रार्थः २५८
४४ एअमट्ठं निसामित्ता हेउकारणचोइउ तउनमीरायरिसिं देविंदो इणमब्बवी उननीरागतामवधारीति

×अणं निच्चा सुवण्णं च रूप्पं च सुवर्णरूप्यं तस्य तुः पूर्त्ती पर्वताः पर्वतसमाणा राशयः स्त्येनेन्वेयुः स्याकदाचित्कुरयधारणे सिलक्रम
सवतः कैलाशसमाः ४८॥

उमरादावद्दिद्धः ४७ हिरण्णं सुवण्णं मणिमुत्तं कंसं दूसं च वाहणं कोसं वड्ढावइत्ताणं तउगच्छसि खत्तिआ हिरणं
घटितं स्वर्णं सुवर्णं तातान्यत् मणयश्चंद्रनीलादयः मुक्ता मुक्ताफलानि कांस्यं कांस्यभाजनादि दूष्यं व
स्त्रं वकारः स्वगतानेकभेदसूचकः वाहनं रथाश्वादि कोशं भांडागारं वर्द्धयित्वा वृद्धिं नीत्वा ततो गच्छ क्षत्रिय अयमत्र
र्थः यो यः साकांक्षः स स धर्मानुष्ठाना योग्यः साकांक्षश्च भवान् आकांक्षणीयस्वर्णादिवस्तुसम्पूर्णत्वाभावादि
तिसूत्रार्थः ४६ एअमट्ठं निसामित्ता हेउकारणचोइउ तउनमीरायरिसी देविंदं इणमब्बवी ४७ सुवण्णस्स
रुप्पस्स उ पव्वयाभवे सिआ हु केलाससमाअसं ख या नरस्स लुद्धस्स न तेहिं किंचि इच्छा हु आगाससमा
यवतउलघुगिरिप्रमाणाः कैलाससमास्तेमे रु रि तिहद्धाः तेष्व संख्यकाः संख्यारहिता नउ हि शाः
नरस्य लुब्धस्य न तैस्तावद्भिरपि स्वर्णरूप्यपर्वतैः किंचिदपि स्वल्पमपि परितोषकारणं स्यादिति गम्यं कु
तइत्याह इच्छा अभिलाषो हुरिति यस्मात् आकाश नसमा आकाशसमा अनंतिका अंतरहिता उक्तं च ना
सकृत्प्राज्ञ्यैव्येतेषिते लक्षानवकोटिः नराज्यानिवदेवत्वं निंद्रत्वादपिदिनं २ इति ४८ तथा पुढवी साली जवा
चेव हिरण्णं पसुभिस्सह पडिपुण्णं नालमेगस्स इइविज्जा तवं चर ४९ पृथ्वी भूमिः शालयो लोहितशाल्यादयः यवाः प्र
तीताः चः शेषधान्यसमुच्चयार्थः एवावधारणे भिन्नक्रमो यि योक्ष्यते हिरण्यं सुवर्णं रूप्याद्युपलक्षणमेतत् पशुभि
र्गवादिभिः सह प्रतिपूर्णं समस्तं नैव अलं समर्थं प्रक्रमादिच्छापूर्तये एकस्य ज्ञाता शेषः इत्येतत् सर्वाकं विज्ञाः

उत्त०वृ०
२५३

त्रिविद्या तपोद्वादशविधं चरत ततएव निःस्पृहत्वेनाप्रतिबंधविहारत्वादतनसंतोषएवाकांक्षापोह्यमानतत्त्व
दीप्त्युक्तंततःसंतुष्टस्यामस्वामी दिसाकांक्षामवनाप्तीतितद्ईतोद्यमो द्रापास्तएवतिसूत्रद्वयार्थः ४९ एअमहं
निसामित्ता हेउकारणचोइउ तउनमिरायरिसिं दविंदोइणमब्बवी ५० अच्छेरगमब्भुदए लोए वयसि पत्थिवा असं
तकामे पत्थेसि संकप्पेण विहम्मसि आश्चर्यमिदंवर्तीतयत्त्वामेवविधमपिअद्भुदए विअद्भुतकानाश्चर्यरूपानुते
यान्भ्रक्षसि हे पार्थिव तथाश्चसतोऽविद्यमानान्कामा नूप्रार्थयासि तदयाश्चर्यमिति संबंधः अथवाकसवात्राद
ष्टःसंकल्पेनोत्तरोत्तरातपातिलाषरूपेणविहन्यसे बा ध्यसे अनंतत्वादेवंविधसंकल्पस्यपर्यतोविवेकीमथा
प्तान्कामानप्राप्तकामाकांक्षयातत्यजेहिवकी च लवानितिसूत्रार्थः ५१ एअमहं निसामित्ता हेउका
रणचोइउ तउनमीरायरिसी दविंदंइणमब्बवी ५२ स ल्लंकामा विसंकामा कामा आसीविसोवमा कामेपत्थे
माणा अकामाजंतिदुग्गइं शल्यमिवशल्यंकामाःशाश्वा: द्याःविषमिवविषंकामा कामाआशीविषोपमाःआशीवि
षःसर्पस्तदुपमा किंचकामान्प्रार्थयमानाअप्राप्तिवशात्प्रार्थयमानाअपिअकामाइष्टाणकामानावाप्यातिदुर्यति
ततःकथंतत्परिहारआश्चर्यं अमद्भोगप्रार्थनमपियद्भवतासंतावित नदयाभुक्तं भुक्तदूषणांकविदुष्णाकांक्षायाअता
वात् उक्तंहि मोहेतवेवमवेत्र निःस्पृहोमुनिसत्तमइति ५३ कथंपुनःकामानप्रार्थयमानादुर्गतिंयांतीत्याह अहेव २५३
यइकोहेणं माणेणं अहमागई मायागईपडिग्घाउ लोहाउ दुहउभयं आधस्तान्नरकगतौ व्रजति क्रोधेन मानेनअधमागति

माःयति दुर्भाव्यपानार्थःगतेःप्रस्तावास्त्सुगतेःप्रविघातोविनाशोगतिप्रतिघातो लोभात्दुहउ उभयं ऐहिकपारत्रिकभयमिति
कथपोत्रिकंचतयंस्यादितिसर्वत्रापि कामान्प्रार्थयमानस्यऽवश्यंभावितःक्रोधादयस्तेचहेयाइतिकथंनततवप्रा
र्थनयाडुर्गतिरितिसूत्रद्वयार्थः ५४ इत्थमनेकप्रकारःसत्कृतोनमिमहर्षिःशक्रःकिमकरोदित्याह अवउज्झिऊ
णमाहणरूवं विउरूविऊणइंदत्तं वंदइअभित्थुणंतो इमाहिमहुराहिंवग्गूहिं अपोह्यत्यक्त्वाब्राह्मणरूपं विउरूविऊ
णतिविकृत्य इन्द्रत्वं वज्रविकृत्यमिंद्ररूपं वंदते नमति तिभ्वन्स्तौतिउवर्णदृश्यमानाभिर्मधुराभिर्मनो
हराभिर्वाग्भिर्वाणीभिरितिसूत्रार्थः ५५ तथाहि अहो ते निज्जिओकोहो अहोतेमाणोपराजिओ अहोतेनिर
क्किआमाया अहो ते लोहो वसीकओ अहो इतिवि स्म य तवयाविजितःक्रोधःयतस्त्वमतम्पृवशीकरणा
यापरितापितेनइत्तितः तथा अहोतेमाना पराजितोय स्तु मंदिरंदह्यतइत्यादिक्षेपिकं मयिजीवतीदंस्यादि
तिनाहंकृतिकृतवान् अहोतेनिराकृतामायायस्तु उरर झाद्वेषमायाजनेष्ठप्राकाराट्टालकोत्कूलकादिप्रम
नोनविन्यस्तवान् तथाहोतेलोभोवशीकृतो यस्तेदिरणादिव्हंनायनादिनापिइच्छायाआकारमपिनवेतिहित
वान् ५६ तथा अहोते अज्जवंसाहु अहोते साहु मद्दवं अहोतेउत्तमाखंती अहोतेमुत्तिउत्तमा स्पष्टं नवरमार्ज
वंमायाभावःमार्दवमानाभावःक्षांतिःक्रोधाभावःमुक्तिर्निर्लोभतेतिसूत्रद्वयार्थः ५७ इदानीगुणैःस्तुत्वाफ
लोपदर्शनद्वारेणस्तुतिमाह इहंसि उत्तमोभंते पेच्चाहोहिसि उत्तमो लोगुत्तमुत्तमंठाणं सिद्धिंगच्छसिनीरउ इहास्मिन्

लोके अस्मिन्वर्त्तसे उत्तमः उत्तमगुणान्वितत्वात् इहलोके इत्यर्थः पेच्च त्ति प्रेत्य परलोके च भविष्यसि उत्तमः कथमि
त्याह लोगुत्तमुत्तमं ति लोकस्य उत्तमोत्तमं अतिशयप्रधानं लोकोत्तमं स्थानं किं तदित्याह सिद्धिं मुक्तिं गच्छसि
उत्तरा० ९। २७५४ इति सूत्रद्वयार्थः ५८ उपसंहरति एवं अभित्थुणंतो रायरिसिं उत्तमाए सद्धाए पा
याहिणं करेंतो पुणो पुणो वंदए सक्को एवमुक्तन्यायेन अभिष्टुवन् राजर्षिं उत्तमया श्रद्धया प्रदक्षिणां कुर्वन् पुनः
पुनर्वंदते प्रणमति शक्रः ५९ तो वंदिऊण पाए चक्कंकुसलक्खणे मुणिवरस्स आगासेणुप्पइओ ललियच
वलकुंडलतिरीडी ततस्तदनंतरं वंदित्वा पादौ च क्रांकुशलक्षणौ मुनिवरस्य आकाशेनोत्पतितः स्व
र्गाभिमुखं गतः ललिते च ते सविलासतया चपले च ललिते चपले कुंडले यस्य स ल
३० ललितचपलकुंडलः स चासौ किरीटी च मुकुटवान् ललितचपलकुंडलकिरीटीति सूत्रार्थः ६० शक्र
णैवं स्तूयमानः सन् मुनिः किमुत्कर्षं व्यधात् इत्याह नमी नमेइ अप्पाणं सक्खं सक्केण चोइओ च इऊण गेहं
वइदेही सामण्णे पज्जुवट्ठिओ नमिर्नमयति स्वतत्त्वभावनया प्रह्वीकारात् आत्मानं स्वं नत्तु सेकं न यति उक्तं च सं
तुणाकित्तणेण वि उवरिमालज्जति इमदा सवा अज्झवगुणा अलिअपसंसणेण वि हिअएण न माअंति १ किं च ततो न
मिः साक्षात्प्रत्यक्षीत्यय शक्रेण चोदितः प्रेरितः त्यक्त्वा गेहं च इदं च वैदेही विदेहजनपदाधीशः श्रामण्ये २७५४
पर्युपस्थितः उद्यतो न तु तत्र शक्रायापि स्मी हि प्रतीत इति च अवगतिः सूत्रार्थः ६१ अथ अज्झयणनिगमनमाह एवं ते नी

पदेशमाह एवं करिंति संबुद्धा पंडिआ पविअक्खणा विणिअट्टंति भोगेसु जहा से नमीरायरिसि त्ति बेमि यदि
एवमिति यथा मुना नमिनाम्नाखुनिष्कलं कृत तथान्ये पि कुर्वंति कीदृशाः संबुद्धा अवगततत्त्वाः पंडिता निश्चितशा
स्त्रार्थाः प्रविचक्षणा अत्यासाति शयाक्रियाप्रतिप्रवीणाः ताहशाश्चैतं विनिवर्त्तंते उपरमंते भोगेभ्यो भोगस्पृहायाः स
नइनिबु नमीराजर्षिः स्पष्टो निदर्शनी मी ब्रवीमि इति सूत्रार्थः ६२ इति समाप्तोध्ययनसूत्रार्थः अथ प्रक्रांतशेष प्रत्येकबुद्ध
द्विद् अथवा कुर्मितिसंज्ञस्य संबुद्धस्य उपादानात् तुर्यप्रत्येक बुद्धस्य कथां वक्ष्यामि तद्यथा १ अविवरतरतद्धांव देशेऽ
गंधार संज्ञकं धीयां सुवर्ह नपुरे राजा सिंहरथोऽभव त् २ अन्यदा तस्यं सत्त्व दीवस्थावुत्तरापथात् उपाय
ने समायातौ शक्रवाजि विजितौ शरौ ३ तयोर्मध्ये च व्व विक्र सुरंगो वक्रशिक्षितं तमारोह नृपो द्वितीयं सुत देगजः ४ ततः सैन्या विता राजा निर्गत्य न ग राद्बहिः वाहाकेलीगतावाह वाहनार्थ प्रचक्रमे
५ प्रकृष्टात अनितिक्कु कशाघाताद्रवं तं ततः सतुरग सिंधु इराद्यप्यचलद् द्रुतं ६ तेरश्मिं तं तं तानवलाभात
कर्षयथा यथा तथा तथा दथोजरूजवनः पवनादपि ७ गत्वा नवं यो जनानि द्वादशाति गताद्वयः तमरण्ये न
यन्नद्याः हरस्तरुगिवाद्दांक्षे ८ आरुह्या रुह्यानि विडिसा बलं तत्राश्वबत्तृपः तुरंगमापितं विदं तस्मात्तत्क्षणमात्म
ना ९ ततः स्वं वाजिनं ज्ञात्वा त्वराक्रोवक्रशिक्षितं बद्ध्वा क्वापि द्रुमे चाम्पर्व प्राणवृत्तिं व्यधात्फलैः १० रात्रिवासाय
वाह्वो गिरिमकं महीपतिः ददर्शकिं दर्शनीयं प्रासादं सप्तभूमिकं ११ तस्य मध्ये प्रविष्टश्चा द्राक्षीदेकां मृगेक्षणां

उत्ता॰ वृ॰
२९५

स्फुरल्लावण्यलावण्यतिरस्कृतरतिश्रियं २२ समेतमेतमत्रैवाय प्रमोदभरमेदुरा ददौ साप्यासनं तस्मै सोपि तस्मि
न्नुपविशत् २३ मिथ आवयोरज्ञेपि तो क्षणा इत्यज्ञातक्षणौ अन्योन्यं तौ ज्ञातकृत स्वैरावरानन्तत्रापि २४ क्वासि त्वं
सुता का किं च तिष्ठास्यकाकिनी वन इत्यपृच्छत्कुमारोऽथ सा कंठं स्विमब्रवीत् २५ तवाशस्मिन्वेदिकायां प्र
वेशु हमा घता प्रश्नात्स्वस्थमनाः सर्वं वदस्येवृत्तांतमात्मनः २६ न कासीमृतमाकर्ण्य वाक्यं तस्याधराधिपः सरसं
लाजातं प्राण्य भुक्तचित्रपिचित्रे २७ तवनेतत्रमानंदप्र विष्टश्रीजिनालयं सोपश्यत्तस्य द्वारा वेदिका शुभ
वेदिका २८ नतान्तवाजिनंसंध्या समयावदिकागतः गां धावीणविवादिनी हीरात्मा बहुवादतः २९ तातो
वासस्थले गवा विलासिविविधिसुखं अतिवाह्य ति ज्ञा ज्ञातस्तौ जिनेंद्रपणीभवः ३० राज्ञः सिंहासन
स्थस्यो पविष्टोऽहीमनेमुदा साथ राज्ञी जगौ राजन् वार्त्त ा मेऽस्य तामिति ३१ अविवेवतरतोरण आलिलक्ष्मी
विभूषितक्षितिप्रतिष्ठितपुरे लवहिजितगवाक्षरा ३२ मं वान्यदामनामेका कारयित्वा मनोहरा सर्वा चित्रकर
श्रेणी माहूयैवमवोचत ३३ यावंति वो गृहाणि संति तावन्मितानि वो चित्रणीयानि मत्तमानि शिक्षिते विभाषिते च के
तिः ३४ प्रमाणमाजेत्युक्ताः स्त्रीकाचित्रकृतोपि तां श्रेणीं चित्रयितुं कारस्तेषामपवादिः ३५ तत्र चित्रकोजरी चित्र कर
स्य गृहागते हारा गादातिथा अचित्रयत्स्ततो नित्यमसहायः सुतोऽन्वितः ३६ तस्य त्वेकास्ति वरपुत्री नाम्ना कनक २९५
मंजरी रूपयौवनप्रावर्य कलासर्वस्वसवधिः ३७ साद्य त्पदमत्तात्मस्य ग्रहात्कमदात्पितुर्भक्तं स्वामागताया मध्य

नितंबवित्रिविसे ३८ अनोऽन्तनिर्गमादया प्रथिवामाजनाकुले राजमार्गेयियो यस्य लीलमंथरगामिनी ३९ ता
वमरगजावनाद्विवादिनी हरजिष्णुना वाहयंतं दयं तत्र पुरुषवारं ददर्श सा ४० ततोऽतीतापलभोता गतत्र मत्ता ग्रा
व मतक्त्वामायांती तावद्दीक्ष्य रोगैबदिर्ययो ४१ तस्य पुत्रीकृत तन्वा कौमुकाकुट्टिमे लिखत्तं विविधैर्वर्णैः केकरं
केकिपिच्छयथास्थितं ४२ अत्रांतरे मनोऽवृत्तं तत्रायातो महीपतिः तंकेकिपिच्छमादातुं वीक्षकरमंजसा ४३
ततिपिच्छं तत्करे नाग्रात्स्वलत्पाणिजापात ग्रहत्रिदिनिविवात ज्ञानं स्यात् निष्फलार्णं ४४ ततो विलसदासापालवी
क्ष्यमाणमितस्ततः सविलासं वदस्यति योधकन्नक मं जरी ४५ मत्तकोदित्रितिः पादैः सुस्थितासनत्वदितिं
पत्रपत्ना सुर्यपादं मे तूर्यं मूर्खो मिलत्रवान् ४६ क न्य . त्रयः कथं वाद तुर्य इत्यपृच्छतो दृष्टा सा तु नरे
न्द्रेऽवेति राजानमजानती ४७ अर्दं चित्रागरात्मस्य दृह चि त्रकतवः सुता इवस्वस्य पिडादीता रायात्लादायला
जेन ४८ इदं सा तु यसावादं वाहयंतं चतुष्पथे अधिकं मर्त्यमज्ञात्वं मम रवीः प्रथमोमतः ४९ सुनं राजमार्गे
क्रिबालस्त्री हृष्टाद्यैः सक्कलीलावत् शतितवजवेतास्ता वादमैतितधीधनाः ५० तिर्दंप्रःसतवापि रवहमावाहय
न्हृदयं स्वहत्यायामादिमःपादः कथ्यात बालिशाग्रणीः ५१ द्वितीयश्च महीपालो गविज्ञातपरवेदनः शिल्पिनां चित्रमंडे
न्याये दत्तोऽदाचित्रयितुं मतो ५२ संति चित्रकृतातानेकि ऽनन्यसवस्वमत्र ममतातस्तु निष्पुत्रे ऽजिमोदृहश्च विघात ५३
तस्या प्राप्ति: मदसम तपोत्तांगेत्रकल्पयन् द्वितीयः प्राप्यते मूढ तृतीयस्तु पिता मम ५४ सदिश्र्वीजिंतिमर्थं बुभुक्षि

स्य रूसतो किनाजनितं लुप्यमानं चित्रं लिखित्वा कियच्चिरं ४५ अथ यक्षि किं विदा दाया गता सा मयि लोजनं सयाति
उत्तमा द्दं विंताये नतु सर्वकारा तिनो ४६ ततश्च शीतलीकृतं तद्गोऽपि किरसं लवेत्त सदन्ने पि द्विशीतस्या ह्विरस्य ।
२९६ क्षित तःपरे ४७ नाहं शाव विस्मयात् तुं जामोम्पिताभिरा द्वितीयः प्रोच्यते जाल्म श्रुतुघ सुलवाम्नत ४८ आ
गामादिक दाप्य त्र नसंतवति के किंतो तस्वा क्रोत स्कृतःपात स्वत्विश्रु स्पद्कृदिम ४९ अथात्रापि तदानीं त
स्या केनापीति विज्ञदा तस्य प्रारा निर्मियः कार्यं स्तद्दोसः स्फुरणादिना ५० तं विना उत्क्षिप नृपाणि मस्मिं स्तु
मूढ एव दि ततो वादीन् नृपः स्मर मदं दस्तुरीयक ५१ दध्यो वन् नृप तिरात्मा अस्या वचन चातुरी अहो तु
किर स्त्रा रूप महो लावण्य सङ्कृतं ५२ पापिनो रु त्य नादं तास्तु करोमि मफलं जनुः ध्यायन्निति नि
ज्ञं धाम ययौ रूपतिरुत्सुकः ५३ तां तत्रे तो ऽप्यतस्या च गतायां स्वरूहे नृपः निषी नित्रां यदा लप्स्ये आशुम १
लिखधी सरवे ५४ तेनार्थितः पाचिवार्थिं कनीकत कम जरी चित्रागादा व दृष्टुक्त मदः कि कस्मिं निहृतिः ५५
तदिवा त्वासवं राजः सजां च विदधे कथं दुरासा तां तु दरा हरन्निरपि क्षा च्छ्रुणाजायात ५६ स चिवनाथ वधाक्य राज
ज्ञो क्षष्टापापिदि धनधान्यादि रण्याद्दि स्वस्थानम हरयत् ५७ शुल्ला चाक्रिमदी शास्त्रा सुपाय मस्मदामदिः दादो
व तत्से श्रासादं दासाद्यं च परिस्वदं ५८ तस्य राज्ञो लवन्न राज्यो बहुला प्रागुचाछ्व रूपातवसामो वगा स्वाकिका २९६
स्व सुवाशक्त ५९ तस्मिन् दिव उत्तापना दिष्टा कनक मंजरी यं यो दास्यास मं राज्ञो गेहं नृपागात्पिता ६० तत्रासम

ददमानास्या नृपं तस्त्रो उद्विष्टार राज्य गात च विवय मस्तुवाना विकं वाश्यत ६१ नृपेव स्तु वेशयाया मिवं मदनिका
लिख सर्वसाक तिता दासी जगाक कमंजरी ६२ स्वामिनिं वंकथां नृदि कांचि कौतुक कारिणीं सा प्राच राजि तिर्षे
ष्ण कथयिष्यामि तामदं ६३ तस्कथयात्तु धृवोदध्या वस्या आश्चर्य प्रशालेवत्त ने स्वयमासां दि शार्करा कर्करायते
६४ ततो नया स्यमाणं मारव्यानमद्दम ष्णद्वो शृणोमीति नृपो ध्यायन् सुधापालीकृतिश्चया ६५ अथोचे मदनादेशे
वि स्तुतीरा दृक्कयता कथा सावदसा वधानाय शृणुतां वचित तथा ६६ श्रीवसंतपुरे श्रेष्ठी वरुणाख्यो द्द्वपन्म
यं शची करा द्व वकुल मेकमेक करोद्भुवं ६७ । त त्रैव कुलोदवं चतुर्दस्त न्यधत्तसः तदाकर्ण्य
मोजात कौतुकां मदनिकां ६८ एकहस्त सु र गृहे चतुर्हस्तस्तुरः कथं मातीति संशयं विद्य
सद्दिरवा कृतहदि ६९ देवी स्मान्हाधुना याति नि द्रामित परेध वि दवं वक्ष्यामि ते को दि निद्रा उत्स
सुपेन्हते ७० एवम च्छितिजल्पंती ततो गात् मदना गृहं अथो नृपो वितस्थाने स्वपीक्त नकमंजरी ७१ नृप वृ
चितयदिय वार्तासंग जातकथं तस्याः दस्य पृच्छामि तादनामधुने वदि ७२ यद्वा वश्यत्याोमो जाल्म मस्मिन् उ
क्लुप्ता तद्दिमां श्रद्धोदिताच वार्तासा दल लातोपि वलता ७३ द्वितीयेपि दिने दास्या तदस्याप स्वारकं यथा दी
कथिता वार्ता श्रूयते स्व वामवसा ७४ ध्या वेत्य दारूपस्तस्यो द्वितीयेण ज्ञिवारकं तां वरा ज्ञिसुप्रेवा मदोमा १
दनिका पदत ७५ तामहीकां कथां त्रुदि स्येत्य तत्त्वसा ब्रवीत् देव श्रुतुर्ज्ञाः सालूष तुत्स्मानल्पनः ७६ अ

उत्ता०
२०७

सख्यादिकथामन्या मेवं मदनयोदिता राज्ञी जगौ वान कापि रक्ताशोकद्रुमोभवत् ४१ आख्यज्ञाता जलस्यापि
तस्यच्छायाउन्नतत्वात् अस्यदमदनातस्य छायानस्यात्तदाःकथं ४२ साख्यन्नडाजलास्मीति कल्येवच्चाम्यदस्त्वव त
त्स्तास्वेददोदल स्तृतीयएच्छिवारकं ४३ धायन्मदनया दृष्टा सावधो विमहाशया तेनोस्नस्यात्तवच्छायायस्त्र
हृदृष्टिनालवत् ४४ आख्यातमन्यदा स्वाही शुक्लामदंत्याउन:सावादीत्काप्यटवामि कोपिदाशारपालका: ४५ त
स्पैवाकामहाकायारवर्णांतर्यचरन् एकंद्रुमलमधा शीतफलडंबरराजले ४६ ततस्मतं द्रुममति यीवांधा
सारयन्नुकुः पत्रमात्रमपि प्राप नउतस्य महात्तरे ४७ जातु कापस्ततस्तस्य द्रुमस्याहुकेमेलकः वि
पूविव्यस्टनकोवा कदर्यीत्यानकप्यति ४८ म ना रव्यन्तुस्वनापि यंनप्रापमदाद्रुमं तस्योपरिशा
कन्हरे सदावाराव्धकथं ४९ राज्ञीजगाविदंक ल्पे वकेयतिडामिसंप्रते उर्येणछितनोरामजा तस्येवा
रकमर्पयत् ५० ततोदास्यातयादृष्टा प्रोचकनकमंज री बुहूलःसरिक्रोपेत् ददंश्चाउसनाशकत् ५१ याचा
कथांतरंदृष्टा तयासाविवमब्रवीत् रूपेनकापिकेनापि गृहीतो होमलिन्सुवो ५२ मंत्रपातिहितोतीव रू
पोनद्यामवाहयत् दयार्दीवतानुउन मीरयामासातोस्ववं ५३ यांतीनदीजलेवीक्ष्य तांपेटांकध्यकर्ष
यत् तामस्तुद्घाटयतिविव मध्यस्थौ विनिर्गतौ ५४ श्ववयोःद्विजयोरस्त्र जज्ञिरेकतिवासराः अद्य २०७
यंदिनमिति मयोरेकोऽब्रवीत्तदा ५५ कथंतुर्यमहर्जातमितिपृष्टास्तु जिष्णया देहवेश्मदंचह्ये निशाका

लेहृद्विभ्रृकस्तत्र निद्राकालोऽस्य स्थित: ५६ पंचमेपि दिने राज्ञा कौतुकाद्दत्तवारका यविवदास्यादृष्टार्द
स्त्वेकंनकमंजरी ५७ तृतीयज्ञरवांमासी दिव्यज्ञासीस्ततंदिनं इत्वज्ञामाकथामंत्या दास्याऽदृष्टैवमब्रवीत् ५८
जज्ञिरेवकुलारव्या राज्ञ:कस्यापि कवचित् नास्तुविकालवत्तस्य स्वप्राणेभ्योपिवल्लभा ५९ राज्ञीतांशंकयान्या
सां कलादेत्वर्गृहस्थिति:सवतस्या:कृतेन्न मलंकारानकारयत् ६० कोदिकालो धुनाह्नीति कलादंसाघ
ल्तोउकाव कोप्यस्तनदाविका ग्रविरसीत्यलापत ६१ तत्रगाविःकथंज्ञाते शुक्लाराजीच्छजिष्णया प्रावेश
मीलाल्पेतीति वक्तीत्पद्मरिदंतव ६२ प्राप्यप्रिष्ट प अत्र वारकासाधनंजगौ त्वद्वेपितिशाधवा स्वद
संज्ञातवानिति ६३ कथांतरंदृष्टेवं साख्य व्क स्या पितृपत्न: पटांत्पणसंदृशी निश्चिंज्ञाकेष्य
टोकयत् ६४ तस्याबाउद्घाटितायस्ममेवापरस्परे पो खिलान् ततमध्यस्थानलंकारान् दास्यास्यमादिदंक
थं १ राज्ञीस्माहतवेदास्या वदिष्यामिशायधुना प्राप्नावव रकंथाय विप्राद्दृष्टे वमस्यधत् २ बल्लवापटिकासा
वि स्वच्छस्फटिकनिर्मिता तत्रस्यापिहितास्पाप्या मपिसुषादर्शीराट् ३ आख्यातेरीहशेर्यावत् षण्मासानुस्मानर
स्पर व्यामोहयन्नतःस्मित् तस्याभेवरतो वज्रा ४ अथागतानयलात्तु राज्ञीनीजलयन्नृप: ततस्ताःअपितानिर्यं तस्य
श्चिंद्राएणमार्यस्यात् ५ कनुमुखेवमयंस्तेपि न्यायहतेवशीकृत: कुलीनाऽपिनस्युक्तायदस्यामवरज्यते ६ विवक्ष्नत्तया
साउ सुधीमध्यंदिनश्रुदं स्थिताराजगृहस्थिता वस्नत्वषाहृपापिता। ७ आगसुन्यापिटसकाति वस्त्राण्याभरणानिच प

उत्त०रा०
२०५

काकिनीस्वमात्मानमेवमुच्चैरबोधयत् ८ सुगमं सजीवमामदं काष्ठी मीविधृत् हि गौरवं मा दिस्पार्षीर्निजं स्वी
यस्याधामापि संपदं ९ अनेकाराध्ययमया जीर्णीतिवसनानि च निजानीमानि जानीहि सर्वमत्यंतु नृपतेः १० त
दीर्घमपहाय व मामत्र शांतमनाश्च यथा सुचिरमेतासां पदं तव मिसंपदां ११ अन्यथा तु वरं त्रस्त्वा स्वी वागलकं द
ले विष्पाशायष्यतिरदा कुपितां गीस्तु नी मिव १२ तव तवेष्टितं दृष्ट्वा दुष्टास्तुष्टाः खलादिपः इत्थं चिरपराज्ञो जने राः
चिजनेस्थितं १३ यद्यपि त्वं प्रवतोऽस्मासु निःस्नेहोऽसि तथापि हि न स्वीवर्यविघ्नात् स्त्रियोऽपि ति देवता १४ वा
स्तयासाविकृस्ते कार्मणं किंचिदवद्वं तथा तत्राह त सुत्र नजानामि तदपरो १५ अथ राज्ञा कथमिदं मि
सुकान्ताः तनजैः यदि प्रत्येषि न तदा वेति रूप य के नवित् १६ सा दिदिरिव तापवरके पिधाय द्वार म
यदं दत्त्वा कृवे यम ध्याक्षे किंचित् गुणस्तुणायते १७ व विरा मन्त्र परस्तत्र गतस्तद्दीक्षितं स्वयं प्राप्त स्वनि
दां कर्वत्या स्तस्याः स्वावतां गिरं १८ ततस्तुष्टो नृपो ध्या सौ दृढोऽस्मास्तु तामतिः अहो मानापमानयं १९ म
दोम्नत्वा वैने त्यन्ये स्वल्पायामपि संपदि आसो तं मय उत्कर्षं मप्राप्तापि न माद्यति २० तदस्यां संति सर्वेपि गुणा एवं
विविष्टिं त राज्यामृता गुणमपि दोषं पश्यति मत्सरात् २१ उक्तं च जाड्यं ह्रीमति गण्यते व्रतरुचौ दंभः शुचौ कैतवं
शूरे निर्घृणता ऋजौ विमतिता दैन्यं प्रियालापिनि तेजस्विन्यवलिप्तता मुखरता वक्तर्यशक्तिः स्थिरे तत्को नाम गुणो २०५
भवेत्स गुणिनां यो दुर्जनैर्नांकितः २२ ध्यात्वेति नृपतिस्तुष्टः पट्टराज्ञीं चकार तां गुणैर्महत्त्वमाप्नोति जनो न तु ज

ऋसे विवेक वेकवा।५

लादिभिः २३ नृपो विमलवोधाख्य स्तरिपार्श्वमथान्यदा समं कनकमंजर्या श्राद्धधर्ममुपाददे २४ साथ चित्र
कृतः पुत्री क्षमास्वत्वादिवयात्यो अविराधितधर्मीणः सुरा भवत्व जंतिहि २५ वैताढ्ये तोरणपुरे दृढशक्तिमही
पतिः सुता कनकमालाख्या जज्ञे स्वर्गाच्युता तु सा २६ तां प्राप्तयौवनां प्रेक्ष्य रूपाद्यां मादितोनयदा हृत्वा नैषीदि
त्रिगिरौ खेचरो वासवाभिधः २७ विद्यया विहितसद्यः प्रासादे स्मिन् विमुच्य तां मव्यधादिति कामतो व्यावतु
ह्वाक्षुमुद्यतः २८ तावदत्रागतस्तस्या अग्रजन्मा गवेषय न् योद्धुमाकारकनक तेजा सार्वखेचरकुमार २९ वि
द्याबलोपजितो युद्ध कुर्वीतो बल्यविक्रामो तावन्यो न्य प्रहारेण संघात्ततायमातिथी ३० स्वतच्छिन्नावा
को नाम तिंदती वीक्ष्यतो स्मृति चिरं स्नेरोदकान क मा लाभ्रातृस्तुचाकुला ३१ तदा चा गतो वान मंत
राख्यः सुरो नमः वास्तवं मम पुत्रीति प्रेम्णा याच देवी च तां ३२ सुतामवेषयंस्तावद्दृढशक्तिरिहायाया ततः
कनकमालाज्ञाक् शावरूपां सुरो करोत् ३३ अथ तां पतितां दृष्ट्वा स्वपुत्रीं तत्र वासवा च विपन्नान् वीक्ष्य
संविग्नो दृढशक्तिरचिंतयत् ३४ वासवेन सुतो नूनं जघ्नेतेन च वासवः सुता तु वासवेनेव मार्यमाणेन मारिता
३५ तदसंसारेव तु :ख्याद्ये कृतो को नाम रज्यते ध्यात्वेति प्राव्रजत्क्षिप्रं धरराजस्तदैव सः ३६ माया कृत्वा तातादवः
समं कनकमालया नतामथ्यमणं सोपि किमेतदिति पृष्टवान् ३७ आचार्यपंचाशा दांतकनकमालया मयाशा वत्र
यं दृष्ट कथमित्यवदन्मुनिः ३८ सुरोथावीकथन्माया मयासौ न वदर्शिता मुनिः स्माह कालात्केतो [illegible]

उत्तरा।
२११

मयामे दर्शिता श्रया ३९ एवंवादी नरा देवं दृढशक्तिस्तानशृणु क्षितिप्रतिष्ठितपुरे जितो
विजितशत्रुराट् ४० सचित्रकृतः पुत्री नाम्ना कनकमंजरी। अथ सान्यदा प्राच्य परमश्राविकाभवत् ४१ तया च
नमस्कारादिकं नियमिता मृतः तत्पिता चित्रकृद्दत्वा मंतरा स्वःसुरोऽभवत् ४२ सा दमज्ञासु नायाता। अथ पंशोका
कुलाग्निमा गत्यान्तशिखमाला पायामम वाधरदा ४३ आसीमजासवस्तात त्वज्ञासिषमदंततः चावतत्क्षणमा
याते निरीक्ष्य वमचिंतयं ४४ प्रियामदासी गंत्रीति नारी सविरक्तेनया धात्रात्पदर्शीयमिमां मायया तशावो
पमा ४५ चांवप्रजितोषक्य मायाडाक्कमंदनाम त्या तन्निशम्य क्षितिमिदं सांटवं सुतेनेचयां ४६ धर्माद
उतयाभव रूपकर्नीमितत्क्षुतः दृष्ट्वा माधेतिसं व त्व खुत्यपातप्रतिस्ततः ४७ तदा कनकमालापि श्रु
त्वात्तत्ता तमात्मनः प्राप्ना जातिस्मृतिं मधो ददर्शा पाय वं तिजं ४८ मत्पितायमिति प्रेम खरेसान्तर्विलसती
कालको मुखरेलावीत्य प्राज्ञी तदिदिवाकरं ४९ खुरोधा वधिना ज्ञाना प्रावडाच्यस्तव प्रियः राजा विजितशत्रु
स देवीत्यवक्ततो विव ५० दृढसिंहमहीतत्र सुतः सिंहरथाह्वयः जातो स्त्रीमदिनी तत्र तत्रीत्रावीसातसुतात पर
सुमं तत्संगोमिकचमिद नावीत्वक्तस्तया पुना। खरेवादी दिव्यसंता वाजिनापहातां दिशः ५१ तदुद्देशं विहाय चमिद
तिष्ठय प्राणखरं अहं वदादेशकारी स्वास्यामित व सन्निधी ५२ इत्यक्त्वा पारिवारः प्रासादे स्वादिदामरः तस्मात् कनकमा
लापि सहस्यर्ले सुरीकृता ५३ स्वामिन्कनकमालां तां मामावहित्गुणा दधे सादेवसुराद्योगमरं विद्यनत्यागलद्दनि ५४

२११

स्वस्वरूपराक्षेम दृष्टुणापात ५५ इष्ट्याम: मत्तनोनयनां लोजविलासनविताकरः ५६ सयाखकं वयातांताः गामंयास्वख
ध्रिकत्वं श्रीपंशाक्रयाचयामाकं स्वयमात्मा विवाहिता ५७ एषस्वामिन्स्वसंबंधोता मयाहंत्वं निवेदितः इति तद्धा
क्यमाकर्ण्य जातिस्मारपार्थिवः ५८ अचिंतत सुरवं धू भुतस्तआगतः सुरः प्राणेभ्यक्षउसभोपि तत्सुविरत्यनंदयत्
५९ ततो विवाहदृष्टांते प्रोक्ते कनकमालया अत्यर्थं मुदितो देव ष्ठिरं तत्रसमवार्तयत् ६० दिव्यस्ताजात्ववमद्योके
समहार्यो व्रतुस्तेनेदृपः इत्थंस्थितामामासामकं सोन्यादव चक्षितां ६१ अरदसंकेनाजामिव विक्वा राज्यम महि
प: शपडेमंति तज्ञउ मन्तुमन्यस्वमांशिय ६२ सावद त्रु सुरंहरे पादचारणतत्क्षणं ज्ञातायास्यां मित्रवं ततो
वाचावषिष्यमि ६३ तत्प्रज्ञप्तीमहाविद्यां गृहाण त्वं म दं तिकात् ततो राजा गृहीत्वा तां विधिवत्समसाधयत्
६४ प्रापाद्विद्यामभार्येण प्रियाश्रेष्ठानिर्भरं लाके ६५ इष्टमकलं यचाष्टत्रमवीकघत ६५ ततः कुलोऽ
वाप्यापोरा: शेभरिवं मविस्मया: अहो हृसी क्लिनांगणं स्व स्वयोस्तु नाक्तत ६६ संपदामास्पदेपात्व विद्वनि विप
पर्देविचा: आसीउनाम्यवान्याप दासादप्यापसंपदं ६७ त्वप्रिय सुप्रियोध्यायन् पंचमङ्ग्यायोनगं दिनानि कतिचि
नत्र स्थित्वायासीत्स्वनांउटर ६८ एवं उत्तर्ग जारिले व्रजंतं तं प्रजा: नगेस्मिन्नगतिरस्येति नाम्ना सम्पाति श्चिवा
६९ तं ग्रान्यदागतं नस्मि नद्विलित्य वदत्सुर: भाददंस्व प्रलो: कर्तुं या स्पाम्यदमितोधुना ७० यथायूनां विन्दय
ह कापिताम उपसर्गादहृ अङ्गलं घ्यां पालाराजा तथाष्तल्लंघस्य कांछ ७१ कमलाक्ष्यज्ञामत्स्याल्लविनातत्रप:

३

उत्तरा॰ह॰ ते इतश्चानाथन्ना ल्पंडतामिलप्रनेरतिं ५२ तद्यथिका किनीनस्मा दसोकार्यंतथावयामहियोगाऽन्यवाङ्गःख मस्या
२०० त्वरितविष्यति ५३ इत्युदीर्यातेदाव तस्याधृतिकृतेनृपः अकारयन्नगेतत्र नारंतव्यमुत्तमं ५४ चलोत्पलोकांश्चा
त्किनान् उारत्वनृवासयत् चित्यान्यवीकरतेश्च जिताधीश्चन्यवीविशत् ५५ ग्रामान्मदस्त्रशास्तत्रा रणेचावासयत्
स्वयः तत्रराज्यहदयंस्मयक्त ज्ञागासोदग्रशासनः ५६ न्यायेनपालयन्राज्यं क्रीडन्कनककमालया जितांश्चसज्जा
यन्नित्यं सविवर्गमसाधयत् ५७ स्मावक्ता विकराकाया मन्यदासेत्यमंडतः नरेडोनगराड्डाड पारिकार्यो
वनिर्ययो ५८ तदावपल्लवाताम्र मंजरीडंबपिंजरं मा कंदमेकमद्राक्षी छत्राकारंसदाफलं ५९ चूतस्यत
स्यकांतस्य मंगलार्थमिलापतिः आदेदेमंजरीमकं २१ ऋो ष्ठामिवस्तुधास्तुतः ६० सैन्यलोकास्ततःसर्वे प
वपल्लवमंजरीः आदायदाम्रशाषंते सद्द्वकारंवितेनिरे ६१ गत्वारामंनिहालाथ वत्रायातः क्षणांतरे आम्रक
यामस्तत्रावेति राजापप्रच्छमंत्रिणं ६२ मंत्रिणाचततोनस्मि न्काष्ठशेषश्चदर्शिति इद्दृशोयोकथमस्त्वदित्युक्ते
तेनवृपः ६३ अवादसमिवोवार्यं स्वामिन्नस्यमहातरोः जगृहेमंजरीःपूर्वं मेकाश्चमातिन्तवमा ६४ इत्यंशेमिनि कायप+
५ते४ र्वे पत्रपुष्पफलादिकं ग्रहीवाचजनरथाकं धनितंस्काराडवदेशतदकलमेनृपेदिश्च ६५ चंचंत्र मरोष्ठियो यक्षाहशो लx
भलो ह्रतः क्षणाद्विश्रीकतांययो ६६ यादवल्लष्टिकस्सर्वं स्यात्वदेवक्षणातरे जायवेनीहशंवाति समत्यस्तोज २००
नेत्यथा ६७ यथाहिल्लङ्कुरायेपः संध्यारागश्चनस्थिरः संपदोपितथासवी नस्थिराइतिनिश्चितं ६८ यस्तामास्त

आनाति वालिश्चाःसंपदेस्थिरा इत्यस्ततीमन्यावमंदः सद्विलोऽसिवीजपि ६९ ततोडक्तमेतामित्र नमिस्याकल्पयानया
लयातोडःखदायिन्या कृतामराज्यसंपदा ७० एवंविद्दद्रपाहतसाधर्मः प्रत्येकवुद्वस्नुडस्वयंः गांधारराड्
नग्गतिनामधेयः दृष्टांतदार्ष्ठीकुरवत्ववृषः ७१ इतिनग्गतिनृपतिकथा ४ ततश्च राज्येषुतन्यस्यपुत्रास्ते चत्वारोण्य
इतन्नताः क्षितिप्रतिष्ठितपुरे विद्वंतोन्यदाययुः १ तत्राचाद्युङ्कपीर मिकंयक्षनिकेतनं तस्मिन्नयंतरोष्यन्तिं स्थित
ह्वीपुखोत्तवत् २ करकंडुनिस्तत्र स्वहाराप्रविष्ट वान् अपाचीमंमुखद्वारा द्विमुखश्चमहामुनिः ३ परा
तद्गुखकथंसाध्य स्तिष्ठामीतिविचिंतयन् तदापरंच्च ध्म यक्षो दक्षिणास्तितरवक्तुस्व ४ नमिस्तुपश्चिमद्वारा प्र
विशद्यक्षमंदिरं ततोपिवदनंयाद्य तृतीयम क रो स्तरा ५ नग्गतिस्तुविशन्नरोत्तरद्वारागुणोन्नरः
यक्षश्चकेतानाण्यास्यं ततश्चात्रचतुर्मुखः ६ करकं डो स्तुसाह्रस्र कंडूदेहितदाण्यहत् तनामकंडूयनकं
लाश्चाकंडूक्षतश्रुति ७ तेनसंगोप्यमानेच तद्दास्यद्विसुखोत्त वीत् त्यक्ताराज्यादिविसर्वं तदादःसंविनोपिकिं ८ त
नेच्छतोपिनोकिंचि करकंडुर्यदावदत् तदाद्विमुखराजर्षि नमिसाधुरदोत्यधत् ९ त्यक्तराज्यादिकार्योपि निर्यशो
पितवानथयं करोतिकार्यंविदन्तो दोषप्रेक्षणलक्षणं १० किमर्थतदिराज्यस्थो धिक्कतान्कृतवान्नवान् परापरा
धीक्षायेनियोत दितियोगिनः ११ इदानींत्वंनियोगी वै विस्सगस्पाचितंनवे तच्छ्रुत्वानमिमित्याव नग्गतिर्गतदुर्मतिः
१२ यदिसर्वविहायत्वं मोक्षायैप्रयतस्वहे तदाकिमर्थमन्यस्य निंदावितनुषेहवा १३ करकंडुरथावादीत्या १७

उत्ता० २०२ साक्षात्कारिष्वपि तेषु वारयन्नदितं साधु निर्दिष्टः कथ्यते कथं २४ योगेषात्मदोषोक्तिः सा निंदा खलु कथ्यते
सा तु कस्यापि नो कार्या मोक्षमार्गानुसारिभिः २५ हितबुद्ध्यानुयाशिक्षा सा निंदा नास्ति धीयते अत एव च मान्या
स्य श्रूयतेऽपि प्रदीयते २६ यदार्थ स्वस्तवापरोमावा विसंवापरिज्ञस्व २७ नासिश्रद्वादिस्यानामा सपरक्ष्यगुण
कारिणो २८ अतो श्री क्षिमिमां शिक्षा मुदितां करकंडुना तत्र मोक्षपुरी वत्रूं विजकृत्यघास्वि २९ तुष्यांतर विमा
नात्वे चत्वारि पि सहस्तुताः सदोपात्तव्रतामादं सदिवा सादयन्क्रमात् ३० इतिप्रत्येकबुद्धानां चतुर्णामा
मृ वालिनां संप्रदायानुसारेण चरितं परिकीर्ति ते ३१ कल्याणकारिनरकारिविकारत्वारि प्रत्ये
कबुद्धानां चतुर्णामिमशालिनां संप्रदायानु सा र सा चरितं परिकीर्तितं ३१ कल्याणकारिनर
कारिविकारत्यारि प्रत्येकबुद्धानां चतुर्णां नामस्था लि नां संप्रदायानुसारेण चरितं परिकीर्तितं ३१ क
ल्याणकारिनरकारिविकारत्वारि प्रत्येकबुद्धचरितं उक्तापत्वारि इत्थं निशम्य रामशारिवधनानुकारि
नव्यानतंत्र सुकृतस्तुवनोपकारि ३२ इति समानाश्संगागता प्रत्येकबुद्धचतुष्कव्याख्या इति श्री तपागच्छीयमहो
पाध्यायश्री विमलहर्षगणिमहोपाध्याय श्री मुनिविमलगणिशिष्योपाध्याय श्री भावविजयगणिसमर्थि
तायां श्री उत्तराध्ययनसूत्रवृत्तौ नवमाध्ययनं संपूर्णं ९ व्याख्यातं नवमाध्ययनं सांप्रतं द्रुमपत्राख्यं २०२
दशममारभ्यते अस्य चायं संबंध इहानंतराध्ययने धर्मं प्रति निष्कंपत्वमुक्तं तच्चानुशासनादेवस्यादिति अनुशा

सनं लेश्यकदिशि इदमारभ्यते अनेन संबंधेनायातस्यास्याध्ययनस्य प्रस्तावनार्थं गौतमं प्रति श्रीमहावीरेणोदमुक्त
मितीरोपयोगिनी गौतमवक्तव्यता तावत्कथ्यते तथाहि अत्रान्त्भरतक्षेत्रे स्वलक्ष्मीनिर्जितालका समयनगरी
पृष्ठा पृष्ठचंपाभिधा पुरी १ तस्यां सालमहासालनामानौ सोदरावुभौ राजराजयुवराजत्व श्रीमा २
जामियशोमती संज्ञा पिठरो नगिनीपतिः गागलिर्नाम नेयस्य समयबुद्धिस्तयोरस्तत ३ तस्यां पृष्ठचंपायामन्येद्युः विह
रन् जगदीश्वरः श्रीवीरः समवासार्षीत् दुर्घातीजनतामयः ४ ततः सालमहासालौ सार्वं वंदितुमुद्यतौ महर्द्धीज
ग्मतुः प्राप्य प्रमोदसरमद्वरौ ५ जिनेनवाचसद्ः न्त्या यथा स्वांतंन्यषीदतां सर्वज्ञोपि जगौ धर्मं संसारां
लाधितारकं ६ तमाकर्ण्य विरक्तात्मा जिननत्वा गृहं गतः राज्यमतत्गृहाणेति सालः सोदरमब्रवीत् ७
सावीदीन्मम राज्येन कृतं दुर्गतिदायिना प्रव्रजिष्या म्यहमपि त्वयोधिय स्वयाऽसमं ८ जामेयगागिलिर्ना
ज्ये स्थापयित्वा महोत्सवैः ततः सालमहासालौ प्राव्राज्य जिनांतिके ९ विहरंतौ चान्यदा श्रीवीरस्वामि
नामं एकादशांगीमत्स्तौ एवं तु श्रुतधीनिधी १० अन्यदा पृष्ठचंपां प्रति राजगृहात्तदा चक्रे सालमहासा
२०३ लौ प्रणिपत्येत्याचतां ११ नगर्यां पृष्ठचंपायां प्रतिबोधयितुं निजान् स्वामिन्नावामियावः स्यात् यदनुज्ञा प्रयच्छ
सि १२ अनुकूलक्षोत्सवं ततास्तौ गौतमान्वितौ आदिशत्स जगामं तौ ते पितरयत्स्तुः क्रमात् १३ तत्र कांचनपा
जै निविष्टो नाकिनिर्मिते श्री गौतमप्रभुर्ज्ञानी प्रोवाच धर्मदेशनां १४ श्रुत्वा गागलिस्तां पि नमाभ्यातेरमातुलं पश्चा

उप्रा।
२०२
मत्वा पितृव्यस्तुग् यत्नेवं दिक्षुस्तुतकः २५ हर्षोत्कर्षी ससद्वीम हर्षेण वाष्पताश्रुपः उपविश्य पयपान्यान मत्रोपीडमदे
शनाः २६ संसारासार तारा ताना वाकर्ण्य विरक्तधीः गागलिर्नीरागत्वा गजमाज्यमविविशत् २७ पितृव्यस्य सहितः प्र
ज्य स्वजन्दिशा ददेवस गौतमस्वामिपादांते दत्तात्मामेवि नीपतिः २८ ततः सालमहासालगागल्यादिभिः श्रितः गणी
गंतु जिनात्पार्श्वे चलत्वंपा पुरीं प्रति २९ तदा सालमहासाला चित्तचिंतयतां मुदा यद्भवान्नारितान्येता न्त्य
तद्गमसत्त्वा ३० तदा चक्षुरिलतं गागल्याद्याश्रपि च यः अहो सालमहासाला वस्माकं उपकारिणौ ३१ एता
स्यां दिव्यं पूर्वं राज्यश्रीजनीकृताः इदानींतु मा हा न द प्रापितं प्रापितव्रतं ३२ इत्यादिध्यानदावाग्नि धूम
कल्मषदलकदः उत्क्रिमं दिव्यानिःश्रेणी क्षपका श्र णि माश्रिताः ३३ मोहमत्तेतपंचव पंचाप्यमार्यए
वंते चंद्रत्वापवंप्याप्यपि पंचमज्ञानमासदन् ३४ भ्रमं ति नात्स्यमागिताध्वघ गौतमस्वामिना समं प्रदक्षिणीकृ
त्य जिनं जग्मुः केवलिपर्षदि ३५ ततस्तान्गौतमः प्रोचे न तिज्ञाः स्थेलोकयं दुर्धयातमभाष्यात वंदध्वं तु वन प्रभु
३६ जिनात्मा ज्ञानतयस्तुरूः श्रीवारणाद्यगौतमः तत्क्षणं क्षमयित्वाता त्रितिदाध्यानिजेहृदि ३७ उत्तगं हरिणाक्षाय
लज्जातद्यापि मां न हि केवलज्ञानलक्ष्मीस्तु किं मम स्वामिनवाघवा ३८ इति चिंतयतः श्रीमद्दिव्यविगणाविश्रुतः श्रीसो
स्वगणां संलापः कस्मिं जातहमगात्कः ३९ जिननाथादितं यो हि जिनाक्रमतिलेश्चरः स्वलब्ध्याऽष्टापदं गत्वा सहितः २०२
स्व सिद्धिकः ४० इति दत्तवचांस्युच्चा ऽष्टापदं गंतुमुद्यतः प्रभो गौतमः सार्द्धं सार्द्धं तासमेलताञ्जलिः ४१ ततस्ताप

रू

स्वजत्क्व वरुणास्थितिर्यच प्रभुः तत्रांतं तमादिक्ष दशोषा जात्यदिपारणः ४२ निधाने सर्वलब्धीनां ततः श्रीगौतम
प्रभुः तस्या लिंवयतीर्थेशं प्रतत्क्रष्टापदं प्रति ४३ इतश्च कौडिन्नदिन्न सेवालास्तापसाश्रयः तापसा तापंच शान्यश
तैकं परिवारितः ४४ उत्क्रिराष्टापदारोहा हेतुमिति विविक्तौर्द्ध भुवनातनात्नात्पूर्वश्रेणिं ताकं ता तं मनि ४५ त्रु
म उपवासतपा सेतु प्रथमस्य परिवादः कंदादितोजनोलाज तस्याद्दैरादिमस्खलो ४६ षष्ठकारी द्वितीयस्तु पक्क
पत्रादितोजनः द्वितीयां मेखलां प्राप सतत्र समप्रमज्जत ४७ तृतीयस्तु क्ष्मतपाः शुष्कशैवालपारतस्याद्दैःस mx
सूरी चार तृतीयांशापामखलां ४८ नचकोपिगिरि स्त स्य क्तिश्रमनोप्यगात्स्थिरः गत्वा गत्वा ततोऽमरुष्टंगं
कयाति केचितः ४९ अथवेतापसाः सर्वे स्तवन्ता जा वि जितागुणं आयांतं गौतमं स्वा चिंतयन्निति वि
स्मिताः ५० तपस्व्या सोनाश्रपिनो यत्रारोढुं क्षमा वयं ग रिश्चकाय स्थूलाय मारोक्ष्यतिकथं यतिः ५१ अविस्मृते
स्यातामेवं चिंतयत्स्वर्वा गौतमः जंघाचारणलब्ध्याऽर्क र श्मीनालंब्य संचरन् ५२ क्षणेनैतस्ताप्यं स्वगां क्षणाध्याऽगा
दष्टापदं पतां जवतिःप्रवतिःप्रेयं माणौमघदेवाद्रिकिः ५३ स्तुमं तापसास्तेन तं प्रोचे। प्रवृत्तं संताव्यं चिंतयन् अस्य।
शिष्यास्तवि यामा ध्यास्ताकुत्रतोगिरः ५४ गौतमस्तु गतः शिलामेलितरतकारितं जतावसादप्रासादं दर्शिनी
यं ददर्श तं ५५ मानवर्णावितानादि जिनादीन्स्थापनाजिनान् ननाम नित्यप्रतिमा प्रतिमांस्त्रेव प्रभुः। ५६ सान्द्र
दिवजिनोत्साश्च हर्षोदर्शप्रमोदनाक्र संतुष्टात्मा तिसंतुष्ट चेताइशिगणाधिपः ५७ अथ ज्ञानचिंतामणिज्ञानाद जगद्गुरूज

उत्ता॰ टी॰
२०३

गरसकए जमबंधवज्जगमत्थुवाह जगनाहविरक्खण अहावयसंठवियरूव कम्मट्ठविणासण चउवीसंपि जिणव
रजयंउ अप्पडिहयसासण ४९ इति स्तुत्वा च नत्वा च चैत्यान्निर्यन् स गौतमः उवास रात्रिवासाय अशोकोऽ
शोकतरोस्तले ५० इतश्च धनदः शक्रदिक्पालो नंतुमर्हतः तत्रायातो जिनान्नत्वा ववंदे गणिनं मुदा ५१ द
शनायां गणी चापि तत्पुरो यतिरूपणं इति साधुगुणान्वक्तुं प्रक्रमं प्रत्यपद्यत ५२ महाव्रतधरास्तीव्रं तपस्तेऽपि
तक्रियाः अंतप्रांतशनास्तुल्य शत्रुमित्रा जितेंद्रियाः ५३ निष्कषाया महात्मानः साधवो गुरवः स्मृताः तार
यंति परं यद्वत् तरंतः पोतवत्स्वयं ५४ श्रुत्वेमं ततश्च ... वा गणिनो गात्रं च वीक्ष्यातिस्थूलपीवरं श्रीदो दध्यौ विसं
वादि वचोऽस्य स्ववपुष्यपि ५५ अंतप्रांताशना ... हि ... ने ईदृक्स्यादंगमीदृशं चेत् तिविश्रमणः किंचि ज्ज्ञा
सविकसन्मुखः ५६ ततो ज्ञात्वा तदाकूतं चतुर्ज्ञानी ... ज ... गोप्रभुः ध्यानमवश्यमाणस्या तत्त्वं ततानाऽऽत्मनः ५७
अस्य संशयपंकस्य क्षालनाय जलोपमं श्रीपुंडरीकाध्य ... यनं शृणु विविच्यतद्यथा ५८ विजाय पुष्कलावत्या वि
हृदावनिमंडन नगर्यां पुंडरीकिण्यां महापद्मनृपोऽभवत् ५९ तस्य पद्मावती राज्ञी कुक्षिजौ सुंदराकृती पुंडरीक
कंडरीकाभिधौ तावभूतां सुतौ ६० तस्यां तमार्यामन्यदा स्थविराः समवासरन् उद्याने नलिनवाने विदशाध्व
नंदाने ६१ वारं श्रुत्वा महापद्मः श्रुत्वा धर्मं विरक्तधीः गत्वा पुत्र्यौ पुंडरीकं न्यस्य राज्ये महामतिः ६२ कंडरीकं च संस्थाप्य
यौवराज्ये गृहीतव्रतः पुंडरीकमहाराजः कृतराज्यो महातपः ६३ अधीत्य सर्वपूर्वाणि क्रमात् संप्राप्य केवलं मासिकानशन्

निकृष्य ... ऋषिः परं पदं ६४ अथान्यदा महापद्मे ते धरावरा सरसि स्थविराः स्तवे मवासरन् ६५ नाम्न
स्तवागतान्दृष्ट्वा पुंडरीकः प्रणम्य च निशम्य च निशम्यादेशनां सम्यक् श्राद्धधर्मं प्रपन्नवान् ६६ कंडरीकोऽपि तान्नत्वा श्रुत्वा
धर्मं महीपतेः जातसंवेगावाहितः प्रव्रज्यां प्रभोंऽतिके ६७ तथा पुत्रे समापृच्छ्य गत्वा मामिदं प्रमोदतावत्स त्रिरिंद्वैवच्छे
यं जन्माणि संप्रव्रजन्ति ६८ प्रतिबंधमा कृथा स्त्र मित्युक्तो गुरुणा स्ततः कंडरीको कृतं गत्वा पुत्रं मित्यं युवराजो ६९ म
या गुरुः जिनवचो लब्धमाद्विरवाप्तं आरोग्यविविवरागं तत्र लावान्ममात्तवत् ७० तद्युत्मा तिरस्कृता तो व्रतमा
दातुं उत्साहः वृतत्महाश्रये कोहि प्रमादं न करोति तव तं ७१ पुंडरीकोऽब्रवीत्तं मा साधु मा कार्षीस्त्वं ताहृदं रा
ज्यं ददामि ते तुष्ट भोगान् भुंक्ष्व यथासुखं व्रतं ७२ कंड री का स्त्वत्रवीत् राज्येन च कृतं मम व्रतं समवदानसल
क्ष्य स्तुत्यो ऽस्मिल्लोकमहं ७३ पुंडरीको वदत्स साधु ध मीति प्रत्युक्तरः त्यजन्ति व्रतिनां पाप स्थानात्सदा
राधकं ७४ व्रतं कृतं व्यर्थं नैव जईसु राविलवत् मनो न धैर्यसंतोष विधेयं च युराविदः ७५ बाढं लाभानावाहिं
वरणं सिवतत्पुष्करं व्रतं ७६ वातिज्ञ कमाता प्रति वातोच्चादि व्यथासहः ७७ दीक्षादानं ततो वत्स सांप्रतं सांप्रतं नात।
उत्सोगो व्रता लाग मंगीकुर्या यथासुखं ७८ कंडरीकोऽल्पतत्क्रीव नराणां उष्कंरं व्रतं परलोकाधिनां धीर सुसाध्यं
निष्कष्टकं ७९ तन्निश्चयव्रता पृष्ठा कृतमित्युक्ता वदत् स्वत्तज्जवाहितमाताउं कथमप्यनुमत्यात् ८० कंडरीकस्ततः प्राज्ञे
स्त्रादे मनोमादे प्रवीत्विका दत्यागाति नृपस्तापे च वृत्तं ८१ अथान्यदा तस्य तना पंतप्रांताशनादिति: दाहज्वा।

उत्रा॰१॥
२०४

रत्येयमागा वस्तुरतिदुःसहा: ६७ ध्यातावरियं राज्यं मयि: पीडामयिष्यति: ततस्तत्र स्थितानांच स्थविराणां चाक्रियंत
वत् ६८ अन्यदान्यदा तत्र कंडरीकोपि संयुता: तपसा च समन्वेण स्थविरा: समवासरन् ६९ तान्विवंदिषुरागतान्नृपो न
त्वा स्तुत्वा चावंदयत्तो कंडरीकं तन्मनस्विनि रोगैस्तैर्भारिकृतं ७३ राजाथ स्थविरान्प्राह प्रासुकैरौषधादिभिः चि
कित्सां कारयिष्यामि कंडरीकस्य साधुनः ७४ तद्यूयं मद्यानशाला मलंकुर्वन्तु सत्वरम्: इत्युक्तास्तत्र तेपि तत्र ग
त्वावतस्थिरे ७५ चिकित्सकोपपादिष्टा विविधैर्भेषजौषध दिभिः कंडरीकं स्कनापाली द्रागनेषीत्स्वास्थ्यं ७६
जिह्वेंद्रियस्फिज्जीवानां मनोवदुर्जयं सम: कंडरीकस्य मा त्रक्कु निरामयकलेवरं ७८ ततोन्यत्रानिमाहस्थ्य
स्थविरा व्यहरंस्ततः श्रमणानां हितेनकत्र स्थितिरा य ति शोभनता ७७ ७८ तत्र जानाथ कंडरीक स्था
नागस्थानमस्थिरा: तेत्रिः प्रदक्षिणीकृत्य वादीदेवंकृ तां जलि: ७७ धन्यस्त्वं कृतकृत्यस्त्वं त्वयास फलितं
जनु: संत्यज्य राज्यसाम्राज्यादि सर्वस्यक्षीकृतं व्रतं ७७ अहं त्वधन्यो निःसारे तरिंद्रुःखजलाधिके रिक्तस्करदाया
दा अतं विघ्नकृतावलं ७१ विपाककटुकानित्य विषयास्वादसुंदरं अप्यवस्थापरित्याज्यं राज्यं न त्यक्तुमीश्वरः ७२ अ
स्य शल्यकंशोत्पन्नाकः सद्गुणिर्मिनमाश्रयत् हिन्नेकम्युमन्दाक्कविलक्ष्योव्यहरत्ततः ७३ कंचित्कालंव्यहार्षीत्स शुद्ध
ति: समस्तुम्यनाः दुरावदाज्वा साध्या प्राणितांहितुराशायः ७४ अन्यदा तद्व्रती खिन्नः परिषहभृत्ताशयः कंडरीक
गः स्तुक्त्वा नाम नगरीं निजां ७७ तत्रत्यपरिशोपांत स्थितास्योकतरोरधः न्यषीदव्यतमर्त्यस्व स्वचिंता मातापुत्र ७६ तदा

कांकृतिकृणसंगुरार ४२

पुंडरीकस्य धात्री तत्र समागता तं काकोलानिधिमयं दृष्ट्वा राज्ञे न्यावदयत् ७७ ततो पुण्डरीकोपि दापाय आतकृत्यं वधरय
न् सातः स्वरपरीवारान् नृपस्तवाययोऽक्तं ७७ तेत्रिः प्रदक्षिणीकृत्य नत्वा चावाच श्वत्वंत सत्कथान्मो नाम सैवैकं दुष्य
कृष्टीनवत् ७७ त्वयोत्वणोत्यधाका दि हिंवाष्व तंरक श्रयत् कावस्वं दुष्पादात्र त्काव्यात्मकामकृत्माणिं ७७७
राज्यं साम्राज्यम् तत्रज्य कोवाचा व तितिनिःस्व तां काव्यवक्ता व्रतंतालागानुं १ सत्याश्वं व्यदिस्यान नोणा त्रात्हिकि
ता दत्वात्युचितं वस्तु सार्थनामं तरात्हिका: २ लोगवां गममास्तीति हिंवावीडावतीत्मै ततस्तस्मै नृपो राज्यं
पुष्पमारमिवार्पयत् ३ लोचं कृत्वा वदृयीमं धर्मं वश्र ति पदस्मः कंडरीकाप्रापुलिंगं तुच्छपिंडमिवाददत् ४ पुणु
स्वांतेपरिव्रज्य तोऽच्येहमिति निश्चयी मोचाली हि रा गुद्दिश्य तत्पादं लोजपाश्रितां ५ कंडरीकस्तु तत्रै
व दिने स्तुवंजलोजनं चरवादा हष्टकल्याणश्चोत्र र्ह हितुहृदत् ६ अणीतमतिमात्रं तन्मंदाग्नेस्तस्य तो
अंतं अजीर्यमाणं विदधे वेदनामतिदारुणां ७ पापाय मिनारागैः सचिवाद्यैरुणक्षितः सोथ व्यधानदीहार इच्छ
मानाव्यचिंतयत् ८ संघावगवाम नेमाय अपक्रांत त्रायजडा: विपक्वोत्पातिर्यांत सेवकाअर्पितक्षवं ९ ततो
दर्पदिजीवामि तादाप्यक्ताविधायिन: सद्गुवपिात्रान्मंत्र्यादीन् घातयाम्यखिलानपि १० रौद्रंध्यानमिति ध्यायन् कृ
रस्तद्कुलमस्पवत् ध्यात्वादिःशुवितो यूढं जंबालस्वस्कर: ११ सोन्तूहिगय्यतोत्थाय नीरकः सप्तमावनी अंतर्दिया
हत्नीतुहि साद्यवद्स्मातिरोदन १२ कंडरीको धर्मं प्राप्य प्रदृत्न धर्मं प्रपद्य च शीतस्ह्वारमाद्हात सुकाराष्टमपारणं र

×युग्मं×

उत्ता० च। २०५

१३ तिस्थाद्धोरिरत्नतस्य ददसंदेहक्षुधापा तथापित्स्थैर्यमाम्नाय सराजर्षिरिदावदत् १४ नमोऽर्हद्भ्यो ज्ञानगोवेभ्यः सं
प्राप्तेभ्यः परंपदं सिद्धेभ्यः सूरिभ्यश्च साधुभ्यश्च नमो नमः १५ गुरुर्धर्माचार्यः सर्वज्ञोऽपात्रात्रिचक्रवर्ती इदानीमपि
संसारार्णवनावं श्रयामि तं १६ जिनादीनामहीनोद्धं शरणं स्वीकरोमि च श्रोतव्यानीक्ष्माण्यत्र हुक्कुजामिनिर्जरतः १७
कृतकृत्य इति प्राप्य पंचत्वं समहामुनिः त्रयस्त्रिंशत्सागरायुः सर्वार्थसिद्धेऽभवत् १८ ततश्चुत्वा विदेहेषु प्राप्य
वंशसज्जाति स्वयंवरात्तावसिद्धिः प्राणिनां द्विमधर्मणां १९ तस्मात्कृशत्वपुष्टत्वे नाहेतू शुभपापयोः कारणं
भावना यत्रैव ध्यानं एवशुभाशुभे २० कृशोऽपि पुं डरीकोऽयं याववधः पुष्टोपि कंडरीकस्तु अ
भ्यसनात्सुखात्सप्तमस्यां २१ आदात्स्वामी समाख्यत म ज्ञा सीदिति विस्मितः धनदोजातसंवेगः स्वनवास्था
स्थयंपाठो २२ यादसामानिको वज्रस्वामिजीवस्त दा तदा सम्यक्त्वं प्रापतवान्प नाथातहं तत्कामरं २३ स
वंचशतीमानं तदध्ययनमग्रहीत् ततो वगणिनं तु। एषा त्राय: स्वाश्रयमाश्रयत् २४ प्रत्रांतिचारिणीनवी जि
नेंद्रान्तत्नरनुगिरः प्राप्तवंतितापसेस्वेनो गुरुः शिष्या अतेवयं २५ गौतमः स्माहद्ध्याक मस्मा कंचगुरुर्जिनः तेषां
तु किंखगुणाक मधतो विद्यतेगुरुः २६ गणी जगादसर्वज्ञः सुरासुरनमस्कृतः जितरागोऽजयति मे गुरुर्वीरोजग
द्गुरुः २७ तदाकर्ण्यप्रमुदिताः ते सर्वेतापसोत्तमाः दवार्पितयतिवेषाः पाव जन्गोतमांतिकं २८ तिष्ठसार्वेचल २०५
द्भुनिद्रा कालेजाते सतावगणी किंभोजनं कुभ्रवदवं मानयामीति दृष्टवान् २९ प्राज्ञोः गुणैरर्जितशत्रो प्राज्ञो वांछि

तस्यपक्षमहस्य इदि रत्नानि सर्पिषामस्तु धनतलं ३० इति ते मुदिताः सर्वे इह चित्रवदसादतः परमात्मनूनतवक्तुनः
परमान्नतयारणं ३१ ततो गतो गणी पार्श्वे ग्रामे केनापि नक्तितः खंडाद्यपायसे प्राज्ये पात्रं क्षैः प्रत्यलाभ्यत ३२
पतद्गृहस्य दाहणि स्थापाणि दिशते तदा स्रोसिंडरिव ततक्षा लीलया रिक्तिमागतः ३३ अथायांतं करस्थैक पात्रं ते प्रेक्ष्य
साधवः इतिति चिंतयन्नून पद्मादश्नातिपायसे ३४ इयता उत मनो ऽल्पेना नावीनितिसल कानपि यद्धाऽत्यिंतप्रलोचे
श्यसि इतितीचिंतन यानन्या ३५ अश्वग्रागत्य विधिवत् परि पाड्याति वस्पतार् अलाजयद्यथाकामं पायसंपरिवेष्य
ते ३६ अक्षीणमहानसया लब्ध्यात्स्यादमंत्रितं ना इ यत्याय संतावद पिवाहैरिवोदकं ३७ एकोन्नरायंचश
ती तथाशैवालभक्षिणां इति दध्याव दाताय म स्मा क मुदितोदितं ३८ आश्रयः सर्वलब्धीनां सोयधीना
मिवद्विराट् प्रपदीकः सन्मार्गाणां तृप्तीनामिवांबु दः ३९ प्रशांसाशास्त्रशास्त्राणां दिग्देशानामिवार्यमा यर
शांतिश्चमहो नित्यं संप्रसंदरत्नाकरो ४० सिद्धिस्तु यस्मा र्यवाहो लोकान्तरगुणाकरः यदयं मिलितः स्वामी कृपा
रसमहोदधिः ४१ चिंतितं विज्ञापकं किंचप्रसादादस्येव लब्धो बोधिः सुदुर्लभः असाचिंतामणिः श्रीमान्वीरस्वामी वंस्पात
४२ तदिदानींलवांतोऽधि रस्मात्तिर्नीप्रियवटि व्याधिजन्मजरारोग मरणादिजलोर्मिति। ४३ इत्यादिध्यानमाहात्म्यात् शु
जानावतेक्षणात् सोदित्तमिव संप्रापुः केवलज्ञानमुज्वलं ४४ अथ सर्वेशं त्रेशेषु गणेशो जगत्तिजेश्वयं ताः
विस्मितान्सहादाय स्त्रियोऽपि प्रावलतुत्तरः ४५ क्रमाजमवसरणसमीपस्थं वसमीतुष्या डिमादीनां ज्ञातिहार्य लक्ष्मी

उत्ता॰।१। २०६

सप्रसमयप्रयुक्तं॥४६॥ एकोत्तरपंचशती मितानां पंच कारिणां उत्पादि केवलज्ञानं शुक्लध्यानयोगतः॥४७॥ शुभं ता
वत्तामवकोडिन्न प्रमुखाणां ऊनतक्षणे सर्वज्ञत्वं प्रयुक्तं जातं एवं महाज्ञानसंगमः॥४८॥ अथ प्रदक्षिणीकृत्य ते दीताः गणधर
ज्ञानं ययुः जिनपरिवृताः कुसुममिव वंदमानाः॥४९॥ तांश्चैवमब्रवीद्गौतम व्रजतो जिनपर्षदि लोला भूयमिक्ष्वायात गौ
मत विजयरिपु॥५०॥ जिनाशातनये त्वं स्वतो भगवता गणी मिथ्यादुष्कृतपूर्वं तान् क्षमयित्वा त्वचिंतयत्॥५
१॥ गुरुकर्मा ध्रुवं नास्मिन् नावश्यासमि निर्वृतिं अमी महीशिता धन्याः सत्कालोत्पन्नकेवलाः॥५२॥ जीवाणामवम
घ्रति मिंवकन्नमिगणाधिपं इति स्मारमहावीर स्वामी वि श्चिकवत्सलः॥५३॥ अष्टापदाद्रिचिरिति किंयास्त्वंवि
ववदः यद्धि जिनानामाज्ञमनु जिनानामितिस ॥५४॥ यत्तुस्माराद्धृतिं तन्मा कार्षीः स्नेहायदंगि
नो तवं तिस्त्रं विदल वल्मीकिकटसन्निभाः॥५५॥ चिरं ना तपरिचया वल्मीकिकटसन्निभः श्रेणप्यावत्रीतस्माकु
प्राप्यातत्वाकेवलं॥५६॥ त्याहिविजवध्यज्ञाति रागत्यागं नवंधत्तं रागाऽद्दकुरुधर्मादौ प्रशास्त्रा कथिता जिनैः॥५
७॥ सोप्याक्तुम्मरुयथाख्यातं चतिबध्नातिसंयमं रविंविनादिनमिव तं विना न हि केवलं॥५८॥ गते त्वस्मद्गतेरागे श्री
वं त्वलाविकेवलं श्रावामित स्मृतितो ऽल्पो न विधावाध्यतिकारु॥५९॥ इत्युदीर्यतदादितत्रिको तस्य प्रतिबद्ध
रस्य तदा तं अध्ययनं द्रुमपत्रकं तत्र स्माहजिनो जगती हितामतत्॥६०॥ इत्यकाशस्तावना सांप्रतं सूत्रमनुश्रियते तवे
दं द्रुमपत्तपपंडुअएजहा निवडइराइगणाण अच्चए एवं मणुआण जीवियं समयं गोअम मा पमायए॥ द्रुमो वृक्षस्तस्य पत्रं

२०६

पांडु द्रुमपत्रं तदेव द्रुमपत्रकं पंडु अए त्ति आर्षत्वात् पांडुरकं कालपरिणामात्तथाविधरोगादेर्वा जातं स्थितं तावत् यथाय॥
नत्यत्यात्रणे निपतति शिथिलवृंतबंधनत्वात् त्रुट्यति रात्रिगणानां रात्रिगणानां दिनगणविनाभावित्वात् रात्रिंदिवसमूहा
नां अत्यये अतिक्रमे एवं तिएवंप्रकारं मनुष्याणामुपलक्षणत्वात् सर्वजीवानां जीवितमायुः तदपि हि रात्रिंदिनगणा॥
नामतिक्रमे यथास्थिति अथवा मायाद्युपक्रमणावात्तत्रणतीत्यवगुच्यते यत एवमतः समयमपि आस्तामाव
लिकादिगौतम मा प्रमादीः इति प्रमादेऽपायः शिष्योपलक्षणं चैतद्गौतम
यदणं सर्वेषामनुशासनार्थं वा दस्य अत्र वयं तु २ कं पदाक्षिप्तं यौवनस्याप्यनित्यत्वं प्रकटयितुं निर्द्धान्तिक
रोगाद्यादयमाह परिअहि अत्रलायए च वलंतस्स धिं ग अंतविंटाग पत्तं तपरणपन्नं कालपत्तं तलतिगाद
१ परिवर्तितं कालपरिणामादन्यथाकृतं लावण्यंपले २ उमायीदिरूपमस्येतिपरिवर्तितलावण्यं तथा चलत्संधि
च्युतएवहु अंतविंटागंति उंच दृढं त्यजदेतंयस्य त नथा पतदिति यत् पत्रं पतंमे च्यमनमापतंप्राप्तं च्यसनप्राप्तं॥
कालं प्राप्तं तणतिगायांपल्लवावच्यतीति शेषः २ तामेवाह जइ उम्हेतह अम्हे तुम्हे विअ होहिहा जहा अम्हे अप्पा॥
ह दर्शयंतं पंडुअपत्तं किसलयाणं यथेतिमाह उपततो यथा सयं संप्रति किशलयनावधाप्ताः स्निग्धत्वादिगुणे ग
र्वमुद्दवृत्य अस्मान्प्राप्य हसथ तथा वयमप्यतीतदशायामभूम तथा यूयमपि एव विधा यथा वयं विवर्णविभाव
नयेण हसती यानीतिमादः अप्पाहइ शिक्षयत्युपपतितवद्हितमुपदिशति पतंतपंडुपत्तं किशलयानां न ननु किमेवं पां

उत्ता०१०
२०७

द्रुमपल्लवानां उक्तोपमं भवति यतिन इत्युच्यते तस्मात् नविअत्थि नविअहोही उल्लावो किसलपंडुपत्ताणं उ
वमा खलु एस कया भविअजणविबोहणट्ठाए ३ स्पष्टा यथा च पक्वं किशलयानि पांडुपत्रेणानुशिष्यंते ता
दृशो ऽपि यौवनगर्विता अनुशासनीयाः तथा चोक्तं वाचकमुख्यैः परिभवसि किमिति लोकं जरसा परिजर्जरी
कृतशरीरं अचिरात् त्वमपि विषमसि यौवनगर्वं किं वहसि १ तादृशं जीवितं यौवनं चानित्यं ज्ञात्वा प्रमा
दो न विधेय इति सूत्रार्थः २ इत्थायुष एवानित्य वमाह कुसग्गे जह ओसबिंदुए थोवं चिट्ठइ लंबमाणए
एवं मणुआण जीविअं समयं गोयम मा पमायए २ व्या यथा अवश्यायबिंदुकः स्तोककालं तिष्ठति लंबमानः एवं वि
दुः स्वार्थिकप्रत्ययः स्तोकमल्पं कालमिति ति ष्ठ ति लंबमानको मनाक् निपतन् बहुतरादाहि
कालांतरमपि इत्यादि तात्पर्य विशेषात् एवं मनुजा ना मित्यादि प्राग्वदिति सूत्रार्थः २ उक्तार्थमुपसंहरन्नुप
देशमाह इइ इत्तरिअंमि आउए जीविअए बहुपच्चवा यए विहुणाहि रयं पुरे कडं समयं गोयम मा पमाय
ए इत्युक्तन्यायेन इत्वरे स्वल्पकालभाविनि सति उपक्रमहेतुभिरनपवर्तनीयायुषा बद्धं तदपि वा अनुभवनीयतां
गच्छतीति आयुः स्तोकमेवं निरुपक्रममेव तस्मिन् तथा अल्पमपि तज्जीवितं जीवितकं व्याघातस्य सम्भवात्तस्मिन् उ क्तं
सोपक्रमायुषि बहवः प्रत्यवायाः उपद्रवा यस्मिंस्तथा तस्मिन् अनेन चायु कंप्यते इदं स्व
चितं एवं चान्यत्रापि उक्तं इह पीतजलबिंदुस्थानीयं मनुजायुर्निरुपक्रमं सोपक्रमं च उक्तमित्यालोच्य नित्यतां २०७

×दयो× २×

रजः विहुणाहि विधुनीहि जीवात् पृथक् कुरु रजः कर्म पुरा कृतं इति पुरा तन कालोपार्जितं पूर्वे कृतं विहितं विधि
धुनेत्युपायमाह समयमपि गोतम मा प्रमादीरिति सूत्रार्थः ३ न च पुनर्नष्टं चावाप्तिधर्मोद्यमः करिष्यत इति प्रेयमा २०७
तः दुल्लहे खलु माणुसे भवे चिरकालेण वि सव्वपाणिणं गाढा य विवाग कम्मुणो समयं गोयम मा पमायए ४ दुर्लभो
दुष्प्रापः खलु विशेषणे अत एवानामिति विशेषयति मानुषो मनुष्यसंबंधी भवो जन्म चिरकालेनापि प्रभूतका
लेनापि आस्तां स्वल्पकालेन अपि शब्दार्थः सर्वप्राणिनां सर्वजीवानां कुत इत्याह गाढाविनाशाभि गाढा क्वचिद्
निरस्ता विपाका उदया कर्मणो नरगतिविघातिप्र कृतिरूपाणां यत एवमतः समयमपि इत्यादि प्राग्वदिति सू
त्रार्थः ४ कथं पुनर्मनुजत्वं दुर्लभमिति सूत्रदशकेना ह पुढविक्कायमइगओ उक्कोसं जीवो उ संवसे काले
संखाईअं समयं गोयम मा पमायए ५ पृथिवीकायम ति गतः प्राप्तः उत्कर्षतः उत्कर्षतो जीवस्तु तत्र शरीरे संवसेत्
तद्रूपतयैवावतिष्ठते कालं संख्यातीतं असंख्यातं उत्सर्पिण्यवसर्पिणीरूपं अतः समयमपि इत्यादि प्राग्वत् ५
आउक्कायमइगओ उक्कोसं जीवो उ संवसे कालं संखाईअं समयं गोयम मा पमायए ६ तेउक्कायमइगओ उक्कोसं जी
वो उ संवसे कालं संखाईअं समयं गोयम मा पमायए ७ वाउक्कायमइगओ उक्कोसं जीवो उ संवसे कालं संखा ईअं
ईअं समयं गोयम मा पमायए ८ इदं सूत्रत्रयं प्राग्वद्व्याख्येयं वणस्सइकायमइगओ उक्कोसं जीवो उ संवसे ।
कालमणंतदुरंतं समयं गोयम मा पमायए इदमपि प्राग्वत् नवरं अनंतं अनंता उत्सर्पिण्यवसर्पिणीरूपं सा ऽस्य ।

उत्ता॰ वृ॰
२०८

णाप्यक्षोचितत्वं दुष्प्राप्यं तोस्येति दुरंतस्तु एवदपि साधारणापेक्षमेव तिर्यक्त्वं तावत् बाधवित्ततत्त्वं हत्रा अपि नप्राप्या वि
शिष्टमानुषादित्वं यथा सुखेति ९ बेइंदिअकायमइगउ उक्कोसंजीवोउसंवास कालंसंखिज्जसण्णिअं समयंगोअ
ममापमायए १० तेइंदिअकायमइगउ उक्कोसंजीवोउसंवास कालंसंखिज्जसण्णिअं समयंगोअममापमायए १
१ चउरिंदिअकायमइगउ उक्कोसंजीवोउसंवसे कालंसंखिज्जसण्णिअं समयंगोअममापमायए इदमपि सूत्रत्रयं
स्पष्टं नवरं कालंसंखिज्जसण्णिअंति संख्येयसंज्ञितं संख्य तिपर्षसहस्रात्मकं १२ पंचिंदिअकायमइगउ उक्कोसं
जीवोउसंवसे सत्तट्ठभवग्गहणे समयंगोअममाप मा यए पंचेंद्रियाणां नरकदेवनारकयोरतिष्ठस्यमानत्व
न्मनुष्यत्वस्य चइतुल्लेत्वर्योपक्रांतत्वात्तिर्यचपण्व ह ए तांतसत्तट्ठत्ति सप्ताष्टवासप्ताष्टानि भवग्रह
णानिजन्मोपादानानि भवसप्तमत्वसंख्यानाअपि अ ष्टमस्तु संख्यातायुषीति १३ देवानरइएअइगउ उ
क्कोसंजीवोउसंवास इक्किक्कभवगाहणे समयंगोअ। ममाणमायए देवान्नैरयिकांश्चातिगतः प्रक्रमांजीवः
संवसेत् एकैकभवग्रहणं अतःसमयमपिगौतममाप्रमादीरितिसूत्रदशाकार्थः १४ उक्तमेवार्थमुपसंहरन्नाह ए
वंभवसंसार संसरइसुहासुहेहिंकम्मेहिं जीवोपमायबहुलो समयंगोअममापमाए एवमुक्तन्यायेनभवाश्रि
र्यगादिजन्मादिजन्मान्येवसंसारोभवसंसारस्तस्मिन् संसरतिपर्यटतिशुभाशुभैःकर्मभिःपृथ्वीकायादि तद्वाहुल्य
जीवः प्रमादबहुलोतःसमयमपीत्यादिप्राग्वदितिसूत्रार्थः १५ इत्थंवदौर्लभ्यमुक्तमथ तदवाप्तावपिअन्येषांतरयु

एप्यद्वे नाणवतिस्तंपंचाकनाह लद्धूणविमाणुसत्तणं आरिअत्तंपुणरावि दुल्लहं बहवेदसुआमिलक्खुआ समं
यणाअममापमायए लब्धापिकथंचिन्मानुषत्वं आर्यत्वंमगधाद्यार्यदेशोत्पत्तिरूपं तु नरपित्रयोऽपि दुर्लभं अतः
एवमित्याह यतोबहवोबाहुल्याद्दस्यवोदेशप्रत्यंतवासिनश्चौराः मिलक्खुअत्तिम्लेच्छाअव्यक्तवाचोयदुक्तं आर्यैर्नावधा
र्यते तथा शकयवनादिदेशोद्भवा येषुधर्माधर्मगम्यागम्यभक्ष्याभक्ष्यादिज्ञानविकलेषुपशुप्रायेषु मानुष्यमप्यवाप्तमपिजंतुर्मकं
चिदप्यर्थंसाधयतीति अतःसमयमपीत्यादिप्राग्वत् १६ लद्धू णविआरिअत्तणं अहीणपंचिंदिअयाहुदुल्लहा विगलिंदि
अयाहुदीसइ समयंगोअममापमायए लब्ध्वापि ले लमपणार्यत्वं लब्ध्वा अहीनपंचिंद्रियता जरवधिरत्वेनदुर्ल
भैव कुतइत्याह विकलानिरोगादितिरूपहतानि इ याणिये षांतेतथातद्भावोविकलेंद्रियता हुरितिनि
पातोनिपातानामनेकार्थत्वाद्बाहुल्यवाचकस्ततश्च य तोबाहुल्येनविकलेंद्रियताद्दृश्यते इत्यहीनपंचेंद्रि
यताहुर्लभैवेतिसमयमित्यादिप्राग्वत् १७ अहीणपंचिं दयत्तंपिसलाहउत्तमधम्मसुईहुदुल्लहा कुतिथ्थिनिसे
वएजणे समयंगोअममापमायए कथमपहीनपंचेंद्रियत्वमपिसजंतुर्लभत तथापुनरुत्तमधर्मश्रुतिस्तत्वश्रवणात्मिकाद्
रवधारणेतिवक्रमश्चततोदुर्लभैव किमितियतःकुतीर्थिनिषेवकःशाक्याद्यिपाखंडिपर्युपासकोजनोलोकःकुती
र्थिनोहिलाभार्थिनोयद्देवप्राणिनांप्रियंतदेवोपदिशंति तत्तीर्थकराणामप्येवंविधत्वात् उक्तंच सक्कारयशोलाभा
र्थिभिश्च शूदैरिहान्यतीर्थकरैःअवसादितंजगदिदं प्रियाण्यपथ्यान्युपदिशद्भिः १ रितिसुकरैवातेषांसेवा नत्वेवि

२०८
लिन्नक्रम श्रुतेति

उत्रा॰टी
२०९

नो चकृतवत्तमधर्मे श्रुतिस्ततः समयमित्यादि प्राग्वत् १९ लद्धूण वि उत्तमं सुइं सद्दहणा पुणरावि दुल्लहा मिच्छत्तनि
सेवए जणे समयं गोयम मा पमायए लब्ध्वापि उत्तमां श्रुतिं जिनप्रणीतधर्मश्रवणरूपां श्रद्धानं तत्त्वरुचिरूपं पुनरपि दु
र्लभं तत्र हेतुमाह मिथ्यात्वमतत्त्वे तत्त्वमिति प्रत्ययस्तन्निषेवते यः स मिथ्यात्वनिषेवको जनो लोकः अनादिभवाभ्यासा
द्गुरुकर्मत्वाच्च प्रायस्तत्रैव प्रवर्त्तते समयमित्यादि प्राग्वत् २० धम्मंपि हु सद्दहंतया दुल्लहया काएण फासया इह का
मगुणेसु मुच्छिया समयं गोयम मा पमायए धर्ममप्युक्तरूपं वा सर्वज्ञोक्तं अपिर्भिन्नक्रमः हुर्वाक्यालंकारे ततः सद्दहं
तयाभिश्रद्दधतोपि कर्तुमभिलषतोपि दुर्लभकाः का य न स्पर्शकाः कर्त्तारः हेतुमाह इह जगति काम
गुणेषु शब्दादिषु मूर्च्छिता गृद्धा जंतव इति शेषः प्रा य ण हि शामिणामपथ्यमिवाहितकारिणामत्र तु स्वल्पवि
षयाः प्राणिनो विषयास्तु स्वित्यतो दुरापो धर्मसामग्रीम वा प्य समयमपि गौतम मा प्रमादीरिति सूत्रपंचकार्थः २
० किंच सति हि सामग्र्ये धर्मस्य शरीरमिति तदनित्यताक थ नेनाप्रमादोपदेशं सूत्रषट्केनाह परिजूरइ ते सरी
रयं केसा पंडुरया हवंति ते से सोयबले य हायइ समयं गोयम मा पमायए परिजीर्यति सर्वथा वयोहानिमनु
भवति भवच्छरीरमेव जरादिभिरभिभूयमानतया अनुकंप्यमिति शरीरकं केशाः पांडुरकाः ह्रस्वजनमनोनयनहा
रिणो भूत्वा श्यामा अपि त्वदीया धवलवयःपरिणामात् शुक्ला भवंतीति ते तव अनेन त्वाक्षेपादानेनेति वाक्यत्वाददुष्टं त २०९
था स इति तव यत्पूर्वमभूत् तत् श्रोत्रबलं दूरादपि शब्दग्रहणसामर्थ्यरूपं च शब्दबये हीयते जरातः स्वयमपीति अंतः शा

रीरसामर्थ्यस्याऽस्थिरत्वात् समयमित्यादि प्राग्वत् २१ परिजूरइ ते सरीरयं केसा पंडुरया हवंति ते से चक्खुबले य हा
यई समयं गोयम मा पमायए २२ परिजूरइ ते सरीरयं केसा पंडुरया हवंति ते से घाणबले य हायई समयं गोय
म मा पमायए २३ परिजूरइ ते सरीरयं केसा पंडुरया हवंति ते से जिब्भबले य हायई समयं गोयम मा पमायए २
४ परिजूरइ ते सरीरयं केसा पंडुरया हवंति ते से फासबले य हायई समयं गोयम मा पमायए २५ परिजूरइ ते
सरीरयं केसा पंडुरया हवंति ते से सव्वबले य हायई स मयं गोयम मा पमायए इदमपि सूत्रपंचकं प्रायो नेयं नव
×बलं× रं सर्वबलेति सर्वेषां करचरणाद्यवयवानां स्वस्वव्या पा रसामर्थ्यं इह च प्रथमं श्रोत्रोपादानं तदभावात्शेषेंद्रिया
प्रा९ णामशक्तेनपटुत्वेन तद्बलाद्धर्मादिति सूत्रषट्का र्थः २६ जरातः शारीरशक्तिहानिकाऽवस्थाराणतस्त्वामाव अ
रई गंड विसूइया आयंका विविहा फुसंति ते विव ड इ विद्धंसइ ते सरीरयं समयं गोयम मा पमायए अर
तिर्वातादिजनितश्चित्तोद्वेगः गंडं गडु विसूचिका अजीर्ण विशेषः आतंकाः सद्योघातिनो रोगविशेषा विविधा बहु
प्रकाराः स्पृशंति तत्तव शरीरमिति शेषः ततश्च विवडइ त्ति विशेषेण पतति बलोपचयादपैति विध्वस्यति जीवमुक्तम
धःपतति तत् शरीरकं अतो यावन्नैतान् रोगांस्तावन्नैव जरयति तावत् समयमित्यादि प्राग्वत् केशपांडुरत्वादि जराविकारो
गाः यद्यपि गौतमस्य न संभवति तथापि तन्निश्रया शेषशिष्यप्रतिबोधार्थत्वाददुष्टमिदमिति सूत्रार्थः २७ अप्रमा
दविषयं तथाह वुच्छिंद सिणेहमप्पणो कुमुयं सारइयं व पाणियं से सव्वसिणेहवज्जिए समयं गोयम मा पमाय

उत्ता॰
२२०

ए वुच्छिंदिअपनयास्नेहं मद्विषयमविच्छिन्नं आत्मनः स्वस्य किमिव किंकुमुदमिव चंद्रविकाशिकमलमिव सारइअं ति श
रत्कालभवं शारदं वा शरदुपलक्षितत्वात् पाणिअं ति पानीयं जलं ततश्च कुमुदं यथा प्रथमं जलमग्नमपि जल
विप्लावयतीत तथा त्वमपि चिरसंसृष्टमपि मद्विषयं स्नेहं विछिद्य चविज्ञासइति ततः सर्वस्नेहवर्जितः सन् समयमपि गौतम मा
प्रमादीः इह च शारदपदोपादानं शारदजलस्य वत्मेदस्यापातिमनोरमत्वसूचनार्थमिति सूत्रार्थः २८ चिच्चाण ध
णं च भारिअं पव्वइओ हि सि अणगारिअं मा वंतं पुणो वि आविए समयं गोयम मा पमायए त्यक्त्वा परिहृत्य धनं च च
तुष्पदादि चशब्दात् शेषमपि ... त्यक्त्वा प्रव्रजि न । प्रतिपन्नो हि यस्मात् सि त्वमिति ... अकारलोपः अमि
वर्तमान अनगारितां भिक्षुत्वं अतो मा वांतं त्यक्तं ... न र पित्रपोपि आपिव आपिबेः किंतु समयमित्यादि प्रा
ग्वदिति सूत्रार्थः २९ कथं वांतापानं न स्यादित्याह अ व उज्झिअ मित्तबंधवं विउलं चेव धणोहसंचयं मा तंबि
इअं गवेसए समयं गोयम मा पमायए अपोह्य त्यक्त्वा । मित्राणि च बांधवाश्च मित्रबांधवं विपुलं विस्तीर्णं चैव सम्र
च्चयार्थः पूर्त्तौ धनस्य कनकादिद्रव्यस्य ओघः समूहः तस्य संचयः कोशाधनौघसंचयस्त्वं मा तत्मित्रादिकं द्वितीयं
पुनः स्वीकारार्थमिति भावः गवेषय अन्विष्य श्रामण्यं अंगीकृत्य मिति वांतोपमं त्वयोपात्तं गवेषणे च वांता
पानमवस्यादित्यतिप्रायः किंतु समयमित्यादि प्राग्वदिति सूत्रार्थः ३० इत्थं ममत्वोच्छेदार्थमुक्त्वा दर्शनशुद्ध्यर्थमाह ना
जुजिणे अज्ज दीसई बहुमए दीसइ मग्गदेसिए संपइ नेआउए पहे समयं गोयम मा पमायए न अनुजिनो अर्हन् अ २२०

अस्मिन् काले द्दश्यते दृश्यते यद्यपि विगमस्तथापि बहुमए त्ति पंथाः सम्यक्त्वबोधनगरादिमार्गा तावत्त्रकत्तानादिरूपेण भक्ति
मार्गः इह सत्यवमार्गः एव दृश्यते न च स तादृक् मार्गो दृश्यते कीदृशा इत्याह मग्गदेसिए त्ति मार्गमाणत्वात् मार्गो मोक्षस्तस्य
देसिए त्ति खलु बाहुश्रुतः देशकोमार्गदर्शकः अयं भावः यद्यप्यधुना जिनो नास्ति परं तदुपदिष्टो मार्गस्तु दृश्यते न चैवं ज्ञा
त्वा यमतीन्द्रियार्थदर्शिनं जिनं विना सम्यक्त्वं तीत्यसंविग्ध्यावत्तमो ला विनापि तत्त्वानत्र प्रमादं विधास्यतीति तत संप्रति अधुना मत्य
पिमयि विलावः नैयायिकनिश्चितस्तु भव्योपकारकत्वात् प्रयोजनात् पथिमार्गे केवलाद्युत्पत्तिसंज्ञायनं समयमपि गौतम मा
प्रमादीरित्थं च व्याख्या अस्य त्वच्छवादित्वेति सूत्रार्थः ३१ त घा अवसोहिअ कंटगापहं ओइण्णो सि पहं महालयं ग
च्छसि मग्गं विसोहिआ समयं गोयम मा पमायए अव ए गा ध परिहृत्य कंटकापथं इति आकारोऽलाक्षणिकः कंट
काः द्रव्यतस्तु बब्बूलकंटकाद्याः भावतस्तु चरकादिदर्शनानि इह च भावकंटकैरेवाधिकारः तैराकुलः पंथाः कंट
काद्याः भावतश्चरकादिदर्शनानि इह भावकंटकैरेवाधिका रः तैराकुलः पंथाः कंटकपथस्तं ततश्च अवतीर्णो सि अत्र
वि सो सि पंथानं सम्यग्दर्शनादिकं भावमार्गं महालयं ति महांतं कश्चिद् वतीर्णो पि मार्गमनिमाप्ति दत्त आह गच्छसि यासि मार्गं नि
श्चयः स्थित एवासि सम्यग्दर्शनादेः तत्सर्पणमुक्तिमार्गगमनप्रवृत्तत्वात् अतः किं च विशोध्य निश्चित्य मार्गमावति प्रक्र
मः तदेवं प्रवृत्तः सन् समयमपि गौतम मा प्रमादीरिति सूत्रार्थः ३२ उक्त्वा मार्गप्रतिपत्तिः संप्रतिपत्तावकस्यानुतापो पि
स्यादिति निरासार्थमाह अबले जह भारवाहए मा मग्गे विसमेवगाहिआ पच्छा पच्छाणुतावए समयं गोयम मा पमायए

२२१
ब०

प अवलोदहस्सामथ्येदीनोयषेत्यिपाम्य तारवाहकःमातिापथिमेमोत्ति मार्गे विसामत्ति विषमं अवगाह्य अवि रणम्बं
गीकृतनतारःमत्रितिमंय पश्चात्तकालानंतरं पंतुतापकःदत्तापकःदत्तापकः पश्चात्तापकारात्वरितितावाषः अयंताव
यथा कश्चिद्दुःस्वादस्यातरंगतो वक्रतिरूपायैः स्वर्णादिकवणज्यवस्यद्दमागवत्रतिलोसेयावस्तंतरांतद्दितिंस्वर्णा
दिकं स्वशिरस्यारोप्यकतिचिद्दिनानिसमुत्यायकचिदुपलादिसंकुलपथिसुखाहात्रस्मानंतलारणाकांतइतितमु
अक्रमृहमागतात्पतन्निर्धनतयानुतप्यति किंमयाविलंबा गमनतत्वक्रमिति एवंत्वमपिप्रमादनत्वक्रसंयमनारः
सोऽवं विक्षेमास्तः किंतुसमयमित्यादिप्राग्वदितिसूत्रार्थः ॥३३॥ अथाल्यतोर्णबहुचतरणीयमित्यतिमार्येणाम्भा
हतेमामाहृदितार्द तिर्णोद्धमिअएवंमदं किंतु ॥ चि ठमितीरमागउ अतितुरपारंगमित्तए समयंगोयम
मापमायए तिर्णोसितितीर्णपवासिअसीव मितार्ण व संसारं महांतं पुनः किमिति तिष्ठसि तीरमागतः
पन्नासे ततः किंतुनतिष्ठसितीरमागतः प्राप्तः लाबाता दस्यर्णावातवः कर्मवा सवहि विक्षेपिवयाती अथाया
एवेतिकथंतीरंप्राप्तोपिअदासीनोयत्तजासतेविदंतावाचितमितिलावः किंतुअतित्वरस्व तत्वरंशीघ्रो लवपारंपरतीरं
लावतामुक्तिपदं गमित्तए त्विंगंतु ततः समयमित्यादिप्राग्वदितिसूत्रार्थः ॥३४॥ नवममपारप्राप्तियोग्यतानास्तीत्यपि
ध्यायं अतः अकलेवरसेणिमुसिआ सिद्धिंगोअमलोअंगच्छसि खेमंवसिवंअणुत्तरं समयंगोअममापमायए नविद्य
तेकलेवरंवपुर्येषांते अकलेवराः सिद्धास्तेषांश्रेणिं तत्रारोहस्ताधवसायहृपोद्यपकाश्रेणिं ऊसिअत्ति उच्छ्रित २१२

उत्तरोत्तरसंयमस्थानावाप्त्या उच्छ्रितामिवकृत्वा हेगौतमक्षेमंशिवं सिद्धिसंज्ञंलोकंगच्छसि विलक्षिप्यत्यया जमिप्य सि
क्षीहयोसिद्धिलोकमित्याह क्षेमं परचक्रादिलयहीनं च अनुत्तरायं शिवमशेषदुरितोपशांतिकलितं अनुत्तरंसर्वो
त्कृष्टं ततः समयमित्यादिप्राग्वदितिसूत्रार्थः ॥३५॥ अथ निगमयन्नुपदेशसर्वस्वमाह बुद्धेपरिनिव्वुडेचरे गामगए नगरे
वसंजए संतिमग्गंचवूहए समयंगोअममापमायए बुद्धोज्ञाततत्त्वयादिविलागःपरिनिर्वृतःकषायाग्निशांत्याशी
तीलूतःसन्चरेरासेवस्वसंयमममितिशेषःग्रामविषि तर्कितोपात्याम्मगतःस्थितोनगरेवाकृउपलक्षणत्वाहर
णादिषुवा सर्वत्रापिनीरागइतिलावः संयतः सम्य क् पापस्थानेभ्योनिवृत्तः शांतिमार्गंतु क्षिमार्गंचव्राहेलिव्र
कमस्ततोंस्वहृयेस्थलव्यजातत्त्वउपदेशाताह्वृद्धिं न य ः ततः समयमपिगौतमसाप्रमादीरितिसूत्रार्थः ॥३
६॥ इतोऽसितोक्रमाकर्ण्यगौतमोयदकार्षीत्तदाह बु द्ध स्सनिसम्मत्तासिअं सुकहिअमट्ठपदोवसोहिअं रा
गंदोसंचछिंदिआ सिद्धिंगइंगएगोयमेगायामनिबेमि बुद्धस्य केवलालोकालोकितलोकालोकस्वरूपस्यश्रीव
र्द्धमानस्वामिनो निशम्याकर्ण्यलाषितंवचः सुकथितंतेनउपमादर्शनादिप्रकारेणकथितं सुकथितंअतएवार्थप्रधाना
निपदानि अर्थपदानितैरुपशोभितं रागंद्वेषंचछित्वा सिद्धिंगतिंगतोलगवान्गौतमः इत्यमरगणधरइतिसूत्रार्थः ॥३७॥ इ
तिब्रवीमीतिप्राग्वत् इति श्रीतपागच्छीयमहोपाध्यायश्रीविमलहर्षगणिमहोपाध्यायश्रीमुनिविमलगणिशिष्योपा
ध्यायश्रीभावविजयगणिसमर्थितायांश्रीउत्तराध्ययनसूत्रवृत्तौ द्रुमाध्ययनंसंपूर्णम् ॥ अथ ... अकंदशममध्ययनं

उत्रा॰ २१२

अथ बहुश्रुतं इत्याख्यमेकादशमारभ्यते अस्य चायं संबंध इहानंतराध्ययने ऽप्रमादाद्युक्तं स च सावधि
विवेकिनैव सम्यग् वक्तुं शक्यते विवेकश्च बहुश्रुतस्य जातो भवतीत्यत्र बहुश्रुतपूजोच्यते इत्यनेन संबंधेनायातस्यास्य
स्येदमादिसूत्रं संजोगाविप्पमुक्कस्स अणगारस्स भिक्खुणो आयारं पाउकरिस्सामि आणुपुव्विं सुणेह मे संयोगा
द्विप्रमुक्तस्यानगारस्य भिक्षोः आचारं उचितविधिं बहुश्रुतपूजारूपं प्रादुष्करिष्यामि आनुपूर्व्या क्रमेण शृणुत
मे मम वदत इति शिष्यानिति सूत्रार्थः १ इह हि बहुश्रुतस्य   ज्ञापकेन ता बहुश्रुतस्वरूपं चाबहुश्रुतस्वरूपे रूपिते
सुखेनैव ज्ञायत इति तत्स्वरूपं तावदाह जे आवि   होइ   निविज्जे थद्धे लुद्धे अणिग्गहे अभिक्खणं उल्लवई
अविणीए अबहुस्सुए यः कश्चित् चापिशब्दात्   ति   त्र   क्रमावाचार्यादाख्यातलवतीति निर्विद्यासमस्तक्रमाख्य
वाम विनाज्ञाता अपिशब्दस्य संबंधस्य विद्यां   प   यस्त्वाहंकारी लुब्धो रसादिष्वगृद्धः न विद्यते निग्र
ह इंद्रियमनोनिग्रहात्मको ऽस्येत्यनिग्रहः अभीक्ष्णं   पुनः पुनः उत्प्राबल्येन अबद्धमपि तादिरूपेण ला
पति विकत्थते पति अविनीतश्च विनयरहितः वं अबहुश्रुत इति यस्तादृशो वाच्यः संबंधश्च सो ऽबहुश्रुत उच्यते इ
ति सूत्रार्थः इह च सविद्यस्याप्यबहुश्रुतत्वं बहुश्रुतत्वफलाभावादिति ध्येयं एतद्विपरीतस्तु बहुश्रुत इति सूत्रा
र्थः २ अथ येहेतुभिरबहुश्रुतत्वं बहुश्रुतत्वं च प्राप्यते इत्याह अह पंचहिं ठाणेहिं जेहिं सिक्खा न लब्भइ थंभा को २१२
हा पमाएणं रोगेणालस्सएण य अथ पंचभिः स्थानैः प्राकारैर्ये वक्ष्यमाणैः शिक्षा ग्रहणासेवना

त्मिका न लभ्यते भिरेव अबहुश्रुतत्वं प्राप्यत इति शेषः कैः स्तंभात् मानात् क्रोधात् कोपात् प्र
मादेन मद्यादिना रोगेण गलत्कुष्ठादिना आलस्येन अनुत्साहात्मना शिक्षा न लभ्यत इति प्रक्रमः च शब्दः समस्तानां
व्यस्तानां च पंचानामेव ग्रहणार्थः च एवमबहुश्रुतत्वं दर्शितं बहुश्रुतत्वमाह तत्र आह अह अट्ठहिं ठाणेहिं सिक्खासी
ले त्ति वुच्चइ अहस्सिरे सया दंते न य मम्ममुदाहरे अथाष्टभिः स्थानैः शिक्षां शीलयत्यभ्यस्यतीति शिक्षाशील इ
त्युच्यते जिनादिभिरिति शेषः तान्येवाह अहस्सिरेत्ति अहसनशीलो न सहेतुकमहेतुकं वा हसन्निवास्ते
सदा सर्वकालं दांत इंद्रियनोइंद्रियदमवान् न च मम्म   परापभ्राजनाकारि उदाहरेत् उच्चारयेत् ४ नासी
ले न विसीले न सिया अइलोलुए अकोहणे   स   च   र   ए सिक्खासीलेत्ति वुच्चइ नासीलः सर्वथा
शीलविकलः न विशीलो न विरूपशीलो ऽतिचारकलु   षि   तव्रतः न स्यात् न भवेद् अतिलोलुपो ऽत्यंतं रसलंपटः
अक्रोधनः क्षमावान् सत्यरतः सत्यवचनासक्तः सिक्खासी   लेत्ति इत्येवं अनंतरोक्तगुणवान् शिक्षाशील इत्युच्य
त इति सूत्रद्वयार्थः ५ किंच बहुश्रुतत्वाबहुश्रुतत्वयोरविनयविनयावेव हेतू इत्याह हेतुभिः स्थानैरविनीत इत्यवि
नीतस्य निदर्शयितुमाह अह चउदसहिं ठाणेहिं वट्टमाणो उ संजए अविणीए वुच्चई सो उ निव्वाणं च न गच्छइ अथ
तिशायने चतुर्दशसु स्थानेषु वक्ष्यमाणेषु वर्तमानस्तिष्ठन् तुः पूरणे संयतो मुनिरविन
त इत्युच्यते स उक्तस्वरूपो निर्वाणं मोक्षं न गच्छति ६ चउदश स्थानान्याह अभिक्खणं कोही हवइ पबं

उत्ता०११
२२३

धंधपञ्चइ अभिक्खणं कोही भवइ ३ मुच्छे लक्खणमाह अतीसंउनउत्तमः क्रोधी नवतिसाव्हेउक्रमहिउ कंवा क्रूथ्यं वा
वास्त्र १ प्रबंधं च कोपस्य वाविच्छेदरूपं पक्कवइ विप्रकार्षेण करोति कुपितः सन्नाक्रोशपि सांत्वनेनापि शाम्य
ति २ मित्तिज्जमाणो त्ति मित्रीयमाणोपि मित्रं ममायमस्त्विती प्यमाणोपि आपत्तु प्रस्पर्शनादमतिव्यजति प्रस्ताव
कारी अयं लावा यदि कापि साधुधर्मिकतयावक्ति यथा हं तव पात्रलेपादिकार्यं करिष्यामीति तानामिप्रत्युपक
रं नीरु तया इतिवक्ति ममालमनेनेति यद्वा कृतमपि कृतघ्नतया न मन्यते इति वमतीत्युच्यते ३ तथा सुत्रं
लध्वापि गर्वमायाति श्रुतमप्यागममपि लब्ध्वा माद्यति दर्पं याति आत्मश्रुतमदायर्थस्त्रानेनापि ह्यती ति सावः
४ पाव परिक्खेवी अपिमित्तेसु कुप्पइ सु पि अस्माचिमित्रस्मराहतास्तइपावगं अपिसंत
वात पापैः कथंचित्समित्यादिषु स्खलितलक्षणैः प रि क्षिपति निंदतीत्येवंशीलः पापपरिक्षेपी आचार्या
दीनामिति शेषः उक्ता माभित्यादौ स्खलितलक्षणं पापं उत्कृष्टतया निंदती त्यर्थः ५ अपिमित्रेभ्यस्तान् मि
त्रेभ्योपि सुहृद्भ्योपि कुप्यति क्रुध्यति स्वेनेषु समीप कुपोर्थः ६ तथा सुप्रियस्यापि प्रियतमस्यापि मित्रस्य रहसि
एकांते लाषते पापमेव पापकं अयं तावत् प्रिय इति मेवकार्यमित्यादिकं तद्दोषमेवाविष्करोतीति
साव: ७ पइक्षवाई दुहिलघंडे मुद्धे अणिग्गहे असंविभागी अचियत्ते अविणीए त्ति वुच्चइ ८ तिन्नयाइदमेव २२३
सिवेदेवं तबंदइण्णवदनशीलः प्रतिज्ञावादी यद्वा प्रकीर्णं संवर्धं वदतीति प्रकीर्णवादी ९ दुहिल त्ति द्रुह

एनेहिला ग्राधमित्रसाधी तिवाप: ए स्ववशस्वपरवमित्याय द्रंकतिमानेण लुब्धालात्पादिपश्यतिकां शाखा
न ११ अतियहः आयुर्न १२ असंविभागी आहारादिकं प्राप्यात्मीये नानाव्येत्स्वल्पमपि यच्छति किं त्वात्मानमेवापो
ष्यति १३ अचियत्ते त्ति अप्रीतिकारी दृश्यमानो भाष्यमाणो वा सर्वस्याप्यप्रीतिमेवोत्पादयति १४ एवंविधदोषा
न्वितोऽविनीत इत्युच्यते इति निगमनं ए इत्थमविनीतस्थानान्युक्त्वा विनीतस्थानान्याह अह पन्नरसहिं ठाणेहिं सु
विणीए त्ति वुच्चइ नीयावित्ती अचवले अमाई अकुऊहले अप्पं चऽहिक्खिवई पबंधं च न कुव्वई अविनीतो वि
नयवृत्तिः सुविनीत इत्युच्यते तान्येवाह नीयावित्ती नीचवर्त्तमनुद्धतं यथास्यादेवं वर्त्तन इत्येवंशीलो नी
चवर्ती गुरुषु तथा स्वय्यासनादिभिर्न्नीचैः सिज्जं गइं ठाणं नीयं च आसणाणि य नीयं च पायवंदिज्जा नीयं कुज्जा
य अंजलिं २ तथा न चपलोऽचपलः सत्कर्तव्य पु लाग लिस्थानतोषाताचालदा चउर्द्धा तत्र गतिचप
लो द्रुतद्रुतचारी स्थानचपलो यस्तिष्ठन्नपि हस्तादिभिश्चलन्नेवास्ते भाषाचपलोऽसदसत्यासमीक्ष्यापदेशका
लप्रलापिलद्भाषेश्चतुर्द्धा तत्रासदविद्यमानमसत्यं खपुष्पमित्यादि असत्यं खरपरुषादि असमीक्ष्यानालोच्य प्रल
पनशीलः अवेशकालप्रलापी अदेशकालप्रलापी चतुर्थोयोतीतकार्यं वक्ति यदीदं त्र
देशे काले वा कृतमभविष्यत्तदा सुंदरमभविष्यदिति भावचपलस्तु सःप्रस्तुते सूत्रेऽर्थे वाऽसमाप्त एवान्यदारभत इति २
अमाई त्ति अमायी अमायावी मनोज्ञाहारादिकमवाप्य गुर्वादिवंचकः ३ अकुतूहले नेंद्रजालादिकौतुकविलोकनतत्परः ४

अप्पं चाहिक्खिवइ पबंधं च न कुव्वइ मित्तिज्जमाणो भयइ सुअं लद्धुं न मज्जइ अत्राल्पशब्दोऽभाववाची ततश्च
अल्पमिति नैव कंचनाधिक्षिपति तिरस्करोति प्रबंधं चाकोपाविच्छेदरूपं न करोति इह मित्रीयमाणः प्रत्युक्त
माणस्तज्जानन् मित्रीयितारं प्रत्युपकरोति प्रत्युपकारं प्रत्यसमर्थो वा कृतघ्नो न स्यात् श्रुतं लब्ध्वा न माद्यति किंतु
मद्दोषपरिज्ञानात् सुतरामेव नमति ९ ११ न य पावपरिक्खेवी न य मित्तेसु कुप्पइ अप्पियस्सावि मित्तस्स
रहे कल्लाण भासइ न च पापपरिक्षेपी स्खलितक्षेपकः न च कथंचित् सापराधेष्वपि मित्रेषु कुप्यति १० ।
अप्रियस्यापि मित्रस्य रहसि कल्याणं भाषते अयं [illegible] मित्रमिति यः प्रतिपन्नः संप्रत्यप्यपकृतिं करोति
तथाप्येकमपि तत्कृतमुपकारमनुस्मरन् [illegible] पितादोषं वक्ति आह च एकसुकृतेन दुष्कृतश-
तानि ये नाशयंति ते धन्याः न त्वेकदोषजनितो येषां [illegible] पश्चात्कृतघ्नः १ इति ११ १२ कलहडमरवज्जए बुद्धे
अभिजाइगे हिरिमं पडिसंलीणे सुविणीए त्ति वुच्चइ । कलहश्च वाचिको विग्रहो डमरं च पाणिघातादिजनि-
तं तेऽको १२ बुद्धो बुद्धिमान् तत्त्व सर्वत्राप्युपगम्यत एवेति न वृत्तमस्य विशेषः अभिजाति कुलीनतां गच्छति जात्या
दृप्तत्वेऽक्षितत्वार निर्वहणादित्यभिजातिगः १३ ह्रीमान् लज्जावान् मदिकलुषाशयावस्यप्यकार्यमाचरन्न ल-
ज्जते प्रतिसंलीनो गुरुपार्श्वेऽन्यत्र वा स्थितः नाहिकार्यं विना यतस्ततश्चेष्टते १४ प्रस्तुतमुपसंहरन्निति सुविणीए
त्ति सएवंविधगुणान्वितः सुविनीत इत्युच्यत इति सूत्राष्टकार्थः १३ यश्चैवं विनीतः स कीदृक् स्यादित्याह वसे गुरु- २१५

*नर्कःकल हडमरवx

कुले निच्चं जोगवं उवहाणवं पियंकरे पियंवाई से सिक्खं लद्धुमरिहइ वसेत् तिष्ठेत् गुरुकुले नित्यं सदा गुरोः
राज्ञालक्षणं वितत्वतो यावज्जीवमपि गुर्वाज्ञायामवतिष्ठेदित्यर्थः योगो व्यापारो धर्मगतस्तद्वान् उपधानमंगोपांगाध्य-
यनादौ यथायोगमाचाम्लादितपोविशेषस्तद्वान् प्रियंकरः कथंचित् केनचिद्विप्रियेऽपि कृतेऽपि न तत्प्रतिकूलं क-
रोति किं त्वममैव कर्मणो दोष इति ध्यायन् अप्रियकारिण्यपि प्रियमेव चेष्टत इत्यर्थः अत एव प्रियंवादी कि-
न चिदप्रियस्तेनोऽपि प्रियमेव वदतीत्येवंशीलः प्रियंवादी आह च करयलमलिअस्स विदमाणस्स महमहइ
एस लोगंधो तह वि अ सज्जणमाणुसस्स मृदुरा [illegible] वा १ तथा चास्य कोऽगुणइत्याह सएवंविधगुणः
[illegible] तदासेवनादिरूपा [illegible] भवति न तु तद्विपरीतोऽविनीतः व्या
अभिहितो लक्षणतः स बहुश्रुतोऽपरस्त्वबहुश्रुत इति भावः इति सूत्रार्थः १४ एवं सविपक्षं बहुश्रुतं स्वरूपमभिधाय
तस्य वक्तिव्याहारेण पूर्वं प्रतिज्ञातं तत्प्रतिपत्तिरूपमाचार माह जहा संखम्मि पयं निहियं दुहओ वि विरायइ एवं
बहुस्सुए भिक्खू धम्मो कित्ती तहा सुयं यथेति दृष्टांते शंखपात्रे दुग्धं दिनिहितं न्यस्तं दुहओ त्ति द्विसंबंधादय-
संबंधिगुणद्वयलक्षणेन प्रकारद्वयेनापीत्यपिशब्दार्थः विराजते शोभते तत्र हि तन्न कलुषीभवति न चाम्लतां जातं
नापि च परिस्रवति एवममनेन प्रकारेण बहुश्रुते भिक्षौ तिष्ठतीति धर्मः श्रुतधर्मः कीर्तिः श्लाघा तथा श्रुतमागमो वि-
राजत इति संबंधः अयं भावः यद्यपि धर्मकीर्तिश्रुतानि निरुपलेपतादिगुणेन स्वयं शोभावंति तथापि मिथ्यात्वादिकालु-

आधगमाविर्मल्यादिगुणे शंखस्थदुग्धवद्बहुश्रुते स्थितान्याश्रयगुणेन विशेषतो राजंते न च तानि मालिन्यमन्या
उत्ता॰ २२५ श्रयवद्वाप्नुवंति न च कदाचित्प्रयांतीति सूत्रार्थः १५ पुनर्बहुश्रुतस्तवमाह जहा से कंबोआणं आइणे कंथए सिआ आ
से जवेण पवरे एवं हवइ बहुस्सुए यथा स इति प्रसिद्धः कांबोजानां कंबोजदेशोद्भवानां अश्वानां मध्ये आकीर्णो गु
णैरिति विशेषः कंथकः प्रधानोऽश्वो यः किल दृषद्भिः कल्लंतकुतपतितपातध्वनेर्न संत्रस्यति स्यात् भवेदश्वो जवेन वे
७४ गेन प्रवरः प्रधानः एवमित्युपनये ततो इति भवति बहुश्रु तः जिनाद्युत्तयः परतीर्थिकत्वं कल्पगुणैः कांबोज
इवान्याश्वाख्यात्विशिष्यते अयं वा आकीर्णकंथकाश्व इव त्तो अधिकः शीलादिगुणैः प्रवर इति सूत्रार्थः १६ जहा
इण्णसमारूढे सूरे दढपरक्कमे उभओ नंदिघोसेणं ए वं हवति बहुस्सुए यथा आकीर्णजात्यादिगुणो
पेतमश्वं समारूढः अध्यासितः आकीर्णसमारूढः शूरः आर भटः दृढपराक्रमो गाढबलः उभयतो वामतो
दक्षिणतश्च नांदीघोषेण द्वादशतूर्यनिनादरूपेणोपलक्षितो भवति एवं भवति बहुश्रुतः अयं भावः यथैवंविध
शूरो नान्येनाभिभूयते न चान्यस्तदाश्रितस्तथायमपि जिनागमाश्वमाश्रितो दृप्तपरवादिदर्शनेऽपि चात्रस्त स्तन्मुखं
प्रति समर्थो भवति तथा दिनरात्र्योः स्वाध्यायघोषात्मकेन नांदीघोषेणोपलक्षितो हस्तैरपि परैर्न पराभूयते न च तदा
श्रितोऽपीति सूत्रार्थः १७ जहा करेणुपरिकिण्णे कुंजरे सट्ठिहायणे बलवंते अप्पडिहए एवं हवति बहुस्सुए यथा २२५
करेणुपरिकीर्णः हस्तिनीभिः परिवृतः कुंजरो हस्ती षष्टिहायनः षष्टिवर्षप्रमाणः तस्य ह्येतावत्कालं यावत् प्रतिवर्षं बलो

पचयः स्ततश्चापचय इत्येवमुक्तं अत एव च बलवंते ति बलं सामर्थ्यमस्यास्तीति बलवान् अप्रतिहतो न मदोत्कटै
रन्यैरपि द्विरदैः प्रतिस्खलीक्रियते एवं भवति बहुश्रुतः सोऽपि हि करेणुभिरिव अन्यान्यक्यादिभिर्विविधविद्याभिः परिवृतः प
ष्टिहायनतया स्थिरमतिरत एव च बलवान् यश्च अप्रतिहतो भवति न हि दर्शनापहर्तृभिः प्रतिहंतुं शक्यत इति सूत्रार्थः १
८ जहा से तिक्खसिंगे जायखंधे विरायई वसहे जूहाहिवई एवं हवइ बहुस्सुए यथा स तीक्ष्णशृंगः निशितविषाण
ः जातोऽत्यंतमुपचितः स्कंधोऽस्येति जातस्कंधः समस्तांगो पांगोपचयोपलक्षणं चैतत् विराजते वृषभो यूथाधिपति
र्गोसमूहस्वामी सन् एवं भवति बहुश्रुतः सोऽपि परपक्ष क्षो दकतया तीक्ष्णाभ्यां स्वशास्त्रपरशास्त्ररूपाभ्यां शृंगाभ्यां २
शोभितो गच्छादिगुरुकार्यधुराधरणधुरीणतया च जा तस्कंध इव जातस्कंधः अत एव ह्यच्छस्य साध्वादि
समूहस्याधिपतिराचार्यत्वं गतः सन् विराजत इति सूत्रा र्थः १९ जहा से तिक्खदाढे उदग्गे दुप्पहंसए सीहे मि
याण पवरे एवं हवइ बहुस्सुए यथासौ तीक्ष्णदंष्ट्र उदग्रः उत्कटः अत एव दुष्प्रहंसः दुष्प्रधर्षः कोऽर्थः परैरभि
भवितुमशक्यः सिंहः केसरी मृगाणामारण्यजंतूनां प्रवरो भवति एवं भवति बहुश्रुतः अयमपि हि परपक्षाभेदकत्वा
त्तीक्ष्णदंष्ट्रादितुल्यनैगमादिनयोपेतः प्रतिभादिगुणोदयतया उत्कटत्वेन वादित्वान्यतीर्थ्यानां मृगतुल्यानां प्रवर एवेति सूत्रा
र्थः २० जहा से वासुदेवे संखचक्कगदाधरे अप्पडिहयबले जोहे एवं हवइ बहुस्सुए यथासौ वासुदेवः शंखं पांचज
न्यं चक्रं सुदर्शनं गदां च कौमोदकीं धरतीति शंखचक्रगदाधरः अप्रतिहतबलः अस्खलितसामर्थ्यः अयं भावः एकं म

उत्रा॰टी॰
२१६

इजसामर्थ्यादानसमर्थत्वाद्विश्वयुद्धद्वितइति याथः॥२०॥ एवं भवति बहुश्रुतः सोऽपि हि एकं महज्जयति तात्पर्याणान्ना।
वानपरं च तुरंगरथचक्रगदाद्युत्वैः सम्यग्ज्ञानदर्शनचारित्रविक्रान्तइनियाथः कर्मविरिपरालवप्रतीतिसूत्रार्थः॥२१॥
जहा से चाउरंते चक्कवट्टी महिड्ढिए चउदसरयणाहिवई एवं हवइ बहुस्सुए यथा स चतुर्भिर्हयगजरथनरात्मके
रतःचातु विनाशान्तसापायस्य समन्ततः चक्रवर्ती षट्खण्डभरताधिपो महर्द्धिको दिव्यलक्ष्मीवान् चतुर्दश चतानिरत्न
नि च चतुर्दशरत्नानि तानि चामूनि सेणावइगाहावइ पुरोहिय गय तुरय वड्ढइ इत्थी य चक्कं छत्तं चम्म
मणि कागिणि खग्गा दंडो य ॥१॥ तेषामधिपतिः स्वामी चतुर्दशरत्नाधिपतिः एवं भवति
बहुश्रुतः सोऽपि हि दानादिभिः श्रुतलब्धिभिरेताः आमर्षौषध्याद्याभिर्वा सत्त्वएवास्य भवंति संभव
ति च चतुर्दशरत्नोपमानि पूर्वाणि तान्यस्येति सूत्रार्थः॥२२॥ जहा से सहस्सक्खे वज्जपाणी पुरंदरे सक्के देवाहिव
ई एवं हवइ बहुस्सुए यथा स सहस्राक्षः कथमितिचेदुच्यते इन्द्रस्य हि पंच मंत्रिशतानि तेषां नेत्राणां च सह
स्रमिन्द्रकार्ये एव व्याप्रियते इति यथा यद्वा नेत्राणां सहस्रेण पश्यति तदपेक्षया तदानीत्मसाधिकं पश्यतीति सहस्राक्ष
इत्युच्यते इति संप्रदायः तथा वज्रं प्रहरणविशेषः पाणावस्येति वज्रपाणिः लोकोक्त्या च पुरंदारणात् पुरंदरः शक्रो देवा
धिपः एवं भवति बहुश्रुतः सोऽपि श्रुतज्ञानेन सकलातिशयनिधानलोचनसहस्रेणेव जानीते इहेवाश्यमलक्षणतयावज्र
लक्षणमपि पाणौ संभवतीति वज्रपाणिः पुराणि समनुष्ठानतपोऽनुष्ठानेन दारयतीति पुरंदरः

समवप्रत्र

२१६

इहधर्मत्याचार्यस्थैरेरपिपुण्यतद्गतिम त्यति सुखमापद्यतिसूत्रार्थः॥२३॥ जहा से तिमिरविद्धंसे उत्तिट्ठंते दिवाय
रे जलंते इव तेएणं एवं हवइ बहुस्सुए यथा स तिमिरविध्वंसस्तमोनाशकः उत्तिष्ठन्नूर्ध्वं गच्छन् दिवाकरः सूर्यः
स हि ऊर्ध्वं नभोभागमाक्रामन् तीव्रतेजस्वी भवति न तु अस्तं गच्छन्नित्येवं विशेषयति ज्वलन्निव ज्वालोऽस्य च विलतेजसा
महसा एवं भवति बहुश्रुतः सोऽपि हि अज्ञाननाशकतिविध्वंसी संयमस्थानेषूत्कृष्टतमाध्यवसायतया ऊर्ध्वं तपस्तेजसा
ज्वलन्निव भवतीति सूत्रार्थः॥२४॥ जहा से उडुवई चंदे नक्खत्तपरिवारिए पडिपुण्णे पुण्णमासीए एवं हवइ बहुस्सु

×पौर्णमास्या: पूर्णिमाया×

ए यथा स उडुपतिर्नक्षत्राधिपश्चन्द्रो नक्षत्रैरश्विन्यादिभिरुपलक्षणत्वाद्ग्रहतारकाभिश्च परिवारितो नक्षत्र
परिवारितः पतिरपि कश्चिदेकाकी स्यादित्येवमुक्तं प्रतिपूर्णः सकलकलाकलितः पौर्णमास्यां उडुपतिरिह उक्तोऽपि नक्षत्रपरिवारित इत्यु
क्तः प्रतिपूर्णः सकलकलाकलितः एवं भवति बहुश्रुतः सोऽपि नक्षत्रकल्पानां साधूनां पतिः स च परिवारितः स
सकलकलाकलितश्च भवति पूर्णः स्यादिति सूत्रार्थः॥२५॥ जहा से सामाइयाणं कोट्ठागारे सुरक्खिए नाणा
धन्नपडिपुण्णे एवं हवइ बहुस्सुए यथा स सामाजिकानामिति समाजं समूहं समवयंतीति सामाजिकाः समूहवृत्तयो
लोकास्तेषां कोष्ठागारो धान्याश्रयः सुष्ठु प्राहरिकपुरुषादिव्यापारणद्वारेण रक्षितः चौरमूषकादिभ्य इति सुरक्षि
तः नानाऽनेकप्रकाराणि धान्यानि शाल्यादीनि तैः प्रतिपूर्णो भृतो नानाधान्यप्रतिपूर्णः एवं भवति बहुश्रुतः सोऽपि सा
माजिकजनानामिव गच्छवासिनामुपयोगिभिर्नानाधान्योपमैरंगोपांगप्रकीर्णकादिभिः श्रुतज्ञानविशेषैः प्रतिपूर्णः

उत्ताध्य। २१७ रुवउजलाइरत्नयाउसंकितश्रपरवादिसागादिस्योत्लवति ७ उक्तंहि जेणकुलंआयत्तं तंपुरिसंआयरेणरक्केह नहुतुंबं
मिविणठे अरयासाहारयाहुंति इतिसूत्रार्थः २६ जहासादुमाणपवरा जंबूनामसुदंसणा अणाढिअस्सदेवस्स ए
वंहवइबहुस्सुए यथासाद्रुमाणांप्रवराजंबूनाम्नीनामाभिधानेनसुदर्शना नहियथेयममृतफलादिदेवाद्याश्रयश्चतथा
त्यःकोपिद्रुमोस्ति द्रुमंचफलमवहास्वामस्यामृतप्रतिरूपतयेव वस्तुतस्तत्पार्थिवतयोक्तत्वात् सावकाश्यत्वात् अना
दृतस्यअनादृतनाम्नोदेवस्यजंबूद्वीपाधिपतेर्व्यंतरसुरस्य आश्रयतया संबंधिनी एवंभवतिबहुश्रुतः सोपिहि
अमृतफलोपमश्रुतान्वितादेवानामपिरम्यतया ल गमाःसाधुमापमसाधुश्चप्रवर इतिसूत्रार्थः २७ । ×सर्व×
जहासानईणपवरा सलिलासागरंगमासीआनी ल वं तप्पवहा एवंहवइबहुस्सुए यथासानदीनांप्रव
रा सलिलानदीसागरसमुद्रंगच्छतीतिसागरंगमा स मुद्रपातिनीनतुक्षुद्रनदीवदंतराविनीयर्थतित्यर्थः शी
तानाम्नीनीलवान्मेरोरुत्तरदिग्वर्षधरस्ततःप्रवहती । ततनीलवत्प्रवहा एवंभवतिबहुश्रुतः सोपिहिसरिद्व
यानामत्युत्तीर्णावरेण्य निर्मलजलकल्पश्रुतज्ञानान्वितः सागरादरूपांमुक्तिमदगच्छतिबहुश्रुतः सोपिहिसरित
द्वीतुषारपर्वतस्यप्रवाहः नहितस्याविविक्तिनादेवत्वादिवांछ तथाचक्कथमस्यांतरावस्थानंस्यात् तस्यचमहाभाग
स्यनीलवत्कल्पादुच्छ्रितोच्छ्रितकुलादेवप्रसूतिरितिसूत्रार्थः २८ जहासेनगाणपवरे सुमहंमंदिरगिरी नाणोसहिप
ज्जलिए एवंहवइबहुस्सुए यथासनगानांप्रवरः सुमहानत्यंतंगुरुर्मंदरोगिरिर्मेरुपर्वतः नानौषधिभिरनेकसमाहि २१७

स्यवस्यतिनिष्प्रकर्षेणज्वलितादीप्तानानौषधीप्रज्वलितः अथयोद्यतिज्ञायिन्यादीपिकाइवउज्ज्वलंत्यएवस्वभ
नोगिरिशिखिप्रज्वलत्निवस्यात् एवंभवतिबहुश्रुतः सोपिश्रुतमहिम्नात्यंतंस्थिरात्परशीलकल्यान्यसाधारणक्षयोप
वाहंधकारेपिप्रकाशनिदानामर्षोषध्यादिलब्धिसहितश्चस्यादितिसूत्रार्थः २९ किंबहुनांजहासेसयंभुरमणे उद
हीअक्खओदए नाणारयणपडिपुण्णे एवंहवइबहुस्सुए यथासस्वयंभूरमणउदधिःसमुद्रोअक्षयमविनाशि
उदकंजलंयस्यसतथा नानारत्नैर्मरकतादिभिःप्रतिपूर्णो नानारत्नप्रतिपूर्णः एवंभवतिबहुश्रुतः सोपिह्यक्षय
सम्यग्ज्ञानोदकोनानातिशयरत्नाढ्यश्चभवतीतिसू त्रा र्थः ३० अथोक्तगुणानुवादनफलोपदर्शनतयात
स्येवमीस्यत्पमाह समुद्दगंभीरसमादुरासयाअच क्कि आ केणइदुप्पधंसया सुअस्सपुस्सविउलस्सता
इणो खविचुकम्मंगइमुत्तमंगया समुद्रगंभीरसमा व आर्षत्वाज्जातीयेणालक्ष्मप्रत्यलोकेनगंभीरेनसमा
गांभीर्यसमाःसमुद्रस्यगांभीर्यसमाः समुद्रगांभीर्यसमा राइत्यर्थः दुरासयत्तिदुःखेनाश्रीयंतेपराभवबुद्ध्याके
नापीतिदुराश्रयाः अतएवाचकिताअत्र स्ताःकेनचितपरीषहपरवाद्यादिना तथादुःखेनप्रधर्ष्यंतेपराभूयंते
केनापीतिदुःप्रधर्षकाः सुअस्सपुणाविउलस्सत्ति सुप्रव्यत्ययात्श्रुतेनागमेनपूर्णाभृताविस्तुलेनअंगानंगप्रविष्टा
दिभेदविस्तीर्णेन बहुश्रुताइत्यर्थः ताइणोत्रातारः स्वस्यपरस्यचदुर्गतिपाताद्यपायेभ्यः क्षपयित्वाविनाश्यकर्मज्ञा
नावरणादिगतिमुत्तमामुक्तिरूपांगतः प्राप्ताउपलक्षणत्वाद्गच्छंतिगमिष्यंतिच इहिकवचनप्रक्रमेपिबहुवचननिर्देशाद्या

उत्तरा॰ सि एदुर्लभं प्राप्यति स हन्नाघी ॥ ३१ ॥ इत्थं बहुश्रुतगुणवर्णनरूपं सर्वजिनाज्ञाशिष्योपदेशमाह तम्हासुयमहिट्ठिज्जा उ

२२८ त्तिमट्ठगवेसए जेणप्पाणं परं चेव सिद्धिं संपाउणिज्जासि त्तिबेमि तस्मात् नियस्मादमी मुक्तिगमनावसाना ब॥

ज४ हुश्रुतस्य गुणास्तस्मात् श्रुतमागममधितिष्ठेत् अध्ययनश्रवणचिंतनादिनाश्रयेत् उत्तमः प्रधानोर्थो मोक्षा॥

प्रवर्तनालक्षणस्तं गवेषयतीत्युत्तमार्थगवेषकः येन श्रुताश्रयणेनात्मानं परं चैव सिद्धिं मुक्तिं संप्रापयेदितिसू

त्रार्थः ॥ ३२ ॥ इति ब्रवीमीति प्राग्वत् इति श्रीतपागच्छीयोपाध्यायश्रीविमलहर्षगणिमहोपाध्यायश्रीमुनिविम

लगणिशिष्योपाध्यायश्रीभावविजयगणिसमर्थि र्थी यायां श्री उत्तराध्ययनसूत्रवृत्तावेकादशमध्यय

नं संपूर्णं ॥ ११ ॥ उक्तमेकादशमध्ययनमधुना द्व रि केशबलमुनिवक्तव्यतानिबद्धं हरिकेशीया

ख्यं द्वादशमारभ्यते अस्य चायमभिसंबंधः इहानंतरा ध्ययने बहुश्रुतपूजोक्ता इह तु बहुश्रुतेनापि त

पसि यतनीयमिति ख्यापनार्थं तपःसमृद्धिर्वर्ण्यते इत्य नेन संबंधेनायातस्यास्याध्ययनस्य प्रस्तावनार्थं ह

रिकेशबलचरितं तावदुच्यते तथाहि मथुरायां महापुर्यां शंखनामा महीधवः श्रुत्वा राज्यविरक्तात्मा परिव्र

ज्यामुपाददे ॥ १ ॥ क्रमाद्गीतार्थतां प्राप्तो विहरन् वसुधातले सोऽगाद्गजपुरं भिक्षानिमित्तं तत्र चाविशत् ॥ २ ॥ एकार

त्राकुलदहत्प्रख्याख्याता तत्रास्ति वर्त्म सा हिमोष्णार्कसंतप्ता तप्तायस्पात्रतो दधो ॥ ३ ॥ नावातिगंतुं पाथानां सधुरापमाः २२८

दत्तुदंता मात्रयो पिच्छेत्तुवत्वे वाज्ञकामिवमिस्तगा ॥ ४ ॥ यश्चासनाज्ञनस्य स्या रथ्यांयापविशेनदा सहाए छि॥

एतन्नमार्ग ज्वलमान इवोज्ज्वलत् ॥ ५ ॥ गवाक्षाभिमुखमद्रा धुरसंचारां समीक्ष्य सः पप्रच्छासन्नसौधस्थं सोमदेवं॥

पुरोधसं ॥ ६ ॥ मार्गेणानेन गच्छामि न वा ति वदस्व मात् सप्तज्ञातस्वरूपेण तुगच्छति धीधनाः ॥ ७ ॥ दंदह्यमानं मा॥

र्गेस्मिन् विध्वंतमिति स्तुतः प्रणम्येनमिति द्विष्टः सोप्युवे गम्यतामिति ॥ ८ ॥ ततस्तेनैव मार्गेण गच्छंप्रवहन्तेस्मुनी ता॥

न्मार्गः समार्योद्गात् सलिलादपि शीतलः ॥ ९ ॥ उत्तादृत्तोपि तद्दुःशा मार्गदाहस्कदृष्टिमं तत्वापश्रुक्तं तत्रापि चायातं मन्द

तपेन्द्रवत् ॥ १० ॥ ततस्तावि स्मितो विप्र स्नानिमार्गप्रायोस्वयं उपारंशीतलस्पर्शं तं वदीक्ष्य त्यचिंतयत् ॥ ११ ॥ पापेनमा

यकमेदं किमहो विहितं मया करीषाग्निसमस्पर्शो मा र्गे सोप्यतप्रदहितः ॥ १२ ॥ ध्रुवोस्यतपः शक्तिर्यदि

द्वा नात्र शायस्त्रे सुधारसैः सिक्त इव शीतलयव चो ति ग ॥ १३ ॥ तस्मान्महाप्रभावोयं महात्मा श्रमणाग्र॥

णीः वंदनीयो जगद्वंद्यः शमामृतमहोदधिः ॥ १४ ॥ इति ध्या त्वानत्वेति साद सिक्तं पापमिवाचलात्रजिर्न सुमनाः॥

चारमनमत्तं मुनिं द्विजः ॥ १५ ॥ ततस्तस्मै शंखसाधुः साधु धर्ममुपादिशत् तं चाकर्ण्योत्पविराग्यः पर्यव्राजीतु

त्साहितः ॥ १६ ॥ जातिरूपमदौ चाक् स व्रतं पालयन्नपि मदोर्ह्नं प्राणिनां मत्त गजेंद्र इव दुर्जयः ॥ १७ ॥ लोचत्वं तेप्यनालो

च्य मदोपहृत्वादिगतः समं सुरीलिर्लेभे सौभाग्यरूपवाननु ॥ १८ ॥ इतश्च गंगातीरवासि बलकोटा नामधीश्व

रः बलकोट्टाख्यजातीनां बलकोट्टाभिधिस्वद्व ॥ १९ ॥ तस्यावगताभातोगौरी गांधारीसंज्ञिके प्रिये तस्योद्योसुताः स्व

र्गदीयकः प्रसावरीतस्त ॥ २० ॥ वसंतसंगसंदृष्टप्रदत्तनवरलैर्वचनभोगी तदा पश्य सहकारमहीरुहं ॥ २१ ॥ तयार्हः

उत्ताध्या
२२९

स्वप्नफलमित्यूचे स्वप्नपाठकः स्वप्नेनानेन लप्स्यसे सुतं श्रेष्ठमवाप्स्यसि २२ सा च तुष्टा दधौ गर्भं सुषाव च क्रमा
त् बलाका हस्तेन तस्य बल इत्यभिधां व्यधात् २३ स द्विजातिमदात्प्राप्य लोलजन्माधमकाल रूपदर्पाच्च विरूप
त्वमपि विषादकृत् २४ स च तं उत्तरशालिन्या मदतः कटुवाक् दुः खेदको त्यासविषां वर्द्धमानो विषद्रुवत् २५
स्वजने सम्यवापानामादीक्षितमथ दुस्सहाव डित रूपैः समं तं च चेष्टाचाकस्तु द्रुर्बलः २६ ततः समस्तैर्पाना ज्ञाजन २०४
विवर्जितलः बहिस्थिताबलो बालो बाढं दुरमनायत २७ तदा च निर्गतस्तत्रा जनतुजङ्घातिः फणी जघ्ने ज्ञाक
स्थपचेडुष्ट विषायमितिलापितिः २८ क्षणांतरे च तत्रा णा नागादीपकजातिजः तुत्त्वे स तु चांडाले निर्विषा
यमिति स्वयं २९ तन्नि री क्ष्य बलो दध्यौ स्वदो ये रे वर्जितवः लभंते विपदं स्वीय सुणोरव वर्तमपदं
३० सदोषत्वादेव सर्वे बाधते वधविापिमा त्यज्यते मल व स्वाजे दोषवान्नागजोपिहि ३१ मारितः सविषः सर्पो
निर्विषस्तु न मारितः तद्दोषविषस्तु त्याज्य निर्विषत्वं श्रय्या माह ३२ ध्यायन्नित्यादितकालं प्राप्तजातिस्मृति बलः
नरदेवत्वे वासाचो स्मृत्वा संवेगमासदत् ३३ अहो मद्य मदं कष्टत्र मितिचात विंता वयच्छतानामतिके धर्म स्तु वात्र
तमुपाददे ३४ तप्यमानस्तपस्तीव्रं विहरन्सोम्य दायायो वाणारसीं तु रीधमं विद्गसमम हात्मः ३५ तत्राप्यतिंदुको
द्यान गंडीतिंदुकयक्षराट् तमनुज्ञाप्य तीस्थौ स्वस्थमनास्तु मिः ३६ तं च वैरूप्य गुणालोधि यक्षस्तत्रावरज्यत पारापि २२९
श्रियातहार इव चारु गुणात्रदि ३७ स च माता च गिरं वा निरादेममस्ताजुजं कदाचिदपि नान्यत्र यक्षराजोज

४ नक्षेत्पत ५१

गामसमः ३८ तत्रायातोन्यदा यक्षः कश्चिदन्यवनस्थितः साधुनाहरपास किंच मितिप ष्ठस्ततिंदुकं ३९ महात्म
मत्र तु साधु सेवामि वाढम यह इति संपतितेऽन्यर्ण नागात्वामीति सोण्यवक् ४० साघतचरितं वीक्ष्य संबुद्धस्तिंदु
कं जगो कृतार्थः स्वयं डुद्यानवसात्यष मृदा सुतिः ४१ ममोद्यानप्रियवयः संति त्वयास्य हेहत्रणः नदेहितत्रराद्य
वा तत्र्यवस्तानपिक्षणं ४२ तिंडुको घयायो ततः याह्मणं मदतहनं विकथानिरतो सोस्य निरीक्ष्य वमत्ताषत :
४३ स्त्री तत्क राज देशानां जायंत इहसंकथाः रमामद्विष णातत याम तिं डुकामवत त् ४४ सुकरं मुंडमोलिं
सुकरं वेष धारणं वाल्याकियापि सुकरा समाधनं तु डुष्करं ४५ इत्यु ज्ञा स प्रति गत स्तत्रेवारज्यताधि
कं श्रागमिष्यतरंतीव स्वतुस्तात त्ववेक्षरः ४६ श्र हो धर्मस्यमाहात्म्य यदाराध्यापिनस्रशा यक्षः
सिषेवते साधु मपि श्वपच वंशजं ४७ राज्ञः कोशलि ल कास्यस्य सुनाल दालि धन्यदा यायो दृजयितुय
क्षं तावोत्पस परिच्छदा ४८ सा प्रदक्षिणयंतीव यक्षं तं सुतिमिक्षत मलात्तुतवपुर्वस्त्रं कुरूपं सुकृतं घनं ध
४९ अहो निस्वरूपामी सर्वथापीति सा ततः थूत्कार विमूढादि तत्र परं पतिनांतरं ५० ततो रुष्टेन यक्षेण साकृत्
स्ववशीकृता असमंजसमाख्याउ मारेत डुष्टचेष्टिता ५१ सा विषसिनतंत्रेण निन्ये रूपनिकेतनं रूपापितां तथा वीक्ष्य
विषादाक्रांतमासदत् ५२ राज्ञा च कारिता वैद्यमांत्रिकादि प्रतिक्रियाः मोघाः स्वयं तत्व तु सर्वाः सत्क्रिया रवंडुर्जन
५३ किं कर्त्तव्य विमूढेषु ज्ञातेराजिसधीस्तखे पात्रमेकमधिष्ठाय यक्षोऽभ्यस्त मदोवदत् ५४ निंदानिरात तं डुःखदानां

उत्रा॰ १२। २२०

यत्तुतत्निर्मितांवरयू तद्दीयं दीयातं गत्वा तदा तं वा मिनान्यथा ५५ जीवन्नसाविति श्रुत्वा यः बत्युषद्युततनवः त
वन्धासुस्त्रैता घाप तमोत्तु क्वेव वडिका ५६ सा घरजाल्यऊता मतंत्रसानुरालयं मद्भद्वरीति श्रादिष्टा निरपगा ऋ
रालयं मद्भद्वरीतिश्रादिष्टा निरपगान्तु निमनिधि ५७ नेवं साधुऊणस्योच स्वामिन्नपाणिग्रहणाम स्मादव्रती
ऊवलद्देवार्त्तयाप्यनयामम ५८ नयेश्रीति सद्दिश्चतिवासमप्यकसम्नति ऊर्वतिपाणिग्रहणं तासांतेत्र मणाः कथं
५९ नारीबम्भुविद्वसीसत्तु क्रिस्नुसंगमास्तुकाः शिव यकादिसुरवद्भ्यंतेनामहर्षयः ६० श्रुत्वेतिवलमातं
सा कृद्धायस्रेणसनुकथं स्राबाघऊमिनास्तुपंरूपं तर विघ्नथिना ६१ मुकुस्तुकुस्तीनरूपं दिव्यंरूपंच द
र्शयन् यक्षो विडंबयामास तांकनीमरिवलांति ग्रां ६२ प्रत्नातवस्तु निर्विवा मिव्रतीत्याम रवचः श्रुत्वा
साविमनास्तात सांहगाऊपरिवदा ६३ तांवायांती वी द्यरक्तो रुद्रादवत्तु राहिताः ज्ञातत्स्वर्वस्त्रांतः
श्री कांवमादावदत् ६४ स्वामिन्नसोत्तु निवहः स्यात्काते नतिसांघते द्विजानां कल्पते द्वार्चकानामिव तद्बलि
ः ६५ भुज्यतेयेवमा वति धाचार्त्तपापिताकंती नस्मायस्वदादा गौरी मिवशायदिमावल ६६ तुनिवातामपि रा
प्य तांजहर्षवेरादिन स्त्तुडोद्दयः सारमप्याप्य वस्त्रुस्ववास्तिमोदते ६७ अथलोगस्तुरवतयासतम बुत्तुजेद्विदिग्ज
दावेरादिनः सवयज्ञवं विध्मयतां द्यपत्तुचीमरवमत्पदा वध्मत् ६८ इत्तुक्तः संप्रदायः संप्रदायशेषं तु सत्र
सिद्धमिति संप्रतिसूत्रमवानुत्रियते सोवद सोवागकुलसंभूत्तुमगुणुत्तरधरो मुणी हरिएसबलो नाम आसि २२०

तिरक्तो इंदिओ श्वपाककुले चंडालवंशास्तत्र संभूत उत्पन्नः श्वपाककुलसंभूतः गुणवरानुप्रकृष्टान् गुणान्
ज्ञानादीन् धरतीति गुणवरगुणधरः सत्रे उत्तुर्वीपरनिपातः प्राकृतत्वात् मुनि साधुः श्वपाककुलोत्पन्नोऽपि किञ्चिद्दे
वासादि ना हर्षमिनार्यइवान्यथापि प्रवर्तत स्यादतआह हरिकेशो हरिकशगतिचांडालइति सर्वत्र प्रतीतो बलो
नाम बलाभिधः आसीद् भिक्षुः जितेंद्रियइति सूत्रार्थः १ सकीदृशः किंचक्रचकारेत्याह इरिएसणभासाए उच्चारसमि
इसुत्तु जउ आयाणनिरकाव संजउसमाहिउ ई यांच एषणा च भाषा च उच्चारश्च ईर्येषणाभाषोच्चाराः
एकारस्त्वलक्ष्यउपिस्वावग्लाक्षणिकः तत्रोच्चारः पुरी षं तत्परिष्ठापनमपीत्युच्चारशब्दः उपलक्षणं चैतत
श्वश्रवणादिपरिष्ठापनस्य तद्विषयाः समितयः स म्यक् प्रवर्तनरूपा ईर्येषणा भाषोच्चारसमितयः × ज्ञाधो ×
तासु यतो यत्नवान् प्रायश्चवशाहस्य पिनिक्षमत्वादा दा ननिक्षेपयच पीवफलकादियुदणस्थापनं व यत्न
× हु × ः किंस्वतः सन्निन्याह संयतः संयम उक्तस्तु समाहितः सु समाधिमान्निति सूत्रार्थः २ मणगुत्तोवयगुत्तो काय
गुत्तो जिइंदिउ तिरकट्ठा बंभ इज्जमि जन्नवाडमुवट्ठिउ मनोगुप्तःमस्तु साध्यवसायस्यानिरूम्नसयोतिमनोगुप्तः ए
वं वाग्गुप्तः कायगुप्तश्च जितेंद्रियः उक्तस्योपादानमतिशयख्यापकं भिक्षार्थं ब्रह्म इज्यं मिति ब्राह्मणं
ब्राह्मणानां इज्याय जनं यस्मिन्न सब्रह्मेज्यस्तस्मिन् जन्नवाडे तिर्यज्ञपाटे उपस्थितः प्राप्तइति सूत्रार्थः ३ तदाय तं
पासिऊणमिज्जंतं तवेणपरिसोसियं पंतोवहिउवगरणं उवहसंति अणारिआ तं बलसुनिं पासिऊणांतिद्दृष्टा प

द्भतेति आर्यत्वे तपसा षष्ठाष्टमादिना परिशोषितं यतो अतं तथा पंतो जीर्णो मलिनत्वादिना असारः उपधिर्वर्षाकल्पा
दिरौघिक उपकरणं च दंडकादि औपग्रहिकं यस्य स तथा तं प्रांतोपधिउपकरणं उपहसंत्यनार्या अशिष्टा इति सूत्रार्थः ४
कथं चोपहसंतीत्याह जाइमयपडिथद्धा हिंसगा अजिइंदिया अबंभचारिणो बाला इमं वयणमब
वी जातिमदेन ब्राह्मणा वयमित्यादिरूपेण प्रतिस्तब्धा जातिमदप्रतिस्तब्धाः हिंसकाः प्राणिप्राणापहारिणः अजि
तेंद्रियाः अत एव अब्रह्मचारिणो मैथुनसेविनः वर्ण्याः तदिदं तन्मते मैथुनमपि धर्माय धर्मार्थं च कामस्य स्व
दारेष्वधिकारिणः ऋतुकाले विधानेन तत्र दोषा न वि द्यते २ तथा अपुत्रस्य गतिर्नास्ति स्वर्गो नैव च नैव
च तस्मात् पुत्रमुखं दृष्ट्वा पश्चात् स्वर्गं गमिष्यति ३ इ त्या दिकथनात् तत एव बाला बालक्रीडाकल्पत्वा
दिहावादिप्रवर्त्तनात् इदं वक्ष्यमाणं वचनं अब्रू व त्ति अब्रुवन्निति सूत्रार्थः ५ किं तदित्याह कयरे आ
गच्छति दीप्तरूपो बीभत्साकारः कालो वर्णेन विकराले दंतुरत्वादिना भीषणः फोक्कत्ति देशीपदं ...
वे काले विकराले फोक्कनासे ओमचेलए पंसुपिसायभूए संकरदूसं परिहरिअ कंठे कयरे त्ति कतरः प्राकृतत्वात्
आगच्छति तत्र फोक्का अग्रे स्थूला उन्नता च नासा यस्येति फोक्कनासः अवमचेलो निकृष्टचीवरः पांशुना रेणुना पिशा
च इव तत्र जातः पांशुपिशाचः ततः पिशाचो हि लोके दीर्घश्मश्रुनखरोमा पांशुगुंडितश्च स्यात् ततः सोऽपि निष्प्र
तिकर्मतया रजोदिग्धतया चैवमुच्यते तथा संकरदूसं ति संकरः तृणभस्मगोमयादिराशिः उक्कुरुडिकेति यावत्

त तस्य दूष्यं वस्त्रं संकरदूष्यं तत्र हि यदतीव निकृष्टं निरुपयोगि स्यात्तदेव लोकैस्त्यज्यते ततस्तत्प्रायं वस्त्रं परि
धृत्य निक्षिप्य कंठे गले सन्निहितोपधितया वस्त्रप्रकरणमादायैवंभूतमतीत्य वर्त्तमानमिति सूत्रार्थः ६ इत्थं
इत्यादागच्छंत्तं आसन्नं चिंतं किमुक्तवंतस्त इत्याह कयरे तुमं इय अदंसणिज्जे काए व आसा इहमागओसि ओमचेलगा
पंसुपिसायभूया गच्छ क्खलाहि किमिहं ठिओसि कतरस्त्वं पाठांतरे च कोऽरे च तत्राधिक्षेपे रेशब्दः इअ त्ति इति अद
र्शनीयः अदर्शनीयोऽद्रष्टव्यः काए व त्ति कया वा आ साऽहमागओसित्ति प्राकृतत्वात् काकारलोपे मकारस्या
गमिकस्तत आशया वांछया इहेत्यस्मिन् पाटे आगतः प्रा प्तो ऽसि वर्त्तसे अवमचेलक पांशुपिशाच इति तत
व योऽस्मदीयमस्थानं निंदास्तु च कं गच्छ व्रज खला हि त्ति दिशी नाशयापसर अस्मद्दृष्टिपथादिति शे
षः किमिह स्थितोऽसि न नैवेह त्वया स्थेयमिति सूत्रार्थः ७ एवमधिक्षिप्ते साधौ यत्तत्र यक्षो विदधे तदाह
जाति निधिकारी गंडी तिंदुकयक्षस्य चक्रे तदाह जक्खो तहिं तिंदुअरुक्खवासी अणुकंपओ तस्स महामुणिस्स
पच्छायइत्ता नियगं सरीरं इमाइं वयणाइमुदाहरित्था यक्षः तहिंति तस्मिन्नवसरे इति शेषः तिंदुकवृक्षवासी
तिंदुकवनमध्ये हि महांस्तिंदुकवृक्षः तत्रासौ वसति तस्य चत्वारो धर्मान्विताः तत्र स यतिस्तिष्ठतीति वृद्धाः
अनुकंपकोऽनुकूलप्रवृत्तिः कस्येत्याह तस्य हरिकेशबलस्य महामुनेः प्रच्छाद्य आवृत्य निजकमात्मीयं शरीरं
मुनिदेहप्रवेशविधानेनादृश्यमनुपलक्ष्यं सन्निति गम्यः इमानि वक्ष्यमाणानि वचनानि उदाहरित्थ त्ति उदाहृतवानि

तिसूत्रार्थः ९ ततो वाह समणो अहं संजओ बंभयारी विरओ धणपयणपरिग्गहाओ परप्पवित्तस्स उ भिक्खकाले
अन्नस्स अट्ठा इहमागओ म्हि श्रमणः साधुरहं संयतः सम्यगुपरतः पापस्थानेभ्य इति शेषः अत एव ब्रह्मचारी वि
रतो निवृत्तो धनपचनपरिग्रहात् धनं च तद्धान्यादि पचनमाहारपाकः परिग्रहो द्विपदादिमूर्छा अत एव परस्मै परार्थं
प्रवृत्तं निष्पन्नं परप्रवृत्तं तु शब्दोऽवधारणे ततः परप्रवृत्तस्यैव न तु मदर्थं निष्पन्नस्य भिक्षाकाले अन्नस्य अशनस्य
अर्थाय अर्थायेह यज्ञपाटे आगतोऽस्मीति सूत्रार्थः ९। अथ ते कदाचिदिदं ब्रूयुर्यत्रात्र किं विक्रीयते किं दीय
ते इत्याह वियरिज्जइ खज्जइ भुज्जई य अन्नं पभूयं भ वयाणमेयं जाणाहि मे जायणजीविणो त्ति सेसाव
सेसं लहउ तवस्सी वितीर्यते दीयते दीनादिभ्यः ख द्य ते खंडखाद्यादि भुज्यते चलकसूपादि अन्नमश
नं प्रभूतं प्रचुरं भवतामेतत्प्रत्यक्षं त था जानीत मां याचनजीविन इति याचने
न जीवनशीलस्य चेति द्वितीयार्थे षष्ठी इत्यतो हेतोः शेषा वशेषमुद्धरितादप्युद्धरितं अन्तप्रान्तमित्यर्थः लभतां
तपस्वी यतिरिति सूत्रार्थः १० इति यक्षेणोक्ते द्विजा एवमाहुः उवक्खडं भोयणमाहणाणं अत्तट्ठियं सिद्धमिहे
गपक्खं न ऊ वयं एरिसमन्नपाणं दाहामु तुज्झं किमिहं ठिओ सि उपस्कृतं संस्कृतं भोजनं माहनानां ब्राह्मणानां आत्मार्थि
ति आत्मार्थे नवं आत्मार्थिकं ब्राह्मणेनापि स्वयमेव भोज्यं न त्वन्यस्मै देयं किमिति यतः सिद्धं निष्पन्नं इह यज्ञे एकपक्षो
ब्राह्मणरूपो यस्य तदेकपक्षं अयं भावः शूद्रो न कश्चिदेतेन तद्ब्राह्मणव्यतिरिक्ताय दीयते विशेषतस्तु शूद्राय यत उ

क्तं न शूद्राय मतिं दद्यान्नोच्छिष्टं न हविःकृतं न चास्योपदिशेद्धर्मं न चास्य व्रतमादिशेत् २ यत एवमतो न तु नैव
वयमीदृशं उक्तरूपं अन्नपानं दास्यामस्तुभ्यं किमिह स्थितोऽसीति सूत्रार्थः ११ यक्षः प्राह थलेसु बीयाइं ववंति का
सगा तहेव निन्नेसु य आससाए एयाए सद्धाए दलाह मज्झं आराहए पुण्णमिणं खु खित्तं स्थलेषूच्चस्थलेषु बीजा
नि मुद्गादीनि वपंति कासगत्ति कर्षकाः कृषीवलाः तथैव स्थलवदेव निम्नेषु च नीचस्थलेषु आससाएत्ति आशंस
याय यद्यत्यर्थमीदृष्टिस्तदा स्थलेषु फलप्राप्तिः स्तोका तदा निम्नेषु इत्येवंरूपया यद्वा यद्यपि तथा कर्षकाः आशंसा
ल्यया श्रद्धया दलाह दद्ध्वं मह्यं अयं भावः यथा [illegible] पि स्वयं निम्नस्थलकल्पमात्मानं मन्यध्वं मां च स्थलकल्पं
तथापि मह्यमपि दातुमुचितं न वैवं दत्तेऽपि तत्फ [illegible] ला भा विरिति ध्येयमित्याह आराहए पुण्णमिणं खु खि
त्तं आराधयेत् एवकारार्थस्य भिन्नक्रमत्वादाराधयेदेव ... नः पुण्यमिदं खुरवधारणे प्रत्यक्षं दानस्थानं
पुण्यस्य पुण्यहेतुतया क्षेत्रमिवेत्येवं प्रस्तावादिति सू त्रार्थः १२ इति यक्षेणोक्ते ताः प्राहुः खेत्ताणि अम्हं विइ
याणि लोए जहिं पकिण्णा विरुहंति पुण्णा जे माहणा जाइविज्जोववेया ताइं तु खित्ताइं सुपेसलाइं क्षेत्राणि अस्मा
कं विदितानि ज्ञातानि संतीति शेषः लोके जगति यदिति वचनव्यत्ययाद्येषु प्रकीर्णानि दत्तानि अशनादीनि
ति शेषः विरोहंति जन्मांतरप्रादुर्भवंति पुण्यानि सम्यक् ... न चावमपि तन्मध्ये ... यतो ये ब्राह्मणा
जातिश्च ब्राह्मणजातिरूपा विद्या च चतुर्दशविद्यास्थानात्मिका ताभ्यामुपपेता अत्र जातिविद्योपेता

।नाइ॑उवि तान्येवरक्षत्राणि उपिशलानि ओत्तना निनउत्तवाद्दशानिस्थ उजाती निविद्या विकलानि यउक्तं समम।
उत्ता०१ २२३ आविमेरानं द्विगुणं ब्राह्मणाक्वाव सन्सगुणमाचार्य अनंतंवेदपारगे १ इतिसूत्रार्थः २३ यउक्तः स्मात्र क्रोदा।
अमाणोअवहो अजेसिंअदन्न वपरियवोअतमाहणाजातिविज्ञो विहीणा नाइंउखित्ताइंसुपावगाईं क्रोधश्रमा
नश्च चत्राष्टन्माया लोलोव वधश्चयेषामितिप्रक्रमाद्दवर्ना ब्राह्मणानां तामंति मृषाअलीकनाषणंअदंत्तंअदत्ता
दानंचशष्टाम्मैथुनंच परियहस्थगोत्द्मपादिस्वीकारोमा १तिसर्वत्रगम्पात तेशतिक्रोधम्कापता ह्यंजातिवि
द्याविहीनाःकथमिति चेदुच्यते क्रियाकर्मविना गे नहिर्च्चत्तवर्णव्यवस्था यदुक्तं एकवर्णमिदंसर्वम
र्दमासी युधिष्ठिरः क्रियाकर्मविभागेन चाउ र्व र्ण्य व्यवस्थितं १ ब्राह्मणो ब्रह्मचर्येण यथा शिल्पे
न शिल्पिकः अन्यथा नाममात्रं स्यादिंद्रगोपककीट व त २ नवेदशाक्रियाब्रह्मवर्यो मिकाकोपाद्यपे
तउउभाक्तवनः संनवत्यानानताव जातिसंलव म्त घाविद्यापिस्य यज्ञानात्मिकानसंनवंत्येवतवस्तुअ
ज्ञानज्ञापकेमुबालक्रीडाप्रायेष्वा मितेन्द्रादिषुप्रवृत्तिदर्शनाद्वाकिंचसम्यग्ज्ञानस्यफलं विरतिस्थ ज्ञानस्यफ
लं विरतिरिति वचनान्नच तेषां सुविरतिसंनवोस्ति तदलावेवज्ञानंतस्दूपमदोवतिष्ठितं ताईत्रवि उस्वधारर
णानि नक्रमस्य नतस्मातिनवहिदिता तिहि तरूपाणिहत्राणि सुपापकान्येव नउउपेशलानि क्रोपादिपापस्थाना। २२३
कलितत्वेमातिशयपापत्वंत्वत्वादितिसूत्रार्थः २४ अथकदाचिनेत्र्स्तुर्वेदविद्याविदोवयंब्राह्मणजातयश्चतक

र्काणिविद्याधीमाहत्यब्रवीरिताह उ इं हलो नारधरागिराणं अंहनयाणाद्रशअहिज्जावए उज्झावयाइंमुणि१
णोचरंति ताइंउखित्ताइंसुपेसलाइं व्यंदवृत्ति अवालोकेलोइत्यामचोणा नारधगतारव हागिरावाचाउ कमा
र्द्धसंबंधिनीना नास्वंदतामान्यस्त्वामेव ज्ञाता नारधरा इति वेदुच्यते यतोअर्थमनिधेयंनजानीथ अहिज्ज
नि आपगम्यवादधान्यापिवेदान् अर्थावदर्थज्ञानी यतदा नहिस्याअर्वेत्तानीत्यादिवद्वावामर्थविदं तोपिक
मर्थपसुहिंसात्मकानयागानुष्ठाकमथ तस्करणेउवउ तोवदविद्याविदोपिनवंतानस्फ स्वकथजातिविद्या
संपन्नवेनक्षेत्रवत्ताःस्थः काणितदीक्षत्राणीत्या द उज्झावयाइंति अज्झानुत्तमातिअवचान्यधमानि उज्झा०४
ववा नियताणीतिनावः तत्यअरंतिति क्षो वं पर्यटंति नउउषमहत्पवनाघारनयरनास्त्।
पवतउतोवेदार्थविदंति तत्रापितिक्षाहेतेरवसम घि नवा नमाववेदानातउवादितःचारन्माक्ष करोदि
न मपिम्लेच्छकुलादपि एकां नेनवर्तजीत ह्दस्य। नममादपि १ ततस्तान्येवसुनिल क्षणानि क्षेत्राणिसु
पेशलानीतिसूत्रार्थः २५ इत्थमध्यापकं यदेणाधिक्षिप्तं वाद्यतद्याग्रास्माकं अज्झावयाणंपडिकूलनासी
पत्तासत्किंनुस्माउसिअङ्का अवियंअंविणस्संअन्नपाणं नयणंदाहातउमेनिअंधा अध्यापकानांउपाध्यायानांप्र
तिकूलनापीसनवंप्रनाषसे प्रकर्षेणञाषकिमितिद्वपत्तरित्यहमाया तनअधिगत्तवंतेनवयंहसामाहस्पद ये
नवांरउतेसकावायार्थेऽस्माकं अपिःनताव तपते तदन्यदेधिनस्यन वक्कुमितादिनावंप्राप्नोतउअन्नंपानंनचने

वणं वाक्यालंकारे दाद्रा सुविदा स्याम त्वं विनिर्ग्रंथेति किंचन गुरुप्रत्यनीकादिलवाणिविनाव इति सूत्रार्थः १६ यद्य
स्मात् समिईहिं मज्झं सुसमाहियस्स गुत्तीहिं गुत्तस्स जिइंदियस्स जइ मे न दाहित्थ अहेसणिज्जं किमज्ज जन्ना
ण लहित्थ लाभं समितिभिरीर्यासमित्यादिभिर्मह्यं सुसमाहिताय गुप्तिभिर्मनोगुप्त्यादिभिर्गुप्ताय
जितेंद्रियाय यदि मम दास्यथ एषणीयं अथेत्यस्य अकारप्रश्लेषात् अनेषणीयं इति पदस्य व्यवहितत्वात् तदा
अनेषणीयं एषणीयं वा किंचिदपि न दद्यात् तदा किं नु किंचिदि त्यार्था अद्य यज्ञानां लब्धास्थ स्वर्गादिरूपं लाभं
तृणदानादिरूपं पात्रदानादवाप्यते विशिष्टपुण्य प्रा प्तिरन्यत्र तथा दृष्टा फलानां बाह्य वस्तूनाम् दाना
व यदुक्तं दधिमधुघृतान्नपानादि क्षिप्तानि य था स्तु ना नाशमुपयाति एवमपात्रदत्तानि केवलेना
शमुपयातीति सूत्रार्थः १७ एवं तेनोक्ते यदध्याप क स्माद्दत्ततदाह के इत्थ खत्ता उवजोइया वा अज्झा
वया वा सह खंडिएहिं एयं दंडेण फलेण हंता कंठं मि घित्तूण खलेज्ज जो णं के इति किं अत्र अस्मिन् स्थाने
क्षत्राः क्षत्रियजातयः उपज्योतिषः अग्निपार्श्ववर्तिनो महानसिका इत्यर्थः अध्यापका उपाध्यायाः सर्वत्र
वा विकल्पे सह इति युक्ताः खंडिकैः छात्रैः संततिविशेषः ये किमित्याह एतं तु निर्ग्रंथं दंडेन यष्ट्यादिना फलेन बिल्वादिना
यद्वा दंडेन कूर्पराभिघातेन फलेन मुष्टिप्रहारेणेति हत्वा दंतनिर्द्वाभ्यां ताडयित्वा तथा कंठे गले गृहीत्वा खलेज्ज
निष्कलयेयुर्निष्काशयेयुः जो णं यद्वचनव्यत्ययात् येन मिति वाक्यालंकार इति सूत्रार्थः १८ तदा त्वेतद्वचनं तदा

ह अज्झावयाणं वयणं सुणित्ता उद्धाइया तत्थ बहू कुमारा दंडेहिं वित्तेहिं कसेहिं चेव समागया तं इसि ताल
यंति अध्यापकानां पाठकानां वचनं श्रुत्वा उद्धाविताः वेगेन धाविताः तत्र बहवः कुमाराः छात्रादयः वेदिकातो
ऽभ्यागता इति दंडैः वंशादिदंडाः वेत्रैर्जलवंशरूपैः कशाभिर्वधुरिकाभिः समागता मिलिताः तं ऋषिं मुनिं
ताडयंतीति सूत्रार्थः १९ तदा च रन्नो तहिं कोसलियस्स धूया भद्द त्ति नामेण अणिंदियंगी तं पासियं संजय हम्ममाणं
कुद्धे कुमारे परिनिव्ववेइ राज्ञो नृपतेस्तत्र यज्ञपाटे कोश लाया अयं कौशलिकस्तस्य दुहिता सुता भद्रेति नाम्ना
अनिंदितांगी मनोज्ञदेहा तं हरिकेशबलं पासित्ता दृष्ट्वा संयतं तं साधुं हन्यमानं हिंसादिभिर्हन्य
मानं क्रुद्धान् कुमारान् परिनिर्वापयति क्रोधं त्याज वि ध्यापयतीत्यर्थः इति सूत्रार्थः २० सा च तान्नि
र्वापयंती तस्य प्रभावमतिनिस्पृहतां वाह देवाभि ओ गेण निओइएणं दिन्ना मु रन्ना मणसा न झाया नरिंद
देविंदभिवंदिएणं जेणम्हि वंता इसिणा स एसो देवाभियोगो बलात्कारो देवाभियोगस्तेन नियोजितेन व्याप
रितेन दिन्नास्मि दत्तास्मि अहं राज्ञा कौशलिकेन तथापि मनसा न ध्यातोऽयं मया मनसापि चिंतितोऽपि न ध्यातोऽन
भिमतो यतो नितिसंबध्यते नरेंद्रदेवेंद्राभिवंदितेन येनास्मि वांता त्यक्तास्मि स एष साधुरिति कदर्थयितुम
र्हथ मतो युक्तमेतदिति सूत्रार्थः २१ इममेवार्थं समर्थयितुमाह एसो हु सो उग्गतवो महप्पा जिइंदिओ संजओ बंभया
री जो मे तया निच्छइ दिज्जमाणिं पिउणा सयं कोसलिएण रन्ना एसो हु सो एष एव स उग्रतपाः उग्रतपा महात्मा जिते

डिदसंयतोभ्रूसवारीव यामस्थिर्मातस्तसबतिदीयमानोपिभाजनकेनस्वयंआत्मानानवृत्तप्रेषणादितिकोश
लिकेनराज्ञेतिसूत्रार्थः २२ इत्थंतिःस्पृष्टमाउक्ताउतमीहात्म्यमाह महाजसोएसमहाणुभागो घोरव्वउघोरपरक्कं
मोअ माएअंहीलहस्सहीलणिज्जं मामबहितएणालतिनाहहिडा महायशाएषमहानुभाग अतिशयाचिंत्यशक्ति
घोरव्रताधृतडर्इमहाव्रतः घोरपराक्रमश्चकषायादिविजयंप्रतिरीडसामर्थ्ययतश्चायमीहशस्ततोमाएनंहु
हीलयतअहीलनीयं किमितियतोमास्सर्वानपिजनान्   णामाहात्म्येनतवतोनिर्हीहीत् तस्मामाकार्षीदयं हि
स्पष्टास्मसादेवङ्कर्यादितिनाव इतिसूत्रार्थः २३ त   सा   वमात्तइस्यावावाविफलमितियक्षोयक्षाकृतदाह
२ एतोसिस्त्रिवयणाइंसुद्धा पत्नीस्तदाइसुभनामिआ   इ   इ   मिस्सवेआवडिअट्याए जस्काउमारविनिवा
रयंति एतानिस्त्रीकानिवचनानितस्याःसुभाषव्याता   यी   यान्हइरवउरोहितास्पतिप्राप्तःतआयाःसुभाषिता
निसम्यानिवचनानीतियोज्यतेक्रापावियाहसूत्रार्थः यक्षा   यक्षपरिवारस्यवजवाहकुचवतुमारानविनिवारयं
तिउपद्रवान्कुर्वीतानितिरातंर्ववतीतिसूत्रार्थः २४ कथंनिवारयंतीत्याह तोघोररूवाविअअंतलिरक अमुरातहिंतं
जणंतालयंति तेभिन्नदेहेरुहिरंवमंत्ते पासित्तुभद्दाइणमाहजज्ञा तत्पश्चाघोररूपात्रोडाकारक्षरिगोभिव्रविा
स्थिताअंतरिक्षेनतसिअसुराआसुरत्तावाश्रितत्वात् तस्मिन्यज्ञपाटतंउपद्रवकरंजनंताडयंति तत्स्तानुकुमा
रान्भिन्नदेहान्विदारितगात्रान्यक्षप्रहारैरितिगम्यं तथारुधिरंवमतोहष्टा भद्राइदंवक्ष्यमाणंआहपुनरपिवचनमित्यर्थः

हसन्तात्वयस्तुनरितिसूत्रार्थः २५ तद्यथा गिरिंनखेहिंखणह अयंदंतेहिंखायहजायतेअपाएहिंहणह
जेतिसुक्कं अवमहोत्त गिरिंनखैःखनथइहसर्वावधायेऽपिष्टव्यस्ततःखनाथवरखनथ तथाअयोलोहंदंतैःखादथ जाव
तेजसं अग्निपादैर्ईघताडयथ येऽपयंतिहुपक्रमादते अप्रमन्यधे अवधीरयथ अनर्थफलत्वाच्छिंहसमानस्येतिसू
त्रार्थः २६ कथमिदमित्याह आसीविसोउग्गतवोमहेसी घोरव्वओघोरपरक्कमोअ अगणिंवपक्खंदपयंगसेणा जेभि
क्खुअंभत्तकालेवहेह आशीविषआशीर्विषलब्धिमान्   शापानुग्रहसमर्थः कुतइत्याहयतोसावुग्रतपामहर्षिर्घो
रव्रतोघोरपराक्रमश्च ततःअग्निंवतिअग्निंवह्निं   वा   शापइत्यर्थःतत्क्रमस्वततः प्रस्कंदथवआक्रामथ
२ वक्रैवपयंगसेणतिइवशाहस्यगम्यत्वात् पतंग   स   त   वशलभश्रेणिरिव यथाहिसातम्याक्रामंतीसद्यो
नाशमश्रुते तथायूयमपीतितावःपयइयतिहुकंत   क्क   कालेलाउनावमरे तवहिंदीनामवदादयसितिशि
क्षाचारः इयंजकेवलनहृतेतिनकिंतुतत्रापिवाहदति   विधायतोऽयथेतिसूत्रार्थः २७ इत्थंतन्माहात्म्यमावेद्य
ल्पासद्दामाह सीसेणएअंसरणंउवेह समागयासव्वजणेणतुझे जइइच्छहजीविअंवाधणंवा लोअंपिएसोकुविउ
डहेज्जा शीर्षेणशिरसाप्रणिपत्यइतिएतंमुनिंशरणंशरणीयाएतंउपागच्छत शिरसानमनपूर्वकमेवनःशरणमितिप्रतिपद्यध्वमितित
वःसमागतामिलिताःसर्वजनेनसहयूयंयदीच्छतजीवितंवाधनंवाअस्मिन्हिकुपितनापरंजीवितादिरक्षासमर्थंशरण
मस्ति कुतइत्याहयतोलोकमपिजगदप्येषकुपितोदहेदितिसूत्रार्थः २८ अघोपाध्यायस्याह यथाहशावदहस्रायदक्क

उत्ता॰वृ॰
२२६

ऐनवाह्‌ अवदेडिअपिढमत्तसंगामसारि आवाड अकम्मचिंठे निाइरितिबिरुदिरवंमात उहंस्तुहिनिगायजा
हतातः २१॥ तेषांसिआरवडिअकड्डरए विमणोविसंणोअदमादणोसा इमिपमादतिमलारिआउ होलेचनिदवख
मादेसात अवदेवितानिअधिनामिलानिपिहतिप्छंयावअंतिशेत्तनानिज्वसंगानिशिरांसियेषांतअवदेवितइश्वम
उत्तमांगाः मध्यपदलोपीसमासस्तान् प्रमारितावाहवायेषांततथा कर्माणउंमिच्छपादीति दिषमावेष्टाकर्तृ
वेष्टवविद्यतेकर्मवेष्टायेषांततथा ततःकर्मधारयःप्रमा रितबाहवःअकर्मवेष्टास्तान् निबिरिअविधसारितान्यहीए
शेतयतानियेषांतेतवषातान् दधिरवमतः उद्दमुहे त्त ऊर्ध्वमुखान् निर्यतजिह्वानवान् २१९ तेइतितान्‌ हड्डा
खंडिअ ति खंडिकान् बाधान् काष्ठहतान् अ त्पत ति छा त्रयाकाष्ठकल्यान् विमना विचित्तो विप्रं कथमा
मीसद्भावविघ्नं ती ति विषादं प्राप्तः अप्रीतिः रोनातंत रे ब्राह्मणाः सदृतिस ज्ञादवारवः ऋषिप्रसादयति मतार्था
शुक्राः कतमित्याह वीलांबावज्ञां निंदां च दोषेज्ञावन्तृपा क्षमध्वंदातातिसूत्रार्थः ३७ भवःप्रसादनामेवाह बालि
मूढलिअयाणएहि जंहीलिआतस्सखमाहंतते महप्पसायाइसिणाहवंति नहुमुणीकोवपरावंति बालैः शि
शुतिर्व्हदैःकषायोदयाहितिचितताताति रतएवाज्ञैर्हितादितविवेकविकलैर्यत्‌हीलिताः तस्य निःसवात तदामधं
तदंत त्वमीतिावाढे महाःसतांकोपादीः किंच अतकंपादीएव यदुक्तं आमकदमेमयोदं दठतुझ्जितमत्य बुतरामं
त्तकोपेतनरकार्धिमरिधितं १ किंवमहाप्रसादाःकृपयोयतवंति नाइनिमित्तमनर्तृवयःकोपपरात्त वंतीतिसूत्रार्थः ३२ इ

× तेषामिअ
× लि॰

२२६

नेन॰

निशष्ट उविवंवएविवअणायंचमणायवामानमअविकोई वरकाइवाअवडिअंकरिंतिन त्राऊपएनिद्याऊम १
रा शर्ववउराइदानींचाधुना अनागतेचभविष्यतिकाले मनःप्रद्वेषोऽलमअस्तिउपलक्षणंचादोसीहविष्यतिच
कोपीत्यल्पोपि तर्हिकबमीहृष्टाजाताइत्याह यद्वाऊशिनिवस्मादिया हवंऊर्णेति तस्मात्उत्रवधारणतमस्मा
दवदेताराचप्रत्यहांनिहताकुमाराः नउममप्रवेषान्निहतेतिसूत्रार्थः ३२ ततस्तदुणाकृष्टचित्ताउपाध्यायादयह
दमाऊः अत्थंचधम्मंचवियाणमाणा तुज्झंनविकुप्पहभूइपन्ना तुज्झंतुपाएसरणंउवेमो समागयासव्वजणेणा
मुम्हे अर्थंच शास्त्राणामभिधेयंधर्मंच यतिधर्मंदृशा ला दिकंविजानंतोविशेषेण वमावाताइयंनापिनि
यकुप्यत्तिमंगलं हंहीरक्षावतिवद्दाततोपू ति मं गलं सर्वमंगालत्तमा वन्त इहिवर्वाहृहिविशिष्टवेतन
रक्षावासर्वप्राणिरक्षकावत् प्रज्ञाबुद्धियेषांतत्तेतिव ज्ञा ः अतएवडइउत्रिभूष्माकमेवपादौशरणंउपमः
स्वीकुर्मः समागताःसर्वज्ञातनवयमितिसूत्रार्थः ३३ तथ । अच्चेमुतेमहाभागा नतेकिंचिनअच्चिमो भुंजाहिसा
लिमंकूरं नाणावंजणसंजुअं अर्चयामः ३३ यामस्तेइतिसुष्यत्यया चीहमहाभाग नतेनातततवकिं चित्तरणादेष्ठ १
दिकमपिनार्चयामः नषाउदन्तेऽपिहीव्रासालिमंतिशालिमयंशालिनिष्पन्नं कूरंउदनं नामाव्यंजनदधिदीलिःसं
जुतमितिसूत्रार्थः ३४ अत्यव इमंचमेअत्थिपसूअमन्नं तंभुंजसूअम्हमणुग्गहठा बाढंतिपडिच्छइभत्तपाणं मास
स्सउपारणएमहप्पा इदंचपत्यक्षंएवदइपमानंममअस्तिवन्ततेन्त्रिअन्नंमंड कखंडखाद्यादिलाउन्नं नद्रुद्धेअ

× मलयस्स
लि ×

५७५

×गंधोदकउष्णवर्षे×५ ×नपुंसकलिंगनिर्देशाच्छेदवर्षत्राह स्पष्टं नपुंसकलिंगत्वात्×५

उत्ता
२२९

×गंधोदक
उष्णाभि×

स्याः कुत्तरत्य दार्थं पर्वते तो तोत्रतिराद बाधमेवेकमड इतीत्यपेक्षवाणं इति ग्रामः प्रतीच्छति वैयावृत्त्यादिभिः शुद्धमितिशेषः कृत्वा
तिलकपानं मासस्य उत्तिमासस्य पिबमासक्षपणस्य पीवांत इति गम्यं पारयति पर्यंते क्रियातनियमस्या तनातिपारणं तद्
वपारणकं लोजनमित्यर्थस्तस्मिन्नुपस्थापनमिति सूत्रार्थः ३५ तदा च तत्र यज्ञवाटे तहियं गंधोदयपुप्फवासं दिव्वा त
हिं वसुहारा य वुट्ठा पहयाओ दुंदुहीओ सुरेहिं आगासे अहो दाणं च घुट्ठं तहियंति तत्र यज्ञपाटके गंधोदकं च पुष्पा
णि चोत्तरेषां वर्षे वर्षणं वसोर्धारा रितिमेवंधारत्नमितिगम्यते दिव्या प्रधानादिति तत्र वसुवृष्टिः तस्या धारा संततनिपात
इति संततिर्वसुधारा सा च वृष्टा पातिता सुरैरिति प्रहता पीडिताः तथा च प्रहता दुंदुभयो देवानकाः सुरैः स्था
पिताः स्वाकाशे अहो इत्याश्चर्ये दानं चेति वं दा नं दातुं दानं च घुष्टं संशब्दितमिति सू
त्रार्थः ३६ सक्खं खु दीसइ तवो विसेसो न दीसई जाइविसेस कोई सोवागपुत्तं हरिएस
साहुं जस्सेरिसा इड्ढि महाणुभागा साक्षादेव दृश्यते तपसो विशेषः माहा
त्म्यं तपोविशेषः न दृश्यते जातिविशेषो जातिमाहात्म्यरूपः कोपि स्वल्पोपि कुत इत्याह यतः श्वपाकपुत्रं हरि
केशसाधुं पश्यतेति शेषः यस्येदृशी दृश्यमानस्वरूपा ऋद्धिर्देवसान्निध्यलक्षणा संपत् महानुभागा अतिशयमाहात्म्या
इति विप्रा उक्तिमतिः द्विजातीनां मध्ये एवमुक्तवन्तो निधयविदध्युरिति सूत्रार्थः ३७ अथ सप्रवक्तुमिच्छन्नुपशांतमि
थ्याभावितं प्रविद्माह किं माहणा जोइसमारभंता उदएण सोहिं बहिया विमग्गहा जं मग्गहा बाहिरियं विसोहिं

२२९ ×प्राणमृगी सहजाश्च स्म×

न तं सुदिट्ठं कुसला वयंति किमिति क्षेपे हे ब्राह्मणा ज्योतिरग्निं समारभमाणाः प्रस्तावाद्यज्ञं
कुर्वंत इत्यर्थः उदकेन जलेन शोधिं विशुद्धिं बहिरिति बाह्यां विमार्गयथ मार्गयथ किमेवमुपदिश्यत इत्याह यद्
यं मार्गयथ बाह्यां स्नानादिना बाह्यमलापेक्षया विशुद्धिं निर्मलतां न तत् सुदृष्टं सुष्ठु दृष्टं कुशला विद्वांसो वदंतीति सूत्रार्थः ३८
एतदेव स्पष्टयति कुसं च जूवं तणकट्ठमग्गिं सायं च पायं उदगं फुसंता पाणाइं भूयाइं विहेडयंता भुज्जो वि मंदा पकरेह
पावं कुशांश्च दर्भान् यूपं यज्ञस्तंभं तृणानि वीरणादिकानि काष्ठं चेध्म नादिरूपमग्निं च प्रतीतं सर्वत्र ग्रहणमिति शेषः सा
यं संध्यायां च प्रातः प्रभाते कुर्वंतः पापमिति प्रातश्च प्रभाते उदकं जलं स्पृशंत आचमनादि उपराक्ष्यवः पाणाई
तप्राणिनो द्वींद्रियादीन् उदकादीन् भूतानि तरूंश्च पृथिव्यादीन् पनकादीन् विहेठमाना विविधं बाधमानाः
भूयोपि पुनरपि न केवलं पूर्वं किंतु शुद्धिकालेपि जलादिना यागादिनापि मंदा जडाः संतः प्रकुरुथ प्रा
कर्षेण उपचिनुथ पापमशुभकर्म अयं भावः कुशलादि कर्ममलविगमात्मिकां तात्त्विकीमेव शुद्धिमन्यांते तद्वद
तिमतयागस्नानवत्पादि परिग्रहे जलस्पर्शादिनिर्जरूपमहिंसतया प्रत्युत कर्ममलोपचयनिबंधनत्वेन तत्त्वत
हेतुकशुद्धिमार्गणं सुदृष्टं विदो वादमुराद्विवाचकत्वात् तो च माध्यात्मिकं तत्त्वं तावत्सुद्धात्मकं शुद्धं जलादि
शोधं याचते स्म प्रविसोधनं दितत १ इति सूत्रार्थः ३९ इत्थं तत्त्वाचाजातसंदेहास्तेयागमार्गमतिपृच्छुः कहं चरे
भिक्खु वयं जयामो पावाइं कम्माइं पणुल्लयामो अक्खाहि णे संजय जक्खपूइया कहं सुइट्ठं कुसला वयंति कथ

उत्रा॰वृ॰
२२९

केनप्रकारेणाचरंतीत्यत्राह रागमायामाइदंवदंतीमाह्वयंदर्शिहो मचायजामायागंकर्मः कम्ममितियागः प
पान्यस्थलानि कर्माणि पणुल्लयामातिपणुदामः प्रेरयामायातनीतिगम्यते आख्यादिकघ्यतोऽस्माकंमंयतत्य दृष्य
ज्जितयोस्सम्यग्दृष्टिः कर्मप्रणोदनोपायोयागःमजुम्पातिहीषितइतितवंतएवापरंयागमुपदिशंवित्तिलावः वतःक
थं स्विद्भवेलनयजनं कुशलावदंतीतिसूत्रार्थः ॥४१॥ मुनिराह छज्जीवकाए असमारभंता मोसं अदत्तं च असेवमाणा प
रिग्गहं इत्थिओ माणमायं एअं परिन्नाय चरंति दंता षड्जीवकायान्पृथिव्यादीनसमारभमाणा अनुपम
र्दयंतः मोसंति मृषावाअलीकं अदत्तं च अदत्तादानमसेव मानाःपरिग्रहंस्त्रियोमानंमायांतअदवाराक्रोधलो
लोभ एतदनंतरोक्तं परिज्ञाय ज्ञपरिज्ञयाउपकर्मनि बं धनमितिज्ञात्वा प्रत्याख्यानपरिज्ञयाच प्रत्याख्या
य चरंतियागप्रवर्तीतदांताःयतस्ततदांताएवं चरंति ते तोलवद्भिरेवंचरितव्यमितिसूत्रार्थः ॥४२॥ आतन
कथं चरामायागायतिप्रश्नस्योत्तरमुक्तं अथकथंयजाम इतिद्वितीयप्रश्नस्योत्तरमाह सुसंवुडा पंचहिं संवरे
हिं इह जीवियं अणवकंखमाणा वोसट्ठकाया सुइचत्तदेहा महाजयं जयइ जन्नसिट्ठं सुसंवृतास्थगितास्रव
द्वाराः पंचभिः संवरैः प्राणातिपातविरमणादिभिः इहेत्यस्मिन् मनुष्यजन्मनि उपलक्षणत्वात्परलोकंच जीवितं
असंयमजीवितमनवकांक्षंतोऽनिच्छंतः अतएवव्युत्सृष्टकायाःपरीषहोपसर्गसहिष्णुतयात्यक्तका
याः शुचयोऽकलुषव्रतास्त्यक्तदेहा आत्यंतिकतया शुचित्यक्तदेहा महान् जयःकर्मरिपुरा २२९

जयरूपोयत्र सम्हाजयस्तं जयइ यजंति प्रत्ययार्थयजंतीति यजतयइतिगम्यं ततो लवंतोप्येवं यजंतां जन्नमिट्ठं तिष्ठाक्षतस्त्वात
श्रेष्ठयज्ञं श्रेष्ठत्वाद्येनवएवव्रजेंद्रैः इत्ताशाला वदंति तएएवचकर्मप्रेरणोपायइति सूचितमितिसूत्रार्थः ॥४३॥
अथयथयजंयज्ञःश्रेष्ठः तदास्तु यज्ञमानस्य कान्युपकरणानि कोवायजनविधिरितितत्प्रश्नयामाह के ते जोई
किंच ते जोइठाणं का ते सुआ किं व ते कारिसंगं एहा य ते कयरा संति भिक्खू कयरेण होमेण हुणासि जोइं ग
एक इति किं तव ज्योतिरग्निः किंवा तव ज्योतिःस्थानं यत्राग्निर्निधीयते कास्ते स्रुचो घृतादिक्षेपिकादर्व्यः किंच
तकरीषपवांगं अनलोद्दीपनहेतुःकरीषांगायत रा एधः संधुक्षणएधाश्च समिधो याभिरग्निःप्रज्वाल्यते के ×तेनव×
तराःकाः संति भिक्खू स्वयगम्यवाच्छतिस्थउरितोपत्रा म हे उरध्ययनपद्धतिःकतरेति प्रक्रमः हे भिक्षो कत
रेण होमेन हवनविधिना जुहोषि ज्योतिरितिसूत्रार्थः य सिज्योतिरग्निंषड्जीवकायारंभनिषेधे सम्यग्दृष्टे
होमस्तदुपकरणानि च सर्वनिषिद्धानि तत्कथं त्वयज्ञ मंतवइतिसूत्रार्थः ॥४४॥ मुनिराह तवो जोई जीवो जो
इठाणं जोगा सुआ सरीरं कारिसंगं कम्मेहा संजमजोग संती होमं हुणामि इसिणं पसत्थं तपो बाह्याभ्यंत
तररूपभेदभिन्नं ज्योतिरग्निस्तस्यैव कर्मेंधनदाहकत्वात् जीवो ज्योतिःस्थानं तपोज्योतिषस्तदाश्रितत्वात
योगा मनोवाक्कायाः सुचस्त्रैदशिसुतव्यापारा स्नेहस्थानीयाः स्नेहावासस्त्रेणानलप्रज्वालनहेतवस्ते चाप्यंत इति शरी
रं करीषांगं तेनैव हि तपोज्योतिरुद्दीप्यते कर्मेधाः कर्मैव तपसा भस्मीकरणात् संय

मनसा गाः संयमव्यापाराः शांतिः सर्वजीवोपद्रवापहारित्वात् तपोतपादो समिद्धोमेन जुहोमि तत्प्राज्यामिति तिथि
ऋषीणां सुतीनां संबंधिना प्रशस्तेति प्रशस्तनजीवघातरहितत्वया विविक्तिः आधातनसम्यक्चारित्ररूपेण।
तिलावः आतनव कतरेण होमेन जुहोमि ज्योतिरिति प्रस्तुतमिति सूत्रार्थः ४४ इत्थं यज्ञस्वरूपं ज्ञात्वा स्नानस्व
रूपं पृच्छन्तस्तेऽहं स्माह। कोते हरए के य ते संतितित्थे कहिंसि ण्हाओ व रयं जहासि आइक्ख णे संजय जक्ख
पूइया इच्छामु नाउं भवओ सगासे कांतेत्व व्याख्यानद ॥ के युतन्ते किं किंवते शांत्यै पापापहमार्थं तीर्थं कहिंसि
ण्हाउ वत्ति वा रजस्थलित्वकर्मराकस्मिन्नवाप्नोति ? भु चास्मूरतारजइवरजः कर्म जहासि त्यजसि राप्रो
हिवे तव कमस्माकमिव तवापि इच्छतीर्थं सेवत्सु (ह स्वा नमत्याद्ति न वि प्रसइतिलावः आघष्टाव ददाताः
स्माकं संयतयक्षपूजित इच्छामो ज्ञातुं भवतः सकाशा श समीपे इति सूत्रार्थः ४५ मुनिराह धम्मे हरए बंभे
संतितित्थे अणाइले अत्तपसन्नलेसे जहिंसि ण्हाओ विमलो विसुद्धो सुसीतिभूओ पजहामि दोसं ॥ धर्मो अहिंसा
दिलक्षणो हदस्तस्मिन्कर्मरजोपहारित्वात् ब्रह्म इति ब्रह्मचर्यं शांतितीर्थं सदा सेवते हि सकलमलमूलरागद्वेषानु
न्मूलने चन तः उत मलिमतव इति सत्यादिरूपलक्षणोपि तन्नचायां ब्रह्मचर्येण सतोन तपसा संयमेन च मातं नर्षि
भिः शुद्धिं न शुद्धिस्तीर्थयात्रया ? किं च तव दिष्टतीर्थानि प्राणिपीडाहेतुतया प्रत्युत मलोपचयनिमित्तानीति ज २२९
नैः पापशुद्धिहेतुता यदुक्तं कुर्याद्वर्षसहस्रं तु अहन्यहनि मज्जनं सागरेणापि कृत्स्नेन वधको नैव शुद्ध्यति १ इ

एतदर्शनं तरोक्तं स्नानं कृतानेहं इस्सेव च स्नानं तं उ युष्माभिः तीर्नसम्पेव सकलमलाय ४६

त्यत्र तीर्थे त्व विशिनष्टि इदानाविलमिथ्यात्वगुप्तिविराधनादितिरकलुषम् अतएवात्मनो जीवस्य प्रसन्नामनना
गपृष्कलुषलेश्याः पीतायन्यतरा यस्मिंस्तदात्मप्रसन्नलेश्यं तस्मिन्धर्महदे ब्रह्मशांतितीर्थे च जहिंसि त्ति यस्मि
न्स्नातः स्नातो विमलो नाना मलरहितो अतएव विशुद्धो गतकलंकः सुशीतीभूतो रागाद्युत्तापविमुक्तः प्रजहामि प्रकर्षे
ण त्यजामि दूषयति आत्मानं विकृतिं नयतीति दोषः कर्म तादृक्षमसापि इच्छतीर्थं स्वशुद्धिस्नानं परमोदाहरणं वेति
सूत्रार्थः ४६ निगमयितुमाह एअं सिणाणं कुसलेहिं दिट्ठं महासिणाणं इसिणं पसत्थं जहिंसि ण्हाया विमला विसुद्धा
दारिवात् अतएव ऋषीणां प्रशस्तं प्रशंसास्पदं न उ जलस्नानवत्सदोषतयानिंद्यं अस्यैव फलमाह जहि
सि त्ति सुपव्यत्ययात् यत्र स्नाता विमला विशुद्धा (इ ति प्राग्वत् महर्षयः उत्तमस्थानं मुक्तिरूपं प्राप्ता गता
इति ब्रवीमीति प्राग्वदिति सूत्रार्थः ४७ एवं हि जेउ तु ति उपसंपन्नेष्वयज्ञेणवयगुणीकृताश्चात्राः ततस्ते ब्रा
ह्मणा विनधर्मोदितानया विशाल प्रतिबोध्य साधुः स्वस्थानम् ॥ यथो यथोचितमनुक्तं इति श्रीतपागच्छीयमहोपाध्या १
यश्रीविमलहर्षगणिमहोपाध्यायश्रीमुनिविमलगणिशिष्योपाध्यायश्रीभावविजयगणिसमर्थितायां श्रीउत्तरा
ध्ययनसूत्रवृत्तौ हरिकेशाध्ययनं संपूर्णं १२ । व्याख्यातं द्वादशमध्ययनं अथ त्रयोदशमारभ्यते अस्य चायमभिसं सं०
बंधः इहानंतराध्ययने तपसि यत्नो विधेय इत्युक्तं तपः कुर्वता च निदानं त्याज्यमिति निदानदोषं चित्रसंभूतोदाहरणेन
दर्शयितुं चित्रसंभूतीयाख्यमिदमुच्यते इत्यनेन संबंधेनायातस्यास्य द्वादशमाद्यं सूत्रं जाईपराजिओ खलु कासिनि

उत्त्रा॰ २३० आणं उदहिणा ओरंमि चुलणी इवंलदत्तो उववन्नो पउमगुम्माओ नात्या ब्रह्ममा चांडालाख्यजात्यापराजितः पूर्वभवपराभूतो जातिपराजितः खलु वी काल कारकामिन्नि अकार्षीत् निवृत्तिपदप्राप्तिमित्यादित्यर्थः हूपेत्र। पुर्वदि
ह्ननागउरनगर तदउचचुलन्यां ब्रह्मदत्तउपपन्नवत्यन्तः पद्मगुल्मान्नलिनीगुल्मविमानाच्चुत्वेति गाथा १ चुलन्यां
ब्रह्मदत्त उत्पन्न इत्यर्थः सचाक्तत्याह कंपिल्ले संभूओ चित्तो पुण जाओ पुरिमतालंमि सिद्धिकुलंमि विसाल धम्मं सोऊ
णपव्वइओ कांपील्ये कांपील्यनाम्नि नगरे संभूतः प्राग्भव [illegible] चित्तस्तदा पुनः चित्तसंज्ञकः पुनर्जीवः पु
रिमताले पुरिमतालपुरे श्रेष्ठिकुले विशाले पुत्रपो [illegible] त्रा [illegible] धिविपुलं धर्मं श्रुत्वा प्राप्तयौवनस्थन मा विधिपूर्वक मर्मीत्यध
र्मं श्रुत्वा प्रव्रजितः २ ततः किमित्याह कंपिल्लंमि [illegible] य [illegible] न यरे समागया दो वि चित्तसंभूया सुहदुक्खफ
लविवागं कहंति ते इक्कमिक्कस्स कांपील्ये च नगरे सम [illegible] मा गतौ मिलितौ द्वावपि चित्रसंभूतौ पूर्वभवनाम्ना सुख
दुःखफलविपाकं सुकृतदुष्कृतकर्मोत्तुत्पन्नरूपं कथयन्ति [illegible] तस्मि एकमेकस्य ति एकैकस्य अन्योन्यं सर्वत्र वचनमा
त्रतिदिशास्य कालापरूपेति सूत्रत्रयार्थ इत्यभ्युपगमवार्थ उक्थानकादवसेयः सच चायं संप्रदायः तथाहि अस्ति पु
रं साकेतं साकेतनिकेतनं सुरश्रीणां तत्र चन्द्रावतंसो नृपश्चंद्रावतंसपुत्रः १ सच सागरचंद्रपुत्रो पार्श्वे प्रव्रज्य लब्ध
सिद्धागमतः देशान्तरविहर्त्तुं गुरुणा समं सदाचालीत् २ लिखापि मध्यकाले यामे गतवति संवासस्थलितस्मिन् सार्थेन २३०
समं चलतु युग्मः मंत्रसार्थदिशाता तृत ३ तमद्राक्षमटव्यांत क्षुत्क्षामबाधितं तृतीयदिने प्रतिपत्कर्दमव इवचत्वारः

बल्लवाश्चत्वारः ४ स्वस्थ उपकर्त्तुमिवोच्चैः तोल्लावलंबयमोपि जिनधर्मं ते शुश्रूषासंबुद्धाः प्रव्रज्यास्तपिल्लवनीताः ५ ते
ऽद्वयधर्मत्त्विमुचा ऋलितविधर्मान् भावाद् दिविदेवत्वं प्रापतत तत्त्वातस्यायुषि क्षीणे ६ दशपुरनगरे शांडिल्यवि
प्रदासस्याः सुतौ युगलजातौ जातौ जयवत्याः प्राक्कृतनिंदाविपाकवशात् ७ तौ संप्राप्तौ तारुण्यं मत्यरक्षार्थं उर
रण्यायगतौ सु अपत्तुरंधमेवटतरो निशायां कोटराद्भुफणी ८ तेन च दष्टे ऽपुत्रैन कस्मिंश्चिद्वाविषयं नु तु जांगूलं अपरो
प्यदंशितीतिन वलागिमाहर्विवेषेण व ९ तौ च प्राप्तवि [illegible] किंचित् विपद्य कालिंजराचलोपान्ते हरिणी कुक्षिप्रल
ब्धो संजातौ युग्मजौ हरिणौ १० मृत्याक्रान्तविदरा [illegible] तो अक्रिकशरेण स्पृष्टौ पुण्यातीच व्यापादितौ वराको द्वि
नानाशानिनाघातनव ११ अथ ह्रतगंगा तदिनी तट [illegible] स्व [illegible] हं सीभूतावभूतां तौ बाल्यादपि ल्भं तौ समासवद्ध
दारुरूपेण १२ जालेन तो निबध्य भ्यदावधीज्जालि [illegible] को गलं तंत्रा विषवल्लरिव दारुणा महोफलं धर्मनिंदाया
१३ अथ तौ वाणारस्यां चक्रतुर्विनम्भन्तं तदन्यस्य ततया [illegible] बुलावत्तौ अपच पुत्रे चित्रसंभूतौ १४ वाणारस्यां च तदा +२५
बलव्रवराख्यविधा धराधिपतिना तं चेन्न चेत्सपद्यनाथः १६ तौ जीवन्यामिय दिमंपुत्रिपारम्य मित्रमिमगलधः नमुचिर
पिपूर्तिपाद तदपि बोजी वितव्यकृते १७ अधापयन्मतनं कलादिचित्राः स चित्रसंभूतौ मातंगपातृः पत्नी मत्तुरक्का
मस्थे ऽधीः १८ तथावत्रु धावृष्टे अपच पतौ हंतुमुद्यतेन तस्यैव रितमनाशयतापुप कारिज्ञावित्रसंभूतौ १९ निर्यत्य
ततो ऽन्नपुरि इत्तं यद्योह हस्तिनापुरेनगरे तत्र च सनत्कुमार अक्रीतं धीसंरंभवाक्य २० इतश्च रूपमनियुणावण्य मलुतंदो

+: तस्य चतुर्मति मचिवः मचिवो ऽस्तु नमुचिरिति नाम्ना १५ अपराधे मचमहति प्रच्छन्नवधाय स्तरदत्ताय दत्तो ऽन्यदानृपतेः+३०४

भविमनो२२

उत्त्रा॰ वनेचेतीनवं प्राप्तोस्यचसुतिस्मर मधुसमयाविवसुतिमत्तः २१ वीणावेणुकलक्काणं संबंधस्तवं ध्वस्चतीगी
२३१ ते गायंतीष्टतंतीं जगतीं व्यापादरतो २२ आत्यघ्नःश्वरितस्या मधस्रवःप्रवहातमदःप्रवरः तत्र विमीतगीता वि
मिर्यस्याणीस्वर्यः २३ निस्मा स्वचरीतत्र चिरमंतल्लतायारपिप्रवरा तत्र्चजगत्गीतं किंन्नरमदहारितोस्फी
तं २४ आकर्ण्यकर्णमधुरं तद्गीतविश्वकामीणममंत्र त्यक्ताम्यचरीकाः पौराःपौर्यस्थितत्र्यवस्तुः २५ सर्वस्मिन्न
पिलोक तद्गीतगुणान्स्मरावदातहष्टेगातरोस्त्येत्थं । ववजित्रपद्मित्यमर्षवशात् २६ मातंगास्यास्वामिन् गीतेन
कृष्णापौरलोकोयं सकलोपिकृतोमलिनस्तत्र ल्प लपचपःकापात् २७ जुर्याप्रावहुमनयो नादियं
वेस्मनीवक्रकर्र्यैयोः ततआरस्यहेकाप्पिवति २६ २ मतिष्टताजुर्याः २८ तस्याचजुरिववार वरतव
तिकौमुदीमहेन्योह्यः उत्संघोष्टपतिव्वनं पाविश ना मजितकरणोतो २९ विद्विताववंवातोतो ब्रन्नम
टेतीमहेचप्रजंपती क्राहुरविःक्रोष्टार विवगातोक्ति प्रजागी तेः ३० अवगणितत्वपतीती आयतमति
मृताहरंगीतं सवनिवामजनास्तो परिवर्त्तमसि कामधवत् ३१ अयं कावेताविति लोके जीवंकृष्टावूर्धवनावय
तौ अपलक्षितौरूपाज्ञा विलेपकवाह्यशांतिहातो ३२ स्वयंतौपरपंतौदीनं नयविक्षलोस्खलत्पादौ लोकेष्य
हन्यमानौकथमपितौ निर्यातौ पुर्याः ३३ गंतीराद्यानेत्र प्राप्तौ वाविनिमीघाव्यचिंतयतां धिग्नौ कुलदोषदताव २३१
रूपकलाकोशलादिगुणान् ३४ धनवस्रवद्गुयस्त्ता इषितादिगुणाः जाताविपन्नाशनौ पन्नयइवात

स्थिताविषता ३५ व्यमतिरिवनौव्यमनं जज्ञेजलदोषदूषितेदिगुणेः मच्चमस्चारी वञुष स्वत्याज्यरजइवेदमपि ३६ ध
रैवैतिमत्तकामो यांतौप्रतिदक्षिणां गुलावपितौ दूरंगतौमहीध्रं मप्रय्यतामेकमतिजुगं ३७ तंचारोहंतौतौ
२५१२ वृगुपातचिकीर्षयाश्रमणमेकं ध्यानस्थममानगुणं पश्यप्रोचिदेमंतां ३८ बाया तरुमिवपथिकौ तंप्राप्योपग
तं सकलसंतापो तावनमतांवमंतौ धाय्ठःरवमिवाम्बुजलदंलात् ३९ ध्यानंसमाप्य मुनिना ऊतआयातोत्रुवा
मितकिष्टष्टौ प्राकारायतां प्राशय जक्कानिजहत्तमखि लंतौ ४० ततइस्थलश्रमणो विलीयतेदेहपवत्स्तउप
स्थात् नमुपातकंताताषो नखुज्यातदक्षयोऽविषयाः ४१ ङःखानांबीजमघं तपसैवहीयतेनमरणेन तदिदं
स्त्यंदद सफलीक्रियतांतपश्चरणेः ४२ मानां व व विद्यवच्च स्तस्माध्रुवच्चःप्रपद्यातोसद्यः प्राव्रजतां
त४ त्याश्चि कृमादत्त्यतांचमीतार्थौ ४३ षष्ठाष्टमादितपस ंक्र शयंतौवियदेसमंपापैः स्मृतौतपःरामाविव समभ
वविजकृज्ञुतेस्त्वेविताै ४४ विहरंतौताजमस्त रत्नेहसुई स्तिनाञ्चरेनगरे बहिरुद्यानस्थितौ तत्र चेरतुर्ईश्वरंयतप
: ४५ संततसंतिनिर्नगीर मासक्षपणस्यपारणेऽत्यहः निजार्थमटन्नदृष्टवां ऊरात्मनानमुचिसचिवेन ४६ मातंगस्त
तःस्ताय ममहंतेव स्यतीतिस्तान्तःकः निष्क्राग्यतां गुरादय मिस्त्तनिजसटानतवि ४७ यम इतिरिवचढि स्थिति
कृयादिप्रहारदानपरः विधुरीकृतोस्यसाधु र्जितंत्य वर्त्ततुततःस्थानात् ४८ निर्यच्छन्नपिमुनि नैनुचिनाटेनजिम
स्वयदाध्दायेः सातापितुकापतदा स्मातुमंजलमपिस्थानत्वात् ४९ तद्दनामिरागादेव धूमस्तोमःसमंततःप्रम

रत्न नदन्तुचातजोलरणा ह्लालापटलिन्नि:स्त्रुताः ५५ तस्मिन्नपस्य किञ्चित् सितः पोरान्तुनिश्चमादयित्वा आय
उत्ता।श सीत्तुरनाथः सनत्कुमारश्चचक्रिवरः ५२ नत्वा चिवमवोचत्तमाचान्तनन्तुक्ष्मात न वत्ता दग्धस्तस्माद्धनापि द्विना
२३२ उरूरुदमतिडर्यंधं ५३ क्रियतामस्मा तुरूपा संह्रियतामाशुकोपफलमतत् व्यलिरवरतिस्तनो कोपः फलेरवंना +ला+३
मिवास्तदः ५४ उक्तंच ननवतिनवतिचनचिरं स्ववतिचिरं चनफलादिसंवदति कोपः मत्तुस्तरण्णाणा उत्यःप्राह
ननीचाना ५५ तत्तुवडुंचाकाप नीचजनोचितमवेचि नेतुनितिः ५ तुक्कोपिनयावत् वयमादस्मान्धुरतिक्र
पितः ५५ तावत्त ज्ञायात छित्रस्त्यातिकरजनात सु वा इत्स्वेत्वातस्याज रोषमिमंवरणावनदहनं ५६
दज्ञोनश्वीकाया यदर्जितंनवतिविमलता र वं तदपिहिकषायकलुषो दारयतियतिस्तुडनेन
५७ स्तुलताद्विबालसंगा राक्षोरगाघातमरणाधर्मं ग मांपशुवयथोत्तस्या तावेमस्तुतेस्तुनिर्लाने ५८ अ
पकतिकारिसुकोपः क्रियतेवेकोपएवसक्रियतां यो हरतिधर्मवित्तं दत्तिचानेनतडःरक्ततरं ५९ इत्यादिचि
न्त्वाक्विः स्तुताडगामिलिरशामितकोपः पायोधरपाघाति गिरिदावानलङ्वप्रबलः ६० तं चोपशान्तमनसं च
गामलोकायस्तुनिजंस्थानं तीचश्रमणोजगमत् रुद्यानंदध्यातष्टिवं ६१ आदारायप्रतिष्टन्न मटद्विरासाद्यते व्यस
नस्तुडिः गात्रेहितऽज्वर मांदारेणापिकृतपाथं ६२ नक्तंतसंलेलनयोरेहा सिराक्योः कृतमिदानीं इतितोच्चुवि २३२
आहार मनराज्ञश्चज्ञउःकृतिनो ६३ कार्यंस्तन्नायिस्तुपे सातियतिमिति एतुतोऽनानुराजः केनाप्युचितत्त्वचि स्त्र

मथ हापातंधयज्ञीतः ६४ सुनराणवंकः अन्या सान्यात्ऽपमानय ह्वितिमहीमा ३ पुरमाध्यनातिषी तुपस्तुति तं द
स्तुमिवबद्धं ६५ तोचावंदतत्रपो ऽङ्करस्य त्रिवामदिनी सुजातकिरणः तं चानंदयतोवाक धर्मलालाशिषाश्रमणो
६६ ललतामपराधीवः स्वकर्मफलमयमिति कुवन्मतिः शमितारदशीयदथो पश्चितमरणानसुचिमविव ६७ रा
माकुव्याएवराज्यमिस्तुदितस्ततोऽपस्ताल्या निवीस्पउराद्सुच जुकवनाड्ध्यमपितं झाक् ६८ तोनंतमथाया
सीत् स्त्रीरत्नंचक्रिणःसुनंदाख्या दवीतिरिविद्राणी ह तामपत्नीलिरविलापिः ६९ तस्याश्च प्रणतायाः वणिल
तास्पर्शसुतलवत्रमहः संत्नोत्तुडको ऽङ्गस्यापि व बलतादा ७० दाध्योत्तिविवयस्या वेणिस्पर्शोपिस्त्वज
तिसुखमङ्गलं तस्यानलिनास्पायाः कायस्पर्श स्य का वार्त्ता ७१ अंतःपुरमंतःपुर सुख राजनिगतथ
तोनवा मल्कतडनिक्रिरार्थनिदानमितिकामरागांध ः७ २ अतिदुष्करस्य यदिमं तपसः स्यात्फलमस्तुकिम
पितदा स्त्रीरत्नस्पृहामी तयामत्ताविनितावदं ७३ तत्र सुवाचिरा दाध्योमाहस्पडजयत्कमहो विदितागमोपि
निपतति यदयंसंसारवारिनिधौ ७४ तद्बोधयाम्यस्तुमिति योचविचः केशपिकिंस्तातः नयामासुभ्राक्कोमिदं काम
यत्स्वरण्मिवधमणि ७५ कणिकाकणिकानुकांक्षति नेगानपहायनिवृतिसुखंयः सहिकाचशकलसुरी करो
तिसुरत्नमपहाय ७६ तद्दुःखनिदानमिदं सुंचनिदानंविस्तुहयमिक्षतिनुकिं इत्युकोपिसमस्तुमुव ननिदानंधिगु
विषयतृष्णा ७७ तावद्वर्मा सुचेष्टा नो धर्मनिर्जरावज्ञायतां चिवस्ततःस्फाताल्न दिव्यस्तुतः उपरिमतालशार ७८

उत्तरा० २३३

संक्रांतोपि सुता कांपील्यपुरमदर्शित्तदा वि चुलनीकलितप्रेम्णा ब्रह्मदत्तस्यालवन्ननुयः घए तस्य तदेश
सुस्वप्न सूचितागामि संपदा शुद्धितः विदाधा मासमतिलिंग ब्रह्मदत्तो ब्रह्मदत्त इति ए० वर्धमानः सोथ कुमारः सितप
क्षशशीव स्तुतकलाशाली जगदानंदजननः स्वोचितेनातिमधुरेण ए१ अनवद्यवयस्तस्य स्वशरीरच
णोवालकाद्यः कटकः काशीशोऽन्यः कणेरुदत्तो गजपुरेशः ए२ दीर्घश्च कोशलेशः पंचानाप्यसौ वद्दलहपः सामा
न्यमिव वाल्लिङ्ग तिष्ठन्निदानं तद्व्यापी ए३ पंचापि ब्रह्माय १ तत्त्यानां विरहमक्षमाः सोढुं एकैकवर्षेण्य वसन्त्य
ति वर्ष संभ्रुताः क्रमशः एध कांपील्यपुरान्यदा सम मा यातस्तातपरिपाट्या ब्रह्मदत्तस्य कदाचि च्छिराय
घाडुस्सहनागज एप जातद्वादशवर्षस्य संपक ब्र ह्म दत्तस्य हृदो लोकाकारयितव्यं राज्यमिदमते
नकुमारतिः एद इत्युक्त्वा राज्ञि याते क्रुद्धात्स्वेतकर्म न स्तुहृदः दृष्टमिति सूर्यतः शेषावमवगाह्य तथावत् ए
ए तावद्राज्यमिदं रक्षणीयमारक्षाकैरिवास्माभिः इति दीर्घ रक्षार्थ तत्र मुक्त्वाऽन्यस्व स्व नगरमगुः एए दीर्घोथ
राज्यमखिलं भुञ्जानेऽरक्षकमिवोदनं काकः मार्जार इव पयः शिवा क्षीरंकेचिरस्यं एए माध्यस्थ्यमगाद
नर्गलः सर्वं परिवद्यादतिशोः स्वमिव चुलनीदेवी मवार्तयन्नर्मनिपुणगिरा ए० सोथावमत्यलोकं ब्रह्मदत्तमितिमि
हृदं कलाद्वारे अस्मयदतिशं चुलनी महोऽनुजयव्यसनं स्त्रीणां ए१ ग्रहिलापीव सुतचे चुलन्यपि रमणवि
घयं प्राक् तीव्रस्वरं संजाता नाज्ञासिष्टां दिनानुव्रजतः ए२ तच्चतयोर्दुश्चरितं ब्रह्मदत्तस्य द्वितीयमिव हृदयं ज्ञात्वा २३३

×टमि×

स विवोध तु रिति दध्यौ स बुद्धिजलजलधिः ए३ अकृत्यमकार्यमेतत् चुलनीजातिस्वभावचपलमतिः न्यासेपि तिमयि सक
लं दीर्घो विद्रवति तद् युक्तं एध तदस्यैकिमपि विदध्या दूत स्तुतोपि ज्यलीकमति दुष्टः नीचो हि गणयेत् कस्यापि आत्मीयः ॥विधियें॥२
स्याज्ञत्तुर्बाग इव एप ध्यावति ज्ञापयितुं तत्सकलं स्वपितुं कुमारं तं वरधनुसंज्ञं मित्रसुत मादिशदतिनिपुणमवित ×ति×
वं एद तेनाथ तयोश्चरितं निवदितेब्रह्मदत्तस्सदसदिष्टः अन्तःपुरांतरगाम दत्त्वाद्विककोकिलेऽपितः ए० वधस
विमोयथावस्मि संकरादीहशःपातोपितथा दंताव्यामेनि ष्पित मित्युद्दिस्यत्वोवादीत् एए काकोहं त्वं पिकी त्वा
यां खलुहं तु मिव्रतिसुतस्ते तत इति दीर्घेणोक्त देव्यूचे शि शुगिराकाली: एए लडकरे प्रश्गोलि नीवातत्रान्य
दातबिवपुनः न्हपत्नः प्रोक्तं वत्र श्रुवादीर्घो वदचुल नी १०० शृणु सुतगोपुत वाणी मालिप्रायांदलादलप्रायं १
देव्य वदङ्ग वत तथा पुनेतन्किं जायते शिशुना १ हस्याम म मत्वेक्ष वकमादायाद्वरोधमायातः न्हपत्नरु वाचने
वं कस्याप्यनयं समदिष्टं हं २ ततस्त्ववददीर्घः शृणु देवि शिशोः स्वतस्य वचनमिदं अवमापयति मनः स्व त्कोपं यह
मस्ववर्धं ३ इहिंगतो हिलावी कुरवविप्राया वयोरसीति यतं तदयं सुदयति वामय उच्छेदः शिशुरपि दुरात्मा धदे
क्षेवराज्यधरं हन्ति कुर्वंतत्र यामिरसंस्वामि ५ परावोपि प्राणानिद निजान्यपत्या निरक्षंति ५ त्वयोक्तं दीर्घोरिष्टमे
वावहितस्तव मंस्तुतनो न किंतु वसिम यिसति स्वैव स्ववत्साविनस्तनयाः ६ तदथ इति पाद्याच्च चुलनीरत राग
सुवस्तुतमाहा स्कनोपायमास्मिनि दालच्वनीयतानस्यात् ७ दीर्घो ब्रवीत् कुमारा विवाह्यतां तस्य वासगृहदेशा

+विमनो+२

वनेचैतीनवां प्राप्तो श्रम्यचमुतिस्मार मधुसमयाविव श्रुतिबलतः २१ वीणावेणुकलक्वाण संबंधस्तुवं धूस्वतिम
उत्तरा० ते गायंति च्छतो जगतोत्पादरतो २२ आत्यद्भुत रितस्या मधस्वरा प्रवहातमदः प्रवरा तत्र विमीतगीता
२३१ निर्यग्गाणिस्वचर्यः २३ तिस्वा च्यचरीतत्र चिरमेत्तत्याय रपिप्रवरा तत्त्वजगत्तर्गीत किन्नरमद … तोस्फी
ते २४ आकर्ण्यकिल्मिमधुरं तद्गीतविश्वकार्मणमत्रं त्यक्त्वान्यच्चरीकाः णिराःपोर्यस्थित त्रय … सर्वस्मिन्न
पिलोक तद्गीतगुणानद्भुगवदाकृष्टो गातारोऽन्योऽल्पं। व्यजिनपन्नित्यमर्घवगात २६ माने … स्त्वामिन गीतेन
कृष्णपो रलोकोयं सकलोपि कृतो मलिन स्ततर त्य लपत्वपःगकापात् २७ … वहुमनयो तोदियं
वेत्रमतीवकुर्कर्येयोः ततआरत्यहकाविव ति २८ र मतिष्टतांगुर्याः … च्चगुरिववार २९ तव
तिकोस्तदीमाहन्नेदकः उज्ञेघाट प्रतिक्वनं पावित्रा ना मजितकरणो … विदितावयुवातातो व्रतम
रेतीमहेचप्रयंपती क्वाष्ठुरविःक्वोष्टरा विवगातो कि पूजागीतेः … वगणितल्पती ती आयतामति
मृतातरंगीतं तच्चविवाम्यजनाप्तो परिवत्तुर्मक्ति कामधवत् ३१ … त्यावितिलोके जीवंकष्टावुधवनावद्य
तो उपलक्षितोरुपाङ्गा विश्लेपकवा कृशातिहतो ३२ कथंतो … तोदीनंतयविक्र लोसवलत्यादो लोकेघ
हन्यमालोकचमणितो निर्यातो गुर्याः ३३ गत्वोराध्यानं च … वितिमिधाव्यचिंतयतो धिग्नो कुलदोषदलान् २३१
रूपकलाकोश्लादिगुणान् ३४ धातवस्वदयरुजा … जातगृङ्गपितादिगुणाः जातविपत्नाणो एतयस्वात

रितानिपता ३५ त्यमतिरिवनीत्यम … जोकलदोषदूषिते दिगुणोः सच्चस्वचारी वत्तुम स्वत्याज्यं रजडवेदमपि ३६ ध
रवेतिमत्तकामो यांतो प्रवति … गातुलावपिती कुरंगतो मदीधर मपश्यतामेकमतिस्तं ३७ तच्चारो हंतातो
×५१३ त्युपातचिकीर्षयाश्रमा … क ध्यानस्थममानसगुणं पिरुप्रोविमुदमेत्ता ३८ बाया तरुमिवपविको तंप्राप्याप्राग
तसकलसंतापो ता … नतो वमतो प्रायश्चारवमिवाम्बुजलदंतात् ३९ ध्यानसमाप्यसुनिना उत्तत्रायातोगुवा
मितकिष्टष्टो मा … गुयतांस्वाराय स्रुकानिष्ठहस्तमस्वि लंवो ४० ततस्त्वस्वस्रमणो विलीयतेदेहपदस्तस्तम
त्लात् नत्वा … नतातासो नयुज्यातदक्षयोडविश्याः ४१ दुःखानां बीजमघं तयसे च क्षीयतेन मरणेन तदिदं
रुपेत्व … फुलीक्रियतांतपश्चरणोः ४२ सानां व व विद्यच स्वकापुत्रः प्रपद्यातोसद्यः प्रावृजतो
त× तया … स्मादस्तांचगीतार्थो ४३ षष्ठाष्टमादितपसं … शयंतोविध हंसमपापेः स्नातीतपःवासाविव सम्म
… जद्भुतलीविती ४४ विहरतोतोताजमत्त रत्नेद्ध … स्विनातरेनगरे वहिरुद्यानस्थितत्र चेरस्तुईश्वतप
४५ संत्वतस्वतिनेगार मासक्षपणस्पपारणेऽन्यद्यः तिज्ञावीमट तदहाडुरालमनानकुविमचिवन ४६ मातंगस्स
तःस्तापं ममहंतवरस्यतीतिसाइकः निष्काश्यतांपुरादय मिस्थविनिजसटाहसुचिः ४७ यम हूतेरिवचंडि स्विलि
कुटादिप्रहारदातपरेः विधुरीकृतोऽप्यसाधु र्ह्वंत न्यवर्तत तत स्थानात् ४८ निर्यच्छन्नपि मुनि तत्पुचित्ते…
त्ययदाऽपदायेः शांतापिक्रोकापतदा स्पाद्युसंजलमपिसुनयात् ४९ तद्दनास्निर्गादव धूमस्तोमः समंततः प्रस

उत्ता॰ २३२

रत्नः तदनुचातनीलरुचा छायापटलितैर्नभः स्फुरन्ती। ५० तद्वीक्ष्य सत्यं किं तुक मिदं यदि रामतुविश्वसादपि ... ध्याय ।
सीस्वरनाथः सनत्कुमारश्चक्रिवरः ५१ तद्वाचि वसावोचतसाचानन्तनभस्यातनवतो दग्धत्कणा ... यदि ना
युतरूद्धमतिवृधं ५२ क्रियतामस्मात्वरूपा संक्रियतामाशु कोपफलमतत् व्यक्तिवरतिस ... पः फलेखवता
सिवसतः ५३ उक्तं च ततवतिनवति च नचिरं नवति चिरं च तत्फलं विसंवदति कोपः ... षाणा उक्ष्यः स्नाह
ननीचानो ५४ तलेवचस्वेचाकोपं नीचजनोचितमेवेचि ... नेवतितिः ३ स्त्रुक्ताफिनया ... श्रमसादसमाधुरतिक्र
पितः ५५ तावत नायात स्त्रिस्त्वयाति करंजनात ... श्रु ... वा इत्स्वेत्वात स्ता ... षमिमंचरणावनदहनं ४६
दृग्रोन इवीकाद्या यदर्जितं नवतिविमलत्वा ... र ... त्रं ... तदपिहिक ... कलुषो दारयति यति श्रुक्तेन
५७ स्कुलत्ता द्विवालसंगा राक्षोवाघातमरणाधर्म ... ग ... मांपश्चचर ... तस्यां तावेम तुते निर्लाते ५८ अ
पकृतिकारिषु कोपः क्रियते वै कोपएवसक्रियतां यो ... हरति धर्म ... त दातिचानं तदुःखकतरं ५९ इत्यादि चि
त्रवाक्यैः श्रुतावगामि लिरशामितकोपः पायोधरपाद्यादि गि ... वानल इव प्रबलः ६० तं चोपशांतमनसं व
णाम्य लोकाय स्वनिजंस्थानं तिचक्रमणो जगमत रुयानंदक्ष ... एवं ६१ आराध्यं प्रतिश्चन्द्र मटद्विरासाद्यते व्यस
नस्वाध्वि गात्रं चितज्वर मां दारेणापि कृतपोषं ६२ तक्ष ... लखजयो रोहा तिराख्याः कृतमिदानीं इति तोचत्तर्वि २३२
अदात मनवानचस्त उः स्ततिनो ६३ कोपद्भुत ... सति यति सिति इच्छतोजनात राः जःकेनापूचनस्वि स्व

मवहाणानं धयच्छलितः ६४ ... णपवंमानन्या सान्यानंऽपमानय विति मदीमात्र उरक्षाध्यनातिषी ब्रुपस्त्रुति तंद
स्तुमिवबद्धं ६५ तीव्रा ... तनूपो उत्करय निवासदिनी तुक्कत्र किरणोः तं चानं दयमांचाम धर्मेलालसाशिषाच्यमणो
६६ ललतामपराधीव ... कर्मफलमयमिति कुवत्रपतिः शमितारदक्षीयदधो पश्चितमरणं नस्तुचिमविव ६७ ए
मात्कृत्यएवराज्ञ ... स्तुदितस्ततो ह्यपस्ताल्या तिवीम्पउरादस्तुच जुकवनाद्धाममपितं ज्ञाक् ६८ तीनं उमद्याया
सीत् स्त्रीरत्नं ... णाः सुनंदाख्या देवीतिरिषंद्राणी ६ ... तामपत्नीतिरखिलालिः ६९ तस्याश्च प्रणताया खणील
ताम्पवक्षि ... तवनुमद्यां संतत्तोत्तद्धक्ती ऽनंगस्यापि ... प ... बलतादो ७० दाक्षोाविवयस्या खणिस्पर्शोपिस्वज
तिस्य ... वले तस्यानलिनासपायाः कायस्पर्शो ... स्य ... का ... वार्ता ७१ अंतः उरमंतः उर स्त्रक्षराजनिगातघ
... व्या संवृत स्थाति विद्दार्थं निदानमिति कामरागांध ... ः ७ ... २ अतिउक्षरस्यपदिमि तपसः स्यात्फलमस्तुष्ण किम
पितदा स्वीरत्नस्य स्वामी स्वयामताविनितावदं ७३ तस्व ... श्रुत्वाचित्रा दाध्यो मादस्पउन्यिवमदो विदिता मोमपि
निपतति यदयं संसारवारिनिधो ७४ तद्बोधयाम्यस्तुमिति प्रोचवित्रः करोषि किंत्वातः तपसा कश्चाक्तिमिदं काम
यसेचरणमिवद्धमणेः ७५ क्षणिकाक्षणिकानु कां कृति नोगानपहाय निर्वृतिस्तु खयः सत्क्रिकाचराकलखरी करो
तिस्तुरस्त्वमपहाय ७६ तदुःखनिदानमिदं मुंचनिदानं विमुस्त्वमिक्षतिनु किं इत्युक्तोपिसमुत्सुब नतिदानं धिग्
विषयचमा ७७ तावच्छर्मो स्त्राक्षो यो धर्मनिर्जरावजायतां चित्तस्तताः ऋतानद दित्यस्तुतः उरिमतालजार ७८

उत्तरा॰
२३३

संतोपित्थुवा कांपील्यपुरमदर्हिस्तरस्थाविव चुलनीकंठिप लाखा ब्रह्मदत्तस्यालवनन्य: ६५ ... वद्दहेरा
सुस्वप्न सूचितागामिमंपदासुदित: तिदाधमासमव मलिंधं ब्रह्मदत्तोब्रह्मदत्तइति ६७ वद्वधमे ... मार: मितप
क्षराशीव स्फुरत्कलाशाली जगदानंदजनयन् ववृधेऽतिमातिमधुरेण ६८ अनवत्नवय ... ६९ सुत्रारिब्रह्म
णोधनपृष्ठाद्य: कटक:काशीशोऽन्य: कणेरुदत्तोगजपुरेशा: ७० दीर्घश्चकोशलेशा अंपा ... ब्रह्मपुष्पचूलस्य: सामा
न्यमिवव्यक्तिषु तेभूप्रामदासवद्यापी ७१ पंचापिभुमाय ... म्बात्यानविरहमक्षम ... वादुं एकेकवर्षेन्यवसन्नृप
तिवर्षमेसुता:क्रमशः ७२ कांपील्यपुरान्यदा:मम मा ... व्यातसातपुण्य ... ध्या ब्रह्मदत्तस्यकदाचि द्विराज
याङ्गसम्वाडान ७४ जातहादशावर्षन्यसंपक ब ल ... द्वमघ ... दा स्तोत्वकारयितव्य राज्यमिदमने
नहृष्यात्रि: ७६ इत्युक्त्वाराजिम्रात ऊचातस्तेतकर्म त ... स्वहृद: ... अमेस्मृत: शेशवमवगाहतयावत् ७
य तावद्राज्यमिदंरक्षणीयमास्माकेरिवास्माभि: इति ... दीर्घम ... वमुक्त्वाऽन्यस्वस्वनगरमगु: ७७ दीर्घोप
राज्यमखिलं भुक्तेऽरक्षकुमिवौदनंकाक:मार्जाराऽभ्यमि ... वर्षीकोशंचचिरशुद ७८ माध्यस्थ्यंतमगा द
नर्गल:सर्वपस्विचयादनिशंस्क्रमिचचुलनीदेवी मवार्तते ... नितुणगिरा ७७ सोघावमत्यलोकं ब्रह्मदत्तमित्रि
हृदं कलाक्लारे अस्मयदनिशंचुलनी मनोऽजयच ... ाणां ८१ यहिलापँवसुभुवे चुलन्यपिअमरमणवि
पर्यंद्वाक्रतोवपुरखंडजाता वाज्ञासिद्धांदिनानूत्र ... ८२ नद्वतयोर्द्वयरितं ब्रह्मदत्तस्यहितोयमिवहृदयं ज्ञात्वा

+टमि+ २३३ +सु+

सचिवोधनुरिति दधौ समहुद्विजन ... लधि: ८३ अकृत्यमकार्यमेतत् चुलनीजातिस्वभावचपलमति: न्यासेपितमस्यमक
लं दीर्घीविद्रवतितदचुक्तं ... व नदसौकिमपिविदध्यात् द्वृपतुवोपिबालीकमतिदुष्ट: नीझादिशणुकस्यापात्मीय:
स्यात्तदुवन्नाहव ८५ ... वातिज्ञापयितुं तस्मकुलीनविदितंकुमारंत वरधनुसंज्ञंनिजसुत मादिशदतिनिपुणमवित
वं ८६ तेनाघतये ... रते निविदितेब्रह्मदत्तसूदनदिह्रु: अंत:पुरांतरगाम द्वहादिककोकिलकुपित: ८७ वध्य
विमोयघावस्मि ... नरादीदृशा:पातापितया दंताप्यामभिनि ... श्चित मित्युक्तिसनर्चावावादीत् ८९ काकोहंचपिकी त्या
यामखलुहंस ... तसुतस्ते ततइतिदीर्घेणोक्त रेकूचे ... शि ... श्रुगिराकारी: ८८ लडकरेपुस्मशोलि नीवातत्रान्य
दातभि ... न:नृपत्न:प्राच्यतन्न श्रुवादीर्घोवचुल ... नी ९० श्रणुसुतगेसुत ... वाणी मालिप्रायांद्वलाहलप्राय ९
दे ... दङ्गवलतया ध्वनेनकिंजायतेजिश्चना १ हंसपास म ... मनोद्य वकमादायावरोधमायात:नृपतरुवाचनि
, कस्यापनयंमदिष्य्हं २ ततइत्यवदद्दीर्घ: श्रणुदवि ... शिशो:स्वतस्यवचनमिदं अत्रमायपतिमन:स्व कार्यह
मस्वव्रक्ष्यं ३ द्विगंतोहिलावी स्मरवविग्राया वयोरसोनियतंतदयमुदय त्रिवामय अद्वेषः शिशुरपिदुरात्मा धदे
स्युवेराज्यधरं हन्मिकृपंतन्नयामोरमस्वामिन् ४ पराचोपिप्राणानिव निजानपत्यानिरक्षंति ५ त्वयोमृत्वदीर्घोरिपुमे
वावहितमुत्सङ्गुतनो नकिंमुत्पस्मिमयिसति स्वदवस्वरताविनस्तनया: ६ तदघशतिपायात्वं चुलनीरतराग
सुग्रसुतमाहा क्रोनोपायस्ना स्मिनिशात्ततचनीयतानस्यात् ७ दीर्घोब्रवीत्कुमारो विवाह्यतोनस्यवासगृहदग्ना

विग्रिये +ति+

कथा॰ न शृङ्खवेशानिर्गमसकलाशाप्यहंकार्यं १७ तत्र चमवधूके मिम्र स्वप्ने राजोक्तानाशानासाल्पः इतितोविभ्र
२३४ स्पन्नवप्र द मारलयतामसारमती १८ वृत्ताव्रुस सुतार्थं वुघ्यवतीवुषास्तूलरूपतिसुता नाम यौवसमयं ।
विवाहस्सकामकारयतां १९ जत्रप्रदस्यनादवधन्त स विवोद्रुकुछंतयोर्विदरूलावं वल्लभुवोदितमिछु
र्गवारव्यदीर्घरूपामवं २१ अन्निसुतातामेवरधन्त नामाव्रुस्मनिदराकारणाचणः तदहंजरीचिकीर्षे परलो
कहितंकविजवा २२ कयीकमपप्पनर्थं गत परत्राऽ यमितिधृताशोकः दीर्घः कृतावदिन्त स्वमित्युवाच
मतोदंलान २३ वाममनराहिराज्य नलातितलङ्घवि ना निशानाघं तदलंपरत्रागमनेः कृदधर्ममिदिवरा
नाद्यं २४ गंगातटेघकत्वा सहुधिः सत्त्वमंडपमं नी दी नादीनादानं ददाययाकामममन्नादः २५ प्रत्य
यितनरेदीना पकारमातिवशीकृतिः सचिवाःछि को त्रांवसुरंगा मदीरवनजातदर्शयावत २६ वात्मी
नोचवन्तं नृवेदयतत्रुघ्यहलनृपतये सोपिततोदा समरी विषीहुहितः पादकृविरा २७ नृपणारुतेतिसु
परि छादतितंरूपसुतांजनोमेतत्र ते जितामणिसुता कनकमिवाललतिरातिंरूप २८ गणिकाप्रेमत्वमाना वा
सवकृत्वामहोअवञ्चुलनी नामचतुरेप्रविष्टा व्यवाहयद्वलसदतेन २९ लोकंविस्तृत्पतनयं विषीदस्तसुपंज
उदल्हसा सोपिवध्ववरधन्तस्रुग विस्तृष्टंतेरायथोतस्मिन २० तमध्यगातदेशात्ववानीतिसमविस्तूनुरचिता
लिः न राचालयस्यलनं जत्रवेश्मनितिजनरेसुलनी २१ दीर्घवुलत्योरपयरा स्वधर्मो व्याना राऽघत्स्वल २३४

ये तस्पहीयववपरित स्वस्रुदनंव्यागर्दनलोपि २२ संत्रातोघकुमारः किमतदितिमेतेनदनमश्रवत सोप्यत्र
वीदिदंस्वस्रुचुलनीडुक्षिप्तंतनिखिलं २३ सत्रंयावतपित्रा तदिदसुरंगाकृता विपातंत्रां तद्दारमिलः प्रविरः श्रकाश्य
पालिश्रिशाररा २४ बन्नसुदत्तमत्तुमम पितान्य वेदयदऽतस्त्वखुसुरः विषीदसीमनां लनप्रतिबंधविकुचास्म ।
२५ तोलसुकोटपत्र स्तूत्रुटमास्फोप्र पालिघातनंसुहदासमंसुरंगां विवेशायायीवत्त्र विवरं २६ प्रातीवसुरं
गांते उरगावाहल्याम त्रिणादवा तोजमृत्तःकुमारो पं चाशायाजनानिष्कार २७ तत्र्वविहायवाहो गुरुमा
थ्रीतिक्रमथ्रमणष्टोता क्रोष्टुकसंज्ञमप्यातो ग्रामं तो पाल्वाररा २८ स्माहांवत्तपत्रिति मापीडयतः स
रववसुधादात्य कृणामिरतिष्टषामि नित्यत्व तं च सचिवसुतः २९ किंविद्विचिचार्यदिवा कान्तिया
मातनः समाकार्ध तोवपनमकारयता चूडमात्रंत्व धं रयतो ३० संध्यात्राणीवरविस्पृतस्त्वीधत्तरक्त
वसनानि परिधाय स्य हिपतो स्वकंठयोर्वसम्रत्रेर तो ३१ वरधवरघत्तपञ्चवः श्रीवस्मालकृत्तंहृदयपटं
चतुरंगुलपाहन पक्षदेशरित्रजयंप्रबलं ३२ वेषांतरमितिकृत्वा ग्रामांतसोगताविजः कश्चित तोजनकृतेन्य
मंत्रय दत्तोजयवातिगौरवतः ३३ अघपूर्विवसचुवोऽकृतानुक्षिपंतीद्विजप्रियाप्रमरात सितवसनत्रुगांक
न्यांचोपानित्यऽस्मरः कल्यां ३४ जत्वयवरधनुः किं ददास्य स्मस्पंलिङ्कलस्यवाटोः नस्यतिनत्योतिरुछिरा हारलतं
राकापिकरसाले ३५ ततइत्यवदद्विजो वंधुमतीसंज्ञकाममस्तुतास्मा यम्पाश्ववरस्रुकी सावी सक्तंनिमित्तजैः

॥वध्मान॥

उत्ता० २३६

३६ प्रद्यान्दादितनदस्य तु क्रियस्तवर्ष्टदेसमित्रसं जानीयात्तुदित्वं रमिति तिरेक्ष्वममपोक्तं ३७ येमपापस्त्वविद्यामि
व ददेतद्देनोकनीमृदनमुपि प्राणप्रियंसुतोखलु यज्ञामियघातयानसत्त्व ३८ तामघपरिणीयद्धती चपदः स्त्रि
यच्चतत्रतोरत्नंनीसनावंतायीये भाव्यसमित्रोऽज्वलतवातः ३९ दूरयामेवगाता श्रुत्वा वत्सादिदंजनस्तुत्या सार्ध
मानोरुद्ध्वा दीर्घिणाब्रह्मदत्तरूपात ४० प्राणत्राणकृतेतो गच्छेतात्वत्याधनतज्ञात्वा प्रापतुरटवीमेको तत्रचत्तपस्व
स्त्वत्रपितः ४१ तमघवटाध्येसुक्त्वा द्रुतंगतोवरधतुः कृते पयसः उपलक्ष्यदीर्घस्तरुषिः सायंमृदान्वस्ववटादुच ४२
रसाधपलायनसंज्ञा ब्रह्मसुवोव्यथितहृत्यमानास्ते: दूर्यतितः क्रमोरूप गताशापारदश्वांज्ञातः ४३ वेगाहुके
पतितः कांतारे धर्तचित्रदस्तवृतान विरमफ ला नि सबुद्धाज्ञ दुखबाध्याहिकिमेतद्यां ४४ ग्रामेष्वे
कंतापम मल्लिवतीयदर्दर्शेदपतिप्ततः घनदगामिव र्ग श्रुतित स्वच प्राप्याधिकंसमुदे ४५ ऊरासितदंत
ना साश्रमूरतितंवदंतमघसधनिः नीवाश्रमसुपकृत पतिनितान्यवतलिप्सुमिवसद्यः ४६ तेत्वयणतेवरणयो
दित्यंलपक्षुपितः नपातलधिः कस्त्वंकिमिहायासी वीयारपिदुर्गमगादन ४७ चपत्वसतंम्रुहन्तं स्माहयघावन्नम
खिलमपितास्मि तत्रस्वबाकुलपति रित्यवदत्स्यमदाकृत्याः ४८ ब्रह्मचपस्यत्वातो लघुरहमस्मिवदीयतातस्य तत
प्राप्तासिस्वहद तिष्ठसुखवस्ममातिथीः ४९ ततेतिबाढमुदितो मुदितस्त्रत्राश्रमकूमारोऽस्मात् आगाचजलद २३५
कालः कालस्वनिदाघदाहस्य ५० तमघपिरवयः पक्षा सविशाघमपावयकलाः सकलाः पावदन्ना श्रीरिव वि

द्यामिसादनंतफला ५१ जातघरारकाल कंदादिक्रातवनंगपुष्पर्तुनयः ब्रह्मसुतोपिसमंते यीयोनिपिचापिकुल
पतिना ५२ तत्रचफल कुसुमत्तरे नेमितानेमितात्रसत्वरूदःपत्रपत्र वनगजमिकमपश्य द्युवराजमिवाद्रिराजस्य ५३
तस्यान्तपदमयासी न्निवार्यमाणोपितापसैर्यपत्नः ततान्हतःसद्यो ववलेव्यालोपिरोषांधः ५४ तटिनीहरमिवद्ध
तमायांतंतंचवंचयित्वमनस्ता प्रक्षिप्तनुत्तरीयं क्रीडारसिकेनवपस्त्वा ५५ तत्करेणगृहीत्वा प्राक्षिप्तंतलेतःकुधा
कुंती निपतचततोपत्व स्यादावदवंचितद्विरदः ५६ क्रीडालिरितिक्रीडति तस्मिन्करिणासमंकृतारोपःजल
धरयतिर्जलदः वारिरिवोपाह्वतमित ५७ तस्मिस्त नः श्रन्तष्टेह्निपकुमारोपिज्ञातदिशामादः चाम्यन्तिलम
तःशिल निम्नगास्तुतत्तारेको ५८ तस्याश्वतातन्त्रा रं त्तु राणात्तुद्धसप्तदीच्यपतितरदं तत्रद्भविरात्रिकं
वंशाकुडंगांददर्शघनं ५९ तत्याद्रफलकासीद्द्वा रा स्वपियोऽस्त्रहीनपदः तंवंशाकुडंगंचासिनाछिनत्त
त्परीक्षाये ६० तस्माहिनिर्यतिमथ स्कुरद्धरघटस्कु टंसमीक्ष्यशिरः संज्ञातोब्रह्मसुतः समागवा लोकयद्याव
त् ६१ उद्धाद्धोर्ध्वमें पिबतःकस्यापितावदस्तिपीनं दृष्ट्वाकबंधभुवि रवापदद्भुतापसंताप ६२ निर्मितुरपिहतोयं ह्य
विद्यासाधकोमयाकश्चित तन्मात्क्रीडारसिकं धिगितिनिनिंदायमात्मानं ६३ पुरतोगवाक्षकं प्रासादंसमस्तमिक
सपरपत् प्रतिनंदातनपरितः परीतस्तुद्यानवलयेन ६४ सास्त्राह्विवीवतस्मि नारूदोनिर्झरीमिवस्तुस्पंडोकुवलयदल
चित्तलाद्दी महाक्षीकन्यकामेका ६५ तांवत्तुलकासितं निश्चयिवाकघमितृत्याऽश्चता छ्ंतसाध्मातत्सा ६६

उत्तरा॰
२३६

दीवदंगजदेवैचनैः ६६ इत्तांतात्तिमहामे तहदक्कोसि त्वमिदकिमायासीः इतितज्जिरामस्तुदितो वचनेनार्य
जयइदत ६७ पांचालपतेर्बल प्रत्तोःसुतोब्रह्मदत्तनामा इति मावादीखाव न्तुदितासातावद्भत्स्त्रो ६८ नयना
जलितागलितैः साश्रमदाश्रमद बाष्पसलिलसरैः स्वयंतीपाद्यमिव नृपतवतदेद्भिनलिनद्वाग ६९ अत्राणया
त्रमयका दिष्ट्याशरणाशरण्यलब्धस्त्वं इतिचवदंतीरुदती रुदती साश्वासितापद्धवा ७० दृष्ट्वाचकाद्गमितिसा र
प्राचंदेवप्पराल्लजातः त्वमात्तलस्पतनया उत्सद त्तामि पुष्पवती ७१ परिणयदिनात्स्कोरम मारणमार
मदीपिकाउलिने हत्वाऽत्यकविद्या धराधमोमामि द्दा निधीत ७२ कालमियंतंबधुजन विरह दावामितम
गात्रांदेवहद्याऽमृतवृष्ट्या दिष्ट्यानिर्वापिताय वि त्तो ७३ कुगतोस्त्रिसमेविद्धरिति दृष्टासान्वप स्तुलेन
उत्तरवदत्त तेनकिलप्रवितसि द्वापिताम्निमग्राक री विद्या ७४ नादिस्मृताविधान परिवादीत्सकृत्यम
खलमपि विनयवत्तुपदमाम दृष्टाचाख्याति तदानीं ७ ५ तांदृष्ट्वे देवची स्तुक्तास्थवाचंताउनः साख्यात येना
हतासितनाद्या म्नाःसदृशिकेचरोनाम्ना ७६ ममतेनाऽसहमानो उक्ताविद्याकतेऽत्रममनिर्माविद्यांसाधयितुमगा ढं
शाकुडंगास्थयंगहन ७७ तस्याद्वेप्रदोत्ध्वं पिबतोविद्यायसेस्पतिस्वामिन् विद्याबलोजितबलः परिणेष्यतिमांततः
सक्रुधीः ७८ अथतद्दृष्टव्यतिकरे तेनोक्त साधुकृतमितिकृवती उत्तुदत्तद्राकनीमा प्रियलाला दृप्रियोर्द्विदात ७९
अथताउद्दत्यकन्या गांधर्वविवाहरचनया तत्पत्तः रमयन्विविधैः सुरतैः सारुणांदाहारामिवाऽनुपयत ८० प्रात २३६

श्रवृत्तिः रि

कुञ्जलखचरीणां ध्वनिमेवनिशंवांगजेऽबरेसुब्दा विपतिकस्याये ध्वनितिपत्रबुष्पवंती ८१ सायान्तेप्रियानाद्य त्सन्न र
द्द्वदिष्ट्यारिमजामीत्वाउःकृतेविवादाय स्कंरमादायसकलमपि ८२ खड्गाविद्याखि कात्वा रक्तवरकन्येउध्मस
मायातःकार्यध्यानमितरथा दिवनव्यऽन्यथाघटित ८३ झुगमं तत्तावदऽपसरत्वया वक्तंकीर्त्यतिदत्ताणान्सत्तगा
जानामप्यऽनयोलीवं वयि रागविरागयोः स्वामिन् ८४ रागचलयिष्यामि ध्वजमसणवीक्ष्यतंवमागच्छेः रागात्तावेद्वसि
ते तवापक्ष्यान्यतोगच्छेः ८५ अतएयोपितनोत्पत्त स्ताम्रा वान्नतस्वदंतुहत्वा अथपुष्पवतीध्वजे चलयामासह
णात्वाउ ८६ तेचापकुमारः शनैःशनैः प्रस्थितोऽ न्य तोगंउ उल्लंघ्यवनेउर्यम स्मकमविदतसरःसायं
८७ तत्रस्नात्वासलिलं निपीयपीयूषसरसमंसरस ति र्य लब्धस्तुत स्वटउत्तरपश्चिमांतले ८८ तत्रचक
न्यांकांचि नमीस्यजलदेवतामिवाध्वदा सफलंजन्म म मात्तु दध्योतिच्चप्रांगजोदध्यौ ८९ तद्ध्रीनामृतरसं प।
यंपायंपायपायवि कलंसः आप्रमपयंपिबन्मरू पापङ्जाप नोत्पनि ९० सापिपृतंपद्मंपती कटाक्षविक्षेपदक्षचक्षुःसं
रदास्पासमंच किंचि ह्दतत्सांगादन्यतः कन्या ९१ तत्मार्यदत्तदृष्टिः प्रास्थितयावन्नतोनृपतोपत्तः सादास्पमागात्तावत ९२ उ
गतांक्ष्लत्तकुसुमधरा ९२ तद्यप्रदायतस्मै जगौवयायामरस्तटेदृष्टा निजचित्तमिवतयेदं प्रेषितमस्तिशालाउलं ९३
प्रोक्तंचतयाऽयंदासी सुभगः पित्रमत्रिमंदिरात्तयाः मदिरैतिमकलस्तुचितं तत्रामच्छप्रलोत्तवं ९४ एसांप्रांगमंजदत्तया
सदनंसचिवस्य नागदत्तस्य ज्ञस्तुत्तस्यो सापित मतिविचिरमिलितमिष्टमिव ९५ प्रदिक्कोस्त्रिवोक्तैसो सुभगःश्रीकांत

याहपतिश्रुत्वा ज्योत्स्नेतियपोदासी लालंसचिवोपितं प्रत्तवत् ८६ दोषात्प्रेचनित्य राजकुलेधीमखः कुमारं तं
उत्ता०टी० स्त्वपापितर्मधीदिति रूपतस्त्वतरणिमिव बाले ८७ आतिथ्यमिदं क्रियात तवोतिधरितिव दत्त्वघस्मापः तस्मैददौसु
२३७ तां ता सुद्धवाहश्चदाकुमारापि ८८ अज्ञातकुलस्यैका किंनोपिदत्तामिमकथंपित्रा इत्यन्यदारहसितां रमयन्नु
पश्चच्चरपतिसुतः ८९ सावादीज्जनकोस्म वसंतपुरराजजाबरसेनसुतः उन्मूलितस्वराज्यो ज्ञातिभिरागादिमां पल्लीं
९० तिलाञ्चविक्षयवशागान्ऽवत्यानसबल वाहनस्त्विष्ठ न्र्यामादिलुंटनैःस्वभुक्तिं परिवृदं ताततः १ तनय
चतुष्कस्योपरि पितुरिहवसतःसुतास्यऽहंज्ञातादे व्यां श्रीमत्यास्तु रत्नवतीचुतास मरुवत्पुष्प्यां २ मां प्रति
यौवनोच्चावदतपितामम स्वपाद्विषोनिखिलाःतदि हस्वा वीरस्यवरं निवेदयोमेमतो लीहं ३ परयामपरिखि
अमि० लानूपंपा स्वतोवृद्धेस्थितासरस्तीरे व्यांचप्राप्यसुरतस्य म वंशप्रापश्चुरत्रएपे ४ इतिकिंचिदनाहृत्य पिता
स्यपहेतुसमीताततेनउदितस्त्वपतिसुदिनछिक्रीडतय रमिंचपल्लः ५ पल्लीशःसोन्येद्युः ग्रामंदंतुंजगामसैन्य
युतः तिनसहतत्पन्नूरपि गत्वाजसरस्तटेतस्थौ ६ ग्रामंघलुंठ्यमात्यं पपातवरभत्तुरूपेत्यत क्रमयोः आलंब्यच
तत्कंठं विलग्नकंठं रुरोददौषिः ७ वृत्तान्तमजानन्वत्ते रत्नवतीसादैरघाख्यात्स्य दृष्टावरधनुरूच्चे स्वहन्नमितिगजर
ईर्ष्यतिः ८ गुरुक्रान्तदावदाध स्वामीलोखितोदमक्सर किंचिदपश्यतकुलं मेत्रदलभ्राम्तनजत स्वैव ९ वलित २३७
श्रुदीर्घभुजाषे सदाय्यधिर्दनदा...ल्पत्निसत्नाघेतघोहं हंसःकाकिरिवकृवरैः १० कुवलदवइतितिः हृष्ट्वा

सुवपुंदत्वेजीवितमाटमदत्ताछिन्नेरक्तदव्याघोरजध इति ११ दर्शयतंदेशमधे तत्क्रोधात्प्रविशन्नातादत्तात्
चेद्दरीन पश्चमत्य व्यक्षंपलायवन्तान्तसंज्ञा १२ स्वभुत्स्वरुपरिव्राजक रत्नाटिकोत्तनोऽच्छिपं द्विवे तस्याःपत्ता
चतोमत त्वेष्ठस्यक्तोस्मिहतइतितिः १३ तत्रचगतत्रहरं रुद्राकुटिकांस्वयुदर्शमत्तः ग्राममक्रमपितितोह कंचिद
प्रवेषपरिव्राज १४ सोपुंवदद्ऽवनतंमा वसुन्त्रागाक्तोस्मितवपितुर्मित्रं तत्रविवरधनोर्व ज्ञात्वात्विचलदऽऽइति १५
विस्मयपतस्यविश्वा वदातौरुद्वतामहमेवोच इःस्वापिष्ट ःसततः पश्चात्परत्नमित्सत्व १६ दमधतदाजउत्साह दीर्घ
ःभ्रातईदर्शाबमेकं तांसत्रंगांसुरंगां उरगपदानिच सु रक्षस्पाः १७ नष्टोसुवांधउधिया ज्ञात्वाकुपितस्ततो
हपत्रासि इत्यात्रामस्ववारान् धुप्पत्रियदन्तात पि पी त १८ नाष्टाधनुरितिजननी तवाक्षिपतश्वपच
पाटकदीर्घः सानरकावासइवा तुलवतिनवधाः च तुराः १९ तेनोदंतातात्विहीखोपुश्चिज्जायमानदुःख।
त्वौ वहन्नुंव्यसनाख्य जननीकांपील्यनगरमगा २० त वचकपालिरूपं कृत्वात्स्वपश्चुपाटकेपटात् तस्मिन्नुच्च
मशानिदधं लोकेःघुष्टोक्त वेदिवं २१ मातंगीविद्यायाःसाधनविधिरयमितित्रमामयत्र तत्रैवमंटनुमित्री मंकार्षमार
त्राकणमां २२ कुमारतलिवादनमसौ क्वोंडित्यमलावनीमुतसुहात्त्र इत्यन्यदाचजननी मातात्वमारक्षक
मुरवन २३ उटिकायु तपपरदित मातरदामाचलिंगामलिगम्य तद्द्रूणान्स्मान्नुतिनिष्क्रमाकापवर्त्रिरिव २
४ आरक्ष... यात्र मत्वाचितां प्रतांत लाहपतिः तांमस्कर्तुंविप्री झूपानघतेपित्रोनेयुः २५ संप्रति संस्कार

उत्ता० ऽस्याः कृतेमदाच्छलात् प्रभावानदतां रूपतेश्चातुदितास्त मत्वाप्यागतमगृहीताः २६ आरक्तं चावाचं सादाय्ये
२३५ वेक्रतापितदऽस्तेष्याः कणापनलदाणवतामेत्रमद्देसाधय्या मुकं २७ तस्तुतिपत्त्रेनसमं तेनसमादाय्यायमद्द
मंवा गवाक्षंरपिस्वन सुकमंडलमालिखदेलात् २८ श्रुत्वंविधिंचकं वि हिक्ष यदातुं वलिंतुस्तुराणा त्रेष्यारक्ष्
गुटिका मार्पयमपरामदंमातुः २९ अथतत्क्षणमेवतस्या वपगतनिडवलम्भसंज्ञासा आवद्यस्वंतामथ निवार्यरू
दतीत्तोवलयं ३० मुक्ताकद्वयामेतातसुहृद्देवशामीव स्मनितां वामवेष्टुं चाम्य निदागमेलाग्यापागन ३१ नू
घवयाभवतं सुरवद्गुःरंवयनतः परंवदतत् तेन तु क्रोवादी स्वंहत्तंवलदानापि ३२ अथकोप्यागः
तोच नाविति तादीर्घरूपलटायामेतुष्मत्तम रू पो किंत परस्तुगदर्शनिपराक्रवात ३३ ईदृशास्
णोतुरूपेषा दशोकापीतितुनिशम्यादं कथयामि वा मेवस्तुवां यथोचितंतत्तुतमात्मदितं ३४ श्राव्य
तिमातत्स्मि कुसुंपातीतावरण्यमध्यन कमयोगाके रंगावी सूर्योपवनमुपागाता ३५ तत्रपणीकृतलक्
चरणास्तुधरणामपुरुषतांधतिनाः भुदिलसागरदत्ता लिधयोः शास्तापिताङ्किनवं ३६ तत्रवस्तुदिनचरणा सुधे
नजात्यपिक्रकुटन्यस्मिन् तामवरधूत्तरसम उमासद्गःसागरमदोवक्र ३७ जात्यापिकुक्कुटोस्मि नयस्तवसा
गराऽस्तुनापिकथं तद्यदिवदमितदादं विलोकयाम्येतमादाय ३८ सापकुणोजातत्वं प्रमद्यमपिसद्यपवपारा २३५
दंमानापगामावषयति मामंतर्नभूतापगमः ३९ वरधत्तुरवतपरपात् ददर्शीतवरणायोरयः स्वीः तत्कुशात

क्रतमुपत्वतु द्विलइतिप्रोत्त ४० यदिमस्वदननवदस्यसि लक्षार्धतवतदापदास्पदं तानस्तक्रोवरधत् स्फुवत
द्वदसितपत्तव ४१ स्वचीः कल्पामत न स्तमागरकुकुटेनापिजितवान् अपस्तविकंचतुद्विल क्रकुटमपरोद्
तमजैषीत् ४२ तुष्टोवसमारस्ता वातायरक्षतमंदिरमनेषीत् स्वयद्दश्वतद्दत्तावपितस्तु तुरुचितलीलाविः ४
३ भुदिलदासमप्तत्रा गतोऽन्यदावरधत्तुरहसिनीवा प्रोच्चयत्तवकथितं लक्षार्धतु द्विलेनतदा ४४ तस्मानेतेना
स्रो हारःप्रयिताप्तिचभरसुतमूल्यः इत्वेवोक्यकरंड द सूच्चयघागतसामात् ४५ वरधत्तुरपिगत्वात वित्वक्
निखिलंकरंडसुद्याट्य मौक्तिकरुचिविजितसितरुचि मं दीदृशाक्षूपस्तुविहार ४६ हारेहारिणितत्रा वलंव
तंलेखमात्मनामांकं दृष्ट्वाटपत्तःसुहृदं कस्मा स्रो ले खइत्युचे ४७ कोवेत्तिकस्यचिदयं वसमना
स्मत्वावधवातावी तेनेसुदितेप्माटो स्तुकोलक्ष्मूपत् झी तुं ४८ लेखंतमथोवरधत्तु रुन्मुद्रयति स्मनलिनमि
वस्तरणिः आर्यामेकांलिखितां तत्रददर्शालिपंक्तिमिव। ४९ साप्तवयं यद्यपिजातापीतेसा जननसंयोगज
नितयातनयामवहिरवनतीतथापिमानयितुमभिलपति ५० तावार्धोऽस्यापाद्यःक्वमित्यथवरधत्तो विचिंतयति
अगाद्वितीयदिवसे तदंतिकतापसीवसा ५१ आशीर्वादंदत्वा कित्वाक्तु सुमास्ताताविशि रमितत्याः नीत्वान्याताव
रधत्तु निगद्यकिंचिन्नमाप्रियायो ५२ व्यागतमथसुहृदप्य तुवःप्रोच्चनयाकिमुक्तमितिसोवदत् याचदस्या प्रतिले
खंप्राच्याले खस. ५३ श्री... दत्तनाम्ना क्रितोस्पस्मालेखइतिवदवंमे कोवस्तदत्तइतिमाम याभुक्तेतिक्रनरंवदत् ५

उत्ना० १। २३५

४ अथास्ति श्रेष्ठिसुता रत्नवती नाम सुंदरी रत्नं आबाल्यादपि सा मया दुरंका प्राणतालगं ५५ तामन्यदा विमनस्कं द्र
ष्ट्वा गवाक्षे दतिकमवोचं काति चिंतितितो मामिति तत्परिजनो वादीत् ५६ अस्मादिदिमे तस्य स्वयंसि दिना निज जिरे
मातः अथ दृष्टा साकुं नरपिं जनेन किमपि क्रियायावत् ५७ अवदत्तावतस्याः प्रियंगुलतिका ह्ययाप्रियवयस्या नहि
वक्तिलज्जयालो तदहं तव चिमातरिदं ५८ ग्रामे बुद्धिलनाम्नः सागरनाम्नश्च तामुत्तरेण श्रमणप्रवनगातोके कु
मारस्तत्र मतम्मपश्यत् ५९ इत्त्रयत्कृत्तोसो तायतिक स्मितस्मरव्यथाक्रांता निश्चित्यतामवोचं महावेश्रूदिम
वश्ये ६० अथ कथमपि सापृच्छि मातर्यास्त्वं प्रियंगुलते यो कः सब्रह्मदत्तनामा पतिर्निश्चान्मितदामरणे ६१ प
टयिष्यत्तव कामित मित्यथु तिंमाकथावृथावात्सं त त इतिमायोदितासा किंचित् स्मृहेति नुतस्थे ६२ ला
व्यखिल्लमीदितमे मातर्दत्त्याइवश्रमादाय नस्मेशाप यि अमदस्वदपि क्रियताश्रूपायोयं ६३ क्रिडाकरंडम
ध्ये दारमसंयुतमतनालखन प्रेषयतस्मै क्षिप्रं व्यपदे शाद्बुद्धिलग्रामः ६४ तन्नामादत्तसद्रे लोस्यति सघोत्य
पाउलातिनवा लक्षाईहक्कमत्त तस्तह दो बुद्धिलेन तदा ६५ मोच्येतितया दत्तो द्वारेले खइदामहम्मेन इहितो
मयागातदति तस्यतिलेखोप्यर्तामधुना ६६ गाक्रातिवसुधीमाव त्यतिलखमया पितिअयायो ज्ञायीतत्र बालखे
लिखितासोवर्त्तिस्वामिन् ६७ उचित्त्वादरश्चतुना सुहृदाक्ताब्रह्मदत्तनामापि श्लीरत्नं रत्नवती मित्रतिमाविंदइ
वकमलं ६८ आवतिमित्रवचनेनातहृष्टत्स्त्रमरत्नकुकेः आत्मकुराकलतया दृष्टकुरागत्यतं प्रोत्त ६९ अत्रावाप्तः वि
२३५

८ प्रविमारीर्घपासंति नितश्रुमपाः तद्वचनादथालो हृष्पाणपितञ्चुपक्रमं जहाति ७० तत्किंकर्तव्यमिति ध्यायं तोसा
गरावनिमृहति क्षिप्रा कुसापनिधिव डविरव्यपरं अधवविशात् ७१ शितिर्यमिद्धतो तोरथमोत्ताय्यकमपि पंपाते
नीवासागरदात्ता चवालवाष्पायिताक्षियुगः ७२ तावथश्चरः प्रयातो शाम्राश्च रथस्थितावानवनितां ददशाअरियतीव
ला किंवालग्नेतिजल्पंती ७३ कावावांवेस्मिवकथ मितिपृष्टा च पश्चावा श्रियामीदिदधनश्वरः ७४ अष्टानां तनय
ना सापर्यतंतमानंदनात्त्ववंप्राप्ताचयोवनेना पश्यंक चित्वमावादीत धनसंचयाक्षिनाथ इदरदवर ७५ स्थित
मस्मिन्नुद्यान तदर्थमाराधयंततातयर्ज्ञ मापि क्षित क्या उष्टः प्रत्यक्षीत्त्वयमामवदत् ७६ श्रीब्रह्मदत्तनामा
चक्रीव क्रोतवप्रियोभावी स्वामिन् समकथं ज्ञेया म ये तिष्टष्ठः सब्भुनस्थ्ये ७७ यः सागरबुद्धिलयो राया
स्पतिकक्कुटाहवमसखा विश्वमनोहररूपः श्रीव श्री सर्वयाज्ञयः ७८ सचमचित्यसमीप प्रथमं
दृन्पतोगच्छत् इतिपक्षगिराम्मामिन् जानामिश्रामहंति यतं ७९ तन्नेमनइवरथमत्त मोरोदविलाकुतेतायत्स्वदि
तः रथमारूह्य समित्रः क्रगमप्रमितितां जगोत्रपत्नेः ८० सारव्यनमाधश्रुरमम वमतिपिश्चाधनावदाक्षी सदिकवीश्र
तिपतिं श्वशुरांतत्रगमप्रमितः ८१ इतिरत्नवतीवदनात् सुहृदा सहितनवा हयन्नवाहात् प्रापाटवीं कुमारः कोशांबीसि
पयसुत्रंघ्य ८२ तत्रसुकंटककंटक संज्ञौ चौराधिपौ प्रबलसैन्यौ तेरूधत्तुरपदर्षुं रथादिति विस्थाग्रव
र्षितौ ८३ चापमुपादायततः प्रहरत्सुपनेरनः शरप्रकरैः तद्द्वसुबलमनाशय दहपतिस्त्मसह्वोसुतारः ८४ त

उत्ता॰ मघास्वमर्पितवस्तुतं श्रोता सिरएणनतड घवित्र स्वपि दिरूणं ततः स्मां ध्याशात सदरन्नवत्याद्वार ५५ कृताते
२५० [illegible] त्वद्याउ
ग ५५ ज्ञातस्त्रिकोतटितं आप्याति छन्नदयाः स्वयं श्रोताः तत्रवजागरितोना पवयस्तुह्वदेशावद्यपत्नः ५६ लावी
जलायगतइति सुकुमकुरजाघयकुमारस्त्र तत्राणप्रतिवृत्न सहूचततीवदनरव ५७ व्याकुलचेताः गत
तो बाष्पजलाविलदृशा दिशः पश्यन् स्कान्धकुमपश्य तेमदनवदनंनरेंद्रसूतः ५८ हृदंस्त्वतइति जल्प प्राता
ऽपतन्महीतारसोकमाणा अधिगतमंज्ञस्तुत्नइंस ल पश्कुलाशिमितेति ५९ तमसोरवड नवती प्रलोम
रवाजायतेनदिशूतास्वतस्मादमंगल सूचितं वा चा पितोकर्तुं ६० नूतमवहूपिवा वकायीयेवस
हिंगतोलावी स्नानगतास्तुत्त्वहि तमनरिःक्वारपि ष्या मः ६१ प्रमिद्गतनेस्वांत्र तोविरस्तुचितं यमोपव
नकल्पे जतितजिरासभरगा सुदन्नगाद्यतोव्यथः ६ २ उल्लंघ्यानुह्नंध्या मपितामटवीयायोस्मगाधक्रांता साम
ग्रां पत्तवतति मतीत्यामाशंसुसुस्तुरिव ६३ तत्र्यामस्मतोस्त्रा ग्रामपतिः छिन्नपतं रुचिरस्तूपे सुरूपोत्तमाय
मितिहृदि निरलोपीऽहमनिपीक्ष ६४ किंतृशाध्वदिमइवा सीत्यघातनोदिताव दन्नपत्नः शोरैः सहकर्वन्न
मा मगादयस्पोममहापि ६५ तस्यप्रस्त्रिमधुना नाप्यतमारूघानुसुष्ठं ततइत्फहरायामा धिपाःदेवीतामव २५०
जगादे ६६ आगत्यचेवमवदहने त्रमस्तुजोनदा ६७ दर्शिमया किंतु नारोसोप्राप्तः प्रहारपतितोरुधिरलिप्तः

६७ श्रुत्वेति दत्तोवरधनुरे वमस्मितिलोलवकृशोव्ययः रविरयस्वाडिमागाँवहुः रवरहुमसदहव ६८ ग्रामतु
ल्पिघनिद्वा ग्राम नापतत्रमलिह्नुवाबरवः तांस्तुवतेजकुमार स्नातास्तुवस्तअनास्तुष्टः ६९ द्वद्वाघग्रामपति
चलितःसोगाक्रामणराजगृहे रत्नवतीच वास्तुच तत्रा स्थितएस्माविमाघ ७० प्रविशन्नस्वयंचनगरे मदनावा +न+
स्थितस्तुवत्याह रूपत्नर्दद्शीतअपि सविलाममवाचतामिति ते १ सस्नेहमपिजनंत्य त्वकागास्त्वं तदातडचि
तंकि सोवादी कःत्रियेस जनः कदाचांतजमेहंत २ ए हिप्रसीद विष्टरेमाश्रयविश्राम्यविश्रमहेशानः ताल
रमधेतिकथित विवृशातातद्ब्रमनिक्रमा रः र स्नाना श नादिनकिं कृत्वातितस्याविष्टरगतस्य इत्यूचतुरिर
त्तरात विताद्याक्लास्तिरजतगिरिः ४ शिवमंदि र मि तिनगरे विराजाततस्पदक्षिणश्रेण्या तत्रच
पोह्नल्नुशिखः शियाच विघ्नविख्यातस्य ५ नाद्या नम त्राख्यसुतातुजतयोःप्राणवल्लतेभ्यो अत्रव
स्थवल्लतांवा कुसमणरवंडाविवाररवाख्य ६ निजसिाथ कृहिमस्त्रुः सुहृदाऽग्निशिखनसदस्तजन्नागाष्टी त्र
जतोऽष्टापदमऽमरात्र वदर्श्रीगगनेन्यदाततः ७ नेत्रतातजिनेंद्र नावास्तुहृदंचतुसदादाय अष्टापदमोलिस्थ
स्वित्यात्समगाद्विमानस्थः ८ तत्रचजिनीः प्रतिमाः प्रद क्षिणीकृत्यविधिवदलम्व्यं अत्रेमामसेमानवस्त्री वितादर्थमर
णमयाः सवीः ९ चैत्यास्त्रवनिर्गतौहा चारणश्रमिनावश्याकदृशाथः प्रक्रमाद्यम्य श्रुत्सुम धर्मकथावयमश्रुत
कल्पा १० अथपप्रच्छाग्निशिखः कोह्यनयोः कन्ययोः प्रियोतावी तोज्ञानिनावद दंता स्मादरमनुयोर्हनिष्य

उत्रा०प्र
२४२

तिय: २१ वचनेनतेनतातोऽम्बा निजगाद हि तनंदिन करवत् आवामपि विरम्या तदिक्षवद्रावजिज ताते २२ अधुनैव दशानायां संसारासारतास्तुलाऽस्माभिः तद्विषयसुखलवे विघ्ननपथीनमस्माकं २३ श्रावत्नी बहिःसादर रक्षाये तत्वत्वयानिशमावो सक्रंऽत्यादेकतोदनु भगवतीपुष्पचूलसुता २४ तद्रूपापहृतमना स्ततस्मततज्जितमपार हरजड धीः नातजोऽस्महमानो विद्यासाधयितुमाममच्च २५ यदल्ततत:परंत चूर्येयमेवविश्वसकालमपि अक्षारव्यत भगवती तदाववो:सादरविनाशं २६ लोकंचव्यापति नोऽस्माकंधर्मानुरागमध्दुरवाक्येशाकरविद्यावास्या।
ज्ञात्वाऽस्महृत्नमिमिचजमो २७ स्मरतं भुवागुरुगिर र्" मिद्वागतं बलदत्तमवहृत्तुतं तद्विजाउच्छिद्विघटात्" ज्ञातिचक्षोयावरेखव २८ तच्चीकृतमावाल्या राल स्य व स्थानसाउसितालउं प्राचीचलततब्बू हिवावासन्य तोगत्वान् २९ नागाख्तंतवयदां त्रामबेहुतता व ना नीं लां
३१ अस्मत्सुराणाक्ष्टा दृष्टवुच्चहतहिलावरितं भगव तीवत्पाणा कृत्यकृताथेयजनुरिदंता ३२ गांधर्वविवाहाता दुवाहतअपितातानरिदमुतः रममाणा:सहताल्यातिमेषमिवतानिशांव्यनयत् ३२ स्त्रातव्यंभगवती।
पार्श्वितावस्तुरवंरवलुयुवाल्या यावात्मराज्यानि: स्यादित्युक्त्वाचतवासृजत् ३३ उमित्युक्त्वागतल्या स्नायास्तिरोत्वहृत्वादितस्सकले स्त्रवतीमवेक्ष्य ततायययावाश्रमेनृपस्नः ३४ तत्र्यचतांसाऽपश्यन् त्वरामकमहृत्वदितिस्थिताकारं २४२
दृष्टाकापीहवशा वयागतदितद्यवाप्रवरा ३५ ततश्चकिरंत्ववती क्वातब्बसमीतिसादरंष्टष्ट:उमित्यवदत्नृपत्वस
×चिरमावंमंत्रते त्वांतेनत ललितमिलित्वा ३७ तदनुदनुजमनुजामरजेतानेताक्नोसमेतास्या इतिष्ट:याविद्या देव्यावनादिदैवोवं ×३०८

तःसमुदितःश्रुतःप्राप्त ३६ साक्षदती सोदृष्टा कार्यंकिंरोदिषीतिचमयोक्ता किंचिदवोचतयाव त्रावदज्ञाताम्ब दिदिवी ३७ गवाचपिच्छायानृपपुत्रस्यान्ततःमसुदितस्तोम्बहृष्टेऽनयश्वेतं वऽविंदतांविषयत्नपिनो ३८ अघापि श्रुतमत्य निमिलितस्त्वमितिक्रवत्नृपसुतेस: निात्यधनावदयादितेदृष्टासापिवक्रुसुसाद ३९ सोऽत्रवमधृ नव ती व्यवाहयत्नृपसुतासहाश्रेष्ठी स्तकार्यमन्यदावर धनाकृपाक्तंसनृपतिसुत: ३० सुष्ठवावेशावशा हि जिभुक्तवेक्तुलाजनमंदृष्टा तत्रागत्यावादी दृश्यन्तु रितिविप्राविषधरः ३१ यदिसदत्ताऽदतमिद साक्षात् हरधानार्लवतित्वतं तद्राकण्येकुमार स्समेत्यम मं गाबद्दिर्गिहात् ३२ तेचप्रविलाक्यदृष्टं परिरत्याने दबाष्यतलश्टरेः स्नपयनिवागदात नीत्रापश्च त हा नी ३३ सावादीत्वयितुप्त दुर्मतरस्बनतस्क रणतदा इक्षुणादतोवमपतं त्वुच्यतरधर्मंचगाहतात :३ ४
तिभुवानतिष्ठुदस्सुभ मी
नश्वांतर्जलतमगणाता: श्वेतर्दितस्थरत्नक मापयामंतमतिक्रञ्चात् ३६ यामपतत्वृहानीं ज्ञात्वाचागमिदक्र मागादं वांचाद्राक्षंदिष्ट्या सुखमिसिविदितार्थकरं ३६ अपत्नफ्तेतोवादी हितात्सुरूपकारमवमावास्या स्त्रात
×न८ वयेऽपश्या दस्वंस्वामिवक्रियकाले ३७ याडुर्तवानापायंखितयतोरितितायारघानेफः रममाणाखिललोकामप्रजव: प्रवहाततत्र ३८ हिरदस्तदाक्रमत: स्तंस्तंक्राऽपद्येशैलातृपतः निरगात्त्रासितलोक स्ततस्तत्वयानन्त

तुबलः ३९ ब्यालस्तु कतीकोपि निर्तबवस्तो जलारसंदगाति त्वयात्वमानवस्तुषं वीस्याधस्वन्द हीतुंडाकुः ४०
उत्तरा॰ धीरःकोपि धराया यद्यस्तितदसपात्र मांसद्यः स्यतोरिवमत्तेत्रा दस्मादिहितमातदाकंद तथा ४१ तस्मात्शरणार्थिन्या विन
२४२ पंत्यामितकिंदीनवदनाया हाहारवं बकुर्वति उच्चैतन्यरिजनेचलदवो ४२ तत्कुणमित्यबसा गजोगजंदकयावन्न
वोचैः स्थापितसंत्यक्ता दधावतं प्रतिकृपापरुषः ४३ भ्रामं श्रक्षिपदयो नरीयं तमसुराब्रह्मनंदनस्तंच तत्र प
दन्तुमेवनन मारा दंहतदन्तोद्भिः ४४ कुचनक्रमोक्तश कविस्तचवशीकृत्यहस्तिनंसद्यः स्नालबंधनीवा कु
तस्तुतिर्जयजयेतिजनैः ४५ तत्रागतोपस्तप सं त नेजस्थवीक्ष्यविस्मितवान् कोयंबनोरविस्तृत हरिः
राजाविचित्रावहवत ४६ तद्वृत्तिपरिव्येन सत्र व त्वा निवेदितेदृपतिः सोस्यबमाष्ठातास्ता दिक्रन्निय
इवदत्तवांस्तस्मि ४७ तांपरिणीयस्तुहृत्ते श्चालवस व त्तव्रपतस्मस्तुरख तंचान्यदकृजैरतीभामत्यकाचिज्ज
गादिवं ४८ विश्रवणाख्याविश्रवण देवप्रसंपत्सुरेत्रवम तीत्यः वाहीः श्रीरिवतस्य श्रीमत्याह्वास्तिवरतनया ध
९ मात्वयदा मूढत्वा दंमात्वितवतातदासमीक्ष्यवां चित्रलिखिताद्वहषद्रु लिखितवात्त्ववादकमनाः ५० कथमपि
चपरिज्ञातनना नीतामद्यतिनलाजनंकृतात न्त्वपितित नवक्रीडति परपतिवल्लभंयविद्धं ५१ इष्टाधमत्याधान्या सा
प्रोवाचयनरक्षितास्मिगजात् महिन रमणीनेरमणो यदिमेस्यास्यात्तदामरणं ५२ तज्ज्ञापितोपतस्या स्नातोमांपादि २४२
णो नवप्रमीए तद्दरविषयधा वाला उक्तयामन्मधाद्दपिता ५३ नामपिततः कुमारः परिणिन्यस्माशवंशुले दिवसे वरध

नुरपिमंदाक्ता सुदुवादस्तुतुहिससचिवस्सुता ५४ अथतो तत्रवसंतो धवितोदध्यं युणोरंजायतां वाणा स्त्रीप्रतित
तः सामाद्वि प्रास्त्रिधातांच ५५ आयांतं ब्रह्मसुतं श्रावावाणास्त्रीपतिः कटकः आत्यत्मोक्षवंनिज यहा नय
द्रुसराजमिव ५६ निजततयांकटकवती चतुरंगां कटकं ब्रह्मकटकः प्रकटं विसं कटमदा इतंचतस्मिसुदित
स्वताः ५७ अथतदूताहृता धनुसचिवकणेरुदत्तचं पेशाः लगदनंदसिंहा दयः परस्याय सुत्तीपाः ५८ वरधनुस
घसेनान्य कृत्वातिः परिदृतो हृपैरेणवः प्रतिकापिल्यप्रा स्थित दीर्घदीपी यैतनेतु ५९ दीर्घपहितोद्भतो धाग
त्वेवं जगाद्ककटकादीन् दीर्घेण सममसख्यं त्यक्तंयुक्तं न वः प्राच्यं ६० तेप्राहुर्ब्रह्मसुताः पंचवयस्याः पुरात
नामवयं ब्रह्मणि तु मतेस्वर्गे मित्री प्रागदीर्घणव ज त्रि ६१ यैर्ब्रह्मणापितुआत्त राज्यचत्वात्तुमर्पितदीर्घ
स्तिरमकृतकर्मविरामः सदतिष्ठति तान्यज्ञोपि दिं त त ६२ तज्ज्ञावदीर्घं प्रदेह्या सोब्रह्मसूनुस्ततोनृप य
स्त्रियासवांजिसम्ज्ञा इत्युत्प्राप्यतितमसंदज्ञ ६३ कांपी ल्यमथप्राप्य ब्रह्मसुतो नवरनप्रयाणैर्डोग्न सोन्वितराधं
परिता नीस्तेनीरधिरिवद्वीपं ६४ तुलनीत दाविरक्ता गत्वा रश्मी प्रवर्त्तिनी पार्श्वं प्रवृज्यतपस्सी व विधायनिर्वृतिम
गात्कमतः ६५ दीर्घोपिउराविरगा दुर्गायमिवलंब्य साहसंसबलः युद्धततः प्रवद्दते परस्परं सैन्ययोरुग्रयाः ६
६ तेचप्रस्फुरत्कुमारः स्वयमागाद्दायक्षुत्रदुधितताराधं: प्राज्यबलोतिचमिथः शास्त्रैः शस्त्राणि चिच्छिदत्तुः ६७ ब्रह्मसुत
स्याथकार तदायपोचक्रमर्क इवनतमः सऊतनद्रुमफलमिव दीर्घशिरोपातयत्प्रकृष्टा ६८ जयतादयसुदयदाया

जयमघब्रह्मसुतो बालननिजबलसुदीस्यदीर्घनृपः त्याहुमदीकतगर्ज्जन घनस्वमुंचेनशरमारं ६९ ×३२×

उत्ता॰वृ॰
२४३

द्वादशश्चक्रीति वादिता देवाः तस्मिन्समीक्ष्य महर्द्धिं तदा बभुः समवसरण इव ४७ ततोऽन्तःपिते वर्द्धोवंदितिरिवज
यजयेति वचनपरैः सोऽस्त्वमविशच्चक्री कांपील्यं त्रिदिवमिव मघवा पुष्पवतीप्रमुखपरिणीताः पत्नीः राजाययत्तत
:सकलाः स नरनाहस्त्वाखिलमसाधयल्लबलबलकलितः ४९ तस्याथ प्रपिनिखिलि रत्निषेको द्वादशाब्दिको विद
धे साधयामयसमयं समयमिव समं भरतखिलमनु ५० अन्यदा कुर्वं स्फीतं संगीतं तस्यैव ततः शास्य कुतचित्र
पुष्पचित्रं दत्ता कुसुमकंडुकं दासी ५१ तं प्रेक्ष्य चक्रवर्त्ती दृष्टः कापीदृशा मयपूर्वतः ऊहापोहं स्मृत्वा पंचलवान्नू
बितान्यपतत् ५२ संभ्रांतैः सामंतैः सिक्तश्चंदनैर सि गतः स्वास्थ्यं सौधर्मे द्वादृशमेदं कंडुकमीक्षामिति
सञ्जज्ञाय ५३ पूर्वभवभ्रातरम कथमहं प्र म ल नीतिचिंतयंश्चक्री तज्ज्ञानमस्तचक्रे सार्द्धश्लोकं स्व
विश्लोकः ५४ तथाहि दासादसभे आसि मिश्राका लिं जरेनगे हंसा मयंगतीराए सोवागा कासिभूमिए १
देवायादेवलोगंमि आसि अम्हे महिड्ढिआ इमा णो छट्ठिया जाई अन्नमन्नेण जा विणा २
द्वितीयं श्लोकं तस्मिन्ददामि राज्यार्द्धं इति चाघोषयत्
:पुरः खिलप्रतिदिनं चक्री ५५ राज्यार्द्धेच्छाकृते श्लोकं सार्द्धं जनोऽखिलाः कांठ इति बालवृद्धकष्ठ इच्छिन्दपदैः ×हि×
स्पष्टोऽकं ५६ इतश्च जीवश्चित्रस्य महेभ्य नंदनः पुरिमताल संज्ञपुरे जातिस्मरणाद्दृष्ट्वा पूर्वभवानाददे दीक्षां प
ग्रामादिषु विहरंस्तत्र सदलं श्लोकं निशम्य लोकस्य धारण वर्णवबोधन तदेसकांपील्यनगरमगात् पुरतश्चारामे
संस्थितः स साधुस्तं सार्द्धश्लोकं श्रुत्वा रघट्टिक उच्चैरुवादीत् ५८ इमा णो छट्ठिया जाई अन्नमन्नेण जा विणा ३
२४३
×५×
×नाम्नाम नो राम ×२

तिर्तिनोक्तमधीत्या रघट्टिकः श्लोकपूर्त्तिमदलं तत् गत्वा मपदितृपाग्रे श्लोकस्यागलमब्रवीत्स कालं ५९ स्नेहावे
शा न्मूर्च्छी गतस्ततोपतदिलापतिरिलायां तच्च प्रेक्ष्यासनस्थाऽशनिपातमिवाक्षुब्धतत्परिषत् ६० जाते ह्यतीद
शा तं शल्ता गिरिशस्पतिपरिजनः क्रोधात् नमःपारघट्टिकं मुखरं ताड्यत् पाणिघाताद्यैः ६१ न मयायमहूरित
तो मामा ताडयत ह्ययमितिविलपन् मुक्तः सकोमसपूरक इति पृष्ठश्चाब्रवीदेवं ६२ श्लोकमहस्परयदपरं मुनिर्मिद
घट्टनिकटस्थमिष्टं पापमस्कंभमसनं मुधियं राज्यस्पृहा यदिलः ६३ अथ चंदनरसमुरैः संसिक्तोऽथ कांचेतनश्च
क्री विज्ञातमुनिवरागम इत्नस्नेहोल्लसच्चितः ६४ । द्वारघट्टिकाय मुक्तं बहुपारितोषिकंसद्यः सांतःपुर
परिवारः सोत्कंठो गात्रतद्यानं ६५ मुक्तं नवा च तं मुनिवरं बाष्पजलाप्लुतविलोचनश्चक्री निषसा
ह्ययधास्थानं प्राच्यभेदाधिकस्नेहः ३५०० इत्थं तक्षिस्त्र संस्तुतयोः पूर्ववृत्तांतारव्यानन सुत्रत्रयलावाधः ३ ।
तयोर्मिथः संलापणं भूत्व सिद्धमित्यधुनाऽवशिष्यमाणं तदेवव्याख्यायते तत्र चक्रीयदुक्तवांस्तदुच्छुरस्स रंग सूत्रव
उच्छे नाद चक्रवट्टी महिड्ढीउ बंभदत्तो महायसो भायरं बहुमाणेणं इमं वयणमब्बवी चक्रवर्त्ती महर्द्धिको ब्रह्मदत्तो
महायशाः भ्रातरं पूर्वभवसोदरं बहुमानेन मानसप्रतिबंधेन इदं वक्ष्यमाणं वचनमब्रवीत् ४ तद्यथा आसिमो भा
यरा दोवि अन्नमन्नवसाणुगा अन्नमन्नमणुरत्ता अन्नमन्नमहिएसिणो आसि मो त्ति अभूव त्वावां भ्रातराहावपि अन्योन्यं
परस्परं वसाणुगत्ति वशाश्चायत्ततां अनुगच्छतौ ताव गन्यान्यवशानुगौ अन्यान्यवशावर्तिनावित्यर्थः तथा अन्योन्यम

×इदञ्चध्यानद्वहिंमिमाश्रित्यश्री उत्तराध्ययननिर्युक्तौ कश्चिद्विशेषाख्यपते मतुनतत्र वावधार्य ×३०६

उत्ता॰
२४४
तुरत्नोऽतीवसमृद्धवंतोऽत्यांतंद्दिति पिणो मिथः अन्नातिलाषिणौ उनःपुनरन्यान्यदर्शनं तुल्यचित्रताति
शयख्यापनार्थं सकारस्सर्वत्रालाक्षणिकः ५ केतु उत्तरत्नविशिष्टमावामन्नवेत्याह दासादसणे आसि मिआ कालि
जरनगे हंसा मयगतीरा एसा वाणाकासितृमिप दासादशार्णदेशा पीदावा आसिति अत्त्वम्ये को कालिंजरका लिंज
रनाम्निगिर हंसो मृतगंगातीर श्वपाको चांडालिकान्नी त्वमाकाशूपतिभातजनपाद ६ दिवायदेवलोगंमि आसि
अहेमहिहिआ इमाणो बहिआजाई अन्नमन्नेणजाविणा ७ देवोचदेवलाकासोधर्मीक आसिविअत्तवअहेति
आवामहर्द्धिको नतु किल्बिषिकवादिना निविडो इमा णा त्रिहृयेआव योःपष्टिकाजातिं कीदृशीयत्या दन्न
न्नमन्नेणात्ति अन्योन्येन परस्परेणायाविनाया ५ र स्यरसाहित्यरहितति तावशतिमृत्रचतुष्कार्थः
७ इत्थं चक्रिणोक्ते तदाह कम्मा निआणप्पगडा ३ मराय विचिंतिआ तसिंफलविवागेण विप्पतेग
मुवागया कर्म्माणि ज्ञानावरणादीनि निदानं संभूतिभवगत घनारूपं तेन प्रकृतानि प्रकर्षेण रचितानि निदानप्रक
तानि निदानवशानिबद्धानीत्यर्थः त्वयाराजन्नु विचिंतितानि ताहतुर्त्तध्यानासिध्यात्ननकर्माण्युपितद्योत्यात त
था कर्म्मणां फलं वा सो विपाकस्तत्रभुजनकवलक्षणःफ लविपाकस्तेन विप्रायोगं विरहमुपागता प्राप्तौ अयंता
वः यत्तदावयामन्निषि हनापि निदानं कृतं तस्यफलमतद्यदावापरस्त्त द्यात्ततयोरपि वियोग इति सूत्रार्थः ७ एवंवि २४४
योग हेतुं ज्ञात्वा चक्री पुनः पृच्छति तमाह सच्चसोअप्पगडा कम्मा मए पुरा कडा ते अज्ज परिभुंजामो किंनु चित्तोविसे

* सत्यशौचप्रकटानि ×२

तहा सच्चं सुपशौचात्याग सूयं शौचं च निर्मायमतु सत्यं तासां प्रकटानि ख्यातानि कर्म्माणि अनुष्ठानानि मयापु
राकृतानि यानीति शेषः तान्यद्य अस्मिन् दिने शेषतइव कालोपलक्षणं चितत् परिभुंजामो विपरिभुंजे तदिपाकोपनत
स्त्रीरत्नादिलोगह्यारणावदयेयथाहमितिगम्यात किमितिप्रश्ने इतिवितर्के चित्रोपि चित्रनामापि किं त्वमपि तत्र
तानि तथा परिभुंक्ते अपि उपरिभुंक्ते किं भिक्षुकवाद्भवतः तथा च किं तत्र तानि मया सहोपार्जितानि शुभकर्माणि विफला
नि जातानीत्याशय इति सूत्रार्थः ९ इत्थं चक्रिणोक्ते मुनिराह सव्वं सुचिण्णं सफलं नराणं कडाण कम्माण न
मुक्खु अत्थि अत्थेहिं कामेहिं य उत्तमेहिं आया ममं पुण्ण फ लोववेए सर्वं सुचीर्णं शोभनमनुष्ठितं तपःप्रभृतीति
गम्यते सफलं नराणामुपलक्षणत्वात्सर्वप्राणिनां च किमित्यतः कृतेभ्यः कर्म्मभ्यो वेद्यतया रचितेभ्यः क
र्मभ्यो न मोक्षो मुक्तिरस्ति इत्यतिदिशति निजे पुण्यवशे मि तिभावः प्राकृतत्वात् व्यत्ययः तथा चायं वये
वात्र व्यक्तिवार इत्याह अत्थेहिं द्रव्यैः कामेश्च शब्दादिभिरुत्त मैः प्रधानैरुपलक्षितः सन्नात्मा ममेति ममापि पुण्यफलो ५
पेतत्वादितिशेषः १० तत्र जाणासि संभूय महाणुभागं महिड्ढियं पुण्णफलोववेयं चित्तंपि जाणाहि तहेव रायं इड्ढीजु
ईतस्स विअप्पभूआ जानासि अवबुध्यसे यं सं पृच्छं अत एव पुण्यफलोपेतं चित्रमपि जानीहि तथैव तादृक्षद्धि ममात्मान मि
ति शेषः देसं स्वत पूर्ववत्तावसंस्त्ततानिधनमहानुत्तमं इदन्माहात्म्यमहर्द्धिकं च अत्र वृत्तिपदावाप्यासातिशायप्रक्षामेवाह राजा
जन् किमित्यवमत आह ऋद्धिः संपत्स्फातिर्दीप्तिर्ममाप्येवंविधश्चादाविति भावः ११ यदि तवाप्येवंविधसंपदस्तदा

उत्रा.टी.
२५५ कंषेपव्रजितस्त्याह महंअहवावयरणेण्यमहूपा गाहा पुणोअनरसंघमज्झे उछिसुक्कोसीलगुणोववेअं इहहज्जत्थंते
समणोम्हिजाउ महत्थरूपा अनंतगमपर्यायात्मकतयावहर्थसूत्ररूपा वचनेनाप्रवृत्ताबचनाप्रवृत्ता स्वल्पाक्षरस्य
त्यर्थः कासिगीयात इतिगाथामातृदाथीहर्षोतिलिप्सयितेतीसूत्रपद्धतिः अनुलोमिश्रोत्र रक्त रूलेगीता कथिताश्रु
गीताऽनेन श्रोत्रवक्तृकालेव देशनाकार्येति ख्यापितंभवति इत्याहनरसंघमध्ये नवकोणकेऽपिस्मृतिलावः यांगा ×ःशीलगुणो पवेला×५
थांश्रुत्वा तिशाषः लिङ्कवोष्ठनयश्शीलचारित्रगुणोज्ञा नेतात्माशुपतोऽइहजिनप्रवचनेयंतातपत्त्वतिताभवंति
साधुक्कानज्ञाक्त्ववसामयापिश्रुता ततःश्रमणोस्मि अ हंजातानवदुःखदग्धत्वादितिभावइतिसूत्रत्रयार्थः
।२२ एवंमुनिनोक्तेचक्रीस्वसंपदानिमंवयितुमा ह उ च्चोदएमउकाकश्रुबालपवेइआअवसहायर
म्मा इमंगिहंवित्तधणप्पलुअं पसाहिपंचालगुणोववे अं तावादयोमधुःकर्कशराहामधोवत्साविति
पंचपथनाःथामादाःप्रावदितामसवरीकिपुरस्त्रारेमा नीताइत्यर्थःआवसघाश्चाशापालत्वस्रप्रकारास्मारम्मणा
श्याः एते तत्र श्विवचक्रिणः रावतेतव्रबंती तिहृदाः किंचइदंप्रत्यक्षंदृश्यमवस्थितंप्रासादरूपंप्रवृत्तं बहुविचैवि
विधमाश्चर्यकारि वाधनमस्मिन्निति प्रभूतवित्तधनं प्राकृत्वात् वतीपरनिपातः प्रशाधिपालयतप्रभुक्ष्वेतिभावः
पंचालानाम देशास्तस्मिनगुणाइंद्रियोपकारिणो रूपादयस्तैरुपेतमन्वितंपांचालगुणोपेतं अत्रेमावश्यंपांचालग २५५
स× ग्रानिग्रहबन्दूनितानिर्वाण्यस्मिन्निति पंचालानातदाऽतिसमृद्धत्वात्पांचालग्रहणं अन्यथाहितरातप्रियहि

×५×

उर्देगिहं धम्मम्मि उतम्महिं स्राणुपहि चित्रोइसंवयणमुदारहिआ ।तंवृत्तइदंपूर्वस्मिदेवतत्तानुरागनराधिपंकामगुणेषु ××

शिष्टवसु तत्त्वदातहरयवासीत २३ किंचनर्हदिगीयदिश्रवाइयहिं नारीजणाइंपरिवारयंतो भुंजाहिभोगाइइम
इतिरक्तमसरोभ्ररूपबहाअउरकं नहिदिंतियत्यगीतिश्रस्य नृत्तरूक्षमवाद्यादिविश्चनारीजनाउपरिवारयत्परि
वारीकुर्वन्भुंक्ष्वभोगानिमानप्रत्यक्षान् सुत्वात्सर्वत्रलिंगव्यत्ययःहलिस्रोइदत्वयइजतरंगादीन्विहायस्त्रीणा
मेवातिमनतत्स्वीलोभुपत्वात्तस्य तामसिवमात्यंतादृपकवरव्यापनार्थं किमित्येवमतआह मदंगोरायातपति
तातिपवद्याक्रवधरणेतिनृक्रमस्य ताताडुःखामव नमनागपिस्वरवमिति भावइति सूत्रद्वयार्थः २४ एवंचक्रि
णाक्तेमुनिकिंव्यधादित्याह तंपुव्वनाहेणकयाणु रा गंनराधिपंकामगुणेसुगिद्धं धम्मस्सिओ धम्मस्सि
तत्रास्यतिचक्रिणो हितानुपेक्षीहिताकांक्षी चित्र छि व जीवमुनिरिदंवाक्यमुदाहृतवानितिसूत्रार्थः २५ ×वचनं×
तादेवदर्शयति सव्वं विलविअंगीअं सव्वंनट्टंविडंबि अं सव्वेआभरणाभारा सव्वेकामादुहावहा सर्वं विलपि
तंविलपितकल्पं निरर्थकं तथारुदितप्रायंनितत्याच्चगीतंम त्तबालादिगीतवत् सर्वंनृत्तं विडंबितंविडंबनाप्रायंय
क्षाविष्टपीतमत्तद्यगविक्षेपवत् सर्वाण्याभरणानि भाराभारवत्तालाभरूपत्वात् पीतघाटिकस्यचितत्रिस्त्रिस्तुतस्य
ष संपदःदर्पसौंदर्यचातुर्यीपिपाशाणप्रियात्नवत् २ हस्तापसोधमध्यात्रे शिलाप्तत्रकमानय ताभिस्माचत्यदा।
श्रश्रुः स्वयंकृत्यपरायणा २ मदानारमहंमात स्तुहोदुंनहीश्वरी इतिसास्माल्लज्ञात्वा विमर्शीतितत्पतिः त्र द
हस्हापरालीको त्ररमेघाहादाशगा तत्रघाशिक्षयाम्पनो निवंजर्याप्रघाउनः ५ ध्मावितितंहपद्मोलं स्वर्सीनाव।

उत्रा॰टी॰
२४६

श्च सर्वतः तच्च स्वरूपमज्ञानस्यास्वस्याः स्मात्यद्धरार्पयेत् ५ सापि उच्चातमादाय विदाषडंक्षरषणां विस्तुदंतिखर
पेण बाह्यानेवाल्यमिध्यमः ६ ततो न्यदातत्यतिस्वा मित्यप्राज्ञीदयिप्रिय इदंतेषणसुदीहुं तवत्याज्ञाक्यातनवा
घ. सावादीक्रिमियनाव मियतोपि चउगुणान् सुखंस्तुवर्णालंकारा सुइंदे दृश्पदत्तावत् ५ स्मिदचास्मादततः
कांता यंशिलाउत्रकंतदा नवमेहुाहुमोन्नान्तः कंरेणहणामप्यारए स्वर्णीकृतः मण्वासो केवलनधियातस्वा
स्व स्वउवइस्ववाक्रन्या ज्ञात्वेमो नार्यतिद्वदः १० स्वल्य स्यपिस्तुवर्णमपतदद्दो महिमामहान् गिरिवक्क्षुरण्य
स्य यनासीन्नूलवल्लघुः ११ तातस्तुक्कारावत्वामल त्री ज्ञानमितिक्रिया दीक्षामासविलक्षास्या क्षमाप्रः
स्तुन्नराक्षमा १२ सत्यारस्वपोपिविरंयथात्मा सा हा नयालोग्रतकंवपीव व्रषाम्रघाऽन्यात्रपिलार
स्वता वदंति लोका विगलद्विवेकाः १३ इतिश्लो(छ सुतवधूकथा तथा सर्वे कामा दुःखावहाः इत्यादी
नामिवायतोऽद्भुः खदायित्वान्नरकादिदुःखावहावति १ ६ तथा बालाभिरामेसु दुहावहेसु न तं सुहं कामगु
णेसु रायं विरत्तकामाण तवोधणाणं जं भिक्खुणं सीलगुणे रयाणं बालानां मूढानां अभिरामा मनोहरा बालाभि
रामास्तेषु दुःखावहेषु दुःखप्रापकेषु न तत्सुखं कामगणेषु मनोज्ञशब्दादिषु सव्यमानेषु पिहे राजन् [
कं तदित्याह यत्सुखं विरक्तकामानामिति कामविरक्तानां तपोधनानां भिक्षूणां शीलगुणे रतानामस्यादिति शेषः इति
स्त्वचयार्थः १७ अथ धर्मफलोपदर्शनेनोपदेष्टुमाह नरिंद जाई अहमा नराणं सोवागजाई दुहओ गयाणं। २४६

जहिं वयं सव्वजणस्स वेस्सा वसीअ सोवागनिवेसणेसु ६ नरेन्द्र चक्रवर्तिन् जातिरधमा निकृष्टा नराणां मध्ये शूद्रादि
त्रिशेषः श्वपाकजातिर्द्विहतं निहयोरप्यावयोर्गतयोः अयं भावः यदावां श्वपाकजातावुत्पन्नौ तदावायोः सर्वजन
गर्हिता जातिरासीत् कदाचिन्नावाप्यापि अन्यत्रोषितौ स्यातामित्याह यस्यां वयमित्यावां प्राकृतत्वाद् द्विवचने सर्वज
नस्य द्वेष्यावप्रीतिकरौ वसीअत्ति अवसाव उषितौ वितिवावत् श्वपाकनिवेशनेषु चाण्डालगृहेषु १८ कदाचित्तत्रा
पि कला विशेषादिनाऽदीलनीयौ स्यातामित्याह तीसे अ जाईइ उ पावियाए वुच्छामु सोवागनिवेसणेसु स
व्वस्स लोगस्स दुगुंछणिज्जा इहं तु कम्माइं पुरे कडाइं १९ तस्यां च जातौ श्वपचसंबंधिन्यां तु विशेषणे तत्
स्वापन्नातिन्याः कुत्सितत्वे विशिनष्टि पापिकायां पि का कुत्सितायां उषितौ स्थितौ उष्यावां श्वपाक
निवेशनेषु सर्वस्य लोकस्य जुगुप्सनीयौ हीलनीयौ इहेति अस्मिन् जन्मनि तुः पुनरर्थः ततः इह तु जन्म
न्यर्माणि सुस्तलानि तथा नातिसुरकडाइंति पुराकृतानि शुभानि। जात्यादिनिबंधनमिति शेषः ततो जातप्रत्ययैः भुनर
पि तद्दर्शनात् विपन्नः कार्यानंतेविपत्यति संगाव्याकुलित्वाल्लयपित्वा ज्ञायः २० एतदेव दर्शयति सो दाणिसिं रा
य महाणुभागो महिड्ढिओ पुण्णफलोववेओ चइत्तु भोगाइं असासयाइं आयाणहेउं अभिनिक्खमाहि सइति यः
सन्त तु निः पूर्वमासीत्सः दाणिसिंति इदानीं राजा महानुभागो महर्द्धिकः पुण्यफलोपेतश्च सन् इष्टफलावनाति
निष्क्रामेति संबंधः किं कृत्वा त्यक्त्वा भोगानशाश्वतान् आदीयतेऽस्यात्मा हितावाकेरित्यादानमिति चारित्रधर्मस्त

हेतोरलितिंक्कामज्ञातिसुखेनश्चक्रज नदियदन्तातायां सर्वचारित्रमलव इति सूत्रार्थः २० इहमकरणेकोदो
उत्ता० १३ षइत्याह इह जीविए राय असासयंमि धणियं तु पुण्णाइं अकुव्वमाणो सो सोअई मच्चुमुहोवणीए धम्मं अकाऊण
२५७ परम्मिलोए इह जीवितं मनुष्यसंबंधित्वात्तु परिजन्मशाश्वतेऽस्थिरे धणितं अत्यर्थं त्रितिंअतिशायनेन तु कृत्वा
शांतवद्वेवल नामात्राणा पुण्यानिशुभानुष्ठानान्यकुर्वाणः सतिसञ्चोपानुपाजीकाजेउःखाचति पश्चात्तापंविधत्ते
मृत्युमुखं मरणावसरमुपनीतःप्रापितःकर्मतिः रूप ढौकितो मृत्युमुखमुपनीतः सन् धर्ममकृत्वा परस्मिन्
चस्यागम्यत्वात्परस्मिन्लोके जन्मांतररूपे गतः इति भावः नरकादौहि असह्यासातवेदनार्दितः शोचित
पर्वक्किमयातदिवञ्जुणंनकृतमितिखिद्यतइ वा ध र्मकारीतिसूत्रार्थः २१ नवमृत्युमुखमुपनीतस्य
परत्रवाऽऽदुःखादितस्यस्वजनादयस्त्राणं भविष्यंति इ त्याह जहेह सीहो वमियं गहाय मच्चू नरं नेइहुअं
स० तकाले नतस्समायावपिआवभाया कालंमि तम्मि संह रा भवंति यथेत्युपमाये इहलोके सिंहो मृगारिर्वि ति
मृगं हरिणंगृहीत्वाप्रक्रम्य परलोकं नयतीति संबंधः एवं मृत्युर्यमा नरं मानवं नयति हु निश्चितं अंतका
ले आयुःक्षयावसरे न च तस्य मृत्युनानीयमानस्य माता वा पिता वा भ्राता वा कालेतस्मिन् जीवितांतरूपे अंशांश
क्रमात् जीवितस्य लोगंधरंतीतिमृत्युनानीयमानं रक्षंतीत्यंशधराः भवंतीति यथा हि उपादौ स्वजनः सर्वस्वं दत्वा ति २५७
स्वधनदानादिना जनं रक्षति नैवं स्वजीवितांतदाने जीवितं धारयति इति भावः २२ न च जीवितारक्षणेऽपि

दुःखं शारीरमानसं विभजंत्यपि पृथगिवकुर्वंतीत्याह न तस्स दुक्खं विभयंति नाइओ न मित्तवग्गा न सुआ न बंधवा एक्को
सयं पच्चणुहोइ दुक्खं कत्तारमेवं अणुजाइ कम्मं न तस्य मृत्युनानीयमानस्य दुःखं शारीरमानसं वा विभजं
ते स्वदेहेनाविभागीकुर्वंति ज्ञातयो दूरवर्तिनः स्वजनाः न मित्रवर्गाः सुहृत्समूहाः न सुताः पुत्राः न बांधवा निकटवर्तिनः स्वज
नाः किंतु एकः स्वयं प्रत्यनुभवति वेदयति दुःखं किमिति यतः कर्तारमेव अनुयाति कर्म २३ इहमहारंभता
नायुष्कादिकबलाविनामाह चिच्चा दुपयं च चउप्पयं च खेत्तं गिहं धणधन्नं च सव्वं सक
म्मप्पबीओ अवसो पयाइ परं भवं सुंदरपावगं वा त्य क्त्वा द्विपदं कलत्रादि चतुष्पदं च हस्त्यादि क्षेत्रमिक्षुक्ष
त्रादि गृहं धवलगृहादि धनं कनकादि धान्यं च शा ल्यादि सर्वं स्वकर्मैवात्मनो द्वितीयं यस्य स स्व
कर्मात्मद्वितीयः अवशः अस्वतंत्रः प्रयाति परं भवं ज न्मांतरं सुंदरं स्वर्गादिकं पापकं वा नरकादिकं स्व
कृतकर्मानुरूपमितिभावः २४ अथ जीवत्यक्तशरीरस्य का वार्तेत्याह तं इक्कगं तुच्छसरीरगं से चिईगयं दहि
अ उ पावगेणं भज्जा य पुत्ता वि अ नायओ वा दायारमन्नं अणुसंकमंति तदिति यत्तेन त्यक्तं एककं अद्वितीयं तु
च्छमसारं शरीरकं तुच्छशरीरकं सतस्य संबंधि चितिगतं चितास्थापितं दग्ध्वा तु ज्वलनेन पावकेनाग्निना भार्या च पुत्रा अपि च
ज्ञातयश्च दातारमन्यं अनुसंक्रामंति उपसर्पंति तदिह दमलनाऽपावनमिति तद्धि निक्षात्त्यजन्तलनादिनाचलस्य
सा... वा कृत्वा चलौकिककृत्यानि आक्रंदय कतिविदिनानि पुनः स्वार्थसिद्धिं अन्यमनुवर्तंत न तु तदानीम

उत्तरा०टी० २४८

पिहंतीत्याशय इति सूत्रद्वयार्थः २५ किंच उवनिज्जइ जीवियमप्पमायं वन्नं जरा हरइ नरस्स रायं पंचा
लराया वयणं सुणाहि मा कासि कम्माइं महालयाइं उपनीयते ढौक्यते प्रक्रमान्मृत्यवे तथाविधकर्मभिर्जी
वितं अप्रमादं प्रमादं विना निरंतरं आवीचि मरणादिति भावः वर्णं तु स्निग्धच्छायात्मकं जरा हरति नरस्य हे राजन् य
तश्चैवमतः पांचालराज वचनं शृणु किं तदित्याह माकार्षीः कर्माणि महालयानि अतिशयमहांति पंचेंद्रियवधादी
नीति सूत्रार्थः २६ एवं मुनिनोक्ते चक्री समाह अहंपि जाणामि जहेह साहू जं मे तुमं साहसि वक्कमेयं भो
गा इमे संगकरा हवंति जे दुज्जया अज्जो अम्हारिसे हिं अहमपि जानामि अवगच्छामि यथा एवं प्रक
रणादिह जगति साधो यत्त्वं ममैवं साधयसि कथयसि वाक्यमुपदेशात्मकं वचः एतदनंतरोक्तं तत्किं
भोगान्न जहासीत्याह भोगा इमे प्रत्यक्षाः संगकराः प्रतिबंधहेतवो भवंति ये दुर्जया आर्य अस्मादृशैर्गु
रुकर्मभिरिति सूत्रार्थः २७ किंच हत्थिणपुरंमि चित्ता दट्ठूणं नरवइं महिड्ढियं कामभोगेसु गिद्धेणं नियाणम
सुहं कडं २८ तस्स मे अपडिकंतस्स इमं एयारिसं फलं जाणमाणो वि जं धम्मं कामभोगेसु मुच्छिओ हस्तिनापुर
हे चित्र सर्वत्र चित्रति सूत्रे दृष्ट्वा नरपतिं सनत्कुमारसंज्ञं चतुर्थचक्रिणं महर्द्धिकं कामभोगेषु गृद्धेन मयेति शे
षः निदानमशुभमशुभानुबंधि कृतं २९ तस्येति सूत्रत्वाद्व्यत्ययात्तस्मान्निदानान्ममाप्रतिक्रांतस्याप्रतिनिवृत्तस्य ता २४८
दाध्यवसायस्य इहापि जन्मनि इदमेतादृशमिति यदनंतरवक्ष्यमाणरूपं फलं कार्यं जातमिति शेषः य

कीदृशमित्याह जानन्नपि यद्दं धर्मं श्रुतधर्मादिकं कामभोगेषु मूर्छितोऽहः तादृक्कामभोगेषु गृद्धं चेतं मम निदा
नस्य फलमिति सूत्रद्वयार्थः ३० पुनर्निदानफलमेवोदाहरणेन दर्शयितुमाह नागो जहा पंकजलावसन्नो दट्ठुं
थलं नाभिसमेइ तीरं एवं वयं कामगुणेसु गिद्धा न भिक्खुणो मग्गमणुव्वयामो नागो हस्ती यथा कोपि पंकप्रधानं जलं पंकजलं
तत्रावसन्नो निमग्नः सन् दृष्ट्वा स्थलं नैव अभिसमेति प्राप्नोति तीरं पारं आपगस्येव नीरमपि आस्तां स्थलमिति भावः
एवं वयं कामगुणेषु गृद्धा न भिक्षोः साधोर्मार्गं सदाचाररूपं अनुव्रजामोऽनुसराम इति सूत्रार्थः ३१ पुनः नित्य
तां दर्शयितुं मुनिराह अच्चेइ कालो तूरंति राइओ न यावि भोगा पुरिसाण निच्चा उविच्च भोगा पुरिसं चयंति दु
मं जहा खीणफलं व पक्खी अत्येति अतिक्रामति कालो यथायुष्ककालः किमिति यतस्त्वरंति शीघ्रं गच्छंति रा
त्रयो रजन्यो दिनोपलक्षणं चैतत्ततो आतन्त्रापुष्यं स्थिरं चेत्युक्तं उक्तं च क्षणयामदिवसमासच्छलेन गच्छं
ति जीवितदलानि इति विद्वानपि कथमिह गच्छसि निद्रावशं रात्रौ न च भोगा अपि अपि नरस्य संबंधिनः पु
रुषाणां नित्याः शाश्वताः यतस्ते उपेत्य स्वप्रवृत्त्यात्रोपकरणानि प्राय एव भोगाः पुरुषं त्यजंति कमिव कस्मादित्याह द्रु
मं यथा क्षीणफलं वेत्योपम्ये त्रिवक्रमस्थ ततः पक्षिण इव विहगा इव फलोपमानि हि पुण्यानि ततस्तदपगमे क्षी
२४९ णफलं द्रुममिव पुरुषं पक्षिण इव भोगास्त्यजंतीति सूत्रार्थः ३२ यत एवमतः जइ तंसि भोगे चइउं असत्तो अज्जाइं कम्म
इं करेहि रायं धम्मे ठिओ सव्वपयाणुकंपी तो होहिसि देवो इओ विउव्वी यदि त्वमसि भोगान्त्यक्तुमशक्तः ततः कि

उत्तरा० २४९ मित्याह आर्याणि शिष्टजनाचरितानि कर्माणि कार्याणि कुरुष्व राजन् धर्मे प्रक्रमात् स्वधर्मे सम्यग् दृष्टा यथाचार
लक्षणे स्थितः सन् सर्वप्रजानुकंपी समस्तप्राणिदयापरः ततः किं फलमित्याह ततः आर्यकर्मकरणाद्भविष्यसि
देवो वैमानिक इतोऽस्मान्मनुष्यत्वादनंतरं विशिष्टवैक्रियशरीरवानिति सूत्रार्थः ३२ एवमुक्तोऽपि यदा सो
न किंचित्प्रतिपद्यते तदा मुनिराह न तुज्झ भोगे चइऊण बुद्धी गिद्धोसि आरंभपरिग्गहेसु मोहं कओ एत्तिउ वि
प्पलावो गच्छामि रायं आमंतिओसि न तव तव भोगाउपः लक्षणत्वादनार्यकर्माणि च त्यक्तुं बुद्धिः गृद्धः समाकांऽ
क्षितवानसि आरंभपरिग्रहेषु सावद्यव्यापारेषु मया चि त्वा चित्ताविराधनीकारेणैव मोघं निष्फलं यथा ज
ल्पितं तथाकृतमेतावान् विप्रलापो विविधवचं व च नविन्यासलक्षणः संप्रति तु गच्छामि राजन् आमं
त्रितोऽसि धर्मं त्वं न मानकार्यत्वात् पृष्टोऽसि गंतुमिति श पातवह्निज्वालितानि त्यक्तादर्शनादिलिंगजालिः प्र
कारैरुत्तरिष्यमाणस्यापि तमनागपि विरागमलदिस्माऽ वितनयत्वाडपेहैवचरीयसीति तावदिति सूत्रार्थः ३३ —
इत्युक्त्वा गतस्तु तो ब्रह्मदत्तस्य यद्वृत्तं तदाह पंचालराया वि य बंभदत्तो साहुस्स तस्स वयणं अकाउं अणुत्तरे कुडियका मनोगत्रकेतु
भुंजिय कामभोगे अणुत्तरे सो नरए पविट्ठो पंचालराया वि य बंभदत्तो अपि शब्दान्न केवलं सरणे ततः पंचालराजः पुनर्ब्रह्मदत्तः साधोस्तस्य वच
नं अकृत्वा उक्तकर्मतया कर्तुमलं अशक्तत्वात् अनुत्तरान् सर्वोत्तमान् भुक्त्वा कामभोगान् अनुत्तरे सप्तमे २४९
ऽनरके ज्येष्ठे अप्रतिष्ठाने इत्यर्थः स ब्रह्मदत्तो नरके प्रविष्टः तदनेन निदानस्यानंतरं कांतं फलमुपदर्शितं स्वतीति

सूत्रार्थः ३४ यथा चायं नरकप्रविष्टस्तथा तत्कथावशिष्टांशाद्बोध्यते तथाहि अन्यदा बोधतमं हित्वा महोद्यमेनापदं
निकटमरणं विजहारयतिस्त्वीपति रपिराज्यं विरुद्धभुज ३७१ तंवान्यदा द्विजः सर्वसंस्कृतोत्येत्य कोप्यादावा
दीत् सुतेयदात्मनातत् प्रदेहि मेत्लो जनं वक्रितु ७७३ जितेषु पोमदनं भुंजारिमनस्स्पृहजनिताया त्मार्ह विवेकव
गादधिकृत्वा कदर्यमदनप्रदानात् ७७३ सकुटुंबमप्यतरेड स्तंनिजतोजनमालाजयक्रोपात् अप्यतस्याविर
त्वविशिष्ट मदनोन्मादोत्पन्नांतस्मात् ७७४ अनापहित निजजननी जामिजनीव्यतिकरस्ततो विप्र सपुता
पिप्रावर्नते रतस्तुरामन्त इव विकलः ७७५ प्रातस्तु ल जयास द्विजोऽदृतनस्तस्यनात्मानं दर्शयितु
मास्यसकत् मत्वाकपटलमलिनमवसादात् ७ ६ अ निमित्तारातिर्मां सकुटुंबमदीलयन्मदीवा
स्तो इतिचिंतयन्नमर्षी न्नगरान्निर्गान्नातोविप्र ७७७ त नत्वमताघबहिः पशुपालोदर्शिदर्शिताश्चर्यः
कर्करिकाभिः पिप्पल दलपटलविद्ध्यन्दूरात् ७ ७ मत्कार्यकर्तुमसो क्षमइतिनिश्चित्य वाडवःस्तत
तः इत्युवेतं सन्मान दानवचनैर्वशीकृत्य ७७७ राज्यपथोपगाहिरदे स्थितःसितछत्रचामरो व्रजति यदिहिप्य
गोलिकेव तस्य दृशोस्स्फोटयः किंचं ४७७ तत्प्रतिपद्यत्वात् स्थित्वा कुड्यांतरं दारेणोत्पातः सद्यस्तु
गोलिकाभ्यां सोपि सम्यस्फोटयामास १ पशुवत्पशुपालसोप हन्यमानागारक्षकैर्धृत्वा राज्ञोऽपकारिणंत
द्विजमाख्यत् अमतिदानरिपुं २ तस्येत्यरूपः कुपितः स्वंविप्रंतु च मित्रं वधकृत्ते व्यापादितवान् सद्यः कोपामह

तांहित्वा विफलः ३ अपरानुत्तराहितादीनपि निखिलान्नगरवासिनो विप्रान् स्तोघातयद्दुष्पाकंतु राषां :
उत्तरा० ध्वस्तो विवेकमतिः ४ सचिवं चैवमवोचत त्वद्यास्थाले द्विजन्मनां नेत्राणि स्थापय मम पुरतो यच्च मर्दयाम १
२५७ तानि मृद्नामि ५ राज्ञस्तत्समाशयमवेत्य सचिवोऽपि शुभमतिः क्रूरं श्लेष्मातकफलैः स्थालं स्थाप
वृ० यत्स्थालं ६ तदर्थं स्थालं नृपतिः पस्पर्श मुदा स्वपाणिना रमणीरत्नस्पर्शादपि तत्स्पर्शोऽधिकं मुमुदे ७ द्वि
जनेत्रधिया तानि च फलानि निर्दयमर्दयन्मुदितः न च तत्स्थालं पुरतोऽपासारयदनिशमपलज्जः ८
८ इत्थं वर्द्धमानातुलपरिणामादितं प्रति सः छ ति गमयति स्म षोडश वर्षाणि विरतविषयतर्षः ९
सर्वीः चौलुक्यनृपतिः शारदां शमानि सप्तातिवा ह्य वि षलोलुपात्मा उत्कृष्टजीवितं प्राप्यान्तमस्तमा यामिष
यां रौद्राशयादजनि निरयिकः सप्तम्यां १० अथ छक्क को ब्रह्मदत्तकथावशिष्टांशः संप्रति प्रसंगतश्चित्र व
क्तव्यतामाह चित्रो विकामदिविरक्तकामा उदत्तचा रित्रतपा महर्षी अणुत्तरं संजमपालइत्ता अणुत्तरं
सिद्धिगइंगयत्ति बेमि चित्रोऽपि चित्रः ब्रतः कामेभ्यो विरक्तकामा निह्नताभिलाषः उदात्तप्रधानंचारित्रं सर्वविि
रतिरूपं तपश्च यादृवैर्यस्य सतथा महर्षिः अनुत्तरं संयमं सप्तदशभेदं पालयित्वा अनुत्तरां सर्वलोकाकाशो
परिवर्तिनी सिद्धिगतिं गतः प्राप्त इति सूत्रार्थः ३५ इति ब्रवीमीति प्राग्वत् इति श्रीतपागच्छीयमहोपाध्याय २५७
श्रीविमलहर्षगणिमहोपाध्यायश्रीमुनिविमलगणिशिष्योपाध्यायश्रीभावविजयगणिसमर्थिता

यां श्रीउत्तराध्ययनसूत्रवृत्तौ त्रयोदशमध्ययनं संपूर्णं १३ ॥ ऐँ नमः व्याख्यातं त्रयोदशमध्ययनमधुना चतुर्द्दशं
रीयाख्यं वक्तुमारभ्यते अस्य चायमभिसंबंधः इहानंतराध्ययने मुख्यतया निदानदोषउक्तः प्रसंगान्नि
र्निदानता गुणश्च अत्रतु मुख्यतया सप्रवोच्यते इत्यनेन संबंधेनायातस्यास्येदमादिसूत्रत्रयं देवा भवित्ता
णपुरेकम्मी केई चुआ एगविमाणवासी पुरेपुराणे उसुआरनामे खाए समिद्धे सुरलोअरम्मे देवाभूत्वा पूर्व
स्मिन्भवे केचिदिति षड्जना मानस्थुता स्वर्गादिति शेषः एकस्मिन्नुपद्मगुल्मनाम्नि विमाने वसंतीत्येवंशीला एक
विमानवासिनः पुरेभवाः पुराणाश्चिरंतनाः इषुकारनाम्नि ख्याते प्रसिद्धे समृद्धे सुरलोकरम्ये १ सक
म्मसेसेण पुराकएणं कुलेसुदग्गेसु अ ते पसूआ निव्विणसंसारभयाजहाय जिणिंदमग्गं सरणं पवन्ना
स्वकीयं कर्म पुण्यप्रकृतिरूपं तस्य शेषस्तेनावशिष्टेन पुराकृतेन जन्मांतरोपार्जितेन कुलेषु उदग्रेषु उच्च
त्वरणात इतिपूर्वं देवा ते वा च्युतास्ते प्रसूता उत्पन्नाः निविन्नाः त्रासं प्राप्ताः संसारभयात् जरा
मरणादिदुःखजालात् अनेन इति शेषः जहाय त्यक्त्वा भोगानिति शेषः जिनेंद्रमार्गं प्रतीर्थकरानुष्ठितं मुनिपथं शरणं अपायरक्षाक्षमं आश्रयं प्रपन्ना अभ्युपगता
२ तत्पुरुषः किंरूपोजिनेंद्रमार्गं प्रपन्नइत्याह पुमत्तमागम्म कुमारदोवि पुरोहिओ तस्स जसा य पत्ती विसालकित्ती
अतहेसुआरो रायत्थ देवीकमलावईअ पुंस्त्वं पुरुषत्वमागम्य कुमारौ द्वौ कुमारावकृतपाणिग्रहणौ द्वावपि
पिःग्रहण सुलभताबाधिकतया अन्येषां च बोधिलाभहेतुतया प्राधान्यख्यापनार्थं मनयोः पूर्वमुपादानं पुरोहि

तोऽन्ये पुनर्नामाह तृतीयः तस्य यशा नाम भार्या चतुर्थी विशालकीर्तिश्च विशालीय इषुकारनामा राजा पंचमः
इषुकारेति क्षितिवद्धर्मदेवीति प्रधाननार्यौ प्रक्रमात्तस्यैव राज्ञः कमलावतीति नाम्ना षष्ठ इति सूत्रत्रयार्थः ३ आद्यौ तत्कु
मारौ यदार्थकौ जिनमार्गे वा तिजीतां तथा दृष्ट्वैव उमाह जाईजरामच्चुभयाभिभूआ बहिंविहाराभिणिविठ्ठचित्ता संस
सारचक्कस्स विमोक्खणट्ठा दट्ठूण ते कामगुणे विरत्ता ४ पियपुत्तगा दोन्नि वि माहणस्स सकम्मसीलस्स पुरो
हियस्स सरित्तु पोराणि तत्थ जाइं तहा सुचिण्णं तवसंजमं च मंव जातिजरामृत्युभयाभिभूतौ बहिः संसाराद्विहा
रः स्थानं बहिर्विहारस्तत्राभिनिविष्टं बद्धाग्रहं तस्मिन् ति निविष्टं बद्धाग्रहं चित्तं ययोस्तौ तथा संसारश्चक्र
मिव संसारचक्रं तस्य विमोक्षणार्थं त्यागार्थं दृष्ट्वा सा ध्रु निरीक्ष्य तावत्तराक्तौ कामगुणाः कामगुणा
विषये विरक्तौ ४ प्रियपुत्रकाविति प्रियावल्लभौ ऊ रा पुत्रकौ प्रियौ वा तौ पुत्रकौ च प्रियपुत्रकौ द्वा १
वपि माहनस्य द्विजस्य स्वकर्मशीलस्य यजनाद्यनुष्ठानर तस्य पुरोहितस्य शान्तिकर्तुः सरित्तुत्ति स्मृत्वा पोराण
णि ऊर्ध्वं चिरंतनानि तत्र भवानि ज्ञानानि जन्म जातिस्मरणं प्राप्येत्यर्थः तथा सुचीर्णं निदानाद्युपहतत्वेन सम्यक्
सेवितं तपः संयमं च स्मृत्वा कामगुणेभ्यो विरक्ताविति योग इति सूत्रद्वयार्थः ५ ततस्तौ यदकार्ष्टां तदाह ते कामभो
गेसु असज्जमाणा माणुस्सएसुं जे आवि दिव्वा मोक्खाभिकंखी अभिजायसड्ढा तायं उवागम्म इमं उदाहु ते
उरो इति सुतौ कामभोगेष्वसज्जमानौ न सङ्गं गच्छन्तौ मानुष्यकेषु मनुष्यसंबन्धिषु ये चापि २५२

दिव्याः देवसंबन्धिनस्तेष्वपीति प्रक्रमः मोक्षाभिकांक्षिणौ अभिजातश्रद्धौ उत्पन्नतत्त्वरुची तातं पितरमुपाग
म्य इदं वक्ष्यमाणं उदाहृतवंतावुक्तवंताविति सूत्रार्थः ६ मायाबीभत्सयोः षण्मासात् कषायतः कादेवास्य
स्तकं पदाय स्थायं तथाहि चिरसंवृततयोः सर्वं मावायोस्तु हृदा उत्तो अत्र तावद्वावो माधु लक्षाध्यस्तविपः
श्रवो १ तावपि च्युत्वा तस्मात् स्वर्गात् ततोऽगमत् पुरोहितत्वं तत्र विमानासाचायतने स्वर्गीयजायात २ क्षितिप्रतिष्ठि
तपुरे तावद्ग्रामात् तस्मात् मोदरा विल्पततयोः सुद रावाश्रितावपि ३ इत्यपुत्रास्त्वयोश्च च्चवारात्मा
महर्द्धिकाः जज्ञिरे सुज्ञदक्षेण जालिनीसुललाः दृ ते ४ उपभुज्य चिरं तासां स्वर्षड्पल्यदासुदा
सुवाधर्मं सुस्थानात्साव जन्म विजितेन्द्रियाः ५ पा ल यिवा चिरं दीक्षा मधीत्य विविधश्रुतं विधाय अन
शनं प्रांते तेऽपि पद्मसदृशेयः ६ विमाने पद्मगुल्मा ख्ये प्रथमे त्रिदिवस्थिते जज्ञिरे त्रिदशास्तत्र चतुःप
ल्योपमायुषः ७ अमी तत्रापि विविधैर्लीलारतिविलासैः स्म सुरनराः कांपत्यज्जीवा भरिपुक्का च्यवतः प्राक्सुराः परे
तेष्वेकः कुरुमद्राष्ट्रयोः ललनामौलिभूषणा इषुकारंपुरे तस्मा निषुकाराभिधस्तवत् ९ अन्यस्तस्य राज्ञा
स्त्वमहिषी कमलावती सर्वांगसुलग्नात्सर्वे गतिवज्जयवाहिनी १० तस्यैवासीत् तृतीयस्तु भ्राताधस्तद्भृगुसंज्ञकः पु
रोधास्तस्य वज्जाया भरीयस्तु यशा लिखा ११ भ्राता द्वितीयस्तस्मात्तु कालेऽपि नयदागजः तदानि चिंतया त्वस्त मंतः
सत्या कालोस्तवव १२ दाधोवात्यनिशाचिता नंदनानंदनावितौ लोभं स्थलमिवानाति किन्नाहस्तापवनं यथा १

उत्रा।श।
२५१

२३ दिवजस्संदावाप याचिनानिवस्रावहं व्यधात् तत्रावीमात्रीहि द वादीनुबजसेवात २४ इत्युक्तोतागा।
पजीव त्वाष्कवधिनान्यदा त्वयोःसुत्रोत्तविषाव इतिज्ञात्वामदाशयो २५ निर्ग्रंथरूपेनिर्मीय त्वयोःसोधिमस्म।
यसुःतोमुत्तस्यसुदितोसोपि प्रागमहमणीसुतौ २६ युग्मं सुत्वातहृशानंआह धर्मविशतिपद्यमः शतिपत्र।
छन्देहस्त्वैश्रावीमेनांविनोनवा २७ तातृचसुःसुतोद्वोत नाविनोतोचसम्मती शिशुत्वेवयवज्जा विश्वत्वज्ञा। ८
यदीप्सतः २८ नीतरायस्तदाकायी सवुदुर्पावहृत्तोस्मा। योः तोवि प्रव्रजितोलोकं बन्हतंबोधयिष्यतः २९
इत्युक्तातेमातोदेवा वत्यदावततस्युतो गार्हस्थ्य रा धस्मःपश्चा यस्यायाअवतरतः ३० ततःसलायौ
गवास्वा आमकापिसुतोहितः आजन्मापिश्र नी ना स्म एरमतामसुताविति ३१ अथ कमाद्दश
स्त्रत सुतसुरम्यमनोरमं वहधातातोत्त्वबालो तत्र प वाविवज्ञाद ३२ देवादिहागतानुसाधून्मास्म।
मंगस्वंतासुतो नअंगमेहिचारिव्रं ज्ञतामतोयहीष्य नः ३३ ध्यावेतिमोहतिमिरा पास्तविज्ञानलोचनौ
इत्यशिक्षय तांसुत्रौ यशात्यश्रुत्तराहितो ३४ ल्पसुत्रौयहितयो मुंडादंडादिधारिणः शांतनोविहारादं
स्ता हिवरंतिबकाइव ३५ गृहीत्वाडिंभरूपाणि तविनिघ्नतिसत्वरं राक्षसाइवतन्मांस मदयंतिचनिर्दयाः २
६ तद्गुवान्नानगंतव्यं तेषांपार्श्वेकदाचन विश्वंभस्तुनकर्तव्य स्तेषांविश्वसघातिनाः ३७ पितृभ्यामेवमूदौ। २५२
स्यातावोनाविनिशिदिष्ते क्रीडंतोअपमसुःस्वैरं बहिर्ग्राभात्तोतान्यदा ३८ सभीज्ञ्यासाधतोमार्ग प्रतिपन्नान्

मा

स्त्रीश्रुति वटसारादतोन इष्टा चित्रस्तोविहीविव ३९ दिवाहद्रस्यतस्याधः साधवोपिसमास्सोउपवक्रमिरे०
३० तयवा लोकृत्स्वैपानाशनादिकं वीक्ष्य वटस्थौतोकुमारकौ दध्युरलोकामेवामी तुजातनशुनःपले ४१ ततपित्रोव च
नाविकृ४ नतस्मो दस्युसंगस्तत्कथं दोषआयमसंस्ताव्या सुकृतोमीघाकिमावायाः ४२ किंचावामीहवानक्वापि अमगान्
दृष्टवार्विणो ध्यायंतावितितोप्राप्तौ जातिमस्मारतन्निजां ४३ श्रमण्यंप्राक्त्रतंसाध्या संबुद्धौदथ्युरुश्रुतो पितरौ
वंचितावावां मदोमोहानुद्वेषांकितिः ४४ ध्यायंतोतात गवस्युत्तीर्यतस्मा न्यग्रोधडोस्तात्मुनीश्वनत्वा। ग
त्वासीयंसोधमत्येत्यतातो त्यर्मचेवहस्सी मि त्वल्पधनो ४५ इत्युक्ताःसंप्रदायाशांषसुत्रसिद्धमि
तितत्वाधृत्वाख्याय तत्रयदातोतातसुवउस्र घा द असारसयंदपुमिसेविहारं बजअंतरायंनय दोह
मात नशाणिहसीनरइलस्रामा आमंतयामोचरिस्सा मु मोणं आशाक्षतसतितंद्वहाइसंभ्रवस्त्कंविहारसमउ
ष्पावेनांवस्नान बहवोःतरायारोगादयोयरतस्वलरायं नवनिवदीर्घमायुर्जीवितंसप्रतिपन्येपमायाप्नुषेला
वात यतएवतस्माद्वहेनरतिलभावाद्अतएवामेवयावः पृष्ठावआवां चरिस्वावोमोनंसयमसितिसूत्रार्थः। एअल्ल एवनाम्ना उक्तः
तायठ तश्रुगुणीणतस्सि नवस्सबाघायकरंयायामि इमंवयांवदहावरयंति जहानहोई असुअणलाभा अघा
नंतरंतातएवतात कः नवतस्मिन्वमसरमुन्योर्जीवतः प्रतिपन्नमुतिलावायाप्सायाः कुमारयोः तपस्उपल
क्षणत्वाद्दानादिधर्मोस्या नस्यव्याघातकरंवचनमितिशेषः वयाभिनिअवादीन् नदेववर्ज्यति इमावाचंआव।

रविदेववदंति यथानंदवतिअसुतानामपुत्राणांलोकाः तेविनापिंडदानाद्यलाभेनत्याज्यत्वात् तथाचवेदवचः
उ।मा।रा। अनपत्यस्यलोकानसंतीति अपिरपुक्तं पुत्रेणजायतेलोक इत्येषावैदिकीश्रुतिः अथपुत्रस्यपुत्रेण स्वर्गे
२५३ लोकेमहीयते २ इति ॥ यतएवंतस्मात्अदितिःदेवगणपरिविस्मयविधेपुत्रेपरित्यक्तेगिरिंअसिजाया पुत्राणांलाभएसदृ
शिआदिं आरभ्यगाहँदकुणीपर्यन्ताअधीत्यावदानपरिवर्तमानाजयित्वाविद्यान्पुत्रान्दयरिप्यन्तिविशुण्णदद
जातोऽत्रो तथानुक्तागण इतिवाक्यालंकारेलोगातसह स्त्रीभिःआरण्यकोरण्यवासिनतापसव्रतधारिणो द्वादश अ×
निलवतेपुत्रांपुनीश्वास्तावितिसत्रहवार्थः ए इत्यं त नोक्तेअमारीयत्त्वऽकार्ष्टीतदा द ताऽश्रीणीणाश्रायः
पुत्रोधर्मिणं मोहान्निलापञ्जलणादिरणं संततना वं प रितप्यमाणं लालप्यमानं बऊव २७ पुत्रादित्रेत ॥बऊरा
कामसोपुण्यंत निमंतयंतवसुपध्वेणं जदक्कमकाम पु णादिविव अमारगातेपसमिरवक्षर्छ त्याकाप्तिना।
पुत्रविरहसंतापनोऽवरोकवत्रिना किंस्वतेनआत्मनोः पुणाआत्मपुणाअनादिकालसद्वचरितवाडागादय
स्तेइंधनमुद्दीपकनयायस्यसतथातन मोहाग्निनादज्ञानवायाः पञ्जलणादिरणति स्वत्वादधिकंपञ्जलनय।
स्पसलघातन संतप्तोलावंऽतःकरणमस्येतिमतप्तलावक्षःअतएवपरितप्यमानंसमंतात्दह्यमानं लालप्यमानंपुनः
पुनदीनवचांसिलपंतंबऊध्वनेकप्रकारंबऊवपन्तंतयथास्यात्तथा २० पुरोहितंतमितिप्रकांतंपदमसोति कामे
णात्वनयंतस्वातिप्रायेणप्रज्ञाययंतंनिमंत्रयंतंवसुतोधातन यथाक्रमंकामपुणाश्वेवमनोज्ञशब्दाद्यैः अमारको २५३
×पुरोहितं स्तृततिं×२
मि

तिप्रसमीद्ध्यप्रकाशिणाम्वात्राादितमतिमालोक्यवाक्यंवदयमाणंअवंतावितिवाषः २१ किंतदित्याह वअअ
१ आनंदवंतिताणं पुत्रादिआनितिनमंतमणं जायायप्रज्ञानंदवंतिताणं कानामातअपुरसमिज्ञःपर्छ वेदाअधी
नानत्वंमित्राणंशरणंतत्यवनमात्राइत्यर्थतिपातरत्तणमिद्धः उक्तंहि अकारणमधीयानां बाल्मणपुअधिष्ठिर उक्त
स्तेनाप्यधीयंात शीलंतममरोचात २ शिल्पमध्ययनंनाम वृत्तंब्राह्मणलक्षणं वृत्तस्थब्राह्मणंप्राहुर्नेतरात्रुवद
जीवकान् २ तथापुत्रत्रि अंतन्तेतणीार्ववाङ्नीजितादिः जानयति तमसोपियज्ञमस्तमस्तमस्तस्मित्अतिरो
हितोरवादिकतरक्केइत्यर्थः णमितिवाक्यालंकारे त दिलाजिताःअमार्यप्रिस्यणप्रसुवध्यदावव्रवंत
त ततःपात्रपुत्र्यातथोतोजनंनरकाद्घारावतिअ त त्व पानिस्तारकत्वं तथाजातान्अस्पुत्रानत्वंतित्राणांन
रकादिपतनामितिशषःउक्तंचावदाउगोरपि यदिप्र त्रा इवेस्वर्गो दानधर्मोनविद्यते मुषितस्तत्रलोकाय
दानधर्मोनिरर्थकः २ बऊपुत्राऽउलीगाध्वा नाम्रवृत्तस्त पैवव तेषांवप्रथमस्वर्गः पश्चाल्लोकोगमिष्यति २ यतः
श्चेवंततः कोनामनकोणीतार्थः ततवअनुमन्यतअनुजानीयात्आविवकइतिगम्यते पतत्सर्वीक्षावेदाध्ययनादी
ति २२ तथा खणमित्रसुरवाबऊकालडःरवा पगामपुरवाअतिगामपुरवा संसारमोरवाम्यविवरवकन्त्रआ रवा
णीअणखाणवकामसोगा खणमात्रमोरवाबऊकालडःरवंनरकादिविषपंयस्यांस्तबऊकालडःरवाः प्रकामपुरवा। ×रवोअतिरा यितदु×१
रवाअतिकाममोरवाअप्रकृष्टपुरवाःसंसारमोइत्यस्यविपक्षन्तताःरवानिराकाराऽनर्थाणांपुरवऽकारणानितिनस्मअ त

त्तरवाभिरवक्रामलाणाः २३ अनघीरवनिवमेवसच्छयित्तुमाव परिवयंतस्त्र्प्रनिभृतकाम अहोअराओपरितप्पमाणा
उत्ता॰ १४ अन्नप्पमत्ते धणमेसमाणे पप्पोति मच्चुं पुरिसे जरं च परिव्रजन्विषयसुखलालामितस्ततोत्रामान् अनिवृत्तकामोऽ
२५४ च॰ ऽनुपरतातिलाषःसन् अहोअरातिवि आर्थेत्रावस्मेतित्रक्रमवादऽह्निरात्रावपरितप्यमानस्तत्थात्येसमंताच्चिंताग्नि
नादह्यमानः अन्यस्वजनासुदर्थप्रमत्तस्वकृत्यासक्तावितान्यप्रमत्तोधनंएषयन्नविविधोपायैर्गवेषयमाणः पप्पोतिति
प्राप्नोति मृत्युं पुरुषो जरां च १४ तथा इमं च मे अस्थि इमं च नत्थि इमं च मे किच्च इमं अकिच्चं तं एवमेवं लालप्पमाणं ह
रा हरंति त्ति कहं पमाओ इदं च मे अस्ति हिरण्यादि इदं च नास्ति रूप्यादि इदं च मे कृत्यं प्रतिष्ठादि इदं अकृत्यं व्यापार
त्वमपि वाणिज्यादि तत्कर्तुमुचितं तं पुरुषं एवं एवं लालप्पमानं अत्यर्थं वदंतं हरंत्यपहरंतीति हरा दिनरजन्या
दयो हरंति नयंति जन्मांतरं नयंतीत्यर्थः अतो हेतोः कथं प्रमादो धर्मकर्तुं युक्त इति सूत्रार्थः १५ अथ तौ धनादिना
लोभयितुं पुरोधाः प्राह धणं पभूयं सह इत्थियाहिं सयणा तहा कामगुणा पगामा तवं कए तप्पइ जस्स लोगो तं स
व्वसाहीणमिहेव तुब्भं धनं प्रभूतं सह स्त्रीभिः स्वजनाः पितृपितृव्यादयः तथा कामगुणाः शब्दादयः प्रकामाः अतिशयेन
वर्त्तंत इति गम्यं तपः कष्टानुष्ठानं कृतं निमित्तं तप्यते तपः तप्यते लोकः तत्सर्वं स्वाधीनमिहैव युवयोर्वर्त्त
ते इत्यर्थः तेन वां किमपि तपसा इति सूत्रार्थः १६ तावाहतुः धणेण किं धम्मधुराहिगारे सयणेण वा कामगुणेहिं चेव समणा भविस्सा २५४
म गुणोहधारी बहिंविहारा अभिगम्म भिक्खं धनेन किं न किंचिदित्यर्थः धर्म एव भारवत् धुरः धर्मधुरा तस्य धारणे तस्या अधिकारे

स्यन्निरास्पदत्वमिति इह कश्चित् इति लभ्यते तदस्य च इह अन्यत्र तेषु तेषु चितन्वोः ग्राह्याप्यनुपलम्भः यत्राय तथा.
र्थक्या च स्थायां त्वल्पमपि नास्ति न त्वात्र संहितेषु पित्वितुमर्हति रत्नकणेषु तिलमिव स्यादेतन्मध्ये ऽगुणमदा
श्रक्तिः हर्वमनुपलभ्यमाना पिसंहितेषु दत्तुप्तत इति चेत्विवं तेषु हर्वमपि मदवाक्यं किंचिदुपलभ्यमानत्वात् इत्य
ते हि क्षतकीतुष्येषु मनाग् विकल्पजनकत्वं गुडवत्वे लेईकं वा वेति एवमात्मषु पिच्छदाग्रहृदं त्वं नाचेवं पार्थक्या
दस्थायाषु दृष्टादिषु किंचिदस्य गुणमपि चेतन्यमनुपलभ्यात्। ततश्चोतिरिक्त एवतस्याश्रय एष कः सचात्मैवेति स्थि
तं स च नित्यो ऽन्तरात्मायी नस्य च मिथ्यात्वादिरिति रिबंधे हं धादवचसंसार इति सूत्रार्थः २० ततश्च जहा वयं ध
म्ममयाणमाणा पावं पुरा कम्ममकासि मोहा उ रु मा णापरिरक्खिअंता तं नेव भुज्जोवि समायरामो य
था वयमित्यावां धर्मं तस्य सद्दर्शनादिकं अजानंतो पा पं पापहेतुं पुरा पूर्वं कर्मानुष्ठानं अकार्ष्मेति अकार्ष्व
मोहान् अज्ञानात् अपदयमानाः सद्दात्रियमलभमा नाः परिरक्ष्यमाणा अगुणी विहिरनुपाल्यमाना स्वतया
पक्वर्मनिवर्त्तये पित्तुमर्हपि समाचरामो यथावद्विदितवस्तुत्वादिति सूत्रार्थः २१ अब्भाहयंमि लोगंमि
म सव्वओ परिवारिए अमोहाहिं पडंतीहिं गिहंसि न रइं लभे अभ्याहते पीडिते लोके समंततः सर्वासु दिक्षु परिवारि
ते परिवेष्टिते अमोघाभिरवंध्याभिः प्रहरणपदमातिः पतन्तीभिः गृहवासे न रतिं लभावहे यथा वा गुरावहितान् ऋगाश्रमो २५५
घे अप्रहरणे वा आयुधना स्यादाता न रतिं लभते एवमावामपीति सूत्रार्थः २१ इत्युराद केण अब्भाहओ लोगो केण

वा परिवारिओ का वा अमोहा वुत्ता जाया चिंतापरा हुमि केन व्याधकल्पेनाभ्याहतो लोकः केन वा वागुरारूपेण परिवा
रितः का वा अमोघा अमोघप्रहरणोपमा उक्ता हे जाता इति चिंतापरो हुमि भवामि न ते मम आविष्कृतां मयम र्थ इति सूत्रार्थः
२२ तावाहतुः मच्चुणाऽब्भाहओ लोगो जराए परिवारिओ अमोहा रयणी वुत्ता एवं ताय वियाणह मृत्युना तत्याद्दातालोक
स्तस्य सर्वत्राप्रतिहतप्रसरत्वात् जरया परिवारितस्तस्याएव मरणाभिघातयोग्यतापादनप्रवणत्वात् अमोघा रज
न्य उक्ता दिनानि विनाता विश्रामसादिना स्वतत्यतन स्वक्षय तावी जनाभिघात एवं तात विजानीहीति सूत्रार्थः २३
किंच जा जा वच्चइ रयणी न सा पडिनियत्तइ अहम्मं कु णमाणस्स अफला जंति राइओ याया व्रजति रजनी
उपलक्षणत्वाद्दिनं च न सा प्रतिनिवर्त्तते पुनरागच्छ ति तास्वाधर्मं कुर्वतोऽकाता रात्रिः निष्फला अफला यांति
ति रात्रयः अधर्मनिबंधनं च गार्हस्थ्यमिति तत्त्याग एव श्रे या न २४ तथा जा जा वच्चइ रयणी न सा पडिनियत्त
इ धम्मं च कुणमाणस्स सफला जंति राइओ याश्च नवरं ध र्मं च विधर्मं पुनः कुर्वाणस्य सफला धर्मफलत्वाज्जायं
ते न च व्रतं विना धर्म इत्यत्र सुत्रद्वयार्थो २५ अथ तद्वचनेन प्रतिबुद्धो ऽत्पुरोहित एगओ
संवसित्ताणं दुहओ सम्मत्तसंजुया पच्छा जाया गमिस्सामो भिक्खमाणा कुले कुले एकत्र एकस्मिन् स्थाने समुष्य
द्विप्रविश्वा दुहओ त्ति द्वयं च द्वयं च द्वायश्चावांयुवां च सम्यक्त्वसंयुता उपलक्षणत्वाद्देशविरत्या च संयुताः पश्चाद्यौव
नोत्तरकाले हे जाता भिक्षामाचरंतः प्रव्रज्य मासकल्पादिक्रमेण निरावाधः भिक्षमाणाः कुले कु ले इह हे अज्ञातोंछवृत्त्या

तिसूत्रार्थः ॥२६॥ इत्थं कुमाराभ्यामुक्ते ... जस्सत्थि मच्चुणा सक्खं जस्स वत्थि पलायणं जो जाणे न मरिस्सा
उत्ता० २५६ मि सो हु कंखे सुए सिआ ॥२७॥ यस्यास्ति मृत्युना मरणेन सख्यं मैत्री यस्य वास्ति पलायनं नशनं मृत्योरिति प्रक्रमः तथा यो
जानाति यथाहं न मरिष्यामि स एव कांक्षति वांछति श्वः आगामिनि दिने स्यादिदं कार्यमिति शेषः ॥२७॥ ततश्च
अज्जेव धम्मं पडिवज्जयामो जहिं पवन्ना न पुणब्भवामो अणागयं नेव य अत्थि किंचि सद्धाखमं णो विणइत्तु रागं ॥२८॥ अ
द्यैव धर्मं प्रतिपद्यामहे यस्मिन् आर्षत्वाद्यं धर्मं प्रपन्ना आश्रिता ... न पुनर्भवामो भूयोऽपि न भविष्यामः न पुनर्जन्मजरामर
णाद्यनुभविष्याम इत्यर्थः तावद्धेतुर्वा धर्मस्य किं वक्तव्य ... ग ... न च अनागतं नैव चास्ति किंचित् सुंदरमपि वस्तु विषयसौ
ख्यादि सर्वलावर्तिनामनंततराः प्राप्तत्वात् अतः श्रद्धा ... अ ... लि ... लाषः क्षमं युक्तं धर्मानुष्ठानं कर्तुमिति शेषः णो नि क्रो×
लाऽस्माकं विणइत्तु विनयपनीय रागं स्वजनादिप्रेमगल ... रू ... णमिति सूत्रद्वयार्थः ॥२८॥ इत्थं चाकर्ण्य जातव्रताभि
प्रायस्तयोर्बी ब्राह्मणी धर्मविघ्नकरी मा भवद्यमाह पहीणपुत्तस्स ... हु नत्थि वासो वासिट्ठि भिक्खायरियाइ कालो साहा
हिं रुक्खो लहए समाहिं छिन्नाहिं साहाहिं तमेव खाणुं ॥२९॥ प्रहीणपुत्रस्य त्यक्तसुतस्य प्रक्रमाद्ब्राह्मणस्य ... उभयप्रहीणस्य
स्य पक्षद्वयवाचित्वात् त्वं प्रति पातनाक्षः ... नास्ति वासो वस्थानं मम गृह इति शेषः हे वाशिष्टि वशिष्ठगोत्रोद्भवे
भिक्षाचर्याया वृत्तस्य कालः प्रस्तावो वर्तत इति गम्यं किमित्येवमत आह शाखाभिर्हेतौ लूतया तृतीयाप्रस्तुतस्तत्समाधिः स्वास्थ्यं बि २५६
च्छिन्नाभिः शाखाभिः स्थाणुमेव वृक्षं स्थाणुनाम वदंतीति शेषः यथा हि शाखा वृक्षस्य शोभा संरक्षणादिना समाधिहेतवस्त

नेममायीलोउ ... लो तईहित्ता आदमपि स्थाणु कल्पएव इति भावः ॥२९॥ किंच पंखा विहूणो व्व जहेह पक्खी भिच्चविहूणो
व्व रणे नरिंदो विवन्नसारो वणिउ व्व पोए पहीणपुत्तो म्हि तहा अहंपि ॥३०॥ पक्षविहीना वा इह लोके यथा सत्त्वः पक्षी ... हा लोके ये
पक्षी भृत्यविहीनो वा रणे नरेंद्रो विपन्नसारो विनष्टहिरण्यादिद्रव्यो वणिगिव पोते वहने सीदति इति शेषः एवं यथा
ध्यमनंतरोक्तया विधया सीदति तथैव प्रहीणपुत्रो वाहमपि अस्मीति सूत्रद्वयार्थः ॥३१॥ वाशिष्ठ्याह सुसंभिआ कामगुणा इमे
ते संपिंडिआ अग्गरसप्पभूआ भुंजामु ता कामगुणे पगा मं पच्छा गमिस्सामु पहाणमग्गं ॥३१॥ सुसंभृताः सुष्ठु संस्कृता
:कामगुणा इमे प्रत्यक्षवर्तिनस्तेतव तथा संपिंडिताः ... डी ... कृताः पुंजीकृताः अग्गरसा अग्र्यरसप्रधाना दय्याः प्र
धानाः ... तरसाश्चमधुरादयो यत्र ये तथा प्रभूता ... ता ... :का ... मगुणांतर्गतत्वे पि रसानां पृथगुपादानमतिगृद्धि
हेतुत्वात् भुंजीमहि ततस्ताकामगुणान् प्रकाममत्यर्थं ... प ... श्चाद्वृद्धावस्थायां गमिष्यावः प्रधानमार्गं प्रव्रज्या रू
पं मुक्तिमार्गमिति सूत्रार्थः ॥३२॥ पुरोहित आह भुत्ता रसा भोइ जहाइ णे वउ न जीवियट्ठा पजहामि भोए लाभं अलाभं
च सुहं च दुक्खं संचिक्खमाणो चरिसामि मोणं ॥३२॥ भुक्ता आसेविता रसा उपलक्षणत्वाच्छेषकामगुणाश्च भोइ इति भवति आमं
त्रणमेतत् जहाति त्यजति णो अस्मान् वयः प्रक्रमादिष्टक्रियाकरणक्षमं उपलक्षणत्वाज्जीवितं च ततो यावन्न
त्यजति तावदेव प्रव्रजाम इति भावः ॥ दीर्घाहि ... तरलाविलोलाग ... मितत्वाधुनापि संभवतः किं तद्येति शेषः णाया
मत्ति न जीवितार्थं संयमजीवितहेतोः प्रजहामि त्यजामि भोगान् किंतु लाभमलाभं च लाभं सुखं च ... दुःखं चं समं

उत्ता०
२५७

विरक्तमाणो निर्ममत्वश्चाईक्षमाणा लाभालाभसुखदुःखजीवितमरणादिषु समतामवलं प्रतिनितिभावः चरिष्यामि
मौनं मुनिभावं ततो मुक्तपूर्वीमवेमि दीक्षां प्रतिपत्स्ये इति सूत्रार्थः ३३ यशा आह मा हु तुमं सोयरियाण संभर जुण्णोव
हंसो पडिसोत्तगामी भुंजाहि भोगाइं मए समाणं दुक्खं खु भिक्खायरिआविहारो मा इति निषेधे हु र्वाक्यालंकारे त्वं सो
दर्याणां भ्रातॄणां उपलक्षणत्वाच स्वजनानां भोगानां च संस्मरेरित्यर्थः जुण्णो वृद्धः हंस इव प्रतिस्रोतोगा
मी सन् प्रतिस्रोतः यथाऽसौ नदीश्रोतसि प्रतिकूलगमनं तिकष्टमारभ्यापि तत्राशक्तः पुनरनुश्रोत एव धावति त
थात्वमपि व्रतभारं वोढुमक्षमः स्वजनान् भोगांश्च स्मरि ष्य सि ततो भुंक्ष्व भोगान् मया समानं सार्द्धं दुःखं खु निश्चितं भि
क्षाचर्याविहारः भिक्षाचर्यायां ग्रामादिषु अप्रति बद्धविहार उपलक्षणं चैतद्विरलोचादीनामिति
सूत्रार्थः ३४ पुनः पूर्वाह जहाय भोई तणुअं भुअंगमो नि म्मोअणिं हिच्च पलेइ मुत्तो एमए जाया पयहंति भो
ए ते हं कहं नाणुगमिस्समिक्का यथा वा शब्दः भोगी सर्पः तनुजां शरीरजातां निर्मोचनीं कंचुलिकां
हित्वा पर्येति सर्वतो गच्छति मुक्तो निरपेक्षः एमएत्ति एवमेतौ जातौ पुत्रौ प्रजहीतः त्यजतो भोगान् तौ जातौ अहं कथं ना
नुगमिष्यामि पश्चाद्यास्ये नानुसरिष्यामि एकोऽद्वितीयः किं ममासहायस्य गृहवासेन इति भावः ३४ तथा छिंदि
तु जालं अबलं व रोहिआ मच्छा जहा कामगुणे पहाय धोरेयसीला तवसा उदारा धीरा हु भिक्खायरिअं चरंति छित्वा
जालमबलमिव दुर्बलमिव बलीयानपीति शेषः रोहिता रोहितजातीया मत्स्याश्चरंतीति संबंधः यथेति दृष्टांतोपन्या २५७

मेतत्प्रतिगम्यते ततः यथा जालं छित्वा कामगुणान् प्रहायाक्लृप्ता धुरि वहंति धौरेयास्तेषामिव शीलं सुष्ठु भारनि
र्वाहलक्षणं येषां ते तथा तपसा अनशनादिना उदाराः प्रधानाः धीराः सात्त्विका इति यस्मादित्थं भिक्षाचर्यां व्रतं चर
न्त्यतोऽहमपि त्वल्लब्धं यास्यामीति सूत्रार्थः ३५ इत्थं प्रतिबोधिता ब्राह्मण्याह नहेव कुंचा समइक्कमंता
तताणि जालाणि दलित्तु हंसा पलिं ति पुत्ता य पई अ मज्झं ते हं कहं नाणुगमिस्समिक्का नभसीव क्रौंचाः सम
तिक्रामंतस्तानुल्लंघयंतः ततानि दीर्घाणि जालानि बंधनानि दलित्वा विदार्य हंसा इति चस्य गम्यत्वा
त् हंसाश्च पलिंति त्ति परियंति ममतां गच्छंति एवं पु त्रौ च पतिश्च मज्झं ति मम संबंधिनो यतस्तज्जालोपमं
विषयाभिष्वंगं हित्वा ततः कथं निरुपलेपमं य मा धनितानितानि संयमस्थानान्यतिक्रामंतो यांति
तानहं कथं नानुगमिष्याम्येकाकिनीति सूत्रार्थः ३६ इ त्थं च पुरोहितमपि व्रतप्रतिपत्त्यभ्युद्यतं ज्ञात्वा देवी सर्वे
राह पुरोहियं तं ससुअं सदारं सुच्चाभिनिक्खम्म पहाय भोए कुडुंबसारं विउलुत्तमं तं रायं अभिक्खं समुवाय
देवी पुरोहितं तं ससुतं सदारं श्रुत्वाभिनिष्क्रम्य गृहान्निर्गत्य प्रहाय भोगान् प्रव्रजितमिति शेषः कुडुंबसारं धन
धान्यादि विपुलं च तदुत्तमं च विपुलोत्तमं तत्पुरोहितत्यक्तं गृहीतमिति शेषः राजानं भ्रशं पुनः पु
नः समुवाच सम्यगुक्तवती देवी कमलावतीनाम्नी ३७ किं तदित्याह वंतासी पुरिसो रायं न सो होइ पसंसिओ
माहणेण परिच्चत्तं धणं आयाउमिच्छसि वांताशी वांतभोजी उक्तमेव इति शेषः हे राजन् न स प्रशंस्यो भवति

धृतेरिति शेषः कथमहं वांतभोजीत्याह योता वांतरेणेन परित्यक्तं धनमादातुमिच्छसि त्यक्तधनं हि गृहीतोज्झितत्वेन वं
तकल्पं तच्चादित्सुर्वांतपिवनाशीव नचैतद्वांताशित्वं शास्त्रविहितमित्याशयः ३८ किंच सव्वं जगं जइ तुहं सव्वं वावि ध
णं भवे सव्वंपि ते अपज्जत्तं नेव ताणाय तं तव सर्वं जगद्यदि त्वदीयं भवेदिति शेषः सर्वं वापि धनं भवेत् सर्व
मपि तत्तव पर्याप्तमशक्तमिच्छां पूरयितुमिति शेषः अपर्यवसितत्वात्तस्याः तथा नैव त्राणाय जरामरणाद्युपने
तायत इति सर्वं जगद्धनं वा तवेति ३९ किं च मरिहिसि रायं जया तया वा मणोरमे कामगुणे पहाय एक्को हु
धम्मो नरदेव ताणं न विज्जई अन्नमिहेह किंचि म रिष्यसि राजन् यदा तदा वा काले जातस्य ध्रुवं मर
णादुक्तं हि कश्चिद्वस्वे वया हृष्टः कृतांतसंमा[व ता घवा हिंसो वा यदि वा स्वयं यो जातो न मरिष्यति
१ मनोरमान् कामगुणान् प्रहाय त्यक्त्वा नतु किंचि त्तु यामहायास्यतीति भावः ततः एगो हु त्ति एक एव ध
र्मो नरदेव त्राणं शरणं न विद्यते अन्यत् इहेहत्ति इह लोके किंचित् त्राणमिति संबंधः ततो धर्म एव वि
धेयो विद्वद्भिरिति भावः ४० यतो धर्म एव त्राणं ततः नाहं रमे पक्खिणि पंजरे वा संताणछिन्ना चरिस्सामि मोणं
अकिंचणा उज्जुकडा निरामिसा परिग्गहारंभनियत्तदोसा नाहं रमे रतिमवाप्नोमि पक्खिणि पंजरएव त्ति प
क्षिणीव पंजरे अयं भावः यथासौ दुःखदायिनि पंजरे रतिं न प्राप्नोति एवमहमपि जरामरणाद्युपद्रवविद्रुते भव २५८
पंजरे अत एव संताणछिन्ना छिन्नसंतानाः प्रक्रमाद्विनाशितास्नेहसंततिः चरिष्यामि मौनं मुनिभावं अकिंचना हिरण्य

दिकिंचनरहिता ऋजुमायारहितं कृतमनुष्ठानं यस्याः सा ऋजुकृता निष्क्रांता आमिषाद्विषयादेर्निरामिषा प
रिग्रहारंभावेव जीवदूषणाद्दोषास्तेभ्यो निवृत्ता परिग्रहारंभदोषनिवृत्ता स्त्रीत्वविवक्षामन्यामः प्राकृतत्वात् ४१
तथा दवग्गिणा जहारण्णे डज्झमाणेसु जंतुसु अन्ने सत्ता पमोयंति रागद्दोसवसंगया दवाग्निना यथारण्ये दह्यमा
नेषु जंतुषु अन्ये सत्त्वा अविवेकिनः प्रमोदंते रागद्वेषवशं गताः ४२ एवामेव वयं मूढा कामभोगेसु मुच्छिया डज्झ
माणं न बुज्झामो रागद्दोसग्गिणा जगं एवामेव वयं मूढा मादिवशगाः कामभोगेषु मूर्छिताः दह्यमानं न बुध्या
महे रागद्वेषाग्निना जगत् प्राणिसमूहं यो हि सविवेको व कारागादिरहितस्स्यात् स दावाग्निना दह्यमाना
न्न्यसत्त्वान् दृष्ट्वा स्वरक्षणोपायपर एव स्यान्नतु मा द ते यस्मात् वीतरागादिमांस्तु स आयतिम चिंतय
न्मोदते ततो वयमपि भोगत्यागादज्ञानिन एवेति भा वः ४३ यो एवं विधस्तस्मात् किं कर्त्तुरित्याह भोगे भु
च्चा वमित्ता य लहुभूयविहारिणो आमोयमाणा गच्छंति दि आकामकमा इव भोगान् भुक्त्वा तन्नरकालं वा वा
च लघुर्वायुस्तद्वत् ततो विहरंतीत्येवं शीला लघुभूतविहारिणः अप्रतिबद्धविहारिण इत्यर्थः आमोदमानाः प्रमोदं
ते तत्त्वावधिस्तत्त्वानानिति शेषः गच्छंति विवक्षितस्थानमिति शेषः किंवत् द्विजा इव पक्षिण इव द्विजा इ
व पक्षिण इव कामक्रमाः स्वेच्छाचारिणः यथा हि द्विजा यत्र यत्र भिलषंति तत्र तत्र आमोदमाना गच्छंति एवं तु न यायाम
ति संयमनिर्वाहस्तत्र तत्र यांतीति भावः ४४ पुनर्ब्रह्मदत्ता रागं निराकर्तुमाह इमे अबद्धा फंदंति म

मदृष्टमार्गयावयंचयथाकामेषु नविरमामोजदाशमरूम इत्यस्ताःशाश्वदयाविषयास्ता ऽप्य वैतित्रक्रमश्च
उत्ता०वृ। नतोबहवोऽपितिर्यंचितोऽपिबहूपायैरक्षितोऽपीत्यर्थः स्पंदंत इवस्पंदते अस्थितिधर्मतयाकंपंत येकीव
२५९ शाश्वत्याद्वममउपलक्षणत्वात्तववदस्वेदऽयं आर्यऔमाताःस्ववशाइत्यर्थः वयंचवयंतुनःसक्ताःकामेषुएवंविधेष्व
पि तदहोमाहविलमितमितिभावः यतएवं ततोनविष्यामायाथामउत्तरादितादयःअयंभावः यथामीतिश्वल
वंवोद्यामीव्यमीत्यक्तास्तथावयमपित्यक्ष्याम इति ४५ नवग्गिराअविकामाउवादितवस्तक्तित्पडूंपातइत्याद
सामिसंकुललंदिस्स वज्जमाणंनिरामिसं आमिसंस व्व ह्वज्जिता विहरिस्सामोनिरामिसा सामिषंपिशित
पामिषयुक्तं कुललंगृध्रश्चिलिकावादृष्ट्वा बध्य मा नं पीड्यमानंविदनंतरैरितिगम्यतेनिरामिषंचतमे
मर्व्वसु वनिर्नववीक्ष्येतिशेषः आमिषंधनधान्यादिसंगरूपं … ज्झिवाविहरिष्यामःऽप्रतिबद्धविहारेणनिरामिषा
निःसंगा ४६ वक्तातुवादान्तापादरुमाह गिद्धोवमेउन। …वाणंकामसंसारवहूणोउरगोसुवस्पणपासेवा संकम
णातणुंचरे गृध्रोपमान्सामिषगृध्रसमान्तुःशब्दोऽन्यार्थे णंकाव्यालंकारकामंयांतश्चादीनुद्गानुवंतीतिकामावि
षयाभिलाषिणस्तान्संसारवर्धनान्तुउरगस्सुवस्पणपासेवव्व उरगइवसुपर्णपार्श्वेगरुडांत्यमेशंकमानातनुयतं स्त्र
स्तनुस्तोकंयतनयेत्यर्थःचरेः क्रियासुप्रवर्त्तेथा यथागरुडोपमिर्विषयेभ्यःशंकमानायतस्वेतिभावः ४७ तत २५९
हू नागोव्वबंधणंछित्ता अप्पणोवंसहवर एअं पत्थंमहारायं इसुआरतिमम्सुअ नागइवबंधनंछित्वाआत्मनोव

संतिउजे अयंभावःयथाहस्तीबंधनवरत्रांछित्वात्मनोवसतिंविंध्याटवीव्रजत्येवंत्वमपिकर्मबंधनंछित्वाआत्मनःशुद्ध
जीवस्यवसतिमाश्रयस्त्वमुक्तिरूपाः आनंतदीक्षायाःफलमुक्तंएवंउपदिश्योपसंहरति एतत्पथ्यमेतत्पथ्यंहितमहा
राजइषुकारेइत्यतनयाश्रुतंसाधुभ्योनतुस्वधियैवोच्यतइतिसूत्रद्वादशाक्षार्थः ४८ एवंतज्जिनप्रतिबुद्धोचा
पन्नातायतोहावःऽपिवकाउसदाह चइत्ताविउलेरज्जं कामभोगेअदुच्चए निविसयानिरामिसा निन्नेहानिप्परिग्ग
हा त्यक्त्वाविपुलंराज्यंकामभोगांश्चदुस्त्यजान् निर्विषा योविषयरहिताव तएवनिरामिषोऽभिष्वंगादुरहित
तो निःस्नेहोनिःप्रतिबंधोनिःपरिग्रहोमूर्च्छारहितो ४ ए सम्मंधम्मंविआणित्ता चिच्चाकामगुणावरे तवंपगिज्ज
ऽहक्खायं घोरंघोरपरक्कमा सम्यग्धर्ममश्रुतवा रि त्रा त्मकंविज्ञाय त्यक्त्वाकामगुणान्वरान् तुनःक
रमगुणत्यागादितिभावःऽमतिशायस्थापकंतपोऽनशा ना दिप्रगृह्यांगीकृत्ययथाख्यातंयथायेनप्रकारेण
जिनैराख्यातंकथितंघोरमतिदुष्करंघोरःपराक्रमःक र्मारिजयंप्रतियायोस्तोघोरपराक्रमोप्रवव्रजतुरिति
शेषइतिसूत्रद्वयार्थः ५० संप्रतिसमस्ताध्ययनार्थोपसंहारमाह एवंतेकमसोबुद्धा सव्वेधम्मपरायणा जम्ममच्चुभ
उव्विग्गा दुक्खस्संतगवेसिणो एवमनेनप्रकारेणतानि षट्सर्वोक्तानिषडपिक्रमशोयथोक्तक्रमेणबुद्धानि सर्वाणिधर्म
परायणानि जन्मकृत्युभयोद्विग्नानिदुःखस्यांतगवेषकानि ५१ सासणेविगयमोहाणं पुव्विंभावणभाविआ अचि
रेणेवकालेणं दुक्खस्संतमुवागया शासनेविगतमोहानामर्हतां पूर्वमन्यजन्मनिभावनयाधर्मीत्यासस्पया

धर्मीस्यामरूपयाभाविताभिवासितानिभावनाभावितानि अचिरेणैव कालेन स्वल्पकालेनैव दुःखस्यांतं समाश्रु
उत्त॰टी॰ पगता निश्चयानि सर्वेषामपि कृतत्वात् उत्तिंगनिर्देशः ५२ मंदमतिस्मरणाय उत्तराध्ययनार्थसंग्रहमाह राजाय
२६७ सह देवीए माहणो अ पुरोहिओ माहणी दारगा चेव सव्वे ते परिनिव्वुडे त्ति बेमि राज्ञा इषुकारः सह देव्या कमलाव
त्या ब्राह्मणश्च पुरोहितस्तु ब्राह्मणी यशा दारकौ तत्पुत्रौ चैव सर्वेऽपि ते षडपि जीवा अपि परिनिर्वृता निर्वृतिं गता
नीति सूत्रार्थः ५३ इति ब्रवीमीति प्राग्वत् इति श्रीतपाग च्छीयमहोपाध्यायश्रीविमलहर्षगणिमहोपाध्यायश्रीमु
निविमलगणिशिष्योपाध्यायश्रीभावविजयगणिस मु च्चितायां श्रीउत्तराध्ययनसूत्रवृत्तौ चतुर्दशमध्य
यनं संपूर्णम् १४ व्याख्यातं चतुर्दशमध्ययनं सं प्र ति भिक्षुनामकं पंचदशमारभ्यते अस्यायं संबंधः
इहानंतराध्ययने निर्निदानता गुण उक्तः स च मुख्य त या भिक्षोरेवेति तद्गुणा इहोच्यंते इत्यनेन संबंधे
नायातस्यास्यादिमं सूत्रं मोणं चरिस्सामि समिच्च धम्मं सहिए उज्जुकडे नियाणछिन्ने संथवं जहिज्ज अकाम
कामे अन्नायएसी परिव्वए स भिक्खू मौनं श्रामण्यं चरिष्यामीत्यभिप्रायेणेति शेषः समेत्य प्राप्य धर्मं श्रुतचारित्र
लक्षणं सहितोऽन्यैः साधुभिरिति गम्यं नतु एकाकी एकाकित्वस्यागमनिषिद्धत्वात् यदुक्तं एकस्स कउ धम्मो
सच्छंदगइमइपयारस्स किं वा करेइ इक्को परिहरउ कहं मकज्जं वा १ तथा ऋजुः कृतोऽशठानुष्ठानः निआणछिन्ने
त्ति छिन्नमपनीतं निदानं विषयाद्यभिषंगरूपं येन स छिन्ननिदानः व्यत्ययस्त्विहोत्तरत्र च प्राकृतत्वात् संस्तवं मात्रा २६७

दिपितृपरिचयं जह्यात् त्यजेत् अकामकामः न कामाभिलाषी अज्ञातैषी अज्ञातस्तपस्वितादिगुणैरेषयते ग्रासादिकमित्येवंशी
लोऽज्ञातैषी परिव्रजेदनियतविहारेण विहरेत् स भिक्खुत्ति य एवंविधः स भिक्षुरनेन सिंहतया निष्क्रमं सिंहतये
व विहरणं भिक्षुतानिमित्तं सूचितमिति सूत्रार्थः १ सिंहतया विहारमेव विशेषत आह राओवरयं चरिज्ज लाढे
विरए वेयवियाऽऽयरक्खिए पन्ने अभिभूय सव्वदंसी जे कम्हिवि न मुच्छिए स भिक्खू रात्रावुपरतं उपरतिर्यस्य
षा स्यात्तथाचारं विहरेत् लाढः सदनुष्ठानतया प्र धानः विरतोऽसंयमात् वेदविद् आगमवित् आय
रक्षितः प्राज्ञोऽपायपादयबुद्धिमान् अभिभूय परी ष होपसर्गानिति शेषः सर्वप्राणिवर्गमात्मवत्पश्यत
ीति सर्वदर्शी यः कस्मिंश्चिदपि सचित्तादिवस्तुनि न मू र्छि तः स भिक्षुरिति सूत्रार्थः २ तथा अक्कोसवहं विइत्तु
धीरे मुणी चरे लाढे निच्चमायगुत्ते अव्वग्गमणे असं प हिट्ठे जो कसिणं अहियासए स भिक्खू आक्रोशा
श्च वधश्च आक्रोशवधं तद्विदित्वा स्वकृतकर्मफलमेतदि ति मत्वा धीरोऽक्षोभ्यः मुनिश्चरेद् प्रतिबद्धविहारेण ल
ाढ इति प्राग्वत् नित्यं सदा आत्मगुप्तो रक्षितात्मा संयमस्थानेभ्योऽपगमनेन तथा अव्यग्रमना असमंजसचिंतापरंतमनायसम
तथा असंप्रहृष्टः आक्रोशादानादिषु न संप्रहर्षवान् अपि त्वाक्रोशवाक्यानि कर्मक्षयहेतुतया ममानंददायकानीति
परमयं वराकोऽज्ञानी नाशात्मकं चैतद्विघ्नतीत्यादिकमप्यजल्पन्नित्यर्थः यः कृत्स्नं समस्तमाक्रोशवधादि अध्यास्ते सहत
ेत स भिक्षुरिति सूत्रार्थः ३ किंच पंतं सयणासणं भइत्ता सीउण्हं विविहं च दंसमसगं अव्वग्गमणे असंपहिट्ठे जो कसि

णं अहिआसए स भिक्खू प्रांतमवमं रायनाशनं उपलक्षणत्वाद्भोजनास्वादनादि च लब्ध्वा सविद्या शीतातपं विविधं च
दंशमशकं प्राप्य निराकुलः सर्वत्रापि समाधारदेहः विषमं प्राप्य इति सूत्रार्थः ४ अन्यच्च णो सक्कियमिच्छई न पूअं
नो वि अ वंदणगं कुओ पसंसं से संजए सुव्वए तवस्सी सहिए आयगवेसए स भिक्खू नो नैव सत्कारमभ्युत्थाना
भ्यागमनादिकमिच्छति न पूजां वस्त्रादिसमर्पणात्मिकां नापि च नैव वंदनकं द्वादशावर्त्तादिकं कुतः प्रशंसां निजगुणोत्कीर्त्त
नरूपां नैवेच्छतीति भावः स एवंविधः सम्यग्यतनात्मकसंयमवा न्संयतीति संयतः सुव्रतः प्रागुक्ततपस्वी प्रशस्ततपा
सम्यग्ज्ञानक्रियाभ्यां यद्वा सहितं नायति पाथ्य ता ऋद्ध्यानंतवर्त्तितहिविसहितः आत्मानं कर्ममलापग
मान्मुक्तं गवेषयतीत्यात्मगवेषकः य ऐवंविधः स भिक्खुरि ति सू त्रार्थः ५ तथा जेण उण जहाइ जीविअं मोहं वा क
सिणं वा निअच्छइ नरनारिं पजहे सया तवस्सी न य को ऊहलं उवेइ स भिक्खू येन केनैव तत्त्वात्तेन पुनः शश्व
त्सर्वथा संयमघातिविशिष्टावधानात्मका जहाति त्यजति तज्जीवितं संयमजीवितं मोहं वा मोहनीयं कषायनो
कषायादिरूपं कृत्स्नं सकलं नियच्छति बध्नाति तदेवंविधं नरश्च नारी च नरनारि प्रजह्यात्त्यजेत् सदा यस्तपस्वी न च
कुतूहलं अत एव स्त्रीगाववस्त्रादिविषयं उपलक्षणत्वात् कालातिगावेस्मृतिं वापैति स भिक्खुरिति सूत्रार्थः ६ अथ
पिंडविशुद्धिरित्याह छिन्नं सरं भोममंतलिक्खं सुविणं लक्खणदंडवत्थुविज्जं अंगविआरं सरस्स विजयं
जो विज्जाहिं न जीवई स भिक्खू छिद्यत इति छिन्नं वस्त्रदंतकाष्ठादीनां तद्विषयशुभाशुभनिरूपिका विद्यापि छिन्नमित्युक्ता

एवं सर्वत्र देवेसु उत्तमो लाभो माणुसेसु अ मज्झिमो आसुरेसु अ गेलन्नं मरणं जाण रक्खसे २ इत्यादि छिन्नं
नं.२ स्वरं तिः स्वरः स्वरूपाभिधायकं सज्जं रवइ मऊरो इत्यादिकं सज्जेण लहइ वित्तिं कयं च न विणस्सइ गावो पुत्ता य मित्ता य नारी
णं होति वल्लहो २ इत्यादिकं च तथा भूमौ भवं भौमं भूकंपादिलक्षणं शब्देन मधुरतान्यं यदा रसति कंपते सेनाप
ति रमात्यश्च राजा राष्ट्रं च पीड्यते २ इत्यादि अंतरिक्षम् आकाशे तत्र भवमांतरिक्षं गंधर्वनगरादिकं यथा कपिलं सस्यघा
ताय माजिष्ठं हरणं गवां अव्यक्तवर्णं कुर्यात् बलक्षोभं न संशयः २ गंधर्वनगरं स्निग्धं सप्राकारं सतोरणं सौ
म्यां दिशं समाश्रित्य राज्ञस्तद्विजयंकरं २ इत्यादि स्व प्नं स्वप्नगतशुभाशुभकथनं यथा गायने रोदनं विद्यान्न
र्त्तने वधबंधनं हसने शोचनं ब्रूयात् पठने कलहं तथा २ इत्यादि तथा लक्षणं स्त्रीपुरुषादीनां यथा चक्खु
सिणेहेसु लगो दंतसिणेहेण भोअणं मिट्ठं तयणेहेण य सोक्खं नहनेहे होति परमधणं २ इत्यादि तथा दंडो
यष्टिस्तत्स्वरूपकथनं एगपव्वं पसंसंति दुपव्वा कलहकारिआ इत्यादि तथा वास्तुविद्या प्रासादादिलक्षणाभि
धायकशास्त्रं तथा अंगविकारः शिरःस्फुरणादिना शुभाशुभसूचकशास्त्रं सिरफुरणे किर रज्जं पिअमेलो होइ बाहु
फुरणंमि इत्यादि स्वरस्य दुर्गाशिवादिरुतरूपस्य विजयः शुभाशुभनिरूपणात्मा सः गतितारा स्वरे वामा दुर्गायाः *स्वरविजय
शुभदः स्मृतः विपरीतः प्रवेशे तु स एवार्थो दृष्टो यथाक्रमं २ इत्यादि ततो य एताभिर्विद्याभिर्न जीवति जितापवजीविकः
इत्यर्थः प्राणान्न धारयति स भिक्खुरिति सूत्रार्थः ७ तथा मंतं मूलं विविहं विज्जचिंतं वमणविरेअण धूमनित्तसिणाणं

आचा० २६१ आउरसरणं तिगिच्छितं च तं परिन्नाय परिव्वए स भिक्खू मंत्रं ॐकारादि स्वाहापर्यंतं मूलं ति सहदेव्यादि मूलिकाक-
ल्पशास्त्रं विविधं नानाप्रकारं विद्याचिंता विद्यासंबंधिनी पाद्योषधादि व्यापारात्मिका चिंता वमनीयदृष्टिदलं शूली ... १
मांसंहरीहृतं तवमनं मतीसारी नेत्ररागी च भिषुनं २ वमनं तु जिरणं विरचनं कायोत्सर्गाद्यं भूमिमनः शिलादिमंत्रं
धिनं नत्रं ति नेत्रशाह्यं नाशनं संस्कारकं समीरजनादि परिस्थितस्नानमपत्याद्यर्थं मंत्रौषधसंस्कृतजलेर लिप्तकं:
वमनादीनां स्नानांतानां समाहारद्वंद्वः आउरे सरणं ति च इत्यत्यया दानं रस्यं स्मरणं हातातहामातरित्यादिरूपं । मतः
चिकित्सितं चात्मानो रोगप्रतीकाररूपं तदिति सर्वं २ वी कं परिन्नायत्ति ज्ञपरिज्ञया ज्ञात्वा प्रत्याख्यानपरिज्ञ-
या च प्रत्याख्याय परिव्रजेत् संयमाध्वनि गच्छेद्यः स भि क्खुरिति सूत्रार्थः ७ तथा खत्तियगणउग्गरायपुत्ता
ना माहणभोइअ विविहा य सिप्पिणो नो तेसिं वय इ सलोगपूयं तं परिन्नाय परिव्वए स भिक्खू क्षत्रियारा
जानो गणा मल्लादि समूहा उग्रा आरक्षकादयो राजपुत्रा उपलक्षणत्वादेषां द्वंद्वः माहना ब्राह्मणा भोगिकाविशि
ष्टनेपथ्यादि भोगवंतो ऽपामात्यादयः अत एव पुर्वाक्तः विविधाश्च शिल्पिनः स्वपलादयः ये लवंतीति शेषः नो ते
षां वदति श्लोकपूजे तत्र श्लोकः यथा शोभनतोऽयं तेजा यथा ... ग्रामश्च सेत्यादि दोषसंभवात्
किं तत् श्लोकपूजादिकं द्विविधया परिज्ञया परिज्ञाय परिव्रजेद्यः स भिक्खुरिति सूत्रार्थः ८ किं च गिहिणो जे पव्वइए ण २६२
ण दिट्ठा अप्पव्वइएण व संथुआ हविज्जा तेसिं इहलोइअफलट्ठा जो संथवं न करेइ स भिक्खू गृहिणो ये प्रव्रजितेन दृष्टा

उपलक्षणत्वात्परिचिता अप्रव्रजितेन वा गृहस्थावस्थेन वा सह संस्तुताः परिचिताः भवेयुः तेषां ति सप्तम्यर्थे षष्ठी
तेषु सह ऐहलौकिकफलार्थं वस्त्रादिलाभनिमित्तं यः संस्तवं परिचयं न करोति स भिक्खुरिति सूत्रार्थः १० तथा स
यणासणपाणभोअणं विविहं खाइमसाइमं परेसिं अदए पडिसेहिए नियंठे जे तत्थ न पउस्सई स भिक्खू शयना
सनपानभोजनं विविधं खादिमस्वादिमं परेभ्य इति परैर्गृहस्थैः अददद्भिः प्रतिषिद्धः क्वचित्कारणांतर ।
एव याचमानोऽपि निराकृतो निर्ग्रंथो बाह्याभ्यंतरग्रंथर हितो यस्तत्राऽदाने न प्रद्विष्यति न प्रद्वेषं याति ववयौ मे॰
तद्दृश्यं स्यात् तथा तीव्रकरूपकर्मत्वात् स भिक्खुरिति सू त्रार्थः ११ जं किंचि आहारपाणं विविहं खाइमसा
इमं परेसिं लद्धुं जो तं तिविहेण नाणुकंपे म णं व यकायसुसंवुडे स भिक्खू यत्किंचिदल्पमप्या
हारपानं अशनपानीयं विविधं खादिमं परेभ्यः इति प रेभ्यो गृहस्थेभ्यो लब्ध्वा प्राप्य यः साधुः तं ति सुव्यय
त्यया तेनाहारादिना त्रिविधेन मनोवाक्कायरूपेण क २२ ये न नानुकंपते बालग्लानादींश्चोपकुरुते न स भि
क्खुरिति शेषः यश्च सुसंवृतमनोवाक्कायः सन् तान् बालादीन् अनुकंपते इति मन्यते स भिक्खुरिति द्वेधा व्याख्या य
थाद्ष्टस्तत्त्वव्याख्यानात् वमस्यार्थः स लब्ध्वा तियत्किंचिदाहारादिकं एवं वोकं परेभ्यो गृहस्थेभ्यो लब्ध्वा यस्तं ति वचन
व्यत्ययात् तेनाहारेण त्रिविधेन नानुकंपते सुखं जीवितादापकर्तुं मिच्छति समनोवाक्कायसुसंवृत्तो भिक्खुरिति सूत्रा
र्थः १२ तथा आयामगं चेव जवोदणं च सीअं सोवीरजवोदगं च नो हीलए पिंडं नीरसं तु पंतकुलाणि परिव्वए स

उत्तरा॰ टी॰
२६३

भिक्खू आयामकं च अवश्रावणं चैव तिसंचचैव यवोदनं च यवान्नं शीतं शीतलं सौवीरं च कांजिकं यावोदक
कं च यवधावनं सौवीरयवोदकं तच्च नो हीलयेत् पिंडं किमन्यन्नानिष्टं निंदति नो दत्तं पिंडं आयामकादिकं सम
वनीरसमपि तुच्छस्यापि असारत्वात् अतएव प्रांतकुलानि तुच्छान्यपि कुलानि दरिद्रगृहाणि वा यः परिव्रजेत् स भिक्षु रि
ति सूत्रार्थः १३ किंच सद्दा विविहा भवंति लोए दिव्वा माणुस्सा तहा तिरिच्छा भीमा भयभेरवा उराला जो सोच्चा न वि
हिज्जई स भिक्खू शब्दा विविधाः परीषहा प्रद्वेषादिना क्रिय   माणा तथा अनेकप्रकारा भवंति लोके दिव्याः देवसंबंधि
नो मानुष्यकाः मनुष्यसंबंधिनः तथा तिरश्चामिमे तैर्यक्   सं   बंधिनः भीमा रौद्रा भयजनकाः भयभैरवा महाभयोत्पादक
त्वात् अतिभैरवाः उदारा महांतः यस्तान् शब्दान् श्रुत्वा   न   बि   भेति धर्मध्यानान्न चलति स भिक्षुरिति सूत्रार्थ
१४ इत्येतावता सिंहविहारिता याति मित्यं तु क्रम   ध   सकलधर्ममूलसम्यक्त्वस्थैर्यमाह वायं विविहं स
मिच्च लोए सहिए खेयाणुगए अ कोवियप्पा पण्णे अ   भिभूय सव्वदंसी उवसंते अविहेडए स भिक्खू वादं वि
विधं तु इदमेव तत्त्वं धर्मस्य ज्ञातिः सर्वसमो धर्मः इत्याद्यपि च धर्मो वा न पि च मतांतरवति धर्मः २ इत्यादिकं वा
दीनां तत्तत्प्रायरूपं समेत्य ज्ञात्वा लोके दिं सतः प्राय संप्राप्ते हितः सहितः इति वा खेदयति कर्माणि नेति खेदः सं
खेदानुगतः यमस्तेनानुगतः च शब्दात् कोविदात्मा लब्धसमयरहस्यः आत्मा यस्य स कोविदात्मा पण्णे अभिभूय सव्वदंसीति प्राय
त्रपरीषहोपशांतो निःकषायः अविहेठकः न कस्यापि बाधकः यः स भिक्षुरिति सूत्रार्थः १५ तथा असिप्पजीवी अगिहे २६३

अमित्ते जिइंदिए सव्वओ विप्पमुक्के अणुक्कसाई लहुअप्पभक्खी चिच्चा गिहं एगचरे स भिक्खू त्तिबेमि अशि
ल्पजीवी चित्रादिविज्ञानजीविकारहितः अमित्रः सिंहपलक्षणत्वात् अमित्रशत्रुः जितेंद्रियः सर्वतो बाह्याद
त्र भ्यंतराच्च ग्रंथादिति गम्यते विप्रमुक्तः तथा अणवः स्वल्पाः कषाया अस्येति अणुकषायी लघूनि निःसाराणि निष्पावा
दीनि अल्पानि च स्तोकानि तानि भक्षितुं शीलमस्येति लघुअल्पभक्षी त्यक्त्वा गृहं द्रव्यतो भावतश्च तत् एको रागद्वेषर
हितश्चरतीत्येकचारी यः स भिक्षुः इति ब्रवीमीति प्राग्व   दि   ति सूत्रार्थः १६ इति श्रीतपागच्छीयमहोपाध्यायश्रीवि
मलहर्षगणिमहोपाध्यायश्रीमुनिविमलगणि शि   ष्यो   पाध्यायश्रीभावविजयगणिसमर्थितायां श्रीउत्त
राध्ययनसूत्रवृत्तौ पंचदशमध्ययनं संपूर्णम् १   ५   ॥   व्याख्यातं पंचदशमध्ययनमथ षोडशमा
रभ्यते अस्य चायमभिसंबंधः इहानंतराध्ययने भिक्षुगु   णा   उक्ताः ते च तत्त्वतो ब्रह्मचर्यस्थितस्यैव भवंति तदपि
ब्रह्मगुप्तिज्ञानेनैवेति ताः इहाभिधीयंते इत्यनेन संबंधेना   यातस्यास्याध्ययनस्येदमादिसूत्रं सुयं मे आउसं
तेणं भगवया एवमक्खायं इह खलु थेरेहिं भगवंतेहिं दस बंभचेरसमाहिठाणा पण्णत्ता जे भिक्खू सोच्चा निस
म्म संजमबहुले संवरबहुले समाहिबहुले गुत्ते गुत्तिंदिए गुत्तबंभयारी सया अप्पमत्ते विहरिज्जा सुधर्मस्वा
मी जंबूनामानमाह श्रुतं मया हे आयुष्मन् तेन भगवता ज्ञातकुलतिलकेन श्रीवर्द्धमानजिनेंद्रेण एवमाख्या
तं किमिति कथमित्याह इहापस्कारकत्वात् सूत्रस्य यथेति गम्यते तत्रोपादेयं वचनैः खलु निश्चयेन स्थविरैर्गणध

रादिति थेरेहिं भगवंतेहिं इह स्थविरैः भगवद्भिः ब्रह्मचर्यसमाधिस्थानानि प्रज्ञप्तानि अयं भावो नैषां स्वविरचितमिदं स्वमनीषिका किंतु ग-
उत्ता॰ टी॰ णधराख्यातादेवमेवाख्यातं मया श्रुतं ततो ऽस्मान्नान्यथा ब्रह्मचर्यसमाधिस्थानान्येव विशिनष्टि यानीति यानि भिक्षुः
२६४ श्रुत्वाकर्ण्य निशम्य चेतस्यवधार्य संयमबहुले ति प्राकृतत्वाद्बहुलः प्रचुर उत्तरोत्तरस्थानावाप्त्या संयमोऽस्येति बहु-
लसंयमः अत एव बहुलः संवर आश्रवद्वारनिरोधरूपोऽस्येति बहुलसंवरः अत एव बहुलसमाधिः तत्र समाधि-
र्मनःस्वास्थ्यं गुप्तो मनोवाक्कायगुप्तिभिरत एव गुप्तेंद्रियः तत एव च गुप्तेन नवगुप्तिसेवनाद्ब्रह्मचर्यं चरि-
तुं शीलमस्येति गुप्तब्रह्मचारी सदा अप्रमत्तो विहरेदि ति सूत्रार्थः कयराइं खलु ताइं थेरेहिं भगवंतेहिं दस
बंभचेरसमाहिठाणा पन्नत्ता जे भिक्खू सोच्चा नि स म्म संजमबहुले संवरबहुले समाहिबहुले गुत्ते
गुत्तिंदिए गुत्तबंभयारी सया अप्पमत्ते विहरिज्जा ॥ ३ ॥ इमे खलु ते थेरेहिं भगवंतेहिं दस बंभचेरसमाहिठा-
णा पन्नत्ता जे भिक्खू सोच्चा निसम्म संजमबहुले संवर बहुले समाहिबहुले गुत्ते गुत्तिंदिए गुत्तबंभयारी सया
अप्पमत्ते विहरिज्जा प्रश्ननिर्वचनसूत्रद्वयं प्राग्वत् नवरं तं जहा विवित्ताइं सयणासणाइं सेविज्जा से निग्गंथे
नो इत्थीपसुपंडगसंसत्ताइं सयणासणाइं सेवमाणस्स बंभयारिस्स बंभचेरे संका वा कंखा वा वितिगिच्छा वा समुप्प-
ज्जिज्जा भेदं वा लभेज्जा उम्मायं वा पाउणिज्जा दीहकालियं वा रोगायंकं हविज्जा केवलिपन्नत्ताओ धम्माओ भंसि- २६४
ज्जा तम्हा नो इत्थिपसुपंडगसंसत्ताइं सयणासणाइं सेवित्ता हवइ से निग्गंथे तत्र विविक्तानि स्त्रीपशुपंडके-
२ उं२ ॥ सेवित्ता हवइ से निग्गंथे तं कहमिति चे आयरिआह निग्गंथस्स खलु इत्थिपसुपंडगसंसत्ताइं सयणासणाइं ॥

रनाकीर्णानि शयनासनानि उपलक्षणत्वात् स्थानानि च सेवते यः स निर्ग्रंथो भवतीति शेषः इत्थमन्वयेनाभिधाय व्यम-
तिरेकमाह यद्वा विवक्षितार्थव्यतिरेकमाह नो इत्थीपसुपंडकसंसक्तानि शयनासनानि सेविता उपलक्षणत्वा-
द्भवति तदित्थं तरोक्तं कथं कुत इति चेत् यदि वदेत् यदि एवं ततः आचार्य आह इत्यादि निर्ग्रंथस्य खलु स्त्री-
पशुपंडकसंसक्तानि शयनासनानि सेवमानस्य ब्रह्मचारिणः ब्रह्मचारिणोऽपि सतो ब्रह्मचर्ये शंका वा इ-
दमेषामिति गम्यात् ततः किमयमेव विधशयनासन सेवी ब्रह्मचारी उत नेति शंका अन्येषां स्यात् अथवा ब्रह्म-
चारिणोऽप्येवं शंका स्यादित्यादिदर्शनात् तदनुरागा स्य विस्मृतसकलाप्तोपदेशस्य सत्यं च किमिदं किं सा-
रं वचिदं तत्त्वं यत् अस्मिन्नसारे संसारे सारं सा रं ग लोचना १ इत्यादि रागातुरस्य परिभावयतो मि-
थ्यात्वोदयात् कदाचित्तदासेवने यो दोषस्तीर्थकरै क्तः स तेन न भवतीत्येवं संशयः उत्पद्येत कांक्षा वा स्त्र्या-
दिविषयाभिलाषरूपा प्रियादर्शनमेवास्तु किमन्यैर्दर्शनांतरैः निर्वाणमप्यधिगतं न सरागमनापि चेतसा १ इत्यादिवद्दि-
दर्शनाभिलाषरूपा वा विचिकित्सा किमेतावता कष्टानुष्ठानस्य फलं स्याद्विति वा तदेरम्यतरासेवनेन एवास्त इत्येवंरू-
पा समुत्पद्येत भेदं वा विनाशं चारित्रस्येति शेषः लभेत उन्मादं वा कामग्रहात्मकं प्राप्नुयात् प्राप्ति विषयाभिलाषवि-
धमानो विषयसेवनवातं दीर्घकालिकं वा दीर्घकालं न विरमत्यदाहज्वरादिरोगरूपं आशुघाती शूलादिः रोगातंकं भवे-
त्संभवति हि रमणीयरमणीरमणीयतालाभाद्ऽरोचकित्वं ततश्चदाहज्वरादीति केवलिप्रज्ञप्ताद्धर्माद्भ्रश्येत् चारित्र-

रूपाउमस्माद्भवेयं कस्यचित्तल्लिप्सया शेमीदयाद्दमस्त्रियास्यापि संतवात्वयत एवं तस्मादित्यादिनिगमनवाक्यं सुगमं
उत्राह्य मिति सूत्रार्थः ॥ १ ॥ उक्तं समाधिस्थानं प्रथमं द्वितीयमाह णो इत्थीणं कहं कहित्ता हवइ से निग्गंथे तं कहमिति चे आय
२ इत्थी बंभयारिस्स रिआह निग्गंथस्स खलु इत्थीणं कहं कहेमाणस्स बंभयारिस्स बंभचेरे संका वा कंखा वा वितिगिच्छा वा समुप्पज्जिज्जा भेयं वा ल
भिज्जा उम्मायं वा पाउणिज्जा दीहकालियं वा रोगायंकं हविज्जा केवलिपन्नत्ताउ वा धम्माउ भंसिज्जा तम्हा ख
लु निग्गंथे नो इत्थीणं कहं कहिज्जा नो नैव स्त्रीणां एकाकिनीनामिति गम्यते कथां वाक्यप्रबंधरूपां यद्वा स्त्रीणां
संबंधिनी कथा रूपा नेपथ्यचारुत्वादिविषयां तां कथ य ता भवति यः स निर्ग्रंथो ऽनन्य इति भावः तत्कथमित्या
दिप्राग्वदिति सूत्रार्थः ॥ २ ॥ अथ तृतीयमाह णो इत्थी हिं स द्धिं सन्निसिज्जागए विहरित्ता हवइ से निग्गंथे तंक
हमिति चे आयरिआह निग्गंथस्स खलु इत्थीहिं स द्धिं सन्निसिज्जागयस्स बंभयारिस्स बंभचेरे संका वा कंखा
वा वितिगिच्छा वा समुप्पज्जिज्जा भेयं वा लभिज्जा उम्मायं वा पाउणिज्जा दीहकालियं वा रोगायंकं हविज्जा के
वलिपन्नत्ताउ वा धम्माउ भंसिज्जा तम्हा खलु नो निग्गंथे इत्थीहिं सद्धिं सन्निसिज्जागए विहरिज्जा नो स्त्रीभिः सार्द्धं सं
निषद्या आसनं तत्र गतः स्थितः विहर्त्ता अवस्थाता भवति कोऽर्थः स्त्रीभिः सममेकासने नोपविशेत् उत्थितास्वपि तासु मुहूर्त्तं या
वत्तत्र नोपविष्टव्यमिति संप्रदायः य एवंविधः स निर्ग्रंथः शेषं प्राग्वदिति सूत्रार्थः ॥ ३ ॥ चतुर्थमाह णो इत्थीणं इंदिआ इत्थी
इं मणोहराइं म णोरमाइं आलोएत्ता निज्झाएत्ता भवति से निग्गंथे तं कहमिति चे आयरिआ

ह निग्गंथस्स खलु इत्थीणं इंदिआइं मणोहराइं मणोरमाइं आलोएमाणस्स निज्झायमाणस्स बंभयारिस्स बंभचेरे
संका वा कंखा वा वितिगिच्छा वा जाव केवलिपन्नत्ताउ वा धम्माउ भंसिज्जा तम्हा खलु नो निग्गंथे इत्थीणं इंदिआइं
जाव निज्झाएज्जा नो स्त्रीणामिंद्रियाणि नयनादीनि मनश्चित्तं हरंतीति दृष्टमात्राण्याक्षिपंतीति मनोहराणि मनोरम
यंति दर्शनानंतरमनुचिंत्यमानान्याह्लादयंतीति मनोरमाणि आलोकिता ईषद्दृष्टा निनिध्याता प्रबंधेन निरीक्षिता यद्वा
नध्याता दर्शनानंतरमत्यानवायाः सलवणत्वं नासाया :सरलत्वमित्यादि चिंतयिता भवति स निर्ग्रंथः शेषं प्राग्व ×ए:×
दिति सूत्रार्थः ॥ ४ ॥ पंचममाह नो निग्गंथे इत्थीणं कुड्डंतरं सि वा दूसंतरंसि वा भित्तिंतरंसि वा कुइअसद्दं वा गी °कुइयसद्दं वा
थणिअसद्द वा असद्दं वा हसिअसद्दं वा कंदिअसद्दं वा विलवि अ स द्दं वा सुणित्ता हवइ से निग्गंथे तं कहमिति चे आय
रिआह निग्गंथस्स खलु इत्थीणं कुड्डंतरंसि वा जाव व लविअसद्दं वा सुणमाणस्स बंभयारिस्स बंभचेरे सं
का वा कंखा वा जाव केवलिपन्नत्ताउ वा धम्माउ भंसिज्जा तम्हा खलु निग्गंथे नो इत्थीणं कुड्डंतरं
सि वा जाव सुणमाणे विहरिज्जा नो निर्ग्रंथः स्त्रीणां कुड्यं लेष्टुकादिरचितं तदंतरं व्यवधानं कुड्यांतरं तस्मिन् वा दू
ष्यं वस्त्रं यवनिकादिरूपं तदंतरं वा भित्तिः पक्वेष्टकादिरचिता तदंतरं वा स्थितो वा इति गम्यते कूजितं शब्दं वा रतसमये कोकि
लादिपक्षिभाषारूपं रुदितं शब्दं वा रतिकलहादिषु गीतं शब्दं वा पंचमादिरूपं हसितं शब्दं वा कहकहादिकं
स्तनितं शब्दं वा रतिसमयकृतं क्रंदितं शब्दं वा प्रोषितभर्तृकादिकृतं आक्रंदरूपं विलपितं शब्दं वा विलापरूपं श्रोता भव

तिर्यः स निर्ग्रंथः शेषं प्राग्वदिति सूत्रार्थः ५ षष्ठमाह नो निग्गंथे पुव्वरयं पुव्वकीलिअं अणुसरित्ता हवइ तं कहमिति चे आ ।
उत्रा१६ यरिआह निग्गंथस्स खलु इत्थीणं पुव्वरयं पुव्वकीलिअं अणुसरेमाणस्स बंभयारिस्स बंभचेरे संका वा कंखा वा ।
२६६ जाव धम्माओ भंसिज्जा तम्हा खलु नो निग्गंथे इत्थीणं पुव्वरयं पुव्वकीलिअं अणुसरिज्जा नो निर्ग्रंथः पूर्वरतं गृहा ।
वस्थानुभूतं स्त्रीभोगं पूर्वक्रीडितं पूर्वकाले नानाविधस्त्रीभिः सह द्यूतादिक्रीडारूपं अनुस्मर्ता अनुचिंतयिता भवति २१
शेषं प्राग्वदिति सूत्रार्थः ६ सप्तममाह णो पणीअं आहारं आहारित्ता हवइ से निग्गंथे तं कहमिति चे आयरि
आह निग्गंथस्स खलु पणीअं पाणभोअणं आहारेमाणस्स बंभयारिस्स बंभचेरे संका वा कंखा वा जाव के
वलिपन्नत्ताओ वा धम्माओ भंसिज्जा तम्हा खलु नो निग्गंथे पणीअं आहारमाहारिज्जा नो प्रणीतं गलत्स्नेह
बिंदुकं उपलक्षणत्वात् अन्यमपि अत्यंतधातूद्रेककारकं आहारमाहारयिता भवति यः स निर्ग्रंथः शेषं प्राग्वदि
ति सूत्रार्थः ७ अष्टममाह नो अइमायाए पाणभोअणं आहारित्ता हवइ से निग्गंथे तं कहमिति चे आयरिआ
ह निग्गंथस्स खलु अइमायाए पाणभोअणं आहारेमाणस्स बंभयारिस्स बंभचेरे संका वा कंखा वा जाव धम्माओ भं ।
सिज्जा तम्हा खलु नो निग्गंथे अइमायाए पाणभोअणं भुंजिज्जा नो अतिमात्रया बत्तीसं किर कवला आहारो कु
च्छिपूरओ भणिओ पुरिसस्स महिलिआए अट्ठावीसं भवे कवला १ इत्यागमोक्तमात्रातिक्रमणेन पानभोजनमाहारयि
ता भवति यः स निर्ग्रंथः शेषं तथैवेति सूत्रार्थः ८ नवममाह नो विभूसाणुवाई हवइ से निग्गंथे तं कहमिति चे आ २६६

यरिआह विभूसावत्तिए खलु विभूसिअसरीरे इत्थिजणस्स अभिलसणिज्जे हवइ तओ णं तस्स इत्थिजणेणं अभिल
सिज्जमाणस्स बंभयारिस्स बंभचेरे संका वा कंखा वा जाव धम्माओ भंसिज्जा तम्हा खलु नो निग्गंथे विभूसाणुवाई सि
आ नो विभूषानुपाती शरीरोपकरणसंस्कर्ता भवति यः स निर्ग्रंथः शेषं स्पष्टं नवरं विभूसावत्तिए त्ति विभूषावर्ति
के विभूषाशीलः स्यात् इति विभूषावर्ती स एव विभूषावर्तिकः तत एव विभूषितशरीरः स्त्रीजनस्याभि
लषणीयः प्रार्थनीयो भवति ततस्तत्संपत्त्यादि इति सूत्रार्थः ९ दशममाह णो सद्दरूवरसगंधफासाणुवाई हवइ
से निग्गंथे तं कहमिति चे आयरिआह निग्गंथस्स खलु सद्दरूवरसगंधफासाणुवाइस्स बंभयारिस्स
बंभचेरे संका वा कंखा वा वितिगिच्छा वा समुप्पज्जिज्जा भेअं वा लभिज्जा उम्मायं वा पाउणिज्जा दीहका
लिअं वा रोगायंकं हविज्जा केवलिपन्नत्ताओ वा धम्माओ भंसिज्जा तम्हा खलु नो निग्गंथे सद्दरूवरसगंधफा
साणुवाई हविज्जा से निग्गंथे दसमे बंभचेरसमाहिठाणे हवइ १० नो नैव शब्दरूपरसगंधस्पर्शानेव लिंगत्वेनानुप क
ति अनुयातीत्येवंशीलः शब्दरूपरसगंधस्पर्शानुपाती भवति यः स निर्ग्रंथः तत्कथमिति चेदित्यादि प्राग्वत् दशमं ब्र
ह्मचर्यसमाधिस्थानं भवतीति निगमनमिति सूत्रार्थः १० भवंति इत्थ सिलोगा तंजहा भवंति विद्यंते अत्र अस्मिन्नर्थे
श्लोकाः पद्यरूपास्तद्यथा जं विवित्तमणाइण्णं रहिअं थीजणेण य बंभचेरस्स रक्खट्ठा आलयं तु निसेवए जं ति प्राकृ
तत्वात् यो विविक्तः स्त्र्यादिसंसक्तत्वविवर्जितः अत एव अनाकीर्णः तत्प्रयोजनागतस्त्र्याद्यनाकुलः रहितो अ

कालचारिणां वंदनश्रवणादिनिमित्तमागतनस्त्रीजनानं वज्राघातं पंडकादितिश्च कालाकाल स्त्रीत्वविविक्ततामत्रश्रमण १
उत्ता० राश्रितायं श्रष्टमीपरिकिएमीत्तुं वायणाकालमवश्य समकालमयतीव नश्चात्तश्रकालचारीत १ ति ब्रह्मचर्यस्य रक्ष ×२ ठार्ढं×
२६७ णार्थं श्रालयनमितिशेषः तुः पूरणे निश्चयवात २ मणपल्हायजणणी कामरागविवड्ढणी बंभचेररउ भिक्खू थीकहं
तु विवज्जए मनःप्रह्लादजननी कामरागस्य विषयाभिष्वंगस्य विवर्द्धनी ब्रह्मचर्यरतो भिक्षुः स्त्रीकथां तु विवर्ज ×कामराग विवर्द्धनी×
येत् २ समं च संथवं थीहिं संकहं च अभिक्खणं बंभचे   ररउ भिक्खू निच्चसो परिवज्जए समं च सह संस्तवं प्रीति ×परिचयं×
विषयापरिचयं वा स्त्रीभिः सह संकथां   च   नारीभिः सह संकथालापाः पुनः पुनः वारं वारं नि
त्यमेव नित्यं शेषं स्पष्टं ३ अंगपच्चंगसंठाणं चा   रु   ल्ल   वियपेहियं बंभचेररओ थीणं चक्खुगिज्झं विव
ज्जए अंगानां शिरःप्रभृतीनां प्रत्यंगानां वक्षःकक्षा   दी   नां संस्थानमाकारं चारुशोभनं उल्लपितं मन्मनभाषि
तादि प्रेक्षितं कटाक्षादि ब्रह्मचर्यरतः स्त्रीणां संबंधि चक्षुः   र्ग्राह्यं विवर्जयेत् श्रयं भावः चक्षुषि सति रूपग्रहणम
वश्यं भावि परं तद्दर्शनं तत्त्यागेन कार्यं न तु रागवशात्तदर्शनं तत्तदेव वीक्षितव्यं यदुक्तं अशक्यं रूपमद्रष्टुं च
क्षुर्गोचरमागतं रागद्वेषौ तु यौ तत्र तौ बुधः परिवर्जयेत् २ इति ४ कूइयं रुइयं गीयं हसियं थणियकंदियं बंभचे
ररओ थीणं सोयगिज्झं विवज्जए कूजितादीनां व्याख्यातं कूजितं रतिकाले जायमानं कोकिलाद्यनुरूपं शब्दं न सोऽकरणेन वि
वर्जयेत् शेषं स्पष्टं ५ हासं किड्डं रइं दप्पं सहसावत्तासियाणि य बंभचेररओ थीणं नाणुचिंते कयाइ वि हासं प्रतीतं क्री २६७

डां कीडनं रमणादिरूपां रतिं कांतासंगजनितां प्रीतिं दर्पं मानिनीमानदलनोद्भूतं गर्वं सहसा अपत्रासितानि पराङ्मुख
दयितादेः सपदि आगत्य उत्कायनादीनि त्रासकृतानीति शेषः शेषं व्यक्तं ६ पणीयं भत्तपाणं च खि
प्पं मयविवड्ढणं बंभचेररओ भिक्खू निच्चसो परिवज्जए स्पष्टं नवरं मदः कामोद्रेकः ७ धम्मलद्धं मियं काले
जत्तत्थं पणिहाणवं नाइमत्तं तु भुंजिज्जा बंभचेररओ सया धर्मेण हेतुना न तु कुटिलादिकरणेन लब्धं धर्म
लब्धं मितं श्रष्टमभागस्य संभवेत् उक्तादवमौदर्या   तां काले व्याख्यावसरे प्रस्तावादिग्रहणार्थं भुंजीत २ इ
त्याद्यागमोक्तमनाकुलितमाहारमिति शेषः काले च   स्ता   चियात्रार्थं न तु रूपाद्यर्थं प्रणिधानवान् मनःस्वा
स्थ्यान्वितो न तु रागद्वेषवशगो भुंजीतेति योगः   उ   त्रा   स्थानांतरार्थस्य संबंध न तु न तु न रतिमात्रं
अतिक्रांतं भुंजीत ब्रह्मचर्यरतः सदा कदाचिदुत्का   र   णादतिमात्राहाराग्रहदुष्टः ८ विभूसं परिवज्जि
ज्जा सरीरपरिमंडणं बंभचेररओ भिक्खू सिंगारत्थं न   धारए विभूषामुपकरणगतां परिवर्जयेत् शरी
रपरिमंडनं चाकेशरसमश्रुसमारचनादिकं ब्रह्मचर्यरतो भिक्षुः शृंगारार्थं न धारयेत् न कुर्यात् ९ सद्दे रूवे य गं
धे य रसे फासे तहेव य पंचविहे कामगुणे निच्चसो परिवज्जए स्पष्टं नवरं कामस्य इच्छामदनरूपस्य गुणा
उपकारकाः कामगुणाः स्त्रीर्नेति सूत्रदशकार्थः १० अथ यत् सर्वं प्रत्येकसंक्षेपेण कामासादि त्याजितं तद्वत्
ष्टांतेन स्पष्टयितुमाह आलओ थीजणाइण्णो थीकहा य मणोरमा संथवो चेव नारीणं तासिं इंदियदरिसणं

×संघवाति× ×गुत्ताविरुआणिअति×२

उत्त्रा॰ सुगमं नवरं संस्तवः एकासनत्वादिना परिचयः २१ कूइअं रुइअं गीअं हसिअं भुत्तासिआणि अ पणीअं
२९६ भत्तपाणं च अइमायं पाणभोयणं स्पष्टमेव नवरं भुक्तासितानि च स्मृतानीति शेषः तत्र कूजितानि लागस्पा
णि आसितानि स्युरादिति एवमन्यान्यपि स्थानानि हास्याद्युपलक्षणं चैतत् २२ गत्तभूसणमिट्ठं च कामभोगा य दु
ज्जया नरस्सत्तगवेसिस्स विसं तालउडं जहा गात्रभूषणमिष्टं चेति चशब्दोऽप्यर्थः ततइष्टमपि वांछितमपि
आस्तां कृतं कामो रूपशब्दौ लागा भोगा गंधादयः कामभो गाश्च दुर्जयाः नरस्यात्मलक्षणं तत्स्यादस्य आ
त्मगवेषिणः विषं तालपुटं यथा यथाहि तालपुट वि षं सद्यो घाति एवं कदाचरणविपाकं तद्यामाद्यावि
नाशी जनाकीर्णलयादि एतेरा का कांक्षादिदोष हे तु त्वेन तस्यापि संयमरूपभावजीवितापहार
हेतुत्वादिति सूत्रार्थः २३ अथ निगमयितुमाह दु ज्जए कामभोगे अ निच्चसो परिवज्जए संकट्ठा
णाणि सव्वाणि वज्जिज्जा पणिहाणवं दुर्जयान् काम भोगान् नित्यं परिवर्जयेत् शंकाश्च शंकास्थानानि च
मास्पदत्वात् गाथोक्तान्यालयादीनि दश सर्वाणि वर्जयेत् प्रणिधानवान् एकाग्रमनाः २४ एतद्वर्जकश्च
किं कुर्यादित्याह धम्मारामचरे भिक्खू धिइमं धम्मसारही धम्मारामरए दंते बंभचेरसमाहिए धर्म एव दुःख
संतापतप्तानां निर्वृतिहेतुत्वादिष्टफलदानाच्च आराम इव धर्मारामस्तत्र चरेत् प्रवर्तेत भिक्षुर्मुनिः धृतिमान् स्व । २९६
स्थचित्तवान् धर्मसारथिरन्येषामपि धर्मे प्रवर्तयिता धर्मे आरमंते इति धर्मारामाः सुसाधवस्तेषु रतो न त्वेकाकि चेष

र्मारामरतो दांत उपशांतः ब्रह्मचर्यसमाहितः समाधानवान् ब्रह्मचर्यसमाहित इति सूत्रार्थः २५ अथ ब्रह्मचर्यमा
हात्म्यमाह देवदाणवगंधव्वा जक्खरक्खसकिन्नरा बंभयारिं नमंसंति दुक्करं जे करंति तं देवदानवगंधर्वा यक्ष
च राक्षसकिन्नराः सर्वेऽपि देवजातयस्तदुपलक्षणमेतत् एते सर्वेऽपि ब्रह्मचारिणं मुनिं नमस्यंति दुष्करं दुरनुचरं ब्रह्मा
×मि॰८ सत्त्वं यः करोति तेनैतत् कातरैः पालयति इति सूत्रार्थः २६ अध्ययनार्थोपसंहारमाह एस धम्मे धुवे निति
सासए जिणदेसिए सिद्धा सिज्झंति चाणेणं सिज्झिस्संति तहावरे त्तिबेमि एष उक्तो धर्मो ब्रह्मचर्यरूपः
ध्रुवः स्थिरः परवादिभिरप्रकंप्यतया प्रमाणप्रतिष्ठि तं इत्यर्थः नित्यस्त्रिकालत्वात् शाश्वतोऽनवरतभव
नात् एकार्थिका वा एतानि जिनैर्दर्शितः प्रोक्त उ त नेत्यादर्शितः अस्यैव कालिकं फलमाह सिद्धाः
पूर्वमनंताः सिध्यंति विदेहेषु अत्र वा तत्कालापेक्ष या च मनुष्ये अनेन ब्रह्मचर्यरूपेण धर्मेणा सेत्स्यंति त
थापरे अनंता यास्यंति इति सूत्रार्थः इति ब्रवीमीति प्राग्वत् २७ इति श्रीतपागच्छीयमहोपाध्यायश्रीविमलहर्षगणिस
होपाध्यायश्रीमुनिविमलगणिशिष्योपाध्यायश्रीभावविजयगणिसमर्थितायां श्रीउत्तराध्ययनसूत्रवृत्तौ षोड
शमध्ययनं संपूर्णं १६ व्याख्यातं षोडशमध्ययनं अथ पापश्रमणीयाख्यं सप्तदशमारभ्यते अस्य चा
ब यमभिसंबंधः इहानंतराध्ययने ब्रह्मचर्यसमाधिस्थानान्युक्तानि तानि च पापश्रमणस्य त्यक्तुं शक्यानीति तत्स्वरूप पा॰
मनेनोच्यते इत्यनेन संबंधेनायातस्यास्येदमादिसूत्रद्वयं जे केइ उ पव्वइए निअंठे धम्मं सुणित्ता विणओववन्ने

उत्ता॰ १७ सुदुल्लहं लहिउं बोहिलाभं विहरिज्ज पच्छा य जहासुहं उ यः कश्चित्तु शरणं प्रव्रजितो निर्ग्रंथः कथं पुनः प्रव्र
२६९ जित इत्याह धर्मं श्रुतचारित्ररूपं श्रुत्वा विनयेन ज्ञानविनयादिना उपपन्नो युक्तो विनयोपपन्नः सुदुर्लभं लब्ध्वा
मतिशयदुष्प्रापं लब्ध्वा बोधिलाभं जिनधर्मावाप्तिरूपं अतएव लाभप्रतिपत्त्या सौ प्रव्रजित इत्युक्तं ततो विहारं तु प
श्चाद्दीक्षादानानंतरकाले वा तु न रथैतत प्रथमं सिंहतया प्रव्रज्य पश्चात्तु पुनर्जहासुहं उत्ति तु शब्दस्यैवकारार्थ
त्वात् यथासुखमेव निद्रादिप्रमादपरतया शृगालवत्त्येवं विहारादित्यर्थः २ स च गुरुणोदितोऽध्ययने प्रेरितो यद्व
क्ति तदाह सिज्जा दढा पाउरणंमि अत्थि उप्पज्जई भोत्तु तहेव पाउं जाणामि जं वट्टइ आउसु त्ति किं नाम
काहामि सुएण भंते शय्या वसतिर्दृढा वातातप जललाद्युपद्रवरहिता तथा प्रावरणं वर्षाकल्पादि मे
मम अस्ति किंचोत्पद्यते लाक्तं तथैव पातुं पा नीयं यथाक्रमं शनं पानं चेति शेषः तथा जानामि यद्व
र्ततेयदिदानीमस्ति तदितिशेषः आयुष्मन्निति प्रेरयितुरामंत्रणं इति एतस्मात् हेतोः किं नाम न किंचिदित्यर्थः का
हामि निष्करिष्यामि श्रुतेनागमेनाधीतेनेति गम्यते भदंतेति प्रत्यामंत्रणं अयं हि तस्याशयः ये हि नवाधीयते
ते पि नातीतानागतादिकं विजानंति किंतु वर्तमानमेव तद्वयमपि विद्मो वसतिवसनाशनपानादीनि च स्वरूपेणैव
य्यमपि प्राप्नुमः तत्किं हृदजलतालुशोषकारिणाधीतेनेति योवक्ति स पापश्रमण इत्युच्यते इति द्वाविंशति कितत्वायतनं २६९
बध्यात इति सूत्रद्वयार्थः २ किंच जे केइ उ पव्वइए निद्दासीले पगामसो भुच्चा पिच्चा सुहं सुवइ पावसमणि त्ति वुच्चइ ३

यः कश्चित् प्रव्रजितो निद्राशीलः प्रकामशो बहुशः भुक्त्वा दध्योदनादि पीत्वा तक्रादि सुखं स्वपिति यथास्यात्तथा सकलक्रिया
निरपेक्ष एव शेते स पापश्रमण इत्युच्यते इति ३ आयरिअउवज्झाएहिं सुअं विणयं च गाहिए ते चेव खिंसई बाल
पावसमणि त्ति वुच्चइ आचार्योपाध्यायैः श्रुतं विनयं च ग्राहितः शिक्षितो ग्राहित इति शेषः तानेवाचार्यादीन् खिंसति निंद
ति बालो विवेकविकलो यः स पापश्रमणः ४ आयरियउवज्झायाणं सम्मं ना पडितप्पइ अप्पडिपूयए थद्धे पावसम
णि त्ति वुच्चइ आचार्योपाध्यायानां सम्यग् अविपरीतत्वेन न परितप्यते न तत्र तप्तिं विधत्ते तेषां वैयावृत्त्यादिचिंता
न सम्यक् करोतीत्यर्थः अप्रतिपूजको जिनादीनामथवा च न प्रतिपत्तिपरान्मुखो यद्वा कृतेन चिकित्सितेनाऽपकृतो
ऽपि न प्रत्युपकारकारी स्तब्धो गर्वाध्मातोऽयं स पापश्रमणः ५ इत्थं ज्ञानविनीते पापश्रमणत्वमुक्त्वा चरण
विकलतामाह संमद्दमाणो पाणाणि बीआणि हरिआणि अ असंजए संजयमन्नमाणे पावसमणि त्ति वुच्च
इ संमर्दयन् प्राणान् प्राणिनो द्वीन्द्रियादीन् बीजानि शाल्यादीनि हरितानि च दूर्वादीनि सर्वाण्येकेन्द्रियोपलक्षणमेतत्
अतएवासंयतः संयतमात्मानं मन्यमानोऽनेन च सर्वविषयपाक्षिकत्वमपि तस्य नास्तीत्युक्तो शेषप्रायत
६ संथारं फलगं पीढं निसिज्जं पायकंबलं अपमज्जिय आरुहइ पावसमणि त्ति वुच्चइ संस्तारकं कंबलादि फलकं दारुमयं ×कं×
वमासनं निषद्यां स्वाध्यायभूमिं पादकंबलं पादप्रोंछनं अप्रमृज्य रजोहरणादिना उपलक्षणत्वात् अप्रत्युपेक्ष्य चारोहति
तिष्ठति यः स पापश्रमणः ७ दवदवस्स चरई पमत्ते अ अभिक्खणं उल्लंघणे अ चंडे अ पावसमणि त्ति वुच्चइ दवदवस्सत्ति।

इतं इतं तथाविधमालंबनं विनापि संभ्रमं चरति तिष्ठावयी दोषयटति प्रमत्तश्च अभीक्ष्णं भवति भवतीति शेषः उ-
उत्तरा०१७ ल्लंघनश्च वत्सडिंभादीनामधःकर्ता चंडः क्रोधनश्चारभट इति श्रवणाद्दोषान्वयाग्रत ९ पडिलेहेइ पमत्ते अवउ-
२७० ज्झइ पायकंबलं पडिलेहणाअणाउत्ते पावसमणि त्ति वुच्चइ प्रतिलेख-
यति प्रमत्तः सन् अपोज्झति यत्र तत्र निक्षिपति पादकंबलं पादप्रोंछनं समस्तोपधिरूपलक्षणमेतत् सर्वं प्रति-
लेखनायामनायुक्तोऽनुपयुक्तः प्रतिलेखनाऽनायुक्त १० पडिलेहेइ पमत्ते जं किंचि हु णिसामिआ गुरु-
परिभावए निच्चं पावसमणि त्ति वुच्चइ प्रतिलेखयति प्र मत्तः सन् यत्किंचिद्विकथादि निशम्य श्रुत्वा तदाक्षि-
प्तचित्ततया प्रतिलेखना गुरुपरिभावकः गुरुपरि ला व कोऽनित्यं अयं भावः प्रतिलेखनादौ वितथं कु-
र्वन् गुरुभिर्नोदितस्तानेव वक्ति यथा स्वयमेवेदं कु रु तं युष्माभिरेवावयमेवं शिक्षिताः ततो युष्माक-
मेवायं दोष इत्यादि १० बहुमायी पमुहरी थद्धे लुद्धे अ णिग्गहे असंविभागी अचियत्ते पावसमणि त्ति वुच्चई
बहुमायी प्रकृतवचनात्प्रयोगवान् प्रमुखरः प्रकर्षेण मुखरो संबद्धभाषी स्तब्धो लुब्धो अनिग्रहो अविद्यमानेंद्रि-
यमनोनिग्रहः असंविभागी गुर्वादिभ्यो ग्लानादीनां योग्यमशनादि न यच्छति अचियत्ते अप्रीतिर्गुर्वादिष्वपि अप्री-
तिमान् ११ विवायं च उदीरेइ अधम्मे अत्तपन्नहा वुग्गहे कलहे रत्ते पावसमणि त्ति वुच्चइ विवादं वाक्कलहं वा उ- २७०
रुणा उदीरयति प्रशांतमपि मर्मभाषणादिना वर्द्धयति अधर्मो निर्द्धर्मः आत्मप्रज्ञाहा कुतर्कोपहतया ऐहपरलोकयोर्हितां

प्रज्ञामात्मनात्मप्रज्ञां च खंडितं कुर्यात् अंजलीकरणानंतरं तियः महाप्रहतात्मा वुग्गहे दंडादिघातजनिते विरोधे
कलहे वा चिकविरोधे रक्तः सक्तः १२ अथिरासणे कुक्कुइए जत्थ तत्थ निसीअइ आसणंमि अणाउत्ते पावसमणि त्ति
वुच्चई अस्थिरासनः कुक्कुचः हस्तादिविकथादिचापल्यवान् यत्र तत्र संसक्तसरजस्कादावपीत्यर्थः निषीदति पीठादौ
अतएवासनेऽनायुक्तोऽनुपयुक्तः १३ ससरक्खपाए सुअइ सिज्जं न पडिलेहइ संथारए अणाउत्ते पावसम-
णि त्ति वुच्चइ सरजस्कपादः स्वपिति कोऽर्थः संयमविरा धनानिरपेक्षतया अप्रमार्जितपादावेव शेते शय्यां
वसतिं न प्रतिलेखयति न प्रमार्जयति संस्तारके कंब ला दिरूपे इति शेषः अनायुक्तः कुक्कुडिपायपसारणो-
त्याद्यागमार्थानुपयुक्तः १४ अथ तपोविषयं पाप श्र म णमाह दुद्धदहीविगईओ आहारेइ अभिक्खणं
अरए अ तवोकम्मे पावसमणि त्ति वुच्चइ दुद्धदहिति द धिदध्नी विकृती हेतुत्वाद्विकृती उपलक्षणं चैतद्घृ-
तादीनाशेषविकृतीनां आहारयति अभीक्ष्णं वारंवारं तथा वधकारणं विनापीति भावः अरतश्चारतस्तपःकर्म-
णि अनशनादौ १५ अत्थंतंमि अ सूरंमि आहारेइ अभिक्खणं चोइओ पडिचोएइ पावसमणि त्ति वुच्चइ अस्तमयं
चः सूर्ये आहारयति अभीक्ष्णं प्रतिदिनमित्यर्थः यदि चायं केनचिद्गीतार्थेन नोद्यते यथा भद्र किमेवमा-
हारलंपट एव तिष्ठसि दुर्लभा खल्वियं धर्मसामग्री तां च प्राप्य तपस्युद्यमो युक्त इति ततः किमित्याह चोदितः प्रेरि-
तः प्रतिचोदयति यथा दक्षस्त्वमुपदेशदाने न तु स्वयं विधाने नाचारे स्वं विदुस्त्वपि किं न विकृष्टतपो भवतीति

१६ आयरियपरिच्चाई परपासंडसेवए गाणंगणिए दुब्भूए पावसमणित्ति वुच्चइ आचार्यपरित्यागी तद्धितपःकार
उत्ता॰ यंति आनीतमपि चान्नादिस्नानादिल्यादापर्यन्ताता ऽत्यन्तमाहारलौल्यात् तत्परित्यागशीलः परपाषंडान् सुष्ठीशा
२७१ य्याप्रातरूत्थायपायंत्याञ्चुपदिशंतः सौगतादीनुत्कृष्टत्वेन तदाहारश्च सक्तान् सेवते परपाषंडसेवकः तथा स्वच्छंदतया
गाणंगणिकं षण्मासाभ्यंतर एव संक्रामतीति गाणंगणिकः दुःतएव दुष्टभूतात् जातो दुर्भूतो दुराचारतया निंद्यत्वा
त्पावत्स्यर्थः १७ सयंगेहं परिवज्ज परगेहंसि वावरे नि मित्तेण य ववहरइ पावसमणित्ति वुच्चइ स्वकं गृहं
न उत्स्वं परित्यज्य परगेहे वावरत्ति व्याप्रियते पिं डा दिलोलतया स्वयं तत्कृत्यानि विधत्ते निमित्तेन च शुभा
शुभकथनादिना व्यवहरति द्रव्यमुपार्जयतीति १८ स ना इपिंडं जेमेइ नेच्छई सामुदाणिअं गिहिनिसि
ज्जं च वाहेइ पावसमणित्ति वुच्चइ स्वज्ञातिपिंडं ज्ञातिभि वं धुभिर्यः स्नेहाद्दीयते पिंडः स स्वज्ञातिपिंडस्तं जेम
तिभुंक्ते नेच्छति सामुदानिकां भिक्षां गृहिनिषद्यां पर्यंकि काद्विकां वाहयति सुखशीलतया गाहति यः स पाप
श्रमण उच्यत इति सूत्रसमुदायार्थः १९ अथाध्ययनार्थमुपसंहरन् उक्तदोषासेवनत्यागयोः फलमाह एआ
रिसे पंचकुसीलसंवुडे रूवंधरे मुणिपवराण हेट्ठिमे अयंसि लोए विसमेव गरहिए न सो इह नेव परत्थ लोए २० प॰
एतादृशो यादृशा उक्ताः पंचकुशीलाः पार्श्वस्थादयस्तद्वदसंवृतः पंचकुशीलासंवृतः रूपधारी रजोहरणादिवेषधरः २७१
:विशेषस्त्वप्राकृतत्वात् मुनिप्रवराणां प्रवरयतीनां हेट्ठिमो निकृष्टोऽधमवर्ती अतिजघन्यसंयमस्थानवर्त्तित्वात् निकृ

ष्टः अयंसित्ति अस्मिन् लोके विषमिव गर्हितो निंद्यः प्रतिजनतया प्राकृतजनैरपि निंदितो ऽत एव न स इहेति इहलोके
नैवतापि परलोके उभयंतिइति गाथार्थः २० जो वज्जए एए सया उदोसे से सुव्वए होइ मुणीण मज्झे अयंसि लोए अ
मयं व पूइए आराहए लोगमिणं तहा परं तिबेमि यो वर्जयत्येतानुक्तरूपान् सदा उतिसदेव दोषान् स सुव्रत
:शोभनव्रतो भवति मुनीनां मध्ये लोकस्तु निवसतीति तन्मध्ये गणपतेरित्यर्थः तथा चास्मिन् लोके अमृतमिव पूजितः आ
राधयति लोकमिमं तथा परं इति परलोकमिति सूत्रद्वया र्थः इति ब्रवीमीति प्राग्वत् २१ इति श्रीतपागच्छीयमहो
पाध्यायश्रीविमलहर्षगणिमहोपाध्यायश्रीमुनि वि मलगणिशिष्योपाध्यायश्रीभावविजयगणिसमर्थि
१८ तायां श्रीउत्तराध्ययनसूत्रवृत्तौ सप्तदशमध्ययनं संपूर्णम् १७ उक्तं सप्तदशमध्ययनं मथाऽ
ष्टादशं संयतीयाख्यमारभ्यते अस्य चायं संबंधः इहा नंतराध्ययने पापस्थानवर्जनमुक्तं तच्च भोगर्द्धित्या
गेन संजयवद्विधेयमिति संबंधस्यास्यादिमं सूत्रं कंपिल्ले नयरे राया उदिन्नबलवाहणे नामेणं संजए
नाम मिगव्वं उवनिग्गए कांपील्ये कांपील्यनाम्नि नगरे राजा उदीर्णमुदयप्राप्तं बलं चतुरंगं वाहनं च ॰ शिबिकादि
रूपं यस्य स तथा स च नाम्ना संजयो नामेति प्रकारार्थ ततः संजय इति प्रसिद्धो मृगयायां प्रतीतिति शेषः उपनिर्गतोनि
र्यातः पुरादिति गम्यते इति सूत्रार्थः १ स च कथंनिर्यातः किंच कारेत्याह हयाणीए गयाणीए रहाणीए तह चेव पा
यत्ताणीए महया सव्वओ परिवारिए सर्वतः सह्यच्युत्रया यदयानीकेन गजानीकेन रथानीकेन तथैव च पदातीनां सं

मृहं यादानेन दन्तीकनच्चमहतामर्वतःपरिवारितः २ मिए छुभित्ता हयगउ कंपिल्लुज्जाणकेसरे भीए संते मिए तह
वहेइ रसमुच्छिए व्या॰ मृगान् क्षिप्त्वा ये हयगतोऽश्वारूढः कांपील्यसंबंधिनि केसरनाम्नि उद्याने भीतान् त्रस्ता-
न् श्रान्तान् इतस्ततः परिभ्रमणतः खिन्नान् मितान् परिमितान् तत्र तेषु मृगेषु मध्ये वाहयति हन्ति रसमूर्च्छितस्तन्मांसा-
स्वादलुब्ध इति सूत्रद्वयार्थः ३ तदा च यद्वृत्तं तदाह अह केसरंमि उज्जाणे अणगारे तवोधणे सज्झायज्झाणसं- + त्ता +
जुत्ते धम्मज्झाणं झियायइ ३ अथानंतरं केसरोद्याने अनगारस्तपोधनः स्वाध्यायध्यानसंयुक्तो यथावसरं
तदासेवनात् अत एव धर्मध्यानं ध्यायति ४ अप्फोव मं डवंमि झायइ झविआसवे तस्सागए मिए पासं व-
हेइ से नराहिवे ४ अप्फोवइति वृक्षाद्याकीर्णः स चा सौ मंडपश्च नागवल्ल्यादिसंबंधी अप्फोवमंडपस्त-
स्मिन् ध्यायति धर्मध्यानमिति शेषः अन्तरस्यापि क्षपित म तिआयाघातकं झविअत्ति क्षपिता आश्रवादिसादरा-
यायेन संतघा तस्यागतेरागतान् मृगान् पार्श्वे समीपं वा वहेइत्ति स नराधिप इति सूत्रद्वयार्थः ५ अह आसगउ × त्ति ×
राया खिप्पमागम्म सो तहिं हए मिए उ पासित्ता अणगारं तत्थ पासइ अथानंतरमश्वगतो राजा क्षिप्रमागा-
म्य स तस्मिन् मंडपे हतान् मिए उत्ति मृगानेव न तु तनूनिमित्य र्थः दृष्ट्वा अनगारं तत्र पश्यतीति सूत्रार्थः ६ तातो सो कि-
च कारत्याह अह राया तत्थ संभंतो अणगारो मणाहओ मए उ मंदपुण्णेणं रसगिद्धेणघत्तुणा अथ राजा तत्र संभ्रांतो दृष्टी-
न जातं सभ्रमं भ्रांतो भीतो यथाऽनगारो मना क्स्तोकेनैवाऽहतो न मारित स्वदासन्नमृगहननादिति भावः मयाऽत्र ह्या-

मंदपुण्येन रसगृद्धेन घत्तुणत्ति घातुकेन हननशीलेन ७ आसं विसज्जइत्ताणं अणगारस्स सो निवो विणएणं वं-
दए पाए भगवं एत्थ मे खमे अश्वं विसृज्य विमुच्य अनगारस्य सन्नृपः विनयेन वंदते पादौ वक्ति च यथा भगवन्नत्र म-
वधं मम मापराधमिति शेषः क्षमस्व ८ अह मोणेण सो भगवं अणगारे झाणमस्सिउ रायाणं न पडिमंतेइ तउ राया
भयदुउ अथ मोनेन स भगवान् अनगारो ध्यानमाश्रितः राजानं न प्रतिमंत्रयति न प्रतिवक्ति यथा वं क्षमिष्ये न वेति
ततो हेतो राजा भयद्रुतो भयत्रस्तोऽभवत् यथा न ज्ञायते किं मयं क्रुद्धः करिष्यतीति ९ संजओ अहमस्मी-
ति भयवं वाहराहि मे कुद्धे तेएण अणगारे दहिज्ज नर कोडीउ संजय नामा राजा अहमस्मिन्नतो भवइति भावः इत्य
×ही तस्मात् हे भगवन् व्याहर संभाषय मा इति मां किमन्यद्वं न यद्भत इत्याह क्रुद्धः सन् ससाऽनगारादेरुन्नरको-
टीरासन्नाः तं सहस्रं दहत्यतो भयन्नतोऽहमिति सूत्रद्वयार्थः १० इत्थं तेनाक्षभितेन अत्तउपद्दिवा उ ध अत्त
यं दायाले वाहि ज्ञ अणिच्चे जीवलोगंमि किं हिंसाए पसज्जसि अतयं पार्थिव तवन तु कोपि त्वां दहतीति भावः इत्थ म
माप्यासौ पदिशति अभयदाता च पाणिनां प्राणत्राणकर्ता भव यथा त्वं मत्तः फलं एतदाप्न्यषामपीति भावः अनित्यजीवलो-
के किं हिंसायां प्रसजसि नरकदेतुरियं कर्तुं नोचितेति भावः ११ किं वं जया सव्वं परिच्चज्ज गंतव्वमवसस्स ते अणिच्चे जीव
लोगंमि किं रज्जंमि पसज्जसि यदा सर्वं कोशांतःपुरादि परित्यज्य गंतव्यं लवांतरमिति शेषः अवशस्य अस्वतंत्रस्यानतव त-
तः अनित्ये जीवलोके राज्ये प्रसजसि १२ अनित्यतामेव भावयति जीवितं चेव रूवं च विज्जुसंपायचंचलं जत्थ तं मु-

उत्तरा०श०
२७३

उक्तसीरायं पेच्चत्थं नावबुज्झसे जीवितं चैव रूपं च विद्युत्संपातो विद्युच्चलनं तद्वच्चंचलं विद्युत्संपातचंचलं यत्र जी॥
वितेरूपे च त्वं मुह्यसि हे राजन् प्रेत्यार्थं परलोककार्यं नावबुध्यसे १३ तथा दाराणि अ सुआ चेव मित्ता य तह बंधवा जी
वंतमणुजीवंति मयं नाणुवयंति अ दाराः सुता अपि च मित्राणि तथा बांधवाः जीवंतमनुजीवंति तदर्जितवित्ताद्युपला
लनं मृतं नानुव्रजंत्यपि च शरीरस्यान्यथाभावात् कथं तन्मनः समव्याप्या स्फुरित्यतः क्षतं तद्गुप्तेषु नाम्ना कार्यमिति भावः १४ नीह
रंति मयं पुत्ता पिअरं परमदुक्खिआ पिअरो वि तहा पुत्ते । बंधू रायं तवं चर नीहरंति निःसारयंति मृतं पुत्राः पित
रं परमदुःखिता अपि पितरो पितृधा पुत्रान् बंधवश्च बंधव इति बंधुनिति शेषः ततो राजंस्तपश्चरेरा सा विधाः १
५ तउ तेणऽज्जिए दव्वे दारे अ परिरक्खिए कीलंतन्ने नरा रायं हट्ठतुट्ठमलंकिआ ततस्तस्मा रणानंत
रं तेन पित्रादिनाऽर्जितद्रव्ये सति दारेषु च परिरक्षितेषु क्रीडंति तेन द्रविणेन दारैश्चेति गम्यं अन्ये नरा राजन् ✕नै
हृष्टतुष्टा अलंकृताः स्वकृतहृष्टा बहिः कुलकादिमंतः तुष्टाश्च नरेप्समताजः अलंकृता विभूषिताः यत एवं ततो स्तव स्थि
तिमतो राजंस्तपश्चरेरिति संबंधः १६ मृतस्य का वार्तेत्याह तेणावि जं कयं कम्मं सुहं वा जइ वा दुहं कम्मुणा तेण सं
जुत्तो गच्छई उ परं भवं तेनापि यत्कृतं कर्म शुभं वा यदि वाऽशुभं कर्मणा तेन तत्र तच्चाप्यस्यैव कारागारस्य हृदयेनाम
नेव न तु धनादिना संयुक्तो गच्छति परमन्यं भवं यत एवं शुभाशुभयोरेवाऽनुयायित्वं ततः शुभ एव तत्र यत्नो वचो २७३
रिति सूत्रत्रयस्य भावार्थः १७ तत्र सोऊणं तस्स सो धम्मं अणगारस्स अंतिए महयासंवेगनिव्वेअं समावन्नो नराहिवो ।

श्रुत्वा तस्य स धर्मं अनगारस्य अंतिके महत् संवेगनिर्वेदं तत्र संवेगो मोक्षाभिलाषो निर्वेदः संसारोद्वेगः १८ संजओ चइउं रज्जं
निक्खंतो जिणसासणे गद्दभालिस्स भगवउ अणगारस्स अंतिए संजयस्त्यक्त्वा राज्यं निष्क्रांतः प्रव्रजितो जिनशा॥
सने न तु सन्यत्र गर्दभालेर्भगवतोऽनगारस्यांतिके समीपे प्रव्रज्याऽधिगत श्रुतः सामाचारीरतोऽप्रतिबद्धतया विहा
२४ रन् कंचित्सन्निवेशमगात् तत्र च यदभूत् तदाह १९ चिच्चा रट्ठं पव्वइए खत्तिए परिभासई जहा ते दीसई रूवं पसन्नं ते त
हा मणो त्यक्त्वा राष्ट्रं देशं प्रव्रजितः क्षत्रियः क्षत्रियजातिरनिर्दिष्टनामा कोऽपि मुनिः परिभाषते संजयराजर्षि
मिति शेषः स हि पूर्वभवे वैमानिकः च्युतः क्षत्रियकुले राजा जातः स च केनापि निमित्तेन जा
तजातिस्मृतिस्तत एव विरक्तः प्रव्रज्य विहरन् संजयमुनिं प्रेक्ष्य तत्परीक्षार्थमिदमाचख्यौ यथा ते
दृश्यते रूपं प्रसन्नं निर्विकारं तथा मनोऽपि प्रसन्नं वर्तत इति शेषः अतः कालुष्याद्यसति बहिर्विनि
वेशसत्त्वं तस्यादिति भावः २० किंच किंनामे किंगोत्ते कस्सट्ठाए व माहणे कहं पडिअरसी बुद्धे कहं विणी
६ ए त्ति वुच्चसी किंनामा किंगोत्रः कस्मै वा अर्थाय वा माहनः प्रव्रजितः कथं केन प्रकारेण प्रतिचरसि
सेवसे बुद्धानाचार्यादीन् कथं विनीत इत्युच्यसे इति सूत्रत्रयस्य भावार्थः २१ संजयमुनिराह संजओ नाम नामेणं तहा
गोत्तेण गोअमो गद्दभाली ममायरिआ विज्जाचरणपारगा संजयो नाम नाम्ना तथा गोत्रेण गोतमोऽहमिति शेषः
प्रश्नत्रयोत्तरमाह गर्दभालयो ममाचार्या विद्याचरणपारगाः श्रुतचारित्रपारगामिनः अयं भावः गर्दभालिनामा॥

उ॥२॥ २७४ चार्यं ऊचे यथाहमास्त्रिवर्तीताहं तन्निवृत्तौ च तिर्मुक्तिरूपं फलं दर्शितं ततस्तदर्थमाहातोस्मि यथा तदुपदेशं तु रूद्र।
प्रतिचरामि तदुपदेशासेवनाच्च विनीतोहमिति सूत्रार्थः २१ ततस्तु गुणा ऊचुश्चिता अन्ये ह्रष्टापि ऊचुरिदमाह
किरियं अकिरियं विणाय अन्नाणं च महामुणी एएहिं चउहिं ठाणेहिं मेयन्नो किंपत्ता सति क्रियाअस्ति जीव इत्या
दिरूपां तु सकलं च प्राकृतत्वात् एवमक्रियापि अस्तीत्यादिमक्रियां अज्ञानं जीवादिवस्तु जानंतीति मत्यज्ञाः क्रियादिति स्ववाति
पायकल्पितैर्वस्तुतत्त्वपरिच्छेदिनः इत्यर्थः किमिति ऊक्त तं पत्ता मति त्रिप्रतापतेन विचारक्रमं वाच्न युक्तीनां तेषां वि
येताव क्रियावादिनस्ते अस्ति क्रियाविशिष्टमात्मानं म न्यमाना अपि विरुद्धं विन्तु अक्रियात तद्विपरीता विन
यो नमस्कारादिः अज्ञानं तत्त्वानवगमः च समुच्चये महामुने एतैः क्रियादिभिश्चतुर्भिः स्थानैः मेयक
कर्त्ता जीवमूर्त्यमूर्त्तानित्यत्वाद्येकांतवादमभ्युपगताः ऊक्त तत्त्वापन्नं चिंतितं युक्तिबाधितत्वात् इह हि विभुत्वं व्या
पित्वं तच्चात्मनो न घटते देह एव तल्लिंगस्य तद्गुणस्य चोपल ब्धेः न च वाच्यं आत्मनोऽव्यापित्वे तद्गुणाभ्यां धर्माधर्म
योरपि अव्यापित्वं तथा च द्वीपांतरगतादेवदत्तादृष्टाकृष्टमणिमुक्तादीनामिहागमनं न स्यादिति तत्र देशस्थैः साध्यस्य।
स्कांतादेर्लोहाद्याकर्षणशक्तिदर्शनादेरव्यापिनोरपि धर्माधर्मयोरिदं स्वरूपमपि वस्तुन आकर्षणे उपपद्यत एव ति
न विभुत्वमात्मनो युज्यते तथाऽनित्यरूपं अदृष्टपूर्वमानाधिष्ठानो ये इष्यते तेषामपि प्राणावय विडंबितन्या २७४
त्वावाच्च स्मादिनाच्छेदने वेदनानुभवाभावः स्यान्न चैवं दृश्यते एवं कर्त्तृवाद्येकांतवादोऽपि स्वधियापास्तनीयः अक्रि

यावादिनस्तु अस्ति क्रियाविशिष्टमात्मानं नेच्छंत्येवं तदप्यसंगततरं अहं सुखीत्यादिप्रत्ययानामन्यथानुपपत्त्या मा।
नस उत्पन्नादिप्रमाणगम्यत्वात्तस्य विनयवादिनस्तु रासभगजवाजिगोमृगकरभमहिषछगलशृगाल
काकमकरादिनमस्कारकरणादेव कर्मक्षयमभ्युपगताः तुच्छचित्तत्त्वात् लोकसमये देवेभ्यो गुणाधिकस्यैव विनयार्ह
तया प्रतीतत्वात् तदन्यविनयस्य वाश्वस्तफलत्वात् अज्ञानवादिनस्त्वज्ञानस्याश्रेयः प्रत्यनुपयोगित्वात् केवलकष्ट।
स्यैव कार्यं न हि क्रियाविनिष्टसिद्धिरिति प्रतिपन्नास्ते इदम् प्रत्यक्षमेव ज्ञानमंतरेणाहेयोपादेयस्यापि विशेष।
स्याभावात् ज्ञानं विना च न क्रियापि कष्टानुष्ठानं पापा [illegible] वक्ष्यमीमवस्यादिति मनुष्यमीक्षितमेवंप्रलापिता।
इति स्थितमिति सूत्रार्थः २३ नो चितस्थालिकाय [illegible] लो [illegible] वि [illegible] इत्यादि इह परात्कर्म बुद्धिना यथापरिनिवृत्त
विद्याचरणसंपन्न सत्यसत्त्वपराक्रम इत्येतत् क्रि या चाद्यादयः एषां प्रलापिता इत्येवं रूपं प्रादुष्करोति
प्रादुरकार्षीत् प्रकटितवान् बुद्धो ज्ञानवान् ज्ञात एव ज्ञातकः क्षत्रियः स चात्र प्रस्तावान्महावीरः परिनिर्वृत्त
कषायानलविध्यापनात् शीतीभूतः विद्याचरणाभ्यां क्षायिकज्ञानचारित्राभ्यां संपन्नो यो मतो यो जात एव सत्यः सा।
त्वा च सत्यपराक्रमः सत्यवीर्य इति सूत्रार्थः २४ ते एवं फलमाह पडंति नरए घोरे जे नरा पावकारिणो दिव्वं च
गइं गच्छंति चरित्ता धम्ममारियं पतंति नरकाघोररौद्र व्यतरादौ लक्षणाद्वादानप्रजीवाः पापमिदं प्रभावाद
सत्त्वहणाद्रूपं कर्त्तुं शीलं येषां ते पातकारिणः दिव्यां देवसंबंधिनी दिव्यां वा सर्वगतिप्रधानां सिद्धिरूपां गति

गंछेत्तिवरिज्जा आमेव्व धर्ममिदमत्त्वरूपणास्वरूपं आर्यस्य ग्रहं तातास्मत्वरूपणा दिव्वामत्त्वरूपणापरगोवत्त
उत्तरा॥ वत्तानवितव्यमितिलावइतिसूत्रार्थः २५ अथकथममीपापकारिणइत्याह मायाबुइअमेअंतु मुसाभासानि
२७५ रत्थिआ संजममाणोविअहं वसामिइरिआमिअ माययाख्याखानंबुइअंइति उक्तमायाक्तं एतदनंतरोक्तं क्रियावा
वादिभिरुक्तं उपरवकारार्थः मृषमायोक्तमावित्वाद् अयोज्यः अतएवतेषांभाषाभाषानिरर्थिका सम्यगलियथा
सूत्वा न तत्संयममाणोविनिअपिरवकारार्थः ततस्तं यत्नवेवोपरमक्ते वतद्वित्रिश्रवणादः अहमित्यात्मनि
र्देशाविनिशाषणातंस्थिरीकर्तुंवसामितिष्ठामितत्र पा अयंतिगाषा इरिआमिअत्तिईरयामिगच्छामिचगोव ६
रार्थविति सूत्रार्थः २६ कुतस्त्वंतद्वक्ताकर्ण ना उ परमसीत्याह सव्वेतेविइआमज्झं मिच्छादिट्ठी।
अणारिआ विज्जमाणेपरेलोए सम्मंजाणामिअप्पयं सर्वेतक्रियादिवादिनोविदितामम अयघामीमिथ्याद
ष्टयः ततएवानार्याः पशुहिंसाद्यनार्यकर्मप्रवृत्तत्वात् क थमीदृशास्तेतवविदिताइत्याह विद्यमानेपरलोके
न्यजन्मनि सम्यग्जानाम्यात्मानंतेनवितराहरा ततः परलोकात्मनो सम्यग्वेदनात्ममतेताहशाविदिता स्त्वतोदंता।
उक्ताकर्णनादः संपद्यामीतिसूत्रार्थः २७ कथमात्मानमन्यभवादागतविद्मीत्याह अहमासिमहापाणे जुइमंव।
रिससओवमे जासापालीमहापाली दिव्वावरिससओवमा अहमासमितिआसम् तवंमहाप्राणोब्रह्मलोकविमानेद्यु २७५
तिमान् वर्षशतजीवितोपमायस्यासौवर्षशतोपम मध्यपदलोपीसमासः अयमर्थोयथेहसंप्रतिवर्षशतजीवी।

पूर्णायुरुच्यते तथाहमपितत्रवर्षशतायुरभवं तथाहि यासापालिरिवपालिर्जीवितजलधारणाद्भवस्थितिस्साचोत्कृ
ष्टमहाशब्दोपादानादिहपल्योपमप्रमाणा महापालीसागरोपमप्रमाणा तस्याएवमहत्त्वात्दिविभवादिव्या।
वर्षशतैः केशाग्रोद्धारहेतुभिरुपमा अर्थात्पल्यविषया यस्यांसावर्षशतोपमा तत्रममहापालीत्युपादिव्यात ×२आक×
वस्थितिरासीदित्युपस्कारः ततस्तांवर्षशतोपमायुरस्तत्त्वमितिभावः २८ सेचुएबंभलोआउ माणुसंमिभवमागउ
अप्पणोअपरेसिंच आउंजाणेजहातहा ॥सइतिअथरस्थि तिपालनानंतरंच्युतोब्रह्मलोकात् मानुष्यंभवमाग
तः इहचआत्मनोजातिस्मरणात्मकमतिशयज्ञानं ति आ यांतरमाह आत्मनश्चपरेषांचआयुर्जानामियथा।
यितथप्रकारेणस्याद्यथातनिर्व्यवच्छिन्नंतथा ति ना वइतिसूत्रद्वयार्थः २९ इत्थंप्रसंगादुपदशमपि
स्वचरितमाख्यायोपदेष्टुमाह नाणारुइंचछंदंचपरि र वज्जिज्जसंजए अणट्ठाजेअसव्वत्था इइविज्जामणुसं
चरे नाना अनेकधारुचिंचप्रक्रमात्क्रियावाद्यादिमत विषयांवांछां छंदश्चस्वमतिकल्पितमाशयं इहापिना।
नेतिसंबंधादनेकविधंपरिवर्जयेत्संयतः तथाअनर्थानिः प्रयोजनायेव्यापाराइतिगम्यं सर्वत्रअत्राकार।
स्यालाक्षणिकत्वात्सर्वत्रहिंसादौ तानपिपरिवर्जयेदितिसंबंधः इत्येवंरूपांविद्यांसम्यग्ज्ञानरूपां अनुलक्ष्यी
कृत्यसंचरेः सम्यक्संयमाध्वनियायादितिसूत्रार्थः ३० तथा पडिक्कमामिपसिणाणं परमंतेहिंवापुणो अहोउ
ट्ठिएअहोरायं इइविज्जातवंचरे प्रतिक्रमामिप्रतिनिवर्ते पसिणाणंतिप्रश्नेभ्यः शुभाशुभसूचकेभ्यो ऽंगुष्ठप्र

उत्तरा०
२७६

माहित्यां तत्रापरस्फुरत्सोल्लसितमंत्रास्त्रकार्यालावनस्थास्वात्मावासमुद्वाय जनदिवाषणे अतिसावद्यवं
तणविरिवानष्टे स्नापस्कारवासस्त्रस्य यष्टिवंसंयमं प्रतिज्ञानवान् सम्रहेोइतिविस्मयंतनितोधर्मप्रत्युतः
कश्चिदवहिमहात्मा एवं विधास्यादित्याश्चर्यं आदाय तं प्रहतिशाइतिएतदनंतराक्तविज्ञानिविद्वावज्ञानतुतवे
ति गम्यवादवधारणसंतएवं नउपश्यादिवेरामाविधाइति सूत्रार्थः २२ अथ संजयमतिनाकथमास्थविरत्वमि
इत्युष्ट्वांसावाहत्तंयामउवसीकाल सम्मखाहणवेच्छः सा ताइपाउकारबुद्ध तंनाणंजिणसासणे यव
मिश्तिमांप्रच्छसिकालकालविषयंसम्यक्शोधं ने वितासापलक्षितः ताइति सूत्रत्वांत्तत्प्राउकृत
वांतेबुद्धःसर्वज्ञाऽतएवतद्ज्ञानंजिनशासनेमा व धा रणत्वाद्वाक्यस्यजिनशासनेएवनत्वन्यत्रसुगत
दिशासनेऽतोजिनशासनएवैयत्नःकार्योयेनयथा हं जानामितथात्वमपिज्ञास्यसीतिभावइति सूत्रार्थः
२४ उक्तरूपादच्चमाह किरिअंअकिरिअंविणयं अन्नाणं च महामुणी एएहिं चउहिं ठाणेहिं मेयन्ने किं पभासई क्रियावा
स्तित्वादिरूपांसदनुष्ठानात्मिकां वा राचयेद्धीरःस्थान्यः तथाक्रियांनास्त्यात्मा इत्यादिकांपरिवर्जयेत् त
तश्च हष्टानमध्ये दर्शनरूपया उपलक्षितायाद्दष्ट्या बुद्ध्याः सावद्यप्रक्रमां सम्यग्ज्ञानात्मिकातयासंपन्नादृष्टिसंपन्न
एवं च सम्यग्दर्शनज्ञानान्वितःसन् धर्मं चर सुदुश्चरमितिसूत्रार्थः २५ पुनःक्षत्रियमुनिरवसंजयमुनिं मृदूत्वा
क्ष्मदृष्टांतेःस्थिरीकर्तुमाह एयं पुण्णपयं सोच्चा अत्थधम्मोवसोहियं भरहोवि भारहं वासं चिच्चा कामाइ पव्वए

२७६

एतत्पूर्वोक्तंउपण्देतुज्ञातउणं पद्यतेगम्यतेर्थोऽनेनेतिपदं क्रियावादादिलक्षणनानाभावविवर्जनादिज्ञापकं
आकर्ण्य अर्थोधर्मामानत्वाद्वर्गीपवर्गादिधर्मस्तदुपायत्वंतात्सुतधर्मादिस्तान्यामुपशोभितंअर्थधर्मो
पशोभितं भरतःप्रथमचक्री अपिशब्दउत्तरापेक्षयासमुच्चय भारतंवर्षक्षेत्रं त्यक्त्वा कामा इतिवसगम्यत्वात् कामांश्च
प्रव्रजितप्राव्राजीत् तद्वांशास्त्वेवं अस्ति विनीतानगरीशक्रा ज्ञया श्रीदेन निर्मिता अस्यायोध्या पुरी मुद्रं प्राप्तिस्फातिम
हिका १ प्रथमःप्रथितःपृथ्व्यां तत्रःश्रीऋषभप्रभोः सा वीतोमातवन्नत्र भरतोभरतेश्वरः २ षट्खंडभरतस्या
नो विकर्तववितिधिमवृतः द्वात्रिंशत्सहस्रैर्न्नृ पाणां मे वितपङ्कजः ३ लक्षेश्चतुरशीत्या च रथेभानाम
श्वितःग्रामाणांचपदातीनां कोटिषण्णवतेःपतिः ४ ला किद्वात्रिंशत्सहस्रदेशानांधृतशासनः सप्तत्रिंश
सहस्राणांदिक्षुउत्विंशतेर्विभुः ५ ग्रामसाप्तःश्रेष्ठउर म इसाणमधीश्वरःमहायोनाडणाखवलक्षयपरि
रक्षयन् ६ अल्यकानांषोडशभिःसहस्रैःसविताभिः शां पट्टखंडभरतक्षेत्रमखंडाज्ञप्रपालयन् ७ चतुः
षष्टिसहस्रांतःपुरस्त्रीभिःसहान्वहं क्रीडन्नुदारवैक्रउएपतु सुध्यानसौख्यमाश्रयन् ८ ऋषभस्वामिनिर्वाणस्थाने
ष्टापदपर्वते चैत्येस्वकारितेरत्न्या जिनबिम्बानि पूजयन् ९ साधर्मिकाणांवात्सल्यं कुर्वन्नाश्रितवत्सलःपूर्वलक्ष
णिषट्कोणी स्वर्यश्रः सात्यवाहयत् १० अथतिःजलकं अन्यदाप्रातरत्यको हर्षितसपितामाको आदर्शसदन
सामस्यचीलं कृतःस्वपिनः ११ तत्रादर्शेमहति पश्यश्चक्रीनिजंवपुः चक्षांगुलीयकामेकां ददर्शाङ्गुलीः

उ.ना.श्री
२११

२२ अथात्मानं तोषयन् स्वस्यावस्थावधावायामी: सकलानप्यलंकारा मोक्तुं प्रचक्रमे २३ ततश्चित्रि
पाथोजं पद्माकरमिवात्मनं विलोकयन् सश्रीकं मितिदध्यौ धराधवः २४ अहो अंगं तत्किमिव द्रव्यैरंगदिरा
जते स्वाभाविकं सौंदर्यं किमप्यस्य न दृश्यते २५ स्वरूपमात्रतां वक्ति यस्य संस्कारसारता मोहादेवं तदंगं ज
नो जानाति मंजुलं २६ मनोज्ञमप्यन्नपानं शुभगंधं सुकादिकं विनश्यत्यस्य संगेन ब्रह्मचर्यमिव स्त्रियाः २७ न
दाहनिर्विवेकत्वं विदुषामपि बालवत् यदि देहस्य देहः नाम्नापि ज्ञातपापानि कुर्वते २८ तन्मोहदायिमां शुष्य
शरीरार्थे न पापमता हतेन वहुसंदने तुक्तं नाशयि तं नमे २९ ध्यायन्नित्यादि स प्रापत् संवेगमधिकाधिकं
रूढः क्षपकश्रेणीं निःश्रेणीं शिवसद्मनः ३० घ न घा तिक्षयं कृत्वा भावचारित्रमाश्रितः अज्ञानति
मिरादित्यः केवलज्ञानमापसः ३१ शुभं स्वालोच शा कृदत्त मुनिविषदधन्नतः निर्जगाम दृष्टावज्ञि सा
धुतीव दिवाकरात् ३२ तत्पार्श्वे तं वीक्ष्य दशसहस्र वासमनाः नृपाश्च सहस्राणि दीक्षामादरिरे तदा ३३
ततः शक्रादयो देवास्तं नत्वा प्रययुः सुः त्वविश्वदर्शी भगवान् नपित्वा नृश्च बोधयन् ३४ सप्तसप्ततिलक्षाणि प
र्वाणां भरतप्रभुः कौमारे मंडलित्वे सहस्रं शरदामभूत् ३५ चक्रित्वे षट्सहस्रोनाः पूर्वलक्षा रसाब्धिताः श्रा
वीणां लक्षमेकं तु केवलित्वेऽजातपि च ३६ सर्वायुः पावरशीतिर्मिता निपूर्व लक्षाणि समप्यगतिगम्यमर्हन्नप्यक
म्प्रतिपायणाः स्तातस्थैरसाधुराजा लाजमहोदयसमासुदितोदितश्रीः ३७ इति भरतचक्रिकथानकं ३४ सगरावि २११

विमागरं ते सरवासंतरा विहावा इसम रिझ्याकवलं दिव्वा दयापपरिनिवृत्त सगरोपि द्वितीयवक्री सागरांतस
वीदिदि कंवायसमुद्र पर्यंतं उत्तरस्यां हिमवदंतं भरतवर्षे नराधिपः रेश्वर्ये वाकवलं परि इसिदिव्वा दयया
संप्राप्त परिनिष्ठितार्थकः तदन्नलाज्ञायथा तथाहि अयोध्यायां पुरि स्माप जितशत्रुरभूत्‌ यी युवराजा
नुजस्तस्य सुमित्रविजयाह्वयः १ तायामदिष्यो विजया यशोमत्यो वलवजः शक्रेशानान्त्यामुकल्प सारदे
व्याविवापितः २ तायाश्च वई शस्वप्न स्वचितो मसुगा चिति सुतावस्थतामडित सगरोजिनदक्षिणो ३ जि
तशत्रुस्तु मित्रास्या मेकदास्वीकृतव्रात त्राणल्लंद जि तस्वामी युवराट् सगरः सुतः ४ तस्यान्यदा सुतं
राज्ये प्राब्राजीदजितप्रभुः ततो बल सगर श्च क्र व र्तीमहाभुजः ५ क्रमात्‌ षष्टिं सहस्राणि तनयास्त
स्याजज्ञिरे तेषु ज्येष्ठोऽस्य जह्नुः सोन्यदा प्रीणयन्‌ पं ६ ततः पित्रावरदात्त सोवादीद्वदप्रसादतः दिदृ
क्षेहं महीं ग्राम् पुत्रान्‌ क्रा दंडादि रत्नवाच ७ राज्ञानुज्ञाता षष्ट्यंङ्गः ससैन्याः प्रस्थितन्ततः विहिताश्चर्यसंदर्शी रत्न
गर्भ विलोकयन्‌ ८ चतुर्योजनविस्तारं योजनाष्टकमुन्नतं प्रासादोर्दमारोह अष्टसर्वसिद्धादितः ९ सुरम्य
क्रोशाद्वयपृष्ठक्रोशा त्र्योर्ध्ययोजनायतं चतुर्मुखं रत्नमयं तत्र चैत्यं ददर्श सः १० ऋषभाद्यर्हतामर्चाः स्वस्वमाना
दिसान्विता: स्तूपांश्च भरतादीनां भ्रातृं तत्र ननाम सः ११ ऋषभात्तत्र सोश्चैत्यस्यैव विलोकयन्‌ पीतामृत इवात्य
र्थं जहर्ष सगरांगजः १२ केनेदं कारितं चैत्य मित्यमात्यं च पृष्टवान्‌ सोप्याचष्ट भरताख्येन चक्रिणा भवजन्वः १३ +५+

उत्ता० अथान्यदाभ्रवकान् जह्नुरीदृशांतरातपरं पञ्चपताऽडित्यघाऽस्माभिः कार्यं तांचेत्यमीदृशं १४ तपिगत्वागताः स्व
२९८ र्गे नीस्मऽन्योऽष्टापदगिरीदृशः ततोऽगादजह्नुस्तद्ददृशांममिवक्रमीदृ १५ कालानुभावाद्भाविनोऽलुब्धा लाविनाला
विनोजनाः उपद्रोष्यंतितद्यतेऽष्टापदस्यमदाफला १६ इत्युक्त्वादंडरत्नेन जह्नुस्तं परितोगिरिं सहस्रयोजनोद्वेधं
विदधे परिखाहृणात् १७ तदाच दंडरत्नेन तेनदारयतामही क्रीडागेहानिनागानां मृत्पात्राणीवस्फुटं १८ त
प्रेक्ष्योपद्रवं नीता भुजंगाह्लालनप्रभं गापत्यस्वप्रभुं [ ] सोथ तं गव्यतिकरं जयः १९ सोपिज्ञात्वावधेः क्रुद्धो
ज्वलोविससागरांगजान् भुवं त्वद्धि र्निर्दातिर्लाः कि मे नक्रांतं जडैः २० उपद्रुतादिदृक्षाति नागास्तैर्दृ
सर्दनैः तवक्रुद्धा दनिष्यंति कुष्मानसिंहाइव हिं पा नू २१
नैवं घद्यत्क्षमायैव प्रयत्नोऽत्रवतामयं पतंगानांदीपप रतं कृतेपद्मवलंयथा २२ जह्नुर्जगाताधरेन्द्रा कृते
स्माभिरदः कृतं नन्मत्तामनंतलोभीड क्रमस्वाज्ञानसंत वं २३ ज्ञानाःसोदमिदंनेवं स्तनःकार्यमितिब्रुवनूत्र
होज्ञेनानतोजह्नु रितिदध्यौमहाभुजः २४ परिखासोविनावारिपांसुभिः पूरयिष्यति तद्देनांपूरयामोथ भुरि
णामंदाकिनीजलैः २५ तदार्धोसादराःसर्वे ज्यायांसंमतमेनिरे याहशांतवितद्धसा जदाथाःखलुतादृशाः
२६ ततःसदंडनाकृष्य तत्रविंहेपजाकवीं उपाइयंतत्र्यापि लोगिगाहाखंदतसा २७ नागालोकंभ्रनवीक्ष्य ज्व २९८
लितं ज्वलनप्रभः कोपावेशाद्धत्ववाश्च यद्दलंज्वालनप्रभः २८ सायदृष्टिविषानं प्रेषी नहृष्यायमहोरगान् ति

भूनिर्गत्यातदृष्ट्या दृष्टिविषहृष्टिभिः २९ ततस्तेतत्क्षणात्तेऽपि सर्वेपिसगरात्मजाः तेवात्यात्पिण्डत्वचक्रि
चक्रंचक्रंदतद्दृशं ३० ततःसेन्यानिनिर्वाणः सचिवः शोकविरलं नावरूपेनावितंत्नाद मतिक्रामतिकोपिदी ३१ त
तीर्थीसवातीधरेन्द्रा करणाप्रक्रियाविति कृतउपाजनोयकाव्य नृपामीस्वामिस्तत्त्वः ३२ नद्विभुच्यम्बुवंसावे
धिंशस्त्रीयतामितःस्वात्मसापराङ्गृहीत्वाता धीवतानांहिनौ ३३ इतिमंत्रीगिरात्यक्त्वा कंदास्तेचलितास्ततः इत्थं या × वित×
धांशुपागत्य सामंताद्यात्मचिंतयत् ३४ दक्षाःस्वामि स्तुताःमार्ग पाताताक्यंमहता लज्जाकरमिदंराज्ञोऽग्र
कथंकथयिष्यते ३५ प्रविशामस्ततोवह्निं मनन्य गा तिकांवयंतानितिध्यायातोल्पत्पविग्रःकापीत्यत
रूपतं ३६ कर्मणास्तुत्तमन्यत नागिनांक्लितवे त वत नद्याकुलामवनमा वह्यात्मतदर्दप्रवेताः ३
७ इत्युदित्वाद्विजःकंचि दनार्थशावमुद्वहन् गत्वा रा जकुलद्वारे म्लापीडत्वाकिर्षड्जः ३८ तत्क्षणावक्रि
णाहूय पृष्टःकिंरादिषीतिसः प्रावमभिकएवासे त्स्व सुदीक्षामहादिना ३९ प्रासोतिसूष्ठतोदवतदेनंजी
वयाधुना जांगुलीकमथादिक्त नं रकर्मणिदृधवः ४० ज्ञातत्पापत्पस्तुस्तु रिक्तवांमापिकापिदि हृतोनस्याद्य
यतस्माङ्गस्मानयतमंदिरात् ४१ यथाहंजीवयाम्येनं मितितातादितेहपः तत्स्मामार्ययहृतोः हंयांसर्वेभवा
समस्तु ४२ तेप्यागत्यावदन्नाथ सकलावीक्षिताभुरीपरंभुरायवंशातो नकश्चिन्नाक्षितस्त्वहं ४३ राजाप्रावस्माकम्
पि त्वंयासः इवजाःस्तताः सर्वमाधनराणांचात्या नक्रींकाविदविद्यास ४४ किन्नावमिंस्तेभूवे किंचिदासदि

तंकस्य सिंदेतत्वत्सगोत्यावन्मृत्वेनात्रैनहृयसे ४५ त्वदेवोधारदंद्दैव जानामीतदहंपरे आयेवजायते भवमंत्र
ऊना०ा रामेजलकृये: ४६ तद्दलाक्रांतविक्रांत दीनानाथिकनाथाद्र कथं विजीवयिष्यामि भ्रात्रिनिद्रांपादहिम ४७
२१९ नृपोलुधंनमवंतत्र शास्त्रादीनामागाचारः अष्टवविधिषिविघ्ने कःपुराक्रमतेरतिनु ४८ तत्सुताणार्कशोका
द्वि: विपदिक्रियतेजडैः आर्येष्काकार्यंतत्रापि धर्मकामेववार्मकृते एविधःविधिवलोपष्टिं सहस्राणिसुताम
व ममामवविपन्नास्त्र त्वाकंवमपिमाकृथाः ५० आक्रि· मितदितिक्षाप सातात्माव दर्चितपत् मामनसुत्व्या।
सिसुर्वमंक्तानावदायस्तुः ५१ यथाहत्नघातेः धो कैवत्तादतङ्चवक्रणान्न मूर्च्छितान्यपत् हृतो मा
र्वलोमःसविष्टरात् ५२ कथंचित्नत्र सं ज्ञ मुवालापीदितिनृपतिः द्वापत्रामाविसुच्चिकं।
यंसर्वेपिकिंगताः ५३ आरभदेव तान्सर्वान पि संहरन्तेःशिष्मन् नतेरूपारूपाणाय रूरचिवंस्यक
प्पतत् ५४ सुतानपितानंश्रुत्वा च तक्ष्यत्रलिघ मितत्वा हृदयमात्मदं निष्ठुराल्पापितिहुरं ५५ अरण्या
नेस्वर्वेसोख्याती परलोकपथंश्रितान् यत्सुतान्त्वावगच्छत त्विमक्रविमामवाम ५६ विलपंतमितिप्रोच्चैः।
संविघ्नःस्माद्वचक्रिणंमातिविध्याधुतिवत्स्वामिन् रोदिषिकिंस्वयं ५७ वियोगश्चेयसौनाथ तस्मात्कस्यापि
दुस्सहः सहातंकिंचतंधीरोववज्राग्निमिवाल्पवा ५८ शिक्षादानंपरपांहि तेषामेवविराजते आत्मानमपिये २१९
काले शिक्षयंतिविचक्षणाः ५९ इतितद्वचनैमंत्रि वाक्योश्चविविधैस्थिरान् आलब्धधीरताचक्री वक्षे

कालेलोचितक्रियां ६० तदावाधापदामत्र ग्रामाल्पाऽन्येत्यमानवाः राजव्यजिज्ञपाक्षैवं मुकुलीकृतपाण
यः ६१ अतस्विश्रीहसोदेव निन्येयद्भवतासुतैः प्रपदेपरिवाय्यामान् प्लावयंत्रनिवार्यतां ६२ राज्ञादिष्टस्तत
:शिष्टःभगद्भगीरथः तत्रगत्वाष्टमंकृत्वा राधयज्ज्वलनप्रभं ६३ प्रदत्तदर्शनेनाथ स्वैसुप्रसाद्यप्रसादतः गंगा
नीतिवाभुखिलोकान् करोमिनिरुपद्रवान् ६४ वारियिष्यामितुजगा नदंलरतवाभिनः तत्कुलघातयोलौघ
सिन्धुङ्कागानाताऽहिराद् ६५ नागश्जांततकृत्वा दं डरत्नेनजह्नुजः नीत्वासुपदेसरितं द्रवीभावुदतार
यत् ६६ लागीरथीनागिवृज्ञां तत्रापिविधिवद्भ ध्य त् गंगासागरसंगाख्यं तत्रार्थंपप्रवर्त्ततः ६७ गंगा
पिजह्नुनानीतस्तुत्कालोकनजाह्नवी लगी र थ नतीतास्वा वितिलागीरथीतथा ६८ अघोलगीर
थोयोध्यां गतस्तुष्टेनचक्रिणा सोअर्दनिवधेराज्ये म्र न्तरमिवात्मनः ६९ स्वयंतुव्रतमादत्य सन्निधा
वजितपालाः सुतस्यपौत्रयोस्ताप सगरस्ततसंगरः ७० क्रमाच्चकेवलज्ञानं धुस्ताज्ञातमवाप्यसः द्वासप्ततिंव
र्वलक्षाः समाप्याप्तःशिवंययौ ७१ सार्दसमाभ्यापोजकुमरत्वाः किंजजिरपाला ज्ञानीलगीरथोनतिष्टात्य
कारदोवत्स ७२ संघाश्चराजितानंत संमेताद्रिवृजन्मदान् संघाध्यगहतप्राप्त प्रातयामकृवित्रात्यो ७३ अना
यैस्वजतैः षष्टिसहस्रप्रमितैजनैः एकेनजलकारणा वार्यमाणारिपिस्फुट ७४ समंघासुपितालुपैः कथंचिदसा
मत्सुरः तिसुतस्त्वस्त्वयंसर्पैः ७५ पकर्मनिकंचितं ७६ शुगमं श्रुत्वादौकोपितआत्मा नावत्वौर्य्यधमन्त्वार।

उत्ता०टी०
२००

पुरा रद्धा स्वतोगाम मौक्षं संततस्य दासुगाः ७६ यामकाराणि चारुहवा ज्वलयद्भूपरितीनलं सकलालस्तुतत्राणि
ग्राममध्यं गतोऽभवत् ७७ तेविनातेततःसर्वे स्तुष्टाकुष्टाविपदिर माद्दवादकजीवाव नाश्यामापापदिर ७८
पिंडीभूयस्थितास्तत्र तत्रायां तस्यं हस्तिनः पादेनमर्दितादृष्ट्वा चिरंतस्तुः क्रयेऽनिष्ठ ७९ सुपर्णचप्राप्तवकिंचि
त्कृत्वा तसंघदस्य वः जज्ञिरचक्रिणःषष्टि सहस्राणि सुताइमे ८० यामंविर्द्धनीविस्तस्य कुक्कुकृतस्यकर्म
ण त्वाषांपरानमृताएत समासवमहीपते ८१ कलाले यत्त्यदा दृष्ट्वा सोऽत्र तत्कापिउरेधनी तत्रापि सुकृत
कृत्वा विपद्य काम्पल्यनृपः ८२ त्वपोपिमोन्यदादी द्वो लोत्रामृत्वा सुरालवत् ततश्च्युतश्च वंजन्तु तोजो
जातोमित्व्यात ८३ लगीरथक्रोणिधवीघवार्वे वा चं यमस्येति निशम्यसम्यक् सुश्राद्धधर्मप्रतिपद्य
स्य सायानवयःस्वसुरीजगाम ८४ इति श्रीसगरच क्रि कथालेशः ३५ चक्रवालारहवासं चक्रवर्त्तीमहि
ह्त पवत्नमस्तुवगात मघवंतामसत्ययमो सुगमंतक्त घलेशास्तुवं तथाहि आस्तेदिहवत्सरते महीमंडल
मस्तुरं वास्तुइज्यपतोस्वार्थे नाम्नानरपतिर्नृपः १ स्वप्रजावत्प्रजाःसम्यक् पालयित्वाचिरंसराट् संयमज्याराज्यम
त्यक्त विराज्ञावतमादद २ अथ मत्वाथिरंदीक्षां पालयित्वा विपद्य च अहमिंद्रःसुरोवीणां मध्यग्रैवेयकेऽभवत् ३
इतश्चाविवनरात आवस्त्याउरितूपतिः श्रियासमुद्रविजयी समुद्रविजयोऽभवत् ४ तस्यलायोऽभवद्भ द्रा तजा
कारजितामरी साघादेवोन्यदा सुत्वा तस्याःकुक्षाववातरत् ५ चतुर्दशमहास्वप्नान् स्वदाच्युपपातसु दा राजज

२५४

गादवक्रीन सुतांसावीतिमाप्यचक्र ६ कुमारंसुसुवेपुत्रं राजीवाविवलाक्करं मातोऽस्वैर्दपिस्तस्य मघाविप्य
तिर्नामचक्षत ७ संप्राप्तःसोघतारुण्यं दत्तराज्यो महीभुजा उत्पन्नचक्रः षट्खंडं साधयामासभारतं ८ चक्रावि
र्ववक्रिरमाविरक्तः शांतपरिव्रज्यमवक्रवर्त्ती पंचाद्दलक्षमितिवायुसर्वी सुघोसुरास्त्रिदिवरतीये ९ इतिमा
घवचक्रिकथा ३६ सर्णकुमाराममुस्मिंदा चक्रवर्तीमहिहित पुत्तेरज्ञवविज्ञाणं सावि राज्यातवंचार स्पष्टं तथा
स्तंविवं तथाहि अस्त्विहकांच नपुरं सर्वहकांचनदि तिः तत्रासीद्विक्रमयशा विक्रमाक्रांतरत्तरोऽ १ तस्यप
चशतान्यासन् राज्ञ्याविश्रमनारताः तत्रवात्त्स्व र नाम दत्ताक्षःसार्थरणधनी २ रूपलावण्यसोनाग्य
निर्जितामरसुन्दरी विष्णुश्रीरितितस्यासी कांता व स्रो रिवाद्विजा ३ तोवान्यदा रूपोपरूप न्मनसःप
इपतोहरो रथ्याहवंमाविनाजन्म राज्यं वितन्ममाफलं ४ चि रपक्षितिपःक्षिप्र मंतरंतःपुरंवतां प्राणानःक्षिपि
य:प्राया ह्न्यायोपुष्ममिवापदो ५ विनापिविधियेतस्याः श्रियंकामिनामाप्रिय विलपत्रिविमार्धशा बव्रामा
न्मत्तवत्तनः ६ श्रुधातनारीमहिता लज्जालोकापवादबा विसुच्याश्मतत्पस्तु नित्यविष्णुश्रियासमं ७ ज्ञातास्या
सतोराज्ञा ०कारयत्नकार्मणेतथा हृगाहीक्षीयमाणामा व्यपद्यतयथाम्बुयं ८ ततस्तस्याविद्योगार्त उत्सदे
नदवाग्निवत् नागदत्तंशवास्मत्त पृथ्वीनाथोऽलवत्तरा ९ नामोहकुमदात्तस्याः शबमक्षेदामाहितः अचिवंम
न्त्रियामोनं धत्तेप्रणयकोपतः १० सचिवाःकिंचिदालोच्य वंचयित्वाचपार्थिवं विपिनेऽपयंस्तस्याः धनेरिवशबं

उना०। २८१

ततः २१ तं चापश्यन्नश्रुनीरधाराभिः सधराधरः धराधराधर इव सिंचन्नारीति स ततः २२ कांता कांतस्तु दकांतं
स्वांतो विरहविह्वलः हा मत्प्राणप्रिये हा दीस्या दिति त्वाक्रंदत्तच्चकैः २३ इत्थं तत्कांतपानस्य गतराज्ञो दिनत्रा
य अमात्याः प्रियतामाय मितितं कानानतयन् २४ तत्र च प्रमरत्नति क्लितं हसितकलाकलं २४ विह्निविव२
होजं वाग्रमाकृष्टलोचनं २५ आलक्ष्यत्वं स्थगालीति राष्टतं मक्षिकागणैः विस्तुशियावतदीव्या ध्यासीदि
तमहीपतिः २६ उगमं अहो असारे संसारे सारं किंचि न्न दृश्यते मया क्वसो सारमिति ध्यात्वा हृदि नधिकवि
रं २७ कुलशीलयशोलज्जा यत्कार्यस्याः कृतेत्वया र जीवहावपरस्यद्य नस्याजातं हशी दशा २८ प्रिया
तियाः पञ्चकार्द्दे मन्दृपं नयन्तः कर्णं वीक्ष्यताम पि त्री नाप्तमिवामावपात वत्तः २९ ततो धर्मक्रियानी
रैः पापपंकपरिप्लुतं आत्मानं विमलीकर्तुं सांप्रतं म मांपते २० विशुद्धेति विरक्तात्मा सुव्रताचार्यस
न्निधौ राज्यं रजइवत्यक्त्वा प्रव्रज्यामाददे नृपः २१ तपो भिर्विविधैः साकं कर्मभिः क्षापयन् वपुः चिरं विहृत्य
वाप्य स तृतीयं स्वर्गमस्मयः २२ ततश्च्युतोरत्नपुरे जिनधर्मीति श्रेष्ठिवत् श्रेष्ठिपुत्र आर्यधर्मं शुद्धं बाल्यादा
पिश्रितः २३ इतश्च कांताविरहान्मदनोऽतिदुःखितः स ध्यानध्यानात्तां नामत्वामतिर्यक्षुत्प्रेक्षाः २४ अथिशाम
कश्चेविप्र पुत्र सिद्धारलवत् पुण्णशाया चिरदंडिर स्त्रीकारमचिकदा २५ उगमं सिमास्सादितपः ऊर्दत्र सो
गाद्धत्र आरण्यदा विदंडिलक्षस्तत्राद् भूपतिर्नवाहनः २६ तत्र राज्ञा तयस्वीति लोक्तं नीतातिजैष्टदे सो पव्यत्ति २८२

न धर्मं ते दिवा नक्तं गतं तदा २७ ततः श्राद्धवविरत्तं क्रोपाटीपारुणो दृशः नरवाहनत्वमीशा मित्युत्वा स विदंडि
कः २८ अस्याद्यस्यान्यस्य पदाहं पात्रमत्रलपायसं त्वद्विलालोकयमिमां तदा तु जेलवहुवे २९ स्थालमन्या
स्यवित्यस्य पृष्ठेवालोक्यापाशुवे रपणा तदितोरुष्टा द्रष्टा त्र्योवदद्धती ३० पृष्ठस्यिवन्यस्य पात्रे तुंजे ग
शमिवा न्यतः तद्ध उण्णसतेनानुपः प्रतपसतातद्वचः ३१ दृष्पाद क्षात्वताः पृष्ठ तितदत्ते संतापसः अनुत्तपाय सं
स्थाले न्यस्यलोकोपवक्रम ३२ आद्दापि स्थालतापं तं सोधिसादविशुद्धधीः स्वस्यैवकर्मणो यद्वि विप
कइति चिंतयन् ३३ उत्क्रांतिरोत्र पृष्ठश्चासमं व श्चर्मास्त्रुत्वाणिभिः जतिः स्थालं तत उत्पाते ततोऽस्य
हि ... हृदयानि ३४ सत्कृत्यक्रमविज्ञावं स्वजनान् उर्ज
नांस्तथा जिनधर्माश्रुत्पात प्रव्रज्य जिनधर्मवित् ३५ उग्रा निर्यंत्यविहिता नशानाडिशिराः स्थितः पहुंपा
दं काताक्षर्यः क्रमादेस्थाह्वत्तुर्दिशं ३६ उगमं यध्वका कादिलिलेख्य माणपूज्यापितत्रम सहमानोऽयवाञ्छ
या स्मरन् पंचनमस्क्रियाः ३७ विपद्य प्रथम स्वर्गे बलत्वत्रिदशाधिपः आयुर्भोगफलात्पत्र जिनधर्मविक्षायि
ना ३८ अमं तापसोपिर्हृतात्मना लियो सघन कर्मणा ऐरावणाह्वयो हस्ती जज्ञे तस्यैव वाहने ३९ तत्
श्च्युत्वा लावंचाचा कवा बालनृपः कचित् यज्ञःश्रितास्तनामात्तज्जीवस्तस्य विदंडिनः ४० इतश्चाविव लरते
विषये कुरुजंगले अस्ति हस्तिपदं श्रीम न्नगरं हस्तिनापुरं ४१ जितसेनोऽभिधानाख्यः सत्यानद्धत्वजावरः सत्र

उत्ता॰वृ॰
२८२

ऽवीतितस्यासीद्देवी देवीवस्तगाता ४२ तस्याः कुक्षौ जिनधर्म जीवः स्वर्गात्परिच्युतः चतुर्दशमहास्वप्नान् दर्शी
यन्सममवातरत् ४३ शुभे काले प्रसाऽसूत सुतं लक्षणलक्षितं अगण्यमनोहारि रूपलक्ष्मीरिवस्मरं ४४
सनत्कुमार इत्याख्यां चक्रे तस्याशावितेऽपि सोऽपि क्रमेणावर्द्धि कल्पद्रुमइवोन्नतः ४५ श्रीमान् महेन्द्रसिंहाख्य
:कालिंदीसूरयोःसुतः सपांशुक्रीडितस्तस्य वयस्यः सारधीरभूत ४६ समातनवयस्येन कलाचार्यस्य सन्नि
धौ सनत्कुमारः सकलाः कलाजग्राह लीलया ४७ अ मत्रयंत्रतिविशेषं कामिनीजनकार्मणं लावण्यपुण्यं
तारुण्यं कुमारः प्राप सक्रमात् ४८ उद्यानेमकरंद रसं वसंतसमयेऽन्यदा समं महेन्द्रसिंहेन क्रीडायै
स्वपुरीयियौ ४९ नानाक्रीडाभिरक्रीड त्तत्रासि व ण तत्रसौ तदाश्वरान्तोऽश्वपतिर्दर्शयितुं चाढौक
यत् ५० दर्यं जलधिकल्लोला च्चयं स्वपर्वेवोयदा त कुमारोऽपितमारोद नजातिं द्रुतं कुतुकः ५१ कशा
घातक्षिप्यतं यावत् प्रेरयामास सत्पलः सोऽश्वस्तावद्ध्रुघ्री वोवि चरितु जनमनाइव ५२ यथायथा कृष्यवल्गा र
क्षितं तं दर्पाभजःमवक्रशिक्षितो वाहो बकः प्रावत्तं घातया ५३ राज्ञां राजकुमाराणां दितां धावतामपि मध्यात्कु
मारं हत्वाऽश्वः क्षणाक्षेणादृश्यतां ५४ ततोऽश्वसेनन्नृपः श्रुत्वा श्वापहृतं सुतं प्रत्यागातुं समं सैन्यागा द्यावद्धाति
पराङ्मुखः ५५ तावत्कू रिरजः पुञ्जादिङ्मूढीकृतसैन्यया नज्ञाति पादविज्ञाति तस्यवादन्यवान्यया ५६ निरुपायेततो २८२
त्यर्थं व्याकुले सकले बले महेन्द्रसिंहो नृपनीत सिंदमिश्च व्यजिज्ञपत् ५७ देवदेवादिदं सर्व मजनिष्टाऽसमंजसं वधा

पिमिचर्मवृष्यान्तस्यामितविवादहं ५८ प्रतीःप्रवृत्तसैन्य कांतारे दुःक्षराप्रभिः सुकरा सांख्यस्येव स्खल्यतं त्रयमे।
पुनः ५९ गतिश्र उपत्तुर्यामि स्वामिनं सुहृदं मुदं तिरस्कृत्यावलिष्ठोवी पतिरस्तु जलाबिलः ६० श्रीमान् महेन्द्रसिंह
स्व मितमारपरिच्छदः क्रीडावनीयमामस्य वारण्यानी प्रविविवशातां ६१ प्रौढपादैरुयदंतिः प्रक्षरन्मदनिर्झरैः क
रीन्द्रैश्च गिरीन्द्रैश्च क्वापि दुर्गमतां गतां ६२ क्वापि प्रारब्धसमरमिरिनोद्धातपादपां मकीर्णां केसरि व्याघ्रव्यालभ
ल्लूकसूकरैः ६३ नाडुताभ्यानालक्ष्य निकुंजनिकरे :क्वचित् प्रतः स्तरपुरंध्रीव दस्यं पिङ्गजंतुकां ६४
क्वचित्कंठीरवैर्वस्यन्मृगाकुलाकुलां क्वापि दावाग्निभस्म ता प धूसरीकृतभूतलां ६५ क्वचिच्चरत्तसंरक्त सत्वा।
ताकृतकूजरां शाखास्थितैरजगरैः क्वापि कष्ट रू व दुर्गां ६६ तस्यामटवीतामटतो नीपिणान्याप्तिनी प्र
णां ज्ञातिः वातेरगात्सर्वः स्वेदस्वर्वपरिच्छदः ६७ । प ङ्क्तिः कुलकं ततएकोऽपि कुंजेषु कंदरास्वपरस्ततः।
तिल्लराश्च वसोऽभ्राम्य मित्रं द्रष्टुं प्रवृत्तहरिः ६८ निदाघव पीडीतत्त्रैर्नरक्तुष्यस्कलाश्रमागमः मित्रे कृता तैतास्था।
सो ग्रीष्माभीवध्यानततपरः ६९ तस्मिन्वेव ग्रामयतोऽद्राक्षा व्रतीतकुसारान्यदा कस्मीतिघिववमगाम सारसः सारसध्वनिः ७० घ्रा
णावापी णयवासुः कमलामोदमेदुरः ततः पवनमरः किंचि दिदाशीति विवेदसः ७१ सोऽथ पद्माकरमलि व्रजत्त्व
रवजायणीः सङ्गीतमिश्रमश्रौषी द्वीणुवीणाकलक्वणं ७२ ततः प्रमुदितः शाजउत्सवासमेऽगतां ददर्शी दरीजसुभम्ते
तमित्रं वधूवृतं ७३ किमात्ता विभ्रमः किवा सरवा सोमसु रवाकरः मायधाय निति तदे त्यऽज्ञाओ पी इहंदिताक्चः ७४ कु।

उत्तार१२ २८३ रूपेणावतंसश्री अश्वसेननृपात्मज सनत्कुमार भो लाराप जितमार विजय जय ७५ निजामेति क्रमोदास्य हर्षितमघायिते भा
क्षणः गत्वा सह व्यथं सख्युर्न्यपतत्पादपद्मयोः ७६ अस्तु व्याय कुमारोपि दोर्भ्यामादाय सादरं समालिलिंग सर्वांगं
हर्षाश्रु स्नपयन्निव ७७ अथाचिंत्यमिथः संगमोत्सवं जातविस्मयौ हर्षादेवं हर्षाश्रु वासीनौ वासनं हृदये ७८
वीक्षितौ खेचरगणैः स्मयमानैः सविस्मयैः क्षणं बाष्पांबुशमीतौ परस्परमपश्यतां ७९ खेचरीनिकरैस्त्यक्त्वा
रताद्विमुक्तः ततः कुमारः स्वहृद्गताश्चपप्रच्छतमंदो   वेत् ८० भ्रमसागाः किमकालीकाकथं वामामिहा विहां ४८
अंतरा मामियं तव गमयः समयं कथं ८१ पित्रोः कां   वि   ध्यातं दुःखमवियोगवशाद्दशा पितृस्थापहिताः दंत
स्मिवाणि किमकरंका ८२ तान् तिष्ठ हो स्निग्ध   स्तु   स्त्र घोगद्दया गिरा महेंद्रसिंहः सकलं प्राच्यं वृत्तां
तमब्रवीत ८३ ततः प्रहृष्टश्च खेचरैर्व सकर्णाप्रस्यवर्णा   य   नु कुमारोऽस्यत्क स्नान लाजनादि विधुजातिः ८४
महेंद्रो घर्कुमारेऽत्र मितु वाचकृतांजलिः आरत्याप्रापहा   रीक्वा वार्ताश्च हितसद्मनि ८५ तानत्र कुमारो त
रितिदाक्षोऽधिस्यदधीः स्वनामेव स्वयं वक्तुं मत्वकां स्वकथां सतां ८६ स्वकुलेऽस्य वयस्यस्य वाच्यावाक्यमस्य मा कथ
यामितदन्येन किंतानेता सविस्तरां ८७ ध्यात्वेति कार्ता बकुलमत्याख्यामिति सोऽवदत् प्रियेऽस्मिम काथा स्तव्यां वद
विज्ञाय विद्यया ८८ श्रुत्वा ज्ञायेऽज्ञायेदं तु निद्राघूर्णितलोचनः इत्यु दिवारतिगृह प्रविश्याशात त्वस्वः ८९ ता २८३
नामहेंद्रसिंहस्या वदत् वत्सुकृतात्वा नित्यं दयेन तत्वांश्च कांतारमपि तितीर्षाणी ९० द्वितीयपि दिने तत्र ब्रजन् वाजीतव

नसः तस्मिन्मध्यं दिनरुद्धा स्मरंतं क्षुत्तृषातुरः ९१ ततस्त्वं कृमाकृत्वा सा हर्षीकं वात्श्रमाकुलात तस्मात्तुर्नीयीयेत
त्रः पर्णाणस्तदत्तारयत ९२ स्वलिखितोऽश्वस्ततोऽपतत् याणेश्वमुक्तुर्न्हे तु ते त्रषाकुलः सखास्तत्र तत्राटीत् परितो जलं सो ९
३ तत्रापश्चात्पिनतत क्षुषाकांतः श्रमातुरः दवदग्धद्रवीता पी तत्रासीत्याकालातवत् ९४ वीक्ष्यसत्पत्रदंशर
गत्वातस्य तले तत्र निविष्टोयं क्षणात्क्षोणी यपातस्रमितक्षणः ९५ तत्पुण्येनाधिरितायक्षस्त्र स्वदासमस्तक्षदालयः
सर्वांग तु सिषिचांस्तु शीतलै विमलैर्जलैः ९६ प्राप्त   संज्ञस्ततस्त्वायं पीत्वा सोयक्षादीदाकिं त्वं कस्त्वं कृतो जलं
चितं दातीनमितिस्पष्टवान् ९७ सोवादीदस्मि यक्षो   ह   मिहत्यस्त्वं कृते क्षतिन् सरसः सरसं नीर मानयं मा
नसादिदं ९८ सुक्तश्चावाच्यताणार्यं मानसम   ज्ज   नं विना नमेऽपगता विरह दावदग्धाखिलं मत्तरा ९९
तवालीहं करोमीति श्रीच्याखुंय कराट्ततः स्वापा   णि   स्त्रटतिषीन्मात मस्त्वस्मानसः १०० तत्राङ्गं विदि
तस्नान मपनीतपरिश्रमं यक्षोऽसिताक्षः पार्श्वजन्म वि   परूः क्षिप्रमेत्त १ क्रोधध्मातः स्तंभवाद् विज्ञाय
नृपुत्रकब्धवः आर्यपुत्राय विजय हक्तक्षुक्षित्पतक्षणं २ तमायांतं निहत्यायं पाणिना पातुयत्न सं यक्षरस्सा
मयं विश्व ततश्चक्रे रक्षोवृतिः ३ तीमाह दासानुधमात् ततघनान् विसृता क्षतीन् पिशाचाश्चक्षदंष्ट्राला कराल व
दनान्व्यधात् ४ तैरप्यतीत वल्मिते नागपाशैर्बबंधसः तान्सधोऽमोटयद्दयं जीर्णरज्जूरिवद्विषः ५ ततोऽयक्षः
कराघाते घोरैस्तमताडयत् आसीत्तेनपदमुष्टा वज्रेणाववगिरिदरिः ६ आर्यपुत्रमघोलोर्ह सुजारणजघा

उत्ता०घ्ध
२८४

नमः विरमंति दिनानि कत्याकथंचिदपि तुर्जनाः ७ उन्मूलितेनमदसा मदतावंदनडुणा तंवद्विस्तुंति दत्योर्ध्वी सा।
स्नाते पातयन्नतः ८ गिरिशुक्लिप्यपदेशेष्या ऽद्रिपदस्योपरिहृतं रुणंनिशितनोजात्त वाधितस्तेनतेसृजत् ९ ला।
श्रमे संजातस्तुतेशिल मवष्ट्योच्छितो हृतं आर्यउत्तेनिस्तुबित्ते योहुमाकाष्ठमुह्यकं १० ततोमिवाङ्कुंडाडन दत्वातंख
डशाव्यधात् श्रमरवात्तदाप्तस्तु मासमादनगुह्यकः ११ ततोरमित्वा विरम मसिताक्तः पलायनत्ताराद्दिदमि
मन्त्रस्य महिषः स्याक्रियश्चिरं १२ वीक्ष्य तंसमराश्चर्य मागताः सुरखेचराः मौलौ वसुहृदः उप्य हर्षितशा
विततिरं १३ अपराह्णे तुरंगस्थे स्नातोस्मे तंदनेव ने ददृशाष्टोकनीः शक्र मदिषीरिवसुंदराः १४ कं
टाह्वदृष्टनयाते देवेशाना तिरप्यय अपोपेत्या र्य तु वश्वा स्वजावंशा उमित्यवक्त १५ नयनानंदा।
नाहूयं कृतिनकस्पनंदनाः दुत्तनाक्तिनद्युम्नाति र्व नामतदलंकृत १६ ताप्रोचुस्त्रीभावगस्य एवव
एराः सुतावयं इतश्चतातिष्ठरति तत्तरीप्रियसंग मा १७ तामलंकृत्य विश्राम्य तुक्तस्नातिःमरवानव
हर्षिताः मनदादिष्ट किंकराणजगामता १८ उपायराशिं तानु स्वदानीयतमंध्यया उपतातसुदाऽन्नापि र
स्तो विदिस्ना तिरप्यास्तो १९ अस्यन्नानंदिकं कृतो चिंतसोप्येनमित्यवक्त उद्वहध्वं महाभाग ममाष्टौ नंदना
इमाः २० एतासां मप्रियालावौ योमितावक विष्या त इत्याचिंमीलितमनिना स्योचनत्साघ्रीसमया २१ तान २८४
सुक्तस्तवसुहृत् परिणीयनतादेवताः ताभिः सहास्वपादासा वासेवाबद्धकंकणः २२ तादाह्निप्यासिताहाऽस्तु।

निशाणं गदानंक्षिपत् तत्राप्रदृश्य वितिहः स्वं शाध्यो किमिदमित्यये २३ आर्यउत्स्नातात्व्या मेकाकीसर्वविद्
मनुमहत्त्वमिकमद्राक्षीत् प्रासादमधित्त्वधरं २४ मायाप्यमपि कस्यापि नाक्तिनात्यषलावयत् तत्समीपगा
ताश्चेषीकस्याश्चिद्ददितस्त्रियाः २५ ततस्तत्र प्रविश्याय मास्तमस्तमीत्तुवं दिव्याकृतीददर्शिका वदंतीमि
तिगद्गदं २६ जगत्त्रयजनानंद कुरुवंशनभोरवि सनत्कुमार तत्रीवं स्याजन्मांतरपि मे २७ तदाक
र्ण्य ममासौका लवतीति विचिंतयत् द्वारान्तर्यार्य उ त्तस्थौ त्यमुखामेवमब्रवीत् २८ कांतेसनत्कुमारेण
संबंधस्तवकः सुतः सुभ्रुः स्मरसीति चिंतं किंनदुःख न ग दिषि २९ दृष्टानानतिसात्ताक्षे प्रदाया मन्तु
नमं सुस्मिता विस्मिता शाप सुधामधुरयागिर ।। ३० सुराष्ट्रराजः साकेत उत्तरस्य सुतास्माहं सु
नंदानाम चंडयशा देवी कुक्षिसमुद्भवा ३१ कला य वाकलाः सर्वाः वायामधममधुगां धावाम्याः का
तस्तूपं स्या दितिदधोतदा नृपः ३२ आनाय्यत्तपद्मया णि मातामदर्शयत्तु ङः नारमात्तप्रमदष्टैः किंस्मरः
कथमुद्धीयया ३३ इतानीत पटन्यस्त पित्रादर्शितमन्यदा रूपं सनत्कुमारस्य वीक्ष्य व्यामुग्धकैः ३४ क्रियातुर +मोर
नापिता तेन रागाभुद्यतत्तत्राम प्रध्यात्नापि प्रकाशा स्यां नृपाज्ञनाग्निवसहि ३५ ततः सनत्कुमारस्य पिरत्याक
ल्पितास्मघृ तत्नेतदि क्षामात्रेण सामनुविवाहतः ३६ इतश्च खेचरः कोपिहत्वामामि हातेषी खडदिमात् वि
द्याहातत्राग दूसो मुक्त्वा चक्राप्यगात्कुधीः ३७ स्मारं २ कुमारं तं ताता रोदिमि सुदर वालानामबलानांच दुःखितानां।

उत्तरा
२८५

हदोबले ३८ आख्यन्सखा तमालोदी यस्मिन्द्वामिसाम्पदं सानंदा राख्यत स्तु नंदा घदेवं जागरिं दवाम ३९ तयारा
ल्पता रख मागान रक्तक्षत्रलश् नंदस्ताऽशनिवेगस्य वज्रवेगः खचरः ४० क्वचित्रैव सहुत्पाद्यो दक्षिणद्विय
तिक्रांतं रुदती शुद्धतीस्त्यामो ह्युद्धितासापतन्नतः ४१ क्षुधिघातनष्ठुरं तं ताताव्यापादयतक्षणा अद्वतं गत्रास्तुणत्या
श्वासयामासातसखा ४२ वार्ताप्राप्यात्मनः सर्वा सुद्धवाद चलासुदा अस्तु घष्टस्तु ख्यापतत्रीसा नाविनाता विचक्षिणा
४३ स्वसाघवज्रवेगस्य नाम्नासंध्यावलाकनी तदातत्राय यौवनाह वंधवी द्युत्सुको पच ४४ नावीलन्नैनाहदं
ता नावतिज्ञानिनागिरं स्मृत्वाशांतापतीयेता सा यं उत्तत्तुपासरत ४५ अर्यताम खुपायेन सुनंदा
जयाहती स्वयमायातिपात्रं हि स्त्रियाणविमि वा प गाः ४६ अर्वांतरखवरोहा वापत्याम्बुश
णम्यच घात्वतीकृत्यकवचं स्पदनं चैवमूर्च्चतु ४७ स्वपुत्रमरणादंतं ज्ञात्वा विद्याधराधिपः आया
त्यशनिवेगात्र सैन्यै राच्छादयन्नतः ४८ ततश्चावाद रिस्वं चंद्रवेगोनवांतिक प्रहितौ चंद्रवेगतना
उवायानवात्मजौ ४९ आरा शाकीरघातंत नत्प्रषितंमुरथं कवचं वाश्व मास्तुंच वज्रमन्त्रा हसंत्रितं २५० चं
द्रवेगसाउवेगौ सोदसी स्वशुरितनव महावसुवेतास्वामिन् विधिप्स्वार्धमागतौ ५१ तायाख्वं घवदाता स्व
ञताव प्युण्ययतुः खवरंडो वेडावेग सानुवेगो महाबलौ ५२ तदा संध्यावली विद्यामस्मै प्रज्ञप्तिकादादो तातो २८५
यमपिसन्नद्य रथमारुह्य दाजय ५३ तातोपुचंद्रवेगाद्याः खेचराः परिवार्य तदा चाशनिवेगस्य तत्रागात्

प्रवलंबलं ५४ ततसाईवंवाला तानुवेगो बलान्वितो योद्धुप्रह्णेतो त्वमिन्नं निषिध्यापिरणोद्यतं ५५ याधरत्त
मयाश्च सैन्याया फलायाश्चिरात् अर्थत्राशनिवेगो युद्धुधातम वैजाम्यो ५६ तायाश्च ऊर्वाताद्वि हि जयश्री
संगमात्कायाः आशुगो राशुतिरयां चक्रिरेनात्रुता नवा ५७ सुमाच्चाशनिवेगाय नागास्त्र मतितीषणं तद्मात्
द्वारत्वेण न्ययदीक्वतः सखा ५८ आग्नेयं वारुणोतैव वायव्यं पार्वतं नच विरेशास्त्रेति जग्राह प्रतिशास्त्रेण तसु
हृत ५९ ततः कार्मुकमादाय नाराचैस्तु चाताद्विषः अ हिंडुना सौचिन्नद सौवीसक्रजयाशा या ६० आचा
कृष्याणमा कृष्यधावतस्मस्यातसखा बाहारईमहा बा ऊ मृणालच्छेदमच्छिनत् ६१ तथापि धावताह्वेतं
तस्यप्रहालतः कुष्ठविद्यादानमचाकुणघक्रे सो म स्तर्कश्च ध्वक्र ६२ राज्यलक्ष्मीस्ततः सर्वा तस्य
खेचरचक्रिणः हराविद्युतिहारः संचक्रामममम प्रि य ६३ संध्यावलीसुनंदाख्या सानंदाख्यां सुतास्त
तः विताघ्राज्जिअगामासो चंडावगादितिः समं ६४ त त्र चासुघ्यसंत्यय सकलैः खेचरस्वैरो विद्याधरम
हाराज्यालिपिका निर्मम सुदा ६५ अचिरं राशतविलय विदिता प्राहिकोऽस्म वैखवा रखसंडाव शस्त्रत्व
मतिपिताऽन्यदा ६६ ममाक्षिमीलितुतिता प्रोक्तं यन्तुर्यचक्रस्तत् ताबीसन कुमाराख्याः पतिः पुत्रीशतस्यात ६
७ सचाघास्यति मासेन मानसं समरावरं तत्रासिता स्मयदंच प राड्तैरामहा प्रज्ञः ६८ तातावक्ष्ये मत्वादि
सुताशानामिदं मम परिणीत्वमहा महि ६९ तातावि विधलीलाभिः क्रीडन्तु विद्याधरी ते न निराशासौ सर्वकाले
पंक्तीयशतानि त्रिंशार्धनीमङ्गताथ्रेयः ६७ विजयस्तिमत्रित्वा वयस्यात्मम हाशयः मदादिकाः शांतकन्या ३१४

उत्राह।
२८६

खेचरांडनिषेवितः ७१ अद्यश्रीडयात्रागा दिवाह्वमिलितानवाद् अनुक्रालहिदिवस्या हिनापायमपी
दत्तं ७२ एवं वकुलमत्याक्त गृहान्निर्गत्य नृपदः मित्रेणामहदविता ह्व जगाम सपरिच्छदः ७३ प्राप्याथ स्मरमान्पश्च
मीदं दस्वंजिनपुत् पितरौ ह्यियागा तौ पलोःस्व रिविषीदतः ७४ कन्याकुमारं दृष्ट्वा मा ध्यायतावित्यहनि
शं स्वदर्शनंनपितरौ प्रमोदयितुमर्हसि ७५ श्रुत्वेतिमापिसाक्तंतः सकलत्रःसमित्रश्च कु विमानैर्विविधैः
व्योम्नि दर्शयनूत्रात्मार्थवान् ७६ दिव्यादिविव्योमयायि हिप्रवाद्यादिवादनैः समित्यैः खेचराधीशो ह्वेतशाकर
वामदेः ७७ वर्षन्हृयैषनिघोषै रोदसीपरिपूरय न जगाम संपदाधाम पुरंश्रीहस्तिनापुरं ७८ त्रिःशिर्वि
शाषकं तत्र स्वदर्शनं नाशु पितरौ नागरांश्च सः। श्रा सू सुदत्तश्चकवाक्तो पद्मानिचयथार्यमा ७९ पद्मपत्र
त्रस्पतालक्ष्मी मत्यासननरेश्वरः विस्मयं चप्रमोदं च प्रापवाचाममगोचरं ८० ज्ञात्वनराज्ञा प्रोष्ठाय कुमार
स्यात्मनश्चतं दत्तं तमखिलाप्राय मंहोर्द्धं श्रीधर्मना घ तीर्थेश्विविरसन्निधौ विरक्तोव्रतमादायति कंजन्म।
रविस्मयावहं ८१ ताताऽथासनत्पालः पुत्रं राज्येन्यवीविशत् सुधीर्महेन्द्रसिंहं च तासेनाधिपतिव्यधत् ८२ स्वयं
रत्नाईयिव ८३ आघासनकुमारस्य राज्यंपालयतान्यदा चक्रादीनिमहारत्नान्यजायंत च तुर्दश ८४ ताता वर्षस
हस्रेण साधयित्वा सगारतं निधाना निनवाप्ताय पुनरागान्निजंपुरं ८५ प्रविशनं पुरंतेचा धिनावीक्ष्यवासवः
मत्वात्मासोह्यावतः दितिहृद्यासेष्वरा ८६ श्रीदांवत्यादिशत्वक्री वर्यासावत्तिमसुहृत् राज्याभिषेकं तत्र २८६

व्रा कसपात्र - प्रधीनिधि ८७ इत्यक्त्वावासारवत्र्रे हारंमौलिं च कुंडल सिंहासनं पादपीठं देवदूष्यंच पादुके ८८
दातुं सनत्कुमाराय धनदस्य हरिर्ददौ रंभातिलोत्तमादीश्च गंधर्वांस्तन्नसदादिशत् ८९ ययुस्ते तत्र सदविता गव्राक
विरोद हस्तिनापुरं सौधर्माधिपतराज्ञा चक्रिणस्तान्यवेदयत् ९० ततस्तदनुमतः श्रीदा विवाक्रियाज नायत मा
णिक्यपीठंतस्याईं मंडपंचमणीमयं ९१ मणिपीठं च तन्मध्ये रत्नसिंहासनान्वितं आनायन्नदि श्रवणः क्षीरादा
द्युदकंसुरैः ९२ ततःसागीरवं श्रीद श्चक्रिणंतत्र मंड प सिंहासनेनिवाश्येड दितंप्राप्ततदादिदौ ९३ चक्रे
चक्रिवर्ति मस्तकं तेऽर्जलिःस्नापचक्रिणः मंगलात रद्य निर्घोषं ताद्राहिस्त्रक्रियासुराः ९४ तदा मंगलगीत
रीति जगुर्निर्जरगायताः रंभातिलोत्तमाद्याश्च ना ट कं व्यक्तुतनम ९५ हृजयित्वा घतेवस्त्र ल्लृपामाल्यवि
लेपनैः श्रीदःप्रावीविशदंध हस्तिनाहस्तिनापुरं ९६ :स्नादिदृष्टाऽकवाच ततुभंस्त्वपुरीसमं विप्र
श्चक्रिणास्त्वर्थ यायोयह्नपतिह्रितं ९७ चाक्रधपार्षि विस्मया निधाको हारहमाच्छिकैः कृपालुःसाधसत्पा
ला न्याथनायालयन् प्रजाः ९८ लोगंभावामवामाही संलेप्यालागमजलात् रुंक्तान्तामामयइमार वासरानि
ववजरान् ९९ अन्यदादिविदावैद्यः सुधर्मीसदसिस्थितः नाटकं नाटयन्नामी डर्मोसौदामनाभिधं २०० तदान
विमानकल्पा वायावासंगमाभिधः सुपर्वी स्पात नोत्या निर्जरान्निर्ड्यिस्वप रान् १ तस्मिन्गतसुरास्त्रयाक्रमपद्मन्नि
तिविस्मिताः जातास्यातनाम्नांच सर्वगीर्वाणावाहत् २ इंद्रःप्राहसुनामासन वर्द्धमानाभिधंतपः कृतं वर्द्धितवितानं

उत्ता। टी।
२८७

रूपंचास्यनदीदृशं ३ एवंविधान्यापिकापि किमस्तिभुवनत्रये इतिपृष्टःपुनर्देवैर्देवराजोब्रवीदिदं ४ सनत्कुमा।
रनामास्ति नृहस्तीहस्तिनापुरे तस्यरूपंचातनुश्च सुरत्नाप्यतिरिच्यते ५ अश्रद्दधानौतद्वक्र वचनंत्रिदशावुभौ
विज्ञायाविकुर्व्यतश्च विप्ररूपमुपाश्रितौ ६ आगत्यचक्रिप्रासाद द्वारेतस्थतुरुत्सुकौ वल्कसादीलिप्ताङ्गः तदा
रब्धमज्जनः ७ सुमं प्रावीविप्रौविप्रामीलौ द्वाःस्थानानीतदापितौ विहितौ कान्तुदर्शितौकाप्य विलक्षयति
नात्सुधीः ८ ततस्तौवीक्ष्यतद्रूप मधिकंशक्रवर्णितात्। शास्तेवधुनोतिमंचित्रं शिरोऽधुनयतांचिरं ९ दध्यतुश्च।
त्यहो अस्य तेजःप्राज्यंरविरिव पायाधिजलवन्मा ना तिर्गलावण्यमप्यहो १० स्थानस्थितेऽपिरस्यांग यत्र
यत्रततःपतत् कीलितेवनिमग्नेव दृष्ट्यादेवनि व र्ते त ११ रूपंतदस्यशक्रेण मिथ्यानखलुवर्णितं अ
पर्याप्त्याल्त्वावां कुतार्थीवस्यदर्शनात् १२ अथवेले ति नवंतौलोः कुतोद्विजाविहागतौ अधिस्थाकोपादा
वन स्वदेवावेवमूचतुः १३ रूपमप्रतिरूपंते वर्ण्यमानं जगज्जनैः निशम्यावामिहायातौतद्दर्शनकुतूहलात्
१४ यादृशंचततोवाक्तां श्रुतंरूपंजनाननात् दृष्टंततमविशेषं तु विशेषकृतातापदः १५ ततरूपमदाकीर्ण सुवा
स्यांलोहितौनेमौ किंममज्जनमज्जस्य रूपांमतविस्मापितं १६ तज्ज्ञामज्जनंमार स्यालंकारसास्तुरः परीक्षयामि
सतांयावत् क्षणंतावत्प्रतीक्ष्यतां १७ रूपंतदाचामसमयक्र पक्षणीयंमानारम स्वलोकोदवलादावो राज्ञातस्तत
स्थतः १८ स्नाप्रालङ्कृतःतापरि त्वषातृपितस्तद्घनः सतांविन्यस्यातिविप्रौ रूपंद्रष्टुंसमादिशत् १९ आयातुमा

णौतौवीक्ष्य रूपंरूपमतीदृशं विषण्णौ दध्यतुश्चाहो वर्णरूपादिकंबलं २० स्यःप्रावपुरावीक्ष्य मांप्रवांसुदि
तावपि विषादंपरामलास्योद्वाक्रु मंजातौसांप्रतंकुतः २१ तावूचतुः सुरावावां दिविदेवेन्द्रवर्णितं अश्रद्दधानौत्वद्रूपं
परीक्षितुमिहागतौ २२ रूपंतवपुरावीक्ष्य शश्वर्मिंद्रोदितादपि हृष्टावपिविषीदावा पुनरप्यात्प्रतिरीक्ष्यतत्२
३ एतावतापिकालेन हताःकायतवामयाः शक्तैरिवतिर्यस्त्वा रूपलावण्यकांतयः २४ इत्युदित्वातयोरंत र्हितयो
स्ववपुर्नृपः पश्यन्नप्रश्यहि‌च्छायं रजःछन्नमिवारुणं २५। दध्यौचिवमहोपादद् कानामास्वसमतीषिणो विविधाव्या
धयोव्याधा शविणंबाधयंतिये २६ नीतास्वामयेन्या य नष्टाकुमादस्याफणाः नीरूपत्यैरिवाहीराः कथंमाद्य
तितिःसुधीः २७ सारोषाङ्करप्ययांति मवस्मानात्र पि रू णात् लागसुतत्सुकानाम प्रतिबंधःसुमधर्मा
२८ यातापुणाःक्षणक्षति विरामविनयादयः परियाद य दृढस्ता रहःकस्त्रत्रधीमतौ २९ तन्ममंतंत्रारीगादर
थासावाविनाशिनः विहायशास्त्रत्तसुख प्रदायित्वतमा दाद ३० ध्यात्वेतितनंदनन्यस्य राज्यंप्राज्यमतिदृढविन
यंधरस्तराणा मंतिकप्रतमग्रहीत् ३१ ततःसर्वाणिरत्नानि सर्वाराज्यापरपाःस्यम निखिलानिधरस्यायत्क्यःमित्याःश्व
कृतयस्तथा ३२ गाढाअनुरागान्तस्वाह्य पण्मासीयावदन्वमत् प्रालोविनापराधंतः किंजहासीतिवादिनः ३३ अमंमसि
ह्वावालोकितनापि नापरपरुंयतस्कृतात् ताताना वायमवंनं यस्तान्स्वस्वमास्पदं ३४ अभिसुपष्टतपसः पार
णमाचरंगतः चीनकान्नमजातक्रु सुक्तंसंप्राप्यतुंकपाचार ३५ तस्यात्वायापिपष्ठोत पारणासातानात्तथा तानाव

२८७

उत्तरा० २५६

रुधिरतस्य त्याग्यनीरादिवांकुराः ३६ कंडूः१ अक्षि२ हाशाःपीडा३ कासः४ श्वासः५ ज्वरा६ दरुचीः७ इति महामयाग्रास
स्व सप्तवर्षशतानि सः ३७ तस्यैवं सहमानस्य सर्वांगपरिपीडनात् प्रकटितस्तपस्ताश्च वार्तावार्तामकुर्वतः ३८ मल
श्मश्रौ१ कफो२ मूत्र३ वध४ सर्वौषध्यः५ कफौषधिः ६ संभिन्नश्रोतोलब्धयः७ चित्यन्तं वरूपरश्रलब्धयः ३९ स्वांगे तथापि
रोगप्रतीकारः सकुर्वतितमन्यदा पुरहूतः पुरःसभायां सनागरान् वर्णयन् ४० अहो सनत्कुमारस्य धैर्यं धरित
त्रीधरः त्यक्ता चक्रिश्रियं त्याग मिवायं वपाततपः ४१ रोगानलाहममानस्तु लब्धपपिहिलब्धित्स्तु चिकित्सति
यतिः कायनिःस्पृहो तातयमामयान् ४२ अश्रद्दध रूपे तद्वाक्यं तावच्चत्रिदिवौकसः अनिकृपतिषस्पृ
स्तुनिकृपमुत्पाय हा ४३ तौ चतावाचतौ साधो यदि वमन्तुमन्यासे धर्मतो यो चिकित्सावे स्वदांतग
दान्मुदा ४४ स्वयातस्तयो मुनिरास्य तान्यामित्थ विदिता वतीत्र्यावचा चावितस्थ नवास्तमिवाङ्गिरनू ४५
चिकित्साया युवां कर्म रोगानुं किं वा ख्रगदान् तावूचः उभे चिकित्साव आवां कायामयान् मुने ४६ ततालिज्ञा
गुली पामा ज्ञीर्णी निष्ठीवानेन सः स्वर्णवर्णं स वर्णीता व्यथादवसुवाक्व ४७ आतंकानेतया व्येता द्वृशास्वस्थ
यमप्यहं चिकित्साक्रियात कर्म रूजाच्चकायीततदा ४८ स्वेंतु कर्म मयोनुज्ञाश्रा स्वयमेवेतिवादिनो विस्मितो
तौ वतश्चक्रि मुनिं न विवस्वचः ४९ लब्धलब्धिरपि व्याधिं व्यथाधारस्थितिहीन सनत्कुमारराजर्षिरिति वां दरिस्त
वान् ५० ततस्तौरूपं वीक्ष्यार्थं यथावामा गतो ऽवरा तथास्व परीक्षार्थं सथुनापि समागतौ ५१ दृष्टंचतदपि स्पष्टं। २५६

सुराचलइवाचलं इत्युक्त्वा तं तवन्द्यौ तौ तिरोधत्तां सुधाशिनौ ५२ कौमार मंडलिकत्व लक्ष्मीई वार्षदा मह
त् लक्षं च तस्य चक्रित्वे आसन्तेच पिचेद्वदिद्वि ५३ वर्षलक्षं च श्रीमान मतिदा स्वाद्गु रितिक्ष्य चक्रारामवानिर्याति
सामित्यविलखहीनि ५४ आयुः प्रायेणाच सनत्कुमारः सनत्कुमारत्रिदिवसुरास्त्वत् ततस्थुत स्वाप्यमवाप्या
द मंत्व विरह त्रिविगराम ता ५५ इति श्रीसनत्कुमारचक्रिकथा २२ चङ्गालास्स्ववासं चक्रवदीमहिदि
त संतीसंतिकारा लाए पापाना इमपुत्तवंचाक्कं कथा संप्रदाय विदायं तथाहि अस्त्विवत्तर ताढ़ाव उत्तर
नउराति धिन्नपः श्रीपेणानामाल्स्समयउणमे वर्षा २ प्रियेअत्तर्तात स्मौतिनंदिता शिखिनंदित
स्मरास्येवरति पीती परमप्रीति लाजने २ तत्राति ने दि ताजाति प्रतवोतस्यत्स्य पालाः इंडषेण विंड
षेणा वल्लेतातन याउवते ३ तत्रवास्तव्यपाध्याय सत्यकितीः सत्यधीः जंबुकानाप्रियास्य सत्य
त्यामाचनंदना ४ इतश्च मगधे षष्ठं चलयाम वेदवेदं गपारगः नाम्ना धरणि जारोहू हिप्रोधरणि विश्रुतः
५ तस्यान्तर्त्याश्वा सच्छा तिथत्तायौसुतः वोझलीनो हिस्वतिनं दिस्वतिश्रीस्तितिसं ज्ञाको ६ सचविघस्त्थिर
राम दास्याकपिलयासमं तत्कुक्षिजस्त तस्य सुतास्तकपिला निधः ७ सदामेरः सुतोजल्लो पिताः पाठयते
इ लिकात कर्णभुत्यास्त्रती सवी सूक्षीकोप्यस्त्री सुधीः ८ प्रामानातार्थ नियांत्या पवीत द्वयमुइह स्तन हिन्ज
तमास्सीतिवदन पर्यटन् षष्ठिवीताल ९ अरस्व उरसागा सत्यकिद्विजमन्त्रिधि कश्चमागाः कृतवाश्रते तस्य

× सूरेर्विमलबोधकात् आदधर्मस्य पार्थिवः प्रापलोक इवालोकं कोकवन्धुस्तमोपहात् ४ ।।ऽ ६२०६

उत्ता० टी०
२८८

एष्विवमब्रवीत् २० शुभे श्रावादंधरणिजट द्विजस्यकपिलाभिधः इन्द्रागामवलयामा द्वात्रीवीक्षणकौतु
की २१ सताकिष्टन्ते तासाघ छात्राणां निखिलानपि विविदावदविषया नंतरापि द्विसंशायान् २२ उपाध्या
सत्कि छात्र पावनं तं न्यायोजयत् स्वउवीसत्यलामांच सुदा तानादवाद्यत् २३ कपिलापितु रंसत्य नाम
यावदमवत्त लोकप्रदत्त द्रविणैः सष्ट हृष्याविरान्त्रत २४ नाङ्गवीक्ष्यान्यदातस्मि निद्यते प्राद्याषानिशि सा
रंध्नराधाराक्षेरा सारंमाकुंच्चक्राम २५ तदाघनांध कारत्वा द्विजनवान्यसमः किंचाश्रु कानिकदांत नेत्री
त्वयागमत्ह २६ द्वारे च परिक्षिप्याते गतिनमत्य क :स्तुता किन्नवाख्यायमित्यन्य वस्त्राणिरूपागमत्
२७ नाडीतत्तनिामहृष्टा वपिवासां सिविघ्न्या अ लं तदपरिवीक्ष्ये रित्यावकपिलस्तुता २८ तस्यांगे
क्षितमक्षिता नांडस्यकान्यद्वीक्ष्यमादक्षोपावि घ याराद्रु इत्याणांगकथं नसः २९ तन्नूनमागान्नेषा
य मुकुलीनस्य विद्यात तावनिता हृशी बुद्धिः कुलीना नां द्विजा द्वचित् ३० विदानपिपपावायं कर्मस्तुत्यिव
वधीबलात् ध्यायं नीतिततातामंद स्नेहातस्मिन्बल्वसा ३१ अन्यदाधरणिजस्या दिवानप्रासातिडःस्त्रत्ता श्रीमंतक
पिलंस्तुवा नवागादनलिप्सया ३२ चकारकपि लस्सस्य तंकिंमानानानादिना अपरोप्यतिथिःस्त्रयः काचिदि
कंउनःपिता ३३ तयोःपिता पुत्रयोश्च वीक्ष्या चारितरमदत् जातांशंका पुत्रंलाम स्तुवाघश्वसुरंरहा ३४ द्विजन्महत्या
शपथं दत्वाहृत्वामिवः श्रता उम्नायं वःशुद्धपरु ह्ययान्या चतिकथ्यतो ३५ तातास्मोरापपाद्व द तीरुःस्थितमउ २८९

वीत् कपिलनविसृष्टश्च उगामग्राममात्मनः ३६ सत्यावगवाश्रीषेण नृपमेवं व्यजिज्ञपत् तत्वीत्नुर्द जालीन्ना
स त्वदेव नियोगतः ३७ तस्मान्मोचयमां तत्र शुक्तादिपवृजामद्रं तत कपिलमाहूय श्वावादे तिमहीपति २८।
धर्मकामीद्यतां तव विरक्ता ब्राह्मणी मिमां किमस्याद्वि विरक्ताया नाविलागमु खंतव ३९ सोवादी द्देवतेविमां
निजाल्पस्यामिकामिनं नक्षामास्मिक्षणमपि विनामुष्याद्विजीवितुं ३० नामाप्रावचययद्यसोमा नजुह्वा
ततदाश्रिय व्याजहारततराजा सुधमाश्रियतामि यं ३१ किंउतिष्ठत्वसौ कंचि त्कालेकपिलमङ्गदे य
वलरिश्चे तिस्ता प्रहाच तांबलान्नउमहत्मः ३२ सत्य रम त्वाशयाराजा पट्टराज्ञ्यास्ततापिता तत्कोस्वरुं
मनास्त्रजा चरंतीडुश्चरंतपः ३३ अन्यदानितमति कां वी क्ष्यावरूपामनादरा इंडाषेणबिंदुषेणा वक्तं
रमतुरामिणा ३४ तावकामयमातोति स्फुरतिंहपता वि व तादराविमामर्षि शुद्धातस्मपरस्परं ३५ त
दीक्षितनिराहवा क्तःश्रीषेणस्वचित्तः विपाद्यपन्नम १ध्याय विषमिश्रवपात्रः ३६ व्यपाद्यतां तत्विदाति ने
दिताशिखिनंदित शिशायकपिलाङ्गीता सत्यत्तामापितत्याघं ३७ चत्वारापिविपद्येव मतीवसरलाशयाः शुभि
नाउश्रिरजं बू द्वीपान्तरकुरुष्वमी ३८ कुंवी स्वपंदुग्मामकं तत्रत्वपालितंदित अत्रतदन्यउशिखि नंदिता क
पिलप्रिय ३९ क्राशराया छयाम्बव पल्यवितयजीविताः उपदनिसृतान्दारा व्यतीत्युःसमयं सुखं ४० इतश्च उ
धमानिलो श्रीषेणउपनंदनो कोपिविद्याधरोत्यत्य विमानस्थोबवीदिति ४१ अज्ञान ज्ञोमिमाप्यतां लाउवे १

उत्तरा०
२८५

त्तां कुरु यतो मातृपितृभ्यां शुभवाक्य स्थिताहं श्रूयतां मम ४२ द्वीपेऽत्रैवास्ति विजये विदेहे पुष्कलावती तद्दि
ताढ्यात्र राज्ञ्यां माहेन्द्रपुरवरं ४३ नृपः सुकुंडली तत्र जितसेना च तत्प्रिया अहमस्मि तयोः सुता नामर
त्नमणिकुंडली ४४ अन्यदाहं गतास्म्यासां नगरीं पुंडरीकिणीं सूरिसन्नामितयशा नामानमनमं जिनं ४५
स्वस्थानं स्तोकात्तत्र मित्र्यं पृष्टश्चैवं तेनैवं तु सर्वज्ञापिततया ख्याव सुधामधुरया गिरा ४६ पुष्करद्वीपपश्चार्द्धे शो
तोदाप्राग्विदेहभूमि विजये सलिलावत्यां वीतशोकास्ति पूर्वरा ४७ चक्री रत्नध्वजस्तत्र रूपसीनध्वजालवत्
तस्यास्तां प्रियेऽद्यम् मालिनीकनकश्रियौ ४८ तत्रा द्या सुतावश्री पद्मानामापरा पुनः सुश्री हितयं कन
क लता पद्मलताभिधं ४९ पद्मा पश्चाद् द्वितीयश्री हि नी स्यपि वयस्याऽजयाऽजितासेनार्या सन्निधे
दुईरं व्रतं ५० चतुर्थचतुर्थकं नाम सा माधीङ्स्पंतपः ख रुपार्थेस्तु ध्यमानेन वाऽन्यदा पश्यन्नृपांगजौ ५१ द
घ्योर्विवमहोऽत्र स्याः सोलग्नं पुत्रवनाहुतं यद्धीमति सुध्याने कुमारौ मारसुंदरौ ५२ महिम्ना तपस
स्तस्मा माप्यत्र जन्मनि स्याक्यो स्यागयमीदृक्षं मिदानमिति सा व्यधात् ५३ प्रांते चानशनं कृत्वा सौधर्मे साल
वस्सुरी विमाने त्या पुनस्तस्मा कनकश्री रत्नरा ५४ मातृस्ववालवं भ्रात्वा कृत्वा जन्मन्यनंतरे दानादि पुण्ये
यमत्र रत्नवती मणिकुंडली ५५ कमाद्दिवश्य कनक लता पद्मलता तथा तत् सर्वं भ्रान्त्वा प्राग् तवेच विधायविविधं २८५
पुण्यं ५६ द्वीपस्यास्यैव भरते पुरे रत्नपुरे ताभ्यां इंदुषेणविंदुषेणौ जातौ श्रीषेणराड्सुतौ ५७ पुनः प

द्माजीवादिवस्तुत्वा नटिवगणिकालवत् इंदुषेणबिंदुषेणौ त्वाध्यते ज्ञातधुना ५८ श्रुत्वेति प्राग्भवान्
स्मार्त पूर्वां पुत्रानिषेधितं इदागांत द्विवाध्यपा मातुध्रुवांस्वसुः ज्ञात ५९ मातरं पुरतो यासुः इर्व लज्जेववरप
वसोस्वसा तद्दिमाहं विद्यायास्तु श्र येषां सुद्दित्रुभुतं ६० ततस्तौ साधुमाश्रवां बोधिता वितिवादितौ सदास्ते
स्तमिताधानं चतुर्भिः परिवारितौ ६१ श्रुत्वा धर्मं कृतवः पार्श्वेदीक्षामाद्यधीधत्तौ तद्याचिरं तपोघोर मगातांप
रमपदं ६२ श्रुत्वं अथ श्रीषेणजीवाद्या श्चत्वारस्तेपि सुमिनः आयुःप्रवर्ग्य सौधर्म स्वर्गे सौसुःसुरवास्पदं
६३ इतश्चात्रैव भरते त्वदितायब्रध्वार श्रीरथ नू पुरचक्रवालाद्वेपुरत्नवरं ६४ तत्रार्ककीर्तिना
सीत् खेचरेन्द्रो महाबलः ज्योतिर्मालाचन स्या त्व डार्जादारिवारोहिणी ६५ स्वसाश्चयं प्रज्ञातस्या
लवतावादिमाहरिः विद्धः प्रतनाधीशः परिणीर न्याः वलानुजः ६६ श्रीषेणश्चपजीवाच प्रथमस्वर्ग
च्युतः सुन्तानुन्ताविव ज्योति र्मालाकुक्षावववानरत् ६७ स्वप्नेन्त्रावसादित्ये दरशीमिनातजमं कृत्वा च
सुपुत्रं पवित्रगुणलक्षणः ६८ स्वप्नानुसारतस्तस्यामिततेजा इति स्फुटं नामधेयं व्यधाद्राजा तरुणा
रुणातेजसः ६९ नामजीवस्ततःस्वर्गाद् र्ककीर्तिमहीपतेः सुताराख्या सुताज्योति र्मालागर्भीद्भवानवत् ७०
श्रुत्वाभिनंदिताजीव च्युत्वा स्वप्नदत्तरत्नवत् स्वयंप्रभाकुक्षिजन्मा सुतः श्रीविजयाह्वयः ७१ शिखिनंदिताजी
वस्तु च्युत्वा ज्योतिःप्रभाभिधा स्वयंप्रभाकुक्षिभवा विद्यस्पसुतालवत् ७२ कपिलः सत्व संसार त्वाभावि

उत्ताध्य
२९१
धाधराधिपः तुर्यां च मरवंचाप्यामजन्मश्वनिघोषराट् ७३ सुताराम र्ककीर्त्तिः श्री विजयायानारवाद्
द् ज्योतिप्रभां त्रिपृष्ठोऽपि सानंदोऽमिततेजसे ७४ अथान्यदाभिनंदनं जगन्नंदनसंज्ञयोः चारणश्रमणयोः श
त्रो सुधर्मं धर्मदेशनां ७५ अर्ककीर्त्तिर्निजराज्यं विन्यस्यामिततेजसि उक्ते सरलमध्यानं प्रव्रज्यामाददे मुदा
७६ श्रुगमं ततो विद्याधराधीशो मोलिलालितशासनः राज्यं तत्पालयामास मिततेजा महाभुजः ७७ इतश्च
मरणाद्विष्णोस्त्रिपृष्ठस्य विरक्तधीः नृपश्रीविजयं राज्ये स्थापयामास बलो बलः ७८ अथान्यदा सुतारा
श्री विजयोद्दत्तसुरक्तकः जगाम पोतनपुरं जितमित्र त जामहीपतिः ७९ उद्यानेऽलंकृतं तत्र सुरमानंदम
दुरं विद्याधरचरपक्तलं वीक्ष्य हर्षविशिष्ठाय ८० ज्या मान्वीर्यवत्यां च वीक्ष्या दस्वात् श्री विजयामुदा
मिथोजामिपती तौ च गाढमालिंगतौ मिथः ८१ ततः सिं हासनासीनं नृपसिंहासनस्थितः पप्रच्छामिततेजा
स्व किंनिमित्तोऽयमुत्सवः ८२ ततः श्री विजयोवादी दि तातीतष्टमे दिने कोऽपि नैमित्तिकोऽत्रागात् प्रती
हारनिवेदितः ८३ किमर्थमागा इति याष्टष्टसोऽब्रवीत् निमित्तं वक्तुमागां तं सावधानः शृणु त्वतो ८४
सप्तमेऽह्नि दिनादस्मात् ज्ञातमर्द्धं दिनमह्नात् पतिष्यति तडिद्दंडः पोतनाधीशमूर्द्धनि ८५ तत्कर्णकटुकं श्रुत्वा
कुपितामात्यपुंगवः तदा पतिष्यति किं त्वयीति तमवोचत ८६ दिवसानावदन्नव्दास्य धान्धाद्वावर्द्धवादितः प्र
तीपराक्रुन्नायव धीसरवाधीशमाकुपः ८७ तवाग्निमयि उमर्षस्त्व रत्नवृष्टिः पतिष्यति वदंतमितिदिवस मित्यपृच्छ २९१

म्हे ततः ८८ निमित्तमीदृग्देवज्ञाधीतं त्रुहि क्तनमन्वया सोऽवादीदबलस्वामी प्रव्रज्यामाददे यदा ८९ तदा प्र
व्रजता पित्रा सहाहं प्राव्रजं शिशुः महानिमित्तमष्टांगं तावदशिक्षितं मया ९० पुरे चपद्मिनीषंडे योवालविर
रक्षगां हिरण्यलोमिकाख्या मे तत्र चाभिपि न्द्रयशा ९१ तयास्वपुत्रीदत्ता मे बाल्यादेंव्यसोमम उद्धत्य
स्वजमिति पर्यणीपंतनाततदा ९२ तां चवीक्ष्या धुनाप्राप्तयौवनां व्याप्तदस्पृहः तत्रोदरगिरात्यक्त व्रतापर्य
र्यं वता ९३ निमित्तेन ततः स्वार्थं महानर्थमजंच त विज्ञायाहमिहागांत यथोचितमथो कुरु ९४ ए
तितस्थाक्तमब्रवीदाक्षा मंत्री नाक्षिप्यते तडित् तत्रा त समुद्राह नावास्थातावितिस्वतः ९५ अन्यः
स्वलनतत्रापि पतंतीसानिरास्यात सप्रादंवस उ स्वा मी नाद्यतायुर्दा तार ९६ तृतीयोऽन्यगदन्ना
य उपायः प्रतिक्षाति म श्रवं रमलावीलावाह्रि य त्र ततापिज्ञायात ९७ तत्रपः क्रियतां सर्वैः सार्वियउ
ववारकं तपसा ह्मीयतकर्म विकाचितमपि ह्रुतं ९८ तुर्यः प्राचेणात्तनाची पतेस्तपरिकथ्यात गणोऽकना
तडित्पातो भुत्तश्री विजयप्रालोः ९९ क्रियतामपरः कोऽपि सप्ताहमितरेत्तृपः पतिष्यतितडित्तस्मिन् स्वा
मीस्वास्यतिवाक्षता १०० प्रतिपद्दिवसादेव जिनमात्येषु तद्वचः सास्वसाधुमतिज्ञानं सववतामिति वादिति
२ तातादम्ब वेत्राड स्वप्राणानपरं तरं गप्यातपिष्यन्त्वप्राणाः सर्वेषामपि हिप्रियाः २ अचिरस्सचिवाः स्वामिन्
विचारस्तोवितुच्यतां श्रीविश्रवणायद्वास्य स्वर्गीयाय्यतिपिच्यतां ३ [illegible] ३ उपद्रवोदिव्यशन्ना

नावज्ञावीतदाम्रुलं नावीवेज्ञीवहिंसायाः पापेनाघनलावित ४ इदंदिव्यकमित्युक्त्वातातादेजिनसद्मनि।
उत्ताह। गत्वाऽस्नापयेषधंकृत्वा दत्तेसंसारकेश्रितः ५ राज्यलिषिक्तंयदुंचा लजन्मामिवनागराः सन्नामूढाज्ञिमध्या।
२ए२ रुज्ञ गर्जन्तिदनमद्यत्नः ६ उद्दंडाषतडिद्दंडः अर्वाडाघ्रव्याघ्रिवत् यक्षशूत्रैमनिषीतं पपातजलदान्ततः ७।
तदाचरष्टादिवज्ञे रत्नादिव्यपृष्ठुःभ्रजाः चित्याद्वनिर्यतिंराज्य नृपिंचनमा उनर्भूदा ८ मयापिपद्मिनीषंड इन्हा
पन्नतश्रुत्वनमे व्यसर्जिगणकांस्तूरि ततनष्टपकृतमन ए घवितिधृतदूस्यादं दिव्यानव्यामकारयं मदं. कुर्वति
पोराशुविधुमिर्यातइत्यधुः १० तदाकार्यप्रभुदि ला दिव्यैस्तुकल्पणो: जामिसुतारामल्यच्यो मित
तेजायपोऽदद ११ अथान्यदाश्रीविजयः सम दे व्या सुतारया यथोक्तीडितस्रद्यानं सुदाज्यातिवं
नातिथं १२ तदाव कपिलडीकः खचराऽशनिघ १३ राइ सुतारांप्राज्ञवववं तत्राडान्तीह्विविज्ञन १४
तस्यापाशनवसंस्कारा क्माद्ररागंदधेल्लक्रुां तांजिदीर्षु र्यांदिमं तदाग्रविद्यायाव्यधात् १४ सुताराकांतमि
त्याव तेववीस्यातिमंजलं आनीयच्छागमनाम ददिक्रीडाकृतप्रलो १५ ततोयदीतेतेधावत यावहूरसगा
न्नृपः तावदकाकिनीदेवी अदाराज्ञानिघोषराट् १६ रूपंद्वेउपधुत्क्वाय तत्र विद्याप्रतारिणी ज्ञाबाकिंःश
ब्रकारति सुताराह्रूपधारिणी १७ दष्टाकुक्कुटसर्पेण प्रियत्रायस्वमांद्रुतं तदाकर्ण्यद्रयापादत्वरागाजादसा २ए२
कुलः १८ तावत्तांपतितांदृष्ट्वा विपन्नावीक्ष्यपार्थिवः मूर्छितान्यपतद्भूमा वत्रुजर्वन्नि वप्रियां १९ सिक्ताबचंद।

नरसेः प्राप्तसंज्ञाधराधिपः व्यलापीदितिहाकांत किंतजातदृशीदशा २० दिरुणदृविणे नाथ स्तादर्द्वं वि
तास्मिन्वा मयासाल्लहिताघादि रपित्रादंष्ट्रमघन्तुः २१ त्वाविनानक्षणमपि जानासिजीवितुं उरूय: कदापिकि
जीवतिहमीनःपानीयसंतरा २२ तदुःखदुःखिताग्राढ मसाममहिरयंजनः श्रुतयक्तुगम्यत्वा सवरंजीवितश्च
रि २३ इत्युदीर्यमहीनाथः समंदयितयातया चितामारोपयामास निध्नाक्तिरचितांचित २४ वल्लेज्वालितेस।
राज्ञ तत्रागातांचाखचरौ तायाष्टोक्तासंचितना सिंच त्रीरणतांचितां २५ ततःप्रतारणीरुत्वाहृदासानुड्डा
कृपलायत तद्दीक्ष्यदाध्योराड्डाकयं कमेकांता। क चामलः २६ ध्यायन्निति उपाऽप्राह्नी किमेतदिति
तोनरो तातराजानमानम्य तावप्येवमावाद तं २७ आवांदिपन्तीश्रमिततेजसोनंउसद्दतः विद्या
तोडाभिदायातीवाणीमश्रणुवहत्वां २८ हासा द रामितातजा हाश्रीविजयमत्तिय इमांसुताराम
तस्माद्धिमाचयत्खचरात् २९ गिरंतामउष्णवझांर छावाल्पालतवप्रिया उपानाऽशनिघोषेण सुताराऽस्मत
पालाःस्वसा ३० तांविमाचयितुंउदुष्ट तिष्ठतिष्ठतिवादिनौ यावदुत्तोसमातन सुतारावामहावदत् ३१ सुवान्या
निर्वनंयातं तत्रश्रीविजयप्रभुं प्रतारण्याविप्रतार्य मार्यमाणंचरदहनं ३२ तातान्नदृतामतान्या मावान्यांमंत्रितेजलि
चिताग्निःशमिताउष्टा नाशितावप्रतारणी ३३ हृताखुताराज्ञावाघ विषन्नंतेनराज्ञवरं गादाथादणाविताद्य तिष्मुउ
म्हानलयारो ३४ तंचारमुदस्त्राक्रहमा मितातजाःसमंत्रमः प्रतिपत्तिंचक्रावाघि। पप्रच्छागमकारणं ३५ ततःश्रीवि

उत्त॥२॥ २१७३ आयतौ कौ तौ विद्याधरकुंजरौ तस्मिन् सर्वं सुताराया हरणादं तमूचतुः ३६ ज्ञात्वाथामिततेजास्तं त्रावह्वात
वपियो मन्त्रासिक्तकिरणत्तया अशनिघोषः सञ्जीविता ३७ आकृतिरास्त्रवरणी बंधमोचनीतथा विद्याममिततेज ।
श्रीविजयाय ददौ मुदा ३८ इत्यसैन्यास्त्रिभिः स्वीय सुतानां पंचभिःशतैः श्रीसपित श्रीविजयं मघः सुतारातयनायस ॥
३९ तातविद्याधरानीकः स्पादयन्नुधां घनेरिव कुर्वाघमरचंचायां क्षिप्रं श्रीविजयाग्रजो ४० स्वयं चाशनिघो
षं तं हरिविद्याविदं विदन् सहस्ररश्मिना साकं स्वपु त्रेणार्ककीर्तिनः ४१ महाज्वालामहाविद्यां परविद्या
बलापहां महासत्त्वः साधयितुं जगाम हिमवद्गिरिं ४२ पुत्रं सहस्ररश्मितारस्य मारणमासोपवासकृत्
विद्यां साधयितुं तत्रामिततेजाः प्रचक्रमे ४३ । इ त श्चाशनिघोषाय हतं श्रीविजयादयः प्राहिणोत् ।
पिगवाते सोवाचेति प्रगल्भवाक् ४४ प्रतारणाविश ता यं श्रीश्रीविजयपार्थिवं हरन् सुतारां किं वीर मन्या
स्वं न हि लज्जितः ४५ यद्वा पौरुषहीनानां बलमबबलं तावत् किं उद्धतमिवार्कश्री विजयतक्र संस्कारत ४
६ सुतारां देहि तस्मै त्वं सप्राणतिः सर्वकं कल्याणः सहतावता तत्ता श्रीविजयोन्यथा ४७ शाशसाशनिघोष ।
प्र साधुपृष्टोसि हतार यदि श्रीविजयागमा मंरक्षी यहितेन किं ४८ वीर्यामा पिनामातन वराक सहित
लात्प्रकारालवापि सत्यातकोशोकनकिं ४९ यथायातस्तथा याउ तदसाविह संस्थितः सुतारा लप्स्यते नैव २९७३
लप्स्यतउ विगतप्राणो ५० इति तद्वचनं श्रुत्वा गत्वा राजव्यभिज्ञपत् सोप्यक्षामित्वदेशेन सज्जःसमाममसृजत्व

५१ विद्यायाशनिघोषोपि तस्यासौ नंदनाद्यतं सानीकानश्वघोषादीन् प्रतिघायाजायसंगजान् ५२ सर्वविद्या
श्रयीणां निर्घोषरतितांबार तयापवहतावारं सहानीकमतीकायाः ५३ तदा वसममरं डङ्गु रवानांदिवित्स्वसुषा
वीराः कपियधु विघ्नं कुर्वीतामंडयंचारेः ५४ अंतःपातानुरिश्च केपि दुंदुभुवर्टकानिव केप्यडीणामिवलानां दंता
नुदंडैरखंडयन् ५५ मुद्गरैर्मुष्ठिदुःखकापि घटानिवत्तटारघान् परिघैश्चपरान् केचि चुकुडश्रणकानिव ५६ क
षांडातीवाकचित्त द्विषःखड्गैर्व्यदारयन् केप्यतिंदनुःहि षान्मौलीन् गदातिनीलिकरवत् ५७ केप्युरगातसदं
तेन घनजङ्कुर्निषितापक्षमाः प्याहाराःकप्यसुधंत नि व छिन्नमस्तोजनः ५८ शाखुमता घ्रमायालि सदेवकु
धमानया किंचित्हतामासपाका व्यत्यगाज्जिन्याय रं ५९ ततः श्रीविजयस्याग्रा स्वजातास्वशनिघोषजाः सैन्याः
ताताद्दुढोकसुद्वाया चानिघोषरूपास्वयं ६० इस्तु व वातांजीत् सुतानमिततेजसः ततः श्रीविजया
राजा जन्यायाढौकतस्वयं ६१ साश्चर्यैर्वीक्षितो देवैः । स्नोमिघोषात्स्वंचितो उत्तावपि महावीर्यो चक्रतुःसम
रं चिरं ६२ अथ श्रीविजयस्थिन्ना गमिनाशात्रुद्धिधाव्यधात् जातावशनिघोषाविह्वा ततत् खंडउालततः ६३ चत्वा
रोऽशनघोषास्तं स्वायास्थितायास्तत्तः स्वायापितत्रुतिनि तनाथशनायालवन् ६४ घतिप्रहारमिविते वहिमा
नेर्षक्षेत्र स्तस्य शमीयाःउः तस्य क्षः किंकर्तव्यविमूढोऽभूद् यावत् श्रीविजयान्नृपः ६५ तावत्तत्रामिततेजाः ।
सहविद्यःसमाययौ करीव सिंहं वीक्ष्याशनिघोषः पलायत ६६ तद्यातं मदाज्वाला मादिदेशाकीर्तिः तत

उत्ता० २०४ स्तम्भं ध्वजं विषं सा क्षियाविभुजिवरी ६१ तस्मान्नरवनुक्ताप्यपश्यत् शारणं स्वसुतामाकुलः विवज्ञाशनिघोषा
पि नरताईत्रदहिरणा ६२ तत्रस्वर्मश्च सीमाद्रि तत्कालोत्पन्नकेवलं बलदेवर्षिमचलं स्मोद्वाहीदमरीहित
६३ तामवशरणीवाक्र ऽशनिघोषोपि समवरं न्यवर्त्तततातामोघा महाज्वालाविद्यायतं ६४ गत्वा स्वयमवर्तीतां स
र्वा सुचारामिततेजसा ततः ससुमुदवाढं नृपः श्री विजयस्तथा ६५ ततः सुतारामानेतुं शिष्यमारीच्छिखचरं
सासेत्योति विमानस्थो ज्योकुसीमाद्रि सामयत्वः ६६ त त्रप्राणमती नक्ष्या ज्वलाकवलितं मतो सुर्यो चमरचं
चार्या मारीचिः खेचरा ययागात् ६७ अहं सुतारामा न ते प्रहिता मितातसा आगामिहेतिवस्मादा शनि
घोषसुमान्तरं ६८ ततः सुतारामादाय सीमाद्रि सा य योद्धतं अर्पयामास ताचश्री विजयामिततेजसे ।
६९ तदाव्दक्रमयामासा शनिघोषापि तो मुदा अथ त षोडस्त्राक्र देशना चलप्रभुः ७० देशनांते व
रामर्षि मित्थं वेशानि घोषराट् ममयाड्सुष्टस्तावन्न सुता रापहृता पाला ७१ किंतु प्रतारणी विद्यां साधयित्वा
गृहे व्रजन् ज्योतिर्वनपरपमिमा श्रुय श्री विजयं स्थितां ७२ ह्येतः जाताप्यत्र दर्शनं ममप्रेम च चावातितं विहायेमां
सुतारामेव तातां हं तालवं प्रभुः ७३ पार्श्वस्थित श्री विजयः ननांक्लेषु मृन्दं सूम प्रतार्यतिप्रतारणा अपामतामपाहरं
७४ अमूमपापं याश्चेव माऽरंसमातरंतिके अस्पेचात्र चिंतकिंचि दावाच च प्रसादपिन ७५ तत्सु हितगवन् नृसा किं २०४
ममाप्रेमकारणं श्रीषेणादीनां तत स्मा कथाप्रसंगात् वसुखनिः ७६ श्रीषेणसत्यभामादि नंदिनोऽत्र श्चिनं दिताः वि

पद्यस्मिनात्त्वं सतोपवानवन्वराः ७९ ज्वातातापि श्रीषेणो मिततेजा अभूदसौ ज्योतिः प्रभा ज्वालार्दीम
ता० जाता श्चिस्विनं दिता ८० जीवास्तिनं दियास्तु सायं श्री विजयोऽभवत् तस्य पत्नी सुतारेयं नामा जीवस्तु जायत ८१ क
पिलस्तु तामोष्टवा स्वांशातिर्यक् संसृत्य चिरं तापसस्य सुतो धर्मरतास्तद्भिलातिथिः ८२ स च बालतपश्चीर्णं कुर्वन्नारत्य
बाल्यतः खेचरं तमन्यदापश्यत् खचरं परमर्द्धिकं ८३ अस्य प्रायतपसा लावि सावत्स्याममीदृशः निदानमिति तस्या
कार्षी न्मृत्वा च चमरसुतः ८४ ततः प्राग्भवसंबंधात् न्व्हास्यासवातोऽभवत् शनिघोषोपि लवानूयापिति संस्कार
स्तद्विरायाः ८५ श्रुत्वेति विस्मितश्चैतः सकाल कीर्तिसूः तव्यासिय दिवानासी त्वइक्ष्वं भुनि
प्रभु ८६ साधुस्त्वेलवादस्मा ज्ञावीवं नवम ज्ञावन्न पंचम श्चक्री धर्मचक्री च षोडशः ८७
तस्मिन्नेवाव श्री विजयो न्यष्टः शुजागणी वात ता त्याक्षोतोऽस्याह धर्मस्त्री चक्रवर्तीयो ८८ आयरस्तु
वृशनिः साधं विनासम्मार्योदशाक स्मृदःपात प्रवारणे सावस्तु चिरमस्तम ८९ विद्याचमुद्याशाङ्कासि सिद्धिः शर्मा
यदर्शकः तत्प्रसद्यप्रतामद्यः साधुधर्म प्ररेहिम ९० अनुज्ञातास्तु तिना शनिघोषा न्यस्य सुधीः स्वपुत्रमश्व
घोषाख्य सुतं सामिततेजसः ९१ अस्मिन्नपि चयासाध्य वतितं प्रभुस्वयं तमि स्तुक्ता चलस्वामि समीपेऽस्थात
ह्मीहृत ९२ घण्याद्यबलर्षिश्री विजयामिततेजसौ आत्यपि च प्रभुदिता स्थानं निजनिजं ययुः ९३ आह धर्मपाल
यंतौ द्योतयंतौ च वासमंत कालं खचरमन्योयो तौ प्राज्यमतिनिन्यतुः ९४ अथान्यदा श्री विजयामिततेजसौ

शुभा २९९

संगति गतिमरुस्मवादिता मतश्वरजिनेश्वरान् ९९ तत्र चानमतां स्वर्ग शिलास्थौ चारणौ मुनी ध्यानस्थौ वि
पुलमति महामत्याह्वयौ मुदा १०० तयोश्चाद्यज्ञानं सर्वे तावानित्यवरोऽसि नो श्रुत्वा ते कियदायुर्मे स्मृती
त्यपृच्छतां १ तावाख्यतं शेषमायुः षड्विंशति दिनानि वा तन्त्रस्तौ धर्मकार्यात्तको स्वस्व समसमयश्च २ अष्टाहि
कोत्सवं कृत्वा तत्र चार्हतां विरमस्तु दानं दत्वा वदीनादिः भवे विन्यस्य राज्यायाः ३ प्रव्रज्य चाभिनंदन जगन्नंद
न सन्निधौ तौ पादपोपगमनात् तत्रानंतचक्रवर्तिदा ४। कुमं स्वतोमदर्ह्यिंकिंतातं तदा श्री विजयास्मरत् स्वया
सपि हतल्याहं निदानमितिवाकारात् ५ विपद्य रमि तातजाः श्री विजयश्च वल्लवश्च गीर्वाणो प्राणतस्वा
र्गे विमानस्वर्गवती विजेतो ददृतश्च जंबूद्वीपत्र १२ वि दिहावनिमंडन विजयरमणीयाह्व श्रुतारख्या
त्तवरीपुर्ता ७ तत्रासीत् गुणरत्नाढ्यो राजा स्तिमित सागरः वसुंधरानुहराह्व पत्नी तस्य च वसुंधर पृष्ठ
त्यशालन्स्य गर्भाद्वेश्या मित तेजसः आर्लावसं धरादेव्याः सुव्रतानादपद्यत ९ वदानविमानार्दतिः
वपर हस्तकमलाकरान् ४ सुखसुप्तान्तदा पश्य स्वप्नमाकमलाकरान् १० तयास्वप्नफले पृष्ट श्रीवसमाहमर्दी
पतिः स्वतिलतिः श्रुतिसावी बलादवस्त्रवागजः ११ तदाकर्ण्य प्रमुदिता राज्ञी गर्भं बिभ्रतारसा क्रमाच्चाजीजनत्पुत्र
स्मृतवर्ससुलक्षणं १२ चाक्रपराजितइति तस्यनामाकरोविभुः मितपचरवक्वं तं चालालयदवंदं १३ जीवश्री २९५
विजयस्यापि च्युत्वा प्राणतकल्पतः उदारउदरादेव्याः समवातरदन्यदा १४ सिंहरलक्ष्मीस्तातउरजेनाधात्

धिपरमाहव्याहदनलान् ७ सुरवप्रविशतः स्वप्नेत्राज्ञीराज्ञी तदा च सा १५ स्वप्नार्थमप्यृत्न नाथः प्राप्रमुदितयानया स
नंदमवदत्पुत्रा विष्णुस्तीवीतवानाघ १६ कालस्तत्सुतं सापि श्यामवर्णमिनाह्वरं तस्याऽनंतवीर्यो नामा नंतवी
र्यइतिव्यधात् १७ ख्यातारौ वद्धमातौ तौ रममाणौ मिथोऽनिशं कलाकलापं स कालं गुरोर्जगृहतु रुद्धतं १८ वसं
तानवमाकंदौ यौवने न विभूषितौ स्वंगीरिवांगनाहष्टीन्मावमोहयतां तदा १९ स्वपायदावादाकल्पो गत
स्तिमितसागरः स्वयंप्रभाजिनं साधु मुद्यानस्थमवंदत २० देशनां च ततः श्रुत्वा प्रतिबुद्धः स बुद्धिमान् राज्य
न्यस्यानंतवीर्ये प्राव्राजीत्सयमन्नि धि २१ सचाल्पचरित्ता पात किंचिदीक्षां विराधयन् कालं कृत्वा च चमरा
सिध्मादसुराधिपः २२ सापराजितोऽनंतवीर्योऽपि च र्य वीर्यविराजितः आखंडलइवाखंड शासा
नाभुङ्क्त जगत्त्रयं २३ खेचरेणान्यदौकन्स सम स्व मद्वितयोः सच दत्तात्तयोर्विद्याः सर्वा वितादय
मथिवाद् २४ किराती बर्बरीसंज्ञे चात्रतावेटिके तायाः हरात्पो जगतश्चित्रं गीतनाट्यादिकौशलात्
२५ सुरान्यदासादरायारास्वातन्त्रिता यास्तायाः प्राप्तः नाटकतान्या तत्रापप्यायनारदः २६ संगीता
क्षिप्तचित्तास्तां तास्यावाक्तगौरवः अतः सकुपितात्यंत मगाद्दितादपर्वतं २७ दमितारिः प्रतिहरि सत्र
विद्याधराधिपः ज्ञात्वा स्तुत्रायते सिंहं विप्टरणात्यमवयत् २८ दत्त्वा शिबं निविष्टश्च दमितारिस्मितवक्त्र चय
हिच्चमतास्वैरं भुहिद्दष्टं किमद्भुतं २९ ततः प्रमुदितावादी नारदायेक्ष्यपात सुरलोकयोगतानंत वीर्यास्या

उनार
२९६

श्रीपातःपरः ३० किरातीबर्बरीसंज्ञ चेटिकारङ्गनाटकं अहमङ्गनमद्राक्षं दुरापं सुरसामपि ३१ तुभ्यं तां
हृत्वा राज्यमप्येतत् फल्गुलाज्यमिवाघृतं अङ्कितिगगत्तनागा नारदर्षिकलिप्रियः ३२ इतो यानंतवीर्या
य अहिताद्दमितारिणा गत्वा सुभाउरीनवा सायजंतमप्यवदत् ३३ विजयार्द्धेऽयमत्रारं दमितारस्तदर्ह
ति विद्योन्नत्या विमराज्य सारतस्मेपादहितत ३४ उवाचानंतवीर्योऽथ यावद्दूताधुतालयान् वरितां प्रेषयि
ष्यामि किंचिदालोच्य चेटिके ३५ ततः प्रयाते दूते तौ स्वातराविति दध्यउः अयं हि विद्यावन्नैव क्षपा
स्माकं सपत्नयात ३६ तस्मात्प्रायामो विद्यामा यासः न सुहृदर्पिताः अविहस्तौ रहस्तौ हो यावद्भ्यस्ता
तामिति ३७ पद्मज्यापद्यास्यावद्देत्य विद्यादेव्या व दं : याः साधयित्वमिष्टावा मायाताप्राः प्रयंदयं । च्छदः
३८ प्रागस्माकमाधितत्वादि नाधुनासाधनेष्यात दुर्वा न हदृजानीत मस्मानुसंक्रमिंष्यतं तौ ३९ तां स्याच ।
नुमताः सर्वा विविशुस्तास्तदंगायाः तासामवधीं सपर्यां च मुदितौ तौ वितेनतुः ४० इतश्च प्रहिताहूतो द्युय ।
दमितारिणा द्रुतमागत्य तावेवमवदद्दूतौ परः ४१ हास्योहास्या वधस्तु का दुबाल्यापहितेन यत्नतु
वायास्तदसुल्याणि ते प्रियेऽपितिद्वपात ४२ अथावद्धा प्रियाः प्राणाः स्वनाथप्रेषयतं दूतं अमर्षणात्सहित्वाणा म
न्यथावाहरिष्यति ४३ ततस्ताववउः स्वामी सहितात्याधनेघनैः आत्मानवर्धीयातनुहि तिला वावप्रमद्गजः ४ २९६
४ तास्यामित्युदितो दूतस्तेनैवानन्यवमत्सरे त्वयुंजातो राज्यसारे सुधियो धीसारवस्तौ ४५ ज्ञातश्च विधयाचटी

स्वातीहतस्तिपयउः सा अतोऽनंतवीर्योऽतो खिषीदिस्वरंउक्तं ४६ ततश्चादायतद्दूतो वितादिस्तद्दितायथा दमि
तारस्थापनीय प्रावाचेति रुतांजलिः ४७ यत्तापराजितानंत वीर्यो हहशावर्तिनौ इतात विदित्तिक्रमस्य मद
नाप्राचूतायात ४८ तत्रेनौ नाटकं कर्तुं दमितारिरथादिशत् अत्र्वदशीता क्रोहि बिलंबनावलंबात ४९
ततस्तवकृतनीयं प्र्वरंगादिहर्वकं रसाशेषविशेषाढ्यं विश्वैककामीणं १५० प्रेक्षणीयं प्रेक्षणीयं प्र विश्व
स्यतवदनाधवः सुधीः स्वर्तुविस्वभ्रयीसारं मिनतप्र टिकाद्वय ५१ अथनाट्येशिक्षयि द्वे स्वत्ती कनक
श्रियं दमितारिस्तयो विश्व जितरूपश्रियं ददौ ५२ अनंतवीर्यगायंत्या रूपादौ रङ्गतंगुणैः नामशिक्ष
यतां ताश्च तमायावेयिकततः ५३ दुर्वास्या गीयं यः कोयमित्यप्रष्टकन्यया दृष्टेतयाब्रवीद तेवर
वं मयावेद्यपराजितः ५४ अलाप्तुराप्रल्लरूप हृत दर्पकदर्पकाः परापराजितास्त्राता पराजितविलो
र्क्तैः ५५ गीयातेजगतीयेयोनंतवीर्यो ह्यायास्यं । दुवाद्युवत्यासयया नदृष्टमज्ञ निर्भुधा ५६ तमनंतवि
शासाङ्गसडोम हर्षीहाराखमाश्रिता कथंद्रष्ट्याप्रितंकांत मितिमाचिंतयच्चिरं ५७ इंगितज्ञस्ततो वादीन्नामे
वमपराजितः तंविश्वसुलगाग्रं किं दृष्टमादिदृष्टं नाम ५८ कनकश्रीरथावादीत् कथामतस्पर्शीने प्राणि
नां मंदभाग्यानां दुरापा हि गुणमणिः ५९ ऊचेपराजितो मुग्धे चेत्क्वंनलिनलोचन विद्ययासु द्रुतं वह्न
तद्द्विमिहानाटिः ६० हर्षगद्गदगीरवं कनकश्रीरथावदत् कलावति कुरुष्वाशु वचः सफलमात्मनः ६१ स्वं स्वं ।

रूपं ततः प्रादुरभूत्तत्रैव जितामरं । आवपराजितस्तत्र चानंतवीर्यो विद्यासौष्ठवात् ॥ ६४ ॥ मत्त कामस्य रूपादि ग्रामं
उत्कृश्य २०७ वादयन्स्वयं सापि प्रज्ञावतीप्रज्ञा मासतेनिर्निमेषदृक् ॥ ६५ ॥ दमितारिसुता कामं कामवद्दमितारितः । आ
प्राकृत्य रूपमानमनुपमान्यपतत्तंजगो ॥ ६६ ॥ अद्यप्रावदत्तवात्यात्य बद्धावावीक्षितापरं । आविनातारमत्र का
पि मातारममानामसद्य ॥ तत्प्रसादङ्कृतपाणाे गृह्णाणोत्तुष्टाणेमा तद्दिशा तत्त्वं रक्त गुण दांतत्वं वोढ
शाः ॥ ६८ ॥ बलाषनं तदीयोच यावद्वंतदर्शिदं दरि पा कृत्यावास्तुलातुर्या ततस्तंसातुनर्जगो ॥ ६९ ॥ एष्वा
मद्दंको तकिंत कन्नीनर्घपितामम प्रसावतां ह रि मास्म लिपीस्त्वं कातरततः ॥ ७० ॥ ततस्मास्मामद्वा
दत्त विमानमाचलन्तु दाक्षो वाचानंतवीर्यो घ वा क्वमितत्वाकेमत्वद ॥ ७१ ॥ दरामपनंतवीर्योदं
दमितारिसुतामिमां शूरंमन्य ग्रातायः स्मा आखो जा दर्शयत्वदो ॥ ७२ ॥ तन्निशम्यरूपः प्रेषी इत्थंस्तद
तुसुङ्काव स्त्रानि चक्रवेर्जाणि प्राङ्गरासंमद्रातया ॥ ७३ ॥ दमितारिस्तंटाङ्ग्राध्रमर्षणात्त्रास्त्ववर्षिणः स
योनाशयतांसीरि शार्ङ्गिणौ तौ महारथो ॥ ७४ ॥ दमितारिस्ततावाली जोत्पिराह्या दययत्ततः ॥ अनस्तविरफड़ाया
तं ऊर्वत्तुतत्जितास्त्रधिः ॥ ७५ ॥ तमायांतं वीक्ष्यलीला मात्रासयकरकश्रियं । अवलिङ्गवलितामड़ाग् त्याहुंविस्तुर्वल
वितः ॥ ७६ ॥ तन्त्रेन्द्रियोद्गांसिन्धं विद्ययाविद्याधवसः । त्याहुं प्रवर्टाततव दमितारिरितिस्मम ॥ ७७ ॥ निजास्त्रे २०८
न्यनतसैन्या ततन्यार वीक्ष्याकशवः । पांचजन्यं जन्यनाद्यं नादीनात्समवादयत् ॥ ७८ ॥ वार्ताश्रुत ॥ लुप्त खेचरा ।
× त्रात ×

प्रखिलप्रपि दमितारिस्मद्वानंत वीर्यीणत्तुवृधविरं ॥ ७९ ॥ दुर्जयं तं विज्ञाया स्मरच्चक्रंसपार्थिवः पाणीत ।
स्पतदप्यागा त्तज्जमात्पड़वासृणः ॥ ८० ॥ अमाचानंतवीर्याय तच्चक्रं दमिता रिराह ॥ तापितं तेनघातेन मूर्छि
तान्यपतत्क्षणं ॥ ८१ ॥ उत्थितस्त्वदणाच्चक्रं तदेवादायाकेशवः दमितारिवत्पुंच तत्रागात्स्मो पिततद्गुः ॥ ८२ ॥
८३ ॥ तदाचत्ताविरूसरयं वलस्यार्यं निषेव्यता वदंत इतितन्मालो पुष्पवृष्टिं व्यधुःसुराः ॥ ८४ ॥ नातानतिःस्वचर
इहीताविस्तुम्सहायतः । गत्वन्तुव्रतुर्य्या कनक गिरि पर्वतमिरूत ॥ ८५ ॥ इहाजोसंति चित्यानि ता
निनवावन्दप्रातातदतिरवचरैरुक्त मचैत्यानि न नामसः ॥ ८६ ॥ तत्रकोर्निधिरं साधुं तदिवान्य ।
नाकवलं वीक्ष्यनवाचासामोपीह्नशनौस प रिं छदः ॥ ८७ ॥ वंधनं विरहस्मात घातश्चात्कृतोम मञ्च
खितिपृष्टःकनकश्रियाप्रतिराद्यावद्दत ॥ ८८ ॥ धात की षंडनरात शंखयामेत्तवद्दत्वा आदत्ताह्वाती ।
वड़ःस्त्वा परोक्षः कृत्यज्ञीविका ॥ ८९ ॥ श्रीपर्वीतगता सत्य यज्ञासंमुतिमन्यदा वीरूयांवदतमादृत्ता शिपंते
त्विवमब्रवीत् ॥ ९० ॥ अहमत्यंतदुःस्वास्मि तर्किंचिंनादर्शवद अत्रात्रवचायनाद तवामिसुखिनीवाला
९१ ॥ साधुस्तस्यैतातार्धमं चक्रवालंतपावदत् प्रारब्धेततपःसापि तद्गणार्यरहंगता ॥ ९२ ॥ तन्महिम्नाञ्चतं
त्वाञ्च प्राणपारणापकस्सुसा स्वगणहलितिदेशाच्चपतिता कांचनादिकं ॥ ९३ ॥ उद्यापनंतपः प्रांत साविक्षाया
न्नमततः मासमापवासितन्वादि दृदीसुव्रतसाधाव ॥ ९४ ॥ कृताश्चरान्ततःसाध्वोः श्राद्धधर्मंचमादाद दद्यो

उत्तरपु। २९८

चारोद्युतिरित्यस्मा दुर्मार्गाविफलेनवा ४९३ विचिकित्सामनालोच्य विषयासान्मदाततः दमितारमंस्थितस्य न
यावमन्तःस्थले ४९४ तस्यास्तविचिकित्सायाः फलमेतदुपस्थितं स्वल्पापि खलु धर्मस्य कलंकोनूरिदुःखदः ४९
५ श्राविर्भिजातवैराग्या कनकश्रीर्जगोदरि महालमात्तुजानीहि स्वाहीनांव्रतायमा ४९६ ततः सविस्मितस्म
रद श्रुत्वामहिस्तुलाशाय स्वयंप्रभजिनोपांत प्रव्राजस्यत्रवोऽनवैः ४९७ इत्युक्त्वांतामहादाय सबलः सबलात्तु
जः शुनिंशाम्यंतनन्द्या जगामनगरीनिजां ४९९ ततप्र वैभतिहरि प्रहिताः खेचरेश्वरैः स्वाश्रुत्वंबध्यमानं
वीक्ष्यापवल्हालावली ५०० सीरंत्वमयतस्मा द्वी ताः मानवादिशादिक्षु दमितारिरितवान्तस्थु गरुडादिव
त्नागिनः ५०१ ततोगाताईचक्रिव घात्यर्षिवि ह रि र्दीपेः स्वयंप्रभप्रभुसमत्रान्यदाचसमवासरत् अ।
०० तेचश्रुत्वागतंगन्वा दमितारिसुताश्रुतः साग्रज ःश्रा याम हि स्थ स्वाता श्राधीवादशानां १ तालाहरिमनु
त्राप्य कनकश्रीमहाश्रवैः जिनांतिकप्रवव्राज कन्या न्तुक्तिमवापच २ सौरिशास्त्रेधरोतिच भुष्यवेताविवा
परो चिरं राज्यमतुजातो सम्यान्ताघातशालिनो ३ हर्वलक्षाणि चतुर वीतिमाश्रुराधाहरिः प्रवर्यकर्मविवशः
प्रथमांपृथिवींययौ ४ द्विचत्वारिंशत्सहस्र वर्षायुष्कस्यतस्यवहुस्महाजनितरत्व वदनाच्छदनादितिः ५ स्व
कर्मणा फलमितिहसमाणस्यतस्यता तवित्यप्रासवपिता ध्याममव्यमराधिपः इन्द्रास्य निवृज्जातनयं बलोपित्र
द्वाशोकतः त्सुसी चुतांपाडशातिः सहस्रः परिवारितः ग परिवृज्याजयधरणाधीशांतिकश्रयत नयश्रुता। २९८

नीवंतं ष्टाश्रु घातन्त्र त्वामवाप्युत ७ अगमं जीवाघानंतवीर्यस्य निरयात्रिगतिस्ततः खेताद्यलरतस्यास्य उा
लागमवत्स्तले ९ खचराधिपतामेघ वाहनस्यागजालवन् मेघनादोतिषः प्राप यौवनोराज्यमाप्य १० सु
गंमसाधयामासवितादय श्रेणिपाश्चगृहीत क्रमात् विसृत्यवदीदशा नैषानेगजन्मना ११ नंसुंशास्तुतवित्या।
नि गतंतंदानम्भदा तत्रायाताच्युताधीशः प्रियश्रुत्वाबुधनुखा १२ तामासस्वहरुमन्तः वारणर्षिस्तदाययौ।
त्वाजीवखेचराधीशःस्वाता सोतस्यसन्निधि १३ सव्रतं पालयंस्तीव्रं सहमानःपरीषहाच् विपद्यानशानं तोने
च्युतसामानिकोसतवत् १४ घतस्वजंबूद्वीपस्ति। प्रा गृविदेहविस्तृषधि विजयेमंगलावत्यां नगरी रत्न
संचया १५ तत्राक्षेमकराक्रांत्न दिशाक्षेमः क रा ह्य: रत्नमालतितस्यासी त्माहिषीयुणमाली
नी १६ द्वाविंशतिसमुद्रायुः प्रवर्यप्रच्युतोच्युता त्व जीवापराजितस्याध तस्यांजानवातरत् १७
तदाकनुस्वप्नासा महास्वप्नांप्रभृदर्शा वज्रंपंचदशं प्रियः श्रुत्वाहात्तुराजत्पथात् १८ सापिस्नाहस्तुता।
तावी चक्रवर्तीतवप्रिय तन्निशाम्यदघेगर्भं राज्ञीस्तुदितमानसा १९ क्रमाद्वसुप्राहेवृत्तं ज्ञात्वायमानादरं स्व
प्राप्तुमारांतप्राप्यादा व्याधादजायुध्मतिधं २० सक्रमाद्यौवनंप्राप्तः प्रियमित्रंमानोस्तवः लक्ष्मीवतीचपत्युता स्वा
स्तुवाहमहामात्या २१ जीवाघानंतवीर्यस्याच्युतप्राप्तिपरिच्युतः कानकोलक्ष्मीवतीदेव्याः समवातरदत्यदा २२
सहायजीजनत्पुत्रं सापिलक्षणलक्षितंसहस्राद्युधइत्याख्यां चक्रतास्याशवैःपिता २३ सापिक्रमाद्वईमान

उत्तराध्य
२८९

ःस्वीकृत्यसकलाःकलाः प्राप्तयौवनंलीला वनंमदनस्वरूपतः २४ सुतस्तस्यान्यदाक्षेमं करराजसभास्थित
वज्रायुधस्यसम्यक्त्वं मीशानेंद्रोऽन्वमोदयत् २५ अथस्वर्गान्तरस्थचित्र चूलाभिधानास्तिकमतिःसुरः विवादंकर्तुमाग
त्रा सभांनास्तिकताश्रितः २६ आत्मपुण्यपापपरलोकावा नास्तिनास्तीतिवादिनं वज्रायुधश्चबुद्धिज्ञानी निरुत्तरादिभि
स्तंसुदा २७ देवत्वामवावधिना पश्यपश्यस्वमात्मनः धर्मकर्मचतत्त्वं संपादास्यानिबंधनं २८ अथपेशान्य
त्वावदिवं सिदिडीः वापिविद्यात कृत्वावःतुष्यपापा द स्वकथंकथात्वया २९ अत्रावज्रायुधेनति
वज्रचूलसुराब्रवीत् इष्टोधिपितयासाधु सुत द बाधितास्म्यहं ३० प्रसीदबोधिरत्नंदात् दद्धि
ध्यामतमेमे नदीच्छयापिविदितं दर्शनविपद लं स तो ३१ वज्रायुधस्ततस्तस्मै सम्यक्त्वंसम्यक्त्वमादि
श्यात निःस्पृहायददोदिव्या न्भूषास्तस्मैसुरोपिस ःस्व ३२ सलामीशाननाथस्याग्रेविवस्त्रवावसा वज्रायुध
स्यसम्यक्त्वं स्थानेस्थापिवयाचलो ३३ अथलोकांतिर कोदेवेः क्षेमंकरस्वकः अर्थिल्यावार्षिकंदानं
दत्वाराज्यंचसूनावे ३४ वज्रायुधनदेविश्व कृतनिष्क्रमणास्तवः प्रव्रज्याकेवलज्ञानं क्रमेणावापसप्रभुः ३५ सु
वातद्वाराज्यंवज्रा युधस्यगृहमीयुषः उत्पत्तिचक्ररत्नस्य त्वधादायुधरक्षकः ३६ अन्यान्यपिरत्नानि तदा तास्या
पापदिरेततःसचक्रेबकस्य वक्रीभूतंमहीयसी ३७ चक्रस्यानुगःसोऽथ विजयंमंगलावती साधयामासषट्खंड २८९
मखंडाज्ञाज्ञासव ३८ क्षेमंकरजिनस्तत्र समवासरदन्यदा चक्रिणार्हतमाख्याते सूत्रुश्ववतपालकाः ३९ ।

साईद्वादशादीनार कोटीस्तत्याविर्तीर्यसः गत्वानत्वाचसर्वज्ञं मश्रौषीद्धर्मदेशनां ४० ताताविर्गोरेमासाद्य सद्य
स्सद्यगातायपःतिर्जम्बूदीपविदाद्रात्र्य सहस्रायुधमादधौत ४१ चतुर्तिजिराज्ञीनां महत्रिस्त्रुतुजातया स
पुलिश्चात्मजगतिःसहितामहिताजतिः ४२ क्षेमंकरभाताःपार्श्वं गत्वासव्रतमाददे तयमातस्तपस्त्रीव्रं
विजहारचवत्सताल ४३ धुमं सहस्रायुधराजोपि राज्यंतस्यान्यदायुतं गणाधीशस्यपिहिता श्रवस्यांतय
दीक्षत ४४ सक्रमातश्चतपारीणा विदरनुष्ठविवीत ल समगंस्तान्यदावज्रा युधराजर्षिणांसमं ४५ ततश्च
तोपितावतो स्वाध्यायध्यान तत्परौ सुचिरसुचिर स्वां तिसमसेवविजहतुः ४६ अधिरुह्यान्यदावोल
मीषत्प्राग्भारसंज्ञकं पादपोपगमंतामानशानं तो वि ततनुः ४७ पूर्णेचजीवितपंच विंशत्यस्त्वविजी
वितो ग्रैवेयाके ततीयपता वत्ततात्तसुरोत्तमौ ४८ इतश्चजंबूद्वीपप्राग् विदेहेसुमदर्हिका विजये
पुष्कलावत्या मस्तिपूःपुंडरीकिणी ४९ ततीपद्मप तोजायि शमनिकघनाद्युता राजाघनरथस्तस्या म
स्त्वद्भुतविक्रमः ५० गंगाणोप्याविविवशस्य वस्यात्वताश्वतपिथतशादिमाधीतिमती द्वितीयावमतोरमा ५१ ।
जीवाववज्रायुधस्याथ सुवायिवेयकात्ततः देव्याःश्रीमतीनाम्नाः कुक्षौसमवतीर्णवान् ५२ प्रविशंतंतदावक्त्रे
के गर्जंतंविधुदंचितं वर्षतमस्ताराणं स्वप्नेमेघंददर्शसा ५३ प्रातःस्वप्नार्थमुर्वीशं स्वयापृष्टोब्रवीदिदं सुता
स्तेभविताम्हव स्तसंतापहृदुवः ५४ सहस्रायुधजीवोपि ताताग्रैवेयकाच्युतः देव्यामानोरमाह्वायाउदारा

उत्साह ।
३००

समक्षातरत ५५ मापि स्वापरथं रम्भे प्रस्थापात्यनावबयत् सा सुवावशियलावी सुतमन्तवमद्धारकः ५६
स एष समायतात्मा प्रसूता वक्रातिसुतौ इंद्रापेंद्राविव क्रीडा वाराणापात्र नवांतरी ५७ सुतेंतरादिमं तन्माता
मामघरथं जनो परं सुतं दृढरथं राज्ञी सुमानुसारतः ५८ तृषयंतौ तौ नरेंद्र कुलां मरुमिवान्वतं बालो क्रमा
द्ववर्द्धितौ बालकल्पद्रुमाविव ५९ रत्नकांचनमिव कमांतानवकानमं द्वितीयवयसा रूपमन्वघ्यत तयोः
:क्रमात् ६० इत्थं निर्वृतराज्ञाः सुमंदिरसुरपालाः । तामात्मवत् सुताविद्य त्रयश्रियश्वाहताः ६१ नाम्न्या
द्याप्रियमित्राह्वा द्वितीया सुमनोरमा तृतीया सु म तिर्नाम जगत्त्रयमनोरमा ६२ तत्रामघरथायादा
नंदात् हिमसपाथिवा एकां सुदृढरथ कुमाराय ल घी यसी ६३ कांतास्तिः सूदनास्तिस्रो देवीलिरि
वनाकिनो सुंजानो विषयान् काले न्यायसमतिति न्य ३ः ६४ बोधितः श्रीघनराघो न्यदा लोकांतिकामरे
:दानो वार्षिकदानं स द्वातिसुत्रऽङ्गवाबुद्धः ६५ राज्यं च यौवराज्यं च तातविन्यस्य सोस्तुतौ प्रवज्याकवलं श्री
६६ सोऽर्दवत्वमाना बोधयत् ६६ नाना श्रीरावि रामस्त मालाश्जितप्रजाः अववशाच्चादितीमघराघाद्यामघ
वानिव ६७ तस्यान्यदा पौषधिनः पौषधौकसि तस्थुषः एत्य पारापतः कोपि पापतोत्कलयाकुलः ६८ नररणमार्य
यन् सोघरांकं तामसं लाभ्या मा लेघ रितिराज्ञोक्तः स्तदा कस्थित वावस्तुरव ६९ मम तस्य मिदादत्र विश्वावस्तु । ३००
त्रकि र्वदन् तम त्वागादय श्यना गरुत्मानिवालगिन ७० चपापायत्य वीदनं देपत्र दासमनाश्रितं प्राणांतपिदि

रक्षंति क्षत्रिया शरणागतं श्व नक्ष्ये सुत्पातनित्र भवतापि विवेकिनः अपहृत्य परप्राणान् नवं स्वप्राणपोषणं ७१ स्व
जीवितं यथा श्रेष्ठतं तथान्यस्यापि तत्प्रियं तद्रक्षमियथात्मानं तथान्यमपि रक्षतो : ७२ तुक्तेनाप्य तुनालावि सोदि
तक्षणमेव नेसर्वस्याप्यातुषानाभोत्कविताम्यत पक्षिणः ७४ अाहारणापरणापि क्षुत्प्रणाशीयात् क्षणात् प्राणि
हिंसो च नरकं व्याधात् चिरादपि ७५ नहिंस्तु च प्राणि हिंसां धर्ममाश्रय सन्मति अत्रामुत्र च पायनं लभस्व सुख ।
मुत्तमं ७६ तोतानरेश्वरात् स्पनः सोवमस्तु लाभ्या मा तां तीताः कापोतायं पालांराशरणं श्रितः ७७ क्षुत्पीडा
पीडितो देव श्रद्धिकं शरणं श्राय तादनं स्त्र मियथा न घावेर क्षमामपि ७८ धर्माधर्मविचारोपि सतिस्था
स्यं सिनो तावन् भुक्तस्तीतादि किंपायं न कारातीतिन श्रुतं ७९ नचान्येरपि तात्रिमं सुष्टिर्लवतिन्न
पात साद्याहृत प्राणि पला स्वादनिकरतारस्वरं ८० । क्षुधया म्रियमाणस्य तादनादंवादद्धिम सर्वथापि मद्ध
स्तातो तवंति हि रूपालवं ८१ राज्ञाव्यापनमित्युक्ते कापातप्रमितं तव ददस्व मांसस्तु कृत्या माम्रियेथा सु क्षु
क्षुधा ८२ अमि स्ताक्तातनपारापतं स्पतिस्क्तिः तातु लया नाम्य स्वत कृत्वा कृत्स्नामिषमन्यतः ८३ विकृपस्वपलं न
प स्वदं वदं यथां कापोतां व हार्य वीवधनत घात घा ८४ ततस्तुला मिलापाल ध्यास्तत्र स्वमतिः स्वयं तदाच मति ।
सुत्प्राप्स्यं सगद्गदमदीवद त्र ८५ रक्षणीयास्तु नागत महीशा नि खिला सदा पक्षिणो रक्षणायास्य तद्विलोकिंत्र हो ।
सिदा ८६ किं च या नु वीवाधानिवा डवसं नवति कश्चित् किं वयाकापि माया वी तावी दावाघवासुरः ८७ इति

तेषु वदस्वैव दिव्यालंकारलाभुरः प्रादुर्भूयामरास्तत्र मिथकावकृतांजलिः ८८ धर्मीलेषे येषि मेघ रथांतराः
उत्रा॰ग॰ सुराअपि इतितस्तुतिमीशानशाक्रेणकामसामहिः ८९ अलिष्टायरवगोवरा युध्यमानाविमौस्वयं अकार्षवल
३०१ शीत्वार्थ मदमत्तमदीपात ९० स्वामिं नमदासवधन्यस्त्वं यस्त्वं प्राणिनं परं शियानपि निजप्राणै स्तृणायापिन
मन्यसे ९१ इत्युक्त्वा तेरूपमजे विध्मयधर्यीयोसुरः मेघ्यादायापि तदीय विस्मयं दधुम्बकैः ९२ देवः कासे
उरकिंच पक्षिणाविरामतयाः अवेति वृष्टस्वितुं पे व धिज्ञानीजगाविदे ९३ रामोपराजिताक्षौहं प्राणावप
वामलवं असिदढराघातेन वीर्यारव्यात्ततदाहरिः ९४ इति विष्णुर्दमितारि सदावास्यादाताल वेत तावत्रा
वासादवासी बलव्याजातकश्चतः ९५ अनुत्र । जं व डीपस्येरवात पश्चिनीषंडपत्तान सागरदात्तल्य
सुता वल्लतांधनतंदानो ९६ वणिज्यायगतितीच उ र नागदत्तस्यदा यक्षविवक्त्व्यपिंडे स्वामकमपत्व
तां ९७ सोदरावप्पयुध्यतोवस्परनस्पलि घाया पकडः व्यामिलाघाद्वि परमंविरक्तारणं ९८ नदीनीरसुद्य
मानो तत्रादपतितोवातो मृतवान्ततोमहाव्या प्रपतपारापताविमो ९९ ततशास्त्रवविरण युध्यमानाविहाप्य
मृ अधिष्ठायसगीवणि श्राक्रस्माकंपरीक्षणं १०० ततश्च्योणीवबस्तुवा पक्षिणावणितो क्षणात् जातिस्मरण
मासाद्य स्वविवित्त्वउत्पं १ रत्नव्रयमण्यावा तदालोलनदारितो यथार्हंधर्ममादिश्य तुरहत्वा स्वधमालवा च २
तद्विज्ञाप्यावधिज्ञाना ज्ञानवानमीरितं उपाहतो विपद्यास्तु जातोलवनपोस्तरेः ३ इतोष्टममेघरथं प्रतिमास्थित ३०१

मन्यदा अत्येनामास्थितिवद नीशानोज्ञनमत्सुरा ४ त्वयापि विश्ववंद्यनं कोसोस्वामिननमस्कृतः महिषीनिमदावि
वे पृष्टःसहरिरित्यवक्त ५ नगर्यां पुंडरीकिण्यां श्रीमेघरथपार्थिव प्रतिमास्थितो विजिनै वीक्ष्यनत्वा दमानमं ६ ध्या
नस्थितंमहासत्व मसुप्रमममिवस्थिरं शक्ताश्चलयितं तेव सेद्रा असि सुरासुराः ७ तस्मद्दिष्ट्योस्तुरूपाति रूपतोत
स्परसीता असदिस्तत्रदा तत्रा गातानाकामदेताव ८ कामपादपजल्पाना कामिनीस्वेविकुर्वतः अनुकालाप
सर्यासा इतिप्रारेतिरततः ९ कदासविविशिरिवाका चि हस्तालहीचकारते कापिस्वविभ्रमानस्तु दिदाध
पिदाधस्तपा १० पीनस्तनीस्तताप्रात जलजेलावि खा नतो कापिकाङ्ग्यकरा पाशाबंधनकितवा ११ प्रा॰
१२ त्रिवलीललितंमध्यं सुमध्याकाप्यदर्शयत् । का पि वापीसनालिव नालिंप्राकस्य स्मृजुः १२ असि
न्नवपदेकांची दाममावङ्गबाधात माययेतिमरा रो वा रोदकापिस्फुटंव्यधात् १३ दाललिनाकिरष्या
द मिदनिव्यपादपात तश्चिष्य कापिमव्यानमुदीर्वेसिलम दीर्हरात् १४ शृंगारशाखिपुष्पालं कादिद स्मरयतस्मि
तंकाविज्ञागोचगीतानि विकारांकुरवारिदान १५ कथामकथयत्कापि प्रियसंयोगवियोगयोः स्वानुभूतारतक्रीडा व
र्णिनीकाप्यवर्णयत् १६ देहिशियंवचःसोमा हृष्ट्वा वीक्ष्यसनःपुला कांगनिधिहि वलुजो नेमिन्नस्तुपुत्रकाश्च १७ ए
कालायेति कृतास्वालिः कावत्रानिखिलांनिशां प्रस्तुतादीपयत्र ध्यानं तस्यापक्ववाडवं १८ निरोवान्याङ्गवावीवी ११
माघास्वाविकृताःस्त्रियः ततःसंहत्य तादृव्या नत्वातरिवमीयतुः १९ निशान्तेननातनाथ दृष्टीनागविरक्तधी

उत्तरपु॰
३०२

:प्रतिमां पारयित्वागात् स्वधर्मात्प्रतिमक्रमः २० तत्राघममवामाघी जितनाघनरप्राप्नदा तं वायांतं निशम्यागात् आ
सुखावंदितं नृपः २१ विरागमात्तरं सुत्वा देशनां समयं गतः राज्यमेतद्गृहाणेति राजा वरजमब्रवीत् २२ त्वया सहाप
तु जिष्यामि कृतं राज्येन तेन मम तेनेत्युक्तो वपृथ्वीवाग् राज्यं स्थापय दात्मजे २३ साकं दृढरथेनायं सुतानां सप्त
भिः शतैः राज्ञां वत्तः सहस्राच्च गत्वा तीर्थकरांतिके २४ स्वीचकार परिव्रज्यां श्रीमद्दशरथपार्थिवः अधीत्यैका
३०
दशांगानि विंदारचलतालं २५ शुभं विंशत्यस्थानके रहे सिंहासवादिलि श्रुतेः तीर्थकृन्नामसत्कर्म सोर्ज
यामास साङ्गं वः २६ सायं कृत्वा साधु सिंहः सिंहनि क्री डितं तपः दुर्वलं सत्यायुष्यं पालयित्वा च संयमं २७
आरुह्याबरतिलकं गिरावनशनं स्थितः आ यु :क्ष ये णसर्वार्थसिद्धजनि सुधाशनः २८ तत्रावधा
वापि समाय कियत्यपि गते मति प्रायं प्रपद्यत विच वि मानजनितं निर्जरः २९ अथास्मिन्विवलराति दरितं वि
पुलहिरिः पुरं पुरंदराकारं परं श्री हस्तिनापुरं ३० वि श्वसेनो महासेन सेना जितवरो विकः तत्रासीद्भूमि
सुत्रामा कुलकायामिवयक्तरागः ३१ तस्याधिप्रियस्यावा विरातस्य मदिम्मन्त रूपनिर्जितपौलोमी शीलालंका
रशालिनी ३२ जीवा मघ रथस्यास्य सुवासवीर्थसिद्धतः आगा नश्रीक्ष विरादेव्याः कालोदं सहवा लुतं ३३ चतु
र्दशामदा स्वप्नान् सुस्वं शुद्धा ततदा वमा सुखं शविशातां प्रपम ब्राह्मस्याकारघमरिपाः ३४ तथा च नृषिवीनाथः दृष्टः
३०२
स्वप्नार्थमित्यवक् सा वीरा मार्ग लोमा वा तावीतव सुतः प्रिय ३५ प्राग्वर्णातंश्रान्तिकाशांते मारिरोगादिकं तदा प्रसु

प्तावादशिवं ज्ञाशा मरुत्मंडले ३६ गर्भकालेपि संहर्त्ताति शौचममाय सुखं सुषुवे सा सुतं राज्ञी स्वर्णवा
र्णं घगधजं ३७ त्रैलोक्यपि महत्तोद्योतो नारकाणा सुरवं तथा क्षणं तदाजनिषि जिनकल्याणकप्रदः ३
८ आवाघा मनक्रापेना जिनजन्मागताङ्कते घटं पंचाश्चाह्निक्रुमार्यः स्वतिकर्माणि चक्रिरे ३९ अथामस्मात्त्रिंदि
वा वधिज्ञानाय यथाप्तः आद्यादेवात्मत्राकोपि तत्रागात् सपरिवदः ४० नत्वाजिनं जिनांवांच ज्ञापयित्वातिधं
निद्रां दत्वाऽवस्वापिनीं देव्याः घातात्रूपाधरं न्यथ च ४१ पंचरूपाणि कृत्वाघाततो कनजितस्य रंहास्यं ि
चचामरतात्या मीकनवमस्तु ददरु ४२ एकेन च छत्राक्तवृक्ष्य मघवा रणात्
४३ अगाम मेरु मालिस्या तिपा तुकं वला शिलां
४३ शुगंशु कृत्य सत्जिनस्तत्रा ध्याप्तसिंहासनं हरि ।। अत्यपि वासवाः सर्वे तत्रिषुल्लितासनाः ४४ तता
स्तीघोदकैः सार्थं कर्तुं प्रागस्तु ताधिपः अत्यपि वानरस्तु च कुमारात्यपि वासवाः ४५ आबद्धान प्रालारं के जि
नं वि नयास्यवजस्तत् प्राला सूत्रं पार्श्वस्थ विचाकव तारा हपान् ४६ तद्विपाणांभ्रतेनीति स्नपयामास सप्तं गं
धमाल्यादि सूपाति श्रृजयित्वा स्तवी चतं ४७ अथादाय जिनं शक्रो विरादेव्यांतिकं मुदवत् ज्ञाग अवस्वापिनीमई
स्वतिरूपं जहार च ४८ विनाय विलास हरत्नस्य श्रीदामगंडकं वस्त्री परिकल्प धमहद्दौ क्षौमं कुंडलयामलं ४
९ जिनं जिन जनन्यां च पोडुर्ध्यास्पतिक्रमीतिः तत्रालिमसनधमावी आर्जिकास्यव मजरी ४५० इत्युद्घोष्य सुरे।

उत्ता॰च। ३०३ सिंहः स्वर्णरत्नादिवर्षेणं श्रीदत्तकारयित्वा च हीणनंदीश्वरयये ५१ भ्रमं तत्र शाश्वतचैत्येषु शाक्रान्विपिव
च वासवाः श्रेष्ठिकाशावंवा स्वानं निजनिजं ययुः ५२ वृद्धो पितामहो नाभिः नृपतिः वंशजन्मना तात्या ददात्
रिदानं प्राज्यं चाक्रमत्यासंव ५३ गजस्वामि च श्रातशाति रत्निवानागत्य कवि इतिस्थितिपतिःशांति स्थितिस्य
लिधुं व्यधात ५४ निदितं हरिणाङ्गुष्ठ पिबन्पीयूषमन्वहं अहितस्वपतत्ज्ञाः श्री वृद्धिं वृषभजगत्पतिः ५५ पश्चाता
रालिंगातास्य मौलावविधाताश्च पितुः स्वस्वमन्त्र कुल मनस्या शिवनिष्कलं ५६ नित्राम्यमन्मनालापं
स्वाम्यष्टानुष्कसदामपि पितरोपीतपीयूषा विवा न्य धर्मलज्यता ५७ नृपमग्रणां स्वामी क्रमचक्रमव
क्रमणः क्रमान् अलं चक्राखड्गलिः कल्पद्रु रि व वंशमः ५८ शिशुत्वनृतिःसमंदावि श्रूलहल्ला च ले
चितुः पांसुलीलाव धाङ्गभ्यां शिशावाहवालातत्तस्य द :५९ क्रमात्वत्वबभ्योगा द्योबनं नृपयत्नविद्धुः।
चत्वारिंशा इत्युत्सङ्गा विश्वविश्रम मादयत् ६० पि ज्ञाराजत्तुपायं स्म जितोराजागजा मतः यासामत्या
दिकाधनं मन्यास्वाहाधवा जितः ६१ यातषष्टिसहस्रेषु जन्मतःपंचविंशतौ राज्ञा राज्यं न्यस्य शांतिं।
नरं क्रायमिमाधयत् ६२ जितापिक्षुताललोगाय वरंश्रीलिस्नाहात्नमान् कर्मलाभफलं त्यव मिवापेति
निकाचितं ६३ जीवाहूदेवस्याव सर्वार्थेदन्य दाक्षुतः आगात्यात्रामतीजंहो स्वावश्रेकपदद्योयन ६४ ३०३
६४स्वयावस्वप्नार्थं जगादनिजात्पतिः तवादविसुतानाभी जगमं विश्वमंडनं ६५ हर्षवसमयेत्वत्त्रं

पुत्रावेमाकुलक्षणं स्वामी स्वसानुसारात् चाक्रवत्साखुधानिधं ६६ क्रमेणवर्धमानाय स्तापिपायोवसामादृत्व
बद्धीरपतित्वत्रीश्च पर्यणैषीत्स्वयंवरा ६७ यथा वृषिमर्हस्रेषु शरदां पंचविंशतौ गतेषु वाम्रशालायां च
कं प्राडरक्लत्प्रानाः ६८ चक्रमर्जा कारयित्वा ततस्तदनुगाविभुः लीलया सीधयामास षट्खंडमपि भारतं ६९
द्वाविंशतामहे सिद्धे भुजासवितयकजः कृतारिशांतिःश्रीशांति र्हस्तिनापुरमाययौ ७० तातादिवैद्वीदवेक्ष्ण
स्वामिनाद्वादशाब्दिक. चाक्रवर्तिक्वालिप्यकामोदः। यत्रजातीजने ७१ श्रुतांतःभरकांताव चक्रवर्तिश्रिय
प्रभुः भुंजानाव्यत्यगाद्दस्य सहस्रान्पंचविंशतिं ७२ तीर्थप्रवर्तीयस्वात्मा लोकांतिकसुरेरथ निर्जि
दानंदत्तोस्वान् माश्चिकंश्रादीश्वरः ७३ राज्य च का पुत्रं न्यस्य सर्वार्थशिबिकांश्रितःसुरासुरनरा
धीशा कृतनिष्क्रमणोत्सवः ७४ गजासहस्राम्रवण ण यान्यानादेवानरत संमराज्ञाम हस्रेण शाखा।
जीवजिनेश्वरः ७५ श्रुतम लालमनःपर्याययं वर्य ज्ञानं प्रभुस्तदा विजहार च नृपीव प्रतिबद्धःसमीर
वत् ७६ वर्षोनिवत्स नःश्राद्धा सहस्राश्रवणं विभुः शुक्लध्यानं श्रितः प्राप केवलज्ञानमुज्ज्वलं ७७ ततश्चास
नकं पत्र तत्रायाताः सुरासुराः चक्रुः समवसरणं प्राकारत्रयमंजुलं ७८ पूर्वद्वारेणतत्राथ प्रविश्यत्रिवन
प्रभुः धर्ममारव्यातुमा रेत पूर्वसिंहासनस्थितः ७९ तदावर्तितरेः स्वामि प्रतिमास्त्रिदिशांकृता प्रभुप्रभावा।
तदन्ततस्य त्रपवमासदत् ८० उद्यानपालकाःसद्यः स्वातागत्यान्यवेदयन् स्वामिनः केवलोत्पत्तिं चक्रायुधम

उन्ना॰ष॰ ३०३ दीक्षुरुत्र ८१ ततस्तत्यः शांतिदास्यं दत्वा सात्यर्षिरुत्सुकः गत्वा नत्वा जिनं स्तुत्वा श्रोषीद्धर्मं प्रमादितः ८२ दशा
नां तत्जिनं नत्वा प्रोवाच तिमि चीणतिः दिष्ट्या दृष्टोसि नाथ त्वं कारुण्यामृतसागरः ८३ अस्मात्तला त्रिषष्ट
इत नीतिमान्नवराद्धमात् दीक्षार्थाय दानना सुरदानकृतेविला ८४ स्वामिनानुमतः सोथ राज्यं न्यस्यात्मा
जनितत्र पंचविंशत्या प्रयुतः शाखाजा जिनसन्निधौ ८५ तां षट्त्रिंशतं शांति नाथा गणधरान् व्यधात् त्रि
पद्यानुसारेण द्वादशांगी विधायिनः ८६ नरान् गर्यश्च दहावा पारपिप्रावजं स्तदा आद्याः कल्पतवं
स्थिति तीर्थतीर्थं करो कारात् ८७ ध्वंसयन् तुमंत धर्मं तं सव्याप्तानि प्रावाधयन् व्यामिता स्वानि वाधा
मी विजहार विरं तुवि ८८ श्रमणा नामसहस्रा णि द्वा षष्टिरत्रवत्रविलाः एकषष्टि सहस्राणि साध्वी।
नां षट्शतानि च ८९ लक्षद्वयं च नवति सहस्रा ण्य श्रुपासकाः लक्षत्रयं त्रिनवति सहस्राण्युपासिका
: ९० संघो गुणोदधिरिति प्राप्तो जिनवरं विधिः धर्मच लावयन्नुवि सुवर्लदीचक्रवर्तिनी ९१ दाक्षिदिग्वापूर्ण
त्यः श्वासहस्रान्पंचविंशति किंतत्युर्विं समेत पर्वतनगवामगात् ९२ नवचानशनं मासं साधूनां व्रतिनःउ
ति: षष्ठः उत्रमासेन सिद्धिमोधमन्त्वपयत ९३ कोमातमंडलिलवच चक्रिवंसयामपिव लक्षाब्दायाइत्य हि॰ ३०३
श्चल्लक्षाच्चर लवहिलाः ९४ शांतत्रिलोकहजिनस्य जिनस्यशांति स्थाकेविप्तकिमहिमाघसुरासुरा रावोः च।
क्राकुक्षापितगवावहताकवलश्री लीजनदापियनमो स्तुत सिद्धिलक्ष्मी ९५ इतिश्रीशांतिनाथचरित्रले

त्रः ३७ इत्कामराय वसाला अंघ नाम नराधिवा विस्मायकिन्नीनयवे पतागरमपुत्तरं स्पष्ठ कघालशाव्व्वं
श्रावक तंहडीपश्च विवादस्तु राजवत् आवतीविजयवाक्त्रि सुर्योसिहावदोचयः २ मोन्यदा व्रतमादत्त संव
रात्रार्थसन्निधौ जिनसेवादि लिंगस्थानेः तीर्थक्रकर्म चाजयत् ३ चिरं पवित्रं चारित्रं प्रपाल्यानशनेश्रितः आयु
क्षयेण सर्वार्थ सिद्धमानन्द्युधमुतः ४ इतश्चावेव लराते भारश्रीदस्तिनापस्त्यापावल्वस्रांक श्रीमत्ता।
तस्य च प्रिया ४ सिंहान्हस्पजीवाघ स्तत्रामवीधीमि इतः उस्वयकतृदशास्वना विदिता वात रतप्रियः ५
क्रमाद्वसान्तस्ते लगांकंकांचनक्षवि दिक्कुमा र्यो व्यधुस्तस्य स्तिकर्मतदागताः ६ जन्माभिषेकमे
रोव नाम्पदाश्चक्रिरखिलाः ताष्टावतिष्ठद् यो पि भवन्नम्मवामव। ७ गर्भस्थेस्मिन्कुंथुराशं
तत्रिरनिखिलाहिपः स्वप्नेव जननीकुन्थं रत्नस्तूपं दस्सीयत ८ तकुंथुरितितस्याख्या सुखार्विनिर्मि
दपः विधानस्वगुणाधारः क्रमाअवर्धावितुः पर्व। पौवनरावकन्याराद्द समंतनोदवाहयत् तस्मिनिती
र्थराज्याय व्याद्यवर्षवजरव्रयं १० श्रीकुंथुस्वामिनः प्रत्नं राज्यपालयतस्ततः चक्रमायुधशालायामत्याघ्रदप।
द्यत ११ ततश्चक्रानुगः सर्वं विजिग्यभरतं प्रभुः चक्रिश्रियं चश्रीरत्न मिवाप बुभुजेचिरं १२ अथलोकांतिकोर्द
वि: स्वयंबुद्धः माबाधितः राज्यं पुत्राय दानं च ददौ वार्षिकमर्थिनां १३ नानाभेदे हिशिविकः कृतनिः श्रमणोत्सवः आरु
ह्य शिविकां प्रापासहस्राम्रवणंगतः १४ महीपतिसहस्रेण सह व्रतमुपाददे मनःपर्ययसंज्ञं च तुर्यज्ञानं तदासदत्

उत्ताप्र ३०४

२५ अमी विहृत्य नीरंडपक्षीवाथ मत्तो विहरन्नुर्वि आगात् षोडशाभिर्वर्षैः सहस्राम्रवणे ततः २६ तत्र च स्वामिनावा
प्ते केवले दशयाखिलाः आगत्य चक्रुः स्तमेव समवसरणं श्रियां २७ पंचत्रिंशद्गुणभृतां पंचविंशद्गुणाढ्यया गिरा
दिदेशतावद्वा धर्मं सिंहासने स्थितः २८ तेनिशम्य प्रभोः पार्श्वे प्राव्रजन्बहवो जनाः तेषु चाद्यास्तथा पंचत्रिंशद्ग ⅹतं×
णिनो ... जिनः २९ षष्टिः सहस्रा व्रतिनां साध्वीनां तमपट्टचाता एकोनाशीत्यसहस्रैर्युक्तं लक्षं उपासकाः ३०
एकाशीतिसहस्राढ्यं लक्षत्रयमुपासिकाः एवं चतुर्विध संघः प्रभोर्विहरतोभवत् ३१ अथ कौमारराज्यचक्रि
त्व चारित्रेषु समांशकं जीवितं पंचनवति सहस्रा   ब्दा   न्यतिवाहिताः ३२ समं सहस्रमुनिभिर्गिरीश्वराणां संमेत
शैलेनशनं प्रपन्नः मासेनाप्तोर्हन् शिवमासमा   द   रु   वैशाखेस्तिस्तन्महिमा वचाके ३३ इति श्रीकुंथुनाथक
था ३४ सागरस्तव इन्द्राणां तरहं नरवरीसारा श्रागा   वि   अरयपात्रा पात्रागम्भमुत्तरं व्यक्तं नवरं श्ररथपतो
न्नि स्वसः कर्मरजोद्वावा आ रजस्तवप्राणः श्रोत्राग   तमुत्तरं तद्वालशास्त्रिव जंबूद्वीपप्राग्विदेहे वत्स
कविजये भवत् निःसीमविक्रमः सीमा ... धनपतिर्नृपः १ संवराख्यगुरोः पार्श्वे प्राव्रज्याश्राम्यदा मुदा स्थानि
कस्थानकैस्तुरव्यै राजं यजिननामच २ चिरंतप्त्वा तपस्तीव्रं प्रपाल्य व्रतमुत्तमं प्रायं ... ग्रैवेयकेभ्र
तिल ३ इतश्च भरतक्षेत्रे ... राजा सुदर्शनो लोकदर्शनानंददर्शनः ४ देवी संज्ञास्य दक्षा ३०४
तस्या देवी वसुंधरा जीवो धनपतेश्च्युत्वा तस्याः कुक्षाववातरत् ५ चतुर्दश महास्वप्ना प्रदाराज्ञी ददर्शाऽज्ञात तदा

यथरस्तस्याः गर्भोपि ववृधे सुखं ६ क्रमाच्च नंदनं देव्या वर्णकांचनद्युतिं असूत मासमध्ये देवी स्वप्नासनमिव
द्विजा ७ सूतिकर्माणि तस्याथ दिक्कुमार्यो वितेनिरे चक्रे जन्माभिषेकश्चाखिलैरिंद्रैः सुराचले ८ स्वप्नेरत्नारक
माता पश्यद्यदस्य पार्थिवः अरइत्यभिधं चक्रे ... जन्ममहोत्सवे ९ क्रमाच्च कलयन्वृद्धिं त्रिंशद्बाणोच्च ...
पित्रार्ययंगजाराज्ञा पर्यणायीश्च यौवने १० अन्येद्युः पित्रादत्ता ... राज्यधुर्ये जिनः जातचक्रादिरत्नश्चा खि
लं स्वरतमवशात् ११ चक्रिश्रियं चानासक्तां त्यक्तुमयाग   बालाजन्म लौकांतिकैर्बोधितश्चा न्यदा दानमाहि
कं १२ दत्त्वा निशाजपुत्राय च शिबिकां संस्थितो विभुः   य   यौ सहस्राम्रवणं सुरासुरनरैर्वृतः १३ सहराजसह
स्रेण प्राव्राजीत्तत्र तीर्थकृत् तदा मनःपर्ययाख्यं।   तुर्थज्ञानमवाप च १४ इत्यानातिरिव्यानीति
ः पृथिव्यां विहरन्विभुः त्रय्यपागात्सहस्राम्रवणं स   व   र्षत्रिस्थितिः १५ तदा चास्तुदितध्वर्कः केवलज्ञानभा
स्करं सामसमस्तमेव समवसरणं वासवा व्यधुः १६ वाण्यायो   जनगामिन्या सर्वलोकानुयायिन्या स्वसिंहासनतश्चामिद
धर्मं दिदेश जिनः १७ तत्वाकर्ण्य जिनात्सम्यक् तत्क्षयर्य व्रजन्नृजनाः त्रयस्त्रिंशद्गणधराः स्वामिनांते भवत्किरे १८ श्रमणा
नां पंचाशत्सहस्राणि जज्ञिरे श्रमणीनां तु नः षष्टिसहस्राणि महात्मनां १९ लक्षं च चतुरशीत्याच सहस्रैः श्रुतश्राद्धिकामाश्रि
काः द्वासप्ततिसहस्राढ्यं लक्षत्रयमुपासिकाः २० ... स्वामिनो विहरतोभवत्संघश्चतुर्विध इति ज्ञात्वा
णमणीनिधिः २१ समलांगकुमारत्वा दिकस्थानचतुष्टये आयुश्चतुरशीत्यब्द सहस्राणि शालास्वत् २२ निर्वाण

कालेनाथ गत्वा संमेतपर्वते सहसाधुसहस्रेण नाथोनशनं विदधे प्रभुः २३ एकेन मासेन समं मार्गशीर्षे शिवामाम
उत्वाहो ३०५ हानंदपदं ततागात् निर्वाणकालवसमन्यतस्य सर्वैर्वितानम हिमासुराशेः २४ इति श्रीअरनाथचरित्रं ४० चरत्र
स्तारहस्वामि चक्रवर्ती महर्द्धिकः चक्रवर्त्तमालाम महाप्य: १ क्षत्रहास्तालानि धराजी वत्त्वपरमार्हती तस्याश्चैकः उमोतवद्वर
सुतोविष्णुः सिंहस्वप्नेन सूचितः २ पद्मासमम महापद्म नामान्यस्युतो जनि तस्याश्चतुर्दशाप्यन्न सूचितानि शिवितोद्य
कला० णोः ३ कलापं सकलं कलावान्दधीत्यतो द्वितीयम हि तीयश्री वयसंप्राप्तवर्द्धयः ४ तद्रूपं संत्रिमोशुवा ग्रीवरा
न्न्यक्षतपिता विष्णुराजवत जिरः सुविवेकद्वि रा स्पात ५ इतश्चाज्जयनीपुर्यां श्रीवर्मासीन्महीपति
मंत्री तत्स्यनमुचिर्विदंडा पंडितानवत ६ तस्मा न ग योमन्येक विद्वत्र समवासरत् मुनिसुव्रतनाथ
स्य शिष्यः सुव्रतसूरिराट् ७ तं नंतुं व्रजतोवीक्ष्य पौरा न् सोक्षपरिस्थितः अमीजनाः कयान्तीति नमुचिं नृपद्वा
चृपः ८ द्रष्टुं ह्याद्यपवनाकपि श्रमणाः सत्सुपागताः नान्नं त्वं रतितद्भक्ता इत्युक्तम चिवस्ततः ९ तत्रयामाद्व्यमपी
त्वाक्रराजाथसाब्रवीत् यद्येवं तर्हि तद्विशोः स्वयमध्यस्थद्विलिः १० पाषंडिनाखिलान्वाद स्वामिवान्नुण्यामि
०युकू० नानंद उमित्युक्त्वा ततोराजा मंत्रीं तद्वनेयायौ ११ धर्मविद्विनमुक्त स्वावचनमुविर्मुनीन् क्षुद्रायमिति विज्ञाय ते
त्वतलीकतोदधुः १२ ततः सशासनेजिनं निंदन्नुद्दिश्यमक्षुरुव्र गोरयेकिमुवेत्तीति व्यब्रवीन्नचिवक्रधः १३ सुरवकंद ३०५
यातानाव नत्वकिंचिद्युमद्दवयं अथतियरुलिःस्वांक्त नानकन्दुच्छाकाजगो १४ अननमन्दधाप्नन वक्रुत्तुकंनवःस्वय

विद्याष्यह्यद्यामद्यांतु स्वपक्षं तद्दवयं १५ कुतर्कसाधावदाद्ध बादाः शौचविवर्जिताः पाशावसयित्वेनादी ह्ययं
पाखंडायमसुम १६ इत्युदिविनुल्लकोवारि कंलसुली प्रमार्जनी कुंडली एषणीभुक्ताः पंचसूनाः श्रुतिबाह्या १७ पि
हिस्वमात्मानात्मता स्वदबाह्यास्तएव हि तद्दर्शितानामस्माकं तक्षद्यावद्वाद्यता १८ आरोच्चैर्व्रतं तस्य सेवक
श्रास्तुविर्मतः सुरताहिरतामस्मा कस्माद्धर्मव्याप्यावयं १९ विकतरीकृतशति क्षुल्लकेन सधीमरक्षः विरंमद इहत्
साधु ह्रगाजिह्वंद्रपाचितः २० निशायां चतुर्नीरहंतुं का धर्मश्रवणागतः ध्मवविहंतुमस्तेति स्वयानिर्ग्रंथलक्ष
या २१ प्रातस्तं तथावीक्ष्य विस्मिता नागरा नराः चय श्र धर्मस्थिरशिल्पा निशम्यापशामं ययुः २२ निंदमानाः
जनैः सर्वे विलक्षो नमुचिस्ततः दृष्ट्वासुक्ता य यो लज्जा विलक्षा हस्तिनापुरं २३ सोथतत्रमहाप
द्म युवराजनसंगतः तदमात्यपदंप्राप पापापिशाच्य उ पयतः २४ इतश्चासीत् तत्रवासी दुर्गमंदुर्गमाश्रितः ३
पः सिंहबलं जाना स्तुपर्यंकं चिदिन्यथ शाधासाद्यतपद्मे न त्वद्यीतिन तुचिर्जगौ २५ ततास्तुदामहापद्मे नादिष्टः
सगातादुतं लंकादुर्यसिंहबलं बलाद्द्धासममायत्यो २६ तातावरंहणीष्वेति प्रोक्तःप धेनसमदात् जावत्सुविरादं
स्य कालवरमरविला २७ ततश्च पद्मचिरंपद्मा योवराज्यमपालयत् ज्वालादव्याथतन्माता कारितजिनरथोन्मत्त
३० मिथ्यादृष्टिस्तत्पत्नी लक्ष्मीर्ब्रह्मरथं तदा विधाप्यानिवर्त्पब्रह्म रथः प्रागत्वमत्तोमुए ३१ ततोज्वालालयद्रूपं न
वा जिनरथागतः प्राक्सुभिक्षतित दाकरिष्यनरानंध्रांवं ३२ इत्यारपिस्पेदनयो र्यात्रा राजा सन्न तःसावर्द्वनख
१॥ सिद्धवज्ञासिमह इवप्रवज्ञविक्रम १५ मवपदायावस्कार पयदंजमुक्तमुक्तिः स्वकुर्ध्व प्रातित्रात्व अर्हीत्वुकोपिनाशकत २५ वर्त्रे

नालनाथ पाद्मात्कुन्धामातुरः ३३ दाक्षिण्योचितिसंवादामात मौहार्दापि स्रुतमति व्यलीयंतमनाम्य कदर्थश्रीरिवाव
उत्ता०। तो ३४ स्कंदवल्लीमानंदि रूपंकारकरा तसः आक्षिप्य हरयति नमातः सन्मानारयाव् ३५ छन्नः पिशापि
३०६ मत्मात विशेषकापितद्यादा तन्मानितामिमान वितन्दावस्थिति श्रुत्वा ३६ ध्यात्वेति स्त्रालोक्य निर्यत्यत्
पुराश्रिशि त्वमनुत्विरमरणात स्तापसाश्रममासदत् ३७ वत्सलात्मागतिमेत्र तापसिः कृतसत्कृति सुखेप्ववद
तत्स्थाने महापद्मः स्वसत्ववत् ३८ इतश्चात्रनिर्वपायां कृत्तानिर्जनामजयः सचकालमराज्ञाज्ञि परात्वतः प
लायत ३९ ततः तरतज्यमाने निश्चालोकादिश दि शंकतः तरमाद्लाक्षा तराशातारमातराः ४० त
दावंपापातः पत्नी नष्टानागवतीक्षतं स्वदृश्या म द तावत्पा सममागात्रमाश्रमं ४१ तदाचपद्मम द
त्ता बाल्या शत्यानदर्शनात् क्षणादाविरत्दृशागामें म दत्तानयत् ४२ तद्विज्ञायजणो नाग वतीतिमदना राङ्क
वली पुरुषप्रतत्रापि स्वातकिमनुरज्य मे ४३ तावि नीचक्रिणामुख्य पत्नीवमितितापितं ज्ञानिनाविस्मृतं
क्षितं यद्भवास्य वशुरुका ४४ मिथारक्ताविमोकाष्टा विह्वलमेतिचिंतयन् स्वानंयाघष्ट्यादीति पदं कुल
पतिर्जगौ ४५ तदाकर्ण्यततःप द्मो निर्ययोविमनाम ताक् अतीष्टानांत्रियोगाद्धि महतामपि दुःसहः ४६ च
नामपामसेवश्री नाविनीनाविवक्रिणः तत्साधयित्वात्तरतं परिणेष्यामस्कदा ४७ विषण्णा इतिचिंतेश्च मंडितम ३०६
खिलामिला हर्षपिण्यकदामाह् रघ्याग्रमानारघं ४८ इत्थंमाता रघरघा धिरूढोत्पत्ततः श्रीसिंधुनंदनभुरा

एवनंशाधपर्येदव ४९ चितिर्दिशाधकं तत्राचोद्यानिकायात क्रीडन्नागरयोपितां निराम्यतखुवन्हस्ती महासनम
दीशितः ५० स्वलत्रुन्मूल्यमिति च व्यापाद्यबालतागतः कृतातगारिरागा डागाकुलश्वदशाणान् ५१ भ्रामेता
नातितीनातशित महीचास्ताः स्त्रियाखिलाः प्रचक्रुरितियावत्र वीरास्मात्रपात्रपाकसः ५२ ताश्चक्रुर्वतीः प
दय पद्मोव्यालतत्रत्रं अवलिप्सतः स्मापि तंप्रतिप्रतिघाकुलाः ५३ तमायातं स्खलयित्रं पदपांद्यातराशिपत
मत्स्यीयमितितत्रापि क्रोधकः प्रादरकरी ५४ कोलाहल लिमहावायेः पोगलाकोश्विलामिलत् महासनम
हीशश्च समसामतमचितिः ५५ कृदाकालादिवद्धा ला दपसराशलामहीपसंमन्तासमत इस्तुहाकृसदावद
त ५६ पसःस्मादमद्पारात पश्यपद्ममनासुर्णं म त्त मतंगजमतं वशीकर्वेदशामिव ५७ इत्युक्ता तादि
स्मृत्वा तनसत्परस्वागतः यावन्मुक्तापटीवधं तं गृहीत्वैसमुत्थितः ५८ तावत्सविस्तुक्षिप्त करणेना
हराहतं चिरंचारक्ष्यतपाणि पादं तत्सर्ववाक्षोकाबोः ५९ तच्चपालकलत्रव क्रीडयंतसमीकृते विस्मयंत
जितपौरा नृपतिश्चापाचातिगं ६० ददादत्तिपकायाव हस्तिनंवशीकृतं स्वधरादिवपारीतः पद्मस्तस्मादवातर
त् ६१ धामास्वामा भावताभ्रष्टः कुलद्रितितृपतिः निश्चिकाय निजं धाम निनायचसगौरवं ६२ तास्मिज्ञातापचाराय
हदेकन्याचातन्दपाः पुण्येरगाणपर्जामाता प्राप्यातरत्तुदेनोवाः ६३ क्रीडेस्मारिः समनायं यस्मार मदनावलीं त्व
मालवंगीतामपि किंविस्मरतिपाद्मिनी ६४ एवं वर्योविगवत्पासनिशिसाज्ञान्यदाद्वतः प्रभुद्वौवहमुष्टिसंज्ञा कि

उत्ता०रा० ३०१ रमोदरसीत्यवक ६५ सा पूर्वमपरहरण कारणं शृणु मा ऊचः वैताढ्यपर्वते पुरी रथनूपुरनामास्ति सुरं ६६ त त्र चेदुर्धेतुः संज्ञो विद्यते खेचरेश्वरः श्रीकांता तत्प्रियास्ति तु पुत्री जयचंद्रा तयोः सुता ६७ उत्तमरूपवती सा त्व द्वा प्राप्य वरं वरं द्वेषिणी काराविरक्ता ण स्त्रीणां हीनः पतिर्दि ६८ पटे तन्नरस्य त्वां तां रूपाणिलिख्य लि जा सर्वदायमहं तास्मै नकिमप्यरुचत्पर ६९ पटे मयान्यदा रूपं तवालिख्यप्रदर्शिते तस्याश्चित्रमयं कांत। रागिणी हमिवाह्रुपत् ७० खिद्यंदयिता तस्या वद रहमनलेम ७१ इति प्रत्यशृणोत्सा पमवाद्यां खलु लले ७२ तस्यां सम्यक् प्रतिज्ञायां ज्ञापितायां मयारं या तं वामानं तं त्वत्पितृव्या हृष्टस्तां पवितास्पदं ७३ तमानयनाय त्वं हि वक्षावक्षाययाम्यहं त रम स्था समयितुं कन्या मिष्ठाक्षादागमं ततः ७४ तां प्रति नीतापदयितुं तायवांचपताकरं तस्यामम वजीवा त त्वमेवासिप्रमीदतत् ७५ सा प्रतंतत्त्वज्ञाता नि जाम्गोदयेऽपरं वितानितास्करमिव तं वेडधन्तरार्द्ध पुरं ७६

विद्यधायनधात्रासौ तस्परा मरणाक्षवे ध्यायंता मत्तपायस्त्व जयचंद्रा ततश्रमः ७७ तस्याश्रुमाभलस्तातो गंगाधरमहीधरौ विद्याधरौ महाविद्यौ तद्विवाहाभिलाषिणौ ७८ पजेनपरिणीतां तां निशाम्य समराद्यति पुरादपभास्सवौ निशाखलासम यतः ७९ ध्रुमंतरात्रिर्गत्यपत्याम्यापि विद्याधरव पूर्वं तः तत्रैनारुम्य समेयाहं प्रावर्त्तत महान्तुजः ८० रथी स्त्रादी

निषादीवा पदातिर्वा न कोऽपि हि पत्नस्पु द्दामान सम्पु ध्रुवः स्था उमत्तत्वसुत्र ८१ निक्षीतनानिहतनाड मिवपद्मे न सर्वतः स्वामिनं वीक्ष्य विद्धिनं खेचरेतो द्रुमणे राजुः ८२ ततग्रत्यन्नचक्रादि राम्रा हालीगजा बली प्राक् खंडे भरतक्षेत्रे साधयामास लीलया ८३ स्त्रीरत्नवंजीसज्जापि सफलाचक्रिसंपदं विनाहमदनावल्या मानतामपि नीरसा ८४ ततः सक्रीडयान्यधा गात्स्व तापसाश्रमं सद्याकतापसैश्चान फलउग्यादिदायिभिः ८५ जनमेजयर। ज्ञोपि स्वमं स्वज्ञागतमदादितस्मे निजांपुत्री तुदि तां मदनावलीं ८६ तस्य किरमाश्रमं कलपनं द्रुतं ग तैः स्वस्थानामेलिपितरौ हृष्टौ हृष्टौ तनामसः ८७ आ कस्यकस्यापि पूर्वं स्वतो ध्वतं तमक्षते लक्ष्मीवशाह जीवीक्ष्य पितरावत्पाहृष्यतां ८८ तदा च सुव्र तो वा र्याः शिष्याः श्रीसुव्रताः स्वैः विहरंतः प्रपेतत्र सामत्य समवासरन् ८९ तांश्च स्त्रुत्वा महापापा नता म सपरिच्छदः दृष्टाः तां वाम्पणान्माह हिमायाद्दर वि रक्ता ९० व्रतायपावदायामि राज्यविन्यस्यनंदनं तावत् राज्ये विहरस्व यमा सत्वे विवेदपायुरक्ता ९१ वि लंबनीयं नार्ह्योऽस्मि नितिप्रोक्तो महर्षिभिः प्रविश्य विश्रामी शमनाव्रप्रणम्य निजं पुरं ९२ आकार्यमिंत्रिमामंत मुख्यपरिजनं निजं पुत्रं च विष्णुनामानं प्रस्तरेष्टापावरत् ९३ श्रुत्वाश्री सुव्रताचार्य्याः संसारासारतामहं मान्य स्वं वंचि तं कालमियंतं तत्तमंतरा ९४ श्रुत्वा तद्रूपादास्य व्रतेश्रीसुव्रताति के राज्यं निदधे विष्णु कुमारं स्फा र्थवि क्रमं ९५ विष्णुजगौ विगत्वानगेः किंकिंपाकफलापमैः स्माधीकर्त्तुमिंदीक्षां मा दाम्पहेन्या सह ९६ राज्यमा

उत्ताध्या दस्त्रवासुदे मित्युक्त्वा घसापूर्वं पद्मपद्मोत्तरा वादी ततः सा प्यथमब्रवीत् १६ व्रतविष्णुः बालाविस्तु रसौ राज्य
३०८ लिपिव्यतो अपि ये सुवराजत्वमस्य शास्यमदत्तनः १७ तत्पः श्रावयुक्तोपि राज्यं नादिशालङ्कतिन्छ शदिशात
त्रपत्रज्यां मयासम्यग्गृहाशयः १८ इतीमां नंततः पद्मं राज्ये न्यास्थाप्य प्राविवेश्य सुव्रताचार्यपादांत प्रावाजी विष्णु
नैसमं १९ पद्मश्चक्रीततः सार्वः भूपमाकरजनि उत्तरस्थमत्वमयजिनो जनन्याजन्यसुदं ३०० चक्रस्वदेशावा
जिन शासनतस्यात्र तिवसः लजितवद्धोलव्या स्वतः शासनमार्हतं १ गृहस्थितानि जिनानि ग्रामाकरस्व
रादिषु कोटिशः कारयामास सचक्रीपरमार्हतः । २ केवलं प्राप्य केवल्यं प्रापपादानतोन्यदा ललि
तस्तुऊमारस्त लक्ष्मीनैकामहातपाः ३ स्वपीठो ल ३ वात्तुगा व्योमगामी स्पर्शवत् बहुरूपःसुर
इवकंदर्प इवरूपवान् ४ इत्याद्यानेकावस्थावा न लब्धिं प्रबलवसः नवत्तरूप लिखलापाहि विनादे
तुनयायिनो ५ तेन्येद्युः सुव्रताचार्याः सूरिसंयतसंस्तु ताः श्रीहस्तिनापुरे तस्थु वर्षातिक्रम हेतवे ६ ज्ञात्वा
तान्नमुचिः प्राच्य वैरस्मृत्यविविधिनस्या दहीमतवरं स्वामिं तिपृच्छ व्याजिज्ञपत् ७ यथाकालमयप्रगृह्णीत राज्ञा प्रो नि॰
क्तो ब्रवीत्स यज्ञं यक्ष्यामि तत्राज्यं तत्त्वंतावधि देहि मे ८ सत्यसंधस्ततो राज्यं निक्षिप्य तस्य विंद्रन्तं सुकृतं
त्तास्तु ह्रांत मध्ये स्थाने वकरलत् ९ ततः पुरा द्वहिर्गत्वा नमुचिर्यज्ञपाटक मायया दीक्षितो जाते वाकांडत्व ३०८
क्रूरधीः १० राज्यस्थितिं र्तं नवही पथितो नखिलाः प्रजाः लिंगिनश्चादिलाजित ह्यनिवर्जीस्मायप्तुः ११ सार्वे

पाषंडिलिंगितामां नवता धृतनिहृवः प्रवदन्निति मासाची नवितं सत्तकारात १२ आचार्यं सुव्रताचार्या
नतार्येव्यहेस्थसा राजाय स्याद्धदासाः लिंगम्यात लिंगिनिसदा १३ तपोवनानि ददस्माप रक्षणी तितपस्विन
: स्वपालकपतिष्ठति लोकस्थितिरियं खलु १४ स्त्रश्रास्यं यंतमर्यादा विकलाश्रमनिंदकाः तान्नराष्ट्रेन तुष्मा
तः स्वयं गतवमन्यते १५ स्वातायविहाविमाध्य क्रुद्धवध्याः मरमत्रावः संवासयतिवः कोदि लोकराजवि
स्याधिनः १६ सूरिरूचे ततः कल्प इति नोपागतावयं तत्वालिणाकनपुनर्निदानः कंचिदप्याहो १७ क्रुधीः
क्रुद्धाल्पधर्मश्राध पयोनं वधक्सापितिः सप्ताहात्प रि इश्यते वा घातयिष्यामि वोखदत् १८ ततः स्वस्थान
मागत्य मुनीतास्त्ययस्य कः अथकिंकार्यमित्तु ऊ :स्ते एकः साधुरित्यवक् १९ सुह स्वप्ने तपास्पे पा
प्रिय यशाताविय सत्विविष्णुकुमारर्षिर्मेरोसंघति व जीत २० प्रज्ञायज्ञःस्पष्टिततह्रियासो शांतिसेष्या
त यावको पितमालेत तद्विद्यालब्धिमान्मुनिः २१ ऊचे घान्यायति कोसा गंतं तत्रास्पदं क्रमः तत्रागत्तंततो
वृत यदिकार्यं मयाह्निवः २२ विष्णुरत्वसमानेता श्राक्षितुल्यक्रमपत्रिरिति तत्पत्पनत्तमा विष्णुमुपागाः स्थुनि।
:क्षणात् २३ तं वायां तं वीत्यधर्म विति विष्णुर्महामुनिः संघकार्यमहन्वन मस्ति किंचिदुपस्थितं २४ इत्युत्ता
स्तोसाधु वीर्षसुवक्तमन्यथा ध्यायंतमितितं साधु रूपत्यप्रणामसः २५ तेनागमनहेतोश्च पृष्टःक विष्णुरुनि
र्ज्ञते तत्प्राही वागजउस गद्यावद्यायम हुइद्र २६ आगत्य स्तुर पार्श्वे वजतिर्मुनिलाःसमं विमानसुविसुर्वीत्र

उत्त्राध्या
३५८

रिति: सर्वैस्तापिभिः २७ नानाधार्मीपदेशादि दर्वमित्यवदन्नतं वर्षाकालं यावदत्र वसंतु मुनयः पुरे २८ स्थाना
द्यावतिष्ठति निष्कत्तस्मयं बद्धं वर्षासत्तु सुवोन्नरि उत्तरा विहरंतिन २९ महत्यस्मिन्परतिष्ठा हि तिलि:
प्रभुरिरपि श्रस्मादस्ति: संवमद्भिः स्थितिःकानामतस्तिन् ३० परादित्युनयान्त्रपि: प्रणतानरतादिति: ऊस
ष्पनतपाद्वेव निर्वीमयमितानुक्तः ३१ श्रावतिनगुचि:क्ताहा वारीक्षितत्रकतिति: नियहीक्षामिवान्वंप:
वात्हापरिवीक्षितान् ३२ विष्णुजंगोत्तरापातनवसाद्व तेमहर्षयः ततःक्रुधमन्धनमंत्री वाक्यैः कर्कशकर्क
शै: ३३ आम्नासुष्याञ्जवरेवा ममराज्येपि सर्वथा पा षं डिपाशिःपापाशे नीस्थर्यं स्थातमिच्छति: ३४ तान्म
नुवतराज्यंद्वारः यदिवःप्राणितप्रियं ब्राह्मविष्णु र णे वेश्मि त्वयस्थानंतदाहिनः ३५ अथारण्यत्रसुवि
दिवं मयावस्त्रिपदीपदं किंतत्स्माहत्मियाविवः स्थाताम द्धा गृहनिष्पात ३६ प्रावर्द्धततनः कोपाद्विष्णुविष्णुः प्र
वर्द्धितं मौलिकुंडलमालाद्यः परिवापरूपाणकृत ३७। स्फारान्विष्णु चरणक्षाराद् कल्पांतपवनोपमान् क
ल्पयीकंपयन्पाद दर्दरेनिखिलामपि ३८ उत्तालयन्पयोराशीन् शैलशृंगाणि पातयन् धात्रीफलोपवत्वप
ति श्रुक्रमणपमारयन् ३९ स्फालयन्विविधान्देवदानवमानवान् वर्द्धमानोऽमानशक्तिः मात्मेरुसम
क्रमात् ४० विततिविशायकं विधाप्यतनसुविंद्यो पूर्वापरसमुद्रयोः पा दौ विन्यस्तवान्विष्णु रलंत्कसुर्जगत्राय ४ ३०४
१ त्रिलोकीक्षोभमालोक्य ब्राह्मणप्रहिता स्वरा इति कल्पीतिक्तंतस्या सरसःसरसंजयुः ४२ क्रोधमर्थमस्तुमहात्मा:

शिक्षः सुपरदारकः स्वार्थनाशं विधान्तर रामसुत्त्रवंडयुति ४३ नद्यांतस्मपीस्पं निरपायंनिपीयतां इत्थं तत्सुःस्वर
स्य नरेत्सुवसनाय ४४ महापापापितनागाश्च कांतकाःकूलस्वरा इलातलमिलन्मौलि स्वचनाविवमब्रवी
त् ४५ श्रीसंघाशातनांमेवि पाशान्तानननिर्मितां नश्चापितास्मि कनापि त्वज्ञाविषमदंतदि ४६ रूतद्यात्याप
तापस्यपापस्य सुषामंडना ब्राणसंदर्शमात्रूदं शायस्व त्वतत्त्वय ४७ इत्यात्यपिदयाद्दवा सुराःसंघस्यदाखि
लः तंस्तुतिं विविधैर्वाक्यै: सांत्वयामास्तु हद्धकि: ४८ मौलिस्पृष्टक्रमांभोज वीक्ष्य विष्णुर्विचिंतयत् सायो
स्मिन्नगवान्लीनाः श्रमीपनसुरादय: ४९ कोपा य द्वारहातामेसां वर्यतिपत्तुत्तदूः मान्या संघोत्तर्क
प्यास्य पदादवादयापिम ५० श्रमं ध्यावति व हिं संहत्य स्वीयरूपाजनिषमः ततस्त्रिविक्रमइति
ख्यातिं च प्राप सर्वगां ५१ भुमावनस्तु चिविष्णुस्तुति मे घापराधतः तेधासखा धर्मषिय चक्रीतनिरवासय
त ५२ संघकार्यं विधायति वांतो विष्णुर्महामुनिः अ गलाचितप्रतिक्रांत स्तीव्रतप्रातपस्थि रे ५३ अत्य नके
वल:प्राप महानंदपदं क्रमात् चक्रिपद्माचपद्मोपि भुक्त्वा जन्मचिरंचिरं ५४ सुगमं संतज्यराज्यमात्मस्थ: परिव्रा
ज्यातिक्त्युराः सहस्राह महस्राणि नीव्रव्रतमपालयत् ५५ त्रिंशद्वर्षसहस्राणु प्राप्य विंशतिमुत्ततः महाम
८५ हामंत्र महाराजाव त्वमः ५६ नीवि स्मापानिर्घनघातिघातं निर्माय निर्माय चरित्रवातः साकेवलज्ञानमवा
प्य वार्षी क्षय:सुधमयाःश्रयतिस्मसिर्द्धिः ५७ इतिमहापद्मचक्रिकथा ५८ पञ्चसप्तहिंसा महिमाणानि स्फुरणा

हरिसेणणामं मणुस्सिंदो पत्तो गइमणुत्तरं एकं छत्रं राज्यचिह्नमस्यास्तीत्येकछत्रा तां अविद्यमानापरस्वामि-
त्वर्थः महीं इह पृथ्वीं प्रसाध्य वशीकृत्येति शेषः माणनिस्सूरणात्ति दृप्तारातिदर्पदलनः हरिसेणणामं मणुस्सिंदः प्राप्तो ग-
तिमनुत्तरां तत्कथालेशश्चायं अस्ति नगरं ताम्रलिप्त कांपील्यनामनि महाहरिस्तत्र भूमान्मेरा राज्ञी तयोस्तनयः
२ हरिषेणस्तयोर्विश्वानंदानां नंदनोऽभवत् चतुर्दश महास्वप्न सूचितोऽश्वमुख्यजन्मदाः २ कलाकलापमाप-
न्नो वर्द्धमानः शशीव सः चापानुपं चेदावाङ्गः रूपयंतो रूपमाप्तवान् ३ राज्यं प्राप्य पितुः प्राप्य तस्यायुधालय
तांस्ततः रत्नान्युत्पेदिरे त्येकं चक्रादीनि चतुर्दश । ४ ततः समाधयामास षट्खंडमपि भारतं जातचक्रि-
त्वालिप्राप्ता भोगांश्चबुभुजे चिरं ५ तव्यवसायि र क्वाथ लघुकर्मतया त्यदा सौध्यामीदितस्सोसं-
पत् प्राकपुण्यैः संगता स्तिमे ६ पुण्यार्जनायतद्या पिप्रयत्नं विदाधत ततः विनार्जनादिहापित स्थलम
तुत्वनांतरां ७ ध्यावेति तनसंत्यस्य राज्यमबतमादाद कर्मकदमधमदीघ सन्नापाञ्जा तावदस्मा ८ समामेदस्या
णिदशातिवाह्य सर्वीयुषा श्रीहरिषेणचक्री घातिक्षयाज्ज्ञानमनंतमाप्य लेभेमहानंदमनिंद्यकीर्तिः ९ इति
श्रीहरिषेणचक्रिकथा ४२ अन्वितं राज्यसहस्सेहिं सुपरिच्चाई दमं चरे जयनामा जिणक्खायं पत्तो गइमणुत्त-
रं अन्वितोऽन्योराजसहस्रैः सुष्ठुपूर्वानननप्रकारेण राज्यादित्यजतीत्येवं शीलः सुपरित्यागी दमं जिनाख्यातमिति
संबंध चारित्रमचारीत् जयनामा एकादशचक्री चरित्वाच दमं प्राप्तोगतिमनुत्तरां तत्कथांशश्चायं अस्विवसरातसं

५ हस्तराजगृहद्वारं यशः स्तु धमस्तपादानस्तु शुद्धविजयोवृपः १ गुणयत्नावण्यतारूपण शीलालंकारशालि-
गुणालीनां वप्रातस्यप्रियात्तवत् २ द्विंस प्रतिमिर्महास्वप्नैः सूचितास्तत्सुतनस्यायाः जयाख्यायामजयंतस्य जयरूप-
पं वपुः श्रिया ३ कलिंदिकासुधासपीत्वा क्रमाद्यौवनमाश्रितः सहादशाधनुस्तुंगः पित्र्यां राज्यधुरं दधि ४ जातचक्रा-
दिरत्नश्च जितषट्खंडभारतः बुभुजे रमणीरत्न मिवचक्रिरमां चिरं ५ सदान्यदानवादिभिः संविग्नस्यांतिकागुरा-
ः शत्यनिश्चयततयं सतयं प्रावृजत्स्वयं ६ सर्वायुषा त्रीतति गमयमसक्रु समासहस्राव्ययचक्रवर्तीनतां-
नितिलिकर्मघनानपास्य प्राप्याप्तमंजातमवापमुक्तिं ७ इति श्रीजयचक्रिकथा ४३ दसण्णरज्जं मुइअं चइत्ता-
णमुणीचरे दसण्णभद्दो निक्खंतो सक्खं सक्केण चोइओ ४४ दशार्णो देशस्तद्राज्यं मुदितं प्रमोदवत् त्यक्त्वा
णं वाक्यालंकारे मुनिश्चरत् अचारीत् अप्रतिबद्धतया व्यहार्षीदित्यर्थः दशार्णभद्रोनिष्क्रांतः साक्षाच्छ-
क्रेणचोदितोऽधिकसंपद्दर्शनेन धर्मं प्रति प्रेरित इति तत्कथा चैवं श्रीमद्दशार्णविषये दशार्णपुरपत्तने दशा-
र्णभद्रो नृपाणां मौलिरत्नमहीपतिः १ सराजहंसः सच्छायो विज्ञानां घवमञ्जना वासस्तस्य चित्तेऽधर्मएवजि-
नोदितः २ अर्जितस्तस्य शुद्धांत राज्ञः पंचशतानिताः यत्स्तानिविंतयामास न निद्रातिस्मतिर्जरोः ३ सार्वभौमोन
स्वामी क्रमाद्याप्तिक्रमाचरः लंघयत्तमर्यादा मर्गंतीरां बुराशिवत् ४ इतश्च वराट विषयश्चान्य पुरश्चान्यत्र
विहृत महावीरः श्रियाकापि मस्स्वरस्य तानवत् ५ कांताः प्रत्युत्कल तया हृदनाय वहिर्गत संध्या समिक नाक

उत्त॰ टी॰
३११

नापि समं स्वच्छंदमारमत् ७ इतश्च तत्रान्यदायातिः पाराशरनाटकनटिः रामावर्षंदधद्रूपं नर्तनैकोनाटाभवा य
द्विलिकविज्ञाविज्ञाय कथंचित्तं च मत्करे तत्राथ्यतस्मात्यतं धर्षिणी धर्मधर्षिणी ८ प्रतिबोध्यदिवं धक्ता वात्याया
इवनक्वचित् प्रोषुवाद्दढादस्थ्य तस्याःस्याशत्तुवल्लभः ९ ततःसाउत्पली चात्र नटपटकनायकइत्फवावड्रियो
इत्वा कामांधनोद्धिकारपा १० एनामपदधद्धषं रमते चिरमयासमं तदाददामिवःसारं वर्षं किंचिन्मणारमं ११
न्द्रोधीशापितद्वाक्यं मुदितःप्रत्यपद्यत तदिशायःक्रना लाःस्त्रुः किंतुनःस्त्रीलिरक्षिताः १२ संभ्रत्यायात्यचो
कंउ तवावशमक्कविद्यात इत्युक्तापथनाटशेन मात्वर सो धमदर्शयत १३ गृहमागत्य नटकृत पायसचयपा
त्रसा स्त्रीविषःसापितश्चागा नाटशासपिताननटः १४ आ मितस्पाशितत्तस्य तरःसाउत्पलीमुदा स्थालम
स्थापयद्यावत् प्राज्यखंडाज्यपायसं १५ तावज्ज्ञात्वा मि कोत्येत्य द्वारमुद्घाटयेत्यवक् वातिस्तंनटमित्र
वे ततःसापांसुलाकुला १६ अस्मिंस्तिलापवरके गत्वा त्वं तिष्ठ कोणके तयेत्युक्तःसोपितत्र प्रविश्यद्राग्न्यल
श्यत १७ तयाथोद्घाटितद्वारे मरजत्स्कांतरागतः किमिदंपायसाढ्यं स्थालमस्तीत्युवाचतां १८ क्षुधितास्मी
तिलोशोद मित्युक्तेमाययात्या सोवादीदपितिष्ठत्वं महांलाभ्यमुक्तहितः १९ इत्युदित्वा बलाद्याव ज्ञारो
ल्लाक्रमुपाविशत् द्वारंप्रकाशयेत्सच नावादत्युगृहाधिपः २० कथयामीतिततःप्रष्टा जारणाकुलटाब्रवीत् ति
लापवरकगत्वा तिष्ठास्मित्रातिइरतः २१ कोणस्पतिष्ठति व्यालःकालःकालइवापरः ययात्रनगंतव्यं ताताज्ञा ३११

वितमिच्छता २२ उमित्युक्त्वा ततःसापि तत्रापवरके विशत् न्यस्तमिश्रमिश्रद्रा नमिथाल दिवापिहि २३ द्वा
रमुद्घाटयामास ततस्त्वरितमित्वरी विवशाव्रमतिनाताःश्वदेहाःसरलाशयः २४ किमेषेकिमियंस्थालं कि
त्वाप्नीत्यब्रवीच्चता उवाचपांसुलीतुकिं जार्वेहम न नाथिता २५ सावदन्मम गंतव्यं कार्येताज्ञाप्यतमया सार
प्राचेग्याष्टमी तस्मा दस्ताताललाध्यसकथं २६ सोशंसन्जातएवाहं मातापावयिवत्तत्तसालपत्रस्थसोधार्मस्मा
कतंदितिमाक्ष्वाः २७ वयंदिशोवासपांच नस्नातं स्नानमंतरा तापत्तुक्तोपिसव्यक्तं बलाज्ञात्तत्रवक्राम २८ इ
भः तश्चा दत्तुधूमरा किंतिष्ठामीति चिंतयन् नटः कराभ्यां म प्रष्य क्षत्रकारतिलानमुक्तः २९ सात्यासि कस्नाताथ १
सी दसोक्त कुरूतफणी तञ्जत्वाशनासक्ते न स्प स्प दमलक्ष्तिः ३० इतिध्यात्वापवरका न्निर्गत्य द्राग्गता
ताशसः समायायमितिध्यायं सातानशात्रटोपिसः ३१ महत्तरस्तु तःप्रष्ट्य निर्यातौतौ नरस्त्रियौ कावेतावि
त्यपृच्छत् स्वच्छःस्वच्छंदचारिणी ३२ ततउत्पलधीःप्राचे कुलटा कुटिलाशया श्रस्नातामावमश्नीया इत्युक्त
पापमयाहित ३३ अस्मदावस्वावजन्म स्मवत्यावामिति मया स्नात्तुमादशेनदा वस्मास्नस्नानलाजनात् ३४ त
दाकर्ण्य मयाद्रुष्ट कृतमित्यनुतापवान् प्रत्यायातःकथमिमा विस्पष्टवती गृहाधिपः ३५ गच्छत्यासोविदेशाद्वेद्वा
रमथरमद्वतदा ध्यायंतीतितातावाच स्वैरिणीपतिविरिणी ३६ त्वाद्यामतिवस्मापय मर्जितःप्रत्युदेर्धतिः व
दर्धयमिचंडीसा प्रत्यायात स्वदाहिता ३७ तत्र्प्रापद्यदशाक्तेष्ट महत्तरस्तातात्र्यो त्योकापिचं च्यतेधर्म श्रु

रतां किंतु नःपरः ३६ श्रावकस्यापि तत्रासी कर्तुं कार्यमुपार्जयत् दशार्णग्रामकांतस्थं स्वाल्पमितिना
गुप्तत् ३७ तथापि सद्गतिर्ह्येवं निवृत्तःस्वपुर्यां स्मरन् मध्याह्नकापि कांतारे विश्रामं तरोस्तले ४० इत्य
स्याप्तता ताव कृशिक्षिताश्चैनपर्यटन् दशार्णनंदन्तु पाल स्वयामस्त्वरूपान्तरः ४१ आतिथ्यादीमहात्माय मित्या
तश्चिंतयंस्ततः महत्तरां गजस्तस्मि पयःपयसमुदीकस्यत् ४२ चापापिपीचा तन्नीर मुत्पयोनि स्वयंप्रक्षत् स्वर्णवि
अस्याकामिव मितिवाङ्छदर्शनं ४३ स्वहृन्नीतानाकिरा आदाध्योकृशाय धीः श्रियास्य तन्नमसती तत्रयावंवि
तास्यय ४४ परंधर्मिकतामस्य वीक्ष्यविज्ञीयातम नः चिकीर्षतिप्रादस्वाश्रीमसहितस्तु पार्श्वयः ४५ वि
दापिमदपिद्धं क्यातव्यसनादिभिः मुग्धाय्य रो उ धर्मीय क्षिप्रपातं र्जीयितं धनं ४६ तद्धार्मिका
स्य तेऽत्रास्य ऊर्वेकां प्रत्युपक्रियां तस्यातिध्यायतः र से न मासादस्य पदातुग ४७ तातारूपासहाय नरंत
मुपकारिणं यायोतिज्ञभुरंतव सत्राकालाजनादिना ४८ तदाचाभ्रक्रमेष्टाषे रितिच्छ्रज पित्पतिः भुसाद्यातः
ष्यसमवः स्नातास्विरामाजितः ४९ तत्कर्णप्रतमाकर्ण्या देवाङ्गमांबकंचुकः रापानमुक्तिनंमोलि स्पष्टतु
स्यक्त विष्टरः ५० स्वादानंजीचिकार्द मर्हदाराम चादिनां त्वत्समगोसहृदय यामणीरित्यचितयत् ५१ ताहशः
शिवकविकाला व्यासोविदशीकानरः भुञ्जत्यिषतिस्त्रीय देवाश्च सर्वसंपदा ५२ तदासमयसामग्रीमतामस्य २ ३१२
स्त्राविशं शिवकिंनाविनायण कर्तुमर्हौऽर्हणा इतिः ५३ ध्यावत्यादिशाङर्वीरा क्षिपाद्यधिकृताभ्रमी कार्या

उ विनाषासामयी प्रातर्नैगजरं ५४ विनातरंदितं सार्वं सामंतामात्यनागराः यथैकं कुर्वेत्सामयी मितिवाघोषयत्ता
मार ५५ ग्रामग्रामयतस्मादि सम्मार्जनप्रविनित संसिक्तचंदनांस्तालिः सुमप्रकरविस्तित ५६ हृद्यचंदनमालाभिः
सहालानिरिवश्रियां धृतानकानकचंद्र मिवकेलिश्वरा ऽङ्गतेः ५७ उदिताङ्गमिवाकांड प्रपञ्चमेनिरंतरैः धृतत्रा
कथवुलेन्द्र भिवमाणिक्यातोरणैः ५८ अतितःशालितश्चाया प्रवृत्तिः केतुकोटि तिः विमानवड़ाजमाते
रचितेवासमेवाके: ६० प्रारब्धस्वस्वकर्तव्यं उत्तमत तत्यादिभिः स्वस्तुरंस्वरिवाधारं स्मापाध्यक्षोस्वीकरत्
६० पंचभिःकलकं प्रातश्च विधिनास्नावा चंदना ल नवत्वघनः श्रह्मायद्रवङ्गाघोह दधङ्गास्तुरत्नषणः ६
१ आतपावणार्हसिंह पविवणविराजिताच उ लि भ्रममतेवीन्य माना डिंडीरपांडुरैः ६२ एकनाप्य
वंदितयथावादजिनमर्हंतथा ध्यायन्निति स्वदाध्या स्त महाराजामहागजे ६३ विलिविंशपकं आरूढसिंधु
रान्नृपा बंधुराश्च सहस्रशः सामंताःपरिवव्रुस्तं चार्कं सामानिकाश्च ६४ पादास्याग्रशिताराज कुंजराणाग्र
कुंजरः ग्रातिश्चवरातगांत्र स्तमितंगतयादिव ६५ सहस्रशास्त्रदान्यपि वारणावेरिवारणाः चलाचालापमास्य
स्तु मणिमंडनमंडिताः ६६ सालोदराःसमसति सप्तीनांतत्रसप्तयः लक्षशास्तुतुष्टलेक्षी स्वरित्न रिर्विस्त्रपा
णाः ६७ आयुक्तहरायाहारि श्रियस्तत्रसहस्रशाः रथादिक्षतितितिम श्रुतिस्यंदनासादराः ६८ नानाविधस्तुध
स्ततः पत्रायोपविपत्रयः श्रिद्युः सुषमावीर कोटीरास्त्रवाकोटिशः ६९ अथ्यासिता निराज्ञीनां पंचशत्याष्टबद्ध

उत्ता॰
३१३

इषक् रजितरयाण्यानानि सद्देवीकविमानवत् ३० प्रक्कणत्किंकिणीकाणि मुखरीकृतदिङ्मुखाः अभ्रंलिह
ध्वजास्तु पंचवर्णाः सहस्रशः ३१ आतोद्यैर्लक्षशस्तत्र जरीहृत्तिस्तदा भूगपश्चाहितेजीज राज्ञाहितम
यंजगत ३२ सुदामंगलवाक्यानि पेठुर्मंगलपाठकाः अवः सुधास्रवाणीति गायनगायनास्तदा ३३ वारवध्वःस्म
र कल्पा गायंत्यानगवद्गुणान् नृत्यंचक्रुस्तदाहृद्यं पुरा राज्ञः पदे पदे ३४ इत्थं महर्द्धिलीलेव जीवानां मादयन्म
नः मिवन्सद्भावपीयूषैः सुकृतान्त्याणिजन्मनः ३५ कल्पद्रुमवत्यर्थं ददानो दानमर्थिनां आत्मानमानयन्मानान्
दसुत्कृष्टसंपदा ३६ परिवादनतोपारिष्टमहत्तरस्तात नवः समसमवसरणे समीपं प्राप पार्थिवः ३७ त्रिप्र
त्रिशापकं उत्तीर्यो गजाज्जाङ् कक्कदानिवि सु च्यस्य जिनं प्रदक्षिणीकृत्य सतोपा विधिना नमन् ३
८ जिनाधीशं जताधीशो हर्षोत्कर्षादिपि … र्म वाणिः सुश्राव यथास्थानमुपाविशत् ३९ तदा च १
वधिना ज्ञात्वा राज्ञस्ताहशमाशयं इति दाध्यौ दरीलक्षि रहो राज्ञास्पल्पयसौ ४० परमत्वात्मिमानस्तु कर्तुं
नामुष्य युज्यते न वेत्ति भुवनेनापि त्वक्तिः स्वामिहितार्हता ४१ ध्यायतिदशंतस्मात् संपदुत्कर्षसंतवं प्रति
बोधयितुं तं च समादिशद् विडौजसा ४२ चतुःषष्टिः सहस्राणि द्विपानैरावणामरः सितत्वाद्वत्विजित कैला
सानुविकरोत्तदा ४३ प्रत्येकं द्वादशात्तोत्रा त्रियपंचशतीमुखी मुखे मुखे प्रतिरदा नष्टावाष्टौच निर्ममे ४४ ३१३
प्रतिदंते च पुष्करिण्यः अष्टावष्टौ मनोरमाः तासु प्रत्येकमष्टाष्टौ पद्मान्लक्ष्यदलान्यधात् ४५ दलेदले तु प्रत्य

प्रत्येकं द्वात्रिंशद्बद्धनाटकं प्रत्यक्षकर्णिकं चाक्ष प्रासादं चचतुर्मुखं ४६ पद्यव्याकृत्यानितासु विम्
द्विपीलितु तस्थतिः अध्यास्त तां स्वप्रासादान् सवीतपितपर्षिराट् ४७ एवं च प्रद्युम्नस्यवासव ५१२दं
नाचतरासहस्राणि तथा ४००६ वीतीसमदमसगामय अडसहीइरयहद दंतिपुष्करिणी ४८ प
उमाइलक्खपा सहिसहस्सा वाचालमयमिआ २६२१४४ जाणणमाइंदानसुह आगामहिसी तयट्ठा
पुण्णा २०९७१५२ ४९ कुमलस्सयसमयअहगावी समकोडिचउआललरक्खकमलदला २६२१४४००
००० नद्दाभणदलत्तेला पागागयस्स इंदस्स १ ५० तिगोलिस्याद्यवाच्याम शर… दत्ति विमा
लिः आगान्सुरंदरः क्षिप्रसपसार्वभुरंदर ५ र्ध ज नंप्रदक्षिणीचाक्र हस्तिमल्लस्थितो हरिः ववं
देवस्वकीयोग स्वचिन्तयं चित्तलास्कर ५२ १ क्षिद्धीक्ष्यतन्मस्थो दशार्णभद्रश्चिंतयत् मयो
द्वतयाकारि संपदर्पो मुधैव हि ५३ इयंका नाम मम सं पदस्यास्या संपदोतुरः खद्योतपातोद्योतादि
क्रियान्तरद्योतनस्तुता ५४ नह्यनंताद्वयापिस्या जीवानां संपदां महः प्राप्यं किलमया ना दर्शनं दीप्रिस्य
राः ५५ इयं च श्रीरनेनापि लालधर्मप्रभावतः विनाधर्मं हि साधेत्या आर्षं स्यात्तदानिकं ५६ द्विचा विपा
दंत कर्म श्रायस्म पिनिर्मलं इत्थं ज्ञातहिमाताऽपि कृताथीमितरिप्यसि ५७ ध्यायति प्रांजलिर्नमि जातिजिना
मालोवदत् तावाद्दिंयविलात्कान्दानमानुग्रहाणमो ५८ इत्यकृत्कृतालापं तं ह्यीनां पंचताधिनं स्वयं प्राड् १

उत्तरा०
३२४

जयवीर विभुर्विविक्षिकवक्तृजः ए० नमउप्राउज्जाद्यो मदनरस्तुलापिसः संगःसत्सुदषाणां दि सर्वकल्या
णकामधुक् २०० ततःश्रामण्यराजर्षिमिस्तुवा वद्विवस्पतिः धन्यस्त्वायनसपदि संत्यक्तामंपदीदृशी १ आज्यस्तु
न्पसाशाज्य स्तुरराजर्वतावतं सत्यसंधस्त्वसंधापि नूनसत्यापिताद्वया २ जिनाचीदिङ्व्यन्नज्ञा तावद्दजात
संयमः इव्यश्राजाताताव इजाजवाधिकामतः ३ तत्रयाजितएवाद्दे ताव त्स्वविधायिना अत्यादि
यमीशक्ति रस्तिमेनउनवति ४ स्तुतितिं राजसुतिं विडौजा जिनप्रणम्य त्रिदिवंजगाम राजर्षिरप्युग्र
तपोविधाय कर्मक्षयंमुक्तिपुरीमियाय २०५ इतिश्री ८ नमिराजर्षिकथा ४४ नमीनामइत्यध्ययनं स
रकंसकेणवाइच-वइकणादवगदवी साम णा प भुवठ्ठिओ प्रायत ४५ करकंडूकलिंगस्तु पं
चालस्तु अदुम्मुहो नमीरायाविदेहेसु गंधारे स्तु अनग्गई स्पष्ट ४६ एतेनरिंदवसहा निक्कता
जिणसासणे पुत्तरज्जेवावेऊण सामण्णेपज्जुवट्ठिए। अ यातेनरेंद्रवृषभास्तिक्रांताः प्रव्रजिताजिनशास
नेन च स्थाने निःक्रम्य च श्रामण्ये पर्युपस्थिताः प्रव्रताऽत्र च वित्तितावाप्तः एतेषां कथास्तु प्रागुक्ताः इति नवत्र रि
स्वाच्यात ४७ स्त्रावीररायवसहो चइत्ताणमुणीचरे उद्दायणोपव्वइउ पत्तोगइमणुत्तरं सौवीरस्तुरावृषभ
स्त्यक्त्वालीनप्रव्रज्यन व्रासौवीरराजवृषभस्त्यक्त्वाराज्यमितिशेषः मुनिश्चरेत् अचारीत् मुनिचर्यामितिशेषः उ
द्रायणोनित्यदायननामाप्रव्रजितः सन् चरित्वा च प्राप्तोगतिम् उत्तरां तत्कथा चैवं अविच्छिन्नरतासात सिंधुसौवी ३२४

रेष्विति सायम्पनामकंवीत नयातिधमलनगरं १ तत्रोदायननामासी स्तुझातादय इन्द्रपः राजितः स स्तद्विशो
र्यः धैर्यौदार्यादिनिर्गुणः २ वीतभयादिनगराणां त्रिषष्ट्यग्रं शतत्रयं सिंधुसौवीरस्तुरस्त्वाश्च देशान् षोडशाप
लयत् ३ सेविताद्भतनिर्वीरि महासेनादिनिर्भूपैः सत्पालालप्राकाले श्रियाश्राकश्वापरः ४ स्तुम्र्भ तस्य
प्रभावती राज्ञी जज्ञे चेटकराट्सुता विस्मतीमानसे जिने धर्मपतिमिवानिशं ५ तस्यासीज्जायिवराज्यं प्राक्तन
स्यमन्दीपातः नंदानाली चिनामासी किज्ञोचतगिनीस्तुत :६ इतश्चस्त्रयोचंपायां स्वर्णकारामहाधनः ऊमा
रनंदिनामास्तु ललनालोलमानसः ७ दृढ्शीकन्याः कां यांया यत्रयत्रमनोहरां निष्कंपंचशतीदत्वा तां
तांपरिणिनायसः ८ इत्थंपंचशतानिस्त्री स्वहादा पि स नाहपत् स्त्रीधनाभ्रष्कालाज्येष्ठ प्रायोहवा
विजनवः ९ एतामिलत्तमात्मन केनापीतिविचिंत्य स :एकस्तंभप्रासादस्य भुत्वाजतादिवानिशं १० इत
श्चपंचशैलाख्य द्वीपवारिधिमध्यग बत्र्वव्यंतराविं क्मालिनामामहर्द्धिका ११ सचहासाप्रहासात्या
स्वादवीत्याष्टातान्यदा वृजनाराक्राजयानंदी आरप्राच्या प्रवर्त्मनि १२ ततश्चितावरतस्य कांततेइतिदध्यतुः
प्रत्लानव्यामःस्त्रीलालं कंचिद्योनोपतिर्भवेत् १३ इतिताल्पास्त्रमंती स्मच पायांसस्तुवर्णकृत् ददृशाधिपदंत ।
ति र्ललनाभिःसदेमेलन् १४ ताताभ्यांएणायमस्माकं वृत्तमित्यवधार्यत तस्मादवीयतांदिव्यं स्वरूपंविश्वक ।
र्मणा १५ भावितास्माघतेदाव्या रकजुवाभितिदृष्टवान् सविलासंविलासिन्यो ततास्तइत्याचवतो १६ आवांदा

उत्ता॰ग्र॰
३२५

हासप्रहासाभिधे द्वे देव्यौ विद्युन्मालिनि च्युते चिन्तातुरे सितंतत्पंच शैलाख्यद्वीपमापतः २४ ताभ्यां तत्र विहरन्त्याभ्यां दृ-
ष्टोऽसौ हृतचित्ताभ्यां त्वया: दिदृक्षितामवमाय प्रज्ञा मामरूप्यमनासि त्वं २८ दाध्येव त्याग्यपि ता मास्मा पंचशैल्यापि किंमम विश्वसि-
न्नपि वासाति दृशा विव विनाद्दित २७ तद्रूपवीक्ष्य रम्यान माभ्यकाचमणीश्च का नाम रमते तस्मा त्र दर्शयेते
द्वृते २० धावति गवाक्ष्यपाल कालदत्वाधनं यतं डिंडिमं वादयन्नुच्चैः भूयामेवमघोषयत् २१ कुमारनंदि
नं पंचशैलं पाघेय पावाक्षरवेण्ररवयत् २३ प्रत्ययति र याद्वृतं तस्मिनाविकवर्यायद्रव्यकोटिं ददातिसः
२२ ततश्चपद्धभुदाकापि जरीजीवितनिःस्पृहः । व धपण्यातें । निजानामंगजानां च वित्तकोटीं वितीर्य
तौ कुमारनंदिनासाक मारादृह्दनमतत् २ ध दि निःक्रियच्चिप्रस्मिंश्च पोतद्दुरंगातभुद्धि ततः
पंचपसिकिंकिंचिदिदृत्सर्वनंदितं जरी २५ उपामंकि म पिपक्वणामी स्वाक्षातनज्रगो नरन् वटायंद्दृत्रपा
त्वाद्धि तटस्याद्भिनितं ब्रूते २६ यास्यत्यवत्रपमस्याधे यानपात्रमिदंयतः तत्पूर्णवत्तदस्तुत्या मृदास्मिन्
विलगस्त्वरा २७ वसंति वृत्ततावस्मिन् गिरौ नामंडपक्षिणः तच्च प्रातः पंचशैलं व्रजंति तुण्डितोव २८ आ
त्मयः स्वस्त्रायास्त्वेषां तत्सङ्घमध्याक्रमेपटनस्वं निबध्नीयाः स्वस्थस्तस्वकस्यचित् २९ ततस्ताः पंचशैलाख्य
द्वीपानयंति तस्वगाः तास्थामदे तुप्रवयापदीतेनदितेवटे ३० वटात्तदस्मदावार्त्तपोतस्तुषपतिष्यति तवि ३२५
च्छमयामहि विना ताप्रपयास्यति ३१ अथवमपि चद्याप्या न्यायाधनयदीष्यसि तदावंशीतमावर्त गतापोत

॥

मरिष्यसि ३२ एवं हाव वदत्येव वटाक्षवट्ठतं यायो विलग्नः सापितत्रडाक्षपंचशैलमगात्तथा ३३ ते वायाते ता
कुमुत्रं ते देव्यावित्यावाचतामानन्दघानतवे तानालापायकल्पास ३४ कस्मीपिलेनूषाः सावष्टेदनाव स्ते॰
नः स्नाद्वादाद्विकन्दव् स्वर्णमयश्नातमणीन् ३५ तच्चवाचवपंददवा दीनादीनाधमंनिजं कृत्यावज्ञिप्राव
त्वादि कथं वमपिसत्वर ३६ दीपस्यास्यधियामासा मावयाद्धपति तेव स्वरिलानायद्दकेहि किंचिक्रुष्मम
पीष्यात ३७ अमम अयतत्र कथंयामी स्वाक्राक्षन तिनात चंपाज्ञूर्याणित्यत्रसं कलादविकलेस्मरात्
३८ कथमागाः किं चवित्रं तास्त्वाकाथनागरिः। दा कदासाप्रहासेत द्वात्य वस्मादासामस्तत् ३९ ।
इंगिनीपत्तनामत्तं अस्यतंतं जडंतसः व्याजव र ति तस्मित्र आवाकानामिलावृयः ४० तामितासा
वधीपान्न नितको अपिचिंतं त्रुज्यातलवतःका। तुं सिंदस्यवट्णांचानं ४१ किंपातित्रसलागार्ध
दुर्लतमानुपलवे मास्माधीश्चसदास्त्र मिवकाव कात कृतिन् ४२ अथयद्य पितवोबा लासाश्ववत घापिहि
धर्ममवाचरातीष्टदायिनंसुरशाखिवत् ४३ मित्रापादरामण्णनं साद्वान्माना वमत्यसः आपादादाशिरात
द माद्वांयच्छागम्यामत्यैः ४४ चिरं दाक्षवदङ्घित्या व्रदान्नतापिनानलव दावयाःस्वायासमरन्मूवाः विद्युन्मा
लिवमासदत् ४५ अम्म तामवमंगिनीपत्या मृतं वीक्ष्य चिरकाधीः आत्ताविमदालागार्ध किरपंतद्गतिवितय
न् ४६ धक्कपनागिलश्चाद्दा विपयात्स्मरात्तुतात ददर्शावधिनातेव वयस्यं पूर्वजन्मनः ४७ अम्म उपस्थिते

उत्ता॰ष्टी
३१६

न्यदानंदी श्वरव्यात्रामदोसाव नत्पातापिंगालेविद्ध न्मालिनःप टात्पतत् ४८ अस्मत्क्रांतनवाघासो धृ
वत्किंपलायसे इतिहासमावहासीन्त्या बोधितमवंतरस्तदा ४९ ततस्संवादयन् शंक्तपुरेनंदीश्वरगतः तत्रा
गतनासादर्शि तेन आहसुधानुजा ५० ततस्तंतिकपार्श्वाद सुरःसामायधायधा तावत्कोऽसदसमातासी पला
यततघातघा ५१ स्वात्तजःसावसंनत्य मांजानासीलिंतंजगौ सुराःत्राकाद्दिकातकोऽदि नत्वानातीतिसाघ्य वक्
५२ ततःप्राग्रवद्रूपंस्वं प्रदर्श्यप्रत्यवदसत् सोऽहंनागिल नामास्मि पूर्वजन्मसु हृन्नव ५३ स्वतंऊष्टंतुनापस्य
तदा बालोगकामस्या विरक्तःप्राव्रजमहं ततःप्राप मि मारमा ५४ निषिद्धापिमयाबाल स्वत्सुनाविस्वतासि
यत् प्राप्तकाष्टनातनापि तादृशेदेवदुर्गति ५५ श्र घ धर्मंजिनप्रोक्तं तदाचदकरिष्यथाः मद्वन्नदा
त्वमाव्यं स्वर्लसीमवरिष्यथाः ५६ प्रबुद्धःस ततो वा दी किंगतस्याववोधतिः अबकिंचिन्नदारवाद्धि स्य
नामुत्रश्रुतंलात ५७ ऊचेवाहस्ताश्रवीर जिनस्यच नमोकुरु स्खलतंबोधिरंस्या श्रघातवलवानार प
दैदोःस्वदुर्गतिदुःखादिनां देवाश्रितानवत् धर्मं अनायतस्वर्गी पवगसुखदायकः ५८ तत क्षत्रिय
कुंडाख्यग्रामगवासनिर्जरः सालंकारं निर्विकारं साराकारं गुणाकरं इय गार्हस्थ्यपिश्वातागर्थं नावसाधुव
साधनात् श्रीवर्द्धमानतीर्थेशं दृश्यश्रमणनामच ६१ ज्ञागमहारिमवेलपडि नातागत्ग्रामदिन्नतः गोशीर्षचंदनं वि ३१६
श्री नंदनामादमारादद ६२ प्रतिरूपंप्रतोस्वव यथादृष्टविधायसा सन्नोष्टमंउटहारं मसुद्दंवत्नधात ६३ षण्मा
क.२८

सीयावद्दत्पातादृष्टिास्वामदितस्ततः स्माघवोदिवमिद्धिष्ट व्ययसांयात्रिकवजं दे४ तातान्नवातदृत्पातं प्रत्यदीच्
यसस्वयं सांयात्रिकोत्पादज्ञात् हामसंपुटमित्यवक् ६५ इदाद वाधिदवस्य स्तुतिर्निमत्तासिसंदनी तृदादायत
दाह्वान त्तदनीयमिदंसदा ६६ सुसालितिरित्तुदोयीदा दयंवीततलयशालाः कार्यैषांगमालिकान्यैत्नुः का
र्यमियतमम ६७ तन्नुदाजतिपत्तेष्ठ तत्तादवस्त्रिरादाथ पारावारस्यपारंच वणिजस्तपिललिार ६८ पुरंवीत
लयशाला स्तिघतत्काष्टसंपुटं राजन्तापमलक्वास्या। दायनस्याएनिन्यिर ६९ त्रांचगीवीणवाणीत विज्ञारा
जव्यजित्पत् श्रवात्वदादाविश मरजस्कादय रमि लन् ७० तेषाकःवादिष्ठाविदि वादीविश्वविध्नय
काः दवाधिदावाबत्लात इद्याम्तत्रदाजया। ७१ ड क्षुक्त्राख्यायतस्पोख्यां तत्रक्षुक्तःत्रितापितिः का
नीवविस्मृतशास्त्र कुठारःकुंवतायायो ७२ श्रान्य ज गुर्जगहात्र स्वांगातायानिजादर हंतिदित्याश्वि
श्वारीन् सहिविस्तुःखारोत्मः ७३ स्त्यादायतदाह्वानं परश्वर्वीदितापितिः जगामसाघतामाघ शिवलिन्या
ड्वानलः ७४ प्रोत्तुःपारत्रयस्पाशा विधिविभ्रमएवहि वामादेवादांवा विश्वायानिरायानिजः ७५ अलिधर्मस्ति वद२८
धायपति तस्पतिःपरश्रोणाद तं तन्नालिद्यतपारीद्र तान्वानवगिरस्तटं ७६ ततास्तश्रविदास्तश्र विष्टशास्तत्रंसिघ
। तदाकर्ण्यायायोतत्र माहादवीप्रत्नावती अघ विधायविधिवत्सुजां तस्यकाष्टपुटस्यसा वत्नगारसुधाजारा प
मांरस्मानिसांगिरं ७७ गतरागद्वेषमोहः प्रातिहार्यैश्चताष्टतिः देवाधिदेवःसर्वज्ञा देयात्मदर्शनं जिन ७८ ः स

उत्तरा०
३२७

तुदीर्पतियास्तूर्ष्ण मात्रमप्याशु एर्हिना तद्दास्तव्यकसद्धानु तान्तुनानलिनंयथा ८१ अम्लानमाल्यासर्वांग सुभगाम
कलाततः मूर्छिराविरसूहीर विलालक्ष्मीरिवासीवात् ८२ तांपश्यवचनातीतां सुदंषाम्लाम्लावती अल्पस्वस्तिका
स्तुषावसरसि:स्थविः ८३ जातुवलावनाजिन शासनस्य तातास्वशं आत्तुकाल्पंदाक्षिकिंचि नृपाणापिजिनशासने
८४ अंतरतःसुरविते विक्षप्याप्रधराधवः तत्रत्यवीविशासार्व प्रतिमातामहामहे: ८५ त्रिसंध्यंपूजयामास विधि
वत्रांपलावती तस्यावगुत्यऊर्वेत्या न्तपावीणामवादय त ८६ नृत्यन्त्याश्वशिरस्तस्या नददर्शीरणात्यदा ततस्त
स्यविरस्यस्य हस्ततः कंबिकापतत् ८७ किंमयाद्य हु न्तवंय हीणावादनमत्यजःसाकोपमितिराज्याप्र ष्टः
ष्टाप्रिमोनंदक्षिनृपः ८८ तयाप्रसाग्रहेपृष्टःस ज्ञा वं न्तथावाब्रवीत् तन्निशम्यमहासत्वा महादेवी स्व
वाचसा ८९ सेवितश्राद्धधर्मीया चिरंमनदिप्तसुताति २ कापि कापिबाधटीसमंतमा ९० जिनंपूजयितुंचित्य
प्रविशांत्पाममाधुना दृशसिदामिवासांसि किरक्तानीतिव रदिता ९१ ज्ञातकोपाततातारात्ञी दर्पणानरजघानतां त
त्समर्माणिलग्नत सातुजिघ्याव्यपद्यत ९२ अहमं सातुतापाततातराज्ञी दाध्येधिक्किंकृतमया खंडितंदिव्रतघाता
दस्यादास्यानिरागसः ९३ विक्षयामशानंतस्मा दनादन:क्षिपाम्यहं वृत्तंतगर्हिजातकिं जीवितनविवकिना
९४ विहयापतिस्वमाकृतं राज्ञीराजव्यजिज्ञपत् न्पःस्मादानुमस्यहं नदंवहयाजीवित: ९५ दक्षस्वदुर्निमिलितां
ततालयाशुष्कतांमम जानामिवंतदपिकिं धामिक हावंतिहंसिम ९६ राजाजगादृदेव्युंब्रामाच्यधर्ममाहतं स्व हो ३२७

रसी:नानिमित्तादितोल्पाद्भुःसुचक्रा क्रिमुस्यित्यसे ९५ तयाथस्नातयादेहि वांमासीत्तदिनान्यदा आनिन्ये ३६

धयसिममगमा मतुमन्यतदास्यदः ९७ तत्वतिस्तुत्यसालक्तं प्रत्यास्वाधदिवं यसो श्राद्धश्राद्धधर्मीणां फलेश्चा
संगिकंस्यदः ९८ कञादासीदेवरत्ना तांजिनांगीतातान्जत् स्वप्नादिनाप्रदेवं देवीदावाप्यत्तुधत ९९ ज
हीतापमलकवं नतघापिमपार्थिवः इहिरामाहिडामीवा नीलीरागइवांगिनां २०० ततस्तापसकुमाराणां एत्य
राजसनिर्जरः ददावन्येकरघृत फलातिसफालाद्यमः २ संतीह्याबितगवन् फलानिक्षतित्सृपतिःजातानंदस्
दाश्चादा नंपप्रच्छतापधते १ स्मावादीन्नगरान्नाति हरा वस्माकमाश्रम डलेतातिविश्रामेति फलानीमानि
त्वंविता ३ तातामूनिमातादृत्वा स्वादयामीतिचिंत य त्विश्राश्वागाहिशामीशः समातनतमाश्रमं ४ तंम
य्यातापसाग्रत् दंडमारतिरपरर आरकवृमि दा या सी रिस्वानामुधकृक्ष ५ तातांडष्टाश्रमीना
दी: संस्त्वस्पतिलावयन् निदंडमतुक्षवद्य स्वात्या न श्यवृतयाकलः ६ सत्पःशारणीवक्र वीस्यक्ता
पिवानस्तुनीन् आयधामन्यःपापत्यः मूर्खमामामिस्तुदीर यवः ७ अमं मालिषीरघत्पव मिस्तुस्तुनायापितं
तापसान्यवर्तित क्षीणास्वतातांक्रतं ८ अप्रवीतत्तयंवीत नयनार्धस्समाधनाः वाकेः:पेंजूषपी स्रुषि र्जितंधर्मसुप
रदिशाव ९ प्रतिबुद्धस्तातराजा श्राद्धधर्मसुपाददात्यगःस्वगर्डविताम्नाप्यानापायःस्वस्तुताक्षिनां १० प्राकुर्त्यापृतं
धर्मस्थिरीकृत्यमविजैःस्वडीगमतातात्नमानाग्रातस्वस्वुसिकृत ११ एवंश्रावकतांप्राप्तः समदीधवगुंगवः अर्जानि
विविधानिसा सर्वामार्धयत्नृहं १२ इत्यजन्ममादिस्त गीक्षस्थावकःकृती अवंदतमुदासवीः सार्वकल्याणकाव

उ॰ना॰प॰
३२५

ती
नीः २३ वितायवाद्यत्वरीवीः स्नापश्चाद्या विदधे विभुः आरात्रिकप्रवासरवा सम्यक्ग्रामनदादेवतां २४ तुष्टा देवी ततस्त
स्मै तानि बिंबान्यदर्शयत् ददौ च सकलाभीष्टविधायिगुटिकाशतं २५ तातातिहन्नःमथाद्धः श्रवादनास्तधस्तुजा
ता मर्वीवादनीनं तु मागाहीतलयं तुरं २६ तत्र तं श्रावकं जातमांद्यं देवनियोगतः स्वता तमिव सद्भक्त्या कुब्जा
प्रतिचचार सा २७ ततः कृमाज्ञतः स्वास्थ्य सकृतज्ञशिरोमणिः तस्यै तागुलिकाः सर्वा दत्त्वादीक्षामुपाददे २८ त्वा
यामसमनयास्वर्णवर्णा रंसुदराकृतिः ध्यावतिगुलिकां मिका कुब्जिष्याकुक्तजरूपसा २९ आयसीवक्जीसि
द्ध रमावाधनसाङ्गतं बभूव तत्क्षणावेण चारुचामी क रच्छविः ३० सुवर्णगुलिकेत्याख्या धात्रासाव्य स्था
पितः ततः लोकास्मंतराफल्गु रूपमिव नवम्यवत् ३१ न वाहं कामायजातु तातकल्यमनुरूपं ततप्रद्यो
तासुमत्सर्वी रूपःसदिमस्तुदिकिः ३२ एवं विचिंत्य सा घ टी गुटीमकामतद्भायत् तत्स्वरूपं तातागत्वा प्रा
द्योताय जगौ सुरी ३३ तामानेतुं ततोद्भुतं प्रेषीत्प्रद्योतस्तृप्तः सुवर्णगुलिकांतं च व्याजहारेतिमानिनी
३४ माह्वातुमिदायातुं मराहृप्रयामितयघा अद्दष्टपूर्वमभ्येति कामिनं न हि कामिनी ३५ इति तद्वचनं दूतोग
त्वाराज्ञव्यजिज्ञपत् सोप्यारुह्यानलगिरिं तत्ररात्रावुपागमत् ३६ तं च प्रेक्ष्यानुरक्तासा प्रोवाच्चेदृक्प्रतिमामिमां म
हादाय नदायामि व्रयास्य दमदीयत ३७ स्लुदीयतातावंती मवंती प्रागमकृत ताहक्षीमपरावीरप्रतिमां वव्य प्रा
षयत् ३८ पुनः तां च सम्यक्प्रतिष्ठाप्य कपिलेन महर्षिणा गंधहस्तिसमस्तेनागा द्वितीयात तत्रायनिशि ३९ दंति। ३२५

नं तं च दृष्टिरूढा तामसौ भुद्रदनुसुरा अपाकृत्यालियं तत्रा विदनाक्षा कामिनां हिनीः ३१ तत्रतां प्रतिमां न्यस्य स्वदत्त
स्वेयासमं तां दासीं दे स्वत्रा कां हृत्वा सस्वपुरीमगात् ३२ तत्र धनःसविणुवं तदावीतलायमुवत तङ्गंधनच
वरत्पा गजाःसर्वेमदं जजुः ३३ गंधःसुचयातात्मागा नादिग्यातमुजमुञ्जः उत्तच्चमुडाव्यानास्याः स्वच्छकाली
व्यालाकयत् ३४ अजानिवगजासांश्च वीक्ष्यवीतमदान्पयग अतिमात्रंमहामात्राः संचांतञ्चांततांदधुः ३५ वि
मदास्त्रद्विपाःसर्वे वंतिमार्ये द्विशांविता मुकुविला क्ष्यंतीति तेषराज्ञेव्यजिज्ञपन् ३६ स्तुभूग्रामातत्स
व न्यस्तु काष्ठकरूपाव् तेपिग्वितपादादि वी स्या गत्वेवस्थचिर ३७ इहारूढानलगिरिं प्रद्योतात्र
वमायायो श्रूयतेन द्विगांधतस्संविनान्यस्य क स्य चित् ३८ जांगुलीश्रवणान्नागा इवनागाःम
मियमी तद्धामदसत्पात्तु मंस्तुचाणीदिवस्था त ३९ ततश्चमराजागाहृतातावति ध्यायिनं ताथि
नं तुवः सुवर्णगुलिकानाम्नी स्वविवानुकाणिकंचु की ४० नृपस्नातावदत्रून सुपत्नमचपस्वयं तां
विटीमदृरत्नहिं किं तयागतयापिमे ४१ किंतुप्रश्नतसामार्वं प्रतिमाविद्यातनवा साहिमाहाद्विष्टस्य जीवा
जमर्मविनीत ४२ गत्वागतस्ततःकापि साचीम्नीतिरूपंजगो पश्यं तिस्थलमतयः स्नातास्नपवामवहि ४३ दु
वाकालघटपालः स्वयं चैत्यालयंगतः वीक्ष्यार्चास्नानपुष्पांतां विपस्मोध्यातवानिति ४४ हृतामप्रतिमात
स्याः प्रतिरूपमिदं खलु स्नानवालतिरतस्याः पुष्पाणि नहि कर्हिचित् ४५ प्राद्यातायतताद्भुतं प्रतिप्रायमच्छ

उत्रा॰ ह। ३२७
धवः स्मापि क्रमाज्जातावंती मवंतीपतिमित्यवक् ४६ स्ववीर्यवह्निविध्वस्तविश्वविश्वरणव्रजः श्रीउदायनभूप
स्त्वामभ्युत्थानवदत्यदः ४७ दस्युवत्प्रतिमादास्यौ हरन्वङ्गीणानकिंतवान् यद्दासीरतस्त्वं तु कमवादस्तोऽभि
तेनत्व ४८ तत्र दास्यास्त्वयाकार्यं कार्याकार्यविदोऽनस्य स्वस्यार्तः श्यालकोदन्तस्तत्तितिक्षुपर्षदं इतं ४९ तद्दौः
स्थ्यादिहितानां च विहायात्मवेदितं कल्पांतादस्तपोबोधि कल्याणल्यबलाविते ५० तन्निशम्यावत्संड झा
द्यात्संडतां गतः साधुहतवियोतामि मदायपीत्तमास्व यत् ५१ अर्चावद्योरत्रस्तात हरतः कायपाप्म कार्यं
यथातथास्त्र मात्मसाद्विदितिनश्चतं ५२ नदास्यथ त मांचमा नहिदावमिहालये प्रतिमावाषतांगंता जि
हृक्षुःप्रतिमांसत्व ५३ तन्मायासीहृद्वायासी ज ता मां नागतापिसः देताबालाबलिस्थापि नाचलं
चलयत्यादा ५४ वाक्यंतस्पतिहातापि गवा रा ज्ञोन्यावदयत् तन्निशम्य शपापुच्छे यीत्रानकम।
चीवदत् ५५ समिन्येर्वहृत्तजाटे देशालितमहाराजा नः प्रत्य
वतिप्रतस्थेप ज्येष्ठमासि सपार्थिवः ५६ सोत्य ढुवेतडइति रत्नालिश्वदिवाखिलाः बादयन्मरुदावाबी
मंबुडः स्थाकमादगात् ५७ तस्याविनाजलं दृष्टा ऊलंतस्याखिलंबलं आसन्नदृष्ट्यवदत्तं नष्टवामीजित
शणी ५८ ततः प्रत्नावतीदेव मुदायननृपोस्मरत् आगाच्चस्यापितत्काले कालात्कापानतादशी ५९ तुष्कलि
उक्तस्रोगिसनिर्जरः ६० शीतलं सलिलांतस्थपीवास्वस्थमस्तस्थले विनाचेज्जीव्यात जात नस्तनजीवनं विना। ३२७
वर्त उक्तरोपमपुक्तै हर्णानिविदिक्षालित्युक्त ३३

ध्ये तत्रावस्थामाहूय ज्ञागामनिजधामसः क्रमाद्वज्ञायतीवुयी मुदायननृणाप्यगात् ६२ ज्ञातनाचीकृत्वा।
द्विवं रूपाणुमीलवाधिपं क्लिंमारितिर्दानिर्जनं नवब्रात्याप्यमावायाः ६३ रथ्वीसादी निषारीबापदातिवीयधोसः
दान् वायुसारत्तथावस्त् यथागहामहेतथा ६४ रथिनोरावयोरस्तु द्वंद्वमित्य स्मोब्रवीत् तत्तत्तत्त्वाद्ज्ञा
त्वा रुसाहादायत्नारथं ६५ रथिनानमयाज्ञाप्या राजायमितिचिंतयत् सज्जितनानलगिरिद्विपनागादव
तिराद् ६६ तंचवीक्ष्यद्विपारूढ उदायनस्त्रापाब वीत् संधसत्वाष्टासिरणाय नहिमोहक्षघापित ६७
इत्युदीर्यस्त्रापाधीमान् मंडल्यास्त्वमयडग्ध जवाष्ट त्व भयामास पाद्योतापिनिजंगजं ६८ सवगोधद्विपा
त्रामयन् यंयंपादमुदक्षिपत् तंतंविव्याधवि व्या ध निशितैः शरैर्वीतलप्युधैः ६९ विहास्तह
स्तिनितत्रा पतितवतितत्रुधवं द्विपात्प्रणत्ववद्वाच ज ग्राहोदायनाबली ७० श्रुकृतस्यालिकेदासी प
तिरितयक्षरैर्नृपः निधाय दिव्यामर्चीता मात्त्वमृगम न्सुदा ७१ प्रणम्यान्यर्चितायाव दादाउमुपचक्राम।
ताक्रावलदृष्टीसा दिव्यांगीरितिचालवत् ७२ पांशुवृष्ट्यास्खलंलावि स्थानवीतत्वयस्यस्त् तत्रास्यास्याम्पहे।
नव राजन्मखिद्यपास्तता ७३ न्यवर्तता उक्तकृत्वा स्वारस्थप्रतिन्पतिः प्रावर्ततांतरावर्षी ततप्रयाणांतराय
तान ७४ स्कंधावारं उराकारं ततस्तत्रन्यधान्नपः धूलिवप्रान्विधाय्याशु सदृक्षाण्येहपादश ७५ तत्रवन्यवस
न्नोकवाणिज्यायवणिगजनाः इतितद्विदिरंलाकि रूयतदशपुरंपुरं ७६ प्रद्योतंचात्मवत्तुष्णा चिंतयन्नेन

न्मदिना प्राक्सप्तप्रेषणपूर्वं स्वपुत्रासंनवकारच ७७ किमद्यालाह्यासराज भितिस्वादान्नपाज्ञया तदाप्य द्योत
उत्ता॰१०। ३२७ मशाली नतःसोपीत्यचिंतयत् ७८ नूनं विषादिदानान्मां मद्यासोमारयिष्यति नोत्पदकृतशर्वायं जाग्राह्य
क्रियातकथं ७९ ध्यायन्तितिसदमित्स्वच घ्रसीदेकृतोद्यमो सरसारसवत्पाणा नित्यं किसमायस्थयं ८० स्मृदा
वादीदथपवी क्ष्किंतःसपरिछदः आपाषिता स्निन्दःस्वामी प्लामितदिदंतव ८१ अवंती शवदस्पाश्च पादिदं
ज्ञापितैश्च्या तन्ममाप्युपवासाद्य पितरोश्रावकोदि स्म ८२ तत्वाद्यातवचःस्तादा प्याख्यद्दीतनयशालाः
राजाप्युवावश्राद्दोमो याद्दशाविस्मितादृशी ८३। मा यथाहपिकिंवस्मिनुबाहपश्चेषणामम नश्वध्यती
तिशाद्यात उदायनःशापाञ्चचत् ८४ क्रमाद्ध र म्रा :क्रमस्तेचा क्रमयऋक्रमाधवः पट्टबंधचताली
कं तस्पाद्वादयिवंदादो ८५ तदादिपट्टबंधोपिथो चि ह्नंतदुजामस्तत् मोलिसमवहितमोलो उराउद
धिररिवलाः ८६ तस्मिदेशावतंसत्य संघः सिंधुप्रत्तुर्द दोऽश्रतीताश्चवदषीञ्च अस्वीतत्नयंययो ८७ वणिज
स्तउतत्रैव स्कंधवारास्पादवसत् अरंदशाञ्चराच्चत त्रिरवताताजवत् ८८ अन्पादादायनःचपःपोषधोक
सिप्पोषधी धर्मजागरिकांजाय इज्जन्मामित्यचिंतयत् ८९ धन्यास्तनगरस्थामा करवाणाश्चखादयः पविश्यतिया
नथ्रीमान् वर्द्धमानाजगद्गुरुः ९० श्रुत्वावीरविलावीर्णा श्वाह्धर्मश्रयंतिये दीक्षामादद्दातयेच धन्यास्तेपिश्यार्ह ३२७
ति॰ यः ९१ तद्यत्स्वनोः पादाल्या अरंवीतत्नयंविश्वः तदातदंतिकदीक्षा मादायसपम्हरूती ९२ तद्वतचिंतिंज्ञावा च

पातःअमितःप्रभुः एत्यवीतत्नयापात समवसरदन्यदा ९३ श्रुत्वाथवाग्रमायात उदायनःश्रापाश्चदा गत्वानवादे
शनांच निशम्यतिव्यजिज्ञपत् ९४ राज्यमंगजमाकृत्वा यावार्हेश्चयदंतिक यावदायाम्यहंतावत् पावनी
यमिदंवतं ९५ प्रतिबंधमाक्रयास्त्व मित्युक्तःस्वामिनाततः उदायनो जिनंनत्वा गृहंगाढत्वचिंतयत् ९६ स्व
तायालोचयेराज्यं यदिदास्यामि संप्रतं तदासोमूर्छितस्तत्र स्वमिष्यतिलक्षचिरं ९७ आपातमधुरंराज्यं वि
पाकपातिदारुणं तदिदंनहिपुत्राय दास्यविषफ लोपमं ९८ ध्यायन्निति राज्यविन्मस्य जामयोकेशि
नंहपः जितायातप्रवव्राज केशिराजकातासव ९९ तापोतिरुपवासाद्ये मीसांतिरतिदुष्करैः शोषय
नुकर्मकायंच राजर्षिर्विजहारसः १०० अन्य दा त त्पथ्यंत तं तादारोगरुजा लिषजोलपञ्जत
स्या राजार्षिदधिरदधि उदायनमुनिश्चाष्टा मा ९ अर्ध्यहरुस्ततः दधितिद्वाहितिर्दोषा तावचकुल
तातादत २ उरेवीततमायन्नेद्य ददायनमुनिर्ययो १ कश्रित्तपस्तदामात्य रित्वावदेत्रवेरितिः ३ परीष
हिर्जितान्द्वनं माउलस्वदत्पात राज्यलिप्सुरिहायासी नामामातस्यविप्रसीः ४ कश्रणुचिरराज्यनाघासी रा
ज्यं ह्लात्र किंमम धातारागूल्तितिङ्यं वणिक्तत्रस्यकिंमया ५ अन्यश्रुधीसरखाधर्मः क्षत्रियाणानरवल्व्यं य
सध्यस्यातराज्य राजन्योर्जनकादपि ६ प्रतिद्यानतद्राज्यं प्रत्यदात्रदिकापितत् तिरिदुक्तस्ततःकेशी किंकार्य
मितिष्टष्टवान् ७ दुष्टास्ताशातुरेतस्मि विषदापयाकनचित् सुसाहितस्मिनदपिःप्रतिपेदसमंदधीः ८ ततःक्या

उप्रा॰टी॰ चिदातीर्था मन्यमानः स विषं दधि तस्मै दापितवां स्तस्मा द्विषं वापाहरच्छुरी १९ विषमिश्रं दधिप्राप्ति स्ववत्साय यच्छत्
३२१ तः दृष्ट्वा च वत्सनिंदवी ततः सा पितदत्यजत् २० विना दधि व्याधिच्छिद्दो स्वयः साधुस्तदा वदत् तद्विषं वत्सराज्ञार्थ ज्ञात्
रख्याजहारच २१ तृतीयवारमाप्यवं देवतापाहरद्विषं तद्धिकिराग विवशा स्वमनस्य्यतत्सा २२ अन्यदा वच्छम
स्या देव्यामविषामवमः भुक्तजदधि लाद्यादि नवात्यवयघातघा २३ तातां गत्वा कुलतया ज्ञात्वा लात्मान विषाशिनं च
कारानशनं साधुः समतारससागरः २४ त्रिंशद्दिनान्यन शनं पालयित्वा समाहिताः केवलज्ञानमासाद्य सराजर्षि
ः शिवं ययौ २५ तस्मिन्मुक्तिंगाते तत्रागता सा देव ता जनः ज्ञात्वा तथाभूतं रत मंतः कोपं दधिस्त्वशं २६
साघवीतत्ता यपांसु वृष्टिं दष्टा वृधम्तथा यथा जा ज भूरस्थान स्थलं विथलस्तवाकिः २७ शय्यात
रं स्थानस्तस्य कृतकारं निरागस साधुरी मित पल्या श्रा गु तिन्यह त्वा ततः पुरात् २८ तस्य नाम्ना कुंलकार
कृतमित्याह्वयं पुरं तत्रसा विदधे किंवा दिव्यशाक्तेर्न गोचरः २९ इतश्चाके शिवं राज्य यदा न्यास्तु दाय
नः तदा तत्र नायात्ती विरिति हृता ताम्यचिंतयत् ३० प्रभावती कुक्षिनाव सनायत् किमत्यपि ख्यातमपि स्मृति स्माण
राज्यं यत्केशिनं दत्तो ३१ न हि स्याक्व विवेकार्ह पितातां स्वविवेकव्यपि नागिनाया दिनानाया धर्मीस्तु कृष्णविडिरपि
३२ द्विषा गर्जेनिजं राज्य ज्ञामयं यस्य तःपिता वारकः कोपि किंनामी धुर्निमित्तमत्स्तकि ३३ प्रभुःपितामयं दि ३२१
त्वा यथाकामं प्रवर्त्तिता तरदायतस्तानामं युज्याः ताके शिमवतं ३४ इति दुःखालिन्यूतासा निर्यत्प्रसुराद्भुतं चं

पार्श्वं कुणिकं माह प्रभुः उदयनमुपागमत् ३५ तत्रापि विपुलां लक्ष्मीं प्रापादायननंदनः सुरपंक्त्यास्वाकुणिकेन स्व
सुजान्कृतगौरवः ३६ श्राद्धधर्मं चस्य विरयघा तत्यपालयत् न्यक्कारं तस्मरं तात विरतत्तुजालानसः ३७ श्रा
पाल्या हरतित्त्वं यामि श्राद्धधर्मं सन्त्यपत्तः पित्रविरमनालोच्या तत्रानं पाक्षिकं व्यधात् ३८ इत्वा तातां त्वद्ध्यसुरत्वं श्रीति
ः पाल्या पमासुद्वि दाशामद्धिं ततश्च्युतास्त्वपमहाविदेह कृत्वा नवप्राप्स्यति सिद्धिं सिोधं ३९ इति श्रीउदाय
नराजर्षिकथा ४० तादव कासीराया सत्वसत्वपरक्क मकामालागपरिवज्ञ पद्माकमममदाबाः तथिवा
तेति वच्कारणकाशिराजः काशिमंडलाधिपति ः अयमिभ्रवास्पतारसातसंयामपराक्रमः सामर्थ्यं
यस्यासो श्रियः सत्यपराक्रमः कामाला गात्रप ति त्य ज्यपद्मणा निप्रक्तवात् कामविमद्दावनमिवा
तिगदनतया कर्ममद्दावनं ४१ तादवविजयाराया श्रा णा डाकिंन्निपबप रज्जंउगुणममिदं प्रयदिवृमदाय
सा तथिवविजयाराज्ञा आनष्टासामस्य नापगताञ्कीर्नि र्नस्त्वा यस्य स आनष्टाकीर्त्तिः प्राकृतत्वाल्लिलोपः ×पक्षपत्रि×
प्राप्तर्जीतराज्यं गुणैः सहर्षं संपन्न गुणा समृद्धं प्राच्य उराद्दस्यापि राज्यार्थस्य लिन्न क्रमा स्पदायागाधुरुणस्य इक्ष्मा
पक्षायतत्का महायशाः इद्दवलश्रुष्टतो काशिराजानंदनाह्वः सप्तमबलादेवो विजयश्रुद्धितीयबलादेव इति व्या
ख्यातमस्ति तत्र पतितावत् त्योवाय यागमवाच्यो निर्थ्या त्वावात्रता नायाः कथालिखितात ति ४२ तद्वक्षेयं तत्र किश्चा
श्रवस्तिका तणा च श्रमा मद्द बलोरायरिमी श्रादायमित्सा सिद्धि तथिवत्यं तपः कृत्वा अव्याशिवनत्वतसा मद्दाव

उत्रा॰वृ॰
३२२

ल्लाराजर्षिरित्याख्यद्दीक्षा शिरासंवशिरसा शिरः प्रदानात न च जीवित निरापेक्ष मित्यधीः श्रियं सा व श्रियं संयम क्ष
णं इतीयत्त्व वि परिनिर्वृत इति श्लोकः नकमापावं अत्रैव भरत क्षेत्रे नगरे हस्तिनापुरे बालानामा तु लबाला व
सुधर्म खंडालात्सवत् १ दीपवत्तावती तस्य राजराज्ञी प्रभावती अन्यदा सुखं सुप्ता सिंहं स्वप्ने ददर्श सा २ तया
मुदितया दृष्टः स्वप्नार्थ मथ पार्थिवः प्रोवत्त्वावी तु वत्साता स्वकुलांबोधि चंद्रमाः ३ तन्निशामर्दे प्राप्ता दाधेन
र्वप्रभावती कालवस्तुप्रावत्र पवित्रगुण लक्षणो ४ प्राज्यजात्मास वैष्टया शिशाप्तस्यालिधत्व धर्मस्य महाब
ल इति द्माप: प्रमादाद्वितमाश्रितः ५ लाल्यमानोथ धा त्रीभि र्वर्द्धमानः क्रमेण सः कलाः कलायमापन्नः तारुण्यं
तारुण्यमासदत् ६ अष्टौ राजांगजाः श्रेष्ठा दिव्यां श्रि य इवाहृताः पाकेनाङ्गपिरस्याम पर्यणायिम द्दा
मृद्धिः ७ वध्वराणात पांच योतकं तद्दिदोत्वयः वंशपा दा सप्तमाकामं दातुं लांकुं क्षय जावत् ८ तानिः सद्गुण
कांतानिः समम ष्टलिः कामलागानुय घाकामं मासातुक्रमत तेतनः ९ साधुपंचशतीयुक्तो वंशपं श्री विमला द्रतिः अ
चार्यो धर्मघोषाख्यः पुरत्रागत्य दायायो १० तंवस्तुवागतं तष्टामना श्री माम्नहाबलः गत्वा प्रणम्य सुश्राव धर्मक
र्मभालाद्रकं ११ तात वाञ्छामविरागय मंदतायेः सुश्रुते तं श्री धर्म घोष सूरींद्रं प्रणम्य तिव्यजिज्ञपत् १२ धर्मासोत्त
वातमद्रं जीवातखिताशिणं तस्वहापितरोयाव दायामि व्रतहृताव १३ तावस्वद्भिरिस्वासदवं मयिबालस्रापाल्लति ३२२
ः स्वरिस्वेवसुकामत स्वतिवंधं भ्राकृघाः १४ अग्म सोघगवाइह्वनवा पितरावित्यावावत धर्मघोषगुरोर्धर्म श्च चावा

प्रद्वंसुदं १५ तस्त त्वात्र जयादीक्षा मादिक्ष स्वतदंतिक संज्ञाप्यापि प्रवदणं मम्रस्विष्ठती किंखुषि १६ स्वर्विताल्प
पतलष्टघा तवस्तुवाप्रलावती कथं विलक्ष्य संज्ञात सदती तिज गाहंते १७ विश्व यान नमाहसोहं सुवधाण श्रियस्यते
नद्यावक्यावयं ताव न्निष्टपश्चात्परिव्रजेः १८ कुमारः स्माद संयोगा सर्वमी स्वनसविताः क्षणमात्र सुखा तास्तु कुशा
यजलचंचल १९ तन्नजानानिकः पूर्वं पश्चाद्वाप्रत्ययात्पति तदद्यैवानुजानीतां प्रवज्याग्रहणाय मा २० देव्यूव
तवकायोयं रम्याति नवयोवनः सुकातदं गामोस्वाति यत्ल्लीयावाहीकव्रतं २१ कुमारः स्माहरागाद्येः सुष्ठो
चश्लेष्ममलाविल कारागारश्वासार कायस्मिन् किं सुखदृणा २२ किंवसत्यंगसामार्थ्य व्रतं त्र कांतदा
हीक वाहीकस्य हमतानाः स्याद्दिनापिमतावृतं २३ प तावत्प्रायदात्मिः समग्रगुणधमतिः त्वागान
स्वहाष्टलिः स्त्रीलिर्वद्ध किंसांप्रतं व्रतं २४ महाबर ला ब्रुवीत्त्वाक्षरा माध्येबालिशा सेविताः दुःखानुबं
धिनि र्तागो किंमविषफालापमिः २५ किंचामाहलप्रदंम न्यो जन्मालाम कातरुती वराटिकाकातरस्त मिवा
काहारयत्याल्हा २६ अंबावादीद्दिजात इव जातं क्रमागतं स्वैरं विलस्य गुणप्राः फलानातं तदुपस्थितं २७
अत्यधाद्भूपदमात गोविविधा रागिराजस्मात् क्षणाद्रवतिवद्विते शलात्स्व मितनकि २८ किंचाप्रत्यसदा याति
त्याधामीनंतशर्मदः धनंतद्विपरीतंतस्समतामसुवीत किं २९ राज्ञी जगौ वद्भिशिखा पानवडुक्ष रं वृतं कुमारस्व
कुमारस्तं कथंकारं करिष्यसि ३० उवाच वपरः स्मित्वा मातः किमिदमुच्यते नराणां कातराणां हि व्रतं नवति दु

उत्त॰टी॰ ३२३ क्षरं ३१ पालयंति प्रतिज्ञां सो वीरः प्राणात्ययेपि यः परलोकार्थिनां तस्मै न किंचिद्दुष्करं परं ३२ विज्ञाय मार्हं तस्त
ज्या व्रताय विसृजेत्तु मां प्रत्यपि श्वयीत धर्मे चिकीः किंतु न रम्यतः ३३ तेन च विज्ञविरागात्त उत्कंप यितुमंगस्मो
व्रताग्रेम वृमत्यतो कथंचित्तिता रात्ततो ३४ सा च प्रद्दोतिषिक्तनातिषिक्तश्री ग्वारितिः ज्यास्त्रासर्वधर्मो लिलिंग
गात्रः श्रीचंदनद्रवैः ३५ उद्वृष्याद्वृष्याह दयलालोपमेदधत् आपादादाशिरान्यास्ते राजन्माणिक्यमंडर
नैः ३६ विसमरखंडरीकात उडरीकेणराजितः दृश्म कालाललोल्लत्या चामरास्या चवीजितः ३७ सहस्र
ग्राह्यणावाह्या मारूढः शिबिकां शुभां चतुरंगबला छ्र नानुयातोबलसंतुतां ३८ लेशवस्तति श्यीणां
नादिर्गज्ञातुकारितिः अकांडतांडवारंभ जनय न क लिकिकितो ३९ दिवाकरमिव माग्नीदीत्त्या मोदात
स्यावनिपियः स्वायंकृताधैरस्तुवैः स्त्यमानोस्त्रि ले जीतैः ४० ददानोदानमर्थिभ्यः स्थितां मणिशिव
हिते प्रापपावितमाचार्यैः उरात्रियत्नतहनं ४१ सततिः जलकं यास्ययानादायानीसीः तुरत्तत्यमहाबलं गत्वा
तिक्युरास्तस्य पितरावित्यवोचतो ४२ ज्यिःत्रायमस्माकं विरक्तात्तु पभवतिक दीक्षां स्वत्यतितविष्य ति
ज्ञावादद्यात्वयं ४३ उमि स्यात्कपयुमनि शानीदिशमाश्रितः सर्वांस्तुमाचालंकारान् विक्रानिचन्नएल्तः ४४
बिभ्रमुक्तावली मुक्ता कल्पान्यस्तुणिशुंख्वी स्वतीताननलंकारा सादश्रमवेषतावती ४५ जातरजात्विन्मान्वे धर्म ३२३
लाल्यप्रमङ्कुरु आराधयर्यदवचा मन्मत्र मिवं सर्वदा ४६ अमन व्यागरवन् राज्ञि राज्ञीप्सात्कैतातागात लोचवकाम

स्वपाखंमदन्नःपंचमुष्टिकं ४७ धर्मघोषगुरुस्त्वनक्त्वा नत्वावतिचाजिज्ञपत् दीक्षांनांवैद्येन्तवस्या मन्जातामल्लना
स्याव ४८ ततस्तेदीक्षितमीवं सततीपालयन्व्रतं चतुर्दशापि पूर्वाणि प्रणववाजधीबलः ४९ तप्यमानस्तपांस्युग्र
द्वादशाष्टीविन्मासः मासिकानशनेनास्त् स्वर्लोकपंचमासुरः ५० तत्रवायं दशयित्वा सागराणि दशायुषा च्युत
रत्नद्दाणिजयाम अग्रेपिश्रेष्ठपुरस्थितः ५१ सम्यग्दर्शनदत्तात्मा प्यातयत् जिनशासनं चिरं सुदर्शनस्तत्र आद्यधर्म
मपालयत् ५२ तद्यामन्यदास्वामी श्रीवीरस्मवाम रत्नुककीवाहतमायातं ज्ञात्वाग्रीजदर्षसः ५३ तान
नत्वाजिनंस्तुत्वा धर्ममश्रेष्ठिपुंगवः विरक्तो व्रतमाद त्त दत्तविनवाजाविधि ५४ तत्रापि साधुश्रेष्ठिमुनिःसदं
ग पूर्वाणि पूर्वाणि पस्किलान्यधीत्य कर्मक्षयात्सो दि त केवलर्द्धि स्तिजमहानंदसुदारकीर्तिः ५५ इ
तिमहाबलर्षिकथा अयं व पंचमांगतणीतामहाबल इ दोक्ता यदिवान्या कापिवृद्धी तालवतितदासएवात्र
वाच्यदतिसमब्दशाम्यत्रार्थः ४९ इत्थं महाउरुषदृष्टांतैजी नखर्वकेक्रियाफलसुय स्वर्पं मावतसुपादरसुमाह क
दथीरन्न्वाइत्याऊर्द्ध उम्मात्ताम्रमहिचार एएविससमादाय सूरान्दढपरक्कमा कर्मकेन प्रकारेण धीरा गच्छेदुतिं क्रियावाद्या दिकल्पितकु हेतुभिः
१-पंच कत्मत्स्वयहरहीतस्वतत्त्वाः पत्नौलजालत्ताषितयासदीनुवंवरेच्छमेत्रि त्वारदिल्यर्थः कुतस्ताह यतषातर
वोक्तालरत्ता रायाविदा षं मिथ्यादर्शीनल्याजिनशासनस्य विशिष्टतामारायरद्दीत्वा शूरा दृढपराक्रमाणत दवाश्र
नंत इतिशेषः ततस्वयापि विशेषा ...तनधीरेणवसताग्त्य अतीवनिश्चितं स्यातोविधेयमिति ५२ किंच अवंतनि

आणखमा सद्दामनामिआवई अंतरिंसुतरंतेगेतरिस्संतिअणागया अत्यंतमतिशायेनतिदात कर्ममलाशाधन
रूमासमर्थीश्र्यंतनिदानरूमा सत्यामभयात्राषितावइतिवाक् जिनशासनमेवाश्रयणीयमित्येवंरूपा अनयाचे
गीकृतयाअताउस्त्रीर्णवंत स्त्र. ष्त्याकेश्पेरसंप्रत्यपि तत्कालापेक्षयाद्वयाद्वंतात्रापेक्षयावा इहमलिक्षम
नं तरिंष्यंत्यनागतानाविनास्यानवार्णवमितिशाषः ५३ यतश्चैवमतः कर्दधीरआवकार्दि अत्राणंपरिआव
स्स सव्वस्सविणिशाक्त सिद्धिरवइनीरएतिबेमि कथंध । रोआहवलिः क्रियादिवादिकल्पितकुहेत्वितिरात्म
।तंस्वंपर्दीवासाय्त् कथमात्मानंअवद्वावासेञ्यां त्रि वक्रयोदित्यर्थः अघात्मनिआदत्तनामवासानंति
फलमित्याद सर्वसंगाइव्याताइव्यपनुतनादाया त्ता व तत्तुमिथ्यावस्त्पत्वादतएवक्रियादिवादास्निविी
नत्तीकाविरहितःसर्वसंगविनिर्मुक्तिःसनुसिद्वास व तिनीरजातिक्षर्मा तदाननाऽदेतत्यागस्यसमग्रज्ञा ।
नदेतत्वासिद्धवंफलश्रुक्तमितिस्त्रत्रयार्थः ५४ इहम तुंशास्यविजद्देहविययतिः संजात्यापिचिंरविहल्य
प्राप्तकेवलःसिद्ध इतिब्रवीमीतिप्राग्वत् इतिश्रीतपागछीयमहोपाध्यायश्रीविमलहर्षगणिमहोपाध्यायेन
संपूर्ण १७ उक्तमष्टादशमध्ययनं अथैकोनविंशमारभ्यते अस्यचायंसंबंधः इहा श्रीमुनि
विमलगणिशिष्यमुनिष्योपाध्यायश्रीभावविजयगणिसमर्थितायांश्रीउत्तराध्ययनसूत्रवृत्तौ अष्टादशमध्य ३२४
Xनंतराध्ययनेभोगद्धित्यागउक्तः सचाप्रतिकर्मतयाप्रशस्यतरःस्यादितीहाप्रतिकर्मतोच्यते इतिसंबंधस्य ।

स्यदमादिसूत्रं सुग्गीवेनयरेरम्मे काणणुज्जाणसोहिए रायाबलभहुत्ति मिआगसमाहिसी सुग्गीवइसुग्री
वाह्व काननानिबृहद्वृक्षाश्रयाणिवनानि उद्यानानिक्रीडावनानितैः शोभितराजाब लभद्रइतिनाम्ना स्तगाना
म्नीतस्याग्रमहिषीप्रधानपत्नी १ तेसिंपुत्तेबलसिरी मिआपुत्तेत्तिविस्सुए अम्मापिऊणदइए जुवरायादमीसर
रे तयोःपुत्रोबलश्रीरितिमातापितृकृतनाम्ना मृगापुत्र इतिचलोकविश्रुतःअंबापित्रोर्दयितोवल्लभःयुवा
राजादमितामुपशोषिताःशत्रवोदमीश्वरः साविकाला पेक्षितहिशेषणं २ नंदणोसोउपासाए कीलएस
दइत्थिहिं देवोदोगुंदगोचेव निच्चंमुइअमाणसे २ नं दनलक्षणोपेततयासमृद्धिजनकोसमृगापु
त्रःनंदनप्रासाद क्रीडतिसहस्त्रीभिः कस्व दो गं दुकोदेवइवचः शक्रोदोगंदुकास्त्रायस्त्रिं
शास्तेचातिवृद्धाः त्रायस्त्रिंशादेवानित्यंभोगपराय णा दोगंदुकाइतिलक्षणंतइतितथानित्यंमुदितमा
नस ३ मणिरयणकुट्टिमतले पासायालोअणहिउं आ लोएइनयरस्स चउक्कतिगचच्चरे सचान्यदामणाय
श्च्वदकंताद्यारत्नानिकर्केतनादीनितैर्नदपजडितंकुट्टिमतलंयत्रतत्तथास्मिन् प्रासादालोकनंप्रासादगवाक्षस्थित
आलोक्यतेनगरस्यचउक्कत्रिकचच्चराणीतिसूत्रचतुष्कार्थः ४ तातायदत्तृतदाह अहतत्थअइच्छंतं पासईसमण
संजयं तवनियमसंजमधरंसीलड्ढंगुणआगरंअथानंतरंतत्रातत्रत्रिकादिषुअतिक्रामंतं पश्यतिश्रमणंसंयतंश्र
मणःशाक्यादिरपिस्यादितिसंयतमुक्तं तपश्चानशनादिनियमाश्चद्रव्यादयति. ग्रहाः संयमश्चप्रतीतस्तान्धा

उत्तरा॰ ३२५

रएतीति तापनिम्नं मं यम धरस्वं अतएव शीलमष्टादशसहस्रप्रमाणं तेनाढ्यं शीलाढ्यं ततएव गुणानां ज्ञानादी
नामाकर इव गुणाकरस्तं ५ तं देहई मिआउत्ते दिठीए अणिमिसाए उ कहिं मन्निरिसं रूवं दिठपुव्वं मए पुरा तेसु
निं देहते पश्यति मृगापुत्रो दृष्ट्या अनिमिषया उत्ति अनिमिषयैव क्व मन्ये जाने ईदृशं रूपं दृष्टपूर्वं इत्थं मया पुरा
लोकितं मया पूर्वजन्मनि ६ साहुस्स दरिसणे तस्स अज्झवसाणंमि सोहणे मोहंगयस्स संतस्स जाईसरणं
समुप्पन्नं अज्झवसाणंमिति अध्यवसाने परिणामे शोभने क्षायोपशमिकभाववर्त्तिनि मोहं क्वेदं मया दृष्ट
मिति चिन्तात्मकं गतस्य सतः क्षायोपशमिकभावमुपागतस्य ७ जाईसरणे समुप्पन्ने मिआउत्ते महिड्ढिए सरइ पो
राणिअं जाइं सामण्णं च पुराकडं पौराणिकीं प्राक्तनीं जातिं जन्म तिस्मरति च पुराकृतं श्रामण्यं ८ तातासोयवात्के
तदाह विसएहि अरज्जंतो रज्जंतो संजमंमि अ अम्मापियरं उवागम्म इमं वयणमब्बवी विषयेषु अरज्यन् रागम
कुर्वन् रज्यन् संयमे च पुनः रागं कुर्वाणः पितरौ उपागम्य इदं वचनमब्रवीत् ९ यदब्रवीत्तद्दर्शयति सुआणि मे पं
च महव्वयाणि नरएसु दुक्खं च तिरिक्खजोणिसु निव्विण्णकामो मि महण्णवाओ अणुजाणह पव्वइस्सामि अम्मो
श्रुतानि प्राग्भवे इति शेषः मया पंच महाव्रतानि तथा नरकेषु दुःखं तिर्यग्योनिषु च चपल इत्यनर्थतः
मनुष्यादिष्वपि दुःखं तदपि श्रुतं ततः किमित्याह निर्विण्णकामोस्मि निवृत्ताभिलाषोस्मि महार्णव इव महार्णवः
संसारस्तस्मात् यतश्चैवमातो अनुजानीतमां प्रव्रजिष्यामि ... दुःखापनोदाय व्रतं प्रव्रजिष्यामि अम्मा त्ति माउ। ३२५

× पाठालि अ ति ×

× विसफलोवमन्ति × २

व्रतं प्रव्रजिष्यामि अम्मो त्ति मातरामंत्रणे १० अथ ते के वि त्पितरौ लोभार्तिमित्युच्यत इति तन्निषेधार्थमाह अम्मताय म
ए भोगा भुत्ता विसफलोवमा पच्छा कडुअविवागा अणुबंधदुहावहा विषमिति विषवृक्षस्तत्फलोपमाः तदुपमत्वं चाप
यति पश्चात् परिणामे कटुकविपाका अनुबंधदुःखावहा निरंतरदुःखदायिनः ११ किंच इमं सरीरं अणिच्चं असुइ
असुइ संभवं असासयावासमिणं दुक्खकेसाण भायणं अशुचित्वाद्वा पावनं अशुचिर्त्यशुक्रशोणितात्या × अमुइ त्ति ×
संभवं उत्पत्तिरस्य अशुचिसंभवं अशाश्वतश्चावासः प्रक्रमात् जीवस्यावस्थानं यस्मिंस्तत्तथा इणं ति इदं दुःखहेतवः क्लेशा
दुःखाः क्लेशा ज्वरादयो रोगास्तेषां भाजनं १२ यतश्चैव मतः असासए सरीरंमि रइं नोवलभामहं पच्छा पुरा य
चइयव्वे फेणबुब्बुअसंनिभे अशाश्वते शरीरे रतिं नोपलभेहं पश्चाद्भुक्तभोगावस्थायां पुरा वा अ
भुक्तभोगतायां त्यक्तव्ये आनन्तरकस्यापि व्यवस्थायां त्याज्यतामागमिष्यति अतएवाफेनबुद्बुदसं
निभे १३ माणुसत्ते असारंमि वाहिरोगाण आलए जरामरणघत्थंमि खणंपि न रमामहं व्याधयः कुष्ठादयो बाधाहे × वाहीत्यादि ×
तवः ज्वराद्या रोगास्तेषामालये जरामरणग्रस्ते १४ जम्म दुक्खं जरा दुक्खं रोगा य मरणाणि य अहो दुक्खो च्य,
हु संसारो जत्थ कीसंति जंतुणो आहो इति भावाधान दुःखकारणत्वेन दुःखहेतुः संसारः क्लिश्यन्ते दाह्या
दि १६ जहा किंपागफलाणं परिणामो न सुंदरो एवं भुत्ताण भोगाणं परिणामो न सुंदरो १७ एवं त्यागादीनामसार
तामुक्त्वा दृष्टान्तद्वारेण स्वाशयं प्रकाशयन्नाह अद्धाणं जो महंतं तु अपाहिज्जो पवज्जई गच्छंतो सो दुही होइ छु

× यत्र क्लिश्यंते जन्मादिदुःखैर्जंतवः प्राणिनः १५ खित्तं वत्थुं हिरण्णं च पुत्तदारं च बंधवा चइत्ताणं इमं देहं गंतव्वमवसस्स मे × उ ० ३

उत्तराध्य
३२६
×त्रि×
×सारभं
इति×

हातण्हाहिं पीडिउ अपाहिज्ञाति अथेपाथेयः शंबलरहितः अप्यध्वानं व्रजन्नाराति १९ एवं धम्मं अकाऊणं जो गच्छइ परं
भवं गच्छंतो सो दुही होइ वाहिरोगेहिं पीडिओ २० उक्तव्यतिरेकमाह अद्धाणं जो महंतं तु सपाहिज्जो पवज्जइ ग
च्छंतो सो सुही होइ छुहातण्हाविवज्जिओ २१ एवं धम्मं पि काऊणं जो गच्छइ परं भवं गच्छंतो सो सुही होइ अप्पकम्मे
अवेयणे अप्पकम्मेति अल्पपापकर्मा अवेयणे अल्पासातवेदनः २२ जहा गेहे पलित्तंमि तस्स गेहस्स जो पहू
सारभंडाइं नीणेइ असारं अवउज्झई सारभांडानि महार्घ्य लघूनि वस्त्रादीनि नीणेइ त्ति निष्काशयति अवउज्झइ त्ति अप
हाय त्यजति २३ एवं लोए पलित्तंमि जराए मरणेण य अ प्पाणं तारइस्सामि तुब्भेहिं अणुमन्निओ यदा प्रदी ×पलित्तंमि×
प्ते लोके ज्वलति आत्मानं सारभांडतुल्यं तारयिष्यामि अ सारं तु कामभोगादि त्यक्ष्यामीति भावः इति सूत्रपंच
दशकार्थः ३ एवं तेनोक्ते पितरौ प्राहतुः तद्वृत्तद्विशत्या सूत्रैर्दर्शयति तं बिंतम्मापियरो सामण्णं पुत्त
दुच्चरं गुणाणं तु सहस्साइं धारेयव्वाइं भिक्खुणा भमिति श्रामण्यं गुणानां श्रामण्योपकारकाणां शीलांगरूपाणां
सहस्राणि २४ समया सव्वभूएसु सत्तुमित्तेसु वा जगे पाणाइवायविरई जावज्जीवाए दुक्करं समता रागद्वेषत्यागेन तु
ल्यता सर्वभूतेषु शत्रुमित्रेषु वा जगति लोके नन्वस्य सामायिकत्वमुक्तं तथा प्राणातिपातविरतिर्यावज्जीवं दुष्करा मतेति
शेषः २५ निच्चकालप्पमत्तेणं मुसावायविवज्जणं भासियव्वं हियं सच्चं निच्चाउत्तेण दुक्करं नित्यकालाप्रमत्तेन नि ३२६
त्यायुक्तेन सदोपयुक्तेन यद्वा अन्वयव्यतिरेकाभ्यां सामस्त्येनार्थस्याभिधानं तत्सत्यं तद्दुष्करं भवति २६ दंतसोहण

×कामभोगरसन्नुणत्ति×३

माइस्स अदत्तस्स विवज्जणं अणवज्जेसणिज्जस्स गिण्हणा अवि दुक्करं दंतसोहणमाइस्स निमकाशलाकादिकस्य अ
एषणीयस्य वा दंतशोधनादेरपि आस्तामन्यस्य किंचद्वस्तुनोपि अनवद्यैषणीयस्यैव ग्रहणात् निग्रहणं २७ विरई अ
बंभचेरस्स कामभोगरसन्नुणा उग्गं महव्वयं बंभं धारेयव्वं सुदुक्करं कामभोगरसज्ञेन ज्ञायते आपः तदन्तरि
स्पृहिकस्य विषयसुखास्वादपीत्यर्थ उक्तं २८ धणधन्नपेसवग्गेसु परिग्गहविवज्जणं सव्वारंभपरिच्चाओ निम्म
मत्तं सुदुक्करं धनधान्यप्रेष्यवर्गेषु परिग्रहः स्वीकारस्तद्विवर्जनं सर्वेषां आरंभाणां द्रव्योपार्जनार्थव्यापाराणां परि
त्यागः २९ चउव्विहे वि आहारे राईभोयणवज्जणा सं निहिसंचओ चेव वज्जेयव्वो सुदुक्करं संनिधिः घृतादे
रुचितकालातिक्रमेण स्थापनं तस्याः संचयः ३० देवतरुः फडदुष्करातात्का अघपरीषहदुष्करता
च्यते छुहा तण्हा य सीउण्हं दंसमसगवेयणा अक्कोसा दुक्खसिज्जा य तणफासा जल्लमेव य ३१ तालणा तज्ज
णा चेव वहबंधपरीसहा दुक्खं भिक्खायरिया जायणा य अलाभया तालनाः ताडनाः कराघातैः तर्जनाः अंगुलिभ्रम
णादिरूपा वा अथ लकुटादिप्रहारः बंधः मयूरबंधादिस्ता एव परीषहाः वधबंधपरीषहाः दुःखं कृत्स्नं सहसा आप्र
त्यकाद्याज्ञाः दुःखं दुःखेन क्रियत इत्यादि जायणापरीषहः सप्तत्रयार्थः ३२ कावोया जा इमा वित्ती केसलोओ य
दारुणो दुक्खं बंभवयं घोरं धारेउं अ महप्पणो कापोती कपोतानां इयं कापोती या इयं वृत्तिः यथा हि ते
नित्यं शंकिताः कणादिग्रहणे प्रवर्तन्ते एवं मुनिरप्येषणादोषेभ्यः शंकमानः प्रवर्तते दोषवर्जनेन यावद् ब्रह्मचर्य

स्पत्तनद्वैर्दुरवाप्ति स्वदस्यातिदुर्धरमाजन्मि अमहप्पणो त्ति अमहात्मनामता ३३ जवमेहारमाद सुहोइउ तुमं
उत्तरा॰ ३२७ पुत्ता सुकुमालो अ सुमज्जिओ न हु सी पभू तुमं पुत्ता सामण्णमणुपालिया सुखोचितः सुखायोग्यः सुकुमारः (अनुमजितः)
सुष्ठु अलंकारादिभिर्मज्जितः सुपितः सकलालंकारोपलक्षणमेतत् इत्थं च सुमज्जितत्वं सुकुमारत्वं हेतु इत्थं ति
वस्तुत्वाद्वाचितत्वं नासि न असि तिष्ठति वासि प्रभुः समर्थः श्रामण्यमनुपालयितुं ३४ अ समर्थतामव दृष्टांतैः समर्थय
न्नाह जावज्जीवमविस्सामो गुणाणं तु महब्भारो गरुओ लो हुल्लारूव जो पुत्ता होइ दुव्वहो अविश्रामा निरंतरा गु
णानां तु निगुणानां तु इह गरणमहाभारो गुरुको लोहः सा इव यः पुत्र भवति दुर्वहः सोढव्य इति शेषः ३५
आगासे गंगसोउव्व पडिसोउव्व दुत्तरो बाहाहिं स रो व्व तरिउं गुणोदही आकाशगंगा स्रो
तो वहु तरइतियाज्ञात लोकरूढ्या वेदह्नलं तथा प्र ति स्रोतोवत् कोधिः यथा प्रतीपजलप्रवाहः शेष
तथा दोहिं दुस्तरः बाहुभ्यां सागरो वावत्तिसागरव दुष्करः तथा गुणाः जानाद्या दधिर्गुणोदधि
ः ३६ वालुयाकवले चेव निरस्साए उ संजमे असिधारागमणं चेव दुक्करं चरिउं तवो वालुयाकवल इव ति चवः
रणाद्यात्मोपम्य एवमुत्तरत्रापि तथा वालुकाकवल इव निरास्वादो नीरसः विषयरसानां विरस्य हेतुत्वात् ३७ अह
व्वेगंतदिट्ठीए चरित्ते पुत्त दुच्चरे जवा लोहमया चेव चावेयव्वा सुदुक्करं अहिरिव एकांतातिश्यायामा तया सा ३२७
चा मोहेदृष्टिरेकांतदृष्टिस्तया अहिपक्षे चान्यत्र दत्तचित्तस्य द्योपलक्षितं चरित्रं च तुरुश्चरं दुष्करं अर्यंताव यथा नागासन्या

क्षिप्तया दृष्ट्योपलक्षितः स्यात्तथा अन्यस्याक्षिप्तया दृष्ट्योपलक्षितं चारित्रं दुष्करं इंद्रियमनसां दुर्जयत्वादिति यथा
लोहमया इव यव चर्वयितव्या लोहमयय वचर्वणवद्दुष्करं चारित्रमिति भावः ३८ जहा अग्गिसिहा दित्ता पाउं होइ सुदु
ष्करं तह दुक्करं करेउं जे तारुण्णे समणत्तणं अग्निशिखेव दीप्ता यथा पातुं भवति सुदुष्करं इति ति
शेषः इति सर्वत्र ३९ जहा दुक्खं भरेउं जे होइ वायस्स कोत्थलो तहा दुक्करं करेउं जे कीवेणं समणत्त
णं कोत्थल इव धर्ममयो निवल्लियात इति क्लीवेन निःसत्वेन ४० जहा तुलाए
दुक्करसमणत्तणं निहुअ नीसंकं तोलेउं दुक्करं मंदरो गिरी तहा निहुअं नीसंकं दु निःसंके शरीरनिरपेक्षतया ४१
जहा भुयाहिं तरिउं दुक्करं रयणायरो तहा अ वसंतेणं दुक्करं दमसायरो अनुपशांतेन (अणुवसं तेणेति)
कषायेण दमसागर उपशमसमुद्रः इहाक व लस्योपशमस्य प्राधान्यख्यापना पूर्वं तु गुणो
दधिरित्यनेन सकलगुणानामिति न पौनरुक्त्यं ४२ य भुंज माणुस्सए भोए पंचलक्खणए तुमं भुत्त
भोगी तओ जाया पच्छा धम्मं चरिस्ससि पंचलक्खणान् पंचलक्षणकान् पंच स्वरूपान् पश्चाद् इह च रिस्ससि
ति इति विंशतिसूत्रार्थः ४३ इति पित्रोक्तो मृगापुत्रो ततो मातापितरौ एवमे
अंजु इहलोए निप्पिवासस्स नत्थि किंचि वि दुक्करं एवमेतद्यथा
तथापि एतत्प्रव्रज्यादुष्करत्वं यद् युष्माभिः तथापि इहलोके निष्पिपासस्य निःस्पृ

उत्तरा०
३२८

दुःखं नास्ति किंचिद्विरतिकष्टमपत्तं तस्मिन्नपि संसारोनंतदुःखकरं ४४ निःस्पृहत्वादेवमाह सारीरमाणसा चेव वेअणा
उ अणंतसो मए सोढाउ भीमाउ असइं दुक्खभयाणि अ शारीरमानसाश्चैव वेदना अनंतशो मया सोढा
भीमा रौद्राः असकृद्वारंवारं दुःखानि दुःखोत्पादकानि भयानि राजविड्वरादिजनितानि दुःखभयानि च सप्तभय ४५ जरा
मरणकंतारे चाउरंते भयागरे मए सोढाणि भीमाणि जम्माणि मरणाणि अ जरामरणात्यामतिगहनत्वात्कांता
रमिव जरामरणकांतारं तस्मिन् चतुरंते देवादिगतिचतु ष्कात्मके भयाकरत्वादिति शेषः ४६ शारीरमानसी
वेदना यत्र सोढाः सोढा स्तदाह जहा इहं अगणी उ ण्हो एत्तोणंतगुणो तहिं नरएसु वेअणा उण्हा अस्साया
वेइआ मए यथा इह मनुष्यलोके अग्निरु ष्णः इ तो अनंत गुणा तहिं तेषु नरकेषु वेदना इह
नरकेषु नाविष्करणाभावात् उष्णवेदना तथा वि धः स्पर्श इति ज्ञेयं असातवेदना असाता अनुभूता
कष्टेन असाता दुःखरूपा ४७ जहा इहं इमं सीअं ए त्तोणंतगुणे तहिं नरएसु वेअणा सीआ अस्साया व
इआ मए यथेदं मनुष्यलोके माघमासादिसंभवमिदं शीतं ४८ कंदंतो कंदुकुंभीसु उड्ढपाओ अहोसिरो हुआस
ए जलंतम्मि पक्कपुव्वो अणंतसो क्रंदन् कंदुकुंभीषु लोहादिमयीषु पाकभाजनविशेषरूपासु ज्वलति हुताशने
त्याकृत ४९ महादवग्गिसंकासे मरुम्मि वइरवालुए कलंबवालुआए अ दड्ढपुव्वो अणंतसो महादवाग्निसंका ३२८
शे अत्यंतदाहकत्वात् तस्मिंश्च मरौ धन्वनि वज्रवालुकायां कदंबवालुकायां च नद्यां दग्धपूर्वः अनंतशः

इति मरुम्मिति ता म्यात्तद्याग्देशसंभवा दंतच्छेदो ना मा र्ग वा अमरो मरुवालुका भिक्षुकर्कशवज्रवालुका तिवज्रवालु
कानदी पुलिनकदंबवालुकायां कदंबवालुकानदीपुलिने च ५० रसंतो कंदुकुंभीसु उड्ढं बद्धो अबंधवो करव
त्तकरकयाईहिं छिन्नपुव्वो अणंतसो रसन्नाक्रंदन् कंदुकुंभीषु किंच ऊर्ध्वं वृक्षशाखादौ बद्धो ऽबांधवः स्वजनरहितो नाः
शीति निपतितः क्रकचकरपत्रविशेषरूप ५१ अइतिक्खकंटगाइण्णे तुंगे सिंबलिपायवे खेविअं पासबद्धे
णं कड्ढोकड्ढाहिं दुक्करं खेविअं अतिखिन्नं खेदितं सः आयतिमाति कड्ढोकड्ढाहिं आकर्षणापकर्षणैः
परमाधार्मिककृतैः दुःखं दुःसहमिदमिति शेषः ५२ महाजंतेसु उच्छू वा आरसंतो सुभेरवं पीलिओ म्मि स
कम्मेहिं पावकम्मो अणंतसो उच्छुवन्निष्पीड्य इव दु र्व आरसन् आक्रंदन् ५३ कूवंतो कोलसुणएहिं सा
मेहिं सबलेहि अ पाडिओ फालिओ छिन्नो विप्फुरंतो अ णे गसो कूजन्नाक्रंदन् कोलशुनकैः शूकरश्वानरूपधा
रिः श्यामैः शबलैश्च परमाधार्मिकविशेषैः पातितो भुवि पाटितो जीर्णवस्त्रवत् छिन्नो वृक्षवत् विस्फुरन्विवर्तमानत
श्चलन् ५४ असीहिं अयसिवण्णाहिं भल्लीहिं पट्टिसेहि अ छिन्नो भिन्नो विभिन्नो अ उववण्णो पावकम्मुणा अमि
तिःकृपाणोः अयसिवण्णाहिं अतसीकुसुमवर्णैः भल्लिरित्यर्वैः भल्लीभिः पट्टिशैश्च शस्त्रविशेषैः छिन्नो द्विधाकृ
तो भिन्नो विदारितो विभिन्नः सूक्ष्मखंडीकृतः अवतीर्णः पापकर्मणा हेतुना नरक इति शेषः ५५ अवसो लोह
रहे जुत्तो जलंते समिलाजुए चोइओ तुत्तजोत्तेहिं रोज्झो वा जह पाडिओ लोहरथे लोहमये कीलकयो।

उत्ता०वृ.
३२७

जिताज्वलतिदीप्यमानकंदाविन्नौ दाहेतियानश्येदपीत्यर्थः समिलाज्ञात ज्ञगकीलिकायां आदिशब्दात् त्वाइ्
नाग्निरितस्त्वाशयाक्तिः भ्राजनकवंधनविशेषैः ताक्ष्णवन्निताक्ष्णःपस्तुविशेषः वासमुच्चयेतिनक्रमस्थयाघात्ये
पाम्पतनातात्रकवत्यातितस्थलकटादिपिहितानतिशेषः ५६ ज्ञुआमणाजलंतंमि चिआसुमहिसाविव दड्ढोपक्को
अअवसो पावकम्महिंपाविते ज्वलत्याग्नेज्वलतिक्तत्वाद्चितासु परमाधार्मिकरचितासु महिषइववरमस्तत्स्मा
साक्तः पक्काखडितीकृतः अवशः पापकर्मभिः प्राविर्जे तपात्प्राव्यास्नः प्रापितोवा नरकं ५७ बलासंडासतुंड
हिं लोहतुंडहिंपक्खिहिं विलुत्तो विलवंतोहं ढं कणिहिंहिंणतासो बलात्तहवात्संदंशाकारा
णि तुंडानियेषांतसंदंशतुंडास्तैः तथालोह तुं डे :एद्भिस्तिर्दकपृद्धिरितियोगः एतच वैक्रियाए
वतग्रतिश्यामतावात् विलुप्तोविविधंचित्रोविल प वहमिति ५८ तण्हाकिलंतोधावंतोपत्तोवेअर
णिंनइं जलंपाहितिचिंततो खुरधाराहिंविवाइउवि वाइउविव्यापादितः ५९ उण्हाभितत्तोसंपत्तो अस
पत्तंमहावणं असिपत्तेहिंपडंतेहिं छिन्नपुव्वोअणेगसो उ ष्मेनवन्हवालुकादितापनाभितप्तःसंप्रा
प्तो असमयारवड्गास्तद्वदेकानिपत्राणियत्रतदसिपत्रं ६१ मुग्गरेहिंमुसंढीहिं सूलेहिंमुसलेहिं गया
संतगायानहिं पत्तंदुखमणंतसो मुग्दराद्यिभिः शस्त्रविशेषैःगंतातष्टाजाशापरित्राणविषयायस्मिन्नहता ३२७
शयघास्यादवं समागाहिंतिनयगावणसतामयेतिशेषः ६२ खुरेहिंतिक्खधाराहिं छुरिआहिंकप्पणीहिं

अ कप्पिउफालिउछिन्नो उक्कित्तोअअणेगसो अत्र कल्पितःकल्पनीभिः कर्त्तरीभिर्वस्त्रवत्खंडितः पाटित
उर्ध्वद्विधाकृतः छिन्नस्तिर्यक्खंडितश्चक्षुरिकाभिः उत्कृत्तश्चत्वगपनयनेनवक्षुरिकाभिरितियोगः ६२ पासेहिंकूड
जालेहिं मिउवाअवसोअहं वाहिउबद्धरुद्धोअ बहुसोचेवविवाइउ वाहितोविवंचितःबाद्धोबंधनेरुद्धोवहिः
प्रचारनिवारणेन विवाइउत्तिविनाशितः ६४ गालेहिंमगरजालेहिं मच्छोवाअवसोअहं उल्लिउफालिउगहि
उ मारिउअअणंतसो गलैर्वडिशैर्मकरैर्मकरस्तपे :पंमाधार्मिकैजीलैश्चतत्कृतैरनयोर्द्वन्द्वः उल्लिउत्ति
उल्लिखितोगलैःपाटितामकरैस्तैर्जालैर्गृ री तश्चमर्दितैरपि ६५ वीदंसएहिंजालेहिं लिप्पाहिंम
उणोविव गहिउलग्गोअबद्धोअ मारिउअअ णं त[सो विशेषेणदशंतीतिविदंशकाःश्येनादयस्तै
र्जालैस्तथाविधबंधनैःलप्पाहितिलपैर्वज्जालपा द्वि :शकुनइवपक्षीवग्रहीतोविदंशकैर्लग्नश्चाल
एवलेपैः श्लिष्टः बद्धोजालैर्मीरितश्चमर्दितैरपि ६६ कुहा डफरसुमाईहिं वहईहिंदुमोविव कुट्टिउफालिउछि
न्नो तच्छिउअणंतसो अत्र कुट्टितःसूक्ष्मखंडीकृतः तक्षितश्चत्वगपनयनेन ६७ चवेडमुट्ठिमाईहिं कुमारे
हिंअयंपिव ताडिउकुट्टिउभिन्नो चुण्णिउअअणंतसो चपेटामुष्ट्यादिभिः कुमारैरयस्कारैरयइवलोहमिवघ
नादिभिरितिशेषः ताडितआहतः कुट्टितःइह छिन्नोविनिस्वंडीकृतः चूर्णितःसूक्ष्मीकृतः ६८ तत्ताइंतंबलो
हाइं तउआणिसीसगाणिअ पाइउकलकलंताइं आरसंतोसुभेरवं तप्तताम्रादीनि विक्रियाणिह प्रियञ्च

उत्त॰ १९। ३३०

तावत्तानि वा कलकलंताइं तिज्ञेति कोथतः कलकलायं कुर्वंति ६९ तुहं पिआइं मंसाइं खंडाइं सोल्लगाणि
अ खाइओमि समंसाइं अग्गिवन्नाइं णेगसो ७० तव प्रियाणि मांसानि खंडानि खंडरूपाणि सोल्लकानि तडित्रीकृतानि
ति स्मरयित्वा स्वमांसानि मच्छरीरादवाकृत्य ढौकितानि अग्निवर्णान्वह्निवत्तया ७० तुहं पिआ सुरा सीहू मेरओ अ म
हूणि अ पज्जिओमि जलंतीओ वसाओ रुहिराणि अ ७१ सुरादयो मद्यविशेषाः इहापि स्मरयित्वेति शेषः पज्जिओमि त्ति पा
यितोस्मि ७१ निच्चं भीएण तत्थेणं दुहिएणं वहिएणय पर माडुहसंबद्धा वेअणा वेइआ मए नीता नात्यन्तत्रासाय
नत्रस्तत्रस्तो नाहि ग्रमनः दुःखितेन जात विविध दुःख ज्ञा तेन व्यथितेन कंपमान सर्वांगेन ७२ तिव्वचंडप्पगा
ढाओ घोराओ अइदुस्सहा महाभयाओ भीमाओ नर ए सु वेइआ मए ७३ तीव्रा अनुभागतो ऽनन्तगुणत्वाच्चंडा उत्क
टाः प्रगाढा गुरुस्थितिकाः अत एव घोरा रौद्रा अतिदु स्स हाः ततएव महाभयानी भीमाः श्रूयमाणा अपि भयप्रद
र एकार्थिकानि वा एतानि इह च वेदनाः इति शेषः ७३ की दृशाश्च नरके ता इत्याह जारिसा माणुसे
लोए ताया दीसंति वेअणा एत्तो अणंतगुणिआ नरएसु दुक्खवेअणा ७४ न च नरकेष्वेव दुःखवेदना मयानुभूता
किं तु सर्वगतिष्वपीत्यत आह सव्वभवेसु असाया वेअणा वेइआ मए निमेसंतरमित्तंपि जं साया नत्थि वेअणा सर्व
भवेष्वसाता वेदना वेदिता मया निमेषस्यान्तरं व्यवधानं यावता कालेन तावन्मात्रमपि काले य ३३०
स्मात् सातासुखरूपा नास्ति वेदना वैषयिकसुखस्यापि परिणामे कटुकत्वाद् विदुषा विपाककटुकत्वेन चासुखरूपत्वात् सर्व
स्य वा

स्य प्रकरणस्यायमाशयो यन्मयैवं दुःखान्यनुभूतानि सोऽहं तत्त्वतः कथं सुखोचितः सुकुमारो वा यन्नोच्य
ते प्राक् नरकादि दुःखाः स्मोद्यः स्मस्य कथं दीक्षादुष्करत्वोक्तिः सोऽयमयायातो वत्येकविंशतिगाथार्थः ७५ अथ तावदुक्तास्वि
ति तं बिंतम्मापिअरो छंदेणं पुत्त पव्वया नवरं पुण सामण्णे दुक्खं निप्पडिकम्मया ७६ छंदेणेति स्वाभिप्रायेण यथारु
चीत्यर्थः पुत्र प्रव्रज नवरं केवलं पुनर्विशेषणे दुःखं दुःखहेतुर्निःप्रतिकर्मता रोगाद्युत्पत्तौ प्रतीकाराकरणमि
ति सूत्रार्थः ७७ इत्थं पितृभ्यामुक्ते मृगापुत्रः स्माह सो बिंतम्मापिअरो एवमेअं जहाफुडं परिकम्मं को कुण
एइ अरण्णे मिअपक्खिणं ७८ सुगमतरदेश्यापितरोए व मतन्निःप्रतिकर्मतायामदुःखरूपत्वमुक्तं यद्धास्तु
दं स्वतो परं प्रसिद्धा यतामिदं परिकर्म चिकित्सा कः क रोत्यरण्ये मृगपक्षिणां तेपि च जीवंति विचरंति च
वतः किमस्य दुःखरूपत्वमिति भावः ७८ एगभूओ अरण्णे वा जहा उ चरई मिगो एवं धम्मं चरिस्सा
मि संजमेण तवेण य ७९ एकत्वं एकवत्तामितोऽरण्ये वा वा शब्दस्याप्यर्थत्वादरण्ये यथा तु त्रियमिव चरति मृगः ए
वं धर्मं चरिष्यामि संयमेन तपसा च हे पितरौ ७९ जया मिअस्स आयंको महारण्णंमि जायइ अच्छंतं रुक्खमूले
मि को णं ताहे तिगिच्छई ८० अच्छंतं ति तिष्ठंतं वृक्षमूले को णं ति क एनं तदा चिकित्सति अपथ्यपादानान्ता
रोगं करोति न कश्चिदित्यर्थः अन्यत्रापि क्वापि चिकित्सावपि तिष्ठतीति महारण्ये स्तुतं ८१ को वा से ओ
सहं देइ को वा से पुच्छई सुहं को भत्तं च पाणं वा आहरित्तु पणामए भक्तपानं तिलकं द्राक्षादि पानं जलादि।

उत्तरा०
३३१

अहत्यसणामायरद्यियत् गर्य कथंनरहितस्यनिवी द पुत्वाद जयायामस्मही वाह नयाग वहगाअरे
तनपाणसम्भहाए वत्तरागिसरानिअ यदाचसमुखीतवतिस्नतएवारागानावात तदागहतिगारिवरगो
तमणगाचरनं वत्तरागिाहनानिमरंसिच दंग खाइनापाणिअपाग वत्तारहिंसारहिअ मिगचारिअंचरिता
णं गहइमिअचारिअं खादिआनिजनहयमितिनावः पानीयंपीत्वावत्तरेभमरस्तुच मृगाणांचर्याइतश्चइत
श्चवत्तवनात्मकंचरणंमृगचर्यानांचरित्वासम्यगह तिहगांणांचर्याचेष्टास्वातंत्र्याएवंशानादिकायंस्यांसा
मृगचर्यामृगाश्रयत्वस्ता पर इत्युदष्टांतमुक्तमाथ १८ योनाप्रसंहासाहए वंसमुत्थितनिरह एवमेवअ
णगारा मिगचारिअंचरित्ताणंउट्टपक्कमई ८ ० सं एवंमृगवत्समुत्थितःसंयमानुष्टाने वस्तुयत
स्त्याविधतांकात्पत्तावपि नचिकित्सानिसुखइति ता वः एवामेवमृगवदेवानेकगणयथासोहक्कतले
निकस्मिन्नवास्ते किंतुकदाचित्कचिदेवंमुनिरपि नियतस्थानतया सचैवंमृगचर्यानिष्प्रतिकर्मत्वादि
यांचरित्वातस्यअपगतानाषकर्मीनाऊर्ध्वप्रक्रामतिगच्छतिदिशंसावीपरिस्थानस्थालवतीतिनावः पर मृगचर्याय
मवसप्तयति जहामिएएगअणेगचारी अणेगवासेधुवगोअरेअ एवंमुणीगोअरिअंपविठ नोहीलएनोविअ
खिंसएज्जा यथामृगएकोऽद्वितीयोनेकचारीअनियतचारी निकचिदवास्तेऽवस्थानमस्यत्यानेकवासोऽद्धवगो
चरश्चसदागोचरलब्धमवाहारयतीति एवंमावदेकवादिविशेषणविशिष्टमुनिर्गोचर्याप्रविष्टोनाहीलयदव ३३१

जानीयात्कदन्नादीतिगम्यं नापिचखिंसयन्निनिंद दाहारास्वंस्वपरंवेतिसूत्राष्टकार्थः पउ एवंमृगचर्यास
त्पएयात्मानात्कृ यवपिहत्तायवायंचाक्तदाह मिगचारिअं चरिस्सामि एवंपुत्ताजहासुहंअ मापिइहिंऽणुगा
उ जहाइउवदिंतउं मृगस्येवचर्या मृगचर्यातांनिःप्रतिकर्मतादिकांचरिष्यामीतिकुमारेणोक्तेपितृस्याम तांगणिए
वंदयुवयथाभवातारुचितंतथापुखंतनवतिनावः इत्युक्तोभ्यामनुज्ञातो जहातियजतिउपधिपरिग्रहं ततो
तः पध उक्तामेवार्थमविस्तरमाह मिअचारिअंचरिस्स ामि सबदुक्खविमारकणिं तुक्षेहिंसमणुन्नाउगच्छ
पुत्तजहासुहं गच्छपुत्रयथेगच्छअमृगचर्यायति प कमः यथासुखंसुखस्यानतिक्रमेणेतिपितावं
चः पध एवंसअम्मापिआरो अणुमाणित्ताणबहु वि दं ममत्तंछिंदइताहे महानागुव्वकंचुअं एवंसमाता
पितरौअनुमान्यानुज्ञाप्यममत्वंछिनत्तितावत्कितदाम हा नागइवकंचुकं यथासोविरप्रस्वदतयात्तिं तथायम
प्यनादिनवाभ्यस्तमपिममत्वमिति पदं अतएतांतारापधिः त्यागउक्तोवहिरूपधित्यागमाह इठ्ठीवित्तंचमित्तेअ
पुत्तदारंचनायउ रेणुअंवपडेलग्गं निद्दुणित्ताणनिग्गउ ऋद्धिंकरितुरगादिसंपदं नायउज्ञातीनुस्वजनान्निद्धु
णत्ति निर्द्धूयत्यक्त्वानिर्यातोगृहान्निष्क्रांतःप्रव्रजितइतिसूत्रचतुष्कार्थः पड ततोसौकीदृग्जातःकिंचतस्यफलम
त्वदित्याह पंचमहव्वयजुत्तो पंचहिंसमिउ तिगुत्तिगुत्तोअ सभिंतरबाहिरए तावोवहाणंमिउज्जुत्तो पंचहितिपंचभि
रः समितिभिरितिनावः पर्य निम्ममोनिरहंकारो निस्संगोचत्तगारवो समोअसव्वभुएसु तसेसुथावरेसुअ पर्य लाना

× सब्भिंतरसादिमास्यंतरबाह्ये तप(सि?) उपधाने ... कर्तोपचारमुक्त ... मवान्‌ × १

॥ जवेरेमपि कञ्चुकमपनयति

उत्ता॰ ३३२

लाभालाभे सुहे दुक्खे जीविए मरणे तहा समो निंदापसंसासु तहा माणावमाणओ ॥ गारवेसु कसाएसु दंडसल्ल
भएसु य नियत्तो हाससोगाओ अनियाणो अबंधणो ॥ गौरवादिनिवृत्तिश्च व्यत्ययात् पंचम्यंततया व्याख्येया
नियाणरहितः सर्वत्र योज्यं अबंधनो रागादिबंधनरहितः ॥ अणिस्सिओ इहं लोए परलोए अणिस्सिओ वासी चंदण
कप्पो य असणे अणसणे तहा ॥ अनिश्रित इहलोके परलोके च नेहलोकार्थं परलोकार्थं वा तपोनुष्ठायीति भा
वः वासीचंदनकल्पश्च यः स्वपकर्तृवासीचंदन व्यापारकर्तृपुरुषयोः कल्पस्तुल्यः स तथा तत्र वासी
सूत्रधारस्य दारुतक्षणोपकरणं अशनानाहारे च ॥ नैव तद्भावकल्पः स्यात् तत्रापि यो प्रतिबंध ॥ अप्पसत्थे
हिं दारेहिं सव्वओ पिहियासवे अज्झप्पज्झाणजोगेहिं पसत्थदमसासणे ॥ अप्रशस्तेभ्यो द्वारेभ्यः कर्मो
पादानोपायेभ्यो हिंसादिभ्यः सर्वतः सर्वात्मना निवृत्त इति गम्यते स एव पिहिताश्रवो रुद्धकर्मागमः किंरूपैः
हेतुभूतैरित्याह अज्झप्पेत्यादि अध्यात्मं आत्मनि ये ध्यानयोगाः शुभध्यानव्यापाराः तैः प्रशस्तो दमः उपशमः शा
सनं च जिनागमात्मकं यस्य स तथा ॥ ६२ ॥ एवं नाणेण चरणेण दंसणेण तवेण य भावणाहि य सुद्धाहिं सम्मं भावि
त्तु अप्पयं ॥ भावनाभिरनित्यत्वादिभिरशुद्धाभिर्निदानादिरहिताभिः सम्यग् भावयित्वा तन्मयतां नी
त्वा आत्मानं ॥ ६३ ॥ बहूणि वासाणि सामण्णमणुपालिया मासिएण उ भत्तेणं सिद्धिं पत्तो अणुत्तरं ॥ मासिएण उ तिमा
सिकेन तु शब्दात् भक्तेनेति भक्तपरित्यागेनेति गम्यते प्राप्नोत्यनन्तरं व्याख्यानेन मासिकानशनेनानंतरमर्थः इति सूत्रा ३३२

थ्यकार्थः ॥ ६४ ॥ अथाध्ययनोपसंहारमाह एवं करंति संबुद्धा पंडिया पवियक्खणा विणियट्टंति भोगेसु मियापु
त्ते जहा मिसी ॥ जहा मिसि यथा ऋषिर्मृगापुत्रो महर्षिरिति ॥ एवं करंति संबुद्धा पंडिया पवियक्खणा विणियट्टंति भोगेसु मियापुत्ते जहा मिसि ॥ यथाऽसौ मृगापुत्रो महर्षिः ॥ ६५ ॥ एवं पुनः प्रकारांतरेणोपदेशमाह महापभावस्स म
हाजसस्स मियाइपुत्तस्स निसम्म भासियं तवप्पहाणं चरियं च उत्तमं गइप्पहाणं च तिलोयविस्सुयं ॥ मियाइपुत्तस्स मृगापुत्रस्य
पितृमारस्य असारबद्धुःखदुःखावहं गइप्पहाणं च सिद्धिगतिप्रधानं च त्रिलोकविश्रुतं ॥ ६६ ॥ विआणि
या दुक्खविवद्धणं धणं ममत्तबंधं च महब्भयावहं सुहावहं धम्मधुरं अणुत्तरं धारेह निव्वाणगुणावहं महं तिबेमि
धनं दुःखविवर्द्धनं विज्ञाय ममत्वबंधं च स्वजनादिममत्वं च पापं च महाभयावहं विज्ञाय तत एव ऐहिकामुष्मिक
भयावाप्तेः सुखावहां धर्मधुरां अनुत्तरां धारयत निर्वाणगुणा अनंतज्ञानदर्शनाद्यास्तदावहां महतीं श्रे
ष्ठतमां महतीमिति सूत्रत्रयार्थः ॥ ६७ ॥ इति ब्रवीमीति प्राग्वत् इति श्रीतपागच्छीयमहोपाध्याय
श्रीविमलहर्षगणि महोपाध्याय श्रीमुनिविमलगणि विनेयोपाध्याय श्रीभावविजयगणि समर्थितायां श्रीउत्तराध्य
यनसूत्रवृत्तौ एकोनविंशमध्ययनं संपूर्णं ॥ १९ ॥ उक्तमेकोनविंशमध्ययनमथ महानिर्ग्रंथीयाख्यं विंशतितमं व्या
ख्यायते अस्य चायमभिसंबंधः अनंतराध्ययने निःप्रतिकर्मतोक्ता सा चानाथत्वभावनात एव पालयितुं शक्या तत्त्वानाथत्वमेव
तेनानेकविधमुच्यते इत्यनेन संबंधेनायातस्यास्येदमादिसूत्रं सिद्धाणं नमो किच्चा संजयाणं च भावओ अत्थधं
मगइं तच्चं अणुसट्ठिं सुणेह मे ॥ सिद्धेभ्यस्तीर्थंकरादिसिद्धेभ्यो नमस्कृत्य संयतेभ्य आचार्योपाध्यायसाधुभ्यो भावतो

त्तत्त्वां आर्यैरीदिता धीभिः आर्यः स चासौ धर्मश्चार्यधर्मस्तस्य गतिर्ज्ञानं यस्याः सा आर्यधर्मगतिस्तां तथ्यां तिततथ्यामविप
रीतार्थां अनुशिष्टिं शिक्षां मे शृणुत मे मया कथ्यमानामिति शेषः स्थविरवचनमेतदिति सूत्रार्थः १ अथ धर्मकथा
नुयोगत्वादस्य धर्मकथाकथनद्वारा शिक्षामाह पभूयरयणो राया सेणिओ मगहाहिवो विहारजत्तं निज्जाओ
मंडिकुच्छिंसि चेइए प्रभूतानि रत्नानि वैडूर्यादीनि सारगजाश्वादिरूपाणि वा यस्य स तथा विहारजत्तंति विहारया
त्रया क्रीडार्थमश्ववाहनिकादिरूपया निर्यातो निर्गतो नगरादिति शेषः मंडिकुक्षिनाम्नि चैत्ये उद्याने २ तदुद्या
नं कीदृशमित्याह नाणादुमलयाइण्णं नाणापक्खिनिसेवियं नाणाकुसुमसंछन्नं उज्जाणं नंदणोवमं ३ त
त्थ सो पासई साहुं संजयं सुसमाहियं निसन्नं रुक्खमूलंमि सुकुमालं सुहोइयं साधुः साध्व्यपि स्यादि
त्याह संयतमित्युक्तं सोपि बहिः संयमवान् निह्नवादिरपि स्यादिति सुसमाहितमित्युक्तं ४ तस्स रूवं
तु पासित्ता राइणो तंमि संजए अच्चंतपरमो आसि अउलो रूवविम्हओ अत्यंतपरमो निरतिशयप्रधानः अ
तुलो निरुपमो रूपविषयो विस्मयः ५ तमेव दर्शयति अहो वण्णो अहो रूवं अहो अज्जस्स सोमया अहो
खंती अहो मुत्ती अहो भोगे असंगया अहो आश्चर्यं वर्णो गौरत्वादिः रूपमाकारः आर्यस्य सुतनोः सौम्यता च
न्द्रस्येव द्रष्टृणामानंददायिता असंगता निःस्पृहता ६ तस्स पाए उ वंदित्ता काऊण य पयाहिणं नाइदूरमणासन्ने पं
जली पडिपुच्छई अत्र पादवंदनानंतरं प्रदक्षिणाभिधानं तज्जानामा लोकप्रवर्तनमिति कार्यं इति ख्यापनार्थं नाइ

दूरमणासन्नेति नाति दूरं न वा समीपं यथा भवत्येवं स्थित इति शेषः ७ तरुणोसि अज्जो पव्वइओ भोगकालंमि संजया
उवट्ठिओसि सामन्ने एयमट्ठं सुणामि ता तरुणोसि आर्य अत एव भोगकाले प्रव्रजितः उपस्थितश्च श्रम
णीकरणं ज्ञानाद्यमस्यामि श्रामण्ये एतमर्थं निमित्तं येनार्थेन त्वमस्यामवस्थायां प्रव्रजितः शृणोमि तावदिति ताव
दर्थं पश्चात् यदुचितं तत्करिष्यामि तदपि शास्यामीति भाव इति सूत्रसप्तकावयवार्थः शेषं तु सुगमत्वान्न व्याख्यातमेवमग्र
पि ज्ञेयं ८ इत्थं राज्ञोक्तो मुनिराह अणाहोमि महाराय नाहो मज्झ न विज्जइ अणुकंपगं सुहिं वावि कं
चीनाभिसमेमहं अनाथोस्मि हे महाराज किमिति यतो नाथो योगक्षेमकारी मम न विद्यते तथा अनुकं
पकं अनुकंपाकरं सुहृदिति सुहृदं वा कंचित् नाभिसमेमि नाभिसंगच्छामि अहमिदं इत्यनेनार्थेन
ताहक्ष्योपि प्रव्रजित इति भावः ९ एवं मुनिनोक्ते तओ सो पहसिओ राया सेणिओ मगहाहिवो एवं ते इड्ढिम
तस्स कहं नाहो न विज्जइ एवं दृश्यमानप्रकारेण ऋद्धिमतो विस्मापकवर्णादिसंपत्तिमतः कथं नाथो न विद्यते व
र्तमाननिर्देशाः सर्वत्र तत्कालापेक्षया ज्ञेयः १० यदि वा नाथस्तवांगीकारे तुभ्यं होमि नाहो भयंताणं
भोगे भुंजाहि संजया मित्तनाईपरिवुडो माणुस्सं खु सुदुल्लहं तव भिन्ननाथस्तदंताणं मयि त्वनाथमति मित्रज्ञाति
न्यायोऽत्र भोगा स्वमुलनाथव्या शाश्यनाद लोगइत्यादीति ११ मुनिराह अप्पणावि अणाहोसि सेणिआ मगहाहिवा अ
प्पणा अणाहो संतो कहं मे नाहो भविस्ससि १२ एवं मुनिनोक्ते एवं वुत्तो नरिंदो सो सुसंभंतो सुविम्हिओ वयणं

अस्सुअपुव्वं साहुणा विम्हयन्निउ इत्येवमक्षरघटना स नरेंद्रः श्रेणिको विस्मयन्निउ इदमपि स्वरूपादिविस्मयवि
स्मयान्वितः सन् एवमुक्तनीत्या वचनमश्रुतपूर्वं साधुनागत्यैन्तः सुसंभ्रांतः सुविस्मित इत्यनयोः प्राग्वदेव भावः १३ आ
सा हत्थी मणुस्सा मे पुरं अंतेउरं च मे भुंजामि माणुसे भोगे आणाइस्सरियं च मे आणाइस्सरियं ति आज्ञा अस्ख
लितशासनरूपा ऐश्वर्यं समृद्धिः प्रभुत्वं वा १४ एरिसे संपयग्गंमि सव्वकामसमप्पिए कहं अणाहो भवइ मा हु
भंते मुसं वए ईदृशे संपदग्रे संपत्प्रकर्षे सव्वकामसम मप्पिए त्ति आर्षत्वात् समर्पितसर्वकामे संइरितसक
लाभीप्सितसति कथमनाथो भवति भदंत मृषाव्यत्यया हु वादिम्यर्थभावः न नाथोऽनाथो वा किंचन एव
स्यात् पुनः सर्वांगीणसंपन्नाथोऽहमिति मा हु भंते डु र्थ स्मादार्षत्वादेते वंता तामालंदं तस्प्रयावादीरितिम्
उ सवकाबिः १५ न तुमं जाणे अणाहस्स अत्थं पोत्थं व पत्थिवा जहा अणाहो हवइ सणाहो वा
नराहिवा न त्वं जानीषे अनाथस्यानाथशब्दस्यार्थमभिधेयं प्रोत्थां वा प्रकर्षेणोत्थानं उत्थानं मूलोत्पत्तिं कना
थयनमथायमुक्त इत्येवंरूपां अतएव यथा अनाथो भवति सनाथो वा तथा न जानासीति संबंधः १६ सुणेह मे मह
राय अव्वक्खित्तेण चेयसा जहा अणाहो हवइ जहा मेय पवत्तियं शृणु मे कथयत इति भावः किं तदित्याह य
था अनाथो अनाथशब्दवाच्यः पुरुषो भवति यथा मया च प्रवर्त्तितं प्ररूपितं अनाथत्वमिति प्रक्रमः आनाना
था नत्युक्तं १७ कोसंबी नाम नयरी पुराणपुरभेयणी तत्थ आसी पिया मज्झं पभूयधणसंचउ पुराणपुराणि ३३४

भिनत्ति स्वगुणैरसमानत्वाद्भिनत्तीति पृथक्करोति व्यवस्थापयतीति पुराणपुरभेदिनी १८ पढमे वए महाराय अउला मे
अच्छिवेयणा अहोत्था विउलो दाहो सव्वगत्तेसु पत्थिवा प्रथमे वयसि यौवने अतुला मे अक्षिवेदना आसी
दिति अस्तेत् १९ सत्थं जहा परमतिक्खं सरीरविवरंतरे आवीलिज्ज अरी कुद्धो एवं मे अच्छिवेयणा सरीरेत्यादि।
शरीरेत्यादि शरीरविवराणि कर्णघ्राणादीनि तेषामंतरं मध्यं शरीरविवरांतरं तस्मिन् आपीडयेत् समंताद्वा
गाढ्यायेत् २० तियं मे अंतरिच्छं च उत्तिमंगं च पीडई इंदासणिसमा घोरा वेयणा परमदारुणा त्रिकं क
ला॰× टिप्रदेशं मम अंतरामाध्येच्छां वा तिमं तवस्थानं प्रीं न केवलं बहिरिंद्रिकाद्येवेति भावः पीडयति बाधते
वेदनेति संबंधः इंद्राशनिरिंद्रवज्रं तत्समा ति दा त्वा त्वादकत्वादितिभावः घोरा अन्येषामपि भयज
निका परमदारुणा अतीव दुःखोत्पादिका २१ उवट्ठिया मे आयरिया विज्जामंततिगिच्छगा अबीया सत्थ
कुसला मंतमूलविसारया उपस्थिताः प्रतीकारं प्रत्युद्यताः आचार्याः प्राणाचार्या वैद्या इत्यर्थः विद्या
मंत्राभ्यां चिकित्सका व्याधिप्रतीकारका नीरोगविद्यामंत्रचिकित्सकाः अबीया अद्वितीया अनन्यसमानाः २२
ते मे तिगिच्छं कुव्वंति चाउप्पायं जहाहियं न य दुक्खा विमोयंति एसा मज्झ अणाहया चाउप्पायं ति चतुष्पा
दात्मिकां वैद्यौषधप्रतिचारकात्मकनागचतुष्करूपां जहाहियं ति यथाहितं हितानतिक्रमेण यथाख्यातं
वा यथाधीतं २३ पिया मे सव्वसारं पि दिज्जाहि मम कारणा न य दुक्खा विमोएइ एसा मज्झ अणाहया पिता मम स

उत्तरा° ३३५ देसारमपि सर्वं धनं वस्तुस्वरूपं दिज्ञाद्धितिदद्यात् २४ मायावि मे महाराय पुत्तसोगदुहट्टिआ
न य दुक्खा विमोएइ एसा मज्झ अणाहया पुत्तसोगदुहट्टिअत्ति पुत्रशोकदु
खार्त्ता २५ भायरो मे महाराय सगा जिट्ठकणिट्ठगा न य दुक्खा विमोअंति एसा मज्झ अणाहया सगात्ति लोक
रूढितः सोदर्याः स्वका वा स्वकीयाः २६ भइणीउ मे महाराय सगा जिट्ठकणिट्ठगा न य दुक्खा विमोअंति एसा म
ज्झ अणाहया २७ भारिआ मे महाराय अणुरत्ता अ णुव्वया अंसुपुण्णेहिं नयणेहिं उरं मे परिसिंचई अणु
व्रता निश्चव्रता पतिव्रता २८ अन्नं पाणं च ण्हाणं च गंध म ल्लविलेवणं मए णायमणायं वा सा बाला नोवभुं
जइ २९ खणंपि मे महाराय पासाओ वि न फिट्टइ न य दु क्खा विमोएइ एसा मज्झ अणाहया पासओवि पार्श्वत नव्रि
अपि न फिट्टइ न यात्यपयाति ३० तओ हं एवमाहंसु दुक्खमा हु पु णो पुणो वेअणा अणुभविउं जे संसारम्मि अणंतए ततो रो
गाप्रतिकार्यतानंतरं अहं एवं वक्ष्यमाणप्रकारेणाहंसुत्ति उक्तवान् यथा दुक्खमा हु इति दुःक्षमा एव दुःखेन स्रहाए
वेदना अनुभवितुं जइ इति यस्मात् ३१ सइं च जइ मुच्चिज्जा वेअणा विउला इओ खंतो दंतो निरारंभो पव्वए अणगा
रिअं सइं च त्ति सकृदपि यदि मुच्ये वेदनाया विपुलाया इतोऽस्या अनुभूयमानायाः ततः किमित्याह क्षांतः क्षमावान्
दांत इंद्रियनोइंद्रियदमवान् निरारंभः प्रव्रजेयं प्रतिपद्येयं अनगारितां येन संसारोच्छेदान्मूलत एव वेदना ३३५
नस्यादिति भावः ३२ एवं च चिंतइत्ताणं पसुत्तोमि नराहिवा परिअत्तंतीए राईए वेअणा मे खयं गया

न केवलं सुप्तः किंतु एवं चिंतयित्वा च प्रसुप्तोऽस्मि नराधिप परिवर्तमानायामतिक्रामंत्यां रात्रौ वेदना मे क्षयं ग
ता ३३ तओ कल्ले पभायंमि आपुच्छित्ताण बंधवे खंतो दंतो निरारंभो पव्वइओ अणगारिअं ततो वेदनापगमानं
तरं कल्ये नीरोगः सन् ३४ तओ हं नाहो जाओ अप्पणो अ परस्स य सव्वेसिं चेव भूआणं तसाणं थावराण
य ततः प्रव्रज्यांगीकारात् अहं नाथो योगक्षेमकृज्जात आत्मनः परस्य च तत्रालब्धलाभो योगः सम्यक्त्वरत्नत्रयला
लनं लब्धस्य च रक्षणं क्षेमः सद्धर्मस्य प्रमादपरित्यागः न एवमन्येषामपि धर्मदानात् स्थैर्यविधानात् योगक्षे
मकारित्वान्नाथ इति विंशति सूत्रार्थः ३५ ज्ञातादीक्षा दा नाद्दत्तवं नाथो जातो न सर्वमित्याह अप्पा नई वेअ
रणी अप्पा मे कूडसामली अप्पा कामदुहा धे णू अ प्पा मे नंदणं वणं आत्मेति वाक्यस्य भावं धारण
वादात्मैव नदी वैतरणी नरकसंबंधिनी आत्मन ए वोद्वेगहेतुत्वात् अत एवात्मैव कूटमिव कूट
मिव यातनाहेतुत्वात् शाल्मली कूटशाल्मली तथात्मैव का मदुघा धेनुरिव धेनुः रिप्सितवस्तुप्रापकत्वात् एवं
च तस्य स्वर्गापवर्गादिसमीहितावाप्तिहेतुत्वात् आत्मैव मे नंदनं वनं एतदीयस्य चात्मैव चित्ताह्लादहेतुत्वात् ३
६ अप्पा कत्ता विकत्ता य दुहाण य सुहाण य अप्पा मित्तममित्तं च दुप्पट्ठिअ सुपट्ठिओ आत्मैव कर्त्ता दुःखानां
सुखानां च विकर्त्ता विक्षेपक आत्मैव तेषां अत एवात्मैव मित्रममित्रं चोक्तहेतुः सन् दुःप्रस्थितो
दुराचारः सुप्रस्थितः सदनुष्ठानः दुःप्रस्थितो ह्यात्मा समस्तदुःखहेतुरिति वैतरण्यादिरूपः सुप्रस्थितश्च सक

उत्ता०
३३६

त्तुखावहत्तेरितिकामभोगाद्यादिकल्पसंभावत्रवत्वाभ्यामेव स्वप्रस्थितत्वात्स्वस्यात्मनश्चायोगाद्धर्मकरण
त्वेवात्ममनाथत्वमितिसूत्रद्वयार्थः ३७ पुनरन्यथा ऽनाथत्वमाह इमाहु अन्नाविअणाहयानिवा तामेगचित्तो
निहुओसुणेहि नियंठधम्मं लहियाण वीजहा सीदंति एगे बहुकायरानरा इमेतिप्रत्यक्षा हुः पूर्त्तौ अन्या अपरा
अपिः समुच्चये अनाथता यद्वादेहेनाथोजात इतिभावः णिव नृपहे तामनाथतामेकचित्तो निभृतः स्थिर
स्थिरः शृणु कांपुनरसावित्याह निर्ग्रंथधर्मं साधुधर्मं लब्ध्वापि यथेत्युपदर्शने सीदंतितदनुष्ठानंप्रतिशिथि
लीभवंति एकेकेचनबहुकायमयः कायाप्रत्या क ता रतिः सत्वानराः मनुष्याः यद्वाबहुकातराः ईषत्त्रिः
सत्वाः सत्वहीनाः सत्वानांदितिर्यग्गमायोगीकारए व मू लातापिनस्पादित्यवतुक्तं सीदंत अतएवात्मान
मनाथं रक्षितुं समाइतीयं सीदन लक्षणापरानाथ त तिभावः ३८ तामेवदर्शयति जोपव्वइत्ताणमहव्व
याइं सम्मं नो फासई पमाया अणिग्गहप्पाय रसेसु गिद्धे न मूलओ छिंदइ बंधणं से यः प्रव्रज्य महाव्रतानि सम्य
क्स्पृशति नासेवते प्रमादात् अनिगृहीतात्मा अवशीकृतात्मा बंधनं रागद्वेषात्मकं ३९ आउत्तयाजस्सयन
त्थिकाई इरियाएभासाएतहेसणाए आयाणनिक्खेवदुगुंछणाए नवीरजायं अणुजाइमग्गं आउक्तता सावधा
नता यस्य नास्ति काचिदितिस्वल्पापि आयाणत्यादि लुप्तविभक्तिदर्शनादादाननिक्षेपयोः रूपकरणस्य ग्रहणन्यास ३३६
योः स्यात् जुगुप्सनायां परिष्ठापनायां उच्चारादीनां संयमानुपायोगितया [illegible] वनीयाववीनिव परिष्ठापनात् परि

ष्ठापनेव जुगुप्सनात्को सत्तुनिर्वीरियातो गातावीरयातस्तेनानुयाति मार्गं सम्यग्दर्शनादिकं मुक्तिपथं ४० नयावा
चिरंपि से मुंडरुई भवित्ता अथिरव्वए तवनियमेहिं भट्ठे चिरंपि अप्पाण किलेसइत्ता नपारए होइ हु संपराए
चिरमपि मुंड एव मुंडनएव रुचिस्तदनुष्ठानविषयरवतया रुचिर्यस्यासौ मुंडरुचिः अस्थिरव्रतः चलव्रत तपोनियमै
भ्यो भ्रष्टः चिरमप्यात्मानं क्लेशयित्वा लोचादिना बाधयित्वा न पारगो भवति हुर्वाक्यालंकारे संपराए त्ति सं
परायस्य संसारस्य ४१ पोल्लेवमुट्ठी जहसे असारे। अयंतिए कूडकहावणे वा राढामणी वेरुलियप्पगा
से अमहग्घए होइ हु जाणएसु पोल्लेवमुष्टिरिव व नमनागपि निविडा शुषिरा यथा शुष्टिरिवमदयं मु
निः असारः असारत्वं चहाप्यारपि सदर्थशून्य वा त अयंत्रितः कूटकार्षापण इव यथा ह्यसौ कूटत्वा
च्छेकेनापि नियंत्र्यते तथायमपि निर्गुणत्वादुपेक्ष्य त एवतिभावः कुतएवमित्याह यतो राढामणिः का
चमणिः वैडूर्यप्रकाशात् वैडूर्यमणिकल्पोपि अमह र्घको अमह्यमूल्यो भवति हु रवधारणे जाणएसुत्ति
ज्ञेषु दृक्षु सुमुग्धजनविप्रतारकत्वात्तस्य ४२ कुसीललिंगं इह धारइत्ता इसिज्झयं जीविय वूहइत्ता असंज
ए संजय लप्पमाणे विणिग्घायमागच्छइ से चिरंपि कुशीललिंगं पार्श्वस्थादिवेषं इहजन्मनि धारयित्वा ऋषिध्व
जं साधुचिह्नं रजोहरणादिकं जीवि अत्ति जीविकायै जीवनार्थं [illegible] इहयि वा इदामवयप्रधानमितिख्यापनात्
ह्य अतएवासंयतः सन् संयतलप्पमाणेत्ति संयतमात्मानं लपन् लापमाणः विनिघातं विविधाभिघातरूपमा

×विषादिवद्धर्मः साधकधर्मो विषमोपपन्नः शब्दादिविषयलोपलुब्धुक्तो हेतिडर्य्यतिपातदेवेन द्रव्यवृत्तिमितिगम्यं वेतालइवा ×र्ज०३

गच्छतिसचिरमप्यासंसारमल्पकालेन नरकादाविति भावः ४३ इदिवाक्ततमाह विसंपि विन्नाजकालकूडं हणाइसत्थं
जहकुग्गहीयं एसेवधम्मो विसओववन्नो हणाइवेयालइवाविवन्नो विषंपिवित्तं प्रात्वान्पीतं यथाकालकूटंहं
णाइतिहंतितहरजवयथाकुगृहीतं कुत्सितप्रकारेणगृहीतं एसेवत्तिएषएवविपन्ना मंत्रादिभिरनियंत्रितः साधकमिति
गम्यः ४४ जेलक्खणंसुविणपउंजमाणे निमित्तकोऊहलसंपगाढे कुहेडविज्जासवदारजीवी नगच्छईसरणंतम्मिका
ले यो लक्षणंस्वप्नंचप्रयुंजानो व्यापारयन् निमित्तेति भूमादिकौतुकं चापत्यार्थस्नानादि तस्मिन् संप्रगाढः प्रस
क्तायः स तथा कुहेटकविद्या अलीकाश्चर्यकारिमंत्रतंत्र ज्ञानात्मिकास्ता एव कर्मबंधहेतुत्वादाश्रवद्वाराणि
तैर्जीवितुंशीलमास्येति कुहेटकविद्याश्रवद्वा र जी वीनगच्छति नप्राप्नोति शरणं तस्मिन् फलोपभो
गोपलक्षितकालसमये ४५ अमुमेवार्थं विशेषादा ह तमंतमेणेवउसेअसीले सयादुही विप्परियामुवे
इ संधावई नरगतिरिक्खजोणिं मोणंविराहित्तु अ साहुरूवे तमंतमेणेवउत्ति अतिमिथ्यात्वोपहततया
तमस्तमसैवप्रकृष्टाज्ञानेनैवतुः सर्वत्र सहव्यक्तुनिः असीलः सदादुःखी विराधनाजनितदुःखानुभवात् विप्परियामु
वेइत्ति विपर्यासं तावत्तत्वविपरीततामुपैति ततश्च संधावति सततं गच्छति नरकतिर्यग्योनीः मौनं चारित्रं विराध्यासाधु
रूपस्तत्वतो अयतिस्वभावः सन् इत्यनेनविराधनायाअनुबंधवत्फलमुक्तं ४६ कथमसौ नविराधयतिकथंवा
नरकतिर्यग्गतीः संधावतीत्याह उद्देसियंकीयगडं नियागं नमुंचईकिंचिअणेसणिज्जं अग्गीविवासव्वभक्खीभवि ३३७

×निआगंतिनित्यपिंडं×१

त्ता इओचुओगच्छइकट्टुपावं अग्गीविवत्ति अग्निरिवसर्वभक्षःसर्वप्रासुकमप्यभक्ष्यतीत्येवंशीलः सर्वभक्षी वाक्यशेषः
पापं ततो भवाच्च्युतो गच्छति कुगतिमितिशेषः ४७ कृतएतादेवमित्याह नतंअरीकंठछित्ताकरेति जंसेकरे अप्प
णिआदुरप्पया सेनाहिईमच्चुमुहं तुपत्ते पच्छाणुतावेणदयाविहूणो नतंनैवतमितिप्रक्रमादनर्थं अरिः कंठछे
त्ता करोति यमेतस्य करोत्यात्मीयादुरात्मता दुष्टाचारप्रवृत्तिरूपा नचेमाममाचरन्नपि जंतुरवैति तत्प्रत्यावत्ति पर
स दुरात्मतासवीज्ञास्यतिदुरात्मता सेत्यक्तसर्वंच मरणं समयप्रत्तेनः प्राप्तः पश्चादनुतापेनदयाविहूणो यथानुष्ठित
यमित्येवंरूपेण दयया संयमत विहीनः सन् यत स्थि वमनर्थहेतुः सन् यतस्थिवमनर्थहेतुः पश्चात्तापः
उत्कृष्टदुरात्मतातत आदितएवामिस्यात्यजेत्यर्थः ४८ य स्त प्रातपिमादेन दुरात्मतां तथा वनजानातिन
स्यकिंस्यादित्याह निरहिआनग्गरुईउतस्स जेउत्ति म हंविवज्जासमेइ अमविसेनत्थिपरविलोए दुहर
विसेजिक्कइतव्वलोए निरर्थिकाअशास्यहसंवेहरूपा आस्तांहर्वविपर्यासंदुरात्मतामपितुंदरात्मताज्ञान
रूपाणि गच्छति यस्तुमादेमपादुरात्मतांतथावनजानातितस्य तत्त्वनिरादिनास्यादपिकिंच्चित्फलमितिभावः त
त्वइमविन्निअयमपितत्वालोकइतियोगाभतस्यनाचिनालवलमत्यामवकिंतुपरोपिलवांतरस्तए म्रस्वला
कानुवाः कायक्लेशारवलोचादिसवनात् परलोकानावस्थक्कातिगमनात् दुहतविनिहिधातिएहिकपारत्रि
काधर्मपत्रिमातोजनान्यवी इचधिगमाप्तजय नष्टमितिचिंतयाक्षीयाततावत्कलयालोकामावसतिलाककआति

उत्तराध्ययन
अ०२०
एहिकपारत्रि
का४

×२३च×

उत्ता॰ वृ॰ ३३८

धर्मं नातोऽसि यथावृत्तमप्रयाति तथाऽऽहऽयमिति एमेवऽहाछंदकुसीलरूवे मग्गं विराहित्तु जिणुत्तमाणं कुररी
विवा भोगरसाणुगिद्धा निरट्ठसोया परितावमेइ ५० एवमेवानंतरोक्तन्यायेनैव स्वरुचितो विरचिताभिप्रायत्वेन यथाछंद
ः स्वरुचिकल्पिताचाराः कुशीलाश्च कुत्सितशीला स्वरूपं स्वभावः मार्गं विराध्य जिनोत्तमानां कुररीव पक्षिणी ।
वा भोगरसानुगृद्धा निरर्थः शोको यस्याः सा निरर्थशोका परितापं पश्चात्तापमिति प्राप्नोति यथा सामिषगृद्धा सुखान
पिशितपेशीका परपक्षिभ्यो विपत्प्राप्ता शोचति न च ततः कोपि विपत्प्रतीकार इत्येवमयमपि भोगरसगृद्ध ऐ
हिकामुष्मिकापायप्राप्तो नातास्य स्वाप्यत्राणाक्षमत्वाद नाथत्वमेवेति भाव इति सूत्रत्रयार्थः ५० इदं
च श्रुत्वाऽयत्कार्यं तदाह सोच्चाणमेहाविसुभासियं इमं अणुसासणं नाणगुणोववेयं मग्गं कुसीलाण
जहाय सव्वं महानियंठाण वए पहेणं श्रुत्वाऽऽकर्ण्य हे मेधाविन् सुभाषितं सुष्ठु भाषितमिदमनंतरोक्तं अनुशासनं शि
५ क्षणं ज्ञानेन गुणा ज्ञानगुणास्तैरुपेतं ज्ञानगुणोपेतं मार्गं कुशीलानां हित्वा सर्वं महानिर्ग्रंथानां व्रजे
त्पथेति सूत्रार्थः ५१ ततः किंफलमित्याह चरित्तमायारगुणन्निए तओ अणुत्तरं संजम पालिआणं निरासवे संखविआण
कम्मं उवेइ ठाणं विउलुत्तमं धुवं चरित्रमाचारस्तिमत्काराऽलाक्षणिकः चरित्राचारश्चारित्रासेवनं गुणश्च ज्ञानरूप
स्ताभ्यामन्वितस्तु चरित्राचारगुणान्वितः ततो महानिर्ग्रंथमार्गगमनात् अनुत्तरं प्रधानं संयमं यथाख्यातचारित्ररूपं पा ३३८
लयित्वा निराश्रवः संक्षपय्य क्षयं नीत्वा कर्म उपेति स्थानं विपुलं च तदनंतानामपि तत्रावस्थितत्वान्धर्मं च प्रधानत्वाद्धि

सुत्तमं ध्रुवं नित्यमुक्तिमित्यर्थः ५२ उपसंहारमाह एवुग्गदंतेविमहातवोधणे महामुणीमहापइन्नेमहाय
से महानियंठिज्जमिणं महासुयं से काहए महया वित्थरेणं एवं उक्तनीत्या स मुनिः कथयतीति संबंधः सकी
दृशः इत्याह उग्रः कर्मशत्रुं प्रति दांतश्च इंद्रियनोइंद्रियदमनात् उग्रदांतः अपि पूर्त्तौ महातपोधनः महामुनिर्महा
प्रतिज्ञो दृढव्रतः अत एव महायशाः महानिर्ग्रंथीयमिदं पूर्वोक्तं महाश्रुतं स कथयति महता
व्यासेनेति सूत्रद्वयार्थः ५३ तत्तु तुट्ठो य सेणिओ राया इणमुदाहु कयंजली अणाहत्तं जहाभूयं सुट्ठु मे
उवदंसियं तुष्टश्चेति चः पुनरर्थे भिन्नक्रमश्च ततः श्रेणिकः पुनरिदमुदाहृतवान् यथातथं सत्यं ५४
तुज्झं सुलद्धं खु मणुस्सजम्मं लाभा सुलद्धा य तुमे महेसी तुब्भे सणाहा य सबंधवा य जं भे ठि
या मग्गि जिणुत्तमाण सुलद्धं सुलभमेव । लाभाश्चापि वर्णादिप्राप्तिरूपा यद्यस्माद्भवंतः ५५ तंसि *जंजेहि*
णाहो अणाहाणं सव्वभूयाण संजया खामेमि ते महाभाग इच्छामि अणुसासिउं इह च वीर्यादि तापदंह णं
र्क्षवा अपराद्धमस्मणा उपसंपन्नतां चाह तत्रात्रितिवा अणुसासितं शिक्षयितुं त्वयाऽस्मा
नमिति गम्यं ५६ ततः क्षामणामेव विशेषेणाह पुच्छिऊण मए तुब्भं झाणविग्घो उ जो कउ निमंतिओ य भोगेहि
तं सव्वं मरिसेह मे पुच्छिऊणेति कथं त्वं युवा प्रव्रजित इत्यादि पृष्ट्वा यो युष्माकं मया ध्यानविघ्नः कृतः निमंत्रित
श्च यद्भोगैः तत्सर्वं मर्षयत क्षमध्वं ममेति सूत्रचतुष्कार्थः ५७ अध्ययनार्थोपसंहारमाह एवं थुणित्ताण स

उत्तरा॰
३३७

रायसीहो एगग्गमणो अहरायमानसीरि ऋतनप्राप्तसपरिजनोसंबंधः तो धम्मानुरत्तो विमलेण चेअसा सगारा
हो त्तिमावराधः संत ततः विमलेन निवृत्तमिथ्यात्वमलेन चेतसा उपलक्षितः ५९ ऊससियरोमकूवो काऊ
ण य पयाहिणं च तिक्खुत्तो अभिवंदिऊण सिरसा अइयाओ नराहिवो ६० उत्थितो अतियातः स्वस्थानं गतः ६०
इयरो वि गुणसमिद्धो तिगुत्तिगुत्तो तिदंडविरओ अ विहग इव विप्पमुक्को विहरइ वसुहं विगयमोहो
इतरोपि अनाथमुनिः सोपि विहग इव विप्रमुक्तः प्रतिबंधरहितः विगतमोहः क्रमात्प्राप्तकेवलज्ञा
नः सिद्ध इति सूत्रार्थः ६१ इति ब्रवीमि इति पूर्ववत् इति श्रीतपागच्छीयमहोपाध्यायश्रीविमलहर्षगणिम
होपाध्यायश्रीमुनिविमलगणिशिष्योपाध्याय श्री भावविजयगणिसमर्थितायां श्रीउत्तराध्ययनसू
त्रवृत्तौ विंशतितममध्ययनं संपूर्णम् २० व्याख्यातं विंशतितममध्ययनं अथैकविंशं समुद्रपालीया
ख्यमारभ्यते अस्य चायमभिसंबंधः अनंतराध्ययने अनाथत्वमुक्तं तत्परिज्ञाय विविक्तचर्यया चरितव्यं सा च समु
द्रपालदृष्टांतेनाभिधीयते इति संबंधस्यास्येदमादिसूत्रं चंपाए पालिए नाम सावए आसि वाणिए महावीरस्स
भगवओ सीसे सो उ महप्पणो महावीरस्य भगवतः शिष्यः सामान्येन स च तच्छिष्यताचास्य तत्प्रतिबोधितत्व १
त् १ निग्गंथे पावयणे सावए से वि कोविए पोएण ववहरंते पिहुंडं नगरमागए निर्ग्रंथे निर्ग्रंथसंबंधिनि प्रव
चने स पालितः विशेषेण कोविदः पिहुंडं पिहुंडसंज्ञं २ पिहुंडे ववहरंतस्स वाणिओ देइ धूअं
×पोतेन प्रवहणेन व्यवहरन् व्यापारं कुर्वन् ×
३३७

२ तं ससत्तं पइगिज्झ सदेसमह पत्थिओ वाणिओ देइ धूअं अरंति तद्गुणावर्जितः कोपि वणिक् ददाति दुहितरं ३
श्री तां ससत्वां सगर्भां प्रतिगृह्य स्वदेशमथ प्रस्थितः ३ अह पालिअस्स घरणी समुदंमि पसवइ अह दारए तहिं
जाए समुद्दपालेत्ति नामए तदिति तत्र समुद्रे ४ खेमेण आगए चंपं सावए वाणिए घरं संवड्ढइ घरे तस्स दारए से
सुहोइए ५ बावत्तरिं कलाओ अ सिक्खिए नीइकोविए जोव्वणेण य संपन्ने सुरूवे पियदंसणे ६ तस्स रू
ववइं भज्जं पिआ आणेइ रूविणिं पासाए कीलए रम्मे देवो दोगुंदगो जहा रूपिणीं रूपिणीसंज्ञां प्रासा
दे क्रीडति तया सह इति शेषः ७ अह अन्नया कयाई पासायालोअणे ठिओ वज्झमंडणसोभागं व
ज्झं पासइ वज्झगं अथान्यदा कदाचित् प्रासादालोकने गवाक्षे स्थितः सन् स समुद्रपालो वध्यमं
डनानि रक्तचंदनकरवीरादीनि तैः शोभा यस्य स वध्यमंडनशोभाकस्तं वध्यं वधार्हं कंचन तादृशा
कार्यकारिणं पश्यति वध्यो वध्यत्वं नीयते स वध्यगस्तं इत्युपचाराद्वध्यशब्देन वध्यत्वमुक्तं ८ तं पासिऊ
ण संवेगं समुद्दपालो इणमब्बवी अहो असुहाण कम्माणं निज्जाणं पावगं इमं तं दृष्ट्वा संवेगं संवेगकारणं समु
द्रपाल इदं वक्ष्यमाणमब्रवीत् अहो अशुभानां कर्मणां निर्याणमवसानं विपाकस्तत्पापकमशुभमिदं प्रत्य
क्षं यदयं वराको वध्यभूमिं नीयते ९ संबुद्धो सो तहिं भगवं परमं संवेगमागओ आपुच्छम्मापिअरो पव्वए
अणगारिअं एवं ध्यायन् संबुद्धः स समुद्रपालः तत्र प्रासादालोकने आपृच्छ्य मातापितरौ प्रव्रजति प्राव्रजत्

उत्रा॰ २१
३४०

इति यदुक्तं नगारिताक्षितिसूत्रदशकावयवार्थः। तथैवमुक्तं एवमपि २१ एवं स्वयमध्यायमात्मानमनुशासितवा
नुयथा वा भाववर्त्तितव्यं तथाह जहित्तु संगं च महाकिलेसं महंतमोहं कसिणं भयावहं परिआयधम्मं चऽभिरोयएज्जा।
ज्जा वयाइं सीलाइं परीसहे य ११ हित्वा त्यक्त्वा संगं स्वजनादिसंबंधं च शब्दोऽनिर्महाक्लेशं महादुःखं महामोह
ःस्वादिविषयाऽज्ञानहेतुत्वात्समस्तमात्मसात्कृत्स्नं कृत्स्नं वा कृष्णं वा कृष्णलेश्यादिहेतुत्वात् अतएव विवेकिनां भ
यावहं पर्यायो व्रतपर्यायस्तत्प्रधानो धर्मो महाव्रतादिः पर्यायधर्मस्तं च शब्दो अभिरोचयेदिच्छेदात्मनः
ति प्रक्रमः पर्यायधर्ममेव विशेषयन्नाह व्रतानि महाव्रतानि शीलानि उत्तरगुणरूपाणि परीषहान् इति परीष
हान् सहनानि चाभिरोचयेदिति योगः ११ तदनु यत्कृत्यं तदाह अहिंस सच्चं च अतेणगं च तत्तो य बं
भं अपरिग्गहं च पडिवज्जिआ पंचमहव्वयाइं चरिज्ज धम्मं जिणदेसियं विऊ अहिंसां सत्यमस्तैन्यकं च।
ततश्च ब्रह्म ब्रह्मचर्यं अपरिग्रहं च प्रतिपद्य पंच महाव्रतानि चरेदासेवेत न त्वंगीकारमात्रेणैव तिष्ठेद्वि
द्वः धर्मं श्रुतचारित्ररूपं जिनदेशितं विदु विद्वानवगततत्त्व इत्यात्मन १२ सव्वेहिं भूएहिं दयाणुकंपी खंतीखमे
संजयबंभयारी सावज्जजोगं परिवज्जयंतो चरिज्ज भिक्खू सुसमाहिइंदिए सर्वेषु भूतेषु दयया हितोपदेशा
पदया रक्षणरूपयाऽनुकंपनशीलो दयानुकंपी क्षांत्या न त्वशक्त्या क्षमते दुर्वचनादीनि सहत इति क्षांतिक्षमः संयतः स ३४०
म्यग्यतः स चासौ ब्रह्मचारी च संयतब्रह्मचारी सर्वव्रतप्रतिपत्त्यागतिर्भिक्षुर्ब्रह्मचारीति उतः कथमेव ब्रह्मचर्यस्येह हि

न्द्रियः १३ कालेण कालं विहरिज्ज रट्ठे बलाबलं जाणिअ अप्पणो अ सीहो व सद्देण न संतसिज्जा वयजोग सुच्चा ण
असब्भमाहु कालेन पादोनपौरुष्यादिना कालमिति कालोचितं प्रत्युपेक्षणादिकृत्यं कुर्वन्निति शेषः विहरेद्राष्ट्रे
मंडले उपलक्षणत्वाद् ग्रामादौ च बलाबलं सहिष्णुत्वासहिष्णुत्वरूपं ज्ञात्वात्मनो यथा यथा संयमयोगहानिर्न स्यात्त
था तथेति भावः अन्यच्च सिंह इव शब्देन भीमेन न संत्रस्येत् न तिवसत्वाच्चलेदात्मन् न वानिति
सर्वत्रगम्यात वाग्योगमसभ्यं दुःश्रुत्वा नासभ्यं आह इति आर्षत्वाद् ब्रूयात् १४ तर्हि किं कुर्यादित्याह उवे
हमाणो उ परिव्वएज्जा पिअमप्पिअं सव्व तितिक्खएज्जा। न सव्व सव्वत्थऽभिरोअएज्जा न यावि पूअं गरहं च संज
तिउन ए उपेक्षमाणः कुवचनं प्रतिकारमकुर्वन् परिव्रजेत् तथा प्रियमप्रियं सर्वं तितिक्षेत सहेत न सर्वं वस्तु सर्व
स्मिन् सर्वस्थानेऽभिरोचयेत् यथा दृष्टाभिलाषुकोऽभूत् इति भावः न चापि पूजां गर्हां चाभिरोचयेत्
दिति योगः १५ ननु किमन्यथा भावः संभवति यदेवमात्मानुशास्यत इत्याह अणेगछंदामिह माण
वेहिं जे भावओ संपगरेइ भिक्खु भयभेरवा तत्थ उइंति भीमा दिव्वा मणुस्सा अदुवा तिरिच्छा अनेकछंदा अभिप्रा
या अनेके ते विद्यते मनोऽभिप्रायाः इह जगति मानवेषु याननेकछंदान् भावतः स्वचेतसा संप्रक
रोति विधत्ते भिक्षुः तत्राप्यगम्यत्वाद्भिक्षुरपि कर्मवशगः तत एवमात्मानुशास्यत इति भावः किं च भयेन
जनकाद्भैरवैः भीषणा भयाः तत्र व्रतप्रतिपत्तौ उदयं तिउदयं यांति भीमा रौद्रा अस्य दुःखकवः

उत्ता॰टी॰
३४१

नमतिरोडव्याख्यापकं द्विधामानुष्यकाश्च घवातिरश्चात्पसर्गा इतिगाथार्थः २६ तथा परीसहा दुविसहा अणे
गसो दंति जत्था बहु कायरा नरा । सेतत्थ पत्ते न वहिज्ज भिक्खू संगामसीसे इव नागराया परीषहा दुर्विषहा अने
का अनेकत्वं यंतीति योगः सीदंति संयमं प्रति शिथिलीभवंति यत्र यत्राय श्रमणगणे परीषहे स्तु व्रमस्तु
बहुत्वं कातरा नराः सेइत्य प्राप्ते तत्र तस्तु आद्यानव्यथतन सत्वाद्बालहवान् भिक्षुः सव संग्रामशीर्ष इव नागरा
जः २७ सीतासिणा दंसमसा य फासा आयंका विविहा फुसंति देहं अकुक्कुओ तत्थ हियासएज्जा रयाई खवि
ज्जा पुरेकडाइं शीतोष्णदंशमशकाश्च स्पर्शास्तृणस्पर्शादय आतंकाश्च विविधाः स्पृशं
ति व्यापतापयंतीति देहं तवत इति गम्यं अकुक्कुओत्ति कु शि तं कूजतीति कुकूजो न तथा ऽकुकूजः स्तत्र शीतादि
स्पर्शान्धिसहेत आत्मवान्तरस्त्वेरूपवार्घः स्य छ तार्धमत्रायातान्तः इंद्रियासस्त्वेजां सिज्जी वमालि
न्याहेतुतया कर्माणि खेवेज्जत्ति क्षिपेत् पुराकृतानि २८ पहाय रागं च तहेव दोसं मोहं च भिक्खू सययं वियक्खण
एण मेरुव्व वाएण अकंपमाणो परीसहे आयगुत्ते सहेज्जा मेदावत्याहिमसर्वमतेमेवपरीषहादिनाऽकंपमान
ः आयगुप्ते निगुप्तात्मा आत्मनस्तेनपरीषहसहानाणाय उक्ता २९ किंच अणुन्नए नावणए महेसी न यावि पूयं
गरहं च संजए सउज्जुभावं पडिवज्ज संजए निव्वाणमग्गं विरए उवेइ अनुन्नतो नावनतो महर्षिः न चापि पूजां गर्हां
च स्वतीति शेषः संजए त्ति स जये संगोऽपीत तत्रावनतः प्रज्ञापतिश्च नवनतश्च गर्हां प्रतीय इति स एव मात्मनुशासक्षः ३४२

लेयाति ३१ विविन्नलयणाणि न इज्जताई निरोवलेवाई असंथडाइं इसीहिं चिन्नाइं महायसेहिं काए उ ३४

अतो भावं प्रतिपद्य संयतो निर्वाणमार्गं सम्यग्ज्ञानादिकं विरतः सन्नुपैति प्राप्नोति तत्कालापेक्षमानिर्देशः ३०
ततः सकीदृशः सन्निं कि करोतीत्याह अरइरइसहे पहीणसंथवे विरए आयहिए पहाणवं परमट्ठपएहिं चिट्ठइ छि
न्नसोए अममे अकिंचणे अरतिरती संयमविषयसहनता स्थानबाध्यात इत्यरतिरतिसहः प्रहीणः संस्तवः पूर्वपश्चा
त्परिचयरूपो यस्य स तथा विरत आत्महित इति स्पष्टं प्रधानं संयमाप्तः क्रिहेतुत्वात्स यस्यास्त्य सौ प्रधानवान् तेन प
रमार्थो मोक्षस्तस्य पदानि सम्यग्दर्शनादीनि तेषु तिष्ठति छिन्नशोको अममत्त्वाकिंचनः ३१ इतिचाणि पंता
नि भिगाहेऽत्र तथा वाएण फासेज्ज परीसहाइं विवित्त लयणानि स्त्र्यादिरहितानि आश्रयान् लइज्जति
लजति चायी विविक्तत्वादवनिरूपालयणानित्ताव ता त्ति धंगरहितानि इत्यतस्तदर्थनोपलिप्तानि असंस्तृ
तानि बीजादिभिरव्याप्तानि अतएव ऋषिभिश्चीर्णानि स विंतानि महायशोभिः तथा कायेन फासेज्ज त्ति
स्पृशति सहेत परीषहान् ३२ ततः सकीदृशः स्यादित्याह सन्नाणनाणोवगए महेसी अणुत्तरं चरिउं धम्मसंचयं
अणुत्तरनाणधरे जसंसी ओभासई सूरिए वंतलिक्खे समस्तश्रुत पालर्षिज्ञानेः श्रुते नज्ञानमवाबोध ज्ञान
ः प्रक्रमात् क्रियाकलापस्यातानापगतो वाक्यो ज्ञानज्ञानोपगतो महर्षिः अनुत्तरं चरित्वा धर्मसंचयं क्षांत्यादिधर्म
संचयं अणुत्तरणाणधरेत्ति एकारस्यालाक्षणिकत्वात् अनुत्तरज्ञानंकेवलाख्यं तद्धरो यशस्वी अवभासते अर्ग
नप्रकाश्चातसूर्य इवांतरिक्ष इति गाथाद्वयसूत्रार्थः ३३ उपसंहारं प्रवृत्तिस्थिवफलमाह दुविहं खवेऊण य पुण्णपा

उत्तराध्या ३४२

वे निरंगणे सव्वओ विप्पमुक्के तरित्ता समुद्दं व महाभवोघं समुद्दपाले अपुणागमं गए त्ति बेमि। द्विविधं घातिक
घातिरूपयादिना दन्निहितं पुण्यपापं शुभाशुभप्रकृतिरूपं कर्म। क्षिप्त्वा निरंगनः प्रभावासंयमं प्रतिनिश्चलः
शैलेशीप्रपन्नः सर्वतो बाह्याभ्यंतरसंगात् विप्रमुक्तः तीर्त्वा समुद्रमिव महान्तं भवौघं देवादिज
न्मतानं समुद्रपालोऽपुनरागमां गतिं मुक्तिं गत इति सूत्रार्थः २४ इति ब्रवीमीति प्राग्वत् इति श्रीतपागच्छीयम
होपाध्यायश्रीविमलहर्षगणिमहोपाध्यायश्रीमुनिविमलगणिशिष्योपाध्यायश्रीभावविजयगणिसमर्थितायां
यां श्रीउत्तराध्ययनसूत्रवृत्तौ एकविंशमध्ययनं संपूर्णं २१ उक्तमेकविंशमध्ययनमथ द्वाविंशमारभ्यते अस्य
चायं संबंधः अनंतराध्ययने विविक्तचर्योक्ता सा च धृतिमता शक्या कर्तुमिति रथने
मिवद् धृतिराधेयेत्यनेन संबंधेनायातस्यास्यादावेव सूत्रं सोरियपुरंमि नयरे आ
सि राया महिड्ढिए वसुदेवित्ति नामेणं रायलक्खणसंजुए राजलक्षणानि चक्रस्वस्तिकांकुशादीनि तैर्युक्तो दी
निवाति। संयुतो राजलक्षणसंयुतः १ तस्स भज्जा दुवे आसि रोहिणी देवई तहा तासिं दोण्हंपि दो पुत्ता इट्ठा रामके
सवा दुवे आसिन्निदिठ अस्तता नामिति तयोः इष्टवल्लभौ बलदेववासुदेवौ २ सोरियपुरंमि नयरे आसि राया म
हिड्ढिए समुद्दविजए नामं रायलक्खणसंजुए ३ तस्स भज्जा सिवा नामं तीसे पुत्तो महायसो भगवं अरिट्ठनेमित्ति
लोगनाहे दमीसरे। ३४२

॥२ मवमयापजेय ४ अत्र प्रसंगागतं श्रीनेमीश्वरस्वामिचरितं किंचिदुच्यते तथाहि अत्रैव भरतक्षेत्रे कुरुजांगलदेशे विस्सी५

वं अस्ति हस्तिनपुरमिति लोगनाहे दमीसरे दमीसरत्ति दमिनां मीश्वरो दमीश्वरः कोमारए वमारविजयादितिस्वच
उक्तार्थः गाथापंचकार्थः। सविक्रमधनः श्रीविक्रमधनो नृपः १ सधर्मचारिणी तस्य धारिणीसंज्ञिकाभवत् तयोश्चात्म
सुतस्तत्र धनाख्यो धनोनिधिः २ कलाकलापमासाद्य सप्रायाद्योवनक्रमात् रूपेणाप्रतिरूपेण विजितामरः
निर्जरानपि ३ सिंहस्य राज्ञः कुसुमपुराधीशस्य नंदना रूपधरीकृतरति रतिदा दर्शनादपि ४ पटालिखितं तद्रूपं
वीक्ष्यात्यंतानुरागिणी धनः कुमारी धनवती उपयेमे मुदा ५ अन्यदा श्रिया विस्तुरिवापन्ना रममाणस्तया।
सम श्रीष्ममध्ये दिनान्यद्य र्वताह्वंजगाम सः ६ तत्र विकंरपाश्रुष्य इसनाधरतालुकं घर्मश्रमातिरेक
ण मूर्छितं पतितं क्षितौ ७ तपः कृशांगामकृशं गुणैः रतराप्तदर्पि मुनिं दृष्ट्वा मोहे स्वं धनवती धनो
ऽभ्युपेतौ ततस्तौ दंपती साधुं तत्रोपचारमसंभ्रमो शीतलीपचारैर्गदीप्राप्तचेतन ९ तं च स्वास्थ्याय
नंतरं धनाविनयवामनः तद्दतानामवस्थासीत्कृता त्वदिति पृष्टवान् १० वाचंयमोऽप्युवाचेदं मुनिचंद्राति
धोत्सवे गुरुणा च नसंयुक्तो विहर्तुमचलं पुरा ११ सार्थाद्भ्रष्टोऽन्यदाटव्यां मोहाद्भ्राम्यन्नितस्ततः श्रांतः क्षुधा तृषा
क्रांतो ग्लायाताम्र्छयापतं १२ यदेतत्तावदुक्तनः प्राप्य शुभपचारैरनेकधा तैः धर्मलाभाशीर्वाक्चेन धर्मसाहाय्यदायि
नौ १३ किं चाद्यमिंतरावितस्य मिवादर्शधर्ममंतरा श्राध्यनस्यात्कृतात्मति प्रयत्नं तत्र धीधनैः १४ इत्युदीर्यतयोरयी।
गंप सम्यक्त्वाणुव्रतादिकं श्राद्धधर्मं जिनाख्यातं मुनिचंद्रमुनिर्गणो १५ नतास्तौ प्रत्यपद्यतां शुद्धिधर्मं तदंतिक

उत्ता० ...च्चपालयतांतंच शहनीवाशानदिना २६ तास्यांचधर्मशिक्षाभिः रक्षितासमद्रा।
१४३ श्रुतिः तत्रस्विवाकियत्काले व्यहार्षीत्तदत्तया २७ लीलायापत्नीशुद्धं श्राद्धधर्मततःपरं पर्यपालयतां सद।
सिवान्योन्यमखंडितं २८ प्रदत्तमन्यदापित्रा धातारज्यमपालयत् वसुधरस्तुनिश्चया न्यदाचसमवासरत् २८
तंचजावागतंगत्वा धनवत्यासमंधनः प्रणम्यतत्पादाब्धि नात्वैश्रावदेशनां ३० विरक्तःसततातोराज्यं न्यस्य
पुत्रे प्रियान्वितः प्रव्रज्यामाददेतस्मा ज्ञुरोःप्राप्तिमं हाशवे ३१ साधर्मीतार्थतांप्राप्ता प्राप्याचार्यपदंक्र
मात् व्यहार्षीद्धर्मदानेन भूतले भविनोबहून्। ३२ व्यधनानधनेशाते धनोधनवतीयुतः विपद्यतोच
सौधर्मे त्वतोसामानिकसुरौ ३३ इतश्च नरा त वि वविताख्या नराश्रेणिशिरोमणिः स्वरातजःभार
स्वर नामा खचरचक्रीत्वत् ३४ तस्यविद्युन्मती वि द्युत्मेघास्य वाजति प्रिया धनजीवच्युतःत्वयी त
स्याःकुक्षावत्वातरत् ३५ हर्षोविसमायस्त्वत सुतंसा गुणलक्ष्मणां पितातास्याखविशिष्ट गतिरित्यभिधांव्यधा
त् ३६ वर्द्धमानःक्रमात्याप्सी कृताश्चगुरोःकलाः समस्ताश्वाखिलाःप्राप यौवनं रूपपावनं ३७ अत्रांतरेव वि
ताढ्यपाव्याश्रेणिस्थितलवतत्त्मानंतगसिंहाख्या नगरशिवमंदिर ३८ शशिप्रभाप्रभयुणा
नरपाल्पा तस्यराज्ञीशशिप्रभा दिवाधनवतीजीव श्च्युवातत्कुक्षिमागमत् ३९ क्रमाश्चाजीजनत्पुत्री गुणरूपां १४३
शशिप्रभापितारत्नवतीत्याख्या तस्याश्चाक्रमाद्धाभुवि ३० क्रामणावर्द्धमानासा स्वीकृत्यसकलाःकलाः प्राप

१४

यौवनंवर्य चाभूत्त्रीमृतसागरं ३१ कस्यादस्याःपतिरिति दृष्टःपित्रान्यदासुदा ज्ञानीकापिजगोयास्त्र रत्नी
दिव्यमसिंकरात् ३२ यस्मोहैनित्यचैत्यत्र प्रण्यपुष्पैर्ववियति कुनीरत्नमिदंमस्या स्वंसपरिणायति ३३ सुसंम।
आच्छत्रा खड्गरत्नंयोममापि समद्भावलः जामाताभविता तस्य वैचाहत्तपतिस्वतः ३४ अथावलरातचक्र भारभुय
१वस्वत्तुजः राज्यायत्राविनीताढ्य अम्लतामतिवन्नाल ३५ तत्राद्यायाःसुताजाता जिनधर्मरतायणी सुमित्राभि
रव्रसजाः सजनाञ्चप्रमोदिनि ३६ पद्माद्भस्य सनाम मा परस्यासुस्तातालवत् विमातायमसालजुरितीव
गुणवर्जिक: ३७ सतम्मिन्ममसुत्रस्य राज्यंस्वानपि ह लेतं इतिलवाफ्सुमित्रस्या न्यदादाक्षिपमंविषं ३८ ।
वाषणमूच्छितातेन सुमित्रत्वशामाकुलःभूयी व स्व स्वमंत्रादि रुपचारानचीकरत् ३९ तिरस्कृत।
स्यनस्वास्थ्यं तत्रापोराचिंतात्वपःस्मारस्मारंसुतग णां श्रुक्रंदत्त्वशक्तमनाः ४० नंष्टात्तद्वावगात्स्त्वाके विं
षत्व्यमितीरिता अल्लेनतिष्टत्यापानां पापंलसुनगांध वत ४१ दिवानत्रागतश्चित्र गतिर्व्योमवांजसदा विलप
नृपापोरंत दवशोभरमातरं ४२ ज्ञात्वाचविषवार्त्तांता सुतीर्थंनत्तसाकृतं मंत्राभिमंत्रिंतोल्लोतिःसुमित्रमलिपि।
कृत्वान् ४३ ततसंप्राप्तवितन्यं किमेतदितिवादिनं नृपावादीद्विमातात तज्जादाभवंणांविषं ४४ अयंवाशमयाह
त्र बांधवाद्धभूतरा तन्निशम्यसुमित्रापि तमित्स्यावकृतांजलिः ४५ स्वनाममवंशाख्यानेन ज्ञातःकोसीभवनीदा
म श्रुतनामादिगुणायाय चाद्दशां उपकारिणं ४६ मित्रंचित्रगतर्नामा दिकंतास्मैतातोब्रवीत् तदाकार्ण्यप्रमुदित

उत्त.१८
३४४

सुमित्रस्तमादावदत् ४७ विपण्णविपदाश्चात्र बलपङ्कतमद्याम अनन्तामृतवर्षाणि तावद्वृद्धीनञ्जतः ४८ ज १
हितदाउपाद्युञ्च बालमृत्युद्वर्यितः कितप्रत्युप्रज्ञरहिं घनस्यवनगञ्जनः ४९ सुमित्रं मित्रताप्राप्तं वदतामि
ति संमहात् प्रथमस्वर्बधीर्गतिं सद्गुरं सुरनंदनः ५० आवां सुमित्राविहरन् सुयशाःकेवलीसाख इहागाता यथा
स्थावां तेन वामंतुमर्हसि ५१ ततः नेमुः सतत्राद्वा निश्चिधाद्यान्यदागतौ तं सुनीङ्ख्यतं रविः स्वामीऽस्त्वमय
पतौ ५२ तयोर्हदितयाः सम्यक् तमानम्य निविष्टौ याःस्तुवासुधी वल्लपोपि तत्राणत्पनतामतं ५३ त
यासुपादिशद्धर्मं केवली जगतां हितः तं वाकर्ण्य सुदा चित्रगतिरित्यवदन्मुनिं ५४ मित्रस्यास्यत्रसाद
न सुश्रावादशानामिमां श्राद्धधर्मं प्रपद्यहं प्र त्ता सम्यक्त्वपूर्वकं ५५ इत्युदीर्योत्तमहीर्यो धर्म
कार्यसमारवचरः अदादादशविरतिं विरतः पा प कर्मणिः ५६ आवत्पश्च स्तुग्रीव संन्तुनीडंस्ततां
जलिः विषंदत्त्वासमम स्नानः सानंद्वाकागमद्भिता ५ ७ मतिर्विगोगतारण्ये सावीतिर्हतलूषणा पत्नीनायया
पितासापि नामदाह्णणिजंधतिः ५८ तातापितष्टासात्मयां द्यक्षदावाग्निनामृता प्रथमं नरकंशाप पापानांह्य
तुमहङ् तिः ५९ ततस्तु तिर्यतास्थापात्मजजायायाश्वमन्यदा हतामपन्याकलाद् तृतीयां गामिनीतुवं ६० ततस्तु
हृत्पसातिर्यगातोऽङः स्वातिलस्पात तदाकम्पिविरक्तात्मा भावावनितुरूत्रपः ६१ यज्ञातदसत्याचाक्तलाम्ना
दविवतस्ततः जगामनरकंमातु तःसमारंधिगीह ३ा ६२ इत्यहदीर्यसुमित्राय दत्वाराज्यंसपार्थिवः तस्याकव ३४४

लिनः पार्श्वे दीक्षां जग्राहसाग्रहं ६३ सुमित्राम्पिसंमिवोगा स्वरपम्रा यत्रार्पयितं यामातृकन्यपिमावाकानि
र्यत्याकाप्यगात्कुधीः ६४ सुमित्रमतादाष्टत्या स्वस्तु रस्तूरपूर्यायो धर्मकार्येवतानामित्र मित्रसव्यस्मरवद्धा
चितु ६५ अपरनवतीलात्ता कम लानामिहस्तुः सुमित्रंतगिनीजाङ्क कलिंगाधिप तेःप्रियां ६६ तस्तुश्वाय
स्कतंशाया सुमित्रंस्वचरान् नात्कावचित्रगतिजीमि मानिष्यविष्यसवरं ६७ विद्ययातांहृताज्ञात्वा कम
लेनबलाद्धितं यथाचित्रगतिम्सूर्स नगारशिवर्मा दार ६८ कमलनसमंतत्र व्ययदीव्ययदीबत तस्त्रज्ञा
त्वानंगसिंहः क्रुधाधावतसिंहवत् ६९ ततस्तयर्र सुद्धहं दारुणास्त्वापिदारुणां विक्रचक्रड्जेयज्ञात्वा
नंगास्त्ररवड्डमस्मरत् ७० ज्वालामालाजलाद व द तंशातुमदापदं ततरवङ्गरवंतत्पाणो वापपात
तताद्भुतं ७१ अनंगास्पष्टोमूर्स्व किंसुमूर्षसिया दि र नावादाकापिपिंचवं गंतावमसिनासुना ७२ क
चचित्रगतिर्लीलाद्रवंडमातनयोमदः सातस्वबल दीनवमेवस्मूचयतिस्फुटं ७३ इत्युक्त्वा विद्ययाचके
तमस्कायोपमंतमः पाणिस्थमपिनापश्यत्कोपितस्तुबालावनः ७४ तमसितममिव्याप्त सघआच्छिद्यतकरात्
सुमित्रजामिंचादाय ययौचित्रगतिस्ततः ७५ क्षणाच्च तिमिरक्षीणे दृष्टिंदानंगसिंहराट् पश्यात्रापश्यपक्त्र्याणि
पाणीतंवरिसुवरः ७६ क्षणंव्यषीदक्षत्रातद ज्ञानिवाक्यउतातापच जयाज्ञास्यतचित्यसो ध्यायंस्थितिदृष्टंयये १
७७ सुमित्रस्यायांरवंडशीला आमिंचित्रगतिर्ददौ तगिनीहरणात्यत्र दुःखासुउविरक्तवान् ७८ राज्यन्यस्यततः

उ.ना.वृ.
३४५

वेद्ये समीपे सुयशोमुनेः सुमित्रः प्राव्रजच्चित्रगतिस्तु स्वपुरमव्रजत् ७७ नवपूर्वी किंचिदूना मधीत्यानुज्ञया गु
रोः विहरन्नेकदैकाकी सुमित्रो मगधान् गात् ७८ तत्र ग्रामाद्बहिः क्वापि कायोत्सर्गेण तस्थिवांस्तमेवत्रा
गतः पद्मः सुमित्रस्य विमातृजः ७९ आकर्णबाणमाकृष्य सुमित्रं हृदि दिव्यानसः मुनिस्तु तस्मिन्नाकुप्य दिति चे । १
तश्चिंतयत् ८० दोषाममिव यत्रासमस्मि राज्यमदां तदा तादृक्कर्मयया मैन मन्ये मां स्मामतां खिलान् ८१
क्षमयन्निति सुमित्रर्षिर्विहितानशनः सुधीः विपद्य वा स बमामा ब्रह्मलोके सुरोऽभवत् ८४ पद्मस्तु निशि
तत्रैव दिष्टो गान्नमसमां सुमित्रे चप्तं तन्ना वा व्यापी २ नरकं सप्तमं ययौ ८५ यात्रामाहात्म्यावसिद्धा यतान्
स्मान्यदा ययो पारपि मिमिलुस्तत्र त्वयां सः रव व रा धिपाः ८६ रत्नवत्यासमं तत्रा नेमिसिंहाप्तुपागम
त् तत्र चित्रगतिस्तत्र्या जिनानत्यर्थमतुष्टुव ८७ मित्रं द हं सुमित्रोऽपि सुरस्तत्रागतस्तदा चित्रं चित्रगतेर्दृष्टि
वृष्टिं च्युत्थानतः ८८ विवदानं तम सित्वोऽपि तमेवं तदुदित पतिं त्वत्मौलीलयादपि किंमां वेत्सीत्युवाचनं ८९ त्व
त्वामद हि सुमित्रेति प्रोक्ते सुरस्तु वै सुरः इत्यभिज्ञात्वा हुतं सर्वे तत्स्वरूपमदर्शयत् ९० ततोऽसौ चित्रगति मिमुख परि
त्यक्तं महात्मा मया धर्मो लाल सौ सुखमाद्रतः ९२ दौवारिकीदियं लक्ष्मी स्त्रदा मजीवितार्पणा त्वयापि न त्वत्र
कृत्योद्धत गतिः ध्याम ९२ उपकारमिति प्राप्य वंदतो वीच्यतोमिवः सुरं चक्रितदनयः सार्वभौ मं ता स्वरा
: ९३ विद्याततयाश्चतारत्न वत्या शितविरात दा तैस्पर्द्धायवकामोपि तत्रैव विदाय पदं ९४ लज्जां सुकम पाकृत्य ३४५

साधकामयवाकला ताकमाविश्वकारस्वं त्वपितिविधिवधितुतं ९५ तां च कामातुरां वीक्ष्या नेगसिंहाश्चिंतया
त् ममसिमिवज्जडेऽसो मानाप्यस्या महात्मना ९६ दादतादनामवीव कालासुपेण किं सुखम् धर्मस्थाने घवाकार्य
मिदं नार्हति धीमता ९७ ध्यावतिस्वगृहं साणाहि मृज्यापगुहृत सुरं पित्रा समं चित्रगति रपि स्वसदनं ययौ ९८
अनंगसिंह सुतां राज्ये विधीनं त्रिणमात्मनः सापि गत्वा वणासैव मवृत्वीकृत्र चक्रिणी ९९ अयं चित्रगतीरत्न वती
चेयं गुणाधिका स्वर्मरित्रेश्वस्वामिन् सिघोघाणाहि रा जतो १०० प्रपश्यन्मुदा सूरं सांसुतं तोस्ववादयत्
सोपितेजयथा काले धर्मसौख्यतया समं २ राज्यवि त्र गतदेव्या न्यदासूर महीपतिः आदायमंकुरांहीं
द्रौ क्रमात्मापपरं पदं २ ततश्चित्रगतिश्चित्रकारि वि द्या बलाजितां चिरं खवरचक्रित्वमवस्थ्खंडश्चा
सनः ३ स्वसामंतसुतोराज्य कृतसुद्धाष्टतिगतिवी स्या न्यदा चित्रगतिः प्रापविराग्यम्नुत्तमं ४ ताता निधा
यतनयं राज्यं चित्रगतिर्नृपः पर्यव्राजीदमवरा चार्यपा सि प्रियायुतः ५ चिरं विहृत्य प्रांतकाले तत्रानेन वि
पद्य सः रत्नवत्या समं तुर्यं कल्पे देवत्वमासदत् ६ अथापर विदेहेषु विजयः पद्मसंज्ञक उरसिंहपुरमा सा ।
दरिणीसिवापातव्रत् ७ तस्य साहर्षनामासी द्राज्ञी प्रियदर्शना सुन्वाचित्रगतेर्जीव स्तत्कुक्षाववतीर्णवान् ८
कालवाप्रतसा पुत्रं रत्नमाकरस्तु रिव तस्यापराजित इति नामधेयं व्यधान्नृपः ९ कामपाकलयन्वृद्धिमादा ।
यस्तुलाः कलाः सप्राप पुण्यतारुण्यं स्वर्णं चित्रमिव चंद्रमाः १० सचपौष्टिक्कादितस्तस्य वयस्यः सविमागजः जज्ञे

उन्नाय
३५६

विमलाबोधाख्या द्वितीयमिव तन्मनः २१ कुमारावप्यदोवाजि हृतौ तौ शापतद्वने तदाऽपराजितो मित्रं मंत्रि
पुत्रमदोवदत् २२ दिष्ट्याश्वाभ्यां हृतावावां पित्राज्ञावज्ञायां न चेत् कथं स्यादावयोरस्य देशांतरविलोकनं
स्यादावयोरस्य देशांतरविलोकनं २३ पित्रोस्त्वावयोः स्याद् विरहः संप्रतं ततः तयास्यावाग्रहं किंतु इच्छया
वः कौतुकं तु वः २४ एवमस्त्विति तौ याव त्स्वस्थावसमविधात्मजः पादिपादीति गोत्राव तत्रागात्कोपि तस्करः २
५ मालिपीरिति तं तीतं कुमारो यावदब्रवीत् कृपाणः पाणयस्ताव दातुस्त्र त्रोड्टा लताः २६ रक्षितास्मि तत्
ग्रामसंघं हनिष्यामो वयं क्रुद्धैरपाधितद्भवायात मिति त स्वाचिरचातो स्य शाकापिमांश्रितं हतं तत्रान्कांके
पत्यार इस्तु कथं कुमारेण धावंस्त दंत्तु बघार के । २८ आकृष्टासिः कुमारस्या न्मृगान् सिंह इवान्वदन् ।
तात्ताने इातहस्त्वास्म स्वविला रक्तोशालशिष्टः २९ र से मंत्रिपीन्त्रापाजिपी कुमारस्तदपि इतं कृपादयोने
स्कुरतः पुरः कादिदण्णा बार ३० आगा ततस्व यं त प ३ ब्रजेरेगच कृतः द्वापस्तु महादस्र्फे माज्ञात्तकूप
तृतीय ३१ उतस्तुत्यदंतवन्नाद्भिः कविदामत्यदतिने ब्राधरणामारात खरणंवारणंगतः ३२ राजमात्याप्तको
पूद्धि हष्टस्कूपलस्यतं ततः सिन्ध्याव्रापजन्या त्रिषिद्धतिजगादतं ३३ वत्स उत्तोसि सखुमें हरिणं दिस्माते
कामणो वीर न पिता प्रदपित स्तूया ३४ दिष्ट्या तिविस्तुमात्यामी दिष्ट्या ददाासिशिष्टवह उक्तेति तं नृपः सूत मा
रोप्य परियस्वाज ३५ मंत्रिपुत्रान्वितं तंच नीत्वा निजगृहं नृपः सुदाम्य वाहयत्तुत्स्वा स्वयाकनकमालया ३६ तत्र
ज.र
३५६

त्रस्थित्वा दिनान्येकांश्चि निरतोऽपराजितः विद्यामास्तत्स्वयाणास्य त्वत्तज्ञानिरगान्निशि ३७ गच्छंश्च विपिनं
हा निशीताशीतिरोदनं आकर्ण्य करुणं वीर स्वेरास्य मनुसागमत् ३८ अग्रे विकांतलज्वाला जिह्वापातस्थिता
स्त्रियं नरं विकंसमाकृष्ट करवालं ददर्शसः ३९ याउवीरस्मामस्मात् पातु विद्याधराधमात् इतिस्त्रयमुदाक्रंद
न्त रोपनात्ताव निरीक्ष्यसा ३० अ थैत्य वकुमारस्तं मारसाज्ञामवाजाय अबलायां बलमदः किं तु मदिकतापिर
३१ सार्थोपत्यगतोतीरा रस्यापुत्र विनासिर ब्रुवन्निति ततः सापि उद्दौाकपाइस्तुइतः ३२ खड्गाखड्गि विरंज
वा तिमिधोघातवेचितो दोर्धि दिनन्य त्वाप्यंतो कं प यंतोइमानपि ३३ नागपात्रोर्व वेधव तंतुन्नागस
स्ववरः तांश्चमोवाटयच्चैषां जर्षारस्तू रिवद्धि पः ३४ विद्याधरा च विद्याभिः प्रजहारापराजितं तामि
नघालबद्धुपुण्यं बलाद्यतरूकिंचन ३५ आघादि त रविस्तुद्धि कुमारेणासिनाहतः पपात मूर्छितः पृथ्वी
साधाविद्याधराग्रणीः ३६ स्वस्थी कृत्य पुनर्योद्धं कुमारेणादितस्ततः ववाच खेचरः साधु मामजैषीर्महाभुज
३७ विद्यात मिरवस्त्रात ग्रंथोप्रमणिमूलिके घृष्ट्वा तु नाम मणाद्देहि प्रहारसमसूलिका ३८ कुमारोपितथा चाक्र खेच
चरोपरत्नवतपतः पृष्टापराजिततेनेति स्वहत्तांतं जगाद च ३९ असावस्तृतासनस्य सुताविद्याधरश्रुताः रत्नमालाति
क्ष्माशालि गुणरत्नालिमालिनी ४० रक्ता पराजित त्वावि नान्यस्मिति ज्ञानितादिते अन्याथितामयान्येद्य विवाहायेवमब्र
वीत् ४१ त्वाग्ग त्वन्नापराजितास्मस्या हवेन्मां दहनाथवा. तदाकर्ण्या कुपेत्सूर कांतः प्रीष्टणामूरदं ४२ विद्यावद्धीःऊ

उत्ताहा ३४७ तत्तश्च प्राह सा श्वश्रू अप्यसाधयं एनां वधू भयाचे न वियं मा ममानयत् ४३ अथास्याः स्वयंतां वल्लि सहासां पतिधीः अ
धा एनामिहानयं हत्वा दत्वांगे सेषु सद्यतः ४४ अस्या मम च वर्णोपि राज्ञा सेन त्वया ततः मनो मे रंजिता हंच स्त्री
हत्यानाविद्धयीतः ४५ परं परोपकारीत्वं कोसीति ब्रुहि मन्त्रमात तेन तस्मात्कवदन्नृप वणावानामादिमं त्रिस्त्रः ४६ त
दाकर्ण्य तदास्त्र मालात सद्यादपि कं कामं कामप्रदक्षानां गोचरत्वमिया यच ४७ गावप्रयंतो तां तत्रागातां तथि तत्रो
तदा यथावृत्तमथावादीत् दृष्टातामेविस्मयायाः ४८ त नस्मात् उदितोत्स्प तुत्व दत्तां निजां अलंयं स्वरकांताथा। गजा
पर्यलत जिराज्ञ नः ४९ तमणीद्दलिकावर्षा तरदा श्च टिकाश्मुधा ज्ञमारनिस्त्रादस्त्वर कांतामेजित्तुवदादो
५० गतमयितिंजस्थान मानयामोस्वनंदनाइ स्तु का स्वरसमताय रूपस्त्वश्चरातावलत् ५१ तेज्ञमारस्म
रतास्म स्वस्थानं स्वचराय ततः ज्ञमारोपि स्त्रागच्च त्रट र्या च पिता नवत ५२ निवेश्य तं त्वरतात्रमात्यन्त्र रतसे
गृहः प्रत्यायातस्तदादाय तत्र मित्रं न दृष्टवान् ५३ सोपरे काकाला मित्रमन्वेष्टुं सर्वतास्त्वमन् मूर्छितात्पपतत्त्वश्च
सज्ञस्तु बलपद्रुश ५४ कथं विहेय मात्मनय तद्गुं पर्यटन् ततः श्मशाने दिस्तरोद्यान स्मातिष्ठद्याव दुत्मनाः ५५
तावदागत्यतं विद्याधरो द्वावव सद्वतः विद्याधरं द्वास्तु वत्र नाउ नामास्मि विश्रुतः ५६ तस्य वस्तः कुसुललि ता कुसु
दिन्यास्तु लक्ष्मात तन्नीतायाः स्यकथिता ज्ञानिना तवसुस्ता ५७ स्वामिना यत मा तत प्रहितो त्वत्का नने नवातस्तवाम ३४७
पराणाव त्वं घागः पाघसतदा ५८ हत्वा वातव मित्र वानयाव स्वामिना इतिक तवास्तु द्वायत्तु वन ताउरासयदासत ५९

ततो द्रुस्त्र सुतसाध घा ता खुवरतात्मना दधिरह्नी कतामव वृद्दियागवघाज्ञलः ६० वामानतंततःप्रा
प्ताः प्रसुरावामिहागतो दिष्ट्याप रपावपरंपतो नष्ट त्रिव सर्वतः ६१ महालागत दिव्यं माद्यास्मत्स्वामिनांति
क विस्मय क्रीडयासोधं स्त्र मिहत स्तापावत ६२ तदाकर्ण्य संगतात्मा तत्प्रागान्तत्रमं चित्तः ज्ञमारोपि ज्ञमार्यौ
त पर्यणैषीतात सुदा ६३ ततस्तानिर्यतोपाघ्य ज्ञतोश्रीमंदिरपुर स्वरकांतापितमणि मूर्छितात स्वतुःससुरं
६४ वरस्त्रत्रान्यदाकर्ण्य लोबिः कलकलारवं किमत दितिसंवातो दुष्टनिमित्रं नृपागजः ६५ सोपीत्स्वावजना
दज्ञावा स्वधानावास्तित्त्रान्तः सवप्रविरूपकेनापि श स्थापानिद्धला तिषा ६६ राज्ञास्य राज्याघाज्ञस्त्र स्तत
दिन्न द्विविद्यात तना तिव्याज्ञलालीकि स्तस्तु ला सा विधीयात ६७ तत्कुवारा तिना घाति कितायय
मितिज्ञवन् व्यधीदहूपत्स्वःसांता त्यन्त्डः रेवन्डः रंव नः ६८ आपापायेरप्पजात स्वास्या त्त्रपस्पधीसख
व ज्ञावगोणिक्य माणिक्य मितिकामलेतारह्नः ६९ दे दशिकाः ज्ञमारकोपि समितावात्रास्ति सकुणः संयघम
स्नसर्वौघः सादाणायं विनापिहि ७० तत्या द्रीतेषडंकिंचि द्वाविस्त्र वितितद्धिरं अपत्पं ज्ञमारंतं मंत्रिणा निम्नुरा
दरात् ७१ कृपालुरसापि सरवुरत्त गृहीत्वा मणि द्वलिक मणिनीरणा द्रष्टात त्वदारस्वलिकाम्यधात् ७२ तत
सज्ञातकृपराजा राजांगज मिदंजगो ज्ञाता कारणं बंधुश्च मत्रागाः स्वज्ञातिर्मम ७३ नमि द्राणा वतहृत्ते प्रोक्तन्त्वा
पयास्यध्वन्नूपः मन्त्रिरूपस्तुतोसि त्वं दिष्ट्यास्व यद्दमागमः ७४ इत्युक्ता स्व सुतां रत्ना निधांत स्मै ददौ नृपः तत्र स्थित्वा

उत्ता॰
३४८

चिरंप्राग् भ्रमितो वा निर्जगाम सः ७५ सोथ कुंडपुराराघात गमः स्वर्गी भूजस्थितं वीक्ष्य केवलिनं सत्वा नत्वा शुश्राव देश
नां ७६ भगवन् भ्रमितो व्याहरन् व्याघ्रतिरश्चाम अपराजितानति पृष्टोवाच केवली ७७ त्वं भव्यो सिजंबुद्वीपस्य
भरते पंचमस्त्वं सार्वभौमो विमला जिनस्त्वं सखा सीतो गणी तव ७८ तदाकर्ण्य संहर्षी भूतो तेन उत्तस्थौ मुनिं चिरं स्तुत्वा
तातग्रामा दिव्यविद्या जिनमतः ७९ इतश्च श्री जिनानंद जनानंदकारपुर जितशत्रुरभूत् भूप सस्य राज्ञी तु धारिणी।
८० दिवा स्ववतीजीव श्च्युत्वा तत्कुक्षिमाययौ कालतः स्फुटं सा प्रीति मतीसंज्ञां सुतां शुभां ८१ क्रमेण वर्द्धमाना
सा स्वीकृत्य सकलाः कलाः आससाद जगज्जैत्रं विर ७५ मिवयौवनं ८२ तस्याः उपरातिविज्ञाय जातु जाया
पिबालिशाः तातारज्यत सा क्वापि पुरुषेन मनाग पि ८३ तां चकाश्व धवोलीष्ट इत्यष्ट नृपान्यदा सा ज
गौ मां जयति या वादेन त्वी ममास्तु सः ८४ तस्य प्रयत्न पा न्यवैकः स्वयंवरणमंडपं चारुमंचाचितं चित्रं कारिपि
तमचीकरत् ८५ तत्रैव विद्यागार्थे हरिणेदिश्य विनाश मंजुमारिरश्वस्त्वहूता हूतास्तपाः सम ८६ अधिमंचनिष
ण्णेषु तेषु दिवास्परित्यमत् सुमित्रः सद्भुषा मित्र इवागादपराजितः ८७ माहष्ट इवं नीतोज्ञासी विति तोगुटिका
वशात् स्वरूपं निर्मायसा मान्य मगात्तत्र मंडपे ८८ दक्षना चासानपदे सखी दासी जनावृता अथ तत्रायौ प्रीति म
तीलक्ष्मीरिवापरा ८९ अंगुल्या दर्शयंती ता नृपान्नृपसुतांश्च घात्रीतिमालती संज्ञा तद्वयस्या जगादतां ९० र
त्वचरात्ख्वराश्वामी वरीतुं वा मिहायतः तादृशं वीक्ष्य दक्षाणां दास्यं हप्सु समीहितं ९१ तत्प्रस्तु कार्यं पत्र यत्रा ३४८

उत्कस्माद्दृशो तयोक्तश्च व कामापि तत्र तत्रास्यागानि जान ९२ स्वारण मधुरं गाथ पूर्वपक्षं च कारसा वाग्देवीकि
मसौ साक्षा दितिदध्यो जनस्तदा ९३ तस्याः श्रुतिवादोदात्त उत्तस्थुः कोपिनालवत् विलक्षाः किंतु सार्वपि भु
वासवन्यत्लोकयत् ९४ रूपेणेवमता स्माकं जदाराजितो विनात्र तत्र कंवाक्षिमुत्तरं दातु मिति वाक्यं जितं मिथ
९५ जितशत्रुस्ताता दध्यौ सार्वभौम संगता नृपाः त्यागेन विशुमतत्तुल्याः कोपितकिं त विध्यति ९६ ध्यायंत
मिति तं प्रोच लावज्ञः कोपि धीसखः विषादेन कृतं नाथ बहु रत्ना हि रत्न रिति ९७ राजा राज गाजान्यावा
वादया निर्जेया दिमां सपवलत्री स्याद स्य इतीरि पूर्वतीविला ९८ अमित्तु क्वाप्यापाश्रुत्वे स्तन्वीवि चे
दाघोषयत् अगाडपत्रीतिमति तत्राकर्ण्याप रा जि तः ९९ डुरविपमपितप्रश्न पूर्वा प्रश्नाज हर्ष सा
नानंदयति किं त्वाप्य लक्ष्मावापि प्रस्मिनी १०० पूर्व व तत्पूर्वपक्षं च चाक्षुप्रीतिमती कृतीतां चापराजिता
जिपी हादक्काप्यपराजितः १ स्वयंवरस्वजं साथ तत्क विक्षिपत्क्षिपत् ततः सर्वे नृपाः क्रुद्धा अशुद्धायास जाय
चलटान् २ कोसौ वराको वाकश्चारा स्माकं समुहदेदिमां वदंत इति सामर्षं घोरमार त्रिरश्रा ३ इत्याकं
विकुमारस्तु गंडस्वतं गजस्थितः शुभाधर धिन्वा तराणां च स्यंदनस्थितः ४ एवं सादीरथी पत्ति निषादी च क्षु
कृत्वैव युध्यमानाः मानशालिः सोतान् हीनं सुविहिषः ५ शास्त्रे शस्त्रियाजिताः शास्त्रे स्वात तत्रिणातरा स्व
यसं त्यज न्याय राजन्या स्व दोकिरा ६ राज्ञः सोमप्रभ स्येत मानुरा हा पत्रपत्र पत्तिसाता नचार्धं च सत्वर

उत्रा॰ध्य॰
३४५

ह्विलक्षादिना ९ नामयामयवीर्यर्वो दिष्ट्या वर्दमिति जल्पन् लोमः सामभिवादयात् सुदांतं परिषस्वजे १० तस्य
स्तुपवातेनोक्तं नृपा मार्दजङ्गस्त्वं कुमारोपि निजरूपमाविष्कृत्य मातरं ११ साश्रीवीवज्ञालिवैसर्प मानस्य
प्रराक्रमः प्रीतःप्रीतिमतीसाथ परिणि नाभूत्तदिनि १२ ब्रह्मजजितराजस्ता नृपानमकृत्य कृत्यवित् प्राति
मत्यारम्य प्रीत्या तस्मिन्तत्रापराजितः ११ हरिणंदिमंदीलर्डूं इतस्तयागातान्यदा पित्राः कवालमस्तीति तं
चालिंग्य सहर्षवान् १२ ज्ञातावादीनयारम्ना कुशलोद कृष्णरागात् नवश्रवामदिवसा त्वत्उद्घातिहर्षमय
रः १३ बहिर्गतमिमं श्रुत्वापि वत्स्यापवितासमंदं त नि उंदर्शनेदवा तावद्यापिशमादय १४ तदाकर्
ण्य स्तुकःपिवो दर्शनाद्यापराजितः आपृच्छ य श्रु रंगीति मत्यासदतातो चलत् १५ ततश्चर्वसु
ह्टाया स्तावादायस्व नंदनाः नृपाःसामसमाजगुस्त समीपं तदा तदा १६ खचरेर्वैरेरपि सामंतै
पार्थिवैर्वृतः नायीतिःशान्तितःषड्लिः सागा सिंहवरं क्रमात् १७ हरिणंदीनमायांतं श्रुत्वात्यागात्स्वामादः
स्राक्तं तंचा नमंतमालिंग्याश्रुवारमोलोचज्जर्ज्जः १८ नमंतं तं च मातापि पाणिभ्यामस्पृशन्मुदा स्नुषाश्च प्रीतिम
त्याद्या नतुः श्वश्रुश्वशुरयोः क्रमात् १९ उक्तं विमलबोधेन श्रुत्वा तद्दत्त मादितः पितरौ प्राप तद्दर्षे तत्रागात्सुरादा
धिकं २० विससर्जकुमारोथ भूपान् खचर खेचरान् तं वन्यस्यान्यदा राज्ये राजा प्रव्रज्य सिद्धवान् २१ अपरे ३४५
र्हद्दिर्भूमि भूपयनं स्वपाणिरिव तातापराजितो वीरो चिरं राज्यमपालयत् २२ सराजा न्येद्युरुद्याने गतास्य

त्याजितस्मरं हतंमित्रैर्वृतस्तत्र मार्दल्यकं विदिदृत २३ गीतासक्तं ददानं च दानमत्यर्थमर्थिनां तं वीक्ष्य स्मापति
:क्कोसौ विनिपश्चासवकान् २४ आसीत् समुद्रपालस्य सार्थेशस्य सुतः प्रौढा अनंगदेवनाम्नेति प्राचितोत
प्रत्युक्तान् २५ दाणिजाश्रपियस्पैव सुदाराःपरमर्द्धयः सोदंधन्यइति ध्यायं स्वातमाइषावास्तं २६ द्विती
यच दिने वीक्ष्य बाह्यं यांतं जनैर्वृतं राज्ञा कोसौ मृत इति दृष्टा कृत्याः इदं जगुः २७ ऋीडन्नदर्शिय कामसुधा
नस्य स्तानदिने सएवानंगदेवोसौ ज्ञागविसूचिक यामृतः २८ आवोचूश्चाश्वतं विश्वं विश्वस्मिन् सांप्र
तमवत् ध्यायन्निति तातो धाम्न विरागपरमं नृपः २९ इतश्चायः कुंडपुरोद्यानं सहासः स केवली तत्रागाद
न्यदादीक्षां त्यागपर्ज्ञानिनं तं विदन् ३० धर्म श्रु त्वा तातान्यस्य राज्ये भवन् अपराजितः तत्यार्श्वपित्ति
जलशीति मतीविमल बोधयुक् ३१ तपोश्चतंवस्तु च रं तीव्रं कृत्वा व्यापित विपद्यकादाश कल्पे च
वस्त्रिंद्रसमाः सुराः ३२ इतश्चाविवस्तराः ततः भारते श्री नाभूत् श्रीषेणाह्वत्वर्द्धपःश्रीमती तस्य वल्लभ
३३ स्वप्ने शंखं स्वादुलमर्थ चंद्रं माद्भः प्रदर्शय जीवापराजितस्यागात्तस्याः कुक्षो दिवश्च्युतः ३४ सासुतं
समये सूत प्राच्येव मिवरश्मिमा तस्योत्सवैः शंख इति नामधेयं व्यधात्पिता ३५ धात्रीभिर्लाल्यमानोथ वृद्धि
मासादयक्रमात् गुरोः कलाःसजग्राह बार्हिरण्यइवांबुदः ३६ स्वर्गाद्विमलबोधोपि च्युत्वा श्रीषेणमंत्रि
णः नाम्नाग्रणनिधेः भार्यो जातनाम्ना मतिप्रभः ३७ सोत्संबंधखकुमारस्य सपांशुक्रीडितःसखा मधुस्मरात्रि

उत्ता० वचनं प्रियवंदतीभक्तेस्तुतो ४० अथान्यदा जानपदा नृपमत्येवमूचिरे । देवशाहदासीमाद्रा वसितुं गोतितु
३५५ गमिः स्थ नामासमराकसुस्थपल्लीशास्तत्रवर्तते । सोस्मान्लुंटतितस्मात्त्वं रक्षरक्ष क्षितीशानः ४० तन्निशा
म्यस्वयं तत्र गंतुकामो महीशिता । इति शंखकुमारेण नत्वा व्यज्ञपि सादरं ४१ शिशुनागपक्षिराजशावा
द्योगः स्वयं बालो नतुकामस्तत्र पल्लीशः तन्मामादिश तज्जाय ४२ नृपाज्ञया ससैन्योथ शंखपल्लीमुपाग
त दुर्गं विहाय पल्लीशः प्राविशत्क्वापि गह्वरे ४३ सुधीः शंखोपि सामंतं दुर्गे कंचिद्विमुच्य तत् स्वयं
स्थम निलीयास्था निकुंजे क्वापि सैन्ययुक् ४४ बलाद्वाकाथ पल्लीशो यावद्दुर्गे समाधतं प्रबा
ले: स्वबलैस्तावत् कुमारस्तमवेष्टयत् ४५ दु ग्रं य विष्टमामंत कुमारकटकेरथ स्थितिरुल यतो
घाति तीव्रशोभमध्यागोस्वदौ ४६ कंठे दिशीकंठ ता: कांव कुठारमवलंब्य तः कुमारं शरणी चाक्र प्रांज
लिश्चैवमब्रवीत् ४७ मायाजालस्य मंहर्ता त्वमेव: ममधीनिध तवदासोस्मि सर्वस्वं ममादत्स्व प्रसीद च
४८ तेनार्पितं कुमारोथ दत्वा तत्स्वामिनो धनं पल्लीनाथं समादाय न्यवर्तत पुरं प्रति ४९ मार्गे निवेश्य शिबि
रं क्षितीशान्निशा स्वल्पतरः शुश्राव रुदितं मानावि यीयो शंखकुमारतः ५० किंचिद्गत्वा स्त्रीं दृष्ट्वा ऽऽई वहां स्त्रीरुद
तीं उवर: किं प्रादिति सी तिसा पृष्टा रुत सा प्यवमब्रवीत् ५१ अंगादारा चंपाया जितारिः पृथिवीपतिः तस्यकी ३५५
र्तिमतीराज्ञी जाज्ञसूत्रीयाशामती ५२ कलाकलापकुशला साविद्रूपितयौवना स्वानुरूपमपश्यंती वरनका

प्यरज्यत ५३ शंखं श्रीषेणसूनं सा न्यदाश्रुत्वा गुणाकरं पतिर्मे शंखएवेति प्रत्यज्ञोषीद्यशोमती ५४ ततः स्वा
नेतुरात्रय मिस्तुविद्युत्सुगादृशं । अयाचतान्यदातांच मणिशेखरखेचरः ५५ तं जितारिर्जगौ नैषा शंखादन्यं
वृणुते ताताऽकनीयः कामासौ कन्नीतदीयात कथं ५६ सान्यदातांतातादाषी अदपार्श्वस्थया मया अमा
ध्याः कृत्यकृत्वा यत्नप्रायो विरागिणां ५७ मांतुतहरि काम वद्दिवा तामनयत् कुचित् तातारादिमिदी रादं तवि
ध्यतिकर्षदिहसा ५८ धैर्यं स्वीकुरुतं जितेवा सोप्युतो कन्न कामं दृष्ट्वा जगदानत्वाम्यम् प्रातः सा गाद्विरो कवि
त ५९ शंखएव विवाढा मे मूढ किं क्लिशपासमुधा । इ तिरवचरमाख्यांती सापश्यत्वत्तेताकनी ६० ता
स्यामदर्शि शिरवापि स्मिन्नास्मादाधारखचर: सु सू र्धु …ससायमत्रागा चंदुर्दूर्षिसिरजाड ६१ अत्तंव
दाशायासा कं हत्वा नाथ्ययासो कमि वावचश्मात्याह न्वा अमुदासन्निजो कसि ६२ तदाकर्ण्यैत सवेव शं
खवाणुन्निष्टपापार परनारीरिरंसात हरामिशिरसासमं ६३ खड्गाखड्गितातोक्रांष्टा विरंतौ घातवंचितो ज्ञा
वावडूर्धेंदुशंखं विद्याभिः खेचरोन्यदन् ६४ तानितप्रांलवेस्मत्वपुण्याब्धे…तद्वेवभुवत् कुमाराथ बिरवाप …
श्रीतानतश्चरात ६५ तदाणानिव शंखेन खेचरः प्रहतावसः सुसहर्षतत्कृतिशीलो पचारेश्चालवतपदः ६६ त्ल
लासुहाय शंखवान … शादितश्चैवमब्रवीत् केनाप्यनिर्जितोदोष्मन् साधदं निर्जितस्त्वया ६७ वीर्यक्रीतास्मित
स्मात् भंजामतंकमस्वामि शंखवाप्युवा … उष्टास्मि कृदिकामिते ६८ सावादीत्रिन्यचिन्मानो नत्यामतुसुं

शत्रुं॰
३५१

यत्र प्रदिष्टगुणाद्यविनोदे शौरिकापि तदं समन्यत ४९ गुणैः मम यदि रुष्टं तं वा प्रहस्य यशोमती तत्रीमयाहतेनःश्च
इत्यंततुष्टुदृष्टशो ५० तदाजग्मुःखचराश्च मणिशेखरसेवकाः तेष्वाहितिविष्णुसेनांश्च शंखःशिपीनिजखरे
५१ आनाय्यखचरिस्तत्र प्रापद्दृष्टाधिकांचतां धात्रीकनीखचरश्च विताय्यन्तपदस्थिये ५२ तत्र शाश्वततवि
त्यस्वान् प्रणम्यान्तोमार्हतः स्वपुरंतंचनीवाचि रात्रौमणिशेखरः ५३ पारपिखचरास्तत्र यीताविरिजयादि
ना पत्नीस्त्वयकुमाराय ददुर्निज निजाःसुताः ५४ यशो मतीसुद्धिष्व परिणाय्य मिवसुताः शंखस्तातिस्पद
कमादि तस्यप्रायवणादिनी ५५ स्वस्तुदत्तीरखादा य यशामत्यासहान्यदा मणिशेखरतुख्यास्त्रं वेषा
न्सुर्नतस्थराः ५६ स्वयुद्ध्याखचरिदिश्च सदश्री य ण नंदनं ज्ञावायांतमुदास्येत्य जितारिं सुतरनयत
५७ यशामतीखचरीश्च तत्रशंखउपायतश्रीवास्तु द्र ज्ञाचितानां तत्क्यायाश्चानिर्मम ५८ विहृत्यखा
चरास्तत्र स्थिवाकाश्चिद्दिनांश्चमः पत्नीतिःसदसर्वातिर्द स्निनाथरमीयिवाद् ५९ शंखराज्यन्तदान्यस्या दादश्च
षणराज्यतं ततःसोपालयद्राज्यं वत्नीवद्यान्यविलवः ६० तत्रश्रीषेणराजर्षि स्त्यदाप्तान केवलः विहरन्नागमत्त
च गत्वा शंखनृपोनमत् ६१ श्रुत्वाचादशनांमोह पंकप्रावनवाहिनी मुक्तिकल्पलतावीज विरागं प्राप शंखराट्
६२ राज्यपदायपुत्राय तत्पार्श्वेशावजन्नसः मतिपालणमुत्पिन यशामत्याचसंभृतः ६३ क्रमाच्छ्रुतपा
रीणाः कर्वीणाःकुस्तपंतपः स्वानिरर्हद्भक्तिमुख्य राजैर्जिननाममः ६४ यशामतीमंत्रिगति च्युतःशंखमुनी ३५१

ऋ१ःशालनृपद्यागाहिमान्समपराजितं ८४ इतश्चाविदलराज प्रतिवार्यवरलभवत् ८५ चन्द्रातादशाहीणां समुद्रविजये
नृपः ८६ शिवानिधिनत्वतस्य राज्ञीविश्वशिवंकरा सुद्वापराजिताच्छंखजीव स्तत्कुक्षिमागमत् ८७ सुखसुप्तातदा
स्तवी महास्वप्नांश्चतुर्दश वीक्ष्याधिकांरिष्टरत्न तस्मिंवाख्यस्म दीक्षाज ८८ दृष्टास्वदर्भराजाय तज्ज्ञातरिदंजगःत
क्रीवाद्युष्माकंतवितासुतः ८९ शर्मिकालपसाद्भुत राज्ञीविश्वान्नमंसुतं दिक्कुमार्यो स्थेत्य तस्य सूतिकर्माणिचक्रि
रे ९० तास्यंद्रानिखिलाश्चक्रु मेरौशात्रमाहोत्सवे पा र्थिवापिमुदाचक्रे पुत्रजन्ममहोत्सवे ९१ स्वप्नेदृष्टा
रिष्टनेमि मीत्रास्मिगर्भमागात इतितस्यारिष्टानी म रितिनामाकरोन्नृपः ९२ वामवादिष्टधात्राति लीला
मानाज्जगत्पतिः सनंजगन्मुदाहर्दि दधदृष्टाहि का त वत् ९३ अथान्यदायाशामत्या जीवस्त्वापराजि
तात् च्युत्सतधराधीश धारिणीपोस्तनयाभवत् ९४ रा जीमतीतिसंज्ञासा प्राज्ञावृद्धिमनुक्रमात् कलालाप
मासाद्य ताण्यतारुण्यमासदत् ९५ इतश्चमथुरायां च सुदेवागजन्मना विष्णुनातिहते कंस जरासंधसुतापा
तो ९६ क्रुद्धाज्ञातजरासंधम् अंगात्ययद खिलाः पश्चिमां ताम्निधस्तीरं जग्मुर्दिवमासनात् ९७ अथ तत्रश्री
दास्तुताराहा नवयोजन विस्तृता द्वादशयोजनायामा निर्ममेद्वारकापुरी ९८ जात्यस्वर्णमयींतांच लंकाशंका
विधायिनीं रामकृष्णदशार्हाद्या यदावाध्यवसन्समा ९९ ज्ञामंधप्रतिद्वरि द्वारामाप्तुतिक्रमात् ततः
हिंसाधयित्वा तुंजानाराज्यसुतमं ३०० भगवान्नेमिनाथोपि तत्क्रीडन्नृपधामसुरैः प्राप्तोपितारुण्यं ताल्लोलागप

राट्सुखा ३०१ तस्य च बालरूपादि स्वरूपं प्ररूपयितुमाह सूत्रकारः सोरिट्ठनेमिनामाउ लक्खणस्सरसंजुउ ।
उत्तरा० अट्ठसहस्सलक्खणधरो गोअमो कालगच्छवी अत्र लक्षणस्वरसंयुक्तो निस्वरलक्षणानि माधुर्य गांभीर्यादीनि तेः
३५२ संयुक्तोयः सतथा अष्टसहस्रलक्षणधरः अष्टोत्तरसहस्रसंख्य शुभसूचकचक्रादिधारी गोतमो गोत
मगोत्रः कालकच्छविः कृष्णवर्ण ५ वज्ररिसहसंघयणो समचउरंसोझसोदरो तस्सराइमईकन्नं भज्जं जाएइ के
सवो कासोदरोत्रि झषोमत्स्यस्तद्वत्कांतउदरं यस्य सतत घो तस्यारिष्टनेमिनोऽर्थे कृष्णोमिति गोत्रा राजीमती कन्या
या चते कृष्णवस्तत्पितरमिति क्रमः ६ सावकीदृशी त्याह अहसारायवरकन्ना सुसीलाचारूपेहिणी स
व्वलक्खणसंपन्ना विज्जुसोआमणिप्पहा अथ सा राजवरकन्या सुशीला चारुप्रेक्षिणी
विशेषणाद्यातातविद्युत्सौदामिनी च विक्र
णीनाथादष्टित्रादिदोषदुष्टा विक्रसोआमणिप्पह त्ति राजीमतीय ७ अहाह जणओ तीसे वासुदेवंमहिट्ठियं इहागच्छउ कुमारो जा से कन्नं ददामि हं ८
...
गंड्डारवानयेत ३ तकुमारथितुं चास्य चापस्य ग्रहणाग्रहं अमारंभादिकार्यस्य श्रेयानारत्यवर्जनात् ४ तदा
कण्र्णधनुः स्मित्वा हतमादायत द्रुतं तत्र वज्रमयं तुचि लीलयाधिज्यमानानात् ५ तानं इचापकल्यन त्वातिता ३५२
रनेमिनीरदः टंकारध्वनिगर्जितः विश्वं विश्वम ज्वरयत ६ त्यक्त्वा धनुर्मादाय वक्रलाचक्रलाख्यं अंगुल्याग्रमयद्भर्म च

क्रीचाक्रिकचक्रवत् ७ उनाईनापियांग्रज्ञ नायामलनातत्वरा द्विवावर्गादांताम खड्गाथोयक्षिवदित्सुः ८ तां
चस्यक्तांपांचजन्यः स्वामिनाध्मापि तोमुख स्मरलीलारविंदस्य राजहंसश्रियंदधे ९ ध्मातवस्वामिना तस्मिन्
विश्वं बधिरतां दधे चक्रंपि रचला मार्व चलायामीबलावला २० बुद्धुवीर्द्यावीरा अप्युच्चैः मूर्च्छया पतन् कि
मन्यत्तस्य शाद्वन विवशचित्रदशाअपि २१ श्रुति तं सहूनेः सिंह नादाङ्कजइवाम्बुतः इति दध्यावयं केशवश्चीतः क
नमद्विजसा २२ सामान्यत्तस्य शाङ्खनः शांखध्मात मयाप्युक्त ध्मातनातनशाड्डोलो मम अपविः प्रजाय
ते २३ तद्यज्ञीवक्रवर्तीवा विष्णुवीन्यः किमागतः ने कि कार्यमदोराज्यं रक्षणीयं कथं मया २४ ध्यायन्नि
त्यास्युधारके रत्याद्वंतयमास्थितं विज्ञासाविष्णु रि ष्ट चिरा क्यतं काञालाबलं २५ इन्द्रविश्वत्रयस्या
पि लोलाय क्रीडयाप्यहत सानेमिरावयाराज्य ग्र ह्ण वा केन निषिध्यात २६ बलाषसीरस्तद्वात् मीरो
किंच्छहबान्यथा अस्याः समद्रास्ति हंदि स्वरूपं प्राग्जिन नेरिदं २७ द्वाविंशो रिष्टनेमर्हन् यद्भवं शास्त्रिवेदमाः
अभुक्तराज्यलक्ष्मीकः प्रव्रज्यां प्रतिपत्स्यते २८ किंचार्यमातापिसदा समुद्रविजयादिभिः भवापिनाकनीयेका म
पुद्रहतियः सुधीः २९ आददीत स किं राज्यं दिंदंसमिर्महाशयः ततस्त्वाक्तापि ना शंका दरिस्तत्याजतां हृदः ३० उद्या
नेच गतं नेमि मन्यादेतिजनार्दनः नियुद्धं कुर्व हे चात्र सर्वा वीर्य परीक्षितं ३१ जावनेमिर्नियुद्धेनालं तद्गुणवा
नावित मिथो बलपरीक्षाचं बाहुयुद्धेन तावित्री ३२ तत्र प्रसार्य निजं बाहुं हरिः परिघसोदरं प्रासारयदिवासा॥

उत्तरार्द्ध
३५३
स्म त्वरताईज्जयश्रियः २३ तादृशीदेवमज्ञातं नमयि वाक्षनालवत् स्वादाईडमदीर्घयत् २४ तंच नायिवयितुमर्वं
स्वसामर्थ्यसमर्थयत् विलग्नकेशवःशाखा विलग्न विश्रुवद्दत्ती २५ राज्ञा मादिक्षातायादि समामर्थ्यसतीद्वारा
नयविरं विलंबेत दध्याविंतितदाहरिः २६ राज्ञ्यापहारचिंता मित्यपहायग्रदेग तः समुद्र विजयनिव मनयदा
त्ताणिमाधवः २७ स्वस्वस्त्रीतिःसमंवीक्ष्य कुमारान् क्रीडतोखिलान् नेमिं चान्यादृशं दृष्ट्वा स्वंशखिद्यामदेवयं २
य कान्ता द्वाहंत दस्मेवं वशोपायेन नाक्षिनचित विद्य   ऽशोचकिनात्ताऽप्यत्तषाजानवत्तावय २९ तत्त्वपद्य
मुक्तंत्तापि दिव्याष्टाणिमनाचवः कार्यतत्रादिवा   द्रा   मा रुक्मिण्याद्या निजांगनाः ३० तदावकामिनःका
मंवर्द्धयन्कामशासनं विकारकारितोकार स्क   रा   णा   मपिविशहयन् ३१ मधुमतिर्मधुकरैर्मधुरा
रवपूर्वकं ह्रजामानान्फुक्तउष्ण स्तवकव्रततिव   उः   ३२ पिकानां पंचमाञ्जीति शिहणिकदलाग्रतः
मलयानिलकल्लोल लेलिहरहिमानसः ३३ त्रस्माहि   तानंगवीरा जगज्जनविनिर्जये मधुश्रव:प्रवर्तत
विश्वाग्रवनिबंधनं ३४ चञ्चलिःकलापकं तदाकामाणराधना वाराधनमपारगः राजचितानिःक्रीडा
स्रश्चिक्रीडाकामविक्रिया ३५ व्यतीतेवसंतश्री ग्रीष्मर्तुःसमवातरत् राज्ञ:प्राज्ञवामात्या नानास्त्रजालै
र्वईयन् ३६ तत्रापिनगवान्सत्रा सावारोधमविष्णुना क्रीडागिरिरेवतकं विजहारतरायदान् ३७ जलक्रीडा   ३५३
दिकाःक्रीडा स्तत्रकाम्मापाराधनाः चकारविशालकारा निर्विकाराजगद्गुरुः ३८ रामारामाउजस्याथ प्राप्यावस

रमव्यद सप्रश्रयंसप्रणयं सहासंचतितंजगु ३९ देवरादादेवराज त्रिविरम्यमात्मनः वउस्थदंसदारा
स्य सोलेग्गादियुणांवितं ४० शाम्याश्रपिसारान्मादकरामतवोयौवनं श्रुत्रस्तु वधूयोग्या सफलीकुरुधी   ५०
श्री   निध ४१ लोगान्विनादिविफले स्वपाद्यमवाकेशिवत् विनानारीचाकालोगा लोगरत्नेहिसुंदरी ४२ तव
हितंगनंनाग शुश्रूषामज्जनादिना क्षोभ्रीकस्यमनालीघं निःस्वास्यवकात्तं ४३ रत्नानीवविमारवाति
नंदनाःकविनंगनं श्वसाकस्पातिविर्तिाक्षा रिवार्घ   मपिमाश्रुत ४४ यामित्यपिकंघयाति रत्नात्मवति
मतस्य चक्रवाकीविनाप ज्ञपचक्रस्याष्टायतनि   त्रा   ४५ विनायात्मपवधूय्योग सकालापिनशालात
परपरपामाविष्णुक्तस्य कांतिःकानाम्नीतगा   ध   ६   पाणिकृत्यतनःको   वि कन्यं
सुणगणांबुधे श्रीदाशाईदशार्हादि पद्नास्र   प्य   हितं ४७   श्राजन्मस्विशर्णतवताव   दृष्टे नेव ५४
निर्वादुदुरुशाकाशोक नाद्वादंकुसाधततः ४८ तर   पश्तुक्तनिवीदा तामप्यस्मानिवाञ्चुतः श्रापस्यात्र
यत्नधर्त्तु नहिसारायवलरी ४९ निर्वाणाशालितीत्पापि मात्वालोगपराङ्मुखः तुक्कालोगाऊपिजिनाः सिद्धा
हहषस्नादयः ५० रघ्या प्रतिवचामावा धार्मीर्भानूस्कस्यातिपरं नास्मान्नानविनामाद्योविवाद्दागीकृतिंवि
ना ५१ इतितात्सिप्रार्थ्यमान उपत्यांईतमादरात् प्रार्थयंततमेवार्थं रामकृष्णादयापिहि ५२ बंधुभिर्बंधुरैर्वीर
क्वः सनिर्बंधमितीरितः जिनाउमानवीवाहं नाविलावंविनावयन् ५३ तन्मुदंततानाग्ना विकुर्वाऽऽज्ञवसं

उत्तरा।टी। ३५४ मदः समुद्रविजयाद्याः स्नुदस्तुत्रुदयत्रुपरां ५४ यागणमस्यक्रमास्य कन्यो हणुमल्लामात इत्थंसत्रुहविजयः स
गवेताश्चर्धिजंतनः ५ कंनीतदर्दीदारगर्दः सर्वातात्रिपर्यसतः चिंतावांतोल्लदामत्य नामयिवमलाष्ठा त ५६ राजीव
नयनाराजी मतीसकुणराजिनी तामरद्दीस्त्रिजामिर्म जयंतीजयिनी श्रिया ५७ श्रियसाधुमना दार्षी स्थितामिति
वदंस्ततः उग्रसेननरेंद्रस्य त्वक्षमापेंद्राश्वयंययो ५८ दृष्टः प्रहृष्टरषीकेश मस्तुशायसपार्थिवः दत्तासनमपव्याजं
व्याजहार कृतांजलिः ५९ किमियानय पायामः का तायस्वामिनास्वयं नाहृतः किमदोषष्य प्रेषणेन स्वा
किंकरः ६० इदं गृहमियं लक्ष्मीरिदं वपुरियं सुता म वैविहितसाचाथ येनार्थस्तन्निवेद्यतां ६१ आवल्लुके
दः कुंदाल रदालालास्वराधरः मद्यातदर्दिहिता म स्वं राजन्राजीमतीमिमां ६२ इत्थं हरिणा याचिता
यां राजीमत्यां धन्यंमत्यः प्रासादलरामकुर उग्रसेन ह पायहूपतदाहस्वत्रहत अ हाहजणउतीस वा
सुदेवमहिद्धिं इहागछउकमालो जासकवंदलामहं अथ याद्वानंतरमाहजनकस्तस्या राजीमत्या जासतिसु
मद्यत्ययाद्य नतस्मिंकंत्यां ददामि विवाहविधिना उपढौकयाम्यहं ५ इत्थंतातनालक्षात वहायाखंहिपात आस
त्रवाक्यातुक्यादिष्टविवाहलग्न यदस्त नदाह साधामदी हिंए, वित्ते कयकोउअमंगलो दिव्वजुअलपरिहिओ ॥
स्वसणो हिं विरहसिर मावीषधाद्यानया विजयहिंदि हियमुखमात्ताः स्वपिताति षिक्तः कृतकोउकमंगल इत्यत्र ल ३५४
लाटस्पृशल स्पर्शनादीनि कौतुकानि मंगलानि च दध्यक्षतादीनि दिव्वत्यादि परिहितं दिव्यं युगलमिति रव हष्यस

×स्वैव्यस्य आजतव्रत×१

गलं येन स तथा ९ मत्तं च गंधहत्थिं वासुदेवस्स जेट्ठगं आरूढो सोहई अहियं सिरे चूडामणी जहा वासुदेवस्य सं
बंधिनं ज्येष्ठकमतिशाय प्रशस्यप्रद्रस्तिनमित्यर्थः आरूढः शोभते धिकं शिरसि यथा चूडामणिः १० अ
ह ऊसिएण छत्तेण चामराहि य सोहिए दसारचक्केण य सो सव्वओ परिवारिओ उच्छ्रितेन उपरिधृतेन दसारत्यादि
×२६ श्राव. त्रि× दशार्हाः समुद्रविजयादयो वसुदेवांता दशभ्रातरस्तेषां चक्रेण समूहेन ११ चउरंगिणीए सेणाए रइआए जहक्क
मं तुडिआणं सन्निनाएणं दिव्वेणं गयणं फुसे रचितया न्यस्तया यथाक्रमं तूर्याणां सन्निनादेन गाढध्वनिना दिव्ये
न प्रधानेन गगनस्पृशा तेन गगनव्यापिना उपः ल क्षितः १२ एयारिसीए इड्ढीए जुत्तीए उत्तमाए य नि
अगाउ भवणाउ निज्जाउ वह्निपुंगवो एतादृशा १२ वे कृत्याकृत्यविवेकत्याकृत्याचदीप्त्या उत्तमया उप
लक्षितः स निजकाद्भवनान्निर्यातो विक्रांताहृत्प्रायो ध कहक्षिसंतानीयदशसुतउगवा प्रधानो सगवान आ×
अरिष्टनेमिरिति अज्ञो ज्ञानमानादरिमर्दी समहिमंडपास न्यादशामिति सत्रष्ट्काधिः १३ तदा च बीस्यायंतंगवा
दृष्टा तमिं राजीमतीकनी वाचोगाघरमापन्ना नंदामवमधि यत् ३६२ किमाश्चितानासिमस्त्रयोवा स्मरोवामघवाथवा ×त×
मर्त्यमूर्तिश्रितः पुण्यप्राग्भारो सोममिववा ६४ तनीमविदाधयन विधसासिसुखामधसा कोपस्तुपक्रियांतास्मिक
शिष्यदेमदात्मने ६५ कादंकिंजायातापासो कालमिष्टास्पदं कवा इत्यङ्गान्त्रसानमि दर्शीनाच्छसुदातदा ६६ अ ×मी×
ज्ञातस्फुरनस्या मंक्षुदक्षिणमीक्षणं ताद्वाहियमनाःसद्यः सामरवीनांन्यवेदयत् ६७ ऊचुःसख्योहतपापं मा विद्या।

उत्ता॰टी॰
३५५

स्वमस्वाकाट। इयतीस्वमायातानदिनानिर्वलिष्यात ६० राजीमतीजगोजान स्वलागप्रत्ययाददं इहागता॥
पिगताय स्वाहाठानउमीपस्तुः २६० अज्ञातरहस्य दत्तूनक्रूरजाद्ददर्शयति अहसातन्नेनिद्धाता दिस्मयाणलया।
हुए वाडुहिंपंजारहिंच संनिदाहसुदुरिकए अथानंतरं सारिष्ठानमिस्तत्रमंडपासान्नवादाज्ञानिर्यन्नधिकंगच्छन् हिस्म
निहस्वाप्राणाप्राणिनोमृगादीन्लयदुतान्लयत्रस्तान् वारिवीटकिःपंजरेश्चसन्निरुद्धान्गाढंनियंत्रितान् अतएवसु
दुःखितान् २४ जीविअंतंउसंपत्तं मंसहाभक्खिअब्बए पासि त्तासमहापन्नो सारहिंपडिपुच्छइ जीवितांतमरणावस
रंसंप्राप्तान्मांसार्थंमांसापच्यनिमित्तंभक्षितव्यान वि खिकिनिरितिशेषः पासित्ता सिउक्रावितोप्राणविशि
ष्टान्हृदिनिश्चयमतंभगवान् महतीप्रज्ञाज्ञानत्र या लि कायस्यमंतथासारथिंहसितःप्रवर्तकेंद्रनिपक
मित्यर्थः पतिपृच्छति २५ कस्सअट्ठाइमेपाणा एएसव्व सुर हसिए॥ वाडेहिंपंजरेहिंचसन्निरुद्धाअच्छहिं कस्य
ऽर्थाद्धेतोरिमेप्राणाः प्राणिनः एतेसर्वेइमइत्यनेनैवगते एतेइतिउत्तरक्रममतिसंभ्रमख्यापक सन्निरुद्धेअतिसं
निरुद्धाश्चइरणात्‌ अव्यक्तितिष्ठ ति २६ एवंलगवतोक्ते अहसारहीतउभणइ एएभहाउपाणिणो तुज्झंविवाहकज्जं
मि भुंजावेउंबहुंजणं सहाउत्तितहाएवकल्याणएवनतुपशालादिबुद्धिताः तवविवाहकार्येगोरवादीलाजा
यितुंबहुजनंइहांसंतीतिशेषः २७ इत्थंसारथिनोक्तस्यवन्दारहस्याज्ञणतस्सामावयणं बहुपा णविणा
सणं चिंतइसमहापन्नो साणुक्कोसेजिएहिउ बहुपाणत्यादि बहूनांप्राणानांप्राणिनांविनाशोऽभिवाद्योयस्यतद्बहु ३५५

प्राणविनाशनं सप्रसुःसानुक्रोशःसकरुणः जिएहिउत्तिजीवेषुतुःशब्दोऽर्थः २८ जदिमज्झकारणाएए हम्मंतिसुबहू।
त्तुजिया नमेएअंतुनिस्सेसं परलोएभविस्सइ यदिममकारणाद्रहे॥ताः हम्मंतिनिहनिष्यंतेसुबहवोजीवाः नामए
तज्जीवहननंनितःश्रेयस्कल्याणंपरलोकेभविष्यतिसकृतस्यपरलोकभीरुत्वस्यस्वअत्यंताभ्यासादेवमभिधानं अन्य
थावरमदेहस्याचातिशयज्ञानित्वाद्भगवतःकथमिदंचिंतास्यात् २९ ततश्चज्ञातजिनाशयेनसारथिनामोचितेषुतेषु
परितोषायन् सोकुंडलाणजुअलं सु तंगंचमहायसो आहरणाणिअसव्वाणि सारहिस्सपणा
मए सुत्रांगंचनिकटीसूत्रंआभरणानिचसर्वाणिप। णा मएतिअर्पयतीतिसूत्रसमन्वयः ३० तातायदत्त
त्तुइच्छतेअवलिष्टततःस्वामीमाध्यावक्रइवरु रु क रुणारसपाथोधिविश्वजंतुहितावहः ३१० शिवा
समुद्रविजयौताराकृयतदाप्रत्तुइत्युपचतुरजनाश्च धा रामघायितरुणा ३१ किंचआस्मत्प्रमोदश्च सुन्
जयसिहलतःकिंस्वदयमिकृत्यादीन्स्वीकृतत्यागा तायह्व ३२ लवकातस्वयंगत्वा वतपलीतदंगजांश्च
छोयामनस्यकंच हरिदर्शयितामुखं ३३ कथंवालाविनीजीव न्मृताराजीमतीकन्ती लत्तदीनाहिनात्ताति स्वीवि
तंडुमिवरूपा ३४ कावाहाहंतदस्माकं दर्शयस्ववंप्रसुखं प्रथमंप्रार्थनामनो सफलीकुरुवत्सनः ३५ वत्साणलगवा
नूत्ज्याः स्तपयंत्वनमायंदं प्रवक्ष्यीतहितंविह्नि स्वालीष्टानातरस्तुनः ३६ यत्पाणिपीडनोत्सवं लवतिप्राणिपीडनं
अधिराद्यासुधासकः प्राणीप्रातानिदुर्गीति ३७ तासांश्रीणांकुगामेन मुक्तिकामस्यमेकृतं इतीहियतातास्यहि

उत्रा०टी०
३५६

तेनापात्तसुंदरा ७८ श्रमं वदंतमिति तंसार्द्धं मार्गे कंपितविष्टरा: लोकांतिकामरा: ७९ स
मुद्रविजयादीन् तेदेवाएव सूचिरं श्रुतवंतानवंत: किं विषीदंति शुद: ७६ ३०० अथ दिने भगवान् दीक्षा माद
यात्यन्नाक्केवल: चिरंमो दयिता विश्व स्यंतीर्थं प्रवर्तयन् ८१ मुदितस्तदाकर्ण्य समुद्रविजयादिभ्य: श्रुत्वा दिक्
दांत स्वामी प्रवक्राम ८२ इतश्च वलितं वीक्ष्य नेमिं शोकस्तराजरा राजीमती क्षितौ वज्रा हतवाचतनापतत् ८३ व
यस्याविदितिजीता यचोरिश्चा भावतना डुस्वाङ्गाराण मांशुक्क विलापा विलिङ्गुश्रवान् ८४ हा विना पिरक्तो मां ५×
त्यक्त्वा नाथ जाता प्रभु: चाहं वा हि विशांत क जनाप क्त्वा नश्व जात ८५ संत्यजं तिमदोत्तादि सादाबमपिना
श्रितं जहात्यं कमृगांतं तु नचास्ति वडवानलं ८६ स त्य येवं यदि त्याज्या मामज्ञासीजरास्वाला तदाकिमर्थ
स्वीकृत्य विवादं माव्यडंबय: ८७ यहामामेवासीदोषो २ ज्यं यन्मयि दुर्ललित कावयाए वहि दोषाय इयेज्या
तसितव हद ८८ स्वरूपं कलाजवालता लावण्ययौवनं ज लं वयाक्वी कृत्य ज्ञाया: सर्वमिविफलं विता ८९ नि
र्यातीवास्मादावद्य: स्फुटतीवममीष्टक: ज्वलतीव वपु:कांत त्वद्वियोग व्यथातति: ९० पश्चात्तापी: पालुसू य ×ऊ
आप्रयितशालवा हद्या हि महात्मान: पंक्तिभेदं तं ऊवतं ९१ इमागिराव मोरक्ता विलासं ता वयिकरा: काश्चिवत्
विनास्वादं मधुरं कटुवा फलं ९२ यद्वासि हि वधक स्य तवसापिग्नालामजा मानाहरतिवान्तर्हि कादंमातुपकीट ३५६
दा ९३ इत्थं विविलपंतीतां कांतमारव्यावदन्नर: मारुदं मत्खिया वपु: नीरागा निष्ठुरा यतो ९४ त्वयां सा त्यपि विघ्नं

त हद्यायद्वक्रमारक्ता: स्वात्ररूपं वरं तत्र हृण्यावंमानादरं ९५ तत: कर्णौ पिधायैव स्माहराजीमती स
१ किमतद्धवेश्रुभाति मेमापिधाकृताचित्तं ९६ निशान्तजति वह्नानं हृद्ददानं वशीतता तथापि न मिश्रज्ञाद्दका
मत्येनापरं नरं ९७ नाम: पाणि विवाहाय नमाणोन न विष्यति तदानावीव्रतादान क्राणामस्वर्द्दितस्पस: ९८
आशायायं तावाक्षाप्त जगातापिम हाशाये हस्वचाना मत:शाखि: स्वसखी: सासती त्यवक्र ९९ स्वाप्नेगद्येरावणा
स्वाद दृष्ट: कोपि उमानमया महीवमापत्य सक्रिं प्रतिह न्यर्थमसं दृ ७०० तुक्ष फलानि चत्वारि तवस्तश्रुदद
हिंशां समयायाधिताम ह्य मपिताविदिदीक्षतं १। स त्व्यानयारवयनो विषीद: क्षणाविप्रा श्रवाना श्रापा
लक्कइको प्पष स्वाप्तास्वाय तिस्कंदरः २ ध्यायं ती सा ततो नेमिं तस्थौ गाढ कवंचन प्रत्तुरप्रन्यादाज
ते अतमादाउत्पयत: ७०३ अथ यथावस्थापरावाजी त यास्त्र त्रकादवदर्शयति मणपरिणामाभ्रकत दवा
यजाहो इत्रे समाइसा सविहीइसपरिसा निरकमणं तस्मकोजज मन: परिणामश्च ज्ञाता निष्क्रमणं प्रतीतिरा
ष: देवाश्चवतुर्निकायाय घोचितं समवतीर्णा: सर्वेश्वोद्धकाइतिशेष: सपर्षदो निष्क्रमणमिति प्रस्तावा निष्क्रमणोत्स
वं तस्याशिबानाम: कर्तुं जइत्ति २२ देवमणुस्सपरिवुडा सीआरयणं तओ समारूढो निरकमिअवारयाउ रेवय
यंमी ठिओ तयवं सीआरयणं ति शिविकारत्नं सुरकृत सुतरकृतसंज्ञे निष्क्रम्य द्वारकातः यी: रैवतके स्थितो भगवान् २
२ उज्जाणं संपत्तो उइन्नो उत्तिमाउसीआउ साहस्सीइपरिवुडो अतिनिरकमई उचित्ताहिं तत्रापि गिरिबद्याने सहस्त्रा
* निज निजपरिच्छदपरिवृता: ४४

उत्ता०वृ० ३५१

स्सवणसंज्ञं संप्राप्त स्तत्र चावतीर्य शीघ्रात् शिबिकातः साहस्री पत्निमहस्रेण पुरुषाणामिति शेषः परिवृतः छट्ठ
र्हेनातत्रयं गार्हस्थ्यं स्त्रिवा निष्क्रामति चित्रा नक्षत्रे रात्रिऽस्पृष्टलोः पंचस्वपि कल्याणकेषु तस्य चित्रा न
त्र २३ कथमित्याह अह से सुगंधगंधिए तुरियं मउयकुंचिए सयमेव लुंचई केसे पंचमुट्ठीहिं समाहिओ सुगं
धगंधिकान् स्वभावत एव सुरभिगंधीन् त्वरितं शीघ्रं कुंचितान् कोमलकुटिलान् स्वयमेव लुंचति केशान् पंचमु
ष्टिभिः समाहितः सर्वसावद्यपरित्यागेन समाधिमान् २४ एवमुत्पन्नदीक्षमतः पर्यायज्ञानप्राप्तं वर्जित वासुदेवो ×तः×
य णं भणइ लुत्तकेसं जिइंदियं इच्छियमणोरहा तुरियं पावसू तं दमीसरा वासुदेवश्च शब्दाद्बलदे
वसमुद्रविजयादयश्च एनमिति एनं नेमिजिनं लुप्तकेशं ईप्सितमनोरथं भगवन् दयावानिन्द्रियं प्राप्नु ×जितेंद्रियं×
हि त्वं हे दमीश्वर जितेंद्रियशिरोमणे २५ नाणेणं दंसणेणं च चरित्तेण तवेण य खंतीए मुत्तीए वड्ढमाणो
भवाहि य २६ एवं ते रामकेसवा दसारा य बहुजणा अरिट्ठणेमिं वंदित्ता अइगया बारगाउरिं वंदित्वा स्तुत्वान ×वंदित्वात्रि×
मेवं निर्गताः प्रविष्टाः २७ तदा च उत्थितं संगमात् राजीमती कीदृशी बभूवेत्याह सोऊण रायवरकन्ना पव्व
ज्जं सा जिणस्स उ नीहासा य निराणंदा सोगेण उ समुच्छिया निर्हासा हास्यरहिता निरानंदा च शोकेन मम वस्त्वता ×नीहासत्ति×
आच्छादिता २८ राईमई विचिंतेइ धिरत्थु मम जीवियं जा हं तेण परिच्चत्ता सेयं पव्वइउं मम जाहं तेन यद्यहं तेना ३५१
रिष्टनेमिना परित्यक्ता तर्हि श्रेयः अतिप्रशस्यं प्रव्रजितुं मम अन्यथान्यजन्मन्यपि नैवं दुःखं स्यात् यथा वस

न्तः पत्यउ यापयित्वा शीलवती विवाहं मत्वा पितृभवनवती तिष्ठत्यतः धर्मकार्यैः २९ इतश्च रथनेमिः प्रलोभयितो रक्ता राजी
मतीकरी फलपुष्पवस्त्रादिदानेन नित्यमुपाचरत् ३०४ अयं हि मादृशं मे दानं सर्वमतः इदरातिमे ध्यायंती त्या ददे
शेषं दत्तं तातायमनजा ५ मउतदृश्यणादेव स्वानुरक्ता विवदतां कामेष्कामुलित्व कामी व्यन्यथा तावमीच्छते
द तावत्सुवाचमालापकमीषी रशुल्लोधान् नीरागा तमिरमा ... दिवात्रिदितनकिं ग्रमायपद्यस्वलतं
रे कृतार्थय निजवयः बांदिकामं कामस्य दं मालती मिव षट्पदः ५ माद्यावयद्यपित्यक्ता लमिता ... त्यापि हि
त्रिषष्ठा तत्पतिमि तत्केंपार्थनयानया ए तायस्तु क मत्स्त्री कस्त्विानउजदीस्त्र दो कामुको स्वितिपिह
त्पि निर्बंधः स्तुत इवत्यजेत् ३१ रथनेमिर्घातोऽस्यः स तो राजीमती रहः इत्युवाच उनदीना मदनज्झमकुल्य
या ३१ रक्ताने मोविरक्तकपि ... काष्ठइवालिनीष्ट गा शिदप्राप्यात्माते संतापयसि किं वृथा ३२ हंता हंतव
दामःस्वा मा जन्म स्त्रीकारापिवन् त्वागानुं तं दूतां विनीता ... विदा जन्मा फलं विदुः ३३ तदा कर्ण्णपणो झीरं ता
रुपत्र पत्तपवसा म्बालवरःस्ब मदनफलाघ्राणेन वामत् ३४ पयःपिवदमित्यात्व रथनेमिं च सामती सावतीव्री
क्षमिदंश्चाऽस्मि यद्भुक्तं तपिवामदः ३५ स्मित्वा राजीमती स्माह जानाति किमिदं त्वान् स्वावदधिश्रुपयन् देवि
नाव स्पृहेक्षतः ३६ उवे राजीमती तर्हि मां वांतामपि नेमिना लाक्रुमिच्छन् क्षतः स्मृ उत्तीर्य पृच्छास ३७ ता
लोविष्टकृतकामा रथनेमिर्गाजइदं सतीसापि सुरवं तस्था तप्यमानानमंतयः ३८ इतश्चतनेमिश्चञ्चश्च्वञ्जन्थे वा

उत्ता॰
३५८

ज्ञातेदिनानग्रामादिषुविहृत्यागाद्रैवतकाचलं २४ तत्राष्टमतपाःस्वामी ध्यानस्थःप्रापकेवलं इंद्राःसर्वे
समेत्यस्वस्वत्राउःकंपितासनाः २५ निर्मिततिस्रसमवसरणेशरणे श्रियां उपविश्यचतुर्मूर्तिःप्रारेभे
देशनांप्रभुः २६ ज्ञातात्मतिशलाजीवा धानपालाद्वलास्तुति राजीमतीदशार्हाद्या यदवोन्मपितृस्तुताः २७ न
त्वाजिनंनत्वा यथास्थानंनिविश्यच श्रुश्रुवुर्देशनांरम्या सुधालानंदवाहयः २८ श्रुत्वाश्रुत्वातांदेशनांबुद्धा
राजानोन्येचमानवाः नार्यश्चप्राव्रजन्पात्याः केचित्तुश्राद्धतांदधुः २९ गणिनोवरदत्ताद्याः स्वशुचाष्टादशास्व
न्वहादशांगीकृताःसद्य स्त्रिपद्यास्वामिदत्तया ३० रथ नेमिरपिस्वामि पार्श्वप्राव्रजदन्यदा राजीमतीचसुमति
:कन्याभिर्बहुभिःसमं ३१ एतच्चसूत्रकारपिद र्शी यै ति अहसाभमरसन्निभे कुच्चफणगपसाहिए स
यमेवलुंचईकेसे धिइमंताववस्सिआ साराजी म तीभ्रमरसन्निभान् कूर्चौगूढाकेशोन्मोचकोवंशा
मयःफणकःकंकतकस्ताभ्यांप्रसाधितान्संस्कृतान् धृतिमतीधैर्यवतीव्यवसिताज्ञातायमाधर्मप्रतीतिरा
यः ३० ततश्चवासुदेवोवयणंलवइ लुत्तकेसंजिइंदियं संसारसागरंघोरं तरकन्नेलहुंलहुं लहुंलहुंइतिल
घुलघ्वीघंसंसारसिद्धिर्विवितं ३१ ततःसापव्वइआसंती पव्वावेसीतहिंबहू सयणंपरियणंचेव सीलवंताब
हुस्सुआ पव्वावेसिविप्रव्राजयामास ३२ तद्दुत्तरवक्तव्यतामाह गिरिंरेवययंजंती वासेणुल्लाउअंतरा। ३५८
वासंतेअंधयारंमि अंतोलयणस्ससाठिआ गिरिंचरैवतंयातीगच्छंतीनेमिनितिशेषः वर्षणवृष्ट्याउत्क्वि।

आर्द्रीक्लिन्नांबरा अंतराऽर्द्धमार्गे वासंततिवर्षतिमेघइतिगम्यां अंधकारेअन्धकारेइतिलयनस्यगिरिगुह
स्याअंतर्मध्येसाराजीमतीस्थिता ३३ तत्रचीवराइंविसारंती जहाजायत्तिपासिआ रहनेमीभग्गचित्तो पच्छादि
हाअतीइवि चीवराणिविसारयंतीविस्तारयंतीसायथाजातानाहृतांगतयाजन्मावस्थाप्रमाजातेत्यवं
स्वरूपांतांपासिअत्तिदृष्ट्वारथनेमिर्भग्नचित्तःसंयमंप्रत्यभवत्समहितामश्चातिस्वरूपस्वरूपानिस्वरूपानिरूपदृष्टापिस्मार
परवशोनभिमुखाद्दृष्टस्तयाराजीमत्यापिउत्तरयंःप भमत्रविष्टिहिंतांधकारेकिंचिद्दृष्टात अन्यथाहि
दृष्टिसंभ्रमादन्या नाथयानुगताश्चशेषसंयताश्चता च यामकाकिनीप्रविवादपितितिलावः अथ तीआ
यसातहिंदट्ठुं एगंतसंजयंतयं बाहाहिंकाउंसंग गा फं वेवमाणीनिसीअइ तीताचसामासोमवस
द्यशीललंगंकापीदितित्रस्तातत्रैकांतसंयततंदृष्ट्वा बा हुस्यांकृत्वासंगोपंस्तनोपरिमर्कटबंधंविधाय।
नाशीलंगलत्यादवनिषीदतितत्परिग्रंगादिपरिहाराये ति ३४ अहसोविरायपुत्तो समुद्दविजयंगउ तीअं
पावइअंदट्ठुं इमंवक्कंउदाहरे ३५ रहनेमीअहंभद्दे सुरूवेचारुभासिणि ममंतयाहिसुतणू नतेपीलाभवि
×ममभित्या
दि×३
स्सइमांतजन्मसुताना नातपीडातविष्यतिपीडाशंकयाहिवंकंपसे नचपीडाभवेत्तविषयंवाकिंतत्सुखंहेतवे हेर
त्वयमितितावः ३७ एहिताभुंजिमलाए मणुस्संखुसुदुल्लहं भुत्तभोगीतओपच्छा जिणमग्गंचरिस्सिमा एहिआ
गच्छताइतिवम्मात ३८ ताताराजीमतीकिंचकारेत्याह दट्ठूणरहनेमिंतं भग्गुज्जोअपराइअं राइमईअसंभंता।

उत्तरा० ३५९

अप्पाणं संवरे तहिं तणुफासो अमित्यादि नाग्राभ्यामाग्रयो तास्येदः प्रस्तावात्संयमस्य चासौ अपराजितस्तस्यै ।
परीषहाणामवाधागपराजितत्वं अत्संवांतानायबलादकार्यं कर्त्रैत्याशयेनदर्शनात्मानं सम्यग्वारीदाच्छाद
यतीवरीरितिभावः ३० अह साएय वर कथासु ठिओ निक्कमइ अइ जाइ कुलं च सीलं च रक्खमाणी तयं वए नि ।
श्रम इत्रनिनियमइंद्रिय नियम नेवाद दीक्षाया वएवित्थवादीन ४० जइ सि रूवेण वेसमणो ललिएण नलकू
वरो तहावि तेन इच्छामि जइ सि सक्खं पुरंदरो ललिएणं तिललितनसविलासविष्टितनलकूबरोदेव
विशेषः तइति वा जइसि त्रियधा सि साक्षात् पुरंद रः ४१ अन्यच्च धिरत्थु ते जसोकामी जो तं जीवि
यकारणा वंतं इच्छसि आवेउं सेयं ते मरणं भवे धिग स्तुत तवयाशामयाकुलसंभवाइवहेका ।
मनूयद्दाधिगस्तु ते इति वा हे अयशस्कामिन् अकीर्त्तिं ।तिलाभिन् यत्त्वं जीवितकारणादसंयमजीवितार्थं
वांतमपि त्वया त्यक्तमपि भोगसुखमिच्छसि पातुमुपला कुं इत्यतः श्रेयः कल्याणं तव मरणं भवेत् नतु वांता
पानं तस्याति दुष्टत्वात् दुःकृते विज्ञायवस्तु निंद्यं त्यक्त्वा गृह्णंतीति किं कश्चित् सुपुरुषाः वांतं पुनरपि तं भोक्तुं नदिसं ।
वंसारामस्यापि ४२ अहं च भोग रायस्स तं च सि अंधगवण्हिणो मा कुले गंधणा होमो संजमं निहुओ चर ।
वरस्य विष्टितकारितेयेतिभावः गंधनाहिवांतमपि विषं मंत्राकृष्टानलदनलपानत्तारुपजनवनरापिबंतिन च गंध ।
नाः तर्हि किं कार्यमित्याह संयमं निभृतः स्थिरः सुरामच रस्व ४३ जइ तं काहिसि भावं जा जा दच्छसि नारीओ वायावि । ३५९

उ मा कुले गंधणा होमा सतु मनि कुवुदरः अवंदः पुत्रीनि जराना यमन सप्रवासिक्षकवृक्ष कुलनातनावाय अन्ता ×

विद्धव्व हडो अट्ठिअप्पा भविस्ससि यदि वं करिष्यसि तावं पुरुषमाशायाविषयात् यायाइच्छमि नारीस्तासु ता
स्थितिगमपात ततः किमित्याह वाताविद्धावाभूपरि तो दावावनस्पति विशेषः स इव अस्थितात्मा अस्थिरा त्वा
यास्त्व विषयमि हावास्त्व इद संलतयाय ताय ता वाता वातितनस्ता तानमती त्वं स्थिरा भवति तथा च च लचित्त
तया स्थिर्यं स्थिर्ये प्रतिस्फोटाकरिष्यमपीति ४४ गोवालो भंडवालो वा जहा तद्दव्वणिस्सरो एवं अणिस्सरो तं
पि सामण्णस्स भविस्ससि गोपालो यः परस्य गाः पालयति भांडपालो वा यः परस्य
भांडानिलाटकादिनापालयति स यथा तद्द्रव्यस्य गवा दरनीश्वरोऽप्रभुः एवमनीश्वरस्त्वमपि श्रामण्यस्य
नविष्यसि भोगाभिलाषितत्वफलस्याभावादिति ख्व त्र षोडशकावी ४५ एवं ताया करुणात्मिकि किं च्छकारे नया ग्रा०
त्याह तीसासा वयणं सोच्चा संजयाइ सुभासियं अंकुसेण जहा नागो धम्मे संपडिवाइओ ×श्रं कुशलं त्यादि×
नागादस्मीमार्य इति भावः धर्म चारित्रधर्मे संप्रतिपातितः स्थितस्तद्दच सोवतिगमात अत्रचार्यदृष्टवादः दुपुर
पडि तारव्याने स्त्रानेन राज्ञा देवी मिंववारणमारणार्थे गिरिशृंगमारोपिता: नत्र पादि पुमिवच्चत्रेनदंतिना पातार्थेहे कृ
माज्ञयः क्रमाञ्जाका भ्राटनाः ततः किमयं चिंतामणिरिव दुर्लभ इषु चूडामणिः स्वं धर्ममार्यत इत्यार्यीलोकैर्विज्ञात
नराज्ञा हस्तिरक्षणाया अकारुस्तिपकाराज्ञा आलानस्तालयमत्यपीतं गजंशातिः शांतिः भ्रालवि खराडुदतारयदि
दिति यथाद्यायं तावतीत्वं प्राज्ञापि हितोऽक्रावन्तात्पधिसंस्थित एवमयमप्युत्पत्रविघ्नात् सोकाराजीमतीवा

उत्ता।२।
३६१

ख्यनादितप्रवृत्तिनिवर्त्तकं योऽजरामराय धर्मे स्थितः ४६ मणगुत्तो वयगुत्तो कायगुत्तो जिइंदिओ सामण्णं निच
लं फासे जावज्जीवं दढव्वओ फासे इति अस्प्राक्षीदिति सूत्रार्थः ४७ द्वयोरप्युत्तरवक्तव्यतामाह उग्गं तवं चरित्ता
णं जाया दुन्नि वि केवली सव्वं कम्मं खवित्ताणं सिद्धिं पत्ता अणुत्तरं ४८ द्वावपि विहाय परिघानमिराजीमती अनया
श्चत्वारि वर्षशतानि गार्हस्थ्ये वर्षमेकं छाद्मस्थ्ये पंचवर्षशतानि केवलित्वे एकाधिकानि वर्ष
शतानि सर्वायुरस्त्विति सूत्रार्थः ४९ अथाध्ययनार्थमुपसंहरन्नुपदेशमाह एवं करिति संबुद्धा पंडिआ पवि
अक्खणा विणिअट्टंति भोगेसु जहा सो पुरिसुत्तमु त्ति बेमि एवं कुर्वंति संबुद्धाः पंडिताः प्रविचक्षणाः वि
निवर्त्तंते कथं विद्विष्टात्मिकां त्यक्तावपि विवाहेषणा त चि त्तो धर्मलक्षणेन निवर्त्तितो भोगेभ्यो यथा स पुरुषो
त्तमो रथनेमिरिति सूत्रार्थः ५० इति ब्रवीमीति प्राग्वत् ३ तत्र भगवान्नेमिनाथोऽपि विहरन्नवनीतले पद्मानि
व सहस्रांशुर्भव्यसत्त्वान् प्रबोधयन् ४२६ दशचापोच्छ्रयः शंखलक्ष्मा लोकप्रदः प्रभुः दिशो दिशोऽदिशत् धर्मं दश
लक्षमपावयन् २७ अष्टादशसहस्राणि साधूनां साधुधर्मिणां चत्वारिंशत्सहस्राणि साध्वीनां महात्मनां २८ एको
नसप्ततिसहस्रं सार्धं श्रमणोपासकाः लक्षत्रयं चैव षट्त्रिंशत्सहस्राण्युपासिकाः २९ चतुःपंचाशद्दिनानि सप्तवर्षश
तीविनाः आकेवलाद्विहरतः साधोरिति सप्तमः ३१ त्रिभिर्विशेषकं पर्यंते चाज्ञायताद्विपाप्य देवनाशे च क्षणः प्रा
द्वात्रिंशदधिकैः सार्द्धैः साधूनां पंचभिः शतैः ३२ तैः साधुभिः सममवर्षसहस्रमानमायुः प्रपूर्य जिनतोऽरिष्टनेमिः मा ३६७

सेन निर्वृतिसुखानि ततः आपादचक्रे तदा च महिमा सकलैः सुरौघैः ४३३ इति श्रीअरिष्टनेमिजिनचरितं इति श्री
तपागच्छीयमहोपाध्यायश्रीविमलहर्षगणिमहोपाध्यायश्रीमुनिविमलगणिशिष्योपाध्यायश्रीभावविजयगणि
समर्थितायां श्रीउत्तराध्ययनसूत्रवृत्तौ द्वाविंशमध्ययनं संपूर्णं २२ अर्हं उक्तं द्वाविंशमथ केशिगौतमीयं त्रयो
विंशमारभ्यते अस्य चायं संबंधोऽनंतराध्ययने हि कथंचिदुत्पन्नविश्रोतसिकेनापि रथनेमिवद्धर्मे धृतिः कार
येत्युक्तं अत्र तु परेषामपि मनोविप्लवः केशिगौतमवदपनेय इत्युच्यते इति संबंधस्यास्येदमादिसूत्रं जि
णपासित्ति नामेणं अरहा लोगपूइए संबुद्धप्पा य स व्वन्नू धम्मतित्थयरे जिणे जितारागादिद्वेषादिजेतापा
र्श्व इति नाम्ना इत्यादि विशेषः अर्हन् विश्वत्रयविहित पू जा दिः अत एव लोकपूजितः संबुद्धः स्वतत्त्वावबोधवा
नात्मा यस्य स तथा स च छद्मस्थोऽपि स्यादित्याह सर्वज्ञ स्त था धर्म एव तरणहेतुत्वात्तीर्थं धर्मतीर्थं तत्करण
शीलो धर्मतीर्थकरो जिनः सकलकर्मजेता भगवान् शासनदिति सूत्रार्थः १ अथ प्रसंगागतं श्रीपार्श्वचरितं ल
शतालिख्यते तथाहि अविरलशतवासा वसाधसकलश्रियां गंगायां प्रमाणाज्ञ पत्तनं पातनालिधं २ नीतिव
ल्लीघनसत्र गुणालंकृतत्वघनः जिनधर्मारविंदालिरश्वसेनोऽस्ति नृपः २ लक्ष्मीः श्रीमाश्रितराधमस्तस्तु राधा जिनधर्म
वित् विश्वस्तुतिरस्त्यस्य वामावाचिहराक्षिका ३ सुतीतास्त्यस्य कमठ मरुभूती बन्धवौ वरुणा वसुंधराद्व तयोस्त्री
स्त्रवतांशिये ४ विश्वस्तेतिर्वस्मतार मातापितरयोस्तयोः प्रपद्य प्रायमंत्रोऽक्ष विषयाद्वितं दिदंयया ५ भार्यो प्रव

हरातस्म तद्वियोगजशोकात्प्रापयित्वा वसुधा त्वाक तापाल्यो ह्यन्तुमासदत् ७ चक्रतुः सादरौतौ च स्वपितुः।
रौर्ध्वदेहिकं धुराविनितपदं त्वाप कमठः सविश्ववित्तः ८ इतोयमस्त्वदयत्नेत विषयेष्वपि पराङ्मुखः वन्त्वयस्यतत्
तिष्ठ धर्मकर्मरतास्तदा ९ रमणीयाकृतिं तस्य रमणीं नवयौवनां दृष्ट्वा वसुंधरां द्रागेव लात्कमठोऽन्यदा १०
ततः सतीव्रकृत्यापि परस्त्रीलंपटो विटः आलापयत् प्रियालापैर्मन्मथ उन्मादादिदैः ११ तावत्त्वया स्मरव्याधि
छलज्ञाविलोचनः लोकानुविना उधमुध्वे वयः किं ... गमयस्पदः १२ निःसवासमवतत्वा यदिक्कादामसाउ
जः तत्किं तनमयासार्कं रमस्व त्वमतो रमे १३ त ... नै ... वसुदितास्वाक सादरं विनिविशिताः लोकाछ्नः
:स्वधर्मपुत्रिः प्राप्तदेत वसुंधरा १४ ताताविव ... कं ... म ... यीदं त्वयोचावगणयातो सवे तेम्मरास्नो नितं
प्रभुकाल्यापस्तु किंतो १५ कथं चित्तत्व विज्ञाय व ... रु ... णाकमठागता अस्त्रूत्यावित्वासर्वं सुवावम रूपं
तरप १६ अमंतात्वमादाप्रस्य स्वयं प्रात्यतिकः सुधीः। ध्यायन्निति तातागत्व मरुभूतिरुपायकं १७ यामिया
मांतरं स्वात रिक्तुदीर्घव हिर्यायो कृत्वा वेषांतरं चात्र ज्ञन्मकार्पटिकोपमः १८ नक्तं चापत्य कमठ मित्रश्चा
स्नाषयान्यया श्री तत्राणकामंदिर स्वाने हर्षाद्ध्रगायाम १९ अज्ञातपरमार्थस्तं कमठोऽप्येवमब्रवीत् लोकार्पटि
कतिष्ठत्व मिहाग्रयस्थातिक २० मरुभूतिस्ततस्तत्र छायापालीक निद्रया कामं कामोधयाईदृ कामाडसुष्टि ३६१
तेतयोः २१ मरुभूतिरितो स्तीति निश्वा कं रममाणयोः वसुधराकमठयोः स्वमन्यायं ददर्शीच २२ अज्ञामपिस

तद्दृष्ट्वा सोऽरुलोकापवादतः चकार नृपतीकारं निरगाद्वतताद्भुतं २२ गत्वा चावादयत्सर्वं मरविंदमहीभुजः स्व
रूपाण्पादि क्षदा रक्षा स्वं निर्वासयितुं कुरात् २३ तेपि गर्दभमारोप्य रक्तदिरमडिंडिमं शरावश्रीशपित्रद्धा माला
माल्लितकंधरं २४ अपवेसाद्यापिता कार्य रक्षास्त्रविलंपनं कमठं भ्रमयित्वा तन्नगरं निरवासयत् २५ भ्रमन्
एवं विडंबितो जातविरागो विपिनं गतः कमठस्तापसीत्वयो तत्र बालतपास्तदा २६ मरुभूतिश्च तातजात।
पश्चात्तापो व्यचिंतयत् धिग्मां राजगृहच्छिद्रं भ्रातुर्ब्या ... गजविडंबकं २७ गृहकृच्चरितं जातः प्रकारं पनिवक
स्पचितं इतिनीतिवचोप्याद्य व्यस्मार्षं रोषाकुलः २८ क्षमयामि तदद्यापि मेवामनं निजाग्रजं ध्यात्वेति ता
हनगत्वा सोप्यतत्पपादयोः २९ कमठो दुर्हि ... या ... म ... कमाग्राडु कर्म कर्मठः विडंबनोतोत त्वं ... छ
त्यारण्यधिक्कोस्म रुत्र ३० सुवाक्षेप्यातयोगतः मरु ... त्र ... तिरस्त्रविंध्या चालसूवाधिपगदिपः ३१ स्त्रस्त्रवेश
रक्रीडत्र समं श्रीत्रितिर्यहापरि अरविंदश्यापायश्य क्षा ... णाल्लाभ्यादयं घनं ३३ शक्रचापं वितंतं च गर्जतं हृदयवि
द्युतं आहारमेत्यभितुच्छ वर्णयामासत्नूधवः ३४ मेघस्त्व क्षणाद्योम्नि व्यानशोतिलवज्ञाल क्षणाद्योम्यपवृगाः
व हातोहतोप्यलीयत ३५ ततोदृष्ट्वा नृपो दृष्टं नष्टोमेरो जलदोपयथा तथा विश्वमपि विश्वश्रीः तावास्तु नेकातोते
: ३६ ध्यायन्नित्यादितः काल मवधिज्ञानमापसः राज्यं न्यस्यागजपार्श्वे सद्गुरोरन्वादादवतं ३७ क्रमाद्वश्रुतपारीणा
विहरस्तासन्नादावलत् समंसागरदत्तस्य सार्थेनाष्टापदं प्रति ३८ तेनवासार्थंपाप्रपवत् कावोगमंशालाहति गतं
× सुर्हिगणमतोयाउ सदोक्रूपासाय ... ज्ञानस्याग्रेपदीपन ३१ युग्म ॥ ... ॥ ×

श्चंतीर्थयात्रार्थं ममेतिच्च निरय०क्ता ३९ साध्वीशाऽस्तुनरं प्राच धर्मः क्वाल्पवतामिति ततः सविस्तरं तस्मै जिनधर्मं
मुनिर्जगौ ४० तं चाकर्ण्य स कालोऽत्रा क्व श्राद्धत्वं प्रत्यपादि सः साक्षाद्वीजवद्यस्य सुपदो नाम हा फलः ४१ सोपग्र
पोतेद्वीपाप मरुस्थलिगजाश्रिता तस्यां च सरस्यासीत् लोकानां च सरस्वत् ४२ तदा च मरुस्थलीला द्वात्त्वरिकारागु
नः तत्रागत्य तदा कोला गलोदाऽऽदन्तो धावि वापि वत् ४३ करिणीभिः समं तत्र क्रीडित्वा पालिमाश्रयत् द्विशःप्रश्प
श्यंश्च तं साधुं तत्र संस्थितं ४४ तद्धायच्च धर्मोदत्तः क्रु धांतक इवापरः तं चायांतं वीक्ष्य साधुः प्राणस्थः साधुकायो
ते ४५ तं चावबुध्याबाधस्य मद्वधेः मत्तमस्तु तिकाय र जागीतस्मिन् नार्यं चलइवाचलः ४६ ध्यायंश्च ऊं नौ
उत्तम सि क्व धर्मतत्याश्रमागतः त्वप्रपत्रपाप्य श्रेयात ते स्वि रत्नान्नोचतरःर ४७ उत्सर्गं पारयित्वा च तान्य
रपकृत यद्वती इत्युवाचाऽस्मरसि तं मरुस्थलितलं न कि ४८ मोचार विदत्त्यालं नकिं जानासि सन्मति प्रासाद
चाहतं श्राद्धधर्मं किं व्यस्मराक्षतिनु ४९ इति तद्वचसा जातिस्मरणं प्राप्य सद्विपः अर्दचिंतकारात्तमि न्यस्त शुद्धी
नमस्तुनिं ५० ततो सोऽसाधुना श्राद्ध धर्मं विप्रतिपद्यमः तत्राखत्रिगुणस्थानं स्वस्थानं स्वस्य धार्ययो ५१ हृष्टात द्धृत
पूर्व नष्टा से माधिकाश्रपि उपत्यतं यति ते वा श्राद्धधर्ममापदिर ५२ साध्वीता पितातात्संतं जिनधर्मेद्वोतवत् स
द्यापादहीतान वा सुनिरघन्यातातामत् ५३ सोपि स्वावरमश्राद्ध स्मरन्तुनिवदार्थया षष्टादिकं तपः कुर्वन् शुष्कपत्रा ३६२
दिपारणः ५४ तातुलानुत्तिरुज्जते पल्वलादिजलं पिबन् तस्मिन् शुनातप्यस्थल वशा केलिरतोमितः ५५ शुष्कं इतश्चकम

ठेयाति कोपात्स्वपिसोदरं विंध्याटव्यां मत्तः स्पृष्ट्वा स्तक्रूटः कुर्कुटोरगः ५६ सत्वमानकदापत्र प्रत्मरुस्थलिमतंग
जं प्रविशंतं सरस्यलः पातत्पनतापितं ५७ सानकपस्तदापोक मज्जाद्विनियोगतः कुर्कुटादिः सततमाद्या ददंश
रुहीय मस्तके ५८ ज्ञात्वा तं तद्विषावेगा द्विप्रयानवांतद्विपः विदनां सदमानस्तां स्मरन्नुपंचनमस्क्रियाः ५९ सहस्र
त्रासागरायु विपद्य त्रिदशोऽभवत् सहस्रारसरस्रांशु सहस्रांशुजयीरुचा ६० कुर्कुटो नागोपि सोऽन्यदा पं
चमावनौ बभूवनारकः सप्त दशसागरजीवितः ६१ इतश्च जंबुद्वीपप्राग्विदेहे सुकच्छविजयेऽभवत् वित
ल्याद्रिस्तरीनाम्नी तिलकाविजितालका ६२ ना म्ना विद्युद्गतिस्तत्र नवस्खेचरत्वधरः राज्ञी तस्य कनक
तिलका कनकच्छविः ६३ सोथ जीवः साम मायां न र इम स्वर्गतश्च्युतः जातः किरणवेगाख्यस्तयोः सू
नुर्महाबलः ६४ क्रमाद्वृद्धिं गतो विद्याः कलाश्चात्य स्य साखिलाः विदग्धे कलाचार्ये वायामध्यमसंधा
गात् ६५ राज्यमत्रा न्यदा न्यस्य पिता प्राव्रज्य तावतं न्या यनापालयल्लोकं लोकपाल इवापरः ६६ तत्रान्ये स्वाखु
रस्तोरा श्यदा कर्ण्य देशनां प्राव्राजी ज्ञातसंवेगा लेगः किरणवेगराट् ६७ गीतार्थैभूर्वीरतिः काकि विहारा तियहक्क
मात् नालागतः स मुनिः सागात् पुष्करद्वीपमन्यदा ६८ तत्र तस्थौ च कनक गिरिनाम्नोतिके गिरेः कायोत्सर्गेणा
स मुनिर्विदधद्विविधं तपः ६९ इतश्चाहत्यनारका जीवः कुर्कुटनागितः गह्वर तस्य शैलस्य सुजागोऽत्महाविषः
७० स चाडिनिकषात्रायन् ध्यानस्थं वीक्ष्य तं मुनिं क्रुद्धः प्राग्वैरेण सर्वांगं भुजं दष्टवान् ७१ ततः किरणवेगर्षि

वि॰
उत्ना॰
३६३

हितानरान्‌ सुधीः सर्पौसौ मसृहत्कर्म स्वयकारितितानयन् ७२ मृत्वाजंबूद्रुमावर्त्ते विमानेच्युतकल्पगः द्वावि
शत्यब्धीवायुष्को त्वहितानाखरस्वर ७३ भुमं लागीसमृत्समनुविन्मुलदावदवामिनावृत्यास्तत्रारकाद्व
ष्ट स्थितिकः पंचमावनौ ७४ इतश्चजंबूद्वीपत्र पत्यग्विदेहमंडने सुगंधिविजयरम्या शुभ्युत्पुर्य्यालंकु
रा ७५ वर्यवीर्यातवत्तत्र वज्रवीर्य्येतिक्षितनृपः तस्यासीन्महिषीलक्ष्मी वतीलक्ष्मीरिवापरा ७६ जीवः किर
णवेगस्येशत्यब्धाश्युतास्युताद वज्रनाभाह्वया वज्रि जितौलूत्तनयस्तयोः ७७ वर्द्धमानः क्रमाद्वज्र
नाभाधीत्याखिलाः कलाः निश्रुण्यमिवश्रण्या। ना श्रुण्यंतारुण्यमासदत् ७८ तस्मैदत्वा त्वदाराज्यं
वज्रवीर्य्योप्यदीक्षत वज्रनाभस्तथाराज्य म नु ज्ञा ष्ठयच्छासनं ७९ विरक्तः सोन्यदाराज्यं न्यस्य
चक्रायुधेंगजे क्षेमंकरादीतात्पार्श्वे दाक्षादीक्षा सु पादाद ८० तप्यमानस्तपस्तीव्रं सहमानः परीषहा
न् समाधुर्यासदल्लब्धीः राकाशगमनादिकाः ८१ गुर एकाकी विहरन् सोन्यदाश्रुतिः सुकच्छविज
यगच्छ स्मतत्यविद्यायसा ८२ विहरंस्त्रासान्यद्य तीमकांतारमध्यगं ज्वलनाद्रिंययावस्मा चलंचतरणिस्त
दा ८३ ततस्तस्यगिरेः क्वापि कंदरसमहामुनिः सद्ध्यानालानिमार्थेण कायोत्सर्गेणतस्थिवान् ८४ शातत्र्यक्रम
णास्मातिच्चीतितेधरणीतले जीवरक्षाततपश्यन्‌ विहर्तुमुपचक्रमे ८५ उह्वाद्यौरगजीवोपिनरकान्‌ पर्यट ३६३
न्नुलाव गिरस्तस्यातिकेभिल्ला न्नरवनामाश्रुरंगकः ८६ पापहिविहिता जीवाजीवदयोद्यतः मृगयायैव्रज

न्नपूर्वं सोपश्यत्सनितदा ८७ अमावमंगलमिति क्रुद्धः प्रागविरताशयः आकर्णाकृष्टमुक्तेनशरेषाक्तितन्या।
द्वन्मुनिं ८८ वदन्न मोर्ह्धद्भ्य इति प्रशांतात्मी तीतसः उपविश्यतु वित्युक्त नक्कप्राणवपुःस्मुदः ८९ स्तमपि।
चाखिलान्जंतून् शुभध्यानी विपद्यच मध्यग्रैवेयकादाव ललितांगानिधानवत् ९० युष्मे म्रृतामकंप्रहा
रेण तमुदीक्ष्य कुरंगकः महाबलोहमस्मीति मुमुदेदुर्मदोत्कटः ९१ कालांतरस्वकालेन सतिभ्रः कवल
१कृतः आवासोरौरवाद्भिख्ये नारकः सप्तमावनौ। ९२ इतश्च जंबूद्वीपत्र प्राग्विदेहविभूषणं पुराण
पुरमित्यासीत् पर्यहितमंडवे ९३ तस्मिन्नत्र ज लिशबाहुर्नामामहाबलः सुदर्शनातिधानतस्य का
तासीन्नोतदर्शित ९४ वज्रनाभस्यजीवोथ मु वा ग्रै वेयकात्ततः चतुर्दशमहास्वप्नसूचितात्कुक्षि
मायाः ९५ सुवर्णबाहुरित्याह्वो व्यभवत्सोस्याविद्ये पः साधक्रमेणववृधे धात्रीभिर्धन्यजनं ९६ धात्रीति
रव्यधात्रीभिः स्तन्यैसंतान्यवत्तीडाति कांकोस्कंतीयमानः। सर्वप्रतीपायविशालं ९७ सुगमाभ्य स्वानगमा दाय
सकलाः कलाः यौवनंप्राप ललना नेत्रालिनलिनीवनं ९८ राज्यमिक्षय्यतं राजा वज्रबाहुन्यदा सुधीः मदर्शसु
लीवद्ब्रह्म सुक्तबालामिवक्षमा ९९ सोथवाहृत्यविनवाहान्‌ वाहाक्लीगतान्यदा अनायिद्दूरमपाना व्रता
शिक्षितवाजिना १०० तत्राविकंसरोवाह्य एवितास्यात्स्नेहस्वेदयः तत्र तस्थपयित्वाथ पायित्वापाय्यत्सयः १ स्वा
दंभाचापयःपीत्वा तीरविश्रम्यचक्षणं ततः शरोत्तुंगराजा पत्तनादर्शनपावनं २ तत्रघविशातारागानां स्फुरद्द॥

उत्तरा०॥ ३६५ हि्णमीक्षा॥ अथ: आयाह्येमेनावी त्वंवद्वीपोप्यचिंतयत् ३ सुतावृत्तंसमालापरूप नविकोसुनिकन्यको सिंचंती।
शास्त्रिनःसख्या सुगतांगजजिज्ञतिं ४ कुमानरस्त्वा निध्याय स्वामध्यायन्नातानृप: मदीया मादिमान्त्रे विज्ञातीवि
राधविधि: ५ विकाराणाम्प्रयाध्याया नध्यायामप्यसामपि कार्यस्वपयुणोसुख्या: कित्स्वेकमेतिरोवित ६ न्यायवति
त्यात्पवं तत्त्वामामादमोहित: आस्येतस्या:पपातान्न स्वामणत्वमारांत्वमनु ७ स्वंगानां मास्वरशास्मादिस्त्रवसो
सरवीतदा विनासुवर्णबाहुंवा कान्य:पातीतिसाध्य वक्तु ८ सुवर्णवाहोपातिस्त्रा मुपडूवतिकाव्रव: इत्यु
विरुद्वरनुप्राहु रासीदजातायासदा ९ तंचाक स्मा हीत्युजात स्यातातनस्वतं:दाण धृताधैर्याधतंन।
स्या: सख्याचख्याविदंसुधी: १० वज्रबाहुसुर न व ज्ञि जितातजमिपाधिव नम्रोरोपीश्वर:कर्ता
यमानासुपद्रवं ११ सुमध्यमो ज्ञकृतप्रोत्या पप्रदाह रा तासुखं विस्तारस्वशस्कृति व्याजहारसखीमम १२
वंसुत:कामरिद्रूप: कामीतिस्वश्चिमन्मात तायसुतत्त स्वदस्तूप: स्वयंस्वंवक्तुमर्हसः १३ सुवर्णबाहुस्त्वज्ञात
मीसानीदिव्यावदं आश्रमापडूवंहेतु मिस्वागतदाज्ञया १४ किंचस्ववामप्रंसाद ज्ञातासोकमलक्षणा स्
पस्यामस्वस्त्वपणे क्षित्रपातानन कर्मणा १५ मावादीतास्वचरंदस्य सुतारत्नपुरवाला: रत्नावलीज्ञ स्त्रिरत्न मिय
पस्यतिधकनी १६ तातोविपद्धजाताया मतुष्यानस्तुतास्वत: मिथासुधं तराज्यार्थ तातान्दिदुरामहात् १७ र। ३६६
त्नावली विमांबाला मादयामास्त्वाश्राम निजज्ञातुजलपानगालवाद्धस्यमंदिरं १८ वदधेमातातात्रिव लाल्य।

मानातणाधनि: कामकारस्करां स्वर जीवनं वापयोवनं १९ अतएवर्षिकन्यानां कर्मीदक्रियातनया याह
न्या:किलसंवास:स्यादत्या सापितास्वरा: २० साधुरेकान्यदाज्ञाना त्नाकलातुरिह्वायपि एस्यादा:कःपति।
जीवी त्वप्रस्वतेव गालव: २१ कावमाधुरिहायात स्वकूत्वहाजिनाहत: सुवर्णबाहुलीवास्या विवाहावज्ञ
बाहुजा। २२ तातादाप्योसुदास्माप्य दायानापकृतमम हवाहयदिहानित्य संगमास्यानविस्तकाम २३ इत्युत्त
चवशापाद्रूदि ताडूकलणतिःकस: तेद्रष्टुमदस्त्राकास्मि रथांगाइवतास्करं २४ साप्याविस्मयचलितं मन्युया
तास्त्रितंसुनि किंचिद्वातेवनवा समागतासुनाश्र मं २५ तदातत्रायपोरस्त्र: सित्यमस्युपदात्मं सुव
र्णबाहुरवायमितितत्पधातुमतत: २६ कलप त्या ग मकाले शांकमानाघतस्सखीएस्थांससानयत्
पदस्रनामलकदर्शीनां २७ वात्तींसुवर्णबाहोसा गा ल वस्मित्तुपोयुद रत्नावल्याश्च सानंदा त्नंदारख्यातस्से
रवीजगौ २८ तातारत्नावलीपसा नंदाति:सस्गाल व:ययासुपरुपंहृष्ट: स्यापितंवद्धमानयत् २९ अ
योवगालवाराजन् पंद्मामजागिनामिमां पाणिग्रहणमाक्तादि तायीसाज्ञानिनातव ३० तच्छवाहरुसुस्वप्न
इवादिष्टदितान्नप: गांधर्वणविवाहेन तासुपायंस्तरागिणीं ३१ विमानयायोधपस्नाया सदापैत्रोस्त्रशस्तय: विमा
निस्थादयन्याव्योम तत्रागमत्खचारस्वर: ३२ रत्नावल्यान्तापि तस्त स्पंतत्वेवमब्रवीत् दिवायाताविस्मासवाये ज्ञा
त्वादंतमस्तुंतव ३३ शाताप्रनीदिवस्त्रीय पादपद्मसमागमात् चिताद्यपर्वतिरत्न पुरंनामपुरंमम ३४ ततप्रपद्या।

उत्तरा। ष्टुम्भरत्ना वल्लीजलपतितं यावत् मानविमानमारोह तस्याशु सपरिच्छदः ३५ नत्वा मातुलमंबां च सात्म दंतदत्त
या पश्चात्स्तु जलक्षित्र त्वतलापतिमहूणात् ३६ ततः पत्रोत्तरस्पद्रा संस्तुतं तं धराधवं साद्याविताद्यशिखरे शेखर
३६५ एतं स्तुरनयत् ३७ दृष्ट्वा चरत्र प्रासादं दिव्यं स्नानाद्यानादिना सखेचरानुचरवत् स्वर्णबाहुसुपाचरत् ३८ स्वर्णबा
हुर्महाबाहु स्त्रस्थः प्राज्यभूपतेः श्रेणिद्वितयसाम्राज्य मासमादपुरामदे ३९ विद्याधरकनीस्तत्र स्वयमीरुतवा
हच पद्माद्यामिः समं तामिः स्वपुरंगाच्च सान्यदा ४० जा तचक्रादिरत्नश्च षट्खंडक्षितिमंडले सुवर्णबाहुस्तूपा
लः साधयित्वा च राट्ट्रिरे ४१ प्रासादोपरि सान्येद्युः स्ती डश्रतः पुरीवृतः सविस्मयां बरपश्यन्नमागमपरान्
सुरान् ४२ तातान्नात्वा जगन्नाथ तीर्थनाथसमाग मे ग त्वानत्वाजिनं मादा पदांभुश्रावादशानां ४३ सा
घचक्रीयचौक्षम नत्वा तं धर्मचक्रिणं प्राबोधालव्धा नू सार्वोपि विजहार ततोन्यतः ४४ स्मरन् जिनं तिकेह
ष्टान् सुरांश्चक्री सवान्यदा दृष्टमयेदृशाः सर्वं मयिक्वापी तत्रावयन् ४५ जातिस्मरणमासाद्य दध्यौ प्राग्भवानिजा
४६९ न् वैराग्यचालजं बीजं महानंदमहीरुहः शुभं दीक्षां जिघृक्षुः स्माप्राप्य नधमडाज्ये निजेप्सराज जगन्नाथ जिनस्तु
रुस्तत्र पुण्यागमत्तदा ४७ सुवर्णबाहुः प्राव्राजीत् त्तस्यार्हतांतिके सच क्रामणगीतार्थ स्तपस्तापस्तुदुस्तपं ४८ जि
नसवादिमिः स्थानैः स्तीर्थंकृत्कर्मचार्जयत् विजहार च तत्पीव श्चतिबद्धःसमीरवत् ४९ सचान्यदा क्षीरवणाट ३६५
व्यां क्षीरमहागिरेरतातारस्तिसुखमतस्थौ कायोत्सर्गेणशुद्धधीः ५० कुरंगात्काप्रितराका स्तन्नत्र विवदत्यारसिंहाज

निष्ठदेवाह्व तत्रागाद्वृतपरिभ्रमन् ५१ मुनीद्रं वीक्ष्य ततः कोपात् प्रामतः प्राग्भववैरतः दक्षवपावकाकार स्फारान्हाराट्ट
स्यापमः ५२ तमापतंतं वीक्ष्याशु व्यक्षदनशानं शमी उत्फालात्हरिरस्त्रुधि: प्राहरत्तस्य तद्यान ५३ तातातुत्वास्तु
निःस्थैर्य रत्नाम त्रिदशालयं वत् महाप्रभविमानात विंशत्यर्णवजीवितः ५४ सिंहोसोऽपिमृतस्तुर्य नरकेनारकोऽभू
त दशार्णवायुर्विविध वेदनावेदनाकुलः ५५ उद्वृत्यावततास्तस्मि स्तिर्यग्योनिष्वनेकशः जीवःसिंहस्य सक्वापि या
मज्जेष्टिंगागजः ५६ ज्ञातस्यतस्यताताद्याः निजाःसर्वे विपेदिरे वर्ततस्तेकंगेलोकाः कृपया जीवयंत्नतः ५७
बाल्यमुल्लंघ्य तारुण्यं प्रापगत्सोत्पंन्दुर्गतिःनिद्यमाने रुज निःप्राप कष्टाद्राजनमथाव्हा ५८ त्यागात्यागकृता
धीधीन् वीक्ष्यमाणान्यकरीश्वरान् इतिदध्यौ तप जं तस्मामतिःश्रुरा खलु ५९ बीजंविनाकृषिरिवन
हिश्रीःस्यात्तपाविना तपस्यत्यतिप्यत क्षाणिज्य स्व वा णिजः ६० विष्वप्रतिकरोजात संवेगस्तापसात
वत् पंचाग्न्यादितपःकष्टं कुर्वन्कंदादिभोजनः ६१ इत श्वाविवृतरत्ने स्वद्वारावणसी पुरी नित्यमावर्यवजाङ्क
व्या सेविता सन्निधिस्थया ६२ राजतिरामयुद्यानं परितांया पुरीपरं कुलकाविवमाविरं रवंकिस्तुसमागतं ६३
यस्यां सालोविशालोरुः माणिक्यकपिशीर्षकः दिक्स्त्रीणामित्यमादर्शा विस्मयायान दर्शयत् ६४ यत्रचैत्यस्तु सा
वर्णाः कलमाः कलसानुभ सूत्रयंतिकरैलोव मत्यागतमिवागतं ६५ यत्ररम्याणिहर्म्याणि राजिरेधनशालिनां स्तुभ्य
सुदस्यनस्यानि विमानानीवनाकिनां ६६ स्वर्मिणाला जन्याप्यपि सुधामिलतियाचिता चित्रंयत्रबुधालिप्साः प्रायःसर्वत्र

हाअपि ६६ अगण्यपुण्यसंसार संकटापि विसंकटा अविक्रापणराजीवैराजयश्चापणावली ६७ प्रत्यक्षावीक्ष्य
उत्ताद्य। ३६६ यः जंगमी दक्षा विश्वातिशायिनी अशोकं ताम्रमाशुरशो राहणाद्रिपयोनिधी ६८ अश्वसेनाति
धानविश्वक्र सेनमन्विनविक्रमः तत्रान्वतपार्थिवः ६९ वामव्यस्वामवः ईषि अणीरवामावामाख्या शीलादिगुणशा
लिनी तस्यासीद्वल्लभा राज्ञः स्वप्राणेभ्योपि वल्लभा ७० सुवर्णबाहुजीवोथ सुरवाप्राणत कल्पतः अवतीर्य वरे
धामा देव्या ज्ञानत्रयान्वितः ७१ तदासा सुखसुप्ताऽजलि। चतुर्दशमहास्वप्नान् ददर्शा
यितासुखं ७२ शाक्रस्त्राक्रस्य दृष्टाश्च तेषामर्थमसौ ज गुःस्वप्नविशारदाः सुतो भावी तव देवि जगत्पतिः ७३ त
तः प्रमुदिता वामा देवी गर्भं दधौ सुखं कालव स्तु स्तु रात्रे नीलद्युतिं मंदिरं धृतं ७४ विज्ञाय विष्टरा
रवैपी ख्यालाजन्मागतास्तदा षट्पंचाशद्दिक्कुमार्यः सू ति कर्माणि चक्रिरे ७५ ज्ञात्वा जन्मावधेस्तस्य शक्राद्या
वासवा अपि जन्माभिषेककल्याणं स्वामेरुविधिवद्व्यधुः। ७६ पीतामृत इवानंदी दध्यौ सनृपाणिपिहि कारामोक्षा
दिकं चाक सूनोर्जन्ममहोत्सवं ७७ गर्भस्थेऽस्मिन्नुत्सलरात्रौ वामा माता स्वपार्श्वतः ददर्श सर्पं सर्पंतं इतं तत्सुरवा बच
७८ ब्रत्वा वार्यं दिनसीस्य देवपार्श्व इति तत्तदा नाम्नाम्नौ स्रतोः पार्श्व इत्यभिधं व्यधात् ७९ लाल्यमानोथ
धात्रीभि रादिष्टाभि विडौजसा शिशुत्वं मंदवैः क्रीडन् क्रीडास्थं श्रियः ८० सुधांशाक्रणनिहिता मंगुष्ठो ३६६
नित्यमपिबत् वरुधेस्र जगन्नाथो जगत्प्रबोधिचंद्रमाः ८१ क्रमाद्यौवनं प्राप्तः कामिनीजन कार्मणं नवहस्तप्रमाणो ९

गः सप्तः प्राप्तकुमारत ८२ अन्यदा स्वसभालीनो नाभ्यास्थानसंस्थितं हाःस्थनावदितः कोपि पुमान्नविन्यम
ब्रवीत् ८३ स्वामिन् कुशस्थलपुरात् अत्रास्बलरुद्रं राज्यशासनजितनृ विद्यातद्गूयकात्विति ८४ तत्प्रभावती
संज्ञा सुतास्तिनवयौवना जगतां सारमाहृत्य रचिता किं विरंचिना ८५ यातिदास्यं नदासस्य शचीतावत्वं रंभेगः केकि यो॰
९तकेशपाशस्य तदाननस्य सुधाकरः सार्द्धं आदर्शादरीतीयं नाथुतत्रक्षपालयोः ध्रुवं तदधरस्यापि न धत्ते
द्रुमकंदलः ८७ अंगविन्यासकं भ्रातृ कंबुसौंदर्यहारि हणगस्वर्णकालापितादक्ष स्तदास्तानरमायदे ८८ ना
लमालिंगितं पद्मनालं तद्बाहुलताश्रियं नवत्वाणि ब वि लवं ललनाक्पल्लवाअपि ८९ तन्मध्यलीलामध्यत्व
बालिशाः कलिशापि हि नत्वा तिमनालिन मा व र्न :शिशिरिकंदमः ९० तदा तारा स्वलावलाराह नराक्र ९
ता॰ सिकतास्थली रंभास्तंभास्तु सोस्तंभं तद्करुनशुणमार्जन। ९ २ निर्णीजं यापितत्र्या श्रीसंघातनतात्थमा नारविंदा
निविंदति पदांतस्पादपद्मयोः ९२ कलांतांबतितता य कांताः कांचनकांचनं तस्त्रोवण्णगुणां वीक्ष्या पररमः र
रमानदि ९३ तां वीक्ष्यता हर्षीत्याग्य जामात्रप्राश्यपिता बल्लभानप्रयामास कुमारा त्रायतेजनः ९४ सामस्वी
नः सदान्यस्य गीता ध्यानं प्रभावती गीतं स्फीतं किंनराभि र्गीयमानम दाश्रृणोत् ९५ सातास्य सनवातं श्रीपार्श्वा
जयताश्चिरं रूपलावण्णात जाति निर्जयनिर्जरानपि ९६ तदाकर्ण्य लवतपार्श्वे सानुरागा प्रभावती क्रीडां क्रीडां व
संत्यज्य तद्गीतमश्रृणोत्सुका ९७ ताताउरनासापार्श्वे वयस्याभिरलक्ष्यत रागरापिशुनबुन्न तिब त्यनमितल

उत्ता।६। ३६१

वत ९९ चिरंसापत्न्यदुःखतया किंनरीसुगतासुखं सखी तिष्ठ इदीनीता कापिनाधिगतासुखं ९९ स्मराप
स्मारविवशा नहि किंचिद्विवेदसा दध्येव पार्श्वमित्यतः परखासवयोगिनी १०० ज्ञाथापार्श्वकुमारं क्रांता पित
रौत कस्वदीसुखात् सुसुदातन्वे शंस्वाव राक्यमितिवादिनो १ इत्युक्ते अश्वसेनामधि पार्श्वस्वयंवरा द्
तमानंदयिष्यावो नंदनांविरहार्दितो २ तन्निशम्य च रितैक दिशाधीशोमहाबलः इक्ष्वाकुभतामूलराजा यथा
नायवनाप्मः ३ कथं पार्श्वीयदि स्वामी सुतांदातामम नजित् अस्याप्ययं दीयतां स्वयं दास्यति चित्नाम ध
इस्सुदीयोसुप्यवन जवनाथवनोनृपः एत्यारुणत् सु रंविघर बलिः प्राज्ञोः कुशस्थलेथ शावशानियोमीत
न्ना स्वतां कस्यापि नातदा तोलंबास्थवरजनी सु ख शुद्धितनीरात ६ कुमार्षावमनामाहं प्रहितान्
त्वजाततः वार्त्ताविक्रमिमां रात्रिं तियत्यात्रागमंशा ला ७ पर्वतपातः परं स्फूर्तंकंकारुघतत शरणांतथ
यत्नोस्थितत्रस्थापि प्रसेनजित् ८ तन्निशम्याश्वसेनो वी कोतःकापारुणाहुणः तंनामवीवदद्यात्रा चिक १
र्षुर्यवनेश्वति ९ तंतेनाध्वनिमाकर्ण्य किमेतदितिचिंतयन् पितृपार्श्वमगात्पार्श्वो नत्वाचेवमवोचत १०
तरस्वीकतारादेवा सुराणामपि राध्यति स्वयं श्रीतातपादानां यदाधीयस्तुपक्रमः ११ अश्वसेनस्तूणामुल्या
दयन्नागतंतनं कुशस्थलपतिं नृतं यवनंजयमब्रवीत् १२ पार्श्वःपापावरणोपारौ रिवतस्मिन्कीटाक सुरा ३६१
सुरजितांतात पादानांनाद्यमोर्हति १३ तदादिशात मां रण्याः सोधंन्दूषयतस्वयं मत्नापि लातिमतस्य तस्यद

पीपसर्पणं १४ तातारज्ञावलं सूनो विदन्विश्वत्रयाधिकं प्रत्यपद्यततद्वाक्यं समितेव्यमुत्तघतं १५ आयएव
प्रयाणाय मातलिः शक्रसारथिः एत्यनत्वाजगन्नाथं शवान्नीणीमजिनपत् १६ पालाविज्ञायशक्रस्तु क्रीड
यापिरणाय्यते तद्भारथमत्तुप्रेषीत् प्रमदात्तमलंकुरु १७ नानाशस्त्राद्यमसृष्ट स्पृष्टंतरथंततः आरुरोहजग
त्स्वामी मातलिस्तुवदिन्नु ः १८ अद्यायातानिगायाः सेनायाःकृपयाःप्रभुः प्रयाणैर्लघुकैरीहरू क्रमा
त्प्राप कुशस्थलं १९ तत्रोद्यानेसुरकृत प्रासादेतस्थु षासुखं स्वामिनाप्रहितोदूतो गत्वायवनमित्यवक्
२० राजन्श्रीपार्श्वनाथस्त्वां मदास्यनादिशत्यदः रा २ णीकृततातोऽयं रोधान्माद्यःप्रसेनजित् २१।
अहंस्थितमायातं निषिध्यानेननात्तना स्वायां तो स्मि तद्यादि स्वस्थानेचस्तुस्वस्त्वा २२ आघावेय
वनक्रुद्धः किंरेदूताब्रवीरिदं अश्वसेनस्यपार्श्वस्य कि य मात्रंममायतः २३ तत्पार्श्व एवस्वधाम यातपातु
वर्त्तनिजं जीवन्मुक्तोसिदूतत्वा द्भवमपिरक्षतं २४ सु नरप्यवदद्दूत कृपालुर्ममनायकः कुशस्थलाधिपमि
व त्वामपित्रातुमीहति २५ अतएवसमाश्रितपी त्वांभावाधयिष्यर्तंड तद्बुध्यस्वावबुध्यस्वा जय्यंतेवजिणामपि २६
हरिणाहरिणाधंगंतं त्वाम्वताबालतामिना पिपीलिकापिनानाग स्मार्त्यणपविनागिरिः २७ कुंजरणारगणा
श्चैव यथायोस्त्रमनीश्वरः तथात्वमपिपार्श्वेण तत्तदाज्ञाप्रतीच्छ्या ः २८ श्रुत्वेमं श्रुवंतमितितंदूतं विक्रवातानिघं
सवः यावदुत्तस्थिरेसैन्या स्तावन्मंत्रीन्द्रवावदत्तान् २९ आरपार्श्वबालाहते स्फुटायूयं जिघांसवः अनर्थोपेक्षिप

३६७ तत्किं कारणं त्वं नित्तप्रत्तं ३० यस्मादङ्गो मौलिर्व्यासोऽस्यामीषां मंत्रामते ह्याम घामा भुजान्मौलौ दधातु वासवो ऽपि
तद्धृतस्पालिहनन मासेवादीलापिड्दा खदा ३१ निवार्यतिलकं तामेव सांप्रतं हतमित्यवक् खेचरालाः ३२ नेत्रा
श्रीपार्श्वपादाब्जान् सामृष्यामोधुनावयं इति प्रबोध्य तं हृते सविवाविसर्जसः ३३ हितज्ञः स्वपत्तेचिव सूचिदे
ता विमृश्य किं ऊन्दर्कमिदं सिंह सटाकर्षणवत्कृतं ३४ यास्ये ज्ञापनया सर्वे तत्र कर्मबसंगरः तद् द्यापि न्यसकं
ख कुठारं पार्श्वमाश्रय ३५ क्षमयस्व स्वापराधं तत्वा मनत्रु रीक्षरु अत्रा भुत्र चर्च देकोरवः कार्याकार्यं तदा स्वदः
३६ साधर्दो बाधितामे वित्रिता रक्षान्यवनस्ततः सतं त्वा गाडयस्वामि यीवान्यस्तपरस्वधः ३७ त्वत्रिणा वि
दत श्रातः सर्वं गत्वा नमत्पत्तं तात्माचित कुठार स्त्र त्व योनत्विवमब्रवीत् ३८ सर्वमाह्लोसितन्नाथ म
त्रामनं कृमभूमे अलयोद्दिलीनस्य प्रसीदा दक्षमरं मां ३९ ऊचे श्रीपार्श्वनाथोपि संत्रस्थ यो मितकृति
त्वं कुठराज्ञं निजं मास्म लिषीर्मिवं कुपाभ्वनः ४० तावतिप्रतिपत्तं तं जिनं ज्ञात्वा ब्रह्मनयत् कुशास्थलपुरस्यान्त ज्ञा
ध त्रिजित्प्रदात् कुणात् ४१ अथाज्ञया प्रसेनजित्तं गत्वा पुरं ताभ्रुताषान्तमः प्रसेनजिन्नृपायाच तौ वात्तीं प्रीतास्वतस्तस ४२
ततः प्रभावतीं कन्या रूपादायापदामिव गत्वा प्रसेनजिन्नत्वा जिनामेवं व्यजिज्ञपत् ४३ यथाम्वयमिहागत्य
त्वयहीमं जगत्त्रात परिणीयत प्रावृत्री मिमामत्तु दृष्ट्वाणाम ४४ चिरकालीनरागासौ त्वयि नान्यं समीहते तत्रि ३६८
सर्गात्कृपालोऽस्यो विज्ञाप्यास्त्कृपा तव ४५ स्वाम्यवर्देच पत्रात्त्वा मार्गो पित्रराज्ञया नत्वाल्हादं तत्र पुनो

तेदलेवात्रयात्रया ४६ दाध्योत्र सेनजित्रायं मानयिष्यति मज्झिरा अश्वसेनापाराध्यत्र न्मानयिष्याम्पादाभ्र
ना ४७ तानतिध्यायतामाकं मरव्यनिमीष्य सुस्थिरं सत्कृत्य बङ्गधरस्वामी व्यसृजद्यवनेनृपं ४८ विसृज्य
मानः प्रभुणा कुशस्थपतिः ततः इत्युचे श्री अश्वसेनं नं तेऽमिष्याम्यहं विला ४९ ततः स्मित्वा क्रवता श्रीपा
र्श्वस्वामिना समं वाराणसीं नृपः सोगात् प्रदादायप्रभावतीं ५०। तातं नत्वा निजं सौधं गतः पार्श्वः प्रसेनजित् प्र
भावत्या समं गत्वा अश्वसेनं प्रमाणमत् ५१ तं चाश्वसेनो नालिङ्ग्याय समालिङ्ग्य च निर्भरं कुशलात प्रद्यो वद
किमागा इति पृष्टवान् ५२ सोवादी प्रणतो वे। न तस्या कुशलं क्वचित् इक्ष्वाकूणां महाराज त्वां प्राधी
शित्रमात्मना ५३ नाम्ना प्रभावती मेसो सुता श्री पार्श्वदेवाय गृह्यतां देवया ज्ञामे मान्यत्मो घावा
यिवत्ते ५४ राजाजगौ कुमारोसौ विरक्तास्मिमदा त वात तथाप्युद्वाहयिष्यामि बलात्तं तत्कृते ध्रुव
५५ इत्युक्त्वा समं तेन गत्वा पार्श्वांतिकं नृपः इत्यावद राजा त्वस्य सुतासौ परिणीयतां ५६ बाल्यादपि वि
रक्तोसि लवगासा त्तथापि हि मान्यामे तन्मम वचो दाक्षिण्यतो निधिः त्वया ५७ इत्युक्तः सन्तो स्त्री ऽत्र न पार्श्वः सागर
मीरितः स्थानं तु ज्ञात्वा भोगफलं कर्म परिणिन्ये प्रभावतीं ५८ क्रीडा गिरिसरिद्वापी वनादिषु तया समं रममाणो विभुर्नि
त्य मनिवृत्तामवासरान् ५९ गवाक्षस्थोन्यदा स्वामी पुरीं पश्यन्नदृशत् सः बहिर्यातां बहुतरां पटलीयार्थिका
राजनात् ६० इत्युपरत्न पार्श्वस्थान् पार्श्वः कोप्यं महान् उर्ध्यानिर्यातियदसौ जनः सकलाजनः ६१ ततः कौ

मदः

उत्पाव ३६८ पितुर्मे स्वामि त्वामस्त्रवाक्यापि विद्यते बहिः किंत्वागतोऽस्तीह कमठस्तापसाग्रणीः ६२ तद्दर्शनाय लोकोऽयं
यातीत्याकर्ण्य तद्गिरं द्रष्टुं ताकौतुकं स्वामी तत्रागात्सपरिच्छदः ६३ पंचाग्निसाधकं तेच पश्यन्नवधिनाधि
पः वह्निकुंडक्षिप्तकाष्ठे दह्यमानं महोरगं ६४ तं प्रेक्ष्य प्रभुरूचे कृपालोधिगहो वदत् अहो तपस्यतोऽप्य
स्याज्ञानं यन्न दयागुणः ६५ विना वस्तुमुखमिव धर्मः कोऽहं कृपां विना कायक्लेशोऽपि विफलो निष्कृपस्य प
शोरिव ६६ तदाकर्ण्य कमठोऽशंस राजपुत्र सवाहस्त्वं :दक्षास्तु गजशिक्षादौ धर्मं तु मुनयो वयं ६७ ततो
ग्निकुंडाद्विक्षिप्य तत्काष्ठं सेवकैः स्वामी याजना ल दयन्तस्मा भिरगाद्दारागामुरु ६८ हिजिह्वो
पि दिग्ज्वाला जिह्वाजालाग्निविह्वलः प्रभुदर्शन पी मू षं प्राप्यालापि पिपास्वदृशं ६९ परलोकाध्वपा
थेयं तस्याहेः स्वनरैः प्रभुः प्रत्याख्याननमस्कारौ द कंगाबलमार्पयत् ७० सर्पः सोऽपि प्रतीच्छेन्न
मनःसमाहितः कृपारसार्द्रया दृष्ट्या प्रेक्ष्यमाणोऽर्हता स्व यं ७१ विपद्यासावनागात् नागानाधरणा धः जिन ×नि×
निध्यानसध्यान नमस्कारप्रभावतः ७२ अहो ज्ञानमहो कुमारस्य विज्ञानमिति वादिभिः स्तूयमानो जनैः स्वामी
नर्जधाम गमतत ७३ तद्दीक्ष्याकर्ण्य चात्यन्तं विलक्षोऽन्तः शठः कमठः बालं तपस्तताना ताटं सम्यग्धीर्भिः कृताहृश
१ ७४ भवनवाससुमालीति नामान्वर्तवासिषु स्मालान्निघकुमारस्तु दावामिथ्यात्वमोहितः ७५ अथान्यदावसं ३६९
तार्ने क्रीडोद्यानं गतो जिनः प्रासादभित्तिचित्रस्थ नमिं दृष्ट्वा व्यचिन्तयत् ७६ राज्यं चैव त्याजितः नेमिर्यः कुमारोऽपि हा

इतं हि त्वा राजीमती माटा गुरागामपिकन्यकां ७७ तन्निस्संगा ह मपि हि नवामीति मतिविक्रमः तीर्थप्रवर्तनायस्थान से
व्यलोकांतिकैः सुरैः ७८ ताताद्याज्ञासिकं दानं धतिर्धनदह रितैः पिताराज्ञाराजभ्राह ब्रतायपरमेश्वरः ७९ नरं
ड्रि रम्यासताद्या रिडिः शक्रादिभिकृतः दीक्षाभिषेकः श्रीपार्श्व पत्नोत्क्रमद्दाम द्दिः ८० अथारुह्य सुरैरूह्दां विशा
लां शिबिकां विभुः द्विवं द्युति निर्घोषा वर्णद्यावाद्यमंतरः ८१ आश्रयसंविश्रमपदं गत्वाश्रमपदं वने याप्ययानाद्
वातारी न्यमहादिवतमनः ८२ भूगमं विहायतत्रमृण दि मूर्द्धिलावैविधायन वामस्कंधाद्वदधत्यं दधत्यस्त
विडौजसा ८३ त्रिंशद्वर्षवयाः स्वामी सहनृपाणां शा ते स्थितिः कृताष्टमतपाः सर्वं विरतिप्रत्यपद्यत ८४
भूगमं लोलमनःपर्यायाद्वं तुर्यज्ञानं जिनस्तदा। तु वि लादर्दुपक्षीवा प्रमाता विजहारव ८५ वामवाश्र
पिशोकाद्याः कृतस्वामिबृताश्रवाः गत्वानदीश्वरके त्रा प्लाहिकां स्वाश्रयं ययुः ८६ अन्यदानगरस्यासीद
शस्वंतापमाश्रमं विरुजोमामविहर न्मार्तण्डश्चास्तपर्वतं ८७ तातोऽवटं तटस्थस्य वटस्यांतिकाट निशि तस्थौ
प्रतिमयास्वामी नामाग्रन्यस्तलोचनः ८८ इतश्चासावसुरो मेघ मालितामावधिर्निजं ज्ञात्वाप्राग्भववृत्तान्तं स्मृत्वार्ता
हेरकारणं ८९ क्रोधन प्रज्वलन्नंत र्वियोगीव मनात्तुवा पार्श्वनाथमुपद्रोतुं तप्रादशुपायायौ ९० भूगमं
विचक्रे चांकुशाकार नखराः नखराशुधरान् घोररूपधरानच्छा छोटकंपितधराधरान् ९१ अ सा तितीतिम प्र।
ल तीयपणत्सपि लीषणान् विदधाससु सुरः शोल जायकायान्मतंगजान् ९२ तिरप्यविकातनाष्ये स्फारस्फ।

उत्तरा॰ ३७७

कारकारिणः यमदोर्दंडवच्चंडा विकरालविषाणहीन् ९३ उत्कटैःकंटकैस्तीक्ष्णश्च वृश्चिकाः हस्तिकाः स्व
घा तल्लकश्रूकरादीश्च आपदानापदीविर्धनु ९४ ज्वालामालाकरालास्या मुंडमालाप्रकंधरान् प्रेता
विश्वानतिश्वता कारांश्चविचकारसः ९५ त्रितिविविधपर्कं शलध्यानिचलयितुं तयिमध्वलावालवन्त वर्क्षे
लिखमिवाहंश्रा कोटिकामकृणादय ९६ ततःक्रोधाधिकंगर्जी विद्युद्वाणदिगंतरो मेघमालीमेघमाला
विधाकाव्यात्रिनीषणं ९७ नीरैरनंतप्रावर्षयित्वा व! त्यद्वदर्शदिहिषं ध्यायन्निति समंरलः श्रीरत्नासा
घवर्षितं ९८ धारालिर्दृष्टिमुशल सूपाकारालिक व कोः वर्षवर्षव्यधादेका सर्वामिवसुंधरां ९९
आलदांकंवमुदकं नदापार्श्वपालाःझणात् तदा त दा संतशालातं पद्मद्धादयघा ३०० नासापार्श्वप पत्र॰
र्यंतज्ञौःपायायावडपायायो चचालविष्टरस्तावद्दर ण स्यारनाशालाः ३०१ लोमालोमानलोगींद्रः ह्रष्ट
पार्श्वीदिकंग्यथात २ तन्मौलितव्यधात त्रं फणीद्रः सज्जलिःफणैः ध्यानलीनमनाःस्वामी नवतस्त्वासुर्वं
ततः ४ नागराजमहिष्योपि नृत्यंचक्रुःशलाउरः वेणुवीणामृदंगादि ध्वनिव्याप्तदिगंतरं ५ तक्रिकारिणिलोगी
द्विषधारिणिचात्सुर निर्विशेषमनास्तस्मिं स्वामीउसमतानिधिः ६ तथापिवीक्ष्यवर्षंतं ममार्षिणकवासुरं जातः
कोपानागनाथः साक्षेपमिदमब्रवीत् ७ स्वापद्धपकिमिदं मारालड्रष्टरत्वया दयालारपिदासोद्भं सद्दि ३७७
घेतह्यतःपरं ८ त्वलनुमादारगःपापा निषिद्धास्वामिनासना तदादर्पतावज्वादि विधियंतवकिंकृतं ९ निघ्न
xस्माधनाबाधःस्वामि इन्द्रांतमहिषी इतः तत्रागत्यकृतंतत्किंव्यक्तांकुर्व... पते २ उत्तालं तलितं त्यस्य स्वामिनःकमयारधः ३२

रणजागमिव स्तेनचक्रुवारुणं दोतार्विनार्हिषन्नथ नलेविष्यसिपापर १० तदाकर्ण्यवाचामेघ मालीहष्टिमं
ध्यात्यधात फणींद्रासवितंपार्श्वं मपश्यप्रतधास्थितं ११ दाध्यावतकितःशक्तिरियात्यवारिवलामम सावासिलशाश्
स्यच निष्फलात्त् दिहवलो १२ किंचायंतगवान्मुद्या पेद्वुवद्भपरिक्रमः कमयाक्रमातसर्व लोगींद्राद्रींस्वधापिमे
१३ नवान्यश्वरणंविश्वे ममविश्वेशविरिणः तदेनमेवशरणं कारामिकरुणाकरं १४ ध्यात्वेतिमेघंसंहृत्य सोसु
रःसार्वमाश्रयत् महागादःक्षमस्वेतिप्राचायागाश्रव मास्पदं १५ नागाद्रापिजिनं ज्ञात्वा उपसर्गविगमयचनि
जंस्थानंययौभ्रात जिनोपिव्यहरत्ततः १६ बदस्व व नचवर शांतिमकांतिहत्यच तदाश्रमपादाद्यानं उ
रतेध्याययोवतुः १७ ध्यानस्थस्यादन्तत्र पं च म ज्ञानमदीतः इंद्राद्या एत्यसमव सरणंचक्रिरेचि
लाः १८ पूर्वसिंहासनतत्रा सीनश्रीपार्श्वपारगः । त्री णितस्पतिरूपाणि त्रिदिशांव्यंतराव्यधुः १९ यथास्था
नंनिषण्णेषु सुरासुरनरेषच गिरीयोजनगामिन्या श ाललादेशनांप्रभुः २० ज्ञात्वाज्ञानादयंपार्श्वं शालास्तस्या
नपालकात् तद्धर्शनात्सुकमनाः वामादेवरमेश्वरः २१ श्रीअश्वसेनस्तपोपि वामादेव्याममन्वितः गत्वाकृतस्तुतिन
ति र्धर्मंशुश्राव शुद्धधीः २२ श्रुत्वाऽमं नरानार्यश्वताः श्रुत्वा देशनांजग दीशितुःबुद्धाःपर्यव्रजन्केपि केपिश्रावकम
श्रयन् २३ आर्यदत्तादयस्तेषु दशाभवन्गणाधिपाः द्वादशांगीकृतःमघः स्वामिदत्तपदत्रयात २४ राज्यंन्यस्याश्व
सेनोपि हस्तिसेननाम्निधंस्तुतं वामादेव्याप्रभावत्या सान्वितःप्राव्रजत्तदा २५ पद्मावतीपार्श्वयक्ष विरोध्याधरणाधिपः

उत्तरा० ३७२

स्वाधिष्ठितपार्श्वः श्री पार्श्वोपि प्रभुर्दक्षततः १६ सहस्राणां षोडशर्षीणां समग्रगुणशालिनां अष्टात्रिंशत्सहस्राणि साध्वी
नांच महात्मनां १७ श्रावकाणां लक्षमेकं चतुःषष्टिसहस्रयुक् श्राविकाणांच त्रिलक्षी सहस्राः सप्तविंशतिः १८
दीक्षां च रात्रीत्यानां मार्दत्येव वर्षसप्ततिं विनाविहरतः संघः स्वादेवं चतुर्विधः १९ ज्ञातवानज्ञानेनवा संमेत
शैलाग्रमहितः त्रयस्त्रिंशन्मुनियुतः कायोत्सर्गेण संस्थितः २० आयुर्वर्षशतं प्रपाल्य भगवान्निः संयतिः संयुता
मासेनानशनेन शिवं कृतवानवाप्यादिकर्मक्षयः शक्राद्ये देवसुरासुरैः स्वरवैः श्रीपार्श्वविश्वेशितुः अकरोत्प
महोदयाविमहिमामाहात्म्यवारांनिधिः ३३२ इति श्री पार्श्वनाथकथा इत्थं प्रसंगतः श्रीपार्श्वनाथचरितमत्रिध
यप्रक्रांतं व्याख्यायते तस्स लोगपईवस्स आ स सी समहायास केसीकुमारसमणे विज्जाचरणा
पारगे केसित्ति केशिनामा कुमारश्रमणः परिणी त तयाश्रमणश्चतपस्वितया कुमारश्रमणः विद्याचरण
योर्ज्ञानचारित्रयोः पारगः २ ओहिनाणसुए बुद्धे सीससं घसमाउले गामाणुगामं रीयंते सावत्थिं नगरिमागए ३
ओहिनाणसुएत्ति अवधिज्ञानश्रुताभ्यां तस्य च मतिसहचरितत्वान्मतिज्ञानेन बुद्धो ज्ञाततत्त्वः शिष्यसंघेन समाकुलः प
×शिष्यसंघसमाकुलः×
रिवृतः ग्रामानुग्रामं रीयमाणो विहरन् ३ तिंदुअं नाम उज्जाणं तम्मी नयरमंडले फासुए सिज्जसंथारे तत्थवासमु
वागए तम्मिन्निति तस्याः श्रावस्त्या नगरमंडले पुरपरिसर इत्यर्थः प्राशुके बीजादिकागंतुकसत्वरहिते शय्याव ३७२
सतिस्थानं संस्तारकः शिलाफलकादिस्तस्मिन् तत्र तिंदुकोद्याने वासमवस्थानमुपागतः प्राप्त इति सूत्रत्रयार्थः ४ त्रा

× श्रीपार्श्वनाथशिष्यताचास्य तत्संतानीयतयाज्ञेया साक्षात्तच्छिष्यस्य हि श्रीवीरतीर्थप्रवृत्तिकाले यावदवस्थानानुपपत्तेः × ३०५

पार्श्वस्य शिष्यत्वेनापि ज्ञेयं ॥ अनंतरसूत्रमाह अह तेणेवकालेणं धम्मतित्थयरे जिणे भगवं वद्धमाणुत्ति
सव्वलोगम्मि विस्सुए ५ अथ वक्तव्यांतरोपन्यासे तेनैवकालेनेति तस्मिन्नेव काले वर्द्धमान इति नाम्नेति शेषः
विश्रुतो विख्यातः ५ तस्स लोगपईवस्स आसि सीसे महायसे भयवं गोयमे नामं विज्जाचरणपारगे गोतम
गोत्रेण नाम्ना तु इंद्रभूतिः ६ बारसंगविऊ बुद्धे सीससंघसमाउले गामाणुगामं रीयंते सेवि सावत्थिमागए ७
कोट्ठगं नाम उज्जाणं तम्मी नयरमंडले फासुए सिज्जसं थारे तत्थवासमुवागए ८ कोष्ठकं नामोद्यानमिति सूत्रद्व
यस्यार्थः ८ ततः किं वृत्तमित्याह केसीकुमारसम णे गोयमे य महायसे उभओवि तत्थ विहरिंसु अल्लीणा
सुसमाहिया ९ उभावपि तत्र तावाह ध्या न योर्विहारे अल्लीनौ मनोवाक्कायगुप्तौ रः त्रि
तौ सुसमाहितौ सुष्ठुसमाधिमंतौ ९ उभओ सीस सं घाणं संजयाणं तवस्सिणं तत्थ चिंता समुप्पन्ना गु
णवंताण ताइणं उभयोः द्वयोः शिष्यसंघानां विनयहेतो नां तत्र श्रावस्त्यां चिंता वक्ष्यमाणा तायिनां त्रायिणां १
० चिंतास्वरूपमाह केरिसो वा इमो धम्मो इमो धम्मो व केरिसो आयारधम्मपणिही इमा वा सा व केरिसी ११ की
दृशः किंस्वरूपो वा विकल्पे इमोत्ति अयं अस्मत्संबंधी धर्मो महाव्रतरूपः अयं दृश्यमानगणधरशिष्यसंबंधी
धर्मो वा कीदृशः आचारो वेषधारणादिको बाह्यः क्रियाकलापः स एव धर्मः तद्व्यवस्थाहेतुत्वात्प्रणिधि
र्व्यवस्थापनं आचारधर्मप्रणिधिः इमा वा इत्यस्मत्संबंधी सा वा पुनर्द्वितीयमुनिसत्का कीदृशी

उत्तरा०
३७२

अयं भावः अस्माकमपि च सर्वज्ञप्रणीत एव धर्मस्तत्किंनिमित्तं साधनानां चायं भेदः तावत्तावदाकुमिच्छामो वयमिति ११
उक्तमेव विवृतोति यश्चा कुर्मुनुनाह चाउज्जामो अ जो धम्मो जो मो पंचसिक्खिउ देसिउ वद्धमाणेणं पासेण य महामु
णी चतुर्यामो अविरति चतुर्यामा महाव्रतवत्तुत्कात्मकायाधर्मो देशितः पार्श्वेन तिसंबंधः यो इमात्रिकारस्य
प्रश्लेषात् यस्यायं पंचशिक्षाः प्राणातिपातविरमणादिपादरूपाः संजाता यत्रासौ पंचशिक्षितो वर्द्धमानेनाद
शित इति योगः महामुणित्ति महामुनिना इदं चावश्यान्ययार्‍ पि विशेषणं अनयाश्च धर्मयोर्विशेषे किंतु कारणं
मित्यध्याहारणयोगः अनेन धर्मविषयः संशयोक्तः कीर्त्तितः १२ अथाचारप्रणिधिविषयं संशयमाह अचेल
तु अचेलगो अ जो धम्मो जो इमो संतरुत्तरो ए ग कज्जपवन्नाणं विसेसे किंनु कारणं अचेलक
श्चायं धर्मो वर्द्धमानेन देशित इती हापि योज्यं यश्च रयं सांतराणि श्रीवीरस्वामिशिष्यापेक्षया मानवर्णाभ्यां वि
शेषितं निउत्तराणि च महामूल्यतया प्रधानानि वस्त्राणि यत्रासौ सांतरोत्तरो धर्मः श्रीपार्श्वनाथेन देशि तस्य
त इत्ती हापि वाच्यं एकं कार्यं मुक्तिरूपं फलं तदर्थं प्रपन्नो प्रवृत्तौ एककार्यप्रपन्नौ तयोः प्रक्रमात्पार्श्ववर्द्धमा
नयोर्विशेषे प्रागुक्तरूपे किमिति संशये इति वितर्कः कारणं हेतुरिति सूत्रपंचकार्थः १३ एवं विनयचिंतायां तो के
शीगौतमौ यदकार्ष्टां तदाह अह ते तत्थ सीसाणं विन्नाय पवितक्कियं समागमे कयमई उभओ केसिगोअमा
अथानंतरं तौ तत्र श्रावस्त्यां शिष्याणां विज्ञाय प्रवितर्कितं वितर्कितं समागमे मीलके कृतमती अभूतामिति शेषः १४ ३७२

ततश्च गोअमे पडिरूवन्नू सीससंघसमाउले जिट्ठं कुलमविक्खंतो तिंदुअं वणमागओ गोतमः प्रतिरूपं
प्रतिरूपविनयं यथावद्विहितप्रतिपत्तिरूपं जानातीति प्रतिरूपज्ञो जेष्ठमिति प्राग्भावितया वृद्धं कुलं श्रीपार्श्वना
थसंतानं अपेक्षमाणो मानयन् १५ केसीकुमारसमणे गोअमं दिस्समागयं पडिरूवं पडिवत्तिं सम्मं संपडिवज्जइ
पडिरूवं इति प्रतिरूपां उचितां प्रतिपत्तिमभ्यागतकर्तव्यरूपां सम्यक् संप्रतिपद्यते करोतीति भावः १६ प्रति
पत्तिमेवाह पलालं फासुअं तत्थ पंचमं कुसतणाणि अ गोअमस्स निसिज्जाए खिप्पं संपणामए पलालं प्रासुकं
तत्र तिंदुकोद्याने पंचममिति वचनव्यत्ययात् पंच मा निकुशाः तृणानि च पंचमवर्णविशेषपलालदर्भोक्ता
पेक्षया यदुक्तं तणपणगं पुण भणिअं जिणेहिं कम्मट्ठगंठिमहणेहिं सालीवीहीकोद्दवरालयरन्न
तणाइं च २ गौतमस्य निषद्यायै उपवेशनार्थं क्षिप्रं संप्रणामयति समर्पयतीति सूत्रद्वयार्थः १७ ए
तौ चापि विशिष्टौ यथा प्रतिभातस्तथाह केसीकुमारसमणे गोअमे अ महायसे उभओ निसन्ना सोहंति चं
दसूरसमप्पहा १८ तत्र समागमे च यदभूत्तदाह समागया बहू तत्थ पासंडा कोउगा मिआ गिहत्थाणमणेगाओ साह
स्सीओ समागया पासंडत्ति पाषंडव्रतिनः कौतुकात् मृगा इव मृगा अज्ञत्वात् साहस्री
सहस्राः १९ देवदाणवगंधव्वा जक्खरक्खसकिंनरा अदिस्साण य भूआणं आसि तत्थ समागमो देवदानवगंधर्वय
क्षराक्षसकिंनराः समागता इति योगः एतेन दृश्यरूपा अदृश्यानां च भूतानां केलीकिलव्यंतराणां तत्रासीत्समाग

उत्त्रा० २१।
३७३
सामील कइति सूत्रद्वयार्थः २० संप्रति तयोर्जल्पमाह पुच्छामि ते महाभागा केसी गोअममब्बवी तओ के
सिं बुवंतं तु गोअमो इणमब्बवी तिइति वाक्यालंकारे तिहायाविंय्यालंके २१ पुच्छ भंते जहिच्छं ते केसी गोअम
मब्बवी तओ केसी अणुन्नाए गोअमं इणमब्बवी जहिच्छं ति यथेच्छं यद्भवतां मते इत्यर्थः तिइति वा केसी गोअमं ति
सुध्यत्यया ता केशिन गोतम इति सूत्रद्वयार्थः २२ चाउज्जामो अ जो धम्मो
जो इमो पंचसिक्खिओ देसिओ वद्धमाणेण पासेण य महामुणी चउर्यामो हिंसानृतस्तेयपरिग्रहोपरमात्म
कव्रतचतुष्करूपः पंचशिक्षितः स एव मैथुनविरति रूप पंचमव्रतान्वितः २३ एगकज्जपवन्नाणं विसेसे
किं नु कारणं धम्मे दुविहे मेहावी कहं विप्पच्चओ न ते इह च धर्मे साधुधर्मे द्विविधे हे मेधाविन् कथं वि
प्रत्ययो अविश्वासो न तेन तव भवत्यपि हि सर्वज्ञत्वे किं तायं मतान्तर इति २४ एवं तातानाह तओ केसिं बुवं
तं तु गोअमो इणमब्बवी पन्ना समिक्खए धम्मं ततं तत्तविणिच्छयं शृण्वंतं तु विक्रुवंतमवानना दयातिरा य
माह पन्ना बुद्धिः समीक्षते पश्यति किंतदित्याह धर्मं तत्वं तिविंदा लोप धर्मतत्वं धर्मपरमार्थं तत्वानां जीवादीना
विनिश्चयो यस्मात् तत्तथा अयं भावः न वाक्यश्रवणमात्रादेवार्थनिर्णयः स्यात्किंतु प्रज्ञावशादेव २५ ततश्च पु
रिमा उज्जुजड्डा उ वक्कजड्डा य पच्छिमा मज्झिमा उज्जुपन्ना उ तेण धम्मे दुहा कए पुरिमाः प्रथमजिनमुनयः ऋजव ३७३
श्च प्रांजलतया जडाश्च दुष्प्रज्ञाप्यतया ऋजुजडाः उ इति यस्माद्धेतोः वक्राश्च वक्रभणितिवाः जडाश्च निजानेकक्कवि

कल्पैर्विवक्षितार्थावगमासमर्थाह वक्रजडाः चः समुच्चये पश्चिमाः पश्चिमजिनयतयः मध्यमाः मध्यमार्हतां साधवः
ऋजवश्च ते प्रज्ञाश्च सुबोधत्वेन ऋजुप्रज्ञास्तेन हेतुना धर्मो द्विधा कृतः एककार्यप्रपन्नत्वेपीति प्रक्रमः २६ यदि ना
म त्वेवं विधा मुनीनामीदृशत्वं तथापि कथमत द्विविधमित्याह पुरिमाणं दुव्विसोज्झो उ चरिमाणं दुरणुपालओ कप्पो
मज्झिमगाणं तु सुविसुज्झो सुपालओ पूर्वेषां दुःखेन विशोध्यो निर्मलतां नेतुं शक्यो दुर्विशोध्यः कल्प इति योज्य
ते तद्धि ऋजुजडत्वेन गुरुणानुशिष्यमाणा अपि न तद्वाक्यं सम्यगवबोद्धुं प्रभवंतीति तुः पूर्तौ चरमाणां दुःख
नानुपाल्यते इति दुरनुपालः स एव दुरनुपालकः। कल्पः साध्वाचारः ते हि कथंचिज्ज्ञानंतोपि वक्रजडत्वे
न न यथावदनुष्ठातुमीशते मध्यमकानां तु सुविशोध्यः सुपालकः कल्प इतीहापि योज्यं ते हि ऋजुप्र
ज्ञत्वेन सुखेनैव यथावज्ज्ञानंति पालयंति च अत एव चतुर्यामोक्तावपि पंचमपि यामं ज्ञात्वा पालयितुं प्रक्र
माः यदुक्तं नो अपरिग्गहिआए इत्थीए जेणं होइ परिभोगो ता तव्विरईए चिअ अबंभविरइत्ति पन्नाणं २७ नि
तरपेक्षया श्रीपार्श्वस्वामिना चतुर्यामो धर्मो उक्तः पूर्वपश्चिमास्तु नेदृशा इति श्री ऋषभश्रीवीरस्वामिभ्यां पंच व्रतरू
पत्वं विविधप्रज्ञविनेयानुग्रहाय धर्मस्य द्विविधत्वं न तात्त्विकं आद्यजिनकथनं वेदमंगादिति सूत्रपंचकार्थः २७
ततः केशी प्राह साहु गोअम पन्ना ते छिन्नो मे संसओ इमो अन्नो वि संसओ मज्झं तं मे कहसु गोअमा साधु गोतम
प्रज्ञा ते छिन्नो मे संशयः अयं पूर्वोक्तः अन्योपि संशयो मम तं कथय गोतम इति प्राग्वत् अस्य चावतारिका प्रा

उत्ताध्य
३३५

संशयं सन्निवा २८ अचेलगो अ जो धम्मो जो इमो संतरुत्तरो देसिउ वद्धमाणेणं पासेण य महायसा महायश
तिमहायशसा २९ एगकज्जपवन्नाणं विसेसे किं नु कारणं लिंगे दुविहे मेहावी कहं विप्पच्चउ न ते लिंगे द्वि ×लिंगेदुविहे त्ति×
विधः चेलकतया विविधवस्त्रधारितया च इति शेषं तु व्याख्येयं प्राग्व्याख्यातमिति ३० ततः केसिमेवं तु
वंतं तु गोयमो इणमब्बवी विन्नाणेण समागम्म धम्मसाहणमिच्छियं विज्ञानेनेति विशिष्टं ज्ञानं विज्ञानं तेन के
वलमेवातनसमागम्य यद्यस्योचितं तत्तथैव विदित्वा ध र्मसाधनं धर्मोपकरणं वर्षाकल्पादिकं इच्छितं ति इ
ष्टमनुमतं श्रीपार्श्वश्रीवीरार्हद्भ्यामिति प्रक्रमः पूर्वं च रमाणां हि रक्तवस्त्राद्युपज्ञाने ऋजुजडवक्रजडत्वेन
वस्त्ररंजनादावपि प्रवृत्तिः स्यादिति न तेषां तद नु म तं श्रीपार्श्वशिष्यास्तु न तथेति तेषां रक्तादिकम
प्यनुज्ञातमिति भावः ३२ किंच पच्चयत्थं च लोगस्स ना णा विहविगप्पणं जत्तत्थं गहणत्थं च लोए लिंगपओअणं
प्रत्ययार्थं चामी व्रतिन इति प्रतीतिनिमित्तं च लोकस्य नानाविधविकल्पनं प्रक्रमान्नानाप्रकारोपकरणपरिकल्प
नं नानाविधं हि रजोहरणाद्युपकरणं प्रतिनियतं यतिष्वेव संभवतीति कथं तल्लोकस्य प्रत्ययहेतुर्न स्यात् अन्य
था ह्ययथेष्टं वेषमादाय पूजाद्यर्थमन्येपि केचिदस्मद्व्रतिन इत्यभिदधीरन् ततश्च व्रतिष्वपि न लोकस्य व्रतिन इति
प्रत्ययः स्यादिति तथा जत्तत्थं ति यात्रा संयमनिर्वाहस्तदर्थं विना हि वर्षाकल्पादिकं वृष्ट्यादौ संयमबाधैव स्या
त् गहणत्थं ति ग्रहणं ज्ञानं तदर्थं च कथंचिच्चित्तविप्लवोत्पत्तावपि प्रव्रजितोऽहमस्मीति ज्ञानार्थं च लोके लिंगस्य वेषस्य प्र ३३५

×छि×

×लिंगप्रत्ययो विरक्तिप्रत्ययो वचनप्रत्ययाद्वस्त्रवर्णादि कृतवान् ×५

योजनं प्रवर्तनं लिंगप्रयोजनं ३२ अह भवे पइन्ना उ मोक्खसब्भूयसाहणा नाणं च दंसणं चेव चरित्तं चेव निच्छए अ
थेत्यभ्युपगमे भवेत्प्रतिज्ञा तु इति तुशब्दस्यैवकारार्थस्य भिन्नक्रमत्वाद्भवेदेव स्यादेव प्रतिज्ञाभ्युपगमः प्रक्रमा
त्पार्श्ववीरयोः केयमित्याह मोक्खसब्भूयसाहण त्ति मोक्षस्य सद्भूतानि तात्त्विकानि साधना
नि कारणानि मोक्षसद्भूतसाधनानि कानीत्याह ज्ञानं च दर्शनं चैव चारित्रं चैवकारार्थः ज्ञानाद्येव मुक्तिसाधनं न तु
लिंगं निश्चये निश्चयनये विचार्ये न तु व्यवहारे श्रूयते हि भरतादीनां लिंगं विनापि केवलोत्पत्तिः इति तत्त्वतो लिं
गस्याकिंचित्करत्वान्न तद्भेदो विदुषां विप्रत्ययहेतुरि ति सूत्रषट्कार्थः ३३ साहु गोयम पण्णा ते छिन्ना
मे संसओ इमो अन्नो वि संसओ मज्झं तं मे कहसु गोयमा अ मा प्राग्वन्नवरमिह व्रतलिंगविषयं लिंगालिंगाव
रं च शिष्याणां संशयमपास्य तथापि भवतस्तत्र मायया न न त्वपि अन्यदपि वस्तुतत्त्वं पृष्टवान् केशी यदाह ३४ अ
णेगाण सहस्साणं मज्झे चिट्ठसि गोयमा ते य ते अहिगच्छंति कहं ते निज्जिया तुमे अनेकानां सहस्राणां प्रक्रमा
द्वैरिसंबंधिनां मध्ये तिष्ठसि हे गौतम ते च शत्रवः त इति तेऽहिगच्छंति लक्ष्यीकृत्य गच्छंति धावंति त्वमर्थाज्जितं कथं ते द्विषो
निर्जितास्त्वया ३५ गौतमः प्राह एगे जिए जिआ पंच पंच जिए जिआ दस दसहा उ जिणित्ताणं सव्वसत्तू जिणामहं
एकस्मिन्प्रक्रमाद्रिपौ जिते जिताः पंच तथा पंच जिए त्ति सूत्रत्वात् पंचसु जितेषु जिता दश दशधा तु दशप्रकारान्पुन
र्जित्वा सर्वशत्रूननेकसहस्रसंख्यान् जयाम्यहं ३६ ततश्च सत्तू अ इइ के वुत्ते केसी गोयममब्बवी तओ केसिं बुवं

उत्त०२३
३७५

तं उ गोअमो इणमब्बवी सत्तू अ इइ के वुत्ते इति निर्जिता आज्ञाता वा कवचनं ततः शत्रुः क उक्त इति केशी गो
तममब्रवीत् ३७ एगप्पा अजिए सत्तू कसाया इंदिआणि अ ते जिणित्तु जहानायं विहरामि अहं मुणी एक आत्मा १
जीवश्चित्तं वा तदात्मा दोषचारात् अजितः अनेकानर्थावाप्तिहेतुत्वात् शत्रुः तथा कषाया अजिताः शत्रव इति वचन
विपरिणामेनान्वीयते यत्तु चात्मग्रहणेन मनोऽक्षाः सर्वेन्द्रियाः पंच तदैवते तथा इंद्रियाणि वा अजितानि शत्रवः ए तेन सर्वे सर्वा
दृष्टा दशाज्ञाताः तज्जायचतुष्कषायाद्याः सर्वेऽपि रिपवः जितावेद आयावसंहारव्याजेन तज्जायफलमाह
ताउक्तस्वरूपान् शत्रून् जित्वा यथान्यायं यथाशक्ति त्या विहराम्यहं तन्मध्यस्थितोऽपि प्रतिबद्धविहा
रितया विनाशः स्थानमिति कस्मात् अस्मिन्निति सू त्र पं चकार्थः ३९ एवं गौतमेनोक्ते केशी प्राह
साहु गोअम पण्णा ते छिन्नो मे संसओ इमो अन्नो वि संसओ मज्झं तं मे कहसु गोअमा ३९ दी
संति बहवो लोए पासबद्धा सरीरिणो मुक्कपासो ल हुब्भूओ कहं तं विहरसी मुणी लहुब्भूओ लघु
भूतः सर्वत्राप्रतिबद्धत्वात् ४० गौतमः प्राह ते पासे सव्वसो छित्ता निहंतूण उवा
यओ मुक्कपासो लहुब्भूओ विहरामि अहं मुणी सर्वतोऽपि सर्वान् छित्त्वा निहत्य पुनर्बंधमभावेन विनाश्य
कस्मादुपायतः सद्भूतभावनाभ्यासरूपात् ४१ पासा य इइ के वुत्ता केसी गोअममब्बवी तओ केसिं बुवंतं तु गो ३७५
अमो इणमब्बवी ४१ पाशाश्च पाशा इव बाध्याः के उक्ताः ४२ रागद्दोसादओ तिव्वा नेहपासा भयंकरा ते

छिंदित्तु जहानायं विहरामि जहक्कमं रागद्वेषादयः आदिशब्दात् मोहादिपरिग्रहः तीव्रा गाढाः तथा नेहत्ति स्नेहा
पुत्रादिसंबंधास्तेऽपि पाशा इव पाशाः बंधहेतुतया पाशा इत्युक्ताः अतिगाढत्वात् रागांतर्गतत्वेऽपि स्नेहानां पृथग्ग्रहणं भा
यंकरा अनर्थकारित्वात् यथाक्रमं क्रमो यतिविहित आचारस्तदनतिक्रमेणेति सूत्रपंचकार्थः ४३ साहु गोअम पण्णा
ते छिन्नो मे संसओ इमो अन्नो वि संसओ मज्झं तं मे कहसु गोअमा ४४ अंतोहिअयसंभूआ लया चिट्ठइ गोअमा
फलेइ विसभक्खीणि सा उ उद्धरिआ कहं अंतर्हृदयं मनस्तन्मध्ये संभूता उत्पन्ना लता तिष्ठति हे गोतम फलति
विसभक्खीणि त्ति आर्षत्वात् द्विवचनमित्येतदिति विषवत् भक्ष्या णि पर्यंतदारुणतया विषोपमानि फलानि सा तु सा उ
नः उद्धता उन्मूलिता कथं वा यतिताशयः ४५ गो त मः प्राह तं लयं सव्वसो छित्ता उद्धरित्ता समूलिअं
विहरामि जहानायं मुक्को मि विसभक्खणं तां लतां स र्वतो निःशेषां छित्त्वा उद्धृत्योन्मूल्य समूलिकां रागद्वेषा
दिमूलयुतां मुक्तोऽस्मि विसभक्खणं ति विषफलभक्षणात् विषफलाहारोपमात् क्लिष्टकर्मणः ४६ लया य इइ का
वुत्ता केसी गोअममब्बवी केसिमेवं बुवंतं तु गोअमो इणमब्बवी ४७ भवतण्हा लया वुत्ता भीमा भीमफलोदया
तमुच्छित्तु जहानायं विहरामि महामुणी भवतृष्णा लालसा भीमा स्वरूपतः भीमा दुःखहेतवस्तत्फ
लानां अर्थात् क्लिष्टकर्मणामुदयो विपाको यस्याः सा तथेति सूत्रपंचकार्थः ४८ साहु गोअम पन्ना ते छिन्नो मे सं
संसओ इमो अन्नो वि संसओ मज्झं तं मे कहसु गोअमा ४९ संपज्जलिआ घोरा अग्गी चिट्ठइ गोअमा जे डहंति स

उत्ता० १७ रीरस्था कहं विज्झाविया तुमे समंतात् प्रकर्षेण ज्वलिताः संपज्जलिया अत एव
३०६ घोराः अग्गित्ति अग्नयः चिट्ठइ इति तिष्ठंति ये दहंति वदहंति परितापकारित्वाद्भस्मीकुर्वंतिः कथं ते विध्या १७ वी
पिताः त्वया ५० गोतमः प्राह महामेहप्पसूआओ गिज्झ वारि जलुत्तमं सिंचामि सययं ते उ सित्ता नो अ उ
डहंति मे महामेघप्रसूतात् आत्मन इति गम्यते गिज्झत्ति गृहीत्वा वारि जलं जलानां मध्ये उत्तमं प्रधानं सिंचामि
नु विध्यापयामि सततं ते उ सित्ता नमी न सिक्ता सुतान् उ इति न दहंति मां ५१ अग्गी अ इइ के वुत्ते केसी
गोअममब्बवी तउ केसिं बुवंतं तु गोअमो इणमब्बवी अग्निप्रश्नाय महामेघादिप्रश्नोपलक्षणं ५२
कसाया अग्गिणो वुत्ता सुअसीलतवो जलं सु अ धा राभिहया संता भिन्ना हु न डहंति मे कषाया अग्न
यः परितापकतया आत्मगुणदाहकतया वा उक्ता जिनैः श्रु तं चतुष्प्रकारा कषाया प्रशमादिस्तवः श्रुतान्तर्गता उपदे
शाः शीलं च महाव्रतरूपं तपश्च प्रतीतं श्रुतशीलतप इति समाहारः जलं वारि अत्र चोपलक्षणत्वान्महामे
घाज्जगदानंदकतया तीर्थंकरः ख्यातस्तत उत्पन्न आगमः उक्तमेवार्थमुपसंहरन्नाह सुअत्ति श्रुतस्य उपल
क्षणत्वात् शीलतपसोश्च धारा इव धारास्तन्वपरितापनादिरूपास्ताभिरभिहताः संतः प्रक्रमा
दुक्तरूपा अग्नयो भिन्ना विदारिता धारानिपातेन लवमात्रीकृताः हुः पूरणे न दहंति मामिति सूत्रपंचकार्थः ५३ सा ३०६
हु गोअम पण्णा ते छिन्नो मे संसओ इमो अन्नोवि संसओ मज्झं तं मे कहसु गोअमा ५४ अयं साहसिओ भीमो दुठ्ठस्सो

परिधावई जंसि गोअम आरूढो कहं तेण न हीरसि अयं प्रत्यक्षः सहसा अविमृश्य प्रवर्त्तत इति साहसिकः भी
मो भीष्मः दुष्टाश्वः परिधावति जंसित्ति यस्मिन् हे गौतम त्वं आरूढः कथं तेन न ह्रियसे उन्मार्गे नीयसे ५५ गोत
मः प्राह पहावंतं निगिण्हामि सुअरस्सीसमाहितं न मे गच्छइ उम्मग्गं मग्गं च पडिवज्जइ प्रधावंतं उन्मार्गाभिमु
खं गच्छंतं निगृह्णामि श्रुतरश्मिसमाहितं आगमरज्जुनिबद्धं ततो न मे गच्छत्युन्मार्गं मार्गं च प्रतिपद्यते
५६ आसे अ इति के वुत्ते केसी गोअममब्बवी केसि मेवं बुवंतं तु गोअमो इणमब्बवी ५७ मणो साहसि
ओ भीमो दुठ्ठस्सो परिधावइ तं सम्मं निगिण्हामि धम्मसि क्खा इ कंथगं धर्मशिक्षायै धर्माभ्यासनिमित्तं
कंथकमिव जात्याश्वमिव निगृह्णामि दुष्टाश्वोपि नि य हीतः कंथककल्प एव तिष्ठतीति सूत्रद्व
यार्थः ५८ साहु गोअम पण्णा ते छिन्नो मे संसओ इमो अन्नोवि संसओ मज्झं तं मे कहसु गोअमा ५९
कुप्पहा बहवो लोए जेहिं नासंति जंतुणो अद्धाणे कह वट्टंतो तं न नस्ससि गोअमा कुपथा उन्मार्गा बहवो
लोके यैः कुपथैर्नश्यंति सन्मार्गाद्भ्रश्यंति जंतवः तत्राध्वनि प्रस्तावात् सन्मार्गे कथं वर्त्तमानस्त्वं न नश्यसि
न सन्मार्गाच्च्यवसे हे गौतम ६० गौतमः प्राह जे अ मग्गेण गच्छंति जे अ उम्मग्गपठ्ठिआ ते सव्वे विइआ मज्झं तो
न नस्सामहं मुणी ये च मार्गेण गच्छंति ये चोन्मार्गप्रस्थिताः ते सर्वे विदिता मम न चामी मार्गोन्मार्गज्ञानं विना विज्ञा
यंते ततो मार्गोन्मार्गज्ञानान्न नश्याम्यहं मुने ६१ मग्गे अ इति के वुत्ते केसी गोअममब्बवी तउ केसिं बुवंतं तु गो

×मग्गो अत्ति×

आसाइणमब्बवी॥ मार्गश्चात्र सद्भूतमार्गोऽपि ६२ कुप्पवयणपासंडी सव्वे उम्मग्गपट्ठिआ सम्मग्गं तु जिणक्खायं एस
मग्गे हि उत्तमे कुप्रवचनपाषंडिनः कपिलादिदर्शनदर्शिनः सर्वे उन्मार्गप्रस्थिता आननकुप्रवचनानि कुपथाश्र
यन्ते सन्मार्गं तु सत्पथं पुनर्जानीयादिति शेषः जिनाख्यातं धर्ममिति गम्यं कुत इत्याह एष मार्गो हि यस्मादुत्त
मोन्यमार्गेभ्यः प्रकृष्ट इति सूत्रपंचकार्थः ६३ साहु गोअम पन्ना ते छिन्नो मे संसओ इमो अन्नो वि संसओ मज्झं तं मे क
हसु गोअमा ६४ महाउदगवेगेणं वुज्झमाणाण पाणि णं सरणं गई पइट्ठा य दीवं कं मन्नसी मुणी वुज्झमाना
नंति वाह्यमानानां नीयमानानां प्राणिनां शरणं त्रा वा णक्षमं अत एव गम्यमानत्वाद्गति ततएव प्रतिष्ठां
च स्थिरावस्थानहेतुं द्वीपं कं मन्यसे मुने ६५ गो त मः प्राह अत्थि एगो महादीवो वारिमज्झे महाल
उ महाउदगवेगस्स गई तत्थ न विज्जइ महालउत्ति उ विस्तीर्णविस्तीर्णत्वेन च महान् महोदकवेगप्रग
तिर्गमनं तत्र न विद्यते ६६ दीवे अ इइ के वुत्ते केसी गोअममब्बवी केसिमेवं बुवंतं तु गोअमो इणमब्बवी
दीपश्च स्थायमुदकावेगप्राप्यपलक्षणं ६७ जरामरणवेगेणं वुज्झमाणाण पाणिणं धम्मो दीवो पइट्ठा य गई
सरणमुत्तमं जरामरणएवोवेगो रयः प्रकर्षाउदकस्यातेन धर्मः श्रुतधर्मादिः स हि तत्त्वादधिस्थितानपि मुक्तिाव
१गप्प प्तत्वेन जरामरणवेगस्पर्श इति सूत्रपंचकार्थः ६८ साहु गोअम पन्ना ते छिन्नो मे संसओ इमो अन्नो वि संसओ मज्झं तं मे ३७७
कहसु गोअमा ६९ अण्णवंसि महोहंसि नावा विपरिधावइ जंसि गोअममारूढो कहं पारं गमिस्ससि अस्सिव

ह्यर्णवे महोघे महाप्रवाहे नौर्विपरिधावति दिशो दिशं समन्ताद्गच्छति जंसि त्ति यस्यां नावि हे गौतम त्वमारूढः ततः
कथं त्वं पारं परतीरं गमिष्यसि ७० गौतमः प्राह जा उ अस्साविणी नावा न सा पारस्स गामिणी जा निरस्साविणी नावा
सा उ पारस्स गामिणी ७१ जा उत्ति या तु आस्राविणी जलसंग्राहिणी नौः न सा पारस्य समुद्रपर्यन्तस्य गामिनी या तु
निरास्राविणी जलागमरहिता नौः सा तु पारस्य गामिनी ताताहं निरास्राविणीं नावमारूढः पारगामी भविष्यामी
तिभावः ७२ नावाय इति का वुत्ता केसी गोअममब्बवी केसिमेवं बुवंतं तु गोअमो इणमब्बवी नावस्तरण
त्वात्तरितारं च पृष्टवांस्तस्य विवोत्तरमाह ७२ स रीरमाहु नाव त्ति जीवो वुच्चति नाविओ संसारो अ
ण्णवो वुत्तो जं तरंति महेसिणो शरीरमाहुर्नौ रि ति तस्यैव निरुद्धाश्रवद्वारस्य रत्नत्रयाराधनाहेतु
त्वेन लवाब्धितारकत्वात् जीवः प्रोच्यते नाविकः स एवतत्वाब्धिं तरतीति संसारोर्णव उक्तस्तस्या
र्णवप्रायस्य पारस्य तार्यत्वादिति सूत्रपंचकार्थः ७३ साहु गोअम पन्ना ते छिन्नो मे संसओ इमो अन्नो वि सं
सओ मज्झं तं मे कहसु गोअमा ७४ अंधयारे तमे घोरे चिट्ठंति पाणिणो बहू को करिस्सति उज्जोअं सव्वलो
अंमि पाणिणं अंधमिव जनं करोतीति अंधकारं तस्मिन्नुत्तमसि प्रतीते ७५ गौतमः प्राह उग्गओ विमलो भाणू
सव्वलोअप्पहंकरो सो करिस्सति उज्जोअं सव्वलोअंमि पाणिणं सव्वलोए त्यादि सर्वलोकप्रभंकरः सर्व
लोकप्रकाशकरः ७६ भाणू अ इइ के वुत्ते केसी गोअममब्बवी केसिमेवं बुवंतं तु गोअमो इणमब्बवी ७७

उग्गउखीणसंसारा सव्वन्नूजिणभक्खरा सोकरिस्सइउज्जोअं सव्वलोअंमिपाणिणं जिणभक्खरा जिनभा
उत्ता.अ. स्करः उद्योतं प्रतिउद्योते सोऽहं तमोदर्शनान सर्वत्वलक्षणप्रकाशनमितिसूत्रपंचकार्थः ८० साहुगोअमपन्नाते छि
३५८ न्नोमेसंसउइमो अन्नोविसंसउमज्झं तंमेकहसुगोयमा ८१ सारीरमाणसेदुक्खे बज्झमाणाणपाणिणं
खेमंसिवमणाबाहं ठाणं किंमन्नसीमुणी शारीरमानसैःदुःखैर्बाध्यमानानांपीड्यमानानां प्राणिनां क्षेमंव्या
धिविरहात् शिवं सर्वोपद्रवाभावात् अनाबाधं स्वाभा बाधापगमात् स्थानमाश्रयं किंमन्यसे वबुध्यसे
हे मुने ८२ गोतमःप्राह अत्थिएगंधुवंठाणं लो ग गंमिदुरारुहं जत्थनत्थिजरामच्चू वाहिणोवेअणा
णातहा दुरारुहं ति दुःखेनारुह्यते इति दुरा रो हं वेदनाः शारीरमानसदुःखानि तदुपास्तत्र
व्याध्यभावेन क्षेमत्वं जरामरणाभावेन शिवत्वं वे द नाभावेन चानाबाधत्वं तास्यति ८३ ठाणेअइइ
केवुत्ते केसीगोअममब्बवी केसिमेवंबुवंतंतु गो अमोइणमब्बवी ८४ निव्वाणंति अबाहंति सिद्धीलो
गग्गमेवय खेमंसिवमणाबाहं जंचरंतिमहेसिणो निव्वाणंति इति शब्दः स्वरूपपरामर्शकः यच्चापिनास्तित
त्वाप्यबाधाहार्थः तातानिर्वाणमिति अबाधमिति सिद्धिरिति लोकाग्रमिति यदुच्यते इति शेषः एवं सूत्रेविचः समुच्चयेत्रे
मं शिवमनाबाधमिति प्राग्वत् यच्चरंति गच्छंति महर्षयः ८५ तंठाणंसासयंवासं लोअग्गंमिदुरारुहं जंसंपत्तानसो ३४८
अंति तावदेतकरामुणीत तस्थानमुक्तमिति गम्यं कीदृशमित्याह सासयंवासंति बिंदालोपत्वाच्छाश्वतवासं नित्याव

छितिकं भवं संगात्तस्मादात्मप्रमादजमित्यादि यस्तं प्राप्ता नावाप्नुवंति लब्धोघा नारकादिभवप्रवाहस्तमंतकरा तदवो
घांतकरा उ नय इति सूत्रपंचकार्थः ८६ साहुगोअमपन्नाते छिन्नोमेसंसउइमो नमोतेसंसयातीत सव्वसुत्त
महोदधी हादान अर्हं तउपदेशेण ... इति माह ८७ एवंतुसंसएछिन्ने केसीघोरपर नर
क्कमे अभिवंदित्तासिरसा गोअमंतुमहायसं एवमनेन चक्रामणसंज्ञायाच्छिन्नइति ज्ञातावकवचनं ८८ पंच
महव्वयधम्मं पडिवज्जइभावउ पुरिमस्सपच्छिमंमि म ग्गेतत्थसुहावहे पुरिमस्येति पूर्वस्य प्रथमजिनेस्या
लिमात पश्चिमपश्चिमजिनसंबंधिनिमार्गे तीर्थे त त्र सुखावहे कल्याणकारिणि पंचमहाव्रतधर्मंप्र
तिपद्यत इति संबंध इति सूत्रत्रयार्थः ८९ के सी गो अ यनार्थीपसंहारव्याजेनमहाउस्तसंगमफल
माह केसीगोअमउणिच्चं तंमिआसिसमागमे। सु असीलसमुक्करिसो महत्थत्थविणिच्छउ केशिगौत
मत इति केशिगौतमावाश्रित्य नित्यं तत्र ... यावत् तस्मिन् समागमे अभीलाक श्रुतशीलसमुत्कर्षो ज्ञा
नचरणउत्कर्षः तथा महार्थः मुक्तिसाधकत्वेन महाप्रयोजनाय अर्थाः शिक्षाव्रतादयस्तेषां विनिश्चयो निर्णयो महा
र्थार्थविनिश्चयः आसीत् अविघ्नेन ... इति गम्यते ९० तोसिआपरिसासव्वा सम्मग्गंसमुवट्ठिआ संथुआतेपसी
अंतु भयवंकेसिगोअमत्तिबेमि तोषितापर्षत्सर्वा सन्मार्गे मुक्तिपथे समुपस्थितामिति गम्यते समुपस्थिता उद्यता ... प
र्षदः फलमाह इत्थं तद्वरितवर्णनद्वारा तायाः स्तुतिउक्ता ... प्रधानमाह संस्तुतौ तौ प्रसीदतां भगवंतौ केशिगौ

तमाविति सूत्रद्वयार्थः ५५ इति ब्रवीमीति पूर्ववत् इति श्रीतपागच्छीय महोपाध्याय श्रीविमलहर्षगणि महोपाध्या-
उत्ता० य श्रीमुनिविमलगणिशिष्योपाध्याय श्रीभावविजयगणि समर्थितायां श्रीउत्तराध्ययनसूत्रवृत्तौ त्रयोविंशम-
३५७ ध्ययनं संपूर्णं २३ उक्तं त्रयोविंशमध्ययनमथ प्रवचनमातृसंज्ञं चतुर्विंशमारभ्यते अस्य चायं संबंधः पूर्वा-
ध्ययने परेषां मनोविप्लुतिः केशिगौतमवदपनेतव्येत्युक्तं तदपनयनं च भाषासमित्यात्मकेन वाग्योगेन
स्याद्भाषासमितिश्च प्रवचनमातृणामंतर्गतेति तत्स्वरूपमिहोच्यते इत्यनेन संबंधेनायातस्येदमादिसूत्रं अट्ठ
पवयणमायाउ समिई गुत्ती तहेव य पंचेव य स मि ईउ तओ गुत्तीउ आहिआ समिइत्ति समितयः गुप्ति-
त्तियुक्तयां आहिअत्ति आख्याताः कथिताः १ ता ए वनाम्नाह इरिआभासेसणादाणे उच्चार
समिई इअ मणगुत्ती वयगुत्ती कायगुत्ती अ अ . इ मा ईरणं गमनं ईर्या भाषणं भाषा एषणमन्नादिग-
वेषणमन्नादिगवेषणमेषणा आदानं पात्रादेर्ग्रहणं निक्षेपः पलक्षणमेतत् उच्चार उच्चारादि परिष्ठापना-
यां च समितिः सम्यक्प्रवृत्तिरिति प्रत्येकं योज्यं इत्थं ति इतिः समाप्तौ एता एव समितय इत्यर्थः तथा मनसो
गुप्तिः अशुभप्रवृत्तिरक्षणं तिसृणां गुप्तीनां एवमग्रेपि २ निगमनमाह एआओ अट्ठसमिईओ समासेण विआहि-
आ दुवालसंगं जिणक्खायं मायं जत्थ उ पवयणं एता अष्टसमितयः समितिसम्यग्जिनवचनानुसारितया इत ३५८
य आत्मना सुष्ठाः समितय इत्यन्वार्थतः गुप्तीनामपि समितित्वाच्छात्यन्वमस्तीत्युपन्यासः यत्तु तासां प्रा-

धान्येन समितीनां प्रवृत्तिरूपत्वेन गुप्तीनां तु प्रवृत्तिनिवृत्तिरूपत्वेन कथंचिद्भेद इति ख्यापनार्थं द्वादशांगं जि-
नाख्यातं माता यत्र तु शब्दस्यैवकारार्थस्य च योगात्मा तामष्टत्वयामु प्रवचनं तथाहि सर्वमप्येताश्च
रित्ररूपाश्चारित्रं च ज्ञानदर्शनाविनाभावि न चैतत्त्रयातिरिक्तमन्यदर्थतो द्वादशांगमस्तीत्येतासु प्रवचनं
मातमित्युच्यते इति सूत्रत्रयार्थः शेषं सुगमं चान्व्याख्यातमेवमग्रेपि ज्ञेयं ३ तत्रेर्यासमितिस्वरूपमाह आ-
लंबणेण कालेण मग्गेण जयणाइ अ चउकारणपरि सुद्धं संजए इरिअं रिए आलंबनेन कालेन मार्गेण यतन-
या च एतच्चतुर्भिः कारणैः परिशुद्धां संयत ईर्यां गति री यतं कुर्यात् ४ आलंबनादीन्येव व्याख्याति तत्थ आ-
लंबणं नाणं दंसणं चरणं तहा काले अ दिवसे वुत्ते म ग्गे उप्पहवज्जिए तत्रात्रालंबनादिषु मध्ये
त्ते॰ यदवलम्ब्य गमनमनुज्ञायते तदालंबनं ज्ञानादि तत्र ज्ञानं सू त्रार्थोभयरूपमागमः दर्शनं सम्यक्त्वं चरणं चारित्रं
×संयोग× तथा चागमादिवृद्धिनिमित्तं सूत्रक्रमतः इत्येकं ज्ञानादीन्य रथित्वादिका दिसंयोगेन यानगमनमनुज्ञातं ज्ञानाद्यालं-
बनं विना तु तन्नानुज्ञातं १ कालश्च प्रस्तावादीर्याविषयो दिवस उक्तो जिनैः रात्रौ हि चक्षुर्विषयता नास्त्यालं-
बनं विना नानुज्ञातं २ मार्ग इह सामान्येन पंथाः स चोत्पथेनात्मविराधनादिदोषेण वर्जितः उत्पथवर्जित उक्त इति योगः उत्पथे हि व्र-
जत आत्मविराधनादयो दोषाः ३ ५ अथ यतनामाह दव्वओ खित्तओ चेव कालओ भावओ तहा जयणा चउव्विहा वु-
त्ता तं मे कित्तयओ सुण तामिति तां यतनां मम कीर्त्तयतः शृणु हे शिष्य ६ दव्वओ चक्खुसा पेहे जुगमित्तं च खित्तओ ।

उत्तरा०
२८०

कालउ जाव रीएज्जा उवउत्ते अणन्नावउ इत्याहि द्रव्यमाश्रित्येयं यतना यच्चक्षुषा प्रेक्षेत जीवादिद्रव्यं युगमात्रं च
क्षेत्रतो वा क्षेत्रमाश्रित्य इति योग इयं क्षेत्रतो यतना कालतो यतना यावन्तं कालं रीयेत गच्छेत् तावन्तं कालमानतिरोधा
नः उपयुक्तः अस्मावधानतया रीयेत इयं भावतो यतना उपयुक्ततामेव स्पष्टयति इंदियत्थे विवज्जित्ता सज्झायं
चेव पंचहा तम्मुत्ती तप्पुरक्कारे संजए इरियं रिए इन्द्रियार्थान् शब्दादीन् विवर्ज्य त्वाध्यायं च वाचनादि पंचभे
दं विवर्ज्य तस्यापि गत्युपयोगघातित्वात् तस्यामीर्यायां मूर्तिर्यस्य स तन्मूर्तिः त
मेव पुरस्करोति उपयुक्ततया प्राधान्येनांगीकुरुते तत्पुरस्कारः अनेन कायमनसामुक्तिकाग्र्यमुक्तं
संयत ईर्यां रीयात् गच्छेत् इति सूत्रपंचकार्थः भाषासमितिमाह कोहे माणे य मायाए लोभे य उवउत्तया हा
से भये मोहरिए विकहासु तहेव य कोधे माने मायायां लोभे चोपयुक्तता एकाग्रता हास्ये भये मौखर्ये वि
कथासु तथैवोपयुक्तता एयाइं अट्ठ ठाणाइं परिवज्जित्तु संजए असावज्जं मियं काले भासं भासिज्ज पन्न
वं क्रोधाद्युपयुक्ततायां हि प्रायः स्खलनासंभवतीति एतान्यनन्तरोक्तानि क्रोधादीन्यष्ट स्थानानि परिवर्ज्य
संयतः असावद्यां निर्दोषां मितां परिमितां काले प्रस्ताव इति सूत्रद्वयार्थः २० एषणासमितिमाह गवेसणाए गहणे
य परिभोगेसणा य जा आहारोवहिसिज्जाए एए तिन्नि विसोहए गवेषणायां ग्रहणैषणायां च यद्ग्रहणं स्वीकार उ
त्तरत्र चैषणेति संबध्यते तातो गवेषणाया ग्रहणैषणाया यत्तो परिभोगैषणापरिभोगैषणा च या आहारोवहिसिज्जाए ति

वचनव्यत्ययादाहारोपधिशय्यासु एए तिन्नि लिंगव्यत्ययादेतास्तिस्र एषणा विशोधयेत् निर्दोषाः कुर्यात् २१ कथं
विशोधयेदित्याह उग्गमुप्पायणं पढमे बीए सोहिज्ज एसणं परिभोगंमि चउक्कं विसोहिज्ज जयं जई उग्गमु
प्पायणं ति उद्गमोत्पादनादोषान् प्रथमेति प्रथमायां गवेषणायां शोधयेदिति योगः तत्रोद्गमदोषा आ
धाकर्मादयः षोडश उत्पादनादोषा अपि धात्र्यादयस्तावन्त एवेति बीए त्ति द्वितीयायां ग्रहणैषणायां शोधय
त्येषणेति एषणादोषान् शंकितादीन् दश परिभोगंमि त्ति परिभोगैषणायां च चउक्कं संयोजनाप्रमाणांगार
धूमकारणरूपं अंगारधूमयोर्मोहनीयांतर्गतत्वेन एकतया विवक्षितत्वात् विशोधयेत् जयं त्ति यतमा
नो यतिः उक्तः क्रियानिष्ठनमतिशायकत्वं च क मिति सूत्रद्वयार्थः २२ आदाननिक्षेपसमि
तिमाह ओहोवहोवग्गहियं भंडगं दुविहं मुणी गिण्हंतो निक्खिवंतो य पउंजिज्ज इमं विहिं उहो
वहोवग्गहियं ति ओघोपधिरौपग्रहिकोपधिरिति इह च मकार अलाक्षणिकस्तयोः संबध्यते ततस्तत्र ओघोप
धिं औपग्रहिकोपधिं च भंडकमुपकरणं यथाक्रमं रजोहरणादि दंडकादि च द्विविधं उक्तरूपतो द्विभेदं मुनि
ः गृह्णन् निक्षिपंश्च प्रयुंजीत इमं वक्ष्यमाणं विधिं २३ तमेवाह चक्खुसा पडिलेहित्ता पमज्जिज्ज जयं जई आ
इए निक्खिवेज्जा वा दुहओ वि समिए सया चक्षुषा प्रत्युपेक्ष्यावलोक्य प्रमार्जयेद्रजोहरणादिना यतमा
नो यतिः तदनु आददीत निक्षिपेद्वा दुहओ वि त्ति द्वावपि प्रक्रमादौघिकौपग्रहिकोपधी समितः उपयुक्तः सदा

३८०

तिसूत्रद्वयार्थः २४ परिष्ठापनासमितिमाह उच्चारं पासवणं खेलं सिंघाणजल्लियं आहारं उवहिं देहं अन्नं वा
उत्ता।घ्य। वि तहाविहं उच्चारं पुरीषं प्रश्रवणं मूत्रं खेलं मुखश्लेष्माणं सिंघाणं नासिकाश्लेष्माणं जल्लिअं तिजल्लं मलं।
२५१ आहारं उपधिं देहं अन्यद्वा कारणगृहीतं गोमयादि अपि इति तथाविधं परिष्ठापनार्हं थंडिलमुक्तं तद्विध
त्वरणायोगः २५ थंडिलं च दशविशेषणपदविशिष्टमिति तत्कृतानि लक्षणोपलक्षणार्थमाह विशेषणपद
ख्यापकस्य तत्कारणमाह अणावायमसंलो [illegible] ए अणावाए चेव होइ संलोए आवायमसंलोए आ
वाए चेव संलोए न विद्यते आपातः स्वपरपक्षयो [illegible] समीपागमनरूपो यत्र तदनापातं थंडिलमिति गम्यं
असंलोके न विद्यते संलोको दूरस्थस्यापि स्वप [illegible] आलोको यत्र तत्तथा लोकालोकः १ अनापात
विवर्जितेति संलोकं यत्रापातो नास्ति संलोकश्च [illegible] इति द्वितीयो भंगः २ आपातमसंलोकं यत्रापातो
स्ति न तु संलोक इति तृतीयः ३ आपातं चेव संलोकं यत्रोभयमपि स्यादिति तुर्यः ४ इह आपातसंलोकादि
तिं थंडिलविशेषणं मत्वर्थीयोऽत्र विशिष्टं २६ दशविशेषणवदर्शनार्थं उच्चारादिपरिष्ठापनार्हं थंडिलमुक्तं तदे
वाह अणावायमसंलोए १ परस्सणुवघाइए २ समे ३ अज्झुसिरे ४ आवि अचिरकालकयंमि अ ५ २७ वि
च्छिन्ने दूरमोगाढे ७ नासन्ने बिलवज्जिए ८ तसपाणबीअरहिए १० उच्चाराईणि वोसिरे अनापाते असंलोके २५१
कस्येत्याह परस्य स्वपक्षादेः २ तथा अनुपघातके संयमात्मप्रवचनोपघातरहिते २ समे निम्नोन्नतवर्जिते ३ अशुषि

॥परस्य स्व

र तृणपर्णादिभिराकीर्णे ४ अचिरकालकृते दाहादिना स्वल्पकालकृते चिरकृते हि पुनः संमूर्छन्त्येव पृथिव्यादयः
५ २७ विच्छि [illegible] विस्तीर्णे जघन्यतोऽपि हस्तमात्रे ६ दूरमवगाढे जघन्यतोऽप्यधस्तात् चतुरंगुलमचित्तीभूते ७
नासन्ने ग्रामारामादेर्दूरस्थे ८ बिलवर्जिते मूषकादिबिलरहिते ९ त्रसप्राणा द्वीन्द्रियादयो बीजानि शाल्यादी
नि सकलैकेन्द्रियोपलक्षणमेतत् तै रहिते त्रसप्राणबीजरहिते २८ एषां च पदानामेकद्विकत्रिकादिसंयोग
[illegible] सहस्र १०२४ भंगाः स्युः [illegible] निष्पन्नो भंगको [illegible] इति ईदृशे थंडिले उ
च्चारादीनि व्युत्सृजेत् परिष्ठापयेत् उच्चारादि [illegible] विस्मरणशीलानुग्रहार्थमिति सूत्रचतुष्कार्थः
२९ अथोक्तार्थोपसंहारपूर्वं वक्ष्यमाणार्थं [illegible] आह एआओ पंचसमिईओ समासेण विआ
हिआ इत्तो अ तिन्नि गुत्तीओ वोच्छामि अणुपुव्वसो वि [illegible] आहि इति व्याख्याताः इतः अनन्तरं त्रिगुप्ती
अनुपूर्व्या वक्ष्यामीति सूत्रार्थः ३० तत्राद्यामाह सच्चा तहेव मोसा य सच्चामोसा तहेव य चउत्थी
असच्चमोसा य मणगुत्ती चउव्विहा सत्यपदार्थचिंतनरूपा मनोयोगः सत्यः तद्विषया मनोगुप्तिरप्युपचारात् सत्या
एवमन्या अपि ३१ अस्या एव स्वरूपं निरूपयन्नुपदेष्टुमाह संरंभसमारंभे आरंभंमि तहेव य मणं पवत्त
माणं तु निअत्तिज्ज जयं जई संरंभः संकल्पः स च मानसस्तथाहं ध्यास्यामि यथासौ मरिष्यतीत्येवंविधः समारंभः
परपीडाकरोच्चाटनादिनिमित्तं ध्यानं [illegible] योः समाहारस्तस्मिन् आरंभे परमारणक्षमाशुभध्यानरूपे चः समु

उत्तरा॰ ३८२

ऽयत खिवतत्तिवागामाक्रप्रकारेण मनः प्रवर्त्तमानं तु विशेषेण निवर्त्तयेत् यतमानो यतिः क्रियाशेषञ्चायं शुभ
संकल्पे शुभमनः प्रवर्त्तीयदिति २१ वाग्गुप्तिमाह सच्चा तहेव मोसा य सच्चामोसा तहेव य चउत्थी असच्चमोस
२० वयगुत्ती चउव्विहा सत्या यथास्थितार्थप्रतिपादिका असत्या तद्विपरीता सत्यामृषा गोव्येष्वत्र संघणावलोवि
ताइत्यादिका असत्यामृषा स्वाध्यायं विधत्तेत्यादिका २२ संरंभसमारंभे आरंभम्मि तहेव य वयं पवत्तमाणं तु
नियत्तेज्ज जयं जई वाचिकः संरंभः परव्यापादनक्षम मंत्रादिपरावर्त्तनासंकल्पसूचकोध्वनिरवोपचा
रात्संकल्पवाच्यः स तु समारंभः परपीडाकर मंत्रादिपरावर्त्तनं आरंभः परमारणकारणमंत्रादिज
पनमिति २३ कायगुप्तिमाह ठाणे निसीयणे चेव तहेव य तुयट्टणे उल्लंघणपल्लंघणे इंदि
याणं च जुंजणे स्थाने ऊर्ध्वस्थानरूपे निषीदने उपवेशने त्वग्वर्त्तने शयने उल्लंघने तथा
ऽद्वेतो गर्त्तादिक्रमणे प्रलंघने सामान्यतो गमने ... इंद्रियाणां च युंजने नि
योजने शब्दादिषु व्यापारणे सर्वत्रापि वर्त्तमान इति शेषः २४ संरंभसमारंभे आरंभम्मि तहेव य कायं पवत्तम
माणं तु नियत्तेज्जं जयं जई संरंभोभिघाताय दंष्ट्रिमुष्ट्यादिसंस्थानमनःसंकल्पसूचकत्वोपचारात्संकल्पशब्दवाच्यः स
तु समारंभः परितापकरो मुष्ट्याद्यभिघातः आरंभः प्राणिवधात्मकस्तेषु प्रवर्त्तमानं कायं निवर्त्तयेदिति सूत्रषट्का ३८८
र्थः २५ अथ समितिगुप्त्योर्विशेषमाह एआओ पंच समिईओ चरणस्स य पवत्तणे गुत्ती नियत्तणे वुत्ता असु

भत्थेसु सव्वसो एताः पंच समितयश्चरणे चारित्रे साधोश्चेष्टायाः तस्य प्रवर्त्तने आख्याता उक्ताः एवार्थस्य हार्या
गात प्रवर्त्तने एव उक्ता इति योगः सच्चेष्टासु प्रवर्त्तना च समितयो व्याख्येयं तदिति भावः गुप्तिस्तिगुप्तयो निवर्त्तने
उक्ताः अशुभेभ्यः तुस्तिगुप्तयः अशुभमनोयोगादिभ्यः सर्वशो निःशेषभावेन एषा अपि शास्त्रा चरणप्रवर्त्तनेपीति सूत्रार्थः २
६ अध्ययनार्थमुपसंहरन्नेतदाचरणफलमाह एआओ पवयणमायाओ जे सम्मं आयरे मुणी से खिप्पं सव्व
संसारा विप्पमुच्चइ पंडिए त्तिबेमि आचरेत्ति आचरे तत्तासेवाते इति सूत्रार्थः २७ इति ब्रवीमीति प्राग्वत् इति
श्रीतपागच्छीयमहोपाध्यायश्रीविमलहर्षगणिमहोपाध्यायश्रीमुनिविमलगणिशिष्योपाध्यायश्रीभा
वविजयगणिसमर्थितायां श्रीउत्तराध्ययनसूत्रवृत्तौ चतुर्विंशमध्ययनं समाप्तम् २४
उक्तं चतुर्विंशमध्ययनमथ यज्ञीयाख्यं पंचविंशं आरभ्यते अस्य चायं संबंधोऽनंतराध्ययने प्रवचनमा
तर उक्ता सा च ब्रह्मगुणस्थितस्यैव तत्त्वतो भवंतीति जयघोषचरितवर्णनद्वारा ब्रह्मगुणा इहोच्यंत इ
ति संबंधस्यास्य प्रस्तावनार्थं जयघोषकथानकमभिधीयते तथाहि वाराणस्यां हि द्विजो युग्मजातो सोदरौ क गा॰२॰
श्यपौ जयघोषाख्य विजयघोषसंज्ञकौ १ जयघोषोऽन्यदा स्नातुं यातो गंगां व्यलोकत सर्पमेकं तु स्वोपांते रा
टन्मंडूकभक्षकं २ कुरीव्यमं तु तं चापि कुरणं कुररपक्षिणा आक्रम्याधिष्ठितं ... भारतं तद्विधुं जतं ३ तत
संवेगादध्यायं क्वाटिताटितविघ्नं लक्ष्यमाणं प्रपीडितं सरंतं तं जयघोषः ४ तं चाप्रस्य मिपाग्या सं जय घो

×यतिस्त्रीय राक्षिकापि तदीनवत् ६×
×नम×

उत्ता॰घ॰ ३८३ लाघवं चिंतयंत आहारलक्षणं प्राप्य स्थितिरस्थितस्तु स्तता ५ योऽहियस्मिं च तत्त्ववति ॥ अस्यालमीनवत् नराणाप
कृतांतस्कमहाशक्ति रितिम ॥ यसतेरिवं तदऽस्मादेवसंसारेकान्तानामास्वामनीषिणां ७ किंचद्धर्म एविक्षः सा
स्वीपइवनाशकः अथामितनामवादं कामितार्थसुरद्रुमं ८ इतिचिंतसिंसंप्रश्नर्यगंगा परतीरंसमातादृशीसा
धूर्जिनधर्ममवित्यतजिराच व्रतमादायताताविन्यदाषीत् ९ इतितकथालेशः तत्रोषुवसूत्रमिदमिति
संप्रतिसूत्रं व्याख्यायते तावदं माहणकुलसंभूउ आ सिविप्पामहायसो जायाईजमजंमि जयघो
सेत्तिनामउ ब्राह्मणकुलसंभूतोपिजननीजातरः न्य घाद्ब्राह्मणानस्यादतआहविप्र इति यायं जायाइति
तीतिसुकुर्येत्संकाराताति यायाजी ॥ कृत्यादः ॥ य मा :पंचमहाव्रतानितान्येवलावहज्जारूपवायाघस्त
यमयज्ञस्तस्मिनु २ इंदिअग्गामनिग्गाही मग्गगामीम हा सुणी गामाणुगामंरीअंतो पत्तोवाणारसिंपुरिं इं
डिययामनियाही अतएवमार्गगामीमुक्तिपथयायी २ वाणारसीएबहिआ उज्जाणंमि मणोरमे फासुए
सिज्जसंथारे तत्थवाससुवागए बहिअत्तिबहिर्लोग इतिसूत्रत्रयावयवार्थः ॥ शेषंव्यक्तमेवमयपिते ३
तदावतस्यां ३ रियद्वतीत यद्वयतिश्कृतातनदाह अहतेणेवकालेणं पुरीएतत्थमाहणे नामेणविजयघो
से जसंजयइवेअवी तेणेवकालेणंति तस्मिन्नेवकाले ४ अहसेतत्थ अणगारे मासक्खमणपारणे विजय ३८३
घोसस्सजसंमि भिक्खमट्ठाउवट्ठिए भिक्खमट्ठत्तिभिक्षाऽर्थमिति सूत्रद्वयार्थः ५ तत्तच्य

हसोयाजकश्चाकृतदाह समुवट्ठिअंतहिंसंतं जायगोपडिसेहए नहुदाहामितेभिक्खं भिक्खुजायाहि अ
च्चउ समुपस्थितंभिक्षार्थमागतंसंतंसंयततदितत्रयाजकोयज्ञाऽनुज्ञानवत्तिज्ञाविजयघोषएवप्रतिषेधति
तद्व्यातिनिवदास्यामितउभ्यतिहांदे भिक्षाजायाहितियाचस्वअन्यस्मात् ६ कुतइत्याह जेअवेअवि
उविप्पा जण्णट्ठायजेदिआ जोइसंगविऊजेअ जेअधम्माणपारगा येवाबेदविदाविप्राजातितो यज्ञा
र्थाश्चयज्ञप्रयोजनायतत्वेव्वाप्रियांत द्विजाःसंस्का राएषद्वयाद्वितीयजन्मानः ज्योतिषंच ज्योतिःशास्त्रं
अंगानिचशिक्षादीनिविदंतियात ज्योतिषांग । वि दः इहांगत्वेपिज्योतिषः पृथग्ग्रहणंप्राधान्यख्याप
कंयेचधर्माणांधर्मशास्त्राणांपारगाः आशप्रवि था स्वा तोपलक्षणमिदं ७ जेसमत्थासमुद्धत्तुं प
रंअप्पाणमेवय तेसिंअन्नमिणंदेयं भोभिक्खूस व कामिअं येसमर्थाःसमुद्धर्तुंसंसाराद्धिरितिगम्यं ॥
सव्वकामिअंतिसर्वाणिकाम्यान्यभिलषणीयवस्तूनिय त्रतसर्वकामंषड् रसोपेतमित्यर्थः ८ एवंतत्त्वो
×स्मा× त्क्तोमुनिः कीदृग्जातः किंचचकारेत्याह सोतत्थएवंपडिसिद्धो जायगेणमहामुणी नविरुट्ठोनविउट्ठो उत्तिम
ट्ठगवेसओ सजयघोषयतिः तत्रयज्ञपाटकएवंप्रतिषिद्धोयाजकेनविजयघोषेण नापिरुष्टोनापितुष्टः कि
तुसमतयैवस्थितः किमित्याह यतउत्तमार्थोमोक्षस्तद्गवेषकोमोक्षार्थीत्यर्थः ९ नन्नट्ठंपाणहेउंवा नवि
निव्वाहणायवा तेसिंविमोक्खणट्ठाए इमंवयणमब्बवी नातिवअन्नार्थंपानहेतुंवा नापिनिर्वाहणायवावस्त्रा

उत्तरा० ३८४

छिन्नायापनार्थं वा आत्मन इति गम्यं किमर्थमित्याह तेषां याज्ञिकादीनां मोक्षणार्थं इदं वचनमब्रवीत् १० ।
कं तदित्याह न वि जाणासि वेयमुहं न वि जन्नाण जं मुहं नक्खत्ताण मुहं जं च जं च धम्माण वा मुहं तथापि निव:
जानासि वेदानां मुखमिव मुखं वेदमुखं यच्चाह द्वादशप्रधानं तन्नापि यज्ञानां यन्मुखमुपायं नक्षत्राणां मुखं प्रधानं
यच्च धर्माणां वा मुखमुपायः अनेन तस्य देवज्ञात्याति दर्मीन निज्ञत्वमुक्तं १२ अथ ए … आविज्ञ वमाह जे समत्थ
त्था समुद्धत्तुं परं अप्पाणमेव य न ते तुमं वियाणासि अह … इ जाणासि ता भण सा १३ एवं मुनिना उक्त
: स किं चकारेत्याह तस्सक्खेवपमुक्खं च अचयंतो … तहिं दिओ सपरिसो पंजली होउ पुच्छई तं महा-
मुणिं तस्य यतेराक्षेपस्य प्रश्नस्य प्रमोक्षं प्रति … व … वचनं च उत्तरणादानमिति यावत् अचयंतो ति
अशक्नुवन् तस्मिन् वयं ज्ञे द्विजः सपर्षत्सभान्वितः प्रां ज लिर्भूत्वा पृच्छति तं महामुनिं १४ किमित्याह वे-
आणं मुहं ब्रूहि ब्रूहि जन्नाण जं मुहं नक्खत्ताण मुहं ब्रूहि ब्रूहि धम्माण वा मुहं १५ जे समत्था समुद्धत्तुं परं
अप्पाणमेव य एयं मे संसयं सव्वं साहू कहसु पुच्छिओ संसयं तिमेत्यादि विपर्यायं दत्तं वादी ति सूत्रद्वयार्थः १६
मुनिराह अग्गिहोत्तमुहा वेया जन्नट्ठी वेयसां मुहं नक्खत्ताण मुहं चंदो धम्माणं कासवो मुहं अग्निहोत्रं अग्नि-
कारिका सा चेह कर्मेधनं समाश्रित्य दृढा सद्भावनाहुतिः धर्मध्यानाग्निना कार्या दीक्षितेनाग्निकारिका १ इत्यादिरू- ३८४
पा गृह्यते वादवमुखं प्रधानं येषां ते अग्निहोत्रमुखा वेदा विदानादि … भवनवनीतमारण्यकं प्रधानं त…

च सत्यं तपः संतोषः क्षमा चारित्रमार्जवं श्रद्धा धृतिरहिंसा च संवरश्च तथापर इति दशप्रकार एव धर्मः श्रावि तेद
उक्ताहिंसाद्यात्मक रूपमेवाग्निहोत्रमिति तथा यज्ञोपलक्षितः संयमरूपस्तदर्थी वेदसां यागानां मुखमुपायः यज्ञ
द्विस्तत्त्वयज्ञार्थि निश्चवर्तीत नक्षत्राणां मुखं प्रधानं चंद्रः धर्माणां काश्यपात्ततमादिदेवो मुखमुपायस्य स्येवश्च
मतस्य तत्प्रस्तपकत्वात् १६ कारयपस्यैव माहात्म्यप्रकाशनेन धर्ममुखत्वं समर्थयितुमाह जहा चंदं गहाईआ चि
नमंसंता उ त्तमंमण ट्ठंति पंजली उडा वंदमाणा नमंसंता उत्तमं मणहारिणो यथा चंद्रं ग्रहादिका … ः पंजलीउडत्ति कृतप्रांजलयः वंदमाना स्तुवंतो
नमस्यंतो नमस्कुर्वंतः उत्तमं प्रधानं यथा स्यात्तथा म … नो हारिणो अतिविनीततया चित्ताक्षेपकारिणस्तिष्ठंत-
ीति संबंधः एवमेवं भगवंतं … ख्या … दुपस्कारः १७ …
यं च मयश्च समधिकृत्याह अजाणगा जन्नवाई विज्जा मा हणसंपया मूढा सज्झायतवसा भासच्छन्ना इवग्गि-
णो अजाणगा नित्यज्ञाः केतेयज्ञवादिनो ये तत्वयात्र … वे नाति मताः कामी मज्ञा इत्याह विज्जामाहणसंपया
त्रिविद्या ब्राह्मणसंपदा तत्र विद्या आरण्यकब्रह्माण्डपुराणादिधर्मशास्त्ररूपास्ता एव ब्राह्मणसंपदो विद्याब्राह्म-
स्वास्मा णसंपदो ताविकब्राह्मणानां हि निष्किंचनतया विद्या एव संपदः स्फ: तद्विज्ञावक … मीहेदारण्यकादिषा-
कं दशविधधर्मविदंतापि यज्ञा मेवऊर्युरिति तथा सूढा बहिः संवरवंतः … स्वाध्यायतानामावेदा-
ध्ययनाप्रकामादिना अत एवत्ता भस्मच्छन्ना इवाग्गिणो त्ति तस्मच्छन्ना अमयइवयथा हितवहिरूपशमलाजह्रा।

उत्तरा॰
३५५

वदंति छेतः ऊनजीवल्यमानाएव ए वासतेर्यंतः कषायवचनयावलितापवस्तु तस्यैवलवदलिम
तब्राह्मणानांस्वपराहरणक्षमत्वं इत्यापाततामवेत्यर्थः १९ कस्तर्हि तत्त्वतब्राह्मणायः यात्रमित्या
ह जोलोएबंभणोवुत्तो अग्गीवामहिउजहा सयाकुसलसंदिट्ठं तंवयंबूममाहणं यो लोके ब्राह्मणउ
क्तः कुशलैरितिगम्यते अग्गीवामहिउजहेतिवाहरणं यावतिलिङ्गकमस्वातात्ययाग्निर्यज्ञादौनित्या
लिसंबंधस्तत्रयामहितः पूजितः सन् सदाकुशलैस्त त्त्वज्ञैः संदिष्टं कथितं कुशलसंदिष्टं तं वयं ब्रूमो मा
ब्राह्मणं १९ इतश्च तमेवरूपविकुशलसंदिष्टब्राह्म ण स्वरूपमाह जोनसज्जइआगंतुं पव्वयंतोनसो
यइ रमएअज्जवयणंमितंवयंबूममाहणं यो न सजतिनालिंगं करोति आगंतुं प्राघुर्णक
त्वादिस्थानमितिगम्यते आगत्य च प्रव्रजन्नुत्तर ए स्थानात रगच्छन्नशोचति यथाहं कथमनेन
विना स्थास्यामीति अतएवरमते आर्यवचने तीर्थंकृद्वचसि २० जायरूवंजहामट्ठं निद्धंतमलपावगं
रागदोसभयाईयं तंवयंबूममाहणं जातरूपंस्वर्णं यथाआमृष्टं तेजः प्रकर्षार्थं मनःशिलादिनापरामृष्टं उ
त्तमास्पदास्पाउणउक्तः निद्धंतमलपावगंतिशाकृतवातृपावाकनाशिनातिध्मातं दग्धं मलं किट्टं यस्य तत्
त्पावकेनिध्मातमलं आत्तनं वा नरस्नाता जातरूपवद्भास्वत् रगुणान्विता अतएवचरागद्वेषभयातीतश्चयस्तं ३५५
वयंब्रूमोब्राह्मणं २१ तसपाणे वियाणित्ता संगहेणयथावरे जोनहिंसइ तिविहेणं तंवयंबूममाहणं

त्रसप्राणिनो विज्ञाय संग्रहेण संक्षेपेण चशब्दाद्विस्तरेण च तथा स्थावरान् यो न हिनस्ति त्रिविधेन योगे
नेतिगम्यते २२ कोहावाजइवाहासा लोहावाजइवाभया मुसंनवयतीजोउ तंवयंबूममाहणं २३
चित्तमंतमचित्तंवा अप्पंवाजइवाबहुं नगिण्हइअदत्तंजो तंवयंबूममाहणं चित्तवद्द्विपदादि अचित्तंसु
वर्णादि २४ दिव्वमाणुसतेरिच्छं जोनासेवइमेहुणं मणसाकायवक्केणं तंवयंबूममाहणं २५ जहापउ
मंजलेजायं नोवलिप्पइवारिणा एवंअलित्तंकामे हिं तंवयंबूममाहणं यथापद्मंजलेजातं नोपलि
प्यतेवारिणा एवं पद्मवदलिप्तः कामैस्तज्जातो पि यस्तंवयंब्रूमोब्राह्मणं २६ इत्थं मूलगुणानभिधाय उ
त्तरगुणानाह अलोलुअंमुहाजी वी अ णगारंअकिंचणं असंसत्तंगिहत्थेसु तंवयं
बूममाहणं अलोलुपं आहारादावलंपटं मुधा जी विनि स्वधर्मजीविनं अज्ञातांबष्टविनतुलेषजमंत्रा।
द्यपदेशकृताजीविकं असंसक्तमसंबद्धं गृहस्थैः पू र्वसंस्तवपश्चात्संस्तुतैः २७ जहित्ता पुव्वसंजोगं नाति
संगेअबंधवे जोनसज्जइएएसु तंवयंबूममाहणं हित्वा त्यक्त्वा पूर्वसंयोगं मातापित्रादिसंबंधं ज्ञातिसंगान् स्वस्रा
दिसंबंधान् च स्वलिंगकमवा बांधवान् यो न सजति न तेषु रागं करोति एतेषु २८ अथ वेदाध्ययनं यजनं च त्रायक
मितितद्योगादेव ब्राह्मणानत्रुवक्षक इत्याशंक्याह पसुबंधासव्ववेया जट्ठंचपावकम्मुणा नतंतायंतिदुस्सीलं
कम्माणिबलवंतिह पशूनां बंधा विनाशाय नियमनं येषु हेतुभिस्ते पशुबंधाः सर्वेवेदा ऋग्वेदादयः जट्ठं च नि

उत्तरा० टी०
३९६

इष्टयजनं च यस्माद्बध्यते पापकर्मणा पापहेतुपशुवधात्मकत्वेनेति न तं त्राणाय भवंति दुःशीलं दुराचारं नवादि-
निःस्यते यतः कर्माणि बलवंति इह अतिनयनं प्रति समर्थानि इह वेदाध्ययनं यजनं च जायते पशुवधादिप्रवर्त्त-
कत्वात्तथा कर्मबलवर्द्धकत्वादिति भावः स्नातानां च योग्यो माहणो स्या किंतु उक्तः स्नातक एवेति तत्त्वं २९ ।
अन्यच्च न वि मुंडिएण समणो न ओंकारेण बंभणो न मुणी रन्नवासेणं कुसचीरेण न तावसो नैव च अपि शब्दो
नि॰ मुंडितेन श्रमणो निर्ग्रंथो भवति नापि ओंकारेणेति ॐ भूर्भुवः स्वरित्यादिना ब्राह्मणो न मुनिररण्यवासेन
कुशो दर्भविशेषस्तन्मयं चीरं कुशचीरं वल्कलादि लक्षणमित्यतः न तापसः ३० तर्हि कथमेतद्भवंती
त्याह समयाए समणो होइ बंभचेरेण बंभणो नाणेण य मुणी होइ तवेणं होइ तावसो ३१ तथा क-
म्मुणा बंभणो होइ कम्मुणा होइ खत्तिओ कम्मुणा वइसो होइ सुद्दो हवइ कम्मुणा कर्मणा क्रियया ब्रा-
ह्मणो भवति यदुक्तं क्षमा दानं दमो ध्यानं सत्यं शौचं धृतिर्घृणा ज्ञानं विज्ञानमास्तिक्यमेतद्ब्राह्मणलक्षणं १ तथा
कर्मणा क्षतत्राणलक्षणेन भवति क्षत्रियः वैश्यः कर्मणा कृषिपाशुपाल्यादिना भवति शूद्रो भवति कर्मणा शोचनहे-
तुप्रेषणादिसंपादनेन रूपेण कर्मणा नान्यथा ततो वा ब्राह्मणादिव्यपदेशाभावमतो व एव ति ब्राह्मणा व सरवयस्त्रोपानिक्ष-
स्व॰ नेन घाणि इदर्शनार्थं ३२ किमिदं स्वबुद्ध्या व्याख्यात इत्याह एए पाउकरे बुद्धे जेहिं होइ सिणायओ सव्वकम्मविणिम्मुक्कं ३९६
तं वयं बूम माहणं एतानंतरोक्तानर्थान् अहिंसादीन् प्रादुरकार्षीत् प्रकटितवान् बुद्धः सर्वज्ञो यैर्भवति स्नातकः केव-

ली तत्स्वरूपमाह सूत्रकृत् तथा सर्वकर्मविनिर्मुक्तमिव सर्वकर्मविनिर्मुक्तं तं स्नातकं वयं ब्रूमो ब्राह्मणं ३३ ए-
वं गुणसमाउत्ता जे भवंति दिउत्तमा ते समत्था उ उद्धत्तुं परं अप्पाणमेव य एवं गुणैरहिंसाद्यैः समायुक्ता ये भवं-
ति द्विजोत्तमाः ते समर्थाः उः पूरणे इत्यक्षेपे विंशतिसूत्रार्थः ३४ इत्थं च्छिन्ने तु संसए एवं तु संसए छिन्ने
विजयघोसे अ माहणे समुदाय तओ तं तु जयघोसं महामुणिं एवमुक्तनीत्या उद्योतितेऽपन्यासे संशये छि-
न्ने सति विजयघोषस्तु ब्राह्मणः समुदाय तं निसमादाय सम्यग्बुद्ध्वा सम्यग् असौ आदरेण भवतीत्युपल-
क्षणार्थः ततः संशयच्छेदानंतरं तु पूरणे ब्राह्मणाः स मुदाय जयघोसं महामुणिं ३५ किंच कारणात् तु-
ट्ठे अ विजयघोसे इणमुदाहु कयंजली माहणत्तं जहाभूअं सुट्ठु मे उवदंसिअं इणमुदाहू निश्-
दमुदाहृतवान् उवाचेत्यर्थः जहाभूअं तथ्यं तं यथास्थितं ३६ तुब्भे जइआ जन्नाणं तुब्भे वेअवि-
ऊ विऊ जोइसंगविऊ तुब्भे तुब्भे धम्माण पारगा जइ अत्रिय याज्ञिकाः यूयं वेदविदो विदः ज्योतिषांगविदः यथास्थिततत्त्व-
ज्ञाः ३७ तुब्भे समत्था उद्धत्तुं परं अप्पाणमेव य तमणुग्गहं करेह अम्हं भिक्खेणं भिक्खुउत्तमा तमणुग्गहमिति
तस्मात् अनुग्रहं कुरुतास्माकं भिक्षेणेति भैक्ष्येण भिक्षाप्रदानेन हे भिक्षूत्तम इति सूत्रार्थः ३८ एवं द्विज-
नोक्ते मुनिराह न कज्जं मज्झ भिक्खेणं खिप्पं निक्खमसु दिआ मा भमिहिसि भयावत्ते घोरे संसारसागरे न कार्यं
मम भैक्ष्येण किंतु क्षिप्रं निष्क्राम प्रव्रज हे द्विज मा भ्रमीः भयानि इहलोकभयादीनि आवर्त्ता इव आवर्त्ता यस्मिन्

सतघातस्मिन् घोरसंसारसागरे ४० उवलेवो होइ भोगेसु अभोगी नोवलिप्पइ भोगी भमइ संसारे
अभोगी विप्पमुच्चइ उपलेपः कर्मोपचयरूपो भवति भोगेषु सत्सु मानसविशेषः
अभोगी नोपलिप्यते कर्मणेति शेषः ततश्च भोगीत्यादि स्पष्टं ४१ भोगिनामुपलेपमन्येषां च तदभावं दृष्टांतद्वारे
णाह उल्लो सुक्को अ दो छूढा गोलया मट्टिआमया दोवि आवडिआ कुड्डे जो उल्लो सो तत्थ लग्गइ आर्द्रः शुष्कश्च
द्वौ क्षिप्तौ गोलकौ मृत्तिकामयौ द्वावप्यापतितौ भित्तौ कुड्ये इति गम्यते यश्चार्द्रः सोऽत्र भित्तौ अनयोर्मध्ये लगति
श्लिष्यति ४२ दार्ष्टांतिकयोजनामाह एवं लग्गंति दुम्मेहा जे नरा कामलालसा विरत्ता उ न लग्गंति जहा सु
क्को उ गोलओ लगंति श्लिष्यंति संसार इति शेषः न स्म रवन्नुक्तार्थः ४३ एवमुक्ते यच्चक्रे तदाह एवं
सो विजयघोसो जयघोसस्स अंतिए अणगारस्स निक्खंतो धम्मं सोच्चा अणुत्तरं अत्र एवमनेन प्रकारे
ण धर्मं श्रुत्वेति योज्यं ४४ अथाध्ययनार्थमुपसंहरन्नेयो निष्क्रमणफलमाह खवित्ता पुव्वकम्माइं संजमेण त
वेण य जयघोसविजयघोसा सिद्धिं पत्ता अणुत्तरं ति बेमि स्पष्टं ४५ इति श्रीतपागच्छीयमहोपाध्यायश्रीविमलह
र्षगणिमहोपाध्यायश्रीमुनिविमलगणिशिष्योपाध्यायश्रीभावविजयगणिसमर्थितायां श्रीउत्तराध्ययनसूत्रवृत्तौ
पंचविंशमध्ययनं संपूर्णं २५ उक्तं पंचविंशमध्ययनं अथ सामाचारीसंज्ञं षड्विंशमारभ्यते अस्य चायं संबंधो
ऽनंतराध्ययने ब्रह्मगुणा उक्ताः ते च यतेरेव स्युः यतेश्चावश्यं सामाचारी समाचरणीया सा चास्मिन्नुच्यते इत्येवं संब ३६७

४ आवस्सआ नाम बिइआ य निसीहिआ २ आपुच्छणा य तइया ३ चउत्थी पडिपुच्छणा ॥ ४ पंचमा छंदणा नामं इच्छाकारो ६

द्धस्यास्येदमादिसूत्रं सामायारिं पवक्खामि सव्वदुक्खविमोक्खणिं जं चरित्ताण निग्गंथा तिण्णा संसारसागरं सामा
चारीं साधुजनकर्तव्यरूपां जं चरित्ताण निर्ग्रंथाश्चरित्वा सेवित्वा तीर्णा उपलक्षणत्वात् तरंति तरिष्यंति चेति स्वस्वाव
यवार्थः शेषं स्पष्टमेवमात्मप्रतिज्ञाय १ यथाप्रतिज्ञातमाह पढमा आवस्सई ३ इसत्तमो मिच्छकारो ७ तहक्कारो अ
अट्ठमो २ अब्भुट्ठाणं नवमं ९ दसमा उवसंपया १० एसा दसंगा साहूणं सामायारी पवेइआ व्रतादारभ्य विनाका
रणं गुरोरवग्रहे न स्थेयमाशातनाशंकातः किंतु ततो निर्गंतव्यं तच्चावश्यकं विना न निर्गमनमिति प्रथममाव
श्यकी १ निर्गत्य चावस्थानस्थाने नैषेधिकी गमनाभावे निषेधरूपा कार्येति तदनु नैषेधिकी २ तत्र च तिष्ठ
ता भिक्षाटनादिकार्योत्पत्तौ गुरवः प्रष्टव्या एव सर्वं न त व्यमिति तदनंतरमापृच्छना ३ तस्यां च कृतायां गु
रुभिर्युक्तेऽपि प्रवृत्तिकाले पुनः प्रष्टव्या एव गुरव इति तदनंतरं प्रतिपृच्छना ४ कृत्वा च भिक्षाटनं तानं तेन
लावं किं भो शेषमुनीनां निमंत्रणारूपा छंदना कार्येति तदनु छंदना ५ तत्रापि इच्छाकार एव प्रयोक्तव्य इति त
दनु स ६ इच्छं क्रियमाणेऽपि कथंचिदतीचारसंभवे मिथ्यादुष्कृतं कार्यमिति तदनु मिथ्याकारः ७ सकृति चाप्रति
बुद्धे रात्रालोचिते गुरुवचने तथेति स्वीकार्यमिति तदनंतरं तथाकारः ८ तथेति स्वीकृत्य च सर्वकृत्ये उद्यमः का
र्य इति तदनु अभ्युत्थानं ९ उद्यमवता च ज्ञानाद्यर्थं गणांतरेऽपि गत्वोपसंपच्छ्राव्येति तदनु उपसंपदुक्तेति सूत्रत्रय
र्थः ४ एतामेव विषयविभागेनोपदर्शयितुमाह गमणे आवस्सिअं कुज्जा ठाणे कुज्जा निसीहिअं आपुच्छणा स

उत्तरा ३८८ यंकारण परकरणे पडिछंदण गमनेतथाविधहेतुनाबहिर्निस्सरणं आवश्यकं तु अवश्यकर्त्तव्यव्यापारः
स्तेनवा आवश्यकी ताभयी तस्थानेउपाश्रयादौ प्रविशन्निति शेषः भयी नैषेधिकी गमनादिनिषेधरूपां अ
नुज्ञानाइदमहं भयी नवेत्यादिरूपा स्वयमात्मनः करणे कस्यापि कार्यस्य निर्वर्त्तनं स्वयंकरणं तस्मिन् कार्ये इति शे
षः तथा परकरणे अन्यकार्यविषये निषेति वचनात् कृतिस्तु कोपि हितेनः प्रवृत्तिकाले वृद्धं तं वयुदहेस्व स्वकृत्यपर
कृत्ययोरुपलक्षणं वा आमानोन स्वपरसंबंधिषु सर्व कार्येष्वपि प्रथमतो गुरूणां पृच्छनमापृच्छा युक्तं तु उक्ते
नापि प्रवृत्तिकाले न्यूयस्तत्स्थानं प्रति पृच्छेति ज्ञेयं आ हचतिद्वैक्तिकृत आ तु तेषां कृतो प्रवृत्तिनेण
दोइपडिछणि प छंदणा दव्वजाएणं इच्छाका रो अ सारणा मिच्छाकारो अनिंदाए तहक्कारो पडिसु
ए छंदनाशेषसाधूनिति निमंत्रणा इच्छाजातन इच्छाविशे षे णाप्यर्थइदीतेनेतिगम्यात उक्तं च पुव्वगहिएणं छं
दणाति इच्छया बलाभियोगेन तत्र बलाक्कारेण करणं तत्कार्यनिर्वर्त्तनमिच्छाकारः सारणे आत्मना परस्य वा
कृत्यं प्रतिप्रवर्त्तनं तत्रात्मसारणे यथा इच्छाकारेण युष्माकं चिकीर्षितमिदं कार्यं करोमीति अन्यसारणे वयं यथा म
म पात्रलेपादि कार्यं मिच्छाकारेण कुरुतेति मिथ्याकरणं मिथ्या इदमिति प्रतिपत्तिर्मिथ्याकारः स चात्मनो निंदायां
वितथाचरणे धिगिदं मिथ्या मया कृतमित्यादि रूपायां तथाकार इदमित्थमेवेत्यभ्युपगमः प्रतिश्रुते प्रतिश्रवणे ३८८
गुरौ वाचनादिकं प्रयच्छत्ये वमेवेदमित्यंगीकाररूपे ६ अभ्युत्थानं गुरुपूजा अत्थणा उवसंपया एवं दुपंचसंजुत्ता।

सामायारी पवेइया अभ्युत्थानमभिमुख्येनोत्थानं उद्यमः गुरुपूजायां निआर्षवादेशु गुरुपूजायां गौरवार्हाणामाचार्य
ग्लानादीनां यथोचिताहारादिसंपादनरूपायां इह च सामान्याभिधानेपि अभ्युत्थानं निमंत्रणारूपमेव व्याख्ये
यमत एव नियुक्तिकृता अस्य स्थाने निमंत्रणेवोक्ता छंदणायनिमंतणा ति तथा अच्छणत्ति अवस्थानमेव प्रक्रमादप
राचार्यादेः समीपे उपसंपदिति इयं तं कालं तु युष्मत्पार्श्वे मयावसितव्यमित्येवंरूपा कार्येति सर्वत्रापि शेषः एवं तु उक्त
नीत्या दुपंचसंजुत्ता द्विकपंचकसंयुक्ता दशसंख्यासु ता सामाचारी प्रवेदिता कथितेति सूत्रत्रयार्थः ७
एवं दशविधं सामाचारीमुदीर्योघसामाचारीमा ह पुव्विल्लंमि चउब्भागे आइच्चंमि समुट्ठिए भंडयं पडि
लेहित्ता वंदित्ता य तओ गुरुं ८ पुच्छिज्जा पंजलि उ डो किं कायव्वं मए इह इच्छं निओइउं भंते वेयावच्चे व
सज्झाए ९ पूर्वस्मिंश्चतुर्भागे न तमसि इति शेषः आदि त्ये समुत्थिते समुद्गते प्रावृत्त्यर्थः अत्र किंचिदु
नोपि चतुर्भागश्चतुर्भाग उक्तस्तावतामर्थः अभ्यानत अचतुर्थीविलज्यात तत्र सर्वदिक्संबद्ध किंचित् हतनृस्त
चतुर्भागेप्युदादित्यः समेतितदापादोनपौरुष्यामित्यर्थः भांडमेव भांडकं पात्रवस्त्राद्युपकरणं प्रतिलिख्य वं
दित्वा च ततः प्रतिलेखनानंतरं गुरुं आचार्यादिकं ८ पृच्छेत् पृष्टवान् प्रांजलिपुटो लालस्थलयोजितकर
संपुटः किं कर्त्तव्यं मया इहास्मिन् समये इति गम्यते एतदेव व्यनक्ति इच्छामि निजोउं इति च्छंतस्व
नाभिप्रायेण नियोजयितुं प्रवर्त्तयितुं युष्माभिरात्मानमिति शेषः हे भदंत वैयावृत्त्ये ग्लानादिसंबंधिनि स्वाः

उत्तरा° ३९९

ध्याये वा वाचनादौ २० एवं दुःखाय कायोत्सर्गं तदाह विज्ञावा विनितउवेण काउस्सग्गं अभिलापउ सज्झाए वा निउत्ते-
णं सव्वदुक्खविमोक्खणं वियाहात्ययितिसुक्तेन कर्त्तव्यमुक्तमार्थेयाहवं अभिलापयउत्ति अभ्यासे वशारीर-
श्रममविधितत्वैव स्वाध्याये वा तिरुक्ते ततसर्वदुःखविमोक्षणा स्वाध्यायो ध्यानान्यैव कार्य इति गम्यमितिसूत्र-
त्रयार्थः २१ एवं सकलौघसामाचारी मूलत्वात्प्रतिलेखनायास्तत्कालमुदाविधेयत्वादुष्पाराकं तत्र्यव्वालि-
ध्यैतामणिकदिनकृत्यमाह दिवसस्स चउरो भाए कु ज्जा भिक्खू वियक्खणो तओ उत्तरगुणे कुज्जा दिणभा-
गेसु चउसु वि ततन्नित तत्प्रतिलेखनकरणान्तरं उत्तरगुणान् स्वाध्यायादीन् कुर्यात् २२
कथमित्याह पढमं पोरिसि सज्झायं बिइअं झा णं झियायइ तइआए गोअरकालं पुणो चउ-
त्थीए सज्झायं प्रथमपौरुष्यां स्वाध्यायं वाचनादि क कुर्यादिति शेषः द्वितीयायां ध्याने ध्यानम-
नेकार्थं वा कुर्यात् ध्यानं चेहार्थपौरुषीत्वादस्यामर्थविषयेऽएवमानसादिव्यापारणं ज्ञ्यात तृतीयायां भिक्षा-
चर्यामुपलक्षणत्वादाहारबहिर्गमनादि च चतुर्थ्यां पुनः स्वाध्यायं इहापि प्रतिलेखनादिकमुपलक्षणं द्रष्ट-
मिति २३ यदुक्तं प्रथमां पौरुषीमित्यादि तद्ज्ञानार्थमाह आसाढे मासे दुपया पोसे मासे चउप्पया चि त्ता-
सोएसु मासेसु तिपया हवइ पोरिसी द्विपदेति यदा दक्षिणपादेस्तरक्ष्वितस्य दक्षिणकर्णनिवेशिततरणिमंड- ३९९
लस्य आषाढपूर्णिमादिने जानुच्छाया द्विपदा स्यात्तदा पौरुषी एवं सर्वत्रापीति २३ इदं च पौरुषीमानमाषा-

ढादिपूर्णिमास्वाज्ञेयं तदनु तु हानिवृद्धी एवं अंगुलं सत्तरत्तेणं पक्खेणं च दुअंगुलं वड्ढए हायए वावि मास-
णं चउरंगुलं अंगुलं सप्तरात्रेणेति दिनादिना तावद्वाद्वात्रिंशत् सप्ताहोरात्रेण वर्द्धते दक्षिणायने हीय-
ते उत्तरायणे इह च सप्तरात्रेणेत्यत्र सार्द्धेनेति शेषः द्रष्टव्यः पक्षेणांगुलद्वयवृद्धेरुक्तत्वात् अन्यथा कथमु वि-
शमासेषु देनचतुर्दशात्मकेनापि पक्षः संभवति तत्र च सप्तरात्रेणांगुलवृद्धिहान्या न दोषः २४ केषु पुनर्मास-
षु चतुर्दशतिथिभिः पक्ष इत्याह आसाढबहुलपक्खे भद्दवए कत्तिए य पोसे य फग्गुणवइसाहेसु य ना-
यव्वा ओमरत्ताओ उमविज्ञेया मास्वनापकान्तितिवा षः रत्नत्रिउपलक्षणत्वादहोरात्रा एवं च एकैकदि-
नापहाराद्दिनचतुर्दशात्मकेनैव पक्षः स्यात् पदे सु मासेषु इति भावः २५ एवं पौरुषीज्ञानोपायमभि-
धाय पूर्वमुक्तायाः पादोनपौरुष्या ज्ञानोपायमाह ज ट्ठामूले आसाढसावणे छहिं अंगुलेहिं पडिलेहा अ-
ट्ठहिं बीअतिअंमि तइए दस अट्ठहिं चउत्थे ज्येष्ठामूले ज्येष्ठे आषाढश्रावणे च षड्भिरंगुलैः प्रक्षिप्तैः पौ-
रुषीमाने प्रक्षिप्तैरिति गम्यं प्रतिलेखना पात्रप्रतिलेखनाकालः अष्टभिरंगुलैर्द्वितीयत्रिके भाद्रपदाश्विनकार्त्ति-
करूपे तथा तृतीये त्रिके मार्गशीर्षपौषमाघरूपे दशभिरंगुलैः अष्टभिरंगुलैश्चतुर्थे त्रिके फाल्गुनचैत्रवैशाख-
रूपे इति सूत्रार्थः २६ इत्थं दिनकृत्यमुक्त्वा रात्रिकृत्यविधेयं तदाह रत्तिं पि चउरो भाए भिक्खू कुज्जा वियक्खणो
तओ उत्तरगुणे कुज्जा राइभागेसु चउसु वि रत्तिं पीति रात्रिमपि न केवलं दिनमित्यपि शब्दार्थः २७ पढमं पोरिसि सज्झा-

उत्ता० २६७ यं बिइअं झाणं झियायइ तइआए निद्दमोक्खं तु चउत्थी भुज्जो वि सज्झायं बिइअं ति द्वितीयायां ध्यानं धर्म
ध्यानं तृतीयायां निद्रायाः उपलक्षणत्वात् निद्रामोक्षमुत्कलनं निद्रामोक्षं कुर्यात् उपलक्षणत्वाच्चैतत् सामान्यस्य प्र
थमचरमयामजागरणमेव तथा चागम सव्वे वि पढमजामे दोन्नि उ वसहाण आइमा जामा तइओ होइ गुरूणं च
उत्थो होइ सव्वेसिं १ ति १८ अथ रात्रिलाग चउक्कज्ञानोपायमुपदर्शयन् समस्त व्यति कृत्यमाह जंनेइ जया रत्तिं
नक्खत्तं तम्मि नहचउब्भाए संपत्ते विरमिज्जा सज्झाय पओसकालम्मि यन्नयति प्रापयति समाप्तिमिति ग
म्यते यदा रात्रिं क यंनक्षत्रं यस्मिन् दिने यस्मिन् ... अस्तमिते रात्रिं प्रणीता सकलामिति यावत् तच्च नक्षत्रं
रविनक्षत्रात् प्रायश्चतुर्दशं भवतीति हृदयः तं ... म ... क्षत्रेन नभश्चतुर्भागसंप्राप्ते विरमेत् निवर्तेत
सज्झायत्ति स्वाध्यायात् प्रदोषकालेरात्रिमुखे प्रारब्धादिति शेषः १९ तम्मेव य नक्खत्ते गयणचउब्भा
गसावसेसंमि वेरत्तिअंपि कालं पडिलेहित्ता मुणी गयणत्ति गगने कीदृशि चतुर्भागो गगनं तद्यत्नसावशेषं चतुर्भागमात्रावशेषं तस्मिन् वैरात्रिकं तृतीयं अपि शब्दात् निजनिजस
मयेप्रादोषिकादिकं च कालं प्रतिलेख्य तु प्रतिजागर्य ति क्रियोग कुर्यादिति शेषः सर्वत्र च प्रत्युत्प्रेक्षा
ज्ञल्लीयात् इह च प्रथमादिपु नभश्चतुर्भागेषु संप्राप्ते रात्रिसमापकेन नक्षत्रेणैवते प्रथमाद्याः प्रहरा इति सामर्थ्यगम्यं तस्मिंश्च चतुर्थः प्रहर इति सामान्ये नानिशाकृत्यमुपदर्श्य तत्र विशेषात् देवदर्शयन्नादौ दिन २६७
× दिन

× स्वाध्यायं कुर्यादिति योगः किं कृत्वेत्याह × २

नकृत्यं सार्द्धसप्तदशसूत्रैराह पुव्विल्लंमि चउब्भाए पडिलेहित्ताण भंडगं गुरुं वंदित्तु सज्झायं कुज्जा दुक्खविमो
क्खणं पुव्विल्लंमि चउब्भाए प्रथमपौरुषी लक्षणे प्रक्रमाद् दिनस्य प्रत्युपेक्ष्यतां मत्कं वर्षाकल्पादिकमुपधिं सूर्योदय
समये इति शेषः २२ पोरिसीए चउब्भाए वंदित्ताण तओ गुरुं अपडिक्कमित्ता कालस्स भायणं पडिलेहए पोरु
ष्याश्चतुर्भागे अवशिष्यमाणे इति शेषः ततः पादेन पौरुष्यामित्यर्थः अप्रतिक्रम्य कालस्य तत्र पौरुष्यामपि स्वा
ध्यायस्य विधास्यमानत्वात् कालप्रतिक्रमणं च स्वाध्याय समाप्तावेवेति प्रतिक्रमेत्युक्तं २२ प्रतिलेखना
विधिमाह मुहपोत्तिअं पडिलेहित्ता पडिलेहिज्ज गोच्छगं गोच्छगलइअंगुलिओ वत्थाइं पडिलेहए
मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य प्रतिलेख्येत् गो ... छ ... गं पात्रकोपरिवर्त्युपकरणं ततश्च गोच्छगलइअं
अंगुलिउत्ति प्राकृतत्वादंगुलिभिर्लाता गृहीता गो ... च्छको येन सोऽङ्गुलिलातगोच्छकः वस्त्राणि पटलक
रूपाणि प्रतिलेखयेत् प्रस्तावात् भाजनीयदित्यर्थ २३। इहं च पाश्चात्ये अपटला। गोच्छकेन प्रमृज्य तु नयं
कुर्यात्तदाह उड्ढं थिरं अतुरिअं पुव्वंता वत्थमेव पडिलेहे तो बिइयं पप्फोडे तइअं च पुणो पमज्जिज्जा उर्ध्वंका
याता वस्तुतः स्वतत्वकायतः उत्कुट्टको वस्त्रतस्तु तिर्यक् प्रसारितवस्त्रः स्थिरं दृढग्रहणेन अत्वरितं अद्रुतं यथा
भवत्येवं पूर्वं प्रथमं तावदिति तावद् वस्त्रं पटलकरूपं जातावेकवचनं अत्र च पटलकप्रक्रमेपि यद्वस्त्रमिति सामा
न्यशब्दाभिधानं तद्वर्षाकल्पादि प्रतिलेखनायामप्ययमेव विधिरिति ख्यापनार्थं एवमाद्यैरितिक्रमस्ततः प्रत्युपे

उत्ता॰वृ॰
३९१ क्षेतिवस्त्रमारतः परतश्च निरीक्षेतैव ततः प्रस्फोटयेत् ततश्च यदि जंतुं पश्यति तदा तं यतनयान्यत्र संक्रमयति ।
तत इति ततः प्रत्युपेक्षणानंतरं द्वितीयमिदं क्रियेत किमित्याह यतनया प्रस्फोटयेत् तृतीयं च पुनरिदं कु
र्यात् प्रमृज्यात् प्रत्युपेक्ष्य प्रस्फोट्य च हस्तगतान् प्राणिनः प्रमृज्यादित्यर्थः २४ कथं पुनः प्रस्फोटयेत् प्रमृज्या
द्वेत्याह अणच्चाविअं अवलिअं अणाणुबंधिं अमोसलिं चेव छप्पुरिमा नव खोडा पाणीपाणिविसोहणं अ ।
नर्तितं वस्त्रं वपुर्वा यथा न नर्तितं भवति अवलितं यत्र आत्मनो वस्त्रस्य च वलितं मोटनं तस्मात् अननुबंधि अ
नुबंधेन निरंतरत्वरूपेण युक्तमनुबंधि न तथा अननुबंधि कोऽर्थः लक्ष्यमाणविभागं यथा भवति तथा अ
मोसलि मुसलवदामर्शवत् तिर्यगूर्ध्वमधो वा कुड्यादिपरामर्शयुक्तं यथा न स्यात्तथा किमित्या
ह षट्पुरिमा नव खोटाः पूर्वं क्रियमाणतया तिर्यक्कृतवस्त्रप्रस्फोटनात्मकाः क्रियाविशेषा येषां
ते षट्पूर्वाः नव खोटकाः प्रस्फोटनरूपाः कर्तव्याः इति शेषः पाणौ हस्ते प्राणिनां कुंथ्वादीनां विशोधनं प्रा
णिविशोधनं पाणेश्चांतरे च प्राणिप्रमार्जनं प्रस्फोटनत्रिकत्रिकोपरकाले त्रिकत्रिकसंख्यं कर्तव्यं २५ प्रतिले
खनाद्दोषत्यागमाह आरभडा सम्मद्दा वज्जेअव्वा य मोसली तइआ पप्फोडणा चउत्थी विक्खित्ता वेइआ
छट्ठी आरभडा विपरीतकरणं त्वरितमन्यान्यवस्त्रग्रहणं वा यदुक्तं वितहकरणमारभडा तुरियं वा अन्नन्न ३९१
ग्गहणं ति संमर्दनं संमर्दा द्विधा वस्त्रस्य कोणाः संमर्दा नाम प्रांतःकोणसंवलनं उपधेर्वा उपरि उपवेशनं व

ज्यंति सर्वत्र योज्यं चाव वर्जनीया मोसलि त्ति तिर्यगूर्ध्वमधो वा घट्टना तृतीया प्रस्फोटना प्रकर्षेण रेणुगुं
ठितस्येव वस्त्रस्य स्फोटना चतुर्थी विक्षिप्ता विक्षेपणं पंचमी सा च प्रत्युपेक्षितवस्त्रस्याप्रत्युपेक्षितेषु प्रक्षे
पणं प्रत्युपेक्षमाणो वा वस्त्राञ्चलं यदूर्ध्वं क्षिपति वेदिका षष्ठी सा च पंचविधा यदाहुः वेइआ पंचविहा पन्नत्ता तं
जहा उड्ढवेइआ १ अहोवेइआ २ तिरिअवेइआ ३ दुहओवेइआ ४ एगओवेइआ ५ तत्थ उड्ढवेइआ
उवरि जाणुगाणं हत्थे काऊण पडिलेहेइ १ अहोवेइआ अहो जाणुगाणं हत्थे काऊण पडिलेहेइ २
तिरिअवेइआ संडासयाणं मज्झे हत्थे काऊण पडिलेहेति ३ दुहओवेइआ बाहाणं अंतरे दोवि जाणु
गा काऊण पडिलेहेइ ४ एगओवेइआ एगं जाणुगं बाहाणमंतरे काऊण पडिलेहेइ ५ त्ति एवमे
ते षड् दोषास्त्याज्याः २६ तथा पसिढिलपलंबलोला एगामोसा अणेगरूवधुणा कुणइ पमाणि पमायं
संकिए गणणोवगं कुज्जा प्रशिथिलं नाम दोषोऽयं दृढमतिर्यगायतत्वाद्वस्त्रग्रहणात् प्रलंबोऽयं विषमग्र
हणेन प्रत्युपेक्ष्यमाणवस्त्रकोणानां लंबनं लोला यत्र भूमौ करे वा प्रत्युपेक्ष्यमाणवस्त्रस्य लोलनं एकामर्शा ए
कामर्शा नाम मध्ये गृहीत्वा वस्त्रस्य द्वयोरपि पार्श्वयोर्यावत्संस्पृष्टं एककालमाकर्षणं अनेक
रूपा संख्यात्रयातिक्रमेण युगपदनेकवस्त्रग्रहणेन वा या धूनना वस्त्रकंपनं सा अनेकरूपधूनना तथा क
रोति प्रमाणे प्रस्फोटनादिसंख्यारूपे प्रमादमनवधानं यच्च शंकिते प्रमादात्प्रमाणं प्रति शंकोत्पत्तौ गण

उत्तरा०।
३०२

नाक्षराणि लिखित्वा स्वर्णनादिना एकद्वित्रिसंख्यास्वरूपाणां गणनां नाचरेत् यथासर्वत्वेनैव क्रमात् प्रस्फो-
टनादि कुर्यात् तत्रापि दोषः सर्वत्र पूर्वस्मादस्य वस्त्रे वेडनक्रियायोन्यापत्त्वानंतरोक्तादोषे युक्तासदोषाप्र-
तिलेखनाविधियुक्तानिर्दोषां प्रत्युपेक्षेत २७ संप्रत्येनामेव समकदर्शनद्वारेण साक्षात् सदोषां निर्दोषां च कि-
चिद्विशेषतो वक्तुमाह अणूणाइरित्तपडिलेहा अविवच्चासा तहेव य पढमं पयं पसत्थं सेसाणि उ अप्पसत्था-
णि ऊना चासावतिरिक्ता च ऊनातिरिक्ता न तथा अनूना। नातिरिक्ता इह चान्यूनत्वाधिक्ये प्रस्फोटनाप्रमार्ज-
नेवेलायां चेत्यवसेये अविवच्चासा विगतव्यत्यासा पुरुषोपधिविपर्यासरहिता कार्येति शेषः अत्र
चेति विशेषणपदैरष्टौ भंगाः सूचिताः सूत्रे च कः शुद्धः कोवा अशुद्ध इत्याह पढमं पदं अणूनं
अन्यूनमितैवापदर्शितं प्रशस्तं शेषाणि तु सप्ताप्रशस्तानि २८ निर्दोषामप्येनां कुर्वतो यत्स्यात्तदु-
क्तापदेष्टुमाह पडिलेहणं कुणंतो मिहोकहं कुणइ जणवयकहं वा देइ व पच्चक्खाणं वाएइ सयं
पडिच्छइ वा प्रतिलेखनां कुर्वन् मिथः कथां करोति जनपदकथां वा स्त्र्यादिकथोपलक्षणमेतत् ददाति
वा प्रत्याख्यानमन्यस्मै वाचयति परं स्वयं प्रतीच्छति वा आलापादिकं एतत् आत्यर्थ इति शेषः २९ सकि-
मित्याह पुढवीआउक्काए तेऊवाऊवणस्सइतसाणं पडिलेहणापमत्तो छण्हंपि विराहओ होइ पडिलेह- ३०२
णापमत्तो मिथः कथादिना प्रतिलेखनायामप्रमत्तो नवधानः षण्णामपि विराधको भवति कथमिति चेदु-

च्यते प्रमत्तो हि कुंभकारशालादौ स्थितो जलभृतं घटादिकमपि प्रलोठयेत् ततस्तज्जलेन मृदग्निबीजकुं-
थ्वादयः प्लाव्यंते यत्र चाग्निस्तत्रावश्यं वायुरिति षण्णामपि विराधना तदेवं प्रतिलेखनाकाले हिंसाहेतुत्वान्मिथः क-
थादीनि त्याज्यानीति भावः ३० इह प्रथमपौरुषीकृत्यमुक्तं द्वितीयपौरुषीकृत्यं तु बीअं झाणं झियायइ इत्य-
नेनोक्तमेव उत्सर्गे चेदमवश्यं कर्तव्यं अथ तृतीयपौरुषीकृत्यमपि किमेवमवश्यं कार्यमुत कारणे
वेत्याशंकापोहायेमाह तइआए पोरिसीए भत्तपाणं गवेसए छण्हमन्नयरागंमि कारणंमि
समुट्ठिए सूत्रं नवरमौत्सर्गिकमेवेदं तृतीयपौरुष्यां भक्तपानगवेषणं अन्यथा हि स्थविरकल्पिका-
नाश्रित्य यथाकालमेवैतद्भक्तादिगवेषणं यदाहुः सइ काले चरे भिक्खू कुज्जा पुरिसकारियं अला-
भुत्ति न सोइज्जा तवुत्ति अहियासए २ त्ति षण्णामन्यतरस्मिन् कारणे समुपस्थिते न
तु कारणं विनेति भावः ३१ कारणषट्कमेवाह वेयणवेयावच्चे इरियट्ठाए य संजमट्ठाए तह पाणव-
त्तियाए छट्ठं पुण धम्मचिंताए वेदनाक्षुद्वेदनात्तस्या उपलक्षणत्वात्क्षुत्पिपासावेदनायाः उपशमनार्थं १ वेयावच्चे
त्ति क्षुधादिबाधितो वैयावृत्त्यं कर्तुं क्षमो न स्यादिति वैयावृत्त्याय २ तथा ईर्या ईर्यासमितिः सैवार्थस्तस्मै च।।
समुत्पन्ने क्षुत्तृषाकुलस्य हि चक्षुर्भ्यामपश्यतामीडक्षरति ३ तथा संयमार्थाय संयमपालनाय तथास्यादिति
आहारादिकमंतरा हि कच्छमहाकच्छादीनामिव संयमो दुरनुपालः स्यादिति ४ तथा प्राणप्रत्ययं प्राणत्राणहे-

ताव अविधिना स्यात्मनापि प्राणो पक्क मदिसास्यात् षष्ठं पुनरिदं कारणं यदुत धर्मचिंतायै धर्मध्याननिमित्तं कुर्युरिष ।
उत्त।टी। क्षामस्य हि ऽध्यानोपगतस्य कथं धर्मचिंतेति तदर्थं तत्क पानगवेषयेदिति सर्वत्रानुवर्तते ३२ अथ येष्वकार
३७१ णेषु तत्पादि यद्दर्श न कुर्याद्वता नि निर्दिशन्नाह निग्गंथो धिइमंतो निग्गंथी वि न करिज्ज छहिं चेव ठाणेहिं उ इ।
मेहिं अणाइक्कमणाय से होइ निर्ग्रंथो धृतिमान् धर्मचरणं प्रति स्थैर्यवान् निर्ग्रंथी साध्वी सापि न कुर्यात् भक्त।
दिगवेषणमिति प्रक्रमः षड्भिरेव स्थानैस्तुः पुनरर्थे एभिर्वक्ष्यमाणैः कृत इत्याह अणाइक्कमणाय त्ति अ
नतिक्रमणं संयमयोगानामनुल्लंघनं च शोषो य स्मादर्थे ततो यस्मादेतस्य निर्ग्रंथादेर्भवति अन्य
थाहि तदतिक्रमसंभवः ३३ स्थानकथह क मा ह आयंके उवसग्गे तितिक्खया बंभचेरगुत्ती
सु पाणिदयातवहेउ सरीरवोच्छेयणट्ठाए। आ तंकज्वरादौ १ उपसर्गे दिव्यादौ वा तमोच्चायथ
जनादिकृते वा २ तत्पयवत्तन्निवारणार्थमिति गम्यते तथा तितिक्षा सहनं तस्यां केत्याह ब्रह्मचर्यगुप्तिषु वि
षये नान्यथा सा दुरक्ष्या इति ३ तथा पाणिदयातव हेउं ति प्राणिदया हेतोर्वर्षादौ अप्कायादिजीवर
क्षायै ध तपोहेतु क्षीदिति हेतोश्च ५ तथा शरीरव्यवच्छेदार्थं उचितकालेऽनशनं कुर्वत ६ तत्र पानगवेषणं न
कुर्यादिति योज्यं ३४ तत्क्वादि गवेषयेत्स्थाकेन विधिना किय क्षेत्रं पर्यटेदित्याह अवसेसं भंडगं गिज्झा चक्खु। न४ ३७३
सा पडिलेहए परमद्धजोयणाओ विहारं विहरए मुणी अपगतशेषमपरोक्षं समयमित्यर्थः नांडकस्योपकरणं हि

x मनो विप्लवो सती x ४

x उपलक्षणत्वादुपधिं च प्रतिलिखेत् x ३०४

याव दुष्पात्रं द्रव्येति शेषः ततः प्रतिलेखयेत् तदादाय परमर्द्धं अर्द्धयोजनादर्द्धयोजनमाश्रित्य पर
स्तादिमार्गातीतमशनादिस्यात् विहरत्यस्मिन् प्रदेशे इति विहारः क्षेत्रं तं विहारन्मुनिः ३५ इत्थं विहृत्यो पाश्र
यं चागत्य यद्वीलोचनादि दर्शनोत्तरं भोजनादि कृत्वा यत्कुर्यात्तदाह चउत्थीए पोरिसीए निक्खिवित्ताण भायणं सज्झ
यं तओ कुज्जा सव्वभावविभावणं चतुर्थ्यां पौरुष्यां निक्षिप्य प्रत्युपेक्षणपूर्वकं बध्वा भाजनं पात्रं स्वाध्यायं ततः कु
र्यात् सर्वभावा जीवादयास्तेषां विभावनं प्रकाशकं । ३६ पोरिसीए चउब्भाए वंदित्ताण तओ गुरुं पडिक्कमि
त्ता कालस्स सिज्जं तु पडिलेहए पौरुष्याः प्रक्रमा च तुर्थ्याः चतुर्भागे शेषे इति शेषः शय्यां वसति
तथा पासवणुच्चारभूमिं च पडिलेहिज्ज जयं जई काउस्सग्गं तओ कुज्जा सव्वदुक्खविमोक्खणं पा।
स्रवणोच्चारभूमिं च तत्र प्रस्रवणभूमिस्तु उच्चारभूमिं च प्रत्येकं द्वादश द्वादश स्थंडिलात्मिकां चशब्दात्
कालभूमिं च स्थंडिलत्रयरूपां प्रतिलेखयेद्यतमानः ताऽपरं तथा स्यान्न पायतिरिति साध्वि सप्तदशसूत्रा।
दिः इत्थं विशेषादितः कृत्य मुक्ताराधिकृतं सर्वत्रियोदशसूत्रेणाह काउस्सग्गमित्यादि तन्नितः प्रश्रवणादि भू
मिप्रतिलेखनानंतरं ऽर्थं कायोत्सर्गं स्थितस्य यत्कुर्यात्तदाह देवसियं च अईयारं चिंतिज्ज अणुपुव्वसो नाणंमि
दंसणे चेव चरित्तम्मि तहेव य देवसिकं दिवसनिर्वृत्तं च शब्दाद्देवसिकं अतीचारं चिंतयेदानुपूर्व्या क्रमेण प्रातःप्रतिक्रमणाद ५x
मनुखं व मुखवस्त्रिकाप्रत्युपेक्षणादारभ्यात्र कायोत्सर्गं यावदित्यर्थः क्व विषयमतीचारं चिंतयेदित्याह नाणंमि चेत्यादि ३९

सता

उत्त्रा०। ३८४ ×वंदित्ताण तिं×४

पारिठ्ठिकाउस्सग्गो वंदित्ताणतउगुरुं देसिअंतुअईआरं आलोइज्जजहक्कमं पारित काउस्सग्गो वंदित्वा ग्रदत्वाच
त्रिवंदनेन ततश्चातीचारचिंतनंगुरु दैवसिकंतुः इत्येअतीचारमालापयेत प्रकाशयेतयथाक्रमं ४५ पडिक्क
मेत्तु निस्सल्लो वंदित्ताणतउगुरुं काउस्सग्गंततउकुज्जा सव्वदुक्ख विमोक्खणं प्रतिक्रम्यापराधस्थानेभ्यो निवर्त्य निः
शल्यो मायाशल्यादि रहितःसन् चकलास्त्रुसयवंदनकपूर्वंदूमयित्वा वंदित्वा चगुरुं वंदनततो गुरुं कायोत्स
र्गं चारित्रदर्शनज्ञानशुद्धिनिमित्तं गुण्यर्थंत्रयरूपं जानाते कर्त्तव्यं ४१ पारिठ्ठिकाउस्सग्गो वंदित्ताणतउगुरुं थु
इमंगलंचकाउ कालंसंपडिलेहए थुइमंगलंतिस्तु ति मंगलंसिद्धस्तवरूपं स्तुतित्रयरूपंचकृत्वा कालंप्रा
दोषिकंसंप्रत्युपेक्षाताकार्यःप्रतिजागर्ति उप ल क्ष एवाङ्कालानिव ४२ पढमंपोरिसिसज्झायं बि
इअंझाणंझिआयइ तइआएनिद्दमोक्खंतु सज्झ १ यंतुचउत्थीए इदंव्याख्यातमेव पुनःकथनंत्वप्य
स्वतःपुनस्तदुपदेष्टव्यमेवयुष्मलिनंप्रयासोमंतव्य इति। ख्यापनार्थं ४३ कथंतुनघुतुर्यपौरुष्यांस्वाध्यायंकु
र्यादित्याह पोरिसीए चउत्थीए कालंतुपडिलेहिआ सज्झायंतुततउकुज्जा आबोहितोअसंजए कालंतिवेरात्रि
कं कालंचःस्मरणं प्रत्युपेक्ष्य प्रतिजागर्यदृष्ट्वा वाच स्वाध्यायंततःकुर्यादबोधयन्नसंयतान्
४४ पोरिसीए चउभाए वंदित्ताणतउगुरुं पडिक्कमित्ताकालस्सकालंतुपडिलेहए पौरुष्याःचतुर्भागेअवशिष्टे ३८४
सीमवशिष्यमाणे इति शेषः वंदित्वा ततो गुरुं प्रतिक्रम्य कालस्य वैरात्रिकस्य कालं प्राभातिकंतुःप्रत्युपेक्षेत पडिलेहए

लिप्रत्युपेक्षेत गृह्णीयात् इह च प्राभातिकप्रत्युपेक्षणस्यैव पुनः पुनःकथनं बहुतरविषयत्वात् मध्यमक्रमापेक्षं
चेह कालत्रयग्रहणमुक्तं अन्यथा चत्वारस्तत्र कार्याश्चत्वारो जघन्यतस्त्रयःकाला अपवादतश्चोत्कर्षेण द्विजघ
न्येको प्यनुज्ञात एवेति कालग्रहणविधिश्च द्विवश्यकस्त्रातरवसेय। ४५ आगए कायवुस्सग्गे सव्वदुक्खविमो
क्खणे काउस्सग्गंततउकुज्जा सव्वदुक्खविमोक्खणं आगतप्राप्ते कायव्युत्सर्गे कायव्युत्सर्गसमये शेषं स्पष्टं य
द्विदकायोत्सर्गस्य सर्वदुःखविमोक्षणं इति विशेषणंतु ना ? स्यात् तदस्मात्तन निर्जराहेतुत्वख्यापनार्थं
४६ उक्तं काउस्सग्गे जहसुद्धिअस्स नज्जाति अंगमंगाइं इ इति दंतिमुणिवरा अट्ठविहंकम्मसंघायं २ तावि
हकायोत्सर्गग्रहणेन चारित्रदर्शनज्ञानशुद्धये: का यो त्सर्गत्रयं स्यात् तत्र च द्वितीये रात्रिकातीचारा
श्चिंत्यात ४८ तथा चाह राइअंच अईआरं चिंतिज्ज अ णुपुव्वसो नाणम्मि दंसणम्मी चरित्तम्मितवंमिय
रात्रेलवं रात्रिकचःस्मरणं अतीचारं चिंतायेत आनुपूर्व्या सो ति अनुपूर्व्या क्रमेण ज्ञाने दर्शने चारित्रे तपसि च
शब्दाद्वीर्ये च शेषकायोत्सर्गेषु तु वक्तव्यं तितनं प्रतीतमेवेति नोक्तं ४९ ततश्च पारिठ्ठिकाउस्सग्गो वं
दित्ताणतउगुरुं राइअंतुअईआरं आलोएज्जजहक्कमं ५० पडिक्कमित्तुनिस्सल्लो वंदित्ताणतउगुरुं काउस्सग्गं त०
ततउकुज्जा सव्वदुक्ख विमोक्खणं वंदित्ताणंत्रिवंदनकपूर्वं कं क्षमयित्वा ततो वंदित्वेति इष्टव्यं ५१ कायोत्सर्गे
स्थः किं कुर्यादित्याह किंतवंपडिवज्जामि एवंतत्थविचिंतए काउस्सग्गंतुपारित्ता वंदइउततउगुरुं किंरूपं तपो।

उत्त॰वृ॰ ३५५ नमस्कारसहितादि प्रतिपद्येद् एवं ततो ऽन्ये योगे विचिंतयेत् वीरे हि नाशान् एषणामासि क्षरानो विहृतवान् तत्किमा

ह मपि तिरशनः आक्रोस्य एतावतकालस्नाउक्ततानति एवं पंचमासाद्य एयावन्नमस्कारसहितं तावत् परिभाव

येत् ५० इर्वस्वीतरार्द्धीक्रमपर्धमुवदर्च सामाचारी शेष माह पारि अकाउस्सगो वंदित्ताणतउगुरुं तवं

संपडिवज्जित्ता करिज्ज सिद्धाण संथवं तवमित्यादि तपोयथाशक्तिचिंतितं संप्रतिपद्यभजयीत सिद्धानां संस्ता

वं स्तुतित्रयरूपं तद् उवयत्रचैत्यानि संतितत्रत वंदनं विधेयमितिसार्द्धश्लोकार्थः ५१ अथाध्य

नार्थोपसंहारमाह एसासामायारी समासेणवि आ हिआ जंचरित्ता बहूजीवा तिन्नासंसारसागरं

तिबेमि विअदि अविव्याख्याताकथिता यां च रि त्वा सिद्धेतिसूत्रार्थः ५२ इति ब्रवीमीतिप्राग्वत्

इतिश्रीतपागच्छीयसंदोपाध्यायश्रीमलहर्षगणि म होपाध्यायश्रीविमलगणिशिष्योपाध्याय

श्रीलावविजयगणिसमर्थितायांश्रीउत्तराध्ययनसूत्रवृत्तौ षड्विंशमध्ययनं संपूर्णम् २६ उक्तंषड्विंश

मध्ययनं संप्रतिखलुंकीयाख्यसप्तविंशमारभ्यते अस्यचायंसंबंधोनंतराध्ययने सामाचारीप्रोक्ता साचाशठेन

येदपालयितुंशक्या मापितद्विपक्षलतशठतात्यागेनैव स्यादिती हदृष्टांतद्वारा शठतास्वरूपंनिरूप्यत इति

संबंधस्यास्येदमादि सूत्रं थेरगणहरगा गो मुणीआसिविसारए आइणगणिभावंमि समाहिंपडिसंधए थ ३५५

मेंअस्थिरानस्थिरीकरोतीतिस्थविरः गणंगुणसमूहं धारयतीतिगणधरः गार्गोगर्गनामामुणति प्रतिजानीतसर्वसा

वद्यविरतिमितिमुनिः आसीदभवत विशारदः सर्वशास्त्रेषु कुशलः आकीर्णः आचार्यगुणैर्व्याप्तः गणिभावे आचार्य

त्वेस्थितइतिशेषः समाधिं चित्तसमाधानरूपं प्रतिसंधत्तेऽशिष्येस्त्रोटितमपिसंघटयत्यात्मनइतिगम्यमितिसूत्रा

र्थः १ स च समाधिं संदधत्यत्परिभावयतितदाह वहणेवहमाणस्स कंतारंअइवत्तइ जोएवहमाणस्स संसा

रंअइवत्तइ वहनेशकटादौ वहमानस्य ति ऊतलीवितणिगर्वतयावाहयमानस्यउक्षस्यउत्तरत्रखलुंकग्रहण

द्विविनीतगवादिमितिगम्यते कांतारमतिवर्ततेऽरण्य तिवर्तितयास्वयमेवातिक्रामतीति दृष्टांतापतयमा

ह योगसंयमव्यापारेवाहयमानस्य प्रवर्तयतआचा र्यो दः सुशिष्यानितिगम्यते संसारोतिवर्ततेस्वयमे

वातिक्रामतितद्विनीतदर्शनादात्मनोविशेषत :स मा धिसंतत्वादितिभावः २ एवमात्मनः समाधिसं

धानायविनीतस्वरूपं परिभाव्य सएवाविनीतस्वरूपंय था परिभावयतितथाह खलुंकेजोउजोएइविहा

म्माणोकिलिस्सइअसमाहिंचवेदेति तोत्तउसेयभज्जइ। खलुंकान् गलिवृषभाद्यस्तद्विशेषणा योजयतिव

हानइतिप्रक्रमः सकिमित्याह विहम्माणोत्ति विध्यमानः स्वाउयन्क्लिश्यते अतएवासमाधिंवेदयति तोत्रकःप्रा

जनकः सतस्यखलुंकस्योत्थितर्भज्यते ३ ततश्चातिरुष्टः सयत्करोतितदाह एगंडसइपुच्छंमि एगं विंधइ ×म×

तिक्खणं एगोलंजइसमिलं एगोउप्पहपट्ठिओ एकं दशतिदशनैर्लक्षयतिपुच्छे एकंविध्यत्यारयाउदतिअ

त्तीक्ष्णं उनः ततस्तेकिं कुर्वंतीत्याह एकोभनक्ति समिलांउगरंधकीलिकां एकउत्पथप्रस्थितो भवतीति

उत्ताध्य
३९६

शेषः ४ एगो पडइ पासेणं निवेसइ निवज्जइ उक्कुद्दइ उप्फिडइ सढे बालगवी वए एकः पततिपार्श्वेनगात्रैक
देशेनगत्वा निविशति उपविशति निवज्जइ त्ति शेते उक्कूर्दति कूर्दं गच्छति उप्फिडइ त्ति मंडूकवत्प्लवते बालो
बालगवीं मंडूकवत्प्लवमानां तरुणीं गां व्रजति शठः वृषभः एक इति सर्वत्र गम्यते ५ माई मुद्धेण पडइ कुद्धे गच्छइ पडि २४
पहे मयलक्खेण चिट्ठइ वेगेण य पहावई मायी मूर्द्धा मस्तकेन पततीति संबन्धः सबलमिव स्वं दर्शयन् कुद्धः
सन् गच्छति प्रतिपथं पश्चाद्वलते इत्यर्थः मृतलक्षणेन मृत व्याजेन तिष्ठति कथंचित्प्रेरितः सन् वेगेन प्रधावति
तथा च रिती स्यात् गौर्गन्तुं न शक्नोति तथा यातीत्यर्थः ६ छिन्नाले छिंदइ सेल्लिं दुद्दंते भंजए जुगं सेवि
य सुसुयाइत्ता उज्जहित्ता पलायइ छिन्नालस्य घा वि धदुष्टजातिः कश्चिच्छिनत्ति सेल्लिं रज्जुं दुर्दा
न्तो न निश्चितं भंगं सोपि च सुसुयाइत्ता इति स्व कारानुकृत्वा उज्जहित्ता स्वामिनमिति शे
षः पलायते अन्यतो धावतीति सूत्रषट्कार्थः ७ ट् एवं दृष्टान्तं परिभाव्य दार्ष्टान्तिकं यथा सो परिभावयं
तित्याह खलुंका जारिसा जोज्जा दुस्सीसा वि हु तारिसा जोइया धम्मजाणंमि भज्जंति धिइदुब्बला खलुं
का यादृशा योज्याः योजिताः शकटादिषु दुःशिष्या अपि तादृशा एव खलुंकरूपा एवेत्यर्थः ज्ञात इत्याह यतो योजिता धर्मयाने
मोक्षं गमने प्रवर्त्तिता भज्जन्ति धृतिदुर्बलाः धर्मानुष्ठानं इति गम्यं ८ धृति दौर्ब ३९६
ल्यमेवस्पष्टयितुमाह इड्ढीगारविए एगे एगेत्थ रसगारवे सायागारविए एगे एगे सुचिरकोहणे कथयाहोत्त

× कए नदस्पाधीतिकश्चिद्गौरवितकाम्यामनियोगे प्रवर्त्तन्ते एकोत्र रसलिप्सवः गौरवेण मधुरादिशुगोरवेदां
स्य सरसगोरवा स्नानाद्या दारदानत पसोर्न प्रवर्त्तन्ते सातागौरविका एकः सुखप्रतिबद्धो नाशति बद्धचिन्त्यरा
दोषवर्त्तन्ते एकश्चिदिरक्रोधनोदीर्घरोषतयैव ज्ञानाद्यनुष्ठाने प्रवर्तन्ते ९ भिक्खालसिए एगे एगे ओमाणभीरुए
थद्धे एगं च अणुसासंमि हेऊहिं कारणेहि य भिक्खालसिको भिक्षालस्यवानेकानगोचरार्थं गच्छति एकोपमा
नात्मनोनिकृष्टत्वमन्नपिनयस्य तस्यैव दृष्टे प्रदेवेषु भीरु तिष्ठति स्तब्धाहंकारवान् निजकार्यदोषमार्ये च शक्यम्
एक इति शेषः एकं च दृष्टः शिष्यं अणुसासंमि निच्चं नु शास्मि अहं हेतुभिः कारणैर्बाह्यस्वरूपः १० सो
वि अंतरभासिल्लो दोसमेव पकुव्वइ आयरि आ णं तं वयणं पडिकूलेइ अभिक्खणं सोपि सुशि
क्षमाणः कुशिष्यः अंतरभासिल्लो त्ति अंतरभाषावान् गुरुवाक्यान्तराल एव स्वाभिमतभाषको दोषमे
वापराधमेव प्रकर्षेण वर्त्तते न तु शिक्ष्यमाणोपि तद्विवेक मिति तावः आचार्याणां सतामस्माकं तदहं न शिक्षा
वचनं प्रतिकूलयति विपरीतं करोति कुत्सितं अभीक्ष्णं ११ कथमित्याह न सा ममं वियाणाइ न वि सा मज्झ
दाहिई निग्गया होहिई मन्ने साहू अन्नोत्थ वच्चउ न सा मां विजानाति अयं तावः कस्याः श्राविकायाः
दात्र्या ना ग्रहं एष याचितो यतीयतामिति कराविदस्मादिकं च पुनस्तत्राभिहितो वरमाह न सा मां प्रत्यभिजानाति नापि
सा ममं दास्यति यद्यादीति शेषः गहिया निर्गता गृहाद्बहिः अन्यत्र विषयगतीति मन्ये इति किं अयं वा साधुरन्यो त्रास्मि न्नकार्ये

उत्तरा० ३८७

उक्तं किमहमेवैकः साधुरस्मीत्यादि सूत्रे २२ अन्यच्च एतेसिं आपलितं वं तितेपलिति सर्मं तत्र रायविहिंवम
ज्ञेनाः कुर्वंति तित्थिउडिसुद्दे प्रेषिताः कचित्कार्ये पलितं चंतिविनतकार्यं कृतो न कृतमिति पृष्टाः संतोऽप्यकृत्वा
च कदाचिद्वयमत्रागता वा तत्र वयं न च सो दृष्ट इति तात्र शिष्याः परिर्यंतिपर्यटंतित समंततः सर्वासु दिक्षु न त्वस्मत्
पार्श्वे तिष्टंति मा कदाचिदेषां किंचित् कृत्यं कर्तव्यं भविष्यतीति कथंचिक्कर्तुं प्रवर्तिता स्तु राजवेष्टिमिव मन्यम १
नाः कुर्वंति तत्र कुटिं मुखस्य सकलवक्त्रविकारोपलक्ष णमेतत् २३ अपरं च वाङ्आसंगहिआवेव तत्प
णणापोसिआ जायपरकाजहा हंसा पक्कमंति दि सो दिसिं वाचिताः स्वेन पाविताउपलक्षणत्वात्
दर्शेचग्राहिताः संगृहीताः प्रयिदिक्षिताः च श्रा द्धा क्रिताः स्वयमिति गम्यते एव इति पूरणे तत्रपा
नेन पोषिताः तथा प्रजातपक्षाः यथा हंसाः तथैव प्र क्रामंति दिशो दिशं दिशि दिशि यच्छ्ला विहारिणो भ
वंतीत्यर्थः प्राग्भक्तप्रक्रमे प्रियदित्वबहुलनामत्तिध्यनं तदीदृशां बहुवचनत्वापनार्थमिति सूत्रषट्कार्थः २
४ इत्थं कुशिष्यस्वरूपं विचिंत्य तैरेवासमाधिं खेदं च प्रापितो यदसौ चक्रे तदाह अहसारही विचिंतेइ खलुं
केहिं समागते किं मज्ज्ञ दुसीसेहिं अप्पा मे अवसीअइ आहति धवीक्षविंतान्न तसारथिरिव सारथिः धर्म
यानस्येति प्रक्रमः गार्ग्याचार्यो विचिंतयति स्वलुकेः कुशिष्यैः समागतः संयुक्तः किं न किंचिदित्यर्थः मम प्रयोज ३८७
नं सिध्यतीति शेषं दुष्टशिष्यैः प्रक्रमात्प्रेरितैः केवलमात्मा ममावसीदति एतात्प्रेरणाव्यापृतस्य स्वकार्यहा १

नि स्तातो वरमेतस्यागतश्च यत विहारेण विहृतमिति भावः २५ अथ तत्वरणोत्तरमलिस्वकार्यमपि विनं
क्रयात इत्याह जारिसा मम सीसाउ तारिसा गलिगद्दहा गलिगद्दहे चइत्ताणं दढं पगिण्हइ तवं यादृशा मम
मी शिष्याः स्तत्त्वरणे तादृशा गलिगर्दभाः यदि परं तत्वेप्युरिति गम्यते तेन त्वन्यः कोप्येषामिपमालत्वात इति भावः
गर्दभत्वयहणमतिकुत्सापकं ततिहस्य रूपताप्यऽतिप्रेरणयैव प्रवर्तंते ततस्तत्प्रेरणायैव कालोतिक्राम
ति नत्र तदेतद्रालसंभव इति भावः यतश्चैवमतो गलि गलिगर्द्दभाद्गलिगर्द्दभसन्निभान् दुःशिष्यान्त्यक्त्वा
दृढं द्रढं प्रगृह्णाति गार्ग्याचार्यस्तपो नशनादीति २ ६ एवं देवाह मिउमद्दवसंपन्नो गंभीरो सुसमाहिओ वि
हरइ महिं महप्पा सीलभूएण अप्पणत्ति बे मि मृदुः बहिर्द्दिनयवान् मार्दवसंपन्नो मनसा
पि ताद्दृशः एवं गंभीरोऽलक्ष्यमध्यः सुसमाहितः सु स माधिमान् विहरति महीं महात्मा शीलं चारित्रं तद्
भावः शीलत्व तस्तेनात्मना उपलक्षितो यतश्चैवं रम्य कृतात्मनो गुरूणां वइहे वासमाधिहेतुरतमं विवा
याः शास्तैरसेवनीये त्यध्ययनतत्वार्थः २७ इति ब्रवीमीति प्राग्वत् इति श्रीतपागच्छीय महोपाध्याय श्री विमलहर्ष
गणि महोपाध्याय श्री मुनिविमलगणि शिष्योपाध्याय श्री भावविजयगणि समर्थितायां श्री उत्तराध्ययनसू
त्रवृत्तौ सप्तविंशमध्ययनं संपूर्णं २७ उक्तं च सप्तविंशमध्ययनं मथ समाप्तमाप्तयोगेत्यादश्य [illegible]
त अस्य चायं संबंधो नंतराध्ययने शठतात्यागेनाशठता स्वीकार्येत्युक्तं अशाठं च सम्यक्त्वप्रापे व सा व समायं गमि

सितितदस्तिध्यक्रमिदंअमूयातइतिसंबंधस्यास्येदमादिसूत्रं मोरकमग्गगइंतचं सुणेहजिणनामि अ
उत्ता।१८ चउकारणसंजुत्तं नाणदंसणलक्खणं ।१।व्या:सकलकर्मक्षयस्तस्यमार्गोज्ञानादिरूपोमोक्षमार्गस्तेनग
३७५ तसिद्धिगमनरूपामोक्षमार्गगतिस्तांकथ्यमानामितिगम्यंतथ्यामव्याहतेतुजिनभाषितां चत्वारिकारणानि
वक्ष्यमाणानिज्ञानादीनितैःसंयुक्ताचतुष्कारणसंयुक्तातांतउअस्यनिचत्वारिकारणानिकर्मक्षयलक्षण
स्यमोक्षस्येचमार्गेस्तुतदनंतरस्ताविद्यावकथंचउ क्षारणवतीत्वमस्या अच्यते व्यवहारतःकारण
कारणस्यापिकारणत्वाभिधानात् तथाज्ञानद र्श नेविशेषसामान्योपयोगरूपेलक्षणायस्याः।।
सातथातामितिसूत्रार्थः २यदुक्तंमोक्षमार्ग ग ति शृणुतेतितत्रमोक्षमार्गंतावदाह णाणंचदं।
सणंचेव चरित्तंचतवोतहा एसमग्गुत्तिपन्नत्तो ।२। जणेहिं वरदंसिहि ज्ञातंज्ञानावरणीयकर्मक्ष
यक्षयोपशमाविर्भूतंमत्यज्ञानंमत्यादिभेदं दर्शनं दर्शनमोहनीयक्षयोपशमोपशमसमुत्थमर्हदुक्त हेय
जीवादितत्त्वरुचिरूपं क्षायिकादिभेदं चारित्रंचारित्रमोहक्षयादिसंलब्धसामायिकादिभेदं सदसत्क्रियाप्र
वृत्तिनिवृत्तिरूपं तपोबाह्याभ्यंतरभेदमितित्रंजिनोक्तमेव सर्वत्रचकारस्तवैतिवसमुच्चये समुच्चयश्चैकसद्भावेता
नामेषमुक्तिमार्गत्वरव्यापकस्यमार्गइतिप्रज्ञप्तोजिनैर्वरदर्शिभिः अत्रचचारित्रांतर्गतत्वेपितपसोभेदेनोपा ३७६
दानं अस्यैवकर्मक्षयंप्रतिपरमकारणत्वख्यापकमितिसूत्रार्थः २अथास्यैवानुवादद्वारेणफलंदर्शयितु।

माह नाणंचदंसणंचेवचरित्तंचतवोतहा एअमग्गमणुप्पत्ता जीवागच्छंतिसोग्गइं ।३। तमनंतरोक्तं मा
र्गंअनुप्राप्ताआश्रिताजीवागच्छंतिसुग्गइं सिद्धिरूपामितिसूत्रार्थः ३ ज्ञानादीन्येवक्रमेणाभिधातुमाह तत्थपं
चविहंनाणंसुअंआभिणिबोहिअं ओहिनाणंतइअं मणनाणंचकेवलं तत्रातेषुज्ञानादिषुमध्येपंचविधंपं
चप्रकारंज्ञातंकातपंचप्रकाराइत्याह श्रुतंश्रुतज्ञानंआभिनिबोधिकंमतिज्ञानं अवधिज्ञानंतृतीयं मणनाणंतिम तीर
नःपर्यायज्ञानंचःसमुच्चयेतिक्रमस्ततःकेवलंचेति आहतथादौमतिज्ञानानंतरंश्रुतमुक्तं तदिहादौक्र
तश्रुतोपादानंतच्यातशेषज्ञानानामपिस्वरूपज्ञा नं प्रायःश्रुतधीनमितितस्यप्राधान्यख्यापनार्थमह
वेनउपादानमितिसूत्रार्थः ४ अथज्ञानस्यवि ष ., य माह एअंपंचविहंनाणं दव्वाणयगुणाणय प
ज्जवाणचसव्वेसिं नाणंनाणीहिंदेसिअं
एतत्पंचविधज्ञानंद्रव्याणांच जीवादीनांगुणानांचस
हभाविनांनववृत्तादीनां द्रव्यगुणावस्थाविशेषरूपाणांसर्वेषां केवलज्ञानापेक्षयाचसर्वशब्दस्य
इहानंशेषज्ञानानांप्रतिनियतपर्यायग्राहित्वात् नाणंति ज्ञायतेनेनेतिज्ञानंअ वबोधकज्ञानिभिर्ज्ञानिभिःकेवलिभिर्द
र्शितंकथितं ५ अनेनद्रव्यादिकंज्ञानस्य विषय
विषयइत्युक्तं तत्रद्रव्यादेःकिंलक्षणमित्याह गुणाणमासओदव्वं एगदव्वस्सिआगुणा लक्खणंपज्जवाणं।३
२रूपादीनांपर्यायाणांचक्रमभावितां

उत्तराध्य ३८९

उत्तरगुणास्तिस्त्राभाव गुणानामाश्रयो द्रव्यं अनेन रूपादय एव वस्तु तदव्यतिरिक्तमन्यदस्तीति सुगतमतमपास्तं न
चा एकस्मिन् द्रव्ये आधारभूते आश्रिताः स्थिता एकद्रव्याश्रिता गुणाः एतेन च ये द्रव्ये इति तथैव
रिक्ता न रूपादीस्तन्मतम वमतं लक्षणं पर्यवाणां तु उभतः उभयोर्द्वयोः प्रक्रमाद्द्रव्यगुणयोराश्रिता भवेत्ति
भवेयुः ६ गुणानामाश्रयो द्रव्यमित्युक्तं तच्च द्रव्यं कतिभेदमित्याह धम्मो अहम्मो आगासं कालो पुग्गल।
जंतवो एस लोगुत्ति पन्नत्तो जिणेहिं वरदंसिहिं धर्म इति धर्मास्तिकायः अधर्मः अधर्मास्तिकायः आकाशम
काशास्तिकायः कालो अद्धासमयात्मकः पुद्गल जंतव इति पुद्गलास्तिकायो जीवास्तिकायश्च एतानि
द्रव्याणि ज्ञेयानीत्यध्याहारः अयमेव लोकस्तु रूप मित्याह एषोऽनन्तरोक्तद्रव्यसमूहो लोक इति प्रज्ञ
प्तो जिनैर्वरदर्शिभिः ७ धर्मादीन्येव द्रव्याणि भेदत आह धम्मो अहम्मो आगासं दव्वं इक्किक्कमाहियं अ
णंताणि अ दव्वाणि कालो पुग्गलजंतवो धर्मो अधर्म। आकाशं द्रव्यमेकैकमाख्यातं जिनैरिति शेषः अनंता
नि च पुनर्द्रव्याणि कालः पुद्गलजंतवश्च कालस्यानन्त्यमतीतानागतापेक्षयेति ८ द्रव्याणां लक्षणान्याह
गइलक्खणो उ धम्मो अहम्मो ठाणलक्खणो भायणं सव्वदव्वाणं नहं ओगाहलक्खणं गतिर्देशान्तरप्राप्तिः स
लक्षणमस्येति गतिलक्षणस्तु धर्मास्तिकायः अधर्मः अधर्मास्तिकायः स्थानं स्थितिस्तल्लक्षणः अयं भावः।
स्वतएव गमनं प्रति प्रवृत्तानां जीवपुद्गलानां गत्युपष्टंभकारी धर्मास्तिकायः स्थितिपरिणतानां तु तेषां स्थितिक्रियोपका

री अधर्मास्तिकाय इति भाजनमाधारः सर्वद्रव्याणां नभः आकाशं अवगाहो वकाशस्तल्लक्षणं जीवादीनामव
गाढुं प्रवृत्तानां अवकाशदमाकाशमिति भावः ९ वत्तणालक्खणो कालो जीवो उवओगलक्खणो नाणेणं
दंसणेणं च सुहेण य दुहेण य वर्त्तन्ते भवन्ति भावास्तेन तथा तान्प्रति प्रयोजकत्वं वर्तना सा लक्षणम
स्येति वर्तनालक्षणः कालो द्रुमादि पुष्पोद्गमादि हेतुः जीव उक्तरूपः उपयोगो मतिज्ञानादिर्लक्षणमस्येत्यु
पयोगलक्षणः अतएव ज्ञानेन विशेषग्राहिणा दर्शनेन च सामान्यविषयेण सुखेन दुःखेन च लक्ष्यत
इति गम्यते १० अथ विशिष्याणां तरसंस्कारार्थमुक्तं लक्षणमप्यन्यलक्षणान्तरमाह नाणं च दंसणं चे
व चरित्तं च तवो तहा वीरियं उवओगो अ एअं जीवस्स लक्खणं वीरियं तु वीर्यं सामर्थ्यं उपयोगो
ऽवहितत्वं एतज्जीवस्य लक्षणं अनेन हि जीवोऽनन्यसाधारणतया लक्ष्यत इति ११ अथ पुद्गललक्षणमा
ह सद्दंधयारउज्जोओ पहा छायातवेइ वा वन्नरसगंधफासा पुग्गलाणं तु लक्खणं शब्दो ध्वनिरूपः अंध
कारं तच्च तमः उद्योतो रत्नादिप्रकाशः प्रभा चन्द्रादिरुचिः छाया शैत्यगुणा आतपः रविबिंबजोष्ण
प्रकाशरूपः इति शब्द आद्यर्थस्ततश्च संबंधः दादीनां परिग्रहः वा समुच्चये तथा वर्णाः कृष्णादिः रसाः तिक्तादिः गंध
दुरभिप्रभृतिः स्पर्शाः शीतादिः पुद्गलानां स्कंधादीनां तु पुनर्लक्षणं प्रतिबिंबत इति १२
द्रव्यलक्षणमुक्त्वा पर्यायलक्षणमाह एगत्तं च पुहत्तं च संखा संठाणमेव य संजोगा य विभागा य पज्जवाणं तु।

उत्ता०टी०
४००

लक्षणं एकत्वे लिंगे घ्वपि परमाणु व्यादिषु यदको यं घटादिरिति प्रतीतिहेतुः पृथक्त्वं च अयमस्मात् पृथगि
गिति प्रत्ययनिमित्तं संख्या च एको द्वौ त्रयः इत्यादिका प्रतीतिर्यत संस्थानं परिमंडलोयमित्यादि बुद्धि
निबंधनं एवं च पुद्गलस्य संयोगाश्च यमंगुल्योः संयोग इत्यादि व्यपदेशहेतवो विभागाश्चायमितो
विभक्त इति मतिहेतव उक्तरूपत्वं चापेक्षयाबहुवचनं उपलक्षणं चान्यवर्णादीनां चापर्यायाणां तु इ-
वैलक्षण्यं गुणानां तु रूपादीनामतिप्रतीतत्वान्न लक्षणं नोक्तमिति सूत्रनवकार्थः २३ इत्थं स्वरूपतो विषय
तश्च ज्ञानमभिधाय दर्शनमाह जीवाजीवा य बंधो य पुण्णपावासवो तहा संवरो निज्जरा मोक्खो संते
ए तहिआ नव जीवाः प्रतीता अजीवा धर्मास्तिकायादयः बंधश्च जीवकर्मणोः संश्लेषः पुण्यं शु
भप्रकृतिरूपं सातादि पापं अशुभप्रकृतिरूपं मिथ्यात्वादि आश्रवः कर्मोपादानहेतुर्हिंसादिः पुण्यादीनां १
द्वंद्वः तथेति समुच्चये संवरो महाव्रतादिभिराश्रवनिरोधः निर्जरा विपाकात्तपसो वा कर्मपरिशाटो मोक्षः
सकलकर्मक्षयलक्षणः संत्येते तथ्या न त्वसत्या वा इति शेषः २४ यथमी तथ्यास्ततः किमित्याह तहिआणं तु भावा
णं सब्भावे उवएसणं भावेण सद्दहंतस्स सम्मत्तं तं विआहिअं तथ्यानां तु भावानां जीवादीनां सद्भावे सद्भावविष
यमवितथसत्तानिश्चयकमित्यर्थः उपदेशनं गुर्वादीनामुपदेशेन भावेनांतःकरणेन श्रद्दधतस्तथेति प्रतिपद्यमा ४००
नस्य जंतोः सम्यक्त्वं मोहनीयक्षयादिसमुद्भवात्मपरिणामरूपं तदिति जीवादितत्त्वश्रद्धानं व्याख्यातं तद्विशेषेण।

ख्यातं जिनैरिति गम्यत इति सूत्रद्वयार्थः २५ एवं सम्यक्त्वस्वरूपमुक्त्वा तद्भेदानाह निसग्गुवएसरुई आणारु
इ सुत्तबीअरुइमेव अभिगमवित्थाररुई किरिआसंखेवधम्मरुई निसग्गुवएसरुइत्ति रुचिशब्दः प्रत्येकं यो।
ज्यते ततो निसर्गः स्वभावस्तेन रुचिस्तत्त्वाभिलाषो यस्येति निसर्गरुचिः उपदेशो गुर्वादिकथनं तेन रुचिर्यस्य स उ
पदेशरुचिः आज्ञा सर्वज्ञवचनात्मिका तया रुचिर्यस्य स तथा सुत्तबीअरुइमेवत्ति इहापि रुचिशब्दः प्रत्येकं।
योगात् सूत्रेणागमेन रुचिर्यस्य स सूत्ररुचिः शब्दस्य प्रत्ये कंयोगात् सूत्रेणागमेन रुचिर्यस्य स सूत्ररुचिः बीजं
मिव बीजं यदेकमप्यनेकार्थप्रबोधोत्पादकं वचस्तेन रु चिर्यस्य स बीजरुचिरनयोः समाहारः एवेति स
मुच्चये अभिगमो विज्ञानं विस्तरो व्यासस्ताभ्यां रु चिशब्दस्योभयत्राभिसंबंधादभिगमरुचि
र्विस्ताररुचिश्चेति तथा क्रियानुष्ठानं संक्षेपः संग्रहः धर्मः श्रुतधर्मादिस्तत्र रुचिर्यस्येति प्रत्येकं रुचि
शब्दयोगात् क्रियारुचिः संक्षेपरुचिर्धर्मरुचिश्च विज्ञेयः इति शेषः यद्वेह सम्यक्त्वस्य जीवादिनत्वेनाभिधानं त
द्गुणगुणिनोः कथंचिदभेद इति ख्यापनार्थमिति सूत्रसंक्षेपार्थः २६ व्यासार्थं तु स्वत एवाह सूत्रकृत् भूअत्थे
णाहिगया जीवाजीवा य पुण्णपावं च सहसम्मुइआसवसंवरो अ रोएइ उ निसग्गो भूतार्थेन यथावस्थित
वाविहितास्तथार्थ ... एतच्च पाश्रत्येवं रूपेण निर्णीय नाधिगताः परिच्छिन्ना येनेति गम्यते जीवाश्च
जीवाश्च पुण्यपापं च कथमधिगता इत्याह सहसंमुइआ ... निसर्गरुचिः परोपदेशं विना स्वात्मना यावदवगताः इति।

उत्तरा० सा सहसम्मतिस्तया कोर्थः परोपदेशनिरपेक्षया जातिस्मरणादिरूपया बुद्ध्या आस्रवसंवरे अत्रि आश्रवसं
४०१ वरो चशब्दात् उक्तबंधादिसमुच्चये न तान्बंधादयश्चयेनाधिगता इति योगः श्रद्धे रोएइ उत्तिरोचयति एवं श्रद्दधा
त्येव अन्यस्मादश्रुत्वापि जातिस्मरणादिनाधिगतान् जीवादीनिति गम्यते निसर्गो निसर्गरुचिर्विज्ञेयः
१७ अथ तमेवार्थं स्पष्टतरमाह जो जिणदिट्ठे भावे चउव्विहे सद्दहाइ सयमेव एमेव नन्नहत्ति अ निसग्गरुइ त्ति
नायव्वो यो जिनदृष्टान् भावान् चतुर्विधान् द्रव्य क्षेत्र कालभावभेदतो नामादिभेदतो वा श्रद्दधाति स्वय
मेव परोपदेशं विना कथं श्रद्दधातीत्याह एवमेव त यथा जिनैर्दृष्टं जीवादि नान्यथेति चः समुच्चये
स निसर्गरुचिरिति ज्ञातव्यः १८ उवएसरुइ मा ह एए चेव उ भावे उवइट्ठे जो परेण सद्दहइ छ
×स. उमत्थेण जिणेण व उवएसरुइ त्ति नायव्वो एतांश्चैव नं नरोक्तान् भावान् जीवादीन् तुः पूरणे उपदि
ष्टान् कथितान् अन्येन श्रद्दधाति कीदृशेन परेणेत्याह। छद्मस्थेन अनुत्पन्नकेवलज्ञानेन जिनेन वा संजात
केवलेन स उपदेशरुचिरिति ज्ञातव्यः १९ आणारुइ त्ति माह रागो दोसो मोहो अन्नाणं जस्स अवगयं होइ आ
णाए रोअंतो सो खलु आणारुई नाम रागद्वेषो मोहः शेषमोहनीयं अज्ञानं च यस्यापगतं भ
वति सर्वथा चास्य रागद्वेषाद्यपगमासंभवाद्देशत इति गम्यते एतदपगमाच्च आज्ञया एव आचार्यादिसंबं ४०१
धिन्या रोचमानः क्वापि कुग्रहाभावात् जीवादि तथेति प्रतिपद्यमानो माषतुषादिवत् स खलु निश्चितं आज्ञारुचि

रिति ज्ञातव्यः २० सुत्तरुइ त्ति माह जो सुत्तमहिज्जंतो सुएण ओगाहई उ सम्मत्तं अंगेण बाहिरेण व सो सु
त्तरुइ त्ति नायव्वो यः सूत्रमधीयानः पठन् श्रुतेनाधीयमानेनावगाहते प्राप्नोति तुः पूरणे सम्यक्त्वं अंगेनाचारा
दिना बाह्येन वा अनंगप्रविष्टेन उत्तराध्ययनादिना सगोविंदवाचकवत् स सूत्ररुचिरिति ज्ञातव्यः २१ बीयरुइ त्ति माह ए
गेण अणेगाइं पयाइं जो पसरई उ सम्मत्तं उदए व्व तिल्लबिंदू सो बीयरुइ त्ति नायव्वो एकेन पदेन जीवा
दिषु यः प्रसरति सम्यक्त्वमिति सम्यक्त्ववान् आत्मा इह सम्य क्त्वाश्रयं तदभिन्नस्य सम्यक्त्वतो जीवस्य ग्रहणात् उ
दक इव तैलबिंदुः यथा उदकैकदेशगतोऽपि तैलबिं दुः समग्रमुदकमाक्रामति तथैकदेशोत्पन्नरुचिरेव
जीवस्तथाविधक्षयोपशमात् शेषतत्त्वेषु रुचि मा न् भवति स एवंविधो बीजरुचिरिति ज्ञातव्यः २२।
अभिगमरुइ त्ति माह सो होइ अभिगमरुई सुयनाणं जे ण अत्थओ दिट्ठं एक्कारस अंगाइं पइण्णगं दिट्ठिवाओ अ
स भवत्यभिगमरुचिः श्रुतज्ञानं येनार्थतो दृष्टमुपलब्धं किं तत् श्रुतज्ञानमित्याह एकादशांगानि प्रकीर्णकमि
ति जातावेकवचनं ततः प्रकीर्णकानि उत्तराध्ययनादीनि दृष्टिवादो द्वादशमंगं चशब्दादुपांगानि औपपातिक
रादीनि २३ वित्थाररुइ त्ति माह दव्वाण सव्वभावा सव्वपमाणेहिं जस्स उवलद्धा सव्वाहिं नयविहीहिं अ वित्थार
का० रुइ त्ति नायव्वो द्रव्याणां धर्मास्तिकायादीनां सर्वे भावाः पर्यायाः एकत्वपृथक्त्वादयोऽशेषपर्यायाः सर्वप्रमाणैः प्रत्यक्षादि
भिर्यस्योपलब्धाः प्रत्यक्षादीनां मध्ये यत्र यस्य व्यापारस्तैरेव प्रमाणैर्ज्ञाता भवन्ति सर्वाभिर्नयवि

धिगमनिर्गमादिनयैर्देवसमुद्दये सविस्ताररुचिर्ज्ञातव्यः २४ किरियारुइ विमाह दंसणनाणचरित्ते तववि

उत्ता॰ णए सच्चसमिइगुत्तीसु

४०२ जो किरिया भावरुई सो खलु किरियारुई नाम दर्शनज्ञानचारित्रे तपोविनये सत्याश्चताः समितिगु

प्तयश्च सत्यसमितिगुप्तयस्तासु यः क्रियाभावरुचिः अयं तावद्दर्शनाद्याचारानुष्ठाने यस्य भावतो रुचिरस्ति

स खलु क्रियारुचिर्नामेत्यनुपातव्यः २५ संखेवरुइ विमाह अणभिग्गहियकुदिट्ठी संखेवरुइत्ति होइ ना

यव्वो अविसारओ पवयणे अणभिग्गहिओ सेसेसु ... अनभिगृहीतानङ्गी।

कृता कुदृष्टिः सौगतादिमतरूपा येन स तथा। सं क्षेपरुचिरिति ... रुचितिज्ञा

अविशारदोऽकुशलः प्रवचने जिनमते अनभिगृही। तव्यः

तोऽनभिज्ञः शेषेषु कपिलादिप्रणीतप्रवचनेषु अयं तावोयमुक्तविशेषणविशिष्टः संक्षेपेणैव चिलातीपुत्र

इव पदत्रयेण तत्त्वं श्रद्दधातीति संक्षेपरुचिः २६ धम्मरुइ विमाह जो अत्थिकायधम्मं सुयधम्मं खलु चरित्तधम्मं च।

सद्दहइ जिणाभिहियं सो धम्मरुइत्ति नायव्वो योऽस्तिकायानां धर्मादीनां धर्मो गत्युपष्टम्भादिरस्तिकायधर्मस्तं श्रु

तधर्मम् आगमरूपं चरित्रधर्मं च सामायिकादिके श्रद्दधाति जिनाभिहितं धर्मे तु पर्याये तु धर्मे वा श्रुतधर्मादौ स वि ४०२

रस्येति ज्ञेया स धर्मरुचिरिति ज्ञातव्यः शिष्यस्तु त्यादनार्थं चैवस्तु पाधिभेदतः सम्यक्त्वभेदतः सम्यक्त्वभेदाभिधानमत

परिनिस्सर्गोपदेशाधिगमादिषु क्वचित्केषांचिदेव तत्त्व न्यस्य तावंतो भेदाः संभवंतीति तावतीयमित्यैकादशास्त्रा

र्थः २७ के पुनर्लिङ्गैः सम्यक्त्वमस्तीति श्रद्धेयमित्याह परमत्थसंथवो वा सुदिट्ठपरमत्थसेवणा वावि वावन्नकुदंस वावि

णवज्जणाय सम्मत्तसद्दहणा परमास्तात्त्विकास्ते च ते अर्थाः जीवादयः परमार्थास्तेषु संस्तवः संस्तवः परिच :

नं पुनः पुनः स्वरूपं परिचयः परमार्थसंस्तवो वा सुष्ठु दृष्टा उपलब्धाः परमार्था यैस्ते सुदृष्टपरमार्था

आचार्यादयस्तेषां सेवनं चकारो उक्तसंग्रहे ततो यथाशक्ति वैयावृत्त्यादिकरणं च अपिः समुच्चये वावन्नकुदं

सणत्ति दर्शनशब्दः प्रत्येकं संबध्यते ततो व्यापन्नं वि नष्टदर्शनं येषां ते व्यापन्नदर्शना निह्नवादयः तथा

कुत्सितं दर्शनं येषां ते कुदर्शनाः शाक्यादय स्ते षां वर्जनं व्यापन्नकुदर्शनवर्जनं सर्वत्र सूत्रत्वात्स्त्री

त्वं सम्यक्त्वं श्रद्धीयतेऽनेनेति सम्यक्त्वश्रद्धानमिदं ए त लिङ्गैः सम्यक्त्वं श्रद्धीयत इति तावदिति सूत्रार्थः २८

इत्थं सम्यक्त्वलिङ्गान्युक्त्वा अस्यैव माहात्म्यमुपदर्शयन्नाह नत्थि चरित्तं सम्मत्तविहूणं दंसणे उ भइयव्वं स

म्मत्तचरित्ताइ जुगवं पुव्वं व सम्मत्तं ... नास्ति न भवत्।

दर्शनवान्नासीन्न भविष्यति चारित्रं सम्यक्त्वविहीनं अयं तावो न यावत्सम्यक्त्वप्राप्तिर्न तावच्चारित्रमिति दर्श

ने तु सम्यक्त्वे तु सति तद्भवति वा न वा पक्रमाच्चारित्रं किमित्येवमत आह सम्यक्त्वचारित्रे युगपत्समुत्पद्ये

ते इति शेषः पूर्वं वा चारित्रोत्पत्तेः सम्यक्त्वमुत्पद्यते ततो यदा युगपदुत्पादस्तदा तयोः सहभावो यदा तु पूर्वं सम्य

उत्तरा० ४०३ इं॥ तदा तत्र चारित्रं स्यात्॥ २९॥ अदंसणिस्स नाणं नाणेण विणा न हुंति चरणगुणा अगुणिस्स नत्थि मो
क्खो नत्थि अमुक्कस्स निव्वाणं नादर्शनिनः सम्यक्त्वरहितस्य ज्ञानं सम्यग्ज्ञानं ज्ञानेन विना ज्ञानरहिता न भव
न्ति चरणगुणाः तत्र चरणं व्रतादि गुणाः पिंडविशुद्ध्यादयः अगुणिनो तैश्चरणगुणै रहितस्य नास्ति मोक्षो निखि
लकर्मक्षयात्मकः नास्ति अमुक्तस्य कर्मणेति गम्यते निर्वाणं मुक्तिपदावाप्तिः तदत्र पूर्वसूत्रेण मुक्तस्य तत्र
त्तोरपि चरणस्य सम्यक्त्वाभाव एव तत्त्वनं तमाह॥ तदुक्तमनेन तु सूत्रेण सम्यक्त्वाभावे उत्तरोत्तरस्य गुण
व्यतिरेक दर्शितं इति सूत्रद्वयार्थः ३० अथ च विधमाचारमुक्तस्यैवोत्तरोत्तरगुणावाप्तिरिति
तितान्दर्शयितुमाह निस्संकिय निक्कंखिय निव्वितिगिच्छा अमूढदिट्ठी य उववूहथिरीकरणे
वच्छल्लपभावणे अट्ठ शंकनं शंकितं देशसर्वशंका रूपं तदभावो निःशंकितं तथा कांक्षणं कांक्षितं अ
न्यान्यदर्शनाभिलाषात्मकं तदभावो निःकांक्षितं विचिकित्सा फलं प्रतिसंदेहः यद्वा विद्वांसस्ते च साध
वः एव तेषां जुगुप्सा निंदा तदभावो निर्विचिकित्सं निर्विजुगुप्सं वा आर्षत्वाच्च सूत्रे एवं पाठः अमूढा ऋद्धिमत्कुती
र्थिकदर्शने पि निश्चलमस्मदर्शनमिति मोहवती ना सा चासौ दृष्टिश्च बुद्धिरूपा अमूढदृष्टिः सा च अयं चतुर्विधो
प्यांतर आचारः कोबाह्यमाह उपबृंहा दर्शनादिगुणवतां प्रशंसया तद्वृत्तिपरिवर्द्धनं स्थिरीकरणं च॥ ४०३
ऊनधर्मानुष्ठानं प्रति सीदतां स्थैर्यापादनं तयोर्द्वंद्वे उपबृंहास्थिरीकरणे वात्सल्यं धार्मिकजनस्योचितप्रतिप

त्रि त्तिकरणं प्रभावना च स्वतीर्थोन्नतिहेतुचेष्टासु प्रवर्तनं अनयोर्द्वंद्वः वात्सल्यप्रभावने अष्टेत्यष्टौ दर्शनाचारा भवंतीति
शेषः इति सूत्रार्थः ३१ इत्थं ज्ञानदर्शनरूपं मुक्तिमार्गमुक्त्वा चारित्ररूपं तमाह सामाइयत्थ पढमं छेओवट्ठावणं भ
वे बीयं परिहारविसुद्धीयं सुहुमं तह संपरायं च समो रागद्वेषरहितः स च दवप्रक्रमाच्चित्तपरिणामस्तत्राय आगम
नं समायः स एव सामायिकं सर्वसावद्ययोगत्यागः चः शब्दः प्रथममाद्यं इदं च द्विधा इत्वरं यावत्कथिकं च तत्रे
त्वरं भरतैरावतयोः प्रथमचरमजिनतीर्थयोरुपस्थापनां यावत् तत्र हि शैक्षो दासथानीयस्तावेनतव्यपदेशात्ता
वत् यावत्कथिकं च तयोरेव द्वे मध्यमार्हत्तीर्थे महाविदेहेषु च तत्र उपस्थापनाया अभावेन तस्मामा
क यिकव्यपदेश एव यावज्जीवं स्यात् तथा छेदः साति चा र स्य साधोर्निरतिचारस्य वा शिष्यस्य तीर्थांतरसं
व बंधिनो वा तीर्थांतरं प्रतिपद्यमानस्य पूर्वपर्यायव्यवच्छे द :स्तद्युक्ता उपस्थापना महाव्रतारोपणा यत्र तच्छेदोप
स्थापनं तत् भवेत् द्वितीयं तथा परिहरणं परिहारो विशिष्टतपोंगीकारेणान्यस्य त्यागः तेन विशुद्धिः अस्मिन्निति परिहा
र विशुद्धिकं तत्स्वरूपं वेदं नवकगणो गणान्निर्गत्य जिनास्पर्श परिहारविशुद्धिकं प्रतिपन्नस्य पूर्वजितस्य वा
पार्श्वे इदं प्रतिपद्यंते तेषां कायोत्सर्गे वितिचत्वारस्तपः कुर्वंति चत्वारस्तु तद्वैयावृत्यं तपश्चात् ग्रीष्मकाले जघन्यम
ध्यमोत्कृष्टं चतुर्थषष्ठाष्टमरूपं शीतकाले षष्ठाष्टमदशमरूपं वर्षाकाले चाष्टमदशमद्वादशरूपं भवति।
तत्र पारणके आचाम्लं वैयावृत्त्यकराश्च नित्यमाचाम्लं कुर्वंति षण्मासातिक्रमे तु तपस्कारा वैयावृत्यकरा॥

उत्ता॰ २। ४०४

श्चतपः प्रतिपद्यंते तेषामपि षण्मासात्परतो न स्यादेकोपवासरूपं युक्तं तपोऽन्यत्तु मन्वैयावृत्त्यं स्वाध्यायं वेति श्र
तीतं उत्कर्षवर्षाणि तु न स्यादेवं तपो जिनकल्पवान्यवा स्वपरं गच्छेति तेषामपि वारितं नत्वरिकाहारविशुद्धिकमिति इ
त्वरमितीत्वरं तत्र यो ऽविशेषेण प्रमाणमतीर्थकृत्तीर्थस्थानं तात्परे इति युक्तं मतदसंपरायं चरित्रं तत्रैत्यानंतराधादा
संगनिरासार्थं पदमध्येपि न्यस्तः सूक्ष्मः किट्टीकरणात्संपरायो लोभाख्यः कषायो यत्र स्मिन्सूक्ष्मसंपरायं
इदं च क्षपकश्रेणिमुपशमश्रेणिं वारोहतो लोभाणुवेदनसमये स्यात् ३२ अकषायमहक्खायं छउमत्थस्स जिणस्स वा ।
एतत्त्रयचयरित्तकरं चारित्तं होइ आहियं अकषायं तु दितकषायं रूपितोपशमितकषायावस्थाला ।
वि यथाख्यातं जिनोक्तस्वरूपमनतिक्रांतं छद्मस्थस्योपशांतक्षीणमोहाख्यगुणस्थानद्वयवर्त्ति
नो जिनस्य वा केवलिनः सयोग्ययोगिगुणस्थानद्वयस्थायिनो भवतीति शेषः एतत्ति एतदनंतरोक्तं ।
सामायिकादि पंचविधं चयस्य राशेः प्रक्रमात्कर्मणां रिक्तं विरेकोऽभाव इत्यर्थः तं करोतीति चयरित्तकरं चा।
रित्रं भवत्याख्यातं जिनादिभिरिति गम्यते इति सूत्रद्वयार्थः ३३ संप्रति तपोरूपं चतुर्थं कारणमाह तवो य दु
विहो वुत्तो बाहिरब्भिंतरो तहा बाहिरो छव्विहो वुत्तो एवमब्भिंतरो तवो अस्याक्षरार्थः स्पष्टो भावार्थस्तु तपो ।
ध्ययने वक्ष्यते ३४ अथैषां ज्ञानादीनां मार्गत्वे कस्य कः तरो व्यापार इत्याह नाणेण जाणई भावे दंसणेण य सद्दहे ४०४
चरित्तेण निगिण्हाइ तवेण परिसुज्झइ ज्ञानेन श्रुतादिना जानाति भावान् जीवादीन् दर्शनेन च तान् श्रद्धत्ते

चारित्रेणाश्रवद्वारनिरोधरूपेण न गृह्णाति नादत्ते कर्मेति गम्यते तपसा परिशुध्यति पूर्वोपचितकर्मक्षप।
णात् शुद्धो भवतीति सूत्रार्थः ३५ अनंतरमार्गस्य फलमाह खवित्ता पुव्वक
म्माइं संजमेण तवेण य सव्वदुक्खप्पहीणट्ठा पक्कमंति महेसिणो त्तिबेमि सव्वदुक्खप्पहीणट्ठत्ति सर्वदुःखप्रही
णः सर्वदुःखप्रहीणो मोक्षस्तमर्थयंतीति ये ते सर्वदुःखप्रहीणार्थाः यद्वा प्रक्षीणानि सर्वदुःखानि ... कार्याणि
×गच्छंति× येषां ते तथा प्रक्रामंति सुक्तिमिति शेषाः महेसिणोत्ति महर्षय इति सूत्रार्थः ३६ इति ब्रवीमीति प्राग्वत् इ
ति श्रीतपागच्छीयमहोपाध्याय श्रीविमलहर्षगणिमहोपाध्यायश्रीमुनिविमलगणिशिष्योपाध्यायश्री ।
भावविजयगणिसमर्थितायां श्रीउत्तराध्ययनवृत्तौ अष्टाविंशमध्ययनं संपूर्णम् २८ उ
क्तं व्याख्यातमष्टाविंशमध्ययनं अथ सम्यक्त्वपराक्रमाख्यमेकोनत्रिंशमारभ्यते अस्य चायं संबंधोऽनंतर।
ध्ययने मोक्षमार्गगतिरुक्ता सा च वीतरागत्वपूर्विका तद्यथा भवति तथानेनाभिधीयत इति संबंधस्या
स्येदमादिसूत्रं सुयं मे आउसं तेणं भगवया एवमक्खायं इह खलु सम्मत्तपरक्कमे नाम ज्झयणे समणेणं भग
वया महावीरेणं कासवेणं पवेइयं जं सम्मं सद्दहित्ता पत्तिआइत्ता रोअइत्ता फासित्ता पालइत्ता तीरइत्ता किट्टइत्ता
वा॰४ सोहइत्ता आराहइत्ता आणाए अणुपालइत्ता बहवे जीवा सिज्झंति बुज्झंति मुच्चंति परिनिव्वायंति सव्वदुक्खाणमंतं
करंति श्रुतं आकर्णितं मया आयुष्मन्निति शिष्यामंत्रणं एतच्च सुधर्मस्वामी जंबूस्वामिनमाह तेन जगत्त्रयप्रतीतेन भगव

माप्रक्रमात् श्रीमहावीरेण एवमिति वक्ष्यमाणेनोक्ताकारेणाख्यातं नानाप्रकारमाह इहास्मिन्प्रवचनेख
लु निश्चितं सम्यक्त्वपराक्रमउत्तरोत्तरगुणप्रतिपत्त्याकर्मारिजयसामर्थ्यरूपोऽस्मिन्जीवस्यवीर्य तस्मिन्निश्चि
त सम्यक्त्वपराक्रमराक्रमं नामाध्ययनमस्तीति शेषः तच्चाकर्णयतीत्याह श्रमणेन तपस्विना भगवता महावीरेणका
श्यपेन श्रीवर्धमानस्वामिनैव प्रवेदितं ख्याता विदितमेव भगवता मम मेदमाख्यातमिति भावः अस्यैव माहात्म्यमा
ह जंति यत्प्रवस्तुताध्ययनं सम्यक् अवैपरीत्येन श्रद्धाय शब्दार्थोभयरूपं सामान्येन प्रतिपद्य प्रतीत्य विशेष
त इदमित्थमेवेति निश्चित्य रोचयित्वा तदध्ययनादिवि ष यमभिलाषमात्मन उत्पाद्य स्पृष्ट्वा योगत्रिकेण त
त्र मनसा सूत्रार्थयोश्चिन्तनेन वचसा वाचनादिवि प य मभिलाषमात्मन उत्पाद्य स्पृष्टकायेन तद्भंगकर
चनादिना कायेन तद्भंगकरचनादिना पालयित्वा प रा वर्तनादिनाऽभिरक्ष्य तीरयित्वा अध्ययना
दिना परिसमाप्य कीर्तयित्वा गुरोर्विनयपूर्वकमिदमित्थं मयाधीतमिति निवेद्य शोधयित्वा गुरुवदनुभाषणा
दिना शुद्धं विधाय आराध्य उत्सूत्रप्ररूपणापरिहारेण उत्सर्गापवादकुशलतया वा यावज्जीवं तदर्थासेवनेन
वा मयेदं स्वबुद्ध्या पालयिष्यामीत्यादि आज्ञया गुरुनियोगरूपया अनुपाल्य सततमासेव्य बहवो जीवाः सिध्यन्ति
आगमसिद्धादिना बुध्यन्ते घातिकर्मक्षयेण मुच्यन्ते भवोपग्राहिकर्मचतुष्कक्षयेण ततश्च परिनिर्वान्ति सकल
कर्मदावानलोपशमेन अत एव सर्वदुःखानां शारीरमानसानामन्तं पर्यन्तं कुर्वन्तीति मुक्तिपदप्राप्नोतीति सूत्रार्थः ॥ ७ अथ ४०५

शिष्याउअहाधीतंबंधतिश्चनुपूर्वकं प्रस्तुताध्ययनार्थमाह तस्सणं अयमट्ठे एवमाहिज्जइ तंजहा संवेगे १ निव्वेए २
धम्मसद्धा ३ गुरुसाहम्मिअसुस्सूसणया ४ आलोअणया ५ निंदणया ६ गरहणया ७ सामाइए ८ चउवीस
त्थए ९ वंदणए १० पडिक्कमणे ११ काउस्सग्गे १२ पच्चक्खाणे १३ थवथुइमंगले १४ कालपडिलेहणया १५ पाय
च्छित्तकरणे १६ खमावणया १७ सज्झाए १८ वायणया १९ पडिपुच्छणया २० परियट्टणया २१ अणुप्पेहा २२
धम्मकहा २३ सुअस्सआराहणया २४ एगग्गमणसं निवेसणया २५ संजमे २६ तवे २७ वोदाणे २८ सुहसा
ए २९ अप्पडिबद्धया ३० विवित्तसयणासणसेव ण या ३१ विणिअट्टणया ३२ संभोगपच्चक्खाणे ३३
उवहिपच्चक्खाणे ३४ आहारपच्चक्खाणे ३५ क सा यपच्चक्खाणे ३६ जोगपच्चक्खाणे ३७ सरीरपच्च
क्खाणे ३८ सहायपच्चक्खाणे ३९ भत्तपच्चक्खाणे । ४० सब्भावपच्चक्खाणे ४१ पडिरूवया ४२ वेआवच्चे ४
३ सव्वगुणसंपन्नया ४४ वीअरागया ४५ खंती ४६ मु त्ती ४७ मद्दवे ४८ अज्जवे ४९ भावसच्चे ५० करणसच्चे
५१ जोगसच्चे ५२ मणगुत्तया ५३ वयगुत्तया ५४ कायगुत्तया ५५ मणसमाधारणया ५६ वयसमाधारणया ५७ का
ण॰ यसमाधारणया ५८ नाणसंपन्नया ५९ दंसणसंपन्नया ६० चरित्तसंपन्नया ६१ सोइंदियनिग्गहे ६२ चक्खिंदिय
निग्गहे ६३ घाणिंदियनिग्गहे ६४ जिब्भिंदियनिग्गहे ६५ फासिंदियनिग्गहे ६६ कोहविजए ६७ माणविजए
६८ मायाविजए ६९ लोहविजए ७० पिज्जदोसमिच्छादंसणविजए ७१ सेलेसी ७२ अकम्मया ७३ तस्यसम्य

उत्तराध्य ४०६ क्तपराक्रमाध्ययनस्य एणमितिसर्वत्रवाक्यालंकारेऽथमित्यनेनैतरमेववक्ष्यमाणोर्थ एवमनेनावक्ष्यमाणप्रकारेण।
तिगम्यात तद्यथेतिवक्ष्यमाणतदर्थोपन्यासार्थः संवेगो १ निर्वेदो २ धर्मश्रद्धा ३ गुरुसाधर्मिकशुश्रूषणा आर्षत्वादिदोत
२३वसूत्रे बन्धघापाव: ४ आलोचना ५ निंदा ६ गर्हा ७ सामायिकं ८ चतुर्विंशतिस्तवो ९ वंदनं १० प्रतिक्रमणं ११ ।
कायोत्सर्गः १२ प्रत्याख्यानं १३ स्तवस्तुतिमंगलं १४ कालप्रत्युपेक्षणा १५ प्रायश्चित्तकरणं १६ क्षामणा १७ स्वाध्यायो।
१८ वाचना १९ प्रतिपृच्छना २० परावर्तना २१ अनुप्रेक्षा २२ । धर्मकथा २३ श्रुतस्याराधना २४ एकाग्रमनःसंनिवे।
शना २५ संयमः २६ तपः २७ व्यवदानं २८ सुखशा यो २९ अप्रतिबद्धता ३० विविक्तशयनासनसेवना ३
१ विनिवर्तना ३२ संभोगप्रत्याख्यानं ३३ उपधि प्र त्या ख्यानं ३४ आहारप्रत्याख्यानं ३५ कषायप्रत्या।
ऽ३ ख्यानं ३६ योगप्रत्याख्यानं ३७ शरीरप्रत्याख्यानं ३८ स हायप्रत्याख्यानं ३९ भक्तप्रत्याख्यानं ४० सद्भा
वप्रत्याख्यानं ४१ प्रतिरूपता ४२ वैयावृत्त्यं ४३ सर्वगुण संपन्नता ४४ वीतरागता ४५ क्षांतिः ४६ मुक्तिः ४७ मार्द
वं ४८ आर्जवं ४९ भावसत्यं ५० करणसत्यं ५१ योगसत्यं ५२ मनोगुप्तता ५३ वाग्गुप्तता ५४ कायगुप्तता ५५ मनः।
समाधारणा ५६ वाक्समाधारणा ५७ कायसमाधारणा ५८ ज्ञानसंपन्नता ५९ दर्शनसंपन्नता ६० चारित्रसंपन्नता।
६१ श्रोत्रेंद्रियनिग्रहः ६२ चक्षुरिंद्रियनिग्रहः ६३ घ्राणेंद्रियनिग्रहः ६४ जिह्वेंद्रियनिग्रहः ६५ स्पर्शनेंद्रियनिग्रह ४०६
:६६ क्रोधविजयो ६७ मानविजयो ६८ मायाविजयो ६९ लोभविजयः ७० प्रेमद्वेषमिथ्यादर्शनविजयः ७१ शैल

शी ७२ अकर्मता ७३ इत्यक्षरसंस्कारः भावार्थस्तु प्रतिपदं फलोपदर्शनद्वारेणव्याचिख्यासुराह सूत्रकार
:संवेगेणमित्यादि त्रिसप्ततिःसूत्राणि। संवेगेणं भंते जीवे किं जणयइ संवेगेणं अणुत्तरं धम्मसद्धं जणयइ अणुत्त
राए धम्मसद्धाए संवेगं हव्वमागच्छइ अणंताणुबंधिकोहमाणमायालोहे खवेइ नवं च कम्मं न बंधइ तप्पच्चइ
यं च णं मिच्छत्तविसोहिं काऊण दंसणाराहए भवइ दंसणविसोहीए णं विसुद्धाए अत्थेगइए तेणेव भवग्गहणेणं सिज्ज
इ सोहीए अ णं विसुद्धाए तच्चं पुणो भवग्गहणं नाइक्कमइ संवेगेन मोक्षाभिलाषेण भदंतेति पूज्यामंत्रणं।
जीवः किं जनयति कं गुणमुत्पादयतीत्यर्थः इति प्रश्ने गुरुराह संवेगेनानुत्तरां धर्मश्रद्धां
जनयति अनुत्तरधर्मश्रद्धया च संवेगमेवाभिलाषरूपं शीघ्रमागच्छति ततोऽनंतानुबंधि।
क्रोधमानमायालोभान् क्षपयति नवं च कर्म न बध्नाति तत्प्रत्ययिकां च कषायक्ष
यहेतुकां च मिथ्यात्वविशुद्धिं सर्वथा मिथ्यात्वक्षयरूपां कृत्वा दर्शनस्य क्षायिकसम्यक्त्वस्याराधको दर्श
नाराधको भवति दर्शनविशुद्ध्या च विशुद्धया निर्मलया अस्त्येककः कश्चित्तेनैव भवग्रहणेन सिध्यति मरुदेवी
वत् यस्तु न तेनैव भवेन न सिध्यति स किमित्याह सोही एत्ति शुद्ध्या पुनः दर्शनस्य विशुद्धया तृतीयं पुनर्भवग्रह
णं नातिक्रामति उत्कृष्टदर्शनाराधनापेक्षमेतत् यदुक्तं उक्कोसदंसणेणं भंते जीवे कइहिं भवग्गहणेहिं सिज्झइ ४
गोयमा उक्कोसेणं तेणेव तइअं पुणो नाइक्कमइ इति इतः परं सर्वसूत्रेषु सुगमानि पदानि न व्याख्यास्यंते १ संवेगा

उत्ता० टी० ४०७ द्वेषं निर्वेदः स्यादिति तमाह निव्वेएणं भंते जीवे किं जणयइ निव्वेएणं दिव्वमाणुसतेरिच्छिएसु कामभोगेसु निव्वेयं
हव्वमागच्छइ सव्वविसएसु विरज्जइ सव्वविसएसु विरज्जमाणे आरंभपरिग्गहपरिच्चायं करेइ आरंभपरिग्गहपरिच्चायं करेमाणे ।
संसारमग्गं वुच्छिंदइ सिद्धिमग्गपडिवन्ने अ भवइ निर्वेदेन सामान्यतः संसारविरागेण कदासौ त्यक्ष्य इति धिया
दिव्यमानुष्यतैरश्चेषु कामभोगेषु निर्वेदं यथाऽलमेभिरनर्थहेतुभिरिति भावं द्रव्यमागच्छति शीघ्रमाप्नोति तथा च
सर्वविषयेषु समस्तसांसारिकवस्तुषु विरज्यते विरज्य मानश्चारंभपरित्यागं करोति विषयार्थं ह्यारंभः सर्वारंभा
णां तत्परित्यागं च कुर्वन् संसारमार्गं मिथ्यात्वाविरत्या दि कं व्यवच्छिनत्ति तत्त्यागे च तद्धेतोरारंभपरिग्रहस्य संभ
वात् तद्व्यवच्छित्तौ च स एव क्रिमार्यः सम्य ग्द र्श नादिरिति सिद्धिमार्गप्रतिपन्नश्च भवति २ निर्वे
दोऽपि धर्मश्रद्धावतामेव स्यादिति तमाह धम्म स द्धाएणं भंते जीवे किं जणयइ धम्मसद्धाएणं सायासो
२५॥ क्खेसु रज्जमाणो विरज्जइ अगारधम्मं च णं चयइ अणगारिए णं जीवे सारीरमाणसाणं दुक्खाणं छेयणभेयणसंजोगाइ
णं वोच्छेअं करेइ अव्वाबाहं च सुहं निव्वत्तेइ धर्मश्रद्धया सातं सातवेदनीयं तज्जनिता ये सौख्या विषयसुखा
नीत्यर्थः तेषु रज्यमानः पूर्वं रागं कुर्वन् विरज्यति विरागं याति अगारधर्मं च गृहाचारं गार्हस्थ्यमित्यर्थः त्यजति त्यक्त्वा
ति तत्श्चानगारो यतिः सन् जीवः शारीरमानसानां दुःखानां छेदनभेदनसंयोगादीनां तत्र छेदनं खड्गादिना भेदनं कुंतादिना आदि ४०७
शब्देनापि संबाधच्छेदनभेदनादीनां शारीराणां संयोगश्चवस्तावादनिष्टानां आदिशब्दादिष्टवियोगादिग्रहस्तेना

संयो० २४ निष्टवियोगादीनां च मानसदुःखानां व्यवच्छेदं करोति अत एवाऽव्याबाधं च सुखं निवर्तयति जनयति ३ धर्मश्र
द्धावतां च गुर्वादिः शुश्रूषावश्यं कार्येति तामाह गुरुसाहम्मिअसुस्सूसणयाए णं भंते जीवे किं जणयइ गुरु
साहम्मिअसुस्सूसणयाए णं विणयपडिवत्तिं जणयइ विणयपडिवन्ने अ णं जीवे अणच्चासायणासीले नेर
इअतिरिक्खजोणिअमणुस्सदेवदुग्गईओ निरुंभइ वन्नसंजलणभत्तिबहुमाणयाए मणुस्सदेवसुगईओ नि
बंधइ सिद्धिसोग्गइं च विसोहेइ पसत्थाइं च णं विणयमू लाइं सव्वकज्जाइं साहेइ अन्ने अ बहवे जीवे विणइत्ता
भवइ गुरुसाधर्मिकशुश्रूषणे न तदुपासनरूपेण वि नयप्रतिपत्तिमुचितकृत्यकरणांगीकाररूपां जन
यति विनयप्रतिपन्नश्च प्रतिपन्नविनयश्च वि न यश्च जीवोऽनत्याशातनाशीलः कोऽर्थः गुरुपरि
वादादिपरिहारतया आशातनात्यागी सन् नेरइए त्या दि नैरयिकाश्च तिर्यंचश्च नैरयिक तिर्यंच
स्तेषां योनी नैरयिकतिर्यग्योनी स्वार्थिकात्कनैरयि कतिर्यग्योनिके ते च मनुष्यदेवदुर्गती च निरुणद्धि
त्वष्ठवादिके निरुणद्धि तथा वर्णः श्लाघा तेन संज्वलनं गुणोद्भासनं वर्णसंज्वलनं भक्तिरभ्युत्थानादिका बहुमा
नमांतरा प्रीतिरेषां द्वंद्वे तद्भावस्तया तया च वर्णसंज्वलनभक्तिबहुमानतया प्रक्रमाद्गुरूणां मनुष्यदेवसुगतीश्च
कुलैश्वर्यादियुक्ते निबध्नाति तद्योग्यकर्मबंधनादिति भावः सिद्धिसुगतिं च विशोधयति तन्मार्गस्य सम्यग्द
र्शनादेर्विशोधनेन प्रशस्तानि प्रशंसास्पदानि विनयमूलानि विनयहेतुकानि सर्वकार्याणि इहश्रुताध्ययनादी

उत्तरा॰
४०६

ति परत्र मोक्षादीति साधयति अनंतांश्च बहून् जीवान् विनयस्थान् करोतीति विनेता विनयग्राहयिता भवति स्वयं च स्थित
स्योपादेयवचनत्वादिति भावः ४ गुरुशुश्रूषां कुर्वतापि दोषसंभवे आलोचना कार्येति तामाह आलोयणया।
एणं भंते जीवे किं जणयइ आलोयणयाए णं मायानियाणमिच्छादंसणसल्लाणं मोक्खमग्गविग्घाणं अणंत
संसारवद्धणाणं उद्धरणं करेइ उज्जुभावं च णं जणयइ उज्जुभावपडिवन्ने अ णं जीवे अमायी इत्थिवेदं नपुंसग
वेदं च न बंधइ पुव्वबद्धं च णं निज्जरेइ आलोचनया स्व दोषाणां गुरोः पुरः प्रकाशनरूपया मायानिदानमि
थ्यादर्शनशल्यानां मोक्षमार्गविघ्नानामनंतसंसार व र्द्धनानां उद्धरणं अपनयनं करोति ऋजुभावं च जनय
ति ऋजुभावं प्रतिपन्नश्च जीवोऽमायी सन् स्त्री वे दं नपुंसकवेदं च न बध्नाति पूर्वबद्धं चाद मायित्व
स्य पूर्वं बद्धं तद्वेदद्वयं सकलकर्म वा निर्जरयति ५ आलोचना च स्वदोषनिंदावत एव सफलेति तामाह
निंदणयाए णं भंते जीवे किं जणयइ निंदणयाए णं प च्छाणुतावं जणयइ पच्छाणुतावेणं विरज्जमाणे करणगु
णसेढिं पडिवज्जइ करणगुणसेढिं पडिवन्ने अ अणगारे मोहणिज्जं कम्मं उग्घाएइ निंदनेन च स्वयमेव स्वदोषचिंतने
त्वादि न पश्चादनुतापं हा दुष्टु मया कृतमेतदित्येवंरूपं जनयति पश्चादनुतापेन च विरज्यमानो वैराग्यं गच्छन् करणं अपूर्वक
रणं तेन गुणश्रेणिः करणगुणश्रेणिः सा च सर्वोपरितनस्थितेर्मोहनीयादिकर्मद लिकानां स्वपादायोदयसमया ४०६
त्प्रभृति द्वितीयादिसमयेषु असंख्यातगुणासंख्यातगुणवृद्ध्या प्रक्षेपरूपा तां उपलक्षणत्वात् स्थितिघातरसघात

गुणसंक्रमस्थितिबंधांश्च विशिष्टान् प्रतिपद्यते अपूर्वकरणगुणेनापूर्वकरणादिमाहात्म्येन श्रेणिः करणगु
णश्रेणिः प्रस्तावात् क्षपकश्रेणिर्वा तां प्रतिपद्यते तां प्रतिपन्नश्चानगारो मोहनीयं कर्म उद्घातयति क्षपयति ६ दुष्ट
दोषसद्भावे निंदानंतरं गर्हापि कार्येति तामाह गरहणयाए णं भंते जीवे किं जणयइ गरहणयाए णं अपुरक्कारं ज
णयइ अपुरक्कारगए णं जीवे अप्पसत्थेहिंतो जोगेहिंतो नियत्तेइ पसत्थेहि अ पवत्तइ पसत्थजोगपडिवन्ने अ णं
अणगारे अणंतघाइपज्जवे खवेइ गर्हणेन परसमक्षं आत्मनो दोषोद्भावनेन अपुरस्कारं गुणवानयमिति
प्रसिद्धिरूपं तदभावं अवज्ञास्पदत्वमित्यर्थः जनयति स न प्रतिगतः पुरस्कारगतश्च जीवः कदाचिदप्यु
त्ताध्यवसायोत्पन्नादपि तज्जीत्येव अप्रशस्तेभ्यो योगेभ्यो निवर्तते प्रशस्तयोगेषु प्रवर्तते प्र
नेर शस्तयोगप्रतिपन्नश्च जीवः अनंतविषयतया अनंता न ज्ञानादीन् घ्नंतीत्यनंतघातिनस्तान् पर्यवान् ज्ञानावरण
दिकर्मपरिणतिविशेषान् क्षपयति उपलक्षणं चैतन्मुक्ति प्राप्तेः तदर्थत्वात्सर्वस्यास्य एवमन्यत्रापि सर्वत्र
मुक्तिप्राप्तिरेव फलत्वेन द्रष्टव्या ७ आलोचनादिकं च सामायिकवत एव तत्त्वतः स्यादिति तदाह सामाइएणं भंते जीवे किं
मधू जणयइ सामाइएणं सावज्जजोगविरइं जणयइ सामायिकेन सर्वसावद्ययोगविरतिं सकलसपापव्यापारोपरमं जन
यति ८ सामायिकप्रतिपन्नेन च तत्प्रणेतारोऽर्हंतः स्तुत्या इति ततस्तमाह चउवीसत्थएणं भंते जीवे किं जणयइ चउ
वीसत्थएणं दंसणविसोहिं जणयइ स्पष्टं ९ स्तुत्वापि जिनान् गुरुवंदनपूर्विकैव सामायिकस्वीकृतिरिति तदाह

उत्ताध्या ४०९

वंदणएणं भंते जीवे किं जणयइ वंदणएणं नीआगोअं कम्मं खवेइ उच्चागोअं निबंधइ सोहग्गं च णं अप्पडिहयं
आणाफलं निव्वत्तेइ दाहिणभावं च णं जणयइ सोभाग्यं च सर्वजनस्पृहणीयतारूपं अप्रतिहतमस्ख
लितमाज्ञाफलं आज्ञासारं निवर्त्तयति दाक्षिण्यभावं चानुकूलतां जनयति लोकस्येति गम्यते ११ सामायिकादि
गुणवतां च प्रथमांतिमार्हतोस्तीर्थे सर्वदा मध्यमार्हतां चापराधसंभवे प्रतिक्रमणं कार्यमिति तदाह पडिक्कमणेणं भंते
जीवे किं जणयइ पडिक्कमणेणं वयछिद्दाइं पिहेइ पिहि ॥ अवयछिद्दे पुण जीवे निरुद्धासवे असबलचरित्ते अट्ठ
सु पवयणमायासु उवउत्ते अपुहत्ते सुप्पणिहिए वि ॥ ह ॥ १२ प्रतिक्रमणेनापराधेभ्यः प्रतीपनिवर्त्तनेन व्रत
छिद्राणि अतीचारान् पिदधाति स्थगयति पिहि ॥ त ॥ छ ॥ तच्छिद्रः पुनर्जीवो निरुद्धाश्रवोऽत एवाशबलं
शबलस्थानैरकर्बुरं चरित्रं यस्य स तथा अष्टसु ॥ त्त ॥ न विद्यते पृथक्त्वं प्रस्तावात् संयमयोगवियोगरूपं
यस्यासावपृथक्त्वः सुप्रणिहितः सुष्ठु संयमे प्रणिधिमा ॥ न् विहरति संयमाध्वनि याति १२ प्रतिक्रमणे चातीचा
रशुद्ध्यर्थं कायोत्सर्गः कार्य इति तमाह काउस्सग्गेणं भंते जीवे किं जणयइ काउस्सग्गेणं तीअपडुप्पन्नं पायच्छित्तं
विसोहेइ विसुद्धपायच्छित्ते अ जीवे निव्वुअहियए ओहरिअभरुव्व भारवहे पसत्थज्झाणोवगए सुहंसुहेणं विह
रइ कायोत्सर्गेणातीतं चेह चिरकालीनं वर्तमानमिव प्रत्युत्पन्नं वा सन्नकालीनं व्यतीतप्रत्युत्पन्नं प्रायश्चि
त्तं प्रायश्चित्तार्हमपराधं विशोधयति विशुद्धप्रायश्चित्तश्च जीवो निर्वृतं स्वस्थीभूतं हृदयमस्येति निर्वृतहृदयः कइव ४०९

अपहृतभरोऽपसारितभारो भारवाहइव यथा ह्यपहृतभारो भारव ॥ हो निर्वृतहृदयः स्यात् तथायमपि विशोधि
तातिचार इति भावः स च प्रशस्तध्यानोपगतः सुखंसुखेन सुखपरंपरया ॥ विहरति १३ कायोत्सर्गेणाप्यशुद्ध
ः प्रत्याख्यानं कार्यमिति तदाह पच्चक्खाणेणं भंते जीवे किं जणयइ पच्चक्खाणेणं आसवदाराइं निरुंभइ प्र
त्याख्यानेन मूलगुणोत्तरगुणप्रत्याख्यानरूपेण आश्रवद्वाराणि निरुणद्धि उपलक्षणत्वाच्च पूर्वोपचितं कर्म क्षपय
ति नमस्कारसहितादिकं प्रत्याख्यानं चावश्यकोत्तरगुणप ॥ त्याख्यानेऽन्तर्भवतीति १३ प्रत्याख्यानं च कृत्वा चैत्यसं
स्तवेन वंदनं कार्यं तच्च स्तुतिस्तवमंगलं विनानेति तदा ॥ ह ॥ थयथुइमंगलेणं भंते जीवे किं जणयइ थयथुइ
मंगलेणं नाणदंसणचरित्तबोहिलाभं जणयइ ना ॥ ण ॥ दंसणचरित्तबोहिलाभसंपन्ने अ णं जीवे अंत
किरिअं कप्पविमाणोववत्तिअं आराहणं आराहेइ स्त ॥ वा देवेंद्रस्तवाद्याः स्तुतयः एकादिसप्तश्लोकांताः
ततश्च स्तुतयश्च स्तवाश्च स्तुतिस्तवाः ॥ स्तुतिअ॥ इह स्तवस्तुतीत्वात्पूर्वनिपातस्तत्र व्यत्ययः प्राकृतत्वा
त् त एव मंगलं स्तुतिस्तवमंगलं तेन ज्ञानदर्शनचारित्ररूपो यो बोधिः स ज्ञानदर्शनचारित्रबोधिस्तल्लाभं जनयति
ज्ञानदर्शनचारित्रबोधिस्तल्लाभं जनयति ज्ञानदर्शनचारित्रबोधिलाभसंपन्नश्च जीवोऽन्तं तात्त्विकस्य कर्मणो वा
पर्यंतस्तस्य क्रिया निवर्त्तनमंतक्रिया मुक्तिस्तत्प्राप्तिहेतुर्वांतक्रिया तां आराधनामिति योगः तथा कल्प ।
देवलोका विमानानि ग्रैवेयकानुत्तरविमानरूपाणि तेषूपपत्तिरुत्पादो यस्याः सा तथा तां अयं तावदनंतरजन्म

उत्ताध्य
४२७

नि विशिष्टदेवत्वफलां परंपरया तु मुक्तिप्रापिकामाराधनां ज्ञानाद्याराधनारूपामाराधयति साधयति १४ अर्हन्न
मनादेव स्वाध्यायः कार्यः स च काले एव तद्ज्ञानं च काल प्रत्युपेक्षणया स्यादिति तामाह कालपडिलेहणयाए
णं भंते जीवे किं जणयइ कालपडिलेहणयाए णं नाणावरणिज्जं कम्मं खवेइ कालः प्रादोषिकादिस्तस्य प्रत्युपे
क्षणा ग्रहण प्रतिजागरणरूपा कालप्रत्युपेक्षणा तया १७ कदाचिदकालपाठे प्रायश्चित्तं कार्यमिति तदाह पा
यच्छित्तकरणेणं भंते जीवे किं जणयइ पायच्छित्तकरणेणं पावकम्मविसोहिं जणयइ निरइआरे आवि भव
इ सम्मं च णं पायच्छित्तं पडिवज्जमाणे मग्गं च मग्गफलं च विसोहेइ आयारं च आयारफलं च आराहेइ प्राय
श्चित्तकरणेनालोचनादिविधानरूपेण पापकर्म वि शु द्धिं निःपापतां जनयति निरतिचारश्चापि भवति
ततश्च ज्ञानाचाराद्यतीचार विध्वंसनात् मार्ग इह ज्ञानं वा निहेतुः सम्यक्त्वं तत्फलं च ज्ञानं विशोधयति अ
नयोर्हि मार्ग उत्पन्नावपि सम्यक्त्वस्य ज्ञानं प्रति हेतुत्वं च। दीपस्येव प्रकाशं प्रति विद्यत एव तथा आचर्यते सेव्यत
इत्याचारश्चारित्रं तत्फलं च मुक्तिरूपमाराधयति १८ प्रायश्चित्तकरणं च क्षमणात् स्यादिति तामाह खमावण
याए णं भंते जीवे किं जणयइ खमावणयाए णं पल्हायणभावं जणयइ पल्हायणभावमुवगए अ जीवे सव्वपाणभू
अ जीवसत्तेसु मित्तीभावं उप्पाएइ मित्तीभावमुवगए आवि जीवे भावविसोहिं काऊण निब्भए भवइ क्षमणया उत्क्षा ४२७
न्तोऽनंतरं क्षमितव्यमिदं ममत्यादिरूपया प्रह्लादनभावं चित्तप्रसादं जनयति प्रह्लादनभावमुपगतश्च जीवः सर्वप्राणा

छिविचउरिंदिया स्ततोऽनंतरं वो जीवो वा अशेषजीवास्तेषु मैत्रीभावं परहितचिंतारूपमुत्पादयति तं चोपगतो
स्वाध्याय य जीवो भावविशुद्धिं रागद्वेषापगमरूपां कृत्वा निर्भयो भवेद् हेत्वभावात् २७ एवंविधगुणवता च स्वाध्यायः कार्य इति त
माह सज्झाएणं भंते जीवे किं जणयइ सज्झाएणं नाणावरणिज्जं कम्मं खवेइ स्वाध्यायेन ज्ञानावरणीयमुपलक्षण
त्वात् अशेषकर्म च क्षपयति उक्तं च कम्ममसंखिज्जभवं खवेइ अणुसमयमेव उवउत्तो अन्नयरंमि विजोए सज्झायं
मी विसेसेणं २८ तत्र आदौ वाचना कार्येति तामाह वाय णाएणं भंते जीवे किं जणयइ वायणाएणं निज्जरं जण
वायणाए यइ सुअस्स अणासायणाए वट्टइ सुअस्स अणासायणाए व ट्टमाणे तित्थधम्मं अवलंबइ तित्थधम्मं अवलंबमा
णे महानिज्जरे महापज्जवसाणे भवइ वाचन या प ठनं निर्जरां कर्मपरिशाटं जनयति तथा श्रु
तस्यानाशातनायां वर्तते तदकरणे हि अवज्ञातः श्रु तमाशातितं भवेत पाठांतरे सुअस्स अणुसज्झणाए
×वर्तते× वट्टति तत्र श्रुतस्यानुसंजने ऽनुवर्तने को ऽर्थः श्रुतस्याव्य वच्छेदं करोति ततः श्रुतस्यानाशातनया अनुषंजने वा
वर्तमानः तीर्थमिह गणधरस्तस्य धर्म आचारः श्रुतप्रदानस्य तीर्थधर्मं समवलंबते तं चावलंबमान आश्रयन् म
हानिर्जरः तथा महत्प्रशस्यं पर्यवसानं अंतः प्रक्रमात् कर्मणां यस्य स महापर्यवसानश्च मोक्षावाप्तिर्भवति २९ कृत
वाचनः संशये सति पृच्छतीति पृच्छनामाह पडिपुच्छणयाए णं भंते जीवे किं जणयइ पडिपुच्छणयाए णं सुत्तत्थ त
दुभयाइं विसोहेइ कंखामोहणिज्जं कम्मं वोच्छिंदइ पूर्वं कथितस्य त्वादेः पुनः प्रच्छनं प्रतिपृच्छना तेन सूत्रार्थ

तदुत्तरयाति विशोधयति कांक्षा इदमित्थमिदं वा ममाध्येतुमुचितमित्यादिकां वा मिथ्यामोहनीयं कर्म नतिर्यग्दि
क्षमिथ्यारूपं श्रुतं भवति २० इह श्लोकस्थिरीकृतस्य श्रुतस्य विस्मृते मा भूदिति परावर्तना कार्येति तामाह परिअट्टण
याए णं भंते जीवे किं जणयइ परिअट्टणयाए णं वंजणाइं जणयइ वंजणलद्धिं च उप्पाएइ परावर्तनया गुणनेन
व्यंजनान्यक्षराणि जनयति तानि हि विस्मृतान्यपि गुणयतो झगित्येव लगन्ति इत्यादितान्युत्पादयति तथा तथाविधस्य
योपशमवशाद्व्यंजनलब्धिं च शेषात् पदलब्धिं वा पदानु सारितारूपामुत्पादयति २१ सूत्रवदर्थस्यापि विस्म
रणार्थमनुप्रेक्षा कार्येति तामाह अणुप्पेहाए णं भं ते जीवे किं जणयइ अणुप्पेहाए णं आउअवज्जाओ
सत्तकम्मप्पगडीओ धणिअबंधणबद्धाओ सिढि ल बं धणबद्धाओ पकरेइ दीहकालट्ठिइआओ हस्स
कालट्ठिइआओ पकरेइ तिव्वाणुभावाओ मंदाणुभावाओ प करेइ बहुप्पएसग्गाओ अप्पपएसग्गाओ पकरेइ आ
उअं च णं कम्मं सिअ बंधइ सिअ नो बंधइ असाया वेअणिज्जं च णं कम्मं नो भुज्जो भुज्जो उवचिणाइ अणाइ
अं च णं अणवदग्गं दीहमद्धं चाउरंतं संसारकंतारं खिप्पामेव वीईवयइ अनुप्रेक्षया चिंतनिकया आयुर्वर्जाः
सप्तकर्मप्रकृतयो धणिअबंधणबद्धा इति गाढबंधनबद्धाः निकाचिता इत्यर्थः शिथिलबंधनबद्धाः काऽर्थोऽपवर्त
नादिकरणयोग्याः प्रकरोति तपोऽवद्भावादस्यास्तपसश्च निकाचितकर्मक्षपणेऽपि क्षमत्वात् उक्तं च तवसा उ निकाइ ४११
आणं पि दीर्घकालस्थितिकाः सतीर्ह्रस्वकालस्थितिकाः प्रकरोति शुभाध्यवसायवशात् स्थितिखंडकापहारेणेति ती

व्राः इह नरतिर्यग्देवायुर्वर्जानां सर्वकर्मणां स्थितयो याः ख्यातास्तासामेव दीर्घत्वमशुभत्वात् उक्तं च सव्वा
ण वि ठिइओ असुहाओ जं साइसंकिलेसेण इअरा विसोहिउ पुण मुत्तुं नरअमरतिरिआउं १ तीव्रानुभावाः ब
वः स्थानिकादिरसा मंदानुभावास्त्रिस्थानिकद्विस्थानिकादिनानुभावाः प्रकरोति इह चाशुभप्रकृतय एव गृह्यंते शुभानां
चस्यास्तीव्रानुभावहेतुत्वात् बहुप्रदेशाग्रा बहुकर्मदलिका अल्पप्रदेशाग्राः प्रकरोति आयुःकर्म चस्या
कदाचिद्बध्नाति स्यान्न बध्नाति तस्य त्रिभागादिशेषायुष्क तायामेव बंधसंभवात् यदि बध्नाति तदा स्थिरेव शु
नि स्तद्बंधस्यैव संभवात् असातावेदनीयं च कर्म च शा . दन्यासामशुभप्रकृतीनामुपलक्षणं भूयो भूय उपचिनोति रुद्र
योऽप्ययोग्यदशामुक्तेनापि प्रमादेन अप्रमत्तयतेस्त द्बं धस्यापि संभवात् अनादिकं आदिरहितं मनवद
ग्रं अनंतं दीर्घमद्धं तिमकारोऽलाक्षणिकस्ततो दीर्घा द्धं दीर्घकालं चत्वारश्चतुर्गतिलक्षणा अंता अवयवा
यस्मिंस्तच्चतुरंतं संसारकांतारं क्षिप्रमेव व्यतिव्रजति वि शेषेणातिक्रामति २२ अनुप्रेक्षितेन धर्मकथापि कार्ये
ति तामाह धम्मकहाए णं भंते जीवे किं जणयइ धम्मकहाए णं पवयणं पभावेइ पवयणपभावए णं जीवे आगमे
स्सभद्दत्ताए कम्मं निबंधइ धर्मकथया व्याख्यानरूपया प्रवचनं शासनं प्रभावयति उक्तं हि पावयणी धम्मकही
वाई नेमित्तिओ तवस्सी अ विज्जासिद्धो अ कई अट्ठेव पभावगा भणिआ १ प्रभावना विजृम्भजनयति आगमेसस्स भ
द्रतापत्ति आगमिष्यतीति आगमः आगामी कालस्तस्मिन् भद्रः शस्यताया निरंतरकल्याणतया उपलक्षितं कर्म निबध्ना

उत्तरा० ४१२

ति शुभानुबंधिशुभमुपार्जयती तिभावः २३ एवं पंचविधस्वाध्यायरतः श्रुताराधना स्यादिति तामाह सुअस्स ।
आराहणयाए णं भंते जीवे किं जणयइ सुअस्स आराहणाए अन्नाणं खवेइ न य संकिलिस्सइ सुतस्याराधन
या सम्य ग्गासेवनया अज्ञानं क्षपयति विशिष्टज्ञानावाप्तेः न च संक्लिश्यते नैव रागादिजनितसंक्लेशभाग्भव ।
ति तद्धेतोरनवनवसंवेगावाप्तेः २४ श्रुताराधना चैकाग्रमनःसंनिवेशनात एव स्यादिति तामाह
[illegible] एगग्गमणसन्निवे सणयाए णं भंते जीवे किं जणयइ एगग्गमणसन्निवेस ।
णयाए णं चित्तनिरोधं करेइ एकं च तदग्रं च प्रस्तावा त्तु त्समालंबनं एकाग्रं तस्मिन्मनसः संनिवेशना स्थाप ।
ना एकाग्रमनःसंनिवेशना तया चित्तस्य कथंचि दु न्मा र्गप्रस्थितस्य निरोधं नियंत्रणं चित्तनिरोधं क ।
रोति २५ इदं च सर्वं संयमवत सफलमिति तमाह सं जमेणं भंते जीवे किं जणयइ संजमेणं अणण्हयत्तं
जणयइ संयमेनाश्रवविरमणादिना अणण्हयत्तमिति अ नंहस्कत्वं अविद्यमानपापकर्मत्वं २६ सत्यपि संयमे
तपो विना न कर्मक्षपणमिति तदाह तवेणं भंते जीवे किं जणयइ तवेणं वोदाणं जणयइ वोदाणंति व्यवदा
नं पूर्वबद्धकर्ममलापगमाद्विशिष्टां शुद्धिं जनयति २७ व्यवदानस्यैव फलमाह वोदाणेणं भंते जीवे किं जण
यइ वोदाणेणं अकिरियं जणयइ अकिरियाए भवित्ता तओ पच्छा सिज्झइ बुज्झइ मुच्चइ परिनिव्वाइ सव्वदुक्खाण ४१२
मंतं करेइ व्यवदानतः अक्रियं व्युपरतक्रियाख्यं शुक्लध्यानचतुर्थभेदं जनयति ततश्च अक्रियाको व्युपरतक्रिया

ख्यशुक्लध्यानवर्ती भूत्वा सिध्यति निष्ठितार्थो भवति बुध्यते ज्ञानदर्शनोपयोगात्मकत्वाद्वस्तु तत्त्वमवगच्छति च्युच्यते
संसारादतएव परिनिर्वाती त्यादि प्राग्वत् २८ व्यवदानं च सुखशातेन च स्यादिति तमाह सुहसाएणं भंते जीवे किं
जणयइ सुहसाएणं अणुस्सुअत्तं जणयइ अणुस्सुयाए णं जीवे अणुकंपए अणुब्भडे विगयसोए चरित्तमो
हणिज्जं कम्मं खवेइ सुखस्य विषयिकरूपस्य शात स्वजत स्पृहापोहेनापनयनं सुखशातं तेन अनुत्सुकत्वं
विषयसुखं प्रति निस्पृहत्वं जनयति अनुत्सुकश्च जी वो अनुकंपको दुःखितानुकंपी सुखोत्सुको हि स्वयं
माणमपि प्राणिनं न प्रायः सुखरसिक एव स्यात् न नुकंपते तथा अनुद्धटो अनुल्बणो विगतशोको नै
हिकार्थभ्रंशे पि शोचति स्वक्तिपट बद्धस्पृह द्वा त एवंविधश्च प्रवर्द्धमानशुभपरिणामवशाच्चारित्रमोहनी
यं कर्म क्षपयति २९ सुखशातश्चाप्रतिबद्धतया स्या दिति तामाह अप्पडिबद्धयाए णं भंते जीवे किं ज ।
णयइ अप्पडिबद्धयाए णं निस्संगत्तं जणयइ निस्सं गत्तेण जीवे एगे एगग्गचित्ते दिया य राओ य अ
सज्जमाणे अप्पडिबद्धे आवि विहरइ अप्रतिबद्धतया मनसो निरभिष्वंगतया निःसंगत्वं बहिःसंगाभावं जनय
ति निःसंगत्वगतश्च जीव एको रागादिविकलः एकाग्रचित्तो धर्मैकतानचेता ततश्च दिवा च रात्रौ चाऽसजन् क्वापि
सदा बहिःसंगं त्यजन् अप्रतिबद्धश्चापि विहरति मासकल्पादिनोद्यतविहारेण पर्यटति ३० अप्रतिबद्धता ।
याश्च विविक्तशयनासनता हेतुरिति तामाह विवित्तसयणासणयाए णं भंते जीवे किं जणयइ विवित्तसयणास

उत्ता०ह० णयाएणंचरित्तगुत्तिंजणयइ चरित्तगुत्तेअणं जीवेविवित्ताहारेदढचरित्तेएगंतरए मोरकभावपडिवएस अठ
४१३ विहकम्मगंठिंनिज्जरेइ विविक्तानिस्त्र्यादिरहितानिशयनासनानि उपलक्षणत्वादुपाश्रयश्चयस्यासौविविक्त
शयनासनस्तद्भावस्तत्तातया चरित्रगुप्तिंचरणरक्षांजनयति चरित्रगुप्तेअत्ति गुप्तचारित्रश्चजीवोविविक्तोविक्ता
त्यादिरहितक्वचित्तरहितआहारोयस्यसतथा दृढचरित्रएकांतेननिश्चयेनरतएकांतरतःसंयमइतिगम्यते मो
क्षभाव प्रतिपन्नोमोक्षएवमयासाधनीयइत्यभिप्राय वानअष्टविधकर्मग्रंथिंनिर्जरयति क्षपकश्रेणिप्रति
पन्नःक्षपयति ३१ विविक्तशयनासनतायांस त्यं पि निवर्त्तनास्यादितितामाह विणिवट्टणयाएणंभंतेजी
वेकिंजणयइ विणिवट्टणयाएणंपावकम्माणं अ क रणयाएअब्भुट्ठेइपुव्वबद्धाणयनिज्जरणयाए
तंनियत्तेइ तउपच्छाचाउ रंतसंसारकंतारंवीइवये वे इ विनिवर्त्तनयाविषयेभ्यआत्मनःपराङ्मुखीक
रणरूपया पापकर्मणांज्ञानावरणादीनांअकरणाय रणंतिआर्षत्वादकरणेनअपूर्वानुपार्जननोपस्थित
तमोक्षायेतिशेषःपूर्वबद्धानांनिर्जरण यातदितिपापकर्मनिवर्त्तयति विनाशयति ३२ विषयनिवृत्तश्च कश्चि
त्संभोगप्रत्याख्यानवानपिस्यादितितदाह संभोगपच्चरकाणेणंभंतेजीवेकिंजणयइ संभोगपच्चरकाणेणंआ
लंबणाइंखवेइ निरालंबणस्सयआययट्ठिआजोगाभवंति सएणंलाभेणंसंतुस्सइपरस्सलाभंनोआसाएइनो ४१३
आसाएइ नोतक्केइनोपीहेइनोपत्थेइनोअभिलसइ परस्सलाभंअणासाएमाणेअतक्केमाणे अपीहेमाणेअ

पत्थेमाणे अणभिलसमाणेदोच्चंसुहसेज्जंउवसंपज्जित्ताणंविहरइ संभोगएकमंडलीभोक्तृत्वं अन्यसुविहितास
राहियहणमित्यर्थः तस्यप्रत्याख्यानंगीतार्थत्वेजिनकल्पाद्युद्यतविहारप्रतिपत्त्यापरिहारःसंभोगप्रत्याख्याने आ
ततन आलंबनानिग्लानत्वादीनिक्षपयतितिरस्करोति अन्योहिमांद्यादिकारणेष्वन्यदत्तमाहारादिकंगृह्णाति अ
स्तोउकारणेपितत्परित्यागेनवर्त्तते संदेहात्विनवीर्याचारपालनात्तथावलंबात्निरालंबनस्यचायतोमोक्षःसएवार्थःप्र
योजनंविद्यतेयेषामित्यायतार्थिकायोगाव्यापाराभ वंति सालंबनस्यहियोगाःकवनताहृशान्तत्वंत्यपीति
तथास्वकेनस्वकीयेनलाभेनसंतुष्यति परस्यलाभं नो आस्वादयतेभुंक्ते नोतर्कयतिनोस्पृहयतिनोप्रार्थ
यतेनोअभिलषति तत्रतर्कणीयंदीयमस्मसे द दा तितदाश्रुतमितिविकल्पनंस्पृहणंततश्चहालु
तयात्मनआविष्करणं प्रार्थनंवाचामहमिदंदेहीति या चनं अभिलषणंतत्रालसतयावांछनं एकार्थिकानि
वाऽन्तानितानादेशोत्पन्नविनेयानुग्रहार्थमुक्तानि प रस्यलाभंअनास्वादयन्नित्युंजानोऽतर्कयन्नस्पृहयन्न
प्रार्थयमानोऽनभिलषन्दाद्वितीयांसुखशय्यामुपसंपद्यविहरति एवंविधस्यपत्वात्तस्यात्यक्तसुखानामासौसुहा
वहादोषासुहसेज्जा सेणंमुंडेभवित्ताअगाराओअणगारियंपव्वइएसमाणेसएणंलाभेणंसंतुस्सइ परस्सलाभंनोआसा
एईत्यादि ३३ प्रत्याख्यातसंभोगस्योपधिप्रत्याख्यानमपिस्यादितितदाह उवहि पच्चरकाणेणंभंतेजीवेकिंजणयइ
उवहिपच्चरकाणेणंअपलिमंथंजणयइ निरुवहिएणंजीवेनिक्कंखेउवहिमंतरेणयनसंकिलिस्सइ उपधेरुपक

उत्ताध्या० ४१४

रणस्य रजोहरणमुखवस्त्रिकाव्यतिरिक्तस्य प्रत्याख्यानमुपधिप्रत्याख्यानं तेन परिमंथः स्वाध्यायादिक्षतिस्तद
भावोऽपरिमंथस्तं जनयति तथा निरुपधिको निष्कांक्षो वस्त्राद्यभिलाषरहित उपधिमंतरेण च न संक्लिश्यते शारीरं
मानसं वा संक्लेशं नाप्नोति भवति अत्र च हि तस्स णं निरुवहिस्स नो एवं भवइ परिजुण्णे मे वत्थे सूई जाइस्सामि संधिस्सामि इत्या
दि ३४ उपधिप्रत्याख्यानं तु जिनकल्पिकादीनामाहाराद्यलाभे उपवासाद्यपि स्यादिति सोऽपि आहारप्रत्याख्यानं स्यादिति
तदाह आहारपच्चक्खाणेणं भंते जीवे किं जणयइ आहार   पच्चक्खाणेणं जीवियासंसप्पओगं वोच्छिंदइ जीवियासंस
प्पओगं वोच्छिंदित्ता जीवे   आहारमंतरेण न संकिलिस्सइ आहारप्रत्याख्याने
न जीविते आशंसा अभिलाषो जीविताशंसा तस्याः प्र   यो   गः करणं जीविताशंसाप्रयोगस्तं व्यवच्छिनत्ति

आहाराधीनं वा जीवितमाहारप्रत्याख्याने तदाशंसाव्यवच्छेदो भवत्येवेति तं व्यवच्छिद्य जीव आ
हारमंतरेण न संक्लिश्यते क्वापि विकृष्टतपोऽनुष्ठानेऽपि न बाध्यमानो भवति ३५ एतत्प्रत्याख्यानद्वयं कषायाभावप्र
वस्तफलमिति तत्प्रत्याख्यानमाह कसायपच्चक्खाणेणं भंते जीवे किं जणयइ कसायपच्चक्खाणेणं वीअराग
भावं जणयइ वीअरागभावं पडिवण्णे अ णं जीवे समसुहदुक्खे भवइ कषायप्रत्याख्यानेन क्रोधादिनिवारणे ४१४
न वीतरागभावमुपलक्षणत्वाद्वीतद्वेषभावं च जनयति तं च प्रतिपन्नो जीवः समे रागद्वेषाभावात्तुल्ये सुखदुःखे यस्य स सम

सुखदुःखो भवति ३६ निष्कषायोऽपि योगप्रत्याख्यानादेव मुक्तः स्यादिति तदाह जोगपच्चक्खाणेणं भंते जीवे
किं जणयइ जोगपच्चक्खाणेणं अजोगित्तं जणयइ अजोगी णं जीवे नवं कम्मं न बंधइ पुव्वबद्धं च निज्जरेइ योगा म
नोवाक्कायव्यापारास्तत्प्रत्याख्यानेन तन्निरोधेनायोगित्वं जनयति अयोगी च नवं कर्म न बध्नाति सकलबंधहेतू
नामभावात्पूर्वबद्धं च भवोपग्राहिकर्म च उक्तमन्यस्य तदासंभवात् ३७ योगप्रत्याख्यानाच्छरीरप्रत्याख्यानमपि स्या
दिति तदाह सरीरपच्चक्खाणेणं भंते जीवे किं जणयइ स   रीरपच्चक्खाणेणं सिद्धाइसयगुणत्तं निव्वत्तेइ सिद्धाइसयगु
णसंपन्ने अ णं जीवे लोगग्गमुवगए परमसुही भवइ   श   रीरस्यौदारिकादेस्तत्प्रत्याख्यानेन सिद्धानामतिशाय
गुणा न कक्षानतीलइत्याद्योयस्य स सिद्धाति   श   य   गुणास्तद्भावस्तत्त्वं जनयति सिद्धातिशयगुणसं
पन्नश्च जीवो लोकाग्रभवञ्चालोकाग्रमुक्तिपदमुप   ग   तः परमसुखी भवति ३८ संभोगादिप्रत्याख्यानानि
प्रायः सहायप्रत्याख्याने सुकराणीति तदाह सहायप   च्चक्खाणेणं भंते जीवे किं जणयइ सहायपच्चक्खाणे
णं एगीभावं जणयइ एगीभावभूए अ जीवे एगग्गं भावेमाणे अप्पसद्दे अप्पझंझे अप्पकलहे अप्पकसाए अप्पतुमंतुमे संज
मबहुले संवरबहुले समाहिए आवि भवइ सहायाः साहाय्यकारिणो यतयस्तत्प्रत्याख्यानेन तथाविधयोग्यता
भाविना तिस्रहविशेषेण एकीभावमेकत्वं जनयति एकीभावमेकत्वं स तु भूतश्च जीव ऐकाग्र्यमेकालंबनत्वं भा
वयन्नल्पशब्दः अल्पझंझो वाक्कलहः अल्पकषायोऽकषायः अप्पतुमंतुमेत्ति अल्प विद्यमानं त्वं त्वमिति त्व

उत्तरा॰ ४२५ त्यापराधवत्यपि च मेवेदं कृतवानेवमेवेदं करोमीत्यादि तु नः पुनः प्रलपनं यस्य सो ऽल्पप्रलपः संयमबहुलः आयतत्व
तएव समाहितो ज्ञानादिसमाधिमांश्चापि भवति ३७ इहाप्यात्ततत्त्वभक्तप्रत्याख्यानीतितत्प्रत्याख्यानमाह भत्तपच्चक्खा
णेणं भंते जीवे किं जणयइ भत्तपच्चक्खाणेणं अणेगाइं भवसयाइं निरुंभइ ३८ भक्तप्रत्याख्यानेन भक्तपरिज्ञादिना
अनेकानि भवशतानि निरुणद्धि दृढाध्यवसायेन संसाराल्पत्वापादनात् ४० सांप्रतं सर्वप्रत्याख्यानोत्तमं सद्भा
वप्रत्याख्यानमाह सब्भावपच्चक्खाणेणं भंते जीवे किं जण यइ सब्भावपच्चक्खाणेणं अनियट्टिं जणयइ अनियट्टिं
पडिवन्ने य अणगारे चत्तारि केवलिकम्मंसे खवेइ तं जहा वेअणिज्जं आउअं नामं गोत्तं तओ पच्छा सिज्झइ बु
ज्झइ मुच्चइ परिनिव्वाइ सव्वदुक्खाणमंतं करेइ । स द्भावेन सर्वथा पुनः करणासंभवात् परमार्थेन प्रत्या
ख्यानं सद्भावप्रत्याख्यानं सर्वसंवररूपं शैलेशीत्य र्थः तेन न विद्यते निवृत्तिर्मुक्तिमप्राप्य निवर्तनं यस्य
सो ऽनिवृत्तिः शुक्लध्यानचतुर्थभेदस्तं जनयति तं प्रतिपन्नश्चानगारश्चत्वारि केवलिनः कर्मांशास्त्रिसत्कर्माणि केवलिस
त्कर्माणि भवोपग्राहीणीत्यर्थः क्षपयति ४१ सद्भावप्रत्याख्यानं च प्रायः प्रतिरूपतायां स्यादिति तामाह पडिरूवया
एणं भंते जीवे किं जणयइ पडिरूवयाए णं लाघवियं जणयइ लहुभूए णं जीवे अप्पमत्ते पागडलिंगे पसत्थलि
गे विसुद्धसम्मत्ते सत्तसमिइसमत्ते सव्वपाणभूयजीवसत्तेसु वीससणिज्जरूवे अप्पपडिलेहे जिइंदिए विउलतवस
मिइसमन्नागए यावि भवइ ३तिः साद्वेपवतः प्रतीतिस्थविरकल्पिकादि सदृशं रूपं वेषो यस्य स प्रतिरूपस्तस्य भावः प्रतिरू ४२५

४ पता तयाऽधिकोपकरणत्यागरूपया लाघवमस्यास्तीति लाघविकस्तद्भावो लाघविकता तां द्रव्यतः स्वल्पोपकरणता भावता ४२४

४ मत्ते क्रांत स्यांते निपातः प्राकृतत्वात् ४ ३

वतस्त्वप्रतिबद्धतया जनयति लघुभूतश्च जीवो ऽप्रमत्तस्तथा प्रकटलिंगः स्थविरकल्पिकादिरूपेण विज्ञायमानत्वा
॥ उ॰ ६२ ॥ त् प्रशस्तलिंगो जीवरक्षाहेतुरजोहरणादिधारकत्वात् विशुद्धसम्यक्त्वः क्रियया सम्यक्त्वविशोधनात् सत्तसमिइसमत्ते त्ति स
त्त्वं समितयश्च समाप्ताः परिपूर्णा यस्य स सत्त्वसमितिः अत एव सर्वप्राणभूतजीवसत्त्वेषु विश्वसनीयरूपस्त
त्पीडापरिहारित्वात् अल्पप्रत्युपेक्षो ऽल्पोपधित्वात् जितेन्द्रियो विपुलेनानेकभेदतया विस्तीर्णेन तपसा समि
तिभिश्च सर्वविषयव्यापितया विपुलाभिरेव समन्वा गतो युक्तो विपुलतपःसमितिसमन्वागतश्चापि भवति
समितीनां ग्रहणं विधानेनास्य सूत्रमिदं तु सर्व वि षयव्यापित्वमिति न पौनरुक्त्यं ४२ प्रतिरूपतायां
वैयावृत्त्यास्वेदेष्विति तिनदाह वेयावच्चेणं भंते जीवे किं जणयइ वेयावच्चेणं तित्थयरनामगोत्तं क
म्मं निबंधइ स्पष्टं ४३ वैयावृत्यमपि ... अर्हं श्च सर्वगुणसंपन्नः स्यादिति तमाह सव्वगुणसंपन्नया
एणं भंते जीवे किं जणयइ सव्वगुणसंपन्नयाए णं अपुणरावत्तिं जणयइ अपुणरावत्तिपत्तए णं जीवे सारीरमा
णसाणं दुक्खाणं नो भागी भवइ सर्वगुणा ज्ञानादयस्तैः संपन्नः सर्वगुणसंपन्नस्तद्भावः सर्वगुणसंपन्नता तया अपुनराव
त्तिं मुक्तिं जनयति तां च प्राप्तएव प्राप्तको जीवः शारीरमानसानां दुःखानां नो भागी भवति तत्कारणकर्माभावात् ३
४४ सर्वगुणावाप्तौ च वीतरागता स्यादिति तामाह वीअरागयाए णं भंते जीवे किं जणयइ वीयरागयाए णं नेहाणुबंध
णाणि तण्हाणुबंधणाणि अ वोच्छिंदइ मणुन्नामणुन्नेसु सद्दफरिसरूवरसगंधेसु विरज्जइ वीतरागतया रागद्वेषापगमरूप

४ या स्नेहः पुत्रादिविषयस्तद्रूपाण्यनुबंधनानि शुभानुबंधनानि तृष्णालोभस्तद्रूपाण्यनुबंधनानि तृष्णानुबंधना ४ ३१४

उत्तरा.
४१८

निद्र पद स्थितिरिति. ततश्च मनोज्ञामनोज्ञेषु शब्दादिषु विरज्यते कषायप्रत्याख्यानेनैव गतद्वेषोपि वीतरागतायाः संप
द्युपादाने रागस्यैवमकलानर्थफलत्वख्यापनार्थं ४५ वीतरागत्वस्य च क्षांतिः फलमिति तामाह खंतीए णं भंते जी॥
वे किं जणयइ खंतीए णं परीसहे जिणइ क्षांतिः क्रोधजयस्तया परीषहान् वधादीन् जयति ४६ क्षांतिश्च त्य 1
क्तदोषस्य स्यादिति तामाह मुत्तीए णं भंते जीवे किं जणयइ मुत्तीए णं अकिंचणं जणयइ अकिंचणे अ जीवे अत्थलोल
णं अपुरिसाणं अपत्थणिज्जे हवइ मुक्त्या निर्लोभतया अ किंचणं निष्किंचनतां परिग्रहाभावं जनयति अकिं
चनश्च जीवोऽर्थलोलानां रूपाणां चौरादीनामप्रार्थ नी यः पीडयितुमनभिलषणीयो भवति ४७ लोभाभा
वे च मायाकरणकारणाभावाद्भावोपि स्या दि त्यार्जवमाह अज्जवयाए णं भंते जीवे किं जणयइ॥
इ अज्जवयाए णं काउज्जुअयं भावुज्जुअयं भासु ज्जु अयं अविसंवायणं जणयइ अविसंवायणसंप
न्नयाए णं जीवे धम्मस्स आराहए हवइ अज्जवया पत्ति आर्जवेन मायाभावेन कायर्जुकतां कुब्जादिवेष
भ्रूविकाराद्यकरणात् प्रांजलतां भावर्जुकतां यदन्यच्चिंतयन् लोकपंक्त्यादिनिमित्तमन्यद्भाषते कायेन करोति
वा तत्परिहाररूपां भाषर्जुकतां उपहासादिहेतोरन्यदेशभाषया भाषणं तत्परित्यागात्मिकां तथा अविसंवाद
नं पराविप्रतारणं जनयति अविसंवादनसंपन्नतया उपलक्षणत्वात् कायर्जुकतादिसंपन्नतया च जीवो धर्मस्य 1 ४२६
आराधको भवति भवांतरेपि तदवाप्तेः ४८ इदं चार्जुगुणस्यापि विनयाद्देवेष्टमिति स च मार्दवाद्भवतीति तदाह मद्दव

× मृदुमार्द्दवसंपन्नो × २

याए णं भंते जीवे किं जणयइ मद्दवयाए णं मिउमद्दवसंपन्ने अट्ठमयट्ठाणाइं निट्ठवेइ मार्दवं मानाभावस्त॥
स्मानेन मृदुर्द्रव्यतो भावतश्चावनमनशीलस्तस्य यन्मार्दवं सद्भावो मृदुमार्दवं तेन संपन्नोऽष्टमदस्थानानि क्षप
यति ४९ मार्दवं च तत्त्वतः सत्यस्थितस्यैव स्यात् तत्रापि भावसत्यं प्रधानमिति तदाह भावसच्चेणं भंते जीवे किं जण
× अ × यइ भावसच्चेणं भावविसोहिं जणयइ भावविसोहीए वट्टमाणे जीवे अरहंतपन्नत्तस्स धम्मस्स आराहणयाए अ॥
ब्भुट्ठेइ अरहंतपन्नत्तस्स धम्मस्स आराहणयाए अब्भुट्ठित्ता परलोअधम्मस्स आराहए भवइ भावसत्येन शुद्धांत स ×
रात्मतारूपेण पारमार्थिकावितथत्वेनेत्यर्थः भा व विशुद्धिं अध्यवसायविशुद्धतां जनयति भावविशु
द्धौ वर्त्तमानो ऽर्हत्प्रज्ञप्तस्य धर्मस्याराधनायै आ व र्जनाय अभ्युत्तिष्ठते उद्यच्छते तस्यैवाभ्युत्थाय
परलोके भवांतरे धर्मः परलोकधर्मस्तस्याराध को भवति प्रेत्य जिनधर्मावाप्त्या विशिष्टभवांतरस्या॥
[illegible] प्राप्तेरिति भावः ५० भावसत्यं च सतिकरण सत्यं स्यादिति तदाह करणसच्चेणं भंते जीवे किं जणय
इ करणसच्चेणं करणसत्तिं जणयइ करणसच्चे अ वट्टमाणे जीवे जहावाई तहाकारी आवि भवइ करणसत्येन क
रणसत्यं यत्प्रतिलेखनादिक्रियां सम्युपयुक्तः कुरुते तेन करणशक्तिं अपूर्वापूर्वशुभक्रियाकरणसामर्थ्यरूपां जनयति क × क रण ×
रणसत्ये वर्त्तमानो यथावादी तथाकारी चापि भवति सद्भिः सूत्रं पठन् यथा क्रियाकलापं वदति तथैव क
रणशीलोपीति ५१ तस्य च सुनेर्योगसत्यं स्यादिति तदाह जोगसच्चेणं भंते जीवे किं जणयइ जोगसच्चेणं॥

उत्तरा॰ ४२७

योगेविसोहेइ योगसत्येन मनोवाक्कायसत्येन योगान् विशोधयति क्लिष्टकर्मबंधकत्वाभावान्निर्दोषान्करोति ५२ यो।
गसत्यं च गुप्तिमतः स्यादिति तामाह मणगुत्तयाएणं भंते जीवे किं जणयइ मणगुत्तयाएणं जीवे एगग्गं जणयइ एगग्ग
चित्तेणं जीवे मणगुत्ते संजमाराहए भवइ मनोगुप्ततया मनोगुप्तिरूपया एकाग्र्यं धर्मैकतानचित्तत्वं जनयति त
थाचैकाग्रचित्तो जीवो मनोगुप्तः सन् अशुभाध्यवसायगच्छ इति येनाशेषतो गुप्तः क्रोतस्य परतिपातात्सूत्रत्वात् संयम ।
राधको भवति ५३ वइगुत्तयाएणं भंते जीवे किं जणयइ वयगुत्तयाएणं निव्विकारत्तं जणयइ निव्विकारेणं जीवे व
इगुत्ते अज्झप्पजोगसाहणजुत्ते आवि भवइ वाग्गुप्त त याकुशलवागुदीरणरूपया निर्विकारत्वं विकथा।
द्यात्मकवाग्विकाराभावं जनयति ततश्च निर्वि का रो जीवो वाग्गुप्तः सर्वथा वाग्निरोधलक्षणवाग्गु
प्तिमान् अध्यात्मं मनस्तस्य योगा व्यापारा धर्मध्यानाद य स्तेषां साधनानि एकाग्रतादीनि तैर्युक्तो ऽध्यात्मयोग
साधनयुक्तश्चापि भवति विशिष्टवाग्गुप्तिरहितो हितचित्ते काग्रतादिभाग्भवति ५४ कायगुत्तयाएणं भंते जीवे
किं जणयइ कायगुत्तयाएणं संवरं जणयइ संवरेणं कायगुत्ते पुणो पावासवनिरोहं करेइ कायगुप्ततया शुभयो
गप्रवृत्त्यात्मककायगुप्तिरूपया संवरमशुभयोगनिरोधरूपं जनयति संवरेण च सर्वथा तस्य समाप्तौ कायगुप्तः पु
नः सर्वथा निरुद्धकायिकव्यापारः पापाश्रवं पापकर्मोपादानं तन्निरोधं करोति ५५ गुप्तिस्थश्च यथाक्रमं मनःसमाधारण १ ४२७
दिमान् भवतीति तामाह मणसमाहारणयाएणं भंते जीवे किं जणयइ मणसमाहारणयाएणं एगग्गं जणयइ एगग्ग

जणइत्ता नाणपज्जवे जणयइ नाणपज्जवे जणइत्ता सम्मत्तं विसोहेइ मिच्छत्तं च निज्जरेइ मनसः समिति सम्यक् आ
इति आगमोक्तभावाभिव्याप्त्या या धारणा व्यवस्थापना सा मनःसमाधारणा तया ऐकाग्र्यं जनयति ऐकाग्र्यं जनयित्वा।
जम ज्ञानपर्यवान् विशिष्टविशिष्टतरश्रुततत्त्वावबोधरूपान् जनयति तांश्च जनयित्वा सम्यक्त्वं विशोधयति तत्त्वज्ञानस्य शुद्धस्य
तत्त्वविषयश्रद्धाया अपि शुद्धहेतुत्वात् अत एव मिथ्यात्वं निर्जरयति ५६ वइसमाहारणयाएणं भंते जीवे किं जण
यइ वइसमाहारणयाएणं वइसाहारणदंसणपज्ज वे विसोहेइ वइसाहारणदंसणपज्जवे विसोहित्ता सुल
हबोहियत्तं निव्वत्तेइ दुल्लहबोहियत्तं निज्जरेइ वाक् स माधारणया स्वाध्याय एव वाग्विनिवेशनात्मिक
या वाक्साधारणा वाक्समाधारणा वाग्विषया :अ ज्ञा पनीयाद्यर्थांतवेदपदार्था एव तद्विषयाश्च दर्श
नपर्यवा अणुपचारात्तद्वेदोक्ताः तत्त्वश्च वाक्साधारणा स्य तद्दर्शनपर्यवाश्च वाक्साधारणदर्शनपर्यवाः स्व।
ज्ञापनीयपदार्थविषयसम्यक्त्वविशेषा इत्यर्थस्तान् वि श शोधयति तद्वा तद्योगात्यासात्तद्विषयशंकादिमालि।
न्यापनयनेन विशुद्धान्करोति शेषं स्पष्टं ५७ कायसमाहारणयाएणं भंते जीवे किं जणयइ कायसमाहारणयाएणं
चरित्तपज्जवे विसोहेइ चरित्तपज्जवे विसोहित्ता अहक्खायचरित्तं विसोहेइ अहक्खायचरित्तं विसोहित्ता चत्ता
रि केवलिकम्मंसे खवेइ तओ पच्छा सिज्झइ बुज्झइ मुच्चइ परिनिव्वाइ सव्वदुक्खाणमंतं करेइ कायसमाधारणया सं
यमयोगेषु शरीरस्य सम्यग्व्यापारणरूपया चारित्रपर्यवान् चारित्रभेदान् क्षायोपशमिकानिति गम्यते विशोधयति।

उत्रा॰ध्य
धर्म

तांश्च विशोध्य यथाख्यातचारित्रं विशोधयति सर्वथाख्यातं तत्वात्संभवइति वेसमपि कथं विशदेवं तच्चारित्रमोहे १
दयमलिनं तन्निर्जरणेन निर्मलीक्रियते शेषं प्राग्वत् ५७ इत्थं समाधारणात्रयात् ज्ञानादित्रयस्य विशुद्धि कृत्वा अ
थ तस्यैव फलमाह नाणसंपन्नयाएणं भंते जीवे किं जणयइ नाणसंपन्नयाएणं सव्वभावाहिगमं जणयइ नाणसंपन्नेणं
जीवे चाउरंते संसारकंतारे न विणस्सइ जहा सुई ससुत्ता पडिआ वि न विणस्सइ तहा जीवे ससुत्ते संसारे न विणस्सइ ना
णविणयतवचरित्तजोगे संपाउणइ ससमयपरसमयसं घायणिज्जे भवइ ज्ञानमिह श्रुतज्ञानं तत्संपन्नतया सर्वभा
वाधिगमं सर्वपदार्थावबोधं जनयति ज्ञानसंपन्नश्च जीव स्य चतुरंते संसारकांतारे न विनश्यति न मुक्तिमार्गाद्विशेषे
णाद्दूरीभवति अमुमेवार्थं दृष्टांतद्वारा स्पष्टतरमाह य था सूची ससूत्रा सदवरका त्रुटिता पतितापि कचवरादौ
न विनश्यति न दूरीभवति तथा जीवः ससूत्रेण श्रुत न वर्त्तितः ससूत्रः संसारे न विनश्यति अत एव ज्ञानव १
वध्यादिविनयश्च तपश्चारित्रयोगाश्च चारित्रव्यापाराः ज्ञ रनविनयतपश्चारित्रयोगान्संप्राप्नोति तथा स्वसमयप
रसमययोः संघातनीयः प्रधानपुरुषतया मीलनीयः स्वसमयपरसमयसंघातनीयो भवति स्वसमयपरसमय
ज्ञाश्चतांवदतावदितोयाद्या स्त्वाश्वमीलनसंभवात् ५९ दंसणसंपन्नयाएणं भंते जीवे किं जणयइ दंसणसं
पन्नयाएणं भवमिच्छत्तछेयणं करेइ परं न विज्झाइ अणुत्तरेणं नाणेणं दंसणेणं अप्पाणं संजोएमाणे सम्मं भावमा धर्म
णे विहरइ दर्शनसंपन्नतया क्षायोपशमिकसम्यक्त्वयुक्ततया भवहेतुं तं मिथ्यात्वं भवमिथ्यात्वं तस्य छेदनं क्षपणं भ

वमिथ्यात्वछेदनं करोति कोर्थः क्षायिकसम्यक्त्वमवाप्नोति ततश्च परमित्युत्तरकालमुत्कृष्टतस्तस्मिन्नेव भवे मध्यमजघन्या
पेक्षया तृतीये तुर्ये वा जन्मनि केवलज्ञानावाप्तेर्न विध्यायति ज्ञानदर्शनप्रकाशात्मस्वरूपं विध्यानेन प्राप्नोति किं
त्वनुत्तरेण क्षायिकत्वात्सर्वोत्तमेन ज्ञानदर्शनेन प्रतिसमयमपरापरेण योगरूपतयोत्पद्यमानेन आत्मानं संयोज
यन् संघटयन् संयोजनं चात्रादपि स्यादित्याह सम्यग्भावयन् तेनात्मानं तन्मयतां नयन् विहरति छद्मस्थकेवलितया
वा चरित्तसंपन्नयाएणं भंते जीवे किं जणयइ चरित्तसं पन्नयाएणं सेलेसीभावं जणयइ सेलेसिं पडिवन्ने अ अ
णगारे चत्तारि केवलिकम्मंसे खवेइ तओ पच्छा सिज्झ इ बुज्झइ मुच्चइ परिनिव्वाइ सव्वदुक्खाणमंतं करेइ चारि
त्रसंपन्नतया शैलानामीशः शैलेशो मेरुः स इव न रु द्धयोगत्वादत्यंतस्थैर्येण मुनिरपि शैलेशस्तस्येय
मवस्था शैलेशी तस्या भवनं शैलेशीभावः सर्वसंवररूपमा ण स्वरूपं जनयति शेषं स्पष्टं ६१ चारित्रं चेंद्रियनिग्रहा
दैवस्यादिति प्रत्येकं तमाह सोइंदियनिग्गहेणं भंते जीवे किं जणयइ सोइंदियनिग्गहेणं मणुन्नामणुन्नेसु सद्देसु
रागदोसनिग्गहं जणयइ तप्पच्चइयं च नवं कम्मं न बंधइ पुव्वबद्धं च निज्जरेइ श्रोत्रेंद्रियस्य निग्रहो विषयाभिमुख्य
मनुधावतो नियमनं श्रोत्रेंद्रियनिग्रहस्तेन मनोज्ञामनोज्ञेषु शब्देषु यथाक्रमं रागद्वेषनिग्रहं जनयति तथा च त
त्प्रत्ययिकमित्यादि व्यक्तं ६२ चक्खिंदियनिग्गहेणं भंते जीवे किं जणयइ चक्खिंदियनिग्गहेणं मणुन्नामणु-
न्नेसु रूवेसु रागदोसनिग्गहं जणयइ तप्पच्चइयं नवं कम्मं न बंधइ पुव्वबद्धं च निज्जरेइ ६३ घाणिंदिएणं एवं चेव

उत्तरा०
४१९

चक्खु जिब्भिंदियनिग्गहे २४ फासिंदियनिग्गहे २५ नवरं गंधेसु रसेसु फासेसु वक्तव्यं एतन्निग्रहेऽपि कषायविजयेऽपि
तमाह कोहविजएणं भंते जीवे किं जणयइ कोहविजएणं खंतिं जणयइ कोहवेयणिज्जं कम्मं न बंधइ पुव्वबद्धं च
निज्जरेइ क्रोधस्य विजयेन उदीर्णस्य वा विफलीकरणेनोदयनिरोधस्तेन क्रोधवेदनीयं तत्कारणमध्यवसायेन वेद्य
ते इति क्रोधवेदनीयं क्रोधहेतुकं तत्तु पुद्गलरूपं कर्म न बध्नाति तावत् इति बंध इति विवचनात् पूर्वबद्धं च निर्जरय
ति २६ एवं माणेणं २७ मायाए २८ लोहेणं २९ नवरं इति तु तावत् संज्वलनस्य विवक्षा एतज्जयश्चराग
द्वेषमिथ्यादर्शनविजयं विनेति तमाह पेज्जदोसमिच्छा दंसणविजएणं भंते जीवे किं जणयइ पेज्जदोसमिच्छा
१० दंसणविजएणं नाणदंसणचरित्ताराहणयाए अब्भुट्ठेइ अट्ठविहस्स कम्मस्स कम्मगंठिविमोयणयाए तप्पढ
मयाए जहाणुपुव्वीए अट्ठवीसइविहं मोहणिज्जं कम्मं उग्घाएइ पंचविहं नाणावरणिज्जं नवविहं दंसणावर
णिज्जं पंचविहं अंतराइयं एए तिन्नि वि कम्मंसे जुगवं खवेइ तओ पच्छा अणुत्तरं कसिणं पडिपुण्णं निरावरणं वितिमिरं
विसुद्धं लोगालोगप्पभावगं केवलवरनाणदंसणं समुप्पाडेइ जाव सजोगी भवइ ताव य इरियावहियं कम्मं बंधइ
सुहफरिसं दुसमयठिइयं तं पढमसमए बद्धं बिइयसमए वेइयं तइयसमए निज्जिण्णं तं बद्धं पुट्ठं उदीरियं वेइयं
निज्जिण्णं सेयाले य अकम्मं चावि भवइ ३० प्रेम रागरूपं द्वेषश्चाप्रीतिरूपो मिथ्यादर्शनं च मिथ्यात्वं प्रेमद्वेषमिथ्यादर्शना ४१९
नि तद्विजयेन ज्ञानदर्शनचारित्राराधनायां सम्यक्निरतिचारतत्पालनायां अभ्युत्तिष्ठते उद्यच्छति किमर्थमित्याह अष्टविध

OF THE BOMBAY BRANCH

स्य कर्मणां मध्ये इति शेषः यः कर्मग्रंथिरिति तुल्ये द्रव्यघातिकर्म स्फुटस्य तस्य विमोचना क्षपणा कर्मग्रंथिविमोचना तस्यै
च स्यगमभावान्न द्वेषस्तावत्तु निर्जरात् अत एवायं च किं करोतीत्याह तत्प्रथमतया तत्पूर्वतया नहि तत्पूर्वं तत्क्षपित
मासीदिति यथानुपूर्व्या उक्तक्रमानतिक्रमेण अष्टाविंशतिविधं मोहनीयं कर्म उद्घातयति तत्क्षपणाक्रमश्चा रूपयति
यं पूर्वमनंतानुबंधिनः क्रोधादीन् युगपत् क्षपयति ततः क्रमात् मिथ्यात्वं मिश्रं सम्यक्त्वदलिकं च ततोऽप्रत्याख्यान
प्रत्याख्यानकषायाष्टकं क्षपयितुमारभते तस्मिंश्चार्धक्षपिते नरकगति १ तदानुपूर्वी २ तिर्यग्गति ३ तदानुपूर्वी ४ एके
द्रियादिजातिनाम चतुष्कं ८ आतप ९ उद्योत १० स्थावर ११ सूक्ष्म १२ साधारण १३ निद्रानिद्रा १४ प्रचलाप्रचला
१५ स्त्यानर्द्धि १६ लक्षणाः षोडश प्रकृतीः क्षपयति ततः कषायाष्टकावशिष्टं क्षपयित्वा क्रमात् नपुंस
कवेदं स्त्रीवेदं हास्यादिषट्कं पुरुषवेदं च क्षपयति यदि पुरुषः प्रतिपन्ना अथ स्त्री षंढो वा तदा स्वस्ववेदं प
श्चात्क्षपयति ततः क्रमात् संज्वलनक्रोधमानमायालोभान् क्षपणाकालश्च प्रत्येकं सर्वेषां वांतर्मुहूर्त्ती
मेव स्थूलं चैतदंतर्मुहूर्तस्यासंख्येयत्वात् स्थूलं चैतदंतर्मुहूर्त्ते मोहनीयं क्षपयित्वांतर्मुहूर्त्तं यथाख्यातचारि
त्रं प्राप्तः क्षीणमोहद्विचरमसमययोः प्रथमसमये निद्राप्रचले क्षपयित्वा चरमसमये क्षपयतीत्याह तत्रत्य इति दे
वाह पंचेत्यादि पंचविधं ज्ञानावरणीयं नवविधं दर्शनावरणीयं पंचविधमंतरायं एते त्रयोऽप्येतानि त्रीण्यपि कर्मां
शा इति सत्कर्माणि युगपत्क्षपयतीति तत इति क्षपणातः पश्चात् न विद्यते उत्तरं प्रधानं ज्ञानमस्मादित्यनुत्तरं अनंत

रूपयति

उत्ताध्य
४२७

अविनाभिचारकत्वेनकस्यार्थस्याप्रकाशकत्वात् प्रतिपूर्णं सकलस्वपरपर्यायप्रतिपूर्णवस्तुप्रकाशकत्वात् निराव
रणमशेषावरणविगमात् वितिमिरं तस्मिन् सति क्वचिदप्यज्ञानतिमिराभावात् विशुद्धं सर्वदोषाभावात् लोका।
लोकप्रभावकं तत्स्वरूपप्रकाशकत्वात् केवलवरज्ञानदर्शनं समुत्पादयति स चयावत्सयोगीमनोवाक्काय।
व्यापारवान्भवति तावत् इरिआवहिअंति ईर्यागतिस्तस्याः पन्था ईर्यापथस्तस्मिन्भवमैर्यापथिकं उपलक्षण
त्वपथिग्रहणं तिष्ठतोऽपि सयोगस्यैव संभवात् कर्म ब   ध्नाति तत्कीदृशमित्याह सुखयतीति सुखः स्पर्शो १
त्मप्रदेशैः सह संश्लेषो यस्य तत्सुखस्पर्शं द्विस   म   यस्थितिकं तदधिकस्थितेः कषायप्रत्ययत्वात् यदु।
क्तं जोगापयडिपएसं ठिइअणुभागं कसा   य   उ   कुणइत्ति तत्प्रथमसमये बद्धं द्वितीयसमये वे
दितं तृतीयसमये निर्जीर्णं परिशाटितं ततश्च तद्बद्धं जी   वप्रदेशैः श्लिष्टमाकाशेन घटवत् तथास्पृष्टमस्पृण
मणिकुड्यापतितशुष्कस्थूलरूक्षवत् अनेन विशेष   णद्वयेन तस्य निधत्तनिकाचितावस्थयोरभावमाह उ
दीरितमुदयप्राप्तं उदीरणाया अभावात् वेदितं तत्फलसुखानुभवनेन निर्जीर्णं क्षयमुपगतं सेअका।
लेत्ति एष्यदादेष्यत्काले चतुर्थसमयादावकर्म चापि भवति तज्जीवापेक्षया तत्तस्य तथाविधपरिणामाभावात्
पुनश्च एवंविधविशेषणाचितं सातकर्मासौ बध्नाति तस्य न दृढबंधसंभवात् इह स चायुःप्रान्ते शैलेशीं गत्वा ४२७
अकर्मा स्यादिति शैलेश्यकर्मताद्वारे अधीता व्याख्या भ्रमाह अह आउअं पालइत्ता अंतोमुहुत्तद्धावसेसाए जोग॥

निरोहं करेमाणे सुहुमकिरिअं अप्पडिवाइ सुक्कज्झाणं झिआयमाणे तप्पढमयाए मणजोगं निरुंभइ २ वइ
जोगं निरुंभइ २ आणापाणनिरोहं करेइ २ ईसिं पंचह्रस्सक्खरुच्चारद्धाए अ णं अणगारे समुच्छिन्नकिरिअं अनिअ
ट्टि सुक्कज्झाणं झियायमाणे वेअणिज्जं आउअं नामं गोत्तं च एए चत्तारि विकम्मंसे जुगवं खवेइ तओ ओरालिअक।
म्माइं च सव्वाहिं विप्पजहणाहिं विप्पजहित्ता उज्जुसेढिपत्ते अफुसमाणगई उड्ढं एगसमएणं अविग्गहेणं तत्थ गं
ता सागारोवउत्ते सिज्झइ जाव अंतं करेइ अथेति केवलि   त्वानंतरं आयुष्कं जीवितमंतर्मुहूर्तादिकं देशोनपू
र्वकोटीपर्यंतं पालयित्वा अंतर्मुहूर्तावशेषायुष्को   यो   गनिरोधं करिष्यमाणः सूक्ष्मक्रि।
यायवृत्तसूक्ष्मक्रियं अप्रतिपाति शुक्लध्यानतृती   य   भे   दं ध्यायं स्तत्प्रथमतया मनोयोगं मनोंसाचि ३५५×
व्यजनितं जीवव्यापारं निरुणद्धि ततो वाग्योगं   भा   षाद्रव्यसाचिव्यनिमितं जीवव्यापारं निरुणद्धि तत।
उ निरुध्य आणापाणनिरोहं ति आनापानौ उच्छ्वासनिश्वासौ तन्निरोधं करोति सकलकाययोगनिरोधोपल
क्षणं चैतत् योगत्रयनिरोधं चैवं प्रत्येकमसंख्येयसमयैः कृत्वा ईसिं इति ईषत् अल्पप्रयत्नेन पंचानां ह्रस्वाक्षरा।
णां अइउऋऌ इत्येवंरूपाणां उच्चारणं भणनं तस्याद्धा कालो यावता तदुच्चार्यते सा ईषत्पंचह्रस्वाक्षरोच्चारणाद्धा
तस्यां च णं प्राग्वत् अनगारः समुच्छिन्नक्रियं अनिवृत्ति शुक्लध्यानतुर्यभेदं ध्यायश्च शैलेश्यवस्थामनुभवन्निति भावे
र कस्याश्च शेषोच्चारणं च न विलंबितं द्रुतं वा किंतु मध्यमप्रतिपत्त्यैवात्र दृष्टव्यात् नादरशाय सन् किं करोतीत्याह वेद

उत्ताध्य
४२२

×तेषु×

×इतितिय
नतिमध्या
र्थः×६

त्तीयसाइनंतमणोगंधेवेत्तात्तिवन्नायंपि कम्मंसे त्तिसत्कर्माणि जुगवं क्षपयति तानि वेदनीयादिन्यद्यपि. तंतरं उरालि
अकम्माइंच त्तिअ दारिककार्मणशरीरे च इ शब्दे नरांच सर्वाभिः विप्पजहणाहिं इति विशेषेण उत्कर्षेणादानरूपा।
रूपा जनाति विप्रहाणाय तासि सर्वथा शाटनैरिति भावः उज्जुचनंचावच्याक्यापेठं विप्रहाय परित्यज्य ऋजुरव
क्राश्रेणिराकाशप्रदेशपंक्तिस्तां प्राप्तः ऋजुश्रेणिप्राप्तः अफुसमाणगति रिति कोर्थः यावत्स्वाकाशप्रदेशेष्ववगाढस्तावत एव समश्रेण्या स्पृ
शावित्यर्थः यावत्स्वजीवोवगाढस्तावत एव समश्रेण्या स्पृ शवित्यर्थः उडं उपरि एकसमयेन द्वितीयादिसमया
स्पर्शन अविग्रहेण वक्रगतिलक्षणविग्रहाभावेनत्य व यव्यतिरिक्तान्यानुक्तोर्थः स्पष्टतरो लवतीति ऋजु
श्रेणिप्राप्त इत्यनेन गतार्थत्वेपि पुनरस्याभिधानं त वे ति विवक्षितेसुक्तिपदे गत्वा साकारोपयुक्तो ज्ञानो
पयोगवान् सिध्यतीत्यादि प्राग्वत् ७२ ७३ उपसंहर्तुं मा ह एस खलु सम्मत्तपरक्कमस्स अज्झयणस्स अ
इसमणेणं भगवया महावीरेणं आघविए पन्नविए परूवि ए निदंसिए उवदंसिए त्तिबेमि एषोनंतरोक्तः खलु निश्च
य सम्यक्त्वपराक्रमस्याध्ययनस्यार्थः श्रमणेन भगवता महावीरेण आख्यापितः अर्थाख्यानात् सामान्यविशेषाख्यानेन
विशेषैः पर्यायाभिधानाख्यानेन प्रज्ञापितो हेतुफलादिप्रज्ञापनेन प्ररूपितः स्वरूपनिरूपणेन निदर्शितो दृष्टांत
प्रदर्शनेन उपदर्शितउपसंहारद्वारेणेति ब्रवीमीति प्राग्वत् ७ इति श्रीतपागच्छीयमहोपाध्याय श्री विमलहर्षगणि ४२२
शिष्योपाध्याय श्री मुनिविमलगणि शिष्योपाध्याय श्री भावविजयगणि समर्थितायांश्री उत्तराध्ययनसूत्रवृत्तौ एकोन

त्रिंशत्तमाध्ययनं संपूर्णम् २९ उक्तमेकोनत्रिंशत्तमं संप्रति तपोमार्गगतिनामाध्ययनमारभ्यते तत्र तपएवमार्गो
मार्गस्तत्फलत्वात् गतिः सिद्धिगतिरूपा वाच्यास्मिन्निति तपोमार्गगति इतास्यनामार्थः संबंधश्चायमनंतराध्यय
ने अकर्मता प्रोक्ता साच तपसः साध्येति तत्स्वरूपमत्रोच्यत इति संबंधस्यास्येदमादिसूत्रं जहा उ पावगं कम्मं राग
दोससमज्जिअं खवेइ तवसा भिक्खू तमेगग्गमणो सुण यथा येन प्रकारेण तुः पूर्त्तौ पापकं कर्म ज्ञानावरणादि राग
द्वेषसमर्जितं क्षपयति तपसा भिक्षुस्तन्मे एकाग्रमनाः शृणु शिष्येति सूत्रार्थः १ इह चानाश्रवेणैव जीवेन क
र्मक्षपणं तेनातः पश्चाद्यमनाश्रवः स्यात्तदाह पाणिवह मु सावाए अदत्तमेहुण परिग्गहा विरओ राईभोअणवि
रओ जीवो होइ अणासवो ३ पंचसमिओ तिगुत्तो। अ क साओ जिइंदिओ अगारवोअ निस्सल्लो जीवो होइ
अणासवो स्पष्टे ३ ईहशश्च सन्यादृशः कर्मक्षपयत्यद्वाप य ति तत्र दृष्टांतद्वारेणाह राधनायं पुनः शिष्यानि
पुण्णीकरण इत्येकमाह एएसिं तु विवज्जासे रागदोससमज्जिअं खवेइ उ जहा भिक्खू तमेगमणो सुण एतेषां
प्राणिवधविरत्यादीनां समित्यादीनां वाना अनाश्रवहेतूनां विपर्यासे सति यद्रागद्वेषाभ्यां समर्जितं कर्म निराश्रवः क्ष
पयति तद्यथा भिक्षुरात्मकपृथक्तया इति शेषः एकमनाः शृणु ४ जहा महातलागस्स सन्निरुद्धे जलागमे उस्सिंचणाए त
वणाए कमेणं सोसणा भवे यथा महातडाकस्य सन्निरुद्धे पाल्यादिना निरुद्धे जलागमे उस्सिंचणाए अरघट्ट
घटीघट्टाधाद्युत्सिंचनेन तपनेनार्ककरतापेन क्रमेण शोषणं जलाभावस्वरूपा भवेत् ५ एवं तु संजयस्सावि

उत्तरा०
४२२

एवं कम्मनिरासवे भवकोडीसंचियं कम्मं तवसा निज्जरिज्जइ ॥६॥ एवं तु इति एवमेव संयतस्यापि पापकर्मणां निराश्रवस्य १
इत्वान्तरोपात्तपापकर्मनिराश्रवे सति भवकोटीसंचितं कर्म ज्ञाति बहुत्वोपलक्षणमेतत् तपसा निर्जीर्यते इति सूत्र
त्रयार्थः ॥६॥ तपसा कर्म निर्जीर्यत इत्युक्तमतस्तद्भेदानाह सो तवो दुविहो वुत्तो बाहिरब्भिंतरो तहा बाहिरो छव्विहो
वुत्तो एवमब्भिंतरो तवो ॥७॥ स इति तपो द्विविधं प्रोक्तमिति संबन्धः … बाह्यमाभ्यंतरं तथा तत्र
बाह्यं बाह्यद्रव्यापेक्षत्वाल्लोकप्रतीतत्वाच्च … रसनामनुभवात् बहिः शरीरस्य तापकारित्वा
न्मुक्तिप्राप्तौ प्रायो बाह्यांगत्वाद्वा तद्विपरीतं त्वाभ्यंतर … मिति सूत्रार्थः ॥७॥ तत्र यथा बाह्यं षड्विधं तथाह अ
णसणमूणोयरिया भिक्खायरिया य रसपरिच्चाओ कायकिलेसो संलीणया य बज्झो तवो होइ ॥८॥
इत्यर्थः स्पष्टो नवरं … देव वक्ष्यति … तत्राद्यं नशनस्वरूपं तावदाह इत्तरिय मरणकाला य दुविहा १
अणसणा भवे इत्तरिय सावकंखा निरवकंखा उ बिइज्जिया ॥९॥ इत्वरमेवेत्वरकं स्वल्पकालावधीत्यर्थः मर
२ णपर्यंतः कालो यस्य तन्मरणकालं यावज्जीवमित्यर्थः … इत्येवमनशनं द्विविधं भवेत् तत्रेत्वरं सहाव
कांक्षया घटिकाद्वयादूर्ध्वं … भोजनाभिलाषरूपया वर्तत इति सावकांक्षं निरवकांक्षं … जना
…संलाविरहात् … द्वितीयं तु मरणकालाख्यं ॥९॥ तत्रेत्वरानशनभेदानाह जो सो इत्तरि ४२२
५ यतवो सो समासेण छव्विहो सेढितवो पयरतवो घणो य तह होइ वग्गो य ॥१०॥ यत्तदित्वरकं तप इत्वरानशन

×इत्यद्भिरेवं विधेस्तपः पदे रूपलक्षितं तपः प्रतरतपः स्यात् ×७

रूपं तत्समासेन संक्षेपेण षड्विधं षड्विधमेव … सेढितवो इत्यादि श्रेणिः पंक्तिस्तदुपलक्षितं तपः श्रेणितपः तच्च चतुर्थादिक्रमे
ण क्रियमाणं षण्मासांतं गृह्यते तथा श्रेणिरेव श्रेण्या गुणिता प्रतर उच्यते तदुपलक्षितं तपः प्रतरतपः इह चायामे
न चतुर्थषष्ठाष्टमदशमात्मकपदचतुष्कात्मिका श्रेणिर्विवक्ष्यते सा च तथैव गुणिता षोडशपदात्मकः प्रतरो भ
वति अयं चायामतो विस्तारतश्च तुल्यः इत्यस्य स्थापनोपाय उच्यते एकाद्याद्यावस्थाप्याः पंक्तयो द्वितीयाः क्रमे
द्वितीयाद्याः क्रमात्तेनाः … एकादित्तिः १ एकाद्या … प्रथमा एकाद्या द्वितीया द्विकाद्या तृतीया त्रिका
द्या चतुर्थी चतुष्काद्या एवं सर्वत्रापि श्रेण्यो व्यवस्थाप्याः ततश्च द्वितीयाद्याः श्रेणयः क्रमादेकद्विकादिति:
इत्येत स्थापनाचेयं … न्यूनदशतिप … पदेः हरणात् … भवे भवतीति क्रियावच
तिपदं योज्या अत्र षोडशपदात्मकः प्रतरः पदचतुष्कात्मिकया श्रेण्या गुणितो घनो भवति अत्र
न चतुःषष्टिः ६४ स्थाप … नान्यवीक्षेव नवरं … कल्पनेऽपि पदचतुष्कात्मकत्वं विशेषतः उपलक्षितं तपो ×वर्गतपः प दो×५
घनतप उच्यते च … इत्येन … वति वर्गश्चेतीहापि प्रक्रमाद्घनतपस्तत्र च घन एव घनेन गुणितो वर्गो भ
वति ततश्चतुःषष्टिश्चतुःषष्ट्यैव गुणिता जाता नि … षण्णवत्यधिकानि चत्वारि सहस्राणि ४०९६ एतावत्पदश्चतुर्थादि … तपः पदेर्
पलक्षितं वर्गतपो भवति … ततो … वर्गवर्गो पंचमं … छट्ठओ पइण्णतवो मणइच्छियचित्तत्थो नायव्वो होइ इत्तरिओ ॥ ततश्च व
र्गतपसोऽनंतरं … वर्गवर्ग इति वर्गवर्गतपः पंचमं … वर्ग एव यदा वर्गेण गुण्यते तदा वर्गवर्गो भवति यथा चत्वारि सह

१	२	३	४
२	३	४	१
३	४	१	२
४	१	२	३

उत्ता॰ ४२३

×चतुर्थादीनि×२

हस्राणि षट्सप्तत्यधिकानि तावन्ति चतुर्गुणितानि जातानि एका कोटिः सप्तषष्टिर्लक्षाः सप्तसप्ततिः सहस्राणि द्वे शते षोड
शाधिके २१ ... एतावन्ति पदे रूपलक्षितं तपो वर्गवर्गतप इत्युच्यते एवं चत्वारि पदान्याश्रित्य श्रेण्यादितपो दं ङ्गितमेतद्×
तुसारेण पंचादिपदेष्वपि एतद्भावना कार्या षष्ठं प्रकीर्णतपो यत् श्रेण्यादिनियतरचनाविरहितं स्वशक्त्या यथाकथं
चिद्विधीयते तच्चैनमस्कारसहितादि पूर्वपुरुषाचरितं यवमध्यवज्रमध्यचंद्रप्रतिमादि च ११ उक्तं तदित्वरानशनमुपसंहारमा
ह मणइत्यादि मनसः ईप्सितं इष्टं चित्रं अनेकप्रकारं ... यौपवर्त्यादि ... यस्मात्तन्मनईप्सितचित्रा
र्थं ज्ञातव्यं भवति इत्वरकं प्रक्रमादनशनमाख्यातं तपः ११ सं प्रति मरणकालमनशनमाह जा सा अणसणा मरणे
दुविहा सा वियाहिया सवियारमवियारा काय चि ट्ठं पई भवे ॥ यत्तदनशनं मरणे
मरणावसरे द्विविधं तद्व्याख्यातं कथितं तद्द्विविधमेवाह सह विचारेण चेष्टालक्षणेन वर्त्तत इति सविचारं ।
तद्विपरीतं त्वविचारं कायचेष्टामुद्वर्त्तनादिकां प्रतीत्याश्रित्य भवेत् तत्र सविचारं भक्तप्रत्याख्यानमिंगिनीमरणं च तत्रा
भक्तप्रत्याख्याने गच्छमध्यवर्ती गुरुदत्तालोचनो विधिना संलेखनां विधाय त्रिविधं चतुर्विधं वाहारं प्रत्याख्याति स च स
मास्तृतसंस्तारकस्त्यक्तशरीरोपकरणादिममत्वः स्वयमुच्चरितनमस्कारः पार्श्ववर्तिभिर्दत्तनमस्कारो वास
म त्यागं कुर्वन्स्वयमुद्वर्त्तनादि कुरुते ... परैरपि किंचित्कारयती ४२३
ति २ इंगिनीमरणे त्वालोचनासंलेखनादि पूर्वं ... स्थंडिलस्थित एकाकी कृतचतुर्विधाहारप्रत्याख्यानो नियमितस्थं

डिलस्थ एवात ... स्वयमेव संक्रामति न त्वन्येन किंचित्कारयतीति २ अविचारं तु पादपोपगमनं
तत्र ... गुरुवंदनादि विधिना चतुर्विधाहारप्रत्याख्यानं कृत्वा गिरिकंदरादौ गत्वा पादप इव यावज्जीवं निश्चेष्ट एवा
वतिष्ठते ३ १२ उक्तं द्विविधमेव प्रकारांतरेणाह अहवा सपरिकम्मा अपरिकम्मा य आहिया नीहारिमनीहारि
आहारछेओ दोसु वि ॥ अथवेति प्रकारांतरं सप्रतेः सपरिकर्म स्थाननिषदनत्वग्वर्त्तनादिलक्षणपरिकर्मयुक्तं अपरि
कर्म तद्विपरीतमाख्यातं तत्र सपरिकर्म भक्तप्रत्याख्यानमिंगिनीमरणं च आद्ये स्वपरकृतस्य द्वितीये तु स्वयंकृत
स्योद्वर्त्तनादिपरिकर्मणः सद्भावात् अपरिकर्म तु पादपोपगमनं तत्र सर्वथा परिकर्माभावात् उक्तं च समविस
मंमि अपडिउ अच्छइ सो पायवो व निक्कंपो चलणं परप्पओगा नवरि दुमस्सव तस्स तवे १ यद्वा परिक
र्म संलेखना सास्ति यत्र तत्सपरिकर्म तद्विपरीतं त्वपरिकर्म तत्र व्याघातत्वेन भक्तपरिज्ञादित्रयमप्येतत्सूत्रार्थो
स्त्यनिष्ठानिष्पादितशिष्यः संलेखनापूर्वकमेव करोति । अन्यथार्त्तध्यानसंभवात् यदुक्तं देहंमि असंलिहिए स
हसा धाऊहिं खिज्जमाणेहिं जायइ अट्टज्झाणं सरीरिणो चरिमकालम्मि २ इति सपरिकर्मोच्यते यस्तु व्याघाते वि
द्युज्जिह्वक्षिपतनादिघातरूपे सद्योघातिरोगादिरूपे वा संलेखनामकृत्वैव भक्तपरिज्ञादि क्रियते तदपरिक
र्मेति तथा निर्हरणं निर्हारि गिरिकंदरादौ गमनेन ग्रामादेर्बहिर्गमनं तद्विद्यते यत्र तन्निर्हारि यत्पुनरुत्थातुका
मे व्रजिकादौ क्रियते तदनिर्हारि तत्र क्वापि गमनाभावात् एतद्द्वयमपि पादपोपगमनविषयं तत्र मुक्त्वा ...

गमे स्यादिति भावना तथा चोक्तं पाओवगमणं दुविहं नीहारिं चेव तह अनीहारिं बहि गामाईणं गिरिकंदरमाइ नीह
रिं १ वइआसु तं अंतो उवगमणाणिवाइ अणीहारिं तह पाओवगमणं जं उवमाणाय वेणा ब २ आहारश्चेदो
ज्ञानादित्याशा द्वयोरपि सविचाराविचारयोः सपरिकर्मापरिकर्मणो निर्हारिणा निर्हारिणोश्च सममिति शेषः इति सूत्रद्व
यकार्थः २३ उक्तमनशनं ऊनोदरतामाह ओमोअरणं पंचहा समासेण वियाहियं दव्वओ खेत्तकालेणं भावेणं पज्जवे
हि अ २४ व्याख्या अवमं न्यूनमुदरं यस्यासाववमोदरस्तस्य भावो अवमौदर्यं न्यूनोदरता पंचधा समासेन व्याख्यातं द्रव्यतो
द्रव्यात् तृतीया पंचमी क्षेत्रेण च कालश्च क्षेत्रकालं तेन तथा भावेन पर्यायैश्चोपाधिभूतैः २४ तत्र द्रव्यतस्तदाह जो जस्स उ आ
हारो तत्तो ओमं तु जो करे जहन्नेणेगसित्थाई एवं दव्वेण ऊ भवे व्याख्या यो यस्य तुः पूरणे आहारो द्वात्रिंशत्कवलादि
मानः ततः स्वाहारादवमम् ऊनं तुः पूरणे यः कुर्यात् जघन्येन शेषः अयं तावत् उत्कृष्टः प्रायो द्वात्रिंशत्कवलमान
आहारः स्त्रियश्चाष्टाविंशतिकवलमानः कवलश्चेह यस्मिन् प्रक्षिप्ते मुखस्य नातिविकृतत्वं स्यादेवं मानो ज्ञेयः ततः
श्चैतन्मानाहारयोरुक्तं यत्तदोर्नित्याभिसंबंधात् स एवमनुना प्रकारेण द्रव्येणोपाधिभूतेन भवेदिति संटंकः अ
वमौदर्यमिति प्रक्रमः एतच्च जघन्येनेति कसिक्थमेकसिक्थं तु ज्यातत दादि आदिशब्दात्सिक्थद्वयादारभ्य याव
देककवलोनं स्वल्पाहारावमौदर्यमाश्रित्योच्यते यत उपार्धादिषु तत्त्वेषु कवलनवकादिमानमेव जघ
न्यस्यानवाघपदायः अप्पाहारो मोअरिआ जहन्नेणेगकवला उक्कोसेणं अट्ठकवला समा अवड्ढ ओमणुक्कोसा उ

ड्ढाहारा मोअरिआ जहन्नेणं नव कवला उक्कोसेणं बारस कवला समा अवड्ढ ओमणुक्कोसा इत्यादि एताश्च दा
श्चामी अप्पाहार १ उवड्ढ २ दुभाग ३ पत्ता ४ तहेव किंचूणा ५ अट्ठ दुवालस सोलस ३ चउवीस ४ तहेक्कती
सा ५ य १ अत्राष्टादिति संख्याशब्देष्वल्पाहारादीनामूनोदरता तेषां चोत्कर्षतः कवलमानमुक्तं २५ क्षेत्रावमौद
र्यमाह गामे नगरे तह रायहाणि निगमे अ आगरे पल्ली खेडे कब्बडदोणमुह पट्टणमडंबसंबाहे ग्रामे नगरे च प्रतीते
राजधानी च राजावस्थानस्थानं निगमे च प्रभूततरवणिग्जननिवासे आकरे स्वर्णाद्युत्प
त्तिस्थाने पल्ल्यां वृक्षगहनाद्याश्रितप्रांतजननिवासरूपायां खेटे पांशुवप्रपरिक्षिप्ते कर्बटे कुनगरे द्रोणमु
खे जलस्थलपथनिर्गमप्रवेशे पत्तने जलपत्तनं स्थलपत्तनं च तत्राद्यं जलमध्यवर्ति
द्वितीयं निर्जलभूभागवर्ति मडंबे सर्वदिक्षु अर्धतृतीययोजनांतर्ग्रामांतररहिते संबाधः प्रभूतचातुर्वर्ण्यनिवा
सः कर्बटादीनां समाहारद्वंद्वस्तस्मिन् २६ आसमपए विहारे सन्निवेसे समाय घोसे अ थलिसेणखंधारे सत्थ
संवट्टकोट्टे अ आश्रमपदे तापसावसथोपलक्षितस्थाने विहारो देवगृहं भिक्षुनिवासो वा ततः पदशब्दो ग्रामादिषु
प्रविहारस्तस्मिन् संनिवेशो यात्रादिसमायातजनावाससमाजः पथिकसमूहो घोषो गोकुलमनयोः समाहारस्तस्मि
श्च ... स्थली ... सेना चतुरंगबलसमूहः स्कंधावारः स एव वाणिज्यादिसर्वजनसमूहः एषां समाहारस्त
स्मिन् सार्थे धरिमादिव्यापारकारादिसंघाते संवर्त्ते भयत्रस्तजनस्थानं कोट्टः प्राकारो नयोः समाहारस्तस्मिन् २७

उत्ता० ४२५ समुच्चये । १७ वाडेसु व रच्छासु व घरेसु वा एवमित्तियं खेत्तं कप्पइ उ एवमाई एवं खित्तेण ऊ भवे वाटेषु पाटेषु वा
वृत्तिवरंडकादिवेष्टितेषु देशमुद्रात्मकेषु रथ्यासु सेरिकासु गृहेषु वा सर्वत्र विकल्पार्थः एवमनेन प्रकारेण इत्ति-
यंति एतावद्विवक्षाता नियतपरिमाणं क्षेत्रं कल्पते ममेति शायेपर्यटितुमिति शेषः तुः पूर्त्तौ एवमादि अन्यादिशा ग्रा-
मनगरादिपरिग्रहः एवमनुना प्रकारेण क्षेत्रेणेति क्षेत्रं हेतुकं तुः पूर्त्तौ तावदवमौदर्यमिति प्रक्रमः १८ भतस्य
धाद्यावमौदर्यमाह पेडा य अद्धपेडा गोमुत्ति पयंगवीहिया चेव संबुक्कावट्टायय गंतुं पच्चागया छट्ठा तत्र
पेटामिवक्षेत्रं चतुष्कोणं लम्बमर्द्दिकत्वयुद्धाटते पेटा १ अर्द्धपेटा तदर्द्धभ्रमणे २ गोमूत्रिकाकारेण वा-
मदक्षिणतो भ्रमणेन पतंगवीथिकातिड्डवदं त रा बर्द्धक्षेत्राणि शङ्खाकार भ्रमणं धर्त्तूरकान्तरेण
मा० स्वधरावर्त्तोयस्यां शंबुकावर्त्ता सा द्विधा अभ्यन्तरशं बू कावर्त्ता बहिःशंबूकावर्त्ता च तत्राद्याशंखनाति
सदृशाकारे क्षेत्रे मध्यादारभ्य बाह्यगृहयावदटने अ न्या तु तद्विपर्यये ५ आयय गंतुं पच्चागया त्ति आयता
दीर्घा प्रांजलमित्यर्थः गत्वा प्रत्यागता षष्ठी इयं ऋजुतया यतो गत्वावलमानस्याटने ६ न च गोचरस्य वाह्विशा-
षष्ठी वमेवासौ तत्कथमिह क्षेत्रावमौदर्यरूपत्वमुच्यते उच्यते अवमौदर्यममाश्रित्याशायेन क्रियमाणत्वादव-
मौदर्यव्यपदेशो अप्यत्राऽ दृष्ट एवत्त्पात द्विविमित्तभेदादेकत्रापि चैव दन्तादौ प्रिदत्ता दयानेकेव्यपदेशाः एवं पूर्व- ४२५
त्राप्यमालिविषयस्यानारतकालादिविषयस्य चैते पात्रपालियदवेअतिशावर्णावप्रसंगे इदमेवात्तरं वाच्यं १९ काला-

वमौदर्यमाह दिवसस्स पोरिसीणं चउण्हंपि उ जत्तिओ भवे कालो एवं चरमाणो खलु कालोमाणं मुणेयव्वं दिवसस्य
पौरुषीणां चतसृणामपि तुः पूर्त्तौ यावान् भवेत् कालो त्ति गृहविषय इति शेषः एवमिति एवं प्रकारेण प्रक्रमात् कालेन
चरमाणो त्ति सुत्र्यत्ययाच्चरतो भिक्षार्थं भ्रमतः चतसृणां पौरुषीणां मध्ये अमुकस्मिन् काले भिक्षाचर्यां करिष्यामीत्ये-
वमभिगृह्य पर्यटतः खलु निश्चितं कालोमाणं ति कालेन हेतुनावमत्वं प्रक्रमादुदरस्य कालावमत्वं कोर्थः कालावमौ-
दर्यमुणितव्यं ज्ञातव्यं २० एतदेव प्रकारान्तरेणाह अ हवा तइयाए पोरिसीए ऊणाए घासमेसंतो चउभागूणाए
णाए वा एवं कालेण ऊ भवे अथवा तृतीयपौरुष्यां न्यूनायां ग्रासमाहारं एसतो गवेषयतः कियतान्यूनेत्या-
ह चतुर्भागोनायां वा चतुर्भागोनायां वा पंचादि ना ण न्यूनायां वा एवमनेन कालविषयाभिग्रहलक्षणेन
प्रकारेणाचरत इत्युपस्कृतकालेनत्रावमौदर्यमौ २१ यं अर्थः किविधि विषयं चैतत्रसभवता द्वितीय
पौरुष्यामेव भिक्षाटनमुक्तं २१ भावावमौदर्यमाह इत्थी वा पुरिसो वा अलंकिओ वाणलंकिओ वावि अन्नय
× अन्नेणत्या दि × रवयत्थो वा अन्नयरेणं च वत्थेणं २२ अन्नेण विसेसेणं वण्णेणं भावमणुमुयंतो उ एवं चरमाणो खलु भावोमाणं
मुणेयव्वं स्त्री वा पुरुषो वा अलंकृतो वाऽनलंकृतो वा अपिः पूर्त्तौ अन्यतरस्मिन् वयसि तारुण्यादौ तिष्ठतीत्य- ^अन्नेणे वादि
न्यतरवयःस्थो वा अन्यतरेण पट्टसूत्रमयादिना वस्त्रेणोपलक्षितः २२ अन्येन विशेषेण कुपितहसितादिना वा
स्वात्तेरेन वर्णेन कृष्णादिनोपलक्षितो भावमनुकरूपमेवालंकृतत्वादिकं अमुंचन्तेति अमुं च नेवयदि दाता

दास्यति तदा दंस्य दीक्षेनान्यथेत्युपस्कारः एवं चरमाणोत्ति चरतः खलु भावोमाणंति भावावमौदर्यं मुणितव्यं
२३ पर्यवावमौदर्यमाह दव्वे खित्ते काले भावंमि आहिआउ जे भावा एएहिं ओमचरओ पज्जवचरओ भवे भिक्खू
द्रव्ये शालादौ क्षेत्रे ग्रामादौ काले पौरुष्यादौ भावे च स्त्रीत्वादौ आख्याताः कथिताः तुः पूरणे ये भावाः पर्यायाः एकं
सिक्थोनत्वादयः एतैः सर्वैरपि अवमत्वमुपलक्षणत्वादवमौदर्यं चरतीत्यवमचरकः पर्यवचरको भवेद्भिक्षुः इहप
र्यवस्तोनपर्यव प्राधान्यविवक्षया पर्यवावमौदर्यमुक्तं एवं क्षेत्रावमौदर्यादीन्यपि क्षेत्रादि प्राधान्यविवक्ष
याज्ञेयानि तद्भावाभावितत्वे पिंडव्यावमौदर्यस्य संभवा न यत्रापि द्रव्यतो न्यूनत्वमुदरस्य नास्ति तत्रापि
क्षेत्रादिन्यूनतामपेक्ष्यावमौदर्याणि तदन्य तद्गति सूत्रार्थः २४ भिक्षाचर्यामाह अट्ठविहगोय
रग्गं तु तहा सत्तेव एसणा अभिग्गहा य जे अन्ने भिक्खायरिअमाहिआ अष्टविधगोचराग्रमिति अ
ष्टत्वादष्टविधो अग्रः प्रधानो अकल्पपरिहारेण मुख्यासौ गोचरश्च गवां चरणमिवोच्चनीचमध्यमकुलेष्वविशेषेण भ्रमणम
ष्टविधगोचरः तुः पूरणे तथा सप्तैव एषणा अभिग्रहाश्च ये अन्ये तदति भिक्षाचर्येति किमित्याह भिक्खायरिअमाहिआ
त्ति भिक्षाचर्या वृत्तिसंक्षेपणापरनामिका आख्याता कथिता अत्राष्टौ गोचरस्तेदाः पेटादय एव तत्र शंबूकाव
र्त्याद्विविधस्य पार्श्वक्याश्रयणात् आयतायाश्च गमने प्रविशतो गमनभेदेन द्विरूपत्वात् तेषामष्टविधत्वं
सप्तैषणाश्चेमाः संसृष्टासंसृष्टा उद्धृता तह अप्पलेविआ चेव ४ उग्गहिआ पग्गहिआ उज्झियधम्मा य

४२६

० सव भिक्खा संसृष्टायां तत्खरंटिताभ्यां हस्तपात्राभ्यां भिक्षां गृह्णतः प्रथमा १ असंसृष्टायां तु ताभ्यां गृह्णतः
ता द्वितीया २ पाकस्थानात् यत् स्थाल्यादौ स्वार्थं भोजनायोद्धृतं ततो गृह्णतस्तु उद्धृताख्या तृतीया ३ निर्लेपं द्रव्यं का
दि गृह्णतोऽल्पलेपा चतुर्थी ४ अवगृहीता नाम भोजनकाले भोक्तुकामस्य परिवेषयितुं दर्वीशरावादिना यदुप
नीतं भोजनजातं तत एवाददानस्य पंचमी ५ प्रगृहीता नाम भोजनकाले भोक्तुकामाय दातुमुद्यतेन भोक्त्रा वा यत्करा
दिना गृहीतं तत एव गृह्णतः षष्ठी ६ उज्झितधर्मा तु यत्परि द्वारादि भोजनजातं यदन्ये द्विपदादयो नावकांक्षन्ति
तदेव गृह्णतः सप्तमी ७ अभिग्रहाश्च द्रव्य क्षेत्र काल भावविषयाः तत्र द्रव्याभिग्रहाः कुंता
ग्रादिस्थितं मंडकादि यदि दास्यति तदा ग्रहीष्यामीत्यादयः १ क्षेत्राभिग्रहा देहलीं जंघयोर्मध्ये कृत्वा यदि दास्यति
तदा ग्राह्यमित्याद्याः २ कालाभिग्रहाः सकलभिक्षुनिवृत्ते परमकाले मया भ्रमितव्यमित्याद्याः ३ भावाभि
ग्रहा हसन् रुदन् बद्धो वा यदि दाता दास्यति ततो मया ग्राह्यं नान्यथेत्येवमादयः ४ इति सूत्रार्थः २५ रसत्यागमा
ह खीरदहिसप्पिमाई पणीअं पाणभोअणं परिवज्जणं रसाणं तु भणिअं रसविवज्जणं क्षीरदधिसर्पिरादि आदिश
ब्दाद् गुडपक्वान्नादि परिग्रहः प्रणीतमतिबृंहकं पानं च खर्जूररसादि भोजनं च गलत्स्नेहबिंदुकमोदनादि पानभोजनं
स्वरसस्योपस्कारत्वादेषां परिवर्जनं रसानां तुः पूरणे भणितं रसविवर्जनमिति सूत्रार्थः २६ कायक्लेशमाह ठाणा वी
रासणाईआ जीवस्स उ सुहावहा उग्गा जहा धरिज्जंति कायकिलेसं तमाहिअं स्थानानि देहावस्थानभेदाः वीरास

उत्ता॰घा॰ ४२७

संयत्र वामो त्ति दक्षिणात्स्तर्द्दक्षिणश्च वामो स्तु दीक्षि यात तदादीति आदिशब्दात् ओदनादिकादिग्रहणं लोचः प्र
पलक्षणं चैतत् जीवस्य उरुत्वधारणा तिन्नक्रमश्च ततः सुखावहा येतु क्लिष्टे उच्चाः तत्सुत्ताव दान्येव उग्राणि उ
च्चरतयो कुर्वाणियबाधेन प्रकारेण धार्यते स्यंति कायाक्लेशः स आख्यातः कथितः स एवेति शेषः इति
सूत्रार्थः २७ संलीनतामाह एगंतमणावाए इत्थीपसुविवज्जिए सयणासणसेवणया विवित्तसयणासणं प
गंते निस्तु इत्यादेकांते जनानाकुले अनापातस्त्र्या॰   घापातरहिते स्त्रीपशुविवर्जिते तत्रैवावस्थिते स्त्र्या
दविष्ठ्के शून्यागारादौ वित्यर्थः सयणासणपत्ति॰   य   न्मासनसेवनं विविक्तशयनासनं नाम बाह्यं तत्
पउच्यते उपलक्षणं चैतदेषणीयफलकादिग्र   ह   ण   स्य अनेन च विविक्तचर्याख्या संलीनतोक्ता
उपसंलीनतोपलक्षणमेषा यतश्चतुर्विधेयमुक्ता   त॰   घाहि इंदिअ कसाय २ जोगे ३ पडुच्च संलीण
या मुणेअव्वा तहजा विवित्तचरिआ पसत्थावीअरा   गाहि १ तत्रेंद्रियसंलीनता मनोज्ञामनोज्ञेष्वक्षा
दिष्वरागद्वेषाकरणात् १ कषायसंलीनता तदुदयनिरोधादिः २ योगसंलीनता मनोवाक्कायानां शुभे उ
प्रवृत्तेरशुभात् निवृत्तेश्चेति सूत्रार्थः २७ उक्तमेवार्थमुपसंहरन्नुत्तरग्रंथसंबंधमाह एसो बाहिरगतवो समासे
ण विआहिओ अब्भिंतरं तवं एत्तो वोच्छामि अणुपुव्वसो सू॰ २८ प्रतिज्ञातमेवाह पायच्छित्तं विणओ वेआवच्चं तहे ४२७
व सज्झाओ झाणं च विउस्सग्गो एसो अब्भिंतरो तवो अक्षरार्थः सुगमो नवरं भावार्थं उत्सूत्रकृदेवाह २९ आलोअणारि

हाईअं पायच्छित्तं तु दसविहं जे भिक्खू वहई सम्मं पायच्छित्तं तमाहिअं आलोचनार्हं यत्पापमालोचनात एव श
ध्यति तदादिकं आदिशब्दात् प्रतिक्रमणार्हादिपरिग्रहणं इह च विषयविषयिणोरभेदोपचारादेवं विधपापवि
शुद्धये पायच्छित्तानि आलोचनादीन्येव आलोचनादीनि शब्दैरुक्तानि प्रायश्चित्तं तदेवकारार्थेति निक्रमश्च
ततो दशविधमेव दशविधं चैवं आलोअण १ पडिकमणे २ मीसं ३ विवेग ४ तह दा विउस्सग्गो तव ६ छेअ ७
× प्रायश्चित्त विधा लोच निवर्णम सूत्रि १ × ७ मूल ८ अणवट्ठया य पारंचिए चेव २०१ तत्र आलो   चना गुरोः पुरो वचसा प्रकाशनं तन्मात्रेणैव यस्य
त कृ॰ शुध्यति तदालोचनार्हं प्रतिक्रमणं दोषा   त्रि   वृत्तिर्मिथ्यादुष्कृतदानमित्यर्थः तन्मात्रेणैव यस्य
ह सा कारज्जातं सावद्यवचनादि पा॰   शु   ध्य   ति   तदुभयं सम्यक् आलोच्यते तत्प्रतिक्रमणार्हं
२ तथा यत्र उभयं सम्यक् आलोच्यते तदा ज्ञाया मिथ्यादुष्कृ   तं   दत्ते तदालोचनाप्रतिक्रमणार्हं वा मिश्रं ३ त
था विवेकः परित्यागः तन्मात्रेणैव यस्य शुद्धिः स विवेका   र्हं ज्ञायते दिक्षु अविशुद्धाहारादिग्रहणे तथा गम
रेणैव शुद्धिरिति ४ व्युत्सर्गः कायोत्सर्गस्तेनैव यस्य शुद्धिः स तदर्हं ५ तथा यत्र प्रतिसेविते निर्विकृतिकादिषण्मा
सांतं तपो दीयते तत्तपोर्हं ६ यत्र चासेविते पर्यायच्छेदः क्रियते तच्छेदार्हं ७ यत्र चापतिते सर्वपर्यायच्छेदे पुनः
तो व्रतारोपः स्यात् तन्मूलार्हं ८ येन तु आसेवितेन उपस्थापनाया अप्ययोग्यः सन् यावत् तदुक्तं तपो न कुर्यात् तावद्व्रतेष्वनस्था
प्यते आचीर्णतपा दुदोषोपरतात् व्रतेषु स्थाप्यते तदनवस्थाप्यं ९ यस्मिन्नासेविते लिंगक्षेत्रकालतपसां पारं व्रजति

तांश्चिंतयन्पापरमंते प्रायश्चित्तं तातं तदुक्तं प्रायश्चित्तमालोचनात् अपराधं तामपापरमंत्रतीति पारांचितं ३१ इ
उत्ता॰ २१ त्येतद्दशविधं योभिक्षुर्वहत्यासेवितसम्यगविपरीत्येन प्रायश्चित्तं तदाख्यातं ३१ विनयमाह अभ्युत्थानमंजलि
४२७ करणं तहेवासणदायणं गुरुभत्तिभावसुस्सूसा विणओ एस वियाहिओ अभ्युत्थानमंजलिकरणं तथेतिसमुच्चये ए
वः पूर्वोक्तआसणदायणंति आसनदानं गुरुभक्तिः भावोऽंतःकरणं तेन शुश्रूषा तदादेशप्रतिश्रोतुमिच्छा एष उपा
सना भावशुश्रूषा विनय एष व्याख्यातः ३२ वेयावृत्त्य माह आयरियमाइअंमि वेआवच्चमिदसविहे अ
सेवणं जहाथामं वेआवच्चं तमाहिअं आयरिअमाइ अं मिति मकारो लाक्षणिकः स्ततश्चाचार्यादिके अ
आर्यादिविषये व्यावृत्तभावो वैयावृत्त्यमुचितवि धि ना आहारादिसंपादनं उक्तं चायरिअ उवज्झाय थे
रो तवस्सी गिलाण सेहाणं साहम्मिअ कुलगणसंघ संगयं तमिह कायव्वं आसेवनमिति विषयमनुष्ठानं यथास्थामं यथाशक्ति वैयावृत्त्यं तदा
ख्यातं ३३ स्वाध्यायमाह वायणा १ पुच्छणा चेव २ तहेव परिअट्टणा ३ अणुप्पेहा ४ धम्मकहा ५ सज्झा
उ पंचहा भवे वाचनादिभेदाः प्राग्व्याख्याताः ३४ ध्यानमाह अट्टरुद्दाणि वज्जित्ता झाएज्जा सुसमाहिओ धम्म ४२७
सुक्काइं झाणाइं झाणं तं तु बुहा वए अत्र तु रौद्रं तत्र तत्र मार्तं कृष्णस्य प्राणिवधादिपरिणतस्य रौद्रं कर्म रौद्रं अ

र्त्तं च रौद्रं च आर्त्तरौद्रे वर्जयित्वा ध्यायेत् सुसमाहितः किमित्याह धर्मः क्षमादिदशलक्षणस्तेनानपेतं धर्म्यं शुचं शोकं क्लमं यति
निरस्यतीति शुक्लं अनयोर्द्वन्द्वस्ततो धर्म्यशुक्ले ध्याने स्थिराध्यवसायरूपे ध्यानं ध्यानाख्यं तपः तत्त्वतद्बुधा वदं
ति ३५ व्युत्सर्गमाह सयणासणठाणे वा जे उ भिक्खू न वावरे कायस्स विउस्सग्गो छट्ठो सो परिकित्तिओ शयने वा शु
ये तदासने उपवेशने स्थाने वीरासनादौ वा विकल्पेन वैकल्पे कथंचन च समाधापि कायास्थितस्तिष्ठतीति गम्यते यस्तु ति
ष्ठ न वा वरेत्ति न व्याप्रियेत न चलनादि क्रियां विधत्ते यद्वदो निर्व्यापारतः सम्बन्धस्तस्य तिस्रः कायस्य देहस्य व्यु
त्सर्गः स्थिरं प्रतित्यागरूपायः षष्ठं तत्तपः क्रमादस्य न रूपं परिकीर्तितं शेषभक्तसर्गोपलक्षणं चैतदान
कविधत्वानस्य यदुक्तं द्वादशविधतदा उ विउ स्स गो चउव्विहो दव्वे गणदेहोवहिभत्ते भावकसाइ संसार
कम्मे चउव्विहो इति संक्षेपतः षट्कार्थः ३६ अथाध्ययनार्थमु प संहरंस्तपसश्च फलमाह एअं तवं तु दुविहं जे सम्मं आयरे मुणी से खिप्पं सव्वसंसारा विप्पमुच्चइ पंडिए त्ति बेमि स्पष्टं ३७ इति श्रीतपागच्छीयमहोपाध्यायश्रीवि
गी॰ ४ मलहर्षगणिमहोपाध्याय श्रीमुनिविमलगणि वितेयोपाध्याय श्रीभावविजयगणि समर्थितायां श्रीउत्तराध्ययनसू
त्रवृत्तौ त्रिंशत्तममध्ययनं संपूर्णम् ३० उक्तं त्रिंशत्तममध्ययनं अथैकत्रिंशं चरणविधिसंज्ञं व्याख्यायते अस्य
चायं संबंधः प्राग्नंतराध्ययने तप उक्तं तच्च चरणवत एव सफलमिति चरणमिहोच्यत इति संबंधस्यास्येदमादिसूत्रं चर
णविहिं पवक्खामि जीवस्स उ सुहावहं जं चरित्ता बहू जीवा तिण्णा संसारसागरं चरणस्य विधिरागमोक्तन्यायस्तुर

उत्तरा॰ ४२९

णविधिस्तं प्रवक्ष्यामि जीवस्य तु सुखावहं तत्सुखावहमेव कथमित्याह जमित्या दिस्पष्टमिति सूत्रा
र्थः १ प्रतिज्ञातमाह एकोनविंशत्या सूत्रैः एगओ विरइं कुज्जा एगओ अ पवत्तणं असंजमे निअत्तिं च संजमे अ पवत्तणं
एकत एकस्माद्विरतिं कुर्यात् एकतश्च एकस्मिन्प्रवर्त्तनं कुर्यादिति योगः एतदेवाह असंयमात् हिंसादिरूपात्प
मो वैषे सूत्रे सप्तमीति निवृत्तिं च संयमे च प्रवर्त्तनं कुर्यादित्यनुवर्त्तते चकारो समुच्चये २ रागद्दोसे अ दो पावे पावक
म्मपवत्तणे जे भिक्खू रुंभई निच्चं से न अच्छइ मंडले। रागद्वेषौ च द्वौ पापौ पापप्रकृतिरूपत्वात् पापकर्मणां ज्ञा
नावरणादीनां प्रवर्त्तकौ यो भिक्षुः रुणद्धि निरुणद्धि नित्यं स न आस्ते न तिष्ठति मंडले संसारे एवमुत्तरसूत्रे
ष्वपि नित्यमित्यादि व्याख्येयं ३ दंडाणं गारवाणं च सल्लाणं च तियं तियं जे भिक्खू जयई निच्चं से न अच्छइ
मंडले दंडानां चारित्रसर्वस्वापहारिणां त्रिकं मनोवाक्कायदंडरूपं गौरवाणां च त्रिकं ऋद्धिरससातगौरवरूपं
शल्यानां त्रिकं मायानिदानमिथ्यात्वशल्यलक्षणं यो त्यजति ४ दिव्वे अ जे उवसग्गे तहा तेरिच्छमाणुसे जे भि
क्खू सहई निच्चं से न अच्छइ मंडले दिव्यांश्च हास्य १ प्राद्वेष २ परीक्षा ३ पृथग्विमात्राभिर्देवैः कृतानुपसर्गानिनु
कूलप्रतिकूलकोलतदेव तथा तिरश्चि तिरश्चामेतत्तनयः १ प्रद्वेषात् २ द्वारदे ३ रक्षापत्यलयनरक्षाद्वाता ४ मै
थुनक्रियमाणत्वात् तिरश्चाः तथा माणुसे मानुषान् हास्य १ प्रद्वेष २ परीक्षा ३ कुशीलप्रतिसेवना ४ हेतोर्धर्मविधि
त्सानत्वान्मानुषकाः वंदेति स्वमानुषकास्तानुपलक्षणं वा आत्मसंवेदनीयाः च घट्टन १ प्रपतन २ स्तंभन ३
×अत्र पृथग्विमात्रा इतिनहास्यादीनां द्विकसंयोगादयो ग्राह्याः। ततो यदि कोपि हास्यद्वेषाभ्यां समुदिताभ्यां हास्यपरीक्षाभ्यां वा द्वेषपरीक्षाभ्यां वा हास्यद्वेषप
रीक्षाभिर्वा समुदिताभिरुपसर्गाननुकरोति। तदा पृथग्विमात्रा उच्यते × ३०३ ४२९

×वात १ पित्त २ श्लेष्म ३ सन्निपातोद्भवा नुधवा ×१

संश्लेषणो ४ द्भवान् यो भिक्षुः सहते सम्यग् अध्यास्ते ५ विगहाकसायसन्नाणं झाणाणं च दुअं तहा जे भिक्खू वज्जए
निच्चं से न अच्छइ मंडले विकथाकषायसंज्ञानां प्रतीतानां प्रत्येकं चतुष्कं ध्यानानां च द्विकं आर्त्तरौ
द्ररूपं तथा यो भिक्षुर्वर्जयति ध्यानस्य चेह प्रस्तावे निषिद्धं चतुर्विधत्वात् ६ वएसु इंदिअत्थेसु समिईसु कि
रिआसु अ जे भिक्खू जयई निच्चं से न अच्छइ मंडले व्रतेषु प्राणातिपातविरमणादिषु इंद्रियार्थेषु शब्दादिवि
षयेषु समितिषु ईर्यादिषु क्रियासु च कायिक्याधिःकरणिकीप्राद्वेषिकीपारितापनिकीप्राणातिपातिकी
रूपासु यो भिक्षुर्यतते व्रतसमितिषु सम्यक्पालनेन माध्यस्थ्यविधानेन चेंद्रियार्थेषु परिहाराच्च क्रिया
सु यतनं कुरुते ७ लेसासु छसु काएसु छक्के आहारकारणे जे भिक्खू जयई निच्चं से न अच्छइ मंडले
×षट्सु× लेश्यासु कृष्णादिषु षट्सु कायेषु पृथिव्यादिषु षट्के षट्परिमाणे आहारकारणे यो भिक्षुर्यतते यथा ×द्वेषो×
योगं निरोधात् इतरासां तु साधविधानेन यतनं कुरुते ८ पिंडुग्गहपडिमासु भयट्ठाणेसु सत्तसु जे भि

उपासा
435

ए दृसुए उल्लालए इत्येवंरूपे प्रतीतत्वाद्दानवव्रतस्त्वेरं स्यात तिथितं बलबद्दावर्यंतस्यउनिसुनवसुव
स्त्यादिषुयदाऊः वमदि १ कद २ तिमिक्रिं ३ दि ४ धकुडं तरप सुवूकीलिअइ एणीए ७ अइमाया हारए
विक्कसणाय ए नवबंतयुत्तीत २ तिद्धु धर्मेदशविधेस्रो त्यादि केठकंर खंती १ मद्दव २ अज्जव ३ मुत्ती ४ तव ५
संजमे ६ अबोध ७ बंभ ८ यसोअंएआकिंचणं ९ एच बंतं १० चजइधम्मो १ नियोति कुर्यात् तात परिहारादिना १० उवास
गाणं पडिमासु तिरक्कणं पडिमासु अ जो तिरक्कनयइति वं सेतश्रब इसंडले उपासकानां श्रावकाणां प्रतिमा प्र
तियद्दविशेष रूपासु दर्शनादिषु एकादशसु य ठु क्कं दंसण १ वय २ सामाइअ ३ पोसह ४ पडिमा ५ अ
बंभ ६ सचित्त ७ आरंभ ८ पेस ९ उद्दिठ १० वज्जए समणभूए ११ अर्थात् प्रतिमायावन्संख्यास्यात्सा
उत्कर्षतस्तावन्मासमाना यावदेकादशी एकादश मा सप्रमाणा जघन्यतस्तु सर्वा अप्येकाहादिमाना
प्रथमोक्तं दर्शनानुष्ठानमयेतनं सर्वकार्यं यावदेकाद शं पाश्वं प्रतिमादशाकोक्रमपितत्राद्यायां निर्दोषप्रश
मादिगुणालंकृतं कदाग्रहविनाकृतसम्यक्त्वं धर्तव्यं १ द्वितीयायां विरतिचारा णिअणुव्रतादीनि सर्वव्रतानि पाल
नीयानि २ तृतीयायां मवश्यमुभयसंध्यं सामायिकं कार्यं ३ चतुर्थ्यां चतुर्दश्यष्टम्यादिपर्वसु प्रतिपूर्णं पौषधानि रति
चारः कार्यः ४ पंचम्यामष्टम्यादितिथिषु पौषधमध्ये रात्रौ कायोत्सर्गः कार्यः शेषदिनेषु च दिनएवतोक्तव्यं न रात्रौ दिव
पि अकाशएवत्तोक्तव्या अबद्धकच्छ दिवाब्रह्मचर्यं च धार्यं रात्रौ स्त्रीणां तद्भोगानां च परिमाणं कार्यं कायोत्सर्गश्च

435

क्रियाः कामादिदोषपरिहारोपायाश्चध्येयाः ५ षष्ठ्यामब्रह्मवर्यं शृंगारकामकथादि च सर्वथा त्याज्यं ६ स
प्तम्यां सचित्ताहारस्त्याज्यः ७ अष्टम्यां स्वयमारंभोपि न कार्यः ८ नवम्यामन्येनाप्यारंभो न कारणीयः ९ दशम्यां
स्वार्थमुद्दिश्य कृतं सक्तादित्याज्यं तदा च क्षुरमुंडेन शिखाधारिणा वा भाव्यं १० एकादश्यां प्रतियदादिसाध
पकरणं धृत्वा लोचं क्षुरमुंडं वा कारयित्वा श्रमणवत्सर्वमनुष्ठानं कुर्वता प्रतिमा प्रतिपन्नाय श्रमणोपासकाय
त्तिशांदत्त इति लापमाणो नयामादिषु मासकल्पादिवि धिना विहर्तव्यं ११ तथा भिक्षूणां प्रतिमासु मासिक्यादि

× आदव ×
× अत्र ×

दिषु द्वादशसु मासाईसत्तंताय पढमा ५ बिइआय त इअ ३ य सत्तराइदिणा अहराइ एगराई शतिक्ख
पडिमाण बारसगं प्रथमा एकमासिकी यावत्सप्त मी स प्तमासिकी तदनु तिस्रः सप्तरात्रिकाः १० अहो
रात्रिकी ११ एकरात्रिकी १२ च पडिवज्जइ एआउ सं घयणधिइजुत्तउ महासत्तो पडिमाउ ताविज्जप्पा
सम्मंगुरुणा अणुन्नाउ संदनतवज्जाऊ षत्तनाराचादि र न्यतरवधृतिमति स्वाद्धतद्धक्तः महासत्त्वउपसर्गा
दौ सावितात्मा प्रतिमायोगणानुष्ठानेन गुरुणानुज्ञातो अथ चेद्गुरुरेव प्रतिपन्नातदा स्थानाचार्येण गच्छेन ज्ञाय
त २ गच्छ विशुद्धिमा ३ जाव गारसमत्ते अवंउसा न वमस्स तइअवद्धु होइजहन्नोसु अत्तिगमो प्रतिपन्नागच्छ
एव तिष्ठन् निर्मीतआहारादिविषये प्रतिमायोग्यपरिकर्मणि निष्टितः स च मूलाया यस्य परिमाणमेव परिकर्म त
था नववर्षाश्चैतोः प्रतिपद्यात तत्र परिकर्म करोति आसु चादिमे द्वये एकत्रैव वर्षे द्वितीयमेकैकवर्षे अन्यासि

श्रुआ०वृ०
४३१

ग्रो अन्यान्यवर्षे अन्यत्रवर्षे परिकर्म्मी न्यत्र च प्रतिपत्तिः तदेवं नव विवर्षैराद्याः सप्तसप्तमाप्यंत एवमच्चुतेज
घन्यातानव मपूर्वं तृतीयवस्तुयावत् उत्कर्षतस्तु किंचिदूनानि दशपूर्वाणि संपूर्णदशपूर्वधरो हि अमोघव
चनत्वाद्धर्मोपदेशेन तत्त्वोपकारित्वात्तीर्थवृद्धिकारित्वात् प्रतिमां न प्रतिपद्यते नवपूर्वगतश्रुतविना एता
: प्रतिपद्यात निरतिशयित्वात्कालादि न जानातीति ३ वोसट्ठचत्तदेहो उवसग्गसहो जहेव जिणकप्पी एस
णाअभिग्गहीआ सत्तेव अलेवडं तस्स वुज्झ२प्टः परि कर्म्मेत्तावेन त्यक्तममत्वभावेन देहो येन स तथा
यथैव जिनकल्पी न घेवोपसर्गसहः स्यात् एषणा पिं डग्रहणप्रकारः संसृष्टादिः सप्तधा साअभिग्रहो
ता अभिग्रहवती स्यात् तद्यथा सप्तसु सप्तरूपा मे ष णासु अन्त्या अत्र सप्त एव ग्राह्याः तत्रापि आद्ययो
रग्रहणं उत्तरपि विवक्षिततदिवसे स्थानां पंचानां म ध्ये द्वयोरभिग्रहः एकाऽन्नस्य एकाच पानकस्य इति
सक्तं उत्तरत्लेपकृतस्य इत्यादि परिकर्मकृत्वा ४ ग च्छा विणिक्खमित्ता पडिवज्जे मासिअं महापडिमं दा
त्तेगलो अणस्स पाणस्स विण्णजा मासं यद्याचार्यः प्रतिपन्नातदा स्वल्पका लं साधं तत्रापृष्ट्वा … अरका
लेस्वगणं क्षमयति प्रतिमां प्रतिपन्नश्चेवं प्रवर्तीत ५ जत्थ त्थमेइ सूरो नतओ ठाणा पयंपि संचलइ नाणराइवा
सी एगं व दुगं व अणाए ज्ञातउपलक्षिते एकरात्रंवसति एकं वा द्वे वा दिन अज्ञाते द भगणादिविसोहणा नेतरण ४३१
णं पयंपि अ सरइ एमाइनियमसेवी विहरइ जाखेड अमासो ७ पच्छा गच्छमवेई एवं दुमासीतिमासिचास

त्त नवरं दत्तीवुड्ढी जा सत्त सत्तमासीए ८ ततो अट्ठमीआ हवइ हु पडिमा सत्तराइदिणा ती इचउत्थ चउत्थ
हं पाणएणं इहविसेसो अट्ठम्यामयं विशेषो यच्चतुर्विध आहारस्य त्रीन्करोति … अपि च पारणके आचा
म्लं कार्यं दत्तिनियमस्तु नास्ति तथा उत्ताणग पासल्ली नेसज्जी आवि ठाणगाइ ठ्ठा सहइ उवसग्गे घोरे दिव्वा
ई तत्थ अविकंपो उत्तानक ऊर्ध्वमुखशायितः पासल्ली पार्श्वमुखशायितः निषद्यावान् समपुतततयोपविष्टः
स्थानं ऊर्ध्वस्थितः ग्रामादिभ्यो बहिरिति शेषः १० दु चावि परिसह विज्ज बहिआगामाइआण नवरं उक्क
डुलगंडसाइ दंडाययउव्व ठाएजा उक्कडुकास्तमा व न्यस्तपुतततयोपविष्टः लगंडः स्थितं काष्ठं तद्व
च्छेतयः सतगंडशायी शीर्षपार्ष्णि … स्पृष्ट … ला गोन पृष्ठेन दंडवदायतो दीर्घो दंडायतः वा
विकल्पार्थः स्थितो दिव्याद्युपसर्गान्सहत इति शे षः ११ तच्चावि एरिसच्चिअ नवरं ठाणं उक्कडुगोदो
ही वीरासणमहवावि ठाइज्जा अंबखुज्जो वा तिष्ठेदा। मुक्तकाष्ठा वा आम्रफलवक्रकाकारेणावस्थित इत्य
र्थः १२ एमेव अहोराई छठं भत्तं अपाणगं नवरं गामनगराण बहिआ वग्घारिअपाणिए ठाणं एवं पूर्वोक्तानी
त्या वग्घारिअपाणिणा ठाणं एवं पूर्वोक्तानीत्या वग्घारिअपाणिए त्ति प्रलंबितभुजस्य स्थानं भवति अहोरात्रिका
प्रतिमा दिनत्रयेण याति अहोरात्रांत षष्ठतपःकरणात् १३ एमेव एगराई अट्ठमभत्तेण ठाण बाहिरउ ईसिंपब्भा
रगए अणिमिसनयणे गदिट्ठीए अहोरात्रिकीवदेकरात्रिकी अपानाष्टमतपसा नय स्थानं कायोत्सर्गम्मन्कर्तव्य

उत्ता॰ ४३२

क्रियाज्ञामादेस्ति ष्टत्नीतियोगः ईर्यायाया गत ईर्यपथवनाता नद्यादिकृत्स्नटीक्वितावास्मोस्मात् अनिमिषने
त्रकतु जलस्पंन्देहष्टिः १४ सादहुदोविणए कम्मारिअपाणिवाय एगाणं वग्घारिअन्नंबिहुवासमद्दसा
त्तुउद्दानणिञ्जं संहत्यचउरंगुलांतरं कत्वेत्यर्थः वाघारितः पाणिः प्रलंबितं तत्तु जनस्तिष्ठति स्थानं कायाव
स्थानविशेषं इत्युपतिमाऽहोरात्रानंतरमष्टमकरणाच्च त्रिरात्रिंदिवमानास्मात् अस्याश्चसम्यक्पारंग
तावधिमनःपर्यायाकेवलज्ञानानामन्यतमं लब्धि प्राप्नोति शेषं दशाश्रुतस्कंधत्तुसारेणाज्ञेयं योति
त्रुधितत्यघावत्पृथि ज्ञानोपदेशादिति ॥ १२ कि रि आसुत्त अणामेत्तुपरमाहम्मिएत्तुअजेलिरक्क
जयईतिबं सेनअच्छइमंडले क्रियास्थ कर्मवि ध नि बंधनत्वत्तवेष्टासु अर्थानर्थादिनेदेस्थयोद
शासुयउक्तंअग १ एणट्ठा २ हिंसा ३ कम्हा ४ दिठ्ठाअ ५ मो सदिन्नअ ७ अज्झत्थ ८ माण ९ मित्ता १० य माया ११
लोले १२ रियावहिया १३ १ तत्रअर्थेन स्वपरप्रयोज नेन क्रिया पृथिव्यादिप्राणिवधरूपाऽर्थक्रिया १ तद्वि
परीतानिनापि प्रयोजनेन या प्रवृत्यातसानर्थक्रिया २ अमी मां स्वजनान्वाहंतिहनिष्यतिवानतदेनं हन्मीतियदंडा
रक्षणं सा हिंसाक्रिया ३ यत्रान्यार्थं बाणादि क्षिप्त्वा अन्यं हिनस्ति साऽकस्मात्क्रिया ४ यत्राऽशत्रुमपि शत्रुरसौ
ममेतिबुद्ध्यादिनस्ति सा दिट्ठिविट्ठिविपर्यासक्रिया ५ मोसत्तिमृस्व ज्ञ नानानावा हेतोर्यन्मृषावक्रियामृषानाषा स॰ ४३२
क्रिया ६ अदिन्ना त्तिस्वपरादिकार्थतयदंदत्तस्य ग्रहणं क्रियाऽयत्र बाह्यहेतुविनापि दौर्मनस्यं साऽध्यात्मक्रियाप

मित्तत्ति मित्राणां मातापित्रादि स्वजनानामेव स्वल्पेऽप्यपराधे यद्धबंधादिती व्रदंडकरणं सा मित्रद्वेष
प्रत्ययक्रिया १० मायया दंभेन यद्दन्येषां बंधादिकरणं सा मायाक्रिया ११ लोभेन तत्करणं लोभक्रिया १२ याउ
पशांतमोहस्य क्षीणमोहस्य सयोगकेवलिनो योगमात्रप्रत्ययो बंधो भवति सा ईर्यापथिकी क्रिया १३ तथा तत्तयामा जीवसंघाताश्चेऊई
शानयामी एगिंदिअसयहमिर अशा सबिर अरपणि दि आधय समविपतिहच कग अपज्जत्तापजत्ता तेरणाव त्तद
स १४ गामा १ तेउत्तथापरमाश्चतेअधम्मिका अपरमा धर्मिस्ते उप्पवद्दरवासु असुर विशोषशपयउक्तं अंबे १
अंबरिसी २ चेव सामे ३ सबले ४ त्ति आवरे रुद्दो ५ वरुद्द ६ काले ७ अ महाकाले त्ति ८ आवरे ९ असिपत्ते
१० धणू ११ कुंभे १२ वालू १३ वेअरणी १४ तिअ खरस्सर १४ महाघोस १५ एए पन्नरसाहिआ १ तेउउ
ध्यालिकुपतीत यथायोगं परिहार रक्खण ज्ञानेः १५ गा हा सोलसए हिंतदाअसंजमम्मिअ जेलिरक्कजयई
तिबं सेनअच्छइमंडले गाथागाथा तिध्यनमध्ययनंयो उक्तं ये तानि गाथाषोडशकानि सूत्रकृतांग प्रथमश्रु
तस्कंधाध्ययनानि तानि तु समउ १ वेआली २ अं उवसग्ग परिन्नथीपरिन्ना य ४ निरयविभत्ती ५ वीरत्थुउ ६ कुस
सीलाण परिन्ना ७ वीरिअ ८ धम्म ९ समाही १० मग्ग ११ समोसरणं १२ अहतद्द १३ गंथो १४ जमतीतं १५ तदगा
था १६ सोलसमं होइ अज्झयणं २ तथा असंयमे वसप्तदशानेदे पृथिव्यादिविषये सप्तदशसंख्यावंगाम्स्तथैव
सप्तदशस्पसंयमस्य सप्तदशानेदस्यास्य यदा त्वः उक्तवि १ दग २ अगणि ३ मारुअ ४ वणस्सइ ५ बिइंति ७ चउपणिंदि

उत्ता॰श॰
४३३

१६

१० अजीव११पेह१२उपेह१३पमज्जण१४परिठवण१५मण१६वइ१७काए१७ १ पृथिव्यादीनां नवानां संघट्टादे
परिहारेण नवधा संयमः९ अजीवसंयमस्तु अजीवानां मध्ये महर्द्धिकानां पुस्तकपंचकदूष्यपंचकादीनां तु सं
ग्रहणाग्रहणरूपः अथवा दत्तस्य ग्रहणे प्रेक्षणतया व्यापारणारूपः १० प्रेक्षासंयमस्तु चक्षुषा वीक्ष्य कार्यकरणं ११
१२ उपेक्षासंयमो विधर्मसाधुगृहस्थविषये नोदनानोदनात्मकः १२ प्रमार्जनासंयमः सागारिकसमक्षं पादानप्रमार्ज्य त
दभावे तु प्रमार्जयतोऽत्यादिकः १३ परिष्ठापनासंयमो वि[...]धिना दोषदुष्टाहारविष्ठादिपरिष्ठापनं कुर्वतः १४ म
नःसंयमोऽकुशलस्य मनसो निरोधः कुशलस्य तु [...] स्था[...]दीरणं १५ एवं वाक्संयमोऽपि १६ कायसंयमः
सति कार्ये उपयोगवतो गमनागमनादिकार्यं [...]त [...]द[...]भावे संलीनकरचरणेन तावत् १७ योऽनिवृत्तो
ऽएकत्वेन तु क्षान्त्यादिपाठादन्यत्र परित्यागात् १७ बं[भ]मि नायज्झयणेसु ठाणेसु असमाहिए जे भिक्खू
जयई निच्चं से न अच्छइ मंडले ब्रह्मणि ब्रह्मचर्ये अष्टादश प्रकारे उक्तं च दिव्यौदारिककामानां कृतानुमतिका
रितैः मनोवाक्कायतस्त्यागो ब्रह्माष्टादशधा मतं १ तथा ज्ञाताध्ययनेषु उत्क्षिप्तज्ञातादिषु एकोनविंशतौ यदाह उ
क्खित्तनाए १ संघाडे २ अंडे ३ कुम्मे ४ य सेलए ५ तुंबे ६ य रोहिणी ७ मल्ली ८ मायंदी ९ चंदिमा इय १० दावद्द
वे ११ उदगनाए १२ मंडुक्के १३ तेतली १४ विय नंदिफले १५ अवरकंका १६ आइन्ना १७ सुंसुमा १८ पुंडरीए १९ त्ति तथा
स्थानेषु आश्रयेषु कारणेष्वित्यर्थः कस्येत्याह असमाधिः तत्र समाधिर्ज्ञानादिषु चित्तैकाग्र्यं तत्समाधिरसमाधिरस

का

माधिस्तस्य स्थानानि च विंशतिस्तत्राद्यं द्रुतद्रुतचारित्वं द्रुतचारित्वे हि पतनादिना आत्मानमसमाधौ योजयेत् जीववि
राधसत्त्वात्तु परलोके चात्मनः सत्त्ववधनिमित्तकर्मणा असमाधिः स्यात् एवमन्येष्वप्यसमाधिस्थानेषु भावनीयं
१ अप्रमार्जिते स्थानादौ २ दुष्प्रमार्जिते स्थानादि अनयोः सर्पादिना आत्मनोऽसमाधिः ३ अतिरिक्तशय्या
सनत्वं अतिविशालायां हि शालादौ अन्ये ऽधिकरणादिना आत्मपरासमाधिः एवमधिकपीठफलकादिष्वपि वाच्यं ४ रत्ना
धिकपराभवत्वं ५ स्थविरपरिभवनं ६ भूतोपघातः ७ प्रमा[...]दादिकं क्रियादिदहनं ८ संज्वलनं क्षणे २ रोषः ९ क्रोध
नं दीर्घकोपकरणं १० पृष्ठमांसिकं परोक्षे परापवादः ११ अभीक्ष्णं अवधारिणीभाषाभाषणं १२ नवाधिक
रणकरणं अन्यान्यकलहसंतानयोजनं १३ [उ]दी[...]रणमुपशांतकलहानामुदीरणं १४ अकाले
स्वाध्यायकरणं अनेन हि प्रांतदेवता असमाधे यो[ज]यति १५ सचित्तपृथ्वीरजःस्पृष्टपाणिना भिक्षाग्रह
णं एवं सरजःपादेन स्थंडिलागमनेऽपि पादाप्रमार्जनं १६ [...]विकालेऽपि महच्छब्दकरणं १७ कलहकरणं १८ झंझाक
रणं १९ सूर्योदयादारभ्यास्तं यावद्भोजनं २० एषणासमितेरपालनं २० एतेष्वतिकुर्यते तेपालन
ज्ञानत्वात् १४ एकवीसाए सबलेसु बावीसाए परीसहे जे भिक्खू जयई निच्चं से न अच्छइ मंडले एकविंशतौ शब
लयंति कर्बुरीकुर्वंति चारित्रमिति शबलाः क्रियाविशेषास्तेषु तत्र हस्तकर्म कुर्वन् शबलः अत्र क्रियाक्रिया
वतां कथंचिदभेदात् सूत्रे गमादेवमुच्यते एवं सर्वत्र १ अतिक्रमव्यतिक्रमातिचारैर्मैथुनं सेवमानः २ रात्रिभोजनं

उवाध्या ४३४

२ आधाकर्म ३ राजपिंड ४ क्रीत ५ प्रामित्य ६ अभ्याहृत ७ आछेद्यानि ८ भुंजानः तत्र प्रामीत्यमुद्धारकं गृहीतं अभ्या
हृतं स्वपरग्रामादानीतं आछेद्यं तु दाल्यगृहीतं प्रत्याख्यातानि ९ भुंजानः १० षण्मासांतर्गणाद्गणं संक्रामन् ११
मासांतः त्रीन् उदकलेपान् कुर्वाणः तत्रार्द्धजंघाद्यप्यस्यावगाह्यमाने संघट्टः नाभिद्वयमेव यस्मिं उदकलेपनालेपः परे
उजलेपात्रीन् लेपोपरि कथ्यंते तथा मासांतः त्रीणि परावृत्य छादनरूपाणि मायास्थानानि कुर्वन् १२ उपेत्य प्राणातिपा
तं कुर्वन् १३ उपेत्य मृषा वदन् १४ उपेत्यादत्तमाददानः १५ अव्यवधानायां सचित्तपृथ्व्यां ऊर्द्ध्वस्थानशय्यानैषेधि
कानि कुर्वन् १६ एवं सस्निग्धायां सचित्तरजोव्याप्ता यां चतुवि सचित्तशिलादौ घुणादिजीवावासे काष्ठा
दौ वा स्थानादि कुर्वन् १८ सांडे सजीवाविते बी ज हरितावरणायामुत्तिंगपनकायां बुष्टत्तिका मर्कटसं
तानसहितविष्टरादौ स्थानादि कुर्वाणः १९ उपेत्यकं द मूलत्वक्फलबीजहरितानि भुंजानः २० वर्षम
ध्ये दशोदकलेपान् मायास्थानानि च कुर्वन् २१ उपेत्यम शितजलार्द्रहस्तदर्वीभाजनादिना भक्तादि गृहीत्वा भुं
जानः २१ द्वाविंशतौ परीषहेषु पूर्वोक्तेषु योतिचुयंतातपरिहारसहनादिभिः २२ तेवीसइ सूयगडे रूवा दाएसु
सुरेसु य जे भिक्खू जयई निच्चं से न अच्छइ मंडले त्रयोविंशत्यध्ययनयोगात् त्रयोविंशतितमं तत्र सूत्रकृतं त्र
योविंशतिः सूत्रकृते त्रयोविंशतिः सूत्रकृताध्ययनानि चामूनि पुंडरीअं किरिअट्ठाणं २ आहारपरिन्न ३ अप
च्चक्खाणकिरिआ ४ अणगार ५ अद्द ६ नालंद ७ सोलसाइं च तेवीसं २ अत्र सोलसाइ ति षोडश च समयादी ४३४

पूर्वोक्तानीति त्रयोविंशतिः तथा रूपाधिकेषु सूत्रकृताध्ययनेत्युत्तरत्र भवनपतिव्यंतर
ज्योतिष्कवैमानिकरूपेषु यथाक्रमं दशाष्टपंचैकविधेषु योतिचुयं तते यथावत्स्वरूपणादिना २४ पणवी
सभावणाहिं उद्देसेसु दसाइणं जे भिक्खू जयई निच्चं से न अच्छइ मंडले पंचविंशतिर्भावनाभिरिति भावना
स्तु महाव्रतविषयास्तु च ताहिं पणवीसं भावणाउ एवमाउ तं जहा पढमव्वए इरिआसमिई १ मणगुत्ती २ वा
यगुत्ती ३ आलोइअपाणभोअणं ४ आयाणभंड मत्तनिक्खवणासमिई ५ बीअव्वए अणुवीअभास १
णया १ कोहविवेगे २ लोहविवेगे ३ भयवि वे गे ४ हासविवेगे ५ तइअव्वए उग्गहअणुन्नवण
या १ उग्गहसीमजाणणया २ सयमेव उग्ग ह अ णुगिण्हणया ३ साहम्मिअ उग्गह अणुन्नविअ उगा८
जणया ४ साहारणभत्तपाणं अणुन्नविअ परिभुं ज णया ५ चउत्थव्वए इत्थिपसुपंडगसंसत्तसयणास
णवज्जणया १ इत्थीकहविवज्जणया २ इत्थीइंदिआ णआलोअणवज्जणया ३ पुव्वरयपुव्वकीलिआ
णं अणणुसरणया ४ पणीआहारविवज्जणया ५ पंचमव्वए सोइंदिअरागोवरमे १ एवं पंचविंदिआ ५
एवं २५ उद्देसेसु त्रिंशद्वेसु उद्देशनकालेषु दशादीनां दशाकल्पव्यवहाराणां षड्विंशतौ इति शेषः उक्तं
हि दस उद्देसणकाला दसाण कप्पस्स होंति छच्चेव दस चेव य ववहारस्स होंति सव्वे वि छव्वीसं १ योतिचुयं
तातपरिसावनाप्ररूपणादिभिः २७ अणगारगुणेहिं च पकप्पंमि तहेव य जे भिक्खू जयई निच्चं से न अच्छइ म

उत्ताद्या ४३५ डले अणगारगुणा व्रतादयः सप्तविंशतिस्तेस्तु वयछक्क ६ मिंदियाणं च निग्गहो ११ भावसच्चं करणसच्चं च १३
खमया १४ विरागया १५ विञ्ज मणमाईणं निरोहो अ १८ ६ कायाण छक्क २४ जोगंमि जुत्तया २५ विअणाहि
दिआसणया २६ तह मारणांति अ दिआसणया २७ अणगारगुणा २ प्रकृष्टः कल्पो यतिव्यवहारो यत्र
स प्रकल्पः स चेहाचारांगमेव शस्त्रपरिज्ञाद्यष्टाविंशत्यध्ययनात्मकं तस्मिंस्तु कं च सत्थपरिन्ना १ लोग
विजओ २ सीओसणिज्ज ३ सम्मत्तं ४ आवंति ५ धुय ६ विमोहो ७ उवहाणसुअं ८ महपरिन्ना ९ पिंडेस
णा १० सेज्जा ११ इरिआ १२ भासा १३ वत्थेसणा १४ पा एसा १५ उग्गहपडिमा १६ सत्तिक्क सत्तयं २३ भा
वण २४ विमोहो २५ २ उग्घाय २६ मणुग्घ रयं २७ आरोवणा २८ तिविहमो णिसीहं तु इअ अट्ठ
वीसविहो आयारपकप्प नामो यं २ तवे वात ने वयघावदामवमादिप्रकारेण त्रिंशत् यानि तु
र्वतंत ३० पावसुअपसंगो मोहणिज्जठाणे वय जतिरत्न जयई निद्वे मेन त्र्यब्रस्मंडले पापश्रुते
पु प्रसंगास्तु यावि धमसक्तिरूपाः पापश्रुतप्रसंगास्ते तु एकोनत्रिंशाज्ज्ञादयस्तु उक्तं च अट्ठगनिमित्ताई दि
व्वुप्पायं २ अंतलिक्खं ३ भोमं च ४ अंगं ५ सर ६ लक्खणं ७ वंजणं च ८ तिविहं पुण एक्केक्कं २ त्रिविधमेवाह
सुत्तं वित्ती तह वत्तियं च २४ पावसुअमउणतीसविहं गंधव्व २५ नट्ट २६ वत्थु २७ आउ २८ धणुव्वेअ संजु
त्तं २९ २ तत्र दिव्यं व्यंतराट्टहासादि १ उत्पातः सहजरुधिरवृष्ट्यादि २ आंतरिक्षं ग्रहभेदादि ३ भौमं भूकंप ४३५

×स्वोपज्ञ×

णादि ४ अंगं अंगस्फुरणादि ५ स्वरं षड्जादिकं ६ लक्षणं पुरुषादीनां ७ व्यंजनं मषादि ८ वर्तुतिवास्तुविद्या आ
उत्तिवैद्यकं मोहणिज्जठाणा मोहो मोहनीयं तस्य स्थानानि तु त्रिंशत् तथाहि नद्यादिजलमध्ये प्रविश्य रोषाध्यव
सायेन त्रसप्राणिहननं १ हस्तेन मुखादीनि पिधाय हृदये मदुःखनादं रटतः प्राणादिजंतोमारणं २ शीर्षावेष्ट
नाद्यैर्चर्मादिना शिरो वेष्टयित्वा जंतोर्हननं ३ मुद्गरादिना शीर्षे आहत्य दुःखमारणं शिघात २ बहुजनस्य
नेतारं त्रातारं योऽसव्रत तद्घातादनेन सर्वसाधारणस्यापि ग्लानादेः सत्यपि सामर्थ्ये कृत्याकरणं ६ निर्धर्मतया
ति र्थधर्मस्तुपस्थितस्य तु मेघातः ७ मुक्तिसाधक मा र्गोक्त्वस्यान्यस्य वा कुत्सनतिवीमोहापादनेन प
रित्व ज्ञाः ८ जिनानामवर्णवादः ९ आचार्या दी नां जात्यादिना निंदनं १० तेषामेव वैयावृत्त्याद्यक
रणं ११ पुनः पुनरधिकरणस्तुत्पाद्यतीर्थभेदः २ २ ज्ञातोऽपि तद्दोषं वशीकरणादीनां प्रयोगः १३ वां
तकामस्यापि ऐहिकामुष्मिक विषयाणां प्रार्थनं १४ अब हुश्रुतस्यापि स्वस्य बहुश्रुतोऽहमिति भाषणं १५ तथा
अतपस्विनोऽपि तपस्व्यहमिति भाषणं १६ धूमादिमध्ये लोकं क्षिप्त्वा सधूमाग्निप्रदीपनं १७ स्वयमकार्यं कृत्वाऽन्ये
न कृतमिति कथनं १८ अशुभमनोयोगप्रयुञ्जानः प्रभुः स्वमायाप्रयोगात् सकललोकं वंचनं १९ सत्यं वदतमन्यं मृषा
वदीर्त्तिं कथनं २० अक्षीणकलहत्वं २१ स्वमार्ग्ये लोकान्निवश्यतद्वित्तहरणं २२ विश्वास्य वंचनं कलत्राणामुपभोगः २३ अरस्पृ ६०
पि कुमारोऽहमिति भाषणं २४ एवमब्रह्मचारिणोऽपि ब्रह्मचार्यहमिति भाषणं २५ येनैवैश्वर्यं नीतस्तस्यैव वित्तहर

श्रमा

णां ३६ अयंत्वन्तावादस्तु इति तम्मेव लोगाद्यंतरायकरणं ३७ मेनाप्रतिपावकस्य प्रद्वेषि व्यापादनं ३८ आ
उत्ता० पत्पातापि पश्यामि देवानिति कथनं ३९ किं कामभोगैर्दवैरित्यादिको देवानाम वर्णवादः ३० इति स्वरूपे
४३६ श्रयोत्रिंशत्तयं तातत्यागादिना ३९ सिद्धाइगुणजोगेसु तित्तीसासायणासु अ जोत्रिंशद्जयशतिद्वं समैन अद्भ३।
मंडले सिद्धानामतिशायिनो गुणाः सिद्धातिगुणा एकत्रिंशत् ते च संस्थानपंचकवर्णपंचगंध२रस५स्पर्श८वेदा३न्ना
वरण अकायत्वा१ एऽसंगत्वा१ अजन्मत्व३ इत्यूयाः नव वधदर्शनावरणं च उ विधमुष्कर्पंचविधज्ञानावरण।
पंचविधांतरायद्विविधवेदवेदनीयगोत्रमोहनामक र्म णामभावरूपा वा जोगेसु त्तिसच कवा ज्ञायोग्य
संग्रहाः यैर्योगाः प्रशस्तमनोवाक्कायव्यापाराः संग्र ह्यं त तच द्वात्रिंशदमी शिष्येण प्रशस्तयोगसंग्रहाय
आचार्यायालोचना आवणीया १ आचार्येणापि प्रश स्त योगसंग्रहाय दत्तायामालोचनायां निरपलापिना
वत्तान्यस्मै न वाच्यं २ सर्वसाधुभिरापत्सु दृढधर्मता: कार्या ३ ऐहिकामुष्मिकफलानपेक्षं तपः कार्यं ४ ग्रह
णासेवने शिक्षे आसेवितव्ये प निष्प्रतिकर्मशरीरत्वं कार्यं ६ यथान्यो न वेत्ति तथा तपः कार्यं ७ अलोभता ८ परी
षहादिजयः ९ आर्जवं १० संयमविषये शुचित्वं ११ सम्यक्त्वशुद्धिः १२ चित्तसमाधिः १३ आचारपरिपालने मायाया।
अकरणं १४ विनयोपगतेन मानाकरणं १५ धृतिप्रधाना मतिः धृतिमतिः धार्या १६ संवेगपरता १७ स्वदोषप्रच्छादना। ४३६
र्यामायाप्रणिधिस्त्वात्साज्या १८ सुविधिकारिता १९ संवरः २० आत्मदोषोपसंहारः २१ सर्वकामवि

रक्तभावना २२ मूलगुणप्रत्याख्यानं २३ उत्तरगुणप्रत्याख्यानं २४ द्रव्यभावविषयो व्युत्सर्गः २५ अप्रमत्तता
२६ क्षणे क्षणे सामाचार्यनुष्ठानं २७ ध्यानसंवरता २८ मारणांतिकवेदनोदये प्यक्षोभता २९ संगानां प्रत्याख्यानं ३० प्रा
यश्चित्तकारिता ३१ मरणांताराधना ३२ तत्र इत्येमि द्वाति पुणयोगास्तेषु त्रयस्त्रिंशदाशातनासु च अर्हदादि
विषयासु प्रतिक्रमणसूत्रोक्तासु परतः शिष्यगमनादिकासु आमवायांगोक्तासु ताश्चेमाः शिष्यो रात्निकस्याचार्यादे
पुरतः १ पार्श्वतो २ वा पृष्ठतो ३ वा आसन्नं गच्छति ३ एवं तिष्ठति ६ एवमेव च निषीदति ९ बहिर्भूमौ गतयोगु
रोः पूर्वं शैक्षकः चमाचरणमं साशोचं करोति १० गु रो : पूर्वं गमनागमनमालोचयति ११ रात्रौ शाहे क उर्वते
गुरोर्जाग्रदपि प्रतिवाक्यं न दत्ते १२ श्रावकादिक मा ला पनीयं गुरोः पूर्वमालापयति १३ अशनाद्यनीय
सर्वमन्येषामालोच्य पश्चाद्गुरोरालोचयति १४ एवम न्ये षां तत्सर्वमुपदर्शयति १५ एवं गुरोः प्रागऽशनादि
नाग्य परान्निमंत्रयति १६ गुरुणा सहा यायदिष्टं तितत्र स्मैप्रभूतं दत्ते १७ मनोज्ञं मनोज्ञं स्वयं भुंक्ते १८ दिवेपि
गुरोराशब्दयतो न प्रतिवाचा दात १९ गुरुं प्रति निष्ठुरं मुञ्च वक्ति २० गुरुणाहाशितायत्र स्थितः गुरुवचः शृणोति तत्र
स्थित एव प्रतिवचो दत्ते २१ किं तत् सीति गुरुं वक्ति २२ त्वमिति वक्ति २३ याह गुरुर्वक्ति तावद्भ्रमे व प्रतिवक्ति यथा
यं किं ग्लानादेर्वैयावृत्यादि न करोषीत्यादि गुरुणोक्ते त्वमेव किं न करोषीत्यादि प्रतिवक्ति २४ गुरौ कथां कथयति
स्वयं कथां वक्तुमारभते २५ तिद्वाकालो जातः नो सुमनाः स्यात् २६ नेमेतमर्थं न स्मरसीति वक्ति २७ गुरोः कथां क थयति

उत्तरा.श्र
४३७
इत्यादिवाक्येनाकालेपि पर्षदं तिष्ठति १७ अव्यवहितायामेव पर्षदि गुरूत्क्रमेवार्थस्वाकोचकृतव्याख्यापनार्थं संवि
ज्ञापयति १९ गुरोः संस्तारकं पद्भ्यां घट्टयति २० गुरोः संस्तारके निषीदति तिष्ठति वा २१ उच्चासने निषीदति २२ सम
मासने वा २३ ये भिक्षुर्यतते अश्रातनासेवनवर्जनादिना स न तिष्ठति मंडले संसारे इत्येकोनविंशति सूत्रार्थः २० अ
ध्ययनार्थं निगमयितुमाह इइ एएसु ठाणेसु जे भिक्खू जयई सया खिप्पं से सव्वसंसारा विप्पमुच्चइ पंडिए त्ति बे
मि इत्यनेन प्रकारेण एतेष्वनंतरोक्तेषु स्थानेषु यो भिक्षुः क्षिप्रमिति सूत्रार्थः २१ इति ब्रवीमीति प्राग्वत् इति श्रीतपा
गच्छीयोपाध्यायश्रीविमलहर्षगणिमहोपाध्यायश्री १ मुनिविमलगणिशिष्योपाध्यायश्रीभावविजयग
णि समर्थितायां श्रीउत्तराध्ययनसूत्रवृत्तौ एकत्रिं श म ध्ययनं संपूर्णम् ३१ अ उक्तमेकत्रिंशमध्यय
नं अथ प्रमादस्थानाख्यं द्वात्रिंशमारभ्यते अस्य चायं सं बंधोऽनंतराध्ययने चरणमुक्तं तच्च प्रमादस्थानत्यागा
देवासेव्यते तत्त्यागश्च तत्परिज्ञानपूर्वक इति तदर्थमिदम् आरभ्यते इति संबंधस्यास्य इदमादिसूत्रं अच्चंतकालस्स स
मूलयस्स सव्वस्स दुक्खस्स उ जो पमोक्खो तं भासओ मे पडिपुन्नचित्ता सुणेह एगंतहियं हियत्थं अत्यंतमतिक्रांतोऽन्त
तो वस्तुतस्तु यावंतो प्रारंभक्षणानिष्टा दृष्टाश्च तदेवारंभक्षणलक्षणोऽन्तः परिहृत्य ते तथाचात्यंतोऽनादिः कालोऽय
स्य सोऽत्यंतकालस्तस्य सह मूलेन कषायाविरतिरूपेणावर्तत इति समूलकस्तस्य सर्वस्य दुःखयतीति दुःखं सं ४३७
सारस्तस्य तुः पुनरर्थे यः प्रकर्षेण मोक्षः प्रमोक्षः तं भाषमाणस्य मे प्रतिपूर्णचित्ता अर्थश्रवणव्यतिरिक्तविषया

तरामनेनैकाग्रतंवचिंतं येषां ते प्रतिपूर्णचित्ताः संतो यूयं शृणुत एकांतेन निश्चयेन हितं एकांतहितं हितं हितस्त्वात्मा
नो हस्त एव तदर्थमिति सूत्रार्थः १ प्रतिज्ञातमाह नाणस्स सव्वस्स पगासणाए अन्नाणमोहस्स विवज्जणाए रागस्स दोस
स्स य संखएणं एगंतसोक्खं समुवेइ मोक्खं ज्ञानस्य मतिज्ञानादेः सर्वस्य प्रकाशनेनात्मप्रकाशनतया निर्मल
करणेन अनेन ज्ञानात्मको मोक्षहेतुरुक्तः तथा अज्ञानं मत्यज्ञानादि मोहो दर्शनमोहनीयं अनयोः समाहारस्त
स्य विवर्जना मिथ्याश्रुतश्रवणकुदृष्टिसंगत्यागादिना परि हारेण तया अनेन सम्यग्दर्शनरूपो मोक्षहेतुरेवो
क्तः रागस्य द्वेषस्य च संक्षयेण विनाशेन अनेन चारि त्रा त्मकः स एवोक्तः रागद्वेषयोरेव तदुपघातकत्वात् त
स्यायमर्थः सम्यग्ज्ञानदर्शनचारित्रैरेकांतसौ ख्यं म मुपैति मोक्षं अर्थाच्च दुःखप्रमोक्षं विना न स्यादि
त्यनेन स एवोपलक्षित इति सूत्रार्थः २ तत्र खलु ज्ञानादि स्तो दुःखप्रमोक्षो ज्ञानादीनां तु कः प्राप्तिहेतुरुच्यते तमे
स मग्गो गुरुविद्धसेवा विवज्जणा बालजणस्स दूरा सज्झाय एगंतनिसेवणा य सुत्तत्थसंचिंतणया धिई य तस्य
त्यनंतरोक्तस्य ज्ञानादिमीलापायस्य एष मार्गः पंथा उपाय इत्यर्थः क इत्याह गुरवो यथास्थितशास्त्राभिधायकाः वृद्ध २
श्च श्रुतपर्यायादिना स्थविरास्तेषां सेवा गुरुवृद्धसेवा विवर्जना बालजनस्य पार्श्वस्थादेर्दूराद्दूरेण स्वल्पस्यापि तत्सं
गस्य महादोषत्वात् स्वाध्यायस्य एकांतेन व्यासंगत्यागेन निषेवणा अनुष्ठानं एकांतनिषेवणा चः समुच्चये सूत्रार्थ
संचिंतना धृतिश्चित्तस्वास्थ्यं न हि धृतिं विना ज्ञानादिलाभ इति सूत्रार्थः ३ यद्येवंविधो ज्ञानादिरूपायस्तर्हि तानि

उत्तराध्य ४३९ व्रतात्प्रांकिंकर्त्तव्यमित्याह आहारमिच्छमिअमेसणिज्जं सहायमिच्छनिउणत्थबुद्धिं निकेअमिच्छेज्जविवेगजोगं स
माहिकामेसमणेतवस्सी आहारमिच्छेन्मितमेषणीयं नतुतदन्यं सहायमिच्छेत् ततिउणाअर्थेषुजीवादिषुबु
द्धिर्यस्यसतथातं निकेतमाश्रयमिच्छेद्विवेकःस्त्र्याद्यसंसर्गस्तद्योग्यंतदुचितं समाधिकामःश्रमणस्तपस्वीति
सूत्रार्थः ४ तादृशसहायालाभेयत्कार्यंतदाह णवालभेज्जानिउणं सहायं गुणाहिअंवागुणउसमंवा ए
क्कोविपावाइविवज्जयंतोविहरिज्जकामेसुअसज्जमा णो नविधेवालभेत्सहायंतदर्थंतथाह नचेल्लभेत निपु
णंसहायं गुणेर्ज्ञानादिभिरधिकंगुणाधिकंगुणतो गु णतश्चित्समंवा उभयत्राप्यात्मनः इतिगम्यते।
तदाएकोपिपापानिपापहेतूनवद्यानुष्ठानानिविव र्ज य न् विहरेत्कामेष्वसजन्प्रतिबंधमकुर्व
न् तथाविधगीतार्थविषयंचैतदन्यथाएकाकिविहा र स्यागमेनिषिद्धत्वात् एतदुक्तौचमध्यग्रहणञ्जा।
द्यंतग्रहणमिति न्यायादाहारवसत्योरप्यपवादोवादी तिमंतव्यमितिसूत्रार्थः ५ इहेसवसंगोज्ञानादीनांदु
:खमोक्षोपायउक्तं इदानीतुज्ञानादिप्रतिबंधकानांदुःखहेतूनांचमोहादीनां यथोत्पादोयथाऽदुःखहे
तुत्वं यथाचक्षयस्तद्भाव्यंचयथाउःखक्षयस्तथाभिधातुमाह जहायअंडप्पभवाबलागा अंडंबलागप्पभवं
जहाय एमेवमोहाययणंखुतण्हा मोहंचतण्हाययणंवयंतियथाचयेनैवप्रकारेणअंडप्रभवाबलाका। ४३९
अंडंबलाकाप्रभवंयथाच एवमेवानेनैवप्रकारेणमोहोऽज्ञानंमिथ्यादर्शनंचसज्ञानतनस्तुत्वभिष्वांगंयस्याः

×सतिवा×२
सामोहायतनंतृष्णाखुरवधारणातण्हत्तितृष्णावदंतीतिसंबंधः यथोक्तंमोहाज्ञानंवेद्यवस्त्वंतरेतृष्णावस्त्वस्याःस्यादिति मोहं
चतृष्णायतनं वदंति तृष्णानामसत्यवस्तुनिमूर्छासाचरागप्रधाना ततस्तयारागउपलक्ष्यते सतिचतत्रद्वेषोपि
संभवतीतिसोपिगृहीतोनवाक्षिप्यते ततस्तृष्णाग्रहणेनरागद्वेषावुक्तौ तदुक्तंच्चविचोपञंतमोहस्यापिमिथ्यात्वा
×मूलातः× गमनसंलक्षिहृएवाज्ञानादिरूपोमोहः अनेनचान्योन्यंहेतुहेतुमद्भावाभिधानेनयथामोहादीनामुत्पादस्तथो
क्तं ह अथयथैषांदुःखहेतुत्वंतथावक्तुमाह रागोअ दोसोविअकम्मबीअं कम्मंचमोहप्पभवंवयंति क
म्मंचजाईमरणस्समूलं दुक्खंचजाईमरणंवयंति रा गश्चद्वेषोपिचकर्मणोज्ञानावरणादेर्बीजंकारणं
अतएवकर्मचमोहप्रभवंमोहोपादानकारणं व दं ति कर्मचजातिमरणस्यमूलंकारणं दुःखंचदु
खहेतुःउतजातिमरणंवदंति यत्तश्चैवमतःकिं स्थि तमित्याह दुक्खंहयंजस्सनहोइमोहो मोहोहओ
जस्सनहोइतण्हा तण्हाहयाजस्सनहोइलोहो लो होहओजस्सनकिंचणाइं दुःखमुक्तस्वरूपंहतमिवह
तंकेनेत्याह यस्यनभवतिमोहो मोहस्यैवतन्मूलहेतुत्वात् मोहोहतोयस्यनभवतितृष्णामोहायतनत्वात्तस्याः
तृष्णाहतायस्यनभवतिलोभः तृष्णाशब्देनोक्तनीत्यारागद्वेषयोरुक्तत्वात् तयोश्चलोभस्यैवसर्वथैवाभावात
अतएवप्राधान्यात्रागांतर्गतोपिलोभस्यपृथग्ग्रहणं लोभोहतोयस्यनकिंचनानिद्रव्याणिसंतीतिशेषः सञ्च
क्षितसप्रायःस्यादेवाभिकांक्षेतिसूत्रत्रयार्थः ८ नतुसमूलदुःखस्यमोहादेस्तवोहननोपायस्तेषांहर्वेक्तिएव

उत्ताध्य ४३९

उत्तान्येपिसंतीत्याशंक्यसविस्तरंतदुन्मूलनोपायानभिवक्तुःप्रस्तावनामाह रागंचदोसंचतहेवमोहं उद्धत्तुका १
मेणसमूलजालं जेजेउवायापडिवज्जियव्वा तेकित्तइस्सामिअहाणुपुव्विं रागंचद्वेषंचतथैवमोहं उद्धर्तुकं
रमेनउन्मूलयितुमिच्छता सहमूलानांतीव्रकषायादीनांविषयादीनांचजालेनवर्त्ततेयो समूलजालं येोपाय ×योः× स्तं×
उपायाःप्रतिपत्तव्याःस्वीकार्यास्तान्कीर्तयिष्यामियथानुपूर्व्वीतिसूत्रार्थः ए प्रतिज्ञातमाहरसापगामनंनि
सेविअव्वा पायंरसादित्तिकरानराणं दित्तंचकामासमभिद्दवंति दुमंजहासाउफलंवपक्खी रसाःक्षीरादि
विकृतयःप्रकामंबाढंननिषेवितव्याःनोपलेोक्त व्या :प्रकामग्रहणात्तुवातादिक्षोभनिवारणायरसाअ
पिजातुग्राह्याइतिसूचनार्थं अतएवसूच्यते त्या ह प्रायोबाहुल्येनरसादृप्तिकराधातूद्रेककारि
णोनराणामुपलक्षणत्वात्स्त्र्यादीनांचभवंति दृप्तं च नरंबहुवचनप्रक्रमेप्येकवचनंजातित्वात् का
माविषयाःसमभिद्रवंतिकमिवकेइवेत्याह द्रुमंयथा स्वादुफलंवतिवत्तिक्रममत्रप्राग्वत्ततःपक्षिणइवइ
हक्रमोपमःउमान्स्वादुफलकल्पंदृप्तंवपक्षितुल्याःकामाः १० किंच जहादवग्गीपउरिंधणेवणे समारुओ
नोवसमंउवेइ एविंदियग्गीविपगामभोइणो नबंभयारिस्सहियायकस्सइ यथादवाग्निःप्रचुरेंधनेवने समारु
तःसवायुर्नोपशमंउपैतिएवंदवाग्निवतइंदियाग्निरिति इंद्रियहःष्टेन इंद्रियजनितातारागएवहृष्टत्वात सएवअमि ४३९
मदाहकत्वादग्निरिंद्रियाग्निःसोपिप्रकामभोजिनोनिमात्रादारस्य नब्रह्मचारिणोहितायकस्यचित्तस्मिंस्तस्य २

पिस्यात् ११ अन्यच्च विवित्तसेज्जासणजंतिआणं नरागसत्तुधरिसइचित्तं पराइउवाहिरिवोसहेहिं विविक्त
स्त्र्यादिविमुक्ताशय्यावसतिस्तस्यामासनमपस्थानंतेनयंत्रितानियंत्रितानांविविक्तशय्यासनयंत्रितानांतेषां अव २
माशनानांन्यूनभोजनानांदमितेंद्रियाणां नरागशत्रुर्द्धर्षयतिपराभवतिचित्तं क इवपराजितःपराभूता
व्याधिःऔषधादिरिवौषधैर्मूत्र्यादिइतिदृष्टांतमितिगम्यते १२ विविक्तवसतावेवदोषमाह जहाबिरालावसह
स्समूले नमूसगाणंवसहीपसत्था एमेवइत्थीनिलयस्समज्झे नबंभयारिस्सखमोनिवासो यथाबिडालावस
थस्समार्जारगृहस्यमूलेसमीपे मूषकाणांवसति :स्थि तिःप्रशस्ता अ वश्यंतत्रतदपायसंभवात् एवमेव
स्त्रीणामुपलक्षणात्पंडकादीनांचनिलयोनिव रसः स्त्री निलयःतस्यमध्येनब्रह्मचारिणःक्षमोयुक्तोनि
वासःतत्रब्रह्मचर्यबाधासंभवादितिभावः १३ वि वि क्तवसतावपिकदाचित्स्त्रीसंपातेयत्कर्त्तव्यंतदा
ह नरूवलावन्नविलासहासं नजंपियंइंगिअपेहियं वा इत्थीणचित्तंसिनिवेसइत्ता दट्ठुंववस्सेसमणे
तवस्सी नैवरूपंसुसंस्थानंचलावण्यं नयनमनसामाह्लादकोगुणःविलासाविशिष्टनेपथ्यरचनादयोहा
सःप्रतीतएषांसमाहारो नजल्पितंमुल्लपितंइंगितञ्चनिरिंगितंअंगभंगादि प्रेक्षितंकटाक्षवीक्षितादिवासमु
च्चये स्त्रीणांसंबंधिचित्तेनिवेश्यआत्मास्तुदरमिदमितिविकल्पातांमनसिस्थापयित्वा द्रष्टुंइंद्रियविषयतांनेतुं
व्यवस्येदध्यवस्येत्श्रमणस्तपस्वी १४ अतएवसूपदिश्यतइत्याह अदंसणंचेवअपत्थणंच अचिंतणंचेव

×तनो×

अकित्तणं च इत्थीजणस्सारिअझाणजुग्गं हिअं सया बंभवए रयाणं ॥ अदर्शनं चैवावधारणे अदर्शनमेव
अप्रार्थनं चानभिलषणं अचिंतनं चैव रूपाद्यपरिभावनं अकीर्तनं च नामतो गुणतो वा स्त्रीजनस्य आर्यध्या
नं धर्मादि तद्योग्यं तद्धेतुत्वेनोचितमार्तध्यानयोग्यं हितं पथ्यं सदा ब्रह्मचर्ये रतानां ततान स्त्रीणां रूपादिस्मर
णं इत्युक्तं व्यवस्येदिति स्थितं ॥ १५ ॥ ननु विकारहेतौ सत्यपि ये निर्विकारास्त एव धीरास्ततः किं विविक्तशयनासनेन
सिध्यतीत्याशंक्याह कामं तु देवीहिं विभूसिआहिं न चाइआ खोभइउं तिगुत्ता तहावि एगंतहिअं ति नच्चा
विवित्तभावो मुणिणं पसत्थो ॥ कामं त्वभिमतमेतत् यद्देवीभिरप्यास्तां मानुषीभिर्विभूषिताभि
रलंकृताभिः न नैव चाइआ शकिताः क्षोभयितुं चलयितुं त्रिगुप्तास्तनयाः तथापि एकांतहित
मिति ज्ञात्वा विविक्तभावो स्त्र्यादिभिरसंसक्तो विविक्तवसत्यादिसेवनमिति यावत् मुनीनां प्रशस्तो ऽयं भावः यद्या
दिसंगोपाय्यो योगिनोपि क्षुभ्यंति ये पिन क्षुभ्यंति तेषामपि वर्ष्मादिदोषसंभवतीति विविक्तत्वमेव श्रेयः ॥ १६ ॥ इ
दमेव समर्थयितुं स्त्रीणां दुरतिक्रमत्वमाह मोक्खाभिकंखिस्स वि माणवस्स संसारभीरुस्स ठिअस्स धम्मे नेया
रिसं दुत्तरमत्थि लोए जहित्थिओ बालमणोहराओ ॥ मोक्षाभिकांक्षिणोपि मानवस्य संसारभीरोरपि स्थितस्यापि
धर्मे श्रुतधर्मे अपिशब्दस्यैकोपि सर्वत्र संबध्यते न नैव एतादृशं दुस्तरं दुरतिक्रममस्ति लोके यथा स्त्रियो बा
लानामविवेकानां मनोहरा बालमनोहरा दुस्तराः ॥ १७ ॥ स्त्रीसंगातिक्रमे गुणमाह एए अ संगा समइक्कमित्ता सु

हुत्तरा चेव हवंति सेसा जहा महासागरमुत्तरित्ता नई भवे अवि गंगासमाणा ॥ एतांश्च स्त्रीविषयान् संगान् संबं
धान् समतिक्रम्य सुखोत्तराश्चैव भवंति शेषा द्रव्यादिसंगाः सर्वसंगानां रागरूपत्वेऽप्यल्पस्त्रीसंगानामेवाति
दुस्त्यजत्वात् दृष्टांतमाह यथा महासागरं स्वयंभूरमणमुत्तीर्य नदी भवेत् सुखोत्तरैव अपि गंगासमानापि
गंगासमानापि आस्तां क्षुद्रनदीत्यपिशब्दार्थः ॥ १८ ॥ किं च कामाणुगिद्धिप्पभवं खु दुक्खं सव्वस्स लोगस्स सदेवग
स्स जं काइअं माणसिअं च किंचि तस्संतगं गच्छइ वीअरागो ॥ कामेषु अनुगृद्धिः सततमभिकांक्षा कामानुगृद्धि
स्तत्प्रभवमेव खुरवधारणार्थत्वात् दुःखं सर्वस्य लोकस्य सदेवकस्य यत्कायिकं मानसि
कं च किंचिदल्पमपि तस्यांतमेवांतकं गच्छति वीतरागो विगतकामानुगृद्धिः ॥ १९ ॥ ननु कामाः सु
खरूपास्तत्कथं तत्प्रभवमेव दुःखमुच्यत इत्युच्यते जहा य किंपागफला मणोरमा रसेण वण्णेण य भु
ज्जमाणा ते खुड्डए जीविअ पच्चमाणा एओवमा कामगुणा विवागे ॥ यथा च यथैव किंपाकफलानि मनोरम
णि अपेर्गम्यत्वात् मनोरमाण्यपि रसेन वर्णेन च शब्दाज्जंधादिना च भुज्यमानानि तानि लोकप्रतीतानि खुड्डए त्ति आ
र्षत्वात् क्षोदयंति विनाशयंति जीवितं पच्यमानानि विपाकावस्थां प्राप्तानि एतदुपमाः कामगुणा विपाके विपा
कदारुणतासाम्येन तत्तुल्या इति भावः ॥ २० ॥ एवं केवलस्य रागस्योद्धरणोपायमभिधाय तस्यैव द्वेषान्वितस्य त
माह जे इंदिआणं विसया मणुन्ना न तेसु भावं निसिरे कयाइ न यामणुन्नेसु मणं पि कुज्जा समाहिकामे समणे

णां वृत्ती ये इंद्रियाणां विषया अमनोज्ञाः नातेषु तावं अतिशायं आपेगम्य आज्ञा वमपि च क्रमादिंद्रियाणि प्र
वर्त्तयितुं किंतु न मनस्त्वस्वर्गेन मि त्यपिशब्दार्थः निस्पृहोत्तु यो कदाचित न चनेवा अमनोज्ञेष्व मनोपि चत्पर्या
दिंद्रियाणि प्रवर्त्तयितुमिति हृदिपि गमं आपरार्थं प्रायत् समाधिरिह रागाद्यभावस्तं कामयत इतिस
माधिकामः श्रमणस्तपस्वीति सूत्रषोडशकार्थः २१ स्रुं रागद्वेषौ हरणौ षिणौ विषयेभ्यः इंद्रियाणां निवर्त्तना
मुपदिष्टं अथ विषयेषु तत्प्रवर्त्तीन रागद्वेषानुद्धर णा च यो दोष स्तं प्रायात्यकमिंद्रियाणि मनसाश्रितानं
श्रयित्वा मष्ट सूत्रैतिः त्रयोदशसूत्राणि तत्रापि च क्षुराश्रि त्य त्रयोदशसूत्राणि चरकुस्स रूवं गहणं वयंति त
रागहेउं समणुन्नमाहु तं दोसहेउं अमणुन्नमाहु मा ज समोउ जो तेसु सवीयरागो चक्षुषो रूपं गृह्य
ते नेनेति ग्रहणमाक्षेपकं वदंति ततः किमित्याह त द्रूपं रागहेतुं तु पुनः ग्रनोज्ञमाहुः तथा तद्रूपमे
वा द्वेषहेतुममनोज्ञमाहुः तत तस्योश्चक्षुः प्रवर्त्तीन रागद्वेषसंभवात्तदुद्धरणाशक्तिलक्षणा दोषः स्या
दिति तावदाह एवं न को पि सतीति रूपे वीतरागः स्यादत आह समस्तु रक्तद्विष्टतयाऽतुल्यः तु न यस्तयो र्म
नोज्ञेतरस्तूपयोः स वीतरागादिव वीतरागः उपलक्षणत्वाद्वीतद्वेषश्च अयं भावः न तावत्तयो श्चक्षुः प्रवर्त्ती
येत् कथंचित् प्रवृत्तौ समता मेवावलंबितेति २२ ननु यद्येवं तर्हि रूपमेव रागद्वेषजनकं न तु चक्षुस्तत् किं च क्षु ४४२
निग्रहेणेति शंकापोहायाह रूवस्स चक्खुं गहणं वयंति चक्खुस्स रूवं गहणं वयंति रागस्स हेउं समणुन्नमाहु।

दोसस्स हेउं अमणुन्नमाहु रूपस्य चक्षुर्गृह्णातीति ग्रहणं ग्राहकमित्यर्थः वदंति तथा चक्षुषो रूपं गृह्यत इति
ग्रहणं ग्राह्यं वदंति अनेन रूपचक्षुषोरन्योन्यं ग्राह्यग्राहकभावलक्षणः संबंधो दर्शितः ततो यथा रूपं रागद्वे
षकारणं तथा चक्षुरपीत्युक्तं भवति अत एवाह रागस्येत्यादि रागस्य हेतुं प्रक्रमाच्चक्षुः समनोज्ञतया चेत्तद्रूपे
प्रवर्त्तत इति समनोज्ञमाहुः द्वेषस्य हेतुममनोज्ञं अमनोज्ञरूपग्रहितमाहु स्तात तुक्त एव चक्षुषो निग्रह इति भाव
दे २३ रूवेरागद्वेषोद्धरणोपायमुक्त्वा तदनुद्धरणे दोषमा ह रूवेसु जो गिद्धिमुवेइ तिव्वं अकालियं पावइ से
विणासं रागाउरे से जह वा पयंगे आलोयलोले स मुवेइ मच्चुं रूपेषु यो गृद्धिं रागमुपैति तीव्रां अका।
ले भवमाकालिकं प्राप्नोति स विनाशं रागातुरः स न सइति लोकप्रतीतः यथा वेति वा शब्दस्येवार्थ
कारार्थत्वात् यथैव पतंगः आलोकलोलो ति स्निग्ध दी पशिखादर्शनलंपटः समुपैति मृत्युं २४ जे आवि।
दोसं समुवेइ तिव्वं तंसि क्खणे से उ उवेइ दुक्खं दुद्दंतदोसेण सएण जंतू न किंचि रूवं अवरज्झई से य
श्चाप्यपि लिंगक्रमो न्य त्रयोः स्यात् द्वेषं समुपैति तीव्रं रूपेष्विति प्रक्रमः स किमित्याह तंसित्ति प्राकृतत्वा
पि शब्दस्येह योगात् तस्मिन्नपि क्षणे स तु उपैति दुःखं मनःसंतापादिकं यद्येवं तर्हि तत्रूपस्यैव दुःखहेतुत्व
तत एव द्वेषसंभवादित्याशंक्याह दुर्दांतं दमवर्द्धितं दुर्दमत्वमित्यर्थः तच्च प्रक्रमाच्चक्षुषस्तेच्च दोषात् दु
र्दांतदोषात् स्वकेनात्मीयेन जंतुर्देही न किंचि रूपमपि रूपमपराध्यति तस्य जंतोः यदि हि रूपमेव दुः

ख्यहेतुः स्यान्न तदा वीतरागद्वेषस्यापि दुष्टरूपनिरूपणे दुःखं स्यान्नैवेत दर्शितं ततः स्वस्यैव दोषेण दुःखमाप्नोति

उत्त॰ ३२ प्राणी इति भावः २५ इत्थं रागद्वेषयोर्दुःखहेतुत्वमुक्तं इदानीं द्वेषस्याभिरागाद् उक्तचाराद्दुःखमहानर्थमूलो

४४२ मतिदर्शयं तस्य विशेषात्परित्याज्यतां ख्यापयितुमाह एगंतरत्तो रुइरंसि रूवे अतालिसे से कुणई पओसं दुक्ख

स्स संपीलमुवेइ बाले न लिप्पई तेण मुणी विरागो एकांतरक्तो रुचिरे मनोरमे रूपेऽयं स्यादिति शेषः अतादृशे

नीदृशे प्रक्रमाद्रूपे स कुरोति प्रद्वेषं तत्प्राचदुःखस्य सं पीडं संघातं उपैति बालो मूढः न लिप्यते तेन द्वेषकृतदु

खेन मुनिर्विरागो रागरहितः २६ अपरागस्येवाहि सा चाश्रवहेतुत्वमिति दर्शयन्नाह रूवाणुगासाणुगए य जीवे चराचरे हिंसइ णेगरूवे चित्तेहि ते परितावेइ बाले पी

लेइ अत्तट्ठगुरू किलिट्ठे रूपं स्त्रीवामनोज्ञमनुगच्छतीति रूपानुगामाशा रूपानुगा वा आशा रूपा

विषयो निलाषस्तदनुगतश्च प्राग्वत् रूपानुपातेन गणनिरूपाणां प्रशस्तानां उपायैर्मया र्जनादिरुक्तिरनुः

गतः प्राप्तः अनुगतश्च प्राणी जीवनिर्जीवांश्चराचरान्त्रसस्थावरान् हिनस्ति अनेकरूपान्जात्यादिभेदतः कथं

न कांश्चित्तु चित्रैर्नानाविधैरुपायैरिति गम्यते तान्चराचरजीवान्परितापयति दुःखयति बालोऽपरांश्च पीडयत्येकदे

शाद्दुःखोत्पादनेन आत्मार्थगुरुः स्वप्रयोजननिष्ठः क्लिष्टो रागबाधितः २७ तथा रूवाणुवाएण परिग्गहेण उप्पाय

णे रक्खणसन्निओगे वए विओगे य कहं सुहं से संभोगकाले य अतित्तिलाभे रूपानुपातेनानुगमनेन उत्त

गम्यते रूपानुपाते अस्मिन्मतिणः उत्तीपरिग्रहेण मूर्च्छात्मकेन हेतुभूतेन उत्पादने उपार्जने रक्षणे च आपा

येभ्यः सन्नियोगश्च स्वप्रयोजने सम्यग्व्यापारणं सन्नियोगं तस्मिन् व्यये विनाशे वियोगे विरहे सर्व

त्र तु रूपवस्तुन इति गम्यते कुतः सुखं न कापीति भावः मतस्य रूपानुरागिणः अयं भावः रूपकलत्रकरितुरगादि

दीनामुत्पादनाद्यर्थे क्लेशादि तद्वियोगे चापायं प्रवर्तमानो दुःखमेवानुभवति रूपानुरागी प्राणी तत्स्वरूपा

नुरागेण दृश्यते तत्र रूपानुरागाणदि उत्पादनाद्यः परिग्रहस्य न शोभः प्रायुक्तं न तु रूपवतां तूत्पादनादिषु सुखमास्ते

त संभोगकाले तु तावीत्याशंक्याह संभोगकाले चाप्य तृप्तिलाभे अतृप्तिलाभः अतृप्तिलाभे सति तावे कुतः सुखमि

ति संबंधः बहुविधरूपदर्शनेऽपि न हि रागिणां तृप्ति र स्ति यदुक्तं न जातु कामः कामानामुपभोगेन शा

म्यति हविषा कृष्णवर्त्मेव भूय एवाभिवर्द्धते इत्यादि ४ कादिके च याविद्यत एव रागी न तु सुखी स्यादिति भा

वः २८ ततस्तस्यापरापरदोषपरंपरामाह रूवे अतित्ते य परिग्गहे य सत्तोवसत्तो न उवेइ तुट्ठिं अतुट्ठिदोसे

ण दुही परस्स लोभाविले आययई अदत्तं रूपे अतृप्ते च परिग्रहे च विषये च विषय प्रेचष्ठी लक्षणे सक्तः सा

मान्येनैवासक्तिमान् उपसक्तश्च गाढमासक्तः ततः सक्तश्चासौ उपसक्तश्च पश्चात्सक्तोपसक्तो नोपैति तुष्टिं तथा च अ

तुष्टिरेव दोषोऽतुष्टिदोषस्तेन दुःखी यदि ममेदमिदं च रूपवत्स्यादिति तदा वरं एवं ततश्च तदप्राप्तितः सम्यक्त्वद

त्तहारिणा रूवे अतित्तस्स परिग्गहे य मायामुसं वड्ढइ लोभदोसा तत्थावि दुक्खा न विमुच्चई से इत्याहि तस्यालाभ

...२ मत्वा कोऽशातलीवदुःख वा न् सन्न परस्य संबंधि रूपवद्वस्तु हि ति गम्यते लोभाविलोऽलोभकलुष आदत्ते अदत्तं...

पराजितस्य तत एवादत्तहारिणः रूपरूपविषये यः परिग्रहस्तस्मिन्निति योगः वस्य तिन्नकमवादत्तस्य
च मायाप्रधानं मृषा सतिष्टषालीकलाषणं मायामृषा वर्द्धते कुत इत्याह लोभदोषात् लुब्धो हि परस्वमादत्ते आह
यच्चरालोपनाय मायया मृषा वदति तदा तल्लोभ एव सर्वाश्रवाणामपि मूलमित्युक्तं सूचितं रागप्रक्रमेपि च यदि
द्लोभाभिधानं तद्रागेपि लोभोत्रास्यैवातिदुष्टताख्यापनार्थं तत्रापि को दोष इत्याह तत्रापि मृषाभाषणेपि दु
:खान्न विमुच्यते सः किं तर्हि दुःखभाजनमेव स्यादिति भावः ३० दुःखाविमोक्षमेव भावयति मोसस्स पच्छा य पुर
त्थओ य पओगकाले य दुही दुरंते एवं अदत्ताणि समाययंतो रूवे अतित्तो दुहिओ अणिस्सो मोसस्स त्ति मृषाभा
षणस्य पश्चाच्च पुरस्ताच्च प्रयोगकाले च दुःखी सन्। त च पश्चाद्धा इदं मया कुसंस्थापितमुक्तमिति पश्चात्ता
पात् पुरस्ताच्च कथममुं मूढं व्यादिव चुद्धामीत्यावंच नी य इति चिंतया प्रयोगकाले च किमसौ ममालीक
त्तापितं लक्षयिष्यतीति भावतिक्षोभतः तथा दुरंतो निकृष्टोंऽतः पर्यंतः इहजन्मनि तक विडंबनातोऽन्यत्र चेवन
रकादिप्राप्यायस्य स दुरंतो भवति जंतुरिति शेषः अथवा मोसस्सत्ति मोषस्य स्तेयस्येति व्याख्येयं एवमतुनाप्रका
रेणादत्तानि समाददानो रूपेऽतृप्तः सन् दुःखितः स्यादिति शेषः कीदृशः सन्नित्याह अनिश्रो दोषवत्तया कस्या
प्यवष्टंभेन रहितः सूत्रत्वाच्चोपलक्षणं चैतत् ३१ उक्तमेवार्थं निगमयितुमाह रूवाणुरत्तस्स नरस्स एवं कत्तो सु ४४३
हं होज्ज कयाइ किंचि तत्थोवभोगे वि किलेसदुक्खं निव्वत्तई जस्स कएण दुक्खं रूपानुरक्तस्य नरस्य एवमनंतरो

क्तनीत्या कुतः सुखं भवेत् कदाचित् किंचिदल्पमपि कुत इत्याह यतस्तत्र रूपानुरागे उपभोगेपि क्लेशदुःखं अतिला
लक्षणं बाधाजनितमसातं भवति उपभोगमेव विशिनष्टि निर्वर्त्तयति उत्पादयति यस्योपभोगस्य कृते ण
वाक्यालंकारे दुःखं कष्टमात्मन इति गम्यते उपभोगार्थं हि जंतुः क्लिश्यते ततः कुतः सुखं स्यादिति यदि च तथापि दुःख
मेव तदाक्रांतोन्यदा सुखं स्यादिति भावः ३२ एवं रागस्यानर्थहेतुतामुक्त्वा द्वेषस्यापि तामतिदिशन्नाह एमेव
रूवम्मि गओ पओसं उवेइ दुक्खोहपरंपराओ पदुट्ठचित्तो य चिणाइ कम्मं जं से पुणो होइ दुहं विवागे एवमे
व यथा तद्रक्तस्य वैरूप्ये प्रक्रमाद् द्वेषं गतः प्रद्वेषं उपैति दुःखौघपरंपरा उत्तरोत्तरदुःखसमूहरूपाः तथा
प्रद्विष्टचित्तश्च सति रक्तमेवाचिनोति च कर्म य ज्जे त स्य पुनस्तद्भवे तु दुःखदुःखहेतुर्विपाके तत्त्वक
ले अत्रामुत्र चेति भावः पुनर्दुःखग्रहणमैहिकदुःखा पेक्षं मन्तव्यं कर्मोपचयश्च हिंसाद्याश्रवान् विना
न स्यादिति तेनाक्षेपस्याप्याश्रवहेतुत्वमाक्षिप्यते ३३। एवं रागद्वेषयोर्दूषणं दोषमुक्त्वा तदुद्धरणे गुणमाह
रूवे विरत्तो मणुओ विसोगो एएण दुक्खोहपरंपरेण न लिप्पई भवमज्झे वि संतो जलेण वा पुक्खरिणी पलासं रूपे
विरक्तः उपलक्षणत्वाद् द्विष्टश्च मनुजो विशोकः शोकस्तु तत्त्वनिबंधन योस्तु रागद्वेषयोरभावादात्मनानंतरोक्ते
न दुःखौघपरंपरेणेति दुःखानामोघाः संघातास्तेषां परंपरा संततिर्दुःखौघपरंपरा तया न लिप्यते न स्पृश्यते भव
मध्येपि संतिष्ठन् दृष्टांतमाह जलेन वा जलेनेव वा शब्दस्यैवार्थत्वात् पुष्करिणीपलाशं पद्मिनीपत्रं जलमध्ये पि

उत्तरा०
४४४

मदिति३७ष्टः अथ इंद्रियवस्तुराश्रित्य त्रयोदशसूत्राणि व्याख्यातानि तदनुसारेणैव शेषेंद्रियाणां मनसश्च त्रयोदश
सूत्राणि स्वस्वविषयाख्यानपूर्वं व्याख्येयानि विशेषस्तु वक्ष्यते सोअस्स सद्दं गहणं वयंति तं रागहेउं तु मणुन्नमा
हु तं दोसहेउं अमणुन्नमाहु समो अ जो तेसु स वीअरागो सोअस्स तिश्रोत्रेंद्रियस्य ३५ सद्दस्स सोअं गहणं व
यंति सोअस्स सद्दं गहणं वयंति रागस्स हेउं समणुन्नमाहु दोसस्स हेउं अमणुन्नमाहु ३६ सद्देसु जो गिद्धिमुवेइ
तिव्वं अकालिअं पावइ स विणासं रागाउरे हरिणमिए व्व मुद्धे सद्दे अतित्ते समुवेइ मच्चुं हरिणमिएव मुद्धे इति मु
ग्धस्य हितमर्वीपिपश्चदृश्यात तातादहरिणशब्देनविशे ष त हरिणशब्दस्य मृगशब्दस्य हरिणपशु हरिणपशुरि
त्यर्थः मुग्धे हिताहितानभिज्ञः शब्देलुब्धकगी ता घा त्मा कतदाकृष्टचित्ततया अनृतः सन् ३७ जे
आविदोसं समुवेइ तिव्वं तंसि क्खणे से उ उवेइ दु रकं दुद्दंतदोसेण सएण जंतू न किंचि सद्दं अवरा
ज्झई से ३८ एगंतरत्तो रुइरंसि सद्दे अतालिसे से कु णई पओसं दुरकस्स संपीलमुवेइ बाले न लिप्पई तेण मु
णी विरागो ३९ सद्दाणुगासाणुगए अ जीवे चराचरे हिंसइणेगरूवे चित्तेहि ते परितावेइ बाले पीलेइ अत्तठ
गुरू किलिट्ठे अत्र चराचरे हिंसइत्ति व्याधापयोगिस्त्रादिवर्मीयर्घचरान् वेणुमृदंगकाद्यर्थं मवरांश्चदिनत्ति ४०
सद्दाणुवाएण परिग्गहेण उप्पायणे रक्खणसन्निओगे वए विओगे अ कहं सुहं से संभोगकाले अ अतित्तिलाभे ४१ ४४४
सद्दे अतित्ते अ परिग्गहे अ सत्तोवसत्तो न उवेइ तुट्ठिं अतुट्ठिदोसेण दुही परस्स लोभाविले आययई अदत्तं अद

८ त्तगीतमायम्रृदाम्पादिवीणा वंशादिकं वा शोलनशब्दात्वा दर्कं वस्तुआदात ४२ तण्हाभिभूअस्स अदत्तहारि
णो सद्दे अतित्तस्स परिग्गहे अ मायामुसं वड्ढइ लोभदोसा तत्थावि दुरका न विमुच्चई से ४३ मोसस्स पच्छा य पु
रत्थओ अ पओगकाले अ दुही दुरंते एवं अदत्ताणि समाययंतो सद्दे अतित्तो दुहिओ अणिस्सो ४४ सद्दाणुरत्त
स्स नरस्स एवं कत्तो सुहं होज्ज कयाइ किंचि तत्थोवभोगेवि किलेसदुरकं निव्वत्तए जस्स कएण दुरकं ४५ एव
मेव सद्दंमि गओ पओसं उवेइ दुरकोहपरंपराओ पदुट्ठचित्तो अ चिणाइ कम्मं जं से पुणो होइ दुहं विवागे ४६
सद्दे विरत्तो मणुओ विसोगो एएण दुरकोहपरंपरेण न लिप्पई भवमज्झे वि संतो जलेण वा पुरकरिणीप
लासं ४७ २३ घाणस्स गंधं गहणं वयंति तं रागहेउं तु मणुन्नमाहु तं दोसहेउं अमणुन्नमाहु स
मो अ जो तेसु स वीअरागो ४८ गंधस्स घाणं गहणं वयंति घाणस्स गंधं गहणं वयंति रागस्स हेउं समणु
न्नमाहु दोसस्स हेउं अमणुन्नमाहु ४९ गंधेसु जो गिद्धिमुवेइ तिव्वं अकालिअं पावइ से विणासं रागाउ
×उत्कट्टीत्या
दि×५
रे ओसहिगंधगिद्धे सप्पे बिलाओ विव निरकमंते अथ औषधयो नागदमन्याद्यास्तासां गंधेषु गृद्धः सर्पः सप्पे ५०
बिलाओ विव निरकमंते इव शब्दस्य भिन्नक्रमत्वात् सर्प इव बिलान्निष्क्रामन् स हि स्वस्थानं तत्प्रियं तद्गंधमुपेक्षितुमशक्तो
बिलान्निष्क्रामति ततो गारुडिकादिपरवशो दुःखमनुभवतीति ५० जे आविदोसं समुवेइ तिव्वं तंसि क्खणे से उ
उवेइ दुरकं दुद्दंतदोसेण सएण जंतू न किंचि गंधं अवरज्झई से ५१ एगंतरत्तो रुइरंसि गंधे अतालिसे से कुण

दीइ उ मंडु रक्कस्स संपीलमुवेइ बाले न लिप्पई तेण मुणी विरागी ५१ गंधाणुगासाणुगए अ जीवे चराचरे हिंस
उत्तरा॰ इणेगरूवे चित्तेहिं ते परितावेइ बाले पीलेइ अत्तट्ठगुरू किलिट्ठे अत्र सूचकसुक्कष्टगनातिपरत्वे तिद्देतवे उथा
४४५ हिद्देतवे चराचरानुहिनस्तीति ५२ गंधाणुवाएण परिग्गहेण उप्पायणे रक्खणसन्निओगे वए विओगे अ कहं सु
हं से संभोगकाले अ अतित्तिलाभे ५३ गंधे अतित्ते अ परिग्गहे अ सत्तोवसत्तो न उवेइ तुट्ठिं अतुट्ठिदोसेण दु
हीपरस्स लोभाविले आययई अदत्तं इहादत्तं सुगंधि घृततैलकस्तूरिकाकुंकुमादि ५४ तण्हाभिभूअस्स अदत्त
हारिणो गंधे अतित्तस्स परिग्गहे अ मायामुसं वड्ढइ लोभदोसा तत्थावि दुक्खा न विमुच्चई से ५५ मोसस्स
पच्छा य पुरत्थओ अ पओगकाले अ दुही दुरंते एवं अदत्ताणि समाययंतो गंधे अतित्तो दुहिओ अणिस्सो
५६ गंधाणुरत्तस्स नरस्स एवं कत्तो सुहं होज्ज कयाइ किंचि तत्थोवभोगे वि किलेसदुक्खं निव्वत्तए जस्स
कएण दुक्खं ५७ एमेव गंधम्मि गओ पओसं उवेइ दुक्खोहपरंपराओ पदुट्ठचित्तो अ चिणाइ कम्मं जं से पुणो हो
इ दुहं विवागे ५८ गंधे विरत्तो मणुओ विसोगो एएण दुक्खोहपरंपरेण न लिप्पई भवमज्झे वि संतो जलेण वा पुक्ख
रिणीपलासं ५९ रसस्स जिब्भं गहणं वयंति जिब्भाए रसं गहणं वयंति जिब्भाए रसं गहणं वयंति रागस्स हेउं समणु
ण्णमाहु दोसस्स हेउं अमणुन्नमाहु ६१ रसस्स जिब्भं गहणं वयंति तं रागहेउं तु मणुन्नमाहु तं दोसहेउं अमणुन्न ४४५
माहु समो अ जो तेसु स वीअरागो ६२ रसेसु जो गिद्धिमुवेइ तिव्वं अकालिअं पावइ से विणासं रागाउरे बडिस

विभिन्नकाए मच्छे जहा आमिसभोगगिद्धे बडिशविभिन्नकाय इति बडिशं प्रांतन्यस्तामिषो लोहकीलकस्तेन विभि
न्नो विदारितः कायो यस्य स बडिशविभिन्नकायः मत्स्यो यथा आमिषस्य मांसस्य भोगस्वादनं तत्र गृद्ध आमिषभोगगृद्धः
६३ जे आवि दोसं समुवेइ तिव्वं तंसि क्खणे से उ उवेइ दुक्खं दुद्दंतदोसेण सएण जंतू न किंचि रसं अवरज्झई से
६४ एगंतरत्तो रुइरे रसम्मि अतालिसे से कुणई पओसं दुक्खस्स संपीलमुवेइ बाले न लिप्पई तेण मुणी विरागी ॥
६५ रसाणुगासाणुगए अ जीवे चराचरे हिंसइणेगरूवे चित्तेहिं ते परितावेइ बाले पीलेइ अत्तट्ठगुरू किलिट्ठे
अत्र चराचरानुलक्षणप्रयोगिनो मत्स्यमीनपक्षि ... वनस्पतीन् कंदमूलफलादीन् हिनस्ति ६६ रसाणु
वाएण परिग्गहेण उप्पायणे रक्खणसन्निओगे वए विओगे अ कहं सुहं से संभोगकाले अ अतित्तिलाभे
६७ रसे अतित्ते अ परिग्गहे अ सत्तोवसत्तो न उवेइ तुट्ठिं अतुट्ठिदोसेण दुहीपरस्स लोभाविले आय
यई अदत्तं इहादत्तं खंडखाद्यफलादिकं रसवद्वस्तु ६८ तण्हाभिभूअस्स अदत्तहारिणो रसे अतित्तस्स परिग्ग
हे अ मायामुसं वड्ढइ लोभदोसा तत्थावि दुक्खा न विमुच्चई से ६९ मोसस्स पच्छा य पुरत्थओ अ पओगकाले अ दु
ही दुरंते एवं अदत्ताणि समाययंतो रसे अतित्तो दुहिओ अणिस्सो ७० रसाणुरत्तस्स नरस्स एवं कत्तो सुहं होज्ज
कयाइ किंचि तत्थोवभोगे वि किलेसदुक्खं निव्वत्तए जस्स कएण दुक्खं ७१ एमेव रसम्मि गओ पओसं उवेइ दुक्खो
हपरंपराओ पदुट्ठचित्तो अ चिणाइ कम्मं जं से पुणो होइ दुहं विवागे ७२ रसे विरत्तो मणुओ विसोगो एएण दुक्खो

दुहोहपरंपरेण न लिप्पई भवमज्झे वि संतो जलेण वा पुक्खरिणीपलासं ७३ २३ कायस्स फासं गहणं वयंति तं रागहे
उं तु मणुन्नमाहु तं दोसहेउं अमणुन्नमाहु समो अ जो तेसु स वीयरागो ७४ फासस्स कायं गहणं वयंति काय
स्स फासं गहणं वयंति रागस्स हेउं समणुन्नमाहु दोसस्स हेउं अमणुन्नमाहु ७५ फासेसु जो गिद्धिमुवेइ तिव्वं अ
कालियं पावइ से विणासं रागाउरे सीअजलावसन्ने गाहग्गहीए महिसे व रन्ने सीअजलावसन्नेति शीतजलेऽवस
न्नो निमग्नः शीतजलावसन्नो ग्राहैर्जलचरविशेषैर्गृहीत महिष इवाऽरण्ये वसतीति कदाचिज्जलविन्मोच्येत ।
पीयरागए वहाणं ७६ जे आवि दोसं समुवेइ तिव्वं तंसि क्खणे से उ उवेइ दुक्खं दुद्दंतदोसेण सएण जंतू
न किंचि फासं अवरज्झई से ७७ एगंतरत्तो रुइरंसि फासे अतालिसे से कुणई पओसं दुक्खस्स संपी
लमुवेइ बाले न लिप्पई तेण मुणी विरागो ७८ फासाणुगासाणुगए अ जीवे चराचरे हिंसइ णेगरूवे
चित्तेहि ते परितावेइ बाले पीलेइ अत्तट्ठगुरू किलिट्ठे । अत्र स्पर्शस्पर्शीनां मृगादिचर्मपिच्छवस्त्रादीनां संग्रहे
प्रसेवादौ च प्रवर्त्तमानश्चराचरान् हंति ७९ फासाणुवाएण परिग्गहेण उप्पायणे रक्खणसंनिओगे वए विओगे
अ कहं सुहं से संभोगकाले अ अतित्तिलाभे ८० फासे अतित्ते अ परिग्गहे अ सत्तोवसत्तो न उवेइ तुट्ठिं अतु
ट्ठिदोसेण दुही परस्स लोभाविले आययई अदत्तं इत्यादि तत्र स्पर्शो वच्छलिकादि ८१ तण्हाभिभूअस्स अदत्त
हारिणो फासे अतित्तस्स परिग्गहे अ मायामुसं वड्ढइ लोभदोसा तत्थावि दुक्खा न विमुच्चई से ८२ मोसस्स प ४४६

च्छा य पुरत्थओ अ पओगकाले अ दुही दुरंते एवं अदत्ताणि समाययंतो फासे अतित्तो दुहिओ अणिस्सो ८३
फासाणुरत्तस्स नरस्स एवं कत्तो सुहं होज्ज कयाइ किंचि तत्थोवभोगे वि किलेसदुक्खं निव्वत्तए जस्स कएण दु
क्खं ८४ एमेव फासंमि गओ पओसं उवेइ दुक्खोहपरंपराओ पदुट्ठचित्तो अ चिणाइ कम्मं जं से पुणो होइ दुहं
विवागे ८५ फासे विरत्तो मणुओ विसोगो एएण दुक्खोहपरंपरेण न लिप्पई भवमज्झे वि संतो जलेण वा पु
क्खरिणीपलासं ८६ मणस्स भावं गहणं वयंति तं रागहेउं तु मणुन्नमाहु तं दोसहेउं अमणुन्नमाहु समो
अ जो तेसु स वीयरागो मनसश्चेतसो भावोऽभिप्रायः स्मरणादिगोचरस्तं ग्रहणं ग्राह्यं वदंति चक्षुरादीन्द्रि
याविषयत्वात्तस्य तं भावं मनोज्ञं मनोज्ञरूपादिविषयं रागहेतुमाहुः अमनोज्ञं तं अमनोज्ञममनोज्ञ
रूपादिविषयं द्वेषहेतुमाहुः समश्च यस्तयोर्मनोज्ञामनोज्ञरूपादिविषययोरभिप्राययोः स वीतरागः व
मुत्तरयवोपि तावद्विषयरूपाद्यपेक्षया व्याख्येयः । यथा स्वप्ने कामदशादिषु वा विकल्पोपनीता रूपादिविष
या अपि भावत उक्ताः समनस्कोऽपि स्वप्नकामदशादिषु च मन एव केवलस्य व्यापार इति यदि वाऽभीष्टानामा
रोग्यधनस्वजनपरिजननंदनराज्यादीनाम् अनिष्टानां च रोगरिपुतस्करदारिद्र्यादीनां संयोगवियोगोपाया
चिंतनरूपो भाव इह ग्राह्यः स चान्येष्वसुविषयो मनोज्ञस्तदितरश्चेतरोऽमनोज्ञ इति ८७ भावस्स मणं गह
णं वयंति मणस्स भावं गहणं वयंति रागस्स हेउं समणुन्नमाहु दोसस्स हेउं अमणुन्नमाहु ८८ भावेसु जो गिद्धि

रुवेइति तं अकालिअं पावइ से विणासं रागाउरे कामगुणेसु गिद्धे करेणुमग्गावहिए व नागे कारणा करिण्या
उत्तराध्य मार्गेण निजपथेनापहृत आकृष्टः करेणुमार्गापहृतो नाग इव हस्तीव सहि मदोन्मत्तोपि मैथुनाकृष्टः करिणीहस्तात्
४४४ संग्रामोत्सुकस्तन्मार्गानुगामितयान्यपार्श्वे ग्रहणात् नानाबंधादि विनाशमाप्नोतीति ननु चक्षुरादींद्रियवशादेव
जन्मप्रवृत्तिरितिकथमस्येदंदृष्टांतत्वं उच्यते सत्यमेतत् परं मनःप्राधान्यविवक्षयात्र तदपि ज्ञेयं यद्वा तत्प्रावि
धकामदशायां चक्षुरादींद्रियव्यापारो ना वेपि मनसः प्रवृत्तिरितिन दोषः २४ जे आवि दोसं समुवेइ तिव्वं त
सिरक्खणे से उ उवेइ दुक्खं दुद्दंतदोसेण सएण जंतू न किंचि रूवं अवरज्झई से २५ एगंतरत्तो रुइरं
प॰ सि रूवे अतालिसे से कुणई पओसं दुक्खस्स संपीलमुवेइ बाले न लिप्पई तेण मुणी विरागो २६ अ
तालिसेति अतादृशेनीदृशे रूपविषयेवस्तुनि सक रोति प्रद्वेषं कायं ममाधुना स्मृतिपथमागत
इत्यादिकं २६ रूवाणुगासाणुगए अ जीवे चराचरे हिंसइणेगरूवे चित्तेहिं ते परितावेइ बाले पीलेइ अत्त
ट्ठगुरू किलिट्ठे रूवाणुगासानुगतो रूपादिगोचरां तृष्णायानुकूलां तिकांक्षादि विवशो जीवोऽतिष्ठति बंतविध
सविषयत्वात् रूपानुकूले व्यापारे वा बाधाय कामभोगादि लीव उपवामन्ते तमोदादिश्नात्ययतावितित्ता वाबुगा
चर— जानुगतो दोषादिकं कुर्वन् जीवान् चराचरान् हिनस्ति अनेकरूपान् इदं पंतहिंस्याति प्रायमिह येचराचरहिंसायां प्र ४४७
वर्तमानानेकजीवा २७ रूवाणुवाएण परिग्गहेण उप्पायणे रक्खणसन्निओगे वए विओगे अ कहं सुहं से सं

भोगकाले अ अतित्तलाभे २८ रूवे अतित्ते अ परिग्गहे अ सत्तोवसत्तो न उवेइ तुट्ठिं अतुट्ठिदोसेण दुही परस्स लो
भाविले आययई अदत्तं अदत्तमपि प्राप्य स्वाभिप्रायसिद्धये गृह्णातीत्येवमुक्तं २९ तण्हाभिभूयस्स अदत्तहा
रिणो रूवे अतित्तस्स परिग्गहे अ मायामुसं वड्ढइ लोभदोसा तत्थावि दुक्खा न विमुच्चई से ३० मोसस्स पच्छा य
पुरत्थओ अ पओगकाले अ दुही दुरंते एवं अदत्ताणि समाययंतो रूवे अतित्तो दुहिओ अणिस्सो ३१ एवं रूवा
णुरत्तस्स नरस्स एवं कत्तो सुहं होज्ज कयाइ किंचि तत्थोवभोगे वि किलेसदुक्खं निव्वत्तए जस्स कएण दुक्खं
३२ एमेव रूवम्मि गओ पओसं उवेइ दुक्खोहपरंपराओ पदुट्ठचित्तो अ चिणाइ कम्मं जं से पुणो होइ
दुहं विवागे तावत् अनीष्टस्मरणाद्यात्लाकगति दुःखौघ व स्तुगोचरत्वागतः प्रद्वेषं विसरत्यस्यास्य नामापि
त्यादिकं ३३ रूवे विरत्तो मणुओ विसोगो एएण दुक्खोहपरंपरेण न लिप्पई भवमज्झे वि संतो जलेण वा
पुक्खरिणीपलासं रूवादिष्टानिष्टस्मरणात्माकरस्य रस्य वस्तुगोचरत्वात् संक्लिष्टस्येति अष्टमप्रतिस्त्रा ×विरक्त×
वयवार्थः ३४ एवं रूवमेवार्थं संक्षेपेणाह एविंदिअत्था य मणस्स अत्था दुक्खस्स हेउं मणुअस्स रागिणो
ते चेव थोवं पि कयाइ दुक्खं न वीअरागस्स करिति किंचि एवमुक्तप्रकारेण इंद्रियार्थाः रूपादयः चस्य भिन्न
क्रमत्वान्मनसोऽर्थाः स्मरणादयस्तु उपलक्षणत्वादिंद्रियमनोभिः चउः खस्मात् तत्वील वंतीति गम्यते मनुजस्य रा
गिण उपलक्षणत्वाद् द्वेषिणश्च ते चैवेंद्रियमनोर्थाः स्तोकमपि कदाचिद् दुःखं न वीतरागस्य वीतरागद्वेषस्य कु

उत्तराध्य ४४८

वैति किंचिन्मानसं शारीरं वेति स्त्रार्थः १०० ननु न कश्चित् कामभोगेषु सत्सु वीतरागः संभवति तत्कथमस्य दुःखा
भाव उच्यते न कामभोगा समयं उवेंति न यावि भोगा विगइं उवेंति जे तप्पओसी य परिग्गही य सो तेसु मोहा वि
गइं उवेइ न कामभोगाः समतां रागद्वेषाभावरूपां प्रतिहेतुत्वमिति शेषः उपयांति गच्छंति तेषां समता हेतुत्वे हि न को
पि रागद्वेषवान् स्यात् न चापि भोगाः कामभोगा विकृतिं क्रोधादिरूपां प्रतिहेतुत्वमुपयांति तेषामेव हि केवलानां
विकृतिहेतुत्वे न कोपि रागद्वेषहीनः स्यात् को नयोस्तर्हि हेतुरित्याह यस्तत्प्रद्वेषी वा तेषु विषयेषु प्रद्वेष
वान् परिग्रही च परिग्रहबुद्धिमान् स एव रागी त्वर्थः। स तेषु मोहात् रागद्वेषरूपमोहनीयाद् विकृतिमुपैति
रागद्वेषरहितस्तु समतामिति भावः १ किंरूपं ... विकृतिमुपैतीत्याह कोहं च माणं च तहेव मायं ले
भं दुगुंछं अरइं रइं च हासं भयं सोगपुमित्थिवेयं नपुंसवेयं विविहे य भावे आवज्जई एवमणेगरूवे
एवंविहे कामगुणेसु सत्तो अन्ने य एयप्पभवे विसेसे कारुन्नदीणे हिरिमे वइस्से क्रोधं च मानं च तथैव
मायां लोभं जुगुप्सां अरतिं अस्वास्थ्यं रतिं विषयासक्तिं हासं भयं शोकं पुंस्त्रीवेदमिति समाहारनिर्देशः तत्र
पुंवेदं स्त्रीवांछारूपं स्त्रीवेदं पुरुषाभिलाषलक्षणं नपुंसकवेदं तु तदुभयाभिलाषात्मकं विविधांश्च भावान् हर्षविषादा
दीन् २ आपद्यते प्राप्नोति एवमसौ नानारागद्वेषवशात् रूपेण प्रकारेण अनेकरूपान् बहुभेदान् अनंतानुबंध्या
दिभेदेन तारतम्यभेदेन च एवंविधांस्तु उक्तस्वरूपान् विकारानिति शेषः कामगुणेषु शब्दादिषु सक्तो रक्त उपलक्ष ४४९

×आवज्जई इत्यादि×

णत्वाद् द्विष्टश्च अन्यांश्च एतत्प्रभवान् क्रोधादिजनितान् विशेषान् परितापदुर्गतिपातादीन् आपद्यत इति योगः की
दृशः सन्नित्याह कारुण्यदीनः करुणास्पदीभूतो दीनः कारुण्यदीनः अत्यंतदीन इत्यर्थः ह्रीमान् लज्जावान् के
षांचित् प्रीतिविनाशादिकं दोषमिहैवानुभवन् परत्र च तद्विपाकमतिकटुकं वितर्कयन् प्रयाति दैन्यं लज्जां च
लज्जते तथा वश्यस्तु द्वेष्यस्तत्र हि दोषदुष्टत्वात् सर्वस्याप्यप्रीतिभाजनमिति २ तयोः पिरागस्यैव प्रकारांतरेणाह
रणापायं तद्विपर्यये दोषं चाह कप्पं न इच्छिज्ज सहायलिच्छू पच्छाणुतावेण तवप्पभावं एवं वियारे अमि
अप्पयारे आवज्जई इंदियचोरवस्से कल्प्यते वैयावृत्त्यादिकार्यं समर्थो भवतीति कल्पो योग्यस्तम
पेक्ष्य वा कल्प्यमपि किं पुनरकल्प्यं शिष्यादिकं नेच्छेत् सहायलिप्सुर्ममायं विश्रामणादि सहायं करि
ष्यतीत्यभिलाषुकः सन् तथा पश्चादिति व्रतानीक ... दृष्टस्वरूपं तपः किमेतावत्कष्टं मयात्रीकृत
मिति चिंतारूपः पश्चात्तापस्तेन हेतुना उपलक्षणत्वात् ... तपःप्रभावमिहैवामर्षौषध्यादिलब्धिप्राप्ति
परत्र भोगादि निदानविधानतश्च नेच्छेदिति प्रक्रमः किमेवं निवार्यत इत्याह एवमसुना प्रकारेण विकारान् दोषा
नमितप्रकारान् आपद्यते इंद्रियाणि चौरा इव धर्मधनापहरणात् इंद्रियचौरास्तद्वश्यः उक्तविशेषणविशिष्टस्या
दिकल्प्यतपःप्रभावव्याघातादिना वश्यतास्यादिति पर्वत्वतोयमाशयः तदत्र यद्वा शिष्यसंघादिकार्यार्थं तपः
प्रभावं च वा वातापि न दोषः एतेन च रागस्याद्वैतयत्नाग्रहरूपं उद्धरणोपाय उक्तः एवमन्येपि रागाद्युत्तवाद्यः ततः

उत्तराध्य० ४४९

सिद्धं रागस्योद्धरणोपायान्तं तद्विषयस्यैव दोषाणां कथनमिति ॥ अत उक्तमेवार्थं समर्थयितुं विकारस्योदाहरणान्तरे
णाभिमाह तओ से जायंति पओयणाइं निमज्जिउं मोहमहण्णवंमि सुहेसिणो दुक्खविणोअणट्ठा तप्पच्चयं उज्ज
मए अ रागी ॥ ततो विकारापत्तेः अनन्तरं से तस्य जायन्ते प्रयोजनानि विषयसेवाहिंसादीनि निमज्जयितुं निम
ज्जने । उक्तमात्मानमेव जन्तुं मोहमहार्णवे विषयप्रयोजनैर्मोहातिशयकृत्याभिः क्रियातत्ताहेतुत्वात् ज्ञानीत्यर्थः सुख
त्पन्नविकारतया मूढ एव स्यात् विषयसेवाद्येव प्रयो जनैः स्वर्थं ब्रुवतीति तावः काहास्यमाताऽस्य किम
र्थं तानि प्रयोजनानि स्फुरित्याह सुखैषिणः इमीं न लाभिणो दुःखविनोदनार्थं सुखैषी मन्दुःखकस्य
र्थमेव हि विषयासेवादौ प्रवर्त्तत इत्येवमुक्तं क र विकार्यो त्पन्नावपि तत्रायं सुरूपादिना त्वेवस
न रागद्वेषयोरेवं सकलानर्थहेतुत्वात् प उक्तो र गद्वेषयोरेवानर्थहेतुत्वमित्याह विरज्जमाणस्स
य इंदियत्था सद्दाइआ तावइयप्पगारा न तस्स सव्वे विमणुन्नयं वा निव्वत्तयंती अमणुन्नयं वा विरज्यमा
नस्य तु पलक्षणत्वाद्द्विषतश्च चः पुनरर्थे तातो विरज्यमानस्याद्विषतश्च पुनरिन्द्रियार्थाः तावत इति यावन्तो लोके
प्रतीतास्तावन्तः प्रकाराः स्वरमधुरत्वादयो भेदा येषां ते तावत्प्रकारा बहुभेदा इत्यर्थः न तस्य मनुष्यस्य सर्वेऽपि मनोज्ञतां
वा निर्वर्त्तयन्ति जनयन्ति अमनोज्ञतां वा किंतु रागद्वेषवत एव स्वस्वरूपेण हि रूपादयो नात्मनो मनोज्ञताममनोज्ञत
वा किंतु रागद्वेषवत एव स्वस्वरूपेण हि रूपादयो नात्मनो मनोज्ञताममनोज्ञतां वा कर्तुं क्षमाः किंतु रक्तेतरं प्रति ए

×विषया: रा
गादय:×

४४९

न्तो णामा शयवशादेव यतः कामिनीरपि परिव्राट्कामुककुणपाः संकल्पयन्ति तथा कुणपं कामिनी भक्ष्य मि
ति तिस्रो विकल्पनाः ॥ एवं तावद्वीतरागद्वेषस्य नैवामी मनोज्ञतामनोज्ञतां वा जनयन्तीति तदभावे च विषयसेवा
द्याशयाभावादि प्रयोजनानामप्यभाव इत्याह एवं ससंकप्पविकप्पणासु संजायए समयमुवट्ठिअस्स अत्थे अ सं
वकप्पयओ तओ से पहीअए कामगुणेसु तण्हा ॥ एवमुक्तनीत्या स्वस्यात्मनः संकल्पा रागद्वेषमोहरूपा अध्यव
सायास्तेषां विकल्पनाः सकलदोषमूलत्वादिपरिभा वनाः स्वसंकल्पविकल्पनास्तासु उपस्थितस्योद्यतस्य
संजायते समता माध्यस्थ्यमिति योगः अर्थांश्चेन्द्रि या र्थान् रूपादीन् संकल्पयतश्चिंतयतो यथा नैते कर्मबं
धहेतवः किंतु रागाद्य एवं तियद्वा अर्थांनजी वा दी नवस्थितिमरूपत्वा संकल्पयतश्च शुक्लध्यानवि
षयतया ध्यायतः ततः इति समतायाः सतस्यसाधो ॥ व दीयते कामगुणेषु तृष्णाभिलाषः ॥ ततः स किं करा
तीत्याह सवीअरागो कयसव्वकिच्चो खवेइ नाणाव रणं खणेणं तहेव जं दंसणमावरेइ जं चंतरायं पकरे
इ कम्मं ॥ स प्रहीणतृष्णो वीतरागो भवति तृष्णाहि लोभस्तत्क्षये च क्षीणमोहत्वाद्वा सिरिति तथा कृतसर्वकृत्य इव
कृतसर्वकृत्यः शेषघातिकर्मप्रकृतीनां क्षपयति ज्ञानावरणं क्षणेन तथैव यद्दर्शनमावृणोति तद्दर्शनावरणमित्य
र्थः यच्चांतरायं दानादिविषयं विघ्नं करोति कर्मान्तरायाख्यमित्यर्थः तत्क्षयाच्च कं गुणमवाप्नोतीत्याह सव्वं तओ जा
णइ पासइ अ अमोहणे होइ निरंतराए अणासवे झाणसमाहिजुत्ते आउक्खए मोक्खमुवेइ सुद्धे ॥ सर्वं ततो ज्ञानावर

उत्त्रा॰ ४५७

णीयादिक्षयाज्जानातिविशेषरूपत्वेनावगच्छति पश्यतिच सामान्यरूपतया तथाऽमोहनोमोहरहितोन्तरवर्ते
तथानिरंतरायःअनाश्रवः कर्मबंधहेतुरहितः ध्यानं शुक्लध्यानं तेन समाधिःपरमस्वास्थ्यं ध्यानसमाधिस्ते
नयुक्तोध्यानसमाधियुक्तः आयुषउपलक्षणत्वात्नामगोत्रवेद्यानांचक्षये आयुःक्षये तस्मिन्सतिमोक्षमुपै
तिशुद्धोविगतकर्ममलइतिसूत्रद्वयार्थः ए मोक्षगतश्च यादृशःस्यात्तदाह सोतस्ससव्वस्सदुहस्सयुक्कोजं
बाहईसययंजंतुमेयं दीहामयविप्पमुक्कोपसत्थो तोहोइअच्चंतसुहीकयत्थो समोक्षप्राप्तःतस्माजा
तिजरामरणादिरूपत्वेनशोकात्सर्वस्मात्दुःख त्त सर्वत्रसुखप्रत्यायनपदीउक्तःदृष्युक्तौ यक
हेशमित्याद दुःखंबाधतेसततंजंतुमेतंच त्य रुं दीर्घाणिस्थितितःप्रक्रमात्कर्माणितान्यामया
इवविविधबाधाविधायितयादीर्घामयास्तेभ्यो वि प्रमुक्तोदीर्घामयविप्रमुक्तोतएवप्रशस्तःप्रशंस १
देःततोभवतितदादीर्घामयविप्रमोक्षात्तत्वचतरसुखी च एवचकृतार्थइतिसूत्रार्थः ए अध्ययनार्थो
पसंहारमाह अणाइकालप्पभवस्सएसो सव्वस्सदुक्खस्सपमोक्खमग्गो वियाहिओजंसमुवेच्चसत्ता कमेण
अच्चंतसुहीभवंतितिबेमि अनादिकालप्रभवस्यएषोनंतरोक्तःसर्वस्यदुःखस्यप्रमोक्षमार्गःप्रमोक्षोपायो
व्याख्यातोयंसमुपेत्यसम्यक्प्रतिपद्यसत्वाःक्रमेणोत्तरोत्तरगुणावाप्तिरूपेणात्यंतसुखिनोभवंतीतिसू ४५७
त्रार्थः ११ इतिब्रवीमीतिप्राग्वत् इतिश्रीतपागच्छीयमहोपाध्यायश्रीविमलहर्षगणिमहोपाध्यायश्रीमुनिवि

मलगणिशिष्योपाध्यायश्रीभावविजयगणिसमर्थितायांश्रीउत्तराध्ययनसूत्रवृत्तौद्वात्रिंशमध्ययनंसंपूर्णम् ३२
उक्तंद्वात्रिंशमध्ययनमथकर्मप्रकृतिसंज्ञंत्रयस्त्रिंशमारभ्यते अस्यचायमभिसंबंधोनंतराध्ययनेप्रमा
दस्थानान्युक्तानितैश्चकर्मबध्यतइतितस्यस्वरूपमनेनोच्यतइतिसंबंधस्यास्येदमादिसूत्रं अट्ठकम्माइंवोच्छामि
आणुपुव्विंजहक्कमं जेहिंबद्धोअयंजीवो संसारेपरिवत्तइ अष्टकियंतमिथ्यात्वाविरत्यादिहेतुभिर्जीवेनेतिक
र्माणिवक्ष्यामिआनुपूर्व्यापरिपाट्याइयंचपश्चानुपूर्व्या दिरपिस्यादित्याह यथाक्रमंक्रमानतिक्रमेणयैर्बद्धः
श्लिष्टोअयंप्रतिप्राणिस्वसंवेदनप्रत्यक्षोजीवःसंसा र परिवर्ततेऽपरापरपर्यायानुभवनतस्त्राम्यतीति
सूत्रार्थः १ प्रतिज्ञातमाहनाणस्सावरणिज्जं दंस णा व रणंतहावेयणिज्जंतहामोहं आउकम्मंतहेवय
ज्ञानस्यविशेषावबोधरूपस्यआव्रियतेसदनेनाच्छा द्यतेनघटतनार्कइवेत्यावरणीयंदर्शनंसामान्यावबो
धस्तदाव्रियतेनेनप्रतीहारेणनृपदर्शनमिवेतिदर्शनाव रणं तथावेद्यतेसुखदुःखतयानुभूयतलिह्यमानम
धुलिप्तासिधारावदितिवेदनीयं तथामोहयतिजानानमपिमुह्यबद्धिचित्तताजनतेतिमोहस्तं आयातिदुर्गतिर्निः
क्रमितुकामस्यापिजंतोर्निगडवत् प्रतिबंधकत्वमित्यायुस्तदेवकर्मआयुःकर्मतथेवच २ नामकम्मचगोयंच अं
तरायंतहेवय एवमेयाइंकम्माइं अट्ठेवउसमासओ नमयतिगत्यादिविविधभावानुभवंप्रतिजीवंप्रवणयत
तिचित्रकरवद्गजाश्वादिनानावंप्रतिरस्कारकोमितिनामकर्मगूयतेशब्द्यतेउच्चावचैःशब्दैःकुलालान्हद्रव्यमिवजी

वोस्मादितिगोत्रं अंतरायदातृग्राहकयोर्मध्येऽन्तरा रिकवद्विघ्नहेतुर्विनायातगच्छतीत्यंतरायं कर्मेति सर्वत्र संबध्यात
उत्त॰वृ॰ ४५१ एवमष्टतापकारेणएतानिकर्माणएवैवतु:सद्वैर्व्रा समासतःसंक्षेपातो विस्तरतस्त्वक्षयावंताजीवास्तावंत्यपिताविंती
त्वानंतानीवेतिभावः ३ एवंकर्मणा मूलप्रकृती प्रोच्योत्तरप्रकृतीराह नाणावरणंपंचविहंसुअं आभिणिबोहिअं
उहिनाणं तइअं मणनाणं चकेवलं ज्ञानावरणंपंचविधं तच्च कथंपंचविधमित्याशंकायामावार्यालदादेवाआव ३४
रणस्यभेदस्याद्येनावार्यस्यज्ञानस्यैवभेदानाह सुअं मित्यादि ४ निद्दातहेवपयला निद्दानिद्दायपयलपयला
य ततोअथीणगिद्धीअ पंचमाहोइनायव्वा निद्दाद भा स्वरूपंचैवं सुहपडिबोहानिद्दा १ निद्दानिद्दा
यदुक्खपडिबोहा २ पयलाठिअवविट्ठस्स ३ प य लपयलाउचंकमओ ४ १ थिणद्धिति अद्धक
रणीबीणद्धी अर्द्धचक्किअद्धबलत्ति ५ इदंनिद्रापंच कं ५ चक्खुमचक्खुओहिस्स दंसणाकेवलेअआव
रणएवंतुनवविगप्पं नायव्वंदंसणावरणं चक्खुमचक्खु उहिस्सत्तिमकारोऽलाक्षणिकःचक्खु श्चाचक्खुश्चाव
धिश्चचक्षुरचक्षुरवधीतिसमाहारस्तस्य दर्शनइतिदर्शनशब्दःप्रत्येकंयोज्यःततश्चक्षुर्दर्शनंचक्षुषारूपस ।
मान्यग्रहणं अचक्षुर्दर्शनंशेषेंद्रियमनोभिःतद्दर्शनंतेषांस्वस्वविषयसामा।
न्यावबोधे अवधिदर्शनंअवधिनारूपिद्रव्याणांसामान्यग्रहणंकेवलेअतिकेवलदर्शनंतत्सर्वद्रव्यपर्याया ४५१
णांसामान्यज्ञाने आवरणंएतच्चचक्षुर्दर्शनादिविषयत्वाच्चतुर्विधमतएवाहएवमित्यनेननिद्रापंचविधत्वचक्खु।

दर्शनावरणादिचतुर्विधंचलक्षणेनप्रकारेणनवसंख्यैर्नवविकल्पंनवभेदंज्ञातव्यंदर्शनावरणं ६ वेअणिअं
पिअदुविहं सायमसायंचआहिअं सायस्सउबहूभेआ एमेवासायस्सवि वेदनीयमपिद्विविधं सातंसुखंसु ।
रीरमानसंचद्व्येपचाराद्भिमितंकर्माप्येवमुक्तं असातंचतद्विपरीतंसायस्सउत्तिसातस्यापिबहवोभेदानके
चं॰ वलंज्ञानदर्शनावरणयोरित्यपिशब्दार्थः बहुभेदंवास्यतद्धेतूनामनुकंपादीनांबहुत्वात् एवमेवेतिबहव
×त्वादेभा× एवभेदाअसातस्यापि दुःखशोकादीनांतद्धेतूनामपि बहुत्वादेवेतिभावः ७ मोहणिज्जंपिदुविहं दंसणाव
रणेतहा दंसणेतिविहंवुत्तंचरणेदुविहंभवे मोह नी यमपिद्विविधंवेदनीयवत् द्वैविध्यमेवाहदर्श
नेतत्त्वरुचिरूपेचरणेचारित्रे ततोदर्शनमोहनी यं चा रित्रमोहनीयंचेत्यर्थः तत्रदर्शनेदर्शनविष।
यंमोहनीयंत्रिविधंउक्तंचरणेचरणविषयंमोहनी यं द्विविधंभवेत ८ दर्शनमोहनीयत्रैविध्यमाह स
म्मत्तंचेवमिच्छत्तं सम्मामिच्छत्तमेवय एआउतिन्निपयडीउ मोहणिज्जस्सदंसणे सम्यक्त्वंशुद्धदलिकरूपंय
दुदयेपितत्त्वरुचिःस्यात्चैवःसमुच्चयेमिथ्यात्वंमिथ्यात्वमशुद्धदलिकरूपंयतोऽतत्त्वेतत्त्वबुद्धिर्जायते सम्यग्मि
थ्यात्वंशुद्धदलिकरूपंयतोजंतोरुभयस्वभावत्वंस्यात् इहसम्यक्त्वाद्याजीवधर्मास्तद्धेतुत्वाद्दलिकानाम
पितद्व्यपदेशःएतास्तिस्रःप्रकृतयोमोहनीयस्यदर्शनेदर्शनविषयस्य ९ चरित्तमोहणंकम्मंदुविहंतुविआहिअं
अं कसायवेअणिज्जं नोकसायंतहेवय चरित्रेसुव्यत्ययमेनेतिचरित्रमोहनंकर्म येनजातमपिचारित्रफला

दिततत्र पतिपद्यते तत्तु द्विविधं व्याख्यातं द्विविधमेवाह कषायाः क्रोधाद्यास्तद्रूपेण वेद्यते तु द्वयात यत्तत्क
षायवेदनीयं च समुच्चये नोकषायमिति च कर्म तन्नोकषायवेदनीयं तच्च नोकषायाः कषायसहवर्त्तिनो हास्याद
यस्तद्रूपेणायं वेद्यते ततस्तथैवोच्यते इति समुच्चये १० अनयोर्भेदानाह सोलसविहभेएणं कम्मं तु कसायजं सत्तविहं न ६
विहं वा कम्मं नोकसायजं सोलसविहविधेपोडशविधं भेदेन कर्म तु पुनः कषायजं जं जं वञ्जइ तं तं धइ त्ति वचना
कषायवेदनीयमित्यर्थः षोडशभेदत्वं चास्य क्रोधादे ।नंतानुबंधिमपि प्रत्येकमनंतानुबंध्यप्रत्याख्यानप्र
त्याख्यानसंज्वलनभेदाच्चतुर्विधत्वात् सत्तविहं नवि स नविधं नवविधं वा कर्म नोकषायजं नोकषायवेद
नीयमित्यर्थः तत्र सप्तविधं हास्यादिषट्कं हास्यर त्य र त्यरतिभयशोकजुगुप्सारूपं वेदस्य सामान्यवि
वक्षया एकरूपत्वेति नवविधं तु तदेव षट्कं वेदत्रय स हितमिति ११ नेरइअतिरि क्खाउं मणुस्साउं तहे
वय देवाउअं चउत्थं आउकम्मं चउव्विहं नेरइअति रिक्खाउं तिआउ ।आयुः प्रत्येकं योगान्नैरयिकायु
स्तिर्यगायुश्चेत्यर्थः १२ नामकम्मं तु दुविहं सुहं असुहं च आहिअं सुहस्स य बहूभेआ एमेव असुहस्स
वि नामकर्म द्विविधं कथमित्याह शुभमशुभं च आख्यातं शुभस्य च बहवो भेदा एवमेवाशुभस्यापि तत्रोत्तरभेदैः शुभ
नामोत्तरभेदाः पिमध्यमविवक्षया सप्तत्रिंशद्भेदास्तथा नरदेवगती २ पंचेंद्रियजातिः ३ शरीरपंचकं ८ आद्य
शरीरत्रयस्यांगोपांगत्रयं ११ प्रशस्तवर्णादिचतुष्कं १५ प्रथमं संस्थानं १६ संहननं च १७ मनुष्यदेवानुपूर्व्यौ ४५२

१९ अगुरुलघु २० पराघातं २१ उच्छ्वासं २२ आतपो २३ द्योतो २४ प्रशस्तविहायोगतिः २५ त्रस २६ बादर २७ पर्याप्त
२८ प्रत्येक २९ स्थिर ३० शुभ ३१ सुभगा ३२ सुस्वरा ३३ देय ३४ यशः कीर्त्ति ३५ निर्माणं ३६ तीर्थकरनाम ३७ चेति एताश्च
शुभानुभावत्वाच्छुभास्तथा अशुभनाम्नोपि मध्यमविवक्षयैव चतुस्त्रिंशद्भेदास्तथाहि नरकगतिर्यग्गती २ एकेंद्रियादिजा
ति चतुष्कं ६ प्रथमवर्जानि संहननानि पंच ११ संस्थानान्यपि प्रथमवर्जानि पंचैव १६ अप्रशस्तवर्णादिचतुष्कं २० नरक
तिर्यगानुपूर्व्यौ २२ उपघातं २३ अप्रशस्तविहायोगतिः २४ त्रसदशकविपर्यस्तं स्थावरदशकं ३४ एतानि चाशुभ
त्वान्नारकत्वादीनां हेतुत्वादशुभानि अत्र बंधनसंघ त न नानि शरीरेष्वेवान्तर्भावितानि वर्णादिचतुष्क
च पृथग्न विवक्षितमिति नोक्तसंख्याविरोधः १३। गो अ कम्मं दुविहं उच्चं नीअं च आहिअं एवं नीअं पि
आहिअं गोत्रकर्म द्विविधं उच्चमित्युच्चैर्गोत्रं प . देशहेतुः नीचं तद्विपरीतं आख्यातं तत्रोच्चस्तु भवेद्गो
त्रमष्टविधं भवति एवमष्टविधं नीचमप्याख्यातं अष्टवि धत्वं चानयोर्बंधहेतूनामष्टविधत्वात् अष्टौ हि जातिम
दाल्लाभादयश्चैर्गोत्रस्य बंधहेतवः तावंत एव च जातिमदादयो नीचैर्गोत्रस्येति १४ दाणे लाभे य भोगे य उवभो
गे वीरिए तहा पंचविहमंतरायं समासेण वि आहिअं दाने देयवस्तुवितरणरूपे लाभे वा प्रार्थितवस्तुप्राप्तिरूपे
भोगे च सकृदुपभोग्ये पुष्पादिविषये उपभोगे पुनः पुनरुपभोग्ये प स्त्र्यादिविषये वीर्ये पराक्रमे तथा अंत
रायमिति प्रक्रमः ततश्च विषयभेदात्पंचविधमंतरायं समासेन व्याख्यातं तत्र दानांतरायं येन सति पात्रे दये च

×म×

वस्तु विजानन्नपि दानफलं तत्र प्रवृत्तिर्न स्यात् १ लाभांतरायस्योदयेन वद्योपि दातरि विद्यमाने देयेपि याचके ला-

उत्तरा भो न स्यात् २ भोगांतरायस्योदयेन संपदामानेप्याहारमाल्यादे भोक्तुं न शक्नोति ३ उपभोगांतरायस्योदयेन सदपि

४५१ वस्त्रांगनादि नोपभोक्तुं प्रभवति ४ वीर्यांतरायस्योदयेन नीरोगो वयःस्थोपि तृणकुब्जीकरणेपि न क्षमत इति सू-

त्रचतुर्दशकार्थः १५ एवं प्रकृतयोऽभिहिताः संप्रत्येतन्निगमनायोत्तरस्य च संबंधाय चाह एआ मूलपयडीउ उ-

त्तराउ आहिआ पएसग्गं खेत्तकाले अ भावं चादुत्तरं सुण ए तामूलप्रकृतय उत्तराश्चेति उत्तरप्रकृतयश्च आख्या-

ताः प्रदेशाः परमाणवस्तेषामग्रं परिमाणं प्रदेशाग्रं य खेत्तकाले इति क्षेत्रकालौ च भावं चानुभागलक्ष-

णं कर्मणः पर्यायं चतुःस्थानिकादिरसमित्य र्थः अ उत्तरमिति अतः प्रकृत्यभिधानादिह शृणु क-

थ्यमानमिति शेषः १६ तत्रादौ प्रदेशाग्रमाह स व्वे सिं चेव कम्माणं पएसग्गमणंतगं गंठिअसत्ताई-

अं अंतो सिद्धाण आहिअं सर्वेषां च प्रत्येकं वापि शब्दा र्थः तेनैतः सर्वेषामपि कर्मणां प्रदेशाग्रं परमाणुपरिमा-

णं अनंतमेवानंतकं तच्चानंतकं ग्रंथिकसत्वा ये ग्रंथिदेशं गत्वापि न तं भित्वा न कदाचिदुपरि गंतारस्ते चाभव्या एव

द्रष्टव्यास्तानतीतं तेभ्योऽनंतगुणं चेतातिक्रांतं ग्रंथिकसत्वातीतं तथाऽन्तर्मध्ये सिद्धानामाख्यातं सिद्धेभ्योऽपि कर्म-

परमाणवोऽनंतभागएव स्तुः एकस्य जीवस्य एकसमयग्राह्यकर्मपरमाणुप्रदेशं चैतदन्यथा हि सर्वजीवेभ्योप्यनंता- ४५३

गुणा वा सर्वकर्मपरमाणूनां कथमिदमुपपद्यतेति १७ क्षेत्रमाह सव्वजीवाण कम्मं तु संगहे छद्दिसागयं सव्वेसुवि

पएसेसु सव्वं सव्वेण बद्धगं सर्वजीवानां कर्म ज्ञानावरणादि तुः पूरणे संग्रहे संग्रहक्रियायोग्यं स्यादिति शेषः यद्वा

सर्वजीवानामिति वाक्यालंकारे कर्म संगहेत्ति संग्रहं तु क्लीबत्वमस्य इत्याह छद्दिसागयंति षण्णां दिशां समाहारः ष-

ड्दिशं तत्र गतं स्थितं षड्दिग्गतं एतच्च द्वीन्द्रियादीनाश्रित्य नियमेन व्याख्येयं एकेंद्रियाणामन्यथापि संभवात्

यदागमः एगिंदियाणं भंते तेयाकम्मगपोग्गलाणं गहणं करेमाणा किं तिदिसिं जाव छद्दिसिं करेइ गो० सिअ तिदिसिं

सिअ चउदिसिं सिअ पंचदिसिं सिअ छद्दिसिं बेइंदिया णं इंदिआ चउरिंदिआ पंचिंदिआ नियमा छद्दिसिंति तच्च

संगृहीतं सत्केन सत्क्रियया बद्धं वा बद्धं स्यादित्याह स व्वे सुवि पएसेसुत्ति सर्वैरपि प्रदेशैरात्मसंबंधिभिः सर्वं

ज्ञानावरणादि न त्वन्यतरदेकमेव सव्वेणत्ति स म त्ता न तु प्रकृतिस्थित्यादिना प्रकारेण बद्धं क्षीरेणोद-

कवदात्मप्रदेशैः श्लिष्टं तत्सव्वबद्धकं १८ कालमाह उ दहिसरिसनामाणं तीसई कोडिकोडिओ उक्कोसि-

आ ठिई होइ अंतोमुहुत्तं जहन्निया १९ आवरणिज्जा णं दुण्हंपि वेअणिज्जे तहेव य अंतराए अ कम्मंमि ठिई

एसा वियाहिया उदधिना सदृशं नाम येषां तानि उदधिसदृशनामानि सागरोपमाणीत्यर्थः तेषां त्रिंशत्कोटाकोट्यः

उक्कोसिअत्ति उत्कृष्टा भवति स्थितिः अंतर्मुहूर्त्तं जघन्यैव जघन्यका २० केषामित्याह आवरणिज्जाणंति आवरण-

योर्ज्ञानदर्शनविषययोर्द्वयोरपि वेदनीये च कर्मणि स्थितिरेषा व्याख्याता किं च वेदनीयस्यापि जघन्या स्थिति-

रंतर्मुहूर्त्तमानेत्युक्ता अन्यत्र तु द्वादशमुहूर्त्तमाना सा च सकषायस्योक्ता यदुक्तं मोत्तुं अकसायठिइं बारसमुहुत्ता

उत्तरा॰
४५४

जदत्राव अणिएत्ति अकषायस्य उसमंयथयस्वरूपसातवद्यस्य स्थितिर्द्विसमयोक्ता तदत्र तव्यं तत्र विद्वा विदंतीति २०
उदहि सरिसनामाणं सत्तरिं कोडिकोडिउ मोहणिज्जस्स उक्कोसा अंतोमुहुत्तं जहन्निआ २१ तेत्तीससागरोवम उ
क्कोसेण विआहिआ ठिई उ आउकम्मस्स अंतोमुहुत्तं जहन्निआ स्पष्टानि २३ अथ वस्तावमाह सिद्धाणऽणंतभागो अ
अणुभागा हवंति उ सव्वेसु वि पएसग्गं सव्वजीवेसऽइच्छियं सिद्धानामनंततमो भागो अनुभागरस विशेषा भवंति उः प्रतीअ
यं वाऽनंतभागोऽनंत संख्य एवेति तथा सर्वेषु पिउक्कमाद तु कर्मसु प्रदेशाग्रं इति प्रदेशा बुद्ध्या विलज्यमाना अव
चित्ता णि कर्मदेशास्तेषामग्रपरिमाणं प्रदेशाग्रं परिमाणं ५ दग्रायं सव्वजीवेसऽइच्छियं तेभ्यो जीवेभ्योऽतिक्रांत म
तोपि तेषामनंतगुणत्वादिति सूत्रत्रयार्थः २४। ३। ५ यतोऽमीषामेवं रसप्रदेशामाह तम्हा एएसिं क
म्माणं अणुभागे विआणिआ एएसिं संवरे चेव खवणे ३ जए बुहे त्तिबेमि यस्मादेवं विधाः प्रकृतिबंधादय
स्तस्मादेतेषां कर्मणामनुभागानुपलक्षणत्वात्प्रकृति बंधादींश्च विज्ञाय विशेषेण कटुविपाकत्वलक्षणानत
द्वहत्त्वलक्षणान्न बुद्ध्वा एतेषां कर्मणामनुपात्तानां संवरे निरोधे चः समुच्चये एवो वधारणे भिन्नक्रमस्तोयतायोत्स
त क्षपणे च पूर्वोपात्तानां निर्जरणो जयेत विचारयेत् तिव यत्नं कुर्यादेव बुधो धीमानिति सूत्रार्थः २५ इतिब्रवीमीति प्रा
ग्वत् इति श्रीतपागच्छीयमहोपाध्यायश्रीविमलहर्षगणिमहोपाध्यायश्रीमुनिविमलगणिशिष्योपाध्यायश्रीभाव ४५४
विजयगणिसमर्थितायां श्रीउत्तराध्ययनसूत्रवृत्तौ त्रयस्त्रिंशमध्ययनं संपूर्णं ३३ उक्तं त्रयस्त्रिंशमध्ययनमथ

५

चतुस्त्रिंशं लेश्याध्ययनमारभ्यते अस्य चायं संबंधोऽनंतराध्ययने कर्मप्रकृतय उक्तास्तत् स्थितिश्च लेश्यावशात्स्यात् इत्य १
दतोऽवश्यं ता इति संबंधस्यास्येदमादिसूत्रं लेसज्झयणं पवक्खामि आणुपुव्विं जहक्कमं छण्हंपि कम्मलेसाणं अ
णुभावे सुणेह मे लेश्यावाचकमध्ययनं लेश्याध्ययनं प्रवक्ष्यामि आनुपूर्व्यैत्यादि प्राग्वत् तत्र षण्णामपि कर्मलेश्या १
नां कर्मस्थितिविधायकतया शिष्ट वज्जलरूपाणामनुभावान् रसविशेषान् शृणुत मे कथयत इति शेषः १ एतदनुभा
वाश्च नामादिरूपेण कथिता एव भवंतीति ततद्वारूपेण यद्वाराण्याह णामाइं वण्णरसगंध फासपरिणाम
लक्खणं मिति षण्णां समाहारः परिणाम आर जघन्यादि ः ल क्खणं पंचास्रवसेवादि स्थानमुत्कर्षापकर्षरूप स्थि
तिमवस्थानकालं गतिं च नरकादिकां यातायाव २ ए ते आउं जीवितं यावतितत्राव शिष्यमाणे आगा
मि भवलेश्यापरिणामस्तत्स्थित्यात लेसाणं तु सुणेह ३ मे इति सूत्रार्थः २ यथोद्देशं निर्देश इत्यादि नामान्य १
दकिण्हा १ नीला य काऊ य तेऊ पम्हा य तहेव य सुक्कलेसा उ छट्ठा उ नामाइं तु जहक्कमं स्पष्टा ३ जीमूत १
द्ध जीमूतनिद्धसंकासा गवलरिट्ठगसन्निभा गवलं महिषशृंगं रिष्टकः काकः फलविशेषो वा तत्सन्नि
भा खंजणंजणनयणनिभा खंजनं स्नेहाभ्यक्तशकटाक्षघर्षणोद्भवं अंजनं कज्जलं नयनमिह उपचारान्नयनमध्यवर्तिनी कृष्ण
तारा तन्निभा कृष्णलेश्या उ वर्णतो वर्णमाश्रित्य परमकृष्णलेश्येत्यर्थः ४ नीलासोगसंकासा चासपिच्छसमप्पभा वेरुलि
अनिद्धसंकासा नीललेसा उ वण्णओ नीलश्चासावशोकश्च नीलाशोकस्तत्संकाशा रक्ताशोकापोहार्थमिदं नीलग्रहणं वेरुलि अनिद्धसं

१॥ ना खंजणंजणनयणनिभा किण्हलेसा उ वण्णओ ॥ जीमूतनिद्धसंकाशमति शस्त्रतत्वात् स्निग्ध जीमूतसंकाशा॥

॥ वर्णं द्विरुक्तं
द्वाउ लेसा
लेश्यामुणेह
मे नामानि व
र्णरसगंधस्प
र्शपरिणाम
लक्षणं॥

उत्ता॰ श
४५५

कास निद्धिखंज्भे वैडूर्यसंकाशा अतिनीलेत्यर्थः ५ अयसीपुष्पसंकासा कोइलछदसन्निभा पारेवयगीवनिभा का
उलेसा उ वण्णओ अतसी धान्यविशेषस्तत्पुष्पसंकाशा कोकिलछदस्तैलकंटकस्तत्सन्निभा पारावतः कोकिल
छदिसन्निभा पारापतग्रीवानिभा कापोतलेश्या तु वर्णतः किंचित्कृष्णा किंचिद्रक्तेति भावः ६ हिंगुलुयधाउसंका
सा तरुणाइच्चसन्निभा सुयतुंडपईवनिभा तेउलेसा उ वण्णओ इह धातुर्गैरिकादिः शुकतुंडेत्यादि शुकस्य
तुंडं मुखं तच्च प्रदीपश्च तन्निभा रक्तेत्यर्थः ७ हरिआलभे असंकासा हलिद्दाभेअसन्निभा सणासणकुसुमनि
भा पम्हलेसा उ वण्णओ हरितालस्य योसौ भेदो द्विधा ना वस्तत्संकाशा तिस्रः हितस्य वर्णः पक्ष इत्यादि
तितेदयणेदे हरिद्राभेदसन्निभा सणो धान्यवि शे षः असनो बीयकस्तयोः कुसुमं तन्निभा पीतेत्यर्थः
८ संखंककुंदसंकासा खीरधारसमप्पभा रयय हा रसंकासा सुक्कलेसा उ वण्णओ शंखः प्रतीतः अंको
मणिविशेषः कुंदं कुंदपुष्पं तत्संकाशा क्षीरधारासमप्र भा तापात्रं रजतस्य हितस्य तत्संकाशा स्यघा चमणिस्यादिती हा
धराग्रहणं शेषं व्यक्तमिति सूत्रषट्कार्थः ९ रसमाह जह कडुयतुंबगरसो निंबरसो कडुयरोहिणिरसो वा एत्तो
वि अणंतगुणो रसो उ किण्हाइ नायव्वो यथा कडुकतुंबकरसो निंबरसः कटुकरोहिणी वनस्पतिविशेषस्तद्रसो वा य
थेति सर्वत्र योज्यं इतोप्यनंतगुणः अनंतसंख्येन राशिना गुणितो रसस्तु कृष्णाया ज्ञातव्यः १० जह तिकडुयस्स व
रसो तिक्खो जह हत्थिपिप्पलीए वा एत्तो वि अणंतगुणो रसो उ नीलाइ नायव्वो त्रिकटुकस्य शुंठीपिप्पलीमरिच ४५५

स्यापस्य इति पिप्पल्या गजपिप्पल्याः ११ जह तरुणअंबगरसो तुवरकविट्ठस्स वावि जारिसओ एत्तो वि अणंतगु
णो रसो उ काऊइ णायव्वो तरुणमपक्वं आम्रकमाम्रफलं तद्रसः तुवरः सकषायः यत्कपित्थफलं तस्य वापि या
दृशः कोरसइति शेषः १२ जह परिणयंबगरसो पक्ककविट्ठस्स वावि जारिसओ एत्तो वि अणंतगुणो रसो उ
तेऊइ नायव्वो यथा परिणताम्रकरसः किंचिदम्लो मधुरश्चेति भावः १३ वरवारुणीइ व रसो विविहाण व आसवा
ण जारिसओ महुमेरगस्स व रसो एत्तो पम्हाए परएणं वरवारुणी प्रधानमदिरा तस्या वा यादृशः इति संबंधः विवि
धानां वा आसवानां पुष्पोत्पन्नमद्यानां यादृशः कोर स इति योगः मधुमद्यविशेषो मैरेयं तस्य वा रसो यादृशः
अतो वरवारुण्यादिरसात् पद्मायाः रसः पराक ण अ नंतगुणवान् दतिक्रमेण वर्तत इति शेषः अयं च
किंचिदम्लः कषायो मधुरश्चेति भावनीयं १४ खज्जू र मुद्दिअरसो खीररसो खंडसक्कररसो वा एत्तो वि अ
णंतगुणो रसो उ सुक्काइ नायव्वो अत्र मृद्वीका द्राक्षा शेषं व्यक्तमिति सूत्रषट्कार्थः १५ गंधमाह जह गोमडस्स
गंधो सुणगमडस्स व जहा अहिमडस्स एत्तो उ अणंतगुणो लेसाणं अप्पसत्थाणं अप्रशस्तानां कृ
ष्णनीलकापोतानां १६ जह सुरहिकुसुमगंधो गंधवासाण पिस्समाणाणं एत्तो उ अणंतगुणो पसत्थलेसाण तिण्ह
पि गंधवासाणं ति गंधद्रव्यकोष्ठपुटपाकनिष्पन्ना वासास्तेषां गंधवासाः इह च गंधवासांगान्येवोपचाराद्वसुक्ता
नि तेषां पिष्यमाणानां चूर्ण्यमानानां यद्गंधः इति प्रक्रमः पसत्थलेसाणं तिण्हं प्रशस्तलेश्यानां तेजःपद्मशुक्लानां इह

उत्ता॰ श्री
४५६

वाप्युक्तोपि गंधविशेषो लेश्यानां तारतम्येनावसेय इति सूत्रद्वयार्थः १७ स्पर्शमाह जह करगयस्स फासो गोजिब्भा
ए व सागपत्ताणं एत्तो वि अणंतगुणो लेसाणं अप्पसत्थाणं यथा क्रकचस्य स्पर्शः गोजिह्वायाः शाक
कोट्टकविशेषस्य तत् पत्राणां च स्पर्श इति प्रक्रमः इतोप्यनंतगुणः कर्कशो लेश्यानां अप्रशस्तानां यथाक्रममित्यर्थः
१८ जह बूरस्स व फासो नवणीअस्स व सिरीसकुसुमाणं एत्तो वि अणंतगुणो पसत्थलेसाण तिण्हंपि यथा बूरस्य
वनस्पतिविशेषस्य स्पर्शो नवनीतस्य वा शिरीषकुसुम तो एतस्मादप्यनंतगुणः सुकुमारो यथाक्रमं प्रशस्त
लेश्यानां तिसृणामपीति सूत्रद्वयार्थः १९ परिणाम द्वा रमाह तिविहो व नवविहो वा सत्तावीसइविहेक्कसी
उ वा दुसउ तेआलो वा लेसाणं होइ परिणामो रं विधो वा नवविधो वा सप्तविंशतिविधः एकाशी
तिविधो वा द्विशतत्रिचत्वारिंश दधि क द्विशतविधो वा लेश्यानां भवति परिणामः स्वरूपग
मनात्मकः तत्र त्रिविधो जघन्यमध्यमोत्कृष्टभेदेन नव विधो यदेषामपि स्वस्थानतारतम्यचिंतायां प्रत्येकं
जघन्यादित्रयेण गणना एवं पुनः पुनस्त्रिस्त्रिगुणनेन सप्तविंशतिविधत्वादि भावनीयं उपलक्षणं चैतत् एवं तारत
म्यचिंतायां हि संख्यानियमस्याभावात् तथा च प्रज्ञापना कण्हलेसा णं भंते कइविहं परिणामं परिणमइ गो ति
विहं वा नवविहं वा सत्तावीसइविहं वा एकासीइविहं वा तेआलादुसयविहं वा बहुं वा बहुविहं वा परिणामं प ४५६
रिणमइ एवं जाव सुक्कलेसा इति सूत्रार्थः २० लक्षणद्वारमाह पंचासवप्पवत्तो तीहिं अगुत्तो छसु अविरओ अ ति

व्वारंभपरिणओ खुद्दो साहस्सिओ नरो २१ निद्धंधसपरिणामो निस्संसो अजिइंदिओ एअजोगसमाउत्तो कण्हलेसं
तु परिणमे पंचाश्रवप्रवृत्तः त्रिभिः प्रक्रमान्मनोवाक्कायैरगुप्तः षट्सु जीवनिकायेष्वविरतः उपमर्दकत्वादि
नेति शेषः तीव्राः उत्कटाः स्वरूपतोऽध्यवसायतो वा आरंभाः सावद्यव्यापारास्तत्परिणतस्तदासक्तः क्षुद्रः सर्वस्या
प्यहितैषी सहसा अनालोच्य प्रवर्तत इति साहसिकश्चौर्यादिकुकर्मकारीत्यर्थः नरउपलक्षणत्वात् स्त्र्यादिर्वा २२ नि
द्धंधसः निःशूकः ऐहिकामुष्मिकापायशंकाविकलः परिणा मोऽस्य स तथा निस्संसो निस्त्रिंशो जीवान् विघ्नन्न
नागपि न शंकते अजितेंद्रियः एतदनंतरोक्तास्ते च ते योगाश्च व्यापारा एतद्योगास्तैः समायुक्तोऽन्वितः एत
द्योगसमायुक्तः कृष्णलेश्यां तु एवकारार्थस्ततः कृ ष्ण लेश्यामेव परिणमेत् तद्द्रव्यसान्निध्यतस्तथाविधद्र
व्यसंपर्कात् स्फटिकमिव तद्रूपतां भजेत् उक्तं हि कृ ष्णा दिद्रव्यसाचिव्यात् परिणामोऽयमात्मनः स्फटिक
स्येव तत्रायं लेश्याशब्दः प्रवर्तते १ इति २२ तथा ई साअमरिसअतवो अविज्ज माया अहीरिआ गेही पओ
से अ सढे पमत्ते रसलोलुए २३ सायगवेसए अ आरंभा अविरओ खुद्दो साहस्सिओ नरो एअजोगसमाउत्तो नीललेसं
तु परिणमे ईर्ष्या च परगुणासहनं अमर्षश्च रोषात्यंताभिनिवेशः अतपश्च तपोविपर्ययः अविद्या
कुशास्त्ररूपा माया प्रतीता अह्रीकता असदाचारगोचरा लज्जाभावः गृद्धिर्विषयलौल्यं प्रद्वेषश्च प्रद्वेषः शा
ठ्यादप्रचाराद्वा सर्वत्र तथा नृजं (?) चेति प्रमत्तः प्रकर्षेण जातिमदाद्यासेवनेन मत्तः प्रमत्तो रस

× साधत्यादि ×१

चलो लुपो लंपटो रसलोलुपः २३ सातसुखं तज्जावषकश्चकथं मम सुखं स्यादिति बुद्धिमान् आरंभात्प्राणुपमर्दा
उत्तरा०३४ दविरतः शेषं प्रायत् २४ वंकेवंकसमायारे नियडिल्ले अणुज्जुए पलिउंचग उवहिए मिच्छदिट्ठी अणारिए २५
४५७ उप्फालगदुट्ठवाई अ तेणे आवि अ मच्छरी एअजोगसमाउत्तो काउलेसं तु परिणमे वक्रो वचसा वक्रसमाचा
रः क्रियया निकृतिमान् मनसा अनृजुकः कथमपि ऋजूकर्तुमशक्यः परिकुंचकः स्वदोषप्रच्छादकः उपधिश्छद्म
तेन चरत्यौपधिकः सर्वत्र व्याजतः प्रवृत्तिः एकार्थिकानि वैतानि मिथ्यादृष्टिरनार्यश्च २५ उप्फालगत्ति येन परस्य
त्पास्यात तत्पासकं दुष्टं वा रागादिदोषदुष्टं यथा भ व त्येवं वदनशीलो दुष्टवादी च समुच्चये ।
स्तेनश्चौरश्चापि समुच्चये मत्सरी परसंपदोऽसा म हि :शेषं प्रायत् २६ नीआवित्ती अचवले अमाई
अकुऊहले विणीअविणए दंते जोगवं उवहाणवं २७ पिअधम्मे वज्जभीरू हिएसए एअजोगसमाउत्तो ते × दढधम्म
उलेसं तु परिणामे नीचैर्वृत्तिर्नीचावाक्कायैरनुद्रिक्तो ऽचपलो अमायी अकुतूहलः विनीतविनयः स्वल्पश
गुर्वादिषु विनयवृत्तिः अत एव दांतः योगाः स्वाध्यायादिव्यापारास्तद्वान् उपधानवान् विहितशास्त्रोपचारः २७ पि
× द्दत्यादि त्र ×३ अधर्मे वज्जभीरू हितैषको मुक्तिगवेषकः शेषं प्रायत् २८ पयणुक्कोहमाणे अ मायालोभे अ पयणु
ए पसंतचित्ते दंतप्पा जोगवं उवहाणवं २९ तहा पयणुवाई अ उवसंते जिइंदिए एअजोगसमाउत्तो पम्हलेसं तु ४५७
परिणमे प्रतनुक्रोधमानश्चः प्रकर्षेण मायालोभाश्च प्रतनुका यस्येति शेषः अत एव प्रशांतचित्तो दांतात्मा ३० तदा

पयणु प्रतनुवादी स्वल्पभाषकः उपशांतो उन्नद्वेनोपशांताकारः शेषं प्रायत् ३१ अट्टरुद्दाणि वज्जित्ता धम्म
सुक्काइं झायए पसंतचित्ते दंतप्पा समिए गुत्ते अ गुत्तिसु ३२ सरागे वा अरागे वा उवसंते जिइंदिए एअजोगसमा
उत्ते सुक्कलेसं तु परिणमे आर्त्तरौद्रे वर्जयित्वा धर्म्मशुक्ले ध्यायति यः कीदृशः सन्नित्याह प्रशांतचित्त इत्यादि स
मितः समितिमान् गुप्तो निरुद्धाशुभयोगः गुप्तिषु तिसृभिः ३१ स च सरागोऽक्षीणानुपशांतकषायो वीतरागः × सराग ×
तद्विपरीतो वा उपशांतो जितेंद्रियः एतद्योगसमायुक्तः शुक्ललेश्यां तु परिणमेत् विशिष्टलेश्यापेक्षं चैतल्ल
क्षणानि धर्म्मं तेन नैद्वादिभिर्व्यभिचार इति सूत्रषट्क र्थः ३२ स्थानद्वारमाह असंखेज्जाणोसप्पि
णीण उस्सप्पिणीण जे समया संखाईआ लो गा ले साणं हुंति ठाणाइं असंख्येयानामवसर्पिणीनां
तथोत्सर्पिणीनां ये समयाः कियंत इत्याह संख्याती ता लोकाः कोऽर्थः असंख्येयलोकाकाशप्रदेशपरिमा
णाः तावंतीति शेषो लेश्यानां स्थानानि प्रकर्षा पकर्षकृतानि अशुभानां संक्लेशरूपाणि शुभानां चा
ता× वशुद्धिरूपाणीति सूत्रार्थः ३३ स्थितिमाह मुहुत्तद्धं तु जहन्ना तित्तीसं सागरा मुहुत्तहिआ उक्कोसा होइ ठिई नायव्वा
कण्हलेसाए मुहूर्त्तार्द्धमेवान्तर्मुहूर्त्तमेव जघन्या त्रयस्त्रिंशत्सागरोपमाणि मुहूर्त्ताधिकानि इहोत्तरत्र च मुहूर्त्त
देशो वोक्तः ततो ऽन्तर्मुहूर्त्ताधिकानि उत्कृष्टा भवति स्थितिर्ज्ञातव्या कृष्णलेश्याया इयं चास्याः स्थितिः सप्तमपृथ्व्यां ज्ञेया
इहांतर्मुहूर्त्तशब्देन पूर्वोत्तरभवसंबंध्यंतर्मुहूर्त्तद्वयमुक्तं द्रष्टव्यं एवमुत्तरत्रापि जघन्या स्थितिषु सर्वासामासामंते

र्यग्मनुष्येष्वेवावसेया ॥ ३४ ॥ मुहुत्तद्धं तु जहन्ना दस उदही पलिअमसंखभागमब्भहिआ । उक्कोसा होइ ठिई ना
उत्तरा० यव्वा नीललेसाए ॥ मुहूर्त्तार्द्धं तु जघन्या दश उदधयः सागरोपमाणि पलिअत्ति पल्योप मस्यासं-
४५८ ख्येयभागेनाधिकानि उत्कृष्टा भवति स्थितिर्नीललेश्यायाः ननु अस्या धूमप्रभोपरितनप्रस्तटे यावदेवं स्यात् तत्र च
पूर्वोत्तरस्तवांतर्मुहूर्त्तद्वयेनाधिकाऽस्याः स्थितिः किं नोक्ता उच्यते पल्योपमासंख्येयभाग एव तस्यापि तत्तुल्य-
त्वद्वयस्यांतर्भावात् पल्योपमासंख्येयभागानां चासंख्यभेदत्वादिति तावन्मात्रस्येवास्य विवक्षितत्वान्न विरो-
धः एवमग्रेऽपि ॥ ३५ ॥ मुहुत्तद्धं तु जहन्ना तिण्णुदही पलिअमसंखभागमब्भहिआ । उक्कोसा होइ ठि-
ई नायव्वा काउलेसाए ॥ इयं स्थितिर्वालुकाप्रभोपरितनप्रस्तटे तावदायुष्केषु नारकेषूत्कृष्टा
॥ ३६ ॥ मुहुत्तद्धं तु जहन्ना दुण्णुदही पलिअमसंखभागमब्भहिआ । उक्कोसा होइ ठिई नायव्वा
पम्हलेसाए ॥ इयं ब्रह्मलोकस्वर्गविवक्षया ॥ ३७ ॥ मुहुत्तद्धं तु जहन्ना तेत्तीसं सागरा मुहुत्तहिआ । उ-
क्कोसा होइ ठिई नायव्वा सुक्कलेसाए ॥ एषाऽनुत्तरविमानेष्वपि मंतव्येति सूत्रषट्कार्थः ॥ ३८ ॥ प्रकृतमुपसंह-
उत्तर- रन्नग्रसंबंधमाह एसा खलु लेसाणं ओहेण ठिई उ वण्णिआ होइ । चउसुवि गईसु एत्तो लेसाण ठिइं तु वो-
च्छामि ॥ उद्देशेनैव सामान्येन यत् प्रतिज्ञातमाह दसवाससहस्साइं काऊ ठिई जहन्निआ होइ । ति- ४५८
ण्णुदही पलिओवम असंखभागं च उक्कोसा ॥ दशवर्षसहस्राणि कापोतायाः स्थितिर्जघन्या भवति तृतीय-

दध ॥ यत्सागरोपमाणि पलिअमसंखभागं च त्रिपल्योपमासंख्येयभागाभ्यधिकोत्कृष्टा इयं च जघन्या रत्नप्रभाद्या-
परितनप्रस्तटनारकाणामेतावत्स्थितीनां उत्कृष्टा च वालुकाप्रभायामेवैतावत्स्थितिकनारकाणां प्रथमप्रस्तटे ए-
वेति भावनीयं ॥ ४१ ॥ तिण्णुदही पलिअमसंख भागो उ जहन्न नीलठिई । दस उदही पलिओवम असंखभागं च उक्को-
सा ॥ नीलाया जघन्या स्थितिर्वालुकाप्रभायां उत्कृष्टा धूमप्रभायां प्रथमप्रस्तटे ॥ ४२ ॥ दस उदही पलिअमसंख भाग
जहन्निआ होइ । तेत्तीससागराइं उक्कोसा होइ किण्हाए ॥ कृष्णाया जघन्या धूमप्रभायामितरा तु तमस्तमायां ॥
कं चेव नारकाणं भवनपतिदेवानां च लेश्या स्थितिः ॥ एवं च यत् तज्जावलेश्यानां परिवर्तमानत्वेनान्यथ १ ×३×
पि स्थितेः तं तं वाच्यं उक्तं ॥ देवाण नारयाण य द्व ले सा भवंति ॥ आउं ताव परावत्तीए सुरणारइ-
आणं तु इसा ॥ ४३ ॥ एसा नेरइआणं लेसाण ठिई उ वण्णिआ होइ । तेण परं वोच्छामि तिरिअमणुस्साण दे-
वाणं ॥ तेण परं ति ततः परं ॥ ४४ ॥ अंतोमुहुत्तमद्धं लेसाणं ठिई जहिं जहिं जा उ । तिरिआण नराणं वा वज्जित्ता केवलं ले-
सं ॥ अंतर्मुहूर्त्तमद्धेति अंतर्मुहूर्त्तं नीलादिकं अंतर्मुहूर्त्तकालं लेश्यानां स्थितिर्जघन्योत्कृष्टा वेति शेषः कासामित्याह जहिं
जहिं ति यत्र यत्र पृथिव्यादिसंमूर्छिमजन्मप्राप्तादिवायाः कृष्णादयः षडपीति तिरश्चां नराणां वा मध्ये संभवंति तासां
तथा हारलेश्या पृथिव्याप्वनस्पतिशाद्याः चतस्रः तेजोवायुविकलसंमूर्छिमेषाद्यास्तिस्रः शेषेषु षट् ततश्च
वीर्यमपि संति तिर्यग्मनुष्येषु अंतर्मुहूर्त्तमानैव स्थितिः प्राप्ते त्याह वर्जयित्वा केवलां शुक्लां लेश्यां शुक्ललेश्यामित्य

उत्तरा॰
४५९

ष्टी॥ ४४ ॥ शुक्लायाः स्थितिमाह मुहुत्तद्धं तु जहन्ना उक्कोसा होइ पुव्वकोडीउ नवहिं वरिसेहिं ऊणा नायव्वा सुक्क
लेसाए ॥ इह यद्यपि कश्चिदष्टवार्षिकः पूर्वकोट्यायुर्व्रतपरिणाममवाप्नोति तथापि नैतावद्वयः स्वस्य वर्षपर्यायाद
र्वाक् शुक्ललेश्यायाः संभव इति नवभिर्वर्षैर्न्यूना पूर्वकोटिरुच्यते ॥ ४६ ॥ एसा तिरिअनराणं लेसाण ठिई उ वण्णिआ
होइ तेण परं वोच्छामि लेसाण ठिई उ देवाणं ॥ ४७ ॥ दसवाससहस्साइं किण्हाए ठिई जहन्निआ होइ पलिअ
मसंखिज्जइमो उक्कोसो होइ किण्हाए पलिअमसंखिज्ज इमोत्ति पल्योपमासंख्येयतमः प्रस्तावाद्भागः ॥ इयं च द्वि
क्षपि कृष्णायाः स्थितिरेतावदायुषां भवनपतिव्यंत रा णामेव द्रष्टव्या ॥ एवं नीलाकापोतयोरपि ॥ ४८ ॥ जा कि
ण्हाइ ठिई खलु उक्कोसा सा उ समयमब्भहि आ ज हन्नेणं नीलाए पलिअमसंखेज्जं उक्कोसा
या कृष्णायाः स्थितिः खलु वाक्यालंकारे उ त्कृ ष्टा पल्यासंख्येयभागरूपा सा उत्ति सैव समयाभ्य
धिका जघन्येन नीलायाः पलिअमसंखेज्जत्ति पल्योपमासंख्येयभागः उत्कृष्टा बृहत्तरश्चायं भागः पूर्वस्मादवसे
यः ॥ ४९ ॥ जा नीलाए ठिई खलु उक्कोसा सा उ समयमब्भहिआ जहन्नेणं काऊए पलिअमसंखं च उक्कोसा इहापि
पूर्वस्मात्पल्योपमासंख्येयभागाद्बृहत्तमो भागो ज्ञेयः शेषं प्राग्वत् ॥ ५० ॥ एवं निकायद्वयस्याविशेषेण कृष्णादिलेश्यात्रय
स्थितिं दर्शयित्वा समस्तनिकायस्याविशेषतस्तेजोलेश्यास्थितिमभिधातुमाह तेण परं वोच्छामि तेऊलेसा जहा सुर
गणाणं भवणवइवाणमंतरजोइसवेमाणिआणं च तिण्णत्ति ततः परं प्रवक्ष्यामि तेजोलेश्या यथेति येन प्रकारेण ४५९

सुरगणानां स्यादिति शेषः केषामित्याह भवनपतिवानमंतरज्योतिष्कवैमानिकानां च ॥ ५१ ॥ प्रतिज्ञातमाह प
लिओवमं जहन्ना उक्कोसा सागरा उ दुन्नहिआ पलिअमसंखिज्जेणं होइ भागेण तेऊए पल्योपमं जघन्योत्कृष्टा ३८
द्वे सागरोपमे अधिके कियतेत्याह पल्योपमासंख्येयेन भागेन भवतीति तेजस्याः स्थितिः इयं च अस्याः स्थितिर्वैमानिकान्
आश्रित्यावसेया तत्र जघन्या सौधर्मे उत्कृष्टा चेशाने उपलक्षणं चैतत् शेषनिकायतेजोलेश्यास्थितेः तत्र भवनपतिव्यं
तराणां दशवर्षसहस्राणि जघन्या उत्कृष्टा तु व्यंतराणां प ल्यं भवनपतीनां साधिकं सागरं ज्योतिष्कां जघन्या पल्या
ष्टभाग उत्कृष्टा वर्षलक्षाधिकं पल्यमिति ॥ ५२ ॥ दसवा स सहस्साइं तेऊइ ठिई जहन्निआ होइ दुन्नुदही पलि
ओवम असंखभागं च उक्कोसा अत्र सूत्रे देवसंबं धि ति जस्याः स्थितिः सामान्येनोक्ता इह च दशवर्षसह
स्राणि जघन्यास्याः स्थितिरुच्यते प्रक्रमानुरूप्येण उ त्कृष्टा कापोतायाः स्थितिः सैवास्याः समयाधिका
जघन्या प्राप्नोति तद्वत् त्वं तच्छिद्रो विदंतीति ॥ ५३ ॥ पद्मा याः स्थितिमाह जा तेऊए ठिई खलु उक्कोसा सा उ सम
यमब्भहिआ जहन्नेणं पम्हाए दस उ मुहुत्ताहिआइं उक्कोसा अत्र सा उत्ति सैव दस उत्ति दशैव देवप्रस्तावात्सागरो
पमाणि मुहुत्ताहिआइंति पूर्वोत्तरभवसंबंधि अंतर्मुहूर्ताधिकानि इयं च जघन्या सनत्कुमारे उत्कृष्टा ब्रह्मलोके
आह यदीहांतर्मुहूर्तमधिकमुच्यते तदा पूर्वत्रापि किं न तदधिकमुक्तमुच्यते देवभवलेश्याया एवात्र वि
वक्षितत्वात् प्रतिज्ञातं हि तेण परं वोच्छामि लेसाण ठिई उ देवाणंति एवं सतीहांतर्मुहूर्ताधिकत्वं विरुध्यते नैवं

उत्तरा०
४६७

अवस्थितिर्द्वैविध्यात्तत्तल्लेश्यानामपि अंतमुहुत्तंमि गए अंतमुहुत्तंमि सेसए चेव इति वचनाद्दिवसत्वसंबंधित्वेनेति प्रद
र्शितार्थमिदं सूक्ष्ममिति न विरोध इति भावनीयं ५४ शुक्लायाः स्थितिमाह जा पम्हाइ ठिई खलु उक्कोसा सा उ
समयमब्भहिआ जहन्नेणं सुक्काए ठिती तित्तीसमुहुत्तमब्भहिआ तित्तीसमुहुत्तमब्भहिं अतित्रयस्त्रिंशन्मुहूर्त्ताभ्या
धिकानि सागरोपमाणि उत्कृष्टेति गम्यते अस्या जघन्या लान्तकेऽपरा ब्रह्मलोके स्थितिर्द्वाविंशतिः सूत्रार्थः ५५ उक्तं
स्थितिद्वारं गतिद्वारमाह किण्हा नीला काऊ तिन्निवि एआओ अहमलेसाओ एआहिं तिहिवि जीवो दुग्गइं उ
ववज्जइ अत्र तिन्निवि तिस्रोऽपि अधमलेश्याः उ ग इति दुर्गतिं नरकतिर्यग्गतिरूपां उपपद्यते प्राप्नो
ति ५६ तेऊ पम्हा सुक्का तिन्निवि एआओ धम्मले सा उ एआहिं तिहिवि जीवो सुग्गइं उववज्जइ धम्मले
श्याः त्रिधर्मलेश्या विशुद्धत्वेनासां धर्महेतुत्वात् सु ग तिं नरत्वादिकामिति सूत्रद्वयार्थः ५७ संप्रत्यायुर्द्वा
रावसरं सूत्रचावश्यं जीवो यल्लेश्ये शृत्युत्पद्यते तल्लेश्य एव म्रियत इति तत्र चरमान्तरावि लेश्यायाः प्रथमस
मये परत्र वा उत्पद्यते आहोस्विच्चरमसमये न्यथावा इति संशयापोहायेमाह लेसाहिं सव्वाहिं पढमे समयंमि प
रिणयाहिं उ नवि कस्सवि उववाउ परे भवे होइ जीवस्स लेश्याभिः सर्वाभिः प्रथमसमये प्रतिपत्तिकालापेक्षया परि
णताभिः तात्मरूपत्वेनात्मनाऽतिरूपलक्षितस्येति शेषः तुः पूरणे न तु नैव कस्यापि उपपाद उत्पत्तिः परे भवे भवति ४६७
जीवस्य ५८ तथा लेसाहिं सव्वाहिं चरमे समयंमि परिणयाहिं उ नवि कस्सवि उववाउ परे भवे होइ जीवस्स लेश्या

भिः सर्वाभिश्चरमसमये अन्त्यसमये परिणताभिस्तु नैव कस्याप्युपपादः परे भवे भवति जीवस्य ५९ कदा तर्ही
त्याह अंतमुहुत्तंमि गए अंतमुहुत्तंमि सेसए चेव लेसाहिं परिणयाहिं जीवा गच्छंति परलोअं अन्तर्मुहूर्त्ते गते
एव तथान्तर्मुहूर्त्ते नैव शेषके चैव अवशिष्यमाण एव लेश्याभिः परिणताभिरुपलक्षिता जीवा गच्छंति परलोकं अतिनो
न्तर्मुहूर्त्ते नीवशेषे आयुषि परभवलेश्यापरिणाम इ उक्तं भवति अत्र तिर्यग्मनुष्या आगामिभवलेश्या
या अन्तर्मुहूर्त्ते गते देवनारकाश्च स्वभवलेश्याया अं न्तर्मुहूर्त्तशेषे परलोकं यान्तीति विशेषः उक्तं च तिरि
य नर आगामिभवलेसाए अइगए सुरा निरया उ पु व्व लेसा सेसे अंतमुहुत्ते मरणमिंति २ त्ति सूत्रद्व
यार्थः ६० संप्रत्यध्ययनार्थमुपसंहरन्नुपदेष्टुं मा ह तम्हा एआण लेसाणं अणुभागे विआणिआ अ
प्पसत्थाउ वज्जित्ता पसत्थाओ अहिट्ठिए मुणित्ति बेमि य स्मा देता अप्रशस्ता दुर्गतिहेतवः प्रशस्ताश्च सुगति
हेतवस्तस्मादेतासां लेश्यानामनुभावं उक्तरूपं विज्ञा य अप्रशस्ता वर्जयित्वा प्रशस्ता अधितिष्ठेद् भावप्रतिप
त्त्याश्रयेन्मुनिरिति शेषः उत्सूत्रापि उद्गतौ इति सूत्रार्थः ६१ इति ब्रवीमीति प्राग्वत् इति श्रीतपागच्छीयमहोपा ।
ध्यायश्रीविघराध्ययनसूत्रवृत्तौ चतुस्त्रिंशमलहर्षगणिमहोपाध्यायश्रीमुनिविमलगणिशिष्योपाध्यायश्री
भावविजयगणिसंदृब्धायां श्रीउत्तराध्ययनसूत्रवृत्तौ चतुस्त्रिंशमध्ययनं संपूर्णम् ३४ ॥ उक्तं चतुस्त्रिंशा
मध्ययनमथानगारमार्गगत्याख्यं पंचत्रिंशमारभ्यते अस्य चायं संबंधः अनंतराध्ययने अप्रशस्ता लेश्यास्त्या

क्वाप्रयाम्नाएवाअयणीयाइत्युक्तं नबद्गुणवतालिक्षुणासम्यक्कर्तुंशक्यमितीदंतद्गुणाउच्यंतइतिसंबंधः धर्म्मंसि
दमादिरूपं ॰ सुणेहमेएगग्गमणा मग्गंबुद्धेहिंदेसियं जमायरंतोभिक्खूदुक्खाणंतकरोभवे श्रृणुतमेव
वक्तइतिशेषः ऐकाग्र्यम्एकाग्रमनसोनन्यचित्ताः किंतदित्याह मार्गंमुक्तेरितिप्रक्रमः बुद्धैरर्हदाद्यैर्देशितं
यमाचरन्नासेवमानोभिक्षुर्दुःखानामंतकरोभवेत् सकलकर्मनिर्मूलनादितिभावः १ प्रतिज्ञातमेवाह गिहवा
संपरिच्चज्ज पव्वज्जंअस्सिएमुणी इमेसंगेवियाणिज्जा जेहिं सज्जंतिमाणवा गृहवासंपरित्यज्य प्रव्रज्यामा
श्रितोमुनिः इमान्प्रतिप्राणिप्रतीतत्वेनप्रत्यक्षा न् संगान्पुत्रकलत्रादीन्विजानीयात् नवहेतवो
मीइतिविशेषणावबुध्येतज्ञानस्यचविरतिफ ल त्वा त्प्रत्याचक्षीतेतिभावः संगशब्दमुक्त्वामाह
यैः सज्यंतप्रतिबंधंलजंतिमानवाउपलक्षणात्वा द न्येपिजंतवः २ तहेवहिंसंअलियंचोज्जंअबंभ
सेवणं इच्छाकामंचलोभंच संजओपरिवज्जए तथैव तमसत्वयेएवेतिहिंसामलीकंचौर्यमब्रह्म
सेवनंइच्छारूपःकामइच्छाकामस्तंचअप्राप्तवस्त्वाकांक्षारूपं लोभंचलब्धवस्तुविषयगृद्धिरूपं अनेनोलयेना
पिपरिग्रहउक्तस्ततःपरिग्रहंचसंयतःपरिवर्जयेत् ३ तथा मणोहरंचित्तघरं मल्लधूवेणवासियं सक्क
व.डपंडरुल्लोअं मणसावितपत्थए मनोहरंमनोज्ञंचित्रप्रधानंगृहंचित्रगृहं माल्यधूपेनवासितं सकपाटं ४६१
पंडुरोल्लोचं मनसाप्यास्तांवचसानप्रार्थयेत् किंतुनतत्रतिष्ठेदितिभावः ४ किंतुनतत्रस्थपदिवपात इत्याह इदि

इंदियाणिउभिक्खुस्स तारिसम्मिउवस्सए दुक्कराइंनिवारेउं कामरागविवड्ढणे इंद्रियाणितुरितियस्मादिदृशे
स्तादृशेउपाश्रये दुष्कराणिदुःकरातःसर्वथाप्रवर्तमानानितदुःशकानिनिवारयितुंस्वस्वविषयेभ्यइतिगम्य
ते कामरागविवर्द्धनेविषयाभिष्वंगपोषकेइत्युपाश्रयविशेषणं ५ तर्हिक्वस्थेयमित्याह सुसाणेसुन्नगारेवा रु
रक्खमूलेवएगओ पइरिक्केपरकडेवा वासंतत्थाभिरोअए श्मशानेशून्यागारेवाहरुक्षमूलेवाएकाकीरागादि
वंधुक्तोऽसहायोवाप्रतिरिक्तेस्त्र्याद्यसंकुलेपरकृते परैर्निष्पादितेऽस्वार्थमितिशेषः वासमव
स्थानं तत्रश्मशानादौअभिरोचयेद्भिक्षुरितियो ग ः६ फासुअंमिअणाबाहे इत्थीहिंअणभिदुए तत्थ
संकप्पएवासं भिक्खूपरमसंजए प्रासुकेअ चि त्ती भूतत्वेनागंतुकानाबाधकस्याप्याबाधारहिते
स्त्रीभिरुपलक्षणत्वात्पंडकादिभिश्चअनभिद्रु त ऽद्रुषिते तत्रप्रागुक्तविशेषणेश्मशानादौसंकल्प
येत्कुर्याद्वासं भिक्षुःपरमोमोक्षस्तदर्थंसंयतःपरमसं यतःश्मशानवासंतत्राभिरोचयेदित्युक्तेरुचिमात्रेणैव
कश्चित्तुष्येदिति तत्रसंकल्पयेद्वासमित्युक्तं ७ ननुकिमिदंपरकृत इतिविशेषणमुक्तमित्याशंक्याह नसयंगिहा
इंकुव्विज्जा नेवअन्नेहिंकारावए गिहकम्मसमारंभे भूयाणंदिस्सएवहो नस्वयंगृहाणिकुर्वीत नैवान्यैःकार
येदुपलक्षणत्वान्नापिकुर्वंतमन्यमनुमन्येत किमितियातागृहकर्मइष्टकाद्यानयनादितस्यसमारंभःप्रवर्त
नंगृहकर्मसमारंभस्तस्मिन् भूतानांप्राणिनांदृश्यतेवधः ८ कतरेषामित्याह तसाणंथावराणंच सुहुमाणबा

उत्ता०३५ ४६२

पुरुषाय मिद्दकम्मसमारंतं संजउ परिवज्जए उसाणं स्थावराणां वस्त्रस्मानां वारीरापे क्रयाबाद शणावला।
देव तस्माद्दकर्मसमारंतं संयतः परिवर्जयेत ए अन्यच्च तहेव तत्तपाणेसुत्र पयाणपयदयठ्ठाए नपए नयय
वए तथैवेति प्राग्वदत्तकपानेषु पचनपाचनेषु वस्तूतवधो दृश्यत इति प्रायुक्तेन संबंधः तत्र किमित्याह आणाउ
साउतानिष्टविव्याद्दीनिहृदयार्थ न पचेन्न पाचयेत १० अतुसमवार्थ स्पष्टतरमाह जलधन्ननिस्सिआपाणा पुढ
वीकठ्ठनिस्सिआ हम्मंति तत्तपाणेसु तह्यालिरकुनए यावए जलेधान्येचनिश्रिताः हन्यातस्तक्रयेतत्रान्यत्रवाउ
त्पद्यतनिश्रयास्थितास्ते जलधान्यनिश्रिताः पृतर क लिकापिपीलिकादयोजीवाएवं पृथ्वीकाष्टनिश्रि
ताः हन्यातत्तक्रपानेषु प्रक्रम्यमाणेषु ष क मात्यमानेषु अतएव तस्माद्भिक्षुर्न पाचयेत्
अपि गम्यिवान्न पाचयेत अपि कथं पुनः स्वयं पचे त अनुमति निषेधोपलक्षणं चैतत् ११ तथा विसप्पेस
वउधार व जपाणिविणासणा नत्थिजोइसमेसछे विसर्पतिस्वल्पमपि बहुव्याप्नोतीति विसर्पं सर्वतोधा
रं सर्वदिक्स्थितजीवएघातकत्वात्कलात् अतएव बहुप्राणिविनाशनं नास्तिज्योतिःसमं वह्निसदृशं शस्त्रं यः ।
स्मादेवं तस्माज्ज्योतिर्नदीपयत् १२ ननु पचनादौजीववधः स्यान्नतु क्रयविक्रययोस्ततो युक्तएवास्यां निर्वाह
इति कस्यचिदाशंका स्यादिति तदपोहाय आह हिरण्णंजायरूवं मणसा विनपच्चए समलेटुकंचणाभिरकू । ४६२
हिरएकयविक्रए हिरण्यं कनकं जातरूपं रूप्यंच कारोनुक्तोशेषधनधान्यादिसमुच्चय मनसापि न प्रार्थये

भिक्षुरिति योगः कीदृशः सन् समेप्रतिबंधतावाज्जल्येलेष्टुकांचने यस्य समलेष्टुकांचनः भिक्षुः विरातानिवृ
त्तः क्रयविक्रयेक्रयविक्र यविषये १३ अतएव मित्याह किणंताकइउहोइ विक्किणंतानुवाणिउ कयवि
क्कयंमिवद्दंता भिरकून्नवइतारिसो क्रीणन्परकीयं वस्तु मूल्येनाददानः क्रीयको भवति तथाविधेतरलोकस
दृशएवस्यात विक्रीणानश्चस्वकीयं वस्तु परस्मै ददत्वणिग्भवति वाणिज्यप्रवृत्तत्वादिति भावः अतएव क्रयविक्रः
ये वर्तमानः प्रवर्तमानोभिक्षुर्नतदर्तितादृशो यादृशः स मयेक्तिइतिः १४ ततः किं कार्यमित्याह भिक्खियव्वंनक
यव्वं भिरकुणाभिरकवत्तिणा कयविक्कउमहादो सो भिक्खावित्तीसुहावहा भिक्षितव्यं याचितव्यं तथावि.
धवस्तितिगम्यात न क्रेतव्यं उपलक्षणत्वाच्च नापि वि क्रे तव्यं भिक्षुणा भिक्षावृत्तिना अन्येषांदरव्यापत्त्या
र्थमाह क्रयश्च विक्रयं विक्रयं महादोषेलिंगव्यत्य यः स्वत्रद्धात भिक्षावृत्तिः सुखवहा १५ भिक्षित
व्यमित्युक्तं तच्चकेनविधिनेत्याह समुआणंउंछ मेसिज्जा जहासुत्तमणिंदिअं लाभालाभंमिसंतुट्ठेपिं
डवायंचरेमुणी समुदानं भैक्ष्यं तच्च उंछमिव उंछ अज्ञातपरिचयेभ्यः स्तोकस्तोकमीलनात् एषयेत्गवेषयेत्तथ
याह सूत्रं आगमानतिक्रमेण उद्गमेनैषणाद्यबाधया इति भावस्तत एवानिंदितं जात्यादिजुगुप्सितजनसंबंधियन्न
भवति तथा लाभालाभे संतुष्टः पिंडपातः पततं प्रक्रमात्पात्रे भिक्षेतिपिंडपातं चरेदासेवेत मुनिर्वीक्ष्यावरति
प्र अन्यासु नपानरताः १६ अतः पिंडमवाप्ययथाह अलोलेनरसेगिद्धेजिब्भादंतेअमुच्छिए नरसट्ठाएभुंजिज्जा

× समुदानमितिप्रक्रमः ×२

सूक्ष्मप

× मोत्याद ×

उग्गणाढाएमहामुणी अलोलोलानरसानेष्वलोलुपद्यवान् न रससमधुरादौ रहोऽगामेति कांक्षावान् अ
तएवविशेषयातांजिन्हादांतनिदांतजिह्वोऽतएवाप्रमूर्छितः सन्निधेरकरणेनलोजनकालेतिषणाभावनया एवं
वधवअनैवरसाहाएनि रसार्थमुविशेषमवाजोऽपश्चमत्वपलक्षणं ततस्तदुपचयः स्यादिति रसार्थमनुपचया
र्थमित्यर्थः न जु जीत किमर्थं तर्हि त्याह यापनानिर्वाहः संयमार्थं संयमस्य तदर्थं महामुनिर्भुंजीतेति योगः १७
तथा अच्चणंरयणंचेव वंदणं पूअणंतहा इड्डीसक्कार सम्माणं मणसावि न पत्थए अर्चनां पुष्पादिभिः पूजां र
चनांनिषद्यादिविषयां स्वस्तिकादिरूपां वा वा समग्रं ये एवं व्यक्षराणि नेत्यनेन योज्यः वंदनं प्रतीतं पूज
नं वस्त्रादिभिः प्रतिलाभनं तत्तथेति समुच्चये ऋद्धि श्रं श्रा वकोपकरणादिसंपत् सत्कारश्चार्थदानादिः
सन्मानं चाभ्युत्थानादि ऋद्धिसत्कारसन्मानं मनसाप्यास्तां वा चा तैवप्रार्थयेत् १८ किंतु नः ध्यायेदित्याह सु
क्कं झाणं झिआएज्जा अनिआणे अकिंचणे वोसट्ठकाए विहरेज्जा जावकालस्स पज्जउं शुक्लंझाणंति सोप
स्कारत्वात् शुक्लं ध्यानं यथा स्वतिततथाध्यायेत् अनिदानो किंचनः व्युत्सृष्टकायो निष्प्रतिकर्मशरीरो विहर
द्यतिवद्विहारितयेतिभावः कियंतं कालमित्याह यावत्कालस्य पर्यायः प्रस्तावो यावज्जीवमित्यर्थः १९
अंतकाले चायं यत्कृत्वा यत्फलं प्राप्नोति तदाह निज्जूहिऊण आहारं कालधम्मे उवट्ठिए जहिऊण माणुसं बोंदिं
पहू दुक्खे विमुच्चइ निज्जूहिऊण परित्यज्य आहारं संलेखनादिक्रमेण कालधर्मे आयुःक्षयरूपे उप स्थिते

शक्तकामा उर्थीबोदिंतनुं प्रभुर्वीर्यांतरायापगमाद्विशिष्टसामर्थ्यवान् दुःखैर्विमुच्यते शारीरमानसैर्विमुच्यते
२० कीदृशः सन् दुःखैर्विमुच्यत इत्याह निम्ममे निरहंकारे वीअरागो अणासवे संपत्तो केवलंनाणं सासयं परि
निव्वुडेत्तिबेमि निर्ममो निरहंकारः अतो यमीदृग् यतो वीतरागः उपलक्षणत्वाद्वीतद्वेषश्च तथा अनाश्र
वः कर्माश्रवरहितः संप्राप्तः केवलज्ञानं शाश्वतं कदापि विच्छेदाभावात् परिनिर्वातः स्वास्थ्यहेतुकर्माभावात् स
र्वथा स्वस्थीभूत इत्येकविंशतिसूत्रार्थः २१ इति ब्रवी मीति प्राग्वत् इति श्रीतपागच्छीयमहोपाध्यायश्रीविमल
हर्षगणिमहोपाध्यायश्रीमुनिविमलगणिशिष्योपाध्याय श्रीभा वविजयगणिसमर्थितायां श्रीउत्तराध्ययनसूत्र
वृत्तौ पंचत्रिंशमध्ययनं संपूर्णं ३५ अर्हं उ ॐ पं चत्रिंशमध्ययनमथ जीवाजीवविभक्तिसंज्ञं षट्
त्रिंशमारभ्यते अस्य चायमभिसंबंधोऽनंतराध्य यने भिक्षुगुणा उक्ताः तेच जीवाजीवस्वरूपपरिज्ञाना
देवासेवितुं शक्या इति तज्ज्ञापनार्थमिदमारभ्यत इति सं बंधस्यास्येदमादिसूत्रं जीवाजीवविभत्तिं सुणेह मे ए
गमणा इओ जंजाणिऊण भिक्खू सम्मं जयइ संजमे जीवाजीवानां विभक्तिः पृथग्लक्षणादिभिर्विभागेनाऽवस्थापनं जीवा
जीवविभक्तिस्तां शृणुत मे कथयत इति शेषः एकमनसः संतः आतोऽनंतराध्ययनादनंतरं यां जीवाजीवविभक्तिं ज्ञात्वा
भिक्षुः सम्यग् यतते प्रयत्नं कुरुते संयमे इति सूत्रार्थः १ जीवाजीवविभक्तिः प्रसंगाल्लोकालोकविभक्तिमाह
जीवाचेव अजीवाय एसलोएवियाहिए अजीवदेसमागासे अलोएसेवियाहिए जीवाश्चैवाजीवाश्च एवम

ठाणा०
४६४

वीअमिहोलोःश्च व्याख्याताईदाये: अजीवदेशश्चाकाशमजोकःसव्याख्याता धर्मास्तिकायादिरहितस्य
काशस्यैवालोकत्वात् २ इहचजीवाजीवानां वितत्क्तिःप्ररूपणाद्वारणोवस्यादितितामाह दुवहेवेत्त
चेवकालद्वतावत्तदा पन्नवणातेमितवे जीवाणंअजीवाणअड्युतरदमियइदंइयमिति द्वेवत्तअेदश्द।
मियतिद्वेदेस्यादिति कालेतद्दमियकालस्थितिकमिति तावतइमेऽस्यपर्यायास्तघेतिमतुत्येइति प्ररूप
णातश्चाविलज नीयवेनभकांतानांतवजी वानाम जीवानांचेति ३ तत्राऽल्पवक्तव्यत्वाद्धुत्याऽजीवा
प्ररूपणामाह रूविणाचेवरूवीअ अजीवाउवि हा नवे अरूवीदसहाउत्ता रूविणाविचउव्विहा रू
पिणाश्चेवमतुत्येऽरूपिणश्च अजीवाद्विविध त वे तु।तत्रारूपिणोदशधाचक्ताःरूपिणाश्चि
पिःउनरचतुर्षिताःरूपिणःउनश्चउविधाःअत्राप्यल्प व क्तव्यत्वादेवारूपिणांप्राक्प्ररूपणातिधोयं ४ तत्रा
रूपिणोदशविधमाह धम्मत्थिकाएतद्देसे तप्पएसे अआहिए अधम्मेतस्सदेसेअतप्पदेसेअआहिए ध
र्मयत्यनुपद्धतेगतिपरिणानानुजीवपुद्गलान्स्वरूपावतायतिधर्मो अस्तयःप्रदेशास्तेषांकायःसमूहोऽस्तिक
।धर्मश्चासावस्तिकायश्चधर्मास्तिकायः १ तस्यधर्मास्तिकायस्यदेशोद्विभागत्रिभागादिर्देशः२ तस्यप्र।
देशोनिर्विभागोभागस्तत्प्रदेशश्चआख्यातः ३ नधारयतिजीवापुद्गलगतिपरिणतौस्थितौवष्टंभकत्वादित्यधर्मःस
एवास्तिकायोऽधर्मास्तिकायः १ तस्यदेशः २ तत्प्रदेश ३ आख्यातः ५ आगासेतस्सदेसेअ तप्पदेसेअआहिए।

अद्धासमएचेव अरूवीदसहालवे आडितिमर्यादयास्वरूपात्यागरूपयाकाशंततांततस्मिन्पदार्थाइत्य
काशंतदेवास्तिकायआका शास्तिकायः १ तस्यदेशश्च २ तत्प्रदेशश्च ३ आख्यातः एवं ९ अद्धाकालस्तद्रूपःस
मयोद्धासमयो निर्विभागत्वाच्चास्यन देशप्रदेशसंभवः आवलिकाद्यास्तुकालभेदाव्यवहारतएवोच्यतइतिनेहवि
वक्षिताःएवमरूपिणोदशधाभवेयुरितिसूत्रार्थः ६ संग्रहेतानेवदर्शयन्नाह धम्माधम्मआगासाए लोगमे
त्ताविआहिआ लोआलोएअआगासे समएसमय र खत्तिए धर्माधर्मौचधर्मास्तिकायाधर्मास्तिकायौल्लो
कमात्रौव्याख्यातौ लोकालोकवाकाशंसर्वगतत्वा त्त स्य समयोद्धासमयःसमयक्षेत्रमर्द्धतृतीयद्वीपवार्ध
द्वयरूपं विषयत्वेतमस्यास्तीतिसमयक्षेत्रिक स्त स्य रतत्स्यालावादितिसूत्रार्थः ७ अद्धास्त्रेनेवका
लतआह धम्माधम्मागासा तिन्निविएएअणादिआ। अ पज्जवसिआचेव सव्वद्धंउविआहिआ धर्माधर्मा
काशानित्रीएण्येतानि अनादिकानि अपर्यवसितानि चेवअनंतानीत्यर्थः सर्वाद्धंउनिसर्वाद्धामिवसर्वदास्वस्व
रूपत्यागातानित्यानीतियावत्व्याख्यातानि ८ समएविसंतइंपप्प एवमेवविआहिए आदेसंपप्पसाईए सपज्जवसि
एविअ समयोपिसंततिअपरापरोत्पत्तिरूपप्रवाहात्मिकाप्राप्य आश्रित्यएवमेवअनाद्यनंतलक्षणेनिवप्रका
रेणव्याख्यातःआदेशंविशेषंप्रतिनियतव्यक्तिरूपंप्राप्यसादिकःसपर्यवसितापिचेतिसूत्रद्वयार्थः ९
अथ रूपिद्रव्यतयामीषांपर्यायाःप्ररूप्यमाणाअप्पवद्धो बहुश्चाकाइतिलाक्तस्तत्प्ररूपणमनाहत्यातारूपिणःप्ररूप

५८

उत्तराध्य
४६१

पि उ माह। खंधा य १ खंधदेसा य २ तप्पएसा ३ तहेव य। परमाणुणो य बोधव्वा रूविणो य चउव्विहा ॥ स्कंधाश्च पु
द्गलोपचयापचयलक्षणाः स्तेलादयः स्कंधदेशाः स्कंधस्यार्द्धादिद्वितीयादिभागरूपा तेषां प्रदेशास्तत्प्रदेशाः स्तेला
दिसंघट्टनिरंशांशरूपास्तथैवचेति समुच्चये परमाणवश्च निरंशा द्व्यणुकादिरूपा बोद्धव्याः रूपिणः अरूपिणः चतुर्वि
धाः १० इह च देशप्रदेशानां स्कंधेष्वेवांतर्भावात् स्कंधाः परमाणवश्चेति समासतो द्वावेव रूपिद्रव्यभेदौ तयो
श्च लक्षणमित्याह। एगत्तेण पुहुत्तेण खंधा य परमा णुणो। लोएगदेसे लोए य भइयव्वा ते उ खेत्तओ ॥ इतो
कालविभागं तु तेसिं वोच्छं चउव्विहं। एकत्वेन एकरू त्वे तथादिपरमाणुसंघातात् द्विप्रदेशिकादिलक्षणा।
समानपरिणतिस्वरूपेण पृथक्त्वेन परमाणुसंतरे :सं वा संघातरूपेण इह स्कंधेभ्यो विघटनात्मकेन वा
स्कंधाश्च परमाणवश्च लक्ष्यंत इति शेषः। एतानेव क्षेत्र त आह। लोएगदेसे इत्यादि लोकस्यैकदेशे लोके च।
तु भजनया विज्ञेयाः। त इति स्कंधाः परमाणवश्च तुः पूरणे क्षेत्रतः अत्र चायं विशेषो ऽपि परमाणूनामेकप्र
देश एवावस्थानात् स्कंधविषयैव भजना इष्टव्या। ते हि विचित्रपरिणामत्वेन बहुतरप्रदेशोपचिता अपि केचिदेक
प्रदेशेऽपि तिष्ठंति अन्ये तु संख्येयेष्वेव प्रदेशेषु यावदचित्तमहास्कंधोऽपि सकललोकेऽपि तथाविधचित्तमहास्कंधवत् ततो भजनी।
यास्ते उच्यंते इतो निरूप्यते इति शेषः प्ररूपणः तानंतरं कालविभागं तु कालतस्तेषां स्कंधादीनां चतुर्विधं साद्य ४६१
नादिसपर्यवसितापर्यवसितभेदेनेति सूत्रार्थः ११ इह च सूत्र पद्यादं त्रपदेनानंतरेण तत्वान्त्यपादद्वयेन च इत्याह तथापि प्रतिज्ञात

माह। संतइं पप्प तेणाई अपज्जवसिया वि य। ठिइं पडुच्च साईया सपज्जवसियावि य ॥ संततिं परापरोत्पत्तिरूपां
प्राप्य आश्रित्य ते इति स्कंधाः परमाणवश्च अनादयः अपर्यवसिताः अपि च नहि ते वा ततस्तद्युक्ता कदाप्यासी
दस्ति न दि भविष्यति वा स्थितिं प्रतिनियतक्षेत्रावस्थानरूपां प्रतीत्य सादिकाः सपर्यवसिता अपि च बद्धेति हि कालांतरेन
वनवक्षेत्रे परमाणवः स्कंधाश्चेति १२ सादिसपर्यवसितत्वेऽपि एषां कियत्कालं स्थितिरित्याह। असंखकालमुक्कोसं ए
कं समयं जहन्नयं। अजीवाण य रूवीणं ठिई एसा वियाहिया ॥ व्याख्याता तद्धि जघन्यत एकसमयादु
त्कृष्टतो ऽसंख्यकालात् परं हि ततः क्षेत्रात्क्षेत्रांतरमवश्यं यांतीति १३ इत्थं कालमाश्रित्य स्थितिरुक्ता संप्र
त्यंतर्गतमेवांतरमाह। अणंतकालमुक्कोसं एगं समयं जहन्नयं। अजीवाण य रूवीणं अंतरेयं विया
हियं। अंतरं विवक्षितक्षेत्रात्प्रच्युतानां पुनस्तत्प्राप्तिर्व्यवधानं एतच्च सर्वोक्तमिति सू
त्रार्थः १४ एतान्येव भावतोऽभिधातुमाह। वण्णओ गंध ओ चेव रसओ फासओ तहा। संठाणओ य विन्नेओ परिणा
मो तेसि पंचहा ॥ वर्णतो गंधतश्चैव रसतः स्पर्शतस्तथा संस्थानतश्च विज्ञेयः परिणामः स्वरूपावस्थितानामेव वर्णाद्य
न्यथात्वरूपः एषां अणूनां स्कंधानां च पंचधा १५ अत्र एकैकमेव उत्तरभेदानाह। वण्णओ परिणया जे उ पंचहा ते पकित्ति
या। किण्हा नीला य लोहिया हालिद्दा सुक्किला तहा ॥ कृष्णाः कज्जलादिवत् नीला हरितालादिवत् लोहिता हिं
गुलादिवत् हारिद्राः पीता हरिद्रादिवत् शुक्लाः शंखादिवत् १६ गंधओ परिणया जे उ दुविहा ते वियाहिया

उक्कोसं ए
गं समयं ज
न्नयं अजीवा
ण य रूवीणं
अंतरमवि
याहियं ॥

उत्ता॰ ४८५ उ त्ति गंधपरिणामा दुब्भिगंधस्तद्वद्य सुरभिगंधपरिणामाः श्रीखंडादिवत् दुरभिगंधास्तु गंधेलसुनादिवत् १७
रसउ परिणया जे उ पंचहा ते पकित्तिया तित्तकडुयकसाया … अंबिला महुरा तहा अथ तिक्ता निंबादिवत्
कटुकाः शुंठ्यादिवत् कषायाः बब्बूलादिवत् अम्ला अम्लिकावत् मधुरा … गुडादिवत् १८ फासउ परिणया जे उ
अट्ठहा ते पकित्तिया कक्खडा मउया चेव गरुया लहुया तहा कर्कशाः पाषाणादिवत् … लिवत् मृ
द्वो म्रक्षणादिवत् गुरवो वज्रकादिवत् लघवो अर्कतूलादिवत् १९ सीया उण्हा य निद्धा य तहा लुक्खा य
आहिया इति फासपरिणया एए पुग्गला समुदाहिया शीता जलादिवत् उष्णा दहनादिवत् स्नि
ग्धा घृतादिवत् रूक्षा रक्षादिवत् २० संठाणपरिणया जे उ पंचहा ते पकित्तिया परिमंडला य वट्टा
तंसा चउरंसमायया संस्थानानि आकारास्तैः परिणताः संस्थानपरिणताः परिमंडलं मध्यशुषिरं वृत्तं वलय
वत् वृत्तं मध्ये पूर्णं कुल्लरीवत् त्र्यस्रं त्रिकोणं शृंगाटकवत् चतुरस्रं चतुष्कोणं वर्यपट्टादिवत् आयतं दीर्घं दं
डादिवत् २१ एषामेवान्योन्यं संवेधमाह वण्णउ जे भवे किण्हे भइए से उ गंधउ रसउ फासउ चेव भइए संठाण
उ वि य व्याख्याः स्कंधादि जीव कृष्णो यः स उ निसउ नर्गंधतः सुरभिर्दुर्गंधो वा स्यान्न तु नियतगंध एवं तिला
द्यः परे रसतः स्पर्शतश्चैव ज्ञेयः संस्थानतोपि च अन्यतररसादियोगादिति तत्वं २२ वण्णउ जे भवे नीले भइए से ४६१
उ गंधउ रसउ फासउ चेव भइए संठाणउ वि य २३ वण्णउ लोहिए जे उ भइए से उ गंधउ रसउ फासउ चेव भइए संठाण

उ वि य २४ वण्णउ पीयए जे उ भइए से उ गंधउ रसउ फासउ चेव भइए संठाणउ वि य २५ वण्णउ सुक्किले जे उ
भइए से उ गंधउ रसउ फासउ चेव भइए संठाणउ वि य २६ गंधउ जे भवे सुब्भी भइए से उ वण्णउ फासउ चे रसउ
व भइए संठाणउ वि य २७ गंधउ जे भवे दुब्भी भइए से उ वण्णउ रसउ फासउ चेव भइए संठाणउ वि य २८ र
सउ तित्तए जे उ भइए से उ वण्णउ गंधउ फासउ चेव भइए संठाणउ वि य २९ रसउ कडुए जे उ भइए से उ वण्ण
उ गंधउ फासउ चेव भइए संठाणउ वि य ३० कसाए रसउ जे भवे भइए से उ वण्णउ गंधउ फासउ चेव भइए संठा
णउ वि य ३१ रसउ अंबिले जे उ भइए से उ वण्णउ गंधउ फासउ चेव भइए संठाणउ वि य ३२ रसउ म
हुरए जे उ भइए से उ वण्णउ गंधउ फासउ चेव भइए संठाणउ वि य ३३ फासउ कक्खडे जे उ भइ
ए से उ वण्णउ गंधउ रसउ चेव भइए संठाणउ वि य ३४ फासउ मउए जे उ भइए से उ वण्णउ गंधउ रसउ चेव
भइए संठाणउ वि य ३५ फासउ गरुए जे उ भइए से उ वण्णउ गंधउ रसउ चेव भइए संठाणउ वि य ३६ फा
सउ लहुए जे उ भइए से उ वण्णउ गंधउ रसउ चेव भइए संठाणउ वि य ३७ फासउ सीयए जे उ भइए से उ वण्ण
उ गंधउ रसउ चेव भइए संठाणउ वि य ३८ फासउ उण्हए जे उ भइए से उ वण्णउ गंधउ रसउ चेव भइए संठाण
उ वि य ३९ फासउ निद्धए जे उ भइए से उ वण्णउ गंधउ रसउ चेव भइए संठाणउ वि य ४० फासउ लुक्खए जे उ
भइए से उ वण्णउ गंधउ रसउ चेव भइए संठाणउ वि य ४१ परिमंडलसंठाणे भइए से उ वण्णउ गंधउ रसउ चेव।

उत्तरा॰ ४६६

भइए फासओ वि य ४२ संठाणओ भवे वट्टे भइए से उ वण्णओ गंधओ रसओ चेव भइए फासओ वि य ४३ संठाणओ भ-
वे तंसे भइए से उ वण्णओ गंधओ रसओ चेव भइए फासओ वि य ४४ संठाणओ य चउरंसे भइए से उ वण्णओ गंध-
ओ रसओ चेव भइए फासओ वि य ४५ जे आययसंठाणे भइए से उ वण्णओ गंधओ रसओ चेव भइए फासओ वि-
य इमा अपि सर्वा अपि भावनाव्याख्येयानि सम्भवतायार्थस्वयमेवं तथाहि अत्र वर्णे गंधे पंचरसा अष्टौ स्पर्शाः ×पंचवर्णा
पंचसंस्थानानीति अत्र वर्णपंचकं विनान्ये मीलिता विंशतिः एतच्चैकेन कृष्णवर्णेन लब्धा एवं विंशतिलंगा-
त् प्रत्येकं पंचापि वर्णा लब्धात एवं लब्धं शतं १०० तथा द्वौ गंधौ तौ विनान्ये पूर्वोक्ता अष्टादश १८ पं-
च वर्णे मीलिता त्रयोविंशतिः ता ता गंधे ४६ ये म लब्धाः ४६ एवं रसपंचकवर्णगंधस्पर्शसंस्था-
नेषु दर्विंशत्या लब्धं शतं १०० इत्थं स्पर्शाष्टकेव र्ण ५ गंधरससंस्थान ५ ते दैः सप्तदशभिर्लब्धं षट्-
त्रिंशं शतं १३६ एवं संस्थानपंचकवर्णादिभेदविंशत्या लब्धं शतं १०० वर्णादिसर्वभंगकमीलने जाता नि-
शी त्यधिकानि ४८२ इति सूत्रार्थः ४६ अथोपसंहारद्वारेणोत्तरग्रंथसंबंधमाह एसा अजीवपवि-
त्ती समासेण वियाहिया इत्तो जीवविभत्तिं वुच्छामि अणुपुव्वसो ४७ प्रतिज्ञातमेवाह संसारत्था य सिद्धा य
दुविहा जीवा वियाहिया सिद्धाणेगविहा वुत्ता तं मे कित्तयओ सुण ४८ संसारस्था असिद्धा अ द्विविधा जीवा व्याख्याताः तत्र ४६६
अल्पवक्तव्यत्वादादौ सिद्धानाह सिद्धा अनेकविधाः उक्ताः तमेति तान् कीर्तयतः शृणु हे शिष्येति सूत्रार्थः ४८ सि-

द्धानामनेकविधत्वमेवोपाधिभेदेनाह इत्थी पुरिससिद्धा य तहेव य नपुंसगा सलिंगे अन्नलिंगे य गिहिलिंगे तहेव
य ४९ सिद्धा प्रत्येकं योज्यते स्त्रियः सत्यः ते सर्वत्तापर्यायसिद्धाः स्त्रीसिद्धाः एवं पुरुषसिद्धाः तथैव च नपुंसकसिद्धा
ः स्वलिंगे साधुवेषे अन्यलिंगे वशाक्यादिवेषे गृहिलिंगे गृहस्थवेषे सिद्धाः तथैव चेत्युक्तसमुच्चये चकारात् उक्तसंस्त- ×सिद्धभेद×
क इति सूत्रार्थः ४९ अथ सिद्धानेवावगाहनातः क्षेत्रतश्चाह उक्कोसोगाहणाए य जहन्नमज्झिमाइ य उद्धं अहे य
तिरियं च समुद्दम्मि जलम्मि य ५० उत्कृष्टावगाहनायां पंचशत धनुर्मानायां सिद्धाः जघन्यमध्यमायामपि जघन्याव-
गाहनायां द्विहस्तमानायां मध्यमावगाहनायां चोत्कृष्ट पोक्तजघन्यावगाहनांतरालवर्तिन्यां सिद्धाः उर्द्धं-
र्द्धलोके मेरुचूलिकादौ अधस्तादधोलोके लो कि कग्रामरूपे तिर्यक्च तिर्यग्लोके अर्धतृतीयद्वी-
पसमुद्रद्वयरूपे तत्रापि केचित्समुद्रे सिद्धाः जले च नद्यादिसंबंधिनीति सूत्रार्थः ५० इत्थं स्त्रीसिद्धादीन्
निर्दिश्य तास्वेवादिषु सिद्धसंख्यां वक्तुं अस्य विवरणमपि कियंतः सिध्यंतीत्याह दस य नपुंसएसु वीसइ इत्थिया-
पुरिसेसु सु पुरिसेसु य अट्ठसयं समएणेगेण सिज्झइ अत्र नपुंसकेषु अविशेषेऽपि जातपंडका परिणामस्याप्यभावात् अ-
ट्ठसयं ति अष्टोत्तरशतं ५१ चत्तारि य गिहिलिंगे अन्नलिंगे दसेव य सलिंगेण य अट्ठसयं समएणेगेण सिज्झइ स-
ह ५२ उक्कोसोगाहणाए य सिज्झंते जुगवं दुवे चत्तारि जहन्नाए जवमज्झट्ठुत्तरं सयं जवमज्झत्ति यवमध्यमिव य-
वमध्यं मध्यमावगाहना तस्यां अष्टोत्तरं शतं यवमध्यं चोत्कृष्टजघन्यावगाहनापेक्षया असा अन्तरसंख्या वन्ना

उवा॰ दृष्ठुलतयैवावक्तासमानत्वात् ५३ चउस्तह्लोएअ्रडावेमसुद्दे तउजँवीसमहितदेवय सयंचअ्रहुन्नरतिरि लेः

धर्म्मय श्रलोए समपणएगेणउसिज्झइ धुवंचयारज्जइ लोकाग्रपर्यन्तरिति सूत्रवचनकार्यः ५४ अ्रयतेषामेवयाप्र तिपा

यादि दितायोंहककर्दिपडिदयासिद्दा कर्हिसिद्दापइठिआर्हिकिंबोदिंचइत्ताणं कत्थगंतूणसिज्झई कप्रतिहता:स्खलि

लिता:सिद्धा:कसिद्धा:प्रतिष्ठिता:स्था यतंतकालंस्थिता: कबोंदिंशरीरंत्यक्ताक्कगत्वासिज्झइतिसिध्यंतिनिष्ठिता।

धीलवंति ५५ अ्रत्रोत्तरमाह अ्रलोएपडिहयासिद्दा लोअ्रग्गेअ्रपइठिआ इहंबोदिंचइत्ताणं तत्थगंतूण

सिज्झइ अ्रलोकाककेवलाकाशरूपे प्रतिहता:। स हा स्तत्र धर्मास्तिकायाभावेन तेषां गतेरभावात् ।

लोकाग्रेच प्रतिष्ठिता:सदावस्थिता: नतुतिर्यग ध्वे वातपांगतिर्जीवि नीतकर्वलोकाग्रेतदवस्था

नं उच्यातऊर्ध्वस्तिर्यग्गत्या:कर्माधीनत्वात्तेषां वशी ण कर्मत्वान्नतस्तत्तवोयउक्तं अधस्तिर्यग्गथोर्द्धंच जीवा

नांकर्मजागति:ऊर्द्धमेवउताहस्यी ज्ञवतिक्षीणकर्मणां इहतिर्यग्लोकादौबोदिंदेहस्त्यक्त्वातत्रलोकाग्रेगत्वा

सिध्यंति इहचयस्मिन्समयेदेहत्यागस्तस्मिन्नेवसमयेलोकाग्रगतिसिद्धत्वंचसुखंव्यादायस्त्वपितत्यादिवदिव्यपि

क्कात्रयस्यसमानकालएवप्रयोगादितिसूत्रत्रयार्थः ५६ लोकाग्रंगत्वासिध्यंतीत्युक्तं लोकाग्रंचेषत्प्राग्भारा।

राया उपरीतितस्वरूपंचाह बारसहिंजोअ्रणेहिंसव्वट्टस्सुवरिंतवे इसीपब्भारनामाउहवीबत्तसंठिआ ष धर्म्म

हस्तालियोजनै:सर्वार्थसिद्धनामकविमानस्योपरितात् ईषत्प्राग्भारातिनामयस्या:साईषत्प्राग्भारनामाउ:ह

×सिद्धस्वरूपं×

नीपृथिवीछत्रसंस्थिताउत्ताकारा ५७ पणयालसयसहस्सा जोअ्रणाणंउआयया तावइअं्रचेववित्थिण्णा ति

गुणातस्सेवपरिरउ पंचचत्वारिंशतशतसहस्राणिलक्षाणियोजनानांउ:दद्वीआयतादीर्घातावदंत्र्चवत्तिता

र तस्श्वैवशतसहस्रानविस्तीर्णा त्रिगुण:तस्मेववितस्मादायामात्परिरया परिधिरिहचत्रिगुणइत्थकोपिवि

शेषाधिकांइष्ट्व्यं परिरयमानंचैवं एगाजोअणकोडीबायालीसंचवेसयसहस्सा तीसंचेवसहस्सा दोवेवसय

रअउणापण्णवि ५८ अठजोअणबाहल्ला सामज्झमि विआहिआपरिहायंतीचरिमंत मच्छियपत्ताउअतं अ उ

तरी अष्टयोजनबाहल्यायामध्येमध्यप्रदेशेव्यारव्या रत । तत:परिसमंतात्हीयमानाचरिमांतत्तिचरमा

तेषुसकलदिशिविदिक्षुपर्यंतप्रदेश: मक्षिका प त्रा दपितनुकतरा हानिश्चात्रप्रतियोजनमंगुल।

टथक्कसंख्येया ५९ अ्रज्जुणसुवण्णगमई साउ ह वीनिम्मलासहावणं उत्ताणगच्छत्तसंठिआयन

ए आजिणवरेहिं अर्जुनसुवर्णकमयी श्वेतकन कमयी साद्रप्ती निर्मलास्वभावेन नोपाधित उत्तानक

छत्रसंस्थिताव प्रदीपवत्संस्थितास्मामान्येनोक्ता इहरत्नानंवतदिशेषइतिनपौनरुक्त्यं ६० संखंकअ्रंदसंकासा

पंडुरानिम्मलाउत्ता सीआएजोअणतत्तोलोअंतो उविआहिउ शुक्ला ईस्पटर्सी आणत्तिशीताया: शीतातिथ्या

स्या:एषाउपरातिशेष:योजनेउसेधांगुलनिष्पन्नेइतिगम्यततइतितस्मात्लोकांतस्तु:शून्यव्याख्यात: हा नतु

यदियोजनेलोकांत स्तर्हिकिं तत्रयोजनेसर्वत्रसिद्धा:संतिउतनेत्याह जोअणस्सउजोतस्सकोसोउवरिमोतवे ७

उत्तरा०
४६९

तस्मा कोसस्स छब्भाए सिद्धाणोगाहणा भवे योजनस्स उ जस्तस्स क्रोशस्स उवरिमो त्ति उपरिवर्त्ती भवेत् तस्य क्रो-
शस्य षड्भागे द्वात्रिंशदंगुलत्रयस्त्रिंशदुत्तरधिकधनुःशतत्रयरूपे सिद्धानामवगाहना भवेत् ६२ अवगाहः
नायचलनसत्त्वेपि स्यादित्याह तत्थ सिद्धा महाभागा लोयग्गंमि पइट्ठिआ भवप्पवंचउम्मुक्का सिद्धिं वरगइं ग-
या तत्र योजनषड्भागे सिद्धा महाभागा अतिशयाचिंत्यशक्तयो लोकाग्रे प्रतिष्ठिताः पतत्प्रकृतत्वात् भवाना-
रकादिभवानां प्रपंचो विस्तारस्तस्मान्मुक्ताः सिद्धिं व रगतिं गताः अयं भावो भवप्रपंच एव चलने हेतुः स च
सिद्धानां नास्तीति तच्च तेषां चलनमिति ६३ सिद्ध न मवगाहनामाह उस्सेहो जस्स जो होइ भवंमि च-
रिमंमि उ तिभागहीणा तत्तो अ सिद्धाणोगाह णा त व उत्सेधउच्चत्वं प्रक्रमाद्देहस्य जस्य यस्य येषां
सिद्धानां यद्भवति यच्चरिमाणो भवति भवे चरमे पर्यं त वर्त्तिनि तुः पूरणे ततश्चरमभवोत्सेधात् त्रिभागहीना २
सं० सिद्धानां यत्र दारिर्त्यालिवंध्यास्तेषामवगाहना भवे त्रिभागस्य शरीररंध्रविवरपूरणेन घनत्वात् ६४
एतानेव कालतो निरूपयितुमाह एगत्तेण साईआ अपज्जवसिआवि अ पुहत्तेण अणाईआ अपज्जवसिआ
आवि अ एकत्वेन सादिका अपर्यवसिता अपि च यत्र काले ते सिध्यंति तत्र तेषामादिः न च कदाचिन्मुक्तेश्च्यव-
नं ते इति न पर्यवसानं पृथक्त्वेन बहुत्वेन समस्तापेक्षयेत्यर्थः अनादिका अपर्यवसिता अपि च न हि तत्क- ४६९
दाचिन्मोक्षस्य शून्यत्वं तेन ते विद्यंतिचेति भावः ६५ पुनस्तेषामेव स्वरूपमाह अरूविणो जीवघणा नाणदंसण

सन्निआ अउलं सुहसंपन्ना उवमा जस्स नत्थि उ अरूपिणो रूपरसादिरहिताः जीवाश्चात्मतालाभयुक्ततया घ-
नाश्च शुषिरपूरणान्निचितप्रदेशत्वाज्जीवघनाः ज्ञानदर्शने एव संज्ञा ज्ञाता येषां ते ज्ञानदर्शनसंज्ञिताः ज्ञानद-
र्शनलक्षिताः ज्ञानदर्शनोपयोगानन्यस्वरूपा इत्यर्थः अतुलं असमं सुखं संप्राप्ताः उपमा यस्य सुखस्य नास्ति तुः पू-
र्त्तौ ६६ उक्तमर्थं पुनर्ज्ञातमपि विप्रतिपत्तिनिरासाय देशं स्वरूपं च तेषामाह लोएगदेसे ते सव्वे नाणदंसणसन्नि-
आ संसारपारनिच्छिन्ना सिद्धिं वरगइं गया लोकैक देशे ते सर्वे इत्यनेन सर्वत्र मुक्तात्मा तिष्ठतीति मतमपास्तं
२० ज्ञानदर्शनसंज्ञिता इत्यनेन ज्ञानोच्छेदे मुक्तिरिति म तं निरस्तं संसारपारं निस्तीर्णाः पुनरागमनाद्यल-
क्षणेनाधिक्येन अतिक्रांताः अनेन ज्ञानि नो ध र्मतीर्थस्य कर्त्तारः परमं पदं गत्वा गच्छंतीत्ययमपि
मतं तीर्थिकानां १ इति मतमपाकृतं सिद्धिं वर ग तिं गताः अनेन क्षीणकर्माणोपि स्वभावेनैवात्र ति-
ष्ठंत्येतत्काय गमनस्यावश्यं क्रियत्वमप्यस्तीति रव्या प्यात् इत्येकादशसूत्रार्थः ६७ इत्थं सिद्धानुक्त्वा संसारस्थ-
नाह संसारत्था उ जे जीवा दुविहा ते वि आहि आ तसा य थावरा चेव थावरा तिविहा तहिं सूत्रं ६८ त्रिविधा मे-
दाह पुढवी आउजीवा य तहेव य वणस्सई इच्चेते थावरा तिविहा तेसिं भेए सुणाह मे सूत्रं स्पष्टं नवरं इह तेजोवा-
य्वोर्गतित्रसत्वेन स्थावरमध्ये न निक्षेपः ६९ दुविहा पुढवीजीवा उ सुहुमा बायरा तहा पज्जत्तमपज्जत्ता एव-
मेए दुहा पुणो द्विविधाः पृथिवीजीवास्तु सूक्ष्माः सूक्ष्मनामकर्मोदयात् बादरा बादरनामकर्मोदयात् पर्याप्त

×पृथिवीकायिकानाह×

आ॰वृ॰
४८७

मपज्जत्ति आहारशरीरेंद्रियोच्छासवाग्मनोनिष्पत्ति हेतुदलिकं पर्याप्तिस्तद्वंतः पर्याप्ता तद्विपरीता
अपर्याप्ताः एवमेते सूक्ष्माबादराश्चैते द्विधा पुनः ७० उत्तरभेदानाह बायरा जे उ पज्जत्ता दुवि
हा ते विआहिआ सण्हा खरा य बोधव्वा सण्हा सत्तविहा तहिं सण्हत्ति श्लक्ष्णा चूर्णितलोष्टकल्पा मृत्पृथिवी
तदात्मका जीवा अप्युपचारतः श्लक्ष्णा एवमुत्तरत्रापि खरा कठिना ७१ सप्तविधत्वमेवाह किण्हा नीला य
लोहिया य हालिद्दा सुक्किला तहा पंडुपणग मट्टिआ खरा छत्तीसईविहा कृष्णा नीला लोहिता
रक्ता हारिद्रा शुक्ला पंडुत्ति पांडु पांडुराईषच्छुक्ल व वतीत्यर्थः इदं च पीतादीनां षड्विधत्वमुक्तं इदं च पां
डुरग्रहणं कृष्णादिभेदानामपि स्वस्थानेभेदा त र संभवसूचकं पनको त्यंतसूक्ष्मरजोरूपः स एव
मृत्तिकापनकमृत्तिका पनकस्य च नतलमिविवर्ते मा नस्य लोकपृथिवीत्वेनाभूतत्वादिदे नोपादानं खर
पृथिवी षट्त्रिंशद्विधा षट्त्रिंशद्भेदा ७२ तानेवाह। पुढवी अ सक्करा वालुगा य उवले सिला य लोणूस
े अयतंबतउअसीसग रुप्पसुवन्ने अवइरे अ पृथिवी शुद्धपृथिवी शर्करा लघूपलशकलरूपा वालु
का प्रतीता उपलो गंडशैलादिः शिला पाषाणादिर्बृहत लवणं समुद्रलवणादि ऊषः क्षारमृत्तिका अयस्ताम्रत्र
पुकसीसकरूप्यसुवर्णानि प्रतीतानि वज्रं हीरकः ७३ हरिआले हिंगुलए मणोसिला सासगंजण पवाले
अप्भपडलप्भवालुअ बायरकाए मणिविहाणा हरितालादयः प्रतीता सासकोधातुविशेषः अंजनं समी

रंजनं प्रवालं विद्रुमं अप्भपडलमभ्रकं अभ्रवालुका अभ्रपटलमिश्रावालुका बाः वेदेकाये बादरपृथ्वीका
ये मी भेदा मणिविहाणात्ति च समुच्चये मणिविधानानि च मणिभेदाः ७४ मणिभेदानेवाह गोमेज्जए अ रुयए अंका
अ कप्फलिहे अ लोहिअक्खे अ मरगयमसारगल्ले भुअमोअग इंदनीले अ ७५ चंदणगेरुयहंसगब्भपुलए
सोगंधिए अ बोधव्वे चंदप्पह वेरुलिए जलकंतसूरकंते अ इदं च पृथिव्यादयः अष्टौ हरितालादयोऽष्टौ गोमे
ज्जकादयश्च चतुर्दशैवेतच्चत्वारिंशदेव च षट्त्रिंशत्सम्मीलिताः षट्त्रिंशद्भवंतीति सूत्रत्रयभावार्थः ७६ ।
उक्तोपसंहारपूर्वकं सूक्ष्मपृथ्वीकायिकानाह प तिखरबादरपुढवीए भेआ छत्तीसमाहिआ एगविहम
नाणत्ता सुहुमा तत्थ विआहिआ एगविहेति स्व रूपादेकविधाः किमित्येवं विधा यतो नानात्वा
अभेदाः सूक्ष्मास्तत्र पृथ्वीजीवेषु आख्याताः ७७ पृ थ्वीकायानेव क्षेत्रत आह सुहुमा य सव्वलोगंमि लो
गदेसे अ बायरा एत्तो कालविभागं तु तेसिं वोच्छं चउव्विहं सूक्ष्माः सर्वलोके लोकदेशे रत्नप्रभापृथिव्यादौ बा
दरा शेषं स्पष्टं ७८ संतइं पप्पणाईआ अपज्जवसिआ वि अ ठिइं पडुच्च साईआ सपज्जवसिआ वि अ संततिं प्रवाहं
प्राप्य आश्रित्य अनादिका अपर्यवसिताश्चापि च पृथ्वीकायिकानां प्रवाहतः कदाप्यसंभवाभावात् स्थितिं भवस्थि
तिं कायस्थितिं प्रतीत्य सादिकाः सपर्यवसिताश्चापि च ७९ बावीससहस्साइं वासाणुक्कोसिआ भवे आउठिई
पुढवीणं अंतोमुहुत्तं जहन्नगा ८० असंखकालमुक्कोसं अंतोमुहुत्तं जहन्नगा कायठिई पुढवीणं तं कायं तु अमुंचओ

४८७

४८७

उत्त॰ा॰२॰ उ असंखकालमसंख्येयलोकाकाशप्रदेशप्रमाणोत्सर्पिण्यवसर्पिणीरूपं उक्कोसं तिउक्कोसं अंतमुहुत्तं जहन्नका॥
४७० कायस्थितिः पृथिवीनां पृथिवीकायजीवानां तं पृथ्वीरूपं कायं अमुंचउ त्ति अमुंचतां॥ एवं तेषामेवात्यंत पृथमानानां प
कालांतरगतिमेवाह अणंतकालमुक्कोसं अंतोमुहुत्तं जहन्नगं विजढंमि सए काए पुढवीजीवाण अंतरं अनंत
कालमसंख्येयपुद्गलपरावर्तरूपं उत्कृष्टं अंतर्मुहूर्तं जघन्यकं वित्यक्ते स्वके स्वकीये काये पृथिवी॥
जीवानामंतरं कायोज्झितजघन्यतश्चोत्कृष्टतश्च यावान् कालः पृथिवीजीवो न्यकाये समुत्पद्य पुनः पृथ्वीकाये उत्पद्य
त इति ८२ एतानेव भावत आह एएसिं वन्नओ चेव गंधओ रसफासओ संठाणादेसओ वावि विहाणाइं स
हस्ससो ८३ तंतव एवं विधानानि भेदाः सहस्रशः इति अतिबहुतरव्याख्यापनार्थमितिसूत्रसमुच्चयार्थः
८३ अप्कायिकानाह दुविहा आउजीवाउ सुहुमा बायरा तहा पज्जत्तमपज्जत्ता एवमेव दुहा पुणो ८४
बायरा जे उपज्जत्ता पंचहा ते पकित्तिआ सुद्धोदए अ उस्से हरतणु महिआ हिमे सुद्धोदकं जलदजलं उसेत्ति
अवश्यायः शरदादिषु प्रातःकालीन सूक्ष्मवर्षी हरतनुः प्रातः स्निग्धपृथ्वीतृणाग्रजलबिंदुः महिका गर्भमासे
षु सूक्ष्मवर्षो धूमरीति प्रतीता हिमं प्रसिद्धं ८५ एगविहमनाणत्ता सुहुमा तत्थ विआहिआ सुहुमा सव्वलोगंमि लो
गदेसे अ बायरा ८६ संतइं पप्पणाईआ अपज्जवसिआ विअ ठिइं पडुच्च साइआ सपज्जवसिआ वि अ ८७ सत्तेव ४७०
सहस्साइं वासाणुक्कोसिआ भवे आउठिई आऊणं अंतोमुहुत्तं जहन्निआ ८८ असंखकालमुक्कोसं अंतोमुहु

त्तं जहन्नगं विजढंमि सए काए आउजीवाण अंतरं ८९ एएसिं वन्नओ चेव गंधओ रसफासओ संठाणादेसओ वावि वि
हाणाइं सहस्ससो ९० अत्र निगमयन्नाख्येयानिति अथ वनस्पतिकायिकानाह दुविहा वणस्सईजीवा सुहुमा बा
यरा तहा पज्जत्तमपज्जत्ता एवमेव दुहा पुणो ९१ बायरा जे उपज्जत्ता दुविहा ते विआहिआ साहारणसरीरा
य पत्तेगा य तहेव य अवमाहारणसरीराय त्ति साधारणमनंतजीवानामप्येकं शरीरं येषां ते साधारणशरीराः प
त्तेगा य त्ति प्रत्येकशरीरास्तु प्रत्येकं तिष्ठति शरीरं येषां ते ९२ पत्तेअसरीरा उ णेगहा ते पकित्तिआ रुक्खा गुच्छा
य गुम्मा य लया वल्ली तणा तहा अत्ररुक्खति ... रुक्खा तादयो १ गुच्छा वृंताकीप्रमुखाः २ गुल्मा नवमालि
काद्याः ३ लताश्चंपकलताप्रमुखाः ४ वल्ल्यस्त्रपुषी ... तृणानि ५ तृणानि अर्जुनादीनि ६ एवं व
लयपव्वगा कुहणा जलरुहा ओसहीतणा हरिअकाया य बोधव्वा पत्तेआ इति आहिआ वलयच्छ
२४ यति लतावलयानि नालिकेरीकदल्यादीनि तेषां हि त्वचांतराभावेन लताद्वे वलयाकारत्वेन च वलयं देशे
यं ७ पर्वाणि संधयस्तेभ्यो जाताः पर्वजाः इक्षुप्रमुखाः ८ कुहणा भूमिस्फोटाश्छत्राकाराः ९ जलरुहाः पद्माद ।
१० औषध्यः फलपाकांताः शाल्यादयः ११ तथेति समुच्चये हरितान्येव कायास्तंदुलीयकाद्याः चरावःस्वगतानेक
भेदस्त्वेकः ९४ साधारणानाह साहारणसरीराउ णेगहा ते पकित्तिआ आलुए मूलए चेव सिंगबेरे तहेव य
९५ हिरिली सिरिली सिस्सिरिली जावई केअ कंदली पलंडु लसणकंदे कंदली अ कुडुंबए ९६ लोहणी हूअ

उत्तरा॰
४७१

वीलुअ जहगा यतहेवय कण्हेअवज्जकंदेअकंदरसगाए तहा ॥ ७ ॥ अस्सकन्नीअबोधव्वा सीहकण्णीतहेवय
मुसुंढीअहलिद्दायणेगहाएवमायउ एतआलुकाद्याहरिद्रापर्यंताः प्रायःकंदविशेषास्तत्रलोकतःप्रसिद्धाः ॥ ८ ॥
एगविहमनाणत्ता सुहुमा तत्थवियाहिया सुहुमासव्वलोगम्मि लोगदेसेअबायरा सूक्ष्माणांसर्वेषामेकविधत्वंसा
धारणशरीरत्वात् ॥ १० ॥ संतइंपप्पणाईआ अपज्जवसिआविअ ठिइंपडुच्चसाईआ सपज्जवसिआविअ १ दस
चेवसहस्साइं वासाणुक्कोसयं भवे वणस्सईणआउं उ अंतोमुहुत्तंजहन्नगं अत्रज्येष्ठआयुः प्रत्येकशरी
र पर्याप्तबादरवनस्पतीनामेवतदितरेषांतुतेषां स र्वेषामपिजघन्यमेव एवंस्वीकृत्य ११ कायाठि
ईसार्वक्ष्यमाणयोऽपिजीवायोः पर्याप्तबादराणा । मे वक्ष्येष्वस्थितिरित्रवतीतिध्येयं २ अणंतकालमु
क्कोसं अंतोमुहुत्तंजहन्नगं कायठिईपणगाणं तं का यंतुअमुंचउ अत्रपणगाणंति पनकानांपनकोपल
क्षितानांवनस्पतीनां इहचसामान्येनवनस्पतिजीवाविवि रहायत्वोक्तत्वानंतकालमुच्यात विशेषविवक्षायांतुउ·
त्कृष्टतो बादरनिगोदस्योत्कृष्टाकायस्थितिःसप्ततिकोटाकोटिसागरमाना सूक्ष्मनिगोदानांचसामान्यवहास्य १
शीनामसंख्येयकालमानेति ३ असंखकालमुक्कोसं अंतोमुहुत्तंजहन्नयं विजढंमिसएकाए पणगजीवाणअंतरं
इहस्विकिंचिद्वनस्पतिस्योनिर्गत्यपृथ्व्यादिषूत्पावा स्वयस्तत्रासंख्यकालादेवोत्पद्यते वनस्पतिविनासर्वेषामपिकाय ४७१
स्थितेरसंख्येयत्वात्तएवेहोत्कृष्टमंतरमसंख्यकालमानमेवोक्तं ४ एएसिंवणउ चेवेत्यादिप्राग्वत् ५ घस्तत्तुप

संदरसतरयंघमंबंधमाद इच्चेतथावराति-विहा समासेणवियाहिया एत्तोउतसेतिविहेवोच्छामिअणुपु
व्वसः इत्यतेनंतरोक्ताःस्थावरास्त्रिविधाः समासेनसंक्षेपेणव्याख्याताः अतःस्थावरविलक्षणांस्तु पुनस्त्र
सांस्त्रिविधा नवक्ष्यामिआनुपूर्व्येति सूत्रपंचदशार्थः १५ तेऊवाऊअबोधव्वा उराला यतसातहा इच्चे
तसातिविहा तेसिंभेएसुणेहमे तेजोयोगात्तेजांसिअग्निर्येषांवायवस्तेबोद्धव्या उदाराएकेंद्रियापेक्षयाप्रा
यःस्थूलाद्वींद्रियाद्याइत्यर्थः चःसमुच्चये त्रसास्तथा तेनागमोक्तप्रकारेण इत्येते त्रसंतीतिचलंतीतित्र·
सास्त्रिविधास्तत्रतेजोवायूनांस्थावरनामकर्मोद य वेऽपिगत्यपेक्षयात्रसत्वं द्वींद्रियादीनांतुत्रसनामक
र्मोदयवतांलब्धितोपित्रसत्वं तेसिंभेदान्सृणु त मे क्तवतइतिशेषः १६ तत्रतेऊजीवानाउ दुविहाते
उजीवाउ सुहुमाबायरातहा पज्जत्तमपज्जत्ता एव मे पउहाउणो १७ बायराजेउपज्जत्ता णेगहातेपकित्ति
आ इंगालेमुम्मुरेअगणी अच्चीजालातहेवय उक्का रोधमक्तालादीनोदह्यमानेधनाग्निकोलास्वरस्वरूपः
मुर्मुरोभस्ममिश्राग्निकणरूपःअग्निरुक्तभेदातिरिक्तोवह्निः अर्चिर्मूलविच्छिन्नज्वालाशिखा ज्वालाछिन्नमूलासे
व ए उक्काविज्जूअबोधव्वा णेगहाएवमायउ एगविहमनाणत्ता सुहुमातेवियाहिया अस्त्रोल्काविद्युत्प्रतीते:
सिसमुत्पन्नौमि: २० सुहुमासव्वलोगम्मि लोगदेसेअबायरा एत्तोकालविभागंतु तेसिंवोच्छंचउव्विहं २१ संत
इंपप्पणाईआ अपज्जवसिआविअ ठिइंपडुच्चसाईआ सपज्जवसिआविअ २२ तिण्णेवअहोरत्ता उक्कोसेणवि·

उत्रा/ध्य ४७२ आसिआ आउठिईतेऊणं अंतोमुहुत्तं जहन्निआ १३ असंखकालमुक्कोसं अंतोमुहुत्तं जहन्नगं कायठिईतेऊ
णं तं कायं तु अमुंचओ १४ अणंतकालमुक्कोसं अंतोमुहुत्तं जहन्नगं विजढंमि सए तेउजीवाण अंतरं १५ एएसिं ६४
वण्णओ चेव गंधओ रसफासओ संठाणादेसओ आवि विहाणाइं सहस्ससो १६ वाउजीवा नाह दुविहा वाउजीवा उ सु
हुमा बायरा तहा पज्जत्तमपज्जत्ता एवमेते दुहा पुणो १७ बायरा जे उ पज्जत्ता पंचहा ते पकित्तिआ उक्कलिआ
मंडलिआ घणगुंजा सुद्धवाया य पंचहत्ति पंचधेत्यु पलक्खणं अत्रैवाग्रेतनं कथेत्यभिधानात् उत्कलिकावा
ता ये स्थित्वा २ वांति मंडलिकावाता वातोलीरूपाः घनव त रत्नप्रभाद्यधाराः गुंजावाता ये गुंजतो वांति शुद्धवा
ताः मंदवाताः मंदानिलादयः १८ संवट्टगवा त अ णे गहा एवमायओ एगविहमनाणत्ता सुहु
मा तत्थ विआहिआ संवर्तकवाता ये बहिःस्थितम[प तृणादि विवक्षितक्षेत्रांतः क्षिपंति १९ सुहुमा सव्व
लोगम्मि लोगदेसम्मि बायरा इत्तो कालविभागं तु। तेसिं वोच्छं चउव्विहं २० संतइं पप्पणाईआ अपज्जवसि
आवि अ ठिइं पडुच्च साईआ सपज्जवसिआवि अ २१ तिन्नेव सहस्साइं वासाणुक्कोसिआ भवे आउठिई वाऊ
णं अंतोमुहुत्तं जहन्निआ २२ असंखकालमुक्कोसं अंतोमुहुत्तं जहन्नगं कायठिई वाऊणं तं कायं तु अमुंचओ
२३ अणंतकालमुक्कोसं अंतोमुहुत्तं जहन्नयं विजढंमि सए काए वाउजीवाण अंतरं २४ एएसिं इत्यादि प्रा ४७२
ग्वत् २५ उदारत्रसानाह उरालाय तसा जे उ चउहा ते पकित्तिआ बेइंदिअ तेइंदिअ चउरो पंचिंदिआ चेव अ ...

×द्वीन्द्रियानाह× ३

चतुरिंद्रियाः २६ बेइंदिआ उ जे जीवा दुविहा ते पकित्तिआ पज्जत्तमपज्जत्ता तेसिं भेए सुणेहि मे २७ कि
मिणो सोमंगला चेव अलसा माइवाहया वासीमुहा य सिप्पिआ संखा संखणगा तहा २८ पल्लोया णुल्लया चेव
तहेव य वराडगा जलूगा जालगा चेव चंदणा य तहेव य अक्षमयोऽस्थ्यादिजातानि माइवाहका य काष्ठ
घाकलानि समीकरणाय यत्तया संबध्नंति वास्याकारमुखा वासीमुखाः सिप्पी शुक्तिः शुक्तयः शंखनकाल घुशंखाः चं
दनका अक्षाः शेषास्तु केचित् प्रतीताः केचिद्व्यथा संप्रदायं वाच्याः २९ इति बेइंदिआ एए णेगहा एवम ७
ायओ लोएगदेसे ते सव्वे न सव्वत्थ विआहिआ ३० संतइं पप्पणाईआ अपज्जवसिआवि अ ठिइं पडुच्च
साईआ सपज्जवसिआवि अ ३१ वासाइं बा र स व उक्कोसेण विआहिआ बेइंदिअ आउठि
ई अंतोमुहुत्तं जहन्निआ ३२ संखिज्जकालमु क्को सं अंतोमुहुत्तं जहन्निआ बेइंदिअकायठिई
कालमुक्कोसं× तं कायं तु अमुंचओ ३३ अणंतं अंतोमुहुत्तं जहन्नयं बेइंदिआण जीवाणं अंतोमुहुत्तं जहन्नयं बे
इंदिआण जीवाणं अंतरं च विआहिअं ३४ एएसिं इत्यादि प्राग्वत् ३५ त्रींद्रियानाह तेइंदिआ उ जे जीवा दुवि
हा ते पकित्तिआ पज्जत्तमपज्जत्ता तेसिं भेए सुणेह मे ३६ कुंथु पिवीलि उड्डंसा उक्कलुद्देहिआ तहा तणहारक
ट्ठहारा मालुगा पत्तहारगा ३७ कप्पासट्ठिमिंजा य तिंदुगा तउसमिंजगा सदावरी अ गुम्मी अ बोधव्वा इंदकाइआ
३८ इंदगोवगमाईआ णेगहा एवमायओ लोएगदेसे ते सव्वे न सव्वत्थ विआहिआ इहे कुंथुप्रभृतयः केचित् प्रतीता

ःयुल्मीशातपदीकचित्तुयथासंप्रदायंज्ञेयाः ३९ संतइं पप्पणाईआ अपज्जवसिआविअ ठिइं पडुच्च साई-
उत्ताद्य। आ सपज्जवसिआविअ ४० एगूणपण्णा होरत्ता उक्कोसेण विआहिआ। तेइंदिअ आउठिई अंतोमुहुत्तं ज-
४४३ हन्निआ ४१ संखेज्जकालमुक्कोसा अंतोमुहुत्तं जहन्निआ। तेइंदिअकायठिई तंकायं तु अमुंचओ ४२ अणं-
तकालमुक्कोसं अंतोमुहुत्तं जहन्नगं। तेइंदिअजीवाणं अंतरं तु विआहिअं ४३ एएसिमित्यादिग्रन्थ
४४ चउरिंद्रियानाह चउरिंदिआउ जे जीवा दुविहा ते पकित्तिआ पज्जत्तमपज्जत्ता तेसिं भेए सुणेह मे ४५
अंधिआ पोत्तिआ चेव मच्छिआ मसगा तहा भमरे कीडपयंगे अ ढिंकुणे कुंकुणे तहा ४६ कुक्कुडे सिंगि-
रीडी अ नंदावत्ते अ विंछिए डोले भिंगिरीडी अ विरिली अच्छिवेधए ४७ अच्छिले माहए अच्छिरोडए
विचित्ते चित्तपत्तए ओहिंजलिआ जलकारी अ नीआ तंतवगाविअ ४८ एते चपिकपिशवीताः केचित्तु
यथासंप्रदायं तद्देशात्प्रसिद्धावावाच्याः इति चउरिंदिआ एए लोगस्स एगदेसंमि ते सव्वे
न२४ परिकित्तिआ ४९ संतइं पप्पणाईआ अपज्जवसिआविअ ठिइं पडुच्च साईआ सपज्जवसिआविअ ५० छच्चेव
मासा ऊ उक्कोसेण विआहिआ चउरिंदिअ आउठिई अंतोमुहुत्तं जहन्निआ ५१ संखेज्जकालमुक्कोसा अं-
तोमुहुत्तं जहन्निआ चउरिंदिअकायठिई तंकायं तु अमुंचओ ५२ अणंतकालमुक्कोसं अंतोमुहुत्तं जहन्नं ४४३
गं चउरिंदिआण जीवाणं अंतरं तु विआहिअं ५३ एएसिं वण्णओ चेव गंधओ रसफासओ संठाणादेसओ वावि विहा-

णाइं सहस्ससो ५४ पंचेंद्रियानाह पंचिंदिआउ जे जीवा चउव्विहा ते विआहिआ नेरइआ तिरिक्खा य
मणुआ देवा य आहिआ ५५ नैरयिकानाह नेरइआ सत्तविहा पुढवीसु सत्तसु भवे रयणाभसक्कराभा वालुआ-
आभा य आहिआ ५६ पंकाभा धूमाभा तमा तमतमा तहा इति नेरइआ एते सत्तहा परिकित्तिआ नैरयिकाः स-
प्तविधाः किमिति यतस्ते सप्तसु पृथ्वीषु भवेयुः ततस्तद्भेदादेषां सप्तविधत्वमिति ताश्च काः इत्याह रयणाभेत्य-
त्र रत्नानां रत्नकाण्डस्थितानां भवनपतिभवनस्थानां च आभा प्रभा यस्यां सा रत्नाभा १ एवं सर्वत्र नवरं शर्करा
लघुपाषाणखण्डरूपा तदाभा २ वालुकाभा ३ पंका भा ४ धूमाभा तत्र धूमाभा वपित तुल्य पुद्गलपरिणा-
मसत्त्वात् ५ तमस्तमः प्रभा तमोरूपा ६ तम स्त म ःप्रभा महातमोरूपा ७ ५७ लोगस्स एगदेसंमि
ते सव्वे उ विआहिआ इत्तो कालविभागं तु तेसिं वोच्छं चउव्विहं लोकैकदेशे अधोलोकरूपे ५८ संतइं
पप्पणाईआ अपज्जवसिआविअ ठिइं पडुच्च साईआ स पज्जवसिआविअ ५९ सागरोवममेगं तु उक्कोसेण
विआहिआ पढमाए जहन्नेणं दसवाससहस्सिआ अत्र सर्वत्रापि स्थितिरिति गम्यते ६० तिण्णेव सागरा ऊ उक्कोसे-
ण विआहिआ दोच्चाए जहन्नेणं एगं तु सागरोवमं ६१ सत्तेव सागरा ऊ उक्कोसेण विआहिआ तइआए जहन्ने-
णं तिण्णेव उ सागरोवमा ६२ दससागरोवमा ऊ उक्कोसेण विआहिआ चउत्थीए जहन्नेणं सत्तेव उ सागरोवमा
६३ सत्तरससागरा ऊ उक्कोसेण विआहिआ पंचमाए जहन्नेणं दसचेव उ सागरोवमा ६४ बावीससागरा ऊ

उत्ता०
४३४

उक्कोसेण विआहिआ छट्ठीए जहन्नेणं सत्तरससागरोवमा १६५ तेत्तीससागराऊ उक्कोसेण विआहिआ सत्तमाए
जहन्नेणं बावीसं सागरोवमा १६६ जा चेव उ आउठिई नेरइआण विआहिआ सा तेसिं कायठिई जहन्नुक्कोसिआ भवे . ने×
यात्रैव आयुःस्थितिर्नैरयिकाणां व्याख्याता सा तेषां कायस्थितिर्जघन्योत्कृष्टा च भवेत् तेषां हि नरकादुद्वृत्तानां
गर्भजतिर्यग्मनुष्येष्वेवोत्पादो न तु नरकेष्वेवोत्पाद इति १६७ अणंतकालमुक्कोसं अंतोमुहुत्तं जहन्नगं विजढंमि
सए काए नेरइआणं तु अंतरं अनन्तमुत्कृष्टं जघन्यान्तरं यदा कोऽपि नरकादुद्वृत्य गर्भजपर्याप्तमत्स्येषूत्पद्यान्तर्मु
हूर्तायुः प्रपाल्य क्लिष्टाध्यवसायवशान्नरकेषु तत्र नैरयिको भवेत् तदान्तर्मुहूर्तमिति भावनीयं १६८ एएसिं वण्णओ चे
व गंधओ रसफासओ संठाणादेसओ वावि विहाणाइं सहस्ससो १६९ पंचिंदिअतिरिक्खाउ
दुविहा ते विआहिआ संमुच्छिमतिरिक्खाउ गब्भवक्कंतिआ तहा अत्र संमूर्छिमतिर्यंचोऽमनोहीनाः गर्भव्यु
त्क्रांतिका गर्भजा इत्यर्थः १७० दुविहावि ते भवे तिविहा जलयरा थलयरा तहा खहयरा य बोधव्वा तेसिं भेए सुणेह मे
द्विविधा अपि ते संमूर्छिमा गर्भजाश्चेत्यर्थः त्रिविधा जलचराः स्थलचराः खचराश्च १७१ मच्छा य कच्छभा य गाहा य
मगरा तहा सुंसुमारा य बोधव्वा पंचहा जलयराहिआ ग्राहा जलचरविशेषास्तन्तव इति प्रसिद्धाः सुंसुमारा मकरविशे
षा एव १७२ लोएगदेसे ते सव्वे न सव्वत्थ विआहिआ एत्तो कालविभागं तु तेसिं वोच्छं चउव्विहं १७३ संतइं पप्पणाईआ
अपज्जवसिआवि अ ठिइं पडुच्च साईआ सपज्जवसिआवि अ १७४ एगा य पुव्वकोडी उक्कोसेण विआहिआ आउठिई जल ४३४

यराणं अंतोमुहुत्तं जहन्निआ इह स्थितिः संमूर्छिमानां गर्भजानां च तुल्यैव १७५ पुव्वकोडिपुहत्तं तु उक्कोसेण विआ
हिआ कायठिई जलयराणं अंतोमुहुत्तं जहन्नयं पूर्वकोटीपृथक्त्वं उत्कृष्टा द्विप्रभृत्या नवभ्यः ततश्चाष्टपूर्वको
ट्यः कायस्थितिर्जलचराणां इयती चैषां कायस्थितिरिह यस्मात् पंचेंद्रियतिर्यग्नृणामुत्कर्षतोऽप्यष्टैव निरंतरान्
भवान् तत्र सप्त पूर्वकोट्यायुष्काः अष्टमस्तु युगलिनः स्यात् न तु विरोधः स्यादिति १७६ अणंत
कालमुक्कोसं अंतोमुहुत्तं जहन्नगं विजढंमि सए काए जलयराणं तु अंतरं १७७ थलयरा ते दुविहा चउप्पया य परि
सप्पा चउप्पया चउव्विहा ते मे कित्तयओ सुण १७८ एगखुरा दुखुरा चेव गंडीपय स
णप्पया हयमाई गोणमाई गयमाई सीहमाइणो एगखुरा हयादयः द्विखुरा गवादयः गंडीपदा
कर्णिकावद्वृत्तपादा इत्यर्थः ते च गजादयः सणप्पया नखपदाः सिंहादयः हयमाई इत्यादिना
व्याख्यातमेव १७९ भुयउरपरिसप्पा य परिसप्पा दुविहा भवे गोहाई अहिमाई अ एक्केक्का णेगहा भवे भुजउरःपरिसर्पा
भुजपरिसर्पा उरःपरिसर्पाश्च तत्र ये भुजाभ्यां परिसर्पन्तीति भुजपरिसर्पा गोधादयः उरसा परिसर्पन्तीति उरःपरिसर्पाः
सर्पादयः ते च एकैकाः प्रत्येकमनेकविधाः भवंति गोधेरकनकुलादिभेदेन सर्पादिभेदेश्च १८० लोएगदेसे
ते सव्वे न सव्वत्थ विआहिआ एत्तो कालविभागं तु तेसिं वोच्छं चउव्विहं १८१ संतइं पप्पणाईआ अपज्जवसिआवि अ
ठिइं पडुच्च साईआ सपज्जवसिआवि अ १८२ पलिओवमाइं तिन्नि उ उक्कोसेण विआहिआ आउठिई थलयराणं अंतो

मुहुत्तं जहन्निया अयं चायं विशेषो गर्भजखचरोरःपरिसर्पयोरुत्कृष्टमायुः पूर्वकोटिः संमूर्छिमयोस्तु तयोः क्रमा-
उत्तरा० द्विचत्वारिंशत्त्रिपंचाशद्वर्षसहस्राः संमूर्छजखचराणां तु चतुरशीतिवर्षसहस्राणीति ॥१८६॥ पलिओवमाइं
४७५ तिन्नि उ उक्कोसेण वियाहिया पुव्वकोडीपुहुत्तेणं अंतोमुहुत्तं जहन्निया अत्र पल्योपमत्रयमायुर्युगलितिर ×चतुष्पद×
श्चां तद्भवानंतरं च न तत्रैवोत्पादस्ततः पूर्वं उत्कर्षतोऽपि तत्पूर्वकोटिमानायुषः समुत्पद्यमानत्वेनेति पूर्वको-
टिमानायुषः समुत्पद्यमानत्वेनेति पूर्वकोटिपृथक्त्वा[ ]धिकपल्यत्रयमानात्तेषां कायस्थितिः ॥१९॥ कायठिई
खहयराणं अंतरं तेसिमं भवे कालमणंतमुक्कोसं[ ]अंतोमुहुत्तं जहन्नगं ॥१९॥ विजढंमि सए काए ख-
हयराणं तु अंतरं चम्मे उ लोमपक्खी य तइ[ ]या स[ ]मुग्गपक्खिया अवरे वीइतेस खहयराणमंतरं।
द्वारं समाप्तं अथ खचरानाह चम्मे उ त्तिसूत्र[ ]मा[ ]चर्मपक्षिणश्चर्ममयपक्षाश्चर्मचटकादयः रोमप-
क्षिणो रोममयपक्षा हंसादयः समुद्गपक्षिणः समु[ ]द्गकाकारपक्षाः ते च मानुषोत्तराद्बहिर्द्वीपेष्विति वित-
तपक्खी य बोधव्वा पक्खिणो उ चउव्विहा लोएगदेसे ते सव्वे न सव्वत्थ वियाहिया विततपक्षिणो ये सर्वदा विस्तारित ।
पक्षा एवासते इत्येवं पक्षिणश्चतुर्विधाः ॥१९१॥ संतइं पप्पणाईया अपज्जवसियावि य ठिइं पडुच्च साई-
या सपज्जवसियावि य ॥१९२॥ पलिओवमस्स भागो असंखिज्जइमो भवे आउठिई खहयराणं अंतोमुहुत्तं जहन्निया । ४७५
इह पल्योपमासंख्येयतमभागायुर्युगलिपक्षिणां ज्ञेयं तदन्येषां तु गर्भजानां पक्षिणां पूर्वकोटिः संमूर्छिमानां तु तेषां।

×तेविमानुषोत्तराद्बहिरेव×३

द्विसप्ततिवर्षसहस्राण्युत्कृष्टमायुरिति विशेषः ॥१९५॥ असंखभागो पलिअस्स उक्कोसेण उ साहिओ पुव्वकोडिपुहु-
त्तेणं अंतोमुहुत्तं जहन्निया ॥१९६॥ कायठिई खहयराणं अंतरं तेसिमं भवे कालमणंतमुक्कोसं अंतोमुहुत्तं
जहन्नगं ॥१९७॥ एएसिं वण्णओ चेव गंधओ रसफासओ संठाणादेसओ वावि विहाणाइं सहस्ससो ॥१९८॥ मणुआ
दुविहभेआ उ ते मे कित्तयओ सुण संमुच्छिममणुस्सा य गब्भवक्कंतिया तहा इह संमूर्छिममनुष्या ये मनोरहिता ग-
र्भजमनुष्यसंबंधिवान्तादिसंभवास्तेऽन्तर्मुहूर्तायुषो[ ]ऽपर्याप्ता एव म्रियंते ते ज्ञेयाः ॥२००॥ गब्भवक्कंतिया जे
उ तिविहा ते वियाहिया अकम्मकम्मभूमा य अंत[ ]र[ ]द्दीवगा तहा अकर्मेत्यादि अत्र त्वमशब्दस्य प्रत्येकं
संबंधादकर्मभूमास्तत्र कर्माणि कृषिवाणिज्या[ ]दी[ ]नि न संति यासु ता अकर्मभूमयो हेमवतादिरू-
पाणि तत्र भवा अकर्मभूमा युगलिनः एवं कर्मभूम[ ]जा भरतादिक्षेत्रजाः अंतरमिह समुद्रमध्यं तत्र द्वीपा अं-
तरद्वीपाः तेषु जाता अंतरद्वीपजाः ॥२०१॥ पन्नरसतीसइविहा भेआ अट्ठवीसई संखा उ कमसो तेसिं इइ एसा
वियाहिया पन्नरसतीसइविहत्ति विधशब्दस्य प्रत्येकं योगात् पंचदशविधाः कर्मभूमीनां भरतैरवतविदेहाना-
यानां प्रत्येकं पंचसंख्यत्वात् त्रिंशद्विधा अकर्मभूमीनां प्रत्येकं पंचसंख्यत्वात् हैमवतहरिवर्षरम्यकवर्षवि-
रण्यवतदेवकुरूत्तरकुरूणां षण्णामकर्मभूमीनां प्रत्येकं पंचसंख्यत्वात् इह च क्रमतः पश्चान्निर्दिष्टानामपि का-
र्मभूमीनां मुक्तिसाधकत्वेन प्राधान्यात् पूर्वं निर्देशाभिधानं अन्ये तु तीसइ पन्नरसविहत्ति पठंति भेदाश्चाष्टाविंशतिरंतरद्वी-

उत्ता॰
४७६

प्रज्ञानामिति वित्तिक्षिपरिणामेन संबध्यात अष्टाविंशतिसंख्यत्वं चैषामंतसंख्यत्वादंतरद्वीपानां तद्धि हिमवतः स्वीप
र्यंतयोश्चतसृष्वपि विदिक्षु प्रसृतकोटिषु त्रीणि २ योजनशतान्यवगाह्य तावन्त्येव योजनशतान्यायामविस्ताराभ्यां
प्रथमेन चत्वारोऽन्तरद्वीपाः ततोऽप्येकैकयोजनशतवृद्ध्यावगाहनया योजनशतचतुष्काद्यायामविस्ताराः द्वितीयाद
यः षट् प्रथमचैशान्यादिक्रमात् प्रादक्षिण्येन प्रथमचतुष्कस्य एकोरुक १ आभासिक २ लांगूलिक ३ वैषाणिक
४ इति नामानि द्वितीयस्य हयकर्ण १ गजकर्ण २ गोकर्ण ३ शष्कुलीकर्णाः ४ तृतीयस्य आदर्शमुख १ मेषमुख २ ह
यमुखा ४ चतुर्थस्याश्वमुख १ हस्तिमुख २ सिंहमुख ३ व्या घ्रमुखाः ४ पंचमस्याश्वकर्ण १ सिंहकर्ण २ गजक
र्ण ३ कर्णप्रावरणाः ४ षष्ठस्य उल्कामुख १ विद्यु न्मु ख २ जिह्वामुख ३ मेघमुखाः ४ सप्तमस्य घनदंत १ गू
ढदंत २ श्रेष्ठदंत ३ शुद्धदंताः ४ इति नामानि एतद्द्वीपना मं सदृशनामान एव युगलिनो वसंति तद्देहमानादि चा
त्र गाथा स्याज्ञेयं अंतरदीवसु नरा धणुअसयऊसिआ सया मुइआ पालेंति मिहुणधम्मं पलिअस्स असंखभा
गाउ १ चउसट्ठीपिट्ठकरंडयाण मणुआण तेसिमाहारो भत्तस्स चउत्थस्स उगुणासीतिदिणपालणया २ एते च शिख
रिणोपि हिमवत्पर्यंतविदिक्प्रसृतकोटिष्वन्त्यासाताष्टाविंशतिः मतिसंबंधसामान्याच्चैषां भेदेनाविवक्षितत्वान्नस्त्रे
ष्टाविंशतिसंख्याविरोध इति ध्येयं एए संमुच्छिमाणुएसेव संउहोइ आहिउलोगस्स एगदेसंमि ते सव्वेवि विआहिआ सं ४७६
मूर्छिमाः नरापर्याप्ता एव ते षड्योगर्भजानामेव तेषामेव वातपित्तादिषु संभवंतीति एइ संतइं पप्पणाईआ अपज्जवसिआ

× नमूर्वाक्तदि सप्रकात्मके × ४

विआ ठिइं पडुच्च साईआ सपज्जवसिआ विअ एग पलिउवमाइं तिन्नि उ उक्कोसेण विआहिआ आउठिई मणुआ
णं आउमुहुत्तं जहन्निआ पल्यत्रयं स्थितिश्च युगलिनां ज्ञेया संमूर्छिमनुष्याणां तु जघन्योत्कृष्टान्तर्मुहूर्त्तमेव एए प
लिउवमाइ तिण्णि उ उक्कोसेण विआहिआ पुव्वकोडीपुहत्तेणं अंतोमुहुत्तं जहन्नगा त्रीणि पल्योपमानि सर्वको
टिपृथक्त्वेनाधिकानीति शेषः एए कायठिई मणुआणं अंतरं तेसिमं भवे अणंतकालमुक्कोसं अंतोमुहुत्तं जह
न्नगं २०० एएसिं वण्णओ चेव गंधओ रसफासओ संठाणा देसओ वावि विहाणाइं सहस्ससो २०१ देवानाह देवा
चउव्विहा वुत्ता ते मे कित्तयओ सुण भोमिज्जवाणमंत र जोइसवेमाणिआ तहा भोमेज्जात्ति भूमौ भवा भौमे
याः भवनपतयः २ एषां तु तद्भेदानाह दसहा उ भ व णवासी अट्ठहा वणचारिणो पंचविहा जोइसि
आ दुविहा वेमाणिआ तहा ३ एतानेव नामत आ ह असुरा १ नागा २ सुवण्णा ३ विज्जू ४ अग्गी अ ५ २
हिआ दीवोदहिदिसा वाया थणिआ भवणवा। णवासिणो अत्र असुरा असुरकुमाराः कुमारवत्क्रीडा अ॰
प्रियत्वादेषा गमनयानवाहनादिस्वरूपापरवासी कुमारा इत्युच्यते एवं नागादिष्वपि कुमारशब्दो
योज्यः ४ पिसाय १ भूआ २ जक्खा य ३ रक्खसा ४ किन्नरा य ५ किंपुरिसा ६ महोरगा ७ य गंधव्वा ८ अट्ठविहा वा
णमंतरा आत्मप्रदेशे व्यंतरा अणपन्नीप्रभृतय एवे नामान्तरैवली याः पचंदा १ सूरा य २ नक्खत्ता ३ गहा ४ तारागा
णा ५ तहा ठिआ विचारिणो चेव पंचविहा जोइसालया विचारिणो इति विशेषणं मनुष्यादर्शनपलक्षणेन चरंतीति

×तत्रामी मनुष्यक्षेत्राद्बहिः स्थिता एव संति तन्मध्ये तु विचारिण एव ×१

विचारिणः॥ ६ वेमाणिआउ जे देवा दुविहा ते विआहिआ कप्पोवगा य बोधव्वा कप्पातीता तहेव य कप्पोवगा
त्कल्पान् सौधर्मादिदेवलोकान् उपगच्छंतीति कल्पोपगाः सौधर्मादिदेवलोकदेवाः कल्पानतीताः स्वर्गपरिवर्जि
त्वान्नोत्पन्नत्वात् अतिक्रांताः कल्पातीताः ग्रैवेयकानुत्तरविमानवासिसुराः ७ कप्पोवगा बारसहा सोहम्मीसा
णगा २ तहा सणंकुमारा ३ माहिंदा ४ बंभलोगा ५ य लंतगा ६ महासुक्का ७ सहस्सारा ८ आणया ९ पाणया १
०तहा आरणा ११ अच्चुआ १२ चेव इति कप्पोवगा सुरा   अत्र सर्वत्र तात्स्थ्यात् तद्व्यपदेश इति न्यायात् स्वर्गनामभि
रेव देवा उक्ताः ९ कप्पातीता उ जे देवा दुविहा   ते   विआहिआ गेविज्जाणुत्तरा चेव गेविज्जा नवविह
तहिं गेविज्जाणुत्तरेति ग्रैवेयके लोकग्रीवाया   य   का   :अनुत्तरेषु पंचकमाहिमानेषु स्वा आ बत्तरा
:१० हिट्ठिमहिट्ठिमा चेव हिट्ठिमामज्झिमा तहा हि   ट्ठि   माउवरिमा चेव मज्झिमाहिट्ठिमा तहा ग्रैवेयकेषु
त्रीणि त्रिकाणि तत्र प्रथमत्रिकं अधस्तनत्वेन हिट्ठिम   मनुष्यात् तत्रापि प्रथमं ग्रैवेयकम् अधस्तनाधस्तनत्वेन
हिट्ठिमहिट्ठिममिति तत्रस्था देवा हिट्ठिमाहिट्ठिमा इति एवं सर्वत्रापि भावनीयं ११ मज्झिममज्झिमा चेव मज्झिमा
उवरिमा तहा उवरिमाहिट्ठिमा चेव उवरिमामज्झिमा तहा १२ उवरिमउवरिमा चेव इइ गेविज्जगा सुरा विजया वे
जयंता य जयंता अपराजिआ १३ इहानुत्तरादेनानुत्तरविमाना नाह सव्वट्ठसिद्धगा चेव पंचहाणुत्तरा सुरा इइ वे   ४११
माणिआ एए णेगहा एवमायउ १४ लोगस्स एगदेसम्मि ते सव्वे परिकित्तिआ एत्तो कालविभागं तु तेसिं वोच्छं

चउव्विहं १५ संतइं पप्पणाई आ अपज्जवसिआवि अ ठिइं पडुच्च साईआ सपज्जवसिआवि अ १६ साहिअं सागरं ए
क्कं उक्कोसेण ठिई भवे भोमेज्जाणं जहन्नेणं दसवाससहस्सिआ १७ पलिओवममेगं तु उक्कोसेण ठिई भवे वा
णमंतराण जहन्नेणं दसवाससहस्सिआ १८ पलिओवमं तु एगो वासलक्खेण साहिअं पलिओवमट्ठभागो जोइसेसु
जहन्निआ अत्र वर्षलक्षाधिकं पल्योपमम् उत्कृष्टा स्थितिरिति गम्यं इयं च चंद्रविमानदेवानां ज्ञेया उत्तारावि
मानदेवानां १९ दो चेव सागराइं उक्कोसेण विआ   हिआ सोहम्मंमि जहन्नेणं एगं च पलिओवमं २० सा
हिआ सागरा दुन्नि उक्कोसेण विआहिआ ईसाणम्मि ज   हन्नेण साहिअं पलिओवमं २१ सागराणि अ सत्ते
व उक्कोसेण ठिई भवे सणंकुमारे जहन्नेणं दु   न्नि   उ सागरोवमा २२ साहिआ सागरा सत्त उक्को
सेण ठिई भवे माहिंदम्मि जहन्नेणं साहिआ दुन्नि   सा   गरा २३ दस चेव सागराइं उक्कोसेण ठिई भवे बंभ
लोए जहन्नेणं सत्त उ सागरोवमा २४ चोद्दस उ साग   राइं उक्कोसेण ठिई भवे लंतगम्मि जहन्नेणं दस उ
सागरोवमा २५ सत्तरस सागराइं उक्कोसेण ठिई भवे महासुक्के जहन्नेणं चोद्दस सागरोवमा २६ अट्ठारा
स सागराइं उक्कोसेण ठिई भवे सहस्सारे जहन्नेणं सत्तरस सागरोवमा २७ सागरा अउणवीसं तु उक्को
सेण ठिई भवे आणयम्मि जहन्नेणं अट्ठारस सागरोवमा २८ वीसं तु सागराइं उक्कोसेण ठिई भवे पाणयम्मि
२५ जहन्नेणं सागरा अउणवीसई २९ सागरा एक्कवीसं तु उक्कोसेण ठिई भवे आरणम्मि जहन्नेणं वीसई सागरा

उत्ता० ४३८

वमा ३० बावीससागराइं उक्कोसेण ठिई भवे अहुअंमि जहन्नेणं सागरा एक्कवीसई ३१ तेवीससागराइं उ
क्कोसेण ठिई भवे पढमंमि जहन्नेणं बावीसं सागरोवमा अत्र सर्वत्र ग्रैवेयक इति शेषः ३२ चउवीससाग
राइं उक्कोसेण ठिई भवे बिइअंमि जहन्नेणं तेवीसं सागरोवमा ३३ पणुवीससागराइं उक्कोसेण ठिई
भवे तइअंमि जहन्नेणं चउवीससागरोवमा ३४ छव्वीससागराइं उक्कोसेण ठिई भवे चउत्थंमि जहन्नेणं सा
गरा पणुवीसई ३५ सागरा सत्तवीसं तु उक्कोसेण ठि ई भवे पंचमंमि जहन्नेणं सागरा उ छव्वीसई ३६ ॥
सागरा अट्ठवीसं तु उक्कोसेण ठिई भवे छट्ठंमि ज ह न्नेणं सागरा सत्तवीसई ३७ सागरा अउणतीसं
तु उक्कोसेण ठिई भवे सत्तमंमि जहन्नेणं सा ग रा अट्ठवीसई ३८ तीसं तु सागराइं उक्कोसेण ठि
ई भवे अट्ठमंमि जहन्नेणं सागरा अउणतीसई ३९ सा गरा इक्कतीसं तु उक्कोसेण ठिई भवे नवमंमि जहन्ना
सेणं तीसई सागरोवमा ४० तेत्तीससागराइं उक्कोसेणं ठिई भवे चउसु पि विजयाईसु जहन्नेणं इक्कतीसई ४
१ अजहन्नमणुक्कोसा तेत्तीसं सागरोवमा महाविमाणसव्वट्ठे ठिई एसा वियाहिआ ४२ जा चेव उ आउठिई
देवाणं तु वियाहिआ सा तेसिं कायठिई जहन्नुक्कोसिआ भवे यातिर्यग्देवानामायुःस्थितिः सैव कायस्थितिर्दे
वे उद्वृत्तस्योत्पादाभावात् ४३ अणंतकालमुक्कोसं अंतोमुहुत्तं जहन्नयं विजढंमि सए काए देवाणं हुज्ज अंतरं ४४ ४३८
एएसिं वन्नओ चेव गंधओ रसफासओ संठाणादेसओ आवि विहाणाइं सहस्ससो ... इति कषायादिद्वयवाधः ४५ सं

इति निगमयन्नाह संसारत्था य सिद्धा य इति जीवा वियाहिआ रूविणो चेवऽरूवी य अजीवा दुविहा वि य सं
सारस्थाश्च सिद्धाश्चेत्यनेन स्वीकृत्य येन जीवा व्याख्याताः रूपिणोऽरूपिणश्चेति अजीवा अपि द्विविधा व्या
ख्याता इति योगः ४६ अथ कश्चिज्जीवाजीवविभक्तिश्रवणश्रद्धानमात्रादेव कृतार्थतां मन्येताऽतस्तदाशंकाप
नोदार्थमाह इइ जीवमजीवे अ सोच्चा सद्दहिऊण य सव्वनयाणमणुमए रमेज्जा संजमे मुणी इति जीवानजी
वांश्च श्रुत्वा श्रद्धाय च सर्वैश्च नैगमादिनयैः सम्मते ज्ञानक्रि यान्यतराभ्युपगमात् तेषामनुमते निश्चिते रमेत
संयमे मुनिरिति सूत्रार्थः ४७ संयमे रतिं कृत्वा य त्कार्यं तदाह ततो बहूणि वासाणि सामन्नमणुपालि
आ इमेण कमजोगेण अप्पाणं संलिहे मुणी अत्र क म . ज्ञायते इति क्रमेण योगः तपोऽनुष्ठानरूपो व्यापारः
क्रमयोगस्तेन संलिखेत् संलेखनां कुर्यात् तावत्स्व कृ शीकुर्यात् ४८ क्रमयोगमेवाह बारसेव उ वासाइं
संलेहुक्कोसिआ भवे संवच्छरम ज्झिमिआ छम्मासे अ जहन्निआ द्वादशैव तु वर्षाणि संलेखना उत्कृष्टा
भवति तावता कषायाणां कृशतापादनसुकरत्वात् संवत्सरमध्यमा षण्मासांश्च जघन्यका ४९ उक्तमाया
ः क्रमयोगमाह पढमे वासचउक्कम्मि विगईनिज्जूहणं करे बिइए वासचउक्कम्मि विचित्तं तु तवं चरे प्रथमे वर्षच
तुष्के विकृतिनिर्यूहनं विकृतित्यागं कुर्यात् द्वितीये च विचित्रं तपः पारणके यदा कदाचित् सर्वकल्पनीयग्रहणे कारः अम्मि चत्तारि वरि
से विचित्रं तपः कार्यं बिलेण निर्विकृतं वा पारणे इति कल्पमनेन द्वितीये च पंचचतुष्के इदमुक्तं अत्र तु वर्षमेव उपते

उत्त्राध्य
४११४

तवेकारद्वयेनापिकरणेनदोषइतिज्ञायात द्वितीयेवर्षचतुष्कोविचित्रंतुत्तिविचित्रमेवषष्ठाष्टमादिकंतपश्चरेद
ऽवचणरणकेसर्वकल्पतीयंपारयतीतिसंप्रदायः ५० एगंतरमायामंकट्टुसंवच्छरेदुवे ततसंवच्छरद्धंतु नाइवि
गिट्ठंतववचर एकान्तरंचतुर्थलक्षणेनतपसात्रंतरंव्यवधानंयस्मिंस्तदेकांतरं आयामंआचाम्लंकृत्वासंवत्सरौद्वौ
ततःसंवत्सरार्द्धमासषट्कंतुःपूर्वं नचैवातिविकृष्टमष्टमदशमादितपश्चरेत् ५१ ततसंवच्छरद्धंतुविगिट्ठंतुत
वंचरे परिमिअंचेवआयामं तंमिसंवच्छरेकरे ततःसं वत्सरार्द्धंतुःपुनरर्द्धंविगिट्ठंतुतिविकृष्टमेवतपश्चरेत
अत्रैवविशेषमाह्परिमिअंचेवविपरिमितमेवस्वल्प मे वआचाम्लं द्वादशेहिवर्षेनिरंतरमाचाम्लमिदंतु
चतुर्थादिपारणकएवेतिपरिमितमित्युक्तं तंमि नु हि क्षपितन्यो नेमंवत्सरेक्रयीत ५२ कोडीसहि
अमायामं कट्टुसंवच्छरेमुणी मासद्धमासिएणंआहा रे एंववचरे कोद्यावयिवत्याख्याताद्यंतस्वेमहिता
मिलितयस्मिंस्तत्कोटीसहितं अवलावः विवक्षितदिनेआ चाम्लंकृत्वापुनर्द्वितीयेह्निआचाम्लमेवप्रत्याख्याति ता
त्यचप्रमस्यपर्यंताकोटिर्द्वितीयस्यप्रारंभकोटिश्चलअपिमिलितलवतस्तत्तत्कोटीसहितस्यात् इहचांनिरंतरमि
त्यर्थः आचाम्लंकृत्वासंवत्सरप्रक्रमात्द्वादशेप्रवतिःमासत्रिमासिकंवअर्द्धमासिकिनवाआहारेणेतिआहारत्याख्या
नेनतपइतिप्रस्तावाइक्तपरिज्ञादिकमतराननचरेत निशीथचूर्णौतुक्तासंप्रदायस्थायमत्रउवालसमंवरिसेनिरंतरंवा
ड्डमाणंउसिणोदएणंआयेविलंकरेइतंकोडीसहिअलमइ जेणायं बिलस्सकोडीकोडीएमिलइजहापदीवस्स

४११४

वत्ती तिलंवसेमंनिठवइ तहाबारसमेवरिसेआहारंपरिहाविउ जहाआहारसंलेहणाएआउंअंचसमंतिठवइ ए
एवंबारसमस्सवासस्सपछिमाजेचत्तारिमासातत्तिगंडूसंनिसिरिंदंधरेउंखेलमल्लगेनिछुहइ माअइरूरकत्तणाउ
मुहजंतविसंवाउतविस्सइति तस्सयविसंवाएणोनमंतंउच्चारमासादइइ तिसूत्रषट्कार्थः ५३ इत्थपपन्नान
त्वात्तस्याप्यशुभतत्त्वानांमिथ्यावादीनांचानर्थहेतुत्वंतद्विपर्ययाणांचशुभहेतुत्वमाह कंदप्पमाभिउगंच किब्बि
सअंमोहमासुरत्तंच एआउदुग्गईउ मरणम्मिविराहया होति कंदप्पंतिकंदर्पभावना एवमाभियोग्यभावना कि
ल्बिषिकभावना मोहभावनाआसुरभावनाचएताः भा वनाउत्तीतिहेतुत्वाहुर्गतयएतविधसुरूपाउर्गति
रूपेषुतथाविधदेवनिकायेषूत्पादनमर ० ए म रणकालेविराधिकालवर्तिसम्यग्दर्शनादीना
भिनिगम्यात इहचमरणंइत्यभिधानंपूर्वमितरस्मा ना यामपिप्रांतकालेशुभभावनाभावेसुगतिरपिस्या
दितिसूत्रार्थः ५४ मिच्छादंसणरत्ता सनिआणाउहिंसगा इअजेमरंतिजीवा तेसिंपुणदुल्लहाबोही मिथ्या
दर्शनेमतत्त्वेतत्त्वाभिनिवेशस्तत्ररक्ताआसक्ताःमिथ्यादर्शनरक्ताःसनिदानाःसहनिदानेनभोगप्रार्थनारूपेणहिंसक
जीवोपमर्दकारिणः इतीत्येवंरूपायेम्रियंतेजीवास्तेषांपुनर्दुर्लभाबोधिर्जिनधर्मावाप्तिः ५५ सम्मदंसणरत्ता
अनिआणासुक्कलेसमोगाढा इअजेमरंतिजीवासुलहातेसिंभवेबोही शुक्ललेश्यामवगाढा
प्रविष्टाः ५६ मिच्छादंसणरत्ता सनिआणाकण्हलेसमोगाढा इअजेमरंतिजीवा तेसिंपुणदुल्लहाबोहीस्पष्टं नवरं

पुनरुक्तत्वादनर्थकमिदं स्यान्नैवं विशेषज्ञापकत्वादस्य विशेषश्चायं तादृशो यः कश्चिन्मृत्वा दुर्लभबोधिः सामा
न्येन तु सर्वेऽपि विशेषणविशिष्टा अमी अपि स्युरेव भवान्तरे वा बोधिलाभो दुर्लभ इति विशेषः सूत्रकृतास्य न पौन
रुक्त्यं द्रष्टव्यं येन स्वरूपेण कन्दर्पादिभावना भावयति स्वरूपान्तर्थसंदेहे वक्ष्यते अर्थी तु तत्रावसरप्राप्ता वक्ष्यति स्वरूपार्थेऽपि
द्वितीयेन मिथ्यात्वरक्तानां दुर्लभबोधित्वमुक्तं तृतीयेन सम्यक्त्वरक्तानां सुलभबोधित्वमुक्तमिति भावः चतुर्थेन रक्ता
यो विशेषः स वितत इति सूत्रचतुष्कार्थः ॥५७॥ जिनवचनार्थमाह— केवलमेव संलेखनादिश्रेयस्तस्तोऽपि व्यतिरिक्तार्थम्
तन्माहात्म्यमाह— जिणवयणे अणुरत्ता जिणवयणं जे करिंति भावेणं अमला असंकिलिट्ठा ते होंति परि
त्तसंसारी अमला मिथ्यात्वमालिन्यहेतुमिथ्यात्वादिमलरहिताः तथाऽसंक्लिष्टा रागादिसंक्लेशरहिता
परित्तसंसारिणि परीत्तः परिमितः स चासौ संसारश्च परीत्तसंसारः सोऽस्ति येषां ते परीत्तसंसारिणः ॥५८॥ बालम
रणाणि बहुसो अकाममरणाणि चेव बहुयाणि मरिहिंति ते वराया जिणवयणं जे न याणंति बालमरणैरु
द्बन्धनादिभिस्तथैव बहुशो बहुवारमकाममरणैश्चावाञ्छारूपमरणैर्बहुभिः सुव्यत्ययः प्राकृतत्वात् मरिष्यन्ति
ते वराकाः जिनवचनं ये न जानन्ति ये पुनर्जानन्ति ते नैवेति सूत्रहृदयार्थः ॥५९॥ यतश्चैवमतो जिनवचनस्य व्रतः
कर्तव्यं तत्र चाऽतिचारकलङ्के आलोचनां श्रवणयोग्यत्वादिगुणा गुरवो भवन्ति ते चैवं— बहुआगम
विन्नाणा समाहिउप्पायगा य गुणगाही एएण कारणेणं अरिहा आलोयणं सोउं ॥ बहुः स्वरूपार्थतश्च महानागम

श्रुतं बह्वागमस्तद्विशिष्टं ज्ञानं येषां ते बह्वागमविज्ञानाः समाधेरुत्पादकाश्च ये देशकालादिभाषादिविज्ञतया सम्यग्
धर्ममधुरवाक्यादिभिरालोचकानां तदुत्पादयन्ति चशब्दस्तेषु क्रममन्यता गुणग्राहिणश्चोपबृंहणार्थं परेषां सद्भू
तगुणग्रहणशीलाश्च एतेन कारणेन तिसृभिः कारणैः अर्हन्ति योग्या भवन्त्यालोचनामालोचयितुं श्रोतुमिति सूत्रार्थः ॥
प्रसंगमवतरन्नास्त्येव यत्कृत्यं तदुपदर्शयन् प्राग्व्यावर्णितं कन्दर्पादिभावनानां स्वरूपमाह— कंदप्पकुक्कुयाइं त
हसीलसहावहासविगहाहिं विम्हावेंतो य परं कंदप्पं भावणं कुणइ कन्दर्पकौत्कुच्ये उक्ते इति शेषः तत्र कं
दर्पोऽट्टहासहसनं अनिभृताश्चालापा गुर्वादिना सहापि निष्ठुरवक्रोक्त्यादिरूपाः कामकथोपदेशप्रशं
सा च कन्दर्पः उक्तं च— कहकहकहस्स हसणं कंदप्पो अणिहुया य आलावा कंदप्पकहाकहणं कंदप्पु
वएससंसा य १ कौत्कुच्यं द्विधा कायेन वाचा च तत्र कायकौत्कुच्यं यत्स्वयमहसन्नेव भ्रूनयनादिविकारैः
स तु करोति यथान्यो हसति यदुक्तं— भमुहणयणवयणदसणच्छएहिं करचरणकण्णमाईहिं तं तं करेइ जह जह
हसइ परो अत्तणा अहसं १ तथा तद्वल्पति येनान्यो हसति नानाविधजीवरुतानि मुखवादित्राणि च करो
ति तथा कौत्कुच्यं यदाह— वाया कुक्कुइओ पुण तं जंपइ जेण हस्सए अन्नो नाणाविहजीवरुए कुव्वइ मुहतूर
ए चेव १ तथा शीलं येन प्रकारेण परस्य विस्मयमुत्पद्यते तथाविधफलनिरपेक्षा प्रवृत्तिः स्वभावश्च परविस्मापका
त्पादनादिप्रायेण वदनवक्त्रमुखविकारादिकं स्वरूपं हास्यमट्टहासादिः विकथाश्च परविस्मापकविविधलाप

हा॰

उत्तरा॰ ४८१ कल्लायरूपाः शीलस्वभावमूखिकथास्ताभिः विस्मापयन् परमत्य कंदर्प्पंतिकंदर्प्पयोगात् कंदर्पोस्ति च यस्यासौ वाहि
वा स्तेषामियंतत इत्यत्रिदेतु उच्यते कांदर्पीं तां भावनां तनुजो वाल्या म रूपां करोति ६२ मंताजोगं काउं भूईकम्मं
च जे पउंजंति सायरसइड्ढिहेउं अभिओगं भावणं कुणइ २ मंताजोगं ति सूत्रत्वान् मंत्राश्च योगाश्च तथाविधद्रव्यसंयो
गा मंत्रयोगं तत् कृत्वा स्त्रीवात्यालस्मताउपलक्षणत्वान्मन्त्रास्त्रवेण च कर्मरिद्रार्थं क्रियांत इति कर्म च रक्षाकौतुका
दि वजे पउंजंति निःस्त्रवेवात्यस्य उज्जंते सातरसद्धिहेउ ताः साता द्ध्यः आनंदरूपातः सुखभावानिः स्फुट स्फैत कुर्व
तापितदोषः किंउजिनशासनप्रभावनालक्षणे गुः गा. एवेतिस्वचितं स आतियोगी तां भावनां करोति ६३ ना
णस्स केवलीणं धम्मायरिअस्स संघसाहूणं । मा ई अवलवाई किव्विसिअं भावणं कुणइ २ ज्ञान
स्य श्रुतादेरवर्णवादी यथा कायाव्ययावतविरत्तं तेवे व पमायमप्पमायाय मोक्खाहिगारिआणं जोइस ६
जोणीहिं किंकज्जं २ अत्रकृत्तत एवं काया ता न्येव व्रतानि तु नः स्वत निरूपयंत तावेव प्रमादाप्रमादौ च ततः
स्तुनरुक्तिदोषाघातमिदं किंच श्रुतं मोक्षार्थंप्रवृत्तं मोक्षाधिकारिणां च ज्योतिर्योन्यादिभिः किं कार्यं यदत्र तानि
प्ररूप्यत इति केवलिनां यथा ज्ञानदर्शनयोः क्रमोपयोगे परस्परावरणता युगपदुपयोगे चैक्यापत्तिस्ततः कथम
दं घटत इत्यादि धर्माचार्यस्य यथा जच्चाईहिं अवन्नं भासइ वट्टइ न यावि उववाए अहिओ छिद्दप्पेही पगासवाई ४८१
अणणुकूलो २ जच्चाईहिं ति जात्यादिभिरवर्णं भाषत वर्त्तते न चाप्युपपातसमीपावस्थानरूपे पगासवाइ ति गु

वदास मित्यादी कथंचित् स्खलितं प्रकाशं प्रकटं वदतीति प्रकाशवादी संघस्य यथा बहवः श्रृगालादिसंघाः
संति तथायमपि तत्को सौ संघ इत्यादि साधूनां यथा अविसहणा तुरिअगई अणाणुवत्ती इमे गुरूणंपि खणमेत्तपीइ
रोसा गिहिवच्छलगा य संचइआ ॥ १ अविषहना मिथो सहना अतएव स्वपक्ष ऽरिष्ठति यतयः अत्वरितगतयोमं
दगत्यस्ताताव कथ्यतिरियमेषामिति गुरूणामपि अननुवर्तिनः गुरुरपि परस्परविद्वारिवात् क्षणमात्रप्रीति
षा अपलावः क्षनयो हिय स्य उणा रुवी क्षप्रीयंत तस्मा यतीचारादिकं दोषं न क्षमंते तातादोषान्वेषीक्षणमा
त्रप्रीति रोषा एत इति विक्ति तथा गृहिवत्सलकाविर अपि गृहिणां धर्मं प्रतिपादयंतीति संचयिका श्र
पधिप्रति वात इत्वं ज्ञानादीनामवर्णवादं तथा मा ये स्वभावनिगूहनादिमान् आहच सस्तूयद अ
यस करणाय २ अत्यगुणे परसमंत विंचोरो चप्पमवसंक ६६ डायंमावितत्वतामी २ ईहशः किल्विषिकीं भाव
नां करोति ६२ इदानीं विवित्रव्या… भतवेमंदाद्यसौ वेव्याथ्रुरी… अणुबद्धरोसपसरो तह य निमित्तं
मि होइ पडिसेवी एएहिं कारणेहिं आसुरिअं भावणं कुणइ अंथो अव्यवच्छिन्नो रोषप्रसरो यस्य स तथा तस्यरूपे
चैव निच्छवुग्गहसीला काऊणं ताणुतप्पए पच्छा नयखामितु पसीअइ अवराहीणं दुवेष्टंपि १ अत्र दुवेष्टं पिति द्व
योः स्वपरयोरपराधिनोरपि मतः तथाऽसंसक्ततपेश्चाहारे निमित्त मतीतादित्रिविषयं सति प्रतिसेवी अनुवाल
दतोपितज्ञापणात् एवाल्लाकारणात्या आसुरीं भावनां करोति ६४ तथा सत्थगहणं विसभक्खणं च जलणं च ज ।

उत्त॰ सू॰ ४७२ त्पविरासाञ्च अणायारभंडसेवा जम्मणमरणाणि बंधंति शास्त्रस्य यद्ग्रहणं बध्धर्मात्मनि व्यापारणं शास्त्रग्र
हणं विपलहणं च शास्त्रोक्तसम्यक्चरये हलनं चदीप तमात्मन इति शेषः जलप्रवेशाङ्घ्रानु कन्त्रपातादिपरिग्रहा
र्थः आचारः शास्त्रविहितव्यवहारस्तेन भांडमुपकरणं आचारभांडं न तथा अनाचारभांडं तस्य सेवा हास्यमो
हादिभिः परिभोगो नाचारभांडसेवा च स्यगम्यन्नादेता निजर्जवीता जन्ममरणानि उपचारात्तन्निमित्तकर्माणि बध्न
ति संक्लेशहेतुतया शास्त्रग्रहणादीनामनंततत्वनिबंध नत्वात् अनेन चोन्मार्गविप्रतिपत्तिराहिता [illegible]
हात्मेता मोहीत्वचनोक्ता यतत्स्वलक्षणमिदमुक्तम् : ग्ग दूसणमग्गा नामग्गमन्नविपडिवत्ती अ मोहेणय
मोहित्तास मोहणा भावणं कुणइ १ फलं चास्या म णं तरंपरंपचेव एआउ भावणाउ भाविआ देव
दुग्गइं जंति तत्तो अ चुआ संता पडंति भवसागरमणं तं २ इहानंतरफलं देवदुर्गतिगमनं परंपरं तु भवा
भ्रमणमिति सूत्रार्थः २५ संप्रत्युपसंहारद्वारेणाऽऽ हत्युपमाहात्म्यमाह इइ पाउकरे बुद्धे नायए परिनिव्वु
ए छत्तीसं उत्तरज्झाए भवसिद्धिअसंमए त्ति बेमि इति एतान् अनंतरोक्तान् पाउकरे त्ति प्रादुष्कृत्य काश्चिदर्थतः कांश्चित्तु
सूत्रतोपि प्रकाश्य बुद्धः केवलज्ञानावगतसकलवस्तुतत्त्वो ज्ञातो ज्ञातकुलोद्भवः स चेह श्रीवर्धमानस्वामी परिनि
र्वृतो निर्वाणं गतः यद्यपि प्रादुरकार्षीत् प्रकाशितवान् शेषं प्राग्वत्तत्र परिनिर्वृतः कषायादितापापग
मात्स्वस्थीभूतः क्वचित् प्रादुरकार्षीदित्याह षट्त्रिंशत् उत्तराः प्रधाना अध्याया अध्ययनानि उत्तराध्यायास्तान् भव ४७२

सिद्धिकानां भव्यानां संमतान् अभिप्रेतान् इति परिसमाप्तौ ब्रवीमीति प्राग्वदिति सूत्रार्थः २६८ इति श्रीतपागच्छीयम
होपाध्यायश्रीविमलहर्षगणिशिष्योपाध्यायश्रीमुनिविमलगणिशिष्योपाध्यायश्रीभावविजयगणिसम
र्थितायां श्रीउत्तराध्ययनसूत्रवृत्तौ षट्त्रिंशमध्ययनं संपूर्णम् ३६ धर्मकल्पद्रुमस्कंधस्यास्य श्रुतस्कंधस्य नि
स्तुलिकारूपमेव माहात्म्यमाह जे किर भवसिद्धीआ परित्तसंसारिआ य जे भव्वा ते किर पढंति एए छत्तीसं उत्तरज्झा
ए अत्र भवसिद्धिका भव्या आसन्नसिद्धयो [illegible] धका इति वाक्यशेषः इत्यर्थः भवसिद्धिकशब्दस्य सामान्येन भ
व्यवाचकत्वात् १ जे अभवसिद्धीआ गंठिअसत्ता अ णं तसंसारी संकिलिट्ठकम्मा अभव्वा ते विराहिआ उत्तरज्झा
ए गंठिअसत्त त्ति ग्रंथिकसत्त्वा अतिनिबिडग्रंथयः त्व र्थः अभवि अविआ तथा अयोग्या उत्तराध्याये [illegible] उत्त
राध्ययनपठने २ ततः किं कार्यमित्याह तम्हा जि णपन्नत्ते अणंतगमपज्जवेहिं संजुत्ते अज्झाए जह
जोगं गुरुपसाया अहिज्जिज्ज ति तस्माज्जिनप्रज्ञप्तान् अनंतैर्गमैरर्थपरिच्छेदैः पर्यायैः शब्दपर्यायैः संयुक्तान् अध्या
यानुत्तराध्ययनानि यथायोगं योगा उपधानाद्युचितक्रियास्तदनतिक्रमेण गुरुप्रसादादधीयेत पठेत् गुरुप्र
सादं कुर्यादित्यर्थः गुरुप्रसादात्तिष्ठनं चेहम्भूत्तवाध्ययनार्थिनामुत्रवोचवर्णमवसाद्या इति ख्यापनार्थमिति गाथात्रया
र्थः ३ जस्साउवाएण कहविसमप्पंति वियारहियस्स मोलकिरा हवं बोउ [illegible] सतिसप्पठा ४ इति संप्र
ग्णी श्रीउत्तराध्ययनसूत्रवृत्तिः अर्हं अनंतकल्याणनिकेतनं तं नमामि शंखेश्वरपार्श्वनाथं यस्य प्रतावाह

उत्त्रा०६। ४८३

रसिद्धिसौधमध्यास्त निर्विघ्नमेतौ च यत्र॥ १ श्रियाजयंती श्रुतमेवदेवी ज्ञानमुदालिवंदेसुतादवतांतां प्रसादमा
साद्ययदीयमेषा वृत्तिर्मयाऽमंदधियापितेने २ सकाविलिश्रीपरिवर्द्धमानं श्रीवर्द्धमानं जिनराजमीडे श्रुतातिले ।
कंसुरसार्थचाली यदागमे मार्गा इव प्रवाह ३ तच्छिष्यमुख्यः सकललब्धिपात्रं श्रीगौतमोमेशिवतातिरस्तु गण ।
सुधर्मा स्वसंतानसुधर्मा वृद्धोस्तु वीरप्रभुदत्तपट्ट ४ जंबूद्वीपसुरगिरिरिव चंद्रकुलं विख्यातितदंत्रो मेरौ नंदन
वनमिव तस्मिन्नंदतितपागच्छः ५ तत्रमनोरमसुम   नो राजिविराजी रराजसुनिराजः श्रीआणंदविमलगु
रु रमरतरुर्नंदनद्वीचि: ६ शुद्धांक्रियां दध्येय   :सु   प्रवृत्तवृत्तिमिव मरुद्रुहः कल्पतरोस्सारसमिव
यस्यशोभानवोविश्वं ७ तत्पट्टगगनदिनम   णि   र जनिष्ठ जातनष्टदानदेवमणिः श्रीविजयदानसु
निमणि नगुणा धनितरजनिमणिः ८ श्रीमान्   ज   गद्गुरुरितिप्रथितस्तदीय पट्टेसहीरविजयाह्व
यसूरिरासीत् योषापि सिद्धिललनासममालिलिंग   तत्पट्टेयेव दिग्गिलांस्ययदीयकीर्त्तिः ९ श्रीमानाऽः
कब्बरनरेंद्रधरेशिगम्य श्रीसूरिनिर्जरपतेरि द्ययसुवाचं बुधजान तयदाऽनजलैरनल्पै रक्षीणयत्पटह
वाद्ननगजितर्वे १० तत्पट्टस्वर्णमणिर्गणिलक्ष्मीकांतः सूरिर्बभौ विजयसेन इतिप्रतीतः योऽकब्बराधि
पसमक्षे द्विजपर्यदाय गालिजितेर्गुरुरपिप्रकृतिमानमानि ११ विजयतिलकःसूरिःपट्टेतदीयमदीदिपदिनक ४८३
रइव व्योमस्तामंदरंस्तमसा हरणात प्रस्तमरमहाः पद्मोल्लासावहोजडतापहो विदलितमहादोषः क्लृप्तोदयः

x२x

रिन्श्रियं १२ धिषणाधिषणाद्वयपेक्षणीयः श्रवसोःसुधात्रधरितधरं धैर्येयस्पद्रुमाद्वहतक्षमा ज्ञातिम
हिमाद्रमक्षौणीधरद्वयसौंयत्र आशाविजयकरं नाम्नाऽकस्मा कृतार्थ सुनिवत्तौः १३ तदीयेपट्टेमहद्गुणगणैर्म
लक्षेणिनिधयः क्षमापीक्ष्मापालोनिधयः उचितावारविधयः क्षमापीक्ष्मापालोनिधयउचितावारविधयः स्वलक्ष्मैद्या
सलिलिदसातरवो बुधिसुरवो जयंतिश्रीमंतो विजयि विजयाणंदगुरव १४ तपांतपगणपयोनिधिचंद्री
प्रलासम विश्वत्रयीजनमतास्मकीर्तिलामा वायवेलत्वा   धरितसाधुसुधमवानां राज्येचिरं विजयिनिवृतिवा
लो १५ इतश्च शिष्याः श्रीविजयादिदानसुगुरोःसि   द्धो   नवारांनिधि श्रीकांताःपरतार्थकञ्जरजाः पुंजे
कृपावोधराः हर्वेश्रीविमलादिहर्षगुरवःश्री   वा   च   काज्जज्ञिरे यैर्वैराग्यरतिं विनीतीर्विरतिं च
क्रमंमेऽपकिया १६ विनेयास्तेषां च पत्रमरयवा   :प्र   सितदिशाः श्रुतं दत्वामाहत जडजलमन्दानुग्रह
हृताः महोपाध्यायश्रीमुनिविमलपादा ममत्तवत् सदे   रदघनमज्जननिवहबोहित्रसदृशाः १७ वैरंगि
काणामुपकारकाणां वचस्विनां कीर्तिमतां कवीनां अध्यापकानांसुधियां च मध्ये दधुः सदा ये प्रथमत्वमेत
१८ तेषांशिष्याणुरिमां तावविजयवाचकोलिखद्वृत्तिं स्वपरावबोधविधये स्वल्पधियामपिसुखावगमां २
० निधिवसुरसवसुधा १६८९ मितवर्षेश्रीराहिणीः महाशु सोऽस्याः प्रथमादर्शो स्वयमेवपाठयाशिष्टिं xर्वाx
२१ सुगुणगणसुरतरुसुरगिरि कल्पैस्तस्याग्रजैःसमीप्सैस्य श्रीविजयह र्षैरिति विदधे साहाय्यमिहसम्य

उत्तराध्य॰ ४२०

णविधिस्तं प्रवक्ष्यामि जीवस्य तु त्रिकस्मृत्स्तत: सुखावहं तु सुखावहमेव कथमित्याह जमित्या दिस्पष्टमिति सूत्रा
र्थः १ प्रतिज्ञातमाह एकोनविंशत्या सूत्रैः एगउ विरइंकुज्जा एगउ अपवत्तणं असंजमे नियत्तिं च संजमे अपवत्तणं
एकत एकस्मात्विरतिं कुर्यात् एकतश्च एकस्मिन् प्रवर्तनं कुर्यादिति योगः एतदेवाह असंयमात् हिंसादिरूपात् प्र
मादेवेषु सूत्रे सप्तमी निवृत्तिं च संयमे च प्रवर्तनं कुर्यादित्यनुवर्तते चकारो समुच्चये २ रागद्दोसे अ दो पावे पावक
म्मपवत्तणे जेभिक्खू रुंभई निच्चं सेन अच्छइ मंडले । रागद्वेषौ च द्वौ पापौ पापप्रकृतिरूपत्वात् पापकर्मणां ज्ञा
नावरणादीनां प्रवर्तकौ यो भिक्षुः रुणद्धि निरुणद्धि नित्यं स न आस्ते न तिष्ठति मंडले संसारे एव मुत्तरसूत्रे
ष्वपि नित्यमित्यादि व्याख्येयं ३ दंडाणं गारवाणं च सल्लाणं च तियं तियं जे भिक्खू जयई निच्चं सेन अच्छइ
मंडले दंडानां चारित्रसर्वस्वापहारिणां त्रिकं मनोवाक्कायदंडरूपं गौरवाणां च त्रिकं ऋद्धिरससातगौरवरूपं
शल्यानां त्रिकं मायानिदानमिथ्यात्वशल्यलक्षणं यो भिक्षुस्त्यजति ४ दिव्वे अ जे उवसग्गे तहा तेरिच्छमाणुसे जे भि
क्खू सहई निच्चं सेन अच्छइ मंडले दिव्यांश्च दिव्यान् १ प्राद्वेषपरीक्षा२ पृथग्विमात्रा निर्ध्दैवैः कृतान् उपसर्गान् अनु
कूलप्रतिकूलक्षोभहेतून् तथा तिरश्चि तिरश्चां भवाः तैरश्चाः तत्र भयात् १ प्रद्वेषात् २ आहारहेतोः ३ अपत्यलयनरक्षार्थं तान् ४ धर्मे
क्रियमाणे च तिरश्चाः तथा मानुष्यान् मनुष्याणामेते तान् १ प्रद्वेषपरीक्षा ३ कुशीलप्रतिसेवना हेतावधर्मे विधी
यमानत्वान्मानुषकाः सहते तिरश्चमानुषकास्ते तु पलक्षणं चात्मसंवेदनीयाश्च घट्टनप्रपतनस्तंभनतः
× अत्र पृथग्विमात्रा नाम इष्टेन हास्यादीनां द्विकसंयोगादयो ग्राह्या । तत्र यदिको विद्यास्यद्वेषाभ्यां समुदिताभ्यां हास्य परीक्षाभ्यां वा द्वेषपरीक्षाभ्यां वा हास्यद्वेषप
रीक्षाभिर्वा समुदिताभिरुपसर्गाननुकरोति । तदा पृथग्विमात्रायत्फच्यते × उ ० ३

× वान १ पित्त २ श्लेष्म ३ सन्निपात ४ जवानुधवा × १

संश्लेषणो ४ द्भवान् यो भिक्षुः सहते सम्यगध्यास्ते ५ विगहाकसायसन्नाणं झाणाणं च दुअं तहा जे भिक्खू वज्जए
निच्चं सेन अच्छइ मंडले विकथा कषायसंज्ञानां प्रतीतानां प्रत्येकं चतुष्कं ध्यानानां च द्विकमार्तरौ
द्ररूपं तथा यो भिक्षुर्वर्जयति ध्यानस्य चेह प्रस्तावे निषेध्यत्वेन चतुर्विधत्वात् ६ वएसु इंदिअत्थेसु समिईसु कि
रिआसु अ जे भिक्खू जयई निच्चं सेन अच्छइ मंडले व्रतेषु प्राणातिपातविरमणादिषु इंद्रियार्थेषु शब्दादिवि
षयेषु समितिषु ईर्यादिषु क्रियासु च कायिक्यादिः करणिकी प्राद्वेषिकी पारितापनिकी प्राणातिपातिकी
रूपासु यो भिक्षुर्यतते व्रतसमितिषु सम्यक्पालने न माध्यस्थ्यविधानेन चेंद्रियार्थेषु परिहारात् क्रिया
सु यन्नं कुरुते ७ लेसासु छसु काएसु छक्के आहारकारणे जे भिक्खू जयई निच्चं सेन अच्छइ मंडले
लेश्यासु कृष्णादिषु षट्सु कायेषु पृथिव्यादिषु षट्के षट्परिमाणे आहारकारणे यो भिक्षुर्यतते यथा

× षट्सु × (left margin) × शर्याकं × (right margin)

योगं निरोधात्यादतरकासु तासु विधानेन यन्नं कुरुते ८ पिंडुग्गहपडिमासु भयट्ठाणेसु सत्तसु जे भिक्खू
जयई निच्चं सेन अच्छइ मंडले पिंडावग्रहप्रतिमासु आहारग्रहणविषयासु सप्तसु सप्तसंख्यासु तथा भयस्थानेषु च स्वप
रस्थानेषु स्थितियोगः तथा भयस्थानेषु इहलोकादिषु सप्तसु उक्तं च इहपरलोआदाणमकम्हा अ आ
जीवमरणमसिलोए त्ति यो भिक्षुर्यतते पालनाकरणाभ्यां ९ मएसु बंभगुत्तीसु भिक्खुधम्मंमि दसविहे
जे भिक्खू जयई निच्चं सेन अच्छइ मंडले मदेषु जातिमदादिषु अष्टसु जाई कुल बल रूव तव सुयइस्सरि

उत्तराध्ययनसूत्र वृत्तौ ४८४

कृ २१ अनुसृत्य हर्षवृत्तौ लिखितायामपि यदशुद्धं स्यात् तच्छोध्यं मयि कृत्वा कृपां कृतीभिः प्रकृतिसरलैः
॥ २२ श्रीशांतिस्वामिपार्श्वजिनप्रभावात् यावत्तत्तलेव आचंद्रार्कं नंदतु वृत्तिरेषा मोदयंती ज्ञान् २३ । ×वा×
शांतितुष्टिश्रेय ! संतानमोक्षकमलासुखाख्यानं श्रोतृणां वृत्तिरेषा दिशतु मंगलैकगृहं २४ इति प्रशस्तिः
स्तिः सवृत्याप्यासिद्धश्लोक संख्यासंख्याय निर्मिता पंचपंचाशेशतैके सहस्राणि चाषाडश २५ सूत्रग्रंथा
ग्रं २००० वृत्तिग्रंथाग्रं १४२५५ उभयं १६२५५ पलिखि तावियं प्रतिलिखके [illegible] ॥ आरस्तु व

LIBRARY OF THE BOMBAY BRANCH OF THE ROYAL ASIATIC SOCIETY

४८४

ना·२५·२